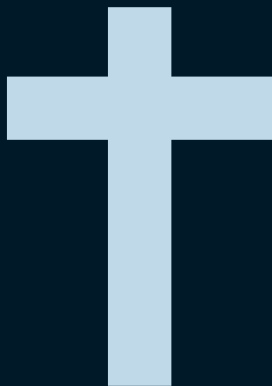

Goti Hanjuwä Iqueqä
Kukꞗui

The New Testament in the Menya language of Papua New Guinea

Goti Hanjuwä Iqueqä Kukñui
The New Testament in the Menya language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Menya long Niugini

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Menya

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-07-12

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 5 May 2021

b1d968ea-da2d-5306-b214-e238bbf38aac

Contents

Matiu	1
Makä	99
Lukä	156
Jonä	255
Wäunuinqä	327
Romä	422
1 Korinä	468
2 Korinä	512
Galesiya	541
Epäsäsi	558
Pilipai	574
Kolosi	585
1 Tesälonaika	596
2 Tesälonaika	606
1 Timoti	612
2 Timoti	625
Talusi	635
Pilimänä	642
Hipru	645
Jemisi	678
1 Pitä	689
2 Pitä	701
1 Jonä	708
2 Jonä	719
3 Jonä	721
Jutä	723
Itkimäqä	727

Kuknjuä änguä we-hunqä-täni, Matiu iqu äqäkqe Yätamäkqä kuknjuä hinjuiqänjä iquvi

Bukä, kuknjuä änguä we-hunqä-tänjä 4 iqua, ii tiwiqä nätmätqä, hea Jisasi Iqu, qua täu pmetanğa ätimäuminqenqä. Bukä Matiu iqu äqäkqä tqueqä tiwiqä kinganäni, ii nätmätqä Mäliyai, Jisasi Ique ämikqä ga ätimäukqeutä, Jisasi Ique qu pizqä äpäkukuwä iutani, anđi ävaukqä iunqeyi. Ga Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauñi, qäukuä haqä yätunqä äväma ekqenqä.

Nätmatqä naqänänjä hñqu Matiu iqu ämänätquakqe, ii tiinji. Goti Iqu hinjuiqänä kuknjuä guä ämäsäueqanđi, qu bukä yäuä iu äqäkuwä äqänänqce, Jisasi Iqu qayunanä timäutnqä dinqä imäkkqe. Goti Iqu kuknjuä guä ämäsäuetä, “Ämaqä Israitqä iquau anđu itmetnqä Hñque dowatmniqueqä” ätkqe. Bukä tqtu tii ämänätqueqi. Jisasi Iqu, ii Qäqueyqä. Bukä Matiu tqueni, tiininqä-pqe ämänätqueqi. Jisasi Iqu nätmätqä kuapanä imäkminqce, kuknjuä Goti Iqueqä hinjuä-tqä iqua, hinjuiqänä ätäpu äqäkuwinqce, ii qäyunä naqä-qakuänä ätimäuminqenqä. Hiqñqä täu hinjuä qunä. Saptä 1:22-23; 2:4-6; 2:14-15; 2:23; 4:13-16; 8:16-17; 12:15-21; 13:34-35; 21:2-5; 21:16; 26:24; 26:31; 26:54; 27:6-10.

Nätmatqä naqänänjä, bukä Matiu ique ätäñqä huizi, ii Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqä iunqä äyä äqänä. Jisasi Iqu wäunjuä imäkkqeutani, Goti Iqu, qokä-apäkä eeqäpnänjä iquauqä ämiqä naqä-qakuä äpmetä, ga qu Iqueqä äwinqä iunä qänaknä iqäpnqä äwinyä.

Bukä Matiu tqueni, Jisasi Iqueqä kuknjuä quäuqänänjä 5-qua ätminqenqä äqänä. Kinganäni, saptä 5 iuta 7 iunqce, ii kuknjuä tiininqä ätäñqeyi. Jisasi Iqu, qoqonjä hñqueqä haqä yatu ätqäuä, kuknjuä, Goti Iqueqä qokä-apäkä naqä-qakuänänjä iquauqä suqä imäqäpnqenqä, awä ätminqce. Kuknjuä huiziqu, saptä 10 iunji, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, qokä-apäkä huiziu awä ätuäkipiyänğa imäqäpnuwänqenqä, kuknjuä äwikqe.

Kuknjuä quäuqä huiziqu, saptä 13 iunji, Jisasi Iqu kuknjuä awi, kuknjuä ktqä Goti Iqunä miqce äänä hitanqgenqä

ätuminqe. Kuknuä quäuqä huiziqu, saptä 18 iunji, Jisas Iqu, kuknuä awi, Ique naqä-qakuänä äwivändäpiyâ iqua, suqä imäkqäpnuwänqä iinqä ätkqe. Kuknuä quäuqä yäpakä iqu, saptä 24 iutä, 25 iutäni, Jisasi Iqu nätmatqä hea yäpakänqa timäuniquenqä ätkqe.

Qänakni ämaqe, Jisasi Iquenqä, himä-wiunqä ipu, Iquenji hanjä-iqä kuapänäni äwiminuwi. Kuknuä änguä we-hunqä-täni, Matiu iqu äqäkqe, tiwiqä yäpaki, Jisasi iqu apäkonätä, angi vaukqenqä äqäkqe.

Bukä tqi kiqä-kiuäni, ämaqä äsqu äqäkqenqä kuknuä hui hmanji. Ii etanqenqä, bukä tqueqä yoqe, qu ti änyuätkuwi. “Kuknuä änguä we-hunqä-tänjä Matiu iqu äqäkqeqä.” Qu knuä iqe, ämaqä mbqä motauqä, iqueqä tiwiqä saptä 9:9-13 iu äqänänqä iqu, äqäkqeqä.

*Jisasi Iqueqä kaqä-kawäkaunqä**

¹ Kuknuä tä, Jisasi Kraisi Iqueqä kaqä-kawäkaunqe. Iqu häneqä Dewiti iquesani, itanqa Dewiti iqu häneqä Aprähämä iquesani.

² Aprähämä iqu, Aisakä iqueqä kanique. Itanqa Aisakä iqu, Jekopä iqueqä kanique. Jekopä iqu, Jutä iqueqätä, känguäkauqätä kanique. ³ Jutä iqu, Peresi iqueqätä, Sela iqueqätä kanique. Ingueqiyqä känai, Tema iyyi. Peresi iqu, Eslonä iqueqä kanique. Eslonä iqu, Lamä iqueqä kanique. ⁴ Lamä iqu, Aminätapä iqueqä kanique. Aminätapä iqu, Nasonä iqueqä kanique. Nasonä iqu, Salämonä iqueqä kanique. ⁵ Salämonä iqu, Boasi iqueqä kanique. Kiqä känai, Leopä iyyi. Boasi iqu, Opeti iqueqä kanique. Kiqä känai, Rutqi iyyi. Opeti iqu, Jesi iqueqä kanique. ⁶ Jesi iqu, ämaqä naqä Dewiti iqueqä kanique.

Dewiti iqu, Solomonä iqueqä kanique. Kiqä känai, hinuiqänäni Yuraya iqueqä apäkä eminqe. ⁷ Solomonä iqu, Leopamä iqueqä kanique. Leopamä iqu, Apiya iqueqä kanique. Apiya iqu, Asa iqueqä kanique. ⁸ Asa iqu, Jeosapatä iqueqä kanique. Jeosapatä iqu, Jeolamä iqueqä kanique. Jeolamä iqu, Yusiya iqueqä kanique. ⁹ Yusiya iqu, Jotamä iqueqä kanique. Jotamä iqu, Ahasi iqueqä kanique. Ahasi iqu, Hesekiya iqueqä kanique. ¹⁰ Hesekiya iqu, Mänasa iqueqä kanique. Mänasa iqu, Amonä iqueqä kanique. Amonä iqu, Josiya iqueqä kaniquvi. ¹¹ Josiya iqu, Joakinä iqueqätä, kätä-känguäkauqätä kanique. Inqani, mäkä-hunqä hñqua Israitqä iquauni, Bapilonä iunqä ätuma äwäpu, iquauqä yäpä imä äpmuatekuwi.

* 1: Lukä 3:23-38

¹² I äpmapiyitani, Joakinä iqu, Selatiyoli iqueqä kaniqu ekqe. Selatiyoli iqu, Serupapelä iqueqä kaniqu ekqe. ¹³ Serupapelä iqu, Apiyutä iqueqä kaniqu ekqe. Apiyutä iqu, Eliyakimä iqueqä kaniqu ekqe. Eliyakimä iqu, Asolä iqueqä kaniqu ekqe. ¹⁴ Asolä iqu, Satokä iqueqä kaniqu ekqe. Satokä iqu, Akimä iqueqä kaniqu ekqe. Akimä iqu, Eliyutä iqueqä kaniqu ekqe. ¹⁵ Eliyutä iqu, Eliyasa iqueqä kaniqu ekqe. Eliyasa iqu, Matanä iqueqä kaniqu ekqe. Matanä iqu, Jekopä iqueqä kaniqu ekqe. ¹⁶ Jekopä iqu, Josepä iqueqä kaniqu ekqe. Josepä iqu, Mäliyaqä qokique. Mäliyai, Jisasi Iqueqä känaiyi. Iquenyqe, qu tii ätätqänjuwi. “Ämaqä Tqu, Iqu Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä Iquvi.”

¹⁷ Iinjä etanji Jisasi Iqu Aprähamä iquesanjä hueqä-himqä Ique. Inji Aprähamä iquesa, ämaqä 14 iquau eqiyämanguwitani, Dewiti iqu ekqe. Itanğa Dewiti iquesa, ämaqä 14 iquau inä eqiyämanguwitani, mäkä-hunqä iqua Israitqä iquauñi Bapilonä iunqä ätuma äukuwi. Itanğa Bapilonä iunqä äukuwitani, ämaqä 14 iquau inä eqiyämanguwitani, Jisasi Kraisi Ique ämikqe.

Mäliya, Jisasi Ique ämikqenqät

¹⁸ Jisasi Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä Iqueni, Iqueqä känai ämikqenqä kukñui, tiñi. Iqueqä känai Mäliya, qu Josepä iquenyqä tuwakñä ae äunycanğuwänğa, iqu mämeqä änä etanğani, Dñä Änğua Iqu iyyqä äwqä imda imäkqanji, ii äwqä-tänjä eminqe. ¹⁹ Iyyqä qokä Josepä iqu, ii äwqä-tänji etanji näqnqä ämeqe, ämaqä jänänju eä, qokä-apäkä iquauqä hinjuä iqinji, ii womba inqä meqänqe mäwiñganji, hinjuinä qunawatmätä ikqe. ²⁰ Iqu injä imäkätñqä kñuä yqänä indqänätqätanğa, wätqä iunji Goti Naqä Iqueqä enätqä hñqu äwimeqe, tii ätukqe. “Josepä Dewiti iqueqä kawiquki, Mäliya matñqä diñqe, si kñuä kuapänä mindqänqä panä. Ymeqä äwqä imä ämnänqä Iqu, Dñä Änğua Iqu änyueqeqä. ²¹ Itanğa ii Ymeqä Qokä Hñqu nyuänqiyä. Iqu Iqueqä qokä-apäkä iuqä suqä quvqetani, hänjä imäkäqumuatäniqeqä. Inji si Iqueqä yoqe, ‘Jisasi† Iqukiyä’ nyuättnqeqä” ätukqe.

²² Nätmatqä eeqänänjä tä ätimäukqe, Goti Naqä Iqueqä kukñui, qäyunä imäkätñqä ätimäukqe. Naqä Iqu hinjuätqä hñque kukñui tiñjä äwikqe.

²³ “*He qätä wipiyä. Apäkä, qokätä hiqaqä mäwiqä hui, äwqä-tänjä eätä, ymeqä qokä hñque nyuäniqeqä. Qu*

† 1:17 Lukä 2:1-7

† 1:21 Yoqä Jisasi, kiqä quati tiñji. Qokä-apäki hänjä imäkäqumuatqä.

iqueqä yoqe, 'Imanueli iqueqä' nyuätpnuwänqeqä. Yoqä tqueqä quati, tiinji. Goti Hanjuwä Iqu, nesä anä äpmenä."§
 24 Itanğa Josepä iqu, hiqaqä äwäminqeqe ivatuwänäqeqe, Naqä Iqueqä ynaunjqä iqu ätukqä-pa imäkätä, iqueqä apäki qe ämakqeqe. 25 Iqu apäki ae ämakqä-qe, ii Ymeqä Qokä Ique ae nyquangqänqanqä, iisä hiqaqä anä mäwiqä iminqeqe. Ga iqu Iqueqä yoqe, "Jisasi Iqukiyqä" änyuätkqeqe.

2

Näqñqä-tänjä iqua, Jisasi Ique äwimakuwinjqä

1 Ämaqä naqä Heroti iqu qua Jutiya iu mitqätanğa, Mäliya Jisasi Ique anä-himqä Betlemä iu ämikqeqe. Qänakndanji ämaqä mäptqä timäuqä mänqisanjä näqñqä-tänjä iqua, Jerusälemä iunqä äyappiyi, yatñqä hinqinäwa ikäkuwi. 2 "Ymeqä, ämaqä Jutiya pmeqä iquau mitñqä, tänğa änyquä Iqu, äñgi winä? Ne Iqueqä qätäqueqä ique, mäptqä timäuqä mänqisa äqunätanä, Iquenyqä qonjä woktatunquä äyapqunä."

3 Ämaqä naqä Heroti iqu qätä iinjä äwiyäqeqe, iqu knuä kuapänä indqänätä, änämiqä iminqeqe. Jerusälemä pmeqä iqua asä iinjä iminjuwi. 4 Iinjä hitanği, Heroti iqu hiqäva-imäkqä naqä iquautä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquautä, eeqänä tääqä ätuätumetä, yatñqä tiinjä äwikqeqe. "Kraisii, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä ämaqeu mitñqä Ique atäunjuä ikqä Iqu, anä äsqisa timäutñqäwä?" ätukqeqe.

5 Iqu yatñqä i vqanğa, qu kimanji tii qe ätukuwi. "Iqu anä-himqä Betlemä, qua Jutiya iuta timäutñqeqä. Hinjuä-tqä hñqu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui ätätä, bukä iu tiinjä äqäkqeqä."

6 '*Qua Jutiya iunji, anä-himqä Betlemä iquki, huizi iquauqä yäpakä iquki manä. Ämaqä sitanjä hñqu, huiziquau miqä timäuniquaqä. Iqu Nqä ämaqä Israitqä iquau miqänqä pmeniquaqä,*' ätätä äqäkqeqä" ätukuwi.*

7 Heroti iqu kukñuä tä qätä äwiyäqeqe, ämaqä mäptqä timäuqä mänqisanjä näqñqä iquau tääqä maqñqä ätuätumeqeqe, yatñqä vqanğa, qu, "Qätäqueqä iqu hea inğa ätimäuqeqä" ätukuwi. 8 Itanji iqu näqñqä ämeqeqe, iquau ätäwqatqeqe. "He Betlemänqä äwipu, Ymeqä Iquenyqä qävqä äñguänä ipiyä. Itanğa he hinjuä ae äqumbiyi, nyi ndpñqä anqumä quveppiyä. Nyi-pqeqe äpätmä, Ique qonjä woktäumqänänjä."

9 Qu ique qätä äwipiyi, qe äukuwi. Wätqätanqewänqanji, qätäqueqä mäptqä timäuqä inği äqunqewä iqu, iquauñi

hinjuiqä äwimaminqce. Itanğa iqu äwätä, anjä Ymeqä Iqu witanğqä iu, haqä yätqä äpmakqce. ¹⁰ Inğanı iqua iinjä äqumbiyi, yeeqä kiinjä qe äwiñgqce. ¹¹ Itanğa iqua anjä yäpä inğisa äpaquväpu, Ymeqä Iquesä, Iqueqä känäi Mäliyatänji äqumbiyi, iqua Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu, qonjä äwoktäupu, hipenji qua bu ekuwi. Itanji iqua golqetä, eqä wetqä jinanjä anğuanänjä weqetä, zä-wänunuä eqetä, quwqä qa iuta ätaupu, Ique qe äwikiwi.

¹² Inğanı Goti Hanjuwä Iqu wätqä ävätä, “Heroti iquenyqä anğumä mäwqä pambiyä” tquanğa, iqua quwqä anämqä hänaqä hui-mända qe äukuwi.

Isipänqä zä äwäkuwiñqä

¹³ Iqua ae uwqanğuwänğanı, Naqä Iqueqä enätqä hñqu, Josepä ique wätqeu äwimetä ätukqce. “Heroti iqu, Ymeqä Tquenyqä qävqä itä, pästätñqä iqiyä. Inji si ävautnä, Ymeqä Iquesä, känäutä itmetnä, itanğa Isipä iunqä zä ätuma äwätinä, pmatñqeqä” ätukqce. “Nyi si anğumä ktqanğmdqänğanqäuä.” ¹⁴ Itanji heatqanğa, Josepä iqu ivatuwänäqce, Ymeqä Iquesä, känäutä Isipänqä qe ämitimäukqce. ¹⁵ Iqu iu yqänä pmetanğa, Heroti iqu qe äpäkonğqce. Nätmatqä tä ätimäukqce, Naqä Iqu Iqueqä hinuä-tqä hñque ätukqä-pa, qäyunä ätimäukqce. “*Nqä ymeqä ique, Isipä buta ätuma äpkqeqä*” ätkqce.†

Ymeqä qokä iquau äpäkkuwiñqä

¹⁶ Heroti iqu, ämaqä mäptqä timäuqä mäñgisanjä iqua, ique awä mätkuä, hänaqä hui-mända ämäwqätäukuwiñqä näqñqä ämeqe, iqueqä äwqce tnänjä wiñganğa, ämaqä hui Betlemänqä ändowatätä ätukqce. “Betlemä iutä, anjä-himqä qäqiqi ämätnänqä iutänji, he ymeqä qokä quväukuä hñquaqu mämäwqätäuqä iquaunji, pizqä päkpiyä.” Iqu näqñqce, ämaqä mäptqä timäuqä mäñgisanjä iquauta ämeqe, ymeqä quväukuä iinjı mämäwqätäuqä iquaunqä ätukqce. ¹⁷ Qu ymeqä i äpäkkuwi, Goti Hanjuwä Iqu imäkätä, hinuä-tqä Järämai ique ätukqä-pa, qäyunä ätimäukqce.

¹⁸ “*Anjä-himqä Lama iunji, Lesoqä kaqäua ymeqä iquaunqce, kñuä äqiyäpu pmapqä iqanğuwänğa, qu qätä äwikiwi. Ymeqe mäpmeqä itanğuwñqä, qokä-apäkä huizi iqua iuauqä äwqce jänä iwimäkññqä diñqce, mäwiñqä iminñqce.*”‡

Isipäta, Nasäretqänqä anği äukuwiñqä

19 Heroti iqu ae äyâ pākonganga, Isipä iunji, Naqä Iqueqä enätqä hñqu, Josepâ ique äwimetâ tiinjâ ätukqe. 20 “Ämaqä, Ymeqä Ique pizqä päsana-tpu ikuwä iqua, ae äpākonguwiqä. Inji si ävautnä, Ymeqä Iquesä känäutänji itmetnä, qua Israitqänqä angumä upñqeä.” 21 Kukñuä ii qätâ äwiyäqe, iqu ävautâ, imbaqi itmetâ, qua Israitqä iunqä äukuwi. 22 Iu ätimäuqe, Akelausi iqu kanâ Heroti iqueqä anjä ämetâ, Jutiya iu mitqätangqenqä qätâ äwiyäqe, iqu zâ wiñgangi iunqä mäwqä ikqe. Injä etangi Goti Hanjuwä Iqu wätqeuta knuä vqangi, iqu qua Galilisänjä ingisañqä äukqe. 23 Iu ätimäuqe, iqu anjä-himqä “Nasäretqävqä” ätminjuwä iu qe äpmakqe. Iqinyqä äukuwi, hinjä-tqä iquauqä kukñui qäyunä qe ätimäukqe. “*Qu iquenyqe, ämaqä Nasäretqätanjâ-queqä’ tupnuwiqä.*”

3

*Jonâ asnjâ-qäyqä iqu, kukñuä awä ätuminqenqä**

1 Itanji quväukuä hui ae äpawqanga, Jonâ asnjâ-qäyqä iqu Jutiya iu änyä qe ätimäutâ, anjä avqñqä iu äpme, ämaqeu kukñuä awä tii ätuminqe. 2 “Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, qäukuä haqä yätuta qäqi täqi ae äquvepñqe, hiqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqe vquatämäupiyä.” 3 Kukñuä Goti Hanjuwä Iqu hinjä-tqä Asayä iqueqä manjä iuta ätkqe, ii Jonâ iquenyqe. Ii tiinji.

“Anjä avqñqä imdanji, ämaqä hñqueqä manji tääqä tii ätqiyä. ‘Naqä Iquenyqä hänaqe, näwinyä jänänä imäkepiyä.’”†

4 Jonâ iqueqä qäki, kametqä aa äyäuä, itanga yaqueqä huiwi, aquvä ämuäsämäuminqe. Itanji penüätâ, wiyä-makñuä anjitâ ätetâ ängmanminqe. 5 Inganji ämaqä Jerusälemä pmeqä, qua Jutiya iu pmeqä, itanga eqä Jotänâ iqueqä manjä iu pmeqä iqua, qu eeqänâ iquenyqä äpminjuwi. 6 Qu i äpäpu, quwqä suqä quvqenqä awä tquanguwänqani, Jonâ iqu eqä Jotänâ iu asnjâ äwqäminqe.

7 Inganji Jonâ iqu, Parisi hñquatâ, Satyusi hñquatâ, asnjâ mapñqä kuapänâ pñangä äqunäqe, iqu tiinjâ ätukqe. “He qämakä quvqä iquauqä ymeqä-quenjqä. ‘Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä äpäñqiyä. He zâ upiyä-qe,’ tqu hitqangikä? 8 Hiqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqe ae ävquatämäuqueqä äktmbu motquapiyä. Injä imäkquwi, he zâ hñqu häukuä-tänjä enqä-panuenjqä. 9 ‘Aprähamä iqu neqä awiqu hitangqetani, ne änguä äpmenünä-qe,’ matñqä pambiyä. Nyi he etqänâ. Goti Hanjuwä Iqu hikä

* 3: Makä 1:1-8; Lukä 3:1-18; Jonâ 1:19-28 † 3:3 Asayä 40:3

tä, Aprähamä iqueqä kaqä-kawäka epñqe, änguä imäkänä. ¹⁰ Zä-häukuä änguä mäwiqanğutqä iquauñi, tä täuvepñqä diñqe, japiñi zä-quatä iqi ae äwinä” ätukqe.

¹¹ “Hiqä kñui äkunmäknäpu, ‘suqä quvqe ae ävquatämäuqueqä’ motquapñqe, nyi asñi egetänä eqiyätqänä. Inä etañgi Ämaqä nyi ämanğutäunğä Iqu, qänaki änä äpäñqiyä. Nyi Iqueqä yukä ämuasmänğe mamqe, ämaqä änguä-qunä ma, quvqunji. Iqu asñi, Goti Hanjuwä Iqueqä Dñä Änguitä, tä itä heqiyänğiyä. ¹² Iqu pokä a äqätänä, kuä pa huätä ämatnämäutä, kuä naqe, aquvä äqiyätä kiqä anju pñqä maeniñqe. Itanğa kuä pai, tä maisquä du tnämäuniqeqä” ätukqe.

Jonä iqu, Jisasi Ique asñä äwqäkqenğä†

¹³ Inğanj Jisasi Iqu qua Galili iu ävämani, Jonä iqu asñä wuqiyätñqä, ique eqä Jotänä du äwimakqe. ¹⁴ Itanğa Jonä iqu, “Qäyä eenä. Asñi, Si ñqiyqänänğä qäyuna-ge, nyi kqämğä äpñi, änäänğawä?” ätukqe.

¹⁵ I tquanğa Jisasi Iqu kimañi, “Qäyä eenä. Täñğanj Nyi äktqä-pa, ii imäkiyä. Goti Hanjuwä Iqueqä äwinğä eeqänänği qäyunä timäutñqe, ye suqä ii imäkenğeqä” ätukqe. Inğanj Jonä iqu kukñuä duñi qänaknä ikqe.

¹⁶ Jisasi Iqu asñä ae ämeqe, eqä bu äväma äyapqanğa, maqänänği qäukui qñqanğä enğä-pa qe äütänğqe. Itanğ Iqu, Goti Iqueqä Dñä Änguä Iqu, yññä-heeqä enğä-pa äquvepätä, Iqueä huiwä iu pmeqanği hiñuä äqunğqe. ¹⁷ Inğanj qäukuä yätutani, manğ hñqu tiñğä äqänğqe. “Ämaqä Tqu, Nqä Ymeqä Nyi kiñğä änyinätñqä Iqueqä. Nqä äwqä imdanj, Iquenyğä aquvänä änyinätqänä” ätukqe.

4

*Setänä iqu, Jisasi Ique yamwiqä äwikqenğä**

¹ Inğanj Jisasi Iqueni, Dñä Änguä Iqu, anğ avqñqä iunğä ätma äukqe. Ii, Setänä iqu Ique yamwiqä vätnğä diñğä. ² Iqinğ Iqu hiunjitä, heatqetä 40, buayä manğä äpmeqe, buayänğä dä äwikqe.

³ Inğanj dñä quvğä yamwiqä vğä iqu, Ique äwimeqe, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etañğutqe, hikä tqua buayä kunmäkmbñqä, kukñuä tuvä” ätukqe.

⁴ Jisasi Iqu kimañi, “Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui tii äqänä.

† 3:12 Makä 1:9-11; Lukä 3:21-22 * 4: Makä 1:12-13; Lukä 4:1-13

‘Qokä-apäki buayä dutanä pmeqä hmanjqä. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä eeqänänjä iutanä pmeqeqä,’ ätä äqänänä” ätukqe.†

⁵ Iqu iinjä tquanğa, Setänä iqu Ique Jerusälemä Goti Hanjuwä Iqueqä anä-himqä iunqä ätuma äwäqe, hiqäva-imäkqä anä atääqä iu ätqäteqe, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etanğutqe, qua mänji ikuapmävä” ätukqe. “Tiinjä etanğı, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tii äqänä.

⁶ *‘Goti Hanjuwä Iqu iqueqä enätqä iqua änguanä mikipñqä ätuänqiyä. Tqä yuki hikä iu hui matävqä isñqä diñqe, iqua hipae hevqä mäkiqutäpñqäuä.’”‡*

⁷ Iwä Jisasi Iqu tii ätukqe. “Bukä iunji, kukñuä tiinjä-pqe inä äqänänä.

‘Si Goti Hanjuwä tqä Naqä Iquenji, yamwiqä mäwqä panä.’”§

⁸ Itanji Setänä iqu anğumä, qoqonjä haqä naqä zi-imänjä hñquenyqä ätuma äyäqe, anä-himqä eeqänänjä qua täunitä, iquauqä nätmatqä ängüä eeqänänjä itä ämotquakqe. ⁹ Ga iqu tiinjä ätukqe. “Si qonjä änäuktäutnä, nyaqä yoqe haqeqä manmäuqanğtqe, nyi eeqänänjä tä Si ktapmqänä.”

¹⁰ Jisasi Iqu tii ätukqe. “Setänä iquki, huätä päuvä! Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji tii äqänä, *‘Si qonjä äwoktäutnä, Goti Hanjuwä tqä Naqä Iqueä yoqenä haqeqä ämamäutnä, wäunui Iqueqenä iqanğinyä.’”**

¹¹ Inğanji Setänä iqu Ique ävämeqanğa, enätqä iqua äpäpu, Ique yätamäkqä äwikuwi.

Jisasi Iqu wäunui, Galili iuta ipäqäkqenqät†

¹² “Qu Jonä ique, guä ae äkiqiyäuquwiqä” tqanğä äwiyäqe, Jisasi Iqu qua Galili iunqä anğı äukqe. ¹³ Itanji Iqu anä-himqä Nasäretqä iunji ävämanji, anä-himqä Kapänamä buñqä äwitä äpmakqe. Kapänamänji, eqä-huänjä Galilitänjä qäqiqi eä, Seplonä, Näptali gueqiyqä hueqä-himqä iquauqä qua iuvi. ¹⁴ Iqu e imäkätä, kukñuä hñqu Goti Hanjuwä Iqu hiñuä-tqä Asayä iqueqä manjä iu ätimekqeunji, qäyunä timäutñqä ikqe.

¹⁵ *“Seplonä, Näptali gueqiyqä quae, hänaqä eqä-huänjä duñqä änyäwänqä qäqiqi eä, eqä Jotänä-tänjä inğimända, qua Galili-tänjä inğisayi. Itanğa ämaqä Israitqä iquanä ma, huiziqua iqi anä äpmeñäuä. ¹⁶ Ämaqä pisqukuä imä äpmeñuwä iqua, qu we-hunqä naqä ique*

† 4:4 Kukñuä-suqä 8:3 ‡ 4:6 Apqä Bukä 91:11-12 § 4:7 Kukñuä-suqä 6:16

* 4:10 Kukñuä-suqä 6:13 † 4:11 Makä 1:14-15; Lukä 4:14-15

hinuä ae äqunänäuä. Ga ämaqä ae äpäkonjuwä iqua enqä-panä äpmejuwä iquauji, we ae äwiomäkqiyä” ätkqeä.†

17 Inganji Jisasi Iqu, qokä-apäkä iu kuknuä awä ätipäqiyätä, tiinä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, qäukuä haqä yätuta qäqi täqi äwiñqä-qae, hiqä knji äkunmäknäpu, suqä quvqe vquatämäupiyä.”

Jisasi Iqu, hämapäkä piqä iquau tääqä ätuätumakqenqä§

18 Iqu eqä-huänä manjä Galili iu qanjä äwätäqanjanji, Saimonä, Endru gueqi hämapäkä-piqä qa ätnämäutqätanjinjä äqunqce. Saimonä iqueqä yoqä huizi, Pitä ique. Ingueqi hämapäkä äpisinjä, mbqä ämaminji. 19 Iqu iquaqi hinuä äqunäqe, “Nyi qänaki nyivänjinyqä. Ämaqä-piqenqe ämäqesquamqänänjä” ätukqe. 20 I tquanjanji, ingueqi hämapäkä qae, maqänä iqi emäni, Ique qänaki äwivändkiyi.

21 Iqisanji haqä nänä hmbu tii äwäqe, ämaqä hngueqi, Jemisi iquesä, Jonä iquesä hinuä äqunqce. Iquagu Sepri iqueqä hiknä-quaqu eänjä, imätqua yimba iu äpmapu, hämapäkä-piqä qae dakmäuqanji anä imäqämanminjuwi. Jisasi Iqu ingueqi hinuä äqunäqe, tääqä ätuätumakqe. 22 I tuätumeqanjanji, ingueqi yimbaetä, kaniquesä maqänä ävämanji, Ique qänaki äwivändkiyi.

Ämaqä tänjä-yaqä hñquau, änguä iwimäkkqenqä

23 Inganji Jisasi Iqu qua Galili iunji qanjä ikitä, quwqä anä aquvāqñqä iunji näqñqä ävätä, kuknuä änguänänjä Goti Iqunä qäukuä haqä yätuta miqenqä awä ätuätä, tänjä-yaqä huitanjä-huitanjä eeqänä änguä imäkätä ikäminqce. 24 Iquenyqä kuknui, qua Siliya iunji eeqänä im-imä qe äukqe. Ga ämaqe Jisasi Iquenqä, tänjä-yaqä huitanjä-huitanjä-tänjitä, dnä quvqä-tänjitä, yaqä ppqä-tänjitä, yaqä nñuä-tänjitä, eeqänä äma pñanquwänjanji, Iqu eeqänä änguä imäkkqe. 25 Itanğa ämaqä kuapänä qua Galilisanjä iquatä, qua Dekapolisisanjä iquatä, Jerusälemätanjä iquatä, qua Jutiyatanjä iquatä, eqä Jotänä yätäqänqgisa pmeqä iquatänji, qu eeqä Ique qänaki äwivändkuwi.

Jisasi Iqu qoqonjä yätu äpme, kuknuä awä ätukqenqä (5:1-7:27)

5

*Ämaqä äwqä yeeqä-winqä iquauñqä**

¹ Jisasi Iqu ämaqä kuapanä pqañgä äqunäqe, qoqonjä yätunqä ekqe. Iqu iqi quamä pmeqanğa, Iqueqä wäunjuänqä ämotquamiñqä iqua, Iquenqä äpkuwi.

² Inğanı Iqu iquau tiñä ämotquakqe.

³ “Ämaqe, ‘Nyi ämaqä äwa iqunä eämä, Goti Iqueqä hiñuä iqi qäyunänunä hmanjqä’ knuä indqänätqänuwä iqua, Goti Qäukuä Yätutanä Iqu ämaqä iñä iquau ämitqätanğqenqe, äwqä yeeqä ipñqeqä. ⁴ Ämaqä, suqä quvqenqä knuä äqiyätqänuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu äwqä hanuä iwimäkätñqä iñqe, äwqä yeeqä ipñqeqä.

⁵ Ämaqä, iquauqä yoqe mäñdi äkittqänätqänuwä iqua, qua tä quwqä heniqä iñqe, äwqä yeeqä ipñqeqä. ⁶ Ämaqä, suqä jänänñinqä äwa ipu, ique mapñqä kiñä äwinyätñqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu jänä imäkpnqä qäyunä väniqä iñqe, äwqä yeeqä ipñqeqä. ⁷ Ämaqä, huizi iquauñqä qeqä äwimänätä yätamakqä ävätqänuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu qunqe asä inä wimänäniqä iñqe, äwqä yeeqä ipñqeqä. ⁸ Ämaqä, qeqä-quuvqä ikikinyänä änyänuwä iqua, Goti Hanjuwä Ique hiñuä qumbnuwänqe, qu äwqä yeeqä ipñqeqä. ⁹ Ämaqä, äkasuwä-mäkä mäñdi kit-tqäpnqä imäkätqänuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu iquauñqe, ‘Nqä ymeqä-quaiqä’ tuäniqä iñqe, äwqä yeeqä ipñqeqä.

¹⁰ Ämaqä, suqä jänänä iu qänaki itqätanğuwıuta, huizi iquauqä hipa iuta hanä-iqä ämetqänuwä iqua, Goti Qäukuä Yätutanä Iqu ämaqä iñä iquau ämitqätanğqenqe, äwqä yeeqä ipñqeqä. ¹¹ He Nyaqä yoqä ämetqätanğuwıñqä, ämaqe kukñuä quvqä etäpu, quvqä etquepu, henyqä quanğä tqanğuwänğanı, he äwqä yeeqä ipñqeqä. ¹² Hiñuätqä he mäpmeqanğa äpmamiñuwä iquauñı, ämaqe suqä quvqä asä iñı itquamiñuwıqä. İtanğa he Nyaqä yoqä ämetqänuwıtanı, nätmätqä anğuanänı qäukuä haqä yätu henyqä näwi äwinä. İññınqe, he äwqä yeeqä kiñä ipñqeqä.”

“He hakitä, we-hunqetä, enqä-pañuenjqä”

¹³ “Qua täu qui maqänä mimäkñqä, äpakänä witätñqe, he hakä enqä-pañuenjqä. Haki ätquänqä qäpu heqanğutqe, hakä ätquänätñqe, anğumä äänä timäuniqiyä? Oeyqä. Anği wäunjuä miqä iqanğuti, ämaqe bi ätnämäupu, qonjqä ipñqäuä.† ¹⁴ Qua täunı, he we-hunqä enqä-pañuenjqä. Anjä-himqä hñqu qoqonjä iu

* 5: Lukä 6:20-23 † 5:13 Makä 9:50; Lukä 14:34-35

ämätñäŋqe, zä mamätñqä itäñqiyä. ¹⁵ Asä iini, ämaqä anjä iu pmetanğuwä iquau we wunätñqe, ämaqe hiqi-tä ämäsäupu häkä imä matqäteqä ipu, kiqä ätqäuqä iqinyä tqätepñqäuä.† ¹⁶ Injä etanği heqä we-hunqe, ämağeu we wunätätñqänänjçä. Inji iqua, he suqä anğuanänjä imäkätqätanğä eqämbiyi, Apiqu Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqueqä yoqe haqeqä mamäupñqäuä.”

Kukñuä-suqä, Goti Iqu Mosisi ique äwikqenqä

¹⁷ “He Nyinyqe, ‘Iqu kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäqçä itä, kukñuä hiñuä-tqä iqua äqäkuwä itä, huätä mamäutñqä äpçeqä’ kñuä mindqänqä pambiyä. Oeyä! Nyi huätä mamäumqä äpçä ma, qäyunä naqä-qakuä timäutñqä äpçeqä. ¹⁸ Nyi he naqä-qakuänä etqänä. Qäukuitä, quaetä, aanqä hiqanğanqe, kukñuä-suqä iutanjä wänqä hmbu aanqe, maeqä yäniqeqä. Oeyqä. Nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä eeqänänji ae ätimäuqanğanqe, hiqñqä wänqä suqä iu äqäkuwi, eeqänänji äwitäniqeqä. ¹⁹ Injäqe ämaqä hñqu, suqä Mosisi iqu äqäqçä iutanjä wänqä hmbi mändi äkittqiyätä, ämaqä hñquau mända-pqä inä eyäqiyämetqe, suqä ipu huiziquauqä yäpä imä qäyä witanğqä-qe, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqä iunji, ämaqä tqueqä yoqe wänqäpu, huiziquauqä yäpä imä winiqeqä. Itanği ämaqä hñqu suqä iunji qänaknä itä, ämaqä iunji ämotquamitätqe, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqä iunji, iqu yoqä naqä meniqeqä. ²⁰ Nyi he etqänä. He Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä iunji, jänänänjä imäkäpiyänğani, ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquauqätä, Parisi iquauqätä, suqä jänänjä imäqçä iunji mämäwqätäuqä ipu qänaki iquwi, he Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqä iunqçe änä mäyqänänjiqä.”

Äwqä tnäninğätä, ämaqä päsqenqätä

²¹ “Kukñuä hiqä taqä-tawäkiqua qätä äwiyaçu ämakuwi, he qätä tiinjä ae äyä äwiyatqänğuwiqä. ‘Ämaqä pizqä mapäsçä ipñqeqä.’§ Itanğa ‘Ämaqä hñqu ämaqä hñque pizqä äpäsätqe, iqueni kukñuä wimeniqeqä.’* ²² Itanği Nyi he tiinjä etqänä. Ämaqä hñqu ämaqä hñququque äkasuwä ätuätqe, iqueni kukñuä wimeniqeqä. Itanji, ämaqä hñqu hñquququçeni, ‘Hiñginçukiyqä’ ätuätqä iqu, kukñuä iwäsäuqä naqä iquau wimeniqeqä. Itanji ämaqä huizi ique-mända, ‘Si ämaqä kñuä maeqä hñgisanä iqä iqukiyqä’ ätuätqä iqu, tä quvqä iqu äsänqä iunqçä

† 5:15 Matiu 6:22-23; Lukä 11:33-36 § 5:21 Anğumä Itmakqä 20:13,

Kukñuä-suqä 5:17 * 5:21 Anğumä Itmakqä 21:12

wäniqeqä. ²³⁻²⁴ Iiññqe, si hiqäva äma äpätnä, hiqäva-imäkqä ttawä iu ätqäutñanğanı, tqä sämaquenyqe, ‘Iqu nyitä kukñuä-tänueqä’ kñuä indqänğni, tqä hiqäva iqi pñqä eätnä, iquenyqä äwätnä, äwqä naqä-hñqunä ganä nyiyñqeqä. E ae imäknyiyi, si äwätnä, tqä hiqävae Goti Hanjuwä Ique inğanä wisñqeqä. ²⁵ Ämaqä hñqu si kukñuä miktätñqä iqanğutqe, itañi iqtä sitä kukñuä tqä anjuñqä hänaqä iu qañä anä äwäsüyänğanı, si maqänäñi ique äwqä hanuä iwimäkätnä, iqtä jänä imäkiyñqeqä. Si e mimäkqä iqanğutqe, iqu ämaqä jänä imäkqä iqueqä hipa iu kivqanğuti, jänä imäkqä iqu guä kiyäueqä añä iu miqä iqueqä hipa iu kivqanğuti, itanğa iqu guä kiyäueqä añä iu mäqmuatekiyänıqeqä. ²⁶ Nyi sinji naqä-qakuänä äktqänä. Mbqä qu si atäunüä äkipqä iunji qäyunä vätnanğanqe, si guä kiyäueqä anju mävämeqä yqänä pmetñiqä.”†

Huiwä yanä ikiqä suqenqä

²⁷ “Qu tiñä ätätqänjuwıñqe, he qätä ae äyä äwiyätqänjuwiqä. ‘Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä ipñqeqä!’‡ ²⁸ Itañgi Nyi he tiñä etqänä. Ämaqä hñqu apäkä hui hiñuä äqunä, ‘Iisä hiqaqä anä womqe’ kñuä ävqäqe, iqu iqueqä äwqä iutañi, suqä quvqe ae imäkqeqä. ²⁹ Tqä hiñuä ämuangısanı suqä quvqeuñqä äkiyqiyämeqanğutqe, huätä ätquätnä bi tnämävä. Si iñä imäkqanğutqe, tqä huiwitanä hmbu yuuwä ätänänqä-qe, suqä quvqä iñä mimäkqä inä-qae, saqä huiwi, tä quvqä iqu äsänqä iu matnämäuqä ipñqäuä. Huiwä hmbi yuuwä ätänänqe, ii hanä-iqä wänqäpiyqä. Tä duñqä uwqe, hanä-iqä naqänänıqä. ³⁰ Itanğa tqä hipa ämuangısanı suqä quvqenqä äkiyqiyämeqanğutqe, huätä ätävätnä bi tnämävä. Si iñä imäkqanğutqe, tqä huiwitanä hmbu yuuwä ätänänqä-qe, suqä quvqä iñä mimäkqä inä-qae, saqä huiwi, tä quvqä iqu äsänqä iu matnämäuqä ipñqäuä. Huiwä hmbi yuuwä ätänänqe, ii hanä-iqä wänqäpiyqä. Tä duñqä uwqe, hanä-iqä naqänänıqä.”

Qokiqutä, apäkisä, anä näweqä pmesiyñqenqäS

³¹ “Qu tiñä ätätqänjuwiqä. ‘Ämaqä hñqu iqueqä apäki huätä ändowatätäqänğanı, iqu iñä imäkätqenqä ämotquetñqe, iñi, tuwanuä hui äqiyätä vätnqeqä.’*
³² Itañgi Nyi he etqänä. Ämaqä hñqueqä apäki, huizitä huiwä yanä mäwqä itqä qäyä etañgi, iqu ii huätä ändowatätqe, ämaqä iqu iqueqä apäki kukñuä-suqä

† 5:26 Lukä 12:58-59 ‡ 5:27 Anğumä Itmakqä 20:14, Kukñuä-suqä 5:18

§ 5:30 Matiu 19:1-12; Makä 10:1-12; Lukä 16:18 * 5:31 Kukñuä-suqä 24:1, 3

ävausätñqä iunqä iwimäkqiyä. Kukñuä tqueqä quati, tiñiqä. Ämaqä hñqu apäkä iinji ämeqe, iqutä iisä, suqä qokä hñqutä apäkä huisä hiqaqä anä mäwiqä iunji ävausqinyqä.”

Kukñuä yänänäqñqä wimäkqä suqenqä

³³ “Kukñuä hiqä taqä-tawäkiqua hiñuiqänä qätä äwiyaüpu ämakuwi, he qätä tiñjä ae äyä äwiyätaqñjuwiqä. ‘Si nätmatqä hñqu imäkñqä diñqä kukñuä yänänäqñqä ätätñänqani, quañgi matqä panä. Si ätätñä-pa Naqä Iqueqä hiñuä iqini ii imäkñqeqä.’† ³⁴ I etañgi Nyi he etqänä. Hiqä kukñuä hñqu yänänäqñqä imäkñqä etañgutqe, he nätmatqä hñqueqä yoqe matqä pambiyä. Oeyqä. Iñjä imäkñqä etañgutqe, qäukuñqä matqä pambiyä. Ii tiñji. Qäukui, tqä ma, Goti Hanjuwä Iqueqä zä-hawä, Iqu äpme ämitñqeyqä. ³⁵ Itañga quaenqä matqä pambiyä. Ii tiñji. Qua iunji, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä yuki qutatä haqeqi äui äpmenqeyqä. Itañga Jerusälemänqä matqä pambiyä. Ii tiñji. Jerusälemäñi, Ämiqä Kinğanänjä Iqueqä anä-himqeqä. ³⁶ I etañgi si kukñuä hñqu yänänäqñqä imäkñqä etañgutqe, tqä nyuänjä iquenyqe matqä panä. Oeyqä. Si tqä nyuänjä iunji, dä qaandätä nätqätä huitñqe, mimäkqä isñqinyä. ³⁷ Hiqä kukñui, ‘Auäqä’ ätäpu, ‘Oeyqä’ tññqeqä. Ii qäyuvqä. Kukñuä haqä nändi ätätqñjuwi, quvqä imäkqä iquesanjqä.”

Hiqä himä-wiunqä iquauñqe, kiñjä enquätñqä‡

³⁸ “Qu tiñjä ätätqñjuwiñqe, he qätä ae äyä äwiyätaqñjuwiqä. ‘Ämaqä hñqu huiziqueqä hiñui qui imäkqañgutqe, he iqueqä-pqe, inä imäkñqeqä. Itañga ämaqä hñqu hñqueqä hiqanji ämisqiyqañgutqe, he iqueqe, inä misqäpñqeqä.’§ ³⁹ Iñjä etañgi Nyi he tiñjäñqe etqänä. Hñqu quvqä etqueqañgutqe, iqueni he kimanji mitqueqä pambiyä. Hñqu saqä mangawä iu kpäsqañgutqe, si hñgisa inä wisuätñqeqä. ⁴⁰ Hñqu si kukñuä ämiktätä, tqä gque metñqä iqañgutqe, si tqä gquä quäuqä-pqe inä wisñqeqä. ⁴¹ Hñqu iqueqä yquayä äma qäqi wisñqä ktqañgutqe, si iqutäñi kinjä näñji tiä äma wisñqeqä. ⁴² Hñqu si nätmatqñqä yatñqä kiyqañgutqe, ique äwisñqeqä. Itañga ämaqä hñqu, ‘Si yakuä dapiyä’ ktqañgutqe, si ique tuwä mäwiqqä panä.”

⁴³ “Qu tiñjä ätätqñjuwiñqä, he qätä ae äyä äwiyätaqñjuwiqä. ‘Si sämaqä iquenyqe kiñjä äkinyätä,* tqä

† 5:33 A Täuqä 13:2 ‡ 5:37 Lukä 6:27-36 § 5:38 Anjumä Itmakqä 21:24;

Hiqäva-imäkqä 24:20; Kukñuä-suqä 19:21 * 5:43 Hiqäva-imäkqä 19:18

himä-wiunqä iquenyqe, äwqä quvqä imäktñqeqä.’⁴⁴ Itanji Nyi he tiinjä etqänä. He hiqä himä-wiunqä iquauñqe kiinjä enyätä, ä ämaqä suqä quvqä emäkquwä iquauñqe, Goti Hanjuwä Iqu iquau äñguä itquetñqä tääqä tññqeqä.⁴⁵ He iinjä ipqe, Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqueqä ymeqä-quenä eäpu, Iqu imäkätñqä-pa imäkpñqeqä. Iqu Iqueqä mäptqe, ätimäutä ämaqä äñguitä, quvqetä asänä tuätñqä iwimäkätqänä. Itanğa piyä-pqe, ämaqä jänänä iquauñqätä, suqä qäyunä mimäkqä iquauñqätä, qiyätñqä imäkätqänä.⁴⁶ Nyi kukñuä iinjä etqe, kiqä quati tiññiqä. He äwqe, ämaqä heñqänä äwinyätñqä iquauñqänä hiñganğutqe, kimanji Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä squä hitapäninjäwä? Ämaqä mbqä ämotautqänuwä iquapqe, Goti Hanjuwä Ique qätä mäwiyqä ipiyä-qe, asä inä imäkätqänuwiqä.⁴⁷ Iinjä etanğqä-qe, he hiqä hita-hiñguäkaunä yeeqä äväpu itmapqe, ämaqä huizi iquauñj äänä mäwqätäupñqäwä? Suqä kätä-kñguäkaunqänä äwiñqä ii, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iquapqe inä imäkätqänuwiqä.⁴⁸ Inji Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqu ikikinyänä äpmeñqä-pa, he-pqe ikikinyänä iinjä pmeññqeqä.”

Suqä, äñgui huiziquauqä hiñuä iqi mimäkqenqä (6:1-18)

6

1 “He äñguänänä wimasipiyä. He suqä jänänji imäkpñyänğanji, ‘Hiñuä naqämbñqäuä’ kñuä hiyqanğuti, ämaqä iuqä hiñuä iqisa mimäkqä ipñqeqä. He iquauqä hiñuä iqi imäkqanğppqe, Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqu kimanji metapqä yänqiyä.

Nätmatqä maeqä iquau yätamäkqä vqenqä

2 Inji si ämaqä nätmatqä maeqä iquau yätamäkqä wisñqä itñänğanji, ämaqä hääwä-tqä hñqu hiñuiqä äkimetä, ämaqe hiñuä kqämbñqä tuätumetñqenqe, mändowatqä isñqeqä. Ämaqä wopqä ipu, kukñuinä tqä iqua, yoqe hageqä muämäupñqä anjä aquväqñqä iutä, hänaqä iutä, iinjä itqänuwä iquaiqä. Nyi naqä-qakuänänä etqänä. Ämaqä tqä, iquauqä suqä iutanji kima ae ämeqäuä.³ Injäqe si ämaqä nätmätqä maeqä hñque yätamäkqä wisñqä itñänğanji, sämaqä iquapqä maqñqä hipñqeqä.*

* 6:3 Jisasi Iqu, sämaqä iquauä-qe ätnänäqi matqä, kukñuä ktqenä tii ätkqe. ‘Tqä hipa qunamäuqänğisanjiqu, nätmatqä hipa ämuanğisanjiqu imäkätñqä iñqe, änyä maqñqä enqiyä.’

⁴ Iinjä etanġi suqä tqu zä witätñqeqä. Inji tqä Tniqu zä wiqä imä hinjuä äqunänqce, Iqu suqä iutani kima ktapäniqeqä.

Goti Iquenyqä tääqä tqenqä

⁵ Itanġa he tääqä ätäpiyanġani, ämaqä wopqä ipu, kuknuinä tqä iqua imäkätqänjuwä-pa, mimäkqä pa iqäpnqeqä. Ämaqe, iquau hinjuä qumbñqä diñqä, anġa aquväqñqä yäpä inġisatä, hänaqä äuktäuqä iutatä pämä ätqäupu, tääqä tññqä äwinyätñqä iquaiqä. Nyi naqä-qakuä etqänä. Ämaqä tqua, iquauqä suqä iutani, kima ae ämeqäuä. ⁶ Inji si Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätñanġani, anġa hiqñqä ämaqä maeqä inġisa äwätñä, qñqanġa ämäyeni, zä äpmanä tääqä tquätñqce. Si injä imäkqanġanġani, tqä Tniqu zä wiqä imä hinjuä äqunänqce, Iqu tqä suqä iutani, kima ktapäniqeqä.

⁷ He tääqä ätäpiyanġani, tääqä kuapänä hinġinäwa, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqua ätätqänjuwä-pa, matqä iqäpnqeqä. Ämaqä iqua kñuä tiinjä indqänätqänjuwi. 'Ne Iquenyqä tääqce, quäuqänä ätquque, Goti Iqu qätä neyanqiyä.' Inġaqce, oeyqä. ⁸ He iquauqä suqä iunji qänaki miqä pambiyä. Ii tiinjia. He yatñqä mäwqä änä etanġani, hiqä Hiniqu nätmätqä eeqänänjinqä äwa itqänjuwinqce, Iqu näqñqä ae eänä. ⁹ Inji he tääqce, tiinjä tqäpnqeqä.†

'Neqä Apä Qäukuä Yätu Äpmenä Iquki, Tqä yoqe huiziquau ämäwqätäuä, naqänänġa äqonänjinyä. ¹⁰ Tqänä miqe, äpänä. Qu qäukuä haqä yätunji, Tqä äkinyänqce qänakñä itqänjuwä-pa, qua täunġa-pqce, asä ii iqäpnqeqä.

¹¹ Täñġani Si buayä hiunji tqenqce, änätaptñqeqä.

¹² Ämaqä quvqä inetqueqanġuwä iquauñqä ne äwqä hanjuä imäknätunquä-pa, Si nenyqä äwqä hanjuä imäknätñä, neqä suqä quvqce huätä mänamäutñqce.

¹³ Yamwiqä nemetñqä itñqä iunji, Si hinjuinä mäqunquä panä. Ämaqä quvqä imäkqä iqueqä hipa iuta anġu inätmetñä, metäuku neyä.'

¹⁴ He injä ätquwi, ii tiinjia. He ämaqe uqä suqä quvqenqä äwqä hanjuä imäkñanġpce, hiqä Hiniqu Qäukuä Haqä Yätutanġa Iqu äwqä hanjuä imäknätä, hiqä suqä quvqce huätä maitnämäunqiyä. ¹⁵ Iinjä etanġqä-qce, he ämaqe uqä suqä quvqenqä äwqä hanjuä mimäkñqä iqanġpce, hiqä Hiniqu äwqä hanjuä mimäkñqä itä, hiqä suqä quvqce huätä mämaitnämäuqä yanqiyä.

Suqä, buayä pmua imäkñqenqä

16 Itanğa he hiqä tääqä yänänäqñqä imäkññeqñqä buayä pmua imäknäpiyänğanı, ämaqä wopqä ipu, kukñuinä tqä iqua, hipenüi iuismäknätqänuwä-pa, mimäkñqä iqäññeqe. Qu hipenüä quvqä iinjä imäknätqänuwı, ämaqä huiz-iqua, qu buayä pmua imäkñğanğuwıñqä näqñqä mapñqä imäkätqänuwı. Nyi kukñuä naqä-qakuänänjä etqänä. Ämaqä iqua, iquauqä suqä iutanjä kimanı ae ämeqäüä. 17 Itanğı si buayi pmua imäknätñi, eqä jinanä-weqe tqä nyuänjä iu equatnätñä, tqä hipenüä iunı asñä qändñqeqä. 18 Si iinjä imäkätñi, buayä pmua imäknätqänıññeqe, ämaqe qu sinyqe maqñqä iqanğuwä-qe, tqä Tñıqu si hiñuä mäqunquä enjä Iqu kiqä-kiuänä näqñqeqä. Itanğı Iqu nätmätqä zä wiqä imä hiñuä äqunänñeqe, tqä suqä iutanjä kima ktapanıqeqä.”

Suqä, nätmätqä äñgui aquvä qäyqenqä

19 “He nätmätqä äñguänänjä, qua täunı aquvä maqıyqä ipñqeqä. Nätmätqä qua täunı, imätanüä äquvätä, kukuiñuä itä, itanğa ämaqä quwä-meqä iqua täkñi äpnasäpu mapñqäüä. 20 Iinjñqe he nätmätqä äñguänänjä aquvi, qäukuä yätutanı qäpñqeqä. Yätunı, imätanüä maquvqä itä, kukuiñuä miqä itä, itanğa ämaqä quwä-meqe, täkñä mäpnasqä ipu, quwä mämeqä da ipnuwi. 21 Tqä kñuä indqänqä imñitä, äkiñqä imñitä nätmätqä äsqenyqe, ‘İ äñguiqä. Nyi ämamqänä’ kñuä äkiyätñqe, tqä kñuä indqänñeqe, asä iunä witätñqeqä.†

22 Tqä hiñui, huiwä iqueqä hiqi-tä enqä-panıqä.‡ Tqä hiñui äñguä äqännä, si ämaqe yätamäkqä wıyquki hitanğutqe, tqä huiwä eeqänänjä imñi, we äñguä äkunänä. 23 İnäqe, tqä hiñui quvqä äqännä yätamäkqä mäwquki hitanğutqe, tqä huiwi eeqänänjä imñi hea äwinä. İnı we-hunqä tqä huiwä imä äwiñqä ii hea witanğutqe, pisqukuinänñqä.

24 Ämaqä hñqu, ämiqä hñquaquıyqä yäpä inğisa mäpmeqä yänqiyä. Iqu hñquenyqänä äwinyätä, huiz-iquenyqä mäwiñqä yänqiyä. Itanğa iqu kukñuä qäte, hñquenyä äwiyätä, hñqueni qätä mäwiyyä yänqiyä. Ämaqä hñqu mbqänqä äwiñqä iunı, yäpä iqi imitätqe, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqıñi mäpmeqä yänqiyä.

*Nätmatqä huitanjä-huitanıñqä qundqändqä miqenqä**

25 Iinjñqä Nyi he etqänä. He ‘Ne ymisanıtä, eqetä, squä natunquäwä?’ kñuä indqänäpu, hiqä hänjä-pmeqä iunqä qundqändqä kiinjä miqä pambiyä. Itanğa ‘Qäki

† 6:21 Lukä 12:33-34 § 6:22 Matiu 5:15-16; Lukä 11:33-36 * 6:24 Lukä 12:22-31

äki yäuatunquäwä?’ kñuä indqänäpu, hiqä huiwä iunqe, äwäwa kiinjä miqä pambiyä. Ymisanjitä qäkitäñi, huiwä iunjitä hänä-pmeqä iunjitäñi, mämäwqätäuqä yänqiyä. ²⁶ He ynñä iquaunji hinjuä qumbiyä. Qu ymisanjä vowä mamäuqä ipu, aquvä mämaqiyqä ipu, buayä anjä iu maeqä itqänjuwä-qe, hiqä Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu iquaunji buayi ävätqänä. Ynñä iqua ämaqä-qunenji mämänaqutäuqä inäuä. ²⁷ Itanji hesanä hñqu iqueqä hänä-pmeqenqä äwäwa kiinjä itä, wiyä nändi iqa wäniqiyä? Oeyä. Änä maeqä inä.

²⁸ He qäkä-gquä isuanqe, äwäwa sunqä itqänäuä? Qätaqä hutqä hinjinäwa ätänqä iunji, he hinjuä änguanä qumbiyä. Qu hutqä tññqe, äänä imäkqäpiyä? Qu wäunjuä yänänäqñqä miqä ipu, qäkä ämuasmänqä mimäkqä itqänäuä. ²⁹ Itanji Nyi he etqänä. Hinuiqänäñi ämaqä miqä Solomonä iqu, iqueqä yoqä naqä motquetñqä vä-yauqä ängüä-tänä qäyä etanqä-qe, vä-yauqe, qätaqä iquauqä hutqe mämäwqätäuqä inä. ³⁰ Qätaqä hutqe, tänğa hinjinäwa ätqäwänqe, awinğanji yäuä piqanğuti, qu ätäupu tä du tnämäupñqä iqanğpñqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu huvä-quayunjuä iwimäkätqänä. Iqu heñi asä inä emäkänqutiyä, memäkqä yänqutiyä? He Iquenyqä quuvqä wänqäpu eqiyätqänjuwä iquenä, Iqu heñi haqä nändi emäkänqiyä. ³¹ Iinñqe, ‘Ne ymisanjitä, egetä äkitanji natunquäwä? Ä, qäkä-gque äki yäuatunquäwä?’ ätäpu, äwäwa kiinjä miqä pambiyä. ³² Ii tiinjqä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqua, nätmatqä eeqänänjä iinqe, äwäwa ipu qävqä itqänäuä. Itanji he ängüä pmapñqenqe, nätmatqä ii mapñqä diñqe, hiqä Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu näqñqä ae eänä. ³³ Itanji kinğanäñi he Goti Hanjuwä Iqunä miqä iu äpmepu, Iqueqä suqä jänäñi mapñqe, qävqä ipñqe. Itanğanji he nätmatqä huizinqä äwäwa itqänjuwi, Iqu eeqänä inä hitapänqiyä. ³⁴ Iinñqe he awinğanqe äwäwa miqä pambiyä. Hiunji iqu, äwäwa iqueqä-kiuänqä iquänqä. Hanjä-iqä hiunji hñque ätimäuqe, ii hiunji iqueqe, qäyuvqä.”

7

*Ämaqä huiziquauqä suqe iwäsäuqenqä**

¹ “Ämaqä hñquauñqe, ‘Ämaqä quvqä-quaiqä’ ätäpu, miwäsäuqä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqu suqä asä iinjä di, he-pqe inä emäkqänqäuä. ² Ii tiinjqä. He ämaqä hñquauä suqe iwäsäutqänjuwä-panjä iinji, Goti Hanjuwä

* 7: Lukä 6:37-38, 41-42

Iqu heyaqe, inä iwäsäutäqänqanji, asä e iwäsäuniqeqä. ³ Si hinoqukuä wänqä hmbu tqä tta-tunqueqä hiñuä iu witanji äqunätñä-qe, zä naqänänä tqä hiñuä iu äwiñqe, hiñuä mäqunquä ininyä. Ii sunqäwä? ⁴ Zä naqänänä iqu, tqä hiñuä iu yqänä witanquti, si tqä tta-tunquenji, 'Hinoqukuä tqä hiñuä iu änyänqe, huätä mäkmäumqänä-qe' äänä tutñqäwä? ⁵ Si wopqä itnä, kukñuinä tqä iqukiyqä. Si zä tqä hiñuä iu äwiñqe, huätä ganä mamänyä. Itanji inqanä hiñuä äñguänä äqänätñä, hinoqukuä huiziqueqä hiñuä iu änyänqe, huätä mamäutñqeqä.

⁶ He nätmatqä Goti Hanjuwä Iquenyqä ätä äwiñqä iunji ämepu, hiveqä quvqä iquau mäwqä pambiyä. Iqua nätmatqä iinji, hiñuinä ämäqunqua hiqanä hitäpñqäwä. Itanqä wimñä äñguänänji, yaqeqä iquau matnämäuwä pambiyä. Iqua qonjqenä ipñqäwä.”

Goti Iqueni, nätmatqänqä yatñqä vqenqä

⁷ “He tääqä ätuäpu, Goti Hanjuwä Ique yatñqä vqäpñqeqä. Iqu etapänqiyä. He qävqä iqa uwqäpñqeqä. Goti Iqu he ämäqumuapñqenqä yätamakqä hiyänqiyä. He qñqanji ptqä qäyqäpñqeqä. Goti Iqu qñqanä euteyänqiyä. ⁸ Ämaqä nätmatqänqä tääqä ätuäpiyä iqua, qu ämapñqäwä. Ämaqä qävqä ipiyä iqua, ämäqumuapñqäwä. Ämaqä qñqanä ptqä qiyäpiyä iqua, Goti Iqu qñqanä wuäteyänqiyä.

⁹ Hesänä hñqueqä ymeqä hñqu, bretqänqä kiqä kanique yatñqä vqanqutqe, iqu hiki muayäniqiyä? Oeyä. ¹⁰ Itanqä ymeqä iqu kanique hämapäkänqä yatñqä vqanqutqe, iqu qämakä quvqe muayäniqiyä? Oeyä. ¹¹ Kaniquenä, suqä quvqä kuapänä imäkäpiyä-qe, hiqä ymeqä iunji, nätmatqä äñguänänji äyä ämuayätqänjuwiqä. I etanji hiqä Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iquenyqä näqñqä äñguänänji mapñqeqä. Iquenyqä tääqä tquanquwä iquauñji, nätmatqä äñguänänji vänqiyä.†

¹² Itanji, suqä ämaqä huiziqua he emäkñqä enganqutqe, he-pqe suqä asiqunä motquapiyä. Suqä iinji iqu, kukñuä-suqä Mosisi iqu ätätä äqäkqetä, hiñuä-tqä iqua äqäkuwitänji, kiqä quatiyqä.”

Hänaqä, anä hänjä-pmeqä ämepu pmeqä iunqä‡

¹³ “Hänaqä anä qui imäkñqä iunqä änyänqä iqu, aanä hiqñqä naqänänjiqä. Iwä ämaqä hänaqä iu qänaknä itqänjuwä iqua, kuapänänjiqä. ¹⁴ Inäqe hänaqä anä hänjä-pmeqä ämepu pmeqä iunqä, äpätauqumäkqä änyä, änä

† 7:11 Lukä 11:9-13 ‡ 7:12 Lukä 13:24

mäwqänäñiqä. Itanğa hänaqä iunı, ämaqä hıqunä-hıqunä ämaqumuepu qänaknä itqänäuä. He hänaqä iunä uwqäpñqeqä.”

Ämaqqä wäunıı, quwqä quuvqä heqiyqenqä ämänätquenäs

¹⁵ “He hiñuä-tqä quanğa iquauñı, äñguänä wimasipiyä! He iquauñqe, ‘Iqua sipsipqä enqä-pa äwqä hanuä änyänäuä’ kñuä eyätanğqä-qe, quwqä kñuä indqänqe, hiveqä hiqiyqä iquauqä enqä-panjä-qae, qui emäkñqäuä. ¹⁶ He zä hñqueqä häukui iwäsäupu, iquenyqä näqñqä ämetqänuwä-pa, ämaqä iinjä iquauqä wäunıı, iwäsäupu näqñqä mapñqeqä. Ämaqqe, guä-wainqä häukui dupñqe, guä yänjä-tänjä iunqä upñqätanä? Ä, zä-eaqä häukuä dupñqe, qu qätaqä guaqä-tänjä iunqä upñqätanä? Oeyä. ¹⁷ Zä äñguä eeqänänjä iqua, häukui äñguä wiñqiyä. Zä quvqä iqua, häukui quvqä wiñqiyä. ¹⁸ Zä äñguänänji, häukui quvqä maqiyqä yänqiyä. Zä quvqä iqua, häukui äñguä maqiyqä yänqiyä. ¹⁹ Zä kiqä häukui äñguä maqiyqä iqua, ätäupu tä du väupñqäuä. ²⁰ Iitä asänänji. Hiñuä-tqä quanğa iquauqä suqe, hiñuä äqunäpu, iquauñqe näqñqä mapñqeqä.

²¹ Ämaqä Nyinjı, ‘Naqä Iqukiyqä’ ändätqänuwä iquauñqe, he kñuä tiinjä maeyqä pa inä, ‘Qu eeqänänji Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqeunqä epnuwiqä.’ Ämaqä Nyaqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueqä äwiñqä iunä qänaknä imitpqä iquanä hipnuwiqä. ²² Hiunji Goti Iqueqä kukñuä mitqä naqä injanji, ämaqä kuapanänji tii dpnuwiqä. ‘Naqä Iqukiyä, ne hiñuä-tqä wäunıı imäkätanä, dnjä quvqä iquau huätä ändowatätanä, ämaqä mimäkqänänjä iunı imäkätanänğanji, Tqä yoqetanä imäkminqeqä.’ ²³ Iquauñı, Nyi kimanji tii tumniqeqä. ‘Nyi tutqä qäpu henynqe änyä maqñqä eänänä. He ämaqä suqä quvqä kuapanä imäkquenjqä. Huätä upiyä!’”*

Kukñuä ktqä, ämaqä anjä mätqä hñquaqiñqät†

²⁴ “Nyi kukñuä etqä tä, ämaqä hñqu qätä änyiyätä qänaknä imitätqe, ii tiñiqä. Ämaqä kñuä äñguänänjä indqänätä, anji hikä haqeu ämätqä-panjqä. ²⁵ Piyä äqiyätä, huakä äpätä, yunıä naqänänjä äqunätä, anjä ique hevqänğangutqänğa, hiki qua buta äknä, ique a yänänäqñqä kiqätätanğı, qua iqä mäpnasqiyäuqä yäniqeqä. ²⁶ I etanğı, ämaqä hñqu, Nyaqä kukñuä iu

qänaknä miqä imitätqe, ii tiinjäqä. Ämaqä kñuä mämeqä itä, anjä weä haqeqi ämätqä-panjāqä. ²⁷ Itanğa piyā äqiyätä, huakä äpätä, yuñuä naqänänjä äqunätä, anjä ique hevqängangutqänga, anjä iqu äpisäutä, qui eeqänä imäknäniqeqä” ätukqe.

²⁸ Jisasi Iqu kukñuä ii qäpu tqanğa, ämaqä Iqueqä kukñuä qätä äwipiyä kuapänänjä iqua, Iqueqä näqñqä motquetqätanğqeqä yäñuä naqänänjä ikuwi. ²⁹ Quwqä ämaqä kukñuä-suğeqä näqñqä iqua ämotquaminjuwä-pa, mämotqueqä itä, Yoqä-tänjä-qu eä, ämotquakqe.

8

*Jisasi Iqu, wänymänğqä-tänjä hñque äñguä iwimäkkqeqä**

¹ Iqu qoqonjä iunji äväma quveqeqanğa, qokä-apäkä kuapänänji, Ique qänaki äwivändqä äquveqäkuwi. ² Inğanji ämaqä wänymänğqä-tänjä hñqu Ique äwimeqe, qonjä äwoktäutä ätukqe. “Naqä Iqukiyä. Si äkinganğutqe, nyi äñguä nyimäktñqeqä.”

³ I tqanğa, Iqueqä hipae, ämaqä iqueqä huiwiu it-maqiyätä, “Nyi änyinğiyä. Si äñguä kimänänä” tqanğa, maqänänji wänymänğqe qäpu eätä, ämaqä iqu äñguä qe imänğqe. ⁴ Itanji Jisasi Iqu iqueni, “Si äkimeqeqe, ämaqe mätquä panä. Si äwätinä, tqä huiwi ämaqä Goti Iquenyqä hiqäva-imäkkqä ique ämotquetnä, Mosisi iqu hiñuiqänä ätkqä-pa hiqäva imäkiyä. Tqä yaqe qäpu eqeqe, ämaqe, näqñqä iuta hipñqeqä” ätukqe.

Mäkä-iqä iutanjä naqä hñqueqä quuvqä heqiyqeqät†

⁵ Jisasi Iqu anjä-himqä Kapänamänji yänğisa peyqanğa, ämaqä Romätanjä mäkä-iqä iutanjä naqä hñqu äwimetä, yatñqä yänänäqñqä äwikqe. ⁶ “Naqä Iquki, nyaqä wäñuä-nyiyqä hñqu yaqä vqanği, anjä du hiqaqä äwinä. Iqueqä yänji nñuä itä, tänjä-huñqä naqänänjä ämetqäuä.”

⁷ Kimanji Jisasi Iqu, “Nyi äwätmä äñguä iwimäkmqänä” ätukqe.

⁸ E tqanğa, ämiqä iqu kimanji, tiinjä ätukqe. “Naqä Iquki, Si nyaqä anjä tängisanğqä yaptñqe, nyi ämaqä äñgüänänjä-qunä hmanjğä. Inji Si kukñuinä tqanğti, nyaqä wäñuä-nyiyqä iqu äñguä imänänä. ⁹ Nyi-pqe inänji. Nyi ämaqä yoqä-tänjä hñqueqä yäpä imä äpmamä, ique qänaknä inä wimqänä. Nyaqä ämaqä mäkä-iqä nyi ämitñqä iquauñi, hñque ‘Si uvä’ tqanğundqe, iqu äwänqiyä. Hñque ‘Si biyä’ tqanğundqe, iqu äpäñqiyä. Itanğa nğä wäñuä-nyiyqä

* 8: Makä 1:40-45; Lukä 5:12-15 † 8:4 Lukä 7:1-10

hŋque ‘Si tā imäkiyä’ tquanġundqe, iqu imäkänġiyä” ätukqe.

¹⁰ Jisasi Iqu kuknuä ii qätä äwiyäqe, yäunüä itä, ämaqä Ique qänaki wivändätanguwä iu ätukqe. “Nyi he etqänä. Ämaqä yäpaqänġisaŋä tqueqä quuvqä eqiyätŋqä-panä iinġi, Israitqä duŋi, Nyi hiŋuä mäqunquä itŋqeä. ¹¹ Tiinä-pqe etqänä. Ämaqä kuapänäŋi mäptqä yapqä inġisatä, mäptqä wiqä inġisaŋä iqua, qu Goti Qäukuä Yätutaŋä Iqunä miqeu ätimäupu, Aprähamä iqutä, Aisakä iqutä, Jekopä iqutä buayä anä bŋqä quamä pmapnuwiqä. ¹² Inäqe Israitqä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeu pmepŋqä atäunüä kiŋganä ikqä iquaunġi, Goti Iqu hiawiqä inġisaŋqä huätä dowatäniqeä. Iqinġi qu kŋuä kuapänä äqiyäpu, hiqunaŋ manġtäsqukuä mäuqäpnuwiqä.”

¹³ E ätuäqetani, Iqu ämiqä ique, “Si ätuŋqueä. Nyi imäkmqenqä quuvqä ae eqŋä-pa timäunġiyä” ätukqe. Iinä tquanġa, asänġaŋi ämiqä iqueqä wäunüä imäkqä iqu, äŋguä qe imänġqe.

Jisasi Iqu, Pitä iqueqä känemisä, ämaqä kuapänä hŋquautä, äŋguä iwimäkkqenqä†

¹⁴⁻¹⁵ Inġaŋi Jisasi Iqu Pitä iqueqä anä yäpä inġisa äpaquväqe, Pitä iqueqä känemi huiwä tnänġä wimänġaŋi, iquvanä iu witaŋi äqunäqe, kiqä hipa iu itmaqiyaŋa, huiwä tnänġä iqu ävämeqanġa, ii ävautä Iquenyqä buayä näwenyä imäkkqe.

¹⁶ Mäptqä äwitŋqä iqanġaŋi, Jisasi Iquenyqä ämaqä penqä-tänġä kuapänänġä ätuma äpkuwi. Iqu penqä iquau kuknuä ätuätä huätä ändowatätä, yaqä-tänġä iquaunġi äŋguä qe imäkkqe. ¹⁷ Iqu iinä imäkätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui, hiŋuä-tqä Asayä iqueqä manä iuta ätkqä hŋque, qäyunä imäkqanġi ätimäukqe.

“Iqueqä-kiuäŋi, neqä yaqä huitanä-huitani ämetä, huätä ämamäuqeä.”§

*Jisasi Ique qänaki wivändqenqä**

¹⁸ Jisasi Iqu, ämaqä kuapänäŋi Ique qäuiqä enqä-pa äkutäupu, pämä tqäutaŋgä äqunäqe, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquaunġi, “Ne eqä-huänġä yätäqä näŋgisaŋqä äwanä” ätukqe.

¹⁹ Inġaŋi ämaqä kuknuä-suqenqä näqŋqä hŋqu äpäqe, Jisasi Ique tiinä ätukqe. “Ämotqueqä Iqukiyä, Si anä-himqä eeqänänġä iunqä uwqanġtqe, nyi qänaknä kivändmqänä.”

† 8:13 Makä 1:29-34; Lukä 4:38-41 § 8:17 Asayä 53:4 * 8:17 Lukä 9:57-60

20 Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Hiveqä hiqiyqä iqua, iquauqä anä-tänjiqä. Yññä iqua, anä-tänjiqä. Inäqe, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu, Iqueqä anä hiqaqä wiqe, hmanjqä.”

21 Itanğa wäunuänqä ämotquaminqä hñquququ tii ätukqe. “Naqä Iquki, ñqä apique ganä, qua qäyä map-teumqänä, hiñuinä ñqänäwqatiyä.”

22 I tquanğanı, Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Qäyä eänä. Ämaqä ae äpäkombqä iqua,† quwqä ämaqä pizqä iqueni, qua qäyä ptepnqeä. Si Nyi qänaki nyivändiyä.”

Yunuä iqtä, eqä iqtä, Jisasi Iqueqä kukñui qätä äwikiyinqä‡

23 Kukñuä e ätmbiyitanı, Jisasi Iqu yimba iu tkamäuqanğa, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua anä ätkamäukuwi. 24 Qu eqä-huänä Galili awä iqi wätqätanğuwänğa, yunuä naqänänä hñqu ätimäütä, eqä änyuämäwa äpäyätä, yimba iqueni qui imäkätñqä iqanğqä-qe, Jisasi Iqu hiqaqä yqänä äwäminqe. 25 Iinqe qu äwäpu, Ique ämenä äväpu tii ätukuwi. “Naqä Iquki, ne qui imäknatñqä iqunä. Yätamäkqä neyä.”

26 Iwä Iqu, “Täukueqä! Hiqä quuvqä heqiyqe, wänqäpiyqä. He ze, sunqä enğiyä?” ätukqe. Itanji Iqu yunuä iquesä, eqä iquesä, “Iinji miqä manyinyqä” tquanğa, iquaqu ämñänğiyi.

27 Inğanı ämaqä iqua yäunuä ipu, tii ätñguwi. “Ae! Ämaqä Tqu äkitanä änäñjukä? Yunuä iqtä, eqä iqtä, Iqueqä kukñui qätä äwiyyiyuä.”

Ämaqä penqä-tänä hñquaquinyqä§

28 Itanji Jisasi Iqu eqä-huänä yätäqä nänğisa ätimäuqe, qua Gatala iu iuäqämakqe. Iqini ämaqä penqä-tänä hñquaqu hikä hovqä ämaqä pizqä eminuwä iuta äpäsinyä äwimakiyi. Iquaqu hiqi tqäutanğinyinqä, ämaqe huänqä iunı mäwqä iminuwı. 29 Ique äwimayi, zääqä yänänäqñqä ätukiyi. “Gotı Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquki, squä nemäktnqäwä? Hea qäyuni matimäuqä qäyä etanği, Si qui nemäktnqä äpinyä?” 30 Yaqueqä kuapänänı kinä nänı ätqäupu, ymisanä änminuwı. 31 Itanğa penqä iqua yatñqä yänänäqñqä äväpu, “Si huätä nandowatqanğtqe, ne yaqueqä iquau-mända paquvatunquä hiñuinä naqänyä!” ätukuwi.

† 8:22 Jisasi Iqu ii ätkqe, Iqu ämaqä hänä yqänä äpmapiyä-qe, quuvqä maeqiyqä iquauñqä ätkqe. ‡ 8:22 Makä 4:35-41; Lukä 8:22-25 § 8:27 Makä 5:1-20; Lukä 8:26-39

³² I tquanḡuwänḡa, Iqu “He upuiyá” ätukqe. Itañi penḡä iqua ämaqä iquaquini äväma, yaqueḡä iquauḡä yäpä inḡisa äpaḡukuwi. Inḡañi yaqueḡä eeqänänḡä iqua tnänḡä äwäpu, iwaḡä iuta eqä-huänḡä bunḡä äpäquveḡäpiyi, eeqänänḡi eqä änyuäpätäkqe.

³³ Ämaqä yaqueḡä miḡä iqua hiḡuä e äqumbiyi, zä anḡ-himḡä iunḡä äwäpu, iinḡä timäuḡanḡḡenḡätä, itanḡa ämaqä penḡä-tänḡä iquaqui äwimakḡenḡätänḡi, ämaḡeu ätukuwi. ³⁴ Itanḡa ämaqä anḡä iutanḡä eeqänänḡi, Jisasi Ique wimapḡḡä äpkuwi. Qu Ique hiḡuä ae äqumbiyi, Iqu qua iu ävämetḡḡä yatḡḡä yänänänḡḡä äwimiḡuwi.

9

*Jisasi Iqu, ämaqä yänḡä ḡḡuä-tänḡä hḡque äḡḡuä iwimäkkḡenḡä**

¹ I tquanḡuwänḡa, Jisasi Iqu yimba hḡque ätkapmäuḡe, eqä-huänḡä yätäḡänḡisanḡä anḡumä äwätä, Iqueḡä anḡ-himḡä iu ätimäukqe. ² Inḡañi ämaqä hḡqua, yänḡä ḡḡuä-tänḡä hḡque, iqueḡä yquvanḡä iunä witanḡi Iquenyḡä ätuma äpkuwi. Itañi Iqu iquauḡä quuvḡä heḡiyḡe naḡä-qakuänänḡä äqunäḡe, ḡḡuä-tänḡä iqueni tii ätukqe. “Nḡä ymeḡä iquki, tḡä äwḡe hanḡuä äkinyänä. Nyi tḡä suḡä quvḡe, huätä ae ämakmäuḡänä.”

³ Ämaqä kukḡuä-suḡenḡä näḡḡḡä hḡqua, Iqu e tquanḡi äwipiysi, quwḡä kḡuä indḡänḡḡä imnä tiinḡä indḡänḡuwi. “Ämaqä Tqu Goti Hanjuwä Iqu enḡä-pa timäutḡḡä iḡiyä.”

⁴ Jisasi Iqu iquauḡä kḡuä indḡänḡḡeunḡi näḡḡḡä eätä, tii ätukqe. “He heḡä kḡuä indḡänḡḡä iutanḡi, kḡuä quvḡe sunḡä indḡänätḡänḡäuä? ⁵ Nyi iqueni, ‘Tḡä suḡä quvḡe huätä ämakmäuḡänä’ ätuätmä imäkmḡe, yänänänḡḡä-tänjunḡä. Itanḡa Nyi iqueni, ‘Si ävautnä ḡanḡä uvä’ ätuätmä imäkmḡä-pḡe yänänänḡḡä-tänjunḡä. Qäḡuaqu asänänḡi. ⁶ Inḡi Ämaḡeuḡä Ymeḡä Ekḡä Iqu, qua täunḡi suḡä quvḡe huätä mamäunḡiyä-ḡe, he näḡḡḡä mapḡḡä änyinḡiyä.” E ätuäḡetanḡi, yänḡä ḡḡuä-tänḡä iqueni, “Si pämä ätḡäutnä, yquvanḡä ämetnä, tḡä anḡä iunḡä uvä” ätukqe.

⁷ I tquanḡa ämaqä iqu ävauḡe, iqueḡä anḡä iunḡä äukqe.

⁸ Ämaqä iqua hiḡuä iinḡä äqumbiyi, zä ipu, Goti Iqu ämaḡeunḡi yänänänḡḡä iinḡä vḡanḡḡenḡä, Iqueḡä yoḡe haḡeḡä ämamäukuwi.

Matiu mbḡä motauḡä iquenḡät

* 9: Makä 2:1-12; Lukä 5:17-26 † 9:8 Makä 2:13-17; Lukä 5:27-32

⁹ Jisasi Iqu anä ique äväma äwätäqängani, ämaqä hñqu mbqä motauqä anä iu pmetanji äqunqce. Iqueqä yoqe, Matiu ique. E äqunäqe, iqueni, “Qänaki nyivändiyä” ätukqe. Inji, Matiu iqu ivatuwänäqe, Ique qänaki qe äwivändkqe.

¹⁰ Ga Jisasi Iqu, iinjä iqueqä anä iu buayä änätä pmetanga, ämaqä mbqä motauqä kuapänänjä hñquatä, suqä quvqä imäkqä kuapänänjä hñquatä äpäpu, Iqutä, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iqua-pqetä buayä anä ängmanminjuwi. ¹¹ Parisi hñqua hinuä e äqumbiyi, wäunüänqä ämotquaminqä iquau yatñqä äwikuwi. “Hiqä Ämetqueqä Iqu buayi, ämaqä mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäkqä iquatä, anä änätñqe, äänä etanjiwä?”

¹² Jisasi Iqu qätä e äwiyäqe, tii ätukqe. “Ämaqä yaqä maeqä iqua, duuta iquaunqce, mäwqä ipñqäuä. Ämaqä yaqä-tänjä iquanä upñqäuä. ¹³ Nyi äpqe, ämaqä jänänjä iquau tääqä tuätumamqä äpqä hmanjqä. Oeyä. Nyi ämaqä suqä quvqä imäkqä iquau tääqä tuätumamqä äpqeqä. Iinjñqe he Goti Hanjuwä Iqueä bukä iu tiinjä äqänänqce, näqñqä mapiyä.

‘He hiqäva imäkätqänjuwinqe, manyinqä iqiyä. He ämaqä iquaunqä qeqä emänqanquti ängüä itquapñqä änyinqiyä.’†

Suqä, buayä manqä imäkmbu, pmeqenqäS

¹⁴ Inqani ämaqä Jonä iqu ämotquaminqä iqua, Jisasi Ique äwimepu yatñqä äwikuwi. “Ii änäänänqäwä? Nesä, Parisi iqua ämotquetqänjuwä iquatä, tääqä yänänänqñqä imäkatunquä diñqä, buayä manqä imäkñätanä yakuä äpmetunqceqä. Inäqe ämaqä Si ämotquetqänjä iqua, iinjä miqä itqänjuwiqä.”

¹⁵ Jisasi Iqu kimanji, kukñuä ktqä tii ätukqe. “Ämaqä apäkä metñqä hñqu, iqueqä käyämaqä iquatä yqänä pmetanga, qu äwqä hanä iuta hipenjuä iuismäknäpu pmapnuwänqätanä? Oeyä. Qänakndani, huiziqua ique ätuma uwqanquwänqä, iqueqä käyämaqä iqua inqanä imäkmbu pmapnuwänqceqä.

¹⁶ Itanga, gquä yäuä hñqu äpkñqce, ämaqä hñqu yuä änyä-hänjä hñquesanä ätävätä, hovqä yäuä ique mapmävqä yänqiyä. Iqu e imäkätqe, asñä äqiyätäqängani änyä-hänjä guä e äktäpitqä iqu, yäuä iqueni qui naqänänjä imäkätä, hovqä naqä vänqiyä. ¹⁷ Tiinjä iinänjqä. Ämaqä hñqu wainqä-eqä änyä-hänjä hui yaqueqä huiwä yäuä du mequatimäuqä yänqiyä. Iqu e imäkätqe, wainqä-eqä

änyä-hänji, yaqueqä huiwä yäüä iqueni äpisätä, qua bu hiqatäunqiyä. Yaqueqä huiwä-pqe, qui inä imäknänqiyä. Wainqä-eqä änyä-hänji, qu yaqueqä huiwä hänjä iu iquatimepñqäüä. Inji qäquaqu änguanänänqeqä.”

*Jisasi Iqu apäkä hiuaqui, änguä iwimäkkqenqä**

¹⁸ Jisasi Iqu, ämaqä Jonä iqu ämotquaminqä iquau, kukñuä ii yqänä tuätqätangä, ämaqä miqä hñqu äpäqe, Ique qonjä äwoktäütä tii ätukqe. “Nqä ymeqä apäkä ii, tänğa äpäkonqgä-qe, Si äpätnä Saqä hipae haqeqi wiyqanqti, hänjä vautñqänänyä.” ¹⁹ Iqu e tquangä, Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunñanqä ämotquaminqä iquatä pämä ätqäpiyi, ique äwivändkuwi.

²⁰ E äwäpiyä imdanji, apäkä hui Jisasi Iqueä tuwätänjä qäqiqi äpäqe, Iqueqä gquä iu itmaqänqgqe. Ii hea ique-iqueni, qanjä yaqä e pmetanqgi, quväukuä 12 ämäwqätäukqe. ²¹ Ii knui, “Nyi Iqueqä gquä iu itmaqänmqe, änguä nyimänänqiyä” indqänätä, iinjä ikqe. ²² Ii Ique itmaqiyqanqä, Iqu hiqumuanjä äwiyäqe, ii hinjä äqunätä tii ätukqe. “Nqä ymeqä iiki, tqä äwqe hanjä äkinyänä. Si Nyinyqä quuvqä eqänjä-qae, änguä äyä ikimäqänä.” Hea inqata-tinj, änguä äpmaka äukqe.

²³ Itanqanji Jisasi Iqu ämiqä iqueqä anjä iu äpaquväqe, ämaqä hñqua hääwä ätäpu, qokä-apäkä kuapänänji knjä yänänänqñqä qäkmanätqätangä äqunqgqe. ²⁴ Itanji Iqu tii ätukqe. “Ii mäpäkonqä iqe qä. Oeyä. Ii hiqagenä äwinä. He huätä upiyä.” E tquangqetani, qu Iqueni tä äsukuwi. ²⁵ Qu iquau yäpaqä mängisa huätä dowatqanqguwänqä, Iqu hiqñqä ii witanqgä inqisa äpäwäqe, iyyqä hipa iu a maqätqanqä, ii ävaukqe. ²⁶ Inji Iqu i imäqanqanqenqe, kukñui hinqinäwa im-imä ätqä äukuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä hinjä pisqä hñquaqui änguä iwimäkkqenqä

²⁷ Jisasi Iqu anjä ique äväma wätqätanqanji, ämaqä hinjä pisqä hñquaqu, Ique qänaki äwivändäsinyä, tääqäqä äuminjiyi. “Dewiti iqueqä Kawiquki, Si yenyqä qeqä kimänänä.” ²⁸ Iqu äwätä anjä iu paquvqanqanji, iquaqu Ique wimeqanqiyänqä, Iqu yatñqä äwikqe. “Nätmatqä iinj, Nyi qäyunä imäkmqenqe, qe quuvqä eqiyqinyqä?”

Kimani iquaqu, “Naqä Iquki, ye quuvqä eqiyqueä” ätukiyi.

²⁹ Itanji Iqu iquaquiyqä hinjä iu itmaqiyätä, “Qe Nyinyqä quuvqä eqiyqiyä-panji, nätmatqä iinj äqemenqiyä” ätukqe.

³⁰ I tquangä iquaquiyqä hinji änguä äqänqiyi. Itanqä

* 9:17 Makä 5:21-43; Lukä 8:40-56

Jisasi Iqu kukñuä yänänäqñqä tiñä ätukqe. “Nätmatqä äqemeqenqe, ämaqä hñque awä mätquä panyinyqä.”³¹ Iqu i tquanğqä-qe, iquaqu äwiyi, Iqu iwimäkqanğqenqe, ämaqä eeqänänjiu awä ätuäkämijnji.

Jisasi Iqu, ämaqä penqä-tänjä, kukñuä matqä hñque äñguä iwimäkkqenqä

³² Ämaqä iquaqu Ique tii vämeqanğiyänğa, qu ämaqä penqä-tänjä, kukñuä matqä hñque ätuma äpkuwi. ³³ Jisasi Iqu penqä ique huätä mamäuqanğa, ämaqä kukñuä matqä iqu kukñuä tqanğa, ämaqe kñuä kuapä indqänäpu, tii ätkuwi. “Israitqä täunji, nätmatqä huitanjä tiñji, hiñuiqänänji matimäuqä iminğeqä.” ³⁴ Itanği Parisi iqua, “Iqu penqä iquau huätä ämamäuqe, penqä naqä iqueqä yänänäqñqetä imäkqiyä” ätkuwi.

Jisasi Iqu, ämaqeunqä huäqä kiñä äwunminğenqä

³⁵ Jisasi Iqu anjä-himqä eeqänänjä iu ikitä, anjä aquväqñqä iunji ämaqeü ämotquetä, Goti Iqunä ämitñqä iunqä kukñuä äñgui awä ätuakitä, yaqä huitanjä-huitanjä eeqänänji äñguä iwimäkäkämijnqe. ³⁶ Iqu qokä-apäkä kuapänä pmetanğä äqunätä, iquauñqä huäqä kiñä äwunminğqe. Qu sip-sipqä quwqä ämiqe hma etanği, äwäwa kiñä ipu, qui imäkmbñqä itqänuwä-pa pmetanğä äqunminğqe. ³⁷ E äqunäqetani, Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminğä iquauñji, tiñä ätukqe. “Wäunjuä iunji, ymisanjä yäuä kuapänä iinä, injä etanği ämaqä wäunjuä iqe, hmbnänjñqä. ³⁸ Iinğqe ämaqä wäunjuä iqä hñjä hñqua, ymisanjä aquvä ptpñqä dowatätñqä iinğqe, he wäunjuä Kaniquenyqä tääqä tupñqeqä” ätukqe.

10

*Jisasi Iqueqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauqä yoqeyi**

¹ Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminğä 12 iquau tääqä ätuätumeqe, dnä quvqe huätä ändowatäpu, täñä-yaqä hiutanjä-huitanjä-tänjä iquau äñguä wimäkpnğä diñqä, yänänäqñqetä yoqä naqetä äwikqe. ² Ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä dowatätñqä 12 iquauqä yoqe, tiñji. Kiñganänji Saimonä, iqueqä yoqä huizi Pitä iquvi. Itanğa känğuequ, Endru iquvi. Itanji Sepri iqueqä hikñä iquaqu, Jemisi iqtä Jonä iqtänji. ³⁻⁴ Itanğa Pilipä ique, Batromi ique, Tomasi ique, Matiu mbqä motauqä ique, Jemisi Aläpiyasi iqueqä hikñä ique, Tatiyusi ique, Saimonä

* 10: Makä 3:13-19; Lukä 6:12-16

ämaqä Selotqä iutanä ique, itanğa Jutasi Iskarioti,† ämaqä qänaknda Jisasi Ique ämaqä huiziuqä hipa iu qui imäkpnqä väniqnqä iquvi.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iqua wäunuä imäkpnqä, näqnqä äwikqenqä‡

⁵ Ämaqä 12 iquaunji, Jisasi Iqu wäunuänqä ändowatätä tii ätukqe. “Ämaqä Israitqä iqune qäyä etanği huiz-iquaunqä mäwqä pambiyä. Sämaliya pmeqä iquauqä anä-himqä iunji, mäpaquvqä pambiyä. Oeyqä. ⁶ He Israitqä iquaunqänä upnqeqä. Qu sipsipqä, hänaqä qäyunänjnqä maqnqä enqä-panä-quai. ⁷ He äwäpu kuknuä awi, ‘Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, qäukuä yätuta qäqi täqi ae äquvepqqä’ tupnqeqä. ⁸ Ämaqä tänjä-yaqä-tänä iquau ängüä iwimäkäpu, ämaqä ae äpäkonğuwä iquau ävauqumuatäpu, ämaqä wänyimänqä-tänä iquau ängüä iwimäkäpu, dnä quvqä penqä, ämaqä iquau ätqäunqe, huätä dowatäpu iqäupiyä. Nätmatqä he ämeñuwi, mbqä mäwqä ipu hinği ämequwitani, ämaqä iunji, hinği wipiyä” ätukqe.

⁹⁻¹⁰ “He qanä äwäpiyänğani, mbqä-qatä, yquayä qa-mnqetä, gquä tnänqä hnqutä, yukä iu ämuasmäuqetä, qanä uwqä yäkqetä, qäsä mämeqä pambiyä. Oeyä. Ii tiinjä hitanğiyi. Ämaqä wäunuä iqanğppqä iquaunji, ämaqä quwqä yätamäkqä ämetqänuwä iqua buayi äwipnqäuä.

¹¹ He anä-himqä hnqque äpaquväpiyänğani, ämaqä suqä ängüä-tänä hnquenyqä qävqä ipu, anä-himqä iu ävämepiyänğanqe, ämaqä iqueqä anjunä pmeqäpnqä. ¹² He iqueqä anju äpaquväpiyänğani, iqi pmamitpqä iquaunji, ‘Goti Hanjuwä Iqu ängüänä emäkänqiyä’ tquäpnqä. ¹³ Iqua aquvänä ipu he etmeqanğppqe, hiyaqä kuknuä ängui, iquatä witäniqeqä. I etanğqä-qe, qu he etmanğqe aquvänä miqä iqanğppqe, hiqä kuknuä ii iquau yätamäkqä mäwqä da yänqiyä. ¹⁴ Ämaqä hnqu he etmetä iqueqä anä iunqä etma mäwqä itä, hiyaqä kuknui qätä maeyqä iqanğutqe, he anä-himqä ique ävämepiyänğani, qua hinoqukuä yukä iu täka emäkmitätqe, ptä quväteqämä emä uwqäpnqä. ¹⁵ Nyi naqä-qakuä etqänä. Hiunji Goti Hanjuwä Iqu ämaqä kuknuä mitäniqänğani, qokä-apäkä anä-himqä iqesani iquauqä kimani hanä-iqe, Sotomä iutä Gomora iutä äpmamiñuwä iquauqeunji,§ aanä ämäwqätäuniqeqä.”

† **10:3-4** Näqnqä-tänä kuapänä iqua, knuä tiinjä indqänätqänä. Yoqe Iskarioti, kiqä quati, ‘ämaqä anä-himqä Karioti iqesana ique’. ‡ **10:3-4** Makä 6:6b-13; Lukä 9:1-6 § **10:15** Ipaqäqä 18:16-19:29

*Jisasi Iqueqä wäunjuä imäqä iquauñi, hanjä-iqä wimeninjenqä**

¹⁶ “Nyi endowatqe, tiinjqä. Sipsipqä iqua, hiveqä hiqiyqä iquauqä awä imä äwquwä enqä-pañä iinjä endowatqänä. Ämaqä hui he qui emäkpnqä iqäpnqäüä. Inji he qämakä iquauqä suqä iunä qänaknä ipu, knjä änguä ganä indqämbiyi imäqäpnqä. Inäqe ynjä-heeqe, suqä quvqä mimäqä itqänuwä-pa, he-pqe asä ii iqäpnqeqä. ¹⁷ He ämaqä iquauñi ängüanä wimasipiyä. Qu quwqä ämiqä iquauä hinjä iqini kuknüä metpnuwiqä. Quwqä anä aquväqñqä iunji, täua hitäwipnuwiqä. ¹⁸ Qu Nyi mäñdi ängittqiyäpu, ämiqä Romätanjä iquauñqätä, anä-himqä naqä ämiqä iquauñqätä, henji eyqiyäma upnuwiqä. Inganji he ämaqä naqä iinjä iquautä, ämaqä Israitqä qäyä etanji huizi iquautäñi, kuknüä ängui awä tupnuwänqeqä. ¹⁹ Qu henji, kuknüänqä eyqiyäma uwqanquwänqanji, ‘Ne kukñui, äki tanquatiyä? Ä kimanji, äänä tuanquatiyä?’ knjä mindqänqä pa iqäpnqä. Oeyä. He kuknüä tñqänqanji, Goti Hanjuwä Iqu he kuknüä tupñqe, ämetquenqiyä. ²⁰ Ii tiinjqä. Kukñui, hiqä-hiuä matqä ipñqäüä. Hiniqueqä Dñä Änguä Iqu hiyaqä manjä iuta awä tuänqiyä.

²¹ Ämaqä hui quwqä kätä-känqgueque, huiziqua ique pizqä päkpnqä iinjce, quwqä hipa iu wipnuwiqä. Itanji kaniqukua, quwqä ymeqä iquauñi-pqe, suqä asitanji itquapnuwiqä. Itanga ymeqä iqua, kunaqä-kunuñuau-pqe, mäkä äunäpu asä inä ipnuwiqä. ²² He Nyaqä yoqä-tänuenä etanji, ämaqä eeqänänji äwqä quvqä emäkqäpnnuwiqä. Inäqe qokä-apäkä hanjä-iqä qäpu etqänqanqä yänjä äqämbu äpmamitpqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hanjä iqumuatäniqueqä.

²³ Ämaqä anä-himqä hñquesanji quvqä etqueqanqppqe, he ävämepe, anä-himqä hñquenyqä zä uwqäpnqä. Nyi naqänä etqänä. He Israitqä iquauqä anä-himqä eeqänänji iunji änyä mikiqänqä, Ämaqeua Ymeqä Ekqä Iqu äpäñiqueqä.

²⁴ Ämaqä näqñqä ämetqänuwä iqua, näqñqä ävätnqä iquenji, mämäwqätäuwä ipñqäüä. Itanga ämaqä wäunjuä imäkätqänuwä iqua, iquauqä naqä iquenji, mämäwqätäuwä ipñqäüä. ²⁵ Näqñqä ämetqänuwä iqua, ämotquetñqä iqtänji, asänänjä eänjuwi, ii qäyunjqä. Wäunjuä imäkätqänuwä iqua, naqä iqtä asänä eänjuwi, ii-pqe qäyunjqä. Inji ämaqä ämiqä iquenyqe, qu ‘Iqu dñä

* 10:15 Makä 13:9-13; Lukä 21:12-19

quvqä Belsäpulä iqueqä' ätpqe,† iqueqä yäpä iqi itqänjuwä iquaunqe, yoqä quvqänänjä asä inä tñjqäüä.

Zä tquenyqä winqenqä?‡

²⁶ He ämaqä iinjä etqueqanqppqä iquaunqe, zä miqä pambiyä. Nätmatqä eeqänänji huäqä äutnmitätqe, ätnänjä iqi timäunqiyä. Nätmatqä eeqänänji zä äwämitätqe, ämaqe näqñqä hipñqäüä. ²⁷ Kukñuä Nyi ämaqeu mätquä henyä etätñqe, he ätnänjäqi tquäpñqe. Kukñuä Nyi qeiqinyä etqe, he ämaqeüqä hinuä iqi ätqäupu awä tquäpñqe. ²⁸ Ämaqä hiqä huiwä iunä päsqä iquaunqe, zä miqä pambiyä. Qu quuvqe, pizqä mapäsqä ipñqäüä. Goti Hanjuwä Iqu, huiwitä, quuvqetä, tä iunqä dowatätä, qui Imäkqä-qu etanji, he ze Iquenyqänä iqäpñqeqä. ²⁹ He näqñqeqä. Yññä wänqä isuaunqe, ämaqe, qu hnjuaquinyqä mbqä wänqä hñqunä itqänjä. Inäqe hiqä Hiniqu, isuau äñguä ämitäqetani, Iqu hinuinä mäqunquä iqanqutqe, isuautanjä hmbu qua mänji mapäkñqä inqiyä. ³⁰⁻³¹ Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqinj, he yññä isuaunji, ämawqätäunjuä. Hiyaqä dä nyuänjä iunji, Iqu a ae ätäuqeqä. Iinjä etanji he hanjä-iqä emeqanqutqenqä, zä miqä pambiyä.

Jisasi Iquenyqä kuapänä winqanji, Iquenyqä awätqenqä§

³² Ämaqä hñqu, ämaqä iunji, 'Nyi Jisasi Iquesanunqä' tquanqutqe, ga Nyi-pqe iquenqe, Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueä hinuä iqinj, 'Ämaqä tqu, Nqeqä' tumniqeqä. ³³ Itanğa ämaqä hñqu, 'Nyi Jisasi Iquesanunä manä' tquanqutqe, ga Nyi-pqe iquenqe, Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueä hinuä iqinj, 'Ämaqä tqu, Nyitanju manä' tumniqeqä.

³⁴ He Nyinyqe, 'Iqu mäkä eeqäpnänji, mändi kittqiyätñqä äpqqeqä' kñuä maeyqä pa inä. Oeyä. Nyi ämaqe, äwqä hanuä inqä pmetpnuwä diñqe, mäma mapqä, ipäqäyunä äma äpqqeqä. ³⁵ Nyi tiinjñqä äpqqe.

*'Hikñuiqu, kaniqe mäkänqä vqä iñqätä, meqi, känäu mäkänqä vqä iñqätä, hikñueqä apäki, keenqä mäkänqä vqä iñqätä, äpqqeqä. ³⁶ Itanğa ämaqä hñqueqä käyämaqä iquautanjä hñqua, iqueni himä-wiunqä wipnuwiqä.'**

³⁷ Ämaqä hñqu kaniquenyqätä, känäunqätä kuapänä äwinyätä, Nyinyqe wänqäpu äwinymitätqe, iqu Nyaqä näueqä-qu hmanjqä. Ämaqä hñqu iqueqä ymeqä qokä

† 10:25 Matiu 9:34 ‡ 10:25 Lukä 12:2-7 § 10:30-31 Lukä 12:8-9 * 10:36 Maika 7:6

iquaunqätä, apäkä iuaunqätä kuapänä äwinyätä, Nyinyqe wänqäpu äwinymitätqe, iqu Nyaqä näueqä-qu hmanjqä. ³⁸ Itanğa ämaqä hñqu hanjä-iqä Nyaqä yoqeta wimeqanğutqe mämeqä itä, Nyinyqä qänaknä miqä imitätqe, iqu Nyaqä näueqä-qu manä.† ³⁹ Ämaqä hänä-pmeqä ängui ämäqumuetä, a yänänäqñqä äqätmitätqä iqu, iqueqä hänä-pmeqe qui imäknänqiyä. Itanği ämaqä Nyinyqä kñuä indqänätä, iqueqä hänä-pmeqe huätä ävquatämäumitätqä iqu, hänä-pmeqä naqä-qakuänäni ämeniqeqä” ätukqe.

Yätamäkqä vqä iqua, kima äñguä mapnuwänqä

⁴⁰ “Ämaqä hñqu, he etmetä äñguänä emäkqanğutqe, iqu Nyi-pqe inä inyimäkqiyä. Ämaqä Nyi indmetqä iqu, Nyi änändowatkqä Ique-pqe inä itmeqiyä. ⁴¹ Ämaqä hñque, Goti Iqueqä kukñuinğä hinuä-tqä hñqu ique wimeqanğa, iqu iquenyqe, ‘Hinuä-tqä-queqä’ kñuä indqänätä, iqueni itmetä äñguä iwimäkätqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iqueni, nätmatqä ängui, hinuä-tqä iquau ävätñqä-pa väniqeqä. Itanğa ämaqä hñque, ämaqä jänänä hñqu ique wimeqanğa, iqu iquenyqe, ‘Ämaqä jänänä-queqä’ kñuä indqänätä, iqueni itmetä äñguä iwimäkätqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iqueni, nätmatqä äñguä, ämaqä jänänä iquau ävätñqä-pani väniqeqä. ⁴² Itanğanı ämaqä hñqu, Nyaqä ämaqä tquautanä yoqä naqä-tänä maeqä hñquenyqe, ‘Iqu Jisasi Iquenyqä qänaknä itñqä-queqä’ kñuä indqänätä, ique eqä isqä ävätqä iqu, Nyi iquenyqe, ‘Ämaqä tqueqä wäunuä äñguä iutanä kimanı, ämeniqeqä’ naqä-qakuänänä etqänä” ätukqe.

11

*Jonä asñä-qäyqä iqu, yatñqä äwikqenqä**

¹ Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminğä 12 iquaunı kukñuä ii ae ämotqueqe, Iqu iqinı äväma, anä-himqä huizi, qua Galili iu äwinğä iu, ämaqeu ämotquetä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui awä ätuäkäminqe.

² Jonä iqu guä kiqiyäueqä anju äpmeqänğanı, iqu wäunuä eeqänäni Kraisi Iqu imäkqanğqenğä qätä äwiyaqe, iqueqä wäunuänqä ämotquaminğä hñquaqu, Jisasi Ique yatñqä wiyñqä ändowatkqe. ³ Iquaqu Ique äwimayi, yatñqä tiñä äwikiyi. “Qu ‘Kraisi Iqu äpäñqiyä’† ätätqänüwi, Si Qäqukitanä, ä hñquenyqä hinuä inä äqänänä pmetunğutanä?”

† 10:38 Lukä 14:26-27 * 11: Lukä 7:18-23 † 11:3 Matiu 3:1-12; Malakai 3:1

⁴ Jisasi Iqu kimanji, iquaqui tiinjä ätukqe. “Qe nätmätqä hinuä äqunäsinyä qätä äwiyänjiyinqe, äwäsinyä Jonä ique awä tiinjä suinyqä. ⁵ ‘Ämaqä hinuä pisqä iqua, hinuä ängüä äqängäuä. Yukä quvqä iqua, qanjä ängüä äwqäuä. Wänyimänqä-tänjä iqua, ängüä imängäuä. Qätä äyqä iqua, qätä äwiyqäuä. Ae äpäkonguwä iqua, anji ävauqäuä. Nätmätqä maeqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä kukjuä ängui qätä äwiyqäuä.’[†] ⁶ Ämaqe, qu Nyi imäkqanqenqä knuä indqänäpiyä iqua, quwqä quuvqä heqiyqe qui mimäkñqä iqanqutqe, qu aquvänä ipñqäuä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Jonä iquenqä ätukqenqäS

⁷ Jonä iqueqä ämaqä iquaqu ae uwqanqiyännga, Jisasi Iqu gokä-apäkä iunji, Jonä iquenyqä tii ätukqe. “He anjä avqñqä dunqe, squä hinuä qumbñqä äukuwäwä? Qoa-qamqä yunuä miqanqce qumbñqä äukuwätanä? Oeyä. ⁸ Squä hinuä qumbñqä äukuwäwä? He ämaqä qäkä ängüänänjä yäuqä pmetanqä hñque hinuä qumbñqä äukuwätanä? Oeyä. Ämaqä qäkä ängüä äyäuñuwä iqua, ämiqä naqä iqueqä anjä du pmetñqäuä. ⁹ He squä hinuä qumbñqä äukuwäwä? Ämaqä hinuä-tqä hñque hinuä qumbñqä äukuwätanä? Nñqä. Iinjä sätäti, Nyi tiinjä etqänä. Iqu, Goti Hanjuwä Iqueuä hinuä-tqä huizi iquaunji ämawqätäunä” ätukqe. ¹⁰ “Bukä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanji tii ätä äqänänä.

*‘Qätä wipiyä. Ämaqä Nyaqä kukjuä ämapqä hñque, Si hinuiqä kimetñqä ändowatqänä. Sinyqä hänaqä näwinyä imäuetñqänänyä,’ ätä äqänänä.**

Kukjuä ii, ämaqä tätquenyqä ätqiya. ¹¹ Itanji Nyi he naqä-qakuä tiinjä etqänä. Ämaqä eeqänänjä iutanji, Jonä asñä-qäyqä ique ämawqätäutñqe, aanqeqä. Inäqe Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqä iunji, ämaqä yäpakä quvqä äpmenqä iqu, Jonä iqueni ämawqätäunä” ätukqe.

¹² “Jonä asñä-qäyqä iqu kukjuä awä ätuminqänqani, ämaqä yänänäqñqä-tänjä iqua, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqä iu paqunqenqce, qu wäunuä yänänäqñqä ipñqä ipäqäkuwi. Tänganji qu wäunuä iinjä yqänä imäkäpu, Goti Iqueqä miqeunji hanjä-iqä kuapänä ävätqänäuä. ¹³ Jonä iqu ätimäukqänqanqce, ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä kukjuinqä näqñqe, qu bukä hinuä-tqä iqua äqäkuwiutatä, Mosisi iqu kukjuä-suqenqä äqäkqeutatä ämaminjuwiqä. ¹⁴ Goti Iqueqä bukä iunji, ‘Hinuä-tqä Laisa iqu äpänqiyä’ ätätä äqänänqce,[†] ii Jonä iquenyqänä äqänänä. He

[†] 11:5 Asayä 35:5-6 S 11:6 Lukä 7:24-35 * 11:10 Malakai 3:1 † 11:14 Malakai 4:5

Nyaqä kuknuä iinqe, quuvqä heqäpñqäpiyä, maeqiyqä ipñqäpiyä? ¹⁵ He qätä-tänuenä epiyi, kuknuä iinqe knuä äñguänä indqämbiyä” ätukqe.

¹⁶ “Ämaqä tänğa äpmeñuwä iunqe, Nyi änänyä tmqäwä? Tiñjuaiqä. Ymeqä ququawä aquväqñqä iu quamä äpmapu, ymeqä huizi iquauñqä tääqä tiñjä ätätqänuwä-panä-quaiqä. ¹⁷ ‘Ne henyqä häawä qäyä ätqanğu, he himnuñuwä miqä iquwiqä. Ne pmapqä qäyä iqanğu, he knuä maqiyqä iquwiqä’ ätätqänuwiqä. Ämaqä tänğa äpmeñuwä iqua, qu ymeqä tqua enqä-panä eäpu, suqä äsque-äsquenqä mäwiñganğiyi. ¹⁸ Jonä asñä-qäyqä iqu äpäqetani, buayä änäta, wainqä-eqä manqä iqanğa, qu ‘Dñä quvqä-tänä-queqä’ äyä ätkuwiqä. ¹⁹ Inäqce Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqu äpäqetani, buayäta eqätä ganğqänğa, qu tii ätqäuä. ‘Ämaqä buayä eqä yaqäpiqä itä änäta, wainqä-eqä kuapä ñqueqä. Itanğa ämaqä mbqä motauqä iquauqätä, suqä quvqä imäkqä iquauqätä näueqä-queqä’ inä ätqäuä. Inäqce, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquauqä wäunui, tiñjä motquapnä. Iqueqä knuä indqänqe, ii aanä naqä-qakuiqä” ätukqe.

Ämaqä, quwqä suqä quvqenqä mäwquatämäuqä iquauqä hanjä-iqenqä†

²⁰ I ätuäqetani, Iqu ämaqä anä-himqä hui-hui äpmeñuwä iquauñi, äkasuwä ätukqe. Anä-himqä iunji, Iqu wäunuwä ämaqä mimäkqänänjä di kuapanä qäyä imäkqanği, quwqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqe mäwquatämäuqä imiñuwi. ²¹ Iquauñi Iqu tiñjä ätukqe. “Ämaqä Kolasinä pmeqä iquendä, Betsaitä pmeqä iquendä, hiqä hanjä-iqenqe, Nyi ‘Oänä’ etqänä. Tiñjä etanğiyä. Nätmatqä ämaqä mimäkqänänjä di, Nyi heyaqä awä iqisa imäkkqä-pani, ämaqä hñqu Tayä pmeqä iquauätä, Saitonä pmeqä iquauätä awä iqisa imäkqä-säpi, qu qänğanä tiñji ae pmeqäpningä. Quwqä knui äkunmäknäpu, suqä quvqe ävquatämäupiyitani, huäqä-hunqä qäki ämäyäupu, tä wätakiu ae pmeqäpningä. ²² Iiñinqe Nyi he etqänä. Hiunji Goti Hanjuwä Iqu ämaqeucä suqä iwäsäuningqä atäunuwä ikqeunji, heyaqä hanjä-iqe, Tayä pmeqä iquauqätä, Saitonä pmeqä iquauqätäni, ämäwqätäuniqeqä. ²³ Itanğa Kapänamä pmeqä iquenyä, Goti Iqu heñi, qäukuä haqä yätunqä etma yäniqätanä? Oeyä, Iqu he ämaqä pizqä iquauqä anä bunqä endowätäniqeqä. Nätmatqä ämaqä mimäkqänänjä di, Nyi heyaqä awä iqisa imäkkqä enqä-pani, ämaqä hñqu Sotomä pmeqä iquauä awä

† 11:19 Lukä 10:12-15

iqisa imäqä-säpi, anä-himqä iqu yqänä witäninjä.
²⁴ Iinjä etanji hiunji Goti Hanjuwä Iqu ämaqeugä suqä iwäsäuninjä atäunjuä ikqeunji, heyaqä hanä-iqe Sotomä pmeqä iquauqeunji ämäwqätäunijeqä” ätukqe.

Hapä pmeqe, Jisasi Iquesanji

²⁵ Inğanji, Iqu tii ätukqe. “Apä, Qäukuitä Quaetä Miqä Iquki, ämaqä näqñqä kñuä-tänjä iquauñqä si nätmätqä tä zä äkittqiyenä-qe, ymeqä dänjä-sua enqä-pa äyä ämotquenyä. Si e imäqanğnä, Nyi ‘änğuiqä’ äktqänä. ²⁶ Auä, Apä, Si Tqä-täuä yeeqä imäkndñqä diñqä, imäkñiqä” ätukqe.

²⁷ Tiinjä-pqä inä ätukqe. “Nqä Apiqu nätmätqä eeqänäni, Nqä hipa täu änjiyqeçä. Ämaqe, Ymeqä Iquenyqä näqñqe, aanqeçä. Apiqunänjçä. Ämaqe, Apiquenyqä näqñqe, aanqeçä. Ymeqä Iqutä, ämaqä Ymeqä Iqu ämotquetñqä iquatänä, Apiquenyqä näqñqä eänäuä” ätukqe. §

²⁸ “Ämaqä wäunjuä tnänjä ipu, hanä-iqä ämepu, huiwä hanjuä enyätñqä iquenä, he eeqänänjuenä hapä hitapmqä Nyinyqä ppiyä. ²⁹ Nyi Nqä-näuä äkittqänätmä, ämaqeunji hanjuä itquetñqe. Inji, bulumäka iqua nätmätqä eyqiyämapñqä, zä quavqä hiñjuä-qo iu guä ämäsäutqänjuwä-panjä iinj, he Nyaqä yäpä iqi äpmapu, Nyita näqñqä meqäpñqeçä. Itanğa he hanä-iqä naqänänjä mämeqä, hapä pmeñqäuä. ³⁰ Kukñuä Nyi etmqe, hanä-iqä naqä manä, he qeiqinyänjä mapñqäuä” ätukqe.

12

*Sämbatqä hiunji hapä pmeqä iquenqä**

¹ Qänakndanji, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğanji, Jisasi Iqu kuä-witqä wäunjuä awä iu qanä ikämiñqe. Inğanji Iqueqä wäunjuänjçä ämotquamiñqä iqua buayä dä vqanğa, qu kuä-witqä häukui, ätäkäpu änmiñuwi. ² Parisi hñqua hiñjuä iinjä äqumbiyi, Jisasi Ique tiinjä ätukuwi. “Hiñjuä qunyä! Suqä Tqä ämaqä wäunjuänjçä ämotquetqänjä iqua iquwi, hiunji hapä pmeqänğa imäkqenqe, pmua imäknänä.”

³ I tquanğuwänğa, Iqu kima tii ätukqe. “Änäänğä? Hiñjuänänji neqä awiçu Dewiti iqutä, iqueqä ämaqä iquatä, buayä dä äpäkombiyi, Dewiti iqu imäkkqenqe, he kukñuä iunji a matäuqä itqänjuwätanä? ⁴ Dewiti iqu Goti Hanjuwä Iqueqä anä yäpä yänğisa äpaquväqe, bretqä Goti Hanjuwä Iqueqä hiñjuä iqi äwämiñqe, iqutä

iqueqä ämaqä iquatäni, ämepu änguwiqä.† Buayä Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqi äwiñqe, ämaqe ämepu ñqäñqe, pmua imäkñänä. Hiqäva-imäkqä iquanä ämepu bñqä inä äwinä.‡ 5 Änäññqäwä? Bukä Mosisi iqu kukñuä-suqenqä äqäkqä iunji, he kukñuä tä a matäuqä itqänjuwätanä? Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğanji, hiqäva-imäkqä iqua Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä anä iu, Sämbatqänqä suqä ätä äwiñqä iunji ävausäpiyä-qe, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqiñji, qu suqä quvqä mimäkqä itqänäuä. 6 I etanji Nyi he etqänä. Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä anä ique Ämäwqätäunqä Hñqu, täqi äwinä. 7 Inäqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, kukñuä hñqu tiñä äqänänä.

‘He hiqäva imäkätqänjuwiñqe, manyiñqä iqiya. He ämaqä iquauñqä qeqä emänğanğuti äñguä itquapñqä änyinğiyä.’§

He kukñuä iñä iqueqä quatiñqä näqñqä meqä-säpi, he ämaqä suqä quvqä mimäkqä itqänjuwä iquauñji, hanä-iqä mäwqä iqäpñinğä. 8 Iñä etanji he iqueqä quatiñqä maqñqä epu, Nyaqä ämaqä iquauñji hanä-iqä hiñgi ävätqänä. Nyi iñä etqe, tiñiqä. Ämaqe uqä Ymeqä Ekqä Iqu Sämbatqä hiunji hapä pmeqä iunji ämitqänä. Nyi tä qäqunjqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, ämaqä hipa hñğini quvqä-tänä hñque äñguä iwimäkkqenqä**

9 Jisasi Iqu iqiñji äväma äwätä, iquauqä anä aquväqñqä yäpä inğisa qe äpaqukqe. 10 Iqiñji, ämaqä hipa hñğini quvqä-tänä hñqu äpmamiñqe. Inğanji Parisi iqua Jisasi Ique kukñuä mitpnuwä diñqä yatñqä tiñä äwikiwi. “Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğanji, ne ämaqä yaqä iquauñji äñguä imäkqe, ii äñguätanä, ä änäñğä?”

11 Iqu kimañji, tiñä ätukqe. “Ämaqä hiyaqä awä iqisañä hñqu, sipsipqä-tänä-qu eä, itanğa Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğanji sipsipqä iqu qua hovqä iu äpäwitqe, iqu äänä imäkäniqiyä? He näqñqeqä. Ämaqä iqu sipsipqe a ämaqätätä, äkäka yäpaqä tänggisa ätuma yapänqiyä. 12 Inji ämaqä di sipsipqä duñji ämäwqätäutañğqenqe, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğa suqä äñguä imäkqe, ii äñguänäñiqä” ätukqe.

13 I ätuäqetani, Iqu ämaqä hipa quvqä-tänä iqueni, “Tqä hipa jänä imäkinyä” ätukqe. I tquanğa ämaqä iqu hipa jänä i imäkñğanğa, hipae, äñguänğisa änyänqä-pa, e

† 12:4 1 Samueli 21:1-6 ‡ 12:4 Hiqäva-imäkqä 25:5-9 § 12:7 Hosiya 6:6

* 12:8 Makä 3:1-6; Lukä 6:6-11

ingq̄e. ¹⁴ Inḡaṅi Parisi iqua aṅā iu ävāma, hḡq̄aqi aq̄uvā äq̄ānāpu, Jisasi Ique pizq̄ā päkp̄nuwā iinḡā hānaq̄eṅq̄ā q̄āvq̄ā ikuwi.

Goti Iqu Jisasi Ique, wāuṅuāṅq̄ā atāuṅuā ikq̄eṅq̄ā

¹⁵ Jisasi Iqu qu iinḡā iq̄aṅḡuwiṅq̄ā nāq̄ḡq̄ā eāq̄e, aṅā-himq̄ā iuṅi q̄e ävāma äukq̄e. Itāṅi qokā-apākā kuapānāṅi Ique q̄ānaki q̄e äwivāndkuwi. Itāṅaṅi iquautāṅā tājā-yāq̄ā-tājā iquauṅi, Iqu eeq̄ānāṅā āṅḡuānā q̄e iwimākkq̄e.

¹⁶ Ii iwimākātāq̄āṅḡaṅi, Iqu iqua Iquenyq̄ā kukḡuā awā matq̄ā ipḡq̄ānā pmua imākkq̄e. ¹⁷ Suq̄ā e imākmiṅq̄e, Iqu kukḡuā Goti Hanjuwā Iqu hiṅuā-tq̄ā Asayā iqueq̄ā maṅā iuta ätkq̄ā iunā naq̄ā-qakuā timäutḡq̄ā imākkq̄e. Kukḡui, tiinḡiq̄ā.

¹⁸ “Ämaq̄ā tqu, Nyaq̄ā wāuṅuā imākq̄ā iqueq̄ā. Nyi ique atāuṅuā ikq̄eṅq̄ā. Nyi iquenyq̄e, kiinḡā änyinātḡq̄eṅq̄ā. Itāṅa Nyaq̄ā äwq̄e, iquenyq̄ā aq̄uvānā kuapānā itq̄ānā. Nyi Nq̄ā Dḡā Äṅḡui, ique wimq̄ānā. Itāṅi ämaq̄ā qua tāutaṅā eeq̄ānāṅā iuṅi, iqu suq̄ā jānāṅiṅq̄ā kukḡui awā tquātḡq̄ānānyā.

¹⁹ Iqu kukḡuā äkasuwā ätātā maṅā tnāṅā matq̄ā yātḡq̄ānānyā. Inḡi hānaq̄ā iutaṅi qokā-apāki, iqu maṅā yāṅānāq̄ḡq̄ā tq̄aṅḡuti q̄ātā māwiyq̄ā ipḡq̄ānānyā.

²⁰ Tuuwā-hiyawā äukinymātā iq̄aṅḡutq̄ā iqua, iqu māquasq̄ā yāṅḡiyā. Hiq̄i-tā hikui-hikui iq̄aṅḡutq̄e, iqu maiq̄upisq̄ā yāṅḡiyā. Hea suq̄ā jānāṅi, suq̄ā quvq̄ā iu ämāwq̄ātāuniṅq̄āṅḡaṅq̄e, iqu wāuṅuā yq̄ānā iq̄āmaṅḡuāṅḡiyā.

²¹ Itāṅi ämaq̄ā qua tāutaṅā eeq̄ānāṅā iqua, iquenyq̄ā quuvq̄ā eq̄iyāpu, iqu yātāmākq̄ā vātḡq̄ā hiṅuā äq̄āmbu pmep̄nuwiq̄ā.”†

Jisasi Iquenyq̄ātā, dḡā quvq̄ā iquauṅq̄ātā‡

²² Hea inḡaṅi qu ämaq̄ā dḡā quvq̄ā-tājā hḡq̄e, Jisasi Iquenyq̄ā q̄e ätma äukuwi. Ämaq̄ā iqu hiṅuā pisq̄ā eā, maṅā matq̄ā-que. Inḡaṅi Jisasi Iqu iqueni āṅḡuā imākq̄aṅḡa, hiṅuā äq̄ānātā kukḡuā ätkq̄e. ²³ E äq̄umbiyi, qokā-apākā iqua yāuṅuā ipu, “Täukueq̄ā. Ämaq̄ā Dewiti iquesaṅā ne hiṅuā äq̄unanā äp̄meṅquā iqu, q̄āq̄utiyā?” äṅḡuwi.

²⁴ Parisitaṅā hḡqua kukḡuā tā q̄ātā äwipiyi, tiinḡā ätkuwi. “Ämaq̄ā Tqu, dḡā quvq̄ā iquau huātā ändowātātḡq̄e, Iqu Belsāpulā, dḡā quvq̄ā iquau miq̄ā iqueq̄ā yāṅānāq̄ḡq̄ā iutaṅāṅḡq̄ā.”

† 12:21 Asayā 42:1-4 ‡ 12:21 Makā 3:22-30; Lukā 11:14-23

²⁵ Jisasi Iqu iquauqä kñuä indqänqä iunji näqñqä eä, tii ätukqe. “Ämaqä, qua naqä hñquesañä iqua, iwäsänäpu mäkä hunğanpçe, ämaqä iqua qui imäkmbñqäüä. Itanğa ämaqä añä-himqä hñquesañä-qe, hueqä-himqä huitañä-qe, qu awä äkutnäpu mäkä hunğanpçe, yänänäqñqe änä matqäüqä ipñqäüä. ²⁶ Inji tiinjä-pçe inänji. Setänä iqu, iqueqä dnä hñque huätä ändowatätqe, ne näqñqeqä, iqueqä ämaqä iqua awä äpatñgäüä. Inji iqu qua täu ämitñqe, äpakänä mämiqä yäniqe. ²⁷ He Nyinyqe, ‘Iqu Belsäpulä iqueqä yänänäqñqeta dnä quvqä iquau huätä ändowatätñqeqä’ qäyunä tqanpçe, hiqä ämaqä iqua dnä quvqä huätä ändowatätqänjuwi, yänänäqñqä tqueqeta imäkätqänjuwäwä? Hiqä ämaqä iinjä imäkätqänjuwä iqua, heyaqä kukñuä iinjä, ii qäyunä hma hitanpçenqä ämetquapñqeqä. ²⁸ I etanpçä-qe, Nyi, Goti Iqueqä Dñä Änguä Iqueqä yänänäqñqä iquesa, dnä quvqä iquau huätä dowatqanğundqe, iinjqe he näqñqä tiinjä mapñqeqä. ‘Goti Hanjuwä Iqunä miqe, ae emeqeqä.’

²⁹ Quwä-meqä hñqu, ämaqä yänänäqñqä hñqueqä añä iu äpaquvätä, iqueqä nätmätqe metñqä wiñğanğutqe, iqu äänä imäkäniqiyä? Iqu ämaqä yänänäqñqä iqueni, guä ganä äkiqiyäueqe, iqueqä nätmätqe hiñgi inğa menqiyä.

³⁰ Ämaqä hñqu wäunjuä yätamäqä manyqä imitätqe, iqu Nyaqä himä-wiunqä-queqä. Ämaqä hñqu, qokä-apäkä aquvä-qäyqenqä yätamäqä manyqä imitätqe, iqu ämaqe im-imä ändowatqiyä. ³¹ Ininjqe, Nyi he tiinjä etqänä.Ş Suqä quvqä eeqänänjitä, kukñuä quvqetä, qokä-apäkä iqua imäkmiqçe, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäunqiyä. Injäqe, ämaqä hñqu Dñä Änguä Iquenyqä kukñuä quvqä ätmitätqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä suqä quvqä, huätäñji änä mämamäüqä da iniqeqä. ³² Ämaqä hñqu, Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä kukñuä quvqä tqanğutqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä suqä quvqä di, huätä mamäunqiyä. I etanji ämaqä hñqu, Dñä Änguä Iquenyqä kukñuä ququvqä di tqanğutqe, Goti Iqu, iqueqä suqä quvqä huätäñji, täñga mämamäüqä yänqiyä. Ga qänakndanä-pçe, mämamäüqä yäniqeqä.”

*Zä iquauqä häukuinjätä, ämaqueuqä suqenqätä**

³³ “Ämaqe zä hñquenyqä, ‘Zä tqu quvqätiyä, anğuanänätiyä’ kñuä indqänäpiyanğani, kiqä häukui, hiñjuä ganä äqumbiyi, inğani qu näqñqä mapñqäüä. Zä hñqu anğuanänjä eänqe, kiqä häukuä-pçe, anğuanänjiqä.

Inäqce zä hñqu quvqä eänqce, kiqä häukuä-pqce, quvqeqä.
³⁴ Inji henji, qämakä quvqä iqua eämakuwänänjä eqänänänä. He ämaqä quvqä eänjuwi, kukñuä ängui äänä tññqäwä? Ämaqä iquauqä kukñuä tqe, ii iquauqä kñuä indqänqä dutanjqä. ³⁵ Ämaqä änguänänjä iqua, kñuä änguänänjä indqänäpu, suqä änguänänjä dinä imäkññqäuä. Ämaqä quvqä iqua, kñuä quvqä huitañä-huitañä indqänäpu, suqä quvqä imäkññqäuä. ³⁶ Itañgi Nyi he etqänä. Hiunji Goti Hanjuwä Iqu ämaqeu kukñuä mitäniqänqani, Iqu quwqä kukñuä hiñgi ätmitpñqñqä kñuä indqänätä, iuta iwäsäuniqeqä. ³⁷ Si kukñuä änguä tquki etañgutqce, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Si ämaqä jänänänjukiyqä’ ktäniqeqä, ññ si kukñuä quvqä tquki etañgutqce, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Si ämaqä quvqukiyqä’ ktäniqeqä” ätukqce.

Qu Jisasi Ique, “Ne Sinyqä näqñqä metunquä mänätquayä” ätukuwiñqät†

³⁸ Iqu e tquanqa, ämaqä kukñuä-suqñqä näqñqä hñquatä, Parisi hñquatä, Iqueni tiñjä ätukuwi. “Ämotqeqä Iqukiyä, ne tiññqä äneñgiyä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Wäunjuä Imäkquki eäñi, ne ‘naqä-qakuä-queqä’ kñuä neyätñqce, mänätquayä.”

³⁹ Iqu iquauqä kukñui, kimanji tiñjä ätukqce. “Qokä-apäkä täñga äpmeñuwä iquenä, he apäkä qokiqu äväma qañjä hiñgi qñqä enqä-panjä, quvqä eäpu, Goti Hanjuwä Iquenqce qänaknä miqä-quenjqä. He ‘Ne Sinyqä näqñqä metunquä dññqä, mänätquayä’ ändquwä-qe, Nyi iññi mimäkqä imqänä. He näqñqä mapñqce, hiñjuä-tqä Jona iqu qeyqä. ⁴⁰ Jona iqu hiunji hñquaqui-hñque, heatqä hñquaqui-hñque, hämapäkä naqänänjä iqueqä äwqä yäpä ññgisa äpmakqä-pa, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu asä inänjqä. Hiunji hñquaqui-hñque, heatqä hñquaqui-hñque, qua yäpä ññgisa pmeñqiyä. ⁴¹ Hiñuiqänänji, ämaqä Ninipe äpmamiñuwä iqua, Jona iqueqä kukñui qätä äwipiyyi, iquauqä kñui äkunmäknäpu quwqä suqä quvqce huätä ävquatämäukuwiqä. Inäqce täñqani, ämaqä Jona ique Ämäwqätäunqä Iqu, täqi qäyä pmetañgi, ämaqce iquauqä kñui äkunmäknäpu quwqä suqä quvqce mäwquatämäuqä iquwiqä. Inññqce, hiunji Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iwäsäutqänqani, ämaqä Ninipe äpmamiñuwä iqua ävaupu, ämaqä täñga äpmeñuwä iquauqä suqä quvqñqä awä tñnuwiqä. ⁴² Hiñuiqänänji apäkä, qua hitunjuä nämä äwiñqä iu miqä naqä ii, Solomonä iqueqä kukñuä näqñqce

† 12:37 Lukä 11:29-32

qätä wiyätñqä äpkqeqä.† Inäqce tänganji Ämaqä Solomonä ique Ämäwqätäunqä Iqu täqi qäyä pmetanji, ämaqce Ique qätä mäwiqä itqänjuwiqä. Iinjñqce hiunji Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iwäsäutqänjanji, apäkä naqä ii, ävautä ämaqä tänga äpmeñuwä iquauqä suqä quvqenqä awä täniqeqä.

Dñä quvqä ämaqä hñque ävämetä, anji äwimakqenqä§

43 Dñä quvqä hñqu ämaqä hñque ävämanji, anjä yenjuä dunqä äwäqce, iqu anjä hapä pmeqä dinqä qävqä ik-iqänñqiyä. Itanğa hñque mämaqumueqä iäqce, ‘Nyi anjä hiñuiqänä ävämakqä dunqä anğu umqänä,’ täñqiyä. 44 I ätäqce, iqu äwäqce, ämaqä hñqua anjä iquenji si-iyä äpipu anğuä imäkepiyä-qe, mäpmetanğä qunänñqiyä. 45 Iinjä äqunäqce, iqu äwätä dñä quvqä 7 hñqua itmenñqiyä. Dñä iquauqä quvqce, dñä kinğanänjä iqueqä quvqeu ämäwqätäunñqiyä. Iquau itmetä, qu anjä yäpä yänğisa äpaquväpu pmapñqäuä. Ämaqä iqu hiñuiqänänji iinjänänjä quvqä äpmaminqä-qe, tänganji aanjä quvqä kuapänä pmenñqiyä. Suqä quvqä asä iutanji, ämaqä quvqä tänga äpmeñuwä iquauñi äwimenñqiyä” ätukqce.

*Jisasi Iqueqä känaisä, kängukuatä, äwimakuwiñqä**

46 Jisasi Iqu qokä-apäkä iquau kukñuä iinjä yqänä tuätqätanğa, Iqueqä känatä kängukuatä äpäpu, Iqutä kukñuä anä tññqä yäpaqä mäñğisa ätqäuminjuwi. 47 Itanji ämaqä hñqu Iquenji, “Hueqä” ätukqce, “Tqä tnatä tunğukuatä, Sitä kukñuä anä tññqä yäpaqä täñğisa ätqäunäuä.” 48 Ii ätukqä iquenji, Jisasi Iqu kima tii ätukqce. “Nqä nipatä guäkatänji, tqukuakä?” 49 Itanji Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau atäunjuä ävätä, “Qätä nyipiyä” ätukqce. “Nqä nipatä guäkatänji, täsquakänä. 50 Ii tiinjqä. Qokä-apäkä, Nyaqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqueqä äwiñqä iu qänaknä imitpñqä iqua, qu Nyaqä tasi-guäka, nanyi-napqa, itanğa nipaqtänñqä” ätukqce.

13

*Kukñuä ktqä, kuä-witqä uwqä tnämäuqenqä**

1 Hiunji asä qäquenji, Jisasi Iqu anjä iu ävämanji, yäpaqä mäñğisa äwätä, eqä-huänjä Galili iqueqä manjä iqi quamä äpmaminqce. 2 I pmetanğa, ämaqä kuapänänji Iquenyqä pqañguwitani, Iqu yimba hñque ätkamäuqce, quamä qe äpmakqce. Itanji ämaqä eeqänänji, eqä-huänjä manjä iqi pämä tqäutanğä, Iqu yimba iu äpme näqñqä äwikqce. 3 Iqu

† 12:42 1 Ämiqä Naqä 10:1-13 § 12:42 Lukä 11:24-26 * 12:45 Makä 3:31-35; Lukä 8:19-21 * 13: Makä 4:1-20; Lukä 8:4-15

iquaunji kuknuä ktqä ätuätä, näqñqä kuapänäñi äwikqe. Kuknuä ktqä hñqu tiinjä ätukqe. “Ämaqä hñqu kuä-witqä uwqä tnämäwäwätñqä wänqiyä. ⁴ Iqu ätnämäwäwqanğa, hui hänaqä iqi päknätqe, yññä äpäpu ämambnä. ⁵ Itanğa hui qua kuapänä hma etanği, hikä-tänjä qäsä äwitanğqä iu päknätqe, qua äñgui äwa itanğuti, kuä uwqä ii bakä maqänä hukaunqiyä. ⁶ Inji mäptqä haqä tiqä ae äyapätä tnänjä tqanğa, kuä kiqä tapinji wänqäpu etanği, yäuä hämänä piñqiyä. ⁷ Itanğa kuä uwqä hui guä yänjä-tänjä awä imä päknätqe, guä quvqä iqua qäsä naqä-huinyä epiyi, kuä-witqeunji, qua aowi äñguä mäwqä yänqiyä. ⁸ Itanğa kuä uwqä hui qua äñguanänjä iu päknätqe, kiqä näänqe 100 huknänä, hui 60 huknänä, itanğa hui 30 huknänqiyä. ⁹ Ämaqä qätä-tänjuenä etanğutqe, kuknuä iinqe kñuä äñguanä indqämbiyä” ätukqe.

¹⁰ Qänakndanji, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminğqä iqua äpäpu, Jisasi Iqenji yatñqä äväpu, “Si qokä-apäkä iquaunji, kuknuä ktqä inä sunğqä tuätqäninyä?” ätukuwi.

¹¹ Iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqenqä kuknuä qakuwi zä witanğqä-qe, he näqñqä mapñqe, Iqu henyä etapqiyä. Inäqe ämaqä huizi iquaunji, mäwqä itñqe. ¹² Ii tiinjä etanği. Ämaqä näqñqä hui ae ämequwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hui inä ävätä, qu näqñqä kuapänänjä-tänjä-qua hipñqä iwimäkänä. Iinjä etanğqä-qe, ämaqä näqñqä maeqä iqua, näqñqä wänqä qu ämeñuwi, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäunqiyä. ¹³ Initanji, Nyi ämaqä iquaunji kuknuä ktqenä ätuätñqeğqä. Qu hiñuä äqunäpu qätä äwiyäpiyä-qe, näqñqä maeqä-quayqä. ¹⁴ Qu iinjä epu, kuknuä hiñuä-tqä Asayä iqu äqäkqä tqenji, ii naqä-qakuänänjä ämotquetqänjä. Iqu pmetanğa äpmaminjuwä iquaunqe, tiinjä ätätä äqäkqeğqä.

‘He kuknuä qätä äwika äwäpiyä-qe, kiqä quatinqe änyä mañqä hipnuwiqä. He hiñuä äqunğua äwäpiyä-qe, nätmätqä hñquenyqe näqñqä maeqä ipnuwiqä.

¹⁵ Ämaqä iinjä iqua näqñqä äñguä mämeqänqe, quwqä nyuänji woyqä ae imaqundänğqeğqä. Kuknuä qätä äñguä mäwiyqänqe, quwqä qäte, ae imaqundänğqeğqä. Nätmätqä hiñuä äñguä mäqunquä ipñqe, quwqä hiñuä-pqe, ae yämaqundi inğqeğqä.

Qu iinjä mimäkqä-säpi, quwqä kñui äkunmäknäpu, Nyinyñqä anğumä quvepqañgpi, ga Nyi iquaunji äñguä iwimäkqäminjçä.†

¹⁶ Inäqe he Nyi nätmätqä imäkqañgqe hiñuä äqunäpu, Nyaqä kukñui qätä änyiyätqänjuwitanji, Goti Hanjuwä Iqu

än̄guä ae emäkqä iin̄qe, näqñqä en̄ä. ¹⁷ Nyi naqä-qakui tiin̄ä etqänä. Nätmätqä he hin̄uä äqunätqän̄uwi, hin̄uä-tqä iquatä, ämaqä jän̄än̄ä iquatä, qu kuapän̄äni hin̄uä quñqän̄qä naqän̄än̄ä winyätqätan̄gqä-qe, qu hin̄uä mäqun̄quä imin̄uwiqä. Kukñuä he qätä äwiyätqän̄uwi, qu qätä wiyqän̄qä naqän̄än̄ä winyätqätan̄gqä-qe, qu qätä mäwiyqä imin̄uwiqä” ätukqe.

¹⁸ Jisasi Iqu kukñuä äpakänä yqän̄äni, tiin̄ä ätukqe. “Goti Iqu he näqñqä mapñqä etapqetan̄i, täñgan̄i kukñuä ktqä ämaqä kuä-witqä wäun̄uä iu tnämäuqä-queñqe, kiqä qakuin̄qä Nyi awä tqan̄gundi, he qätä nyipiyä. ¹⁹ Ämaqe, qu Goti Qäukuä Yätutan̄ä Iqunä miqeun̄qä kukñui qätä äwiyäpu, kiqä qakuin̄qä näqñqä mämeqä itqän̄uwä iqua, qu kuä uwqä hänaqä iqi äpäkn̄gqä-pan̄ä-quaiqä. Setänä iqu äwimetä, kukñuä Goti Hanjuwä Iqu quwqä kn̄uä indqän̄qeu hiqan̄gqe, huätä maqänä ämotautñqe. ²⁰ Itan̄ga kuä uwqä qua hikä-tän̄ä iu äpäkn̄gqä ii, tiin̄jqä. Ämaqä kukñuä iin̄ä ique qätä äwiyäpu, maqänä ämepu, aqvan̄ä iquwä iquaiqä. ²¹ In̄äqe iquauqä quuvqä heqiyqe, kuä tapin̄ä wän̄qäpu uwqatätä, yäüä äpiqä i en̄qä-pan̄iqä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueuä kukñui mändi kittqiyanä-tpu itqän̄uwä iqua, ämaqä tqauñi han̄ä-iqä äväpu quvqä itqueqan̄guwän̄ga, iquauqä quuvqä heqiyqe, qui maqänä imäkn̄änä. ²² Itan̄ga kuä uwqä guä yän̄ä-tän̄ä awä imä äpäkn̄gqä ii, tiin̄jqä. Ämaqä kukñuä iin̄ä ique qätä äwiyäpiyä-qe, qu nätmätqä qua täutan̄in̄qä äwäwa ipu, mbqä aquvä kuapänä qäpñqen̄qä kn̄uä kuapänä indqän̄ätqän̄uwä iquaiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuiñi, suqä iin̄ä iqu qñqan̄ä yeqan̄gi, qu suqä jän̄än̄ä imäkn̄ñqe, yän̄än̄äqñqä mäwqä yän̄qiyä. ²³ Itan̄ga kuä uwqä qua än̄guä iu äpäkn̄gqe, ii ämaqä kukñuä iin̄ä ique qätä än̄guä äwiyäpu, kiqä quatin̄qä näqñqä ämetqän̄uwä iquaiqä. In̄i, kukñuä iqueqä nään̄qe, hui 100 hukn̄änä, ga hui 60 hukn̄änä, itan̄ga hui 30 hukn̄än̄qiyä” ätukqe.

Kukñuä ktqe, qätaqä quvqen̄qä

²⁴ Iqu ämaqeñi, kukñuä ktqä huizi tiin̄ä ätukqe. “Goti Qäukuä Yätutan̄ä Iqunä miqe, ii ämaqä hn̄qu iqueqä wäun̄uä iu kuä uwqä än̄guinä ätnämäwäwqä-pan̄ä iin̄jqä. ²⁵ In̄äqe ämaqä iqi äpmamitpñqä iqua hiqaqä witan̄guwän̄ga, ämaqä iqueqä himä-wiun̄qä iqu ätimäutä, qätaqä quvqe, asä iu ätnämäwan̄i äwän̄qiyä. ²⁶ Qänakndan̄i kuä-witqä uwqä bakä ae äukaupu äpepiyi, nään̄qe äukñgan̄gan̄i, wäun̄uä-wiyqä iqua, qätaqä quvqä hui an̄ä tqäutan̄gä qumbnuwiqä. ²⁷ In̄gan̄i iqua

äwäpu, ämaqä wäunuä kaniqueni tiinjä tupnuwiqä. 'Ämaqä naqä iquki, ne si tqä wäunuä iuni, kuä uwqä änguinä ätnämäuqiyä-tanä ikque. Qätaqä quvqä hui anä ätqäunuwi, änäänänqäwä?' ²⁸ Iqu iquau kimanji, 'Suqä iqu, ämaqä himä-wiunqä hñqu imäkkqeqä' tuäniqeqä. Itanji iqua yatñqä wipnuwiqä. 'Ne äwätanä, qätaqä quvqe ekautanä, aquvä maqiyatunquenqä äkingiyä?' tupnuwiqä. ²⁹ Inğanji iqu iquauji kimanji tuäniqeqä. 'Oeyä. He qätaqä quvqe ekaupiyänğanji, kuä-witqä itä qäsä hikauñqäuä. ³⁰ Kuä täkqänğanqä, qäquaqu qäyä ätqäunyqä. Kuä täkqänğanji, nyi ämaqä kuä täkññqä iquau tii tumniqeqä. "He qätaqä quvqe ganä ekaupu, aquvä äqiyäpu, tä väuepnuwänqä hatñä äquqotäupu epiyä. Inğanji he kuä-witqe ätäupu, aquvä äqiyäpu nyaqä buayä pñqä wiqä anä iu pñqä hipiyä" tumniqeqä, tuänñqiyä" ätukqe.

Kukñuä ktqä hñjuaquinqä†

³¹ Iqu kukñuä ktqä huizi tiinjä ätukqe. "Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, ii zä-guawä§ piikä, ämaqä hñqu iqueqä wäunuä iu vowä ämäutñqä enqä-panjä iinjä. ³² Zä iqueqä piiki, wänqänänjä-sua etanji, piikä huiziqua, ique ämäwqätäunäuä. Inäqe, kiqä baki äukautä naqä äpeyätäqänğanji, nätmatqä huizi wäunuä iu ätqäunqä iquauji ämäwqätäutanguti, yññä iqua äpäpu, kiqä äpa iuni yuuwä imäkññqäuä."

³³ Itanğa Iqu kukñuä ktqä hñqu-mända inä ätukqe. "Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, ii nätmatqä änyuämäuqä enqä-panjiqä. Apäkä hui nätmatqä änyuämäuqe, hmbunä ämetä, kuä-witqä* kuapänä ämetä naqä-huinyä imäkänä, buayä pälawä eeqänänji änyuämäutñqä diñqeuä" ätukqe.

Jisasi Iqu kukñuä ktqe, suñqä ätuminqätiyä

³⁴ Kukñuä eeqänänjä Jisasi Iqu qokä-apäkä iu e ätuminqe, Iqu kukñui ätnänjä iqi matqä, ktqä dinä ätuminqe. ³⁵ Kukñuä, Goti Iqu hññuä-tqä hñqueqä manjä iuta ätimekqä hñqu qäyunä timäutñqe, Iqu iinjä imäkminqe. Ämaqä hññuä-tqä iqu tiinjä ätkqe.

Nyi kukñuä ktqe etätmä, nätmatqä qua täu imäkkqänñgatqä zä äwäka äpäññqenqe, tänğa awä etmqänä.†

Qätaqä quvqä iqueqä kukñuä ktqä quatinqä

† **13:30** Makä 4:30-32; Lukä 13:18-21 § **13:31** Jisasi Iqu guawä matqä ikqe. Iqu zä huizinqä ätkqe. Kiqä yoqe, mastetqä. * **13:33** Jisasi Iqu kuä-witqä iqueqä hanjä-iqe, 20 kilo iqä ätukqe. † **13:35** Apqä Bukä 78:2

³⁶ Jisasi Iqu ämaqä iu ävämanj, anä yäpä ingisa qe äpaqukqe. Itanji Iqueqä wäunjuänjqä ämotquaminjqä iqua Iquenyqä äpäpu ätukuw. “Kuknuä ktqä qätaqä quvqä wäunjuä iuta äukautjqenqe, Si ne kiqä quatinjqä awä natiyä.”

³⁷ Iqu kimanji tii ätukqe. “Ämaqä kuä uwqä änguanänji tnämawäwqä iqu, Ämaqeucqä Ymeqä Ekqä Iqueqä. ³⁸ Wäunju, ii qua tqueqä. Kuä uwqä änguanänji, qokä-apäkä Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqä iutanjä iquaiqä. Qätaqä quvqe, Setänä iqueqä ämaqä iquayqä. ³⁹ Himä-wiunjqä, qätaqä quvqä tnämawäwqä iqu, Setänä iqueqä. Kuä täkqänqanji, qua täunji iqueqä yäpakänqanjqä. Itanqa kuä täkqä iqua, enätqä iquaiqä. ⁴⁰ Qu qätaqä quvqä aquvä ämaqiyäpu, tä väuepjqä imäkätqänjuwä-pa, qua täunji iqueqä yäpakänqanjä-pqe asä iinjä imäkpnuwiqä. ⁴¹ Ämaqeucqä Ymeqä Ekqä Iqu, Iqueqä enätqä iquau dowatqanqa, Iqueqänä miqä iutanji, nätmätqä ämaqeucqä quuvqä heqiyqä qui iwimäkqä iutä, ämaqä suqä quvqä imäkqä iquautänji, eeqänänji huätä mamäupnuwiqä. ⁴² Itanji qu tä naqänänjä iu tnämäupnuwiqä. Tä iu tnämäucanqunwänqa, qu knuä naqänänjä äqiyäpu, hiqunjä manqtäsqukuä mäucäpnuwiqä. ⁴³ Inqanji ämaqä jänänjä iqua, iquauqä Kaniqunä ämitjqä yäpä ingisa äpmepu, quwqä huiwitanji mäptqä enqä-pa we hunäniqeqä.† He qätä-tänuenä epiyi, kuknuä iinqe knuä indqämbiyä” ätukqe.

Kuknuä ktqe, mbqä pnqä wiqä ipnä iquenyqä

⁴⁴ “Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, mbqä pnqä wiqä ipnä imäkäpu, wäunjuä iu qua zä äptekuwä enqä-panjqä. Ämaqä hñqu mbqä ipnä ique ämäqumuetä hinjuä äqunäqetänji, iqu ‘Nätmatqä iinj mbqeunji ämäwqatäunä’ knuä indqänätä, hinjuä qunämapenä yeenqiyä. Inqanji iqu aquvänä itä, iqueqä nätmätqä eeqänänji aquvä ämaqiyätä, ämaqä hñquququa mbqä ipnqä imäkänqiyä. Mbqä iinj ae ämeqe, iqu äwätä wäunjuä iquenji mbqä inqiyä” ätukqe.

Kuknuä ktqe, wimnjä änguanänjinjqä

⁴⁵ “Anqumnji, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, ämaqä hñqu mbqä wäunjuä imäkätä, wimnjä änguanänjinjqä qävqä ikitnjqä-panjqä. ⁴⁶ Iqu änguanänjä hñque ämäqumueqe, iqu äwätä, iqueqä nätmätqä eeqänänji aquvä ämaqiyätä, ämaqä huiziqua mbqä ipnqä imäkänqiyä. Mbqä iinj ae ämeqe, iqu wimnji mbqä yänqiyä” ätukqe.

† 13:43 Deniyäli 12:3

Kukñuä ktqe, hämapäkä qaenqä

⁴⁷ “Anğumñi, Goti Qäukuä Yätutañä Iqunä miqe, ii tiñiqä. Hämapäkä qa, qu eqä-huñjä bu ätnämäupu, hämapäkä huitañä-huitañä äqupuquwä enqä-paniqä.

⁴⁸ Hämapäkä qa mñqä iunji manğua mñganğa, qu hikä weä aanqä tängisa eyqiyäma äyapäpu, quamä äpmapu, itanğa hämapäkä anğuanñä iquauñi häkiu ämimepu, hämapäkä quvqä iquauñi bi tnämäupnuwiqä” ätukqe. ⁴⁹ “Itanğa qua tqueqä hiunji yäpakänğanı, asä iinänqeqä. Ynaunjqä iqua äpäpu, ämaqä quvqä iqua, jänñä iquauqä awä iqi pmetanğuwä iquauñi itmapnuwiqä. ⁵⁰ Itañi qu tä naqänñä iu tnämäupnuwiqä. Tä iu tnämäuqanğuwänğa, kñuä naqänñä äqiyäpu, hiqunañ manğtäsqukuä mäuqäpnuwiqä” ätukqe.

⁵¹ Itañi Iqueqä wänuñqä ämotquaminqä iquauñi, yatñqä tiñjä qe äwikqe. “Kukñuä tquauqä quatinqe, he näqnqä ae ämequwätanä?”

Qu “Auqä, ne näqnqä ae ämeququeqä” ätukuwi.

⁵² I ätuäqetanı, tiñjä-pqe inä ätukqe. “Iñä etanği ämaqä Goti Iqueqä kukñuä-suqenqä näqnqä iquatanä hñqua, qu Goti Qäukuä Yätutañä Iqunä miqenqä näqnqä ämepu qänaknä imipqä iqua, qu anä naqä hñqueqä kaniqu enqä-panjä hipnuwiqä. Iqu iqueqä nätmatqä anğuanñä pñqä wiqä iu äpaquväqe, nätmatqä änyä-hänjitä yäuetä qäsä äma pänqiyä” ätukqe. §

*Nasäretqätanä iqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwiñqä**

⁵³ Jisasi Iqu kukñuä ktqä tä awä ae ätuäqe, anä-himqä iunji qe ävämakqe. ⁵⁴ Äväma äwäqe, Iqu kaniqueqä anä-himqä† iu ätimäuqe, iquauä anä aquväqñqä iu äpaquväqe, ämaqä iunji Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuñqä näqnqä äwikqe. Qu Iqueqä kukñui qätä äwipiyitanı, yänuñuä ipu, “Ämaqä Tqu näqnqä tä anğisa ämeqäwä? Itanğa anänñanğawä, Iqu ämaqä mimäqänñä imäkätñqeuä?” ätukuwi. ⁵⁵ “Ne Ämaqä Tquenyqe, näqnqeqä. Iqu ämaqä anä imäqä iqueqä Ymeqä Iqueqä. Itanğa Mäliya ii, Iqueqä känaiyqä. Inji Jemisi ique, Josepä ique, Saimonä ique, Jutasi ique, iqua Iqueqä kängukuayqä. ⁵⁶ Täqinji Iqueqä känapqa, nesä anä äyä äpmejunä. Inji Iqu ii imäkätñqe, näqnqeqe anğisa ämeqäwä?” ätnğuwı. ⁵⁷ Qu iinä ätnäpu, Iquenyqe äwqä quvqä ätimäukñguwi.

§ 13:52 Näqnqä-tänjä iqua, “Jisasi Iqu ii ätkqe, suqenqäti, kukñuä naqä-qakuñqätiyä, ätkqeqä” ätätqänä. * 13:52 Makä 6:1-6a; Lukä 4:16-30

† 13:54 Iqueqä kaniqueqä anä-himqe, Nasäretqä iiyi.

Inğanı Iqu iquaunı tii ätukqe. “Hinüä-tqä iqua, anä-himqä eeqänänä iunı, yoqä-tänuae. Etaŋgqä-qe, hŋqunä-hŋqunäni, iqueqä anä-himqä iutä, iqueqä anıu anä äpmeŋuwä iutäni, iqu yoqä maiqä-queqä.” ⁵⁸ Inı Jisasi Iqu-pqe, Iqueqä anä-himqä iunı, qu Iquenyqä quuvqä maeciyyqä itqätanğä, Iqu wäunüä ämaqä mimäkqänäni, kuapanä mimäkqä iminqe.

14

*Heroti iqu, Jonä ique pizqä äpäkkqenqä**

¹ Hea inğanı ämaqä ämiqä Heroti iqu, qu Jisasi Iqu wäunüä imäkqanğqenqä tqanğä qätä äwikqe. ² Iwä, iqueqä wäunüä-wiyqä iquaunı, tiinä ätukqe. “Ämaqä Tqu, Jonä asnä-qäyqä iqueqä. Iqu qua äptekuwä iuta anğumä ävaukqä iqueqä. Iinŋqe Iqu yänänäqŋqä-tänu eä, wäunüä ämaqä mimäkqänäni, imäkqiyä” ätukqe.

³⁻⁴ Kukŋuä iinä iqueqä quati, tiinıqä. Qanğanäni Heroti iqueqä kätä Pilipä iqu, apäkä Herotiyasi ämaminqe. Ii Pilipä ique ävämanı, Heroti ique ämuanğqe. Heroti iqu ii ämakqenqe, Jonä iqu iqueni tiinä ätuminqe. “Si apäkä täsi ämeni, ii qäyunä hmanjqä.” Iqu e tquanğqetani, Heroti iqu iqueni a äkiqätätä, guä äkiqiyäutä, guä pmuteqä anıu äpmutatekqe. ⁵ Iqu iqueni pizqä päsqanğqä kŋuä wiyqanğqä-qe, qokä-apäkä iqua, “Jonä iqu hinüä-tqä-queqä” kŋuä indqänätanğuwinqä, iqu iquaunqä zä äwiŋqe.

⁶ Hiunji hŋqueni ämaqä hŋqua, Heroti iqueqä känäi ique ämikqenqä kŋuä indqänäpu, iqutä buayä anä anğguwi. Inğanı Herotiyasiyqä meqi ätimäuqe, iquauqä awä iqisa yeewä iminqe. ⁷ Itanğa Heroti iqu iyyqä yeewä iqanğqenqä kiinä wiŋanği, kukŋuä guä tiinä ämäsäukqe. “Si nätmataqä äkitanä äkinğä kinganği, yatŋqä nyisqe, nyi äktapmqänä” ätukqe. ⁸ Iinä etanği apäkä hitqiyqä kanai, meqiu kŋuä yändqanğqä vqanği, ii Heroti iqueni tiinä ätukqe. “Jonä asnä-qäyqä iqueqä nyuäni, ätäväpu hevqä iu eqanğpi, si äma äpätnä, nyi dapiyä” ätukqe.† ⁹ Heroti iqu qätä iinä äwiyäqe, iqueqä äwqe hanä qäyä vqanği, iqu kukŋuä guä ae ämäsäukqenqä kŋuä indqänätä, ämaqä iqutä buayä anä anminuwä iquauqä hinüä iqi womba metŋqe mäwiŋanği, iqu “Apäkä hitqä ii ätqä-pa, ii imäkpiyä” ätukqe. ¹⁰⁻¹¹ Iqu ämaqä hŋque guä kiyäueqä anä dunğä dowatqanğa, qu Jonä iqueqä hiinüä-qo iu

* **14:** Makä 6:14-29; Lukä 3:19-20; 9:7-9 † **14:8** Ii Jonä iqueqä nyuäni, iinä imäkŋnqä ätukqe, “Iqu ae äpäkonğqätiyä” tä nänqŋä metŋqä inqeyi.

häuä ätäväpu, iqueuä nyuäni hevqä hñque ämiqutäwa äma äppiäi, hitqä ii äwikuwi. Ii äma äwätä, känäu äwikqe. ¹² Iinjä imäkqanġuwänġa, iqueqä wäunġuänġä ämotquaminġä iqua äppiäi, iqueqä huiwi äma äwäpu, qua äptekuwi. Iqua qua ae äptepiäi, äwäpu Jisasi Ique qe ätukuwi.

Jisasi Iqu, qokä 5,000 iquau buayä äwikqenqä†

¹³ Jisasi Iqu Jonä ique pizqä äpäkkuwinġä qätä äwiyäqe, Iqu anjä iunġi äväma, yimba ikuapmäütä anjä avqñqä imqä äukqe. Iqutä Iqueqä wäunġuänġä ämotquaminġä iquatänä äukuwi. Itanġi qokä-apäki, “Jisasi Iqu äwqiyä” tqanġä qätä äwipiäi, qu quwqä anjä-himqä äväma, Iqutä ämimbñqä eqä mañä iu qanä äukuwi. ¹⁴ Iinjä etanġi, Jisasi Iqu iuäqämetäqanġanġi, qokä-apäkä kuapänänġä pmetanġä äqunġqe. Iqu iquauñqä huäqä wunġanġi, iquautanġä ämaqä täñä-yaqä iquauñġi äñġuä imäkkqe.

¹⁵ Mäptqä äwitñqä iqanġanġi, Iqueqä wäunġuänġä ämotquaminġä iqua äpäupiäi, Jisasi Iquenġi tiinjä ätukuwi. “Mäptqe ae äquveqetñqä iqiyä. Täqinġi qua avqñqäqiyä-qae, Si ämaqeunġi anjä-himqä ämätñġawänġä iunġä ymisanä mbqä ipu bñqä dowatiyä.”

¹⁶ Iqu kimanġi, “Qu täqinġi sunġä äväma unġqäwä? He hiqä-hiuä ymisanä wipiäi” ätukqe.

¹⁷ Iwä, qu Iquenġi, “Ne ymisanġi kuapänä hmanġä. Bretqä hipa hñġinitä, hämapäkä hñquaqutänä ämenjunä” ätukuwi.

¹⁸ Inġanġi Iqu “Ymisanä iinjä, Nyinyqä ämappiyä” ätukqe.

¹⁹ Itanġi Iqu ämaqe, qätaqä iqi quama pmapñqä ätukqe. Quama pmeqanġuwänġa, Iqu bretqä hipa hñġinitä, hämapäkä iquaqutä ämeqe, hiñuä haqä yätu äqänä, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änġuiqä” ätäqe, buayitä hämapäkitä äkutätä, Kiqä ämaqä iquau äwikqe. Iqua ämepu, ämaqä iu äwikuwi. ²⁰ Qu buayä änäpu, äwqä puäsqañġa, iqi änätqutekuwi, iqua qa naqä 12 ämamikuwi. ²¹ Qokä iqua buayä äñġuwi, kuapänänġi 5,000. Apäkiutä ymeqetänġi, a matäuqä ikuwi.

Jisasi Iqu, eqä haqeqi qanä äukqenqä§

²² Qu iinjä qäpu iqanġuwänġa, Jisasi Iqu wäunġuänġä ämotquaminġä iquauñġi, “He yimba iu ätkamäupu, eqä yätäqä nänġisanġä hiñuiqä upuiä. Nyi ämaqä täu dowatmqänä” ätukqe. ²³ Iqu ämaqe ae ändowatäqetanġi, Iqueqä-kiuänä qoqonġä yätunġä Kaniquenyqä tääqä tätñqä ekqe.

† 14:12 Makä 6:30-44; Lukä 9:10-17; Jonä 6:1-15 § 14:21 Makä 6:45-52; Jonä 6:16-21

Mäptqä ae äquvqanğa, Iqu Iqueqä-kiuänä qoqonä iu yqänä äpmaminqe. ²⁴ Inäqe yimbae kiinjä näñi ae äwqanğa, yuñui himänğisa yänänäqñqä äqunätä, eqä änyämäwa äpeyätä, yimba iqueni ämäquvasämäuqänä itä, näñgi-tänği ämiminqe. ²⁵ Zä vätnqä qäqiqiñi, Jisasi Iqu eqä-huänjä haqeqä iquau wimetnqä äukqe. ²⁶ Iqua Iqu eqä-huänjä haqeqi qanjä quvepqanği äqumbiyi, “Hiwiyqeçä” kñuä indqänäpu, zä kiinjä ipu, zä-zäaqä, ätkuwi. ²⁷ Itanği maqänänği, Iqu iquauñi ätukqe. “He zä miqä pambiyä! Yänänäqñqä pmapiyä! Ii Nyinjä.”

²⁸ I tquanğa, Pitä iqu kimanği, “Naqä Iquki, Si Qäquki etanğutqe, ‘Eqä haqeqi qanjä biyä’ diyä” ätukqe. ²⁹ Itanği Jisasi Iqu, “Si yqä biyä!” ätukqe. I tquanğa Pitä iqu yimba iu ävämanği, eqä-huänjä haqeqi Jisasi Ique wimetnqä äukqe. ³⁰ Itanği yuñui yänänäqñqä yqänä qunätqätanği äqunäqe, iqu zä äwiñgqe. Ga eqä-huänjä yäpä ingisa quveqetnqänä tii itäqänğanği, zäaqä ätätä tiinjä ätukqe. “Naqä Iquki, nyi yätamakqä nyiyä!” ³¹ Maqänänği Jisasi Iqu iqueni a äkiqätätä ätukqe. “Si ämaqä quuvqä wänqäpu heqiyä iqukiyqä. Kñuä hñquaquñi, sunqä indqänätqänğinyä?” ³² E ätuäqetani, iquaqu yimba iu ikuapmäuqanğiyänğa, yuñui qäpu qe ämñänğqe. ³³ Inğanği ämaqä yimba iu äpmaminuwä iqua, qu Ique qonä äwoktäupu, Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäupu tii ätkuwi. “Naqä-qakuiqä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Qäqukiyqä.”

*Jisasi Iqu, Genesäretqä pmeqä iquau äñguä iwimäkkqenqä**

³⁴ Itanğa iqua eqä-huänjä iunği qäyakämä ipiyi, qua Genesäretqä iu iuäqämakuwi. ³⁵ Ämaqä anä iutanjä iqua Ique hiñuä äqunäpu, Jisasi Iqu iqi timäuqanği näqñqä epiyi, qu kukñuä anä qäqiqiñiunqä ändowatkuwi. Itanği qu ämaqä täñä-yaqä-tänjä eeqänänjä iquauñi, Iquenyqä qe ätuma äpkuwi. ³⁶ Äwimapiyi, qu Iqueni yatnqä änäänä äväpu, tiinjä ätukuwi. “Ämaqä yaqä-tänjä iqua hipae tqä gquä hämänänjä iu qäyä itmaqämbñqä hiñuinä qunyä.” Itanği qokä-apäkä inyänä ipiyitanği, qu eeqänänği äñguä imänğui.

15

*Goti Iqueqä kukñuä-suqä iqu, suqä kaqä-kawäka äwikuwiu ämäwqätäunqenqä**

* 14:33 Makä 6:53-56 * 15: Makä 7:1-13

¹ Inḡaṅi Parisi hḡquatä, ämaqä kukḡuä-suḡeṅḡä näḡḡḡä hḡquatä, qu Jerusälemä iu ävämaṅi, Jisasi Iquenyḡä äquveppiḡi, yatḡḡä tii ḡe äwikuwi. ² “Änä etanḡikä? Tḡä ämaqä wäunḡänḡä ämotḡetḡänḡä iqua, suḡä atḡä-awäka änätapukuwi, qu qui imäkätḡänḡuwiuä. Qu buayä bḡḡänḡaṅi, hipa asḡi eqä akiyä inḡä du,[†] ganä maḡḡḡä, hipa kiyä mäḡḡetä änätḡänḡuwiuä.”

³ Jisasi Iqu iquauṅi kimaṅi tiinḡä ätukḡe. “Änäänḡänḡäwä? Hiḡä-hiuäṅi, he Goti Hanjuwä Iqueḡä kukḡuä-suḡä iunḡi ävasäupu, hiḡä suḡä iunḡi ḡänaknä itḡänḡuwiuä. ⁴ Goti Hanjuwä Iqu kukḡuä hḡquaqu tii ätkḡeḡä. ‘Si tḡä tniḡetä, tnäwḡätä, kukḡuä ḡänaknä itnä, yäpä iqinyä isḡeḡä.’[†] Itanḡa ‘Ämaqä hḡqu kiḡä kaniqueḡätä, känäunḡätä, kukḡuä quvḡä ätätḡe, qu iqueni pizḡä päkḡḡeḡä.’[§] ⁵⁻⁶ Goti Iqu iinḡä ätkḡä-ḡe, he tii tḡeṅḡä. Ämaqä hḡqu iqueḡä käniquesä känäütäṅi, ‘Nätmatḡä nyi yätamakḡä ḡemätmä ämeḡḡe, nyi Goti Hanjuwä Ique wimḡä a ae ätäuḡeḡä’ ätuätḡe, ämaqä iqu kaniqueḡätä känäwḡätä, yäpä iḡi itä mäwḡä yänḡiyä. Suḡä iinḡä dutaṅi, he Goti Hanjuwä Iqueḡä kukḡui mäḡdi äkittḡiyäpu, hiḡä taḡä-tawäkauḡä suḡe, haḡeḡä ävauḡumuatätḡänḡäuä. ⁷ He wopḡä ipu, kukḡuinä tḡä-ḡeṅḡä! Hiḡuä-tḡä Asayä iqu hiḡä suḡä iinḡe, atäunḡä ḡäyunä itä, tiinḡä ätkḡe.

⁸ ‘Ämaqä tä, qu Nyaḡä yoḡe, maṅitänä haḡeḡä ämamäutḡänḡuwä-ḡe, quwḡä ḡeḡä-quuvḡe, Nyinyḡe kiinḡä nämä äwinä.

⁹ Qu ämaqä iquauḡä kukḡuä-suḡä dinä awä ätäpiyä-ḡe, “Kukḡuä tä Goti Hanjuwä Iqueḡe-ḡe” ḡaṅḡä ätätḡänḡä. Inḡe, qu Nḡä yoḡe haḡeḡä mamäupḡḡä ḡoṅä änäuktäutḡänḡuwi, hiḡḡinäwa itḡänḡuwiḡä.”^{*}

Jisasi Iqu, ämaḡeḡu kiyä mäḡḡä imäkḡeṅḡä ätkḡe[†]

¹⁰ Iqu iinḡä ätuäḡetaṅi, ḡokä-apäkä iquauṅi, tääḡä ätuätumetä tiinḡä ätukḡe. “He ḡätä änyiyäpu, kḡuä äḡḡuänä indḡämbiyä! ¹¹ Nätmatḡe ämaqä hḡqueḡä maṅä iu äpaḡuvḡe, ii ämaqä iqueni Goti Iqueḡä hiḡuä iḡiṅi kiyä mäḡḡä mimäkḡä iḡiyä. Oeyḡä. Ämaqä kiyä mäḡḡä imäkḡe, nätmatḡä maṅä iuta ätimäutä awä ätḡe, ii ḡäḡunänḡḡä” ätukḡe.

¹² ḡänakḡdani wäunḡänḡä ämotḡuaminḡä iqua äppiḡi, Jisasi Ique tiinḡä ätukuwi. “Parisi iqua, Saḡä kukḡui ḡätä

[†] 15:2 Quwḡä suḡä asḡä-ḡḡḡe, tiinḡi. Qu eqä akiyä inḡä ämepu, hipa iu hiḡḡi equatembḡḡäuä. [†] 15:4 Anḡumä Itmakḡä 20:12; Kukḡuä-suḡä 5:16 [§] 15:4 Anḡumä Itmakḡä 21:17; Hiḡäva-imäkḡä 20:9 ^{*} 15:9 Asayä 29:13 [†] 15:9 Makä 7:14-23

äkipiyitani, qu äwqä quvqä äwingqenqe, Si näqñqä ae eñätanä, änäandanä?”

¹³ Itani Iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Nqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu wäunuä-tänueqä. Itanga nätmätqä eeqänänjä Iqu vowä mikqä ikqä iunji, hukä qäsä äyauniceqä. ¹⁴ Ämaqä tqauñqe, he äwäwa miqä pambiyä. Iqua hinuä pisqä epu, hinuä pisqä hñquau-mända hänaqä ämotquetqänuwä-paniqä. Hinuä pisqä hñqu, hinuä pisqä hñque-mända hänaqä motquamätä itqe, qäquaqu qua hovqä iu quannä päkinyiyänqinyqä.”

¹⁵ Itani Pitä iqu Jisasi Iqueni tiinjä ätukqe. “Kukñuä ktqä kiqä quatinqe, awä natiyä.”

¹⁶ Jisasi Iqu kimanji, “Inji sunqäwä? He kñuä mämeqä iquwätanä?” ätukqe. ¹⁷ “Tiinjñqä he maqñqätanä? Nätmätqä eeqänänji, manjä iu äpaquvätñqe, ii tuqä iunqä äwitä, iqisanji zä-anjä bunqä äquveqänä. ¹⁸ I etanji nätmätqe, manjä iqu awä ätätñqe, ii kñuä indqänqä iutanjqä. Nätmätqä ämaqeu, Goti Iqueqä hinuä iqi kiyä mätqä imäkätñqe, ii qäqunänjqä. ¹⁹ Nyi ‘kñuä indqänqä iutanjqä’ etqe, ii suqä tiinjñqä ätqä. Kñuä indqänqä quvqä, suqä ämaqä pizqä päsqä, huiziqueqä apäkänjqä iqä, huiwä yanjä hñgi inqä, quwä-meqä, kukñuä mitqeta quanğä-tqä, itanga hñquauñqä kukñuä quvqä tqä, iquayi. ²⁰ Suqä tqau ämaqä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqini kiyä mätqä imäkätqänä. Itanji ämaqä hñqu hipa asñä maqñqä buayä ängqäqe, suqä iinji, ique kiyä mätqä mimäkqä iqiyä” ätukqe.

Apäkä Kenanätanjä hui quuvqä eqäkqenqä[†]

²¹ Jisasi Iqu iqi ävämanji, anjä-himqä Tayätä Saitonätä ämätñänqä-tänjä inqinyqä äukqe. ²² Apäkä hueqä-himqä Kenanätanjä iqi äpmaminjqä hui, ii äpätä tääqä tiinjä ätukqe. “Naqä Iqukiyä, Dewiti iqueqä kawiquki, dnä quvqä hñqu nyaqä ymeqä apäkä hmbi qui imäkätqäuä. Si nyinyqä qeqä kimänänä” ätukqe.

²³ Itanji Iqu iinji, kimanji hui mätquä ikqe. Itanga Iqueqä wäunuänjqä ämotquaminjqä iqua äpäpu, Iqueni tii ätukuwi. “Apäkä ne änavändä, tääqä ätqapätñqä täsiinji, huätä dowatiyä.”

²⁴ Itani Iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu, Nyi Israitqä iquaunä yätamäkqä wimqä änändowatkqe. Qu sipsipqä hänaqä qäyunänijnqä maqñqä enqä-panä-qua etanğä.”

[†] 15:20 Makä 7:24-30

²⁵ I tquanġi äwiyäqē, apäkä ii Iqu-tänġä qäqi äpätä, qonġ äusäuepätä, “Naqä Iqukiyā. Si nyi yätamakqä nyiyä” ätukqē.

²⁶ Iiyqä kuknui, Iqu kima tii ätukqē. “Ne ymeqä iquauqä buayi ämetanä, hiveqä iquau-mända vatunqē, ii qäyu manä.”

²⁷ Itanġi apäkä ii, “Naqä Iquki, Si naqä-qakuänä ätnyā” ätukqē. “Itanġi buayä hitunqä hnġua, quwqä kaniqueqä hevqä iuta qua iqi ätiväutqē, hiveqä iqua pānanqä ipu, ämambnqäüä.”

²⁸ Jisasi Iqu kuknuä tä qätä äwiyäqē, Iqu kimanġi tii ätukqē. “Tqä quuvqä heqiyqē, naqänāniqä. Nätmatqä si äkinġqē, äkimenqiyä.” Asānġanġi iiyqä hitqä ii, ānġuä qe imānġqē.

Jisasi Iqu, ämaqä kuapänä ānġuä imäkkqenqä

²⁹ Jisasi Iqu anġa iunġi ävämanġi, eqä-huānġä Galili manġa iunqä äpāquveqäkkqē. Iqisanġi Iqu qoqonġa yätunqä äyätä, iqi äpmaminqē. ³⁰ Iqu iqi pmetanġa, qokä-apäkä kuapänānġi, qu yukä quvqä iquautä, hinuä pisqä iquautä, yukä nġuä iquautä, manġa matqä iquautä, itanġa ämaqä tänġa-yaqä-tänġa kuapänānġa iquauġi, Iquenqä ätuma äpkuwi. Äwimapiyi, qu Iqueuä yukä-tänġa qäqi pmuateqanġuwānġa, Iqu iquauġi ānġuä imäkkqē. ³¹ Itanġi ämaqe, qu manġa matqä iqua kuknuä tqanġä, yukä quvqä iqua ānġuä imānġanġä, yukä nġuä iqua qanġa uwqanġä, hinuä pisqä iqua hinuä qanġanġä, hinuä äquġuwi. Hinuä iinġa äqumbiyitanġi, qu yāunġuä ipu, “Täukueqä” ätäpu, Goti Hanjuwä Israitqä iquau Miqä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäukuwi.

Jisasi Iqu, qokä 4,000 iu buayä äwikqenqäs

³² Hiunġi hnġuaqui-hnġue ae äpäwqanġa, Jisasi Iqu Iqueqä wāunġanġä ämotquaminqä iquauġi, tääqä ätuätumetä, tiinġa ätukqē. “Nyi qokä-apäkä täunqē huäqä ānunġiyä. Qu Nyitä hiunġi hnġuaqui-hnġue äpmequwi, buayi hmayqä. Buayä dä qäsä dowatmqē, hänaqä awä ipe popo ipu päknqenqē, Nyi manyinqä iqiya” ätukqē.

³³ Iqu e tquanġa, iqua kimanġi ätukuwi. “Täqinġi anġa avqġqä eānqē, ämaqä kuapänānġa tiinġa du ymisanġa vatunquä dinqē, ne bretqē ānġisa metunquäwä?”

³⁴ Itanġa Iqu yatnqä tii äwikqē. “He bretqē, äänä menäüä?”

Itanġi iqua, “Ne bretqē, 7 hnġuatä, hämapäkä wānqä hnġuatä ämenunä” ätukuwi.

³⁵ I tquanḡuwāḡga Iqu qokā-apākā iquaunji, “Qua iqi quamā pmapiyā!” ātukqe. ³⁶ Inḡaḡi Iqu bretqetā, hāmapākitā āmeqe, Goti Hanjuwā Ique “āḡḡuiqā” ātuāqe, ākutātā, itaḡi wāuḡuāḡqā āmotquamiḡqā iquau qe āwikqe. Itaḡaḡi iqua āmotaupiyi, āmaqā iu qe āwikuwi. ³⁷ Qu eeḡāḡi āwqā ānāpāsāpu, iqi ānātqutekuwi, iqua hiḡokā-qa 7 āmamikuwi. ³⁸ Qokā iqua buayā āḡḡuwi, kuapānāḡi 4,000. Apākiutā ymeḡeutāḡi, a matāuqā ikuwi. ³⁹ Itaḡi Jisasi Iqu qokā-apākā iu ae āndowatāqe, Iqu yimba iu ātkamāutā, Makāndanā iuḡqā āukqe.

16

*“Si Tquki eāḡiḡqā āmānātquetnā, wāuḡuā hui imākiyā”
ātukuwiḡqā**

¹ Parisi hḡquata, Satyusi hḡquata Jisasi Ique āwimapiyi, yamwiqā āvāpu tii ātukuwi. “Si Goti Qāukuā Yātu Āpmeḡqā Iqueqā wāuḡuā imākquki etaḡgutqe, si wāuḡuā āmaqā mimākqānāḡā hḡqu imākātnā mānātquayā.”

² Itaḡi Iqu iquau kimaḡi, tiḡḡā ātukqe. “Māptqā āquveqetā, qāukui qua hāḡesqā qāyqanḡaḡi, he ‘Qāukui hāḡesqā āqiyqe, ziḡuitāḡi māptqā āḡḡuānā tāḡḡiyā’ tqā-quenḡqā. ³ Itaḡa ziḡuitāḡi, he tii tqā-quenḡqā. ‘Qaquvqe hea āwitā, qāukui hāḡesqā imāḡḡqenqe, ii yuḡuā āqunātā piyā qiyāḡḡiyā.’ Auqā, qāukuā iutaḡā hiḡḡqe, he hiḡuā āqunāpu, iuta iwāsāupḡqenqe, nāqḡqā āḡḡuānā āmeḡāuā. Ināqe Goti Hanjuwā Iqu tāḡa imākātḡqenḡqā hiḡḡqe, he hiḡuā āqumbiyi, iuta iuwāsāupḡqā iḡḡqe, he maḡḡquenḡqā. ⁴ He qokā-apākā tāḡa āpmeḡuwā iquenā, he apākā qokiqu āvāma qanā hiḡḡi qḡqā enqā-panā, quvqā eāpu, Goti Hanjuwā Iqueḡi qānāknā miqā-quenḡqā. He ‘Si Tquki eāḡiḡqā āmānātquetnā, wāuḡuā hui imākiyā’ āndquwā-qe, Nyi wāuḡuā hui mimākqā imqānā. He nāqḡqā maḡḡqā hiḡḡqe, hiḡuā-tqā Jona iqu qeyqā” ātukqe. I ātuāqe, quḡi āvāma āukqe.

*Jisasi Iqu, Parisi iquaunḡātā, Satyusi iquaunḡātā,
ātkqenḡqā†*

⁵ Jisasi Iqueqā wāuḡuāḡqā āmotquamiḡqā iqua eqā-huāḡā-tāḡā yātāqāḡḡisaḡqā āukuwi. Iqua qanā āwāpiyāḡaḡi, bretqe qāsā āma pḡenqe, kḡuā hui imāukuwi. ⁶ Inḡaḡi, Jisasi Iqu iquaunji tiḡḡā ātukqe. “Parisi iquauātā, Satyusi iquauātā, nātmatqā ānyuāmāuqā iḡḡqe, he maḡitā āmāwqātāupu āḡḡuānā mimbiyā.”

* 16: Makā 8:11-13; Lukā 12:54-56 † 16:4 Makā 8:14-21

⁷ Iqu i tquanqçenqä kñuä indqänäpu, quwqä-quwä tiinjä ätnquwi. “Ne bretqe äma mapqä iququenqä, i änatqiyä.”

⁸ Qu kukñuä iinjä ätnminjuwinqe, Jisasi Iqu näqñqä eä, tii ätukqe. “Hiqä quuvqä heqiyqe, wänqänänäpiyqä. ‘Ne bretqe hmanjqe’ sunqä ätätqänäüä? Nyi bretqenqä maetqä da iqänä. ⁹ He Nyinyqätä, Nyaqä kukñuinqätäñi, näqñqä änä mämeqä iquwätanä? Buayä hipa hñgininäñi, ämaqä kuapänänä 5,000 äñguwinqe, he hui imäuquwätanä? He qae squmä ämamikuwäwä? ¹⁰ Itanğa buayä hipa hñgi eeqä hñgi hñquaqunäñi, ämaqä kuapänänä 4,000 iqua äñguwinqä-pqe, he hui imäuquwätanä? Inğanj he qae squmä ämanyuequwäwä? ¹¹ He iinjinqä maqñqä eänjuwi, ii sunqäwä? Nyi bretqenqä kñuä nyiyqanji maetqä da iqänä. Nyi Parisi iquauätä, Satyusi iquauätä, nätmätqä änyuämäuqä iinjqe, ‘He manjitä ämäwqätäupu äñguänä mimbiyä’ etqänä” ätukqe. ¹² Qu kukñuä tä qätä äwipiyitanj, näqñqä tiinjä ämakuwi. “Iqu nätmätqä bretqä änyuämäuqä iinjqä mänatqä iqiyä. Oeyä. Iqu Parisi iquauätä, Satyusi iquauätä, kukñuinqä änatqiyä-qe” näqñqä ämakuwi.

Pitä iqu, “Jisasi Iqu, Kraisi Iqueyqä” ätkqenqä†

¹³ Jisasi Iqu anjä-himqä Sisariya-Pilipai-tänjä ingisanqä äwäqetanj, Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquaunj, yatñqä äwikqe. “Ämaqeueqä Ymeqä Ekqä Iquenyqe, qokä-apäki kñuä äänä indqänätqänjuwäwä? Iqu tqukä?”

¹⁴ I tquanğa iqua kimanj, “Hñqua ‘Jonä asñä-qäyqä iqueqä,’ hñqua ‘Laisa iqueqä,’ itanğa hñqua ‘Järämai iqudiyä, hiñuä-tqä hñququtiyä?’ ätätqänjuwiqä” ätukuwi.

¹⁵ Iqua e tquanjuwänğa, Iqu “Hiyaqä kñuä dunj, Nyi tqunğä?” ätukqe.

¹⁶ Saimonä Pitä iqu kimanj, tii ätukqe. “Si Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu ne äminesqä atäunjuä äkikqä Iqukiyqä. Si Goti Hänä Pmeqä-tänjä Iqueqä Ymeqä Iqukiyqä” ätukqe.

¹⁷ Itanji Jisasi Iqu kimanj tiinjä ätukqe. “Jona iqueqä ymeqä Saimonä iquki, Goti Hanjuwä Iqu äñguä ikimäkqeqä. Ämaqä qua täutanä hñqu, kukñuä tä si mämäktqueqä iqueqä. Oeyä. Nqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqunä si ämäktqueqeqä. ¹⁸ Itanğa Nyi si tiinjä äktqänä. Si Pitä§ iqukiyqä. Itanğanj ämaqe, anjä yänänäqñqä hikä haqeqi ämätätqänjuwä-pa, Nyi Nqä ämaqä iquau aquvä ämaqiyätmä, hikä tqueqä haqeqi

† 16:12 Makä 8:27-30; Lukä 9:18-22 § 16:18 Yoqä Pitä iqueqä quati, ii hikiqä.

pmuatemniqeqä. Itanġani äpäkonġä iqueqä yänänäqñqe, Nyaqä ämaqä aquväqñqä tquauñi, änä makittqiyqä yäniqeqä. ¹⁹ Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqetanjä qñqanjä hutäuqe, Nyi si ktapmniqeqä. Nätmatqe, si qua täuñi pmua imäkqanġtqe, Goti Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqu-pqä inä imäkänqiyä. Itanġa nätmatqä qua täuñi hiñuinä qunġanġtqe, Goti Qäukuä Yätu Äpmeñqä Iqu-pqä asä e imäkänqiyä” ätukqe. ²⁰ Itanġi Jisasi Iqu Iqueqä wäunüanġqä ämotquaminġä iquauñi, pmua yänänäqñqä iwimäkätä, tii ätukqe. “Ämaqä Goti Hanjuwä Iqu ämaqä miqenġä atäunüä ikqä Kraisi Iqu, Nyi Qäqunjqae, he ämaqeunġi awä mätquä pambiyä.”

Jisasi Iqu, nätmatqä äwimeniqenġä ätukqenġä (16:21-17:27)

²¹ Inġani Jisasi Iqu wäunüanġqä ämotquaminġä iquauñi kukñuä tiinjä tuätñqä ätipäqäkqe. “Nyi Jerusälemä iunġä umqe. Iqinj, ämaqe miqä iquatä, hiqäva-imäkkä naqä iquatä, kukñuä-suqenġä näqñqä iquatäñi, qu hanjä-iqä naqänänjä ändapäpu, Nyi pizqä bäkpnuwiqä. Iwä hea hñquaqu-hñque ae äpäwqanġani, Goti Hanjuwä Iqu Nyi anġi änyivauqumuatäniqeqä.”

²² Pitä iqu kukñuä tä qätä äwiyäqe, Jisasi Ique manjitä ätuma äwäqe, Ique äkasuwä tuätñqä ätipäqäkqe. “Naqä Iquki, oeyä! Nätmatqä tä, Si mäkimēqä inqiyä!” ätukqe.

²³ Itanġi Jisasi Iqu hiqumuanjä äwiyäqe, Pitä iqueni tiinjä qe ätukqe. “Setänä iquki, wawiyä! Si hikä hänaqä iu äknänä, Nyi quanġä päknmqä nyimäkñä-panjä iqukiyqä. Si qänakñäñi, Goti Hanjuwä Iqueqä kñuä indqänġä iunä miqä itnä, ämaqeugä kñuä iunä inyä” ätukqe.

²⁴ Inġani Iqu Iqueqä wäunüanġqä ämotquaminġä iquau tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Nyi qänakñä nyivändätñqä wiñġanġutqe, iqueqä äwiñqä eeqänäñi, kiuä mäñdi äkittqänätä, iqueqä zä-huätatä huñqe ämetä, Nyi qänaki nyivändänä. ²⁵ Ii tiñiqä. Ämaqä hñqu, iqueqä hänä-pmeqe a yänänäqñqä äkiqätmitätqe, qui imäkñäniqeqä. Inäqe ämaqä hñqu, Nyinyqä kñuä indqänätä, iqueqä hänä-pmeqe ävquatämämitätqe, iqu hänä pmetäniqeqä.

²⁶ Itanġa ämaqä hñqu nätmatqä qua täuñi eeqänä ämetä, iqueqä hänä-pmeqe qui imäkñġanġutqe, iqueqä nätmatqä eeqänänjä iinj, yätamakqä äänä väniqiyä? Itanġa ämaqä hñqu, iqueqä hänä-pmeqe anġumä metñqe, squä di väniqiyä? ²⁷ Nyi iinjä etqäqe, kiqä quati tiñiqä. Ämaqeugä Ymeqä Ekqä Iqu Kaniqueqä yänänäqñqe ämetä, Iqueqä enätqä iquatä quvepäniqeqä. Itanġa Iqu

ämaqä eeqänänjä iunji, qu suqä imäkmitpqqenqe, kimanji inğa väniqeqä. ²⁸ Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä täqi pämä ätqäunuwä hñqua, mapäkonqä änä yqänä pmetanğuwängganji, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu, ämiqä naqä enqä-panjä-qu pğanji qumbnuwiqä” ätukqe.

17

*Jisasi Iqueqä huiwi, huitanjä inğqenqä**

¹ Hiunji 6 ae äpawqanğanji, Jisasi Iqu, Pitä ique, Jemisi ique, itanğa kängua Jonä ique itmeqe, qoqonjä quäuqä hñquenqä ätuma ekqe. Iqinji iquauqä-quwänä äpmaminuwi. ² Iquauqä hiñuä iqisanji, Jisasi Iqueqä huiwi huitanjä änyätä, Iqueqä hipenji mäptqä enqä-panjä ätätä, qäki qäpaiqänänjä imänätä we äñğqe. ³ Iunä äqunänjunä tpu ikuwi, Jisasi Iqutanji, Mosisi iqutä, Laisa iqutä, anä ätqäunya kukñuä tätqätanğä äqunğuwı.

⁴ İi äqunäpiyinqä, Pitä iqu, Jisasi Iquenji tiñjä ätukqe. “Naqä Iqukiyä. Ne täqi äpmenque, İi äñğüänänjiqä. İñi Si äkinğanğutqe, nyi ittänjä anjä hñquaqui-hñque mätmqänä. Hñqu Tqäuä. Hñqu Mosisi iqueqäuä. İtanğa hñqu Laisa iqueqäuä” ätukqe.

⁵ Pitä iqu kukñuä änä tätqätanğa, qaquvqä wenyä-hunqä hñqu iquauñi qe äpatqäkqe. İtanji qaquvqä iqueqä yäpä imdanji, manjä hñqu tiñjä ätukqe. “Tqu Nqä Ymeqä Nyi kuapänä änyinätñqä Iqueyqä. Iquenyqe, Nyi aquvänä kiñjä itqänänä. He Iqueqä kukñui qätä wipñqe” ätukqe. ⁶ Iqueqä ämaqä iqua kukñuä tä qätä äwipiyyi, qu zä kiñjä wiñğanji qonjä äusäukıpu, hipenji qua bu ekuwi. ⁷ İtanji Jisasi Iqu iqua-tänjä qäqiqi äquvepäqe, iquauñi itmaqiyätä, tii ätukqe. “He zä miqä pambiyä. Pämä tqäpiyä.” ⁸ Qu ätkimbu hiñuä ämaqunğuwı, ämaqä huizi iquaqu aanqä etanji, Jisasi Iqu Iqueqä-kiuänä tqäutangi äqunğuwı.

⁹ İtanğa qu qoqonjä yätuta äpawipiyänğanji, Jisasi Iqu iquauñi yänänäqñqä tiñjä ätukqe. “Nätmatqä he hiñuä äqunänjuwiñqe, ämaqä hñque mätmquä pambiyä. Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu, qua äptepqetani ävämetä, anğumä ävauqanğutqänğanğäuä” ätukqe.

¹⁰ İ tquanğa, iqua Iquenji yatñqä tiñjä äwikiwi. “Laisa iqu tänğanä quvepğanji äqunänjunä. İñi ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iqua tiñji, sunqä ätätqänuwäwä? ‘Laisa iqu Kraisi Iquenji hiñuiqä wimenqiyäqeüä.’”

¹¹ İqu kimanji, tii ätukqe. “Qu qäyunä ätätqänuwıqä. Laisa iqu äpätä, nätmatqä eeqänänji anğumä jänä

* 17: Makä 9:2-13; Lukä 9:28-36

imäkänqiyä. ¹² Itanji Nyi tiinjä hitmqeqä. Laisa iqu ae äquvepkqeqä. Itanğa ämaqä iqua qu iquenyqä maqñqä eäpu, iquauqä äwiñqä dunä imäkäpu, suqä huitanjä-huitanjä itquaminuwiqä. Itanji Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iqu, iquauqä huiqä iutanji, asä iinjä menqiyä” ätukqe. ¹³ Iqu iinjä tquanğqenqe, iqua näqñqä tiinjä ämakuwi. “Tä, Jonä asñä-qäyqä iquenyqä ätqiyä.”

Jisasi Iqu, ymeqä dnä quvqä-tänjä hñque äñguä iwimäkkqenqä†

¹⁴ Iqua qoqonjä yätuta äquveppiyi, qokä-apäkä kuapänä imänätanğuwä iu äwimakuwi. Inğanji ämaqä hñqu Jisasi Iquenyqä äpäqe, qonjä äusäuepätä tii ätukqe. ¹⁵ “Naqä Iqukiyä. Nyaqä ymeqä qokä iqu ppqä-tänjä etanji, Si iquenyqä qeqä äkimänänä. Iqu tä iu äpäknätä, ä eqä iu äpäknätä, qui kuapänä imäknätñqeqä. ¹⁶ Itanğa nyi iqueni, Tqä wäunjuänqä ämotquetqänjä iquauñqä ätuma äpqä-qe, iqua iqueni, äñguä mimäqä iquwiqä” ätukqe.

¹⁷ Kimanji, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä tänğa äpmeñuwä iquenä, he quuvqä maeqiyqä itqänjuwiqä. Hiqä kñuä indqänqetä, suqetänji, jänä hmanjqä. Nyi hesä anänji, squänğanqä pmamqäwä? Ä, hesanji hanjä-iqä squänğanqä meqämqäwä? Ymeqä iqueni, ätuma bpiyä” ätukqe. ¹⁸ Itanji Jisasi Iqu dnä quvqä ique äkasuwä tquanğa, dnä quvqä iqu ymeqä iqueni ävämeqanğa, maqänänji ymeqä iqu äñguä qe imänğqeqe.

¹⁹ Qänakñi wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, Jisasi Ique äwimepu, yatñqä tiinjä äwikiwi. “Ne dnä quvqä ique huätä mämamäuqe, äänä hitanğikä?”

²⁰⁻²¹ Iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Hiqä quuvqä heqiyqe, aanjä wänqänänäpu etanji, he iinjä änä mimäqä ipñqäuwä. Nyi naqä-qakuä hitmqeqä. Hiqä quuvqä heqiyqe, zä-guawä† piikä wänqä isua enqä-panjä etanğutqe, he qo-qonjä tqueni, “Täqisanji, näñinqä uvä” tquanğuwänğanji, iqu äwänqiyä. He eeqänänjä inji, qeiqinyä imäkpñqäuwä.”§

*Jisasi Iqu, nätmataqä äwimeniqenqä anji ätukqenqä**

²² Jisasi Iqutä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, qua naqä Galili iu aquvä äqämbiyi, Iqu iquauñi tiinjä ätukqe. “Hea hatñä mäpäwqanğa, qu Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä

† 17:13 Makä 9:14-29; Lukä 9:37-43a ‡ 17:20-21 Jisasi Iqu zä-guawä matqä ikqe. Iqu zä huizinqä ätkqe. Kiqä yoqe, mastetqä. § 17:20-21 Ämaqä näqñqä-tänjä hñqua, “Matiu iqu kukñuä hui inä äqäkqeqä” kñuä indqänätqänjä. Kukñui tiinjä. “Dñä quvqä tiinjä iqua huätä dowatqe, Goti Iquenyqä tääqä ätätnä, buayä manqä itnä dutanjqä.” * 17:20-21 Makä 9:30-32; Lukä 9:43b-45

Iqueni ämaqä iquauqä hipa iu wipnqäüä. ²³ Itani iqua Iqueni pizqä päkpnqäüä. Ga hiunji hnquaqui-hnquenä iunji, Goti Hanjuwä Iqu Ique anqumä vauqumuatänqiyä.” Iqua qätä iinjä äwipiysi, äwqä hanjä kiinjä qe äwikqe.

Hiqäva-imäkkä aninqä mbqä vqenqä

²⁴ Qänakni iqua äwäpu, anä-himqä Kapänamä iu ätimäukuwi. Iqini Goti Iqueqä hiqäva-imäkkä anä Jerusälemä iu ämatnänqä iinqe, mbqä motauqä hnqua, Pitä iquenyqä äpäpu, yatnqä tiinjä äwikuwi. “Hiqä Ämetqueqä Iqu, hiqäva-imäkkä aninqe, mbqä ävätinqätanä, ä mäwqä itnqätanä?”

²⁵ Pitä iqu “Nnqä. Iqu ävätinqeqä” ätukqe.

Itani iqu anä yäpä yängisa äpaquväqe, kuknuä hui matqänqa, Jisasi Iqu yatnqä tii äwikqe. “Saimonä iquki, si knuä äänä kiyqiyä? Ämaqä ämiqä qua täutanä iqua, mbqä huitanjä-huitani, tquesa ämotautqänuwäwä? Iquauqä ymeqä iquautatanä, ä ämaqä hnquau-mändatanä?”

²⁶ Kimani iqu, “Ämaqä huizi iquaiqä” ätukqe.

I tquanqa, Jisasi Iqu iqueni tiinjä ätukqe. “Iinjitanji, ämaqä miqä iquauqä ymeqä iqua mäwqä itqänuwä-pa, Goti Iqu Iqueqä ymeqä-quauta mämotauqä yänä. ²⁷ Ii qäyä etanqqä-qe, ne iquau äwqä äkasuwä iwimäkkä iinqe, si äwätinä, eqä-huanjä iunji hämapäkänqä guä quväyä. Hämapäkä kinqanä äpiinjä iqueni, si iqueqä manji a hutamakätinä, mbqä hnqu yäpä inqisa witanqij qundnqinyä. Si mbqä iqu ämetnä, Goti Iqueqä hiqäva-imäkkä aninqe, yeqä-yeuänqä iquau wisnqeqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Iqunä miqeuñqanqä ätkqenqä (18:1-20:34)

18

*Yoqä naqä, tqukua mapnuwänqeqe?**

¹ Inqanji wäunqänqä ämotquaminqä iqua Jisasi Ique äwimepu, yatnqä tii äwikuwi. “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqeu äpmeñuwä iquautani, huizi iquau mipnqe, yoqä naqä tqukua mapnuwänqäwä?”

²⁻³ I tquanqunqanqa, Iqu ymeqä hmbi tääqä ätuätumeqe, iquauqä awä iqi pämä ämatqätetä, tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuänä etmqänä. He hiqä knuä äkunmäknäpu, ymeqä täpu enqä-pa matimäuwä iqanqpqe, he Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqeuñi, mäpaquvqä ipnuwiqä. ⁴ Ämaqä hnqu iqueqä-kiuä mändi äkittqänätä, ymeqä täpu enqä-pa

* 18: Makä 9:33-37; Lukä 9:46-48

ätimäutqe, iqu yoqä naqä ämetä, Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqeuñi, huizi iquau ämawqätäunqiyä.

⁵ Ämaqä hñqu Nyinyqä kñuä indqänätä, ymeqä täpu enqä-panä tiñjä hmbi itmetä, äñguänä iwimäkätqe, iqu Nyi-pqe asä iñjä nyimäkqiyä. ⁶ Ymeqä Nyinyqä quuvqä eqiyätñqä täutanä hmbu, ämaqä hñqueuä suqä imäkqanqä du hinuä äqunätä, asä iññi imäkätä quannä päkñganqutqe, ämaqä iqueni, hanjä-iqä naqänänñi wimenä. Ämaqä hñqua hikä naqänänñä hñqu ämepu, iqueqä hiñjuä-qo iu guä äkiqiyepu, eqä-huänñä bu tnämäueqanqgpqe, ii hanjä-iqä wänqäpiyqä. Hanjä-iqä ique wimeniqä iqu, tqueni aañä naqänänñä ämawqätäunä.

Quuvqä heqiyqä qui mimäkqenqä†

⁷ Oänä, ämaqä qua täutanä eeqänänñä iquenä. Naqä-qakuiqä. Ämaqe, qu suqä quvqä du quannä päkmbñqenqce, nätmätqä huitañä-huitañi wimenä. Inäqe, ämaqä suqä quvqä iññä iqua äma äpätqä iqu, hanjä-iqä naqänänñä meni qeqä. ⁸ Tqä hipainä-qe, yukiñä-qe suqä quvqenqä äkiyqiyämeqanqutqe, huätä ätävätnä bi tnämävä. Si iññä imäkqanqutqe, tqä huiwitanä hmbu yuuwä ätänätqä-qe, si suqä quvqä iññi mimäkqä inä-qae, hanjä-pmeqe ämatñqinyä. Si iññä mimäkqä iqanqutqe, huiwä yuuwä matänqä-qe, qu si tä maisquä inqä iu ktnämäupnuwiqä. Huiwä hmbi yuuwä täñqe, hanjä-iqä ii, wänqäpiyqä. Tä dunqä uwqe, hanjä-iqä naqänänñiqä. ⁹ Tqä hinui suqä quvqenqä äkiyqiyämeqanqutqe, huätä ätqoätnä bi tnämävä. Si iññä imäkqanqutqe, hinuä hñqunä äqänñä, hanjä-pmeqe ämatñqinyä. Si iññä mimäkqä iqanqutqe, hinuä hñquaqu yqänä qänätanqñä, qu si tä maisquä inqä iu ktnämäupnuwiqä. Hinuä hñqunä qñqe, hanjä-iqä ii, wänqäpiyqä. Tä dunqä uwqe, hanjä-iqä naqänänñiqä.

¹⁰⁻¹¹ Ymeqä wänqä isuauä awä iqisanä hmbinyqe, ‘Ipu nätmätqä hiñginäwanqceqä’ kñuä miqä pambiyä. Kñuä iquenyqe, he äñguänä wimasipiyä. Nyi he tii hitmqeqä. Ynaunqä qäukuä yätunä ymeqä tqauä ämitqänuwä iqua, qu Nqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqueqä hinuä iqi ätqäunäüä.”†

Kukñuä ktqä, sipsipqä imatñqenqä§

† 18:6 Makä 9:42-48 ‡ 18:10-11 Ämaqä näqñqä-tänä hñqua, “Matiu iqu kukñuä hui inä äqäkqeqä” kñuä indqänätqänä. Kukñui tiññiqä. “Ii tiññiqä. Ämaqe uqä Ymeqä Ekqä Iqu ämaqä qui imäkmbñqä iqanquwä iquau hanjä iqumuätätñqä äpceqä.” § 18:10-11 Lukä 15:3-7

12 “He kɲuä äänä heyqiyä? Ämaqä hɲqu sipsipqä kuapänänä 100 täñä-qu emitätqe, ga iquautanä hɲqu imatnätqe, iqu qävqä miqä iniqiyä? Oeyä. Iqu kuapänänä 99 iquau qoqonä iu äpmuatemä äwätä, imatnätqä iquenyqä qävqä yäkinqiyä. 13 Nyi naqä-qakuänänä etqänä. Iqu sipsipqä kuapänänä 99 mimatnqä iquauŋqe yeeqä itäqä-qe, sipsipqä kiuänänä imatnätqä iqueni, anɲi itmetqe, inɲanɲi iqueqä yeeqä iinqe, aanä naqänänä yäniqeqä. 14 Asä iinɲi, hiqä Hiniqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu, ymeqä isua enqä-panä hmbu imatnätä qui imäknätɲqe mäwiñqä inä” ätukqe.

Tqä quuvqä anä heqiyqä iqu, si quvqä ikitqueqä iinqä

15 I ätuätäqänɲanɲi, Iqu kukɲuä hui-pqe inä ätukqe. “Tqä quuvqä anä heqiyqä iqu si quvqä ikitqueqanɲgutqe, si iquenyqä äwätinä, qeeqä-qeuänä äpmanyä, iqueqä suqä imäkätqenqä kukɲuä ätäsinä, kukɲuä jänä imäkiyanqä yamwiqä inyqä. Iqu saqä kukɲui qätä kiyqanɲgutqe, si tqä näueqä iqueni anɲumä itmenä. 16 Iqu saqä kukɲui qätä makiyqä iqanɲgutqe, si Goti Hanjuwä Iqu kukɲuä ätkqä-pa qänaknä itnä, ämaqä hɲqunänä-qe, hɲquaquinä-qe itmetnä, iquä kukɲuä anä tɲɲeqä. Goti Iqu tii ätkqe. ‘Ämaqä hɲquaquinä-qe, hɲquaqui-hɲquenä-qe kukɲuä asänänä dinä tqanɲpqe, he qätä iunä wiyqäpnä.’* 17 Itanɲi iqu iquauqä kukɲui qätä mawiyqä iqanɲgutqe, si ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqanɲuwä iquauñi, iqueqä suqenqä tutɲeqä. Itanɲi iqu iquau-pqe qätä mäwiqä iqanɲgutqe, suqä si ämaqä quuvqä maeqiyqä iquautä, mbqä motauqä iquautä, itquetqänä-pa, ga si ique-pqe asä inä itquatɲeqä.

18 Nyi naqä-qakuänänä tii etmqänä. Nätmatqe he qua täunɲi pmua imäkqanɲpqe, Goti Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu-pqä inä imäkänqiyä. Itanɲa nätmatqä qua täunɲi hiñuinä qunɲanɲpqe, Goti Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu-pqä asä e imäkänqiyä.

19-20 Itanɲa Nyi kukɲuä hui inä hitmqeqä. Ämaqä hɲquaquinä-qe, hɲquaqui-hɲquenä-qe Nyaqä yoqenqä aquvä qänɲanɲpqe, Nyi iquatä anä pmamqänä. Iinɲinqe, ämaqä hesanä qua täutanä hɲquaqu, iquaquiyqä kɲui nätmatqä hɲquenyqä naqä-hɲqunä indqänäsinyä tääqä siyqe, Nyaqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmenqä Iqu ävänqiyä” ätukqe.

* 18:16 Kukɲuä-suqä 19:15

Kukñuä ktqä, wäunuä-wiyqä hñqu, hñquququenyqä huäqä mäwunqä ikqenqä

²¹ Inğanj Pitä iqu Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi äpäqe, yatñqä tii äwikqe. “Naqä Iquki, nqä näueqä hñqu suqä quvqä indqueqanğutqe, iqueqä suqä quvqenqe, nyi äwqä hanui, squmä änä imäknmniñqäwä? Hipa hñginj eeqä hñginj hñquaquini, ii änguätanä?”

²² I tquanga kimanj, tii ätukqe. “Suqä quvqenqä äwqä hanuä imäkñqenqe, Nyi hipa hñginj eeqä eäqe, hñginj hñquaquñä iunqe, maktqä da iqänä. Si suqä quvqenqä äwqä hanui imäkñga-imäkñga äwätinä, aanjä kuapänänjä 490 iunj ämäwqätäutñqeä.

²³ Nyi e äktqe, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqe, kukñuä ktqä tiinj etanğiyqä. Ämiqä naqä hñqu, iqueqä wäunuä-wiyqä iqua mbqä hñginäwa ämequwi, anği wipñqä winyänğiyä. ²⁴ Iqu anği metñqä ipäqiyqanğani, qu wäunuä-wiyqä hñque iquenyqä ätuma ppñqäuä. Iqueqä hñginäwa meqe, mbqä aanjä kuapänänjä 10,000,000 kinaiqä. ²⁵ Inäqe, iqu kima vätnqe hma etanğutqe, ämiqä iqu tii tuänğiyä. ‘He ämaqä tqesä, iqueqä ymeqä-apäkä iutä, iqueuä nätmatqä eeqänänjä-pqe, ämaqä hñqua mbqä ipñqä qäsä ätuma upuiyä. Inj, imbqua ämaqä iquauqä wäunuä-wiyqä hñginqä hipñqänänyä. Itanğa he mbqä kimanj, iuta mapñqänänyä.’ ²⁶ Wäunuä-wiyqä iqu kukñuä tä qätä äwiyäqe, iqu ämiqä iqu-tänjä qäqiqi äpäknätä, qonjä äuktäuä, tii tuänğiyä. ‘Yäa, si nyinyqä huäqä kuñanğuti, hiñuä äqännä pmayä. Itanğa nyi si hñginäwa ämäktaukqe, kimanj äktapmqänä.’ ²⁷ Itanj ämiqä naqä iqu iquenyqä huäqä wunğanği, iqueni ävquatawatätä, iqueqä hñginäwa ämamiñqä-pqe, pipa iunj, yoqe huätä kutänğiyä.

²⁸ Itanj wäunuä-wiyqä iqu yäpaqä mängisa äpäwäqe, iqueqä wäunuä anä isinyä 10 kina hñginäwa ämotaukqä hñque wimenğiyä. Iqu ique a äkiqätätä, hiñuä-qo iu a äkiyamäkätä, tii tuänğiyä. ‘Si hñginäwa ämakñä eeqänänj, tänğa maqä dapiyä!’ ²⁹ Iutanj wäunuä anä imisiyqä iqu quannjä äpäknätä, ‘Yäa, nyinyqä huäqä kuñanğuti, hiñuä äqännä pmayä’ tuänğiyä. ‘Nyi si hñginäwa ämäktaukqe, kima ktapmqänä.’ ³⁰ I tquanganj, kiñganänjä iqu iinğqe mäwiñanği, ‘Oeyqä’ ätuätä, iqueni guä pmuateqä anjä iunqä ätuma wänğiyä. Iqueqä hñginäwa ämotaukqe, kimanj qäyunä äyä hiqanğanqe, iu yqänä pmetänğiyä.

³¹ Ämaqä wäunuä anä imipqä huizi iqua, ämaqä iqu i imäkqanği äqumbiyi, qu äwqä hanjä wiñanğuti äwäpu,

iquauqä ämiqä naqä ique, suqä e timäuqanġi äqumbqenqä tupnqäüä. ³² Inġanġi ämiqä naqä iqu, iquenġi tääqä ätuätumetä, tiinjä tuänqiyä. ‘Si wäunjuä imäkkä ququvqä-qukiyqä. Kinġanänġi si zääqä dqanġnä, tqä hinġinäwa naqänänġä ämändaukġi, nyi pipa iunġi huätä äyä äkuteqeqä. ³³ Nyi sinyqä huäqä änuŋgqeqä. Inġi sunqäwä? Si tqä wäunjuä anä imäkkä iquenyqä huäqä makunqä iqueü’ tuänqiyä. ³⁴ Itanġi iqu äwqä tnänġä winġanġuti, ämaqä täŋä-hunqä vqä iquauqä hipa iu väniqeqä. Iqueqä hinġinäwa ämotaukqe, kimanġi qäyunä äyä hiqanġanqä, iu yqänä pmetänqiyä.

³⁵ He hiqä näueqä hŋqu suqä quvqä etqueqanġanġi, iqueqä suqä quvqenqä äwqä hanjuä mimäknqä iqanġppqe, Nyaqä Apiqu Qäukuä Yätu Äpmeŋqä Iqu-pqe, ämiqä iqu iqä-pa iinjä emäkänqiyä” ätukqe.

19

*Suqä, apäkä huätä dowatqenqä**

¹ Jisasi Iqu kuknjuä tä qäpu ätuäqetanġi, Iqu qua Galili iunġi äväma, qua Jutiya eqä Jotänä ique yätäqä nänġisanqä äukqe. ² Itanġi ämaqä aanġä kuapänänġä, Iquenġi qänaki äwivändkuwi. Itanġa iqinjġi, Iqu iquauqä yaqe äŋġuä iwimäkminqe.

³ Itanġanġi Parisi hŋqua Ique äwimepu, “Iqu kuknjuä quvqä hui natqanġutqe, Ique kuknjuä mitqanqä” kjuä ämapu, yatnqä tiinjä äwikuwi. “Ämaqä hŋqu iqueqä äwinqetanä apäki huätä dowatqe, näyaqä suqä iunġi, äŋġuätanä, quvqätanä?”

⁴ Kimanġi, Iqu tii ätukqe. “He Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqe, kuknjuä tiinjġi a matäuqä itqänuwätanä? Kinġanänġi, *Goti Nätmatqä Eeqänänġä Imäkkä Iqu, ämaqe imäkätäqanġanġi, Iqu qokätä apäkätä imäkkqeqä.*† ⁵ Iinjä imäkätäqetanġi, tiinjä ätkqeqä. ‘*Qokä hŋqu, kandä-känatä ävämetä, iqueqä apäkisä guä ämänyinyä, huiwä naqä-hŋqunä änyinyä pmeqänqeqä.*’‡ ⁶ Goti Hanjuwä Iqu iinjä ätkqenqä, qäyaqu huiwi hŋquaqu minqä, hŋqunä änyinyä pmesiyänqeqä. Iinjä etanġi nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu naqä hŋqunä ämamonyetqe, ii ämaqä hŋqu mandumaknqenqä” ätukqe.

⁷ E tquanġa, Parisi iqua Iquenġi, yatnqä änyä-hänġä hŋqu tiinjä äwikuwi. “Inġi, Mosisi iqu suqä tiinjġi, änäänqä änätapkqäwä? Iqu suqe, ‘Ämaqä hŋqu huätä dowatqä

* 19: Matiu 5:31-32; Makä 10:1-12; Lukä 16:18 † 19:4 Ipäqäkkä 1:27 ‡ 19:5 Ipäqäkkä 2:24

tuwanuä äqiyätä, apäki ävätä, ii huätä dowatätŋqeqä' ätätä änatapkqeqä.”

⁸ I tquanġuwänġa, Iqu kimaŋi tii ätukqe. “He ämaqä hŋgisana iquendaŋgi, Mosisi iqu apäkä huätä qäyä dowatpŋqä hiŋuinä eqänġqeqä. Inäqe kiŋganäŋi suqä täutaŋi maeqä imiŋqe. ⁹ Nyi tiinjä hitmqeqä. Ämaqä hŋqeqä apäki, ii ämaqä hŋqutä miqä imitätqä, iyyqä qokiqu iinji hiŋgi huätä ändowatätä, apäkä hui-mända ämetqe, iqu suqä huiwä yanjä ikiqe, imäkqiyä” ätukqe.

¹⁰ Iqueqä wäunjuänqä ämotquamiŋqä iqua, qu kuknuä tä qätä äwipiyyi, Iqueni tiinjä ätukuwi. “Täukueqä! Ämaqä hŋqu Si ätnä täuŋi qänaknä itä, iqueqä apakitä anä äpmamitätqe, iqu haŋä-iqä naqänänjä ämattqiyenänqiyä. Suqä apäkä mämeqä iqe, ämäwqätäuänä.”

¹¹ Itanġa Iqu tiinjä ätukqe. “Kuknuä ii meqe, ämaqä eeqänänjä iuqä hmanjġä. Oeyqä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iqu yänänäqŋqä ävqä iquanä mapŋqäuä. ¹² Ämaqä kuknuä ii ämetqä iqu, äŋġuä menqiyä. Nyi e ätqäqe, ii tiinjqä. Ämaqä hŋqua, känäi ämikqänġatqä huiwi qui imäknätä, apäkä mämeqä ipŋqäuä. Ämaqä hŋqua, hŋqua-mända ya äyitqätanġä, iqua apäkä mämeqä ipŋqäuä. Itanġa hŋqua, Goti Qäukuä Yätutaŋä Iqunä miqeunqä kŋuä indqänäpu, quwqä-quwä pmua imäknäpu, apäkä mämeqä ipŋqäuä” ätukqe.

Jisasi Iqu, ymeqä isuau hipa haqeqi äwikqenqäŒ

¹³ Inġanji ämaqe, Jisasi Iqu ymeqä isuau hipa haqeqi äwiyätä, Goti Hanjuwä Iqu äŋġuä wimäkätŋqä tääqä tuätŋqä wiŋġanġi, quwqä ymeqä isuau ätuma äpkuwi. Inäqe, wäunjuänqä ämotquamiŋqä iqua, “Ymeqe, ätuma mapqä pambiyä” ätukuwi.

¹⁴ I tquanġuwänġa, Iqu “He ‘oeyä’ mätquä pambiyä. Isua änyimapŋqä qäyä äppiyä. Goti Qäukuä Yätutaŋä Iqunä miqeunji, ymeqä täsua eŋqä-panjä iinjä isuauqeqä.”

¹⁵ Itaŋi Iqu ymeqä isuau äŋġuä iwimäkätŋqä, hipa haqeqi äwiyäqetaŋi, iqiŋi äväma äukqe.

*Hikŋä mbqä kuapä-tänjä hŋqu, Jisasi Iqutä kuknuä ätkiyiŋqä**

¹⁶ Hea hŋqueni, hikŋä hŋqu Jisasi Iquenyqä äpätä, tii ätukqe. “Näqŋqä-vqä Iqukiyä. Nyi hänjä hea ique-ique pmeqä mamqe, suqä äŋgui äänä imqäwä?”

17 I tquanğa, Iqu iqueni tiinjä ätukqe. “Si suqä änguinçä sunçä yatnçä änyinyä? Ängüänäni, Goti Hanjuwä Iqu kiqä-kiuänänjçä. İnäçe si hänjä hea ique-ique pmeqe matnçä kinğançutqe, si Goti Hanjuwä Iqueqä suqeunji qänaknä isnçeqä” ätukqe.

18 İnğanji ämaqä iqu yatnçä tii inä äwikqe. “Si suqe, äkitaninjçä tnyä?”

Kimani, Iqu “Suqä tiinjä ätnänçä iquançä ätqänä” ätukqe.

“Si ämaqä pizqä mapäsçä panä. Qokä-apäkä ämançe, huizitä huiwi yanjä mikiqä panä. Quwä mämeqä panä. Kuknuä jänä imäkçä iqueni, quanğa mätquä panä.

19 Tnaqä-tnuñuau yäpä iqi qänaknä iqätñqe.† Itanğa tqä-täunçä äkinyätñqä-pani, ämaqä si-tänjä qäqiqinjä iquauñqe, asä ii kinyätñqeçä.”‡

20 Jisasi Iqu i tquanğa, hiknjä iqu tiinjä ätukqe. “Suqä eeqänänjä täunji, nyi qänaknä itnçeqä. Ga nyi äwanji, nätmätqä äkinçä itqänänä?”

21 Itanji Jisasi Iqu iqueni tiinjä qe ätukqe. “Si jänänänçukui hisnçä kinğançutqe, tqä nätmätqä eeqänänji, ämaqä hnçua mbqä ipnçä äma äwätinä, iuta mbqä ämatqe, ämaqä nätmätqä maeqä iquau yanjä wisnçeqä. Si iinjä imäkqançtqe, qäukuä yätutanjä nätmätqä ängüänäñätänçukui hisnçinyä. Ga si Nyi qänaki nyivändiyä” ätukqe.

22 Hiknjä iqu kuknuä ii qätä äwiyäqe, nätmätqä kuapänänjä-tänju etançi, iqueqä äwqä imdanji hanjä-iqä ämeqe, äväma äukqe.

23 Iqu ae äväma uwqanğa, Jisasi Iqu Iqueqä wäunüançä ämotquaminçä iquauñi, tiinjä ätukqe. “Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua, Goti Qäukuä Yätutanjä Iqunä miqä iu paqupnçqe, qeiqinyä manä, yänänäqñqeutanä paqupnuwi. 24 Nyi he ançumä etqänä. Kametqä hnçu, qäkä guä ktäpiqä yanjä hovqä iu wätñqe, iqu yänänäqñqeutanä wänä. İnäçe, ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua, Goti Iqueqä miqeunçä paqupnçä yänänäqñqe, kametqä iqueqeunji ämäwqätäunä.”

25 Wäunüançä ämotquaminçä iqua kuknuä ii qätä äwipiyyi, qu yäunüä naqänänjä ipu, tii ätkuwi. “Mbqä kuapä-tänjä iqua yänänäqñqeuta paqupnçä etançutqe, ämaqä qui imäknätqänçuwitanji, hänjä hea ique-ique pmeqe, tqu meniçiyä?”

† 19:19 Ançumä Itmakçä 20:12-16; Kuknuä-suqä 5:16-20

‡ 19:19

Hiqäva-imäkçä 19:18

²⁶ Itanji Jisasi Iqu iquauñi hiñuä jänä äqunä, tii ätukqe. “Ämaqe, iñi änä mimäkkä iqanppqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä eeqänänjä imäkätñqe, Yänänäqñqä-tänueqä.”

²⁷ Inğanji, Pitä iqu kimañi, tiñjä ätukqe. “Nenyänqe äänä etanjiwä? Ne nätmatqä eeqänänji ävämañi, Si qänaki äyä äkivändänünä. Inji ne nätmatqe, äkitañi metunquäwä?”

²⁸ Itanji Jisasi Iqu iquauñi tiñjä ätukqe. “Nyi naqä-qakuänänjä etqänä. Hea nätmatqä eeqänänji änyä-hänjä ätimäutqänğanji, Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqu yoqä naqä-tänjä-qu eätä, zä-hawä aanjä äñguänänjä iu pmeniqeqä. Inğanji he ämaqä Nyi qänaki änyivändänjuwä iquenä-pqe, zä-hawä äñguänänjä huizi 12 iu äpmapu, Israitqä iquauqä hueqä-himqä 12 iquau mipnuwänñqe. ²⁹ Itanğa qokä-apäkä Nyaqä yoqenqä knuä indqänäpu, quwqä anjä iutä, kätä-känquäkautä, känanyi-känapqautä, kanunauutä, kánaqautä, ymeqä iquautä, qua itä, ävämapqä iqua, qu eeqänänji, kuapänä 100 inä ämepu, hänjä hea ique-ique pmeqe, ämapnuwiqä. ³⁰ Ämaqä tänğa yoqä-tänjä äpmeñuwä iutañi, kuapänänjä hñqua qänaki pmapnuwiqä. Itanğa ämaqä tänğa yoqä maeqä äpmeñuwä iutañi, kuapänänjä hñqua yoqä-tänjä pmapnuwiqä” ätukqe.

20

Kukñuä ktqä, ämaqä wainqä wäunjuä iu ipnuwänñqä iinçä

¹ “Nyi kukñuä ämaqä yoqä-tänjä pmapnuwä iquauñqä i etqe, ii tiñjä etanji. Goti Qäukuä Yätutañä Iqunä miqe, tiñjä enqä-parñiqä. Ämaqä hñqu qua kanä eä, zinjuä quaesqänğa 6 klokiunji ämaqä hñquau, iqueqä wainqä wäunjuä iu wipñqä, itmewänñqiyä. ² Ämaqä wäunjuä imipqä iqua, ‘Ne hiunji tque wäunjuä itanä, mbqä huätäkñqä metunqueqä’ tquanquwänğa, ämaqä naqä iqu iquauñi, iqueqä wainqä wäunjuä iunqä dowatänñqiyä. ³⁻⁴ Hiunji zinuitänji 9 klokñga, iqu äwätä, ämaqä hñqua ququawä aquväqñqä iu hiñginäwa tqäutañgä äqunäqe, tiñjä tuänñqiyä. ‘He-pqe äwäpu, nyaqä wainqä wäunjuä iu wäunjuä iqanppqe, nyi mbqe, qäyunä etapmqänä.’ ⁵ I tquanğa, qu upñqäuä. Hiunji quemisqä 12 klokñgatä, äwiqqä 3 klokñgatä, ämaqä naqä iqu ququawä aquväqñqä iunqä anji äwätä, suqä asitañinä imäkänñqiyä.

⁶ Itanji heatqä awiyyä 5 klokiunji, iqu äwätä, ämaqä huizi iquau-pqe, hiñginäwa pämä tqäutañgä äqunäqe, yatñqä tiñjä vänñqiyä. ‘Äänä etanjikä? He hiunji tquenji, wäunjuä maeqä hiñgi, suñqä tqäunjuä?’ ⁷ Qu kimañi, ‘Ämaqä hñqu, ne wäunjuä mänatapqä iqeqä’ tupñqäuä. Itanji iqu iquauñi,

‘He-pqe äwäpu, nyaqä wainqä wäunuä iu, wäunuä nyipiyä’ tuänqiyä.

⁸ Hiappkä ae äyä wiqanğa, wäunuä kaniqu, iqueqä wäunuä-wiyqä iquau miqä ique, tiinjä tuänqiyä. ‘Si ämaqä wäunuä imäkqä iquau tääqä ätuätumetnä, mbqä wiyä. Si mbqä wisnqä ipäqiyätñanğanı, qänaki ätimäupqä iquau ganä ävätnä, qu-ganä ätimäupqä iquauñi qänaki wisnänqeqä.’ ⁹ Ga ämaqä wäunuä heatqä awiyqä 5 klokiu ipäqäpqa iqua äpäpu, hñqunä-hñqunä mbqä huätäknqä mapnqäuä. ¹⁰ Itanğa ämaqä wäunuä qu-ganä ipäqäpqa iqua äpäpu, ‘Ne mbqä kuapanä menqunä’ kñuä indqänğanppqä-qe, oeyqä. Iqua-pqe hñqunä-hñqunä mbqä huätäknqä hñqunä mapnqäuä. ¹¹ Qu quwqä mbqä ämepiyä du hiñuä äqumbiyi, wäunuä kaniquenı äkasuwä tiinjä tupnqäuä. ¹² ‘Ämaqä qänaki ätimäuquwä iqua, wäunui wänqäpu qäyä iquwä-qe, si mbqe ne änätapñapanı, iquau-pqe asänä äwinyä. Ne wäunuä tnänä iqa päqtätanğu, mäptqä-pqä natätñqe, tänğa täsuwänä.’

¹³ Wäunuä kaniqu qätä iinjä äwiyäqe, ämaqä iquau-tanä hñquenı tiinjä tuänqiyä. ‘Näueqä iqukiyä. Nyi sinı, quvqä miktqueqä iqänä. Tänğa zinuitänı, ye mbqä huätäknqenqä “änğuiqä” ätquee. Qäyutanä? ¹⁴ Si tqä mbqe ämetnä, uvä. Nqä änyinqä dutanä, ämaqä yäpakä äpätqä iquenı mbqä asiqunä wimqänä. ¹⁵ I nätmätqä tqä ma, nqeqä. Nyaqä mbqe iwäsäuqanğanı, nqä änyinqä iunı, pmua tqu nyimäkätñqäwä? Aanqeqä. Nyi ämaqä tqauñi suqä äñguä di iwimäkqanğqenqe, si äkasuwä sunqä kmñgiyä?’ tuänqiyä.” ¹⁶ Itanı Jisasi Iqu tii ätukqe. “Kukñuä ktqä ämänätqueqä-pa, asä iinjı, ämaqä tänğa yäpakä äpmenuwä iqua, hiñuiqä pmapnuwiqä. Itanğa ämaqä tänğa hiñuiqä äpmenuwä iqua, qänaki pmapnuwiqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, nätmätqä äwimeniqenqä anğumä ätukqenqä**

¹⁷ Jisasi Iqu Jerusälemänqä qanä äwätäqanğanı, Iqu Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä 12 iquauñä ämitmetä, qeiqi tiinjä ätqäuminqe. ¹⁸ “Qätä nyipiyä. Tänğanı ne Jerusälemänqä äyätanä, äyä ätqeyqunä. Yäninjı, Ämaqueqä Ymeqä Ekqä Iquenı, qu hiqäva-imäkqä naqä iquauqätä, kukñuä-suqenqä näqnqä iquauqätä, hipa iunä wipnqäuä. Itanğa iqua Iquenı, kukñuä ämitäpu, ‘Iqu äpäkonätñqeqä’ tñnqäuä. ¹⁹ Inğanı qu Iquenı, ämaqä Israitqä iqua qäyä etanği huizi iquau-mända

* 20:16 Makä 10:32-34; Lukä 18:31-34

wipnqäüä. Ämaqä iinjä iqua, Iqueni ewiiqä kuknuä ämitäpu, täuatätäu ipu, itanğa zä-huätati äuepnqäüä. Itanji hiunji hnqauqui-hnquenä iunji, Goti Hanjuwä Iqu Ique angumä ävauqumuatänqiyä” ätukqe.

Jemisi Jonä gueqiyqä känai, Jisasi Ique yatnqä äwikqenqät

²⁰ Qänakni Sepri iqueqä ymeqä ingueqiyqä känai, Jemisi iquesä Jonä iquesä ätuma, Jisasi Ique äwimakuwi. Äwimapiyi, ii Iqu-tänğä iqi qonğä äwoktäütä, “Nyi yatnqä hnqu kimqänänjğä” ätukqe.

²¹ Itanji Iqu iinjä yatnqe, “Si nätmätqä äkitaninjğä kinğiyä?” ätukqe.

Ii kimanji tii ätukqe. “Nyi Si ämaqä ämitnänğanji, tii ttñqenqä änyinjğiyä. Nğä hiknğä tquaqu, hnqu saqä hipa ämuangisa pmeqanğa, hnquququ hipa qunamäuqänğisa pmeninjğä.”

²² Iqu kima tiinjä ätukqe. “Nätmatqä he yatnqä änyiquwinqe, he änyä maqnqä yğänä enäuä. Eqä-häkä Nyi nmqä änyänqe, † qe-pqä inä nyiynqätanä?”

Itanji iquaqu, “Nñqä. Ye-pqä qäyu änenqueä” ätukiyi.

²³ Iqu iquaquinjä tii ätukqe. “Qe naqä-qakuä ändqinyqä. Eqä-häkä Nyi nmqä änyänqe, qe nyiynqeğä. Inğqe Nğä hipa ämuangisatä, qunamäuqänğisatä pmanyiyänqe, Nyi atäunüä miqä da imqänä. Nyaqä Apiqu ämaqä hnquaqu atäunüä itä, zä-hawi ämaqä iquaquinyqä näwenyä ämaeqeqä.”

²⁴ Wäunüänğä ämotquaminğä 10 iqua, ingueqi Ique tquanğiyinjğä qätä äwipiyitanji, qu iquaqui himänä äwiyäpu, äwqä äkasuwä imäkuwi. ²⁵ Iwä Jisasi Iqu iquau tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe. “He näqnqeğä. Ne Israitqä qäyä etanği huizi iquau miqä iqua, yänänäqnqetä, yoqä naqetä ämapu, quwqä ämaqeunji, äwinğä quwqä dunä qänaknä ipnqä iwimäkätqänğäuä. ²⁶ Inğqe, hiyaqä awä iqinjä, suqä tä mäwiqä itnqeğä. Oeyqä. Ämaqä hnqu, hiyaqä awä iqisanji hiqä ämeyätñqä winğanğutqe, iqu heqä wäunüä-eyqä-qu pmetnqeğä. ²⁷ Auä, ämaqä hnqu, hiqä naqä pmetnqä winğanğutqe, iqu hiyaqä wäunüä-eyqä hingänğä-qu pmetnqeğä. ²⁸ Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu suqä iinjä asä inä imäkqiyä. Iqu äpkqe, ämaqe Ique wäunüä yätamakqä wipnqä äpkqä manä, oeyqä. Iqu

† 20:19 Makä 10:35-45 † 20:22 Jisasi Iqu eqä-häkinğä naqä-qakuä ätkqä hmanä. Ktqe ätkqeğä. Iqu hanğ-iqä Goti Iqueqä äwqä tnğä iuta wimeninjğä dinğä ätkqe. Matiu 26:39; Jonä 18:11; Itkimäkqä 16:19.

äpkqe, iquau wäunüä yätamakqä ävätä, Iqueqä hänä-pmeqe ävätä, qokä-apäkä kuapänänä iquau angu mbqä imetnqä äpkqeqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, hinüä pisqä hñquaqui änguä iwimäkkqenqä *S*

²⁹ Iqua anä-himqä Jeriko ävämeqanquwännga, qokä-apäkä kuapänänä Ique qänaki äwivändkuwi. ³⁰ Inğanj ämaqä hinüä pisqä, hänaqä manä iqi äpmeqäsmiñiyä hñquaqu, “Jisasi Iqu qanä äpqiyä” tqanğä äwiyitanj, tääqä yänänäqñqä tiñä ätukiyi. “Naqä Iqukiyä. Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si yenyqä qeqä äkimänänä.” ³¹ Qokä-apäki, qu iquaqu tääqä tqanğinyä qätä äwipiyyi, manä matqä iynqä yänänäqñqä ätukuwi. Inğä qäyä ätquanguwä-qe, iquaqu aanä tääqä yänänäqñqä ätkiyi. “Naqä Iqukiyä. Dewiti iqueqä Ymeqä Iqukiyä. Si yenyqä qeqä äkimänänä.”

³² Jisasi Iqu qanä äumiñqe, tääqä tqanğinyä äwiyäqe, Iqu iqi ätqäuwäqe, iquaqui tääqä ätuätumetä, tii ätukqe. “Qenji, äänä qemäkmqä qenğiyä?”

³³ Itanji iquaqu kimanji, tiñä ätukiyi. “Naqä Iqukiyä. Yeyaqä hinui änguä qänenqä yemäktñqä äyenğiyä.”

³⁴ I tquanğiyännga, Iqu iquaquinyqä huäqä wunğanji, iquaquiüä hinüä iunji, a qe ämikqe. Maqänänä, änguä imänyiyi, hinüä äqänäsinyä, Ique qänaki äwivändqä äukiyyi.

21

Jisasi Iqu, Jerusälemä yäpä ingisa, yoqä naqä qonqä-qu enqä-pa äpekqenqä *

¹ Itanğa iqua, Jerusälemä-tänä qäqi timäupñqä ipiyänğanji, qoqonä Olipä ingisa anä-himqä Betäpake iu ätimäukuwi. Inğanji Jisasi Iqu Iqueqä ämaqä hñquaqui ändowatätä, tii ätukqe. ² “Qe anä-himqä nänğisanqä winyqä. Ique äpaquväsiyänğanji, qe dongi hñqu, guä äkiqiyäuequwä, kiqä meqä iqutä anä pmetanğinyä, qunyyänğinyqä. Inğä äqunyyiyi, gue iwasiyäsinyä, Nyinyqä ätuma binyqä. ³ Ämaqä hñqu kukñuä hui qesqanğutqe, ga qe tiñä tquninyqä. ‘Naqä Iqu iquaqui wäunüä vätnqeqä.’ Qe i tqanğisqe, maqänänä iqu hinuinä qeqänäwqatänğiyä.”

⁴ Nätmatqä ii ätimäukqe, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, hinüä-tqä iqueqä manä iuta ätkqe, qäyunä imäkätñqä ätimäukqe. Hinüä-tqä iqu kukñui tiñä ätäñqe.

S 20:28 Makä 10:46-52; Lukä 18:35-43

* 21: Makä 11:1-11; Lukä 19:29-40;

Jonä 12:12-19

⁵ “Kukñuä tä, ämaqä Sayonä† äpmeñuwä iu awä tii tuvä. ‘Hiñuä qumbiyä! Hiyaqä ämeyqä naqä iqu, emetñqä äpqiya. Iqu ämaqä yoqä maeqä-qu enqä-pa, dongi haqeu pmeqä äyä äquvepqiya. Iqu dongi iyyqä meqä iqueqä haqeu pmeqä äquvepqiya.’”†

⁶ Itanğa ämaqä wäñuä imäkqä iquaqu äwäsinyä, Jisasi Iqu ätukqä-pa iñä imäkkiyi. ⁷ Iquaqu dongi känäutä meqä iquesä ätuma äpäsinyä, iquaquvqä gguä quäuqe, dongi iquaquiyqä haqeqi eqanğiyänğa, Jisasi Iqu haqeu qe äpmakqe. ⁸ Itanği ämaqä kuapänänği quwqä gguä quäuqe, äquvätäpu, hänaqeu äqäqasäueqäkuwi. Ga ämaqä huiz-iqä zä-äpa ätäväpu, hänaqä iqi äqäqasäueqäkuwi. ⁹ Itanği qokä-apäkä Jisasi Ique hiñuiqä äwimamiñuwä iquatä, qänaki äwivändmiñuwä iquatä, tääqä tii ätmiñuwi.

“Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäunä.

Naqä Iqueqä yoqeta äquvepätñqä Iqueñi, Goti Hanjuwä Iqu äñğünänğä iwimäkqiya.§

Goti Haqä Yätu Äpmeñqä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäunä.”

¹⁰ Jisasi Iqu Jerusälemä yäpä ingisa peyqanğa, ämaqä anğ-himqä iutanğ iqua, yäñuä ipiyi, yatñqä hiñginäwa, “Ämaqä Tqu, äsqukuä?” ätukuwi. ¹¹ Itanğanği qokä-apäkä Iqutä anä äpmamiñuwi, kima tii qe ätukuwi. “Ii Jisasi Iqueqä. Iqu Hiñuä-tqä anğ-himqä Nasäretqä qua Galili iutanğ Iqueqä.”

*Jisasi Iqu, mbqä wäñuä imäkmiñuwä iquau, huätä äpäsäwqatkqenqä**

¹² Itanğa Jisasi Iqu hiqäva-imäkqä anğ täknğ yäpä ingisa äpâyäqe, Iqu ämaqä mbqä wäñuä imäkätqätanğuwä eeqänänği, huätä äpäsäwqatkqe. Itanğa ämaqä mbqä huitanği tñänğqä imäkäpu vätqätanğuwä iquauqä hevqetä, ämaqä ynğä-heeqe mbqä itqätanğuwä iquauqä zä-hawitä ämäquvasqiyekqe. ¹³ Iñä imäkäqe, tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunği, tiñğ äqänänä.

‘Nyaqä anğñqe, qu “Anğ tääqä dqä anğiqä” tñnuwiqä.†

Inğqe, he ämaqä quwä-meqä iquauqä zä pmeqä anğ† enqä-panğ imäkätqänğäuä.’”

¹⁴ Iqu hiqäva-imäkqä anğ täknğ yäpä ingisa yqänä äpme, ämaqä hiñuä pisqä iquatä, itanğa yukä quvqä iquatä, Ique wimeqanğuwä iquauñği, äñğüä qe imäkkekqe. ¹⁵ Itanği

† 21:5 Sayonä, ii anğ-himqä Jerusälemä iqueqä yoqä huiziyi. † 21:5

Sakätiyasi 9:9 § 21:9 Apqä Bukä 118:26 * 21:11 Makä 11:15-17; Lukä

19:45-46; Jonä 2:13-17 † 21:13 Asayä 56:7 † 21:13 Järämai 7:11

hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqä kuknuä-suqenqä naqenqä iquatä, Iqu nätmatqä ämaqä mimäkqänäni imäkqanqi äqumbiyi, itanqa ymeqe, hiqäva-imäkqä anä täknä yäpä ingisa äpmapu, “Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäunä” ätäpu, tääqä tqanqä äwipiyyi, äwqä quvqä äwiŋqce. ¹⁶ Itanji qu Jisasi Iquenji, yatnqä tiinjä qe äwikuwi. “Tääqä tä tqanguwi, Si qätenä äwiyätnä, hiŋuinä äqunänjä?”

Kimani Iqu tii ätukqe. “Auä, itanqi änäänjäqäwä? He kuknuä Dewiti iqu Goti Ique ätukqä tä, a matäuqä itqänuwäta?”

Si ymeqä wänqänänjä isua, Tqä yoqe haqeqä makmäupnqä ämotquetqänjiqä.”[§]

¹⁷ Itanqa Iqu iquau ävämeqe, anä-himqä naqä iunji, yäpaqä mäŋgisa äwäqe, anä-himqä Betani ätimäutä, heatqä iquenji iqi äpmakqe.

*Jisasi Iqu, zä-eaqä hŋque qui imäkkqenqä**

¹⁸ Aanä zinuä matqänqanji, Jisasi Iqu anä-himqä naqä iunqä anqumä äwätäqänqanji, buayanqä dä äwikqe. ¹⁹ Iqu zä-eaqä hŋqu, hänaqä manä iqi tqäutänqi äqunäqe, qäqiqi äwäqe, kiqä häukuä nänqe aanqä, quwqenä nyätänqi äqunqce. Itanji Iqu zä-eaqä iquenji, tiinjä qe ätukqe. “Si häukui anqumä maqiyqä isŋqinyä.” I tquanqgetanji, zä-eaqä iqu maqänä yäüä qe äpäkqe.

²⁰ Iqueqä wäunqänqä ämotquaminqä iqua, hiŋuä iinjä äqumbiyi, yäunqä ipu, “Änäänjäqäwä? Zä-eaqä iqu yäüä maqänänji, äänä itä piqiyä?” ätkuwi.

²¹ Iqu kimani, tii ätukqe. “Nyi heŋi naqä-qakuänä etqänä. He knui, ‘Nqä änyinqe ätimäunqutiyä, matimäuqä yänqutiyä-qe?’ knuä hŋquaqu mindqänqä ipu, quuvqe yänänäqnqä heqäpqe, he zä-eaqä tqenji, Nyi imäkqä-pa asä iinjä imäkpnqäuä. Itanqa he imäkpnqce, iquenyä ma. He qoqonä tqenjä-pqe, ‘Goti Iqu si äkiyautä, eqä-huänjä bu äktnämäunä’ ätupqe, ii ätimäunqiyä. ²² Asä iinjä, he quuvqä eqiyäpu tääqä tupqe, nätmatqä eeqänänjä he yatnqä äwipqä iunji, ämapnqäuä” ätukqe.

Jisasi Ique, “Yoqä naqe, äŋgisa ämenäwä?” ätukuwinqät†

²³ Jisasi Iqu hiqäva-imäkqä anä täknä yäpä ingisa äpäyätä, ämaqeu ämotquetqätanqa, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Israitqeu miqä iquatä Ique äwimepu, yatnqä tiinjä äwikuwi. “Wäunqä tä imäkätqänqce, yoqä naqä äŋgisa ämenäwä? ‘Si ii imäktnqce’ tqu ktkqäwä?”

§ 21:16 Apqä Bukä 8:2
11:27-33; Lukä 20:1-8

* 21:17 Makä 11:12-14; 11:20-26

† 21:22 Makä

²⁴ Iqu kimañi tii ätukqe. “Nyi-pqe nätmatqä hñquenyqe, yatñqä inä heyqanğmdi, ga he kima qäyunä ändquwi, Nyi wäunuä tä imäkmqä yoqä ändapkqä Iquenqe, etmqänä. ²⁵ Jonä asñä-qäyqä iqu wäunuä imäkminqe, ängisa ämetä imäkkqäwä? Iqu yänänäqñqe, qäukuä haqä yätuta ämakqätanä, ä ämaqä iquauta ämakqätanä?” ätukqe.

I tquanğa, iquauqä-quwä kukñuä tiñjä qe ätñguwi. “Ne kimañi, ‘Qäukuä haqä yätutanıqä’ tquanğuatqe, Iqu tiñjä natänqiyä. ‘He iquenyqä quuvqä maeqiyqe, sunqä itqänuwäwä?’ ²⁶ Inäqe, ne kimañi, ‘Ämaqä iquautanıqä’ ätuatque, änäänqätiyä? Ämaqe, ‘Jonä iqu hiñuätqä iqueqä’ kñuä indqänätqänuwıñqe, iquauñqe ne zä äneñgiyä.” ²⁷ E ätmbiyitanı, Jisasi Iqueni, “Ne maqñqeqä” ätukuwi.

Ga Iqu kimañi, “Nyi-pqe inänjqä. Nyi yoqä naqä-tänjä eämä, wäunuä e imäkätñqenqe, he awä maetqä ymqänä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, ämaqä hñqueqä hikñä iquaquinyqä

²⁸ “Itanğa he kñui äänä heyqiyä? Ämaqä hikñä hñquaqu-tänjä hñqu, iqueqä ymeqä hitmqä ique äwimeqe, tuänqiyä. ‘Ymeqä iquki, tänğanı si äwätñä wainqä wäunıı iyä.’ ²⁹ Itanı ymeqä iqu, ‘Nyi enyqä änyıñgiyä’ ätuäqe, qänakndanı iqu tñänqä imäkäqe, äwänqiyä. ³⁰ Itanğa kanıqu iqueqä ymeqä kängueque-pqä inä äwimeqe, kukñuä asä iqunä tuänqiyä. Ymeqä iqu, ‘Apä, nyi imäkmqänä’ ätuäqe, mäwqä yänqiyä. ³¹⁻³² Inı kanıqueqä äwiñqä iu qänakñä itñqe, ymeqä iquaquisanı, äsqutiyä?”

Kimanı hiqäva-imäkkä naqä iquatä, Israitqeu miqä iquatä, “Hitmqä iqueqä” ätukuwi.

Itanı Iqu tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuä etqänä. Jonä iqu he emetä, suqä jänänı qäyä ämetqueqanğı, he iquenyqe quuvqä maeqiyqä äyä imıñuwıqä. Itanğı ämaqä mbqä motauqä iquatä, apäkä qanğä hiñginäwa ikiqä iuatänı, qu iquenyqä quuvqä eqämiñuwıqä. He iunı hiñuä qäyä äqunäpiyä-qe, kñuä indqänqe tñänqä mimäkkä ipu, iquenyqä quuvqä maeqiyqä imıñuwıqä. Inıñqe, ämaqä mbqä motauqä iquatä, itanğa apäkä qanğä hiñginäwa ikiqä iuatänı, Gotı Hanjuwä Iqunä ämitñqä iunqe, qu-ganä hiñuiqä hemapñqäuä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, wainqä wäunuä miqä quvqä iquauñqä†

³³ “He kukñuä ktqä huizi tqı qätä nyıpiyä. Ämaqä hñqu guä-wainqä vowä ikqäwäqe, täknä äqäyäqe, kiqä häukui qonjqä itä, eqä päquveqätñqä hikä huä ätäkätä

† 21:31-32 Makä 12:1-12; Lukä 20:9-19

iquqonmäuqe, ämaqä wäunjuuñqä hiñuä äqumbu pmeqä anjä quäuqä ämätäqe, itanğa wäunui, ämaqä mbqä meqä imäkpnqä hñquauqä hipa iu äwimä, anjä kiñä nämqä wänqiyä. ³⁴ Itanğanı guä-wainqä häukuä nänqe äyä qäyqanğanı, iqu iqueqä wäunüä-wiyqä hinqinçqä hñquau, ämaqä wäunüä ämimitpqä iquauñqä, häukui iqueqe mapnqä dowatänqiyä. ³⁵ Itanği iquauñı, ämaqä wäunüä ämimitpqä iqua, a äkiqätäpu, hñque häptqä äpäsäpu, huiziquenı pizqä hämänä äpäsäpu, itanğa huiziquenı hikä päkpnqäuä. ³⁶ Anğanı kaniqu wäunüä-wiyqä kuapänänjä hui inä dowatänqiyä. Inäqe ämaqä wäunüä ämimitpqä iqua, iquauñä-pqe suqä asä iqunä iwimäkpnqäuä. ³⁷ Qänakñı iqu, ‘Qu nyaqä ymeqä iquenı qätä wipnqäuä’ ätätä, iquenı iquauñqä dowatänqiyä. ³⁸ Inäqe, ämaqä wäunüä ämimitpqä iqua, hikñuqu äpqanği äqumbiyı, tii tmbnqäuä. ‘Wäunüä kaniqueqä hikñuqu äpqiyä. Kaniqu äpäkonğanğanı, kanmä nätmatqä eeqänänı, iqu ämeniqeqä. Iinñqe ne ique pizqä äpäsätänä, wäunui neqä metunqueqä’ tmbnqäuä. ³⁹ Iinjä ätmbiyı, qu ique a äkiqätäpu, wäunüä yäpaqä mäñgisa ätnämäupu, pizqä päkpnqäuä. ⁴⁰ Itanğanı he kñui äänä heyqiyä? Qänakndanı wäunüä kaniqu äpäqe, wäunüä ämimitpqä iquauñı suqä äänä iwimäkänqutiyä?’ ätukqe.

⁴¹ Ga hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Israitqeu miqä iquatä, Ique kima tii ätukuwi. “Iqu ämaqä quvqä tqauñı, qui wimäkänqiyä. Itanğa wäunui, iqu ämaqä hñquau-mända muayänqiyä. Ämaqä ymisänjä meqänğanı, ymisänjä aquvä äqämipqe, ique-pqe wipnuwänqä iquau, muayänqiyä” ätukuwi.

⁴² Inı, Iqu yatnqä tii äwikqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqe, he a matäuqä itqänuwätänä? Kukñuä tä, tiinjä.

Hikä-anjä-mätqä iqua, hiki quvqä wäunüä maeqä hiñuinä äqunquwi, hikä iinjä iqu, anjä quea enqä-pañä, anjä yänänänqñqä imäkqä-queqä. Nätmatqä tä ätimäuqe, Naqä Iqu Iqueqä-kiuä imäkqiyä. Itanı ne hiñuä äqunani, ‘Äi, aañä äñguänänqñqä’ äyä ätqunä.Š

⁴³ Iinjä etanği, Nyı he etqänä. Goti Hanjuwä Iqunä miqä yäpä ingisañqä uwqänqe, hiyaqä hipa iutanı huätä ämetautä, ämaqä hñquau-mända muayänqiyä. Qu Iqueqä ämiqä iu äpmapu, kiqä häukui imäkpnqä iquau muayänqiyä. ⁴⁴ Itanğa ämaqä, Hikä Tqueqä haqeqı äpäknätqe, iqu qui imäkñänqiyä. Ga Hikä Tqu haqä yätqä

äwämitätqe, ämaqä hñqueqä haqeqi äpäknätqe, iqueni guipäyäuñqiyä” ätukqe.

⁴⁵ I tquanğa, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Parisi iquatä, qu Jisasi Iqueä kukñui qätä äwipiyyi, Iqueä kukñuä ktqe, iquauqä-quwänqä äyä äwqanği näqñqä ekuwi. ⁴⁶ Qu näqñqä iinjä epiyyi, a kiqätanä-tpu ipiyä-qe, ämaqä huizi iqua, “Jisasi Iqu hiñuä-tqä hñqueqä” kñuä indqänğanquwiñqä, zä ikuwi.

22

*Kukñuä ktqä, ämanqä ymisanä naqänänñqä**

¹ Asä qänğanj, Jisasi Iqu kukñuä ktqä huiziqu, ämaqä naqä iquauñi tiinjä qe ätukqe. ² “Goti Qäukuä Yätutanä Iqunä miqe, ämiqä naqä hñqu imäktqä enqä-paniqä. Iqueqä ymeqä qokä iqu apäkä metñqänğanj, ämaqä ämiqä iqu, ymisanä naqänänñä imäkänñqiyä. ³ Kınğanänñi iqu ämaqä hñquauñi, ‘Nyi ymisanä naqänänñä imäkmqänğanj, he nyitä ymisanä anä natunquä ppnuwänqeqä’ tuänñqiyä. Itanğa hiunji ymisanä-ñqä iqueni, iqu iqueqä wäunüä-wiyqä iquauñi, tääqä tuätumapñqä dowatqanğa, qu äpçenqe, enyqä winyänñqiyä. ⁴ Itanji iqu wäunüä imäkqä huiziquau-mända ändowatätä tii tuänñqiyä. ‘He ämaqä nyi tääqä ätukqä iquauñqä äwäpu, nyaqä kukñui, tii jipiyä. “Qätä nyipiyä. Nyi ymisanä näwe ae imäkeqeqä. Bulumäka qokä iquautä, nanüä anğanänñitä äpäsatänä, nätmätqä eeqänänñi näwenyä ae imäkequä äwinä. He ämanqä ymisanä täunqe, ppiyä” tupñqä äupiyä’ tuänñqiyä.

⁵ Ämaqä wäunüä imäkqä iqua äupiyi, kukñuä tä iquau tquanğuwänğa, ämaqä iqua qätä mäwiyqä ipu, hiñginäwa wepñqäuä. Hñqu iqueqä wäunğuwä-anğuwunqä wänñqiyä. Hñqu iqueqä mbqä wäunüä yätñqä wänñqiyä. ⁶ Ga huiziqua, wäunüä imäkqä iquau a äkiqätäpu, ämuamuapqä ämipu, pizqä päkññqäuä. ⁷ Iutanji, ämaqä ämiqä iqu, äwqä tnänñä winğanğuti, iqueqä ämaqä mäkä-iqä iquau, ämaqä pizqä päsqä iquauñqä dowatänñqiyä. Qu äwäpu, iquau pizqä äpäsäpu, iquauqä anä-himqe tä qäyävänñqäuä.

⁸ Inğanj ämiqä iqu, iqueqä wäunüä-wiyqä iquauñi tuänñqiyä. ‘Ämanqä ymisanä näwenyä witanğqä-qe, ämaqä nyi tääqä kınğanä ätquäqä iqua, buayä täñqä pññqe, anğüä-qua manä. ⁹ Iinjä etanği, he hänaqä manä eeqänänñä iunqä äwäpu, ämaqä iqi pmetanğä äqunänğuwä iquau, ämanqä ymisanä tä bñqä tääqä tuätumapiyä’ tuänñqiyä.

* 22: Lukä 14:15-24

10 Ga iqua hänaqä eeqänänjä im-imä äwäpu, qokä-apäkä quvqä iquautä, änguä iquautä äwindäpqa iquauñi, aquvā maqäpñqäüä. Itañi qu äpäpu, ämañqä ymisanjä tau äpmepiyänğanj, anjä iuñi täptembrqäüä.

11 Inäqce ämiqä iqu, yäpä ingisa iquau hiñuä qunätñqä äpäyäqce, ämaqä hñqu ämañqä gque mipnätanji qunänñqiyä. 12 Iinjä äqunäqce, iqueni, 'Näueqä iqukiyā' tuänñqiyä. 'Si ämañqä gque, mipñga mäyapqä inji, äänä etanñikä?' Iqu kimanji matqä yänñqiyä. 13 Itañi ämiqä iqu iqueqä wäunjuä imäqä iquauñi, tiñjä tuänñqiyä. 'He iqueqä yukä hipa iuñi hatñä äququätäupu, hiawiqä imä pmetñqä yäpaqä mäñgisa tnämäupiyä. Anjä hiawiqe, ii kñuä äqiyäpu hiqanjä mangtäsqukuä ämäutqänjuwä ivqä' tuänñqiyä. 14 Ii tiñjä etanñiyqä. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä kuapänänjä iquauñi, tääqä ätuätñqeqä. Itanji yäpä ingisa upñqä iñqce, Iqu hñqunä-hñqunänji atäunjuä itñqeqä" ätukqce.

Ämiqä naqä Sisa ique, mbqä takisi vqenqät†

15 Inğanji Parisi iqua äupiyi, "Jisasi Iqueni, kukñuä äänä mitaniquäwä?" ätnäpu, kñuä yanjä änyäpu, iqueä kukñuä quvqä hui tqanñutqce, äkäpñqä kukñuä guä ämäsäukuwi. 16 Qu iquauqä wäunjuänñqä ämotquaminjuwä hñquautä, ämiqä naqä Heroti iquenqä äwinyäminñqä hñquautä† Jisasi Ique tii tupñqä ändowatkuwi. "Ämotqueqä Iquki, ne näqñqä eänjunä. Si kukñuä naqä-qakuä Tqukiyqä. Itanğa Goti Hanjuwä Iqueqä suqenqce, Si qokä-apäkä iquau naqä-qakuä ämotquetqänjä qäyünä-qe, Si ämaqä hñquenyqä zä miqä itnä, yoqä-tänjä iquautä, yoqä maeqä iquautänji, kukñuä asänänji ätuätqänñiqä. 17 Inji ne Romätanjä ämiqä naqä Sisa ique mbqä takisi ävätunñqce, ii äñguätiyä, quvqätiyä? Si kñuä äänä äkiyänñqce, ne natiyā" ätukuwi.

18 Itanji Iqu iquauqä kñuä indqänñqä quvqä iunñqce näqñqä ae eätä, tiñjä ätukqce. "He wopqä ipu, kukñuinä tqä iquenä, sunñqä yamwiqä nyiyqäüä? 19 He mbqä takisi iunä ävätqänjuwitanjä hñqu, Nyi mändquapiyā." Inğanji qu mbqä hñqu Iquenyqä äma äpkuwi. 20 Itañi Jisasi Iqu iquauñi, "Ktqä itä, yoqä itä, ii tqeqäwä?" ätukqce. 21 Qu "Sisa iqueqeqä" tquanñuwänğa, Iqu iquau tii ätukqce. "Inji, nätmätqä Sisa iqueqä etanñutqce, ii kaqäqce wipñqeqä. Ä nätmätqä Goti Hanjuwä Iqueqä etanñutqce, ii Goti Ique

† 22:14 Makä 12:13-17; Lukä 20:20-26 † 22:16 Ämaqä iqua, Heroti ique quea äwisäuminjuwä iquayi. Qu kñui, 'Mbqä takisi Romätanjä iquau vqce, ii äñguiqä' indqänminjuwi. Parisi iqua, 'Ii suqä quvqeqä' kñuä indqänminjuwi.

wipnqeqä.”²² Qu kuknuä tä qätä äwipiyyi, eämepu, Iqueni äväma äukuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iqua anjumä vauqenqä ätukqe^S

²³ Hiunji iqueni Satyusi hnqua, Jisasi Iquenyqä qe äpkuwi. Satyusi iqua, tii tqä-quae. “Ämaqä ae äpäkombqä iqua, anjumä mävaucqä ipnqäüä.” Itanji qu Jisasi Iqueni, yatnqä tiinjä äwikiwi. ²⁴ “Ämotqueqä Iquki, Mosisi iqu bukä iunji tiinjä ätätä äqäkqe.

*‘Ämaqä hnqu apäkä ämetä, ymeqä maeqä äpäkonätqe, iquenyqä tnänqe, känguequ apäqñqe ämetä, ymeqä hemeñqiyä.’**

²⁵ Hiñuicänäñi, ämaqä 7 hnquiqua, neyaqä awä iqi äpmamiñuwiqä. Itanğa inñuiquautani, kätequ apäkä ämeqetani, äpäkonqeqä. Iqu ymeqä meämeqänğa äpäkonğanji, apäqñqä iinj, känguequ ämakqeqä. ²⁶ Itanji känguequ-pqe, asä inä ikqeqä. Itanji kängua huiziqu-pqe, asä inyänä ikqeqä. Itanğa inyänä-inyänä iqani, kängua yäpakä iquenyqäüä. ²⁷ Eeqänquiqua äpäkonğanjuwänğa, yäpaki, apäqñqä ii inä äpäkonqeqä. ²⁸ Inji qänakndani, ämaqä äpäkombqä iqua anjumä ävaucanjuwänğanji, apäkä eeqänquiqua ämamiñuwä ii, tqeqä heäniqäwä?” ätukuwi.

²⁹ Kimanji Iqu tii ätukqe. “He Goti Iqueä bukä iu äqänänqenqätä, itanğa Iqueä yänänäqñqenqätä maqñqä epu, kuknuä iunqe qämä-qämä ipu ätqäüä. ³⁰ Hea inğanji, ämaqä ae äpäkombqä iqua anjumä ävaupiyänğanji, qokä-apäkä mämanqä ipnuwiqä. Oeyä. Qu enätqä qäukuä yätunjä iqua äpmeñuwä-pa, iinjä pmapnuwiqä.

³¹ Itanji ämaqä äpäkombqä anjumä ävaupnuwänqe, Nyi yatnqä hemqeqä. Kuknuä Goti Hanjuwä Iqu etkqä bukä iu äqänänqeqe, he a mataucqä itqänjuwätanä?

³² Nyi Aprähämä, Aisakä, ä Jekopä iquauqä, Goti Iqunjqä.†

Goti Iqu, ämaqä ae äpäkonjuwä iquauqä manä. Ämaqä häñä äpmeñuwä iquauqä Goti Iqueqä” ätukqe.

³³ Qokä-apäkä iqua i tqanji äwipiyyi, näqñqä Iqu vqanqenqä yäunjuä kiinjä ikuwi.

Kuknuä-suqä naqänänjä, huizi iquau ämäwqätäunqä iqu, äsqukuä?‡

^S 22:22 Makä 12:18-27; Lukä 20:27-40 * 22:24 Kuknuä-suqä 25:5 † 22:32

Anjumä Itmakqä 3:6 ‡ 22:33 Makä 12:28-31; Lukä 10:25-28

³⁴ Parisi iqua, Jisasi Iqu Satyusi iquaunji, qu kuknuä matqä ipnqä imäkqanqenqä, qätä äwipiyyi, iqua aquvä äqänäpu Iquenyqä äpkuwi. ³⁵ Iquautanjä kuknuä-suqenqä näqnqä hnqu, Jisasi Ique yamwiqä ävätä, yatnqä tii äwikqe. ³⁶ “Ämotqueqä Iquki, kuknuä-suqä naqänänjä, huizi iquau ämäwqätäunqä iqu, äsqukuä?”

³⁷ Itanji Iqu kimanji tii ätukqe. “*Goti Hanjuwä tqä Naqä Iqueni, si tqä äwqetä, qeqä-quuvqetä, knuä indqänqetä Ique äwinyätnä, Iquenyqänä kuapänä kinquätñqeqä.*”[§]

³⁸ Kuknuä-suqä tqu, naqä kinqanänjä-qu eä, huizi iquau ämäwqätäunä. ³⁹ Itanğa kuknuä-suqä tqueqä tuwä iqinjä iqu, asä tiinjäqä. *‘Si tqä-täunqä äkinyätñqä-panji, ämaqä si-tänä iqi äpmeñuwä iquaunqä-pqe, inä kinyätñqeqä.’**

⁴⁰ Mosisi iqu ätätä äqäkqetä, hinuä-tqä iqua äqäkuwitäni, kuknuä-suqä tquaqu, kiqä quatiyqä” ätukqe.

Kraisii Iqu, tqueqä ymeqäwä?†

⁴¹ Parisi iqua aquvä yqänä äqämbu pmetanquwänğa, Jisasi Iqu iquau yatnqä äwikqe. ⁴² “Kraisii, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä ämaqä iquau ämitnqä ataunjä ikqä Iquenyqe, he knui äänä hiyqiyä? Iqu tqueqä ymeqäwä?”

Itanji qu Iqueni, “Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqä” ätukuwi.

⁴³ Injä tquanquwänğa, Iqu iquaunji tii ätukqe. “Inji änäänqänqäwä? Dnjä Änquä Iqu Dewiti ique knuä indqänqä vqanji, ga iqu Kraisii Iqueni, ‘Nqä Naqä Iqueqä’ ätuätäqe, inji änäänqänqä äqäkqäwä?”

⁴⁴ *‘Naqä Hanjuwä Iqu, nqä Naqä Ique tii ätukqeqä, ‘Nyi Tqä himä-wiunqä iquaunji, Saqä yäpä iqi pmuatekimniqänqanqe, Si Nyaqä hipa ämuangisa pmatñqinyä’ ätkqeqä,’* ätätä äqäkqeqä.[‡]

⁴⁵ Inji änäänqä? Kraisii Iqueni, Dewiti iqu, ‘Nqä naqueä’ ätukqä-qe, ämaqe, iquenyqe, ‘Dewiti iqueqä ymeqeqä’ änäänqä tätqänäuä?” ätukqe. ⁴⁶ Iqu e tquanğa, qu kimanji änä mätquä ikuwi. Hiunji iquesanji, qu zä ipu, yatnqä hui inä mäwqä iminjuwi.

23

*“Wopqä ipu, kuknuinä tqä-quauñqä, wa wipiyä”**

¹ Inğanji Jisasi Iqu qokä-apäkä iquautä, Iqueqä wäunquänqä ämotquaminqä iquautä, kuknuä awä tiinjä ätukqe. ² “Kuknuä-suqenqä näqnqä iquatä, Parisi iquatä

§ 22:37 Kuknuä-suqä 6:5 * 22:39 Hiqäva-imäkqä 19:18 † 22:40 Makä 12:35-37; Lukä 20:41-44 ‡ 22:44 Apqä Bukä 110:1 * 23: Makä 12:38-40; Lukä 11:43, 46; 20:45-47

yoqä naqä ämapu, suqä Mosisi iqu ätkqenqä näqñqä äyä etapätqänäüä. ³ Inññqe, kukñuä eeqänänñi qu he hitqanğpqe, he qätä äwiyäpu qänaknä iqäpñqeçä. Inäçe qu kukñuinä kuapänä ätäpu, iquauqä-quwänñi qänaknä miqä-qua etanği, suqä qu imäkquwi, he qänaknä miqä iqäpñqeçä. ⁴ Quwqä suqe, ktqä tii enqä-paniqä. Nätmatqä hui aquvä äqiyäpu, qa enqä-ma manğüä ämanyuäpu, ämaqä iquau hanjä-iqä ävätqänäüä. Inäçe iquauqä-quwänñi, ämaqä hanjä-iqä metanğuwä iquauñi, yätamakqä mäwqä-quaiqä. ⁵ Suqä eeqänänñä qu imäkätqänñuwi, ii ämaçe qu hiñuä äqumbu yoqä naqä wipñqä iyyqä. Qu tääqä tññqä ipiyänğani, wäpiqä-qatäwä, naqänänñä imäkmbñqäüä. Itanñi qu Goti Iquenyqä qänaknä iqä iquaiqä motquapñqä inñqe, quwqä gquä quäuqä manjä iunñi, tññuä-tänñä quäuqe imäkmbñqäüä. ⁶ Ymisänñä naqä imäkqänğani, anñä äñğüäqinyä pmapñqä winyänqiyä. Anñä aquväqñqä iunñä-pqe, zä-hawä äñğüänänñä iqinyä pmapñqä winyänqiyä. ⁷ Ququawä aquväqñqä iu pmetanğuwänğga, ämaçe iquauñi, 'hiunñinğanjqä' tupñqätä, 'Ämotqueqä naqä iqukiyä' tupñqätä, winyänqiyä.

⁸ Inäçe hiyaqä Ämetqueqä Naqe, Hñqunänjqä. Ga he hiñguiquenqä hiuänjqä. Iutanñi, he hñqunä-hñqunänñi, huiziqua, 'Si ämotqueqä naqä iqukiyqä' ktpñqä inñqe, hiñuinä mäqunquä isñqeçä. Oeyä. ⁹ Itanğa hiqä Hiniqu Hñqunä eä, qäukuä yätu äyä äpmenä. Iutanñi, he ämaqä qua täutanñä hñque, 'Apä-qä' mätquä pam-biyä. ¹⁰ Ga heqä näqñqä etapqe, Kiuänänñä Hñqunänjqä. Ii Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaçeü ämitñqä atäunñuä ikqä Iquvqä. Iutanñi he hñqunä-hñqunänñi, huiziqua, 'Näqñqä nätapqä iqukiyqä' ktpñqä inñqe, hiñuinä mäqunquä isñqeçä. ¹¹ Hesänñä ämaequtäunqä iqu, hiqä wäunñuä emäkiyqä pmeniqeqä. ¹² Ämaqä hñqu iqueqä yoqe haqeçä mamänğanğutqe, Goti Iqu iquenñi mäñdi kittqiyänqiyä. Itanğa ämaqä hñqu iqueqä yoqe mäñdi äkittqänğqe, Goti Iqu iqueqä yoqe yänänñä imäkänqiyä" ätukqe.

Wopqä ipu, kukñuinä tqä-quau, hanjä-iqä wimap-nuwänqät†

¹³⁻¹⁴ "Kukñuä-suqenqä näqñqä iquendä, Parisi iquendänñi, he wopqä ipu, kukñuinä tqä-quenjqä. Hanjä-ice, tiinñqä emenqiyä. Ämaçe, Goti Qäukuä Yätutanñä Iqunä miqeunqä yäpä inğisa peyqenqe, he hoptäwä äyä ävätqänäüä. He hiqä-hiuänñi yäpä inğisa mäyqä ipu,

āmaqā yāpā iŋgisa yanā-tpu iqanġuwā iquaunġi, hoptāwā āyā ävātqāŋāuā.†

15 Kukŋuā-suqenġā nāqŋqā iquendā, Parisi iquendāŋi, he wopqā ipu, kukŋuinā tqā-quenġqā. Hanġā-iqe, tiinġiqā emenġiyā. Āmaqā yāpaqāŋgisanġā hŋqu, iqueqā kŋuā äkunmäknätā, Israitqā iqune Goti Hanjuwā Iqueqā yoqā hageqā ämamäutunġuā-pa mamäutŋqā iinġe, he eqā-huāŋā ätäutqutāŋqā iutā, qua hitunġuā äwitqutāŋqā iutā, qanġā ikiquenġqā. He iinġi āŋguānā imäkpiyā-qe, hŋqu kŋuā kunmäkŋganġutqāŋganġi, he iqueqā suqā quvqe, hiqeunġi ämäwqätäutŋqā iwimäkätqāŋāuā. Inġi iqu-pqā tā maisquā iunġqā wāŋqiyā.

16 He hiŋuā pisqā eāpu, huiziu hānaqā motquapŋqā itqāŋuwā-paŋuenġi. He tiinġā ätātqāŋuwitanġi, hanġā-iqe emenġiyā. ‘Āmaqā hŋqu, “Iinġā-iinġā imäkmqānā” ätātqāŋganġi, kukŋui naqā-qakuiqā tqe motquetŋqe, hiqāva-imäkqā anġā iunġānā ätātqe, ii nātmatqā hiŋiŋqe qā. Inġaqe iqu golqā hiqāva-imäkqā anġiu äwiŋqenġā ätātqe, iqu iinġā ätātqā-pa imäkāŋqiyā’ ätātqāŋāuā. § 17 He hiŋuā pisqā qāmā-qāmā iqā-quenġqā. Golqā hiqāva-imäkqā anġā iu äwiŋqā ii, hānaqā äkiutanġā, Goti Iqueqānā ätimäuqeuā? Ii, Iqueqā anġā iutanġiqā. Iutanġi, Iqueqā hiŋuiqinġi, nātmatqā kiŋganāŋi, äsqukā? Ii golqetanā, ä Iqueqā hiqāva-imäkqā anġitanā? Ii Iqueqā hiqāva-imäkqā anġiyqā. 18 Ga he tiinġā-pqā ätātqāŋāuā. ‘Āmaqā hŋqu “Iinġā-iinġā imäkmqānā” ätātqāŋganġi, kukŋui naqā-qakuiqā tqe, ämotquetŋqe, hiqāva-qāyqā ttawinġānā ätātqe, ii nātmatqā hiŋiŋqe qā. Inġaqe, iqu nanġuā hiqāva-qāyqā ttawā hageunġinġā ätātqe, iqu iinġā ätātqā-pa imäkāŋqiyā’ ätātqāŋāuā. 19 He hiŋuā pisqā-quenġqā. Nanġuā hiqāva-imäkqāŋqā ii, hānaqā äkiutanġā, Goti Iqueqānā etŋqeuā? Ii Goti Hanjuwā Iquenyqā hiqāva-qāyqā ttawā iutanāŋqā. Iutanġi, Goti Iqueqā hiŋuiqinġi, nātmatqā kiŋganāŋi äsqukā? Ii nanġuitanā, ä hiqāva-qāyqā ttawitanā? Ii ttawiyqā. 20 Iinġiŋqe, āmaqā, kukŋuā naqā-qakuiqā motquetŋqā, hiqāva-qāyqā ttawinġā ätātqā

† 23:13-14 Nāqŋqā-tāŋġā hŋqua tii ätātqāŋā. Tāqinġi Matiu iqu tiinġā-pqā äqākqe. “He kukŋuā-suqenġā nāqŋqā iquendā, Parisi iquendāŋi, hanġā-iqe tāŋqe emenġiyā. He wopqā ipu, kukŋuinā tqenġqā. Inġi he apāqŋqā iquaunġi, quanġā ätuāpu, quwqā anġi quwā mapŋqāuā. He wopqā ipu, Goti Hanjuwā Iquenyqā täāqe, quāuqā tqüapŋqāuā. Iinġiŋqā, hiqā hanġā-iqe, āmaqā huizi iquauqe ämäwqätäunġiqeqā.” Makā 12:40 itanġa Lukā 20:47 asānāŋi ätä äqānānā. § 23:16 Āmaqā inġa äpmaminġuwā iqua, kŋuā tii indqānmiŋuwi. Nyi āmaqā āŋguānāŋā hŋqueqā yoqā-qe, nātmatqā āŋguānāŋā hŋqunġā-qe, qāsā tmqe, nyi suqā iquesa nyaqā kukŋui yāŋānāqŋqā imäkma. Hipru 6:16

iqu, iqu hiqäva-qäyqä ttawinqätä, nätmatqä eeqänänjä haqeqi äwiñqä inqätä, ätqiyä. ²¹ Itanğa ämaqä, kuknuä naqä-qakuiqä motquetñqä, hiqäva-imäkqä anññqä ätätqä iqu, iqu anjä iquenqätä, Goti anjä iu äpmenqä Iquenqätä ätqiyä. ²² Itanji ämaqä, kuknuä naqä-qakuiqä motquetñqä qäukuä yätunqä ätätqä iqu, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä zä-hawinqätä, itanğa Goti iu äpmenqä Iquenyqätä ätqiyä.

²³ Kuknuä-suqenqä näqñqä iquendä, Parisi iquendäñi, he wopqä ipu, kuknuinä tqä-quenjqä. Hanjä-iqe, tiññjqä emenqiyä. He kuknuä-suqä hñquenjqä* kñuä indqänäpu, iwuneqätä, kuämiqätä, itanğa andñätä ämepu, iwäsäupu 10 imäkäpu, hñqu Goti Hanjuwä Ique ävätqänjuwiqä. I etanji kuknuä-suqä iutanjä naqänänjä, suqä wänjqä iinjä iqueni ämäwqätäunqä tiñjä iquaunji, he tuwä wiyquenjqä. Suqä ämaqä qäyunä itqueqetä, ämaqeunqä qeqä imänqetä, Goti Iquenyqä quuvqä hämänänä wiyqä itäñi, he mimäkqä itqänjuwiqä. Äñguänäñi, tiññiqä. Suqä he hiqä nätmatqä iwäsäupu, hñqu Goti Ique vqe mäwquatämäuqä ipu, suqä iquaunjä-pqe qänaknä iqanğpqe, ii äñguä wänqiyä. ²⁴ He ämaqä hiñuä pisqä qäyä etanji, huiziquau hänaqä motquapñqä itqänjuwä iquenä, he tiñjä-quenjqä. Ämaqä hñqu quinanjuä meqä isua wanjä iu witanğuti, hiñuä äqunätä huätä ämatnämäutñqä-qe, kametqä wanjä iu äwiñqe, hiñuä mäqunquä, eqetä eeqänä äñguneqäqä-panjä-quenjqä.

²⁵ Kuknuä-suqenqä näqñqä iquendä, Parisi iquendäñi, he wopqä ipu, kuknuinä tqä-quenjqä. Hanjä-iqe, tiññjqä emenqiyä. Eqä-häkitä, hevqetä haqänğisanji asñä äñguänä äqiyäpiyä-qe, ymisanjä wiqä inğisanji, suqä quwä meqetä, kñuä hiqä-hiuänqänä indqänqetäñi, manguä äyä imäkätqänjuä. ²⁶ Si Parisi hiñuä pisqä-qukiyqä. Kınğanäñi, si eqä-häkä yäpä inğisanji asñä äñguänä qäyqanğtqe, ga haqänğisanjä-pqe asä iinjä timäutñqeqä.

²⁷ Kuknuä-suqenqä näqñqä iquendä, Parisi iquendäñi, he wopqä ipu, kuknuinä tqä-quenjqä. Hanjä-iqe, tiññjqä emenqiyä. He ämaqä qua äptepqä haqänğisanji, qätäqua äqiyequwä-panuenjqä. Qua äptepqä yäpaqä inğisanji, aanjä äñguänänjä äqunätñä-qe, yäpä inğisanji ämaqä pizqä iquauqä yänjitä, nätmatqä kiyä mätqä eeqänänjitä witanği qundñqinyä. ²⁸ He-pqe asä iinjä-quenjqä. Ämaqä iqua, hiyaqä huiwi hiñuä eqänäpiyi, qu he ämaqä jänänjuayqä kñuä indqänätqätanğuwä-qe, hiqä yäpä inğisanji suqä wopqä ipu kuknuinä tqetä, suqä hñğisa mamäuqetäñi, kuapanä emnänä.

* 23:23 Kuknuä-suqä 14:23

²⁹ Kukñuä-suqenqä näqñqä iquendä, Parisi iquendäni, he wopqä ipu, kukñuinä tqä-quenjqä. Hanjä-iqe, tiinjqä emenqiyä. He hinuä-tqä qanğanä äpakoñguwä iquauqä yänä qua äptekuwiu änyä-hänä imäkäpu, itanğa ämaqä jänänänä iqua qua äptekuwä iunji ätnänä imäkäpu änguänä imäkquenjqä. ³⁰ He iinjä imäkäpu tiinjä ätätqänäuä. ‘Ne atqä-awäkatä anä pmeqä-säpi, qu hinuä-tqä iquau pizqä päkñqe, yätamakqä mäwqä iquaningä’ ätätqänäuä. ³¹ Kukñuä iinjä ätätqänuwuwi, hiqä-hiuä tiinjä äyä ämänätqueqäuä. He hinuä-tqä iquau pizqä äpäckuwä iutanjä ymeqä hueqä-himqä iquenjqä. ³² I etanği hiqä tawäka suqä quvqä imäqätanjenjqae, he pqe imäqqa qae upiyä. ³³ He qämäkä quvqä iqua eämakuwänänä iquenjqä. Goti Hanjuwä Iqu kukñuä ämetätqanğani, he äänä mäwqätäupnuwänqäwä? Oeyä! He tä maisquä iunqä upnuwiqä. ³⁴ Iinjqe, he qätä nyipiyä. Nyi hinuä-tqä hñquautä, ämaqä kñuä änguä-tänä hñquautä, itanğa ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä hñquautäni, henynqä dowatmqänä. Itanği he hñquauñi pizqä äpäsäpu, zä-huätatä huepnuwiqä. Itanğa hñquauñi anä aquväqñqä iunji täuatätäu ipu, anä-himqä hñquenjqä päswatpnuwiqä. ³⁵ Iinjä etanği qu ämaqä jänänä iquauñi, qua täu pizqä äpäkka äpminuwä iquauqä suqä quvqe, he kima eeqänänä ämapñqäuä. Epo iquesa äpäsipäqäkani, yäpaki Beläkiya iqueqä hiknä Sakätiyasi ique äpäsätqutukuwiqä. He Sakätiyasi ique äpäckuwi, hiqäva-imäkqä anä iunji, hiqäva-imäkqä ttawä iutä, hiqñqä Goti Hanjuwä Iqunä pmeqä iutä, awä iqi äpäckuwiqä. ³⁶ Nyi heñi naqä-qakuä etqänä. Suqä quvqä eeqänänä iinjqe, kiqä kimanä hanjä-iqe, qokä-apäkä tänğa äpmenuwu ämapñqäuä.

³⁷ Jerusälemä iquenyä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä hinuä-tqä henynqä dowatqanğqä iquauñi, hikä pizqä päsquenjqä. Hea kuapänänä iunji, Nyi heyaqä ymeqä iquauñi, kukutakisqä kiqä meqä itmetä hikuwä yäpä iqi ämäqumuatetñqä-pa, naqä hmbinyä i mäqumuatemätmä iqa äpätnqeqä. Iinjä etanğqä-qe, he iinjqe maenqä enä. ³⁸ Qätä nyipiyä. Goti Hanjuwä Iqu heyaqä anä ae ävämeqanğa, aanqä hiäniqeqä. ³⁹ Itanğa Nyi he tiinjä etqänä. Tängata tiñi, he hinuä manqänqä ipñqäuä. Qänakndanä he kukñui, ‘*Ämaqä, Goti Naqä Iqueqä kukñuä awä tuätñqä pättätanğqä Iqenji, Goti Iqu ängui iwimäkänqiyä*’† ätpqanğanä, he anği hinuä nqämbnuwiqä” ätukqe.

† 23:39 Apqä Bukä 118:26

24

*Hanjä-iqä hea yäpakiŋga timäuniqenqä**

¹ Jisasi Iqu hiqäva-imäkqä anj ävämetqätanġani, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, hiqäva-imäkqä anj iqi mätnätanġqä iquaunqä tupnqä äwimakuwi. ² Iqu iquaunġi, kima tiinjä ätukqe. “He anj eeqänänj iquaunġi, hiñjuä qumbiyä! Iqua äñġuänänj-qe, Nyi naqä-qakuänä etqänä. Qänakndanġi hikä hñqu huizi iqueuä haqä yänġi mäwiqä yäniqeqä. Qu eeqänänġi ämisqiyäpu, qua mäñġi tnämäupnuwiqä” ätukqe.

³ Iqu qoqonjä Olipänqä äwätä pmetanġa, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquanä Iquenyqä äpäpu, yatnqä tiinjä qe äwikuwi. “Nätmatqä Si ne änatnġi, hea äkñga timäuniqä iñqe, awä natiyä. Si anġumä quveptnġqätä, qua tä qäpu hiäniqnqätänġi, ‘Tänġa timäunqiyä’ kñjuä neyätnqä iñqe, ne hiqnqä äkisque qunaninquäwä?” ätukuwi.

⁴ Yatnqä e vqanġuwänġa, Iqu iquaunġi, “He yasämä mimbiyä, qu quanġä etäpu, hiqä kñjuä indqänqe, qui emäkqäpnuwiqä” ätukqe. ⁵ “Ii tiinjnqä etqänä. Ämaqä kuapänä hñqunä-hñqunä ätimäuqisäpu, Nqä yoqe ätäqisäpu, ‘Kraisi ämaqä he ämeyätnqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqe, nyi qäqunqä’ ätäpu, ämaqä kuapänänj iuqä kñjuä indqänqe, qui iwimäkäqisqäpnuwiqä. ⁶ Itanġa he ämaqe mäkä naqänänj päunġeyqanġuwi qätä äwiyäpu, ‘Ämaqä kinjä danj hui mäkä äunätqänäuä’ tqanġä qätä äwiyäpiyanġani, he zä ipu, yäunjuä-yäunjuä miqä pa iqäpnqä. Nätmatqä iinj ätimäutäqä-qe, hiunġi yäpaki änanj qä. ⁷ Ämaqä huitanġa iqua, hueqä-himqä huitanġa iquatänġi mäkä vauqumuatpnuwiqä. Ämaqä miqä hñqueqä mäkä-iqä iqua, huiziqueqä iquatänġi mäkä humbnuwiqä. Hñqäqinj buayä dä naqänänj timäuniqeqä. Itanġa hñqäqinj qua ekä yäniqeqä. ⁸ Apäkä iua ymeqä änä ämipnqä täñj-hunqä ämetqänjuwä-panġi, nätmatqä iinj iqua ganä timäuniqeqä.

⁹ Hea inġani, qu henġi etmepu, huizi iquauqä hipa iu hanj-iqä mapnqä hiwipnuwiqä. Hesanj hui, qu pizqä hipäkipnuwiqä. Itanġa he Nyinyqä quuvqä heqiyätqätanġuwitänġi, ämaqä eeqänänġi, qu henyqä äwqä quvqä wiñġuäniqeqä. ¹⁰ Hea inġani, qokä-apäkä Nyinyqä quuvqä eqämipqä kuapänänġi, quwqä quuvqä heqiyqe qui imäkñäpu, quwqä-quwänqä äwqä quvqä wiñġanġuti, qutanj hñquauñġi, mäkä-hunqä iquauqä

* 24: Makä 13:1-37; Lukä 21:5-36

hipa iu wipnuwiqä. ¹¹ Itanga hiñuä-tqä kuapänäñi, qu quanğä ätuäpu, ämaqä kuapänänä iuqä knuä indqänqe, qui wimäkpnuwiqä. ¹² Kukñuä-suqeu yäpä imä mäpmeqä ii, naqänänä ätimäutä, ämaqä kuapänänä suqä ämaqeunqä wiñqe ävquatämäupnuwiqä. ¹³ Inäqe ämaqä hiunji yäpakänganqä Nyinyqä quuvqä yänänäñqä eqiyäpu äpmamitpqä iquaunji, Goti Hanjuwä Iqu häñä iqumuatäniqeqä. ¹⁴ Itañi Goti Hanjuwä Iqunä ämitñqä iunqä kukñuä äñguänänji, qu qua äwitqutänqä-pa, awä tuäkiqäpnuwiqä. Ämaqä eeqänänjiu tquanğä qätä ae äwiyqanğuwänğani, hiunji yäpaki, inğa timäuniqeqä” ätukqe.

¹⁵ “Inji, tiinjqä. Hiñuä-tqä Deniyäli iqu hiñuiqänä nätmatqä qui imäqä quvqänänä iquenyqä ätätä äqäkqe, nätmatqä iinä iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäqä anä iu pämä tqäutangi qumbnuwiqä. (Ämaqä, hiñuä-tqä iqu äqäkqä iu a ätätqä iqu, knuä äñguänä mequänqä.) ¹⁶ E äqumbiyänğani, ämaqä qua Jutiya pmeqe, qoqonä iunqä zä maqänä uwqäpñqä. ¹⁷ Ämaqä anä atääqä hevqä iu äpmamitätqä iqu, qua mäñi ikuapmäütäqänğani, iqu iqueqä nätmatqä anä yäpä inğisa witanğutqenqä knuä mindqänqä itä, hämänänä zä wänqiyä. ¹⁸ Ämaqä, iqueqä wäunüä iu äpmamitätqä iqu, iqueqä gquä quäuqä metñqä anğumä mäwqä yänqiyä. ¹⁹ Itanga, apäkä äwqä-tänä iuaunqätä, ymeqä anuänqä-tänä iuaunqätänji, zä maqänä mäwqä iqanğpçenqe, huäqä kiinä hunqeqä. ²⁰ Ga hiqä zä maqänä uwqe, yunüanğatä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğatä, matimäuqä yätñqä diñqe, he Goti Hanjuwä Iquenqä tääqä tqäpñqeqä. ²¹ Itanga hanä-iqä inğa timäunige, naqänänä ämäwqätäuniqeqä. Qua änyä qe ipäqäkqänğatqä tanğa ti täunqe, hanä-iqä tqutä asänänji matimäuqä iminqeqä. Qänakndanä-pqe, tqutä asänänji hñqu-pqe matimäuqä yäniqeqä. ²² Hanä-iqenqe, Naqä Iqu ‘Wänqäpu wäniqeqä’ ae ätkqeqä. Iqu iinä mimäkqä-säpi, ämaqä eeqänä qui imäkñgäpäningä. Inäqe Iqu qokä-apäkä Iqueqänqä atäunüä ikqä iquaunqä knuä indqänätä, wänqäpu hiätñqä imäkäniqeqä.

²³ Inğani ämaqä hui, ‘He hiñuä qumbiyä! Kraisi ne ämineyätñqä Goti Iqu ique atäunüä ikqä iqu täqi äpmenä,’ ä ‘Nänji äpmenä’ etqanğpçe, he qätä mäwiyqä pa iqäpñqä. ²⁴ Ii tiinä etanği. Ämaqä quanğä-tqä hui ätimäupu, ‘Nyi Kraisi he ämeyqänqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä änyikqä iqunjqä’ etäpu, ämaqe knuä iqä mapñqenqä, nätmatqä ämaqä mimäkqänänä huitanä-huitanji imäkpnuwiqä. Quanğä iinä tqä iqua, ämaqä Goti

Hanjuwä Iqu Iqueqänqä atäunuä ikqä iquauni, qäyasäqi ätuma wanä-tpu ipnuwiqä. Itanğa ämaqä huizi, ‘Nyi hinuä-tqä iqunjqä’ ätäpu, asänänjä imäkpnuwiqä.

²⁵ Qätä nyipiyä! Nätmatqä ii ätimäuninqenqe, Nyi ae äyä etätjqeqä. ²⁶ Inji ämaqä hui, ‘He hinuä qumbiyä! Kraisi Iqu anjä avqñqä imä äpmenä,’ ä ‘Iqu anjä yäpä ingisa äpmenä’ hitqanqppqe, qätä mäwiyqä pa iqäpnqä.

²⁷ Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätñqänğanj, nyuauä itä qäukuä haqä yätuta we im-imä eeqänänjä äunätñqä-panj, Iquesanj, we asä iinjä hunäniqeqä. Inji ämaqä eeqänänji hinuä qumbnuwiqä. ²⁸ Nätmatqä äpäkonä pizqä witanqgqä iunji, ynñä quvqä iqua äpäpu, äpputmäupu ängpñqäuä.

²⁹ Itanğa, hanjä-iqä naqänänjä ae etqä iqua qäpu hiqanğanj, maqänänji mäptqä iqu hea äwitä, qanüä iqu mäyänqä itä, qätäqueqä iqua qäukuä yätunji äväma, qua täu qiyäpäkñganquwänğa, ga nätmatqä yänänäñqä qäukuä yätu äwiñuwi, ämenjä ipnuwiqä.† ³⁰ Inğanj Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqueqä hiqñqe, qäukuä iu timäuqanğa, hueqä-himqä eeqänä qua täu äpmeñuwi, zä ipu zäaqä ätäpu, hinuä tiinjä qumbnuwiqä. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu qaquvqä iu äpme, Iqueqä yänänäñqetä, Iqueqä yoqä naqe motquetñqetä pñanji qumbnuwiqä.

³¹ Itanğa häawä naqänänjä tqanğa, Iqu Iqueqä enätqä iqua qua manjä eqiyänqä-pa äwäpu, qokä-apäkä Iqueqänqä atäunuä ikqä iu, aquvā maqäpnqä dowatäniqeqä” ätukqe.

³² “Itanğa he zä-eaqä iqu ämetquetñqenqä näqñqä mapiyä. Kiqä äpa iunji, eqä yqänä änyä, quwqä mñj änyä-hänjä ingqäqe, näqñqä tiinjä iqäpnqä. Yunüä äqunätñqe qäpu eätä, mäptqä dnjä hinätñqe, qäqi etanjiyqä. ³³ Asä iinj, he nätmatqä Nyi etqäqä iinj ii timäwäwqanji äqumbiyänğanj, he näqñqä tiinjä hipnuwiqä. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätñqä anjä hänaqä iu näwe tqäutanjiyqä. ³⁴ Nyi he naqä-qakuä etqä. Ämaqä hea inga pmapnuwä iqua, qu mapäkonqä yqänä pmetanquwänğa, nätmatqä eeqänänji timäuniqeqä.

³⁵ Qäukuitä, quaetä, qui imäknäniqeqä. I etanji Nyaqä kukñui, qui mimäkñqä yäniqeqä” ätukqe.

³⁶ “Injäqe nätmatqä iinj äkñğa timäuniqä iinjqe, ämaqä hñqu änyä maqñqä eänä. Ynaunjqä qäukuä yätutanjä iquatä, Nyi Ymeqä Iqundänji, ne änyä maqñqä eänünä. Apiqu Iqueqä-kiuänänjqä. ³⁷ Noa iqu pmetanğa, huakä naqänänjä ätimäukqä-panjä iinj, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätñqänğanj, asä iinjä timäuniqeqä. ³⁸ Huakä

† 24:29 Asayä 13:10; Joeli 2:10

naqänäni matimäuqä änä etanġani, qu ymisañä änäpu, eqä änäpu, apäkä ämepu, apäkä yanä änyäpu, Noa iqu yimba paquvqanġanqä imäkqa äuminjuwi. ³⁹ Qu nätmätqä timäutñqä iinqe maqñqä eäpu, iinä iqa wätqätanġuwänġa, huakä naqänänjä ätimäutä, ämaqä eeqänänjä iinjä iunji pizqä äpakkqeqä. Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu äpätnqänġani, asä iinjä timäuniceqä. ⁴⁰ Ämaqä hñquaqu qeeqä wäunjuä iu äpmamisiyqe, iwä Goti Hanjuwä Iqu hñque itmetä, hñquenji hiñuinä qunäniqeä. ⁴¹ Itanġa apäkä hiaaqu snġumetqä quqowä äqämisiyqe, iwä Goti Hanjuwä Iqu hui itmetä, ga huiñi hiñuinä qunäniqeä. ⁴² Inji hiqä Naqä Iqu anġa päniqätiyä maqñqä eänjuwitanji, he näwenyä imäknäpu anġuanä mimbiyä.† ⁴³ Itanġa he tiinjä-pqenqä kñuä indqämbiyä. Ämaqä anä-tänjä hñqu, ämaqä quwä-meqä hñquenyqe, ‘Iqu heatqä äsqueti päñqutiya’ tä näqñqä ae eätqe, iqu hiñuä anġuä äqunätä, quwä-meqä iqu iqueqä anji qäyäpnasqiyätä, yäpä yänġisa päyätñqe, hiñuinä mäqunquä yänqiyä. ⁴⁴ Iinñqe, he-pqe näwinyä imäkmbu pmapiyä! Hea hñquenji, he ‘Tänġanqce mapqä yänqiyä’ kñuä indqänätqätanġuwänġani, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu äpäñqiyä” ätukqe.

⁴⁵ “Wäunjuä-wiyqä, kñuä anġuä äme, kiqä wäunji anġuä imäkqä iquenyqe, Nyi awä etmqe. Ämaqä naqä iqu, ämaqä iinjä iqueni, iqueqä wäunjuä-wiyqä iquau ämitä, iquauqä ymisañä hea qayunänänġa väniqä iinqe atäunjuä vänqiyä. ⁴⁶ Naqä Iqu äpäqe, iqueqä wäunjuä imitätqä di hiñuä qunġanġani, iqu aquvänä yänqiyä. ⁴⁷ Nyi naqä-qakuänä etqänä. Ämaqä naqä iqu, iqueqä nätmätqä eeqänänji ämitñqenqe, ique atäunjuä vänqiyä. ⁴⁸⁻⁵⁰ I etanġqä-qe, wäunjuä-wiyqä tqe, ‘Nyaqä naqä iqu maqänä mapqä yänqiyä’ kñuä indqänätä, wäunjuä-wiyqä huizi iquau äpästätä, itanġa buayätä eqätä ämaqä hiqiiyqä imitpqä iquatä änmitätqe, hea hñquenji, iqu maqñqä eätä näwenyä mimäkñqä etanġani, iqueqä ämaqä naqä iqu anġi äpäniqeä. ⁵¹ Iqu quvqä e imäkqanġi äqunäqe, iqueni mñä ätävätä, ämaqä wopqä ipu kukñuinä tqä iquatä äpmamitpqä iunqä huätä dowatäniqeä. Iqi äpmapiyanġani, kñuä naqänänjä äqiyäpu, hiqanjä manġtäsqukuä mäuqäpnuwiqä” ätukqe.

25

Kukñuä ktqä, hitqä 10 iuaunqä

† 24:42 Lukä 12:35-48

1 “Ga Āmaqeugā Ymeqā Ekqā Iqu āpātṅqāṅgani, Goti Qāukuā Yātutaṅā Iqunā miqe, apākā hitqā hipa eeqāṅā iuaugā tiwiqā eṅqā-pani hiāniqeqā. Āmaqā apākā metṅqā imāknātā āpātṅqā iqanḡi, iua iqutā āmimbṅqā hiqi-tā āmāsāupu upnuwiqā. 2 Apākā iutaṅā hipa hṅḡiṅā iua, kṅuā maiqe. Itanḡa huizi iua, kṅuā āṅḡuā meqā iuai. 3 Apākā kṅuā maeqā iua hiqi-tā āmāsāupiyi, ga olipqā eqā aowā hiqi-tā anḡi iquatimepu āmāsāuqe, qāsā māma mapqā ipnuwiqā. 4 Ināqe nāqṅqā epiyā iua, eqā-hākā iu equatimepiyi, quwqā hiqi-tā māsāuqetā qāsā āma ppnuwiqā. 5 Āmaqā apākā metṅqā iqu maqānā mapqanḡi, iua hiṅuā hiqaqāṅqā ipiyi, hiqaqā wopnuwiqā. 6 Heatqā quaeqāṅḡani, tāāqe, ‘Āmaqā apākā metṅqā iqu āpqiya. Iqutā mimbṅqā ppiyā’ tuāniqeqā. 7 Itanḡi apākā hitqā iua eeqānāṅi ivatuwāmbiyi, iuaugā hiqi-tā nāwenyā imākpnuwiqā. 8 Apākā maqṅqā iua nāqṅqā iuau-mānda tii tupnuwiqā. ‘Neyaqā hiqi-te esuātṅqā iqanḡi, olipqā eqā aowā hui nātappiyā.’ 9 Iiṅā tqanḡuwāṅḡa nāqṅqā iua kimaṅi, ‘Oeyqā’ tupnuwiqā, ‘Eqā tā, nenyqātā, henyqātā qāyunā maeqā eānā. Eqā miqā iquaunḡā āwāpu, hiqe mbqā ipiyā.’ 10 Itanḡi apākā maqṅqā iua, eqā mbqā ipṅqā uwqanḡuwāṅḡa, apākā metṅqā iqu ātimāuqanḡa, apākā nāwenyā imāknmipqā iua, anḡā yāpā inḡisa iqutā anā ymisaṅā naqānāṅi bṅqā paquvqanḡuwāṅḡa, qu qṅqanḡ māyepnuwiqā. 11 Qānakndaṅi apākā hitqā huizi iua āpqiya, tupnuwiqā. ‘Naqā Iqukiyā. Si āpātṅā, qṅqanḡ nauteyā.’ 12 I tqanḡuwāṅḡa, iqu kimaṅi tiṅḡā tuāniqeqā. ‘Nyi henyqe, tutqā qāpu ānyā maqṅqā eāṅānā.’”

13 Tiwiqā e ātuāqetaṅi tii ātukqe. “Inḡitaṅi, hiqā Naqā Iqu ākṅḡati pāniqenḡe maqṅqā eāṅuwā-qae, he nāwenyā imāknāpu āṅḡuānā mimbiyā.”

*Kukṅuā ktqā, wāuṅuā-wiyqā mbqā mipṅqā iquaunḡā**

14 “Huizi, Goti Qāukuā Yātu Āpmeṅqā Iqunā miqe, ii tiṅḡā eṅqā-paniqā. Āmaqā hṅqu kiṅāmḡā qanḡā wātṅqā imāknātāqāṅḡani, iqueqā wāuṅuā-wiyqā iquaunḡi tāāqā ātuātumetā, qu iqueqā nātmatqe miqāpṅqā iquaugā hipa iu vāniqeqā. 15 Iqu wāuṅuā-wiyqā iquaugā nāqṅqenḡā iwāsāuqe, ga hṅqueni mbqā kuapānā 5,000 āvātā, hṅqueni iṅḡānāṅā 2,000 āvātā, itanḡa yāpakā iqueni 1,000 āvāqe, wāniqeqā. 16 Ae uwqanḡa, maqānāṅi wāuṅuā-wiyqā mbqā 5,000 āmetqā iqu mbqā wāuṅuā imākātā, mbqā haqeqiṅi, 5,000 inā meniḡeqā. 17 Itanḡa āmaqā mbqā 2,000 āmetqā iqu-pqe, mbqā wāuṅuā inā imākāqe, 2,000 inā meniḡeqā.

* 25:13 Lukā 19:11-27

18 Itanġi ämaqä mbqä 1,000 ämetqä iqu äma äwätä, iqueqä ämaqä naqä iqueä mbqe, qua hovqä äptätä, imä zä pteäniqueqä.

19 Hea quäuqä ae äpawqanġani, ämaqä naqä iqu anġumä äpäqe, iqueqä mbqä ävätqenqä näqñqä metñqä, wäunüä imäkqä iquau tääqä tuätumeniqueqä. 20 Itanġa ämaqä mbqä 5,000 ämetqä iqu äpätä, mbqä 5,000 haqeqi hutäkñä ämetqe, qäsä äma äpätä, tiinjä tuäniqueqä. 'Ämaqä naqä iqukiyä. Si mbqä 5,000 ändapknjqä. Hinüä qunyä. Nyi wäunüä imäkätmä, 5,000 haqeqi äyä ämeqe qä.' 21 Itanġi ämaqä naqä iqu tiinjä tuäniqueqä. 'Si ämaqä anġuki eänä, wäunüä qäyunä imäkqukiyqä. Nätmatqä wänjqä isua anġuanänjä ämitqänjä-qae, si nätmatqä kuapä misñqä atäunüä kimqänänjqä. Äpätnä, nyitä aquvänä yenqe qä' tuäniqueqä.

22 Ämaqä mbqä 2,000 ämetqä iqu inä äpätä, tiinjä tuäniqueqä. 'Ämaqä naqä iqukiyä. Si nyinjä 2,000 äyä ändapknjqä. Hinüä qunyä. Nyi wäunüä ämitmä, kiqä haqe qinjä 2,000 inä äyä ämeqe qä' tuäniqueqä. 23 Itanġi ämaqä naqä iqu tiinjä tuäniqueqä. 'Si ämaqä anġuki eänä, wäunüä qäyunä imäkqukiyqä. Nätmatqä wänjqä isua anġuanänjä ämitqänjä-qae, si nätmatqä kuapä misñqä atäunüä kimqänänjqä. Äpätnä, nyitä aquvänä yenqe qä' tuäniqueqä.

24 Itanġi ämaqä mbqä 1,000 ämetqä iqu-pqe äpätä, tii tuäniqueqä. 'Naqä iquki, nyi sinyqe näqñqe qä. Si ämaqä tnänänänjä iqukiyqä. Ämaqä hñqua wäunüä iu ymisanjä vowä ämäuepqe ptqukiyqä. Ämaqä hñqua kuä uwqä tnämäwäp qeunji, kiqä näänqe mequkiyqä. 25 Si suqä iinjä iquki etanġi, nyi zä itmä, tqä mbqä 1,000 qua hovqä iu zä äptekqä-qae, ga täsuwänä' tuäniqueqä. 26 I tqanġa, naqä iqu kimanji tiinjä tuänjqiyä. 'Si wäunüä-wiyqä quvqä enyqä iqukiyqä. Nyinyqe, si näqñqä ae eänjä. Nyi ämaqä hñqua wäunüä iu ymisanjä vowä ämäuepqe ptqunjqä. Ämaqä hñqua kuä uwqä tnämäwäp qeunji, kiqä näänqe mequnjqä. 27 Si näqñqä iinjä eänji, nyaqä mbqe, kiqä pñqä wiqä iunji, sunqä pñqä maeqä ikñäwä? Iinjä imäkqä-säpi, nyi anġumä äpmqänġani, ñqä mbqä qäyunänjitä kiqä haqe qinjä meqäminqä.' 28 Itanġi wäunüä-wiyqä huizi iquauñi, 'He mbqä 1,000 ämotapu, ämaqä mbqä 10,000-tänjä ique wipiyä' tuäniqueqä. 29 'Ii tiinjä etanġi. Ämaqä nätmatqä-tänjä eeqänänjä iquauñi, nyi hui anġi vqanġa, qu kuapänänjä-tänjä hipnuwiqä. I etanġi, ämaqä nätmatqä maeqä eä wänjqäpu ämenjuwä iquauñi, nyi anġi

ämotaumqänä. ³⁰ Itanğa wäunüä-wiyqä quvqä tqueni, he yäpaqä ingisa anä hiawiqä ingisanqä huätä dowatpiyä. Iqi äpmamipqä iqua, hiqunaä mangtäsqukuä ämäupu, knüä qäkmanjpnuwiqä' tuäniqeqä" ätukqe.

Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu ämaqeu iwäsäuniqeqä

³¹ "Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu anğu äpätqängani, yoqä naqä-tänjä äpätä enätqä eeqänänjä iquatä anä ppnuwqä. Itanğa Iqu Iqueqä yoqä naqe motquetqe, ämiqä iqueqä zä-hawä iu pmeniqeqä. ³² Inğanı hueqä-himqä eeqänänjä Iqueqä hinüä iqi tqäuqanğuwänğa, Iqu iquauñi iwäsäutä hñquaqu mäqäqasäueniqeqä. Yaqueqä miqä iqu sipsipqä iquatä, meme iquatä ämäqäqasäuetñqä-pa, i imäkäniqeqä. ³³ Iqu sipsipqä iquauñi ämuangisa, itanğa meme iquauñi qunamäuqängisa, mäqäqasäueniqeqä.

³⁴ I imäkäqetani, Ämiqä Naqä Iqu ämaqä iqueqä hipa ämuangisa tqäutanğuwä iquauñi tiñjä tuäniqeqä. 'Nqä Apiqu he äñğüä emäkätñqä ae etkqeqä. Iqu nätmatqä äñğüänänjä quae änä imäkätäqänga, henyñqä näwenyä imäkekqe, he manñqe, Iqunä ämitñqä yäpä tängisa yappiyä. ³⁵ Ii tiñjä etanğiyä. Nyi buayä dä pmetanğani, he buayä äyä ändapminjuwqä. Nyi eqä manqä pmetanğani, he eqä äyä ändapminjuwqä. Nyi ämaqä hueqä-himqä huitanğunä etanğa, he Nyiñi hiqä anä iuñqä ändma äuminjuwqä. ³⁶ Nyi qäkä mäyäuqä itanğa, he qäkä äyä ändapminjuwqä. Nyi yaqä witanğani, he äyä äminyiminjuwqä. Nyi guä pmetanğani, he äpäpu hinüä äyä ämanğänminjuwqä' tuäniqeqä.

³⁷ I tqanğa, qokä-apäkä jänänjä iqua kimanı tiñjä tupnuwqä. 'Naqä Iqukiyä. Si buayä dä pmetanğnä hinüä äkqänätanä, äkñğa äktapminquäwä? Si eqä manqä pmetanğnä, eqä äkñğa äktapminquäwä? ³⁸ Si ämaqä hueqä-himqä huitanğänänjuki äkqänätanä, neqä anä iuñqe, äkñğa äktma äuminquäwä? Si qäkä maiquki etanğnä, qäkä äkñğa äktapminquäwä? ³⁹ Si yaqä witanğnä ä guä pmetanğnä, äpätanä hinüä äkñğa ämakqänminquäwä? tupnuwqä.

⁴⁰ Itanğa Ämiqä Naqä Iqu kimanı tiñjä tuäniqeqä. 'Nyi aanjä naqä-qakuänänjä etqänä. Nätmatqä eeqänänjä, he Nyaqä guäkautä, napqautä iwimäkmpqe, qu yoqä maeqä qäyä etanğqä-qe, iñi he Nyi nyimäkminjuwqä.'

⁴¹ Inğanı Iqu ämaqä hipa qunamäuqängisa tqäutanğuwä iquau tuäniqeqä. 'Henyqe, Nqä Apiqu, "Qu qui imäkmbñqäuä" ae ätkqeqä. He tä maiusqänänjä äsäñqeunqä huätä upuiyä. Tä äsäñqä iqu, Setänä

iquenqätä, iqueqä enätqä iquaunqätä näwenyä äsanä.⁴² Ii tiinjä etanqiyä. Nyi buayä dä pmetanqani, he buayä mänapqä äyä iminuwiqä. Nyi eqä manqä pmetanqani, he eqä mänapqä äyä iminuwiqä.⁴³ Nyi ämaqä hueqä-himqä huitanunä etanqa, he Nyinji hiqä anä iunqä mändma mäwqä äyä iminuwiqä. Nyi qäkä mäyauqä itanqa, he qäkä mänyiyätqä äyä iminuwiqä. Nyi yaqä äwitmä ä guä-pqä pmetanqani, he mäminyqä da äyä iminuwiqä' tuäniqeqä.

⁴⁴ I tquanqa iqua-pqe kimanji tiinjä tupnuwiqä. 'Naqä Iqukiyä. Si buayä dä pmetanqnä, ä eqä manqä pmetanqnä, ä, hueqä-himqä huitanänänjukki etanqnä, ä qäkä maiquki etanqnä, ä yaqä witanqnä ä guä pmetanqnä, hinuä äkqänätanä yätamakqä makiyqe, äknqa iminquaäwä?' tupnuwiqä.

⁴⁵ Itanqa Ämiqä Naqä Iqu kimanji tiinjä tuäniqeqä. 'Nyi aanjä naqä-qakuänänjä etqänä. Nätmatqä eeqänänji he Nyaqä guäkautä napqautä yoqä maeqä inäsquaunji miwimäkqä iminuwii, iinji he Nyi-pqe mänyimäkqä äyä iminuwiqä' tuäniqeqä.⁴⁶ Ämaqä tqua äwäpiyi, hanjä-iqä qäpu maeqä eniqä di ämepu pmepnuwiqä. Iinjä etanqii qokä-apäkä jänänjä iqua, hänjä hea ique-ique pmeqe ämepu pmetpnuwiqä" ätukqe.

26

*Ämaqä naqä iqua, Jisasi Ique päkpnqä ätkuwinqä**

¹ Jisasi Iqu kuknuä tä eeqänä qäpu ätuäqetani, Iqueqä wäunuanqä ämotquaminqä iquaunji tiinjä ätukqe. ² "He näqnnqä äyuwänä. Hiunji hnquaqu yqänä äwinä. Inqani hiunji naqänänjä Pasopa iqu timäunqiyä. Hiunji iqu ätimäunqanqani, qu Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iquenji, mäkä-hunqä iqua zä-huätatä huepnqä wipnuwiqä."

³ Hea asä qänqani, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Israitqeu miqä iquatä, hiqäva-imäkqä naqä Käyäpasi iqueqä anä iqi aquvä äqänqiwii. ⁴ Iqua kuknuä ätqämanäpu, "Ne Jisasi Ique maqnnqä itmetanä pizqä päsatunqne, äänä imäkatunquäwä?" ätnqiwii. ⁵ "Ämaqe hinuä änaqänäpu mäkä ipäqiyqenqe, ne suqä iinji, hiunji naqänänänqga mimäkqä yatunqneqä" ätnqiwii.

Apäkä hui, eqä jinanjä-weqe, Jisasi Iqueä nyuänjiu equatekqenqä†

⁶ Jisasi Iqu anä-himqä Betani, Saimonä Wänyimänqneä†

* 26: Makä 14:1-2; Lukä 22:1-6; Jonä 11:45-57 † 26:5 Makä 14:3-9; Lukä 7:36-50; Jonä 12:1-8 ‡ 26:6 Saimonä iqu hinuiqänänji wänyimänqä-tänjä äpmaminqä etanqii, qu iquenji "Wänyimänqneä" ätuminuwii.

anä iu äpmaminqe. ⁷ Iqu buayä gmanätqätanğa, apäkä hui hikä häkä eqä jinanä-weqä inqä hıqu, äma äwimetä, Iqueuä nyuanıu equatqke. Häkitä, eqä jinanä-weqetä, kiqä mbqe naqänäni. ⁸ Iqueqä wäunıuänqä ämotquaminqä iqua e äqumbiyi, äwqä tnänä imäkäpu, “Eqä jinanä-weqe, hıngi qui sunqä imäkqiyä?” ⁹ Ii eqä jinanä-weqe, mbqänqä imäkätä, mbqä naqänänä ämetä, ämaqä nätmatqä maeqä iquau mäwqä sunqä iqiya?” ätnıuwi.

¹⁰ Jisasi Iqu iquauqä kukıuınqä näqnqä eä, iquauıi tiınä ätukqe. “He apäkä täsinı, hanä-ıqe sunqä vqäüä? Ii suqä änguänäni nyimäkqiyä. ¹¹ Ämaqä nätmatqä maeqä iqua hesä anäni, hea ıque-ıque äyä äpmeıuä. İtanı Nıi hesä anäni, hea ıque-ıque mäpmeqä imqänä. ¹² Apäkä ii eqe änjıquatqe, ii Nyaqä hıwi qua ptnäniqä iınqä näwenyä inyimäkqiyä. ¹³ Nıi naqä-qakuänä etqänä. Qu qua eeqänänä iunqä äwäpu, kukıuä änguä we-hunqä-tänı awä ätuäkıpiyanıanı, apäkä täsi inyimäkqenqe awä inä tqäpnqe. İni qu iınqä hui mimäuqä ipınenqä” ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wıunqä iquau vätnqä ätukqenqä^S

¹⁴ İnanı wäunıuä imäkqä 12 iutanä Jutasi İskarioti iqu, hiqäva-imäkqä naqä iquauınqä äukqe. ¹⁵ Iquau äwımeqe, yatıqä tiınä äwikqe. “Nıi Jisasi Ique he hitapıme, he nätmatqe äkitanı dappıqäwä?” Yatıqä vqanıqänıanğa, qu mbqä-hiki, 30 qe äwıkuwi. ¹⁶ İtanı Jutasi iqu, Jisasi Iqueni ämaqä iquau vätnqe, hänaqenqä qävqä yatıqä ipäqäkqe.

Jisasi Iqu, Iqueqä wäunıuä yätquakä iquatä, ymisanä yäpakä änguwänıanqä^{*}

¹⁷ Hıunıi bretqä yeıuä qo matäuqä bıqä iquauqä hıunıi kınıanänä iqueni,[†] wäunıuänqä ämotquaminqä iqua Jisasi Iquenyqä äpäpu, yatıqä tiınä äwıkuwi. “Sı hıunıi naqänänä Pasopa iutanä buayä dnqe, ne näwenyänı, äsqı imäkekiyatunıuäwä?”

¹⁸ İınä tquanıuwänıanğa, Iqu tii ätukqe. “He anä-hımqä yäpä inıgısa äpaquväpu, ämaqä iınä ıque hınuä äqumbiyi, tii tupiyä. ‘Ämotqueqä iqu “Tupiyä” ätätä änanıawatqiyä. ‘Hea Apıqu Nyınyqä atäunıuä ikqe, ae qäqıqı quvepıanı, Nyıtä Nqä ämaqä iquatä, hıunıi naqänänä Pasopa iutanä ymisanä natunıue, tqä anä iu nanıunä” ätqiyä,’ tupiyä”

^S 26:13 Makä 14:10-11; Lukä 22:3-6 ^{*} 26:16 Makä 14:12-26; Lukä 22:7-38;

Jonä 13:1-17:26 [†] 26:17 Quväukuä ıque-ıqueni, İsrıtqä iqua bretqä yeıuä qo matäuqä änanıu hıunıi 7 äpmaminıuwi. Hıunıi kınıanänä iunı, qu hıunıi enätqä ämaqä päsqä iqu İsrıtqä iquauqä kaqä-kawäka mapäsqä ämäwqätäukqenqä kıuä ämepu buayä naqänänä ännııuwi. İi hıunıi Pasopayı.

ätukqe. ¹⁹ I tquanğa, iqua Jisasi Iqu ätukqä-pa, Pasopa iutanjä ymisanj nāwenyā qe imākekuwi.

²⁰ Awiyqä ae eqanğa, Jisasi Iqutä, Iqueqä ämaqä 12 iquatä ymisanjä bñqä äpmakuwi. ²¹ Qu ymisanjä ängmanäpiyänğanj, “Nyi naqä-qakuä etqänä. Hesanj hñqu Nyinji, himä-wiunqä iquau nyivänqiyä” ätukqe.

²² I tquanği äwipiyyi, äwqä hanjä vqanğa, qu hñqunä-hñqunä yatñqä wipñqä ipäqäkuwi. “Naqä Iquki, Si e ätnji, ii nyi ma! Qäyutanä?”

²³ Kimanj Iqu tiinjä ätukqe. “Buayä hevqä täu, Nyitä anä ämeququä iquenä, ämaqä Nyi himä-wiunqä iquau nyivätñqä iqu, heyaqä awä iqisanjä hñquvqä. ²⁴ Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji äpäkonänqiyä ätkqä-pa, Iqu e päkonänqiyä. Itanği Ique himä-wiunqä iquau vätñqä iquenyqe, iquenji hanjä-iqä naqänänjä wimenqiyä. Ämaqä iinjä imäkätñqä iquenji, känai maunyqä-säpi, ii ängüä hitäninjä” ätukqe.

²⁵ Jutasi, ämaqä himä-wiunqä iquau vätñqä ikqä iqu, Jisasi Iquenji, yatñqä tiinjä äwikqe. “Ämotqueqä iqukiyä. Si e ätnji, nyi ma. Qäyutanä?”

E tquanğa kimanji, “Si e ätnji qeyqä” ätukqe.

²⁶ Iqua ymisanjä ängmanäpiyänğa,† Jisasi Iqu bretqä hñqu ämeqe, Goti Hanjuwä Ique “änğuiqä” ätuäqe, äkutätä, wäunüanqä ämotquaminqä iquau ävqäwätä, ätukqe. “He ämepu biyä. Tä Nqä huiwiyyä.” ²⁷ Itanği Iqu wainqä-eqä-häki ämeqe, Goti Hanjuwä Ique “änğuiqä” ätuäqe, iquau ävätä ätukqe. “He eeqänänji, eqä tä bñqeqä. ²⁸ Tä Nqä häneqä, he yätamakqä heyätñqä kukñuä guä mäsaunqä iyyqä. Ämaqä kuapänänjä iquauqä suqä quvqe, huätä mamäutñqe, Nyaqä häneqe, iuanqiyä. ²⁹ Nyi he etqänä. Nqä Apiqunä miqä iu wainqä-eqä änyä-hänjä hesä anä naniqanğanqe, Nyi wainqä-eqä anğumñi manqä imqänä” ätukqe.

³⁰ I ätuäqetanji, qu apqä ätpiyyi, anjä-himqä iu äväma, qoqonjä Olipä iunqä äukuwi.

Jisasi Iqu Pitä iquenji, “‘Nyi Iquenqe änyä maññeqä’ tññqinyä” ätukqenqä§

³¹ Inğanji Jisasi Iqu iquauñi ätukqe. “Tänğa heatqeunji, nätmatqä nyimeqanğutqetanji, heqä Nyinyqä quuvqä heqiyqe, mäñdi päwiñqiyä. Ii Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjä ätä äqänänqä-payqä.

† 26:26 Makä 14:22-24; Lukä 22:17-20; 1 Korinä 11:23-26 § 26:30 Makä 14:27-31; Lukä 22:31-34; Jonä 13:36-38

*'Nyi sipsipqä-miqä ique päkmqänä. Iinjä imäkqanqmdqänga, sipsipqä iqua zä im-imä wepnuwiqä.**

32 Itanji Goti Hanjuwä Iqu, Nyi anji nyivauqumuatqanga, Nyi qua Galili iunqä hinuiqä emamniqeqä" ätukqe.

33 I tquanğa Pitä iqu ämävauqe, "Iqua eeqänä nätmatqä kimeqanqutqeta quwqä quuvqä heqiyqä mändi qäyä äpäwiqanquti, nyi injä miqä da ymqänä" ätukqe.

34 I tquanğa Jisasi Iqu, "Nyi naqä-qakuänä äktqänä. Heatqä tquenji, kukutakisqä äkakä matqänga, si Nyinyqe, 'Iquenyqä maqñqeqä' hñquaqui-hñque tutñqinyä" ätukqe.

35 I tquanğa Pitä iqu ämävauqe, "Qäyä eänä. Si äpäkonqti, nyi-pqe anä päkonenqeqä. Nyi Sinyqe, 'Iquenyqä maqñqeqe' matqä imqänä" ätukqe. Itanji wäunqänqä ämotquaminqä eeqänänä huiziqua-pqe, inyanä ätkuwi.

Jisasi Iqu, Gesemäniu Goti Iquenyqä tääqä ätkqenqä†

36 Inqanji, Jisasi Iqutä, iquatä, 'Gesemäniyqä‡ ätminuwä iu ätimäupi, Iqu iquauñi tiinjä qe ätukqe. "He täqi pmapiyä. Nyi tääqä tmqä, näñinqä umqänä." 37 I ätuäqe, Iqu Pitä iquesä, Sepri iqueqä hikñä iquaquisä itmeqe, nänä qe äukuwi. Itanji Iqu änä mäwimänqä itä, Iqueqä äwqe hanjä kiinjä äwikqe. 38 Inqanji Iqu iquauñi, tiinjä qe ätukqe. "Hanjä-iqä tqu, Nyaqä qeqä-quuvqä tämñi imbätäumäqä-qae, ae qäqi äpäkonmqä iqä. He täqi äpmapu, quvqä nemeqenqe äñguä äminyanä." 39 I ätuäqe, nändi ti äwäqe, Iqueqä hipenji qua bu eäqe, tääqä tiinjä ätukqe. "Nqä Apiquki, hänaqä-pqä hui inä etanqutqe, häkä hanjä-iqä-tänjä tqu§ huätä mändavä. Inäqe änyinqä Nyaqeuñi, qäyä etanquti, äkinqä Saqeuñä isñqeqä."

40 Inji ae ätuäqetanji, Iqu Iqueqä ämaqä iquauñqä anji äpäqe, hiqaqä witanğä äqunäqe, Pitä iquenji tii ätukqe. "Änäñänqäwä? He Nyitä anänji, wänqäpu mäminqä iquwiüä? 41 Yamwiqä iqe, he mändi maekittqiyqä yätñqä injqe, he äminyäpu tääqä tupñqeqä. Hiqä quuvqe, qäyunä imäkñqänqä wiñganqutqä-qe, huiwi yänänänqñqä maeqeqä" ätukqe.

42 Iqu anqumä äväma äwäqe, tääqä tiinjä ätukqe. "Nqä Apiquki, häkä hanjä-iqä-tänjä tqu, huätä mändautñqä etanqutqe, kiqä hanjä-iqe, Tqä äkinqä iunä mamqänä."

* 26:31 Sakätiyasi 13:7 † 26:35 Makä 14:32-42; Lukä 22:39-46 ‡ 26:36 Yoqä 'Gesemäni' kiqä quati tiinji. 'Zä-olipqä häukui quqowä päsqä.' li olipqä wäunqä iu, qoqonä Olipä iu äwominqe. § 26:39 Matiu 20:22; Jonä 18:11; Itkimäqä 16:19.

⁴³ Itanğa iquauñqä anğumä äpäqə, iqua hiñuä kukuäñuä wiyqanğı hiqaqä witanğä äqunğqe. ⁴⁴ Iqisanı Iqu iquauñi anğumä ävämäñi, tääqä yäpaki, kiñganänğä iquaqu ätkqä-pa, ätkqe.

⁴⁵ Qänakndanı Iqu Iqueqä ämaqä iquauñqä anğu äpawäqe, ätukqe. “He hiqaqä yqänä äwiñuwi, hapä äpmeñauä? Qätä nyipiyä. Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Ique, ämaqä suqä quvqä imäkqä iquauqä hipa iu wipñqe, ae qäqiyqä. ⁴⁶ He pämä äpmepu äwanä! Hiñuä qumbiyä. Huiziuqä hipa iu nyivätñqä iqu, ae qäqi ätimäutñqä iqiyä” ätukqe.

*Jutasi iqu Jisasi Iquenı, himä-wiunğä iquau äwikqenğä**

⁴⁷ Jisasi Iqu kukñuä ii yqänä tätqätanğanı, Jutasi ämaqä 12 iquautanğä iqu äpkqe. Iqutänı, ämaqä kuapänänı, ipäqäyünätä, jävqätä a äqätqa äquvepkuwi. Ämaqä iquauñi, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, qokä-apäkä iu miqä huiziquatä ändowatkuwi. ⁴⁸ Qu änyä upñqä imäknäpiyanğanı, täkqä-tqä iqu, huiziquauñi tii ätukqe. “Nyi ‘Ämaqä Tqueyqä’ etätmi, kikiyä äwunğundi, he Iquenı a kiqätñqe.” ⁴⁹ Qu ätimäupiyi, Jutasi iqu Jisasi Ique maqänä äwimeqe, “Ämotqueqä Iqukiyä, heatqevqä” ätuätä, manğawiu kikiyä äwunğqe.

⁵⁰ Itanı Jisasi Iqu iquenı, “Näueqä iquki, nätmatqä si imäktñqä äpñi, imäkiyä” ätukqe.

Inğanı ämaqä iqua äppiı, Jisasi Ique a qe äkiqätkuwi.

⁵¹ Ique kiqätqanğuwänğa, Jisasi Iqueqä ämaqä hñqu, iqueqä ipäqäyünı ämäkäqiyäqe, hiqäva-imäkqä naqä iqueqä wäunñuä-wiyqä hñque, qätä mñä hämänä ätqavämäukqe. ⁵² I imäkqanğa, Jisasi Iqu iquenı tii ätukqe. “Tqä ipäqäyünı, kiqä anğä iu anğı qupuiseyä. Ämaqä ipäqäyünğä itä mäkä äumbqä eeqänänğä iqua, ipäqäyünğä iutanä päkombnuwiqä. ⁵³ Si tiinñqä maqñqä enğä? Nyi Nqä Apique yatñqä vqanğndqe, Iqu enätqä kuapänä 50,000 iquauñi, yätämäkqä nyipñqä ändowätanğiyä. ⁵⁴ Itanğqä-qe Nyi iinğä imäkqanğndqe, kukñuä Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänğqe, qäyünänı äänä timäuniqätiyä? Iqueqä bukä iunı, ‘Nätmatqä tä, Nyi nyimenğiyä’ ätä äqänänä” ätukqe.

⁵⁵ Ique a kiqätqanğuwä iquauñi, Iqu tiinğä ätukqe. “He ipäqäyünätä, jävqätä a äqätqa äpquwi, ämaqä äpäsätä quwä-meqä hñque a äkiqätätqanğuwä-pa, Nyipqe, iinğä etanğä anğiqätqäuä? Hiunji eeqänänğä iunı,

* 26:46 Makä 14:43-50; Lukä 22:47-53; Jonä 18:1-11

Nyi hiqäva-imäkqä anä ququawä iu äpmamä, qokä-apäkä iu ämotquetqätanjanj, inğa manğiqätqä, sunqä itqänuwäwä? ⁵⁶ Nätmatqä eeqänänä ii, hiñuä-tqä iqua kukñuä äqiyäpu ekuwä ii, qäyunä imäkätñqä ätimäuqeqä” ätukqe.

Itanji wäunuänqä ämotquaminqä eeqänänä iqua, Jisasi Ique zä äväma äwekuwi.

Käyäpasi iqu, Jisasi Ique kukñuä ämitkqenqät

⁵⁷ Ämaqä Jisasi Ique a äkiqätukuwä iqua, Iqueni Käyäpasi hiqäva-imäkqä naqä iqueqä anä iunqä qe ätuma äukuwi. Iqinji, kukñuä-suqenqä näqnqä iquatä, ämaqeu miqä huiziquatä, aquvä äqambu äpmaminjuwi. ⁵⁸ Pitä iqu Jisasi Ique kinjä-nänji ti äwivändqa äpätä, hiqäva-imäkqä naqä iqueqä anä täknä yäpä inğisa äpaquväqe, “Jisasi Iqueni nätmatqä äkitanji wimenqutiyä” tä, ämayukä-imanqä iquatä anä äpme, hiñuä äqunä äpmaminqä.

⁵⁹ Hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Israitqä iquau miqä naqä huiziquatä, Jisasi Ique pizqä päkpnqä diñqe, quanğä tññqä hñquau tääqä ätuätumepu, Iqu suqä quvqä hui imäkqänqä qävqä iminjuwi. ⁶⁰ Ämaqä kuapänä äpäpu, Iquenyqä quanğä täqisqanğuwä-qe, ämiqä naqä iqua, Ique pizqä päkpnqä iinqe, qakui mämäqumueqä ikuwi. ⁶¹ Qänakñi, ämaqä hñquaqu äpäsinjä, tii ätukiyi. “Ämaqä Tqu, ‘Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä anji äpnetmä, hiunji hñquaqui-hñquenyä anği mätmqänä’ ätkqeqä” ätukiyi.

⁶² I tquanğiyänğa, hiqäva-imäkqä naqä iqu pämä ätqäuqe, Jisasi Ique yatñqä tiinjä qe äwikqe. “Iquaqu e ätqiyi, änäänğä? Si kima matqä isñqätanä?” ⁶³ Itanği Jisasi Iqu kukñuä hui matqä ikqe. Itanji hiqäva-imäkqä naqä iqu tii ätukqe. “Si kukñuä naqä-qakuänänjinä nattñqä iinqe, nyi Goti Hänjä äpmenqä Iqueqä yoqä iutanä yatñqä äkiyqänä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-quki eänä, ä Kraisi, Goti Iqu ne äminesñqä atäunjuä äkikqä Iqukitanä?”

⁶⁴ I tquanğa, Jisasi Iqueuä kimanji, “Si e ätnji qeyqä. Nyi he etqänä. Qänakndanji, he Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Yänänäqnqä-tänjä Iqueqä hipa ämuangisa pmetanği hiñuä qumbnuwiqä. Itanğa Iqu qaquvqeu pmeqä qäukuä yätuta quvepqanği, qumbnuwiqä” ätukqe.

⁶⁵ Käyäpasi iqu i tquanği äwiyäqe, äwqä tnänjä wiñanği, iqueqä gquä quäuqä äpisätä, tii ätukqe. “Iqu Goti Hanjuwä Iqu enqä-pa timäutñqä tquanği, äyä äwiyänjunä. Ne Ämaqä Tqueqä suqenqä awä natpnqe, ämaqä hñquaunqä qävqä

miqä yatunqweqä. ⁶⁶ Ne Ique änä-änä imäkatunqwenqe, he knuä äänä hiyqiyä?” ätukqe.

I tqanğa qu kimanı, “Iqu suqä quvqä-tänu-qae, äpakonätñqeqä” ätukuwi. ⁶⁷ E ätupiıyı, qu Iqueqä himä-hiqumuanä iu makukuä äqutäupu, aanä kuapänänä äpäkminıuwi. ⁶⁸ Inğanı iqua äpäsäpu tii ätukuwi. “Si Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu atäunuä äkikqä Iquki, hiñuä natiyä. Ämaqä tä äkpäsquwä iqua, tqukuakä?” ätukuwi.

Pitä iqu, ‘Nyi Jisasi Iquenyqä maññeqä’ ätkqenqä†

⁶⁹ Asänğanı, Pitä iqu yäpaqä mänğisa, anä ququawä iqi äpmaminqe. Apäkä wäunuä imäqä hui, iqu-tänä qäqi äpäta, “Si Jisasi Galilisanä Iqutä anä äpmetqänıyiqä” ätukqe.

⁷⁰ Itañgi Pitä iqu ämaqä eeqänänä iquauqä hiñuä iqisanı, “Oeyqä. Si kukñuä tä ändñi, nyi maññeqä” ätukqe.

⁷¹ Itañgi iqu äwäqe, täknä hävqä iu miqä iquauqä anä iu ätqäuminqe. Iqinı apäkä wäunuä imäqä hui, ique hiñuä äqunäqe, ämaqä qäqi pmetanğuwä iquaunı, “Ämaqä tqı, Jisasi Nasäretqätanä Iqutä anä äpmetqänıyiqä” ätukqe.

⁷² I tqanğa, Pitä iqu anğumñi, “Oeyä” ätukqe. “Nyi aanä naqä-qakuänänä ätqänä. Ämaqä Iquenyqe, änyä maññqä eänänä.”

⁷³ Qänaki wänqäpñi, ämaqä qäqi ätqäuminıuwä iqua äpäpu, ique ätukuwi. “Naqä-qakuänänjqä. Si Ämaqä Iqutä anä äpmenıuwä iquautanä iqukiyqä. Ne tqä quväki äkiyätanä, näññqä ämequnä.”

⁷⁴ I tqanğuwänğa, Pitä iqu kukñui, yänänäññqä tiñä ätukqe. “Aanä naqä-qakuä etqänä. Nyi Ämaqä Iquenyqe, maññeqä. Nyi kukñuä naqä-qakuä matqä iqanğndqe, Goti Hanjuwä Iqu hanä-iqä qäyä dapänä.” Iqu kukñuä qäpu ae tqanğa, maqänänı kukutakisqä äkakä qe ätkqe.

⁷⁵ Asä qanğanı, Pitä iqu Jisasi Iqueqä kukñui, “Kukutakisqä äkakä matqanğa, si Nyinyqe, ‘Maññeqä’ hñquaqı-hñque ttñiqä” ätkqenqä knuä indqänäqe, yäpaqä mänğisa äwäqe, knuä naqänänä äqäkqe.

27

*Pailoti iquenyqä ätuma äukuwinqä**

¹ Zä ae äveqanğa, hiqäva-imäqä naqä iquatä, Israitqeu miqä huiziquatä, Jisasi Ique pizqä päkpñqä kukñuä

† 26:68 Makä 14:66-72; Lukä 22:54-62; Jonä 18:15-18,25-27

* 27: Makä 15:1-20; Lukä 23:1-25; Jonä 18:28-19:16

imäkkuwi. ² Itañi qu Ique guä äkiqiyäupu, kiyapqä kinjanänjä Pailoti† ique wipñqä ätuma äukuwi.

Jutasi iqu imäkkqenqä‡

³ Jutasi, ämaqä Jisasi Ique himä-wiunqä iquau äwikqä iqu, qu Jisasi Ique kukñuä ämitäpu, “Iqu äpäkonänqiyä” tqanquwi näqñqä ämeqe, iqu suqä ii ikqenqä wombä ämetä, mbqä-hikä hiqäva-imäkqä naqä iquatä ämaqä miqä huiziquatä äwikuwi, anñi äma äukqe. ⁴ Iquau äwimeqe, tiñä ätukqe. “Nyi suqä quvqä ae imäkqeqä. Ämaqä nyi he etapqä Iqu, suqä quvqä mimäkqä itñqä-queqä.”

I tquanğa, qu kimanñi, “Ii nätmatqä neqä hmanjqä. Tqä dutanänjqä” ätukuwi.

⁵ Itañi Jutasi iqu mbqä-hiki, hiqäva-imäkqä anñä inğisa ätnämawanñi, ävama äwäqe, iqueqä-kiuä guä äqupuäqänğqe.

⁶ Hiqäva-imäkqä naqä iqua mbqä-hikä iinñi ämapiyi, ätkuwi. “Mbqä tä ämaqä pizqä päsqä iutanä-qae, ga ne mbqä hiqäva-imäkqä anñitanñitä pñqä qäsä maeqä yatuñqueqä.” ⁷ Itañi qu kukñuä imäkpiyi, mbqä iquenñi ämaqä qua qondä imäkqä iqueqä qua hñqu, ämaqä kinñä nändanñä iquau qua ptepnuwänjqä mbqä qe ikuwi. ⁸ Iinñiqe, qu “Qua häneqeqä” änyuätmiñuwi, tängga-pqe inä ätqä äwätqänäuä. ⁹⁻¹⁰ Iinñä etanñi, kukñuä hñqu Goti Iqu hinñuä-tqä Järämai iqueqä manñä iu hinñuiqänä ätimäuekqe, ii naqä-qakuä ätimäukqe. Ii tiyi.

“Mbqä hikä kuapänänñi 30, Israitqä iqua ämaqä tqe mbqä ipnuwänjqä ataunñä ikuwi, qu ämepu, Naqä Iqu nyi ändkqä-pa, ämaqä qua qondä imäkqä iqueqä quae mbqä ikuwi.”§

*Jisasi Iqu, Pailoti iqueqä hinñuä iqi ätqäukqenqä**

¹¹ Jisasi Iqu Pailoti iqueqä hinñuä iqi tqäutanğa, Pailoti iqu Iquenñi yatñqä tiñä qe äwikqe. “Si Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iqukitanä?”

E tquanğa kimanñi, “Si e ätñi qeyqä” ätukqe.

¹² Itañi hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqe miqä huizi iquatä, qu Jisasi Iquenyqe, “Suqä quvqä iinñä-iinñä imäkätñqeqä” tuätqätanğuwänğga, Iqu kukñuä hui kimanñi, mätquä ikqe. ¹³ Iinñä etanñi Pailoti iqu Iquenñi

† 27:2 Pailoti iquenñi, Romätanñä miqä kinjanänñä Sisa iqu qua Jutiya iu kiyapqä kinjanänñä pmetñqä atäunñuä ikqe. Israitqä iquau miqä eeqänänñä iqua, kiyapqäeqä yäpä iqi äpmamiñuwi. ‡ 27:2 Wäunñuinñqä 1:18-19 § 27:9-10 Järämai 32:6-9; Sakätiyasi 11:12-13 * 27:9-10 Makä 15:2-5; Lukä 23:3-5; Jonä 18:33-38

yatnqä äwikqe. “Änäängä? Kuknuä eeqänänä tä Sinyqä äquvepqe, qätä mäwiyqä injinyä?”

¹⁴ Yatnqä i vqanğa, Jisasi Iqu kimanı mätquä ikqe. İniñqe, Pailoti iqu yäunüä itä, knüä kuapanä indqängqe.

¹⁵ Quväkuä ique-ique, Pasopa imäkäpiyängani, Israitqä iqua, ämaqä guä äkiqiyäuepqä hñque atäunüä iqanğuwänğa, kiyapqä naqä iqu iqueni ewewqatminqeä.

¹⁶ Jisasi Iqu Pailoti iqueqä hinüä iqi ätqäukqä quväuäkuä iqueni, ämaqä suqä quvqä huiziquau ämawqätäuä, aanä naqänänä imäkqä hñqu guä äpmaminqe. Iqueqä yoqe, Jisasi Baräpasi ique.

¹⁷ Qokä-apäkä iqua aquvä ae äqänätanğuwänğa, Pailoti iqu iquau yatnqä tiinjä qe äwikqe. “Henyqä pätnqä ewewqatmqä dinqe, tquenyqä hinğiyä? Nyi Jisasi Baräpasi ique ewewqatmqätanä, ä Jisasi, ‘Kraisi Iqueqä’ ätätqänuwä Ique ewewqatmqätanä?”

¹⁸ Israitqä iquau miqä iqua, Jisasi Iqu yoqä naqä metqätanğqenqä äwqä quvqä imäkäpu ätuma äpkuwinqe, Pailoti iqu näqnqä eä, yatnqä i äwikqe.

¹⁹ Pailoti iqu zä-hawä iwäsäuqänqä iu pmetanğa, iqueqä apäki kuknuä iquenyqä tiinjä ätätä ändowatkqe. “Nyi Ämaqä Jänänä Iqueni wätqä äqunänqä-qae, hanä naqänänä änyiyqiyä. İni si Iqueni, quvqä hui mitqueqä panä.”

²⁰ İnäqe hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqu miqä iquatä, qu qokä-apäkiuqä knüä iunı hinı-hinı iwimäkäpu, “Baräpasi ique dowatätinä, Jisasi Ique pizqä päkiyä” tupnqä imäkkuwi. ²¹ İtanı kiyapqä kinğanänä iqu, iquauñı yatnqä anğumä, “Ämaqä tquaquisanı, nyi äkisque hewasqiyäwqatmqä hinğiyä?” tquanğa, iqua manı tiinjä ätukuwi. “Baräpasi iquenyqeä.”

²² İ tquanğuwänğa, Pailoti iqu yatnqä tii äwikqe. “İ etanğutqe, nyi Jisasi, ‘Kraisi Iqueqä’ ätätqänuwä Iqueni, äänä imäkmqenqä engiyä?”

İ tquanğa, iqua kimanı, “Iqueni, zä-huätatä hueyä” ätkuwi.

²³ Ga Pailoti iqu ämävauqe, “Sunqäwä? Iqu suqä quvqä äki imäkätñqäwä?” ätukqe.

İnjä ae ätquanğa, qu aanä yänänäqnqä ätkuwi. “Iqueni, zä-huätatä hueyä.”

²⁴ Pailoti iqu qokä-apäki, iqueuä kuknui qätä mäwiyqä ipu, mäkä naqä timäutñqänänä ikutänğangi näqnqä eäqe, iqu eqä hui ämeqe, iqueqä hipae, qokä-apäkä iquauqä hinüä iqisa asñä äqängqe. İnjä itä, tiinjä ätukqe. “Ämaqä

Tqu äpâkonätä häneqä iuatnqä iqe, nqä hmanjqä. Ii hiqeqä.”†

²⁵ I tquanğa kimani, qokä-apäkä eeqänäni, “Quvqä tä, nesä, näyaqä ymeqä-pqä iquatäni, qäyâ witätneqä” ätukuwi.

²⁶ I tquanğuwitani, iqu Baräpasi iqueni, iquauñqä hiñuinä qe äqunäwatqke. Itanğa Jisasi Iqueni, mäkä-iqä iqua täuatätäu iqanğuwänğa, iqu ämaqä zä-huätatä huepnqä iquau äwikqe.

²⁷ Kiyapqä kiñanänjä iqueqä ämaqä mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueni, kiyapqäeqä anjä iunqä ätuma äwäpu, mäkä-iqä huizi iquau-mända ique qäuiqä mamäupnqä tääqä ätuätumakuwi.

²⁸ Inğani iqua Ique mändi äkittqiyäpu, qunğä ämiqä naqä enqä-pa hiätnqä tii imäkkuwi. Iqueqä gquä quäuqä huätä äquvätäpu, hänesqä hnqu ämiqä naqä iqua ipnmiñuwä itani ämepu äwiptkuwi.

²⁹ Itanğa guä yänjä-täni äkuiyäpu, nätmätqä ämiqä naqä iquauqä ynğa enqä-pa imäkäpu, Iqueqä nyuänju ämuasmäwiyäpu, jävqä hnqu ämepu Iqueqä hipa ämuanğisa a ämuätäpu, qonjä äwoktäupu, “Israitqä iquauqä Ämiqä Iquki, ne haqeqä ämakmäuqunä” ätuäpu,

tä sisäwqä äwimiñuwi. ³⁰ Qu qunğä e iwimäkäpiyitani, Ique makukuä äwquväuqutäpu, jävqä iqueqä hipa iu a ämuätukuwi ämotaupu, Iqueqä nyuänju äpäkmiñuwi.

³¹ Qu mändi e äkittqiyepiyitani, gquä hänesqe huätä äquvätäpu, Iqueqä qäki anği äwiyätäpu, zä-huätatä huepnqä ätuma äukuwi.

Jisasi Iqueni zä-huätatä äuekuwiñqä†

³² Qu e äwäpiyanğani, mäkä-iqä iqua, ämaqä anjä-himqä Sairini iutanjä Saimonä ique hiñuä äqumbiyi, iqu Jisasi Iqu zä-huätatä hunätneqe, äma wätneqä kuknuä ätuätumakuwi.

³³ Qu äupiyyi, anjä yoqä Golketa qunätanğqä iu ätimäukuwi.

Yoqä iini, kiqä quati, ‘Ämaqä nyuänjä-yänjiqä.’ ³⁴ Iqini, täñjä-hunqe Iqueqä huiwiuni wipti iqiyätneqe, qu Jisasi Iqu nätnqä diñqe, wainqä-eqetä, marasiñqä zä iqetä yuquiyaqui imäkäpu äwikuwi. Iqu mänğä-mänğänqä itä, manqä ikqe.

³⁵ Mäkä-iqä iqua Ique zä-huätatä ae äuepiyyi, Iqueqä gquetä, ämuasmänqetä iwäsäupu, kikiñä mapnqä hänjä ikuwi. ³⁶ Iqi hänjä ämiqämanäpu, ämaqä hui äpäpu, Ique yätamäqä vqänqä hiñuä äqumbu äpmamiñuwi.

³⁷ Iqueqä nyuänjä haqeqäni, qu kuknuä ämitkuwä iqu ätäpu äqiyekuwi. “Tä Jisasi, Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä

† 27:24 Pailoti iqu iqueqä hipae asnä äqänätä kuknuä i ätukqe, kiqä quati asänänjiqä. † 27:31 Makä 15:21-32; Lukä 23:26-43; Jonä 19:17-27

Iqueqä.”³⁸ Jisasi Iqu-tänjä qäqiqiñi, ämaqä äpäsäsinyä quwä-meqä hñquaquini, zä-huätatä äuekuwi. Hñquenji, hipa ämuangisa äuepu, hñquenji qunamäuqängisa äuekuwi.

³⁹ Ämaqä iqi äpawäpiyi, qu nyuänjä ptqä äqiyäpu, Iquenji tä sisäwqä äväpu, tii ätukuwi. ⁴⁰ “Si, ‘Nyi hiqäva-imäkqä anji äpnetmä, hiunji hñquaqui-hñquenyä anji mätkunjqä’ tqä-qukiyqä. Inji Si Tqä-täuä yätamäkqä yqä inyä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquki etangutqe, zä-huätatä äunänjitanji, äyaqäsqänga biyä” ätukuwi.

⁴¹ Hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, qokä-apäkä miqä huiziquatäñi, qu-pqe Ique tä sisäwqä inä äväpu, tii ätñguwi. ⁴² “Iqu ämaqä huiziunji hänjä iqumuatätñqä-qe, Iqueqä-kiuänji hänjä miqumuatñqä iqiya. Iqu Israitqä iquau Miqä Naqä-qu etangutqe, ga zä-huätatä äunänqetanji, äyaqäsqänga pqañguti, ne Iquenyqä quuvqä hiqiyatunquänänjä. ⁴³ Iqu ‘Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqunjqä’ ätätñqeqä. Inji Iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätñqä Iquvqä. Goti Iqu Iquenyqä äwiñganqutqe, täñga yätamäkqä vätnqänänjqä” ätñguwi. §

⁴⁴ Ämaqä quwä-meqä Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi äuekuwä iquaqu-pqe inä itquesinyä, kukñuä quvqä ätukiyi.

*Jisasi Iqu äpäkonqenqä**

⁴⁵ Itanji hiunji quemisqänganji, qua eeqänänjä iunji, hea äwäkqe. Mäptqä äwitñqä qäqä ti pmetanğa, we anji äunqqe.

⁴⁶ Mäptqä äwitñqä qäqä ti pmetanğanji, Jisasi Iqu tääqä yänänäqñqe, tii ätkqe. “Eli! Eli! Lema säpäktani?” Kiqä kukñuä quati tiñji. “Nqä Goti Iqukiyä! Nqä Goti Iqukiyä! Si sunqä nyivquatämäunya?”

⁴⁷ Ämaqä qäqiqi ätqäumiñuwä hñqua, kukñuä tä qätä äwipiysi, “Ämaqä Tqu, Laisa iquenyqä tääqä ätqiyä” ätkuwi.

⁴⁸ Itanğa maqänänji, ämaqä qutanjä hñqu tnänjä äwäqe, yaanjä hñqu ämeqe, wainqä-eqä iu äyeqe, wainqä manğua inğanğa, iqu jävqä iu ävätäutä, Jisasi Iqu nätnqä äwikqe. ⁴⁹ I imäkätqätanğa, huizi iqua Iquenji, “Qaiyä” ätukuwi. “Laisa iqu äpäta Iquenji yätamäkqä ävänqutiyä, mäwqä yänqutiyä? Hiñuä äqänänä äpmenä.”

⁵⁰ Inğanji Jisasi Iqu tääqä yänänäqñqä anğumä ätäqe, Iqueqä hindnä-meqe äwquatämäuqe, äpäkonqqe. ⁵¹ Asä qänganji, yuä naqänänjä hiqäva-imäkqä anjä yäpä inğisa

§ 27:43 Ämaqä miqä iqua e ätkuwi, qu Apqä Bukä 22:8 iquenqä kñuä indqänäpu ätkuwi. * 27:44 Makä 15:33-41; Lukä 23:44-49; Jonä 19:28-37

imaknminqä iqu, hituñuä yätuta inçi-inçi äpknga äpawiçe, hñquaqu çe imäkngqe. Itanğa quae yäunüä-yäunüä itä, hikä naqä hñqua çe äqiyämisqängqe. ⁵² Itançi hikä hovqä ämaqä pizqä emiñuwä iunçi, Goti Iqu qñqanjä äutäutä, Iqueqä ämaqä ae äpäkonğuwä hñquau ançi ävauqumuatkqe. ⁵³ Qu qua äptekuwä iu ävämapiyi, qänakndançi Jisasi Iqu anğumä ävauqanğa, qu Goti Hanjuwä Iqueqä anä-himqä Jerusälemä yäpä inçisa äpaqukuwi. Iqinçi, ämaqä kuapänänjä iqua, iquaunçi hinüä äqunğuwä.

⁵⁴ Mäkä-iqä Jisasi Ique hinüä äqumbu äpmamiñuwä iquatä, quwqä ämiqä iqutä, qua yäunüä-yäunüä iqanğqetä, nätmätqä ätimäuqanğqetä hinüä äqumbiyi, zä kiinçä winğançi, tiinçä ätnğuwä. “Naqä-qakuänänjçä. Ämaqä Tqu, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqueqä.”

⁵⁵ Qu Jisasi Ique i itqueqanğuwänğa, apäkä kuapänänjä iua-pçe, kinçä qäqiqi ätqäupu, hinüä inä äqunminüwi. Qu Jisasi Iqu Galili iu ävämeqanğqetänçi, Ique yätamakqä äväpu, qänaki äwivändkuwä iuayi. ⁵⁶ Iuauqä awä iqisançi, tä Mäliya anä-himqä Maktälatanä iiyi. Itanğa huizi, Mäliya Jemisi iqueqätä Josepä iqueqätä känaiyi. Itanğa huizi, Sepri iqueqä ymeqä iquaquiyqä känaiyi.

Jisasi Iqueqä huiwi, pñqä ekuwinqät†

⁵⁷ Mäptqä äwitnqä ti pmetanğançi, mbqä-tänjä hñqu anä-himqä Arämatiya iutanjä, iqueqä yoçe Josepä iqu äpkqe. Iqu Jisasi Iqueqä kukñuä iu qänaknä iqä-que. ⁵⁸ Iqu Pailoti iquenyqä äwäçe, yatnqä ävätä, “Nyi Jisasi Iqueqä huiwi, äma umqä hinuinä nçinyä” ätukqe. I tquanğa, Pailoti iqu iqueqä mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueuä huiwi ique wipnqä ätukqe. ⁵⁹⁻⁶⁰ Itançi Josepä iqu huiwi äma äwäçe, yuä anğuanänjä quäuqä hñqu ämetä, huäqä äutäçe, iqueqä-kiuä ptnqänqä mñjä hänjä ätäñäkqä ique yäpä inçisa çe ekqe. Iinçä ae eäçe, iqu hikä naqänänjä hñque, huaqä-huaqä ämiqa äpätä, hovqä manjä iu äpmäveqa äukqe. ⁶¹ Mäliya Maktälatanä iisä, Mäliya huizi iisä, iuaqu ämaqä qua ptnätanğqä qäqiqi hinüä äqunyinyä äpmamiñiyi.

Mäkä-iqä iqua, qua hovqä iu hinüä äqumbu ätqäumiñuwinqä

⁶² Hiunçi nätmätqä Sämbatqä hapä pmeqanğanqä hukiki imäkqä iqu qäpu eäçetänçi, awinğançi hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Parisi iquatä, Pailoti iqutä kukñuä tñnqä äukuwi. ⁶³ Qu iquençi, tiinçä çe ätukuwi. “Ämaqä

† 27:56 Makä 15:42-47; Lukä 23:50-56; Jonä 19:38-42

naqä iqukiyã. Ne Āmaqä Quangä-tqä Iqueqä kuknuã hñquenyqä knuã äneyqiyã. Iqu yqänã äpmeqãngani, ‘Hiunji hñquaqi-hñque päwqãngani, Nyi angumã ävamniqeqã’ ätkqeqã. ⁶⁴ Inji ämaqä qua ptñqä täñji, hiunji hñquaqi-hñquenãnganqe, qu qñqãñã äñguänã ptäuepñqä tuätñqeqã. Iqueqä wãñjuãñqä ämotquetñqä iqua äpäpu, Iqueqä huiwi quwã äma äwãpu, qokã-apãkã iquaunji, ‘Iqu qua iutani angumã ae ävauqeqã’ ätupqe, ii quvqeqã. Quangä änyã-hãñã e ätpqe, qu Iqu kuknuã quangä hñuiqänã ätmiñqä iunji, ämãwqätãupñqãuã” ätukuwi.

⁶⁵ Kimañi Pailoti iqu iquaunji, tiñã qe ätukqe. “Āmaqä qua äptnãñqä iunji hñuã äqumbu tqãupñqe, mäkã-iqã hñquau itmepu, hovqã iu pmãukuã yãñãñqñqã ptãpñqã hiqã enqã iunã imãkpiyã” ätukqe.

⁶⁶ Iqu e tquanga, iqua Ique qua äptekuwã iunqã äupiwi, hikã qua hovqã iu ptãñãtanqã iqueni hiqñqe pmua imãkãpu, mäkã-iqã iqua hñuã äqumbu tqãutpñqã ätqãtekuwi.

28

*Jisasi Iqu angi ävaukqenqã**

¹ Sämbatqã hiunji hapã pmeqã ae äpäwqãnga, hiunji kinganãñã iqueni, mäptqã timäutñqã qãqã etãnga, Mãliya Maktãlatanã iisã, Mãliya huizi iisã, iuaqu qua äptekuwuwi hñuã qunyiñqã qe äpkiyi. ² I päťqãtanqiyãñga maqãñãñji, ekã naqãñãñã hñqu ikqe. Ii tiñã etãñqiyã. Naqã Iqueqã enätqã hñqu qãukuã yätuta äquvepätã, hikã ique kunmä-kunmä ämiqe, hikã iqueqã haqeqi äpmamiñqe. ³ Enätqã iquesani we nyuauã iqãqã enqã-panã äññqqe. Itãnga iqueqã gquã quãuqã, qãpaiqã hiwiyã-hãukuã enqã-paniqã. ⁴ Mäkã-iqã, hñuã äqumbu ätqãuminuwã iqua, qu iquenyqã zã ipu, yãñjuã-yãñjuã ipu, ämaqã ae äpäkoñguwã enqã-panã-qua ekuwi.

⁵ Apãkã iuaqu äwimeqãñqiyãñga, enätqã iqu iuaquñji ätukqe. “Qe zã miqã panyinyqã. Nyi näqñqeqã. Qe Jisasi, zã-huätatã äuequwã Iquenyqã qãvqã iñqã äquvepqinyqã. ⁶ Iqu hñuiqänã ätkqã-pa, ae ävauqeqã. Täqi mäwiqã eänã. Iqu äwiñqeu qunyiñqã binyqã. ⁷ Itãnga qe maqãñã äwäsinyã, Iqueqã wãñjuãñqã ämotquetñqã iquau tiñã suinyqã. ‘Iqu qua äptequwã iutani ae ävauqeqã. Tiñã-pqã inãñqã. Iqu heñi hñuiqã evãma, Galili iunqã äwqiyã. He Ique hñui, iu qumbñqãuã ätqiyã’ suinyqã. Nyi kuknuã tä hitmqã äquvepqeqã” ätukqe.

* 28: Makã 16:1-11; Lukã 24:1-12; Jonã 20:1-18

⁸ Iuaqu zä kiinjä äwiŋgqä-qe, yeeqä naqänänjä ikiyi. Maqänänji qua äptekuwä iu ävämañi, Iqueqä ämaqä iquau suiŋqä tnänjä qe äukiyi. ⁹ Hänaqä awä iqinj, Jisasi Iqu iuaqui äwimeqe, “Ziñuitänjqä” ätukqe. Itanji iuaqu Iqutänjä qäqiqi äwiyi, Iqueqä yukiu a äkiqätäsinyä, Ique qonjä äwoktäukiyi. ¹⁰ Inganji Jisasi Iqu iuaqui tiinjä qe ätukqe. “Qe zä miqä panyinyqä. Äwäsinyä, Nqä guäkau suinyqä. Qu Galiliuñqä äwäpu, iunji hiñuä ñqämbñqeuä” ätukqe.

Mäkä-iqä iquauqä kukñuñqä

¹¹ Apäkä iuaqu yqänä wätqätanjiyänğa, mäkä-iqä, hiñuä äqumbu ätqäuminjuwä iutanjä hñqua, Jerusälemä yäpä inğisa äpepiyi, hiqäva-imäkqä naqä iquau, nätmätqä eeqänänjä i timäuqanğqenqä ätukuwi. ¹² Itanji hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqe miqä huiziquatä aquvä äqänäpu kukñuä imäkpiyi, mäkä-iqä iquau mbqä kuapänänjä äwäpu, tii ätukuwi. ¹³ “He tiinjä tquäpñqe. ‘Iqueqä wäunjuänqä ämotquetñqä iqua heatqänğa äpäpu, ne hiqäqä witaunğua, Iqueqä huiwi quwä äma äwquwiqä.’” ¹⁴ Itanğa kiyapqä kiñganänjä iqu kukñuä tä qätä wiyqanğa, hanjä-iqä memeqä yätñqä, ne iquenji kukñuä hanjuä ätuätanä imäkatunqeqä” ätukuwi.

¹⁵ Itanji mäkä-iqä iqua mbqä ämapiyi, ämaqä naqä iqua ätukuwä-pa ikuwi. Inji Israitqä iquauqä awä iqisanji, qu kukñuä tä ätqa äpätqänjuwi, tänğa täsuänä.

Jisasi Iqu, Iqueqä kukñuä yäpakä ätukqenqät

¹⁶ Inganji Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä 11 iqua, qua Galiliuñqä qanjä äwäpu, qoqonjä Jisasi Iqu ätukqä iu ätimäukuwi. ¹⁷ Iqinj qu Ique hiñuä äqumbiyi, qonjä äwoktäupu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäukuwi. Inäqe qutanjä hñqua Iquenqe, kñuä hñquaqu indqänminjuwi.

¹⁸ Jisasi Iqu qäqiqi äpätä, iquaunji tiinjä ätukqe. “Nätmatqä eeqänänjä qäukuä iutä, qua täutä mimqe, Goti Hanjuwä Iqu Nyi yoqä naqetä, yänänäqñqetä ändapqeqä. ¹⁹ Iiññqe, he hueqä-himqä eeqänänjä iunqä äwäpu, qokä-apäkä iunji, Nyaqä ämaqä hipñqä motquapiyä. He iquaunji, Apiqueqä yoqeu, Ymeqä Iqueqä yoqeu, Dñä Äñguä Iqueqä yoqeu, asñä qäpñqeqä. ²⁰ Itanğa qu qänaknä ipñqä diñqe, kukñuä eeqänänjä Nyi ‘Iinjä-iinjä imäkpnuwänqeqä’ etqäqe, he ämotqeqäpñqeqä.

Kukñuä tiinñqä kñuä metpñqänänjä. Qua tqu qäpu heniqenqe, Nyi hiunji eeqänänji, hesä anä pmetmqänä” ätukqe.

Kuknuä änguä we-hunqä-täni, Makä iqu äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hinuiqänjä iquvi

Makä iqueqä kuknuä kinğanänjä tii ätqi. Tä, Jisasi Kraisi, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenqä kuknuä änguä we-hunqä-tänjä, iquvi. Bukä tqueni, ne hinuä tiinjä äqunätqänju. Jisasi Iqu yoqä naqä, yänänäqñqä-tänjä-qu eä, wäunjuä äki-äkitanji Imäkqä-que. Iqu qokä-apäkä iu ämotquetä, dnä quvqä iquau huätä ändowatätä, qokä-apäkiuqä quvqe, huätä äwivquatämäuminqänğanji, Iqueqä yoqä naqetä, yänänäqñqetä, hinuä äqunätqänju. Iwä Iqu, Kiuänji, yoqä tiinjä änyuätñgqe. Ämaqe uqä Ymeqä Ekqä Iqunjqä. Ga iqu tii ätkqe. Iqu Iqueqä hänjä-pmeqe äwinyätä, ämaqä kuapänänjä iu mbqä imetñqä äpkqe. (10:45)

Makä iqu, Jisasi Iquenqä tiwiqä kuapänänji, Iqu wäunjuä imäkminqenqä itäqä-qe, tiwiqe, Jisasi iqu qokä-apäkiu ämotquaminqenqe, kuapänänji, miqä iminqe. Kinğanänji Makä iqu tiwiqe, Jonä asñä-qäyqä iqueqä wäunjuinqätä, Jisasi iqu asñä ämakqeunqätä, Setänä iqu Ique yamwiqä äwikqeunqätä ikqe. Qänakñi ne hinuä tiinjä, äqunätqänju. Jisasi Iqu, ämaqe hanjä-iqä huitanjä-huitanjä metqätanquwinqe, qeqä äwutätä, qunji ämotquaminqe. Iqu wäunjuä ipäqäkqänğanji, wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, nätmätqä tqueqä, quatinqä änyä maqñqä eminjuwä-qe, qeiqi-qeiqinji, qu näqñqä ämakuwi.

Qänakñi ämaqe, Jisasi Iquenqä himä-wiunqä ipu, Iquenji hanjä-iqä kuapänänji äwiminjuwi. Kuknuä änguä we-hunqä-tänji, Makä iqu äqäkqe, tiwiqä yäpaki, Jisasi iqu apäkonätä, anñi vaukqenqä ikqe.

*Jonä asñä-qäyqä iquenqä**

¹ Kuknuä änguä we-hunqä-tänjä tä, Goti Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iquenqä kuknuä nyuänjiyi. ² Itanğanji Goti Iqueqä kuknuä hinuä-tqä Asayä iqu, ätätä tuwanjuä äqäkqä-panä ekqe. Iqu tii ätkqe.

“Qätä wipiyä. Ämaqä Nyaqä kuknuä ämapqä hñque, Si hinuiqä kimetñqä ändowatqänä. Sinyqä hänaqä näwinyä

* 1: Matiu 3:1-12; Lukä 3:1-18; Jonä 1:19-28

imäuetḡänänjä. ³ *Ämaqä ḡḡqu anjä avqḡqä näunda manjä yänänäḡḡqä tii ätätqäuä. 'Naqä Iqueqä hänaqe, näwinyä imäkpüyä. Itanḡa hänaqe, anḡuä jänä imäuepu, ga Iqu iu pätnḡänänjä!'*†

⁴ Iinjä etanḡi Jonä iqu anjä avqḡqä iunda ätimäuä äpme, ämaqä asḡä äqiyätä, qokä-apäkä iunji, kukḡuä tii ätuminḡe. “Goti Iqu äwqä ḡanüä imäknätä, heyaqä suqä quvḡe huätä maemäutḡqä iinḡe, heqä knüä äkunmäknäpu, hiqä suqä quvḡe ävquatämäupu, asḡä mapiyä” ätuminḡe. ⁵ Itanḡani ämaqä, qua Jutiyatanjä kuapänänjitä, ä anjä-himqä Jerusälemä pmeqetä, Jonä iqu kukḡuä tqanḡqenḡä äpäpu, qätä äwiminjuwi. Iwä qu quwqä suqä quvḡenḡä awä tqanḡuwänḡa, Jonä iqu eqä Jotänänji, asḡä äwqäkqe. ⁶ Jonä iqueqä qäki, kametqä aa äyäuä, itanḡa yaqueqä huiwi, aquvä ämuäsämäuminḡe. Iqueqä ymisaḡi, awikäta wiyä-mäknüä anjätä ätetä, änminḡe. ⁷ Itanḡani iqu kukḡuä awä tii ätuminḡe. “Ämaqä nyaqä tuwiu qänaki pätnḡä Iqu, Naqä nyi ämanḡutäuä yänänjä Iquvi. Nyi Iqutä asänänjä ma, oee. Ä nyi anḡuänänjunä ma, qua iqi äpäwitmä, Iqueä yukä ämuasmänḡqä guä ämäsanänḡe, huätä ewamḡe, änä maeqä enä. ⁸ Nyi asḡi, qanyä eqetänä eqiyätḡe. Mä Iqu asḡi, Goti Iqueqä Dḡä Anḡuitänä eqiyäniqeḡä” ätuminḡe.

Jonä iqu, Jisasi Iquenji asḡä äwqäkqenḡä†

⁹ Qu iinjä itqätanḡuwänḡani, Jisasi Iqu anjä-himqä Nasäretqä, qua Galili iuta äpkqe. Iqu äpqanḡa, Jonä iqu, Iquenji eqä Jotänänji, asḡä äwqäkqe. ¹⁰ Jisasi Iqu eqä mäunda ti iwunḡa äpeyätäqänḡani, Iqu qäukuä qḡqanjä hutänḡanḡi äqunḡqe. Qḡqanjä äutänäqe, Dḡä Anḡuä Iqu, Iquenynḡä ynḡä-heeqä enqä-panjä pqanḡi äqunḡqe. ¹¹ Inḡani kukḡuä qäukuä ḡaqä yätutanji, “Si Nqä Ymeqä naqä-qakuä Iqukiyqä. Nyi Sinyḡqä aanjä kuapänä änyinätqänä” tqanḡi äwikqe.

Setänä iqu, Jisasi Ique yamwiqä äwiminḡenḡä§

¹² Inḡa qänḡani, Dḡä Anḡuä Iqu, Jisasi Iquenji anjä avqḡqä duḡqä ätuma äukqe. ¹³ Jisasi Iqu nämnji, hiunji 40 äpmakqe. Iqu hiunji e pmetanḡani, Setänä, Goti Iqueqä himä-wiunḡä iqu, Jisasi Iqu suqä quvqä imäkätḡqä yamwiqä äwiminḡe. Yḡḡä-tänjä hiveqä-yaqueqä hiqiyqä iquatänä pmetanḡi, enätqä iqua äpäpu, yätamäkqä äwikuwi.

† 1:3 Malakai 3:1; Asayä 40:3

‡ 1:8 Matiu 3:13-17; Lukä 3:21-22

§ 1:11

Matiu 4:1-11; Lukä 4:1-13

*Jisasi Iqu, Galiliunji wäunüä ipäqäkqenqä**

¹⁴ Jonä iqu guä ae äpmetanğa, Jisasi Iqu qua Galili ätimäuqe, Goti Iqueä kuknuä we-hunqä-täninqä tii ätukqe. ¹⁵ “Goti Iqu kuknuä ätätä ekqe, tä qänğa qe ätimäuqiya. Goti Iqunä miqe, qäqiqi äpqi. Heqä knuä äkunmäknäpu suqä quvqenqä ävquatämäupu, kuknuä änguä we-hunqä-tänjä täunqä quuvqä heqäpiya” ätukqe.

Jisasi Iqu, hämapäkä piqä hñquau tääqä ätuätumakqenqä†

¹⁶⁻¹⁷ Jisasi Iqu, eqä-huänjä Galili manjä iu ikitä, ämaqä hämapäkä-piqä Saimonä, ä Endru gueqi äwindäukqe. Inğueqi hämapäkä qeätä hämapäkä pitqätanginyä äqunäqe, Iqu inğueqini, “Nytä anä äwätanä, ga Nyi qeni, ämaqä-piqenqä näqñqä äqesapätmä, itanğa ämäqesquamqänä” ätukqe. ¹⁸ I tquanğanä, iquaqu, hämapäkä qae iqi esinyä, Jisasi Ique qänaki äwivändkiyi.

¹⁹ Itanğa Jisasi Iqu hmbu ti äwäqe, Sepri iqueqä hiknä Jemisi, Jonä gueqi, imätquauqä yimba iu äpmanyä, hämapäkä-piqä qae guä ktäpitqätanginyä äwimakqe. ²⁰ Iqu inğueqini iqi äwimetä, tääqä tquanğa, iquaqu kaniquesä, itanğa ämaqä mbqänqä wäunüä anä iminjuwä iquautä, yimba iu ävämesinyä, Ique qänaki äwivändkiyi.

Ämaqä dnjä quvqä-tänjä hñquenyñqä‡

²¹ Iqua anä-himqä Kapänamä yäpä inğisa ekuwi. Itanğa Jisasi Iqu, Sämbatqä hiunji hapä pmeqä inğanji, Goti Iqueä kuknui, anä aquväqñqä iuta näqñqä äwikqe.

²² Iqueä kuknui, qokä-apäki qätä huitanänänjä äwipiyyi, knuä kuapänä ämepu, “Iqu, ämaqä Goti Iqueqä kuknuä-suqenqä näqñqä iqua enqä-pa matqä danä, yoqä naqä-tänjä-qu ätqiya” ätnğuwı. ²³ Inğanji, ämaqä dnjä quvqä-tänjä anä aquväqñqä yänğisa äpmaminqä hñqu ämävauqe, awqä tii ätkqe. ²⁴ “Jisasi Nasäretqätanä Iquki, Si squä nemäktnqäwä? Si ne qui nemäktnqä äpnätanä? Nyi Sinyqe näqñqä enänä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ämaqä Jänänänjä Iqukiyqä” ätukqe.

²⁵ I tquanğa, Jisasi Iqu, dnjä quvqä iqu kuknuä hui matqä yätñqä, “Qäyä eänä!” ätuätä, “Ämaqä iquesanji, tängisa huätä timäuvä!” ätukqe. ²⁶ I tquanğanji, dnjä quvqä iqu, ämaqä iquenji vänyqä yänänäqñqä ämiqe, ‘zääqä’ ätäqe, ämaqä iquesanji huätä qe ätimäukqe.

²⁷ Iinjä timäuqanğqenqä yäunjä ipu, “Tä änänqäwä? Ämaqä Tqu, squä-tänjä-qutiyä? Iqu yänänäqñqä-tänjä-qu

* 1:13 Matiu 4:12-17; Lukä 4:14-15 † 1:15 Matiu 4:18-22 ‡ 1:20 Lukä 4:31-37

eä, kukñui, änyä-hänjä huitanjä hui änatqiyä. Iinä ma, Iqu dnä quvqä-pqä duñi, 'Huätä timäupiyä!' tquanḡqce, qu Ique qätä äwiyqäuü" ätnḡuwi. ²⁸ Itañi kukñuä Jisasi Iquenyqä, "Ii iqiya" ätnäkiqanḡuwitani, qua Galili iunjä-pqe, maḡänänä qätä äwikuwi.

Jisasi Iqu, Pitä iqueqä känemisä, ämaqä kuapänä hñquautä, äḡguä iwimäkkqenqäš

²⁹ Qu anjä aquväqñqä iuta ätimäwani, Saimonä, Endru gueqiyqä anjuñqä jänänä äukuwi. Itanḡa Jemisi, Jonä gueqi qutä anä äukiyi. ³⁰ Qu Jisasi Iqueni, "Saimonä iqueqä apäkiyqä känai, täñä-yaqä, huiwä dnä tnänjä wiyqanḡi äwinä" ätukuwi. ³¹ Iqu qätä ii äwiyäqce, iinyqä äpeyäqce, hipa a ämävqätätä, pämä ävauqumuatkce. Iqu ii iqanḡa, täñä-yaqce qäpu ekce. Itanḡa ii quñi, ymisanjä häkiyä äyävqikqce.

³² Mäptqä ae äquvqanḡani, ämaqä täñä-yaqä-tänjä, nḡ ämaqä dnä quvqä huitanjä-huitanjä tqäuqce, Jisasi Iquenyñqä ätuma ätimäukuwi. ³³ Inḡani ämaqä anjä-himqä iutani, eeqäpnä anjä ququawä iqi ätimäukuwi. ³⁴ Inḡani, täñä-yaqä-tänjä iquauñi, Iqu äḡguä iwimäkätä, itanḡa dnä quvqä iquauñi, huätä ändowatkce. Dñä quvqä iqua, Iquenyqä näqñqä epiyä dutani, qu Ique kukñuä hui mätkuä danä ipñqenqce, Iqu iquauñi, "Qaimbiyä" ätukqce.

*Jisasi Iqu, qua Galili iu ikämiñqenqä**

³⁵ Zinuä matqä, hea yqänä witanḡani, Jisasi Iqu ävamämä, ämaqä maeqä kiuänänä imñqä äwäqce, Goti Iquenyqä tääqä ätmiñqce. ³⁶ Iqu e pmetanḡa, Saimonä iqtä, iqueqä käyämaqä iquatäñi, Jisasi Iquenyqä qävqä ikäkuwi. ³⁷ Qu Ique äwimapiyi, "Ämaqä eeqänäñi, Sinyñqä qävqä ikitqänäuü" ätukuwi.

³⁸ Qu ii tquanḡuwänḡani, Jisasi Iqu, "Nyi wäunuä tä qenqä äpqä-qae, anjä-himqä huiunqä-pqä inä watunqceqä. Ga ämaqä anjä iunjä-pqe, Goti Iqueä kukñuä awä inä tumḡänänjä" ätukqce. ³⁹ Iinjä etanḡi, Iqu, qua Galili iu ikitä, quwqä anjä aquväqñqä iuta, Goti Iqueä kukñui awä ätuätä, dnä quvqeuñi, huätä ändowatmiñqce.

Ämaqä wänyimänqä-tänjä iquenyñqä†

⁴⁰ Ämaqä wänyimänqä-tänjä hñqu, Jisasi Ique äwimeqce, qonjä äwoktäutä, "Iyää! Jisasi Iquki, yätamäqä nyisñqä kinḡanḡutqce, nyi äḡguä nyimäktñqinyä!" ätukqce.

š 1:28 Matiu 8:14-17; Lukä 4:38-41

* 1:34 Lukä 4:42-44

† 1:39 Matiu

8:1-4; Lukä 5:12-15

⁴¹ Jisasi Iqu, iquenyŋqä huäqä kiinä wuŋgŋgi, Iqu ämaqä iqueä huiwiu a ämitä, “Nyi, si yätamakqä kimqä iqe, si äŋguä esŋqinyä” ätukqe. ⁴² Iqu i tquanŋanä, ämaqä iqueqä wänyimänqe äsätä, äŋguä qe ekqe.

⁴³ Itanŋa Jisasi Iqu, ämaqä iqueni maqänä ändowatätä, kukŋuä yänänäqŋqä tii ätukqe. ⁴⁴ “Qätä nyi! Ämaqä-pqä hŋquauni, Nyi tä ikimäkqenqe, awä mätquä panä. Hiqäva-imäkqä iquenyŋqänä äwätinä, tqä huiwi ique ämotquetnä, ga si äŋguä ikimäkqanŋä eniŋqe, Mosisi iqu, ‘Ii imäkpiyä!’ ätätä[†] ekqä-pa, hiqäva qänyä. Iinä iqanŋnä dutaŋi, ämaqä eeqänäni sinyŋqe, ‘Iqueqä täŋä-yaqe qäpu egeqä’ kŋuä wiyätŋqänänyä.” ⁴⁵ Iqu ii qäyä ätquanŋi, ämaqä iqu äwäqe, ämaqä eeqänänä iu iqueqä-kiuä iwimäkqenqä awä ätuäkämiŋqe. Iutaŋi Jisasi Iqu anä-himqeuni mikiqä, anä avqŋqä imä äpmamiŋqe. Ii qäyä etaŋgi, ämaqä inŋi-inŋisa ätimäupu, iqi äwimamiŋwi.

2

*Ämaqä täŋä-yaqä ŋjuä-tänä iquenyŋqä**

¹ Hiunŋi hatŋä hmbu äpmeqe, Jisasi Iqu Kapänamänqä anŋumä äukqe. Itanŋa ämaqe, “Jisasi Iqu anä iqi anŋi ätimäuciyä” tqanŋä äwikiwi. ² Inŋi ämaqä kuapänäni, Iquenyqä aquvä äqänäpu, anä iunŋi näwinyä tä äptembiyi, anä huä, anä ququawä-pqä iqinŋi kiqä ämaqenä äpmakuwi. Inŋanŋi Iqu quŋi, Goti Iqueä kukŋui awä ätukqe.

³ Itanŋa, ämaqä hŋquaqu-hŋquaquinä hŋqua, ämaqä täŋä-yaqä ŋjuä-tänä hŋque, Iquenyqä isuänä äqänŋa ätimäukuwi. ⁴ Ämaqä kuapänä etaŋgä, Jisasi Iquenyŋqä änä mäma mäpeyqä ipiyi, anä atääqä, Jisasi Iqu pmetanŋqä iutanä ätaqäkuwi. Ii ätaqäpiyi, ämaqä iqu isuänŋu yqänä wiqä-que, Iquenyqä guä äqiyänŋuatkuwi.

⁵ Inŋanŋi Jisasi Iqu, quwqä Iquenyqä “täŋä-yaqä huätä mamäunŋiyä” kŋui, yänänäqŋqä metanŋä äqunäqe, Iqu ämaqä iqueni, “Nqä ämaqä iquki, saqä suqä quvqe, huätä ämakmäuqänä” ätukqe.

⁶ I tquanŋa, kukŋuä-suqenqä näqŋqä hŋqua, qätä äwipu äpmapiyänŋanŋi, kŋuä tii indqänmiŋwi. ⁷ “Äi! Iqu kukŋuä tä, qäyü matqä iqiyä. Iqu Goti Ique äkittqiyeqiyä. Suqä quvqä, huätä mamäutŋqe, tqukä? Naqä-hŋqunäni, Goti Iqunänjqä.”

⁸ Jisasi Iqu, quwqä kŋuä zä indqänmiŋuwä imŋi, näqŋqä maqänä ämeqetaŋi, tii ätukqe. “He kŋuä iinä di, sunqä indqänätqänäuä?” ⁹ Ämaqä täŋä-yaqä ŋjuä-tänä ique

[†] 1:44 Hiqäva-imäkqä 14:1-32 * 2: Matiu 9:1-8; Lukä 5:17-26

änguä iwimäkmqe, ‘Tqä suqä quvqe huätä ämakmäuqänä’ tqüä iquta? Ä, ‘Pämä äpmetnä, tqä isuäni ämetnä, qanjä uvä!’ tqüä iquta? Wäunüä hanjä mämiqä, qeiqinyäni, äkisque? 10-11 Nyi he näqñqä epñqe, ämetquamqänä. Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqu, qua täutanjä suqä quvqe huätä mamäuqenqe, yänänäqñqä-tänjä Iquvqä.” Ii ätuäqetani, ämaqä tänjä-yaqä ñjuä-tänjä iqueni, “Si pämä äpmetnä, tqä isuäni ämetnä, tqä anjuñqä uvä!” ätukqe.

12 I tquanqñqä, ämaqä eeqänä hinüä qunätanqñqä, iqu pämä äpmeqe, iqueqä isuäni maqänä ämetä, äukqe. Qu hinüä iinjä äqumbiyi, näwi miiqä yänä ipu, tii ätukuwi. “Ne nätmätqä tiinjä hui hinüä mäqunqä itunqñqä” ätäpu, Goti Iqueä yoqe, haqeu ämamäukuwi.

Jisasi Iqu, Lipai ique tääqä ätuätumakqenqä†

13 Jisasi Iqu anqumä, eqä-huanjä Galili manjä iu äukqe. Itanqa ämaqä kuapänä Iquenqä ppanqñqä, Iqu qñi, Goti Iqueqä kukñuñqä näqñqä äwimiñqe. 14 Jisasi Iqu qanjä äwätäqñqäni, mbqä motauqä Lipai, Aläpiyasi iqueqä hikñä iqu, mbqä motauqä anju pmetangi äqunäqe, “Lipai iquki, si Nyi qänaki nyivändiyä!” ätukqe. I tquanqñqä, Lipai iqu pämä ätqäuqe, Jisasi Ique qänaki äwivändkqe.

15 Itanqñqä Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunüñqä ämotquamiñqä iquatä, Lipai iqueä anju buayä ganqñqäni, ämaqä mbqä motauqä kuapänänjä hui, ä suqä quvqä imäkqä kuapänänjitäni, qutä buayä anä änguwä. Ämaqä iinjä iqua, Ique qänaki äwivändminüwi, qu aanjä hävemnäqñqä iquayä. 16 Parisi iquautanjä, Goti Iqueqä kukñuä-suqenqä näqñqä hñqua, Jisasi Iqu, mbqä motauqä iquatä, ä suqä quvqä imäkqä iquatä, buayä anä ganqñqäni äqumbiyi, qu Iqueqä wäunüñqä ämotquamiñqä iquau, yatñqä tii äwikuwi. “Jisasi Iqu mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäkqä iquatäni, buayä anänjä, sunqä ängiyä?” ätukuwi.

17 Qu yatñqä ii vqanqä äwiyäqe, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä tänjä-yaqä maeqä ängüä iqua, duuta iquañqä mäwqä ipnä. Ämaqä tänjä-yaqä-tänjä iquanä, iquañqä upnä. Iinjä enqä-pani, Nyi ämaqä suqä quvqä mimäkqä iquanqä tääqä tmqä mapqä iqäqe. Nyi ämaqä suqä quvqä imäkqä iquañqä äpqe.”

Ymisanjä manqä pmeqenqä‡

18 Jonä iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, Parisi iquatä, Goti Iqueä kuknuä-suqeu qänaknä ipu, ymisanjä manqä pmetanqä, ämaqä hui Jisasi Iquenyqä äppiyyi, yatnqä tii äwikuwi. “Jonä iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, Parisi iquauqä iquatäni, ymisanjä manqä äpmenäüä. Itanqa saqä iqua, iinji miqe, sunqäwä?”

19 Kimanji, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä hnqu apäkä metnqä itä, ämaqenqä tääqä tqanji, ätimäupqe, qu ymisanjä manqä pmeqätanä? Iqu anä epiyyi, qu ii mimäkkqä ipnä. 20 Qänakndanji, ämaqä apäkä ämetqä ique ätuma uwqanquwänqanji, qu ymisanjä manqeu, inqanä pmapnuwi. 21 Ii suqä tiinjä enqä-panjiyi. Ämaqe, yuä änyä-hänji ämepu, yuä yäuä äpknätanqeu, guä mäktäpiqä ipnä. Ii imäkpqä iunji, asnjä äqäpqqä, ga ye itqanqanji, yuä hänji äväümetä, yäuä dunji naqänänjä pknätnqä imäkkqä wäniqe. 22 Tiinjä-pqä inänji. Wainqä-eqä änyä-hänji, yaqueqä huiwä häkä yäuä iu manquä mequatimäuqä danä ipnä. Qu qätäyqä equatimäupqe, wainqä-eqe manquä inqä äpeyätä, yaqueqä huiwä iinji opnätä, ga eqetä, huiwitäni, qui imäknyniyiyi. Iinjqe, wainqä-eqä änyä-hänji, kiqä yaqueqä huiwä häkä änyä-hänjä iunä equatimepnuwi.”

Jisasi Iqu, Sämbatqä hiunji hapä pmeqeu Ämiqä Iquvi

23 Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänqa, kuä-witqä wäunjuä inqäwätanqä iu äukuwi. Itanqa Iqueqä ämaqä iqua, kuä-witqä hui iwakkuwi. 24 Ii iqanquwinqä, Parisi iqua Jisasi Iquenji, “Hiñuä qunya! Tqä ämaqä iqua, neyaqä Sämbatqä hiunji hapä pmeqä suqeu qänaki miqe, sunqä iqäuä?” ätukuwi.

25 I tqanguwänqä, Jisasi Iqu ämävauqe tii ätukqe. “Dewiti iqutä, iqueqä ämaqä iquatä, buayä dä vqanqa imäkkuwinqeu, he a matäuqä itqänquwätanä?”* 26 Tiinjä etanji. Apiata iqu, hiqäva-imäkkqä naqä pmetanqa, Dewiti iqu Goti Iqueä anju äpeyätä, bretqä Goti Iqueä yoqe ätnä witanqeu ämetä, ängqe. Neqä suqä dunji, ämaqä Goti Iquenyqä hiqäva-imäkkqä iquanä äñqe qäyä etanji, iqu änatä, iqueqä ämaqä iquau-pqe inä äwikqe.”

27 Inqanji Jisasi Iqu tii ätukqe. “Sämbatqä hiunji hapä pmeqä iqu, Goti Iqu, ämaqeu yätamäkkqä vätnqä imäkkqä iyyi. Ä ämaqe, Sämbatqä ique yätamäkkqä wipnqä mimäkkqä ikqe. 28 Iinjä etanji, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Sämbatqeu Ämiqä Iquvi.”

3

*Ämaqä hipa ŋjuä-tänjä hŋquenyqä**

¹ Itanğa Jisasi Iqu anjä aquväqŋqeu anğumä äpaqukqe. Anjä iunji, ämaqä hipa hŋginji ŋjuä-tänjä hŋqu äpmaminqce. ² Inğanj, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğayqae, ämaqä hui Jisasi Iquenyqe, “Iqu ämaqä hipa ŋjuä-tänjä iqueni, anğua imäkänquti, ä mimäkqä yänqutiyä” tpu ikuwi. Iqu anğua wimäkqanğutqe, “Suqä quvqä imäkqiyä” ätäpu, kukŋuä mitpnuwänğenqä hiŋuä äqumbu äpmaminuwi.

³⁻⁴ Itanğanj Jisasi Iqu ämaqä hipa ŋjuä-tänjä iqueni, “Si täqinğä biyä!” ätuäqetanj, ämaqeu yatŋqä tii äwikqe. “Neqä suqä Sämbatqänğanqe, äänä ätnä? Ämaqä hui yätamakqä vqänğä ätnä, ä qui imäkqänğä ätnä? Ämaqä hŋque hänjä iqumuatqänğä ätnä, ä pizqä päsqänğä ätnänä?” ätukqe. I tquanğqenqä, iqua kukŋuä hui matqä ikuwi.

⁵ Qu kŋui, quwqä äwiŋğä dunä metanğä äqunätä yeeqä miqä, äwqä tnänjitä hiŋuitänä hiŋuä äqunäkiqetanj, ämaqä iqueni, “Tqä hipae, hiyaepä iyä!” ätukqe. Itanj ämaqä iqu hipae hiyaepä iqanğa, iqueqä hipae anğua qe imänğqe. ⁶ I äqumbiyi, Parisi iqua anjä aquväqŋqä iutanj ävämapiyi, Jisasi Ique äpäkpŋqä diŋğä, ämiqä naqä Heroti iquenğä äwinyäminğä iquatä, kukŋuä ätipäqäkuwi.

Ämaqä kuapänä, Jisasi Ique qänaki äwivändkuwiŋqä

⁷⁻⁸ Itanğa Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänğä ämotquaminğä iquatä, anjä iunji äväma, eqä-huänjä Galilinğä uwqanğuwänğa, ämaqä kuapänä, Ique qänaki äwivändkuwi. Qu qua Galili pmeqä, qua Jutiya pmeqä, anjä-himqä Jerusälemä pmeqä, qua Itumeä pmeqä, eqä Jotänä yätäqä-hŋgisa pmeqä, anjä-himqä Tayätä, Saitonätä qäqiqi pmeqe, kuapänänj, “Jisasi Iqu, nätmatqä iinjä hui imäkqiyä” tqanğä qätä äwipiŋqä, ätimäukuwi.

⁹ Ämaqä kuapänänjä etanğuwinğä, Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iquauŋj tii atukqe. “Ämaqä kuapänänj, Nyi mambutmäuqä da ipŋqänä, he Nyinyqä yimba hŋqu-ganä näwi maepiyä. Ga qokä-apäkä kuapänä äkippisänğanğpqe, iwä Nyi yimbaeu ikuapmämi, kukŋui iuta tmninğänänjä.” ¹⁰ Iqu ämaqä tänjä-yaqä kuapänä anğua iwimäkqanğqenqä, ga tänjä-yaqä huizi iquauŋj, Ique itmaqämbŋqenqä, Iqu-tänjä iqi änäänä äkippisänminuwi. Injä äqunäqe, Iqu yimbanğä ätukqe. ¹¹ Itanğa dnjä quvqä ämaqeu ätqäunuwä iqua, Jisasi Ique hiŋuä äqumbiyänğanj, qu qonjä äwoktäupu, manjä tii ätminuwi.

* 3: Matiu 12:9-14; Lukä 6:6-11

“Si Goti Iqueqä Ymeqä Iqukiyqä!” ¹² Itanğa Jisasi Iqu dnä quvqä iquauņi, kukņua yänänäqņqä tii ätukqe. “He Nyinqe, ‘İnğä Iqueyqe,’ awä matqä pambiyä!”

Jisasi Iqu, ämaqä 12 iquaunä atäunüä ikqenqät†

¹³ Itanğanı Jisasi Iqu qoqonä yätunqä äyäqe, ämaqä hņquau Iqueqä äwinqä iutanä, “Eä eänä” tqanğa, qu Iquenqä ekuwi. ¹⁴ Ique i wimeqanğuwänğa, Iqu ämaqä 12 iquaunä atäunüä ikqe. Itanğa Iqu iquauņi, yoqe, “Aposälqäuä” änyuätqke. Yoqä iqueqä qakui tii etanği, ‘ändowatqä iquae’. Iqua İqutä anä ikipu äpmapu, itanğa Iqu iquauņi, wäunüä hņquaquinqä ändowatätņqä äwinğqe. Wäunüä hņqu, iqua Goti Iqueä kukņua äma awä täkiqä iqueyi. ¹⁵ Wäunüä huiziqu, iqua yoqä naqä Iquesa ämepu, dnä quvqeunı huätä mamäuqä iqueyi. ¹⁶ Itanğa tä, ämaqä 12, Iqu itmakqä iquayi. Saimonä iquenı, “Pitäüä” änyuätqke. ¹⁷ Itanğa Sepri iqueqä hikņä Jemisi, Jonä gueqıņi, yoqä “Bonänğesi” änyuätqke. Yoqä iqueqä qakui, ‘käkaqä enqä-paņä-quaquvi.’ ¹⁸⁻¹⁹ Itanğa Iqu, Endru ique, Pilipä ique, ä Batromi ique, Matiu ique, nņ Tomasi ique, Aläpiyasi iqueqä hikņä Jemisi ique, Tatiyusi ique, Saimonä Selotqä iquautanä ique, itanğa Jutasi Iskariotitanä, Jisasi Iquenyqä täkqä ätukqä ique, iquayi.

Jisasi Iqueqä känaisä, känğüakatä, äwäwa ikuwinqä

²⁰ Itanğa Jisasi Iqu anä hņque äpaquvä pmetanğa, ämaqä kuapanä anğumä aquvä qänğanğuwitanı, Jisasi İqutä, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquatänı, buayä änä yasämä maņqä da ikuwi. ²¹ Jisasi Iqueqä känaisä, känğüakatä, Iquenqä iinğä tqanğä qätä äwipiysi, qu, “Iqu qämä-qämä iqiya” ätnäpu, itmapņqä äukuwi.

‘Belsäpulä iqu, Jisasi Ique äminyasäuqiya’ ätukuwinqä†

²² Itanğa kukņua-suqenqä näqņqä Jerusälemä iuta äpkuwä iqua, “Peņqä iquauqä naqä Belsäpulä iqu, Jisasi Iquenı äminyasäuqanği, dnä quvqä huiziquau huätänı, iuta ändowatätqänä” ätukuwi.

²³ Itanğa Jisasi Iqu iquau tääqä ätuätumeqe, kukņua ktqä tii ätukqe. “Setänä, Goti Iqueqä himä-wiunqä iqu, iqueqä-kiuä huätä äänä dowatnätņqäwä? ²⁴ Itanğa qua naqänänğä hņquesanğä ämaqe, quwqä-quwä iwäsänäpu mäkä äunğpi, qu yänänäqņqä matqäuqä ipnä. ²⁵ Itanğa hueqä-himqä hņquesanğä iwäsänäpu, quwqä-quwä mäkä äunğpi, qu yänänäqņqä matqäuqä ipnä. ²⁶ İni Setänä iqu, iqueqä-kiuä mäkä äpäknğqe, ga iqueqä dnä iqua-pqe, ipipiyqä

iwäsänäpu makä äunḡpi, iutaḡi iqu yqänä mäpmeqä, qäpu hiänä. ²⁷ Itanḡa quwä-meqä hḡqu, ämaqä yänänäqḡqä hḡqueä anjuḡi otasqiyätä, iqueqä nätmätqä mämeqä da yänä. Ämaqä yänänäqḡqä iqueni, guä ganä äkiqiyeqe, inḡaḡi ämaqä iqueä anjuḡi otasqiyätä nätmätqä ämenä.

²⁸ Inḡä etaḡi, Nyi kukḡuä naqä-quäkuänäḡi, tii etmqe. § Ämaqä suqä quvqä huitaḡä-huitaḡä imäkäpu, itaḡa ämaqeunḡä kukḡuä quvqä ätämiḡqe, Goti Iqu äwqä hanuä imäkñätä, quwqä quvqe huätä muämäuniqe. ²⁹ Itanḡa ämaqä hḡqu, Dḡä Äḡguä Iquenyqä qui kukḡuä ätätä, Ique äkittqiyemitätqe, Goti Iqu suqä quvqä iinḡi, äwqä hanuä mimäkḡqä itä, huätä mämuämäuqä yäniqe. Suqä quvqä iinḡi, hea ique-ique yqänä i witäniqeä” ätukqe.

³⁰ Jisasi Iqu i ätkqe, iqua Iquenyqe, “Dḡä quvqä-tänḡä-queqä” tätqätanḡuwinḡä, ii ätukqe.

*Jisasi Iqueqä känainyqätä, känḡuäkaunḡätä**

³¹ Inḡaḡi Jisasi Iqueqä känaisä, känḡuäkatä ätimäukuwi. Qu yäpaqä mäḡḡisa ätqäpiyanḡa, ämaqä hḡque, Jisasi Iqueni, ätämäkäqäka pätnḡä ändowatkuwi. ³² Itanḡa ämaqä kuapänäḡi, Jisasi Ique inḡi-inḡisa äwqäqämapiyä iqua, Ique ätukuwi. “Tqä tnatä, tunḡuäkatä, Sinyḡqä yäpaqä mäḡḡisa äpmeḡäuä.”

³³ I tquanḡuwänḡa, Jisasi Iqu, “Nḡä nipaisä, ä guäkatäḡi, tqukuawä?” ätuätä yatḡqä ikqe. ³⁴ Itanḡaḡi Iqu ämaqä qäqiqi pmetanḡuwä iu äqunä, “He hiḡuä qumbiyä! Nḡä nipaisä, guäkatäḡi, täsä äpmeḡäuä” ätukqe. ³⁵ “Ämaqä Goti Iqueä äwinḡä dunä imäkätqänuwä iqua, ii Nḡä guäka, ä napqa, itaḡa nipaḡayqä.”

4

*Kukḡuä ktqä, kuä-witqä uwqä tnämäuqenḡä**

¹ Anḡumḡi, Jisasi Iqu eqä-huänḡä Galili maḡä iqisa, qokä-apäkä iu näqḡqä vätnḡä ipäqäkqe. Ämaqä aanḡä kuapänä Iquenyqä äpäpu, eqä-huänḡä maḡä iqi tqäutanḡuwitaḡi, Iqu yimba eqä-huänḡä nänḡi pmetanḡqä hḡque ikuapmäuqe, ique äpmeqänḡa kukḡuä ätumiḡqe. ² Inḡaḡi Jisasi Iqu kukḡuä ktqä kuapänä ätätä, näqḡqä ämotquamiḡqe. Iqu, quḡi tii ätumiḡqe.

³ “Nyi qätä nyipu! Hea hḡque ämaqä hḡqu, kuä-witqä uwqä tnämäwäwätḡqä wäniqe. ⁴ Iqu ätnämäwäwqanḡaḡi, hui hänaqä iqi päkmbqe, yḡḡä äppiḡi, ämambnuwi.

§ 3:28 Matiu 12:31-32; Lukä 12:10

* 3:30 Matiu 12:46-50; Lukä 8:19-21

* 4:

Matiu 13:1-23; Lukä 8:4-15

⁵ Itanğa hui qua kuapänä hma etanği, hikä-tänjä qäsä witanğqä iu päkmbqe, qua anğui äwa itanğuti, kuä uwqä ii bakä maqänä hukaupnuwi. ⁶ Inji mäptqä haqä tiqä ae äyapätä tnänjä tqanğa, kuä kiqä tapinj wänqäpu etanği, yäuä hämänä piniqe. ⁷ Itanğa kuä-witqä hui, guä yänjä-tänjä awä imä päkmbnuwi. Ga guä quvqä iqua, qäsä naqä-huinyä epiyi, kuä-witqeunji, qua aowi anğua mäwqanğuti, häukuä anğua maukñqä danä ipnuwi. ⁸ Itanğa kuä-witqä qua anğuanänjä iqi päkmbqe, bakä äukapu, anğuanä epeyäpu, kuapänä, hui 30, hui 60, itanğa hui 100 hukmbnuwi.”

⁹ Jisasi Iqu i ätuäqe, tii ätukqe. “Ämaqä qätä-tänjuenä etanğutqe, kukñuä iinqe knuä anğuanä indqämbiyä.”

¹⁰ Itanğa ämaqä kuapänäni ae äwqanğuwänğa, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä, 12 iquatä, ä huizi iqi yqänä äpmaminjuwä iquatänji, Jisasi Ique, “Kukñuä ktqenqä, iinjä-iinjänqä ätqe qä ätätinä, awä natiyä” ätukuwi. ¹¹ Iqu iquaunji tii ätukqe. “Goti Iqunä miqeunqä kukñuä quati zä ekqe, he näqnqä mapñqe, Iqu ae qe ämetqueqi. Itanğa ämaqä yäpaqänğisa äpmejuwi, qu kukñuä ktqä dinä äwiyätqänjä.

¹² Ii tiinjñqeyi. *‘Qu hinjuä äqunäpu, qätä äwiyäpiyä-qe, näññqä maeqä-quayqä. Qu näññqä meqä-säpi, quwqä knui äkunmäknäpu, anğumä quvepqanğpi, Goti Iqu äwqä hanjuä imäknätä, quwqä suqä quvqe huätä mamäuquäninjä.’*†

¹³ He kukñuä ktqä iinqe, änyä maqnqä äyitanä? Ga kukñuä ktqä huizi iquaunqe, näqnqä äänä hepnqäwä?” ätukqe.

¹⁴ “Ämaqä kuä-witqä uwqä tnämäwäwqä iqu, Goti Iqueqä kukñui, ämaqe uqä qeqä-quuvqä imä vowä enqä-pa ikeqä iiyi. ¹⁵ Itanğa, kuä-witqä, hänaqä iqi äpäknätqä ii, ämaqä Goti Iqueqä kukñui qätä wiyqanğuwänğa, Setänä iqu, kukñuä Goti Iqu iquauqä qeqä-quuvqä imä vowä iketqe, ga huätä maqänä mamäunä. ¹⁶⁻¹⁷ Itanğani, kuä-witqä, qua hikä-tänjä iqi äpäknätqä ii, ämaqä kukñui qätä äwiyäpu, asä qanğanä äwqä yeeqätä ämapiyi, hukä-tapinjä yänänäqnqä mamäsäuqä ipu, äpakä mäpmeqä da ipnä. Ämaqä Goti Iqueqä kukñuinqä mäwinqä iqä iqua, quvqä iwitquepu, hanjä-iqä vqanğuwänğani, qu maqänä ävquatämäupnä. ¹⁸⁻¹⁹ Itanğa kuä-witqä, guä yänjä-tänjä awä imä äpäknätqä ii, ämaqä kukñuä qätä äwiyäpiyä-qe, mbqä, nätmatqä qua täutanä äwinqä iinjänä knuä kuapänä indqämbnuwi. Ga nätmatqä huitanjä-hiutanänqä äwinqä ii, Goti Iqueqä kukñui huäqä äkeutätä, häukuä mäwiqä yänä. ²⁰ Itanğa kuä-witqä, qua anğuanänjä iqi

† 4:12 Asayä 6:9-10; Jonä 12:40; Wäunjuinqä 28:26-27

äpäknätqä ii, ämaqä kukñuä qätä äwiyäpu, qänaknä ipu, häukuä qäpñqä iquayi. Itanğa häukui, hui 30 huknänä, ä hui 60 huknänä, itanğa hui 100 huknänqiyä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, hiqi-tä mäsaufenqä[‡]

²¹ Jisasi Iqu kukñuä tii-pqä inä ätukqe. “Ämaqë hiqite äma äpäpu, häkä yäpä imñä-qe, ä hevqä imñä-qe matqäteqä ipnä. Qu hiqi-tä-tqäuqä iqi tqätepñqäuä. ²² Inji nätmatqä hiawiqä imä zä äwämitätqe, ga we-hunqä iqi äti winiqe. Iwä nätmatqä eeqänänjä zä äwämitätqe, ätnänjä iqi winiqe. ²³ I etanği, ämaqä qätä-tänuenä etanğutqe, kukñuä iñqe kñuä äñguänä indqämbiyä” ätukqe.

²⁴ Iqu kukñuä tii-pqä inä ätukqe. “Kukñuä qätä äwiyänjuwä iunji, kñuä yasämä iwäsäupiyä. He kukñuä ii iwäsäuquwi, itanğa Goti Iqu he-pqä inä ewäsäutä, näqñqä hui haqeqi inänqeçqä. ²⁵ Injä etanği, ämaqä näqñqä hui ae ämenjuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hui inä väniqe. Itanğa ämaqä näqñqä maeqä iqua, näqñqä wänqä qu ämenjuwi, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäunqiyä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, piikä äukaqenqä

²⁶ Itanğanji Jisasi Iqu kukñuä tii inä ätukqe. “Goti Iqunä miqeunji, ii ämaqä hñqu, iqueqä wäunjuä iu piikä ätnämäuqä-panjä iñjiqä. ²⁷ Itanğa ämaqä iqu hiunjinğatä, heatqänğatä hiqaqä äwitä, ävautä iqueqä wäunjuä hui imäkäkiquänä. Itanğa piiki bakä äukatä, naqä äänä-äänä equtiyä-qe, änyä maqñqä eänä. ²⁸ Qua iqu kiqä-kiuä piiki naqä imänätñqä imäkqanği, bakä-ganä ätimäuqe, huizi kiqä nänqenqä hutqä ätäqe, itanğa häukuä winä. ²⁹ Ga häukui, ae yäuä etanğanji, ique ätävqänqä qäyu äyä timäuqanğanji, ämaqä iqu, iqueqä hionaqä äkkapinçetä täväniqe.”

Kukñuä ktqä, zä-guawä häukuinğä[§]

³⁰ Itanğa Iqu anğumä tii inä ätukqe. “Goti Iqunä miqeunqe, ne äänä ätätänä, kukñuä ktqä äki tatunquäwä? ³¹ Ii zä-guawä* piikä enqä-panjä iñji. Iwä piikä iñji, huizi iqua enqä-panjä naqä ma. Isua aanjä naqämatqä-sua, ga vowä mäuquänä. ³² Piikä iñjä isua vowä ämäutqe, iwä naqä eätäqänğanji, huizi iquaunji ämäwqätäunä. Itanğa kiqä äpae nämä-tämä iqtäutänğa, ga yññi iu yuuwä äyäqäsçäpnä.”

Jisasi Iqu, kukñuä ktqenä ätuminqenqä

[‡] 4:20 Lukä 8:16-18 § 4:29 Matiu 13:31-32; Lukä 13:18-21 * 4:31 Jisasi Iqu guawä matqä ikqe. Iqu zä huizinğä ätkqe. Kiqä yoqe, mastetqä.

³³ Jisasi Iqu kuknuä ktqä asä iinj, qokä-apäki qätä äwiyäpu, quwqä knuä duni qäyu mapnqä dijqe, kuapänä ätuminqe. ³⁴ Iqu qunji, kuknuä ätinyänä hnqu mätquä, ktqenä ätuminqe. Inäqe Iqu, Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iquatänä äpmapiyänqani, quata eeqänäninqe, “iinjqä-iinjqa” ätuminqe.

Yunuitä, eqetäni, Jisasi Ique qätä äwikiyinqä†

³⁵ Hiunji qäque, mäptqä ae äquvqanga, Jisasi Iqu, Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iquauni, “Ne eqä-huänä yätäqä nängisanqä äwanä” ätukqe. ³⁶ I tquanga, iqua ämaqä kuapänänä iunji äväma, yimba Jisasi Iqu ae äpmetanqgeu ikuapmäupu, äukuwi. (Inqani yimba huizi iqua-pqe anä äukuwi.) ³⁷ Inqani yunuä-isisqä naqänänä äqunätä, eqe yimbaeu ämevqunäqe, yimba yäpä yänqisa äpeyätä, manguä nymätä ikqe. ³⁸ Jisasi Iqu yimba tuwä mängisa nyuänä ekunqetä nyuänä ekunä hiqaqä äwäminqe. Iqueqä ämaqä iqua itukuwatpiyi, “Näqnqä-vqä Iquki, Ne qui imäknatunquä itunquä tä, Si hinuinä naqändnqätanä?” ätukuwi.

³⁹ I tquanguwänqä, Jisasi Iqu ävauqe, “Yunuä iquki, yänänäqnqä mäqunquä panä. Eqä iquki, ämenä miqä panä” ätukqe. I tquanga, yunui äqänäutä, eqe ämenä-miqä ätuukqe.

⁴⁰ Itanga Iqu, ämaqä iquauni, “He zä sunqä iqäuä? He quuvqä maeqiyqä itqänuwätanä?” ätukqe.

⁴¹ Iqu ii imäknangqenqä, qu zä kiinä ipu, quwqä-quwä tii ätnquwi. “Yunuitä, ä eqetäni, qätä äwiyäsinyä, qänaknä iqiyä tä, ämaqä tqu, tqukä?”

5

*Ämaqä dnä quvqä-tqäuqä iquenqä**

¹⁻² Itanqani qu eqä-huänä manä Galili yätäqänqisa, Gerasa pmeqä iquauqä qua ingisa ätimäupiysi, Jisasi Iqu yimba iuta ti timäunqanqani, ämaqä dnä quvqä-tqäuqä hnqu, hikä himanä, ämaqä pizqä wiqä iuta, Jisasi Ique äwimakqe.

³ Ämaqä iqu, ämaqä pizqä pnqä witanqgä imä pmetanqani, ämaqä-pqä hnqu, iqueni guä änä makiqiyäueqä iminqe. Senqä-guä ii äkiqiyäuepqä-qe, hmayi. ⁴ Itanga ämaqä iqueni yukä hipa iunji, senqä-guetä, kiqiyäunqanguwä-qe, äqiyändakminqe. Iqueqä yänänäqnqä di, aanä hävemnäqnqä etanqi, ämaqä-pqä

† 4:34 Matiu 8:23-27; Lukä 8:22-25 * 5: Matiu 8:28-34; Lukä 8:26-39

hñqu iqueni a makiqätqä iminqe. ⁵ Itanğa heatqanğatä, hiunjinğatäni, ämaqä pizqä wiqeu äpme, ä hipkä-qoqonju ikitä, zääqä ätäkitä, itanğa hikä ämetä, iqueqä huiwiu häuä äktänminqe.

⁶ Itanğa iqu, Jisasi Iqueni kiinä nämda hinuä äqunäqe, Iquenyqä tnänä äpäqetani, qonä äwoktäukqe. ⁷⁻⁸ Ga Jisasi Iqu, “Dnä quvqä iquki, ämaqä iquesani, tängisa huätä timäuvä” tquanğa, dnä quvqä iqu zääqä ätätä, manä yänänäqñqä tii ätukqe. “Jisasi, Goti Haqä Yätutanä Iqueqä Ymeqä Iquki, nyi äänä nyisänqäwä? Nyi Goti Iqueä hinuä iqisani, ‘Si qui minyimäkqä isñqä’ yatñqä äkiyqänä,” ätukqe.

⁹ Itani Jisasi Iqu, “Tqä yoqe, äänä äqonänjinyä?” ätuätä, yatñqä äwikqe.

Ga iqu kimanı, “Nqä yoqe, Hatñuneyi. Ne aanä kuapänänjune etanğquenqä ätqänä” ätukqe.

¹⁰ Itanğanı iqu, Jisasi Ique, dnä quvqä iquauni, qua iquesa huätä mändowatqä yätñqä, yatñqä yänänäqñqä ävqa äukqe.

¹¹ Itanğanı hipkä-qoqonä iuni, yaqueqä aanä kuapänänä hui ymisanä änminuwi. ¹² Inı dnä quvqä iqua, “Iyää! Ne yaqueqä nänjuau tquatuñquänä nandowatiyä!” ätukuwi.

¹³ I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu quñi, “Yqänä!” ätukqe. Itanğa dnä quvqä iqua, ämaqä iquesa ätimäwanı, yaqueqä iquau ätqäukuwi. Yaqueqä eeqänänä 2,000 iqua, qanä tnänänä iwaqetani, eqä-huanä bu äpäwipu, eeqäpnä eqä änyuäpätäkqe.

¹⁴ Inğanı ämaqä yaqueqä miqä iqua, zä äupiı, anä-himqä iutä, qua qäqi witanğqä isuautä awä ätuäkäkuwi. I tquanğuwänğa, qokä-apäki qätä äwipiı, qu, “Ämaqä Iqu äänä iqanğı natqäpiyä” tpu, hinuänğä ätimäukuwi.

¹⁵ Qu Jisasi Ique äwimapiı, dnä quvqä kuapä-tänä eminğä iqu, ämaqä anğua-qu, dnä quvqä maeqä eä, qäkämä anğua imäkänä pmetanğı äqumbiı, zä ikuwi.

¹⁶ Itanğa ämaqä, Jisasi Iqu iinä imäkqanğı hinuä äqunğuwä iqua, huiziunı awä ätukuwi. Ämaqä, dnä quvqä ävämakuwä iquenyqätä, ä yaqueqä iquaunğätänı, “Iinä-iinä imäkqanğı äqunänğueqä” ätukuwi. ¹⁷ Iinä tquanğä äwipiı, qu Jisasi Iqueni, “Iyää! Neqä anä täqisanı huätä uvä” ätukuwi.

¹⁸ I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu yimba yätu ti peyqanğanı, ämaqä dnä quvqä ävämakuwä iqu, Jisasi Iqueni, “Iyää! Nyi sitä anä wenqeğä” ätukqe.

¹⁹ I tquanğanı, Jisasi Iqu, iqu anä uwqenqe mäwinğanı, tii ätukqe. “Tqä anämqä anğumä äwätinä, Naqä Iqu sinğä

qeqä wimänqanġi, ängüä ikimäkqenqe, sämaqeu awä tuvä!” ätukqe.

²⁰ Iinjä etanġi, iqu qua Dekapolisi pmetanġuwä iunġi, “Jisasi Iqu, nyi ängüä sä nyimäkqiyä” ätuätä, awä ätäkäkqe. Iqu injä tqanġi äwipiyyi, “Häwe! Si tä änäänqä tnyä?” ätukuwi.

Jisasi Iqu apäkä hiuaqui, ängüä iwimäkkqenqä†

²¹ Inġanġi Jisasi Iqu, eqä-huänjä yätäqä nänġisanqä anġumä yimba äukqe. Iqinjä, Iqu eqä manjä iqi pmetanġa, ämaqä aanjä kuapanä, Ique inġi-inġisa äwimakuwi. ²²⁻²³ Inġanġi Jarusi, ämaqä iqi pmeqä iquauqä anjä aquväqenqeu miqä iquautanjä hnqu ätimäuqe, Jisasi Ique hinjä äqunäqe, Iqueä yukä iqi qonjä äwoktäütä, “Iyää! Nyaqä ymeqä ii, yaqä quvqä, nawinyä äpäkonätinqä äwinä. Si äpätnä, tqä hipaitä ymeqä ii a uwqätqanġti, iwä ymeqä ii, ängüä hänjä pmetnqänänjä” ätukqe.

²⁴ I tquanġa, Jisasi Iqu, Jarusi iqutä itmanġa äukiyyi. I uwqanġiyänġa, ämaqä aanjä kuapanänġi, Jisasi Ique anä äputmäwa äukuwi.

²⁵ Apäkä, qanüä-yaqä qäpu maeqä, yqänä iminqä, quväkuä 12 ämäwqätäukqä-pqä hui, ämaqä kuapanä äuminuwä awä imä äuminqe. ²⁶ Apäkä injä, duuta kuapanänjä iquauä hipaeutanġi tmi-tmiqä-tqä naqä ämetä, iyyqä mbqä eeqänänġi hinġi äwiminqe. Iwä, qäpu heqänänjä di, yändi-yändi imänġa äpeminqe. ²⁷⁻²⁸ Ii, Jisasi Iquenqä qätä äwiyäqe, knüä tii äwikqe. “Nyi Jisasi Iqueä ämuasmänqeu itmaqänmqe, ye änyiyätä ängüä nyimänänqiyä.” Knüä injä indqänäqe, ii ämaqä huizi ditä Iqueä tuwiu qänaki äwivändä, Iqueä ämuasmänqeu itmaqänqge. ²⁹ Inġa qänġanä, ye vqanġa, ii näqenqä tiinjä ekqe. “Nyi ängüä ae nyimänqiyä.”

³⁰ Ii iqanġa, Jisasi Iqu, Iqueqä yänänänqenqä hui ävämeqanġenqä näqenqä ämeqe, ämaqä anä äuminuwä iu hiqumuanjä äwiyä, yatnqä ävätä, tii ätukqe. “Nyaqä ämuasmänqä täunġi, tqu indmaqänqiyä?”

³¹ Yatnqä i vqanġa, Iqueqä wäunuanqä ämotquaminqä iqua, “Si hinjä mäqunquä danä injinyä? Ämaqä kuapanä si inġi-inġisa äkivändänuwi, ‘Tqu indmaqiyqiyä-qe,’ sunqä tnyä?” ätukuwi.

³² Iinjä qäyä ätquanġuwä-qe, Jisasi Iqu, “Tqutiyä” tä, hinjä qävqä ikqe. ³³ Inġanġi apäkä ii, nätmatqä injä wimeqanġenqä näqenqä ae eäqe, zä itä, yänüä-yänüaqä

äpâyäqce, Jisasi Iqueä hinuä iqi qonä äwoktäutä, nätmatqä äwimakqenqä awä eeqäpnä ätukqe.

³⁴ I tquanğa, Jisasi Iqu, “Nqä ymeqä iiki, tqä quuvqä eqiyqe, änguä ae qe ikimäkqiyä. Itanğa äwqä hanuä inqä äwätinä, tänjä-yaqä maeqä pmettñiqä” atukqe.

³⁵ Jisasi Iqu apäkä iinji, kuknuä yqänä tuätqätanğa, ämaqä hñqua Jarusi iqueqä anä iuta äwimapiyi, tii atukuwi. “Tqä meqi ae äpäkoŋgqeqä. Näqñqä-vqä Iqueni, hanjä-iqä hui inä mäwqä panä.”

³⁶ Jisasi Iqu, qu ii tquanğuwinqä qätä mäwiyqä itä, iqueni, “Si iinqä äwäwa miqä, quuvqenä heqiyä!” ätukqe.

³⁷ Inğanji Jisasi Iqu, ämaqä eeqänäñi iqi ätäqumuatätä, Iqutä anäñi, Pitä ique, Jemisi, Jonä gueqi, iquatänä äukuwi. ³⁸ Iqua ämiqä iqueä anä iu ätimäupiysi, Jisasi Iqu, qokä-apäki näñi-täqi äqutäukipu, kñuä kiinjä qiyätqätanğa äqunğqe. ³⁹ Iqu ii äqunäqce, anä yäpä yängisa äpeyätä, tii ätukqe. “He häñqä kuapä äkitmäkäpu, kñuä tä sunqä äqiyätqänäuä? Ymeqä täsi, hämä mapäkoŋqä iqi. Ii hiqaqä äwinä” ätukqe.

⁴⁰ I tquanğqenqä, qu Iqueni tä äwisukuwi. Inğanji Iqu qunji, yäpaqä mängisa huätä ändowatäqce, ymeqä iyyqä kanä-känäu, itanğa Iqutä anä äukuwä iquau itumetä, hiqñqä ymeqä ii witanğqenqä äpekuwi. ⁴¹ Iqua äpepiyi, Jisasi Iqu ymeqä ipiyqä hipae a ämaqätäqce, iipini, quwqä anä-kukñuitäñi, “Talita kumä” atukqe. Kuknuä iqu, tiinji. “Ymeqä iiki, ‘Pämä vayä!’ äktqä.”

⁴² I tquanğa, ymeqä ii, asä qänğanä pämä ävauqce, qanä ikäkqce. Inğanji iyyqä quväukui 12 etanğanji. Iqu iinjä iqanğqenqä, qu miqä yänä ipu, yäunuä naqänänjä ikuwi. ⁴³ Ga Iqu qunji, “Tänqce, ämaqeunji awä mätquä pambiyä” ätuäqetani, “Qe ymeqä täpini, ymisanjä hui nätnqä winyqä,” ätukqe.

6

*Nasäretqätanä iqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwinqä**

¹ Jisasi Iqu anä iqini äväma, anä-himqä Iqueqenqä anğumä äukqe. Ii äwqanğa, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua äwivändkuwi. ² Sämbatqä, hiunji hapä pmeqänğanji, Iqu anä aquväqñqä iunqä äwäqce, Goti Iqueqä kukñuinqä näqñqä vätnqä ätipäqäkqce. Ämaqä kuapänäñi, qu Iqueni qätä äwipiysi, “Äänä ätqutiyä” tpu ikuwi. Iinjä ipiyi, “Ämaqä tqu, kuknuä tä ängisa ämeqäqäwä? Näqñqä Iqu ämenqä ätqäqä tä, äkitaniwä?”

* 6: Matiu 13:53-58; Lukä 4:16-30

Itanğa ämaqä mimäkqänäni imäkätņqe, änääñawä?” ätnğuwi. ³ Itanğa, “Ne näqņqe, Iqu, anä Imäkqä Ique. Ä Mäliyaqä Ymeqä Iquvi. Itanğa Jemisi, Josepä, Jutä, Saimonä, iquauqä Kätequvi. Ga qunapqa täqi nesä anä äpmeņunä” ätnğuwi. Ii ätäpu, Iquenqä äwqä quvqä ätimäukņğuwi.

⁴ Inğanı Jisasi Iqu quņi, ätukqe. “Hiņüä-tqä iqua anä-himqä eeqänänä iuņi, yoqä-tāņuae. Etaņgqä-qe, hņqunä-hņqunäni, iqueqä anä-himqä iutä, iqueqä käyāmaqä iutä, iqueqä anju anä äpmeņuwä iutäni, iqu yoqä maiqä-queqä.” ⁵ Itanı Iqu, nätmatqä ämaqä mimäkqänäni hui, iqi mimäkqä danä ikqe. Mä Iqu ämaqä täñä-yaqä-tāñä huiunä a uwqätätä, āņguä imāmbņqä inä imäkkqe. ⁶ Inı Iqu, iqua qätä äwiyäpu quuvqä maeqiyqanņuwiņqä, yāunjuä itä, kņüä kuapänä indqāņgqe.

Jisasi Iqu, ämaqä 12 iquau ändowatkqenqä†

Inğanı Jisasi Iqu ämaqä anä-himqä pmetanņuwä-pa äkoquväkitä, näqņqä äwimiņqe.

⁷ Iqu Iqueqä 12 iquauņi, aquvä ämaqiyaqe, inģi-inģi hņquaqu-hņquaqu ändowätätņqä ipäqäkqe. Iwä Iqu iquauņi, dnä quvqä qokä-apäkiu ätgäunıwi, huätä ändowatpņqä yāñänāņqä äwikqe. ⁸ Iqu tii ätukqe. “He äwäpiyāņğanı, yäkqä qanä huisāņqenä a maqätqäpņqä. Ä nätmatqä qanä qäsä äma uwqä hņjua, mämeqä iqäpņqä. Tiñä isua, bretqä, yquayä qa-mņqä, ηη mbqeu. Inņqe, ‘aanä oeyqä’ ätqä. ⁹ Itanğa yukä-su dinä ämuasmäupu, gque hņquaqu mipņqä danä iqäpņqä.”

¹⁰ Iqu tii-pqä inä ätukqe. “He anä himqä hņque ätimäupiyāņğanı, hiqaqe, anä du-täu mäwäyäkikqä, anä-himqä iuņi ävämepiyāņğanqe, anä hiqaqä äwipiyä iquenyä wiqäpņqä. ¹¹ Itanğa anä-himqä hņqueni, qu yeeqä miqä danä ipu, qätä maeyqä iqanņpqe, he iqi ävämepiyāņğanı, qua yukä iu emäkāņqe, ptäquväteqämä imbnuwāņqe. Suqä iinı, qu quwqä suqä quvqenqä näqņqä mapņqänänyä” ätukqe.

¹² Itanı iqua äupiı, qokä-apäkiuņi, quwqä kņüä äkunmäknäpu, suqä quvqe huätä vquatämäupņqä, awä ätuäkämiņıwi. ¹³ Iqua ii ätäkipiyāņğanı, dnä quvqä kuapänäni huätä ändowätäpu, itanğa ämaqä täñä-yaqä-tāñä etanņuwä iuņi, olipqä eqä aowätäni äwiqwatäpu, āņguä iwimäkmiņıwi.

Jonä iqu äpäkonņqenqä‡

† 6:6 Matiu 10:5-15; Lukä 9:1-6 ‡ 6:13 Matiu 14:1-12; Lukä 3:19-20; 9:7-9

14-15 Jisasi Iqueä yoqe im-imä täkiqanğä, ämaqe miqä naqä, Heroti iqu qätä äwikqe. Ämaqä hui, “Jonä asnä-qäyqä iqu, pizqeuta anğı hāñä ävautä, yāñänäqñqä-tāñä eä, ämaqä mimäkqänāñä di täwasi imäkqiyä” tqanğuwāñga, hui, “Laisa iqueqä” tqanğuwāñga, itanğa hui, “Ii, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä qāñgatqä iqua enqä-panä iqueyqä” ätmiñuwi.

16 Heroti iqu qätä ii äwiyäqāñgañi, tii ätkqe. “Jonä, nyi nyuāñä ätäwikqä iqu, tāñga anğı hāñä ävautāñqä.”

17 Tiinjä etanğı. Heroti iqu, iqueqä-kiuä ämaqä hui dowatqanğı, ga qu Jonä ique itmepu, guä äkiqiyäupu, guä pmeqä aniu äpmuatekuwi. Iqu ii ikqe, kätä, Pilipä iqueqä apäkä Herotiyasi iinji, iqu ämotautä, ämetäqenqä imäkkqe. 18 Jonä iqu Heroti iquenji, “Si tqä ttequeqä apäki ämotautnä ämeni, āñguä miqä danä inyä” ätumiñqe.

19 Ii tuätqätanğqetani, Herotiyasi, Jonä Iquenyqä wi-wunğanğı, “Iquenji äpākmä” kñuä vqanğqä-qe, Heroti iquesa eqänmiñqe. 20 Heroti iqu, Jonä iquenqe, iqu ämaqä jänänāñä-qu, Goti Iqueqä yäpä iqi pmetanğqenqä zä itä, āñguāñä ämimiñqe. Iwä iqu Jonä iqueqä kukñui qätä äwiyätäqāñgañi, kñuä mäwiyqä imiñqe. Ii qäyä itä, Jonä iqueqä kukñui qätä-wiyqāñqe, yqänä äwinyimiñqe.

21 Qänakñi Herotiyasi, iiyqä äwinyätanğqä di imäkätñqä hiunji iqu ätimäukqe. Hiunji Heroti iqu, iqueqä känai ämikqenqä kñuä ämetä, ymisanä naqänāñä hñqu imäkkqe. Iqu ii imäkkqe, ii ämaqä naqä, iqueqä gap-manqä wāuñui yätamäkqä wimiñuwä iquauñqätä, ä mäkä-iqä iquauqä ämiqä kiñganāñä iquauñqätä, ηη ämiqä qua naqä Galili iutanä iquatä anä bñqeyi. 22 Inğanji Herotiyasiyqä meqi, yāñgisa äpäyāqe, Heroti iquesä, iqutä anä pmetanğuwä iquautä, himnuñuä äwukoquvätä, yeeqä äwikqe. Inğanji ämiqä naqä iqu, hitqä iinyñqä yeeqä itä, “Si nätmatqä hñjua matñqä, nyi yatñqä änyiyqanğtqe, ga äktapmqänä” ätukqe.

23 Heroti iqu kukñuä guä yāñänäqñqä tii ämäsäukqe. “Hitqä iiki, naqä-qakuä äktqä. Nätmatqä tqä äkinyāñqenqä yatñqä änyini, ga nyi äktapmqänä. Itanğa qua nyi ämitñqe, hñquaqu ämisqiyätmä, hñginji si ktapmqä dqanğtqe, nyi kikiyanğ miqä ymqänä” ätukqe.

24 Iqu iinjä tquanğa, hitqi äwāqe, känäu yatñqä äwikqe. “Nyi iquenji yatñqe, nätmatqä äkinqä wimqäwä?”

Ii i tquanğa, känäe, “Jonä asnä-qäyqä iqueqä nyuāñi ktapätñqä tuvä” ätukqe.

25 Känai i tquanga, hitqi angumä ämiqä naqä iquenqä tnänä äwäqe, “Nyi Jonä asnä-qäyqä iqueqä nyuäni, tängganä hevqä iqtäwa daptqeqä” ätukqe.

26 Qätä ii äwiyäqe, iqu äwqä hanä naqänänä ämakqe. Inğanj, iqu hitqini, iqueqä kuknuä guä yänänäqñqä ämäsäukqenqä kñuä ämetä, ga iqtä ymisanä anä änminuwä iquauqä hinuä iqisa womba meqänqe mäwinqä itä, iyyqä äwinqeunji hngisanä vqenqe mäwinqä ikqe. 27-28 Itanga iqu mäkä-iqä hñque, Jonä iqueqä nyuäni äma pätnqä maqänä ändowatkqe. Itani iqu guä pmuateqä anä dunqä äwäqe, Jonä iqueä nyuäni ätävätä, hevqeu äma äpätä, hitqä ii äwikqe. Ga hitqä ii äma äwätä, känäu äwikqe.

29 Itanganj Jonä iqueqä wäunuanqä ämotquaminqä iqua, hanä-iqä ii timäuqanqenqä qätä äwipiwi, iqua ätimäupu, iqueä huiwi ämapiwi, hikä hovqeu pñqä ekuwi.

Jisasi Iqu, qokä 5,000 iu buayä äwikqenqäS

30 Itanga ämaqä kuknuä awä tuäkiqänqä ändowatkqä iqua, angumä Jisasi Iqtä aquvä äqämbiyi, qu Iqenji, wäunuä imäkkuwinqätä, kuknuä qokä-apäkiu ätukuwinqätä, tiwiqä eeqänä äwikuwi.

31 Inğanj ämaqä kuapänäni, iquauñqä äpäpu, äwäpu iqanqä, iqua ymisanä änä manqä ipu, hapä ängua mäpmeqä ipiyä iutanj, Jisasi Iqu, “Hapä wänqä hmbu pmetunquä, neqä-neuänä hñqäqinyqä watunqeqä” ätukqe.

32 I etanji, quwqä-quwänä yimba ikuapmäupu, anä avqñqä imñqä upñqä ävämakuwi. 33 Iqua iinjä iqanquwinqe, ämaqä anä-himqä eeqänänä iutanj kuapänäni, hinuä äqunäpu, “Tä iqua äyä mändanä-qe” näqñqä ämapiwi, qanjä maqä-maqä äwäpu, qu-ganä ätimäukuwi. 34 Ga Jisasi Iqu yätäqä nänqisa ae iuäqämeqe, ämaqä kuapänä pmetanqä äqunäqe, qunqä huäqä kiinjä äwunqge. Huäqä äwunqge, tiinjä iutayi. Qu sipsipqä, quwqä ämiwiyqä iqu maeqä enuwä-panä iinjä äqunqge. Ii äqunäqe, Iqu näqñqä kuapänä äwiminqge.

35-36 Qänqga awiyqeunji, Iqueqä wäunuanqä ämotquaminqä iqua, Jisasi Ique äwimapiwi, tii ätukuwi. “Täqini anä avqñqä eä, ga ae awiyqä äyä eqä-qae, ämaqä täunji, ymisanä mbqä ipu bnqenqe, ämaqä anä qäqi täpe pmakäwätanquwä iunqä dowatiyä” ätukuwi.

37 I tquanguwänqga, Jisasi Iqu, “Ymisanj, hiqä-hiuä wipiyä” ätukqe.

Iqua Iquenji, kima tii ätukuwi. “Ne mbqä 200 äma äwätanä, ymisanjä mbqä itanä, iquau vatunquä änatnyä?” ätukuwi.

³⁸ Iqu, “He bretqe, äänä ämenjä? Hinuä-ganä qumbnqä upiyä!”

Itanga qu näqnqä ae ämapiyi, tii ätukuwi. “Bretqe, hipa hnqi eeqä, ä hämapäkä hnquaqu qäsä äqunänunä.”

³⁹ Inganji, Iqu ämaqeuni, “Iwäsambu, qätaqä hioätqä änguä täqi pmakäupiyä” ätukqe.

⁴⁰ Itanga qu iwäsämbiyi, hui 100, ä hui 50 äpmakuwi. ⁴¹ Itanji, Jisasi Iqu bretqetä, hämapäkitä ämeqe, qäukuä yätu äqunä, Goti Ique, “änguiqä” ätuäqe, bretqe äkutätä, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua äma yanjä väkäpnqä äwikqe. Itanga hämapäkä iquaquinä-pqe, ämaqä eeqänänji bnqe, inä iwäsäukqe. ⁴²⁻⁴³ Ämaqä eeqänänji äwqä änäpäkpiyi, iqi änätquteqanquwänqa, wäunuänqä ämotquaminqä iqua, bretqätä, hämapäkitänji anqi aquvä ämaqäpiyi, qa naqä 12 ämamikuwi. ⁴⁴ Ämaqä qokä ymisanjä änguwä iqua, 5,000.

*Jisasi Iqu, eqä-huänjä haqeqi qanjä äukqenqä**

⁴⁵ Ymisanjä qäpu ti ämbiyi, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquauni, “He yimba ikuapmäupu, eqä-huänjä yätäqä Betsaitä nängisanqä, hinuiqä upiyä” ätukqe. “Nyi qokä-apäkä täunji, quwqä anämqä dowatmqänä.”

⁴⁶ Inganji Iqu, ämaqä eeqänänjä iunji ae ändowatäqe, Goti Iquenyqä tääqä tätnqä qoqonjä yätunqä ekqe.

⁴⁷ Heatqä asä qängganji, yimba eqä-huänjä awä iqi äwätqätanga, Jisasi Iqu kiuänä nängisa yqänä ätqäuminqe. ⁴⁸⁻⁵⁰ Inganji Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, yimba iquenji wäunuä tnänjä ämipiyä-qe, yunui anqumä ätakmä uwqänä itqätangi äqunqge. Zä we-hunätqetänji, Jisasi Iqu, iquaunqä eqä-huänjä haqeqi qanjä äukqe. Iqu iquaunji jänä mäwqätäutnqä ppanqi äqumbiyi, iqua ‘hikuapqeqä’ knuä wiyqangi, zä ipu, zääqä ätukuwi. Jisasi Iqu maqänänji tii ätukqe. “Nyi tä Qäqunjqä. He zä miqä, pemä pmapiyä.” ⁵¹ Ii ätuäqe, Iqu yimba iu äpeyätä, iquatä anä pmeqanga, yunui qe äqänäkqe. Yunuä ii iqanqcenqä, iqua, “Tä änäänqä iqutiyä” tpu, miqä yanjä ikäkuwi. ⁵² Quwqä knui qnqanjä enätanqgetanji, Iqu bretqä äkutätä ämaqeuni yanjä ävqäkqueta, Iqueqä yanjänäqnqenqä knuä yasämä mämeqä ikuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä Genesäretqätanjä kuapanä änguä iwimäkkqenqät†

* **6:44** Matiu 14:22-33; Jonä 6:16-21 † **6:52** Matiu 14:34-36

⁵³ Qu eqä-huänjä manjä nängisa, qua Genesäretqä iu iuäqämapiyi, yimba iqi guä äqäyekuwi. ⁵⁴ Qu yimbaeta ti ätimäwa uwqanġuwänġanġi, ämaqe, tä Jisasi Iqu äyä hitanġi äqunġuwi. ⁵⁵ Inġanġi qu qua ique äpmaminuwi, imimä tnänjä ikipu, ämaqä tänjä-yaqä-tänġi hevqä ämiqutäwa, Jisasi Iqu äkisqi pmetanġutqeu wimapnġä ätnġäukuwi. ⁵⁶ Itanġa Iqu anjä-himqä naqä iquau, ä wänġä isuau, nġ anjä hnġunä-hnġunänjä iu ikiqanġqä-pa, ämaqe, qu tänjä-yaqä-tänjä iquau ququawä aquväqnġä iqi ätuma äwäteminuwi. Itanġa Jisasi Iquenġi, “Iyää! Ämaqä tänjä-yaqä-tänjä tqua, saqä qäkä hitunġi qäyä itmaqänbnġä, hinġuinä qunyä” ätuminuwi. Inġi, ämaqä Iqueä qäkä hitunġi itmaqänäpiyä iqua, quwqä tänjä-yaqe qäpu eminqe.

7

*Goti Iqueqä kuknġuä-suqe, aeqä iquauqä kuknġiunġi yändi ämäwqätäunġenġä**

¹ Parisi iquatä, kuknġuä-suqenġä näqnġä iquatä, Jerusälemäta äppiysi, Jisasi Iqutä aquvä äqänġuwi. ² Itanġa qu inġanġi, Iqueqä wäunġuänġä ämotquaminġä hnġua, quwqä hipae asnġi, eqä akiyä inġä ditä† maqiyqä ipu, ymisani qanyä ganġä äqumbiyitanġi, Goti Iqueqä hinġuä iqinġi, quwqä hipae kiyä mätqä äqunġuwi. ³ (Tiinġi. Parisi iquatä, Israitqä huizi iquatä, eeqänänġi quwqä quwokiqua iminuwä iunġi qänaknä ipu, manġä, quwqä hipae eqä akiyä inġä ditä asnjä-ganä äqänbiyi, inġa änminuwi. ⁴ Itanġa ququawä aquväqnġä iuta äpäpiyänġanġi, nätmätqä hnġua manġä, eqä akiyä inġä ditä asnjä-ganä äqänbiyi, inġa änminuwi. Itanġa quwqä kaqä-kawäkauqä suqä, eqä-häkä, kuatä-häkä, häkiyä yäqiyqä hevqä iquau, hevqä äpmeqä iu, qu asnjä-ganä äqäninuwä iunġi, a yänänänqnġä äqätminuwi.)

⁵ Iinġä äqumbiyi, Parisi iquatä, kuknġuä-suqenġä näqnġä iquatä, Iquenġi, “Sunġawä? Tqä ämaqä wäunġuänġä ämotquetqänä iqua, suqä neqä awiqukua hipa eqä akiyä inġä ditä asnjä äqänminuwä-pa, mimäkqä ipu, ymisani hipa kiyä mätqetä anġuwiuä” ätukuwi.

⁶ I tqanġuwänġa, Iqu tii ätukqe. “He wopqä ipu kuknġuinä tqä iquenänġe, Asayä iqu, Goti Iqueqä kuknġi hinġuä ätätä, naqä-qakuä tii äqäkqe.

‘Ämaqä tä, Nyi Goti Iqunäuä yoqe, manġitanä haqeu ämandnämäutqänuwä-qe, quwqä qeqä-quuvqe, kinġä

* 7: Matiu 15:1-9 † 7:2 Quwqä suqä asnjä qnġe, tiinġi. Qu eqä akiyä inġä ämepu, hipa iu hinġi equatembnġäuä.

nämä äwi. ⁷ Qu ämaqä iquauqä kukñuä-suqä dinä awä ätäpu, “Kukñuä tä Goti Hanjuwä Iqueqe” quanğä ätätqänä. Iinjä ipiyitani, qu Nqä yoqe haqeqä mamäupñqä qonä änäuktäutqänuwi, hinğinäwa itqänuwiqä,’ ätätä äqäkqeqä.†

⁸ He Goti Iqueqä kukñuä-suqä dunj ävquatämäupu, ämaqä iquauä suqä iunä qänaknä ipu, a yänänäqñqä äqätänäuä” ätukqe.

⁹ Inj Jisasi Iqu tii-pqä inä ätukqe. “He knji qeiqinyä indqänäpiyitani, kukñuä-suqä Goti Iqueqe, huätä ätnämäupu, itanğa qänaknäni suqä heqä dunä itqänäuä.

¹⁰ Ii tiinj. Mosisi iqu, ‘Tniquesä, tnäutäni änguänä itqueqanğnyä!’ ätätä,§ ga ‘Ämaqä hñqu kaniqenqätä, känäunqätä qui kukñuä tqanğutqe, iqu häñä mäpmeqä yänqiyä’ ätkqe.* ¹¹⁻¹² Mosisi iqu e ätkqä-qe, he tii äyä ätätqänä. ‘Ämaqä hñqu kanä-käna-yaquinqä yätamäkkä vätñqä nätmätqä hui ämamitätqe, ga “Nätmatqä iinj, nyi Goti Ique ae ävqeqä” ätque, kanä-käna-yaquinj, yätamäkkä mäwqä da yätñqeqä,’ ätätqänäuä” ätukqe.

¹³ “Heqä aeqä iquauqä suqä iunä imäkäpiyitani, Goti Iqueä kukñui, mändi äkittqiyätqänä. Itanğa, he suqä injä iquauñi, kuapänänä imäkqa äwätqänäuä” ätukqe.

Ämaqeu kiyä mätqä iwimäkqenqät

¹⁴ Inğanj Jisasi Iqu ämaqä kuapänänä iunji, anğumä tääqä ätuätumeqe, “Eeqänänğuenä, Nyaqä kukñui qätä änyiyäpu, knjuä mapiyä” ätukqe. ¹⁵⁻¹⁶ “Nätmatqä ämaqä hñqueä yäpä inğisa mäwitänğqä hui, ique äpaquvqe, ii Goti Iqueqä hinjuä iqinj, kiyä mätqä miwimäkkä yänä. Nätmatqä iqueqä yäpä imä äwuwinğä ii, iqueni kiyä mätqä iwimäkänqiyä” ätukqe.

¹⁷ Iqu ämaqä iunji äväma, anğä yämä peyqanğa, Iqueqä wäunjuänğqä ämotquaminğä iqua Iqueni, kukñuä ktqä iquenyqä yatñqä äwikuwi. ¹⁸ Jisasi Iqu kimani, “He-pqe kukñuä ktqä iquenqe, maqñqä eqä? Tiinjñqä etqä. Nätmatqä yäpaqänğisa äwinqe, ämaqeu yäpä yänğisa äpeyätä, kiyä mätqä miwimäkkä yänqiyä” ätukqe. ¹⁹ “Nätmatqä iinj, qeqä-quuvqä imä mäpaquvqä, tuqä iunğä äwitä, iqisanj zä-anğ bunğä äquveqänä.” (Jisasi Iqu ii ätätä, tii ätkqe. “Goti Iqueqä hinjuä iqinj, ymisanğ eeqänänj, anğuanänjijä.”)

²⁰ Jisasi Iqu ii ätuätä, tii ätukqe. “Nätmatqä ämaqeuta, yäpaqänğisa ätimäwa äpqäqe, ii kiyä mätqä iwimäkkiyä.

† 7:7 Asayä 29:13 § 7:10 Anğumä Itmakqä 20:12; Kukñuä-suqä 5:16 * 7:10

Anğumä Itmakqä 21:17 † 7:13 Matiu 15:10-20

21-22 Ämaqeugä qeqä-quuvqä imdani, tiinä iqua ätimäwa pänqiyä. Knuä indqänqä quvqä, huiwä yanä hinqi injä, quwä-meqä, ä ämaqä pizqä päsqa, nq huiziqueqä apäkänqä iqä, hinuä aowä quñqä, quanqä tquä, ä hngisanä iqä, hñquenqä äwqä äkasuwä imäkätä qui äkasuwä tquä, ä kiuä nyuätñqä, knuä qäyasäqi ämetä imäqä, itanqa suqä quvqä huitañä-huitañä huizi-pqä imäqä iquaunqä ätqä. ²³ Ga suqä quvqä iinjä iqua, ämäqeuta ätimäwa äpqe, ämaqeunji, Goti Iqueqä hinuä iqinj, kiyä mätqä iwimäkänqiyä” ätukqe.

Siliya-Ponisiyanä apäkä iyyqä quuvqä heqiyqenqä†

²⁴ Jisasi Iqu iqi äväma, anä-himqä Tayä-tänä qäqiqinyqä äukqe. Iqinj Iqu, “Ämaqe, Nyi täqi pmetangqeuñqe, änyä mañqä epñqäuä” knuä wiyqanji, anä hñque äpaqukqe. Iqu knuä ii äwikqä-qe, ämaqe, qu Iqu pmetangqeuñqe näqñqä ämakuwi. ²⁵ Apäkä hui, iyyqä meqi dnä quvqä tqäutanji, ii Jisasi Iquenyqä qätä maqänä äwiyäqe, äpäqe, Iqueä yukä-tänä qäqiqi qonä äuktäukqe. ²⁶ Apäkä ii Israitqä iquautañä ma, qua Siliya-Ponisiya iu imängqe. Ii Iqueä yukä iqi qonä äuktäuqe, “Nyaqä meqe dnä quvqä tqäutanji, Si huätä dowatiyä” ätuätä, yatñqä äwikqe.

²⁷ Iqu kimanji, “Ne ymisani, ymeqe-ganä käyä ävanä” ätukqe. “Ymeqeugä ymisani ämotautanä, hiveqä iquaunqä tnämäuqe, qäyu maeqä danä eänä.”

²⁸ I tquanqa, apäkä ii, “Ämaqä Naqä Iquki, Si qäyu ätnä-qe, ymeqä ymisanjä änatquteqanquwi, hiveqä iqua ämambñqäuä” ätukqe.

²⁹ I tquanqa, Jisasi Iqu, “Si ii ätninqe, yqä uvä! Dnä quvqe, tqä meqinj huätä ae ävämeqiyä” ätukqe.

³⁰ Inganji, apäkä ii, iyyqä anä iqi ätimäuqe, meqä iinj, dnä quvqe ae ävämeqanqa, iyyqä yquvanä iu witanj äqunqqe.

Ämaqä qätäyqä kuknuä änä matqä iquenyqä

³¹ Jisasi Iqu anä himqä Tayänji äväma, anä-himqä Saitonä-tänä iu äwätä, qua Dekapolisi iu, eqä-huänä Galili ätimäukqe. ³² Iqi timäuqanqa, qu ämaqä qätäyqä, kuknuä winuä änä mañqä hñque, Iquenyqä ätuma äppi, “Iyää! Jisasi Iquki, Saqä hipae, ämaqä tqe itmaqiyä” ätukuwi.

³³ I tquanquwanqa, Jisasi Iqu, ämaqä iqueni kiuänä itmeqe, Iqueqä hipae ämaqä iqueä qätä hovqä inji-ingisa ävätäqetanji, anginji, Iqu makukuä äquteqe, ämaqä iqueä tewi itmaqäkqe. ³⁴ Ii iqe, Iqu hinui qäukuä haqä yätu äqunäqe, oänä ätätä, iqueni, “Epata” ätukqe. Kuknuä iinj, kiqä quati tiinj “Qäte äkivänä!” ³⁵ Iqu ii wimäkqanqa,

ämaqä iqueä qäte äütänäqe, itanğa iqueä tewä-pqe änguä eätä, iqu kukñui, iqueqä tqä-pa qe ätkqe.

³⁶ Jisasi Iqu ii iqetani, Iqu qunji, “Ämaqeunji awä mätquä pambiyä” ätukqe. Iqu ii qäyä tquanği, qu awä ätäkäkuwi.

³⁷ Qätä äwiyäpiyä iqua, “Äänä imäkäqutiyä” tpu ikuwi. “Iqu nätmätqä eeqä änguä imäkqiyä. Qätäyqä-pqe, qätä äwiyqäüä. Kukñuä matqä-pqe, kukñuä tqä imäkqiyä” ätkuwi.

8

*Jisasi Iqu, 4,000 iquau buayä äwikqenqä**

¹ Inğanji anğumñi, ämaqä kuapänäñi Jisasi Ique äwimepu, ymisañä anğqenqe aanqä etanğä, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunüanğqä ämotquaminğqä iquau tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe. ² “Ämaqä tä, Nyitä hiunji hñquaqu-hñque äpmeñuwi, ga ymisañä bñqä di aanqä etanğqenqä, Nyi qunğqä huäqä änuñgiyä. ³ Inji Nyi, quwqä anğämqä dä yqänä iqä ändowatmqe, hñqua anä kinä-näunda äpquwä-qae, qanä änä mäwqä ipu, hänaqeunji dä päkombñqäüä” ätukqe.

⁴ I tquanğa, Iqueqä wäunüanğqä ämotquaminğqä iqua, “Anä avqñqä täqini, ämaqä eeqänänjä tä ymisañä bñqe, ne anği ämetanä vatunquäwä?” ätukuwi.

⁵ Jisasi Iqu iquauñi, “He bretqe, äänä ämeñäuä?” tquanğa, qu kimañi, “Ne 7 ämeñunä” ätukuwi.

⁶ Inğanji Iqu ämaqä eeqänäñi, “Quamä pmapiyä!” ätuäqe, bretqä 7 iquau ämeqe, Goti Ique “änğuiqä” ae ätuäqe, äqäyäkütätä, Iqueqä wäunüanğqä ämotquaminğqä iquau äwikqe. Ävqanğa, iqua ämaqe u yanä wipñqä äma ikäkuwi. ⁷ Itanğa qu hämapäkä wänğqä hn-jua qäsä ämamiñuwi. Jisasi Iqu isuaunğqä, Goti Ique “änğuiqä” ae ätuäqe, “Hämapäkä-pqä tä, qäsä yanä wipiyä” ätukqe. ⁸ Inji ämaqä eeqäñi äwqä änäpäsäpu iqi änätqutekuwi, Iqueqä wäunüanğqä ämotquaminğqä iqua, aqvüä ämaqiyäpu, hiqokä-qa 7 ämamikuwi. ⁹ Ymisañä ii änmiñuwä iqua, 4,000 iquayi. Ga Jisasi Iqu, quwqä anğämqä ändowatkqe. ¹⁰ Iqu ae ändowatäqe, inğa qänğa Iqueqä ämaqä iquatä yimbaeu ikuapmäupiyyi, qua Dalämanuta iunğqä äukuwi.

“Si Tquki eninğqä ämänätquetnä, wäunüä hui imäkiyä” ätukuwinğqä†

“Si Tquki eninğqä ämänätquetnä, wäunüä hui imäkiyä” ätukuwinğqä†

* 8: Matiu 15:32-39 † 8:10 Matiu 16:1-4; Lukä 12:54-56

11 Parisi hñqua, Jisasi Ique äwimapiyi, Iqueqä kukñui mändi kittqäpñqä ipäqiyäpu, yamwiqä äväpu, ti ätukuwi. “Si nätmätqä ämaqä mimäkqänäñi imäkätinä, Tquki enñqe, mänätquayä.”

12 I tquanquwänqa, Jisasi Iqueqä äwqä imñi, quñqä hanä-iqä ämetä, haaqä ätätä, “Ämaqä tänqa äpmeñuwä ii, wäñuä imäkätinä ämänätquayä-qe, sunqä dqäuä?” ätukqe. “Nyi he naqä-qakuä etqä. Iqua nätmätqä hui hiñuä mäquñquä ipnä.”¹³ I ätuäqe, Iqu quñi äväma, anqi yimbaeu ikuapmäuqe, eqä-huänä yätäqänqisanqä äukqe.

Parisi iquauqätä, Heroti iqueqätä, nätmätqä änyuämäwa peyqenqä†

14 Inqanji Iqueqä wäñuänqä ämotquaminqä iqua, bretqä hui inä mämeqä, hui imäukuwi. Iutanji, qu yimbaeuñi, bretqä hñqunä ämapu äpmaminuwi.

15 Itanqanji Jisasi Iqu, “Parisi iquauqätä, Heroti iqueqätä, bretqä änyuämäwa peyqenqe, anqunä äminyäpu, wimasäpiyä” ätuätä, näqñqä äwikqe.

16 I tquanqa, iqua quwqä-quwä, “Ne bretqä aanqä etanqquenqä änatqiyä” äñgäukuwi.

17 Iqu, qu iñä tñganquwiñqä, näqñqä ämeqe, iquau yatñqä äwikqe. “He ‘Ne bretqä aanqeqä’ äñguwi, sunqä tqäuä? He näqñqä-pqä, ä kñuä-pqe, mämeqä iquwätanä? Heqä kñuä indqänqä iññi, kñuä wäñui yasämä miqä da iqiyä?”¹⁸ He hiñuä-tänqä enñuwi, hiñuä mäquñquä ipu, qätä-tänqä enñuwi, qätä mäwiqä ipu, kñuä äpakänäñi mämeqä iquwi, ii sunqäwä? ¹⁹ Nyi bretqä hipa hñgi eeqä, 5,000 iquaunqä äkutkqe, ga änatqutekuwi, he qa naqä manqñi, äänä ämamikuwäwä?”§ ätukqe.

Iqua, “Ne qa 12 ämamikqueqä” ätukuwi.

20 Itanji Iqu, “Ga Nyi bretqä 7, ämaqä 4,000 iquaunqä äkutkqä, änatqutekuwi, hiqokä-qa manqñi, äänä ämamikuwäwä?”* ätukqe.

Qu, “Ne qa 7 ämamikqueqä” ätukuwi.

21 Ga Iqu, “He iñqe, näqñqä mämeqä yqänä itqänäuä?” ätukqe.

Jisasi Iqu, hiñuä quvqä Betsaitätanä hñque anqñuä imäkkqenqä

22 Itanqanji iqua anä-himqä Betsaitä qe ätimäukuwi. Iqññi, qu ämaqä hiñuä quvqä hñque, Jisasi Iquenqä ätuma ätimäupiyi, “Iyää, Jisasi Iquki, tqä hipae itmaqiyä” ätukuwi.

23 I tquanḡuwāḡga, Jisasi Iqu, āmaqä iqueni, a āmasqāḡga, aḡä himqä yāpaqä māḡgisa ātuma āwäqē, iqueqä hiḡuiu makukuä āwqutäqē, hiḡuä-huiwiu itmaḡiyätä, yatḡqä äwikqē. “Si nātmatqä hui hiḡuä äqunāḡinyä?”

24 Iqu hiḡuä äqänäqē, “Nḡqä, nyi āmaqä hui qanä iḡiqanḡä äqunmä-qē, qunḡi ätnāḡäqḡi māqunquä enänä. Qu zä enqä-panä-qua etanḡä äqunāḡänä” ätukqē.

25 I tqanḡa, Jisasi Iqu, Iqueqä hipae, āmaqä iqueä hiḡuä-huiwä iu itmaḡiyqanḡa, iqueqä hiḡui hämänä äqänätä, āḡguä ätimäuqanḡa, iqu nātmatqä eeqänāḡi, ätnāḡäqḡi äqunḡqē. 26 Itanḡanḡi Jisasi Iqu āmaqä iqueni, “Si aḡä-himqēunḡi māpaquvqä, tqä anḡiuḡqä jänä uvä” ätukqē.

Pitä iqu, Jisasi Iquenyqē, “Kraisī Iqueyqä” ätkqenqä†

27 Itanḡi Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunḡuāḡqä ämotquaminḡä iquatä, aḡä wāḡqä, aḡä-himqä Sisariya-Pilipai iu mätnātanḡqēunḡä äukuwi. Hänaqä äwäpiyā nāmḡi, Iqu qunḡi yatḡqä äwikqē. “Ämaqē, Nyinḡqē, tqēqä ätätqāḡuwäwä?”

28 Iqu yatḡqä ii vqanḡa, iqua tii ätukuwi. “Ämaqä hui Sinyqē, ‘Jonä asḡä-qäyqä iqueqä,’ hui, ‘Laisa iqueqä,’ itanḡa hui, ‘hiḡuä-tqä-queqä,’ ätätqāḡuwiqä” ätukuwi.

29 Iqua iinḡä tquanḡuwāḡga, Iqu iquauḡi yatḡqä tii äwikqē. “Hiyaqä kḡuä duḡi, Nyi tqunḡä?”

Iqu i tqanḡa, Pitä iqu, “Si Kraisī ne äminesḡqä, Goti Iqu atāunḡuä äkikqä Iqukiyqä” ätukqē.

30 Inḡanḡi Iqu, qunḡi, “He Nyinḡqē, āmaqēunḡi awä mätquä pampiyä” ätätä, kukḡuä yāḡänāḡḡqä ätukqē.

Jisasi Iqu, äpäkonätä, aḡḡi vaunḡḡqä ätkqenqä†

31 Ii ätuäqetanḡi, Jisasi Iqu, iquau nāḡḡqä änyä-hänä hui ävätä, tii ätukqē. “Ämaqēuqä Ymeqä Ekqä Iqu, hanä-iqä kuapänä meniḡeqä. Itanḡa āmaqēu miqä iquau, hiḡäva-imäkqä naqä iquau, itanḡa kukḡuä-suḡenḡä nāḡḡqä-pqä iquau, Iqueni pizqä päsqanḡuwāḡga, Iqu hea hḡquaqui-hḡque äwiqē, aḡḡumä vauniḡeqä” ätukqē.

32 Jisasi Iqu eeqäpnä ätnāḡä iḡi tqanḡa, Pitä iqu Iqueni, haqä nänä ätuma āwäqē, “Si kukḡuä iinḡi, awä matqä panä. Ii quvqēqä” ätukqē.

33 Pitä iqu i tqanḡa, Jisasi Iqu yakmbä iḡē, Iqueqä āmaqä iquau äqunä, Pitä iqueni, maḡä mi äminyätä, “Setänä, Goti Iqutä mäkä-hunḡä iḡuki, hoptäwä manyqä, qänaki nyi! Tqä kḡuä indqāḡqē, Goti Iqueä ma, āmaqä iquauqēqä” ätukqē.

³⁴ E ätuäqe, Iqu, ämaqeutä, Iqueqä ämaqä iquautä tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Nyi qänaki nyivändätñqä etañgutqe, iqu, iqueqä-kiuänqä kñuä mämeqä, iqueqä zä-huätati hunqe ämetä, Nyi qänaki nyivändänä. ³⁵ Ii tiinjäqä. Ämaqä hñqu, iqueqä hñjä-pmeqe a yänänäqñqä äkiqätmitätqe, qui imäknäniqeä. Inäqe ämaqä hñqu, Nyinyqätä, kukñuä äñguä we-hunqä-tänñqätä, kñuä indqänätä, iqueqä hñjä-pmeqe ävquatämämätätqe, iqu hñjä pmetäniqeä. ³⁶ Itanğa ämaqä hñqu, nätmatqä qua täutanji eeä ämetä, äpäkonqqe, iqueqä nätmatqä eeqänänä iinj, yätamakqä äänä väniqiyä? ³⁷ Itanğa ämaqä hñqu, iqueqä quuvqe anğumä metñqe, squäsua väniñqäwä? ³⁸ Itanğanji, apäkä, qokique äväma qañä hñgi qñqä enqä-panä iinj, ämaqä tänğa äpmeñuwi, asä e imäkäpu, Goti Iquenji tuwä äväpu, suqä quvqä imäkätqänä. Inji, ämaqä hñqu qutä anä äpme, Nyiñqätä, Nyaqä kukñuinqätä womba wiñganğutqe, Ämaqeua Ymeqä Ekqä Iqu, Kaniqeä yänänäqñqä motqueqä di ämetä, Goti Iqueqä enätqä iquata äppqänğanji, Iqu ämaqä iquenyqä womba yäniqeä” ätukqe.

9

¹ Inğanji Jisasi Iqu qñji, “Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä täqi tä ätqäunuwä hñqua, mäpäkonqä, hñjä yqänä äpmapiyänğanji, Goti Iqunä miqe, Iqueqä yänänäqñqetä äpqañgutqe, hñjuä qumbnuwiqä” ätukqe.

*Jisasi Iqueqä huiwi, huitanjä inğqenqä**

² Hiunji 6 ae äpäwqanğanji, Jisasi Iqu, Pitä ique, Jemisi ique, itanğa Jonä ique itmeqe, qoqonjä quäuqä hñquenqä ätuma ekqe. Iqinj iquauqä-quwänä äpmamiñuwi. Iquauä hñjuä iqisanji, Jisasi Iqu huiwä huitanjä inğqäqe. ³ Iqueqä qäki, we-hunqä aanjä qäpaiqänänä äyämñqe. Ämaqä qua täutanjä hñqu, ämuasmänqä qäpaiqä iinj enqä-pa timäutñqe, änä mimäkqä yänä. ⁴ Inğanji iqua, Laisa iqutä, Mosisi iqutä, iquaqu, Jisasi Iqutä anä ätqäunyä, kukñuä tätqätanğä äqunğuwä. ⁵ Ii äqunäpiyinqä, Pitä iqu Jisasi Iquenji, “Ämotqueqä Naqä Iquki, ne täqi äpmeñque, ii äñguänäñiqä. Ne ittänjä anä hñquaqu-hñque mätatunqueqä. Hñqu Tqänqä, nñ hñqu Mosisi iqueqänqä, itanğa hñqu Laisa iqueqänqänänäyä” ätukqe. ⁶ Pitä iqu kukñuä ii ätukqe, iqua zä kiinjä ipu, ga iqu kukñuä äänä täniñqe, kñuä yasämä mäwimeqä iqanği, ii ätkqe. ⁷ Inğanji

* 9:1 Matiu 17:1-13; Lukä 9:28-36

qaquvqä hñqu äpäqe, iquauni äpatqäkqe. Iwä qaquvqä iqueuä yäpä imdani kukñuä hñqu tii ätkqe. “Tä Nqä Ymeqä aanjä kiina änyinätñqä Iqueyqä. Iqueqä kukñui qätä wipiyä.”⁸ I tqanji äwipiyi, qu hinuä qävqä ikuwi, ämaqä aanqä eä, Jisasi Iqunä qutä tqäutangi äqunquwi.

⁹ Qu qoqonjä yätuta äpäpiyängani, Jisasi Iqu iquauni, “Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iqu hänjä vauniqänganqe, hiqä hinuitä äqunäñuwiñqe, ämaqeuni, awä matquä pambiyä” ätukqe. ¹⁰ Qu, Iqu tquanngqä-pa, awä matqä ipu, yatñqä tii inguwi. “Hänjä vauqe, ii squäwä?”

¹¹ Itanğa qu Iqueni, yatñqä tii äwikuwi. “Kukñuä-suqenqä näqñqä iqua, ‘Laisa iqu-ganä pänqiyä-qe’ sunqä tätqänäüä?”

¹² I tquanuwänğa, Jisasi Iqu, “Ti naqä-qakuänäyi. Laisa iqu-ganä äpätä, nätmätqä eeqänäni, anğumä anğua imäkänqiyä. Injä-qe, Goti Iqueqä bukä iuni, ‘Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iqueni, qu himä-wiunqä kiinjä äväpu, täñä-hunqä kuapänä meniqeqe,’ tuwanuä iini, sunqä ätä äqänänä?” ätukqe. ¹³ “I etanji Nyi he tiinjä etmqe. Laisa iqu ae äpkqe. Ga Goti Iqueqä bukiu äqänänqä-pa, qu quwqä äwiñqeunä ipu, suqä quvqä huitanä-huitanä itquakuwiqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, ymeqä qokä dnä quvqä-tänjä hñque, anğua iwimäkkqenqä†

¹⁴ Iqua äppiyyi, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä huizi iquau wimapñqä ipiyängani, ämaqä kuapänäni, iquau äpputmäupu, ga kukñuä-suqenqä näqñqä hñqua, iquauqä kukñui mändi kittqäpñqä itqätanğä äqunquwi. ¹⁵ Ämaqä eeqänäni, Jisasi Iqu äpqanji äqumbiyängani, yäunuä ipu, Iquenyqä maqänä äupiyyi, yeeqä äwikuwi.

¹⁶ Inğani Iqu quni, yatñqä tii äwikqe. “He iquatäni, manjä-mäkä sunqä äunätqänäüä?”

¹⁷ I tquanğa, ämaqä hñqu ämävauqe, “Näqñqä-vqä Iquki, nqä ymeqä dnä quvqä ätqäuä kukñuä matqä itqätanji, Sinyñqä ätuma äpqänä. ¹⁸ Dnjä quvqä iqu iqueni, ppqä yätñqä imäkätä, qua iqi ämatnmäutñqe. Ga, iqu makusewä kuä äsätä, hiqunä manğtäsqukuä ämäuqe, yukä hipa woä äwimäutñqe. Iinjä etanji nyi, Tqä wäunjuänqä ämotquetqänjä iquauni, huätä mamäupñqä yatñqä vqanğa, iqua iini änä mimäkcqä iqäuä” ätukqe.

¹⁹ I äwiyäqe, Jisasi Iqu iquauni, “He ämaqä quuvqä mae-qiyqä tqunenä! Nyi hesä anäni, squänğanqä pmamqäwä?”

† 9:13 Matiu 17:14-21; Lukä 9:37-43a

Ä, hesani hanjä-iqe, squänganqä meqämqäwä?” ätuätä, tii ätukqe. “Ymeqä iqueni, ätuma bpiyä.”

²⁰ I tquanğa, qu ymeqä iqueni, Iquenyqä itmeqanğuwänğa, dnjä quvqä iqu, Ique hinuä äqunäqanğani, ymeqä iqueni ppqä yätñqä imäkqanğa, ymeqä iqu qua iqi äpäknaqe, iqueqä mañi makusewä kuä äsäta, qua iqi huaqä-huaqä ikqe.

²¹ I iqanğa, Jisasi Iqu kanique, yatñqä tii äwikqe. “Ymeqä tqueni, äkñgata ti äwimakqäwä?”

Kimani, “Dänğanğa äwimakqeqä” ätukqe. ²² “Dnjä quvqä iqu, ymeqä ique pizqä päsätñqe, tä iu ämävetä, ä eqä du ämäyetä, ii iqa äwätñqe. Itanği Si nätmatqä hui yätamakqä iqä-tänjä eni, yenyqä huäqä kunğanğuti, yätamakqä yeyä” ätukqe.

²³ I tquanğa, Jisasi Iqu iqueni, “Si ‘Yätamakqä iqä-tänjä enjuä’ ändñi, sunqä ändnyä? Quuvqä eqiyätqunjuwä iqua, nätmatqä eeqä timäutñqä imäkññqäuä” ätukqe.

²⁴ I tquanğanä, kaniqu mañä yänänäqñqe, “Nyi quuvqä eqiyänqä-qe, Si nyi äwa iqueni, yätamakqä nyisñqä äktqänä” ätukqe.

²⁵ Inğani, Jisasi Iqu ämaqä kuapänäni tnänjä pğanğä äqunäqe, Iqu dnjä quvqä iqueni, “Dnjä quvqä kukñuä matqä, qätä mäwiyqä imäkqä iquki, nyi si, ymeqä iquesa tənği huätä ätimäutnä, ga anği mäpaquvqä isñqä äktqänä” ätukqe.

²⁶ I tquanğa, dnjä quvqä iqu zääqä ganä ätäqe, ymeqä iqueni ppqä yänänäqñqä yätñqä iwimäkäqe, huätä ätimäukqe. Itanğa ymeqä iqu pizqänänjä-qu witanğa, ämaqä kuapänäni, “Ymeqä iqu näwi äpakonä äwinä” ätukuwi. ²⁷ I witanğa, Jisasi Iqu iqueqä hipaeu a ämaqätätä, pämä vauqumuatqanğa, iqu pämä ätqäukqe.

²⁸ Qänakñi, Jisasi Iqu anjä iu pmetanğani, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, quwqä-quwänä anä äpmapu, “Ne dnjä quvqä iqueni, huätä mandowatqe, sunqä iququwä?” ätuäpu, yatñqä äwikuwi.

²⁹ Iwä, Iqu iquauñi, “Dnjä quvqä tiñi, nätmatqä huisä mändowatqä, kiqä Goti Iquenyqä tääqä ätäpiyä iutanänjqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, “Äpäkonätmä, vaumninqe qä” anği ätkqenqä†

³⁰⁻³¹ Qu iqi ävämañi, qua Galili iunji jänä ämäwqätäukuwi. Inğani Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquaunä näqñqä vätnqä winğanği, Iqu ämaqe, Iquenyqä “Iqiyqe” näqñqä mapñqä dinqe,

mawinǵä ikqe. Iqu iquauñi tii ätuminǵe. “Ämaǵeuǵä Ymeǵä Ekǵä Iqueni, itumepu ämaǵä iquauä hipa iu wipnuwiǵä. Itanǵa qu Iqueni pizǵänä päkpnuwiǵä. Hiunji hñquaqu-hñque ae äpäwǵanǵani, Iqu anǵumä hñä vauniǵeǵä” ätukqe. ³² Iqu kukñuä ii tquanǵqenǵe, iqua näqñǵä mämeǵä qäyä ipu, ga zä winǵanǵqeutani, Iqueni yatñǵä mäwǵä ikuwi.

Qu, “Neyaqä awä iqisani, yoǵä naǵä-täñi tqukä?” ätnǵuwinǵä^S

³³ Iqua Kapänamä ätimäupiyyi, anju äpmapiyänǵani, Jisasi Iqu iquauñi, “He hänaǵä dutani sunǵä ätnǵapätǵañuwäwä?” ätuätä, yatñǵä äwikqe. ³⁴ I tquanǵa, iqua hänaǵä dutani, “Nyi nageǵä, nyi nageǵä” ätnǵapkuwä etanǵqenǵä, kukñuä hui kima mätkuä äpmaminjuwi.

³⁵ Iqu quamä ae äpmeǵetani, 12 iquau, “Eä-embiyä!” ätuäqe, tii ätukqe. “Ämaǵä hñqu naǵä-pmeǵänǵä winǵanǵutqe, iñä iqu eeǵänänä iquauǵä yäpakä, itanǵa iquauǵä wäunüä-wiyǵä hetñeǵä” ätukqe.

³⁶ I ätuäqetani, Iqu ymeǵä wänǵä hmbi itumeqe, iquauä awä iqi ätquteäqe, ymeǵä iqueni atukuä ämaitä, iquau tii ätukqe. ³⁷ “Ämaǵä hñqu ymeǵä wänǵä hmbiñi, Nyinǵä kñuä äme, yeeǵä itumeǵäqe, iqu Nyi indmeǵiyä. Itanǵa Nyi indmeǵäqe, ii iqu Nyinä mindmeǵä iǵiyä. Iqu Nyi änändowatkǵä Ique, inä itumeǵiyä” ätukqe.

*Ämaǵä ne hñgisa minetqueǵä iquwä iqua, neǵä-quaiǵä’ ätukqenǵä**

³⁸ I tquanǵa, Jonä iqu Jisasi Iqueni, “Näqñǵä-vǵä Iquki, ämaǵä nesä anä mikiǵä itñǵä hñqu, saǵä yoǵeta dnä quvǵä huätä dowatǵanǵi äqunätanä, ne iqueni, ‘Iñi mimäkǵä panä!’ ätukqueǵä” ätukqe.

³⁹ Jonä iqu i tǵanǵa, Jisasi Iqu, “He ique pmua mimäkǵä pambiyä” ätukqe. “Ämaǵä hñqu, nätkmatǵä ämaǵä mimäkǵänänä di, Nyaǵä yoǵeta imäkǵä iqu, Nyinǵä kukñuä quvǵä di maǵänä matǵä yänǵiyä. ⁴⁰ Ämaǵä ne hñgisa minetqueǵä iquwä iqua, neyaǵä-quayǵä. ⁴¹ Nyi naǵä-qakuä etǵä. He Kraisi Ique qänaki vändǵä-quenä etanǵuwinǵä, ämaǵe, he eǵä-häki, ämbñǵä etapquwi, qu hññi metapǵä iǵä. Qu Goti Iquesani, anǵui ämapnuwiǵä” ätukqe.

Suǵä quvqe, quuvǵä heǵiyqe qui imäkqenǵä†

42 “Ymeqä Nyinyqä quuvqä eqiyätñqä täutanä hmbu, ämaqä hñqueuä suqä imäkqanğqä iu hiñuä äqunätä, asä iinä imäkätä quannä päkñganğutqe, ämaqä suqä ipäqiyqä iqueni, hanä-iqä naqänäni wimenä. Ämaqä hñqua hikä naqänänä hñqu ämepu, iqueqä hiñuä-qo iu guä äkiqiyepu, eqä-huänä bu tnämäueqanğpqe, ii hanä-iqä naqä-qe, huizique mämäwqätäuqä yänqiyä” ätukqe. 43-44 “Tqä hipa hñqu suqä quvqeunğä äkiyqiyäma uwqanğutqe, huätä täwisñqe. Si iinä ini, hanä hea ique-ique pmeqe ämatñi. Iinä miqä isqe, hipa qäquaqu yqänä nyqä-quki, tä maisquä yäniqä äsänqe äktnämäupnuwi. Hipa hñqunä änyäni, ämäwqätäutñi. 45-46 Itanğa tqä yukä hñqu suqä quvqeunğä äkiyqiyäma uwqanğutqe, huätä täwisñqe. Si iinä ini, hanä hea ique-ique pmeqe ämatñi. Iinä miqä isqe, yukä qäquaqu yqänä nyqä-quki, tä maisquä yäniqä äsänqe äktnämäupnuwi. Yukä hñqunä änyäni, ämäwqätäutñi. 47 Ä tqä hiñuä hñqu suqä quvqeunğä äkiyqiyäma uwqanğutqe, huätä tquätñqe. Si iinä ini, hanä hea ique-ique pmeqä ämatñi. Iinä miqä isqe, hiñuä qäquaqu yqänä qñqä-quki, tä maisquä äsänqe äktnämäupnuwi. Ä hiñuä hñqunä äqänäni, Goti Iqunä miqeunñi äpaqutñi. 48 Tä iinä äsänqä iqueni, *Piweqe mapäkoñqä ipu, itanğa te maisquä yäniqeqä.*†

49 Haki, nätmätqä äpakänä witpñqä imäkätñqä-pa, ämaqä eeqänänä iunñi, te äpakänä e imäkäniqeqä. § 50 Haki äñguänä etanğqä-qe, kiqä ätquänğqä di qäpu eqäqe, ga anği ätquänätñqenqe, äänä imäkpnñi? Hakä enqä-pañuenä ätimäupu, itanğa äwqä hanuä inqunenä pmapñqeqä” ätukqe.*

10

*Suqä apäkä huätä dowatqenğä**

1 Jisasi Iqu anä-himqä iunñi äväma, qua Jutiya iunğätä, itanğa eqä Jotänä yätäqanğisanğqätä äukqe. Inğanñi ämaqä kuapänänä anğumä Ique wimeqanğuwanğa, ga Iqueqä suqä hea ique-ique iminğä-pa, Goti Iqueqä kukñuinğä näqñqä anğumä äwiminğe.

2 Inğanñi Parisi hñqua, Jisasi Ique äwimapiyi, yamwiqä äväpu yatñqä tii äwikuwi. “Neqä suqä dunñi, Ämaqä

† 9:48 Asayä 66:24 § 9:49 Näqñqä-tñä hñqua, kukñuä iinä iqueqä quatinqe, tii ätätqänäuä. Haki, hiqäva eeqänänäni, ikikinyänä iwimäkätqänuwä-pa, te ämaqä eeqänänäni ikikinyänäni imäkänä. Hiqäva-imäkqä 2:13 * 9:50 Matiu

5:13; Lukä 14:34-35 * 10: Matiu 5:31-32; 19:1-12; Lukä 16:18

hñqu iqueqä apäki huätä ändowatqänqä,' ätnä, 'ä mändowatqänqä' ätnänä?"

³ I tquanḡuwänḡa, Iqu tii ätukqe. "Mosisi iqu heñi, suqä äki etapkqäwä?"

⁴ Inḡaḡi qu tii ätukuwi. "Mosisi iqu, 'Ämaqä hñqu, iqueqä apäki huätä dowatätñqä etanḡutqe, iqu huätä dowatqä tuwanuä äqiyätä, huätä inḡa dowatätñqeqä,' ätkqeqä" ätukuwi.

⁵ Jisasi Iqu, qunḡi kima tii ätukqe. "Mosisi iqu suqä iinḡa imäkqänqä ätätä tuwanuä äqäkqe, ii he nyuänḡa woyqä imbu, hñḡisanä iqä-quenä etanḡqetanänñqä" ätukqe. ⁶ "I etanḡi, ainḡaḡi, Goti Iqu nätmätqä eeqänä ipäqiyätñqä imäkätäqänḡaḡi, ämaqe, 'Iqu qokätä, apäkätä imäkkqe.'† ⁷⁻⁸ Iinḡa imäkätäqetanḡi, tiinḡa ätkqeqä. 'Qokä hñqu, kandä-känatä ävämetä, iqueqä apäkisä ḡuä ämänyinyä, huiwä naqä-hñqunä änyinyä pmeqänqeqä.'‡ Goti Hanjuwä Iqu iinḡa ätkqetanḡi, qäyaqu huiwi hñquaqu minḡä, hñqunä änyinyä pmesiyänqeqä. ⁹ Iinḡa etanḡi nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu naqä hñqunä ämamonyetqe, ii ämaqä hñqu mandumakḡñqeqä" ätukqe.

¹⁰ Itanḡa qu anḡu äpmapiyänḡaḡi, Iqueqä wäunḡuänḡä ämotquaminḡä iqua, Jisasi Ique kukñuä iinḡä yatñqä äwikuwi. ¹¹ I vquanḡuwänḡa, Iqu iquaunḡi tii ätukqe. "Ämaqä hñqu iqueqä apäki huätä ändowatätä, apäkä änyähänḡa hui ämeqäqe, ämaqä iqu iqueqä apäkiñi qui imäkätä, huizitä huiwä yanḡa hñḡi ikiqä enqä-pa imäkqi. ¹² Itanḡa apäkä-pqä ii, iiyqä qoki äväma, qokä änyähänḡa hñque ämuänḡqe, ii-pqe huizitä huiwä yanḡa hñḡi ikiqä enqä-pa imäkqiyä" ätukqe.

Ymeqä wänḡä isuaunḡeS

¹³ Ämaqä hui ymeqä wänḡä isuaunḡi, Jisasi Iqu hipa hageqi wiyätñqä, ätuma äwimakuwi. Ii ätuma wimeqanḡuwänḡa, wäunḡuänḡä ämotquaminḡä iqua, "Huätä ätuma upiyä!" ätukuwi. ¹⁴ Jisasi Iqu hinḡuä ii äqunäqe, Iqu iquaunḡi, upui-hinḡuä ämoqunätä, "Ymeqä wänḡqe, Nyinyqä qäyä äppiyä. Goti Iqunä miqeunḡi, täsua enqä-panḡa yäpänḡisa epñqä-qae, 'Oeyqä' matqä pambiyä!" ätukqe. ¹⁵ "Nyí naqä-qakuä etqä. Ämaqä hñqu Goti Iqunä miqä dunḡi, ymeqä wänḡä itmetqänḡuwä-pa mitmeqä da itqe, iqu Goti Iqunä miqä iunḡi, mäpaquvqä yäniqe." ¹⁶ Ii ätuäqe, Iqu ymeqä hñqunä-hñqunä quvätäuku ämäqumuateqe,

† 10:6 Ipäqäkqä 1:27 ‡ 10:7-8 Ipäqäkqä 2:24 § 10:12 Matiu 19:13-15; Lukä 18:15-17

hipa nyuänjä haqeqi äwiyätä, Goti Iqu ängguä iwimäkätñqä yatñqä äwikqe.

*Ämiqä, nätmatqä kuapänänjä-tänjä hñqu, Jisasi Iqutä kukñuä ätñgiyinqä**

¹⁷ Jisasi Iqu qañä tii wätñqä iqanğa, ämaqä hñqu Iquenyqä tnänjä äpeyäqe, qonjä äwoktäutä, Iquenji yatñqä tii äwikqe. “Näqñqä-vqä Ängguä Iquki, nyi hänjä hea ique-ique pmeqe äänä itmä mamniqäwä?” ätukqe.

¹⁸ I tqanğa, Jisasi Iqu, “‘Ängguä Iqukiyqe’ sunqä dnyä? Ämaqä änguanänji, Goti Hanjuwä Iqunänjçä” ätukqe. ¹⁹ “Si kukñuä-suqenqe, näqñqä äyä eñnä. Ii tiinjä iquauñqä,

‘Si ämaqä pizqä mapäsqä panä. Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanjä mikiqä panä. Quwä mämeqä panä. Kukñuä jänä imäkqä iquenji, tiwiqä quanğä mätquä panä.

Ämaqeu quanğä ätuätinä, mämotauqä panä. Itanğa tnaqä-tnunjuau yäpä iqi qänaknä iqätñqeçä” ätukqe.†

²⁰ I tqanğa, ämaqä iqu, “Näqñqä-vqä Iquki, ymeqänğatqä suqä iunji qänaknä iqa äpätnqe, tänğa täsuwänä” ätukqe.

²¹ Inğanji Jisasi Iqu, ique hinuä äqunäqetani, Iquenyqä aanjä kuapänä winğanji, “Nätmatqä hñqu si äwa yqänä injnyä. Si nätmatqä ämeni, ga äwätinä, eeqänä mbqänğä imäkätinä, itanğa ämaqä aanqä etanğuwu wisñqeçä. Itanğa si qäukuä yätunji yquayä-tänjä hesñqänännyä. Ii ae imäkñji, äpätnä, Nyi qänaki nyivändiyä” ätukqe.

²² Kukñuä iinjä qätä äwiyäqe, iqu yquayä kuapänänjä-tänju etanğqenqä, iqueqä äwqä imdanji hanjä-iqä ämetä, hipenji yäuä äpitä, ävämakqe.

²³ I uwqanğa, Jisasi Iqu hinuä ipe-ipe äpäqunğueyätä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau tii ätukqe. “Quayquayä kuapä-tänjä iqua, Goti Iqunä miqä dunji, qeiqinyä ma, yänänäqñqeuta paquvqeçä.”

²⁴ I tqanğa, iqua Iqueä kukñuinqä yäunjuä ikuwi. Inqce, Jisasi Iqu qunji anğumä, “Ymeqä tquenä, Goti Iqunä miqeu paquvqe, qeiqinyä ma, yänänäqñqeuta paquvqeçä!” ätukqe. ²⁵ “Kametqä hñqu, qäkä guä ktäpiqä yänä hovqä iu wätñqe, iqu yänänäqñqä iutanä wänä. Inqce, ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua, Goti Iqunä miqeu paqupñqä yänänäqñqe, kametqä iqueqeunji, ämäwqätäunä” ätukqe.

²⁶ Inğanji iqua yäunjuä naqänänjä ipu, tii ätnğuwu. “Inji ämaqä qui imäkñätqänjuwitani, hänjä hea ique-ique pmeqe, tqu meniçiyä?”

* **10:16** Matiu 19:16-30; Lukä 18:18-30 † **10:19** Anğumä Itmakqä 20:12-16

27 Jisasi Iqu, iquau hinuä jänä äqunä, tii ätukqe. “Ämaqe, iinji änä mimäkqä iqanppqä-qe, Goti Iqu äwa mämiqä yänqiyä. Nätmatqä eeqänäñi, Iqu qäyunä imäkänqiyä.”

28 I tquanğa, Pitä iqu Jisasi Iquenji, “Hinuä qunä! Ne nätmatqä eeqänäñi ävāmanji, Si qänaki äyā äktivändänunä” ätukqe.

29-30 Jisasi Iqu kimani, “Nyi heñi naqä-qakuä etqänä. Qua täunji, ämaqä tq-u-tqu iqueqä anä, kätä-käunğa, känanyi-känapqa, kanä-känäu, ymeqä, ä wäunuä-pqe, Nyinqätä, Nqä kuknuä ängüä we-hunqä-täninqätä ävquatämäutqe, tñänqe, asä iinjä iqua, aanä hävemänänqe, inä ämeniqe. Itanğa iqu hanä-iqä qäsä mequänä. Inji hea yäpakänğanji, hänä hea ique-ique pmeqä meniqe. 31 Inäqe ämaqä, tänğa yoqä-tänä eänuwä iutanä kuapänänä hñqua, qänakñi yoqä maeqänqe. Itanğa tänğa yoqä maeqä eänuwä, inğanji yoqä naqä-tänänqe” ätukqe.

Jisasi Iqu, “Äpäkonätmä, vaumniqueqä” anji ätkqenqä[†]

32 Qu Jerusalemänqä äyäpiyä iunji, Jisasi Iqu hinuiqä äwimaminqe. Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, yäunuä ipu, qänaki äyminuwä. Itanğa huiziqua zä ipu, qänaki äwivändminuwä. Inğanji Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquaunä itmeqe, Iqueqä-kiuä hanä-iqä wimeniqä diñqä, iquaunji anğumä awä tii ätukqe. 33 “Qätä nyipiyä. Tänğanji ne Jerusalemänqä äyätanä, äyā ätqeyqunä. Yänjini, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iquenji, qu hiqäva-imäkqä naqä iquauqätä, kuknuä-suqenqä näqnqä iquauqätä, hipa iunä wipñqäuä. Itanğa iqua Iquenji, kuknuä ämitäpu, ‘Iqu äpäkonätñqe’ tññqäuä. Inğanji qu Iquenji, ämaqä Israitqä iqua qäyā etanği, huizi iquau-mända wipñqäuä. 34 Inji ämaqä iinjä iqua, Iquenji ewi-iqä kuknuä ämitäpu, makukuä äwqutäpu, guä yänä-tänji ämepu, täua ätäväpu, pizqä päkpnuwiqä. I etanği hiunji hñquaqu päwqanğa, hñquququeni ävauniqueqä” ätukqe.

Jemisi, Jonä gueqi, Jisasi Ique yatñqä äwikiyinqä[§]

35 Itanji, Jemisi, Jonä, Sepri iqueqä hiknä iquaqu, Jisasi Ique äwimayi, “Näqnqä-vqä Iquki, Si yeqä äyengänği yatñqä äkiyqueunji, imäkñqe” ätukiyi.

36 I tquanğiyänğa, Jisasi Iqu iquaquinji, “Nyi qe squä qemäkmqä äqenğiyä?” ätukqe.

37 I tquanğa, iquaqu naqä pmaniyänqä winğanği, Jisasi Iquenji, “Si yoqä naqä ämetnä, ämaqä ämitñänğanji, ye

hŋqu saqä hipa ämuangisa, itaŋga hŋqu qunamäuqängisa pmenyquenqä äyengiyä” ätukiyi.

³⁸ Iiŋä tquanŋiyänga, Jisasi Iqu iquaquini, “Qe iinqä yatŋqä iqiŋi, änyä maŋŋqä eŋinyqä. Eqä-häkä Nyi nmqä änyänqe, qe-pqä inä änyiyänqätanä? Itaŋga, asŋä Nyi meŋaŋgqä-pa, qe-pqe ämayänqä-tanä?”

³⁹ Iŋi, “Ye imäkenqueuä” ätukiyi.

Jisasi Iqu iquaquini, “Eqä-häkä nyi nmqä iqeuni, qe-pqe inä änyiyänqeqä, itaŋga asŋä Nyi meŋaŋgqeuni, qe-pqe inä mayänqeqä. ⁴⁰ I etaŋgi, Nyaqä hipa ämuangisatä, ä qunamäuqängisatä pmanyiyänqe, Nyi atäunuä miqä da imqänä. Goti Iqu ämaqä hŋquaqu atäunuä itä, zä-hawi ämaqä iquaquinyqä näwenyä ämaeqeqä” ätukqe.

⁴¹ Wäunuänqä ämotquaminqä 10 iqua, Jemisi, Jonä gueqi ii tquanŋinyä äwiyäpiyä iutani, qu iquaqui himänä äwiyäpu, äwqä äkasuwä imäkkuwi. ⁴² Iŋgaŋi Jisasi Iqu eeqäquau tääqä ätuätumeqe, tii ätukqe. “He näŋŋqä äyuwä. Ne Israitqä qäyä etaŋgi, huizi iquau miqä epiyä iqua, yänänäŋqetä, yoqä naqetä ämapu, quwqä ämaqeuni, äwiŋqä quwqä dunä qänaknä ipŋqä iwimäkätqänäuä. ⁴³ Iiŋä etaŋgi, hiyaqä awä iqini, suqä tä mäwiqä itŋqeqä. Oeyqä. Ämaqä hŋqu, hiyaqä awä iqisaŋi, hiqä ämeyätŋqä wiŋgaŋgutqe, iqu heqä wäunuä-eyqä-qu pmetŋqeqä. ⁴⁴ Auä, ämaqä hŋqu, hiqä naqä pmetŋqä wiŋgaŋgutqe, iqu hiyaqä wäunuä-eyqä hiŋgänqä-qu pmetŋqeqä. ⁴⁵ Ii tii etaŋgqä dutayi. Ämaqeueqä Ymeqä Ekqä Iqu suqä iini asä inä imäkkiyä. Iqu äpkqe, ämaqe Ique wäunuä yätamäkkqä wipŋqä äpkqä manä, oeyqä. Iqu äpkqe, iquau wäunuä yätamäkkqä ävätä, Iqueqä häŋä-pmeqe ävätä, qokä-apäkä kuapänänä iquau aŋgu mbqä imetŋqä äpkqeqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, Batimiyasi ique äŋguä iwimäkkqenqä**

⁴⁶ Itaŋi Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquatä, aŋä himqä Jeriko ätimäukuwi. Iquatä, ämaqä kuapänänitä ävämeŋaŋguwänŋaŋi, ämaqä hiŋuä piŋqä, Batimiyasi, Timiyasi iqueqä hikŋä iqu, huänqä maŋä iqi äpme, mbqä nätmätqä isuaunqä tquämanmiŋqe. ⁴⁷ Iqu, “Jisasi Nasäretqätanä Iqueqä” tŋaŋgä äwiyäqetani, aawqä yänänäŋqä ätätä, tii ätkqe. “Jisasi, Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si nyinqä huäqä äkunänä.”

⁴⁸ I tquanŋa, ämaqä kuapänäŋi, iqueni äminyäpu, “Aawqä matqä panä!” ätukuwi.

* 10:45 Matiu 20:29-34; Lukä 18:35-43

Ii qäyä ätqanğä, iqu aawqä yänänäqñqä yqänänä, “De-witi iqueqä Ymeqä Iquki, nyinqä huäqä äkunänä” ätukqe.

⁴⁹ Jisasi Iqu iqi ätqepäqe, “Ique tääqä tuätumapiyä” ätukqe.

Inğanı qu hiñuä pisqä iquenı, “Iqu sinğä ‘Äpänä!’ ätqi. Mä pämä ätqätnä, tqä äwqe hanuä äknätnä biyä” ätukuwi. ⁵⁰ I tquanğuwänğanı, iqueqä gquä quäuqä huätä äquvätämäuqe, ätkamäütä, Jisasi Iquenyqä äpkqe.

⁵¹ Iqu äwimeqanğa, Jisasi Iqu, “Nyi äänä ikimäkmqäwä?” ätukqe.

“Näqñqä-vqä Iquki, nyi anğumä hiñuä qänmqä ny-imäkiyä” ätukqe.

⁵² I tquanğa, Jisasi Iqu “Si yqä uvä! Tqä quuvqä heqiyqe, äñguä ikimäqñiyä” ätukqe. Asä qänğanı, iqu hiñuä äñguä äqänätä, Jisasi Ique hänaqeu qänaki äwivändkqe.

11

*Jisasi Iqu, yoqä naqä qonqä-qu enqä-pa, Jerusälemä ätimäukqenqä**

¹ Itanğa iqua, Jerusälemä-tänğä qäqi timäupñqä ipiyänğanı, anğä-himqä Betäpaketä, Betanitä, qoqonğä Olipä iu ätimäukuwi. Inğanı, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminğä hñquaqui, hiñuiqä ändowatätä, tii ätukqe. ² “Qe anğä-himqä näñinyqä winyqä. Qe yäpä inğisa äwäsiyänğanı, donği hipkä hñque guä äkiqiyequwä qunyinyä. Donği iquenı, ämaqä hñqu haqeqi mäpmeqä iminğä iquvi. Iquenı guä ewesinyä, ätuma äquvepinyqä” ätukqe. ³ “Ämaqä hñqu, ‘Qe donği gue, sunğä hiweqinyqä’ qesqanğutqe, qe kimanı, ‘Naqä Iqueqä wäunjuä-tänğiqä. Ga Iqu ämaqä huisä anğumä maqänä dawatänqñiyä,’ suinyqä” ätukqe.

⁴⁻⁵ I tquanğa, iquaqu äwiyi, donği hipkä hñqu, hänaqä iqi, anğä qñqanğä-tänğä iqi guä qäyänätanği äqunğiyi. Iquaqu eweqanğiyänğa, ämaqä iqi ätqäuminjuwä hñqua, iquaquini, “Donği iquenı sunğä eweqinyqä?” ätukuwi.

⁶ I tquanğuwänğa, iquaqu qunı, Jisasi Iqu ätukqä-pa ätukiyi. I tquanğiyänğa, ämaqä iqua, iquaquini, “Yqä ätuma winyqä” ätukuwi.

⁷ Inğanı, iquaqu donği, Jisasi Iquenyqä ätuma äpiyi, gquä quäuqä äquvätäsinyä, donği iqueä haqeqi ipteqanğiyänğa, Jisasi Iqu haqeu qe äpmakqe. ⁸ Inğanı ämaqä kuapänäni, quwqä gquä quäuqe, äquvätäpu, hänaqeu äqäqasäueqäkuwi. Ga ämaqä huiziqua, zä-äpa wäunjuini

* 11: Matiu 21:1-11; Lukä 19:29-40; Jonä 12:12-19

ätäväpu, hänaqä iqi äqäqasäueqäkuwi. ⁹ Ämaqä hiñuiqä äwäpiyitä, ä qänaki äwivändäpiyitä, pu-aawqä ätäpu, tii ätkuwi.

“Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeqä äwinä! Naqä Iqueqä yoqeta äquvepätnqä Tquenji, Goti Hanjuwä Iqu äñguänänjä iwimäkqiyä. ¹⁰ Neqä awiqu Dewiti iquesanjä äpätnqä Tqu, Iqueqä ämaqeu miqe, Goti Iqu äñguä itquenä. Goti Haqä Yätu Äpmenqä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäunä.”

¹¹ Jisasi Iqu Jerusälemä ätimäuqe, hiqäva-imäkqä anju äpaquväqe, nätmätqä eeqä hiñuä äqunäkäkqe. Ae hea äyä eqanğa, Iqueqä ämaqä 12 iquatä, Betaninqä äukqe.

Jisasi Iqu, zä-eaqä hñque qui imäkkqenqä†

¹² Awinğanji, qu Betanisa äpäpiyänğanji, Jisasi Iqu buayä dä äwikqe. ¹³ Inğanji Iqu zä-eaqä hñqu quwqä kuapänä nänyä änyä tqäutangi äqunäqe, häukuä wiqänqä hiñuänqä äukqe. Näñji ätimäuqe, aañqä, quwqenä änyätangi äqunqqe. Inğanji zä-eaqä häukuä qäyqänğa mayi. ¹⁴ Ii äqunäqe, tii ätukqe. “Zä iquki, ämaq-e-pqä hui anğumä häukui äkndopu, makñqä danä ipnuwiqä.”

Iwä Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, iinjä äyä tquanği äwikuwi.

Jisasi Iqu, mbqä wäunjuä imäkminjuwä iquau huätä äpäsäwqatkqenqä‡

¹⁵ Jerusälemä ätimäupiyyi, Jisasi Iqu hiqäva-imäkqä anjä täknjä yäpä inğisa äpäyäqe, Iqu ämaqä mbqä wäunjuä imäkätqätanğuwä eeqänänji, huätä äpäsäwqatkqe. Itanğa ämaqä mbqä huitanji tnänqä imäkäpu vätqätanğuwä iquauqä hevqetä, ämaqä yññä-heeqe mbqä itqätanğuwä iquauqä zä-hawitä ämäquvasqiyekqe. ¹⁶ Itanğa hiqäva-imäkqä anjä ququawä iqinji, nätmätqä hui mbqä ipñqä mäpeyqänqä imäkkqe. ¹⁷ Iqu ämaqä näqnqä ävätä, “Goti Iqueä tuwanjuinji, tiinjä äqänä.

‘Nqä aninqe, “Ämaqä eeqänä tääqä dqä aniqä” tp-nuwiqä.’§

Injä-qe, he quwä-meqä iquauqä zä-pmeqä anä* enqä-panjä imäkätqänjuä” ätukqe.

¹⁸ Inğanji hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqnqä iquatä, qätä iinjä äwipiyyi, Iquenyqä zä ipu, Ique äpäkpñqä diñqä huänqä huiñqä qävqä ikuwi. Qu zä ikuwi, ämaqä kuapänänji, Jisasi Iqueä näqnqä vqanğqenqä yäunjuä ipu, miinqä yänjä iqanğuwitanji.

† 11:11 Matiu 21:18-19 ‡ 11:14 Matiu 21:12-13; Lukä 19:45-46; Jonä 2:13-17

§ 11:17 Asayä 56:7 * 11:17 Järämai 7:11

19 Heaetäñi, Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquamiñqä iquatä, anjä-himqeuñi äväma äukuwi.

Goti Iquenqä tääqä ätäpu, yatñqä vqenqä†

20 Awiñga zä-hiñuitäñi, qu huänqeu äwäpiyänqani, zä-eaqä hiñuä äqunquwi, quata buta himqä yätunqä yäuä pitanñi äqunquwi.

21 I äqunäpiyinqä, Pitä iqu kñuä indqänäqe, “Näqñqä-vqä Iquki, Si hiñuä qunya! Zä-eaqä äkasuwä ätunjä iqu, yäuä ae äpiqeqä” ätukqe.

22 I tquanğa Jisasi Iqu iquaunñi, “He Goti Iquenyqä quuvqä heqäpiyä” ätukqe. 23 “Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä hñqu qoqonjä hñque, ‘Ävauätnä eqä-pñä bu päkinyä’ ätque, iqueqä quuvqä mñi, ‘Matimäuqä yänñiyä’ kñuä mämeqä eä, ‘Iñi ätimäuñiyä’ kñuä äme, ätquäqe, iqueqä ätqanğutqä dunä ätimäuñiyä” ätukqe. 24 “Iñä etanñi Nyi he etqä, nätmätqä huiñqä Goti Ique tääqä ätuäpu yatñqä ävquwi, ‘Ne ämenqunä’ kñuä ämapu quuvqä eqäpqe, he ämapñqäuä. 25-26 Itanğa he Goti Iquenqä tääqä tññqä ätqäpiyänqani, he hñqutä äwqä äkasuwä-tänjä eänquwi, inñi iqueqä suqä quvqä etquetñqenqä äwqä hanuä imäknäpu, hui imäuquwi, heqä Heniqu Qäukuä Haqä Yätunjä Iqu, heqä suqä quvqe huätä ämaemäutä, äwqä hanuä imäknänñiyä” ätukqe.

Jisasi Ique, “Yoqä naqe, äñgisa ämenäwä?” ätukuwiñqä‡

27-28 Qu anğumä Jerusälemä ätimäuپیyänqani, Jisasi Iqu hiqäva-imäkqä anjä täkñä yäpä inğisa ikitqätanğa, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, ämaqä naqä iquatä, Ique äwimapiyi, “Si nätmätqä tä imäkñqe, yoqä naqe, äñgisa ämenäwä? ‘Si ii imäkñqe’ tqu ätkqäwä?” ätuäpu yatñqä äwikiwi.

29 I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu, “Nyi yatñqä hñqu hemqänänñqä” ätukqe. “He Nyi yatñqä eyqe awä dqäpi, Nyi wäunjuä tä imäkmqä yoqä ändapkqä Iquenqe, etmqänä. 30 Häe! He Nyi awä dpu. Jonä asñä-qäyqä iqu wäunjuä imäkminqe, yoqä naqe, qäukuä haqä yätuta ämakqäta, ä ämaqä iquauta ämakqätanä?”

31 Inğanñi quwqä-quwä tii ätñquwi. “Ne ‘Qäukuä haqä yätutanñqä’ tquanğuatqe, Iqu tiñä natänñiyä. ‘He iquenyqä quuvqä maeqiyqe, sunqä itqänuwäwä?’ 32 Inäqe, ne ‘Ämaqetanñqä’ tuatunquäta? I matqä yatunqueqä”

ätŋguwi. Ämaqe, “Jonä iqu, hiŋuä-tqä-queqä” kŋuä in-dqänätanŋuwiŋqe, zä ipu, matqä ikuwi. ³³ Inji qu kimani, “Ne maŋŋqeä” ätukuwi.

I tquanŋuwänŋani, Jisasi Iqu, “Nyi-pqe inänji. Nyi yoqä naqä-tänjä eämä, wäunüä e imäkätŋŋenqe, he awä maetqä ymqänä” ätukqe.

12

*Kukŋuä ktqä, wainqä wäunüä miqä quvqä iquaunqä**

¹ Inŋani Jisasi Iqu qunji, kukŋuä ktqä tii ätukqe. “Ämaqä hŋqu guä-wainqä vowä ikqäwätä, täkŋä äqiyäqe, guä-wainqä häukui qonjqä itä, eqä päquveqätŋqä, hikä huä ätäkätä iquqonmäuqe, ämaqä wäunuiunqä hiŋuä äqumbu pmeqä anjä quäuqä ämätäqe, itanŋa wäunui, ämaqä mbqä meqä imäkŋŋqä hŋquauqä hipa iu äwimä, anjä kinjä nämqä wäniqe. ² Iwä häukui yäuä änduqänŋani, iqu iqueqä wäunüä-wiyqä hŋque, wainqä häukui hui äpatäpu wipŋqä, wäunüä miqä iquaunqä dowatäniqe. ³ Iqu ätimäuqanŋani, wäunüä miqä iqua, iquenji a äkiqätäpu, ptqä äpäpäpu, nätmätqä hui a maqätqä anŋumä dowatp-nuwi. ⁴ Inji wäunüä-wiyqä hŋque anŋumä inä dowatäniqe. Wäunüä miqä iqua iquenjä-pqe nyuänju äpäpäpu womba-inqä itquapnuwi. ⁵ Ii qäyä iqanŋpi, Iqu hŋqu-pqä inä dowatäniqe. Inŋani qu iquenji pizqä päkpnuwi. Itanŋa kuapänäni, suqä asä ii itquapnuwi. Hŋquauŋi, ptqä äpäpäpu, itanŋa hŋquauŋi, pizqä päkpnuwi. ⁶ Inŋani iqueqä ymeqä, iquenqä kuapänä äwinymitätqä iqunä yqänä pmetäniqe. Iwä yäpaki, ‘Wäunüä miqä iqua, nyaqä ymeqä iquenji, qätä wipŋqäuä’ ätätä, iqu, iqueqä ymeqä ique dowatäniqe. ⁷⁻⁸ Inŋani wäunüä miqä iqua, ‘Kaqä ämeniqä-qu, täsqukuänä’ tmbnuwi. ‘Maqänänjä! Pizqä äpäsanä. Ga iqueqä wäunüä tä, neqä nemänätŋqänänjä’ ätnäpu, ique a äkiqätäpu, pizqä äpäkpjiyi, iqueä huiwi wäunüä täkŋä yäpaqä mäŋgisa matnämäupnuwi.

⁹ Inŋani kaqä wäunüä iutänjä kawiqu, äänä yäniqe? Iqu äpatä, wäunüä miqä iquaunji pizqä äpäpätä, wäunui huizi iqua mipŋqä väniqe. ¹⁰ Inji he Goti Iqueä buki a matäuqä itqänjuwäta?

‘Hikä-anjä-mätqä iqua, hiki quvqä wäunüä maeqä hiŋuinä äqunŋuwi, hikä iinjä iqu, anjä quea enqä-panjä, anjä yänänäŋŋqä imäkqä-queqä. ¹¹ Inji tä, Naqä Iqueqä imäkqanŋi ne hiŋuä äqunätaqe, anŋuänänjä äqunänju.’†

* 12: Matiu 21:33-46; Lukä 20:9-19 † 12:11 Apqä Bukä 118:22-23

12 Iqu i tqanğa, Israitqä iquauqä ämaqä naqä iqua, kukñuä ktqä ii, iquauñqä äyä tqanğqenqä näqñqä ekuwi. Inğanı iqua, Iquenı guä qäyanätpu ikuwi, ämaqä kuapanä etanğuwıñqä zä wıñğanı qanyä äväma äukuwi.

Ämiqä naqä Sisa ique, mbqä takisi vqenqä†

13 Ämaqä naqä iqua, Parisi hñquatä, Heroti iquenqä äwinyäminqä hñquatäni, Jisasi Iqu kukñuä quvqä hui tqanğutqe äkäpñqä, Ique yamwiqä wıpñqä ändowatkuwi.

14 Ique äwimapiyi, “Näqñqä-vqä Iquki, ne Tqä suqenqä näqñqä tii enu. Ämaquqä yoqenqätä, quwqä äwıñqenqätä kñuä mindqänqä itnä, suqä jänänäninä imäkätnä, Goti Iqueqä suqenqä qäyunä ämotquetqänä. Inı Si kñuä äänä äkiyqiya? Romätanjä ämiqä naqä Sisa iquenı, ne mbqä takisi ävquatuñquätanä, mäwqä iquatuñquätanä?” ätukuwi.

15 Iqua yatñqä naqä-qakuä mäwqä iqanğuwıñqe, Iqu näqñqä eäqe, kima tii ätukqe. “He Nyi yamwiqe, sunqä nyiyqä? Mbqä hikä hñqu, Nyi hiñuä qunmqä äma quveppu.” 16 Iqua hñqu äma pğanğuwänğa, Iqu qunı ämävauqe, “Ktqä tätä, ä yoqä tätäni, tqueqä pmenä?” ätukqe.

Qu, “Romätanjä naqä iqueqeqä” ätukuwi.

17 Iqu kimanı, “Inı, nätmatqä Sisa iqueqä etanğutqe, ii kaqä-que wıpñqeqä. Ä nätmatqä Goti Hanjuwä Iqueqä etanğutqe, ii Goti Ique wıpñqeqä” ätukqe. I tqanğa, qu Iqueä kukñuıñqä miñqä hii imäkäukuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iqua anğumä vauqenqä ätukqe§

18 Satyusi, ‘Ämaqä pizqä äpäkombqä iqua, anğumä hänä mävauqä ipnuwiqä’ ätmiñuwä iqua, Jisasi Ique äwimapiyi, yatñqä tii äwikuwi. 19 “Näqñqä-vqä Iquki, Mosisi iqu bukä iunı, Israitqä iquenenyqä tiñjä ätätä äqäkqe.

*‘Ämaqä hñqu apäkä ämetä, ymeqä maeqä äpäkonätqe, känğuequ apäññqä ämetä, kätequenyqä tñänqä hiätñqe, ymeqä hemeñqiya.’**

20 Itanğa hiñuiqänäni, ämaqä 7 hñguiqua äpmamiñuwi. Itanğa inğuiquautanı, kätequ apäkä ämeqe, ymeqä meämeqänğa äpäkonğqe. 21 Itanı käunğuequ apäqñqä iñi ämeqe, ymeqä meämeqänğa äpäkonğqe. Itanğa käunğua huizi iqu, apäkä asä ii ämetä, äpäkonğqe. 22 Inı eeqänänä inğuiqua, apäkä iñi ämapiyi, qu ymeqä meämeqänğa

† 12:12 Matiu 22:15-22; Lukä 20:20-26 § 12:17 Matiu 22:23-33; Lukä 20:27-40

* 12:19 Kukñuä-suqä 25:5

äpäkonguwi. Yäpaki, apäkä ii inä äpäkongqeqä. ²³ Inji, ämaqä äpäkombqä iqua ängumä ävauqanğuwänğani, apäkä eeqänğuiqua ämamiñuwä täsi, tqueqä heäniqäwä?” ätukuwi.

²⁴ Iinjä tquanğuwänğa, Jisasi Iqu tii ätukqe. “He Goti Iqueä bukiu äqänänğenqätä, itanğa Iqueä yänänänğenqätä maqñqä, qämä-qämä ipu, ii ätqäuä. ²⁵ Hea inğani, ämaqä ae äpäkombqä iqua anğumä ävaupiyänğani, qokä-apäkä mämanğä ipnuwiqä. Oeyä. Qu enätqä qäukuä yätunjä iqua äpmeñuwä-pa, injä pmapnuwiqä.

²⁶ Itanği ämaqä äpäkombqä anğumä ävaupnuwänğqe, Nyi yatñqä hemqeqä. He Mosisi iqueä tuwanuä zä-yänätänji tä ängqenqä a matäuqä itqänjuwenda? Inğani Goti Iqu Mosisi iqueni, ‘Nyi Aprähämä, Aisakä, ä Jekopä iquauqä, Goti Iqunjqä’[†] ätukqeqä. ²⁷ Goti Iqu, ämaqä ae äpäkonguwä iquauqä manä. Ämaqä hänjä äpmeñuwä iquauqä Goti Iqueqä. Iinjä etanği, Aprähämä, Aisakä, Jekopä, iqua ae äpäkonguwä-qe, hänjä yqänä äpmeñä. Iinjä enqä di, he qämä-qämä kuapänä ipu ätätqänjäuä” ätukqe.

Kukñuä-suqä naqänänjä, huizi iquau ämäwqätäunqä iqu, äsqukuä?[‡]

²⁸ Iqua kukñuä yqänä tätqätanğuwänğa, kukñuä-suqenqä näqñqä hñqu äpäqe, qätä äwikqe. Jisasi Iqu quvaqä yatñqeunji, kima änguanä äyä tquanği äwiyäqe, iqu Jisasi Ique yatñqä tii äwikqe. “Kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqä, ga huizi iquau kinğanä ämäwqätäunqeqe, äkisqukuä?” ätukqe.

²⁹ Iqu yatñqä ii vqanğa, Jisasi Iqu kima tii ätukqe. “Suqä kinğanänjä iqu, tiinji.

‘Israitqä iquenä, kukñuä tä qätä änguanä wipu. Goti neqä Naqä Iqu, Kiqä-kiuänänjä Iquvqä. ³⁰ Itanğa Goti Hanjuwä tqä Naqä Iqueni, si tqä äwqetä, qeqä-quuvqetä, kñuä indqänqetä, yänänänğenqetäni, Ique näwe äwinyätinä, Iquenyqänä kuapänä kinğuatñqeqä.’[§]

³¹ Itanği huizi iqu tiyi.

‘Si tqä-täunqä äkinyätñqä-panji, ämaqä si-tänjä iqi äpmeñuwä iquauñqä-pqe, inä kinyätñqeqä.’^{*}

Suqä iquaquini, huizi iqua mämäwqätäuqä enäuä” ätukqe.

³² I tquanğa, kukñuä-suqenqä näqñqä iqu tii ätukqe. “Näqñqä-vqä Iquki, Si naqä-qakuä qäyunä ätnyä. Goti hui aanqeqe! Iqu Kiqä-kiuänä äpme. ³³ Itanğa ne neqä

[†] 12:26 Anğumä Itmakqä 3:6 [‡] 12:27 Matiu 22:34-40; Lukä 10:25-28

[§] 12:30 Kukñuä-suqä 6:5 ^{*} 12:31 Hiqäva-imäkqä 19:18

geqä-quuvqe, kñuä indqänqe, yänänäqñqe, Goti Iqueni, ävätänä, Iquenyqä kiinjä nenquätñqe. Itanga neqä-neuänqä änenyätñqä-pa, ämaqä huizi iquauñqä-pqe inä nenquätñqe. Ne iinjä itunque, ii nanuä, nätmätqä huitanjä-huitanjätä hiqäva äqiyätänä, Goti Iquenyqä tä ikeqeñi, suqä tquaqu ämäwqätäuninyqä” ätukqe.

³⁴ Jisasi Iqu, ämaqä iqu kñuä äñguä indqänätä tquanñi äwiyäqe, iqueni tii ätukqe. “Si Goti Iqunä miqeñi, qäqiqi äpmeñinyä” ätukqe. Iutanji, ämaqä eeqä zä ipu, Ique yatñqä hui mäwqä ikuwi.

Kraisi Iqu, tqueqä ymeqäwä?†

³⁵ Jisasi Iqu hiqäva-imäkkä anä mätnätanñqä iqi näqñqä ävätä, tii ätukqe. “Kukñuä-suqenqä näqñqä iqua, Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunüä ikqä Iquenyqe, ‘Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqe,’ iqua näqñqä äänä epu tätqänä? ³⁶ Dewiti iqunäñi, Goti Iqueqä Dñä Äñguä Iqu, ique kñuä vqanñi, tii ätkqe.

‘Naqä Hanjuwä Iqu, ñqä Naqä Ique tii ätukqeqä.

‘Nyi Tqä himä-wiunqä iquañi, Saqä yäpä iqi pmuatekimniqänqanqe, Si Nyaqä hipa ämuangisa pmetñqinyä,’ ätkqeqä.’

³⁷ Inji änäänqä? Kraisi Iqueni, Dewiti iqunä, ‘Ñqä naqueä’ ätukqä-qe, ämaqe, Iquenyqe, ‘Dewiti iqueqä ymeqe’ änäänqä tätqänäuä?” ätukqe.

Ämaqä kuapänäñi, qu Jisasi Iqueqä kukñui qätä äwiyäpiyanñani, yeeqä iminjuwi.

Wopqä ipu, kukñuinä tqä iquauñqä, wa wipiyä‡

³⁸ Jisasi Iqu näqñqä ävätäqä inñani, Iqu tii-pqä inä ätukqe. “Kukñuä-suqenqä näqñqä iquauqä suqä quvqenqe, wa wipiyä. Qu suqä tquaunqe, kiinjä äwinyänä. Gquä quäuqä ipmbu qanä upñqäuä. Ququawä aquväqñqeñi, ämaqe iquañi, ‘Hiunjinñanñqä’ tupñqäuä.

³⁹ Anä aquväqñqeñi, anä äñguä iqinyä pmapñqäuä. Ymisanä naqä imäkkänqanñä-pqe, anä äñguä iqinyä pmapñqäuä. ⁴⁰ Inji qu apäqñqä iuañi, quanñä ätuäpu, quwqä anji quwä mapñqäuä. Qu tääqä quäuqä ätäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quanñä tquäpñqäuä. Iqu suqä quvqä iwäsäuniqänñani, ämaqä iinjä iqua, quwqä hanñiqe, ämaqä huizi iquauqe, ämäwqätäuniqe’ ätukqe.

Apäkä apäqñqä nätmätqä maeqä hui, mbqä ätnämäukqenqä§

† 12:34 Matiu 22:41-46; Lukä 20:41-44 ‡ 12:37 Matiu 23:1-7; Lukä 20:45-47

§ 12:40 Lukä 21:1-4

41 Inğanı Jisasi Iqu, Goti Iquenyqä mbqä tnämäuqanġuwä-tänjä iqi äpmeqe, ämaqä mbqä tnämäuqanġuwi, hinuä äqunä äpmaminġe. Ga ämaqä mbqä hatnä-tänjä kuapänäni, mbqä hävemnäqñqä ätnämäuminġuwi. 42 Inğanı apäkä nätmatqä maeqä yawiqä hui äpäqe, mbqä wänqä hnġuaqunä ätnämäukqe. 43 Iqu ii äqunäqe, Iqueqä wäunġänqä ämotquaminġä iquau, tääqä ätuätumetä tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuä etqä. Apäkä nätmatqä maeqä yawiqä täsiyqä mbqä ätnämäuqe, ämaqä Goti Iquenyqä mbqä tnämäuqä täu ätnämäuquwi, iyyqe, eeqänänjä iuqe, ämawqätäuqiyä. 44 Itanġa qokä-apäkä quwqä mbqä kuapä iutanġi, wänqä hmbu ätnämäuqäuä. Apäkä täsi iinġä ma, mbqänqä äwa itä iyyqä quuvqänqä äwinġepu, eeqänä qe ätnämäuqä-qae, anġqä pmenġiyä” ätukqe.

13

*Hanġä-iqä hea yäpakänġa timäuniqenġä**

1 I ätäqe, Jisasi Iqu hiqäva-imäkqä anġiutanġi yäpaqänġisa ätimäwa pġanġani, Iqueqä wäunġänqä ämotquaminġä hnġu, “Näqñqä-vqä Iquki, Si hiqäva-imäkqä anġi hinuä qunyä. Kiqä hikä naqetä, anġä qeqätqetanġi, äänä ämätukuwätiyä-qe, ne iinġä manġä matqä yanġunä” ätukqe.

2 I tquanġa Jisasi Iqu iquenġi, “Si anġä naqä tä mätnätanġqä tqauñi hinuä äqunänġnä? Hikä iqua yanġä-mänġqeu yqänä tii makñqä, qäpu heniqeqä. Eeqäpnä qäpu äsisäupu, bi tnämäupnuwiqä” ätukqe.

3-4 Jisasi Iqu qoqonä Olipä iu, hiqäva-imäkqä anġä nänġisa mätnätanġi äqunä pmetanġani, Pitä ique, Jemisi ique, Jonä ique, itanġa Endru ique, iqua quwqä-quwänä Jisasi Iquenġi yatñqä tii äwikuwi. “Nätmatqä iinġi, äkñġa timäuniqä iinġä, natiyä. Itanġa ne squä-ganä mänätqueqanġuti, ga ne iutanġi näqñqä eätanä, ‘Ou, nätmatqä tiinġä tqua timäuniqenġä äyä änatqiyä,’ kñuä neyanġänqäuä” ätukuwi.

5-6 Yatñqä ii vqanġuwänġa, Iqu iquauñi, tii ätukqe. “Qu quanġä etäpu, hiqä kñuä indqänqä qui emäkqänqe, he mimbiyä. Ämaqä kuapänä hnġunä-hnġunä ätimäuqisäpu, Nqä yoqe ätäqisäpu, ‘Nyi qäqunġqä’ ätäpu, ämaqä kuapänänjä iuqä kñuä indqänqe, qui iwimäkäqisqäpnuwiqä. 7 Itanġa he ämaqe mäkä naqänänġä päunġeyqanġuwi qätä äwiyäpu, ‘Ämaqä kiñä danġä hui mäkä äunätqänqäuä’ tqanġä qätä äwiyäpiyanġani, he zä ipu, yäunġä-yäunġä miqä pa iqäpnqä. Nätmatqä

* 13: Matiu 24:1-51; Lukä 21:5-36

iinji ätimäutäqä-qe, hiunji yäpaki änänjqä. ⁸ Ämaqä huitañä iqua, hueqä-himqä huitañä iquatäni, mäkä vauqumuatpnuwiqä. Ämaqä miqä hñqueqä mäkä-iqä iqua, huiziqueqä iquatäni, mäkä humbnuwiqä. Hñqäqini, qua ekä yäniqeqä. Itanğa hñqäqini, buayä dä naqänänjä timäuniceqä. Apäkä iua, ymeqä änä ämipñqä täñä-hunqä ämetqänuwä-pani, nätmätqä iinjä iqua-ganä timäuniceqä.

⁹ Iinjä etanği, he yasämä mimbiyä.† Ämaqä naqä kukñuä mitqä iquaunqä etma upnuwi. Itanğa anjä aquväqñqä iu ptqä hepäkpnuwi. Itanğa qu Nyi mändi ängittqiyäpu, he anjä-himqeutañä ämaqä naqä iquauä hinjä iqi ekitqätepnuwi. Ii he iquau kukñuä äñguä we-hunqä-tänji, awä eeqä tupñqenqä. ¹⁰ Itanğa Ämaqä eeqänänjä, qua äwitqutänqä-pa, qu kukñuä äñguä we-hunqä-tänjinqe, qätä-ganä wipnuwänqeqä. ¹¹ Itanğa qu etmepu, kukñuänqä etma uwqanğpqe, ‘Ne kukñuä äänä tatunquäwä?’ kñuä maeyqä itä, zä miqä iqäpnä. Inğanji kukñui, he matqä, Goti Iqueqä Dñä Äñguä Iqu täniqeqä. Inji, he kñuä Goti Iqu etapqanğqenä tqäpnä.

¹² Ämaqä hui quwqä kätä-känğueque, huiziqua ique pizqä päkñqä iinjce, quwqä hipa iu wipnuwiqä. Itanji kaniqukua, quwqä ymeqä iquau-pqe, suqä asitanjinä itquapnuwiqä. Itanğa ymeqä iqua, kunaqä-kununuautä-pqe, mäkä äunäpu asä ii ipnuwiqä. ¹³ He Nyaqä yoqä-tänuenä etanği, ämaqä eeqänänji himä-wiunqä emäkqäpnuiqä. Inäqce qokä-apäkä hanjä-iqä qäpu etqänğanqä yänjä äqämbu äpmamitpqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hanjä iqumuatäniceqä” ätukqe.

¹⁴ (Ämaqä kukñuä tä a ätäutäqä iqu, näqñqä äñguänä mequätñqce.) “He nätmätqä qui imäkqä quvqänänjä iqu anjä pmua imäknänqä iqi tqäutanği qumbnuwiqä. Inğanji qokä-apäkä qua Jutiya iu äpmeñuwä iqua, ze, qoqonjä yätunqä yqäpnqä. ¹⁵ Ä ämaqä anjä atääqä hevqä iu äpmamitätqä iqu, qua mänji ikuapmäutäqänğanji, iqu anjä yäpä yänğisa mäpeyqä itä, iqueqä nätmätqä anjä yäpä inğisa witanğutqenqä kñuä mindqänqä itä, hämänänä zä uwquänqä. ¹⁶ Nñ ämaqä, iqueqä wäunjä iu äpmamitätqä iqu, iqueqä gquä quäuqä metñqä anğumä mäwqä iquänqä. ¹⁷ Itanğa, apäkä äwqä-tänjä iuaunqätä, ymeqä anuanğqä-tänjä iuaunqätäni, zä maqänä mäwqä iqanğpçenqce, huäqä kiinjä hunqeqä. ¹⁸ Nätmätqä quvqä iinjji, yunjä qunqänğa matimäuqä yätñqä diñqce, he Goti Hanjuwä Iquenqä tääqä tqäpnqeqä. ¹⁹ Itanğa hanjä-iqä inğa timäunice,

† 13:9 Matiu 10:16-22; Lukä 21:12-19

naqänänjä ämawqätäuniqe. Goti Iqu qua imäkkqängata tängga tiŋqe, hanjä-iqä tqutä asänänji matimäuqä imiŋqeçä. Qänakndanjä-pqe, iinji matimäuqä yäniqeçä. ²⁰ Hanjä-iqenqe, Naqä Iqu, 'Wänqäpu wäniqeçä' ae ätkqeçä. Iqu iinjä mimäqkä-säpi, ämaqä eeqänä qui imäkŋgäpniŋgä. Injäqe Iqu qokä-apäkä Iqueqänqä atäunuä ikqä iquauŋqä kŋuä indqänätä, wänqäpu hiätŋqä imäkäniqeçä" ätukqe.

²¹ "Inğanji ämaqä hui, 'He hiŋuä qumbiyä! Kraisi ne ämineyätŋqä Goti Iqu ique atäunuä ikqä iqu täqi äpmenä,' ä 'Nänji äpmenä' etqanŋpqe, he qätä mäwiyqä pa iqäpŋqä. ²² Ii tiinjä etanŋi. Ämaqä quanŋä-tqä hui ätimäupu, 'Nyi Kraisi he ämeyqänqä Goti Hanjuwä Iqu atäunuä änyikqä iqunjqä' etäpu, ämaqe kŋuä iqä mapŋqenqä, nätmatqä ämaqä mimäqkänänjä huitanä-huitanji imäkpnuwiqä. Quanŋä-tqä iinjä iqua, ämaqä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqänqä atäunuä ikqä iquauŋi, qäyasäqi ätuma wanä-tpu ipnuwiqä. Itanŋa ämaqä huizi, 'Nyi hiŋuä-tqä iqunjqä' ätäpu, asänänjä imäkpnuwiqä. ²³ Iinjä etanŋi nätmatqä eeqä timäuniqenqä Nyi ganä awä näwi etqä. Inji he yasämä mimbiyä.

²⁴⁻²⁵ Itanŋa, hanjä-iqä naqänänjä ae etqä iqua qäpu hiqanŋani, maqänänji mäptqä iqu hea äwitä, qanüä iqu mäyänqä itä, qätäqueqä iqua qäukuä yätunji äväma qua täu qiyäpänŋanŋuwanŋa, ga nätmatqä yänänäqŋqä qäukuä yätu äwiŋuwi ämenä ipnuwiqä.† ²⁶ Inğanji qu, Ämaqeçä Ymeqä Ekqä Iqu qaquvqä iu äpme, Iqueqä yänänäqŋqetä, Iqueqä we-hunqä naqänänjä itä pqaŋgi qumbnuwi. ²⁷ Inğanji Iqu enätqä iquau ändowatätä, ämaqä 'Nqeçä' ätätä atäunuä ikqä iquauŋi, qäukuä-qua hitunuä äwitqutänqä-pa, aquv äeqänä maqiyäniqe.

²⁸ Itanŋa zä-eaqä iqu ämetquetŋqenqä näqŋqä mapiyä. Kiqä äpa iunji, eqä yqänä änyä, quwqä mŋi änyä-hänjä inŋqäqe, näqŋqä tiinjä iqäpŋqä. Yunüä äqunätŋqe qäpu eätä, mäptqä dnä hinätŋqe, qäqi etanŋiyqä. ²⁹ Asä iinji, he nätmatqä Nyi etqäqä iinjä ii timäwäwqaŋgi äqumbiyänŋani, he näqŋqä tiinjä hipnuwiqä. Ämaqeçä Ymeqä Ekqä Iqu äpätnqä anjä hänaqä iu näwe tqäutanŋiyqä. ³⁰ Nyi he naqä-qakuä etqä. Ämaqä hea inŋa pmapnuwä iqua, qu mapäkonqä yqänä pmetanŋuwanŋa, nätmatqä eeqänänji timäuniqeçä. ³¹ Qäukuitä, quaetä qäpu heniqe. Mä Nyaqä kukŋui qäpu maeqä yäniqe.

† 13:24-25 Asayä 13:10; Joeli 2:10

³² Inäqce nätmatqä iinji äkŋga timäuniqä iinqe, ämaqä hŋqu änyä maqŋqä eänä. Ynaunjqä qäukuä yätutaŋä iquatä, Nyi Ymeqä Iqundäŋi, ne änyä maqŋqä eänunä. Apigu Iqueqä-kiuänänjqä. ³³ Nätmatqä iinji äkŋga timäuniŋqenqä änyä maqŋqä eänuwä-qae, yasämä ätuäqämepu, hiŋuä äqumbu pmetpŋqe. ³⁴ Ii tiinjä enqä-pani. Ämaqä hŋqu kiŋä hmqä wätŋqä, ga iqu, iqueqä wäunjuä-wiyqä iqua, iqueqä anä mipŋqä ävqä-panä iinjiyi. Ga wäunui, ique-iqueqä äpatätä, kikiŋä väniqe. Inji, hänaqä qŋqanä miqä iquenji, ‘Yasämä ätuäqämanä pmettŋqeqä’ tuäniqe. ³⁵⁻³⁶ Iinjä etanji, ‘Kaqä anä-tänjä iqu, heätänjä-qe, ä quaesqänŋanjä-qe, ä zänqä knuä duätqätanŋanjä-qe, ŋŋ zä we-hunŋanŋanjä-qe, äkŋga ti päniqätiyä-qe’ änyä maqŋqä eänäuä. Iinqe, he yasämä ätuäqämepu, ga hui, ‘Iqu inŋa pänqiyä’ knuä maeyätanŋa, äpätqe, hiqaqä witanŋä hiqänqä iinjqäuä. ³⁷ Nyi kukŋuä etqe, qokä-apäkä eeqänänjä iu ätquä. ‘Ga yasämä ätuäqämapu pmäpŋqä iinjqä’ etqänä” ätukqe.

14

*Ämaqä naqä iqua, Jisasi Ique päkŋŋqä ätŋguwiŋqä**

¹ Hiunji naqänänjä Pasopa ätätqänjuwä iquä, bretqä yeŋuä qo-matäuqä hiunji iquatä timäutŋqä, hiunji hŋquaqu änyä äwämiŋqe. Inŋanji hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukŋuä-suqenqä näqŋqä iquatäŋi, kukŋuä ätqämanäpu, “Ne Jisasi Ique maqŋqä itmetanä pizqä päsatunŋue, äänä imäkatunŋuäwä?” ätŋguwi. ² “Ämaqe hiŋuä änaqänäpu mäkä ipäqiyqenqe, ne suqä iinji, hiunji naqänänänŋga mimäkqä yatunŋueqä” ätŋguwi.

Apäkä hui, eqä jinanjä-weqe, Jisasi Iqueä nyuänju equatekŋenqä†

³ Jisasi Iqu anä-himqä Betani, Saimonä Wänyimänŋueä‡ anju buayä gmanätqätanŋa, apäkä hui hikä häkä eqä jinanjä-weqä inqä hŋqu, äma äwimetä, häkä pmäukui ikuväqe, eqä jinanjä-weqe Jisasi Iqueä nyuänju äwiquatŋqe. Häkitä, eqä jinanjä-weqetä, kiqä mbqe naqänänjä. ⁴ Inŋanji apäkä ii, ii imäkqanŋqenqä, ämaqä iqi pmamiŋuwä ii, äwqä äkasuwä imäkpiyi, quwqä-quwä, “Eqä jinanjä-weqe, sunqä hiŋgi qui imäkqiyä?” ätŋguwi. ⁵ “Eqä jinanjä-weqe, mbqä 300 täuqä imäknäqe, mbqä

* **14:** Matiu 26:1-5; Lukä 22:1-6; Jonä 11:45-57 † **14:2** Matiu 26:6-13; Lukä 7:36-50; Jonä 12:1-8 ‡ **14:3** Saimonä iqu hiŋuiqänänjä wänyimänŋqä-tänjä äpmamiŋqä etanji, qu iquenji “Wänyimänŋueä” ätumiŋuwi.

ämanäqe, ämaqä nätmatqä maeqä iu winätñqänänjqä.” Ii ätmbiyi, apäkä iinji äkasuwä ätukuwi.

⁶ I tquanquwännga, Jisasi Iqu ätukqe. “Iinji hiñuinä qumbiyä. Sunqä hanä-iqä vqäüä? Ii Nyi suqä äñguänäñi inmäkqiyä. ⁷ Ämaqä nätmatqä maeqe, hesä anäñi, hea ique-ique pmetpñqäüä. Iinjä etanji, ‘Yätamäkqä eanä’ kñuä eyqe, yätamäkqä wipñqe. Mä Nyi iinjä maetqe, Nyi hesä anäñi, hea ique-ique mäpmeqä itmniqeçä” ätukqe. ⁸ “Apäkä täsiyqe, ae äyä imäkqiyä. Ii eqä jinanä-weqä änjiquatqe, Nyaqä huiwi qua witñqenqä näwi-ganä inmäkqiyä. ⁹ Nyi naqä-qakuä etqä. Anä eeçänänjä im-imä kukñuä äñguä we-hunqä-täñi awä ätäkipiyänğanji, apäkä täsi inmäkqenqä awä inä tqäpñqeçä. Iñi qu iinqe, hui mimäuqä iqäpñqänänjä” ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiunqä iquau vätñqä ätukqenqä^S

¹⁰ Itannga Jutasi Iskarioti, Jisasi Iqueqä ämaqä 12 iquau-tanä hñqu, Jisasi Iqueni, hiçäva-imäkqä naqä iquauä hipa iu vätñqä, täkqä tuätñqä äukqe. ¹¹ Qu iinjä qätä äwipiyyi, yeeqä ipu, “Ne naqä-qakuä mbqä hui ktapanqunä” ätukuwi. Inğanji iqu, “Äkñga ti itmetmä wimqändiyä” tä iqe, huänqänqä qävqä iminqe.

*Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuä yätquakä iquatä ymisanjä yäpakä äñguwänğanqä**

¹² Hiunji naçänänjä bretqä yenjuä qo matäuqä hñqä iquauqä hiunji kiñganänjä iqu ätimäukqe. Quväukuä ique-ique hiunji iqueni, Israitqä iqua Pasopanqä kñuä indqänäpiyänğanji, sipsipqä hui äpäsäpu gpnä. Inğanji Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, “Si Pasopa iutanjä ymisanjä dñqe, ne nätmatqä näwinyänji äñgi kimäkiyatunquäwä?” ätukuwi.

¹³ Inğanji Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä hñquaqi, ändowatätä tii atukqe. “Qe anä-himqä yätunqä hinyqä. Ämaqä eqä-häkä meqä hñqu äqemenqiyä. Ga iqueni, qänaki wivändqinyqä. ¹⁴ Iqu anä yäpä yänqisa paquvqannga, anä kaniqueni, ‘Ämotqueqä Iqu, si yatñqä kiyenqä äyandowatqiyä’ suinyqä. ‘“Nytä, Nqä ämaqä wäunjuänqä ämotquetñqä iquatä, hiunji naqä tque, buayä natunquä anä hiqñqä äñgikä?” äyatqiyä,’ suinyqä” ätukqe. ¹⁵ “Qe ii tquanqiyännga, iqu anä hiqñqä naçänänjä haqä yätqä ämätñänqä iqueni ämäqesquenqiyä. Iquvanjätä,

^S 14:9 Matiu 26:14-16; Lukä 22:3-6 * 14:11 Matiu 26:17-30; Lukä 22:7-38; Jonä 13:1-17:26

buayä nqätä, näwenyä imäknänä. Qe iqiñi, buayä näwenyä inemäkinyqä” ätukqe.

¹⁶ I tquanğa, iquaqu eyi, anjä-himqä yätu ätimäyi, nätmatqä eeqänä Jisasi Iqu ätukqä-pa imäknätanğa äqunyiyi, Pasopa iutanjä ymisanjä hñqenqä näwi imäkkiyi.

¹⁷ Heaetäñi, Jisasi Iqutä, Iqueqä ämaqä 12 iquatä, eeqäqua ätimäukuwi. ¹⁸ Qu ymisanjä änäpu äpmapiyänğanı, Jisasi Iqu, “Nyi naqä-qakuä etqä. Hesanjä hñqu, Nyinqä täkqä tuänä. İi ämaqä Nyitä ymisanjä anä anätqänuwä iquendanjä hñquvqä” ätukqe.

¹⁹ I tquanğa, iqua äwqä-hañä ämepu, hñqunä-hñqunäñi, “İi nyi ma! Qäyutanä?” ätukuwi.

²⁰ I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu, “He 12 iquendanjä hñqueyqä. Ämaqä Nyitä bretqä hevqä asiu äyämetä ängqäqä iqueyqä” ätukqe. ²¹ “Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunı, ‘Äpäkonänqiyä’ ätkqä-pa, Iqu e päkonänqiyä. İtanği Ique himä-wiunqä iquau vätnqä iquenyqe, iqueni hanjä-ıqä naqänänjä wimenqiyä. Ämaqä iinjä imäkätñqä iqueni, känai maunyqä-säpi, ii ängüä hitäninğä” ätukqe.

²² Qu ymisanjä änäpiyänğanı,† Jisasi Iqu bretqä hñqu ämeqe, Goti Ique “änğuiqä” ätuäqe, äkutätä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau, ävqäwätä tii ätukqe. “He mändaupiyä. Tä Nyaqä huiwiyqä.” ²³ İtanı Iqu wainqä-eqä-häkä ämeqe, Goti Ique “änğuiqä” ätuäqe, iquau ae äväqetanı, eeqäqua iuta ängüwi. ²⁴ İtanı, Iqu tii ätukqe. “Tä Nyaqä häneqeqä, Goti Iqu kukñuä guä mäsaunenqe, yänänäqñqä imäkätñqä diñqeqä. Nyi ämaqä kuapänänjä iu yätamäkqä vätnqe, nqä häneqe equatqänä” ätukqe. ²⁵ “Nyi naqä-qakuä etqä. Nyi wainqä-eqe, Goti İqunä miqänğa häñi nmniqänğanqe, anğumä manqä imqänä” ätukqe.

²⁶ İnğanı qu apqä hñqu ätpiyi, anjä-himqä iu äväma, qoqonjä Olipänqä äukuwi.

Jisasi Iqu Pitä iqueni, “ ‘Nyi Iquenqe änyä maññeqä’ ttñqinyä” ätukqenqä†

²⁷ İi äwäpiyänğanı, Jisasi Iqu iquauñi, tii ätukqe. “Heqä Nyinyqä quuvqä heqiyqe, mäñdi päwinqiyä. İi Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunı, tiinjä ätä äqänänqä-payqä.

‘Nyi sipsipqä-miqä ique päkmqänä. İinjä imäkqanğmdqänğa, sipsipqä iqua zä im-imä wepnuwiqä.’§

† 14:22 Matiu 26:26-28; Lukä 22:17-20; 1 Korinä 11:23-26 ‡ 14:26 Matiu 26:31-35; Lukä 22:31-34; Jonä 13:36-38 § 14:27 Sakätıyasi 13:7

²⁸ Itanġi Goti Hanjuwä Iqu, Nyi anġi nyivauqumuatqanġa, Nyi qua Galili iunġä hinqiä emamniqeqä” ätukqe.

²⁹ I tqanġa Pitä iqu, “Iqua eeqänä, quwqä quuvqä heqiyqe mändi qäyä äpäwiqanġuti, nyi ii miqä ymqänä” ätukqe.

³⁰ I tqanġa Jisasi Iqu, “Nyi naqä-qakuä äktqänä. Heatqä tqueni, kukutakisqä äkakä hñquaqu matqänġa, si Nyinge, ‘Nyi Iquenyqä maqñqege,’ hñquaqu-hñque ttñqinyä” ätukqe.

³¹ Jisasi Iqu ii tqanġa, Pitä iqu yänä äqänätä, “Qäyä eänä. Si äpäkonġti, nyi-pqe anä päkonenqege. Nyi Sinyqe, ‘Iquenyqä maqñqege’ matqä imqänä” ätukqe. Itanġi wäunjuänqä ämotquaminqä eeqänänjä huiziqua-pqe, inyänä ätkuwi.

*Gesemäni, Jisasi Iqu Goti Iquenyqä tääqä ätkqenqä**

³² Inġanġi iqua, anä yoqä ‘Gesemäni’ qonätanġgeu ätimäupiyi, Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquau, “Nyi Goti Iqutä kukñuä tenqeä. He täqi pmapiyä” ätukqe. ³³ I ätuäqe, Iqu Pitä ique, Jemisi ique, itanġa Jonä ique itumeqe, iqua Iqutä anä äukuwi. Inġanġi Iqu hanä-iqä wimetñqä iqanġqenqä, Iqueqä äwqä tämñi änä mäwimänqä ikqe. ³⁴ Iinqe, Iqu tii ätukqe. “Hanä-iqä tq, Nyaqä qeqä-quuvqä tämñi imbtäumäkqä-qae, ae qäqi äpäkonmqä iqä. He täqini yasämä äminyäpu, pmapiyä” ätukqe.

³⁵ Inġanġi Iqu nänä hmbu äwäqe, qua iqi äqiyäpäknätä, hanä-iqä wimeqanġqä iquenyqä huänqä hui etanġutqe äwimasiyätñqä, Goti Ique kukñuä ätkqe. ³⁶ Iqu, “Aba,† Apiqukiyä. Si nätmätqä äwa mämiqä imäkqä Iquki, häkä hanä-iqä-tänjä tq, huätä mändavä. Inäqe Nyaqä änyinqeuni qäyä etanġuti, Tqä äkinqä dunä isñqegeä” ätukqe.

³⁷ I ätäqe, anġi äpäqe, ämaqä anä ätuma äukqä iqua hiqaqä witanġä äqunġqe. Iwä Pitä iqueni, “Saimonä iquki, änänänqäwä? He Nyitä anäni, wänqäpu mäminqä iquwiä?” ätukqe.

³⁸ “Yamwiqä iqe, he mändi maekittqiyqä yätñqä dinqe, he äminyäpu, Goti Iqutä kukñuä tpiyä. Hiqä quuvqe, nätmätqä qäyunä imäkqänqä äwinyätanġqä-qe, huiwi yänänänqñqä maeqegeä” ätukqe.

³⁹ I ätuäqe, anġumä äwäqe, Goti Ique kukñuä asi, anġumä ätukqe. ⁴⁰ Ae ätuäqe, iquauñqä anġumä äpäqe,

* **14:31** Matiu 26:36-46; Lukä 22:39-46 † **14:36** Kukñuä “Aba” ii Israitqä iquauqä anä-kukñuiyi. Kiqä quati, “Apä.”

iqua hiñuä kukuäñuä wiyqanji, hiqaqä witanğä äqunğqe. Ique kukñuä äki-äki tupñqe, änyä maqñqä yqänä emiñuwi.

⁴¹ Hñquaqu-hñque äwimetäqanğani, Iqu iquauñi, “He hiqaqä äwäpu, hapä yqänä äpmeñäüä?” ätukqe. “Ga qäpu genji. Hiunji tä, qanğa qe ätimäuqiyä. Hiñuä qumbu! Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqueni, suqä quvqä imäkqä iquauä hipa iunji, täkqä tqä iuta ävqiyä. ⁴² He pämä äpmepu, äwanä! Hiñuä qumbiyä. Huiziuqä hipa iu nyivätñqä iqu, ae qäqi ätimäutñqä iqiyä” ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiunğä iquau äwikqenğä†

⁴³ Jisasi Iqu kukñuä ii yqänä tätqätanğa, Jutasi ämaqä 12 iquautanğä iqu ätimäukqe. Iqutanji ämaqä kuapanä, ipäqäyuna, ä jävqä a äqätqä ätimäukuwi. Ämaqä ii, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ä kukñuä-suqenğä näqñqä iquatä, itanğa qokä-apäkä iu miqä iquatä dowatqanğä, ätimäukuwi. ⁴⁴ Qu änyä upñqä imäknäpiyanğani, täkqä-tqä iqu huiziquaunji, tii ätukqe. “Nyi ‘Ämaqä Tqueyqä’ etätmi, kikiyä äwunğundi, he Iqueni a äkiqätäpu, yasämä ätuma uwqäpnä.” ⁴⁵ Qu ätimäupiyyi, iqu Jisasi Ique äwimeqe, Iqueni, “Näqñqä-vqä Iqukiyä” ätuätä, Ique himä kikiyä äwutänğqe. ⁴⁶ Inğani qu Jisasi Ique itumepu, a yanğänäqñqä äkiqätukuwi. ⁴⁷ Iqua, Ique a kiqanğuwänğa, Iqutä qäqi anä tqäumiñuwä hñqu, iqueqä ipäqäyuna ämäkäqiyäqe, hiqäva-imäkqä naqä iqueqä wäunuä-wiyqä hñque, qätä mñä hämänä ätqavämäukqe.

⁴⁸ Inğani Jisasi Iqu, “He ipäqäyuna, jävqätä a äqätqä äpquwi, ämaqä äpästätä quwä-meqä hñque a äkiqätätqanğuwä-pa, Nyi-pqe, iinunä etanğä ängiqätqäuä?” ätukqe. ⁴⁹ “Hiunji ique-ique Nyi hesä anä äpmamä, hiqäva-imäkqä anğä ququawä iu näqñqä vätqätanğqä inğa manğiqätqe, sunğä itqanğuwäwä? Inğqe, he tä iquwi, kukñuä Goti Iqueqä bukiu ätnänğeunji, qäyunä ätatanğqenğeqä” ätukqe.

⁵⁰ Inğani Iqueqä ämaqä iqua, eeqänä zä äväma äwekuwi.

Hikñä hñqu zä äukqenğä

⁵¹⁻⁵² Zä ii uwqanğuwänğa, hikñä gquä hñqunä huäqä hutñqä hñqu, Jisasi Ique qänaki ti äwivändqanğa, qu iqueni a kiqätqanğuwänğa, iqu gque iqinyä iquvesemä, ipätäkqä zä äukqe.

Ämaqä naqä iqua, “Iqu qäyä päkonätñqeğä,” ätkuwiñqä§

† 14:42 Matiu 26:47-56; Lukä 22:47-53; Jonä 18:1-11 § 14:51-52 Matiu 26:57-68; Lukä 22:54,63-71; Jonä 18:12-14,19-24

⁵³ Qu Jisasi Iqueni, hiqäva-imäkqä naqä iquenyqä ätuma äukuwi. Inğanı hiqäva-imäkqä naqä iquau, ämaqeu miqä iquau, itanğa kuknuä-suqenqä näqıñqä iquatä, qu iqi aquvä äqänğuwı. ⁵⁴ Pitä iqu, Jisasi Iquenqä, kinä-tämä qänaki äuminqe. Hiqäva-imäkqä naqä iqueqä anä ququawä iqi ätimäuqe, iqıñı, iqu ämaqä ämayukä-ımanqä iquatä äpme, tä-diyeqä inyiminqe.

⁵⁵ Inğanı, Jisasi Ique pizqä päkpnqenqä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Israitqä iquau miqä hiuzi iqua qäsänä, Jisasi Iqu suqä quvqä imäkätñqenqä qävqä yanätpiyi, ämävqänğuwı. ⁵⁶ Ämaqä kuapänä Iquenyqä quanğä kuknuä täqısqañğuwä-qe, quvaqä kuknui yamuätqänqä ikuwi, asänä mäwqanğı äqunğuwı.

⁵⁷ Inğanı ämaqä hñqua pämä ämatqäupiysi, Jisasi Iquenyqä quanğä kuknuä tii ätukuwi. ⁵⁸ “Ne Ämaqä Tqu tii tqanğı äwikque. ‘Goti Iqueqä hiqäva-imäkqä anä, ämaqä-qua mätqe, Nyi äqiyäpnetmä, anğumñı, hiunji hñquaqu-hñque mätmniqeqä. İnäqe Nyi hipaetä mamätqä imqänä’ tqanğı, äwikqueqä” ätukuwi. ⁵⁹ I tqanğuwä-qe, quvaqä kuknui asänä mäwqä ikqe.

⁶⁰ I tqanğuwänğa, hiqäva-imäkqä naqä iqu, iquauä hinuä iqi ätqäuä, Jisasi Ique yatñqä tii äwikque. “Ämaqä tä kuknui Sinğä ätquwi, änääñgä? Si kima hui matqä isñqätanä?” ätukqe. ⁶¹ I tqanğqä-qe, Jisasi Iqu kima miqä, Iqueä kuknuä hui mätquä da ikqe.

Inji, hiqäva-imäkqä naqä iqu anğumä yatñqä tii äwikque. “Kraisı, Goti Iqu ne ämineyatñqä atäunjuä äkikqä Iqukita? Ä Yoqä haqä yätu ämaetunquä Iqueqä Ymeqä Iqukitanä?” ätukqe.

⁶² I tqanğa, Jisasi Iqu, “Nyi qäqunjqä. Itanğa Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Yänänäqñqä-tänä Iqueqä hipa ämuangisa pmetanğı hinuä qumbnuwiqä. Itanğa Iqu qaquvqeu pmeqä qäukuä yätuta quvepqanğı qumbnuwiqä” ätukqe.

⁶³ Iqu i tqanğqenqä, hiqäva-imäkqä naqä iqu äwqä tnänä winğanğı, iqueqä gquä quäuqä äpisätä, tii ätukqe. “Iquenyqä kuknuä hui inä natpnqe, ne sunğä qävqä yatunquäwä? ⁶⁴ Iqueä kuknui, Goti Ique äkittqiyätä tqanğı, qätä äyä äwiyanğunä. Ga heyaqä knuä imñı, äänä eyqi?”

Inğanı eeqänänı qu, “Iqu suqä quvqä imäkqä-qae, qäyä päkonätñqeqä” ätukuwi. ⁶⁵ Itanı ämaqä hñqua, Iqueni makukuä äwqutäpu, hinuä huäqä äkeuätäpu, hipa äpäsäpu, “Si tqu kpäsqiya? Hinuä natiyä” ätuminjuwi. Itanğa ämayukä-ımanqä iqua, Iqueni itmepu hipa äpäkkuwı.

*Pitä iqu, 'Jisasi Iquenyqä maqñqeä' ätkqenqä**

⁶⁶⁻⁶⁷ Pitä iqu täknä yängisa ququawä mänj pmetanğa, hiqäva-imäkkä naqä iqueqä wäunuä-wiyqä apäkä hui äpäqe, Pitä iqu tä diyeqä imäknätqätanğı äqunäqe, ique hinuä yqänä äqunä, "Si Jisasi Nasäretqätanä Iqutä anä äpmetqänjyä iqukiuyqä" ätukqe.

⁶⁸ Ii injä tquangqenqä, iqu, "Oeyqä, si ii ätnj, nyi änyä maqñqä enänä" ätuäqe, yäpaqängisa äwätä, täknä hävqä qänätanğqä iqi ätqäukqe. Inğanj kukutakisqä hñqu äkakä ätkqe.

⁶⁹ Wäunuä-wiyqä ii, iquenj iqi äqunäqe, anğumä ämaqä iqi tqäutanguwijni, "Ämaqä tq, qutä anä äpmetqänjuwiqä" ätukqe. ⁷⁰ Ii käyä ätquanğı, Pitä iqu anğumä "Oeyä" ätkqe.

Iwä wänqä hmbu ti imänğanğa, ämaqä iqi ätqäuminjuwä iqua, "Si Galilisanä iqukiyqä. Inj si oeyä matqä pa. Si, qutä anä äpmetqänjuwiqä" ätukuwi.

⁷¹ Ga inğanj iqu tii ätukqe. "Ämaqä tä ätätqänjuwä Iquenyqe, nyi änyä maqñqä enä. Nyi quanğä etqändi, Goti Iqu, nyi qui nyimäkänqiyä."

⁷² Iqu kukñuä iinj ae ti tqanğa, kukutakisqä äkakä huiz-iqu ätkqe. Inğanj Pitä iqu, Jisasi Iqu "Kukutakisqä äkakä hñquaqu matqänğa, si Nynqe, 'Nyi Iquenyqä maqñqeä,' hñquaqu-hñque ttñqinyä" ätukqenqä knuä äwikqe. Inğanj, iqu injä imäkätäqenqä huäqä kiinj wunğanğı, knuä kuapänä äqäkqe.

15*Jisasi Iqu, Pailoti iqueqä hinuä iqi ätqäukqenqä**

¹ Zä we-hunğanğqetänj, hiqäva-imäkkä naqä iqua, kukñuä-suqenqä näqñqä iquautä, nñ ämaqä naqä huiz-iquautänj, qu Israitqä iquau miqä eeqänänjä iqua qäsänj, kukñuä naqä-hñqunä imäkkuwi. Itanj qu Jisasi Ique guä äkiqiyäupu, ätuma Pailoti ique äwikuwi.

² Itanğa Pailoti iqu, "Si Israitqä iquau Miqä Naqä Iqukitanä?" ätuätä, yatñqä äwikqe.

Jisasi Iqu ämävauqe, "Inj, si qe ätnyä" ätukqe.

³ Inğanj hiqäva-imäkkä naqä iqua, Jisasi Iquenyqe, "Iqu suqä quvqä injä-iinj imäkätñqeä" ätqua äukuwi.

⁴ Injä etanğı Pailoti iqu Iquenj, "Si kukñuä hui kima matqä isñqätanä?" ätuätä, yatñqä anğumä äwikqe. "Hinuä qunyä. Qu Sinyqe, 'Suqä quvqä injä-iinj

* 14:65 Matiu 26:69-75; Lukä 22:54-62; Jonä 18:15-18,25-27

* 15: Matiu

27:1-2,11-31; Lukä 23:1-25; Jonä 18:28-19:16

imäkätñqeqä' äyä ätqäuä" ätukqe. ⁵ I tquanğa, Jisasi Iqu kukñuä hñqu mätquä ikqe. Iqu i iqanğqenqä, Pailoti iqu, "Kukñuä hui matqä sunqä iquitiyä" tä, kñuä kuapanä ämakqe.

⁶ Quväkuä ique-ique, Pasopa imäkäpiyänğanı, Israitqä iqua, "Ne guä pmetanğuwä iquautanä iquenyqä änenğiyä" tqanğuwä iqueni, Pailoti iqu huätä äwiquteminqe. ⁷ Inğanı ämaqä hñqua, ämiqä naqä iquau huätä mamanä-tpu ipu, huiu pizqä äpäkkuwiñqä guä äpmamiñuwi. Qutanä hñqu, Baräpasi iquvi. ⁸ Itanğa ämaqä kuapä aquvä äqanğuwä iqua, Pailoti ique äwimepu, "Hiñuiqänä imäkmiñä-pa, iinä imäkiiyä" ätuäpu, yatñqä äwikuwi.

⁹ Qu iinä tqanğuwänğa, Pailoti iqu, "Israitqä iquau Miqä Naqä Tqueni, huätä equtäutmä etapmqätanä?" ätukqe. ¹⁰ Hiqäva-imäkkä naqä iqua, Jisasi Iqu yoqä naqä metqätanğqenqä äwqä quvqä imäkäpu, Ique ätuma vqanğuwñqä, Pailoti iqu näññqä yasämä eäqenqä, ii ätukqe. ¹¹ Pailoti iqu i tqanğqä-qe, hiqäva-imäkkä naqä iqua, qokä-apäkiuqä kñuä iunı hiñi-hiñi iwimäkäpu, Pailoti iqueni, "Jisasi Iqu qäyä etanğuti, Baräpasi Iquenyqeqä" tupñqä ätukuwi.

¹² Inğanı Pailoti iqu, "Inı, 'Israitqä iquau Miqä Naqä Iqueqä' ätätqanğuwä Iqueni, nyi äänä imäkmqäwä?" ätukqe.

¹³ Iinä tqanğa, qu kima tnänä tii ätukuwi, "Iqueni, zä-huätati hunätñqä imäkiiyä!"

¹⁴ Iinä tqanğuwänğa, "Iinı sunqe? Iqu suqä quvqä äki imäkätñqäwä?" ätukqe.

Kimanı, qu mañä yänänäqñqä ätäpu, "Zä-huätati hunätñqä imäkiiyä!" ätukuwi.

¹⁵ I tqanğuwänğa, iqu, qokä-apäkiu yeeqä iwimäkätñqä wiñğanı, Baräpasi iqueni qunqä huätä äwiqutekqe. Itanğa iqu, Jisasi Ique ptqä päkpnqä imäkätä, ämaqä mäkä-iqä iquau hipa iu zä-huätatä huepnqä äwikqe.

¹⁶ Pailoti iqu, iquau vqanğa, mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueni, kiyapqä iqueqä anä ququawä yänğisa ätuma äpeyäpiyänğanı, mäkä-iqä huizi iquauñqä tääqä ätukuwi. ¹⁷ Inğanı iqua Ique mändi äkittqiyäpu, quanğä ämiqä naqä enqä-pa hiätñqä tii imäkkuwi. Iqinı qu iqueni, qäkä ipisqä hämänänä hñqu äwiyätpiyi, guä yänä-tänı ämaqä naqä hñqueä ynña-nänä äkuäquväpu, Iqueä nyuänju ämuäkuwi. ¹⁸⁻¹⁹ I imäkpıyi, qu iqueni, "Israitqä iquau Miqä Naqä Iquki! Hiunjinğanjqä" ätuäpu, häsuänitä Iqueä nyuänju äpäsäpu, Iqueni makukuä äwqutäpu, itanğa suqä ämaqä naqä hñqenqä ipqä-pa, Iqueni qonä äwoktäpu

iminuwi. ²⁰ Qu Iqueni quvqä iini qäpu itquapiyi, ingani qäkä ipisqä iqu huätä ätäuquväpu, Iqueqä qäki angumä äwiyätukuwi. Itani Iqueni, zä-huätati huepñqä ätuma äukuwi.

Mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueni zä-huätati äuekuwiñqä†

²¹ Ämaqä anä-himqä Sairinisanä, Aleksandä iqueqätä, Rupesi iqueqätä, iquaquiyqä kanä Saimonä iqu, anä-himqä yäpaqängisa äpmaminqe, yängisa paquvqanğani, mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqu zä-huätatä hunätñqä ze, iqu metñqä imäkuwi.

²² Qu Jisasi Iqueni, anä yoqä Golketa qonätanğqeuñqä ätuma äukuwi. Yoqä iini, kiqä quati, 'Ämaqä nyuänä-yänñqä.' ²³ Iqini qu Jisasi Iqueni, wainqä-eqä duñi marasinğätä qäsä imäkñqe, täñä-hunqe Iqueqä huiwiuñi wipti iqiyätñqä wisauqanğa, Iqu mämotanğqä ikqe. ²⁴ Inğani, mäkä-iqä iqua, Iqueni zä-huätati äuekuwi. Iqua, Iqueqä gquetä ämuasmänğetä iwäsäupu, kikinä mapñqä hänjä ikuwi.

²⁵ Qu Iqueni zä-huätatini, mäptqä awänä mäpmeqä 9 klokñga äuekuwi. ²⁶ Quwqä suqä imäkminuwä duñi, kukñuä ämitkuwä iqu, ätäpu tii äqiyekuwi. "Israitqä iquau Miqä Naqä Iqueqä." ²⁷⁻²⁸ Itanğa Iqu-tänjä qäqiqini, ämaqä äpäsäsinyä quwä-meqä hñquaquini, zä-huätatä äuekuwi. Hñqueni, hipa ämuangisa äuepu, hñqueni qunamäuqängisa äuekuwi.† ²⁹⁻³⁰ Ämaqä iqi äpäwäpiyi, qu nyuänä ptqä äqiyäpu, Iqueni tä sisäwqä äväpu, tii ätukuwi. "Si, 'Nyi hiqäva-imäkqä anji äpnetmä, hiunji hñquaquihñquenyä anji mäqtunjqä' tqä-qukiyqä. Inji Tqä-täuä hänjä iqumuatnätinä, zä-huätatä äunänñitani, äyaqäsqanğa biyä!" ätuminuwi. ³¹ Inji, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, qu-pqä tä inä äsäpu, "Iqu ämaqä huiziunji hänjä iqumuatätñqä-qe, Iqueqä-kiuäni hänjä miqumuatñqä iqiyä" ätñguwi. ³² "Kraisni ne ämineyätñqä Goti Iqu, Ique atäunjuä ikqä, Israitqeu Miqä Naqä Tqu, äyaqanğa qua täqinyqä äpä. Ga ne hinjuä äqunaqe, Iquenyqä quuvqä heqiyatunquänänyä" ätñguwi. Inji, ämaqä zä-huätati anä äunminiyä iquaqu-pqe, Iqueni kukñuä quvqä inä ätukiyi.

Jisasi Iqu äpäkonğqenqä§

† 15:20 Matiu 27:32-44; Lukä 23:26-43; Jonä 19:17-27 ‡ 15:27-28 Pipa Grikä pmeqeucqä kukñuä iu äqänänğqä huiunji, kukñuä tiinä-pqä inä ätä äqänä. "Goti Iqueä bukiunji tii äyä äqänä. 'Qu Iqueni ämaqä quvqä iquatä qäsä itquakuwiqä ätnäqeuñi,' iini qäyu hetñqenqä ii itquakuwi." § 15:32 Matiu 27:45-56; Lukä 23:44-49; Jonä 19:28-37

³³ Itanğa hiunji quemisqä ae ätimäuqanğa, qua eeqänänjä iunji, hea äwäkqe. Awiyqä 3 klokņgani, we anġi äunġqe. ³⁴ Awiyqä 3 klokņgani, Jisasi Iqu maņä yänänäqņqä tii ätkqe. “Eloi, Eloi, lema sapatani.” Kukņuä iqu, quati tiinji. “Nqä Goti Iqukiyā! Nqä Goti Iqukiyā! Si sunqä nyivquatämäunyä?”

³⁵ Ämaqä qäqiqi ätqäuminjuwä hņqua, kukņuä tä qätä äwipiyyi, “Qätä wipu! Iqu Laisa iquenyqä tääqä ätqiyyä” ätkuwi. ³⁶ Ga, ämaqä hņqu tnänjä äwäqe, yaanüä hui ämeqe, wainqä-eqä yänänäqņqä iu äyämeqe, hätäkqeu ikätäutä, Jisasi Iqu änätņqä äwisäukqe. Iinjä itä, tii atukqe. “Laisa iqu äpätä, Iqueni zä-huätati äunänġqe äyaqiyätä itumenqutiyä? Hinüä äqānanä äpmenä.” ³⁷ Inġani Jisasi Iqu maņä yänänäqņqä ätäqe, hindņä-meqä äwquatämäuqe, äpākōnġqe.

³⁸ Inġani yuä naqänänjä, hiqäva-imäkqä anjä yäpä inġisa imaknminqä iqu, hitunüä yätuta inġi-inġi äpkņga äpäwiqe, hņquaqu qe imäkņġqe. ³⁹ Inji mäkä-iqä iquau miqä, Jisasi Ique hiqumuanjä äwiyä ätqäuminqä iqu, Iqu äänä itä päkōnġanġqe hinüä äqunäqe tii ätkqe. “Naqä-qakui. Ämaqä Tqu, Goti Iqueqä Ymeqä Iqueyqä!” ätukqe.

⁴⁰ Itanğa apäkä hiua, kinjä nänjisa hinüä äqumbu ätqäuminjuwi. Iuautani, Mäliya, anjä-himqä Maktälatanjä ii, itanğa Mäliya, Jemisi hikņä wänqä ique, ä Josepä gueqiyqä känäu, itanğa Solomiyi. ⁴¹ Jisasi Iqu qua Galili iu pmetanġani, Ique qänaki äwivändäpu, yätamakqä äwiminjuwä iuae. Ga, apäkä kuapänänjä, Jisasi Iqutä Jerusälemänqä anä äpkuwä iua-pqe, qäsä iqi ätqäuminjuwi.

*Jisasi Iqueqä huiwi, pņqä ekuwinqä**

⁴²⁻⁴³ Hiunji iqueni, ii Sämbatqä hapä pmeqä iquenqä, nätmätqä näwinyä imäkqānġanji. Iutani, mäptqä äwitņqä ti pmetanġani, Josepä Arämätiyatanjä iqu, Pailoti Iquenyqä zä-miqä, ique äwimeqe, “Jisasi Iqueä huiwi ämamqeqä” ätukqe. Ämaqä iinjä iqu, Israitqä iquau miqä eeqänänjä iquautanjä, yoqä naqä inänjä-tänju eä, Goti Iqunä miqeuņqä hinüä äqänä äpmainqä iquwi.

⁴⁴ “Jisasi Iqueä huiwi ämamqeqä” tquanğa, Pailoti iqu yäunüä iqe, ämaqä mäkä-iqä iquau miqä ique tääqä ätuätumeqe, “Jisasi Iqu ae äpäkōnġqätanä, ä änäänġä?” ätuätä, yatņqä äwikqe. ⁴⁵ Ämaqä iquesa näqņqä ae ämeqetanji, Pailoti iqu, Josepä iqueni, “Jisasi Iqueä huiwi, yqä mayä” ätukqe. ⁴⁶ Inġani, Josepä iqu yuä naqä hņqu mbqä iäqe, Jisasi Iqueä huiwi zä-huätati äuekuwiuta

* 15:41 Matiu 27:57-66; Lukä 23:50-56; Jonä 19:38-42

äyaqiyätä, qua mänji ämaeqe, Iqueä huiwi huäqä äutäqe, ämaqä pizqä pñqä heqänqä hikä ätäñukuwä anjä-nänjä imä pñqä ekqe. Pñqä ae eäqe, hikä qñqanä naqä hñqu, huaqä-huaqä ämiqa qñqanä ämaptekqe. ⁴⁷ Mäliya Maktälatañä iisä, ññ Mäliya Josepä iqueqä känaisä, Jisasi Ique pñqä eqanqce, hinjuä äqunqiyi.

16

*Jisasi Iqu ävaukqenqä**

¹ Hiunji Sämbatqe ae äpäwqanqani, Mäliya Maktälatañä iu, Mäliya, Jemisi iqueqä känäu, itanqa Solomi, qu eqä jinanä-weqe mbqä ikuwi. Ii, qu äma äwäpu, Jisasi Iqueä huiwiu equatpñqänänjä.

² Hiunji kinqanänjä iqueuä zi-hinjuä matqä, mäptqä ti eumäuqanqani, apäkä iua, Jisasi Ique pñqä ekqeunqä äwäpiyänqani, tii ätnquwi. ³ “Ne Jisasi Iqu hikä hovqä äwiñqä iqueqä hikä qñqanä äptänänqce, huaqä-huaqä ämitä nauteyätñqe, tqukä?” ⁴ E äwäpiyä iunda hinjuä äqunäukuwi, hikä iinjä iqu, kätanänjä qäyä hitanqgä-qe, qñqanä mäpmäwänätanqi äqunquwi. ⁵ Itanqa apäkä iua, Jisasi Ique pñqä ekqä yämä äpaquväpiyänqani, hikhä gquä qäpaiqä hämänänänjä imäkñqä hñqu, hipa ämuangisa pmetanqi äqumbiyi, inqani iua müiqä yänjä ipu, äwäwa ikuwi.

⁶ I iqanquwänqa, iqu iuañji, “He yäñjuä miqä pampiyä” ätukqe. “He Jisasi Nasäretqätanä, zä-huätati äuequwä Iquenyqä hinjuänqä äpqäuä. Iqu ae ävauqäqe. Hinjuä qumbiyä! Äwäteqä täqini, aanqä suänä. ⁷ Iinjä-qae, he äwäpu, Iqueqä wäñjuänqä ämotquaminqä iquau, (Pitä ique qäsä), tii tupiyä. ‘Iqu qua Galilinqä hinjuiqä wänqiyä. Iqu ae etkqä-pa, he Ique iqi qumbñqäuä’ tupiyä” ätukqe.

⁸ Inqani apäkä iua zä ipu, yäñjuä-yäñjuä wiñqanqa, ämaqä pñqä wiqeta yäpaqä mäñgisa ätimäupiyi, iqisanj zä äväma äukuwi. Iua äwäpiyänqani, zä yqänä iqäwäpu, ämaqeunji mätkuä ikuwi.

Jisasi Iqu, Mäliya Maktälatañä ii äwimakqenqät

⁹ Jisasi Iqu hiunji kinqanänjä iqueuä zinuä matqänqa ävauqetani, Mäliya Maktälatañä ii-ganä äwimakqe. Iinj, dnjä quvqä 7 tqäutangi, Iqu huätä ändowatkqe. ¹⁰ Itanji ii äwäqe, ämaqä, Iqutä anä ikäminjuwä iqua, huäqä-hunqä ämepu, knjuä qiyätqätanquwä iu äwimetä, awä

* **16:** Matiu 28:1-15; Lukä 24:1-12; Jonä 20:1-18 † **16:8** Pipa Grikä pmeqeueqä kukñuä iu äqänänqä huiñji, kukñuä hiqñqä 9 iuta 20 bunqce, maqñqä eänä. Näqñqä-tänjä kuapanänji, Makä iqu maqiyqä ikqenqä knjuä indqänätqänä.

ätukqe. ¹¹ Ii, “Jisasi Iqu hänjä pmetanji, äqunänänä” tquanji äwiyäpiyä-qe, qu, “Ii quangä ätqiyä” knuä äwikqe.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä hñquaqui äwimakqenqä†

¹² Itanji huizi, Iqueqä wäunüanqä ämotquaminqä hñquaqu, anä-himqä iutani äväma, qanä wätqätanjinänqä, Jisasi Iqu, iquaquini huitanä-qu imäknä äwimakqe. ¹³ Iquaqu anqumä äwiyi, huizi iquauni, iquaqui wimeqanqenqä ätukiyi. I tquanjiyä-qe, iqua, “Iquaqu quangä ätqinyqä” knuä ämakuwi.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iquau äwimetä, wäunüä äwikqenqä§

¹⁴ Itanji Iqu, wäunüanqä ämotquaminqä 11 iqua, ymisanä änäpu pmetanqunqä äwimakqe. Iqu äwimeqe, ämaqä, Ique hänjä anji pmetanji hinuä äqunqunqä qäyä ätquanqä, ga “Qu quangä änatqäuä” ätuäpu pmetanqunqä, Iqu, “He nyünä woyqä imbu, quuvqä maeqiyqe, sunqä itqänäuä?” ätuätä, yänänäqñqä ätukqe. ¹⁵ Itanqä Iqu iquauni, “He qua äwitqutänqä-pa kuknuä anqä we-hunqä-tänji äma äwäpu, ämaqä eeqänänä iu awä tupñqeqä” ätukqe. ¹⁶ “Ämaqä quuvqä eqiyätä asnjä ämeqä iqueni, Goti Iqu hänjä iqumuatäniqe. Itanqä ämaqä quuvqä maeqiyqä iqä iquenyqe, Goti Iqu, ‘Hänä mäpmeqä yänqiyä’ täniqeqä.

¹⁷⁻¹⁸ Ämaqä quuvqä eqiyquwä iqua, wäunüä ämaqä mimäqänänä tiini imäkäpnuwi. Nyaqä yoqeta, dnä quvqä huätä ändowatpnuwi. Iqua kuknuä änyä-hänji ätpnuwi. Quwqä hipaitä qämäkä a ämaqätpnuwi. Eqä quvqä ämbqe, qui mäwimäqä yäniqe. Itanqä ämaqä tänjä-yaqä witanqñqunji, hipae haqeqi äwiyquwi, anqä imämbnuwiqä” ätukqe.

*Goti Iqu Jisasi Iqueni, qäukuä yätunqä ätuma ekqenqä**

¹⁹ Naqä Jisasi Iqu, iquauni kuknuä qäpu tquanqä, Iqueni qäukuä yätunqä ätuma ekqe. Itanqä Iqu Goti Iqueä hipa ämuangisa äpmakqe. ²⁰ Inqanji Iqueqä wäunüanqä ämotquaminqä iqua im-imä äwäpu, kuknuä awä ätuäkäminuwi. Kuknuä naqä-qakuä hitanqñqä motquapñqä, Naqä Iqu yänänäqñqä vqanji, iqua ämaqä mimäqänänä imäkäkäminuwi.

† 16:11 Lukä 24:13-35 § 16:13 Matiu 28:16-20; Lukä 24:36-49; Jonä 20:19-23

* 16:17-18 Lukä 24:50-53, Wäunqunqä 1:9-12

Kuknuä änguä we-hunqä-täni, Lukä iqu äqäkqe Yätamakqä kuknuä hinuiqänjä iquvi

Bukä, kuknuä änguä we-hunqä-tänjä Lukä iqu äqäkqeu, ne hinuä tiinjä äqunäñu. Jisasi Iqu, ämaqä Israitqä iquautä, qokä-apäkä huizitäñi, Angumä Itmeqä-quvi. Jisasi Iqu, wäunüä ipäqiyätäqänqani, qokä-apäkiu, tiinjä ätuminqe. Dñä Änguä Iqu, iwimäkqanqi, Iqu Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä ängui, ämaqä quvqä iquau ätukqe. Naqä-qakuiqä, Bukä tqu tiwiqä kuapänäñi, Jisasi Iqu, qokä-apäkä hanjä-iquä äki-äkitanji, metqätanquwiñqe, huäqä äwunätä, änguä iwimäkminqenqä.

Jisasi Iqu, qunji änguänä iwimäkqanqdeunqä, qokä-apäki aquvänä iminuwä. Mäliyai, Ique nyquanga, qu yeeqä ikuwi. (Lukä 1:42-48 ä 2:10 hinuä qunyä.) Bukä Iqueqä qäpunji, Jisasi Iqu qäkuä yätunqä ekqetanji, qu yeeqä naqänänjä ikuwi. (Lukä 24:52 hinuä qunyä.)

Nätmatqä kuapänäñi, Jisasi Iqueä äpmeqdeunqe, Lukä iqunä tiwiqä ikqäqe. Kuknuä iinjä iqua, bukä tqe äqänänqde, huizi iquañi maqñqä eä. Kuknuä ktqä, ämaqä Sämalija pmeqä iqu, ämaqä äpäkkuwä ique yätamakqä äwikqenqätä, ä kuknuä ktqä, ymeqä iqu kanique ävämakqenqätä, ä kuknuä ktqä huizi, Jisasi Iqu ätkqenqätäñi, Lukä iqunä äqäkqe. Tiwiqä Säkiyasi, ämaqä mbqä motauqä iquenyqe, Lukä iqunä äqäkqe.

Tiinäpqe inänji. Suqä tääqä yänänäqñqä tqeunqä, ä Dñä Änguä Iqueä wäunuiñqä, ä Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iuqä suqä quvqä huätä mamäuqenqätäñi, ii äqäkqe. Itanqa kuknuä kuapänäñi, apäkä iua imäkminuwä iinqätä, qäsä äqäkqe.

Lukä iqueä tuwanui, bukä tqu qapu miqä danä iqi, oee. Bukä, ne tänqa 'Wäunuiñqäu' ätätunqde, Lukä iqunä äqäkqe. Ii tiwiqä, nätmatqä eeqäpnänjä, Jisasi Iqu qäukuä yätunqä ae ekqänqa, ämaqä kuknuä awä tuäkiqänqä ändowatkqä iqua, imäkminuwinqeyi.

Lukä iqu, Jisasi Iquenyqä näqñqä änguä ämetä, tuwanuä äqäkqenqä

¹⁻² Jisasi Iqu nesä pmetanqi, Goti Hanjuwä Iqu imäkätä ekqenqde, Iqueqä kuknuä awä-tqä iqua, nätmatqä eeqänänji

hinuä äqunäpu qätä äwiyäpiyä iqua qanä ikipu, kuknuä awä änatminuwi. Itanğa ämaqä kuapänäni, iqua qätä äwiyäpu, bukä yamwiqä äqakuwi. ³⁻⁴ Nyi wäunuä ipäqäkqä duta, yatnqä iqa äpqinjaqänmi, tänganji nyi nätmatqä eeqänänjä ätimäuqanqenqä kjuä änguänänji ämeqänä. Tipilusi naqä iquki, qu nätmatqä eeqänänjinqä ämäktquakuwä iinqe, si näqnqä eätnä, “Ii naqä-qakuiqä” ttñä diinqe, tänganji nyi sinyqä bukä qäyunä äqiyätmä emqä di ktapmqänä.

Enätqä hnqu Sakätiyasi iqueni, Jonä iquenyqä ätukqenqä

⁵ Ämaqeu miqä naqä Heroti iqu Jutiya iu mitqätanjanji, hiqäva-imäkqä hnqu äpmaminqe. Iqueqä yoqe Sakätiyasi ique. Ämaqä iqutä wäunuä anä iqe, iquauqä yoqe Äpaisa iquai. Sakätiyasi iqueqä apäkiyqä yoqe, Älisapetqi. Ii hiqäva-imäkqä iquauqä kaqä, Aronä iquesanä iiyi. ⁶ Iyaqu Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqini, Iqueqä kuknuitä, suqetä, eeqänä qänaknä isinyä, jänänänjä äpmaminjiyi. ⁷ Älisapetqi qokitqä etanği, iyaqu ymeqä maeqä enyä, qoyanä-äpäyanä äpmaminjiyi.

⁸ Hea hnqueni, ämaqä Äpaisa iqua Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva imäkätqätanguwänğa, Sakätiyasi iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqi wäunuä iqämanminqe. ⁹ Inğanji iqua quwqä suqä iwäsäuqänqä imäkäpu, Sakätiyasi iqu Naqä Iqueqä anä hiqnqä pmua ingisanqä äwätä, nätmatqä jinanjä-weqä tä iketnqä diinqä, atäunuä ikuwi. ¹⁰ Iqu hiqnqä pmua iunqä uwqanğa, qokä-apäkä aquvä äqänquwi, qu yäpaqä mängisa äpmapu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqämanminuwi.

¹¹ Inğanji Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä hnqu, hiqnqä yäpä ingisa jinanjä-weqä ttawä inju, hipa ämuangisa tqäutanği äqunqge. ¹² Iqu ique hinuä e äqunäqe, änä mäwimänqä itä, zä kiinjä ikqe.

¹³ Inğanji enätqä iqu, “Sakätiyasi iquki, si zä miqä panä” ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu saqä tääqä ätni, qätä ae äkiyänqge. Tqä apäkä Älisapetqi, ymeqä qokä hnqu nyuänqiyä. Iqueqä yoqe, ‘Jonäu’ nyuätqätñqä. ¹⁴ Inğanji, saqä äwqe, aanjä yeeqä kuapä kinyäniqueqä. Ämaqä kuapänänji, ymeqä iquenyqä aquvänä ipnuwiqä. ¹⁵ Aquvänä iqä qakui, tiinji. Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqini, ämaqä naqä-qu äpme, wainqätä, eqä ämaqä iquauqä kjuä indqänqge qui wimäkqetä, manqä yäniqueqä. Ymeqä iqu känäwä äwqä imä yqänä mnätanjanji, Dnjä Änguä Iqu, iqutä anä pmetäniqueqä. ¹⁶ Iqu iqueqä wäunuä imäkätqätanği, Israitqä kuapänänji, iquauqä suqä

hngisanäni huätä ävquatämäupu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qätä äwiyäpu, qänaknä ipnuwiqä. ¹⁷ Iqu Laisa iqueuä suqetä, yänänäqñqetä ämetä, Naqä Ique hiñuiqä wimeniqeqä. Qunuñuatä, ymeqä iquatä, äwqä naqä-hñqunä imbñqä imäkätä, ämaqä hngisanä itqänjuwä iquauñi, kñuä äkunmäknäpu, iquauqä kñuä indqänqce äñguänänjä metpñqä imäkäniqeqä. Iqu ämaqä iquauñi, Naqä Iqu äpätqänqanqä näwenyā e imäkäniqeqä” ätukqe.

¹⁸ Sakätiyasi iqu enätqä iqueni, “Saqä kukñuinqce, naqä-qakuiqä kñuä nyätñqce, nyi näqñqce äänä himqäwä? Nyitä ñqä apäkisä, ye quväukuä kuapänä ae ämäyaqutäuqeqä” ätukqe.

¹⁹ Enätqä iqu kimani, “Nyi Gapleti iquñqä. Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä hipenüä iqi ätqäunänä. Iqu nyi kukñuä äñguä täñqä awä ktmqä änändowatqiyä. ²⁰ Nyaqä kukñuä tä hea qayunänänqga, naqä-qakuänänjä timäuniqeqä. Inäqce si nyaqä kukñui qätä manyiyqä inä-qae, hea nätmätqä tä timäuqanqanqce, kukñuä matqä isñqinyä” ätukqe.

²¹ Sakätiyasi iqutä, enätqä iqutä, iquaqu kukñuä tqämanätqätanqiyänqani, ämaqä yäpaqä mäñgisa ätqäuminjuwä iqua, Sakätiyasi iqu anä yäpä yänqisa äpakä pmetanqceñqä, iquenyqä hiñuä äqumbu äpmapu, kñuä kuapänä indqänminjuwi. ²² Iqu hñganqä imänjaqänäqce, hñganji yäpaqä mäñgisa ätimäuqce, kukñuä mätquä iqanqga, qu iquenyqce, iqu anä pmua inqisa äpme, wätqä enqä-pa äqunätänqce, näqñqä ämakuwi. Iqu kukñuä matqä itä, iqueqä hipa itänä wätqä enqä-pañi imäkkqe.

²³ Qänakndanji Sakätiyasi iqu, iqueqä wäunüä Goti Hanjuwä Iqueqä anä iunji qäpu iäqce, iqueqä anämqä äukqe.

²⁴ Inqanji iqueqä apäkä Älisapetqi, äwqä-tänjä eä, iyyqä anä yäpä yänqisa zä qanüä hipa hñgi eeqä äpmaminqce. ²⁵ “Goti Hanjuwä Iqu huäqä äwunätä äñguänä inyimäkqiyä. Nyi qokitqä äpmamä wombä änyinminqce, täñganji Goti Hanjuwä Iqu huätä ämanmäuqiyä” ätkqe.

Enätqä iqu Mäliyaunji, Jisasi Ique nyuäniqenqä ätukqenqä

²⁶ Älisapetqi äwqä-tänjä qanüä 6 pmetanqanji, Goti Hanjuwä Iqu enätqä Gapleti iqueni, Galilisänjä inqgi anä-himqä Nasäretqänqä ändowatkqe. ²⁷ Iqinji iqu apäkä hitqä, qokätä hiqaqä mäwiqä iminqä hui, iyyqä yoqce Mäliyaü äwimakqe. Ii Josepä iquenyqä ätminjuwi. Josepä iqueqä kawiqu, ämaqä naqä Dewiti ique. ²⁸ Enätqä iqu apäkä ii äwimeqce, “Si äñguä äpmeñinyä. Goti Naqä Iqu sinyqä kñuä äñguänänjä indqänätä, sitä anä äpmenä” ätukqe.

29 Ii kuknuä tä qätä äwiyäqe, änä-änä mäwimänqä itä, “Änäänqä dqutiyä?” knuä äwikqe.

30 Enätqä iqu, “Mäliya, si zä miqä panä!” ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä änguänänjinqä, si atäunuä ae äkiyqeä. 31 Si äwqä eätnä, Ymeqä Qokä Hnque misinjä. Iqueqä yoqe, ‘Jisasiuä’ nyuättnänqeä. 32 Iqu Naqä-qu etanquti, ämaqä iqua, ‘Goti Haqä Yätutanä Iqueqä Ymeqeä’ tpnuwiqä. Goti Hanjuwä Iqu iwimäkqanquti, Iqu qokä-apäkä iunji, Kiqä kawiqu Dewiti iqu äpmetä ämiminqä-pa, e miniqeä. 33 Iqu hueqä-himqä Jekopä iqesanä iquauqä Naqä-qu eä, hea ique-ique pmetäniqueä. Iqueqä ämiqä iinji, qäpunä maeqä da, e witäniqueä” ätukqe.

34 I tquanqa Mäliya enätqä iqueni, “Tä äänä timäutnqä tnyä? Nyi qoki maeqinjä” ätukqe.

35 Enätqä iqu kimanji, “Goti Haqä Yätutanä Iqueqä Dnä Änguä Iqu si äkimetä, Iqueqä yänänänqne äkpatqiyänqiyä. Ymeqä si änyuesqä Iqu, Goti Iqueqänä hiätanquti, qu Iquenyqe, ‘Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqeä’ tpnuwiqä. 36 Qätä nyiyä! Apäkä äpäyanä tqä sämaqi Älisapetqi-pqe, ymeqä hnqu inä nyuänqiyä. Iinyqe, ämaqe, ‘Apäkä täsi qokitqeä’ ätuminuwä-qe, qanua 6 päwqanqa, ii äwqä-tänä äpmenä. 37 Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä ämaqä mimäkqänänä di imäkänqiyä” ätukqe.

38 Iqu e tquanqa Mäliya ämävauqe, “Nyi Naqä Iqueqä wäunuä-wiyqinjä. Si tä ändnä-manji, ätimäunqiyä” ätukqe. Ii iinjä tquanqa, enätqä iqu ävämakqe.

Mäliya äyätä, Älisapetqi äwimakqenqä

39 Inqanji Mäliya, qoqonä Jutiya-tänä inqinjä anä-himqä hnquenyqä maqänä ekqe. 40 Anä-himqä iu ätimäuqe, Sakätiyasi iqueqä anä yäpä yängisa äpäyätä, Älisapetqini, “Hiunjinqanjä” ätukqe. 41 Inqanji Älisapetqi, iuä manji qätä wiyqanqanji, ymeqä iqu äwqendanji ämenä iqanqa, Dnä Änguä Iqu Älisapetqiyqä äwqeunji kuapanä ämngqe. 42 Inqanji ii Mäliyau tääqä yänänänqneä tii ätukqe. “Apäkä eeqänänä iua äpmetanquwä-qe, Goti Hanjuwä Iqu si änguä ikimäkqiyä. Ymeqä si misnjä Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu Ique-pqe änguä iwimäkqiyä. 43 Nyi änänäwä? Nyi apäkä naqinyä maeqä etanqä-qe, nqä Naqä Iqueqä känäiki änyimenyä. 44 Qätä nyiyä. Si nyi tääqä ändnänqanji, nyi qätä kiyqanqa, ymeqä äwqä tämni aquvänä itä, ämenä iqäqeä. 45 Si Goti Hanjuwä Iqu äktqenqä, ‘Naqä-qakuä, ätimäunqiyä’ knuä indqänqni, äwqä yeeqä inqikiyqä” ätukqe.

Mäliya, Goti Iqueqä yoqä haqä ämamäutä, apqä ätkqenqä

⁴⁶ Ii i tquangä, Mäliya tii ätukqe.

“Nyaqä äwqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäuqiyä. ⁴⁷ Nyaqä quuvqe, Goti Hänjä Inyimäkqä Iquenyqä yeeqä änyingiyä. ⁴⁸⁻⁴⁹ Nyi Iqueqä wäunüa-wiyqä apäkä hinginqä-qenyä, Iqu nyinyqä knüä änguänänjä indqängi. Goti Yänänäqngä Iqu änguänänjä nyimäkqenqe, ämaqä tännga äpmeñuwä iquatä, qänaknda pmapnuwä iquatä, ‘Apäkä täsinji, Goti Hanjuwä Iqu änguänänji iwimäkqeqä’ tñnuwiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, aanjä pmua äqonänä.

⁵⁰ Ämaqä tännga äpmeñuwä iquautä, qänaknda pmapnuwä iquautä, Ique qätä wiyqä iquauñqe, Iqu qeqä wimänqanji änguä imäkqä-queqä. ⁵¹ Iqu,

hipa wäunüa yänänäqngä iqä-queqä. Ämaqä ‘Nqä-näuä änguä eänänä, nyi imäkqänä’ knüä indqänqä iquauñi, Iqu hinginäwa dowatqä-queqä. ⁵² Ämaqä naqä iquauqä yänänäqngqe huätä mamäuqä-queqä.

Ämaqä yäpä iqinjä iquauä yoqe, haqeqä vauqumuatqä-queqä. ⁵³ Ämaqä nätmätqänqä äwa iqanguwä iquauñi, kuapänä vqä-queqä.

Ämaqä nätmätqä kuapänä-tänjä iquauñi, huätä qanyä dowatqä-queqä. ⁵⁴⁻⁵⁵ Iqu neqä atqä-awäkau kukñuä guä ämäsäutä, ‘Aprähämä iquenqätä, iqueqä kaqä-kawäkaunqätä, qeqä hea ique-ique nyimänqäniqueqä’ ätukqeqä.

Iqu kukñuä iñqeqe knüä indqänätä, Iqueqä wäunüa-wiyqä Israitqä iquau yätamäkqä vqä-queqä” ätukqe.

⁵⁶ Mäliya e ätuäqe, Älisapetqisä qanüä hñquaqi-hñque äpmeqe, kiqä anämqä anji äpäwäkqe.

Älisapetqi, Jonä ique ämikqenqä

⁵⁷ Älisapetqi inqanji ymeqä qokä hñque ämikqe.

⁵⁸ Ämaqä iisä qäqiqi äpmamiñuwä iquatä, iyyqä käyämaqä iquatä, qätä äwipiyyi, Goti Hanjuwä Iqu qeqä äwutätä, yätamäkqä vqanqenqä, iqua iisä aquvänä anä ikuwi.

⁵⁹⁻⁶⁰ Hea 8 päwqannga, qu ymeqä hayuqä-tänjä iqueqä huiwi häuä ktäupñqä aquvä äqämbiyyi, iqueqä kaniqueä yoqä, “Sakätiyasiuä” nyuätanä-tpu iqanguwännga, känai, “Oeyä, ne iqueqä yoqe, ‘Jonäuä’ nyuätatunqeqä” ätukqe.

⁶¹ Inji, “Änäänqänqäwä? Ämaqä sitanjä hui, yoqä iñji maqonqä inäuä” ätukuwi. ⁶² Iqua e ätupiyyi, Sakätiyasi iqu iqueqä knui ämotquetñqä diñqä, ique atäunüä äwikiwi.

⁶³ Itannga iqu, iqua zä-heauqä muaepñqä hipaitänä atäunüä

äwikqe. Iqu zä-heauqä iunji, “Iqueqä yoqe, Jonäuä” äqäqke. Iqu e qäyqanqenqä iqua yäunüä ikuwi.

⁶⁴ Inqanji, Sakätiyasi iqu kuknuä matqä äpmaminqe, Goti Hanjuwä Iqu änguä iwimäkqanji, iqu kuknuä ätätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäukqe. ⁶⁵ Nätmatqä huitanjä e timäuqanqenqä, ämaqä iqi äpmaminjuwä iqua zä ikuwi. Inqanji ämaqä Jutiya iu qoqonjä im-imä pmeqä iqua, kuknuä kuapä ätminjuwi. ⁶⁶ Ämaqä kuknuä qätä e äwikuwä iqua, “Goti Hanjuwä Iqu ymeqä dänjä iqutanji, anä pmenqiyä” knüä e indqämbiyi, “Ymeqä iqu, änääqu heniqätiyä?” ätkuwi.

Sakätiyasi iqu hinüä ätukqenqä

⁶⁷ Dnä Änguä Iqu, kaniqu Sakätiyasi iqutä kuapanä munqanji, iqu hinüä tii ätukqe.

⁶⁸ “Israitqä iquneqä Goti Hanjuwä Naqä Iqu, Iqueqä ämaqä iqune, hanjä-iqä-tänjä pmetanqu änemetä, yätamakqä äneyätä anji inätmeqenqe, ne Iqueqä yoqe haqeqä ämamäuanä. ⁶⁹ Iqu imäkqanji, Ämaqä Yänänäqenqä Hnqu hanjä inemäkätinqä eqi. Iqueqä wäunüä-wiyqä Dewiti iqueqä hueqä-himqä iuqä awä iqisa eqi. ⁷⁰ Iqu hinuiqänä hinüä-tqä iquauä manjuta ätkqä-pa, iinjä ätimäuqiyä. ⁷¹ Neyaqä mäkä-hunqä iquauqätä, himä-wiunqä iquauqätä, hipa iuta anji inetmetinqä e imäkqiyä. ⁷²⁻⁷³ Iqu atqä-awäkanqä qeqä äwutätä, awiqu Aprähamä iqutä kuknuä guä äumäsäuekqenqä knüä indqänätä e imäkqiyä. ⁷⁴ Neqä ämaqä mäkä-hunqä iquauqä hipa iuta anji inetmeqanqa, ne zä mänenqä iqanquti Iqueuä wäunui wiyquatunqeqä. ⁷⁵ Iinjä etanji ne hea ique-iquenji, Iqueqä hinüä iqinji, suqä änguanänjinä itanä, Iqueuä wäunui imäkquatunqeqä.

⁷⁶ Ga nqä ymeqä iquki, sinyqä tii tpnuwiqä. ‘Iqu Goti Haqä Yätutanjä Iqueqä hinüä-tqä iqueqä.’ Quati tiinjqä. Si Naqä Iquenyqä hinuiqä äwätnä, hänaqä näwenyä imäktnänqeqä. ⁷⁷ Si iinjä imäktnänqce, ii Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquaunji, Iqu iquauqä suqä quvqe huätä ämamäutä, hanjä iwimäkäniqenqä näqenqä wisnänqä dinqeyi. ⁷⁸ Ämaqä iquaunqä qeqä wimänqanji, e imäkqe, qäukuä yätutanji we-hunqä hnque mäptqä ätätinqä-panji, nenyqä iinjä dowatäniqeqä. ⁷⁹ Ne anjä hiawiqä imä pmetanqua, Iqu neqä huiwä zä iinqe ktqä namäunqanqa, mäptqä ätätinqä-panjä iinji we-hunqe ne naunätä hänaqä ämänätqueqanquti, ne äwqä hanjuä änyätanä qeiqinyä pmetaniquaqä” ätukqe.

⁸⁰ Ymeqä iqu naqä eätä, iqueqä quuvqe yänänäqñqä ämeqe, qänakñi, Israitqä iquauqä hiñuä iqi tqäuniqänqñqe, iqu anä avqñqä imä äpmamiñqe.

2

*Jisasi Ique ämikqenqä**

¹ Inğanjı ämaqä naqä Romätanjä iqu, ämaqä iqueqä ämimiñqä eeqänänjä iuqä yoqä ämepu a täupñqä, kukñuä yänänäqñqä änyä-hänjä hui imäkkqe. Iqueqä yoqe, Sisa Okastusi ique. ²⁻³ Iqu e tqanğa, ämaqä eeqänänji, qu quwqä yoqä inä mapñqänä, quwqä anä yäuä duñqä anğumä äukuwi. Inğanjı qu ämaqä iuqä yoqe änyä qe ämakuwi. Siliya inğisani, Kuiliniyäsı iqu kiyapqä wäunjuä itä äpmamiñqe.

⁴ Josepä iqu hueqä-himqä Dewiti iquesanjä eä etanği, iqu Nasäretqä iu ävämanjı, Betlähemänqä ekqe. Ämiqä naqä Dewiti iqu hiñuiqänänji, Betlähemä iu äpmamiñqe. Nasäretqänji, qua Galilisänjä inğisayi. Betlähemänji, qua Jutiya-tänjä inğisayi. ⁵ Mäliyanjı, iquenyqä ätmiñuwi, ii äwqä-tänji etanği, qu iyaquvqä yoqä mapñqä, Josepä iqu iisä anä äukiyi. ⁶ Iyaqu Betlähemä iu äpmayi, Mäliya ymeqä nyuätñqä hiñuä äwqänğqe. ⁷ Ga ii Ymeqä Qokä Hitmqä Ique änyuäqe, ämaqä iquauqä anä hiqaqä wiqe hma etanği, yuä huäqä ätuätä, bulumäka iquauqä buayänqä hevqä iu äwätekqe.

Enätqä iqua, sipsipqä-miqä iquau äwimakuwiñqä

⁸ Heatqä iqueni, Betlähemä-tänjä qäqiqñi, sipsipqä-miqä hñqua iquauqä sipsipqä ämipu, qamqä iqi äpmamiñuwi. ⁹ Inğanjı Naqä Iqueqä enätqä hñqu, iquauqä hiñuä iqi maqänä tqäuqanğa, Goti Hanjuwä Iqueqä we-hunqe, iquau we äwunğqe. ¹⁰ Iqua iinjä äqumbiyi, zä kiinjä iqanğuwänğa, enätqä iqu, “He zä miqä pambiyä!” ätukqe. “Nyi henyqä kukñuä äñğuanänji, ämaqä eeqänänji yeeqä naqä-qakuänänjä ipñqä äma äpqänä. ¹¹ Täñğanjı Dewiti iqueqä anä-himqä täutanjı, Ymeqä Hñqu eqiyä. Ymeqä Iqu, ämaqä eeqänänjä hiqä hanä-iqetanjı, hänjä equmutatäniñqä Iqueqä. Iqu Naqä-qu eä, Kraisi, he ämeyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iquvqä. ¹² He Iqueni, hiñuä tiinjä äqumbiyitani, näqñqä mapñqäuä. Iqu yuä huäqä äutnä, bulumäka iquauqä buayänqä hevqä iu witanğuti qumbñqäuä” ätukqe.

¹³ Enätqä iqu e tqanğa, enätqä kuapänänjä iqua, qäukuä yätuta maqänä äquveppiysi, iqtä anä äpmamiñuwi. Iqua

* 2: Matiu 1:18-25

Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu, tiinjä ätkuwi.

¹⁴ “Qäukuä haqä yätunji, Goti Hanjuwä Iqu yoqä naqä-tänjiyi. Inji qua bunji, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu ängüä wimäkätņqä äwinyätņqä iquauņi, äwqä hanjuä di ävqiyä.”

¹⁵ Inğanji enätqä iqua äväma, qäukuä haqä yätunqä anğumä äyqanğuwänğa, sipsipqä-miqä iqua kukņüä tii ätņguwi. “Naqä Iqu nätmatqä ae ämänätqueqä-qae, ga e ätimäuqä-qinyqä hinjuä qunatuņquä Betlähemä dunqä jänänä äwanä.” ¹⁶ E ätmbiyi, maqänä äupiysi, iqua Mäliyautä, Josepä iquesä, Ymeqä Hayuqä-tänjä bulumäka buayänqä hevqä iu witanği ämäqumuakuwi. ¹⁷ Iqua e äqumbiyi, nätmatqä eeqänänji, enätqä iqu Ymeqä Iquenyqä ätukqenqä awä ätukuwi. ¹⁸ Iqua awä e tquangä qätä äwikuwä iqua, kņüä kuapänä indqänğuwii. ¹⁹ Mäliya nätmatqä eeqänänjinqä kņüä huätä mäwquatämäuqä da, kņüä yqänä indqänä äpmaminqe. ²⁰ Inğanji sipsipqä-miqä iqua anği äwäpiyänğanji, nätmatqä qätä äwiyäpu hinjuä äqunğuwinqe, Goti Hanjuwä Ique yeeqä äväpu, Iqueqä yoqä haqeqä ämamäukuwi. Nätmatqä eeqänänjä enätqä iqu ätukqä-pa, qäyunä qe ätimäukqe.

Jisasi Ique yoqä änyuätkuwinqä

²¹ Ii Ymeqä ämikqä hiunji 8 ae äpäwqanğa, Iqueqä huiwi häuä äktäupu, yoqä änyuätkuwi. Känai äwqä änyä etanğa enätqä iqu ätukqä-pa “Jisasiuä” änyuätkuwi.

Simiyonä iqu, Jisasi Iquenyqä hinjuä ätkqenqä

²² Iyaqu Mosisi iqu ätkqenji qänaknä isinyä, hea 40 qanyä ae äpmayyi, akiyä änyäsinyä Ymeqä Iquenji Naqä Ique wiyņqä, Jerusälemänqä ätuma ekiyi. ²³ Ii tiinjinqe. Goti Hanjuwä Iqueqä kukņüä-suqä iunji, ymeqä vqenqe, tiinjä äqänätanğiyi. “*Hiveqä-yaqueqä, ämaqä, ymeqä qokä hitmqä eeqänänjä iquauņi, Naqä Ique wipņqä.*”† ²⁴ Iyaqu yänjinji, akiyä nyämänäsinyä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqe qänaknä isinyä, hiqäva imäkiyņqä ekiyi. Bukä iunji, tiinjä qänätanği, “*Yññä-heeqä hñquaqu mapņqti, ä yññä-quauņyqä meqä hñquaqu mapņqti.*”‡

²⁵ Inğanji ämaqä hñqu Jerusälemä iu äpmaminqe. Iqueqä yoqe, Simiyonä ique. Iqu suqä anğuanänjinä imäkätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä qänaknä iminqe. Iqu Israitqä iquauqä yätamakqä väniqä iquenqä hinjuä äqänä pmetanği, Dņä Ängüä Iqu, iqutä anä äpmaminqe. ²⁶ Qänğanänji Dņä

† 2:23 Anğumä Itmakqä 13:2, 15 ‡ 2:24 Hiqäva-imäkqä 12:8

Änguä Iqu, “Si Kraisi Ämaqä he ämeyätņqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ikqä Ique hiņüä ganä äqunņi, inğa päkondņänqeqä” ätukqe. ²⁷⁻²⁸ Hiunji iqueni, Dņä Änguä Iqu kņüä vqanğa, iqu hiqäva-imäkqä anä dunqä äukqe. Inğanj Jisasi Iqueqä kanicutä, känaisä, kukņüä-suqä iu qänaki isinyä imäkiyņqä, Ique äma pqanġiyänğa, Simiyonä iqu atukuä ämaitä, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änġuiqä” ätätä, tiinjä ätkqe.

²⁹ “Naqä Iquki, nyi Tqä wäunüä-kiyqunġqä. Si ändkņä-ma, nyi äwqä hanüä iinġetä umqä, hiņuinä ħġänäwqatiyä. ³⁰ Nätmatqä Si imäkņi, ämaqä iqune hänä inemäkqä di etanġi, nyi hiņüä ae äqunänänä. ³¹ Si nätmatqä iinj, ämaqä huitanjä-huitanjä eeqänänjä iquauqä hiņüä iqisanj näwinyä ae imäkņiqä. ³² Iqu Israitqä, Tqä sämaqä iquau, yoqä naqä ävätä, ämaqä huiziquau we-hunqä vätnqeqä” ätukqe.

³³ Simiyonä iqu Ymeqä Iquenyqä e tqanġqenqä, kandäkänatä, kņüä kuapänä indqänġiyi. ³⁴ Inğanj iqu, Goti Iqu imbquau änguä iwimäkätņqä tääqä ätäqetanj, känäu Mäliyaunj tii ätukqe. “Ymeqä Tquenj, Goti Hanjuwä Iqu ae ätekqeqä. Inj Iquesanj, Israitqä ħņqua qui imäkņġanġuwänğa, itanğa huiziqua änguänä pmappnuwiqä. Iqu, nätmatqä Goti Iqu imäkäniqenqä hiqņqä enqä-panjä eqanġqenqä, ämaqä kuapänä kukņüä quvqä tupnuwiqä. ³⁵ Itanğa si ipäqäyuj tqä qeqä iu kinjätäuqanġi, tänjä-hunqä i matqä-panjä iinjä matņiqä. Iinjġe, ämaqä kuapänänjä iquauqä kņüä zä indqänmipqe, ätnänäqi timäuniquaqä” ätukqe.

Anai, Jisasi Iquenyqä ätkqenqä

³⁶ Apäkä hui Goti Hanjuwä Iqueqä hiņüä-tqä äpmaminġe. Iiyqä yoqe, Ana. Ii Panuelä iqueqä meġiyi. Panuelä iqu, Aseli iquesanäquvi. Ii äpäyanjä ae ekqe. Ii hiņuiqänänj quväukuä 7 kiqä qokä iqutä äpmaminġiyi. ³⁷ Qänakndanj kiqä qokiqu äpäkonġanğa, apäqņqä quväukuä kuapänä äpmaminġe. Iiyqä quväukuä eeqänänj, 84 äpäukqe. Ii hiqäva-imäkqä anä iunj mäwquatämäuqä itä, buayä manqä äpme, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqämanätä, Iqueqä wäunui heatqänġatä hiņjuinġatä itä, äpmaminġe. ³⁸ Hiunji iqueni, Simiyonä iqu qäpu tqanğa, Anai imbquau äwimeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änġuiqä” ätkqe. Iinjä ätätä, ämaqä Goti Hanjuwä Iqu Jerusälemä iunj anġi itmetņqä dinqä hiņüä äqämbu pmetanġuwä iquauj, ii Ymeqä Iquenyqä awi, iqisa ätipäqäkqe.

³⁹ Inḡaṅi iyaqu Naqä Iqueqä bukä iu äqänänḡqä-pa eeqänä ae imäkiyi, iyaquvqä anä-himqä Nasäretqänḡqä, qua Galilisänä inḡinyqä äwäkiyi. ⁴⁰ Ymeqä Iqu naqä eätä, näqḡqä kuapänä ämetä, yänänäqḡqä ekqe. Inḡaṅi Goti Hanjuwä Iqu, Iquenyqä aquvanä itä, anḡuä iwimäkmiḡqe.

Hikḡä Jisasi Iqu, näqḡqä-vqä iquatä kukḡuä ätkuwiḡqä

⁴¹ Quväukuä ique-iqueni, hiunji naqänänḡä Pasopaḡaṅi, Jisasi Iqueqä känatä-kandä hiunji hiḡuä qunyiḡqä, Jerusälemänḡqä iqäsminiyi. ⁴² Jisasi Iqueqä quvükui hipa eeqäpnä eäqe hḡquaqu päwqanḡa, suqä iuḡi qänaknä ipu, Jerusälemänḡqä ekuwi. ⁴³ Qu hiunji yäpakä ique qäpu ae äqämbiyi, quwqä anämqä wiqänḡaṅi, Hikḡä Jisasi Iqu Jerusälemä yätu yqänä äpmamiḡqe. Inḡe kaniqutä känaisä, “Iqu Jerusälemä yätu yqänä äpmeniḡqe” kḡuä mindqänḡqä ikiyi. ⁴⁴ Iyaqu, “Iqu ämaqä huizitä anä äpätqänäüä” kḡuä vqanḡi, qu hiunji hḡque qanḡä äwämiḡuwi. E äwipiyanḡaṅi, iyaqu Ique moqumuayḡqä, quvämaqä awä iu qävqä iḡḡqä ipäqäkiyi. ⁴⁵ Ique mämoqumueqä iyi, qävqä iḡḡqänä Jerusälemänḡqä anḡi ekiyi. ⁴⁶ Hiunji hḡquaqui-hḡqueni iuḡi, iyaqu hiqäva-imäkqä anä iuḡi, Iqu näqḡqä-vqä iquauä awä iqḡ pmetanḡi ämoqumuakiyi. Iqḡi Iqu iquauqä kukḡui qätä äwiyätä, iquau yatḡqä inä äwimiḡqe. ⁴⁷ Inḡaṅi ämaqä iqueqä kukḡui qätä äwipu äpmapiyä iqua, Iqueqä näqḡqenḡätä, Iqueqä kima tquanḡqenḡätä, qu eeqänä yäunḡuä ikuwi.

⁴⁸ Iyaqu hiḡuä äqunyiyi, tä äktäuwänäsinyä, känai tii ätukqe. “Nḡä Ymeqä Iquki, suqä iḡi sunḡä yetquenyä? Tniqutä tnanḡi, äwqä hanḡä yeyqanḡi, ye Sinyqä qävqä itqänḡeä.”

⁴⁹ I tquanḡa, Iqu kimaḡi, “Qe Nyinyqä sunḡä qävqä itqäninyqä? Änäänḡä? Nyi Nḡä Apiqueä anḡä täu pmetmqä diḡqe, qe maqḡqä eäninyqä?” ätukqe. ⁵⁰ Kukḡuä kima inḡe, iyaqu kiqä quatinḡe, maqḡqä eminiyi.

⁵¹ Inḡaṅi Iqu iyaqutä Nasäretqänḡqä anä qe äwäkuwi. Ga Iqu iyaquiüä kukḡui, qänaknä äwimiḡqe. E äpmapiyanḡaṅi, känai kukḡuä eeqänänḡi ämetä, iiyqä kḡuä indqänḡqä imä yänänäqḡqä ämaemiḡqe. ⁵² Jisasi Iqu naqä eätä, Iqueqä näqḡqe anḡuanänḡä-tänḡu ekqe. Goti Hanjuwä Iqu Iquenyqä kuapänä winyätanḡi, ämaqä iqua-pqe inä äwinyimiḡqe.

3

*Jonä asḡä-qäyqä iqu, kukḡuä awä ätumiḡqenḡä**

* 3: Matiu 3:1-12; Makä 1:1-8; Jonä 1:19-28

1 Sisa Taipiriyasi iqu, Romä pmeqä iquauqä naqä quväukui 15 pmetanġani, Pondisi Pailoti iqu, qua Jutiya du kiyapqä pmetanġa, Heroti iqu†, qua Galili du ämiminġe. Itanġa iqueqä känguequ Pilipä iqu, qua Ituriyā dutä, qua Tätakonitisi dutä ämiminġe. Itanġa Lisaniyasi iqu, qua Apilene du ämiminġe. 2 Inġani Anasi iqu†, Käyāpasi iqu†, iquaqu hiqäva-imäkqä naqä äpmaminġiyi. Inġani Sakätiyasi iqueqä ymeqä Jonä iqu, anä avqñqä imä pmetanġa, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui iquenyqä äpkqe. 3 I etanġani, iqu anä eeqänänjä eqä Jotänä-tänjä iu ikitä, awä tii ätuminġe. “Goti Hanjuwä Iqu hiqä suqä quvqe huätä maemäutñqä dinġe, hiqä kñui äkunmäknäpu, suqä quvqe ävquatämäupu, asñä mapiyä” ätuminġe. 4 Iqu iinjä imäkminġetani, hiñuä-tqä Asayä iqueqä bukä iu äqänänqä-pa ätimäukqe.

“Anä avqñqä duñi, ämaqä hñqueqä manġi tääqä tii ätqiyä. ‘Naqä Iquenyqä hänaqe näwinyä jänänä tiinjä imäkepiyä. 5 Hänaqä ätñnänġe, qua äptätnyäpu, itanġa qoqonjä ätqäunġe, yaquetä ipu, itanġa ätuqä änyänġe, hii iwqatäpu, itanġa äquvätä ätimäutä iqä änyänġe, äñguä nyätñqä imäkepiyä. 6 Inġi ämaqä eeqänänġi, qu Goti Hanjuwä Iqueqä suqä, ämaqä qui imäknätqänuwä iquau häñä iqumuatqe, hiñuä qumbnuwiqä’ ätqiyä” ätätä äqänä.†

7 Inġani qokä-apäkä kuapänä, Jonä iqu asñä wuqiyätñqä wimeqanġuwänġa, iqu tii ätukqe. “He qämakä quvqä iquauqä ymeqä-quenġqä. ‘Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä äpäñqiyä, he zä upiyä-qe’ tqu hitqanġikä? 8 Hiqä kñui äkunmäknäpu, suqä quvqe ae ävquatämäuqueqä äktmbu motquapiyä. Iinjä imäkquwi, he zä hñqu häukuä-tänjä enqä-pañuenġqä. Ga ‘Aprähämä iqu neqä awiqu hitanġqetani, ne äñguä äpmeñunä-qe,’ matñqä pambiyä. Nyi he etqänä. Goti Hanjuwä Iqu hikä tä, Aprähämä iqueqä kaqä-kawäka epñqe, äñguä imäkänä. 9 Zä-häukuä äñguä mäwiqanġutqä iquauñi tä täuvepñqä dinġe, japiñi zä-quatä iqi ae äwinä” ätukqe.

10 Jonä iqu e tquanġa, qu yatñqä äväpu, “Inġe ne äänä imäkatunġuäwä?” ätukuwi.

11 I tquanġuwänġa iqu kimani, “Ämaqä hñqu gquä hñquaqu-tänju sätäti, ämaqä gquä maeqä ique vänqiyä. Itanġa ämaqä hñqu buayä-tänju eäqe, iqu-pqe asä e yänqiyä” ätukqe.

† 3:1 Heroti iqueqä yoqä huizi, Antipasiyi. Iqueqä kaniqueqä yoqä-pqe Heroti iqueyi. † 3:6 Asayä 40:3-5

12 Itanğa ämaqä mbqä motauqä hñqua, asñä mapñqä äwimepu, tii ätukuwi. “Ämaqä ämänätqueqä iquki, ne äänä imäkatunquäwä?”

13 Kimaanı iqu iquaunı, “Heqä ämeyätqañuwä iqua etquwä-pa, iunä motaupñqeqä” ätukqe.

14 Itanğa ämaqä mäkä-ıqä iqua-pqe yatñqä äväpu, “Ne äänä imäkatunquäwä?” ätukuwi.

I tquanğuwänğa iqu, “He ämaqeunı, ‘Mbqä nätappiyä’ ätuäpu, suqä quvqä mitqueqä pambiyä. Quñı kukñuä quanğä mämitqä pambiyä. Itanğa ‘Mbqe, wäunüä iququenqe, tä qäyunjqä’ kñuä indqämbiyä” ätukqe.

15 Inğanı qokä-apäki, Kraisi ämaqeunı mitñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iquenyqe hiñuä äqämbu äpmaminuwä iqua, Jonä iquenyqe, “Tqu Kraisi Qäqutiyä?” kñuä äwiminqe. 16 Qu kñuä e indqänätanğuwinqe, Jonä iqu iquau tii ätukqe. “Nyi asñı, eqä ditänä eqiyätqänä. İñä etanğı, Ämaqä nyi ämanğutäunqä Iqu, qänaki änä äpäñqiyä. Iqueqä yukä ämuasmänqä gue ewamqe, nyi ämaqä anğunä manä, quvqunjqä. Iqu asñı, Goti Hanjuwä Iqueqä Dñä Anğuitä, tä itä hiqiyänqiyä. 17 Iqu spetqä a äqätänä, kuä pa huätä ämatnämäutä, kuä naqe, aquvä äqiyätä Kiqä anıu pñqä maeninqe. Itanğa kuä pai, tä maisquä du tnämäunıqueqä” ätukqe. 18 Inğanı Jonä iqu, ämaqä kñuä anğua mapñqä iunqä, kukñuä hui inä ätuätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä anğui awä ätuminqe.

Heroti iqu, Jonä ique guä äpmuatekqenqäš

19 Galilisañä ämaqä naqä Heroti iqu, iqueqä känğuequeqä apäkä Herotiyasi ämetä, suqä quvqä huizi, kuapänä imäkqanğqeta, Jonä iqu äkasuwä ätukqe.

20 İutanı Heroti iqu suqä quvqä hñqu anğı inä imäkätä, Jonä ique guä äkiqiyäuekqe.

*Jisasi Iqu, asñä ämakqenqä**

21-22 Ämaqä eeqänäñı, qu asñä metqätanğuwänğanı, Jisasi Iqu-pqe asñä ämakqe. Iqu asñä ae ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqämanätqätanğa, qäukui qñqanä äütänäqe, Dñä Anğua Iqu, yññä-heeqä enqä-pa, Iquenyqä äquvepkqe. Äquvepqanğa, qäukuä yätutanı, manä tiinğä ätukqe. “Si Nqä Ymeqä Nyi kiinğä änyinätñqä Iqukiyqä. Nqä äwqe, Sinyqä yeeqä änyinğiyä.”

Jisasi Iqueqä kawäkaunqä†

š 3:18 Matiu 1:1-12; Makä 6:14-29; Lukä 9:7-9 * 3:20 Matiu 3:13-17; Makä 1:9-11 † 3:21-22 Matiu 1:1-17

23-38 Jisasi Iqu, Iqueqä quväukui 30 päwqanğa, Iqueqä wäunuä ipäqäkqe. Inğanı qokä-apäki Iquenyqe, 'Josepä iqueqä Ymeqeqä' kñuä indqanğuwi.

Kinganäni, Goti Hanjuwä Iqu Atamä ique imäkkqe. Atamä iqu Seti ique eämakqe. Seti iqu Inosi ique eämakqe. Inosi iqu Kenanä ique eämakqe. Kenanä iqu Mähaleli ique eämakqe. Mähaleli iqu Jareti ique eämakqe. Jareti iqu Inokä ique eämakqe. Inokä iqu Metusela ique eämakqe. Metusela iqu Lamekä ique eämakqe. Lamekä iqu Noa ique eämakqe. Noa iqu Semä ique eämakqe. Semä iqu Apäksati ique eämakqe. Apäksati iqu Kainanä ique eämakqe. Kainanä iqu Sela ique eämakqe. Sela iqu Epe ique eämakqe. Epe iqu Pelekä ique eämakqe. Pelekä iqu Reu ique eämakqe. Reu iqu Serukä ique eämakqe. Serukä iqu Neho ique eämakqe. Neho iqu Tera ique eämakqe. Tera iqu Aprähämä ique eämakqe. Aprähämä iqu Aisakä ique eämakqe. Aisakä iqu Jekopä ique eämakqe. Jekopä iqu Jutä ique eämakqe. Jutä iqu Peresi ique eämakqe. Peresi iqu Heslonä ique eämakqe. Heslonä iqu Ani ique eämakqe. Ani iqu Atäminä ique eämakqe. Atäminä iqu Aminätapä ique eämakqe. Aminätapä iqu Nesonä ique eämakqe. Nesonä iqu Salämonä ique eämakqe. Salämonä iqu Boasi ique eämakqe. Boasi iqu Opeti ique eämakqe. Opeti iqu Jesi ique eämakqe. Jesi iqu Dewiti ique eämakqe. Dewiti iqu Netenä ique eämakqe. Netenä iqu Mätati ique eämakqe. Mätati iqu Mena ique eämakqe. Mena iqu Melea ique eämakqe. Melea iqu Eliyakimä ique eämakqe. Eliyakimä iqu Jonamä ique eämakqe. Jonamä iqu Josepä ique eämakqe. Josepä iqu Jutä ique eämakqe. Jutä iqu Simiyonä ique eämakqe. Simiyonä iqu Lipai ique eämakqe. Lipai iqu Mätati ique eämakqe. Mätati iqu Jorimä ique eämakqe. Jorimä iqu Eliyesa ique eämakqe. Eliyesa iqu Josuwa ique eämakqe. Josuwa iqu Erä ique eämakqe. Erä iqu Elämatamä ique eämakqe. Elämatamä iqu Kosamä ique eämakqe. Kosamä iqu Ati ique eämakqe. Ati iqu Meläki ique eämakqe. Meläki iqu Neri ique eämakqe. Neri iqu Selatiyoli ique eämakqe. Selatiyoli iqu Serupapelä ique eämakqe. Serupapelä iqu Resa ique eämakqe. Resa iqu Joänanä ique eämakqe. Joänanä iqu Jota ique eämakqe. Jota iqu Josekä ique eämakqe. Josekä iqu Semenä ique eämakqe. Semenä iqu Mätatiyasi ique eämakqe. Mätatiyasi iqu Matä ique eämakqe. Matä iqu Näkai ique eämakqe. Näkai iqu Esäli ique eämakqe. Esäli iqu Nahumä ique eämakqe. Nahumä iqu Amosi ique eämakqe. Amosi iqu Mätatiyasi ique eämakqe. Mätatiyasi iqu Josepä ique eämakqe. Josepä iqu Jänai ique

eämakqe. Jänai iqu Meläki ique eämakqe. Meläki iqu Lipai ique eämakqe. Lipai iqu Mätati ique eämakqe. Mätati iqu Heli ique eämakqe. Heli iqu Josepä ique eämakqe. Inji qokä-apäki, “Josepä iqu Jisasi Ique eämaqeqä” kjuä indqänqawi.

4

*Setänä iqu, Jisasi Ique yamwiqä äwiminqenqä**

¹⁻² Inqanji Dnä Änguä Iqu Jisasi Iqueqä äwqä imä kuapänä munqanqa, Iqu anqu wätñqä, eqä Jotänä iunji ävämakqe. Iqisanji Dnä Änguä Iqu Jisasi Ique iwimäqanqgi, Iqu anä avqñqä imä hiunji 40 äpmakqe. Iqu iu pmetanqa, Setänä iqu, Jisasi Iqu suqä quvqä imäkätñqä dunqä yamwiqä äwiminqe. Imñi Jisasi Iqu buayä mañqä äpmenjaqänäqe, hiunji yäpakä iqueni Iqu buayä dä äwikqe.

³ Inqanji Setänä iqu, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etanqutqe, hikä tqi buayä kunmäknätñqä, kukñuä tuvä” ätukqe.

⁴ Inäqe Jisasi Iqu kimanji, “Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui tii äqänä.

‘Ämaq buayä dutanä pmeqä hmanjqä’ † ätukqe.

⁵ I tqanqa, Setänä iqu ätuma äyäqe, anä-himqä eeqänänä qua täunji maqänä ämotquakqe. ⁶ Ämotquetä tii ätukqe. “Anä-himqä eeqänänä täunji, nyi Si misñqä ktapmqänä. Itanji, Si yoqä naqä qondñqinyä. Nätmatqä eeqänäni, ñqä ae änyimänqgeqä. Itanqgi nyi ämaqä hñque wimqä etanqutqä di, nyi äwimqänä. ⁷ Inji Si qonä änäuktäutnä, nyaqä yoqe haqeu mamäuqanqutqe, eeqänänä tä Tqä hiänqiyä” ätukqe.

⁸ I tqanqa Jisasi Iqu kimanji, “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji tii äqänä,

‘Si qonä äuktäutnä, Goti Hanjuwä tqä Naqä Iqueä yoqenä haqeqä ämamäutnä, wäunui Iqueqenä iqanqinyä’ äqänänä † ätukqe.

⁹ Itanji, Setänä iqu Jisasi Iqueni, Jerusälemänqä ätumä äwäqe, hiqäva-imäqä anä atääqä yänqisa ätqäteqe, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki etanqutqe, qua mänji ikuapmäuvä. ¹⁰ Ii tiinjä. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji tii äqänä.

‘Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä enätqe, si änguä mikipñqänä ätuänqiyä. ¹¹ Inji tqä yuki, hikä iu hui matäveqä isñqä

* 4: Matiu 4:1-11; Makä 1:12-13 † 4:4 Kukñuä-suqä 8:3 ‡ 4:8 Kukñuä-suqä 6:13

dinqe, iqua hipae hevqä mäkiqutäpñqäüä,' äqänänä”[§] ätukqe.

¹² I tquanğa Jisasi Iqu kimañi tiinjä ätukqe. “Bukä iuñi tii äqänä.

‘Si Goti Hanjuwä tqä Naqä Ique, yamwiqä mäwqä panä’ äqänänä”^{*} ätukqe.

¹³ Inğanj Setänä iqu, Jisasi Iqueni yamwiqä eeqänänj qäpu äväqe, hea hñğanqä hiñuä äqänä pmetñqä dinqä ävämakqe.

Jisasi Iqu, Galili iuta wäunjuä ipäqäkqenqä†

¹⁴ Inğanj Dñä Änguä Iqueqä yänänäqñqä ditä qäsä, Jisasi Iqu Galili dunqä anğumä äukqe. Ämaqä iqi pmeqe, Iquenyqä qätä äwikuwi. ¹⁵ Iqi äpme, iquauqä anjä aquväqñqä iu näqñqä äväkiqe, ämaqä eeqänänjä iuqä hiñuä iqi, yoqä naqä täñjä-qu emiñqe.

Nasäretqätanjä iqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwiñqä‡

¹⁶ Iqisañi Iqu Nasäretqänqä, anjä Iqu hiñuiqänä äpme naqä ekqä dunqä ävämakqe. Iqi ätimäuqe, Iqueqä suqä dunä itä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğanj, anjä aquväqñqä yänğisa äpeyätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui a täutñqä ätqäukqe. ¹⁷ Ämaqä hiñuä-tqä Asayä iqu bukä äqäkqe, ämaqä bukä miqä iqu ämetä, Jisasi Ique vqanğa, Iqu ävatäqe, kukñuä tiinjä qänätanği äqunätä a ätäukqe.

¹⁸ “*Dñä Änguä Iqu nyaqä yäpä tämä äpmenä. Ii tiñjiqä. Naqä Iqu nyi ätenjikqe. Qokä-apäkä nätmatqä maeqä du, Iqueqä kukñuä äñgui awä tumqätä, ämaqä guä pmetanğuwä iquau, ‘Hiñginä upñqeçqä’ tumqätä, ämaqä hiñuä quvqä iquau-pqe, ‘Hiñuä anğu qämbñqeçqä’ tumqätä, itanğa ämaqä, huizi iqua mäñdi kittqiyätqätanğuwä iquau, qanyä pmapñqä iwimäkqämqä änändowatkqeçqä.* ¹⁹ *‘Hea Naqä Iqu ämaqe äñguä iwimäkäniqenqä äpätnqe, qäqiqiyqä’ awä tquämqä änändowatkqeçqä*”[§] qänätanği a ätäukqe.

²⁰ Jisasi Iqu a qäpu ätäuäqe, bukä ämuänyätä, anği äväqe, quamä äpmakqe. Inğanj, ämaqä anjä aquväqñqä iu äpmamiñuwä iqua, qu eeqänä Jisasi Ique hiñuä yänänäqñqä äqunmiñuwi. ²¹ Iinjä iqanğuwänğa, Iqu tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä bukä täu äqänänqä tä, he qätä äwiyanjuwä iuñi, täñğa ätimäuqiyä.”

²² Iqu i tquanğa, eeqänänjä iqua Iquenyqä yeeqä ipu, kukñuä äñguä ätpiyi, Iqu kukñuä äñguänänjä tquanğqenqä

[§] 4:11 Apqä Bukä 91:11-12 * 4:12 Kukñuä-suqä 6:16 † 4:13 Matiu 4:12-17;

Makä 1:14-15 ‡ 4:15 Matiu 13:53-58; Makä 6:1-6a § 4:19 Asayä 61:1-2

kɲuä kuapä indqämbiyi, tiinjä ätɲguwi. “Tä Josepä iqueqä Hikɲiqueqä. Kukɲuä tä, Iqu änggisa ämetä tqiyä?”

²³ Jisasi Iqu kimaɲi, tii ätukqe. “Ämaqe quamä änguänänjä pmeqeunqä kukɲuä ätätqäɲuwä-paɲi, he ‘Si duuta iqukiyqä. Tqä-täuä änguä imäkinyä’ ändpiyi, itaɲga ‘Nätmatqä Si Kapänamä imäkɲiɲqe, ne qätä äwiyququeqä. Inäqe Tqä anä täqɲi, asä i imäkiyä’ dpɲqe qä” ätukqe.

²⁴ Inɲaɲi Iqu tiinjä-pqe inä ätukqe. “Nyi naqä-qakuä etqänä. Ämaqe, hiɲuä-tqä quwqä anä-himqä iutaɲä iquenyqe, qu yeeqä miqä ipɲqäuä. ²⁵ Nyi naqä-qakuä tiinjä-pqä etqänä. Kiɲganäɲi, Laisa iqu pmetanɲaɲi, quvaukui hɲquaqui-hɲque, qaɲui 6 iunä piyä maqiyqä itä, buayä dä naqänänjä ätimäukqe qä. Inɲaɲi apäqɲqä kuapänä hiua, Israitqä iu äpmamiɲuwiqä. ²⁶ Inäqe Goti Hanjuwä Iqu Laisa iqueni, apäqɲqä iuautanä huinyqä mändowatqä danä ikqe qä. Oeyä. Iqu iqueni, apäqɲqä yäpaqäɲgisaɲä anä-himqä Säläpatqä pmeqä huinyqä, anä-himqä naqä Saitonä iɲgisaɲqä ändowatkqe qä. ²⁷ Tiinjä-pqä emiɲqe. Hiɲuä-tqä Elisa iqu pmetanɲaɲi, qokä-apäkä wänyimänqä-tänjä kuapä Israitqä iu äpmamiɲuwiqä. Inäqe, eeqänänjä iquauqä wänyimänqä qäpu maeqä da ikqe. Naimänä, qua Siliya pmeqä iqunä, änguä imäɲgqe qä” ätukqe.

²⁸ Jisasi Iqu e tquanga, ämaqä anä aquväqɲqä iu äpmamiɲuwä iqua, kukɲuä qätä iinjä äwipi yi, qu eeqänä äwqä tnänjä naqänänjä äwiɲgqe. ²⁹⁻³⁰ Iinjä ipiyi, iqua ävaupu, Iqueni anä-himqä yäpaqäɲgisa äkiwqatämäkuwi. E imäkäpiyitaɲi, qoqonä, anä-himqä iu mätnätanɲqä yäɲgisaɲi, iwaqä bu ävqutäumanä-tpu, ätuma yqanɲuwänɲa, Iqu quvaqä awä iqisa äqupäwunɲa äwekqe.

*Jisasi Iqu, ämaqä dnä quvqä-tänjä hɲque änguä iwimäkkqenqä**

³¹ Iqisaɲi Iqu Kapänamä, anä-himqä Galilisänjä iɲgisaɲqä äwäkqe. Sämbatqä hiunji hapä pmeqänɲaɲi, Iqu ämaqä iquau näqɲqä äwiɲgqe. ³² Inɲaɲi Iqu, yoqä-tänjä-qu tquanɲqenqä, qu qätä äwiyäpu, yäɲuä ikuwi.

³³ Inɲaɲi, ämaqä dnä quvqä-tänjä anä aquväqɲqä iu äpmamiɲqä hɲqu ämävauqe, maɲä yänänäqɲqä tiinjä ätukqe. ³⁴ “Äi! Jisasi Nasäretqätanä Iquki, Si squä nemäkätɲqäwä? Si ne qui nemäkätɲqä äpɲätanä? Nyi Sinyɲqe näqɲqä enänä. Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ämaqä Jänänänjä Iqukiyqä” ätukqe.

* 4:29-30 Makä 1:21-28

35 E tquanğa, Jisasi Iqu yänänäqñqä tii ätukqe. “Si kukñuä matqä panä. Ämaqä iqueni huätä vämayä!” E tquanğa, dñä quvqä iqu, iqueni qu-tänä awä iqi qua mänji äkimäuqe, ique qui mimäkkqä itä ävämakqe.

36 Ämaqe yäunüä ipiyi, tii ätñguwi. “Kukñui äkitañäwä? Iqueqä yoqetä yänänäqñqä iutatä tquanğa, dñä quvqä iqua qätä äwiyäpu ävämeqäüä.” 37 Jisasi Iqu nätmätqä iñä imäkkqenqä tiwiqe, anä-himqä im-imä äwekqe.

Jisasi Iqu, Pitä iqueqä känemisä, ämaqä kuapänä hñquautä, äñguä iwimäkkqenqä†

38 Jisasi Iqu anä aquväqñqä iunji ävämanji, Saimonä iqueqä anä iu äpaqukqe. Iqini Saimonä iqueqä känemi, huiwä dñä tnänjä iqanji witañgqenqä, qu Iqu yätamakqä vätnqä diñqä yatñqä äwikuwi. 39 I tquanğuwänğa, Iqu äwäqe, apäkä ii-sänjä qäqiqi ätqäuqe, yaqä huätä wätñqänä kukñuä yänänäqñqä ätukqe. Iqu e tquanğa, yaqä qäpu eqanji, ii äñguä maqänä imänäqe, ymisanjä näwinyä imäkekqe.

40 Maptqä äqukunätñqä itqätanğa, qu ämaqä täñä-yaqä huitañä-huitañä-täñi, Jisasi Iquenyqä ätuma ätimäukuwi. Iñä iquauñi, Iqu hñqunä-hñqunä hipa haqeqi äwiyätä, äñguä iwimäkkqe. 41 Iqu e imäkätqätanğa, dñä quvqe ämaqä kuapänänjä iunji ävämakekuwi. Ävämepiyänğanji, qu Iqueni, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqukiyqä” ätukuwi. Qu, “Tqu Kraisi, Ämaqä mitñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqueqä” näqñqä etanğuwitanji, Iqu, qu äkasuwä ätuätä, “He matqä pambiyä-qe,” yänänäqñqä ätukqe.

Jisasi Iqu, anä-himqä huii awä ätuäkäminqenqä†

42 Zinquänğanji, Jisasi Iqu anä avqñqä dunqä äväma äukqe. Inğanji ämaqe, qu Iquenyqä qävqä ikipu, ämäqumuapiyi, iquau mävämeqä yätñqä, iqi ätäuqumuatekuwi. 43 E iqanğuwinqä Iqu iquau tii ätukqe. “Henyä ma, anä-himqä huiunji, Goti Hanjuwä Iqunä miqenqä awä inä tumqeqä. Goti Hanjuwä Iqu iñiñqä änändowatkqeqä” ätukqe. 44 Iqini ävämanji, Iqu qua Jutiya iu ikitä, iquauqä anä aquväqñqä iu awä ätuäkäminqe.

5

*Jisasi Iqu, hämapäkä piqä hñquau tääqä ätuätumakqenqä**

† 4:37 Matiu 8:14-17; Makä 1:29-34 ‡ 4:41 Makä 1:35-39 * 5: Matiu 4:18-22; Makä 1:16-20

¹ Hiunji hñqueni, Jisasi Iqu eqä Genesäretqä iqueqä manä iqi tqäutaŋga, ämaqä kuapänänjä Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä wipñqä, Iqu-tänjä qäqiqi ätqäuminjuwi. ² Jisasi Iqu kukñuä awä ätuätäqänğanj, hämapäkä-piqä hñquauqä yimba hñquaqu eqä manä iqi witaŋginyä äqunqce. Hämapäkä-piqä iqua yimba iu mäpmeqä, quwqä hämapäkä qa piunyqe, asnjä äqäminjuwi. ³ Inğanj Iqu Saimonä iqueqä yimba ique hiñuä äqunäqe, ätkamäutä, Saimonä ique, “Yimba nändi äma uvä” ätukqe. Itanj Iqu yimba iu quamä äpmeqe, qokä-apäkä iquau kukñuä hui inä äwikqe.

⁴ Iqu näqñqä qäpu äväqe, Saimonä iqueni, “Si yimba eqä awä näñj äma äwätinä, iqisañj he qae hämapäkinqä eqä-huänjä bu tnämeqapiyä” ätukqe.

⁵ I tquanğa, Saimonä iqu kimañj, “Naqä Iquki, ne heatqä tquenj wäñuä yänänäqñqä itqätanğu, zä aanqä änavqiyä. Ne hämapäkä tutqä qäpu mapiqä iqunä. Ga Si iinjä ändinj, nyi qa ätnämäumqänä” ätukqe.

⁶ Qu iinjä ipiyi, hämapäkä kuapä piqanğuwänğa, qae ändakmäumätä ikqe. ⁷ Iquauqä käyämaqä yimba huizi du äpmaminjuwä iqua, yätamäkqä wipñqä diñqä hipa äuqueqä äwikuwi. Iqua äppiyyi, hämapäki yimba hñquaqi ämaikuwi. Inğanj yimba iquaqu eqä-huänjä mämä quvegenyäsinyä ikiyi.

⁸ Saimonä Pitä iqu, hämapäkä eeqänänjä äpäkuwä iu äqunäqänğanj, iqu yäñuä naqänänjä itä, Jisasi Iqueqä yukä yäpä iqi äpäknäqe, “Naqä Iquki, Si änyiväma uvä. Nyi ämaqä quvqunqä” ätukqe. ⁹ Iqunä ma. Ämaqä Saimonä iqutä anä äpmaminjuwä iqua-pqe, yäñuä ikuwi. ¹⁰ Iqueqä wäñuä anä iqä, Jemisi iqutä, Jonä iqutä, Sepri iqueqä hikñä inğueqi-pqe, yäñuä inä ikiyi.

Saimonä iqu i tquanğa, Jisasi Iqu kimañj, “Si zä miqä panä. Nyi, si ämaqä, hämapäkä enqä-pa, piqätñänqä, ikimäkmqänä” ätukqe. ¹¹ Qu yimba eyqiyämañj, eqä manä weä näñjinyqä äpäupiyi, quwqä nätmätqä eeqänänj hiñuinä äqunğanj, Jisasi Ique qänaki äwivändkuwi.

Jisasi Iqu, ämaqä wänyimänqä-tänjä hñque äñguä iwimäkkqenqä†

¹² Hea hñqueni, Jisasi Iqu anjä-himqä hñque äpmaminqce. Anjä-himqä iunj, ämaqä wänyimänqä kuapänänjä-tänjä hñqu äpmaminqce. Iqu Jisasi Ique hiñuä äqunäqe, qonjä äwoktäutä, hipenjuä qua bu eätä, Jisasi Ique tii

† 5:11 Matiu 8:1-4; Makä 1:40-45

ätukqe. “Naqä Iquki, Si äkingangutqe, nyi änguä iqu nyimäkätinyä.”

¹³ Itanga Jisasi Iqu hipa haqeqä äwiyäqe, tii ätukqe. “Nyi änyingiyä. Si änguä imänyä.” I tquanga, ämaqä iqueqä wänyimänqe, änguä maqänä imänqqe.

¹⁴ Inqe Jisasi Iqu tiinjä ätukqe. “Nyi tä imäkqenqe, si ämaqä hñque mätquä panä. Si hiqäva-imäkqä iquenyqä äyätinä, tqä huiwi ique motquayä. Mosisi iqu ätkqä-pa, tqä huiwä änguä ikimäkqenqä hiqäva imäkiyä. Inqe, qu ‘ämaqä tqu iqueqä yaqe, änguä ae imänqqeqä’ kñuä vätnqänänyä” ätukqe.

¹⁵ Iqu, “Si ämaqä hñque mätquä panä” qäyä ätukqä-qe, ämaqä im-imä äpmapiyä iqua, Jisasi Iquenyqä kukñui qätä kuapänä äwimiñuwi. Inganji ämaqä kuapänä kukñuä qätä wipñqätä, iquauqä yaqä änguä iwimäkätñqätä, Iquenyqä äpminiwi. ¹⁶ Qu iinjä itqätanguwänqa, hea kuapänänänqanji Iqu äväma, anä avqñqä imqä äwätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäqisminqe.

Jisasi Iqu, ämaqä yänä-a quvqä hñque änguä iwimäkkqenqä†

¹⁷ Hea hñquenji Jisasi Iqu qokä-apäkiu näqñqä vätkätanqa, Parisitanä hñquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä hñquatä anä-himqä eeqänänä Galilisanä, Jutiyatanä, Jerusälemätanä iuta äppiwi, Jisasi Iqutä quamä anä äpmamiñuwi. Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqe, Jisasi Iqu ämaqä täñä-yaqä iquau änguä iwimäkätñqänä Iqutä äpmamiñqe. ¹⁸ Inganji ämaqä hñqua, ämaqä yänä-a quvqä hñque hevqä ämiqutäwa äpäpu, anä yäpä yänqisa äma äpeyäpu, Jisasi Iqu-tänä qäqiqi hianä-tpu ikuwi. ¹⁹ Ämaqä kuapänä pmetanqä änä mäpeyqä ipiyi, anä haqä yätunqä äma äpepiyi, atääqä yänqisa itäqäktäupu, ämaqä yänä-a quvqä iqueni, iqueqä hevqeu guä ämäsaupiyi, ämaqä pmetanguwä awä Jisasi Iqu tqäutangqä bunqä guä äyamäwatukuwi.

²⁰ Iqu quwqä quuvqä heqiyqä du hiñuä äqunäqe, “Nqä näueqä iquki, tqä suqä quvqe, huätä ae ämakmäuqänä” ätukqe.

²¹ Iqu e iqanqenqä, Parisi iquatä kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä kñuä tiinjä indqänqñuwi. “Suqä quvqä huätä mamäuqe, Goti Hanjuwä Iqunänqä. Iqueni äkittqiyetä, naqä timäutñqä ätqäqä Tqu, ii Tqukä?”

²² Iquauqä kñuä indqänqä imñi, Jisasi Iqu näqñqä ae eäqe, “He Nyinyqä kñuä iinjä, sunqä indqänqäuä?” ätukqe.

† 5:16 Matiu 9:1-8; Makä 2:1-12

23 “Nyi qeiqinyä imäkätmä tmqe, kukñui äkikä? ‘Tqä suqä quvqe huätä ämakmäuqänä’ tmqätanä ä, ‘Si ävautnä qanjä uvä’ tmqätanä? 24 Tiinjä eänä, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, qua täuñi suqä quvqe huätä mamäunqiyä. He iinjñqe näqñqä mapñqe, Nyi ämaqä täñä-yaqä iqueni tii ätquä. ‘Si ävautnä, tqä yquvanä a ämaqätätnä, anämqä uvä’ ätquänä” ätukqe.

25 Jisasi Iqu e tquanğa, iqu maqänä ävauqe, iqueqä yquvanji a ämaqätäqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änguiqä” ätätä, iqueqä anämqä äukqe. 26 E äqumbiyi, qu eeqänä yäunüä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä “änguiqä” ätkuwi. Iinjñqe, tiinjä ätkuwi. “Tänğa ne nätmatqä huitanjä yänänäqñqe timäuqanji hinüä äqunänjunä” ätäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqenqä knüä kuapänä indqänğuwı.

Jisasi Iqu, Lipai (Matiu) ique tääqä ätuätumakqenqäs

27 Iqisanji Jisasi Iqu äwäqe, ämaqä mbqä motauqä hñqu, mbqä motauqä anä iu pmetanji äqunğqe. Iqueqä yoqe, Lipai ique. Iqueni Jisasi Iqu, “Si qänaki nyivändiyä” ätukqe. 28 I tquanğa, iqu nätmatqä eeqänänji iqi ävämetä, pämä ätqäuqe, Jisasi Ique qänaki äwivändkqe.

29 Lipai iqu Jisasi Ique itmakqenqä, iqueqä anä du ymisanä naqänänä imäkkqe. Ämaqä kuapänä mbqä motauqä iquatä, ämaqä huizi-pqä iquatä, buayä anä änäpu äpmaminjuwi. 30 I pmetanğuwänğa, Parisi iquatä, iquauqä ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Jisasi Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquauñi, “He ämaqä mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäkkqä iquatä buayä anänji, sunqä nätqänäuä” ätukuwi.

31 I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu kimanji, “Ämaqä yaqä maeqä iqua, duuta iquauñqä mäwqä ipnä. Ämaqä yaqä iquanä upñqäuä” ätukqe. 32 “Injäqe, knüä äkunmäknäpu suqä quvqä vquatämäupñqä dinqe, Nyi ämaqä suqä äñguä imäkkqä iquau tääqä tumqä mapqä iqäqeqä. Ämaqä suqä quvqä imäkkqä iquau tääqä tumqä äpqäqeqä” ätukqe.

*Qu Jisasi Ique, suqä buayä manqänqä yatñqä äwikuwinqä**

33 Inğanji qu Jisasi Ique, tiinjä ätukuwi. “Ämaqä Jonä iqu wäunüänqä ämotquetñqä iqua, buayä manqänqä imäkäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätqänjuwiqä. Itanğa, Parisi iquauqä-pqä iqua, asänänjqä. Injäqe Saqä iqua, buayätä eqätä änätqänäuä” ätukuwi.

³⁴ I tquanḡuwänḡa, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä apäkä metnqä hñqu, iqueqä käyämaqä iquatä yqänä pmetanḡani, he iquaunji, ‘Buayä manqä pambiyä’ tupnqätanä? Oeyä!
³⁵ Qänakndanji, ämaqä hñqua ique ätuma uwqanḡuwänḡa, iqueqä käyämaqä iqua buayä manqe, inḡanä pmap-nuwänḡeqä” ätukqe.

³⁶ E ätuäqe, Iqu kuknuä ktqä tii ätukqe. “Gquä yäüä hñqu äpäknḡqe, ämaqä hñqu gquä änyä-hänḡä dutanji, yäüä nänuenyqä mapisqä yänqiyä. E äpisätqe, iqu änyä-hänḡä ique qui imäkänqiyä. Itanḡa änyä-hänḡitanjitä, yäüä ditänji, asänänḡä maeqä etanḡi, yäüä iqu anḡuä matimäuqä yänqiyä. ³⁷ Tiinji inänjqä. Ämaqä hñqu wainqä-eqä änyä-hänḡä hui, yaqueqä huiwä yäüä du mequatimäuqä yänqiyä. Iqu e imäkätqe, wainqä-eqä änyä-hänḡi, yaqueqä huiwä yäüä iquenji äpisätä, qua bu iquasäunä. Yaqueqä huiwä-pqä qui inä imäknänqiyä. ³⁸ Iinḡqe, qu wainqä-eqä änyä-hänḡi, yaqueqä huiwä hänḡä iu iquatimäupnqäüä. ³⁹ Itanḡa ämaqä wainqä-eqä yäüä anḡuwä iqua, änyä-hänḡä duḡqe mäwinqä inä. ‘Yäüä iqu ämäwqätäunä’ ätätqänḡuä” ätukqe.

6

*Qu Jisasi Ique, suqä Sämbatqenqä yatnqä äwikuwinqä**

¹ Sämbatqä hiunji hapä pmeqä hñquenji, Jisasi Iqu kuä-witqä wäunjuä iu ikäminḡqe. Iqueqä wäunjuänḡä ämotquaminḡä iqua anä ikipu, kuä-witqe ätäkäpu änminjuwi. ² Iqua e iqanḡä äqumbiyi, Parisi hñqua tii ätukuwi. “Nätmatqä iinji, neyaqä suqä hiunji hapä pmeqänḡani, ne pmua imäkätunḡeqä. He iinji sunqä imäqäüä?” ätukuwi.

³ Jisasi Iqu kimani tii ätukqe. “Hiñuiqänänji, neqä awiqu Dewiti iqtä, iqueqä ämaqä iquatä buayä dä äpäkonäpiyanḡa imäkkqenḡe, he kuknui a matäuqä itqänuwätanä? ⁴ Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä anä yäpä yänḡisa äpaquväqe, buayä Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqi äwäminḡqe, ämakqe. Buayä iinji, hiqäva-imäqä iquanä ämepu bnḡä äwäminḡqe. Huiziquanḡqe, ii pmuai. Inḡqe, Dewiti iqu ämeqe, änätä, hui iqueqä ämaqä iquau äwikqeqä” ätukqe. ⁵ Tiinḡ-pqe inä ätukqe. “Hiunji hapä pmeqeunji, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqu ämitqänä.”

Jisasi Iqu, ämaqä hipa quvqä-tänḡä hñque, anḡuä iwimäkkqenḡä†

* 6: Matiu 12:1-8; Makä 2:23-28 † 6:5 Matiu 12:9-14; Makä 3:1-6

6 Hiunji hapä pmeqä huiziqueni, Jisasi Iqu anä aquväqñqä hñque äpaquväqe, näqñqä äwimiñqe. Qutä anäñi, ämaqä hipa ämuangisani quvqä-tänjä hñqu äpmamiñqe. 7 Inğanji kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Parisi iquatä knui, “Ämaqä Iqu ämaqä tqueni, hiunji hapä pmeqä tänğanji, äñguä iwimäkänqutiyä, ä äñguä mäwimäkqä yänqutiyä?” vqanji, Jisasi Ique kukñuä mitpnuwänqä hänaqenqä qävqä ipu, hiñuä äqumbu äpmamiñuwi. 8 Itanji Jisasi Iqu iquauqä knuä indqänqä imñiñqe näqñqe eäqe, Iqu ämaqä hipa quvqä ique ätukqe. “Si ävautnä, ämaqä iquauqä hiñuä iqi pämä tqävä.” I tquanğa, iqu ävautä e imäkkqe.

9 Iqu e imäkqanğa, Jisasi Iqu iquau ätukqe. “Nyi yatñqä eyqänä. Neyaqä suqä duñi, hiunji hapä pmeqänğanji, ne suqä äñguä imäkatuñquätanä, ä quvqä imäkatuñquätanä? Ne ämaqä qui imäkmbñqä pmetanğuwä iquauñi, yätamäkqä vatunquätanä, ä qui iwimäkatuñquätanä?” ätukqe.

10 E ätuäqe, Iqu ämaqä eeqänänä iu hiñuä äqunğawäqe, ämaqä hipa quvqä ique, “Si tqä hipae jänä vöpäyä” ätukqe. Iqu tquanğqä-pa imäkqanğa, iqueqä hipae äñguä qe imänğqe. 11 Iiñä äqumbiyi, ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Parisi iquatä äwqä äkasuwä kuapänä munğanğa, tii ätñguwi. “Ne Jisasi Iqueni, äänä imäkatuñquäwä?”

Jisasi Iqu, ämaqä 12 hñquau atäñjuä äwikqenqä†

12 Heatqä hñqueni Jisasi Iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tuätñqä qoqonä yätunqä äyäqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tätqätanji zä ävekqe. 13 Mäptqä timäunqanğa, Iqu Iqueqä wäñjuänqä ämotquamiñqä iquau tääqä ätuätumeqe, qutanä 12 iquau atäñjuä äväqe, “ämaqä wäñjuänqä dawatqä” änyuätkqe. 14-16 Ämaqä iñji, hñqu iqueqä yoqe Saimonä ique. Iqueni, Jisasi Iqu “Pitä iqukiyqä” ätukqe. Hñqu Endru, Saimonä iqueqä känğueque, hñqu Jemisi ique, hñqu Jonä ique, hñqu Pilipä ique, hñqu Batromi ique, hñqu Matiu ique, hñqu Tomasi ique, hñqu Jemisi, Aläpiyasi iqueqä ymeqä ique, hñqu Saimonä, ämaqä Selotqä iutanä-que, hñqu Jutasi, Jemisi iqueqä ymeqä ique, hñqu Jutasi Iskarioti ique. Ämaqä yäpakä tqu, qänakndanji Jisasi Ique ämaqä himä-wiunqä iquau väniñqä ique.

Jisasi Iqu, ämaqä kuapänänjä hñquau äñguä iwimäkkqenqä

† 6:11 Matiu 10:1-4; Makä 3:13-19

17 Iqu iquau atäunuä ae äväqe, iquatä anä äppiysi, Iqu anä quauñä hñqäqi, ämaqä kuapänänä iquatä pämä anä ätqäukuwi. Iqutä anä ätqäuminjuwä iqua, kuapänänä hñqua, Iqueqä wäunuä ämotquaminqä iquai. Ämaqä huiziqua, hui qua Jutiya im-imä äpmakäwäñuwä iutani, hui anä-himqä Jerusälemä iutani, hui eqä-huänä manä, anä-himqä Tayätä Saitonätä ingisanä-pqe anä äpmaminjuwi. 18 Inğani qu Jisasi Iqueä kukñui qätä wipñqätä, iquauqä täñä-yaqä äñguä imämbñqätä, äwimakuwi. Ga ämaqä dnä quvqä iquauta qui imäknätqätanğuwä iquauñi, Jisasi Iqu äñguä qe iwimäkkqe. 19 Ämaqä eeqänänä, qu Jisasi Iqueä yänänäñqä dutani äñguä imänäpiyä diñqä, äwutmaqänänä-tpu iminjuwi.

Hañä-iqä ämetqänjuwä iqua, yeeqä ipñqenqä

20 Inğani Iqu Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquau hinuä äqunäqe, tii ätukqe. “Ämaqä nätmatqä maeqä iquenyä, he yeeqä enyänä. Tinjqä. Goti Hanjuwä Iqunä miqeunji, hiqeğä. 21 Ämaqä täñga buayä dä eyätñqä iquenyä, yeeqä enyänä. Tinjqä. Qänakndanji he buayä kuapänä änäpu, äwqä äñguä hipäsäniqeğä. Ämaqä kñuä äqiyätqänjuwä iquenyä, he yeeqä enyänä. Tinjqä. He qänakndanji, tä spnuwiqä. 22 Qänakndanji, he Ämaqeğqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä duta, qu äwqä äkasuwä kiinä etäpu, huätä endowatäpu, kukñuä quvqä etäpu, hiqä yoqenqä ‘quvqeğä’ etäpu, qui imäkganğppqänğani, he yeeqä iqäpñqä. 23 Hea inğani, he aquvänä ipu, häukuä qutäqäpñqä. Tinjqä. Nätmatqä äñguänänä kuapänänä, qäukuä haqä yätu henyqä näwinyä äwinä. Suqä qu emäkññqä-panji, iquauqä kaqä-kawäka qänğanänä hinuä-tqä iquauñi iinä imäkminjuwiqä” ätukqe.

Äñguä äpmeñuwä iqua, hañä-iqä mapñqenqä

24 “Itanğa ämaqä nätmatqä kuapä-tänä iquenä, äñguänä mimbiyä! Hañä-iqä hemeñqiyä! Nätmatqä hiqä äwqä äñguä imäkmbñqe, he ae ämeñäuä. 25 He täñga buayä änäpu, äñguä äpmeñuwä iquenä, äñguänä mimbiyä! Hañä-iqä hemeñqiyä! Qänakndanji, he dä heyäniqeğä. He täñga tä äsätqänjuwä iquenä, he äñguänä mimbiyä! Hañä-iqä hemeñqiyä! Qänakndanji, he ka ipu, kñuä qäyqäpnuwiqä. 26 Ämaqä eeqänänä henyñqä aquvänä iqanğppqänğani, he äñguänä mimbiyä! Hañä-iqä hemeñqiyä! Qänğanänğanğani, hinuä-tqä quanğä

iquaunji, kaqä-kawäka iquaunqä aquvänä asä e iminuwä-
qe, iquaunji hanjä-iqe, äwimakqeqä” ätukqe.

*Himä-wiunqä iquaunqä, naqä-qakuänä winqenqä**

²⁷ “Nyi he etqänä. Nyaqä kuknuä qätä änyiyätqänjuwä iquenä, he hiqä himä-wiunqä iquaunqä, naqä-qakuänä henqatnqeqä. Ämaqä henyqä mäwinqä itnqä iquaunji, he suqä änguänänjä dinä iwimäkqäpnqeqä. ²⁸ Ämaqe, he qui imäkmbnqä dinqä tääqä ätätqänjuwä iquaunji, he iqua änguä pmapnqä dinqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tquäpnqeqä! He ämaqä qui emäkätqätanquwä iquaunji, Goti Hanjuwä Iqu iquau yätamakqä vätnqä tääqä tquäpnqeqä! ²⁹ Ämaqä hnqu saqä mangawä iu kpäsqañqutqe, si hnqisa inä wimäkqätnqeqä. Ämaqä hnqu saqä gquä quäuqä äquvätqe, gquetä qäsä qäyä ämequänä. ³⁰ Ämaqä eeqänänji, nätmätqänqä yatnqä kiyqanquwä iquaunji, si äwisnqeqä. Ämaqä hnqu saqä nätmätqä meqañqutqe, si ‘Anji dapiyäqe’ mätquä pa iqätnqä. ³¹ Suqe, ämaqä qu he emäkpnqä enyänqä-panji, he-pqe qunji inä iwimäkpnqeqä” ätukqe.

³² “He ämaqä henyqä äwinyätnqä iquaunqänä engangutqe, iinjä itqänjuwitani, he nätmätqä änguänänjä Goti Hanjuwä Iqueqä hipa iutani, squä mapnuwänqäwä? Hmanjqä. Ii tiinjqä. Ämaqä suqä quvqä imäkqä iquapqe, iquaunqä winyätqätanqä iquaunqänä äwinyätä, asä inä imäkqä-quaiqä. ³³ He ämaqä änguä emäkqanquwä iquaunä änguä iwimäkqanqppqe, he nätmätqä änguänänjä Goti Hanjuwä Iqueqä hipa iutani, squä mapnuwänqäwä? Hmanjqä. Ii tiinjqä. Ämaqä suqä quvqä imäkqä iquapqe, asä inä imäkqä-quaiqä. ³⁴ He ‘Iqu anqumä kima dapqonqä’ knuä indqambu, ämaqä hnque qanyinä vqanqppqe, he nätmätqä änguänänji squä mapnuwänqäwä? Hmanjqä. Ii tiinjqä. Suqä quvqä imäkqä iqua, ‘Iqu anqumä dapqonqä’ knuä indqambu, suqä quvqä imäkqä huiziquau qanyinä wipnqäuä. ³⁵ Itanqa, hiqä himä-wiunqä iquaunqä enganguti, iquaunji änguä iwimäkpnqäuä. ‘Ämaqä tqu, anqumä mändapqä yänqiyä’ knuä qäyä indqänäpu, qanyinä wipnqäuä. He suqä iinjä imäkpqe, Goti Haqä Yätutanjä Iqueqä ymeqä äpmepu, qänakndanji nätmätqä kuapänä Iqueqä hipa iutani mapnuwiqä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä qu Iquenyqä ‘änqiuqä’ mätquä ipu, suqä quvqä imäkätqätanquwä iquaunji, änguänä ämitqäuä.

* 6:26 Matiu 5:38-48

36 Goti Hiqä Heniqu, ämaqeunqä wiunqä miqä, huäqä äwunätñqä-pa, he-pqä huäqä heunätñqeçä” ätukqe.

Huiziquauqä suqeñqä miwäsäuqeñqä

37 “He ämaqä iquauqä suqeñqä iwäsäupu, ‘Ämaqä quvqä-quaiqä’ matqä pambiyä. He iinjä mimäkqanqppqe, Goti Hanjuwä Iqu heñä-pqe memäkqä yänqiyä. Ämaqä hñqu suqä quvqä imäkqanqçqeñqä, ‘Iqueni pizqä päkiyä’ mätquä pambiyä. He e mätquä iqanqppqe, Goti Hanjuwä Iqu henyqä e mätquä yänqiyä. He suqä quvqä qäyä etqueqanqppi, heqä äwqe hanuä imäknäpu, hui enyänä. He iinjä imäkqanqppqe, Goti Hanjuwä Iqu heñi, iinjä emäkänqiyä” ätukqe. 38 “He nätmätqä ämaqe uqanqppqe, Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä tiinjä hetapänqiyä. Iqu qa manguä ämanyuäqe, mändi äkisäutä, anqumä hui ämanyueqanqga manguä ämnätä, hui qua mäñi äpäknqçqä-panjä iinjä hetapänqiyä. He nätmätqä qäyunä äwipqä-panjä iinjä, asä iinjä hetapänqiyä” ätukqe.†

39 Iwä Iqu iquauñi, kukñuä ktqe tiinjä-pqe ätukqe. “Ämaqä hiñuä quvqä hñqu, hiñuä quvqä hñqueni, äñguä itmetä hänaqeni äñguä motqueniqiyä? Oeyä, qäquaqu qua hovqä bu päwäyñqinyqä. 40 Ämaqä hñqu näqñqä ämetqe, iqueqä näqñqä-vqä iqueni, mämäwqätäuqä yänqiyä. Ämaqä näqñqä eeqänä qäpu ämapqä iqua, quwqä näqñqä-vqä iqtänji, asänänjä hipñqäüä” ätukqe.

41 “Si tqä tta-tunqueqä hiñuiu, hinoqukuä wänqä änyätanqçqä ipi äqunätñä, tqä hiñui zä naqänänjä iqu qäyä witanqgi knuä mindqänquki, sunqä tutndi? 42 Inji äänä etanqikä? Tqä hiñuiñi, zä naqänänjä hñqu qäyä witanqgi hiñuä änä mäqunquä itnä, tqä tta-tunqueqeni, ‘Tasi-guequkiyä, tqä hiñuiñi, hinoqukui nyi huätä makmäumqänä-qe,’ äänä tutñqäwä? Si wopqä itnä, kukñuinä tqä-qukiyi. Zä naqänänjä tqä hiñuiu äwinqçe, huätä ganä mamändñqeçä. Iinjä itñi, si hiñuä äñguä äqänätñä, tqä tta-tunquequeä hinoqukui, huätä mamäutñqeçä” ätukqe.‡

Zä huitañä-huitañä iquauqä häukuinqçäS

43 “Zä äñguä di, näñqä ququvqä maqiyqä yänä. Itanqa, zä quvqä di, häukuä äñguä maqiyqä yänqiyä. 44 Ämaqe, zä-häukuä hiñuä äqunäpu, ‘äñguätiyä, quvqätiyä?’ knuä indqämbñqäüä. Qu zä-yäunqguä maeqä guä yänä-tänjä iqinjä, zä-eaqä häukui dupñqe, mäwqä ipñqäüä. Qu

wainqänqänä kñuä indqännga äupqe, guä yänä-tänjä iquauñi, hiñgi manduqä ipñqäüä. ⁴⁵ Iiñä enqä-pani, ämaqä äñguänänjä iqua, kñuä äñguänänjä indqänäpu, suqä äñguänänjä di imäkññqäüä. Ämaqä quvqä iqua, kñuä quvqä huitañä-huitañä indqänäpu, suqä quvqä imäkññqäüä. Ämaqä iquauqä kukñui, ii iquauqä kñuä indqänqä dutanjqä” ätukqe.

*Anä qäyunä mätkenqä**

⁴⁶ Itañgi “He ‘Naqä Iqukiyä’ ändäpiyä-qe, Nyaqä kukñuinqä qänaknä manyiyqä itqänjuwi, sunqäwä? ⁴⁷ Ämaqä Nyinyqä äpätä, Nyaqä kukñuä qätä änyiyätä, qänaknä iqäqä iquenyqe, Nyi näqñqä hitapmqänä. ⁴⁸ Ämaqä iqu tiinjä. Ämaqä hñqu, qua mänqä mämä äptäqe, hikä iuñi anä haqeqi yänänäqñqä ämätqä-panä, iñiqä. Maqñqä hitañgua, eqä huakä ätimäutä, anä du yänänäqñqä äpäsqäqe, ämaqä iqu anä yänänäqñqä ämätätqä-qae, anj ämenä miqä yänqiyä. ⁴⁹ Ämaqä hñqu Nyaqä kukñui qätä änyiyätä, qänaknä miqä iqä iqu, ii tiinjä. Ämaqä qua mäqueqä anä hiñginä ämätätqe, qänakndañi eqä huakä äpätä, anj qui imäkätä, qua iqi äpäknqä-panä iñiqä” ätukqe.

7

*Jisasi Iqu, Romätanjä mäkä-iqä hñqueqä wäunjuä-wiyqä hñque, äñguä iwimäkkenqä**

¹ Itannga Jisasi Iqu gokä-apäkä iquau kukñuä iñä qäpu ätuäqe, Iqu anä-himqä Kapänamänqä äukqe. ²⁻³ Iqñi Romätanjä mäkä-iqä iquauqä naqä hñqu äpmaminqe. Iqueqä wäunjuä-wiyqä hñqu, täñä-yaqä ämetä, äpäkoñqänä äwominqe. Ämaqä naqä iqu, iquenyqä kuapänä wiñgangqetani, iqu Jisasi Iquenyqä qätä äwiyäqe, ämaqä Israitqätanjä naqä hñquau, Jisasi Iqu äpätä, iqueqä wäunjuä-wiyqä ique äñguä iwimäkätñqä diñqä ändowatkqe. ⁴ Qu Jisasi Ique äwimapiyi, kukñuä aquvänä ätuäpu, “Iyääqä” ätukuwi. “Ämaqä naqä tqu, äñguänänjä-queqä. Si yätamakqä wisñqeqä. ⁵ Iqu Israitqä iquenqä äwinyätä, neqä anä aquväqñqä änamäsikqeqä” ätukuwi.

⁶ E tquanguwännga, Jisasi Iqu qutä anä äukuwi. Qu äupiysi, ämaqä mäkä-iqä iquauqä naqä iqueqä anä-tänjä qäqiqi pätkätanqua, iqu iqueqä quvämaqä iquau, Jisasi Ique tii tupñqä ändowatkqe. “Naqä Iquki, Si qae pmayä!

* 6:45 Matiu 7:24-29 * 7: Matiu 8:5-13

Si nyaqä anä tängisanqä yaptñqä diñqe, nyi ämaqä äñguänänä-qunä hmanjqä. ⁷ 'Nyi ämaqä äñguänänäqunä manä' kñuä nyiyqanqi, ñqä-näuä mäkimeqä da iqänä. Inji, Si kukñuinä tqanqti, nyaqä wäunüä-nyiyqä iqu äñguä imänänä. ⁸ Nyi-pqe inänjqä. Nyi ämaqä yoqä-tänä hñqueqä yäpä imä äpmamä, ique qänaknä inä wimqänä. Nyaqä mäkä-iqä nyi ämitñqä iquauñi, hñque 'Si uvä' tquanqmdqe, iqu äwänqiyä. Hñque 'Si biyä' tquanqmdqe, iqu äpäñqiyä. Itanqa ñqä wäunüä-nyiyqä hñque, 'Si tä imäkiyä' tquanqmdqe, iqu imäkänqiyä" ätukqe.

⁹ Inqanji Jisasi Iqu kukñuä iinjä qätä äwiyäqe, yäunüä itä, qänaki hiñuä ämaqunäqe, ämaqä Ique qänaki wivändätanquwiu ätukqe. "Täukue! Ämaqä tqu quuvqä eqiyätñqä-panä iñji, Israitqä dunji, hiñuä mäqunquä itñqe" ätukqe.

¹⁰ Inqanji ämaqä, mäkä-iqä naqä iqu ändowatkqä iqua, iqueqä anä iunqä anqi äupiyyi, wäunüä-wiyqä iqu äñguä pmetanqi äqunquwi.

Jisasi Iqu, hikñä ae äpäkonqgä hñque, anqi ävauqumuatkqenqä

¹¹ Hiunji hui ae päwqanqa, Jisasi Iqu anä-himqä, kiqä yoqe Nainqä iunqä äukqe. Inqanji iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquatä, ämaqä kuapänä huizitä anä äukuwi. ¹² Qu iqi ätimäupiyyi, anä-himqä iqueqä täknä hävqä-tänä qäqiqi uwqanquwänqä, ämaqä anä-himqä iutanä kuapänänä iqua, ämaqä pizqä hñque täknä yäpaqä mäñgisanqä äma äukuwi. Hikñä e äpäkonqgä iqueqä känai, apäqñqä eä, ymeqä iqunänä-tänjiyyi. ¹³ Naqä Iqu ii hiñuä äqunäqe, huäqä wunqanqi, "Si kñuä maqiyqä panä" ätukqe. ¹⁴ E ätuäqe, qäqiqi äwäqe, isuñji a äqätkqe. I iqanqa, ämaqä äma äpminuwä iqua iqi tqäunquwänqä, ämaqä pizqä iqueni, "Hikñä iquki, 'Si pämä vayä!' äktqänä" ätukqe. ¹⁵ I tqanqa, ämaqä ae äpäkonqgä iqu ävautä, kukñuä ätipäqäqke. Kukñuä tqanqa, Jisasi Iqu kiqä känäu anqi äwikqe.

¹⁶ Inqanji ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqenqä zä ipu, Iqueqä yoqe haqeqä ämamäupu, "Hiñuä-tqä Naqä Hñqu ätimäuciyyä" ätkuwi. Itanqa "Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä yätamäqä vätnqä ätimäuciyyä" ätkuwi.

¹⁷ Jisasi Iqu iinjä imäkqanqñqenqe, ämaqä Jutiyatanätä, anä huiziutanä-pqetä, qu qätä äwikiwi.

Jonä asñä-qäyqä iqu, Jisasi Iquenqä yatñqä äwikqenqät

18-19 Ämaqä Jonä iqu wäunuänqä ämotquaminqä iqua, iqueni nätmatqä eeqänänjä Jisasi Iqu imäkqanqenqä awä ätukuwi. Jonä iqu qätä äwiyäqe, iqueqä ämaqä hñquaqui tääqä ätuätumeqe, Naqä Jisasi Iquenyqä ändowatätä, tii ätukqe. “Ämaqä äpäñqiyä ätätqänjuwi, Si Qäqukitanä, ä hñquenyqä hiñuä inä äqänänä pmetunquätanä?” qe yatñqä e winyqä” ätukqe.

20 Iquaqu Jisasi Ique äwimayi, tii ätukiyi. “Jonä asñä-qäyqä iqu, ye Si yatñqä kiyenqä äyändowatqiyä. Ämaqä äpäñqiyä ätätqänjuwi, Si Qäqukitanä, ä hñquenyqä hiñuä inä äqänänä pmetunquätanä?”

21 Iquaqu anä pmetanqä, Jisasi Iqu ämaqä kuapänänjä, täñä-yaqä-tänjä iquautä, dnä quvqä-tänjä iquautä, hiñuä pisqä iquautäñi, äñguä iwimäkkqe. 22 Inqani iquaquvqä kimañi imäkätä, tiñjä ätukqe. “Qe nätmatqä hiñuä äqunäsinyä qätä äwiyäñiyinqe, äwäsinyä, Jonä ique awä tiñjä suinyqä. ‘Ämaqä hiñuä pisqä iqua, hiñuä äñguä äqänqäuä. Yukä quvqä iqua, qanjä äñguä äwqäuä. Wänyimänqä-tänjä iqua, äñguä imänqäuä. Qätäyqä iqua, qätä äwiyqäuä. Ae äpäkonquwä iqua, anqi ävauqäuä. Nätmatqä maeqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä äñgui qätä äwiyqäuä. 23 Ämaqä, qu Nyi imäkqanqenqä knuä indqänäpiyä iqua, quwqä quuvqä heqiyqe qui mimäkñqä iqanqutqe, qu aquvänä ipñqäuä’ suinyqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Jonä iquenyqä ätukqenqä†

24 Ämaqä Jonä iqueuä kukñuä äma äpkiyä iquaqu ae uwqanqiyänqani, Jisasi Iqu qokä-apäkä iunji, Jonä iquenyqä tii ätukqe. “He anjä avqñqä duñqe, squä hiñuä qumbñqä äukuwäwä? Qoä-qamqä yunjuä miqanqqe qumbñqä äukuwätanä? Oeyä. 25 Squä hiñuä qumbñqä äukuwäwä? He ämaqä hñqu qäkä äñguänänjä yäuqä pmetanqä ique, hiñuä qumbñqä äukuwätanä? Oeyä. Ämaqä qäkä äñguä äyäupu, nätmatqä eeqänänjä äñguä imäkñqä iqua, ämaqä miqä naqä iqueqä anjä du pmetñqäuä. 26 He squä hiñuä qumbñqä äukuwäwä? Ämaqä hiñuä-tqä hñquenyqä hiñuä qumbñqä äukuwätanä? Nñqä. Injä sätäti, Nyi tiñjä etqänä. Iqu, Goti Hanjuwä Iqueuä hiñuä-tqä huizi iquaunji ämawqätäunä” ätukqe. 27 “Bukä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, tii äqänänä.

‘Qätä wipiyä. Ämaqä Nyaqä kukñuä ämapqä hñque, Si hiñuiqä kimetñqä ändowatqänä. Sinyqä hänaqä näwinyä imäuetñqä iqueqä’§ äqänänä.

Kukñuä iinj, ämaqä tquenyqä ätqiyä. ²⁸ Itanji Nyi he tiinjä etqänä. Ämaqä qua täu pmeqä iqua, Jonä iqueni mämawqätäuqä ipnuwiqä. Inäqe anjä Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji, ämaqä yäpakä quvqä äpmeñqä iqu, Jonä ique ämawqätäunä” ätukqe.

²⁹ Ämaqä eeqänänjä iquatä, ämaqä mbqä motauqä iquatä qäsäñi, qu kukñuä iinjä tqanji äwipiyyi, Jonä iquesa asñä ämakuwitanji, iqua “Goti Hanjuwä Iqueqä suqä eeqänänji, jänänänjiqä” ätkuwi. ³⁰ Itanji, Parisi iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Jonä iqu asñä uwqiyätñqe mäwiñqä ikqä iqua, qu hänaqä Goti Hanjuwä Iqu iquaunqä näwinyä imäuekqeunñqä kukñui, qätä mäwiyyqä ikuwi.

³¹ Inğanji Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä tänğa äpmeñuwä iquaunqe, Nyi änäänyä tmqäwä? Qu ämaqä änääñuakä? ³² Qu tiinjqä. Ymeqä ququawä aquväqñqä iu äpmapu, ymeqä huizi iquaunqä tääqä tiinjä ätätqänjuwiqä. ‘Ne henyqä hääwä qäyä ätqanqu, he himnunjuä miqä iquwiqä. Ne pmapqä qäyä iqanqu, he kñuä maqiyqä iquwiqä’ ätätqänjuwiqä. Qu ymeqä tqua enqä-panä iinjäqä. ³³ Jonä asñä-qäyqä iqu äpäqetanji, bretqetä, wainqä-eqetä manqä iqanğa, he ‘Dñä quvqä-tänjä-queqä’ äyä ätkuwiqä. ³⁴ Inäqe Ämaqeueqä Ymeqä Ekqä Iqu äpäqetanji, buayä änätä eqä änätä iqanğa, he tii ätqäuä. ‘Ämaqä buayä eqä yaqäpiqä itä änätä, wainqä-eqä kuapä ñqueqä. Itanğa ämaqä mbqä motauqä iquauqätä, suqä quvqä imäkqä iquauqätä näueqä-queqä’ inä ätqäuä. ³⁵ Inäqe, ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä näqñqe ae ämapiyä iqua, tiinjä motquapnä. Goti Hanjuwä Iqueqä näqñqe, ii aanjä naqä-qakuiqä” ätukqe.

*Apäkä hui, Jisasi Iqueqä yukiu asñä äqäkqenqä**

³⁶ Parisitanjä hñqu Jisasi Iqu buayä anä nyiynqä tääqä ätuätumakqe. Tääqä tuätumeqanğa, Iqu iqueqä anjunqä äwäqe, ymisanä nätnqä yuki ipämäuä hiqoti äweukqe. ³⁷ Apäkä, ämaqe, “Ii suqä quvqä imäkqiyqä” ätminjuwä ii, anjä-himqä iu äpmaminqe. Ii “Jisasi Iqu Parisi hñqutä buayä anä änätqänjinyqä” tqanğä qätä äwiyäqe, eqä-häkä jinanjä-weqä anğuanänjä-tänji äma äpkqe. ³⁸ Ii äwäqe, Jisasi Iqueä tuwä iqi, yukä-tänjä qäqiqi ätqäuqe, kñuä äqäkqe. Iiyqä hiñuä-eqe Jisasi Iqueqä yukä iu ioqanğa, iyyqä detä ye imäkätä, Iqueä yukiu kikiyä kuapänä äwunätä, aowä jinanjä-weqe equatekqe.

* 7:35 Matiu 26:6-13; Makä 14:3-9; Jonä 12:1-8

39 Ii iinjä imäkqanğa, Parisi, Jisasi Ique itmakqä iqu, hinuä iinjä äqunäqe, knuä tiinjä indqängqe. “Ämaqä Tqu hinuä-tqä-qu etanğutqe, apäkä Ique a äwqätqä iinyqe, ‘Ii suqä quvqä imäkqiyqä’ näqnqä hiänqiyä.”

40 Iqu knuä iinjä indqänganğa, Jisasi Iqu, “Saimonä iquki, Nyi kuknuä hñqu ktmqeqä” tquanğa, iqu, “Näqnqä-vqä Iquki, Tqä kukñui yqä tiyä!” ätukqe.

41 I tquanğa Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä hñqu nätmatqä kuapä-tänjä pmetäniqe. Iquesani, ämaqä hñquaqu nätmatqä anğu kima winyiyñqä meqä-quaqu pmesinyiyqä. Ämaqä anğu kima väniñqä meqä hñqu, kuapä-tänqe. Mä huiziqueqe, homänjqä. 42 Itanğı iquaqu, ique kima vqä di hma hiätqätanğanı, iqu ‘qäyä eänä’ tuäniqeğä. İnı, Saimonä iquki, ämaqä tquaqu, ämaqä iquaquvqä kima vqenqä ‘qäyä eänä’ tqä iquenyqe, äwqä yeeğä iinjqe, ämäwqätäuniqe, äsqukä?” ätukqe.

43 I tquanğa Saimonä iqu kimanı, “Ämaqä nätmatqä anğu kima väniñqä, kuapänä meqä iqueğä’ knuä änyänä” ätukqe.

Ga Jisasi Iqu, “Si qäyunä iwäsäunyä” ätukqe.

44 I ätuäqe, Iqu tuwänğı hinui, apäkä ii ämäqunätä, Saimonä ique tii ätukqe. “Si apäkä täsiñi hinuä äqunäninyä? Nyi saqä anjä yäpä tänğisa yapqanğanı, si Nyaqä yuk-iunqe, eqä mändapqä inı. İnäqe, apäkä täsi, iyyqä hinuä-eqe Nyaqä yuki ioqäqe, iyyqä detä yenüä imäkqiyä.

45 Itanğa Nyi saqä anjä tänğisa äyapmä pmetanğanı, si himä kikiyä manunqä iqanğnä, ii Nyaqä yukiu kikiyä yqänä änunätqänä. 46 Si olipqä eqä aowi, Nyaqä nuänjunı mänjiquatqä iqanğnä, ii aowä jinanä-weqe, Nyaqä yukiu änjiquatqiyä. 47 Iinjñqe Nyi si tii äktqänä. Ii Nyinyqä kuapänä äwinyätä, iinjä nyimäkqanğqetanı, iyyqä suqä quvqä kuapänänjä etanğqä-qe, huätä ae ämamäuqä. İnäqe, ämaqä hñqu, suqä quvqä wänqäpu imäkqäqä enqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueğä suqä iinjı huätä ämamäuqe, iqu Iquenyqe, wänqäpu winyänqiyä” ätukqe.

48 I ätuäqe, apäkä iinjı tii ätukqe. “Tqä suqä quvqe, huätä ae ämamäuqeğä.”

49 I tquanğqenqä, ämaqä buayä anä änäpu äpmaminjuwä iqua, qätä äwipiyyi, “Ämaqä, suqä quvqä huätä mamäuqänğqä ätqäqä Tqu, Tqukä?” ätnğuwi.

50 İnı, Jisasi Iqu apäkä iinjı tii ätukqe. “Si qäqiqi qui imäknmätnä iqanğnä, tqä quuvqä heqiyqe yätamäkqä äkiyqiyä. Si äwqä qeiqi injä uvä” ätukqe.

8

Apäkä hiua, Jisasi Ique yätamäkqä äwimiñuwinqä

¹ Qänakñi, Jisasi Iqu añä-himqä wänqä iutä, naqä iutä, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iuñqä kukñuä äñgui awä ätuäkämiñqe. Inğanj Iqueqä ämaqä 12 iqua-pqe, Iqutä anä ikämiñuwi. ² Itanğa apäkä, Jisasi Iqu iuauqä dnä quvqetä, täñä-yaqetä hiñuiqänä huäta ändowatkqä iua, Iqutä qanä anä ikämiñuwi. Apäkä huizqä yoqe, Mäliya ‘Maktälatañä iyyqä’ ätmiñuwi. Hiñuiqänänñi, Jisasi Iqu dnä quvqä 7 huätä ämamäukqä iiyi. ³ Itanğa apäkä huiziyqä yoqe, Jonaiyi. Iyyqä qokiqueqä yoqe, Kusa, ämaqä naqä Heroti iqueqä añä ämiñqä ique. Itanğa huiziyqä yoqe Susenayi. Apäkä kuapänänñä hiua-pqe anänñi. Iua iuauqä yquayä ämepu, Jisasi Iquesä, Iqueqä ämaqä iquautä yätamäkqä äväpu, anä ikämiñuwi.

*Kukñuä ktqä, kuä-witqä uwqä tnämäuqenqä**

⁴ Ämaqä kuapänänñi, añä-himqä im-imda äpäpu, Jisasi Ique wimeqanğuwänğa, Iqu kukñuä ktqä ätukqe. ⁵ “Ämaqä hñqu kuä-witqä uwqä tnämäwäwätñqä wänä. Iqu ätnämäwäwqanğanj, hui hänaqä iqi päkmbnä. Ii ämaqä qonjqä iqanğuwänğa, yññä äpäpu ämambnä. ⁶ Hui qua hikä-tänñä iqi päkmbnä. Ii bakä äukaupqe, eqä ye etanği, qänakndanji yäua päpnä. ⁷ Hui guä yänñä-tänñä awä imä päkmbnä. Kuä bakitä, guä yänñä bakitä qäsä äukaupiyi, kuä baki qui imäkmbnä. ⁸ Hui qua äñguä du päkmbnä. Bakä äukaupiyi, näñqe kuapänä 100 hukmbnuwiqä” ätukqe. Jisasi Iqu e ätuäqe, Iqu manä yänñänäqñqä, “Ämaqä qätä-tänñuena etanğutqe, kukñuä iñqe kñuä äñguänä indqämbiyä” ätukqe.

⁹ Iinjä tquanğa Iqueqä wäñuänñä ämotquamiñqä iqua, kukñuä ktqä iquenqä yatñqä äwikuwi. ¹⁰ Iqu iquauñi tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqunä miqenqä kukñuä qakui zä witanğqä-qe, Iqu he näqñqä mapñqe, etapqiyä. Inäqe ämaqä huizi iqua, qu kukñuä ktqenä äwiyäqanğuwiqä. Qu hiñuä äqunäpu qätä äwiyäpiyä-qe, näqñqä maeqä-quayqä” ätukqe.

¹¹ E ätuäqe tiinjä ätukqe. “Kukñuä ktqä qakui, tiinjä. Kuä-witqä uwqä iññi, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuñqä atäñuä eänä. ¹² Kuä-witqä uwqä hänaqä iqi päknätqe, ii tiinjä. Qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qätä äwiyäpu, quwqä äwqä imä manyueqanğuwänğanj, Setänä iqu, ‘Qu quuvqä maeqiyqanğpi, Goti Hanjuwä Iqu qunñi anği mitmeqä yäniqeqä’ kñuä indqänätä äpätä,

* 8:3 Matiu 13:1-23; Makä 4:1-20

kukñuä iinj huätä mamäunqiyä. ¹³ Itanğa kuä-witqä uwqä qua hikä-tänjä iqi päknätqe, ii tiinjqä. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä äwipiyänğanj, aquvänä ipu ämapqe, kuä hukä tapinjä maeqä enqä-panjä iinjqä. Qu quuvqä eqiyäpiyä-qe, yamwiqä wimeqanğa, qua iqi päkmbnqäüä. ¹⁴ Itanğa kuä-witqä uwqä guä yänjä-tänjä iqi päknätqe, ii tiinjqä. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä äwipiyi, hanjä-iqenqätä, mbqenqätä, nätmatqä yeeqä injä isuaunqätä, kñuä kuapä indqänäpu quuvqä heqiyqe yänänäqñqä maeqä iänqiyä. Inji, qu kuä-witqä nänqä naqe, maeqä enqä-panjä iinjqä. ¹⁵ Itanğa kuä-witqä uwqä qua ängüä iu päknätqe, ii tiinjqä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qätä äwiyäpu, kñuä indqänqä imä ängüänä ämaipu, quwqä qeqä-quuvqe jänänä imbu yänänäqñqä ätqänjuwi, nänqä naqä äuknätñqä-panjä iinjqä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, hiqi-tä mäsaunqenqä†

¹⁶ “Ämaqä hiqi-tä ämäsaupu, zä mäpatqiyeqä ipñqäüä. Iquvanä yäpä imä maeqä ipñqäüä. Ämaqä anä yäpä injisa äyappiyä iqua, hinuä qumbnqä dinqe, qu hiqite, kiqä ätqäuqä ätnänä iqi tqätepñqäüä. ¹⁷ Ii tiinjqä. Nätmatqä eeqänänä zä äwämitätqe, ätnänängisa witäniqeqä. Nätmatqä eeqänänä ämaqä iqua zä epqe, ätnänä iqi wiqanğuti, qu hinuä äqunäpu näqñqä hipnuwiqä. ¹⁸ He kukñui qätä ängüänä wipñqä dinqe, kñui ängüänä indqämbiyä. Ämaqä näqñqä hui ae ämequwä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hui inä väniqe. Itanğa ämaqä näqñqä maeqä iqua, näqñqä wänqä qu ämenjuwi, Goti Hanjuwä Iqu huätä mamäunqiyä” ätukqe.

Jisasi Iqueqä känaisä, känguäkatä, Ique äwimakuwiñqä‡

¹⁹ Inğanj Jisasi Iqueqä känaisä, känguäkatä ätimäupiyi, ämaqä kuapänä pmetanğa, qu Iqu-tänjä qäqiqi mapqä ikuwi. ²⁰ I iqanğuwänğa ämaqä hñqu Jisasi Iquenj, “Tqä tñaisä, tunğüakatä Sinyqä hinuänqä äpquwi, yäpaqä tängisa ätqäunäüä” ätukqe.

²¹ I tquanğa, Iqu kimanj tii ätukqe. “Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä äwiyäpu qänaknä itqänjuwä iqua, qu Nqä nipaqä, guäkayqä” ätukqe.

Jisasi Iqu yunuitä, eqetä, äminyekqenqä§

²² Hiunji hñquenj, Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, yimba ätkamäupu, Iqu iquaunj,

† 8:15 Makä 4:21-25 ‡ 8:18 Matiu 12:46-50; Makä 3:31-35 § 8:21 Matiu 8:23-27; Makä 4:35-41

tiinjä ätukqe. “Eqä-huänjä yätäqä nänngisanqä äwanä” ätukqe. I ätuäqe, iqua äukuwi. ²³ Yimba iu qanjä äwäpiyä iunji, Jisasi Iqu hiqaqä äwäkqe. Inganji yunjuä naqänänjä hñqu ätimäutä, eqe yimba iu huaquvämäqanğa, eqä-huänjä kuapänä ätuäqetanji, iqua qui imäkñqänä ikuwi.

²⁴ I imäkqanğa, qu Ique ävauqumuatäpu, “Naqä Iquki, Naqä Iqukiyä! Ne qui imäknatunquä iqunä!” ätukuwi.

Inji Iqu ävauqe, yunjitä eqetä, “Qaiyä” ätukqe. E tquanğa, yunjitä eqetä ämñänngiyi. ²⁵ Jisasi Iqu iinjä imäkäqetanji, ämaqä iquaunji, “Hiqä quuvqä heqiyqe, ängikä?” ätukqe.

Inganji qu zä ipu, knuä kuapänä indqänäpu, quwqä-quwä kukñuä ätnğuwi. “Yunjitä eqetä ‘qäyä enä’ ätuätä äminyeqäqä Tqu, Ämaqä Tqukä?” ätnğuwi.

*Jisasi Iqu, ämaqä dnjä quvqä hui-tänjä hñque, äñguä iwimäkkqenqä**

²⁶ Inganji Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä, Gerasa iqua-tänjä hiqñqä du ätimäukuwi. Gerasa, ii Galilisänjä eqä-huänjä nänngisanji. ²⁷⁻²⁹ Iqinjä Jisasi Iqu yimba iutanji ätimäwa päwqanğa, ämaqä anjä-himqä iu pmeqä dnjä quvqä hui-tänjä hñqu äwimakqe. Iqu ppqä itqätanji, ämaqä iqua yukä hipa iu guä äkiqiyäupu, hiñuä äqumbu, qäyä äpmetanğä, dnjä quvqä iqua, iqu guä ändakemä wätñqä yänänäqñqä iwimäkäpu, anjä avqñqä dunqä wätñqä iwimäkminjuwi. I imäkätqätanğua, ämaqä iqu tpqäyäqä ikitä, anju mäpmeqä itä, hikä hovqä ämaqä pizqä wiqeu hinğinäwa äwäyäkäminqe. Iqu Jisasi Ique hiñuä äqunäqe, zääqä ätätä, Jisasi Iqueuä yukä iqä äpäknäqe, manji tiinjä ätukqe. “Jisasi, Goti Haqä Yätutanjä Iqueqä Ymeqä Iquki, Si äänä nyimäkñqäwä? Nyi yatñqä äkiyqänä, ‘Si qui minyimäkqä panä’ ” ätukqe. Iqu iinjä ätukqe, ii Jisasi Iqu “Dnjä quvqe huätä äwänä” ae ätkqetanji.

³⁰ Ämaqä iqu e tquanğa, Jisasi Iqu yatñqä ävätä, “Tqä yoqe, squkukä?” ätukqe.

Ämaqä iqu kimani, “Nqä yoqe ‘Hatñunenjqä’ ” ätukqe. Tiinjänqe, dnjä quvqä kuapänänji, iqueä äwqänğisa äpekuwinqä ätukqe. ³¹ Inganji dnjä quvqä iqua, Jisasi Ique yatñqä yänänäqñqä äväpu, “Si ne qua hovqä aanjä mämnänjä vñqä enqä-panjä iunqä mänandowatqä panä” ätukuwi.

³² Inganji yaqueqä kuapänänjä, hipkä hmbi buayä änäpu pmetanğä, dnjä quvqä iqua, Jisasi Ique yatñqä yänänäqñqä

* 8:25 Matiu 8:28-34; Makä 5:1-20

tii äwikuwi. “Ne yaqueqä iquauä äwqä yäpä duqumä paquvatuŋquä, hiŋuinä naqänäwqatiyä” ätukuwi. I tqauŋguwänŋa, Iqu hiŋuinä äqunäwatqce. ³³ Inji, dnä quvqä iqua, ämaqä ique ävämaŋi, yaqueqä iquauä äwqä imä qe äpaqukuwi. Iiŋä iqanŋuwänŋa, iqua iwaqä iu tnänä äwäpiyi, eqä bu quauqanŋuwänŋa, eqä qe änyuäpätäukqce.

³⁴ E iqanŋä äqumbiyi, ämaqä yaqueqä miqä iqua zä äwäpu, kukŋui anä-himqä iutä, im-imä pmetanŋuwä iutä ätuäkäkuwi. ³⁵ Ämaqe qätä iiŋä äwipiysi, “Nätmatqä iiŋi äänä timäuqanŋi tqäpiyä” tpu, hiŋuä qumbŋqä äpkuwi. Iqua Jisasi Ique äwimapiysi, ämaqä dnä quvqä iqua ävämakuwä iqu, qäkä äyäuä, kŋuä anŋuä wimeqanŋa, Jisasi Iqueqä yukä-tänä qäqiqi pmetanŋi hiŋuä äqunŋuwi. Iqua hiŋuä iiŋä äqumbiyi, zä äwiŋŋqce. ³⁶ “Dnä quvqä-tänä iqu, anŋuä äänä imänŋutiyä” tpu kŋuä kuapä in-dqanŋanŋuwänŋa, ämaqä, Jisasi Iqu imäkqanŋi hiŋuä äqunŋuwä iqua awä ätukuwi. ³⁷ Iiŋä timäuqanŋqceŋqä, ämaqä Gerasa pmeqä iqua, zä kuapänä äwinyätä, Jisasi Ique, “Nevämayä” ätukuwi. Inji, Jisasi Iqu yimba ätkamäuqce, anŋi äukqce.

³⁸ Iqu äwätŋqä iqanŋa, ämaqä, dnä quvqä iqua ävämakuwä iqu, Jisasi Ique yatŋqä yänänäqŋqä ävätä, “Nyi Sitä anä wenqätanä?” ätukqce.

Yatŋqä e vqanŋa Jisasi Iqu ämaqä iquenji, anŋi ändowatätä, tii ätukqce. ³⁹ “Si tqä anä duŋqä anŋi äwätinä, kukŋuä eeqänänä Goti Hanjuwä Iqu si ikimäkqenqä, awä tuvä” ätukqce. I tqauŋga ämaqä iqu äwäqce, nätmatqä eeqänänä Jisasi Iqu iwimäkkqenqä, ämaqä anä himqä iu pmetanŋuwä iu awä ätukqce.

Jisasi Iqu, apäkä hiuaqui anŋuä iwimäkkqenqä†

⁴⁰ Jisasi Iqu iqi ävämetä, qua Galiliu anŋi timäuqanŋa, qokä-apäkä Iquenyqä hiŋuä äqumbu äpmamiŋuwä iqua, yeeqä ipu itmakuwi. ⁴¹ Iqinji, ämaqä naqä anä aquväqŋqeu miqä hŋqu, Jisasi Ique äwimakqce. Iqueqä yoqe Jarusi, ique. Äwimeqce, iqu Jisasi Ique qonä äwoktäuqce, iqueuä anä duŋqä wiyänqänä yatŋqä yänänäqŋqä äwikqce. ⁴² Iqu ymeqä apäkä hmbnänä-tänä-qu eeä, iipu äpäkonätŋqä qäqiqä etanŋi, iiŋqä ätukqce. Iipiyqä quväukui 12 inji.

Jisasi Iqu Jarusi iquätä itmanŋa äwätqätanŋiyänŋa, qokä-apäkä kuapänänä-pqä Iquätä anä äwäpu, kukundä-kukundä äuminjuwi. ⁴³ Quwqä awä iqinji, apäkä hui äuminŋce. Ii hea ique-iquenji, qanŋuä yaqä e pmetanŋi, quväukuä

12 ämawqätäukqe. Ämaqä änguä iwimäkqänqe,† hma eminqe. 44 Ii Jisasi Iqueä tuwä-tänä qäqiqi äpäqe, Iqueqä gquä quäuqä iu itmaqängqe. Ii iinjä iqanğa, iyyqä yaqe, maqänä hma ekqe.

45 Iinjä iqanğa Jisasi Iqu, “Tqu indmaqängiyä?” ätukqe.

Ämaqä eeqänäni qu hñqunä-hñqunä, “Nyi hmanjqä. Nyi hmanjqä” tqanğuwänğa, Pitä iqu tii ätukqe. “Naqä Iquki, ämaqä hävemä tä äpätunquä imda ikitmaqängäuä.”

46 I tqanğa Jisasi Iqu kimanı, tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Nyi indmaqängiyä. Nyaqä yänänäqñqä hui, änyivämeqanğı ätqänä.”

47 Iqu i tqanğa, apäkä iinjä, “Nyi zä mäpmeqä imä” kñuä ämeqe, yäunüä itä, hipenüi quamäni, Jisasi Iqu-tänä qäqiqi eäqe, qokä-apäkä iuqä hiñuiqisanı awä tiinjä ätukqe. “Ii tiinjä. Nyi tänä-yaqä nyätanğı iktmaqängänä. Nyi iinjä imäkqanğa, nyaqä tänä-yaqe, qäpu maqänä eqiyä” ätukqe.

48 I tqanğa, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Apäkä iiki, tqä quuvqä heqiyqe, änguä ikimäkqiyä. Si äwqä qeiqi inqä uvä.”

49 Jisasi Iqu kukñuä yqänä tätqätanğa, ämaqä naqä anä aquväqñqä iu miqä iqueqä anä iutanä hñqu äpäqe, ämaqä naqä iquenı tii ätukqe. “Tqä ymeqe, ae äpäkonğıyä. Itanğı, Ämaqä Näqñqä-vqä Iquenı, hanä-iqä hui inä mäwqä panä.”

50 Jisasi Iqu kukñuä ii qätä äwiyäqe, Jarusi iquenı, “Si zä miqä itnä, quuvqenä heqiyä. Ii anğı änguä imänänqiyä” ätukqe.

51 Iqisanı Jisasi Iqu, Jarusi iqueqä anä du ätimäuqe, qokä-apäkä huizi, anä yängisa pepñqe, hiñuinä mäqunquä ikqe. Pitä ique, Jonä ique, Jemisi ique, apäkä iyyqä kanä-käna-yaqutä, quwqä-quwänä pepñqä imäkkqe. 52 Inğanı ämaqä anä yängisa äpmapiyä iqua, kñuä huäqä-hunqä qiyätqätanğuwänğa, Jisasi Iqu, “He kñuä maqiyqä pam-biyä. Mäpäkonqä iqäqe, hiqaqä äwinä” ätukqe.

53 Iqu e tqanğa, qu, hitqä ii pizqä witanğqenqä näqñqä epiyi, tä äsukuwi. 54 Itanğı Jisasi Iqu, iyyqä hipa a ämaqätätä, “Ymeqä iiki, si pämä pmayä” ätukqe.

55 Iqu e tqanğa, iyyqä quuvqe, anğı wimeqanğa, maqänä ävaukqe. Ävauqanğa, “Buayä winyqä” ätukqe. 56 Inğanı kaniqutä känaisä yäunüä kuapanä iqanğıyanğa, Jisasi Iqu iyaquini, yänänäqñqä ätukqe. “Qe ämaqä hñque nätmatqä tä timäuqanğı äqunäniyinqe, awä mätquä panyinyqä” ätukqe.

† 8:43 Pipa Grikä pmeqeüqä kukñuä iu äqänänqä huiunı, kukñuä tiinjä-pqä inä ätä äqänä, “iyyqä mbqä eeqänä qäyä ae tnämäuqanğqä-qe,”

9

*Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä 12 iquau, wäunüanqä ändowatkqenqä**

¹ Jisasi Iqu Iqueqä ämaqä 12 iquau tääqä ätuätumeqe, dnä quvqe huätä dowatäpu, tänjä-yaqä hiutanä-huitanä-tänjä iquau ängüä wimäkäpnqä dinqä, yänänäqnqetä yoqetä äwikqe. ² Iqu iquauñi, Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñqä awä ätuäpu, tänjä-yaqä-tänjä iquau ängüä iwimäkpnqänä ändowatkqe. ³ Ändowatätä tii ätukqe. "He yäqätä, qatä, buayätä, mbqätä, gquä hñquaqtä, mämeqä pambiyä. ⁴ He anä-himqä hñque äwimepu, ämaqä hñqueqä anä iu äpaquväpiyi, anä-himqä ique vämapnqänqanqe, iquenyä pmepnqä. ⁵ Anä-himqä hñqueni, ämaqä yeeqä maeyqanqppqe, anä-himqä ique ävämepiyanqanji, qu quwqä suqä quvqenqä näqnqä hipnqänä, hinoqukuä heqä yukä iu täka emäkmitätqe, iqi ptä quväteqiyemä uwqäpnqä" ätukqe.

⁶ Iqu e tqanqa, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä ängüanäñi awä ätuäpu, qokä-apäkä iuqä tänjä-yaqä quvqe, huätä ämamäupu, ängüä iwimäkäpu, anä-himqä eeqänänä iu qanä ikäpnqänä, Ique ävämakuwi.

Heroti iqu, Jisasi Iquenqä knuä kuapänä indqänqenqät†

⁷ Inqanji ämaqä naqä Heroti, anä-himqä iu miqä iqu, Jisasi Iqu imäkqanqenqätä, ämaqe Iquenyqä tqanguwinqätä qätä äwiyäqe, iqu knuä kuapänä indqänqqe. Hñqua, "Jonä, qua äptekuwä iqu, anqi ävauqiyä." ⁸ Hñqua, "Laisa iqu ätimäuqiyä." Hñqua, "Hinüä-tqä hinuiqändqä hñqu, anqgu ävauqiyä." ⁹ Injä äwiyäqe, Heroti iqu tii ätkqe. "Nyi Jonä iqueni, hiñuä ae ätäwikqe. Nyi qätä tä äwiyänqqe, ii tquenyqä äwiyänänä?" Injä äwiyäqetani, iqu Jisasi Ique hinüä qunmätä iminqe.

Jisasi Iqu, qokä 5,000 iquau buayä äwikqenqä‡

¹⁰ Ämaqä Jisasi Iqu ändowatkqä iqua, anqgu äppiysi, nätmätqä eeqänänä qu imäkkuwinqe, Jisasi Ique ätukuwi. Inqanji Jisasi Iqu, iquau ätuma äwäqe, quwqä-quwänä anä pmetanä-tpu, anä-himqä Betsaitä ingisanqä äukuwi. ¹¹ Injäqe ämaqe, qu näqnqä eäpu, iquau qänaknä äwivändkuwi. Qu Ique äwimeqanquwänqa, Iqu yeeqä itmetä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñqä awä ätuätä, ämaqä tänjä-yaqä-tänjä iunji, ängüä iwimäkkqe.

* 9: Matiu 10:5-15; Makä 6:6b-13 † 9:6 Matiu 14:1-12; Makä 6:14-29; Lukä 3:19-20 ‡ 9:9 Matiu 14:13-21; Makä 6:30-44; Jonä 6:1-15

¹² Hiaitäñi, ämaqä 12 iqua Ique äwimapiyi, tii ätukuwi. “Si ämaqä iuñi, qu anä-himqä iuñqä äwäpu, buayañqätä, anañqätä qävqä ipñqänä dowatiyä. Ne äpmeñquä täuñi, anä aanqeqä” ätukuwi.

¹³ I tquanğuwängga, Iqu iquaunji, “Hiqä-hiuä buayä wipiyä” ätukqe.

Qu kimañi tii ätukuwi. “Ne buayi kuapänä mämeqä iäñu. Ne bretqä hipa hñgiñi eeqätä, hämapäkä hñquaquñä ämeñunä. Ne ämaqä eeqänänñä täuñqe, buayä mbqä äñgi yatunquäwä?” ätukuwi. ¹⁴ Iqini ämaqä qokinäñi, 5,000 äpmamiñuwi.

I tquanğuwängga Iqu Iqueqä ämaqä iquaunji tiññä ätukqe. “He iquaunji, ‘He 50-50 inä, quamä pmakäupiyä’ tupiyä.”

¹⁵ Iqua e tquanğuwängga, qokä-apäkä iqua qätä äwiyäpu, quamä e äpmakuwi. ¹⁶ Quamä pmeqanğuwängga, Jisasi Iqu, bretqä hipa hñgiñi eeqä, hämapäkä hñquaquñitä ämeqe, hiñuä haqä yätu äqänä Goti Hanjuwä Iquenyqä “äñguiqä” ätäqe, buayitä hämapakitä äkutätä, kiqä ämaqä iqua huiziu yanä wipñqä äwikqe. ¹⁷ Qu buayä qäpu änäpu, äwqä puäsqañga, iqi änätqutekuwi, iqua qa naqä 12 ämamikuwi.

Pitä iqu, ‘Jisasi Iqu, Kraisi Iqueyqä’ ätkqenqäš

¹⁸ Hea hñque Jisasi Iqu, Kiqä-kiuänä Goti Hanjuwä Iqutä kukñuä anä ätqämanmiñiyänğani, Iqueqä wäunñanğqä ämotquamiñqä iqua, Iqutä anä äpmapu, Iqu iquau yatñqä tiññä äwikqe. “Qokä-apäkä iuqä kñuä indqänğqä duñi, Nyi Tqunğä?” ätukqe.

¹⁹ I tquanğa iqua kimañi, “Hñqua, ‘Jonä asñä-qäyqä iqueqä’ ätätqänuwiqä. Inäqe hñqua, ‘Laisa iqueqä.’ Hñqua, ‘Hiñuä-tqä hiñuiqändqä anği ävauqä hñqueqä’ ” ätukuwi.

²⁰ Iqua e tquanğuwängga, Iqu “Hiyaqä kñuä duñi, Nyi Tqunğä?” ätukqe.

Pitä iqu kimañi, tii ätukqe. “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Kraisi, ne äminesñqä ätekikqä Iqukiyqä” ätukqe.

²¹ Inğani Jisasi Iqu, kukñuä yanänäqñqä tiññä ätukqe. “He täñqe, ämaqä huii awä mätquä pambiyä.

²² Ämaqeugä Ymeqä Ekqä Iqu, hanä-iqä naqänänñä meñqiyä. Ämaqeu ämiqä iquatä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqä kukñuä-suqenğqä näqñqä iquatä, qu Ique tuwä äwiyäpu äpäkpñqäuä. Inji hea hñquaqui-hñquenänğani, Goti Hanjuwä Iqu, Ique anği ävauqumuatänğqiyä” ätukqe.

Suqä, Jisasi Ique qänaknä wivändqenqä

²³ Inğanji Jisasi Iqu eeqäpnänjä iquau tii ätukqe. “Ii tiinjäqä. Ämaqä hñqu, Nyi qänaknä nyivändätñqä wiñganğutqe, iqueqä äwiñqä eeqänäñi, kiuä mäñdi äkittqänätä, hiunji ique-iqueni, iqueqä zä-huätatä huñqe ämetä, Nyi qänaknä nyivändänä. ²⁴ Ii tiinjäqä. Ämaqä hñqu, iqueqä hñjä-pmeqe a yänänäqñqä äkiqätmitätqe, qui imäknäñiqeqä. Inñqe ämaqä hñqu, Nyinyqä kñuä indqänätä, iqueqä hñjä-pmeqe ävquatämämitätqe, iqu hñjä pmetäñiqeqä. ²⁵ Itanğa ämaqä hñqu, nätmätqä qua täunji eeqänä ämetä, iqueqä hñjä-pmeqe qui imäkñganğutqe, iqueqä nätmätqä eeqänänjä iñji, yätamäkqä äänä väñiqiyä? ²⁶ Itanğa ämaqä hñqu, Nyinyqätä, Nyaqä kukñiqätä, womba wiñganğutqe, Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iqu, yänänäqñqä motqueqä Iqueqetä, Apiqueqetä, enätqä iquauqetä, ämetä äpätqänğanji, Iqu ämaqä iquenyqe, womba inä yäñiqeqä” ätukqe.

²⁷ “Nyi naqä-qakuä tiñjä etqänä. Ämaqä täqisanjä hñqua, qu mapäkoñqä hñjä yqänä äpmamitpqe, Goti Hanjuwä Iqunä miqe hiñuä qumbnuwiqä” ätukqe.

*Jisasi Iqueqä huiwi, huitanjä inğqenqä**

²⁸ Jisasi Iqu e ätukqeñji, wikä hñqunä päwqanğa, Iqu Pitä ique, Jonä ique, Jemisi iquesäñi, qoqonjä yätunqä ätuma, Goti Hanjuwä Iqutä kukñuä anä siyñqä ekqe. ²⁹ Inğanji Iqu Goti Hanjuwä Iqutä kukñuä ätqämanäsiyänğanji, Iqueqä hipenji, huitanjä änyätä, Iqueqä gque, qäpaiqänänjä we-huñqänänjä inğqe. ³⁰ E pmetanğa, ämaqä hñquaqu, Mosisi iqutä Laisa iqutä, ätimäusinyä, Iqutä kukñuä anä ätminjuwi. ³¹ Iquaqu Goti Hanjuwä Iqueqä we-huñqetä ätimävi, Jisasi Iqutä kukñuä anäñi, Goti Hanjuwä Iqu ätukqä-ma, Jerusälemä du imäkätä, qua täu ävämetñqenqä ätnminjuwi. ³² Inğanji Pitä iqutä, ämaqä huiziquaqutä quvaqä hiñui hanjä ämipu hiqaqänqä iqämanminjuwi, yäunjuä ipiyi, Jisasi Iqueqä huiwiñji we äunä, ämaqä hñquaqu Iqutä tqäutangä äqunğuwı. ³³ E äqumbiyi, iquaqu Jisasi Ique äväma wenyäsinyä tii itqätanğiyänğa, Pitä iqu Jisasi Ique tii ätukqe. “Naqä Iquki, ne täqi äpmeñqe, ii anğuiqä. Ne anjä wänqä hñjua maqänä mätanä. Hñqu Tqänqä, hñqu Mosisi iqueqänqä, hñqu Laisa iqueqänqäua” ätukqe. Pitä iqu iñjä ätuätäqä-qe, iqueqä-kiuäñi kukñui äkitanjätiyä-qe, iqu maqñqä eminqe.

* 9:27 Matiu 17:1-13; Makä 9:2-13

³⁴ Pitä iqu kuknuä yqänä tätqätanğa, qaquvqä hñqu ätimäuqe, iquauñi haqeçi äpatqäkqe. İñä wimeqanğa, iqua zä ikuwi. ³⁵ İnganji qaquvqä yäpä indanji, manjä tii ätukqe. “Ämaqä Tqu, Nyaqä Ymeqeçä. Nyi ae ätekqä-queqä. He Ique qätä wipiyä” ätukqe. ³⁶ Manjä qäpu tqanğqetäñi, Jisasi Iqu kiqä-kiuänä äyä pmetanği äqunğuwı. İngata tiiñi, iqua nätmatqä hinuä e äqunğuwınqe, ämaqä hñque awä mätquä da iminjuwi.

Jisasi Iqu, ymeqä qokä dnä quvqä-tänjä hñque, ängüä iwimäkkqenqät†

³⁷ Awınğanji, qu qoqonjä iu ävämanji, qokä-apäkä kuapanä Jisasi Iqutä hänaqä awä iqi äminjuwi. ³⁸ Ämimbiyi, quvaqä awä iqısanji, ämaqä hñqu tääqä tii ätukqe. “Näqñqä-vqä Iquki, nyi ymeqä kiuänänjä-tänjunä etanği, Si ique hinuä qundñqä yatñqä yänänäqñqä äkiyqänä. ³⁹ Dñä quvqä hñqu, iqueqä äwqä yäpä imä äpaquvätä, zääqä yänänäqñqä ätätñqeçä. Dñä iqu imäkqanği, iqu yäunjuä-yäunjuä itä, makusewä iqueqä manita ätimäutñqeçä. Dñä iqu ‘maqänä mävämeqä imä’ kñuä vqanği äpakänä äpme, iqueqä huiwiu quvqä imäkätñqeçä. ⁴⁰ İñqe, nyi Tqä ämaqä wäunjuänqä ämotquetqänjä iquau, dnä quvqä huätä dowatpñqä yatñqä yänänäqñqä ae ävqeçä. İñäqe, iqua änä mimäkkqä da iquwiqä” ätukqe.

⁴¹ İ tquanğa, Jisasi Iqu kimanji, tii ätukqe. “Ämaqä tänğa äpmeñuwä iquenä, he quuvqä maeqiyqä itqänjuwiqä. Hiqä kñuä indqänğqetä, suqetänji, jänä hmanjqä. Nyi hesä anänji, squänğanqä pmetmqe? Hiqä quuvqä heqiyqe, yänänäqñqe, squänğa imäkmbnuwänqäwä? Tqä ymeqe, ätuma biyä” ätukqe.

⁴² İnganji, ymeqä iqu äpätqätanğa, dnä quvqä iqu ique qua mäñi mamäuqanğa, ymeqä iqu yäunjuä-yäunjuä ikqe. E iqanğa, Jisasi Iqu dnä quvqä ique kuknuä yänänäqñqä ätuätä, ymeqä ique ängüä iwimäkätä, kanique anği äwikqe. ⁴³ İnganji, qokä-apäkä eeqänänji, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqenqä yäunjuä ikuwi.

Jisasi Iqu, äpäkonäninğä anği ätukqenqät†

İñä ipiyi qu, Jisasi Iqu wäunjuä eeqänänjä imäkminğenqä kñuä kuapä indqänätqätanğuwänğa, Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminğä iquau, tii ätukqe. ⁴⁴ “He kuknuä tquenji, qätä ängüänä nyipiyä. Ämaqe, qu Ämaqeuçä Ymeqä Ekqä Iquenji, ämaqä hñquauqä hipa du wipñqäuü” ätukqe. ⁴⁵ Kuknuä iqueqä qakuınqe, Iqueqä

ämaqä iqua maqñqä emiñuwi. Kukñuä qakui, iquaunqä zä witanji, iqua näqñqä äñguä mämeqä imiñuwi. Ique yatñqä vqänqe, iqua zä ipu, yatñqä mäwqä ikuwi.

Qu, “Neyaqa awä iqisani, yoqa naqa-täni tqukä?” ätnquwiñqä^S

⁴⁶ Hea hñquenji, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iqua, kukñuä yänänäqñqä, “Neyaqa awä iqisani, yoqa naqa-täni tqukä?” ätnquwi.

⁴⁷ Iñqe Jisasi Iqu, iquauqä kñuä imñi näqñqä ae ämeqe, ymeqä wänqä hmibi ätuma äpäqe, Iqueqä-tänä qäqiqi ätqätekqe. ⁴⁸ I iäqe, iquau tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Nyinyqä-pqe kñuä indqänätä, ymeqä tqu pñangi yeeqä ävätmeqä-panä iñji, yeeqä inä änyiyätmetñqe. Itanğa ämaqä hñqu Nyi äpñangä yeeqä änyiyätmeqäqe, iqu Nyi änändowatkqä Ique-pqe, yeeqä inä ävqiyä. Ii tiin-jqä. Heyaqä awä iqinji, ämaqä hñqu iqueqä yoqe mändi äkittqänätä äpmamitätqe, iqu yoqa naqa-tänä-quvi.”

‘Ämaqä ne hñgisa minetqueqä iquwä iqua, neqä-quaiqä’ ätukqenqe^{*}

⁴⁹ Inğanji Jonä iqu, Jisasi Iqueqä kukñui qätä äwiyäqe, tii ätukqe. “Naqa Iquki, ämaqä hñqu Tqä yoqa ätätä, dnä quvqe huätä mamäuqangi äqunanitanji, iqu ne qänaknä mäneyqä etanji, ne iquenji, ‘Si iñji miqä panä’ ätququeqä” ätukqe.

⁵⁰ I tqunğa, Jisasi Iqu, “He ique pmua mimäkqä pam-biyä. Ämaqä hñqu hñgisa metqueqä iqäqe, iqu hiqä-queqä” ätukqe.

Sämaliya pmeqä hñqua, Jisasi Ique tuwä äwikuwiñqä

⁵¹ Hea Jisasi Iqu qäukuä haqä yätunqä anğu yäninqä qäqi pätkätanğanji, Iqu Jerusälemä dunqä wätñqä kñuä yänänäqñqä indqänqçe. ⁵² Inğanji, Iqu ämaqä kukñuä äma uwqä hñquau, hiñuiqä ändowatkqe. Iqua äupiyyi, Iquenyqä nätmatqä nawenyä imäkñqä diñqä, Sämaliya pmeqä iquauqä anä-himqä hñque äpaqukuwi.

⁵³ Äwimeqanğuwänğa, ämaqä iqi äpmamiñuwä iqua, Jisasi Iqu Jerusälemänqä wätñqenqä näqñqä ämapiyyi, Iqu iquauqä anä du wimetñqä diñqe, mäwinqä ikqe.

⁵⁴ I iqanğuwinqe, Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquaqu, Jemisi iqtä Jonä iqtä, näqñqä ämayi, Jisasi Ique tii ätukiyi. “Naqa Iquki, Si ye tääqä tenqä äkingiyä? Qäukuä haqä yätutanji, tä iwa äpätä, ämaqä täu tä nätnqä diñqäuä.”

⁵⁵ I tquanġiyinġe, Iqu hinuä ämoqunätä, “Iinġi matqä pa-nyinyqä” ätukqe. ⁵⁶ Iinġa tquanġa, qu anġa-himqä huiziunġqä äukuwi.

Suqä, Jisasi Ique qänaki wivändqenqä†

⁵⁷ Qu hänaqä awä iqi qanġa wätqätanġuwänġa, ämaqä hġqu, Jisasi Ique tii ätukqe. “Si anġa-himqä eeqänänġa iunġqä uwqanġtqe, Nyi qänaki kivändmqänä.”

⁵⁸ Jisasi Iqu kimanġi, tii ätukqe. “Hiveqä hiqiyqä iqua, iquauqä anġa-tänġiqä. Ynġä iqua, anġa-tänġiqä. I etanġi, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Iqueqä anġa hiqaqä wiqe, hmanġqä.”

⁵⁹ Ämaqä hġquququeni, Jisasi Iqu, “Si qänaki nyivändiyä” ätukqe.

I tquanġa, ämaqä iqu, “Naqä Iquki, apique ganä qua qäyä mapteumqä, Si hinuinä nqänäwqatiyä” ätukqe.

⁶⁰ I tquanġanġi, Jisasi Iqu kimanġi, tii ätukqe. “Qäyä eänä. Ämaqä ae äpäkombqä iqua, quwqä ämaqä pizqä iqueni, qua qäyä ptepnġeqä. Si äwätinä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeunġä, awä tuäkätġeqä” ätukqe.

⁶¹ Itanġa ämaqä huiziqu, Jisasi Ique tii ätukqe. “Naqä Iquki, nyi qänaki kivändmqä etanġqä-qe, nqä ämaqä iquau yeeqä wimqä anämqä ganä umqe, Si hinuinä nqänäwqatiyä.”

⁶² Iqueni, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqä hġqu wäunuä imäkätäqanġanġi, hea ique-ique iqueqä anämqä knuä yqänä vqanġuti imitätqe, iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqeunġi, yätamakqä änä mäwqä yänqiyä” ätukqe.

10

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä kuapänänġa iquau, wäunuänġqä ändowatkqenqä

¹ Qänakndanġi Naqä Iqu, ämaqä 72 atäunuä itä, hġquaqunä-hġquaqunä ändowatkqe. Anġa-himqä eeqänänġa iunġi, Iqu Iqueqä-kiuä äwäninġqä dinġä, iqua hinġiqä upnġqä ändowatkqe. ² Iinġa mimäkqanġanġi, tii ätukqe. “Wäunuä iunġi, ymisanġa yäuä kuapänä iätanġqä-qe, ämaqä wäunuä itqänuwi, kuapänä hmanġqä. Iinġinġe, wäunuä-tänġa Kaniquenyqä tääqä ätuäpu, Iqu ämaqä wäunuä iqä hänġa hġquau ymisanġa aquvä mipnġqä dowatätġqä dinġä tupuiyä.” ³ E ätuäqe, “He upiyä. Nyi endowatkqe, ii tiinjä. Sipsipqä, hiveqä hiqiyqä iquauqä awä imä upnġqä endowatkänä. ⁴ Hiqä mbqä qäetä, hiqä yquayä qa-mnġetä, itanġa hiqä yukiu muasmäuqe, qäsä

† 9:56 Matiu 8:18-22

äma mäwqä pambiyä. Qañä äwäpiyä iunji, qokä-apäkä hui, hänaqä awä iqi äminäpiyi, ‘Hiunjiyqä’ mätquä pambiyä” ätukqe.

⁵ “He anä hñqua-hñquau äpaquväpiyi, tii ganä tquäpnqä. ‘Ämaqä anä täu äpmeñuwä iquenä, he äwqe, hanjuä inqä pmapiyä.’ ⁶ Ämaqä äwqä hanjuä inqä hñqu anä iu äpmamitätqe, hiyaqä kukñuä äñguänäñi, iquenyqä wätñqeqä. Inäqe ämaqä äwqä hanjuä inqä hñqu, iu mäpmeqä imitätqe, hiqä kukñuä äñguänäñi, hiqä-hiuäñqä asunğumä quvepänqiyä. ⁷ He buayä-sua, eqä-sua hitapqanğwi, änäpu, anä iquenyä pmapñqeqä. Quati tiinjä. Ämaqä hñqu wäunjuä imitätqe, iqu iqueqä mbqe ämeniqä eäñqe, ii äñguiqä. I etanği, he anä huizi du mäpmeqä pambiyä” ätukqe.

⁸⁻⁹ “Itanğa he anä-himqä hñqua-hñquau timäuqanğuwänğani, qu henyqä aquvänä ipu, ymisanjä iwäsäuqanğpqe, ämepu änäpu, ämaqä täñä-yaqä-täñä iqi pmetanğpqe, äñguä iwimäkäpu, kukñuä awä tiinjä tupñqeqä. ‘Goti Hanjuwä Iqunä miqe, hesänjä qäqiqi ae äquvepçiyä.’

¹⁰ Inäqe, he anä-himqä hñqua-hñquau timäuqanğuwänğa, qu aquvänä miqä iqanğpqe, anä-himqä hänaqä iqi ätqäupu, tii tquäpnqä. ¹¹ ‘Qua hinyanjä heyaqä anä-himqä täutanjä, neyaqä yukä täu ämäkänqe, ne ptä quväteqäma yanğunä, hiqä suqä quvqenqä ämetquetunğuanänyä. Inji, he näqñqä tiinjä hipñqäuä. Goti Hanjuwä Iqunä miqe, qäqiqi ae äquvepçeqä’ tquäpnqä.

¹² Nyi he etqänä.* Qänakndanji, hiunji Goti Hanjuwä Iqu suqä quvqenqä iwäsäuqänqä ätekqeñi, ämaqä anä-himqä iquesanjä iquauqä hanjä-iqe, Sotomä äpmaminjuwä iquauqä hanjä-iqe ämäwqätäuniqeqä” ätukqe.

¹³ Iqu tiinjä-pqä inä ätukqe. “Ämaqä Kolasinä pmeqä iquendä, Betsaitä pmeqä iquendä, hiqä hanjä-iqenqä ‘Oänä’ etqä. Tiinjä. Nätmatqä ämaqä mimäkqänäñi, Nyi heyaqä awä iqisa imäkkqä-pañi, ämaqä hñqu Tayä pmeqä iquauätä, Saitonä pmeqä iquauätä, awä iqisa imäkqä-säpi, qu qänğanä tiinji ae heqäpninğä. Quwqä suqä quvqenqä womba ipu, tuwä äwiyäpu, quwqä huäqä-hunqä qäki ämäyäupu, tä wätakiu pmeqäpninğä. ¹⁴ Iinñqe, hiunji Goti Hanjuwä Iqu suqä quvqenqä iwäsäuqänqä ätekqeñi, heyaqä hanjä-iqe, Tayä pmeqä iquauqätä, Saitonä pmeqä iquauqätäñi, ämäwqätäuniqeqä. ¹⁵ Itanğa Kapänamä pmeqä iquenyä, he qäukuä haqä yätunqä hipnuwätanä?

* 10:12 Matiu 11:20-24

Oeyä, he ämaqä pizqä iquauqä anä bunqä wäpnuwiqä” ätukqe.

¹⁶ I ätuäqe, ämaqä, Iqu ändowatätñqä iquauñi, Iqu tiinjä ätukqe. “Ämaqä hñqu heyaqä kukñuä qätä eyqäqe, Nyaqä kukñuä-pqe, qätä inä änyiyqiyä. Ämaqä hñqu he tuwä eyqäqe, iqu Nyi-pqe tuwä inä änjyiyqiyä. Ämaqä hñqu Nyi tuwä änjyiyqäqe, Nyi änändowatkqä Ique-pqe, tuwä inä äwiyqiyä” ätukqe.

Jisasi Iqu, iquauqä wänuñiqä yeeqä äwikqenqä

¹⁷ Qänakñi ämaqä, Jisasi Iqu ändowatkqä iqua, aquvänä ipu, anqumä äppiwi, tii ätukuwi. “Naqä Iquki, ne Saqä yoqe tquanqwa, dnä quvqä iqua, neyaqä kukñuii qänaknä iquwiqä.”

¹⁸ Iwä, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Nyi hinuä äqunänqeqä. Setänä Goti Hanjuwä Iqutä himä-wiunqä iqu, qakuä haqä yätuta päkñganqwa, nyuauä enqä-pa iqanqi äqunänqeqä. ¹⁹ Qätä nyipiyä! Qämakitä, qänjuakätaitä qo äkitäupu, Setänä iqueqä yänänäqñqe, ämawqätäupunqä diñqetäñi, Nyi yoqä naqä ae etapqeqä. Iñinqe, nätmätqä qui emäkätñqä di, aanqeqä. ²⁰ Itanqi, ‘Dnä quvqä iqua, neyaqä kukñuii qänaki iquwiqä’ ätäpu, aquvänä miqä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqu heyaqä yoqe, qäukuä haqä yätu ae äqiyqäqenqä aquvänä ipiyä” ätukqe.

²¹ Inqanqi, Dnä Ängüä Iqu yeeqä wimäkqanqi, Jisasi Iqu tii ätkqe. “Apä, qäukuitä quaetä Miqä Iquki, ämaqä näqñqätä kñuä-tänjä iquauñqe, Si nätmätqä tä zä äkittqiyänäqe, ymeqä dänä-suau enqä-pa, äyä ämotquenyä. Si e imäkqanqänä, Nyi ‘änqwiqä’ äktqänä. Auä, Apä, Si Tqä äkinqeu qänaknä itnä imäkinyä.”

²² Ämaqeunqi, tiinjä-pqä inä ätukqe. “Nqä Apiqu nätmätqä eeqänäñi, Nqä hipa täu änjyiqeqä. Ämaqe, Ymeqä Iquenyqä näqñqe, aanqeqä. Apiquänñqä. Ämaqe, Apiquenyqä näqñqe, aanqeqä. Ymeqä Iqutä, ämaqä Ymeqä Iqu ämotquetñqä iquatä, iquanänñqä.”†

²³ Inqanqi, Iqu tuwänqi hinuä ämoqunäqe, Iqueqä wänuñänqä ämotquaminqä iquauñä tii ätukqe. “Ämaqä nätmätqä he hinuä äqunätqänjuwiu hinuä qumbñqä iqua, aquvänä ipñqäuä. ²⁴ Tiinjä etqänä. Nätmätqä he hinuä äqunätqänjuwi, hinuä-tqä iquatä, ämaqä naqä iquatänqi, qu hinuä qunqänqä kuapänä winyätqätanqäqe, hinuä mäqunquä iminjuwiqä. Kukñuä he qätä äwiyätqänjuwi, qu qätä wiyqänqä winyätqätanqäqe, qätä mäwiyqä iminjuwiqä” ätukqe.

Hänjä hea ique-ique pmeqä meqenqä

25 Ämaqä kuknuä-suqenqä näqñqä hñqu, Jisasi Ique yamwiqä ävätä, tiinjä ätukqe.† “Näqñqä-vqä Iquki, hänjä hea ique-ique pmeqä mamqe, nyi äänä imäkmqäwä?”

26 I tquanğa Jisasi Iqu, “Kuknuä-suqä iunji, äänä äqänänä? Si a äänä ätäutqänäwä?” ätukqe.

27 Iqu kimañi, “*Goti tqä Naqä Iqueni, tqä qeqä-quuvqetä, yänänäqñqetä, knuitä, Ique äwitnä, itanğa Iquenyqänä kuapänä kinguätñqeqä.*” Tiinjä inänjqä. ‘*Si tqä-täunqä äkinyätñqä-pani, ämaqä si-tänjä iqi äpmeñuwä iquaunqä-pqe, inä kinyätñqeqä*’” ätukqe.§

28 Ga Jisasi Iqu kimañi, “Ii qäyunä ätnyä. Si e imäkätñi, hea ique-ique pmetñqinyä” ätukqe.

29 Itañi, ämaqä kuknuä-suqenqä näqñqä iqu, qu iquenyqä, ‘Iqu suqä äñguänänjä iqä-queqä’ knuä mapñqä wiñğanği, tii ätukqe. “Ämaqä nyi-tänjä iqi äpmeñuwi, tqukuakä?”

Kuknuä ktqä, ämaqä äñguä Sämaliyatanjä iquenqä

30 Mä, Jisasi Iqu kimañi, tii ätukqe. “Ämaqä hñqu Jerusälemä ävämañi, Jerikoñqä quveqätqätanğa, ämaqä quwä-meqä hñqua, iqueqä yquayä eeqä ämotaupu, äpäseqa weqanğuwänğa, iqu äpäkonmätä yäniqeqä.

31 Iqu e witanğa, hiqäva-imäkkä hñqu hänaqä asä iu äquveqätä, ique hiñuä äqunäqe, hänaqä hñgisa jänä mäwqätäuniqeqä.

32 Itañi ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä anjä iu wäunjuä iqä hñqu ätimäuqe, ique hiñuä äqunäqe, hänaqä hñgisa jänä inä mäwqätäuniqeqä.

33 Itanğa yäpaki, Sämaliyatanjä hñqu-pqe qanjä äpmitätqe, ique äwimeqe, hiñuä äqunäqe, iquenyqä huäqä kiinjä wunäniqeqä.

34 Iinjä itä, qäqiqi äwimeqe, olipqä eqä aowitä, wainqä-eqetä, ämaqä iqua äpäkpqeu equateqe, huäqä wotäniqeqä. Itañi, iqueqä dongi iu ämäqumuateqe, anjä ämaqä hiqaqä äwiqismipqä iunqä ätuma äwäqe, ique äminiqeqä.

35 Zinuitäñi, iqu ämaqä anjä miqä iqueni, mbqä kuapänä ävätä tii tuäniqeqä. ‘Si ämaqä tqueni, äñguänä miyä. Itanğa si mbqä saqä-pqä hui äwisqä etanğutqe, nyi anği äquvepätmänğanji, nyaqä kima ktapqämqä’ tuäniqeqä” ätukqe.

36 I ätuäqetani, ämaqä ique yatñqä tiinjä äwikqe. “Ämaqä tquaqui-tquenyqe, si knuä äänä kiyqiyä? Ämaqä quwä-meqä iqua äpäsekuwä iquenyqe, ‘Tqu nyi-tänjä iqi pmeqä-queqä’ knuä indqänätä, suqä qäyunä motqueniqe, tqukä?”

† 10:25 Matiu 22:34-40; Makä 12:28-31

§ 10:27 Kuknuä-suqä 6:5;

Hiqäva-imäkkä 19:18

³⁷ I tquanğa, ämaqä iqu tii ätukqe. “Ämaqä qeqä äwimänätä, ique yätamakqä väniqä iqueqä.”

Inğanı, Jisasi Iqu, “Si äwätinä, suqä asänäni imäkiyâ” ätukqe.

Jisasi Iqu, Malaisä, Mäliyatä, äwimakqenqä

³⁸ Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunüanqä ämotquaminqä iquatä, qu qanjä äupiyyi, anjä-himqä hñque ätimäukuwi. Iqi timäuqanğuwänğa, apäkä anjä-himqä iutanjä hui, Iquenyqä yeeqä itä, iyyqä anjuñqä ätuma äukqe. Iyyqä yoqe, Mala.

³⁹ Malai, känapi huisänjiyi. Iyyqä yoqe, Mäliya. Ii Naqä Iqu-tänjä qäqiqi, Iqueä kukñui qätä äwiya äpmaminqe.

⁴⁰ Ii e pmetanğa, Malai, ymisanjä-sua näwinyä imäkätä, wäunüä kuapänä etanği, kñuä indqänminqe. Iinqe, ii Jisasi Iquenyqä äwätä, “Naqä Iquki, ñqä napi nyivämeqanği, ñqä-näunä ymisanjä näwinyä imäkätqänänä. Si iinñqe, kñuä äänä kiyqi? Si ñqä napini, tu. Ii äpätä, yätamakqä nyiyätñqäuä” ätukqe.

⁴¹ Iwä Iqu kimanı, tii ätukqe. “Ñqä näueqä Malaiki, si nätmatqä kuapänäninğä kñuä indqänätinä, hanä-iqä ämetqäninyä. ⁴² Inäqe nätmatqä hñqu, huiziquau ämawqätäunä. Mäliya nätmatqä qäyunanğä äwinyänä. Ye nätmatqä tä, huätä mämatnämäuqä yenqueä” ätukqe.

11

Suqä, Goti Iquenqä tääqä tqenqä

¹ Hiunji hñquenı, Jisasi Iqu hñqäqi äpme, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqämanminqe. Iqu tääqä ae ätqanğa, Iqueqä wäunüanqä ämotquaminqä hñqu, tii ätukqe. “Naqä Iquki, Jonä iqu iqueqä wäunüanğä ämotquaminqä iquau näqñqä äwiminğä-panı, ne-pqe neqä Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqenqe, Si mänätquayä” ätukqe.

² I tquanğa Jisasi Iqu, tii ätukqe.* “He Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätäpiyanğanı, tii tqäpnqä. ‘Apiquki, ämaqe, Tqä yoqe haqä yätqä äwi, pmua hitanği qumbnä. Sinä miqe, äpänä. ³ Hiunji ique-ique, buayä nätapqanğnä. ⁴ Ämaqä quvqä inetqueqanğuwä iquauñqä, ne äwqä hanüä imäknätunquetanı, Si nenyqä äwqä hanüä imäknätinä, neqä suqä quvqe huätä mänamäutñqe. Yamwiqä nemetñqä itñqä iunı, Si hiñuinä mäqunquä panä’ tqäpnqeä” ätukqe.

⁵⁻⁷ Iqu tiinjä-pqä ätukqe. “Ämaqä hesanjä hñqu, iqueqä käyämaqä hñque heatqanğa äwimetä, ‘Nyämaqä iquki, ñqä näueqä hñqu qanjä äpätnqe, änyimeqanği, nyi ique

* 11:2 Matiu 6:9-13

buayä wimqe hma etanġqenqä, si buayä hñquaqi-hñque dapiyâ' tuänqiyä. I tqanġa, ämaqä anä yäpâ yänġisa äpmamitätqä iqu kimañi, 'Si wäunüä yänänäqñqä mänapqä manä. Nyitä nqä ymeqä iquatä, ne qñqanä ämeyätanä, hiqaqä ae äwiqueqä. Nyi ävautmä buayä mäktapqä ymqänä' tuätñqätanä? ⁸ Nyi tii etqänä. Iqu 'Nqä nyämaqä-queqä' knüä vqanġuti, ävautä mavqä yänqiyä. Inäqe, ämaqä yäpaqänġisa ätqäüqä iqu, qñqanä ptqä yqänä äqäyätä, ymisänñqä yatñqä vätqätanġi, iqu enyqä qäyä wiñġanġuti, ävautä nätmätqä eeqänäñi, iqu äwa iqanġutqe, ävänqiyä" ätukqe.

⁹ "Inñqe, Nyi he etqänä. He Goti Hanjuwä Ique yatñqä vqanġpqe, Iqu nätmätqä etapänqiyä. He qävqä ipiyi, he ämäqumuapñqäüä. He anä qñqanä ptqä päsqanġpqe, qñqanä äütänänqiyä. ¹⁰ Ämaqä, Goti Hanjuwä Ique yatñqä vqanġpqa iqua, nätmätqä ämapñqäüä. Ämaqä qävqä ipiyä iqua, ämäqumuapñqäüä. Ämaqä qñqanä ptqä päsqanġpqa iquañi, Goti Hanjuwä Iqu qñqanä äwuteyänqiyä" ätukqe.

¹¹ "Ii tiinjä. Heyaqä ymeqetanä hñqu, hämapäkänqä tqanġutqe, kaniqu qämakä quvqä momuayqä yänqiyä. ¹² Iqu yññä quinjä tqanġutqe, kaniqu qänjuakäta momuayqä yänqiyä. ¹³ Kaniquenyä, he suqä quvqä imäkqä-quenä etanġqä-qe, he nätmätqä äñgui ämepu, hiqä ymeqä du inä ävätqänuwiqä. Inñqe he näqñqä tiinjä hipñqäüä. Hiqä Hiniqu, Qäukuä Haqä Yätunä Iqu, ämaqä 'Tqä Dñä Äñguä Ique dapiyâ' ätuäpu, yatñqä vqanġpqa iquañi, Iqu ävänqiyä" ätukqe.†

Jisasi Iquenqätä, Belsäpulä iquenqätä†

¹⁴ Hea hñquenä dnä quvqe, ämaqä hñqueä äwqä imä ämnä, ique kukñuä matqänqä imäkätqätanġi, Jisasi Iqu "Huätä uvä" ätukqe. Dñä quvqä iqu ae ävämeqanġa, ämaqä iqu kukñuä tqanġi, ämaqe yäunüä ikuwi. ¹⁵ Inñä ipiyitanä, ämaqä hñqua tii ätkuwi. "Belsäpulä, dnä quvqä iquauqä naqä iqu, yänänäqñqä vqanġi, Iqu dnä quvqä iquau huätä ändowätätqänä." ¹⁶ Itanġa huiziqua, yamwiqä äväpu tii ätukuwi. "Si wäunüä hui imäkiyä. Ne Sinyqä, 'Iqu Goti Iqueqä Wäunüä Imäkqä-queqä' knüä neyätñqänänyä" ätukuwi.

¹⁷ Jisasi Iqu iquauqä knüä iunä, näqñqä eä tii ätukqe. "Ämaqä anä-himqä hñquesanä iqua, iwäsänäpu mäkä hunġanġpqe, anä-himqä iquenä, qui imäkñänqiyä. Itanġa ämaqä hñqueqä ymeqä iqua, iwäsänäpu

mäkä hunḡanḡpḡqe, iqua-pḡqe qui inä imäkmbḡḡqäuä. 18 Iwä Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunḡä iqu, iqueḡä ämaqä iqua iwäsänäpu mäkä humbḡqe, iqua äänä pmapnuwänḡäwä? He Nyinyḡä tii ätquwiüä. ‘Belsäpulä iqu yänänäḡḡḡä vḡḡḡḡ, dnä quvḡe huätä ändowatätḡänä.’ Iinḡe, Nyi yatḡḡä eyḡänä. 19 He Nyinyḡe, ‘Iqu Belsäpulä iqueḡä yänänäḡḡḡeta, dnä quvḡä iquau huätä ändowatätḡḡḡeḡä’ ḡäyunä tḡḡḡḡḡe, hiḡä ämaqä iqua, dnä quvḡä huätä ändowatätḡḡḡuwi, yänänäḡḡḡä tḡḡḡḡeta, ändowatätḡḡḡuwäwä? Hiḡä ämaqä iinḡä iqua, ämetquapḡḡeḡä. Heyaḡä kukḡuä iinḡi, ii ḡäyunä hmanḡḡä. 20 I etanḡḡä-ḡe, Goti Hanjuwä Iqu yänänäḡḡḡä dapḡḡḡḡḡi, Nyi dnä quvḡä iquau huätä dawatḡḡḡḡḡmdḡe, he näḡḡḡḡä tiinḡä mapḡḡeḡä. Goti Hanjuwä Iqunä miḡe, ae emeḡeḡä.”

21 “Ämaqä yänänäḡḡḡä ḡḡḡu, nätmätḡä mäkä iqä-sua a äḡätä, iqueḡä anḡu ämitḡätanḡutḡe, iqueḡä nätmätḡä eeḡänänḡi, äḡḡuänä witänḡḡiyä. 22 Itanḡi ḡänakḡi, ämaqä aanḡä yänänäḡḡḡänänḡä ḡḡḡu äpäḡe, ämaqä iqueni ämäwḡätäutä, iqueḡä yänänäḡḡḡä isuatä e äpmamitätḡä-ḡe, iqueḡä nätmätḡä eeḡänänḡi ämotawanḡi, ämaqä ḡḡḡuau-mända vänḡḡiyä” ätukḡe.

23 “Ämaqä ḡḡḡu wäunḡä yätamäkḡä manyḡä imitätḡe, iqu Nyaḡä himä-wiunḡä-ḡeḡä. Qokä-apäkä aquvä ḡiyḡenḡä yätamäkḡä manyḡä imitätḡä iqu, ämaqä huätä im-imä ändowatänḡeḡä” ätukḡe.

Dḡä quvḡä ämaqä ḡḡḡe ävämetä, anḡi äwimakḡenḡäS

24 “Dḡä quvḡä ḡḡḡu ämaqä ḡḡḡe ävämanḡi, anḡä yeḡuä duḡḡä äwäḡe, iqu anḡä hapä pmeḡä iunḡä ḡävḡä ik-iḡänḡiyä. Itanḡa ḡḡḡe mämoqumueḡä iäḡe, ‘Nyi anḡä ḡinḡiḡänä ävämakḡä duḡḡä, anḡu umḡänä’ tnänḡiyä. 25 I ätnäḡe, iqu äwäḡe, anḡä iqueni siyä äpipu äḡḡuä imäkḡepḡä ḡunänḡiyä. 26 Iinḡä äḡunäḡe, iqu äwätä dnä quvḡä 7 yätmenḡiyä. Dḡä iquauḡä quvḡe, dnä ḡinḡanḡä iqueḡä quvḡe, ämäwḡätäunḡiyä. Iquau yätmetä, ḡu anḡä yäpä yänḡisa äpaquväpu pmapḡḡäuä. Ämaqä iqu ḡinḡiḡänänḡi quvḡä äpmamitätḡe, tänḡanḡi aanḡä quvḡänänḡä pmenḡiyä” ätukḡe.

Suḡä, aquvänä iqenḡä

27 Jisasi Iqu e tuätḡätanḡa, apäkä hui, ḡokä-apäkä iuḡä awä iqisanḡi, manḡä tiinḡä ätukḡe. “Apäkä, Si äḡinyuätä anḡuä äktapḡḡe, ii aquvänä yänḡiyä.”

28 I etanḡi Iqu kimanḡi, tii ätukḡe. “Si kukḡuä naḡä-qakuä ätätḡä ḡayuä. Inḡe ne iinḡi, matḡä yanḡunä.

Tiinä tatunqueqä. ‘Qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä qätä äwiyäpu, qänaknä itqänuwä iqua, qu aquvänä iqänqäüä’ tatunqueqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, hinuä-tqä Jona iquenqä ätkqenqä**

²⁹ Qokä-apäkä kuapänä timäuqanquwannga, Jisasi Iqu tiinjä ätukqe. “Qokä-apäkä tännga äpmenjuwi, quvqä-quaeqä. Iqua, ‘Ne Sinyqä näqñqä metunquä diñqe, wäunüä hui imäkiyä’ ändquwä-qe, Nyi iinj mimäkqä imqänä. Iqua näqñqä mapñqä diñqe, hinuä-tqä Jona iqu qeyqä. ³⁰ Ii tiinjä. Ämaqä hinuiqänä, anjä-himqä Ninipe äpmaminuwä iqua, Jona ique hinuä äqunäpu, näqñqä ämakuwä-panjä iinj, qokä-apäkä tännga äpmenjuwä iqua, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Ique hinuä äqunäpu, näqñqä asänänjä iinjä hipnuwiqä. ³¹ Hinuiqänänji, apäkä, qua hitunüä nämä pmeqä ämiqä naqä ii, Solomonä iqu iqueqä näqñqenqä awä tqanji qätä wiyätñqä äpkqeqä.† Inäqe tänngani, Ämaqä, Solomonä ique ämawqätäunqä Iqu, täqi qäyä äpmetanji, ämaqe, Ique qätä mäwiyqä itqänuwä. Iiññqe hiunji Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iwäsäutqänngani, apäkä naqä iinj ävautä, ämaqä tännga äpmenjuwä iquauqä suqä quvqenqä, awä täniqeqä. ³² Asä iinj, ämaqä Ninipe äpmaminuwä iqua, Jona iqueqä kuknuä qätä äwipiwi, iquauqä kñuä äkunmäkñguwiqä.‡ Inäqe tänngani, Ämaqä Jona ique ämawqätäunqä Iqu, täqi qäyä äpmetanji, ämaqe, iquauqä kñuä makunmäkñqä iquwi. Iiññqe, hiunji Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä iwäsäutqänngani, ämaqä Ninipe äpmaminuwä iqua ävaupu, ämaqä tännga äpmenjuwä iquauqä suqä quvqenqä awä tpnuwiqä” ätukqe.

Hinuä iqu, huiwä iqueqä hiqi-tä enqä-paniqä§

³³ I ätuäqe, tiinjä-pqä ätukqe. “Ämaqe, hiqi-tä ämäsäpiwi, qu anjä yäpä imä-qe, ä häkä yäpä imñä-qe, matqäteqä ipñqäüä. Ämäsäpiwi, qu kiqä ätqäüqä ätnänjä iqi tqätepñqäüä. Ämaqä anjä yäpä ingisa äyappiyä iqua, hinuä qumbñqä diñqäüä. ³⁴ Tqä hinuä iqu, huiwä iqueqä hiqi-tä enqä-paniqä. Tqä hinui äñguä äqännä, si ämaqe yätamäkqä wiyquki hitanqutqe, tqä huiwä eeqänänjä imñi, we äñguä äkunänä. Inäqe, tqä hinui quvqä äqännä yätamäkqä mäwquki hitanqutqe, tqä huiwi eeqänänjä imñi hea äwinä. ³⁵ Itannga si äñguänä minganqinyä, we-hunqä si-tänjä yäpä imä äyänänqä di, hea mäwiqä yätñqänännyä. ³⁶ Inji tiinjä. Tqä huiwä äwqä eeqänänji wenyä-hunqä eä,

* 11:28 Matiu 12:38-42 † 11:31 1 Ämiqä Naqä 10:1-13; 2 Tiwiqä 9:1-12

‡ 11:32 Jona 3:6-10 § 11:32 Matiu 5:15-16, 6:22-23

hea mäwiqä etanğutqe, inji tqä huiwä eeqänäni we äünä, hiqi-tä enqä-pa yänätänqiyä” ätukqe.

*Wopqä ipu, kuknuinä tqä-quau, hanä-iqä wimeninqä**

³⁷ Jisasi Iqu kuknuä qäpu tqanğa, Parisi hñqu, Iqu äpätä buayä anä nyiyänqä yatnqä äwikqe. Itanğa Jisasi Iqu anä yäpä ingisa äpaquväqe, buayä nätnqä qua iqi eqäkñgqe. ³⁸ Jisasi Iqu buayä nätnqä itäqänğanı, eqä akiyä inqä du asnä ganä maqnqä iqanğı äqunäqe, Parisi iqu kñuä kuapanä indqänminqe.

³⁹ Inğanı Naqä Iqu tii ätukqe. “He Parisi iquenyä, eqä-häkitä hevqetä haqänğisanı, asnä änguänä äqäyäpiyä-qe, hiqä yäpä ingisanı, quwä-meqetä suqä quvqä huitanä-huitanitä manğua äyä enyänä. ⁴⁰ He kñuä qäyunäni, mindqänqä-quenjqä. Ämaqe qä huiwä yäpaqänğisa imäkkqä Iqu, yäpänğisanä-pqe mimäkkqä ikqätanä? Iqu inä imäkkqe qä. ⁴¹ I etanğı, nätmätqä buayä hevqä yäpänğisanı, ämaqä äwa itqätanğuwä iquau yätamäkkqä inä wipñqe qä. He e imäkqanğpqe, hiqä nätmätqä eeqänäni, Goti Hanjuwä Ique qä hinuä iqini änguänänä witänqiyä” ätukqe.

⁴² “He Parisi iquenyä, hanä-iqe tiinjqä emenqiyä. Iwuneqätä, kuämiqätä, nätmätqä isuaqu-tänä asänänä huizitä ämepu, iwäsäupu 10 imäkäpu, hñqu Goti Hanjuwä Ique ävätqänjuwiqä. I etanğı suqä ämaqä qäyunä itqueqetä, Goti Hanjuwä Iquenyqä hinqetänı, he tuwä wiyquenjqä. Änguänänı, tiinjqä. Suqä he hiqä nätmätqä iwäsäupu, hñqu Goti Ique vqe mäwquatämäuqä ipu, suqä he tuwä äwiyätqänjuwä iquaquinä-pqe qänaknä iqanğpqe, ii änguä wänqiyä” ätukqe.

⁴³ “He Parisi iquenyä, hanä-iqe tiinjqä emenqiyä. Anä aquväqnqä iunı, zä-hawä änguänänä iqinyä pmapnqä kiinä hinquenjqä. Ga, ququawä aquväqnqä iu pmetanğuwänğa, ämaqe, ‘hiunjinğanjqä’ etpñqä kiinä hinquenjqä” ätukqe.

⁴⁴ “Ga hanä-iqe tiinjqä emenqiyä. He ämaqä qua maqnqä äptepqä enqä-pañuenjqä. Ämaqä qua maqnqä äptepqe, ämaqä huiziqua maqnqä epu qanä haqeqi äwäpiyitanı, Goti Ique qä hinuä iqini kiyä mätqä eänäuä” ätukqe.†

⁴⁵ Inğanı kuknuä-suqenqä näqnqä hñqu, kima ävätä, “Näqnqä-vqä Iquki, Si kuknuä iinä ätätqänänğanı, ne-pqä qäsä qui inemäkätqänjqä” ätukqe.

* 11:36 Matiu 23:13-36 † 11:44 A Täuqä 19:11-22; Hiqäva-imäkkqä 21:1-3

⁴⁶ Iqu e tquanğa, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Kuknuä-suqenqä näqñqä iquenyä, hanjä-iqe he-pqe emenqiyä. Ii tiinjqä. He ämaqeu, yquayä hanjä änä mämeqänqä ävätqänjuwenjqä. Iinjä etanđi, he qu yätamakqä wipñqä diñqe, hipa hui mäwqä itqänjuwiqä.

⁴⁷ Mä hanjä-iqe tiinjñqä emenqiyä. Hinuä-tqä, hiqä tawäka qänğanä äpäkkuwi, he tänğanı quwqä qua äptekuwä iunı, anđuanä imäkätqänjuwenjqä.

⁴⁸ He suqä ii imäkäpiyanđanı, tawäkauqä suqenqä ‘anđuiqä’ ätätqänjuwiqä. Ii tiinjqä. Hinuä-tqä, tawäka äpäkkuwä iquauñqe, he quwqä huiwä pñqä wiqä anı imäkätqänjuwiqä. ⁴⁹ Inı Goti Hanjuwä Iqu kñuä jänänä anđuanänä indqänätä tii ätkqeqä. ‘Hinuä-tqä iquautä, ämaqä Nyi wäunuanđqä ändowatqä iquautä, ämaqä iquauñqä ändowatmniqeqä. Itanđa iqua hñquau äpäsäpu, huizi iquau quvqä itquapnuwiqä’ ätkqeqä. ⁵⁰ I etanđi, Goti Hanjuwä Iqu qua tä änyä imäkqanđa, ämaqä, hinuä-tqä iquau pizqä äpäkka äpminuwä iquauqä suqä quvqetanä kimanı, ämaqä tänđa äpmenuwä iqua-mända mapñqeqä.

⁵¹ Hinuä-tqä iquauñı, qu Epo iquesa äpäsipäqäkani, yäpaki Sakätiyasi ique äpäsätqutukuwi. Sakätiyasi ique äpäkkuwi, Goti Hanjuwä Iqueqä anä iunı, hiqäva-imäkqä ttawä iutä, hiqñqä Goti Hanjuwä Iqunä pmeqä iutä awä iqi äpäkkuwi. Nyi henı naqä-qakuä etqänä. Suqä quvqä eeqänänä iinjä kimanä hanjä-iqe, qokä-apäkä tänđa äpmenuwi mapñqäuü” ätukqe.

⁵² Itanđa, “Kuknuä-suqenqä näqñqä iquenä, hanjä-iqe tiinjñqä-pqä inä emenqiyä” ätuätä, kuknuä ktqä tiinjä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iquenyqä näqñqä meqä anä hänaqä iutanä qñqanä hutäuqe, he ae ämakuwiqä. Hiqä-hiuä näqñqä mapñqe, anä yäpä yänđisa mäpeyqä itqänjuwiqä. I etanđi, qokä-apäkä yänđisa äpeyäpu näqñqä menätpu iqanđuwä iquauñqe, he hänaqä qñqanä äyätqänäuü” ätukqe.

⁵³ Inđanı Jisasi Iqu iqisanı ävämeqanđa, ämaqä kuknuä-suqenqä näqñqä iquatä, Parisi iquatä äwqä quvqä winđanđa, qu nätmatqä huitanä-huitanä iunqä yatñqä ävqa-ävqä äminjuwi. ⁵⁴ Iqua tänänđqä guä äquväutqänuwä-pa, Iqu kuknuä kimanı qäyunä mätkuandutqe, iqua Ique guä kiqiyäupñqä ätuma wanätpu, iinjä ätuminjuwi.

12

*Jisasi Iqu, Parisi iquauqä suqenqä awä ätukqenqä**

* 12: Matiu 10:26-27

¹ Qokä-apäkä kuapänä ätimäupu, ätqäupu, quwqä yukä dunji qo ktäupäumä änyminuwi. Inğanj Jisasi Iqu Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä iquauñi, kukñuä awä tiñj ganä ätukqe. “Parisi iquauä nätmatqä änyuämäuqä iinqe, he wa wipiyä. Quwqä suqä, wopqä ipu kukñuinä tqenqä etqänä. ² Nätmatqä eeqänänjä huäqä äutnmitätqe, ätnänjä iqi timäunqiyä. Itanğa nätmatqä eeqänänjä zä äwämitätqe, ämaqä iqua näqñqä hipñqäuä. ³ Inji, he kukñuä eeqänänji, hiawiqä imda ätmipqe, ämaqe, hiunjinğanä qätä wipñqäuä. He anjä hiqñqä imda hiyäkakä ätmipqe, qu anjä haqä yätqä ätqäupu, awä tññqäuä” ätukqe.

He ze, Goti Hanjuwä Iquenyqänä ipñqe qät†

⁴ “Nqä näueqä iquenyä, ‘He ämaqä huiwä dunä päsqa iquauñqä, zä miqä pambiyä’ sä etqänä. Iqua qänakndanji, nätmatqä hui mimäkkä ipnuwi. ⁵ He zä tqenyqä ipñqenqe, Nyi ämetquamqe qä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä äpäsätäqänğanji, Iqu yänänäqñqä-tänju eä, ique tä hea ique-ique äsänqä du tnämäunqiyä. Auqä. Nyi he etqänä. ‘He ze, Goti Hanjuwä Iquenyqänä ipñqe qä.’

⁶ He näqñqe qä. Ämaqe, qu yññä wänqä hipa hñginji eeqä hnjuauñqe, mbqä wänqä hnjuaqu ipñqäuä. Iinjä etanji, Goti Hanjuwä Iqu yññä hmbinyqe, huäqä äumäkätä, kñuä huätä mäwquatämäuqä yänqiyä. ⁷ Tiññä-pqe inänji. Goti Hanjuwä Iqu, hiyaqä dä nyuänjä iunji, a ae ätäuqe qä. Iutanji, he zä miqä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqu yññä kuapänä isuaunqe, huäqä wänqäpu äwunänä. Henyqe, huäqä aanjä kuapänä äwunänä” ätukqe.

Zä miqä, Jisasi Iquenyqä awä-tqenqä†

⁸ “Nyi tiññä etqänä. Ämaqä hñqu, zä miqä itä, huizi dunji, ‘Nyi Jisasi Iqueqä-qunjqä’ tqanğutqe, Ämaqe uqä Ymeqä Ekqä Iqu enätqä iquauñi, ‘Iqu Nyaqeqä’ tuänqiyä. ⁹ Inäqe ämaqä hñqu, zä itä, ‘Nyi Jisasi Iqueqä-qunä manä’ tqanğutqe, Ämaqe uqä Ymeqä Ekqä Iqu enätqä iquauñi, ‘Iqu Nyaqä hmanjqä’ tuänqiyä. ¹⁰ Ämaqä hñqu, Ämaqe uqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä kukñuä quvqä tqanğutqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä quvqä iinji, huätä mamäunqiyä. Inäqe ämaqä hñqu, Dñä Äñguä Iquenyqä kukñuä ququvqä di tqanğutqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueqä quvqä iinji, huätä mämamäuqä yänqiyä” ätukqe. §

11 “Ämaqä hñqua he anjä aquväqñqeu miqä iquauñqä-qe, ämaqä miqä naqä iquauñqä-qe, ämaqä yoqä-tänjä iquauñqä-qe, etma uwqanñpqe, ‘Ne kukñuä kimanji, äki tuatunquäwä?’ kñuä indqänäpu, zä miqä pa iqäpnä. 12 Dñä Äñguä Iqu kukñuä tupñqe, inğanä ämetqueniqeqä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, ämaqä yquayä kuapä-tänjä hñquenqä

13 Inğanji ämaqä hñqu, ämaqä awä iqisa ämävauqe, Jisasi Iqueni, “Näqñqä-vqä Iquki, ñqä apiqu ae äpäkonñqeqä. Nyi Si ñqä tasipeque, yeqä apiqueqä nätmatqe yewäsäutñqä, tutñqä änyinñiyä” ätukqe.

14 I tquanğa Jisasi Iqu, “Ämaqä iquki, qe äqewäsäutmä, qeyaqä nätmatqe iwäsäumqe, tqu pmuatenjñkqäwä?” ätukqe. 15 Iqu iinjä ätuäqe, qokä-apäkä iunji tii ätukqe. “Nätmatqä eeqänänñqä hinuä aowä mäqunquä ipñqä diñqe, he wa wipiyä. Ämaqä hñqu yquayä kuapä-tänju emitätqe, iqueqä yquayi häñä-pmeqä mäwqä yänñiyä” ätukqe.

16 E ätuäqe, Iqu kukñuä ktqe, tiinjä ätukqe. “Ämaqä yquayä kuapä-tänjä hñqueqä wäunjuä iunji, ymisanjä kuapänä witänñiyä. 17 Inğanji iqu, ‘Nyi anjä naqä hma enqe, ymisanjä pñqä emqe, äänä imäkmqäwä?’ kñuä indqänğuanñiyä. 18 Iinjä itä, tii tnänñiyä. ‘Nyi tiinjä imäkmqänä. Nqä buayä pñqä maeqä anjä äpnakmi, anjä naqänänjä imäkätmä, ymisanjä eeqänänji aquvä äqiyätmä, anjä iunji pñqä maemqe. 19 Nyi ñqä-näuä tiinjä äyä ätnğanä. ‘Nyi yquayä kuapä-tänjunqä, quväukuä kuapänänjä iunqäuä. Tänğanji nyi hapä pmetmqeqä. Buayä eqä änätmä, yeeqä itmä pmetmqeqä’ ätnğanä,’ tänñiyä. 20 Iinjä iqanğutqe, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Si ämaqä qämä-qämänjqukiyqä’ tuänñiyä. ‘Tänğa hea tquenji, äpäkonñqinyä. Itanğa nätmatqä eeqänänjä näwenyä imäkätqänjä iqu, tqu maqutnätñqäwä?’ tuänñiyä” ätukqe.

21 Jisasi Iqu kukñuä ktqä iinjä ätuäqe, tii-pqä inä ätukqe. “Ämaqä hñqu nätmatqä aquvä i äqäka äwätä, Goti Hanjuwä Iqueqe mäwqä iqanğutqe, kukñuä ktqä du ätimäukqäpanä iinjä, äwimenñiyä.”

*Ymisanñqätä, gquenqätä, kñuä kuapänä indqänñenqä**

22 Inğanji Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminñqä iquauñi, Iqu tii ätukqe. “Iinñqe, Nyi he tiinjä etqänä. He ‘Ymisanjä squä natunquäwä?’ ätäpu, häñä pmapñqä diñqä kñuä kuapänä mindqänqä pambiyä. ‘Ne gque, squä ipnatunquäwä?’ ätäpu, hiqä huiwiunqä kñuä kuapänä

mindqänqä pambiyä. ²³ Hänä-pmeqe, buayinqänä pmeqä manä. Huiwi nätmatqä gquä iunqänä manä. ²⁴ He ynjä iquauñqä kñuä indqämbiyä. Qu ymisanjä vowä mamäuqä ipu, ymisanjä maptqä ipñqäüä. Itanğa qu anjä ymisanjä pñqä hipñqe, anj hmanjqä. Inäqe Goti Hanjuwä Iqu iquauqä ymisanj ävänqiyä. Ynñä iquañqe, Goti Hanjuwä Iqu huäqä wänqäpu äwunänä. Henyqe, Iqu huäqä kuapänä äwunänä. ²⁵ Itanğa ämaqä hesanj hñqu, hänä-pmeqenqä kñuä kuapänä indqänätqe, iqueqä hänä-pmeqe haqä nänä imäkawatätñqä di, hmanjqä. ²⁶ He nätmatqä wänqä iinjä ipu, änä mimäkqä ipiyitanj, nätmatqä huizinqänänj, kñuä kuapänä sunqä indqänätqänäuä?” ätukqe.

²⁷ “I indqänäpiyi, he qätaqä hutqenqä, ‘Äänä ätätätiyä?’ tpu, kñuä indqämbiyä. Qätaqä isua, wäunüä ipu gquä mimäkäyäuqä ipñqäüä. Itanği Nyi he etqänä. Solomonä, ämaqä naqä hiñuiqä äpmaminqä iqu, iqu gquä hänä qeqätqä ii imäknminqe, qätaqä hutqe, iqueni ämäwqätäunä. ²⁸ Täñğanj qätaqe, yqänä ätqäuqäqe, awinğanj ämaqä ätäväpu, tä du tnämäuqäpñqäüä. Iinjä etanği, Goti Hanjuwä Iqu imäkqanği, qätaqe hutqä äñguänänjä ätänä. Iinjñqe, ämaqä quuvqä wänqäpu eqiyätqänjuwä iquenyä, he näqñqä tiinjä hipñqe. ‘Goti Hanjuwä Iqu ne-pqe gquä äneptätqänä’. ²⁹ Itanğa ‘Ne buayä eqä squä natunquäwä’ kñuä indqänäpu, qundqändqä miqä pambiyä. ³⁰ Ämaqä eeqänänjä imimä äpmeñuwi, qu quuvqä maeqiyqä da, nätmatqä iu mapñqenqä kñuä indqänätqänjuwiqä. I etanği, he nätmatqä iinjñqä äwa itqänjuwñqe, hiqä Heniqu näqñqä eänä. ³¹ Itanj he Goti Hanjuwä Iqunä meyqeunqä qävqä ipñqe. Inğanj Iqu nätmatqä iinjä-pqe etapänqiyä” ätukqe.

Hiqä Hiniqu, aquvänä itä, Iqueqä-kiuänä miqe etapätñqä, ae ätkenqä

³² Iqu tiipqä ätukqe. “Sipsipqä iquenyä, he zä miqä ipñqe. Hiqä Hiniqu, aquvänä itä Iqueqä-kiuänä miqe etapätñqä, ae ätkqe. ³³ Nätmatqä he ämeñuwi, eeqänänjä mbqänqä imäkäpu, mbqä ämapiyi, ämaqä äwa itqänjuwä iquau wipñqe. Itanğa qua täunj, he nätmatqä qui imäkñqä di aquvä maqiyqä ipñqe. Nätmatqä eeqänänj aquvi, qäukuä haqä yätunj qäpñqe. Yänjñj, nätmatqä eeqänänj qui mimäkñqä itä, ämaqä quwä mämeqä ipu, imätanüä maquvqä yäniqe. ³⁴ He iqinj aquvä qäpñqe,

tiinä hitanġiyi. Āmaqe, anä quwqä nätmatqä änguänänġa pñqä witänġqä iunġänä wiñguänġiyä” ätukqe.†

“Naqä Iqu anġi päniqenqä, näwenyā pmapiyā” ätukqenqä‡

³⁵ Tiipqä inänji. “Hiqä wäunuä iqä gquä ipnäpu, hiqitā ämäsäupu, näwenyā e pmapiyā. ³⁶ Tiinjā enqä-pani. Āmaqä naqä hñqu, apäkä ämetä ymisanä naqänänġa iuta äpätñqä iqanġi, iqueqä ämaqä iqua, iquenyqä hiñuä äqumbu pmepnä. Iwä iqu äpätä, qñqanä ptqä qäyqanġani, iqua qñqanä maqänä wätepñqäüä. ³⁷ Āmaqä naqä iinjā iqu äpäqe, iqua hiqaqä mawiqä äyā etanġä qunġanġa, iqua aquvänä ipñqäüä. Nyi naqä-qakuänä etqänä. Āmaqä naqä iqu, gquä wäunuä imäkätñqä näwe ipnätä, ‘He buayä bñqä quamä pmapiyā’ ätuätä, buayä äma äpätä vänġiyä. ³⁸ Āmaqä naqä iinjā iqu, heatqä quaesqanġa äpätqä, ä zä vätnqä qäqiqinġa äpätqä-qe, iqua hiqaqä mäwiqä etanġpi qunġanġa, iqua aquvänä ipñqäüä.

³⁹ Itanġa he tiinjā-pqenqä näqñqä inä mapiyā. Āmaqä anä-tänġa hñqu, ‘Quwä-meqä hñqu, hea inġa ti pänġiyä-qe’ näqñqä eä äpmamitätqe, iqu quwä-meqä iqueni, iqueqä anä qäyā pänasqiyätä yäpä yänġisa päyätñqe, hiñuinä mäqunquä yänġiyä. ⁴⁰ Iinjñqe, he-pqe näwinyä imäkmbu pmapiyā! Hea hñqueni, he Āmaqeüqä Ymeqä Ekqä Iquenyqe, ‘Tänġa mapqä yänġiyä’ kñuä in-dqänätqätanġuwänġani, Iqu äpäñġiyä” ätukqe.

⁴¹ Pitä iqu, kimani, “Naqä Iquki, Si kukñuä ktqä iinj, nenyä änatnyä ä, ämaqä eeqänänġqä änatnyä?” ätukqe.

⁴² I tquanġa, Naqä Iqu tii ätukqe. “Āmaqä wäunuä miqä kñuä äñguä ämetä, kiqä wäunui äñguä imäkqä iquenyqe, awä etmqe. Āmaqä naqä iqu ämaqä iinjā iqueni, iqueqä wäunuä-wiyqä iquau ämitä, ymisanä hea qayunänänġa väniqä diñqä atäunuä vänġiyä. ⁴³ Naqä Iqu anġi äpäqe, iqueqä wäunuä imitätqä di hiñuä qunġanġani, iqu aquvänä yänġiyä. ⁴⁴ Nyi naqä-qakuänä etqänä. Āmaqä naqä iqu, iqueqä nätmatqä eeqänänġi mitñqenqe, iqueni atäunuä vänġiyä. ⁴⁵⁻⁴⁶ I etanġqä-qe, wäunuä miqä tqe, ‘Nyaqä naqä iqu maqänä mapqä yänġiyä’ kñuä in-dqänätä, qokä-apäkä wäunuä-wiyqä huizi iquau äpästätä, buayätä eqätä änätä, hiqiiyqä imitätqe, hea hñqueni, iqu maqñqä etanġani, iqueqä ämaqä naqä iqu anġi pänġiyä. Iqu quvqä imitätqä äqunäqe, iqueni mñä ätävätä,

† 12:34 Matiu 6:19-21 ‡ 12:34 Matiu 24:42-51

kukñuä qätä mawiyqä huiziqua pmetanquwä iunqä huätä dowatäniqeqä” ätukqe.

47 “Wäunjuä-wiyqä, iqueqä naqä iqueqä äwinqenqä näqñqä qäyä eäqä-qe, nätmatqä näwenyä mimäqä itä, naqä iqueqä äwinqeunji qänaknä miqä imitätqe, ämaqä naqä iqu yänänäqñqä päsäniqeqä. 48 Itanğa wäunjuä-wiyqä huizi, naqä iqueä äwinqä dunqä maqñqä eä, suqä äñguä miqä imitätqe, naqä iqu wänqäpu päsäniqeqä. Ämaqä nätmatqä kuapänä huizi iquauqä hipa iuta ämamipqä iqua, kimanji kuapänä wipnuwiqä. Qokä-apäki, ämaqä hñque nätmatqä kuapänä äwimitpqe, iqu qunji, kima kuapänä väniñqä tupnuwiqä” ätukqe.

“Ämaqe, Nyinyqä iwäsämbñqä äpqqä” ätukqenqä

49 “Nyi qua täunji, tä hänaqä ikävemqä äpqqäqe. Tä iinji, hänaqä ae äsqä-säpi, Nyi aquvänä iqämingä. 50 Nyi asñä huitañä hui mamqänä. Asñä iinji, mämeqä änyä etanqenqe, hanjä änyiyqiyä. 51 He Nyi äpqqenqe, ‘Iqu ne ämaqä qua täu äpmeñqu iqune, äwqä hanjuä nemäkätñqä äpqqä’ kñuä eyqiyä? Oeyä. Nyi he etqänä. Ämaqe, Nyinyqä iwäsämbñqä äpqqä. 52 Täñganqätä, qänakñqätä, ämaqä hipa hñginä hñqua añä hñqueu äpmamipqe, Nyinyqä iwäsänäpu, hñquaqui-hñquenjä iqua, hñquaquinjä iquaqui äkasuwä tupnuwiqä. Hñquaquñä iquaqu, hñquaqui-hñquenjä iquau äkasuwä suinyiyiqä. 53 Iqua Nyinyqä tiñä iwäsämbnuwi. Kaniqutä ymeqä qokä iqutä, äkasuwä tninyiyi, känaisä kiqä meqisä, äkasuwä tninyiyi, itanğa ämaqä hñqueqä känaisä, iqueqä apäkisä äkasuwä tninyiyiqä” ätukqe.

“Nätmatqä tänğa ätimäuqäqä tänqe, äñguänä iwäsäupiyä” ätukqenqä

54 Inğanji, Jisasi Iqu qokä-apäkä kuapänänjä iunji, ti-
injä ätukqe.* “He qaquvqä, mäptqä quveqäqä mäñgisa timäuqanji, hiñuä äqumbiyänğanji, ‘piyä qiyätñqeqä’ ätätqänäuä. Ga, asä iinji ätimäutqänä. 55 He yunjuä, ämaqä mäpmeqä mäñgisa yapqanji, hiñuä äqumbiyänğanji, ‘mäptqä tnänjä timäutñqeqä’ ätätqänäuä. Ga, asä iinji ätimäutqänä. 56 He wopqä ipu, kukñuinä tqä-qunqä. He nätmatqä qäukuä haqä yätutatä, qua täutatä ätimäuqäqenqä, äñguänä iwäsäutqänjuwiqä. Nätmatqä tänğa ätimäuqäqä tänqe, he miwäsäuqä iquwi, äänä etanqikä?

57 Hiqä-hiuänä, ‘suqä ängui äsqutiyä’ tpu, miwäsäuqä iquwi, ii sunqäwä? 58 Ämaqä hñqu, si mändi äkikittqiyätä, guä kkiqäyäutñqä, hänaqä awä iqi äwäsiyänğanj, si ämaqä iqtä kukñuä jänä imäkiyñqä diñqä yamwiqä isñqeqä. Ii, hanjä-iqä tiñji, mäkimeqä diñqeyi. Iqu ämaqä jänä imäkkqä iquenyqä äktäma uwqanğa, jänä imäkkqä iqu ämayukä-imanqä hñqueqä hipaeu kivqanğuti, iqu guä pmuateqä anğ du pmuatekiyqä inqäüä. 59 Nyi si kukñui tiñjä äktqänä. Mbqä qu atäunñuä kipqä iqueni, eeqänä päsesñqä diñqe, guä pmeqä anjuñi, mäwquatämäuqä isñqeqä” ätukqe.†

13

Kñuä makunmäkñqä iqua, qui imäkmbñqenqä

1 Inğanj ämaqä iqi äpmamiñuwä hñqua, Jisasi Iqueni, ämaqä Galili pmeqä hñquaunqä ätukuwi. Galili pmeqä iñjä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva imäkätqätanğuwänğa, ämaqä naqä Pailoti iqu, “He iquauñi pizqä päkpiyä” tquanğa, qu iquau äpäsqañğuwänğa, iquauqä hñneqetä, hiqäva iutanjitä, naqä-huinyä imäkñgqenqä ätukuwi.

2 Jisasi Iqu kimañi tii ätukqe. “Nätmatqä quvqä Galili pmeqä iquau e äwimakqetani, he ‘Ämaqä e äpäkoñğuwä iquauqä suqä quvqe, Galili pmeqä huiziquauqä suqeuñi ämäwqätäunä’ kñuä indqänätqänäuä?

3 Oeyä, kñuä iñji mämeqä pambiyä. Nyi etqänä. He heqä kñuä makunmäkñqä ipu, suqä quvqä huätä mäwquatämäuqanğpqe, hepqe qui inä imäkmbñqäuä.

4 Tiñjä-pqe. Ämaqä 18 iquauñi, hiñuiqänänji Siloamä iuñi, anğ quäuqä iqu äpisäutä, ämaqä iu äpäkkqä iquauñqe, he ‘Ämaqä e äpäkoñğuwä iquauqä suqä quvqe, ämaqä Jerusälemä iu inğa äpmamiñuwä huiziquauqe, ämäwqätäunä’ kñuä indqänätqänäuä? 5 Oeyqä. Nyi he etqänä. Heqä kñuä makunmäkñqä ipu, suqä quvqä huätä mäwquatämäuqanğpqe, he-pqe qui inä imäkmbñqäuä” ätukqe.

Kukñuä ktqe, zä-eaqä iquenyqä

6 Inğanj Iqu kukñuä ktqä tiñjä hñqu ätukqe. “Ämaqä hñqu, zä-eaqä hñqu, iqueqä wainqä wäunñuä iqisa tqäutangi, häukuä wiqänqä-tä qävqä äpätqe, aanqä qunäniqeqä. 7 I äqunäqe, ämaqä wäunñuä iu miqä iqueni, tiñjä tuäniqe. ‘Quväukuä hñquaqui-hñquenjä iquauñi, nyi äpkqe, häukuä mäwitangi aanqä äqunğqeqä. Zä tqu, qua

† 12:59 Matiu 5:25-26

aowä hinginä ämetnqä di, sunqäwä? Si zä iqueni huätä tävä' tuäniqeqä.

⁸ I tquanğa wäunuä-wiyqä iqu tii tuäniqe. 'Naqä Iquki, qäyä eänä. Quväukuä hñqunä qäyä äpawänä. Nyi kiqä hukä iqi qua mñä yasäqi äuatmä, yaqueqä zä äkaka qakuä iqi qäyä emä. ⁹ Qanakndani häukuä winiqätiyä, mäwiqä yäniqätiyä? Häukuä mäwiqanğutqe, si huätä inğa täumäuqätñqä' tuäniqeqä" ätukqe.

Jisasi Iqu, apäkä hui änguä iwimäkkqenqä

¹⁰ Sämbatqä hiunji hapä pmeqä hñqueni, Jisasi Iqu qokä-apäkä iquau, anä aquväqñqä hñqueu näqñqä äwikqe. ¹¹ Inğanı äpäkä dnä quvqä-tänä hui äpmamiñqe. Dñä quvqe, ii tänä-yaqä vätqätanğı, quväukuä 18 ae äpäukqe. Iiyqä tuwä-hiiki qui imäknätanğı, pämä jänänäni matqäuqä imiñqe. ¹² Jisasi Iqu ii hinüä äqunäqe, tääqä ätuätumeqe, "Tqä yaqä quvqe, huätä ae äkivämeqiyä" ätukqe. ¹³ E ätuäqe, hipa haqeqi wiyqanğa, apäkä iinjä ii, maqänä jänä pämä ätqäuqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu qe ämamäukqe.

¹⁴ Inğä etanğı, ämaqä naqä, anä aquväqñqä iu miqä iqu, Jisasi Iqu Sämbatqanğa, apäkä ii änguä wimäkkqanğqenqä äwqä tnänğä wiñanğa, qokä-apäkiu tiinjä ätukqe. "Hiunji wäunuä iqe, 6 inänjqä. Hiunji iquauñi, Iqu yaqä änguä emäkätñqä ppñqeqä. Hapä pmeqanğanı, iinjqe mapqä ipñqeqä" ätukqe.

¹⁵ Kimanı, Naqä Iqu tii ätukqe. "He wopqä ipu, kukñuinä tqä-quenjqä. Hiunji hapä pmeqanğanı, he eequenä, bulumäka anä dunqä äwäpu, bulumäkatä donğitä eeqänäni, eqä bñqä ätuma uwqenjqä. ¹⁶ I etanğı apäkä, Aprähämä iqueqä meqä täsi, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-huñqä iqu a äkiqätä pmetanğı, quväukuä 18 ae äpäukqeqä. Itanğa hiunji hapä pmeqanğanı, Nyi nätmatqä ii a äkiqätänqe, huätä mämamäuqä imqe, ii sunqäwä?" ätukqe.

¹⁷ Iqu e tquanğanı, Iqueqä himä-wiunqä iqu womba naqänänğä iqanğuwä-qe, qokä-apäkä eeqänäni, Jisasi Iqu e imäkätqätanğqenqä yeeqä naqänänğä ikuwi.

*Kukñuä ktqä hñjuaquinqä**

¹⁸ Inğanı Iqu kukñuä hui inä tii ätukqe. "Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñi, ii änäänğä? Nyi kukñuä ktqe, äkitanı tmqäwä? ¹⁹ Ii tiinjä. Ämaqä hñqu zä-guawä† piikä wänqe ämetä, iqueqä wäunuä du vowä menqiyä. Qanakndanı,

* 13:17 Matiu 13:31-33; Makä 4:30-32 † 13:19 Jisasi Iqu guawä matqä ikqe. Iqu zä huizinqä ätkqe. Kiqä yoqe, mastetqä.

piikä iinjä ipu, zä enqä-pa naqä tqäuqanqanğa, ynjä iqua äpäpu, äpa du yuuwä imäkñqäuä” ätukqe.

²⁰ Iqu tiinjä-pqe inä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqunä miqeunqe, Nyi kukñuä ktqe, äkitañi tmqäwä? ²¹ Ii tiinjä. Ii nätmatqä änyuämäutñqä imäkätñqä enqä-panjqä. Apäkä hui pälawä kuapänä ämetä, eeqänäñi änyuämäutñqä diñqe, nätmatqä änyuämäutñqä imäkätñqä hmbunä ämetä, naqä-huinyä imäkänqiyä” ätukqe.

Qñqanä wänqä ique, yäpä ingisa peyqänqä†

²² Qänakñi Iqu Jerusälemä timäutñqä äwätäqanğani, Iqu qokä-apäkä du näqñqä ävätä, anä-himqä naqeutä wänqeutä ikämiñqe. ²³ Inğani ämaqä hñqu, “Naqä Iqukiyä, mäpäkoñqä ipñqä häñä iqumuätätñqe, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hmbunä anğu itmeniqätanä?” ätukqe.

I tquanğa, Iqu ämaqeunji tii ätukqe. ²⁴ “Nyi he etqänä. Qänakñi, ämaqä kuapänäñi, Goti Iqunä miqeunqä yanä-tpu ipiyä di, änä mäyqä da ipnuwiqä. Iñiñqe, he anä hänaqä wänqä iuta hipñqenqä yänä qämbiyä. §

²⁵ Anä Kaniqu ävautä, qñqanä ae ämäyeqanğa, he yäpaqä mäñgisa ätqäupu, qñqanä ptqä äqiyäpu tääqä tupnuwiqä. ‘Naqä Iquki, Si qñqanä nauteyä.’ Inäqe Iqu kimañi, tiinjä hetäniqeqä. ‘He äñgisa ti äpquwätiyä-qe, Nyi maqñqeqä.’

²⁶ Inğani he tii tupnuwiqä. ‘Ne Sitä buayä eqä anä äyä änmiñqeqä. Si neyaqä anä-himqä hänaqä näñi ätqäunä, ne näqñqä äyä änätapmiñiqä.’ ²⁷ Inäqe Iqu tii hetäniqeqä. ‘He äñgisa ti äpquwätiyä-qe, Nyi maqñqeqä. He ämaqä suqä quvqä imäkqenjqae, huätä upiyä’ hetäniqeqä.

²⁸ He Aprähama ique, Aisakä ique, Jekopä ique, itanğa hiñuätqä iquau, Goti Hanjuwä Iqunä miqeu pmetanğä hiñuä ae äqunğanğuwänğani, Goti Hanjuwä Iqu henyä hñqäqinyqä huätä hindowätäniqeqä. Iqini he iñqe, kñuä äqäyäpu, hiqanğä mañgtäsqukuä mäuqäpnuwiqä.

²⁹ Inğani ämaqä mäptqä timäuqä ingisanä, mäptqä quveqäqä ingisanä, yunjuä yapqä ingisanä, yunjuä quveqäqä ingisanä iqua, qu äppiyi, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iu buayä hñqä quamä pmapnuwiqä.

³⁰ Qätä nyipiyä! Ämaqä täñğa qua täu yoqä maeqä äpmamipqä iquautanä hñqua, qu yoqä naqä-tänğä timäupnuwiqä. Itanğa ämaqä täñğa qua täu yoqä-tänğä äpmamipqä iquautanä hñqua, qu yoqä maeqä timäupnuwiqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, Jerusälemänqä huäqä äwunmiñqenqä**

³¹ Inġaŋi, Parisi hġqua äwimapiyi, “Heroti iqu äkpäsätŋqä itŋqä-qae, Si anä täuŋi äväma, anä huiunqä uvä” ätukuwi.

³² Iqu kimaŋi tii ätukqe. “He täŋä hindqä iquenyqä äwäpu, Nyaqä kukŋuä tä awä tupiyä. “Tänġatä äwiŋġatäŋi, Nyi dnä quvqä iquau huätä ändowatätmä, ämaqä täŋä-yaqä-täŋä iquau äŋġuä iwimäkmqänä. Inġi hea hġquaqi-hġque päwqanġaŋi, Nyi Nqä wäunġi qäpu imniqeqä’ tupiyä. ³³ Inäqce täŋġatä, awiŋġatä, ä awiŋġa-mändäŋi, Nyi asänä iqa umqänä. Ii tiinjġä. Ämaqce, Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä-tqä iqueni anä hġqäqi päsqce qäyä etaŋġuti, Jerusälemä dunä päsqce qäyunġä” ätukqe.

³⁴ “Jerusälemä, Jerusälemä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä hiŋuä-tqä sinyŋqä dowatqanġqä iquauŋi, hikä pizqä päsqukiyyä. Hea kuapänäŋi, Nyi saqä ymeqä iquauŋi, kukutakisqä kiqä ymeqä itmetä, hikuwä yäpä iqi ämoqumuatetäŋqä-pa, naqä hmbinyä i moqumuatemätmä itŋqeqä. Iiŋä etaŋġqä-qe, he iinqce maenqä enä. ³⁵ Tiinjä timäuniquaqä. Goti Hanjuwä Iqu, heyaqä anġi ävämeqanġa, ii aanqä hiäniqeqä. Itaŋġa Nyi tiinjä etqänä. He qänaknda hiŋuä äŋqänäpu, ‘Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä yoqeta pġanġqä Iqueni, nätmätqä äŋġui äwimenġiyä’ ätäpiyänġanġe, hiŋuä maŋġŋqä iqäpnuwiqä” ätukqe.

14

Hiunġi hapä pmeqänġa, ämaqeu äŋġuä wimäkqenqä

¹ Sämbatqä hiunġi hapä pmeqä hġqueni, Jisasi Iqu ämaqä naqä Parisitaŋä hġqueqä anä iu buayä nätnqä uwqanġa, qu “Iqu änä-änä imäkänġutiyyä” tpu, hiŋuä äŋġuänä äqumbu äpmamiŋuwi. ² Inġaŋi ämaqä huiwä ppkä päpmakeyqä hġqu, Jisasi Iqu-täŋä qäqiqi äpmamiŋqe. ³ Jisasi Iqu ique hiŋuä äqunäqce, ämaqä kukŋuä-suqenqä näqŋqä iquautä, Parisi iquautä, quwqä suqä du kimaŋi, yatŋqä tiinjä äwikqe. “Hiunġi hapä pmeqänġaŋi, ne ämaqä täŋä-yaqä-täŋä iquauŋi, äŋġuä iwimäkatuŋquätanä, qäyä hiätŋqätanä?” ätukqe. ⁴ Iqu yatŋqä e vqanġa, qu kima mätquä ipu äpmamiŋuwi. Iwä Iqu ämaqä ique a äwqätätä, äŋġuä iwimäkäqce, hiŋuinä äqunäwatqce.

⁵ Iiŋä imäkäqetani, iquauŋi tii ätukqe. “Ämaqä hesanġi hġqu hiunġi hapä pmeqänġaŋi, iqueqä ymeqä-pqä, ä iqueqä bulumäka-pqä qua hovqä eqä-huanġä täutaŋġqä bu äpäquveqätqce, iqu iqueni maqänä ioqäpimenġutiyyä, ä hiŋuinä qunänġutiyyä?” ⁶ Iqu e tquanġa, qu kimaŋi änä mätquä ikuwi.

Kukñuä ktqe, zä-hawiu pmeqenqä

⁷ Inğanı Jisasi Iqu, ämaqä buayä bñqä ätimäukuwä iqua, zä-hawä änguä iunqä äyä wiñganđi äqunäqe, kukñuä ktqä tii ätukqe. ⁸⁻⁹ “Ämaqä hñqu apäkä metñqä itä, ymisañä naqänänñä imäkätä, si hñquki tääqä ktqanğutqe, zä-hawä kiñganänñä iqueu, mäpmeqä pa iqätñqä. Si iu äpmeñi, ämaqä yoqä naqä qonqä hñqu ätimäuqanğutqe, ämaqä ymisañä imäkätqä iqu, ‘Zä-hawi, yoqä naqä qonqä ique wiyä’ ktäniqeqä. Inğanı si womba itnä, zä-hawä yäpakä bu pmatñqä utunıqä. ¹⁰ Ämaqä hñqu si tääqä ktqanğa äunı, zä-hawä yäpakä bu pmeqätñqä. Itanğa ämaqä ymisañä imäkätqä iqu, äpätä, ‘Nyämaqä iquki, si äpätñä zä-hawä kiñganänñä täu pmayä’ ktäniqeqä. Inğanı si ämaqä ymisañä anä änäpiyä iuqä hiñuä iqisañi, yoqä naqä qondñiqä. ¹¹ Qakui tiinjqä. Ämaqä hñqu iqueqä yoqe haqeqä mamänğanğutqe, Goti Iqu iqueni mäñdi kittqiyänqiyä. Itanğa ämaqä hñqu iqueqä yoqe mäñdi äkittqänğqe, Goti Iqu iqueqä yoqe, yänä imäkänqiyä” ätukqe.

Ämaqä ymisañä naqä bñqä, tääqä tqenqä

¹² Inğanı, ämaqä ymisañä imäkätä tääqä ätukqä iqueni, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Si ymisañä hui anđu imäkätñänğanđi, tqä näueqä iquaunqä, tta-tunğuağaunqä, sämaqä iquaunqä, ä tqä anä-tänñä qäqiqinñä mbqä kuapänänñä-tänñä iquaunqä, tääqä matqä isñänğeqä. Si iquau tääqä tqanğtqe, qänakñi qu sinynqä tääqä äktpu, buayä saqä äwisqenqä, qu kima ktappnuwiqä. Iinñqe si iquaunqä tääqä matqä ma iqätñqä. ¹³ Si ymisañä naqänänñä imäkätñänğanđi, ämaqä nätmätqä maeqä iquaunqä, huiwä quvqä iquaunqä, yukä quvqä iquaunqä, hiñuä quvqä iquaunqä tääqä tquatñqä. ¹⁴ Ämaqä iqua, si kimañi änä mäktapqä ipnuwiqä. Iinñqe, si aquvänä iqätñqä. Qakui tiinjqä. Ämaqä jänänänñä iqua anđu vauqanğuwänğanđi, Goti Hanjuwä Iqu ymisañä iinqe, kima ktapäniqeqä” ätukqe.

*Kukñuä ktqe, ymisañä naqenqä**

¹⁵ Inğanı ämaqä, Iqutä buayä anä änäpu äpmapiyä hñqu, qätä iinñä äwiyäqe, Ique ätukqe. “Qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeu buayä änäpu pmapnuwä iqua, qu aquvänä ipñqäuä” ätukqe.

* 14:14 Matiu 22:1-10

16 Iqu e tquanga, Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. “Ämaqä hñqu ymisanä naqä imäkäniqä diñqä kñuä indqänätä, ämaqä kuapänä ätimäupu buayä bnuwä diñqä tääqä tquäniqeqä. 17 Hiunji atäunuä itqä iqu, äyä timäuqanğani, iqueqä wäunuä-wiyqä iqueni, ämaqä, iqu ätuätqä iquauñqä äwätä, ‘He bpiyä. Ymisanä näwinyänjqä’ tuäniqä diñqä dowatäniqeqä” ätukqe.

18 “I etanği ämaqä eeqänänğä iqua, qu hñqunä-hñqunä, ‘Nyi mapqä ymqänä’ tupnuwiqä. Ämaqä hñqu tiñğä tuäniqeqä. ‘Huäqä kiñğä änuñğiyä. Nyi äpmqä etanğqä-qe, wäunuä hñqu mbqä ae iqäqä etanği, hiñuä qunmqä umqänä.’ 19 Hñqu, ‘Huäqä änuñğiyä. Nyi äpmqä etanğqä-qe, bulumäka 10 wäunuänğqä mbqä ae iqäqä etanği, nyi iquauqä wäunuñqä yamwiqä wimqä umqänä.’ 20 Hñqu, ‘Nyi apäkä ae ämeqä etanği, mapqä ymqänä’ tuäniqeqä” ätukqe.

21 “Qu i tquanguwänğani, wäunuä-wiyqä iqu äpäqe, iqueqä naqä iqueni, ‘“Mapqä yanqunä” ändqäuä’ tuäniqeqä. Inğani naqä iqu äwqä tnänğä wiñğanğa, wäunuä-wiyqä iqueni, ‘Anğ-himqä täunji, hänaqä naqä iutä, wänğqä iutä maqänä äwätnä, ämaqä nätmätqä maeqä iquau, huiwä quvqä iquau, hiñuä quvqä iquau, yukä quvqä iquautäñi, ätuma yapiyä’ tuäniqeqä.

22 Itanğa qänakñi, wäunuä-wiyqä iqu, ‘Naqä iquki, si ändñä-panğä iinji, nyi ae imäkqänä. I etanği, anğ yqänä iqänänä’ tuäniqeqä. 23 Inğani naqä iqu, ‘Anğ-himqä täutanğä yäpaqänğisani, hänaqä naqeutä, wänğqeutä äwätnä, qokä-apäki, qu äppñqänä kukñuä yänänäqñqä tuvä. Nqä anğ täunji, ämaqä kuapänä pmapñqä änyinğiyä. 24 Nyi si äktqänä, ämaqä nyi tääqä ganä ätukqä iqua, qu nyaqä buayi mämeqä naqä-qakuänä ipñqäuä’ tuäniqeqä” ätukqe.

Jisasi Ique qänaki wiññqä iqua, kñuä ganä indqänğenqä†

25 Qänakndanği qokä-apäkä kuapänänği, Jisasi Iqutä qanğ anä äwäpiyä iunji, Iqu tuwänği hiñuä ämoqunäqe, iquau tii ätukqe. 26 “Ämaqä Nyinyqä äpätäqä hñqu, kunaqä-kunuñuauñqä, ymeqä-apäkiunqä, kätä-känğuağaunqä, känanyi-känapqauñqä, iqueqä hänğ-pmeqä-pqenqä kñuä kuapänä indqänätä, yqänä äpätñqe, iqu Nyaqä wäunuä-nyiyqe, mäpmeqä yänğiyä. 27 Itanğa ämaqä hñqu, zä-huätatä huñqä iqueqe mämiwäuqä itä, Nyi qänaki mänyivändqä itqe, iqu Nyaqä wäunuä-nyiyqe, mäpmeqä yänğiyä” ätukqe.

28 “Ämaqä hesanjä hñqu, anjä quäuqä hñqu mätätñqä itqe, iqu änä imäkäniciyä? Iqu ganäñi, ‘Nyi anjä iquenqä mbqe, qäyunä ämetmdiyä?’ kñuä indqänätä, quamä äpme, anjä ique mätätñqä mbqe iwäsäunqiyä. 29-30 Ii tiinjia. Iqueqä mbqä homä etanji, anjä ätenjinä iqutetqä etanqutqe, ämaqä hinuä äqumbiyä iqua, qu ique tä äsuäpu, äkasuwä tii tññqäuä, ‘Ämaqä tqu anjä ique imäkqe, iqu qäpunä mimäkqä iqueqä’ tññqäuä” ätukqe.

31 “Tiinjä-pqe inänji. Ämaqä anjä-himqä hñquesanjä miqä hñqu, anjä-himqä huiziquesanjä miqä hñquenyqä mäkä huinyiyñqä wätñqänqanji, iqu äänä imäkäniciyä? Iqu quamä ganä äpme, ‘Nyaqä ämaqe, 10,000 inänjqä. Iqueui, 20,000 iquaiqä. Nyaqä ämaqä iquatä nyitä, ne ämawqätanquatiyä, mämawqätäuqä yanquatiyä?’ kñuä indqänänqiyä. 32 Itanqa iqu tiinjä yänqiyä. ‘Nyitä nyaqä ämaqä iquatäñi, ne änä mämawqätäuqä yanqunä’ kñuä vqanqutqe, iqueqä mäkä-huñqä iqua kinjä nämä päqtätanquwänqanji, iqu ämaqä hñquau kukñuä yamwiqä ipu, mäki mäñdi kittqäpñqä diñqä dawatänqiyä.

33 Inäqce, heyaqä awä iqisanjä hñqu, iqueqä nätmätqä eeqänänññqä tuwä mäwiyqä iqäqce, iqu Nyaqä wäunjuä-nyiyqä mäpmeqä yänqiyä” ätukqe.

Hakä ätquänqce, maeqenqä†

34 I ätuäqce, Iqu tiinjä-pqe inä ätukqe. “Haki, äñguiqä. Iinjä etanji kiqä ätquänqä qäpu heqanqutqe, hakä ätquänätñqce, anqumä äänä timäuniciyä? 35 Haki kiqä ätquänqce hma eqäqce, tä wätakä wäunjuä iu ymisanjä haqeqä äquvatetunquä-panji, mäquvateqä yanqunä. Itanqa yaqeqä yäätä naqä-huinyä imäkätanä wäunjuä iu buayä haqeqi mäquvateqä yanqunä. Hakä iinj, ne bi tnämanqunä. Ämaqä qätä-tänjä iqua, kukñuä iinjce kñuä äñquänä indqämbyä” ätukqe.

15

Kukñuä ktqä, sipsipqä imatñqenqä

1 Hiunji hñqueni, ämaqä mbqä motauqä iquatä, suqä quvqä imäkqä iquatä, Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi kukñuä qätä wipñqä äpkuwi. 2 Inqanji Parisi iquatä, kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Jisasi Iquenyqä manjä qeiqi tii ätminjuwi. “Ämaqä suqä quvqä imäkqä iqua, Iqu-tänjä qäqiqi wimeqanquwänqca, Iqu iquau yeeqä itmetä, buayä

† 14:33 Matiu 5:13; Makä 9:50

anä änätqäñuwiqä” ätñguwi. ³ Iñqe, Jisasi Iqu kukñuä ktqä tqu ätukqe.*

⁴ “Hesañä hñqu sipsipqä 100-täñu emitätqe, hñqu imatnätqe, iqu hiñuinä qunäniqiyä? Oeyä, iqu huiziquaunji qamqä änmipqä iqi äväma, kiuänänjä ävämetqä ique ämoqumuetñqä diñqä, qävqäñqä wäniqeqä. ⁵ Iqu ämoqumueqe, quamä äkiwäwa äpätä, aquvänä yäniqeqä. ⁶ Iqueqä anä iqi ätimäutäqäñganji, iqu iqueqä näueqä iquaunqätä, iqueqä anä-tänjä qäqiqiñä iquaunqätä, tääqä tii tuäniqeqä. ‘Nyaqä sipsipqä imatñgqe, ñqä-näuä ae ämoqumueqäqenqe, he nyitä aquvänä anä yatunqeqä’ tuäniqeqä.

⁷ Nyi tiinjä etqänä. Iinjä iqua aquvänä kuapänä iquwä-panji, enätqä qäukuä yäninjä iqua, ämaqä suqä quvqä imäkkä hñqu, kñuä äkunmäknätä, iqueqä suqä quvqe ävquatämäuqetani, qu aquvänä kuapänä asä inä ipñqäuä. Ämaqä suqä jänänänjä imäkkä iqua, quwqä kñuä makunmäkñqä etanğä, kuapänänjä qäyä etanğqä-qe, enätqä iqua iquaunqeqe, aquvänä asänänji miqä ipñqäuä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, mbqä ätivämäuqenqä

⁸ “Tiinjä-pqä inänji. Apäkä hui iyyqä mbqä-hikä äñguänänjä ¹⁰ ämamatätqe, hñqu ätivämäutqe, ii äänä yäniqiyä? Ii iyyqä mbqe anji metñqe, hiqitä ämäsäutä, tä äyäqunätä anji siyä äpitä, ique ämoqumuetñqäñganqe, hiñuä äñguänänjä qunäñqiyä. ⁹ Iyyqä mbqe ae ämetqäñganji, ii kiqä käyämaqä iuaunqätä, iyyqä anä iqinjunqätä, tääqä tiinjä tuäniqe. ‘Nyaqä mbqä ätivämäuqä-qe, ae ämeqänä. He nyitä yeeqä anä yatunqeqä’ tuäniqeqä. ¹⁰ Nyi he etqänä. Iinjä iua aquvänä kuapänä iquwä-panji, enätqä qäukuä yäninjä iqua ämaqä suqä quvqä imäkkä hñqu kñuä äkunmäknätä, iqueqä suqä quvqe ävquatämäuqetani, qu aquvänä kuapänä asä inä ipñqäuä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, kaniqenqätä, hikñuä iquaquinqätä

¹¹⁻¹² I ätuäqetani, kukñuä ktqä hñquququ tiinjä-pqä inä ätukqe. “Ämaqä hñqu ymeqä qokä hñquaqu-tänjä emitätqe, ymeqä qänakñä iqu kanmä tii tuäniqe. ‘Apä, saqä nätmätqe iwäsäutnä, ñqe tänğa dapiyä.’ Inğanji kaniqu yquayi iwäsäutä, iqueqe äväniqe. ¹³ Inji hñganqä miqä, yquayä maqänä ämeqe, anä kinjä nämqä äwäqe, suqä quvqä iuta, iqueqä mbqä maqänä-maqänä tnämäuniqe. ¹⁴ Iqueqä mbqä qäpu eequnäqe pmetanğa,

* 15:3 Matiu 18:12-14

qua iuñi buayä dä naqänänjä timäuqanğa, iqu nätmatqä eeqänänjinqä äwa yäniqeqä. ¹⁵ Inğanı iqu ämaqä iqisanjä hñqueqä wäunüä-wiyqä-qu hiätñqä wimeqanğa, ämaqä iqu iqueqä yaqueqä miquätñqä dowatäniqe. ¹⁶ Ämaqä, ique ymisanjä wipñqe, aañqä etanği, iqu yaqueqä täpqä-pa nätqätanğa äqunäqe, iqu hui ämetä nmätä yäniqe.

¹⁷ Inğanı iqu kñuä jänäni indqänätä, iqueqä-kiuä tii tnäniqe. ‘Apiqueqä wäunüä-wiyqä eeqänänji, qu buayänqä äwa miqä ipu, kuapanä änatqänäuä. Inäqe nyi täu äpmamänğanı, buayä dä naqänänjä äpäkonätqänänä. ¹⁸ Nyi täqini äväma, ñqä apiquenyqä anği äumi, tii tumqeqä. “Apiquki, nyi suqä quvqe, Goti Hanjuwä Iqueuätä, saqätä hiñuä iqini ae imäkqeqä. ¹⁹ Täñğanı nyi tqä ymeqä anğüä-qunä hmanjqä. Iñinqe, ‘Si ñqä ymequkiyä’ mandqä manä. Nyi tqä wäunüä-kiyqä hñqunä-mända emqä pmuatenjitñqeqä” tumqeqä’ tnäniqe. ²⁰ E ätnäqe, iqu añä-himqä iuñi ävämañi, kiqä kaniquenyqä wäniqeqä.

Inğanı ymeqä-qu kiñä nämä yqänä pätqätanğa, kaniqu hiñuä äqunäqe, kiqä ymeqä iquenyqä huäqä kiinjä wunğanğuti, tnänjä äwäqe, atukuä ämaitä, quneqä väniqeqä. ²¹ Iqu i iqanğa, ymeqä iqu kanmñi tii tuäniqeqä. ‘Apiquki, nyi suqä quvqe, Goti Hanjuwä Iqueuätä, saqätä hiñuä iqini ae imäkqeqä. Täñğanı nyi tqä ymeqä anğüä-qunä hmanjqä’ tuäniqeqä.

²² Iinjä iäqe, kaniqu iqueqä ämaqä wäunüä-wiyqä iquau tuäniqeqä. ‘He nyaqä gquä quäuqe, maqänä äma äpäpu, wiyätäpu, gue iqueqä hipa hitäunüä hñque muasmepiyi, yukä qutatä huiqä bu hñqu muasmepiyä. ²³ Itanji he äwäpu, bulumäka meqä yänänäqñqä ique, ätma äpäpu päkpiyä. Ymisanjä naqänänjä imäkätanä, hääwä ätätanä, aquvänä yatunquänänjä’ tuäniqeqä. ²⁴ ‘Quati tiinji. “Nyaqä ymeqä tqü ae äpäkonänñqeqä” tmä itñqe, iqu anğu ävauqiyä. “Mämoqumueqänqä äukqeqä” tmä itñqe, iqu anği ätimäuqiyä’ tuäniqeqä. Qu iinjä ipiyitanı, himnunüä ipu aquvänä ipnuwiqä.

²⁵ Qu e imäkqanğuwänğanı, ymeqä hitmqä iqu wäunüä imä äpmamitätqe, anği äpätä kiqä añä-tänjä qäqi ätimäuqe, hääwä qätä äwiyätä, quvaqä himnunui qätä wiyäniqeqä. ²⁶ E äwiyäqe, iqu wäunüä-wiyqä hñque tääqä ätuätumetä, iquenji tii tuäniqeqä. ‘Ii sunqä imäkätqänäuä?’ ²⁷ I tqanğa, wäunüä-wiyqä iqu kimañi, tii tuäniqeqä. ‘Tqä tunğuequ anğumä pqanği, tñiqu bulumäka meqä yänänäqñqä ique äpäsqiyä. “Nyaqä

ymeqä iqu änguä äpmenqä äpqiyä” kjuä vqanqi, aquvänä itanjqä’ tuäniqeqä.

²⁸ Ymeqä hitmqä iqu qätä iinjä äwiyäqe, äwqä tnänjä wiŋganquti, anä yäpä yängisaŋi mäpeyqä yäniqeqä. Kaniqu yäpaqängisa ätimäuqe, ymeqä-queqä äwqe, yuŋuä itmäketŋqe, kukjuä ängui ganä tuäniqeqä. ²⁹ Inäqe kaniquenji tiinjä tuäniqeqä. ‘Änäängä? Quväukuä kuapänäŋi, nyi wäuŋuä-kiyqä heŋŋŋqä enqä-panä äpmamä, saqä kukjuä huätä mämamäuqä itŋqeqä. Inäqe nyi ŋqä nyämaqä iquatä, ymisaŋä naqä imäkätanä himnuŋuä yatunqwe, si yaqueqä meme meqä hŋqu, mänapqä itqänjqä’ tuäniqeqä. ³⁰ ‘Tängaŋi tqä ymeqä näŋu, saqä nätmatqä eeqänäŋi, apäkä qanä ikiqä iquau qäpunä äväqe, angu pqanqa, si iquenyqä bulumäka yänänäŋqä ique äyä päkinyä’ tuäniqeqä.

³¹ I tquanga kaniqu tii tuäniqeqä. ‘Ymeqä iquki, hea ique-iqwenji si nyitä anä äpmenjqä. Nyaqä nätmatqä eeqänäŋi, sitänä äyä äwinä. ³² Inä etanqi täŋgaŋi, ne äwqä yeeqä itanä pmetunqweqä. Ii tiinjä. Tqä tunqwequ ae äpäkoŋqwe, angu ae ävauqiyä. Iqu mämoqumueqänqä äukqe, anqi äpätä nesä anä äpmeqiyä’ tuäniqeqä” ätukqe.

16

Kukjuä ktqä, wäuŋuä miqä quvqä imitätqä iquenqä

¹ I ätuäqetaŋi, Jisasi Iqu Iqueqä wäuŋuänqä ämotquamiŋqä iquauŋi, tii ätukqe. ‘Ämaqä nätmatqä kuapänänjä-tänjä hŋqueqä nätmatqä iuŋi, ämaqä hŋqu ämitä pmetäniqeqä. Ämaqä hŋqua äquvepäpu, ämaqä naqä iquenji tii tupnuwiqä. ‘Ämaqä tqä nätmatqä eeqänänjiu miqä iqu, hiŋginäwa eeqä änatqänä.’ ² Ingaŋi ämaqä naqä iqu, iqueqä ämaqä iquenji tääqä ätuätumeqe, ‘Änäängä? Nyi sinyqä kukjuä quvqä hui qätä äwiyänqeuä. Nyaqä nätmatqä eeqänäŋi, nyi saqä hipa iu ekqe, si äänä ämitqänŋŋqe, änguänänjä iwäsäutnä, pipa äqiyäma dapiyä. Nyi si quvqänänjä äkqänänqä-qae, nyaqä nätmatqä eeqänänjä iuŋi, ämiqä mäpmeqä isŋqinyä’ tuäniqeqä.

³ I tquanga iqu kiqä-kiuä tiinjä tnäniqeqä. ‘Naqä Iqu huätä nändowatätŋqä iqäqe, nyi äänä imäkmqäwä? Nyi qua ptmqe, yänänäŋqwe maiqunji. Nyi ämaqä hŋqua yätamäqä nyipŋqä, yatŋqä imqe, womba nyinänqiyä. ⁴ Nätmatqä nyi täŋga imäkmqä diŋqe, näŋŋqä ae ämeqä. Nyi nätmatqä hui imäqanqmdqe, ŋqä naqä iqu nändowatqanqanji, ämaqä hŋqua indmepu, iquauqä anä duŋqä ändma upŋqäuä’ tnäniqeqä.

⁵ Näqñqä ae ämeqetani, iqu ämaqä quwqä naqä iqueqä nätmatqä hiñginäwa ämakuwä iquauñi, tääqä hñqunä-hñqunä tuätumeniqe. Ämaqä kinganä wimeqanñqä iqueni, ‘Si nätmatqä hiñginäwani, äänä ämakñäwä?’ tuäniqeqä.

⁶ Yatñqä iinñä vqanña, iqu kimañi, ‘Nyi nätmatqä hiñgini, kuañä-häkä olipqä eqä aowi, 100 täqä ämakqeqä’ tuäniqeqä.

I tquanña iqu, ‘Si quamä maqänä äpmetnä, pipa nätmatqä hiñginäwa meqanñä äqiyäpu ekuwi, ämetnä, 50 qiyä’ tuäniqeqä.

⁷ Qänakndani iqu hñque-pqä yatñqä inä ävätä, ‘Si nätmatqä hiñginäwani, äänä ämakñäwä?’ tuäniqeqä.

Iqu kimañi, ‘Nyi kuä-witqä qae, hiñginäwa 100 ämakqeqä’ tuäniqeqä.

I tquanña iqu, ‘Si pipa maqänä ämetnä, 80 qiyä’ tuäniqeqä.

⁸ Qänakndani, ämiqä quvqä iqu kñuä qeiqinyä indqänätä imäkqanñqeqä, iqueqä naqä iqu, iqueqä yoqe haqeqä vauqumuatäniqe. Ämaqä suqä qua täuñiñqä qänaknä itqänuwä iqua, kñuä qeiqinyä indqänäpu imäkäpiyi, ämaqä qutänä asänänä iquau ämäwqätäutqänuwi. Ämaqä, suqä we-huñqä-tänju qänaknä itqänuwä iqua, kñuä qeiqinyä mindqänqä ipu, imäkätqänuwiqä” ätukqe.

⁹ “Nyi he etqä. Mbqä quvqä qua täutanñi ämapiyitani, heqä näueqä imäkmbu. He iinñä imäkpiyä dutani, mbqä hma eqanñi, ga he anñä hea ique-ique pmeqä yäñu timäuqanñuwänñani, qu henyqä aquvänä ipnuwiqä” ätukqe.

¹⁰ “Ämaqä nätmatqä wänñqä isuañi äñguänänñä ämitñqä iqu, iqu nätmatqä naqänänñä-pqä iunñi, äñguänänñä miqänä. Ämaqä nätmatqä wänñqä isuañi änä mämiqä iqu, iqu nätmatqä naqä-pqä iunñi, änä mämiqä yänä. ¹¹ Inñi tiññi. He mbqä quvqä qua täutanñä di änä mämiqä imipqe, nätmatqä äñguänänñä mipñqe, tqu hitapanñiñqe? Aanqeqä. ¹² He ämaqä hñqueqä nätmatqä äñguä mämiqä imitpqe, nätmatqä hiqä hiätñqä di, tqu hitapanñiñqäwä? Aanqeqä” ätukqe.

¹³ “Ämaqä kiuänänñä hñqu, ämaqä hñquaqunñi, wäñuñä änä mäwiñqä yänä. Iqu iinñä itäqe, hñquenyqänä äwinyätä, huiziquenyqe, äkasuwä ätätä mäwiñqä yänä. Hñqueni, iqueqä kukñui qätä äwiñqä, huiziqueni, tuwä wiyänä. Itanñi he Goti Hanjuwä Iquenyqä qänaknä ipiyi, mbqä iquenyqe qänaknä miqä ipñqeqä” ätukqe.

Kukñuä-suqenqätä, Goti Iqunä miqenqätä

¹⁴ Jisasi Iqu e tquanğa, Parisi iqua, mbqenqä äwinyminqä etanğı, qu kukñuä eeqänäni qätä äwipiya, tä sisäwqä ipu, Iquenyqä äkasuwä ätminjuwi. ¹⁵ Iqu iquaunı, “Ämaqä qu henyqe, ‘Ämaqä suqä jänänäni imäkqä-quaiqä’ kñuä vätnqenqe, he kiinjä enğıyä. İnjä etanğı nätmatqä eeqänänjä hiqä äwqä yäpä ingisatä, hiqä kñuä indqänqä iutä äwinqenqe, Goti Hanjuwä Iqu näqnqä eä. Nätmatqä ämaqä iqua ‘änğuanänjiqä’ kñuä ävänqe, Goti Hanjuwä Iqu quvqä äqunänä” ätukqe.

¹⁶ “Hea Jonä iqu änyä mapqänğanqe, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqenqätä, iqueqä hiñuä-tqä iqua äqäkuwinqätä, awä ätqa äpminjuwi. İnjä etanğı Jonä iqu äpkqeta tänğanqe, qu Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqä awä ätqa äpätqänjuwi. İnjä ämaqä eeqänänjä iqua, anjä Goti Hanjuwä Iqunä miqenqä pepñqä, yänjä äqänätqänjuä.

¹⁷ Qäukuitä quaetäni, äwa yänä. İnjä etanğı Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqä iutanı, hui qui mimäkñqä yänqiyä. Oeyä.

¹⁸ Ämaqä hñqu iqueqä apäki ävquatämäuwa, apäkä hui-mända ämetqe, iqu suqä quvqä, huiwä yanjä ikiqe imäkqi. İnjä ämaqä hñqu iqueqä apäki ävquatämäuqanğa, qänakñi ämaqä huizi hñqu apäkä asä ii ämetqe, iqu-pqe asä inänji. Iqu suqä quvqä, huiwä yanjä ikiqe, imäkqiyä” ätukqe.*

Ämaqä mbqä-tänjä iquenqätä, Lasarusi iquenqätä

¹⁹ E ätuäqetani, tii ätukqe. “Ämaqä nätmatqä kuapänänjä-tänjä hñqu äpmaminqe. Hea ique-iqueni, iqueqä ämuasmänqe, gquä ipisqetä†qäkä änguanänjitä imäknä äpme, buayä ängüä dinä ängmanminqe.

²⁰ Iqueqä anjä qñqanä-tänjä iqini, ämaqä nätmatqä maeqä, wätanqä kuapänä-tänjä hñqu äpmaminqe. Iqueqä yoqe, Lasarusi ique. ²¹ Iqueqä kñuä iqä imni, ‘Ämaqä nätmatqä kuapänänjä-tänjä tqu, ymisanjä hitunjuä änänjuämäqanğutqe, ämetmä nmqeqä’ kñuä vqanğı äpmaminqe. İnjä pmetanğa, hiveqä iqua äpäpu, iqueä wätanqe tewä äpnminjuwiqä.

²² Qänakndanı Lasarusi iqu äpäkonğanğa, iqueqä quuvqe, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iqua ätuma äwäpu, Aprähämä iqutä anä äpmuatekuwi. İtanğa qänakndanı, ämaqä nätmatqä kuapä-tänjä iqu äpäkonğanğa, qu iqueä huiwi qua äptekuwi. ²³ Iqueqä quuvqe, ämaqä pizqä

* **16:18** Matiu 5:31-32, 19:1-12; Makä 10:1-12 † **16:19** Ämaqä ingä äpmaminjuwi, gquä ipisqenqä ‘İ gquä änguanänjä, huiziquau ämäwqätäunä’ kñuä indqänminjuwi.

iquauqä anä iu äpme, hanjä-iqä naqänänjä ämakmanmiŋqe. Iqu iinjä itäqä imdanj, hiŋuä haqä yätu äqunätä, Aprähamä iqu kiŋä yämä, Lasarusi iqutä anä äyä pmetanġinyä äqunġqe. ²⁴ Inġanji iqu, ‘Iyää apä Aprähamä iquki, nyi tä täu äpmami, tänjä-hunġä naqänänjä ämetqänjä. Si nyinyqä huäqä kunġanġuti, Lasarusi ique dowati, iqu iqueqä hipa hitäunuä hŋqu eqä du äyämetä, nqä tewä täu ptqiyenjiyätŋqäüä’ ätukqeqä.

²⁵ Iinjä tquanġa Aprähamä iqu kimanji, tii ätukqe. ‘Nqä ymeqä iquki, änä äpmämiŋiyiŋqä kŋuä indqänä. Si qua bu äpmamiŋanġanji, nätmätqä anġuanänji anġmanätqätanġanġa, Lasarusi iqu nätmätqä quvqe ämanmiŋqe. Iinjŋqe täŋġanji, anä täunji, iqu anġuä pmetanġa, si tänjä-hunġä naqänänjä iinjä makmanġtŋqe. ²⁶ Tiinjä-pqe hiŋuä qunyä. Hesänjä nesänjä awä iqinji, suä naqänänjä iqu äptnä, ämaqä täŋġisanjä hŋqu henynqä pätnqä wiŋġanġutqe, änä mapqä yänä. Itanġa ämaqä inġisanjä hŋqu nenynqä, änä mapqä yänqiyä’ ätukqeqä.

²⁷⁻²⁸ I tquanġa, iqu kimanji, ‘Apä, nyi si yatŋqä äkiyqä. Lasarusi iqu nqä apiqueqä anä dunġä äwätä, nqä tatqä-guäka paipqä iquauŋi, kukŋuä tä awä tuätŋqä dowati. Iqua-pqe anä nyi äpmeŋqä täunqä äpäpu, huiwä tänjä-hunġä meqä diŋqä ätqänä’ ätukqeqä.

²⁹ Ga, Aprähamä iqu, ‘Qu bukä Mosisi iqu äqäkqetä, bukä Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä-tqä iqua äqäkuwitä ämeŋä. Qu kukŋuä ii qätä äwiyäpu, qänaknä ipŋqäüä’ ätukqeqä.

³⁰ Iwä iqu tii ätukqe. ‘Apä Aprähamä iquki, iinjä änä matimäuqä yänä. Ämaqä ae äpäkonätqä hŋqu, ävautä iquau wimeqanġutqe, iqua hiŋuä äqumbiyi, kŋuä äkunmäknäpu, quwqä suqä quvqe ävquatämäupŋqäüä.’

³¹ Inġanji Aprähamä iqu kimanji, ‘Ii tiinjä. Iqua Mosisi iqueätä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä-tqä iquauqätä, kukŋui qätä mäwiyqä iqanġpqe, ämaqä ae äpäkonätqä hŋqu qua duta ivatuwanġanġa, qu quuvqä maeqiyqä ipŋqäüä’ ätukqeqä” ätukqe.

17

Suqä quvqenqätä, quuvqä heqiyqenqätä, wäunjuä-wiyqenqätänji

¹ Inġanji Jisasi Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauŋi, “Ämaqe, qu suqä quvqä du quanjä päkmbŋqenqe, nätmätqä huitanjä-huitanji wimeŋqiyä” ätukqe. “Injäqe, ämaqä suqä quvqä iinjä äma äpätä ävätqä iqu, hanjä-iqä menä. ² Itanġa ii tiinjä. Ymeqä täutanjä hŋqu, ämaqä hŋqueuä suqä quvqä imäkqanġqä du hiŋuä

äqunätä, asä iinjä imäkätä quannä päkngangutqe, ämaqä suqä ipäqiyqä iqueni, hanjä-iqä naqänänji äwimenä. Ämaqä hñqua, hikä naqänänjä hñqu ämepu, iqueqä hiñjuä-qo iu guä äkiqiyepu, eqä-huänjä bu tnämäupqe, ii hanjä-iqä asänänjä hmanjqä. Inäqe hanjä-iqä ique äwimeniqä iqu, iqueni aanjä naqänänjä ämäwqätäunqiyä” ätukqe.

³ “He hiqä-hiuä hñqunä-hñqunä änguanä mimbiyä. Tqä tta-tunguequ suqä quvqä imäkqangutqe, si, iqu iqueqä suqä quvqä imäkqenqä jänä imäknätñqä tutñqe. Iqu kñuä äkunmäknätä, suqä quvqe hämänä ävquatämäuqangutqe, si äwqä hanjuä imäknätñä, hui äkinyänä. ⁴ Ga hiunji hñqueni, iqu suqä quvqä 7 ikimäkätä, 7 äkimetä, ‘Nyi kñuä ae äkunmäkñgänä’ ktqangutqe, si iqueqä suqä quvqä kuapanänjä iñqe, äwqä hanjuä imäknätñä, hui kinyätñqeqä” ätukqe.

⁵ Ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, Naqä Iqueni, tii ätukuwi. “Si neqä quuvqä heqiyqe, yänänäqñqänänjä inemäkiyä.”

⁶ Iqu kimanji, “Hiqä quuvqä heqiyqe, guawä piikä isua enqä-panjä, wänqä iinjä etangutqe, he zä-yänjä tqueni, tiñji äñguä tupñqäuä. ‘Si tqä hukä qäsä äyautñä, eqä-huänjä buñqä äwitñä, iqi tqävä’ tquangpqe, qätä heyänqiyä” ätukqe.

⁷ “Ämaqä hesanjä hñqueqä wäunjuä-wiyqä hñqu, wäunjuä duta pqañga, iqueqä naqä iqu iqueni, ‘Si maqänä äptñä, quamä äpmetñä, buayä huinyä’ tuäniqiyä? ⁸ Oeyä, iqu iqueni, ‘Si nyinyqä ymisani näwinyä imäketñä, tqä gquä yappä änyätñä, nmayäqäsiyä. Nyi buayätä, eqätä ganä ganğa, si qänaki dñqänännyä’ tuäniqeqä. ⁹ Wäunjuä-wiyqä iqu ätquangqä-pa iqanğani, naqä iqu ‘änğuiqä’ tuäniqi, ä mätquä yäniqi? Iqu mätquä yänä. ¹⁰ Iinjä etangi he-pqe, he nätmätqä eeqänänjä Goti Hanjuwä Iqu etätqä-pa imäkäpiyi, ‘Ne ämaqä wäunjuä-wiyqä quvqä-quneyqä. Nätmätqä ne imäkätaqe, neqä Naqä Iqueqä kukñuä dunä imäkätunqeqä’ tñqeqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, ämaqä wänyimänqä-tänjä 10 iquau, äñguä iwimäkkqenqä

¹¹ Inğani Jisasi Iqu Jerusälemänqä wätñqänä, qua Sämaliyatä, qua Galilisänjä, awä iqi qanjä äuminqce. ¹²⁻¹³ Iqu anjä-himqä hñque ti timäuqanğa, ämaqä wänyimänqä-tänjä 10 hñqua, Jisasi Iqutä äminanä-tpu äpminjuwi, kinjä nanji ätqeppiyi, Iquenyqä tääqä yänänäqñqä, “Naqä Jisasi Iquki, Si nenyqä huäqä äkunänä” ätukuwi.

14 I tquanḡuwänḡa, Iqu iquau hiḡuä äqunäqe, “He äwäpu, hiqä huiwi hiqäva-imäkqä iquau motquapiyä” ätukqe. Iqu iinä tquanḡqe, qu qätä äwipiwi, qanä wätqätanḡuwänḡa, iquauqä huiwi äḡuä qe imänḡqe. 15 I ipiyitanj, ämaqä iquautanjä hḡqu, iqueqä huiwä iu hiḡuä iqänäqe, tääqä yänänäqḡqä ätätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäutä, anḡi äpkqe. 16 Iqu Jisasi Ique äwimeqe, hipenui Iqueä yukä-tänjä qua mäḡi eätä, Ique “änḡuiqä” ätukqe. Ämaqä iqu Sämaliyatanjä ique.

17 I iqanḡa, Iqu tii ätukqe. “Ämaqä 10 iqua äḡuä ae imänḡuwi, huiziqua äḡgikä? 18 Iqua anḡi äpäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä mamäupḡqe, hmandanä? Ämaqä yäpaqänḡisanjä tqunä imäkqä-qeuä” ätukqe. 19 I ätuäqetanj, Iqu ämaqä iquenj, “Si pämä ätqäutnä, qanä uvä. Tqä quuvqä heqiyqe, anḡumä äḡuä ikimäkqiyä” ätukqe.

Goti Iqunä miqä iqueqä pḡenqä

20 Hea hḡquenj Parisi iqua, Jisasi Ique yatḡqä äväpu, “Goti Hanjuwä Iqunä miqe, äḡḡga timäuninḡäwä?” ätukuwi.

I tquanḡuwänḡa, Jisasi Iqu kimanj, “Goti Hanjuwä Iqunä miqe timäuqanḡanj, qokä-apäki, hiḡḡqä hui atäunjuä eä timäuqanḡqe, hiḡuä mäqunḡuä ipnä. 21 Inj, qu ‘Hiḡuä qumbiyä, täqi täsä äpmenä’ ä ‘Nänj äpmenä’ matqä ipnä. Ii tiinj. Goti Hanjuwä Iqunä miqe, hesä ae äpmenä” ätukqe.

Ämaqeua Ymeqä Ekqä Iqueqä pḡenqä

22 Inḡanj Iqu Iqueqä wäunjuänḡä ämotquaminḡä iquau ätukqe. “Hea qänakndanj, he hea Ämaqeua Ymeqä Ekqä Iqu pmeniqä hḡquenyqe, hiḡuä qumbḡqä kiinjä hinyänä. Iinjä etanḡi, he hiḡuä moqunḡä da ipnä. 23 Qu ‘Hiḡuä qumbiyä! Iqu nänj äpmenä’ ä, ‘Täqi täsä äpmenä’ hitqanḡuwänḡanj, he iquau qänaki mäwivändqä pa iqäpnä.* 24 Iqu äpätnḡänḡanj, nyuauä itä, qäukuä haqä yätuta we im-imä äunätḡqä-panj, Iquesa we asä inä hunäniqe. 25 Iinjä etanḡi Iqu tänjä-hunḡä kuapänä ganä menä. Ämaqä hea tänḡa äpmenuwä iqua, qu Iquenj tuwä wipḡeqä” ätukqe.

26 “Ämaqe, Noa iqu pmetanḡa imäkminjuwä-panjä iinj, Ämaqeua Ymeqä Ekqä Iqu äpätnḡänḡanj, suqä asiqu timäuniqe.† 27 Noa iqu pmetanḡanj, qu ymisänjä änäpu, eqä änäpu, apäkä ämepu, apäkä yanjä änyäpu, iqa wätqätanḡuwänḡa, Noa iqu yimba yätu äpaqukqe. Inḡanj

* 17:23 Matiu 24:23-27 † 17:26 Matiu 24:36-44

eqä huakä naqänänjä ätimäutä, qokä-apäkä eeqänänjä qui imäknguwä. ²⁸ Loti iqu-pqä pmetanğani, asä inä ätimäukqe. Inğani qu ymisanjä änäpu, eqä änäpu, nätmatqä mbqä ipu, mbqänğqä imäkäpu, ymisanjä vowä ikäpu, anjä ämätäpu iminuwä. ²⁹ Itanği, Loti iqu anjahimqä Sotomä iu ävämeqanğa, inğa qänğani, tätä hikätä qäukuä haqä yätutanı, piyä enqä-panjä äquvepäge, ämaqä eeqänänjä pizqä äpäkkqe. ³⁰ Iinğä etanği, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu anjä ätnänjä inğisa timäuqanğani, asä iinğä timäunıqeqä” ätukqe.

³¹ “Hea Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu anği timäuqanğani, ämaqä hñqu iqueqä anjä atääqä yätu äpmamıtätqe, nätmatqä anjä yäpä inğisa witanğqenqe, äpäkäwitä mämeqä yäniqe. Itanğa ämaqä hñqu iqueqä wäunüä imä äpmamıtätqe, anıqınyqä mäwqä yäniqe. ³² He Loti iqueqä apäkinyqe, kñuä anğuanä indqambu. ³³ Ämaqä hñqu iqueqä hänjä-pmeqenğä äwinymitätqe, ga iqueqä quuvqe qui imäkñäniqe. Ii etanği, ämaqä hñqu iqueqä hänjä-pmeqe ävquatämäutqe, iqueqä quuvqe, qui mimäkñqä yäniqeqä.

³⁴ Nyi he etqä. Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu heatqänğa äpätqe, ämaqä hñquaqu iquvanjä naqä-huinyä witanğiyäqe, Goti Hanjuwä Iqu, hñque itmetä, hñquenı hınuinä qunäniqe. ³⁵⁻³⁶ Itanğa apäkä hıaqu snğumetqä quqowä qäyätqätanğiyäqe, Goti Hanjuwä Iqu hui itmetä, huiñı hınuinä qunäniqeqä” ätukqe.

³⁷ I tquanğa, Iqueqä wäunüänğä ämotquaminğä iqua qätä äwıpiyi, “Naqä Iquki, nätmatqä ii äkñgi timäunıñqäwä?” ätukuwi.

Iqu kimanı, “Nätmatqä äpäkonä pizqä witanğqä iunı, ynğä quvqä iqua äpäpu, äpputmäupu anğpnğäuä” ätukqe.

18

Kukñuä ktqä, apäqñqä yatñqä iqa uwqä iinyqä

¹ Iqua Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä hea ique-ique tqäpnuwä dınqätä, ‘Goti Hanjuwä Iqu qätä mäneyqä iqiyä’ ätäpu, enyqä miqä pa ipnuwä dınqätä, Jisasi Iqu kukñuä ktqä tiinğä ätukqe. ² “Anjä-himqä hñqueunı, ämaqä kukñuä jänä imäkqä hñqu pmetäniqe. Iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä zä miqä itä, ämaqä huiunğä kñuä mindqänğqä-que. ³ Apäkä apäqñqä hui-pqä, anjahimqä iu pmetäniqe. Hea ique-iquenı, ii ämaqä iquenyqä äwätä, ‘Ämaqä nyinyqä wiunğä itäqä iqu, qui inyimäkätñqä itqänä. Yätamäkqä nyiyä’ tuäqısqüäniqe. ⁴⁻⁵ Kınğanänı ämaqä jänä imäkqä iqu,

qätä mäwiyqä da iquäniqe. Inji qänakndani, iqu kñuä tiinjä indqänäniqe. ‘Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä zä miqä itmä, ämaqä iquauñqä kñuä mindqänqä qäyä pmetanğä, apäqñqä täsi, nyi hanjä-iqä dapäqisqä-qae, tänğanj, iyyqä kukñui qätä äwimä. Nyi iinj miqä imqe, ii hea ique-ique ändäqisätä, enyqä nyimäkänqiyä’ kñuä indqänäniqeğä” ätukqe.

⁶ Inqe, tiinjä-pqä inä ätukqe. “Ämaqä kukñuä jänä imäqkä quvqä iqueqä kukñui, he qätä wipiyä. ⁷ Qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqu ‘ñeqqä’ ätkqä iqua, qu Iqueqä yätamäkqenqä tääqä, hea ique-ique, hiunji ique-ique tätqätanğuwänğanj, Iqu äpmaka äwäqe, iquauñj, yätamäkqä maqänä mäwqä yäniqätanä? ⁸ Nyi he etqä. Iqu yätamäkqä maqänä väniqe. Inäqe, Ämaquqä Ymeqä Ekqä Iqu äquvepätqänğanj, ämaqä qua täu äpmeñuwi, quuvqä heqiyätqätanğä qunäniqätanä, quuvqä maeqiyqä itqätanğä qunäniqätanä?” ätukqe.

Kukñuä ktqä, Parisi iquenqätä, mbqä motauqä iquenqätänji

⁹ Ämaqä hñqua, qu hñqunä-hñqunänj, kñuä tiinjä indqänminjuwi. “Nyi ämaqä huizi iqua enqä-panjä hmanjqä. Nyi ämaqä äñguä-qunjqä. Qu ämaqä quvqä-quaiqä.” Ämaqä iinjä iquauñj, Jisasi Iqu kukñuä ktqe, tiinjä ätukqe. ¹⁰ “Ämaqä hñquaqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä siyñqä, Iqueqä hiqäva-imäqkä anjä yäpä inğisa penyiyi. Parisi hñqutä, ämaqä mbqä motauqä hñqutä. ¹¹ Parisi iqu pämä ätqäuqe, Goti Iquenyqä tääqe, iqueqä-kiuänqä tii ätukqe. ‘Goti Hanjuwä Iquki, nyi ämaqä huiziqua enqä-panjä-qunä hmanji. Iinjinqe, nyi “änğuiqä” äktqä. Quwä-meqä iquatä, suqä quvqä imäqkä iquatä, ämaqä hñquauqä apäkitä ikiqä iquatä, mbqä motauqä nänju-pqä enqä-panjä-qunä, hmanjqä’ tuäniqe. ¹² ‘Wikä eeğänänjä iquauñj, hiunji hñquaquinj nyi buayä manqänqä imäkätñqe. Nätmatqä eeğänänjä nyi ämetñqe, 10 iwäsäutmä, hñqu Si äktapätñqeğä’ tuäniqe.

¹³ Itanğa, ämaqä mbqä motauqä iqu, kinjä nänj ätqäuqe, hiñui qäukuä yätu moqunqä da yäniqe. Iqu iqueqä suqä quvqenqä womba itä, quikuä ptqä äqänätä, tii tuäniqe. ‘Goti Hanjuwä Iquki, nyi ämaqä suqä quvqä imäk-qunjji. Si nyinyqä qeqä äkimänänä.’ ¹⁴ Nyi tiinjä etqä. Ämaqä tqu, anämqä anği äwätäqänğanj, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqinj, aanjä qäyunänjä-qu hiänniqe. Itanğa ämaqä huiziqu, hmanji. Quati tiinjji. Ämaqä quwqä yoqe haqe mamänğanğuwä iquauñj, Goti Hanjuwä Iqu mändi kittqiyenqiyä. Inäqe ämaqä iquauqä yoqe

mändi kittqnganquwä iquaunji, Goti Hanjuwä Iqu haqä iqä mamäunqiyä” ätukqe.

*Jisasi Iquenqätä, ymeqä wänqä iquaunqätä**

¹⁵ Inğanji qokä-apäki, ymeqä wänqä iquautä, dänjä iquautä, Jisasi Iquenyqä ätuma äpkuwi. Ii, Jisasi Iqu iquaunji hipa haqeqi wiyätñqänä. Inäqce wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, hinuä e äqumbiyi, “Ätuma mapqä pambiyä” ätukuwi. ¹⁶ I tquanquwänqä, Jisasi Iqu ymeqä iquau tääqä ätuätumeqe, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquaunji, tii ätukqe. “Iqua änyimapñqä qäyä äppu, ‘oeyä’ mätquä pambiyä. Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñi, ymeqä täsua enqä-panä isuaueqä. ¹⁷ Nyi naqä-qakuä etqä. Ämaqä hñqu, ymeqä täsua enqä-panä eä, Goti Hanjuwä Iqunä miqe mämeqä imitätqe, iqu iunqe, mäwqä yäniqeqä” ätukqe.

Ämiqä, kuapänänjä-tänjä hñqu, Jisasi Iqutä kukñuä ätñgiyinqät

¹⁸ Ämiqä hñqu Jisasi Iqueni, “Ämotqueqä Änguanänjä Iquki, nyi hänjä hea ique-ique pmeqä mamqe, äänä imäkmqäwä?” ätukqe.

¹⁹ I tquanqä Jisasi Iqu kimanji, “Si ‘Änguanänjä Iqukiyqä’ sunqä dnyä? Ämaqä änguanänji, Goti Hanjuwä Iqunänjqä” ätukqe. ²⁰ “Kukñuä-suqenqe, si näqñqä eänjä. ‘Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä panä. Ämaqä pizqä mapäsqä panä. Quwä mämeqä panä. Kukñuä jänä imäkqä iqueni, qanqä mätquä panä. Tnaqä-tnunjuauqä yäpä iqi qänaknä iqätñqe qä” ätukqe.

²¹ Ga ämiqä iqu kimanji, “Nyi ymeqänqatqä suqä täunji qänaknä iqa äpätnqe, tängä täsuwänä” ätukqe.

²² Jisasi Iqu qätä iinjä äwiyäqe, tii ätukqe. “Si nätmatqä hñquenyqä äwa yqänä itqänjinyä. Tqä nätmatqä eeqänänji, ämaqä hñqua mbqä ipñqä äma äwätinä, mbqä ämetnä, nätmatqä maeqä iquau iwäsäutnä, hmbunä-hmbunä wisñqe. Si iinjä imäkätñi, qäukuä haqä yätunji nätmatqä änguanänji ämatñi. Ii itnitani, Nyi qänaknä nyivändiyä” ätukqe.

²³ Ämiqä iqu iinjä tqanji äwiyäqe, iqueqä nätmatqä kuapänänjä etanqenqä, äwqä hanä äwikqe.

²⁴ Inğanji Jisasi Iqu iinjä äqunäqe, tiinjä ätukqe. “Ämaqä nätmatqä kuapä-tänjä iqua, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iu paquvqe, qeiqinyä manä, yänänqñqeuta paquvqeqä.

* 18:14 Matiu 19:13-15; Makä 10:13-16 † 18:17 Matiu 19:16-30; Makä 10:17-31

25 Kametqä hñqu, qäkä guä ktäpiqä yänä hovqä iu wätñqe, iqu yänänäqñqeutana wänä. Inäqe, ämaqä mbqä kuapätänä iqua, Goti Iqueqä miqeuñqä paqupñqä yänänäqñqe, kametqä iqueqeuñi ämävqätäunä” ätukqe.

26 I tquanñi äwiyäpiyä iqua, “Mbqä kuapätänä iqua yänänäqñqeuñi paqupñqä etanñutqe, ämaqä qui imäkñätqañuwitani, häñä hea ique-ique pmeqe, tqu meniñiyä?” ätukuwi.

27 Ga Jisasi Iqu kimañi, “Nätmatqä ämaqä iqua änä mimäkqä iqanñpqe, Goti Hanjuwä Iqu qäyunä imäkänñqiyä” ätukqe.

28 Inñanñi Pitä iqu, “Qätä nyi. Ne neqä nätmatqä eeñänäñi ae ävämetanä, Si äkivändqa äquvepqueqä” ätukqe.

29-30 I tquanña, Jisasi Iqu kimañi, “Nyi naqä-qakuänänä etqä. Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunñqä indqänäpiyä di, quwqä anä, ymeqä-apäkä, këta-känñguäkau, kunaqä-kununñuau, ävämequwä iqua, qu qua täu yqänä äpmapiyänñanñi, nätmatqä kuapänänä mapnä. Inñä ävquatämäupqä diñqe, häñä mapñqä di ämävqätäunä. Itanña hea qänakñanñanñi, häñä hea ique-ique pmeqe mapnuwiqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, äpäkonätñqä diñqä anñi ätukqenñä†

31 Inñanñi Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä 12 iquau itmeqe, tii ätukqe. “Ne Jerusälemänñqä watunñueqä. Itanña nätmatqä Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä-tqä iqua, Ämañeuqä Ymeqä Ekqä Iquenyqä ätukuwi, eeñänäñi ätimäuniñeqä. 32-33 Inñi qu Iqueni, nokuiyqä iquauä hipa iu wipnuwiqä. Inñanñi qu Ique ewiñqä kukñuä ämitäpu, quvqä imäkäpu, makukuä äwuqutäpu, guä yänä-tänñi ämepu, täua ätäväpu, pizqä päkpnuwiqä. I etanñi hiunñi hñquaqu päwqanña, hñquququeni ävauniñeqä” ätukqe. 34 Inñä etanñi wäunñanñqä ämotquaminñqä iqua, kukñuä quatinñqe, qu maññqä ekuwi. Kukñuä ii iquauñqä zä witanñi, qu iinñe näqñqä anñguänä miqä imiñuwi.

Jisasi Iqu, hiñuä quvqä hñque anñguä iwimäkñqenñä§

35 Jisasi Iqu, anñä-himqä Jeriko timäutñqä wätqätanña, ämaqä hiñuä quvqä hñqu, hänaqä manñä iqi mbqänñqä yatñqä iqämanminñqe. 36 Iqu ämaqä yukä äkakäqäqä pñanñä qätä äwiyäqe, yatñqä ävätä, “He squä imäkätqänñuä?” ätukqe.

37 Qu kimañi, “Jisasi Nasäretqätanñä Iqu äquvepñiyä” ätukuwi.

† 18:29-30 Matiu 20:17-19; Makä 10:32-34 § 18:34 Matiu 20:29-34; Makä 10:46-52

³⁸ Iwä, ämaqä hiñuä quvqä iqu tääqä yänänäqñqä, “Jisasi Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si nyinyqä huäqä äkunänä” ätukqe.

³⁹ I tqanji äwipiyyi, ämaqä qanjä hiñuiqä äppiyâ iqua, “Si manjä matqä panä!” ätukuwi.

Qu ii qäyâ ätquanjä, iqu manjä yänänäqñqä, “Dewiti iqueqä Ymeqä Iquki, Si nyinyqä huäqä äkunänä” ätukqe.

⁴⁰⁻⁴¹ Inğanj Jisasi Iqu äpminqe, kiñä nämä ätqäutä, “Ämaqä ique ätuma bpiyâ” ätukqe. Ämaqä hiñuä pisqä iqu, Iqu-tänjä qäqiqi pqañga, “Nyi äänä ikimäkmqä kiñgiyâ?” ätukqe.

I tqanğa iqu kimanj, “Naqä Iquki, ñqä hiñui äñguä qänmqä änyinjiyâ” ätukqe.

⁴² I tqanğa Jisasi Iqu kimanj, “Tqä hiñui äñguä qändñqinyä. Tqä quuvqä heqiyqe, äñguä ikimäkiyâ” ätukqe.

⁴³ Inj maqänäñi, iqueqä hiñui äñguä äqäñgqe. Inğanj iqu Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäutä, Jisasi Ique qänaki äwivändqa äukqe. Qokä-apäkä hiñuä iñjä äqumbiyi, qu eeqänä Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeqä ämamäukuwi.

19

Jisasi Iquenqätä, Säkiyasi iquenqätä

¹ Inğanj Jisasi Iqu anjä-himqä Jeriko iu yäpä inğisa äwäqe, jänänä hñgisañqä wätñqä äwiñgqe. ² Iqinj ämaqä hñqu äpmaminqe. Iqueqä yoqe, Säkiyasi ique. Iqu ämaqä mbqä motauqä iutanjä iquauqä ämiqä eä, mbqä kuapä-tänjä-que. ³⁻⁴ Iqu Jisasi Ique hiñuä qunätñqä winyätanğqä-qe, qokä-apäkä kuapänä etanğuwinqä, ämaqä wänqäpu eä, Jisasi Iquenj hiñuä änä mäqunquä itä, hiñuiqä tnänjä äwiqe, hänaqä Jisasi Iqu pätnqä iqanğqeu zä-eaqä haqeu äpäkekqe.

⁵ Inğanj Jisasi Iqu, Säkiyasi iqu zä haqä yätu pmetanğqä-tänjä iqi ätimäuqe, hiñuä haqä yätu äqunäqe, iquenj, “Säkiyasi iquki, si maqänä kapu. Tänğanj Nyi saqä anjä iu pmamqeqä” ätukqe.

⁶ Inğanj Säkiyasi iqu maqänä äkapäqe, aquvänä itä, Jisasi Iquenj, iqueqä anjä duñqä ätuma äukqe. ⁷ Ämaqe, hiñuä iñjä äqumbiyi, qu eeqänä Jisasi Iquenyqä äkasuwi, tiñjä ätkuwi. “Iqu ämaqä suqä quvqä imäkqä iqueqä anjä du pmetñqä, suñqä uwqiyâ?”

⁸ Iquaq u anjä du äpmayitanj, Säkiyasi iqu pämä ätqäuqe, “Naqä Iquki, qätä nyi. Nqä nätmatqä eeqänäñi, hñquaq u iwäsämi, hñqu, ämaqä nätmatqä

maeqä iquau wimqänä. Itanğa nätmatqä huizi, ämaqeu quanğä ätuätmä ämotautnqe, nyi hñquaqui-hñquaquini iwäsäutmä, anğumä wimqänä” ätukqe.

9 Jisasi Iqu kimani, “Ämaqä tqu-pqe, iqu Aprähamä iqueqä ymeqeqä ämänätqueqetani, tänğanı Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä anä täu äpmejuwä iquauı, anğı ae itmeqiyä. 10 Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, ämaqä qui ae imäkñguwä iquau qävqä itä, anğumä itmetnqä äpkqeqä” ätukqe.

*Kukñuä ktqä, ämaqä naqä hñqu wäunjuä-wiyqä 10 iquau mbqä äwikqeqä**

11 Inğanı qokä-apäkä, qu qätä iinä äwipu pmetanğuwänğa, Jisasi Iqu Jerusälemä timäutnqä qäqıqı ti etanğı, ga qu, “Goti Hanjuwä Iqunä miqe, ätnänjä iqi maqänä timäutnqeqä” kñuä indqänätqätanğuwınqä, kukñuä ktqä tii ätukqe.

12 “Ämaqä naqä hñqu, qu ique ämaqä miqänqä teqanğä, ga iqu anğı äpätä, iqueqä qua iunä miniqä dinğä, kinä nämqä ganä wätñqä imäknänıqe. 13 Inı iqu äwätñqä itäqänğanı, iqueqä wäunjuä-wiyqä 10 iquau tääqä ätuätumeqe, mbqä-hikä naqä qu ‘minaqä’† ätminjuwi, hñqunä-hñqunä ävätä, tiinä tuänıqe. ‘He mbqä tä ämepu, nyi anğı äquvepmqänğanqä wäunjuä mipiyä’ tuänıqe.

14 Iinä etanğı ämaqä iqueqä anä-tänjä qäqıqısanjä iquauqä äwqe, iquenyqä quvqä winyänıqe. Iutanı, iqu ae äwqanğanı, qu ämaqä hñquau, ‘Ne ämaqä iqu ämineyätñqä dinğe, mänenqä iqiya,’ tupnuwä dinğä dowatpnuwi.

15 Iinä qäyä itanğuwä-qe, iqu iquau miqänqä henıqe. Itanğa qänakndanı iqu anğı äpäqe, tiinä tuänıqe. ‘Ämaqä nyaqä wäunjuä imäkpnqä mbqä äwikqä iquauı, tääqä tupu. Nyi mbqä äwikqe, haqeqıni äänä imäsäumequwäti, nyi hiñuä qunmqänänjä’ tuänıqe.

16 Ämaqä hiñuiqä äpätqä iqu, ‘Ämiqä iquki, si mbqä mina hñqunä ändapknı, haqeqıni mina 10 inä imäsäumeqeqä’ tuänıqe.

17 I tquanğa, ämiqä iqu, ‘Täukue! Si nyaqä wäunjuä-nyiyqä anğuanänjukıyi. Si nätmatqä wänğä täpını anğuanänjä ämitqänınqe, nyi yoqä naqä, anä-himqä 10 hñquau misnqä ktapmqänä’ tuänıqe.

18 Itanğa wäunjuä-wiyqä huizıqu äpäqe, ‘Ämiqä iquki, mbqä mina si ändapknı, haqeqıni mina 5 inä imäsäumeqeqä’ tuänıqe.

* 19:10 Matıu 25:14-30 † 19:13 Ämaqä hñqu wäunjuä qanğü hñquaqui-hñque itäqetani, mina hñqunä menä.

¹⁹ I tquanğa, ämiqä iqu kimañi, ‘Si anä-himqä 5 hñquaunji ämisñqeqä’ tuäniqe.

²⁰ Itanğa wäunjuä-wiyqä huiziqu äyapäqe, ‘Ämiqä iquki, tqä mbqä täqi äwi. Nyi yutävqä huäqä äutätmä, imä zä ekqe. ²¹ Ii tiinji. Si ämaqä qeiqinyä mimäkqukiyi. Ämaqä nätmatqä pñqä epqe, ämequkiyi. Ämaqä buayä vowä ämäuepqe, äptqukiyi. Iutani, nyi sinyqä zä nyinğanji, imä zä ekqeqä’ tuäniqe.

²² I tquanğa, ämiqä iqu kimañi, ‘Si wäunjuä-nyiyqä quvqä iqukiyi. Si “Qeiqi mimäkqukiyqä” ändñi, tängani nyi si-pqe qeiqinyä mikimäkqä ymä. ²³ “Nyi ämaqä qeiqi mimäkqä-qunä, nätmatqä pñqä epqe meqä-qunä, buayä vowä ämäuepqe ptqä-qunä” näqnqä iinjä enä etanğutqe, nyaqä mbqe, ämaqä ämiqä huiziquau mäwqe, sunqä ikñäwä? Si iinjä imäkqä-säpi, nyi anğu äpmqe, mbqä haqeqinji qäsä meqäminğä’ tuäniqe.

²⁴ I ätuäqetani, ämiqä iqu qokä-apäkä qäqiqi tqäutanguwä iunji, ‘He mbqä mina iqueqä hipa iuta ämotaupu, ämaqä mbqä 10-tänjä ique wipiyä’ tuäniqe.

²⁵ Ga qu kimañi, ‘Ämiqä iquki, iqu mbqä mina 10 ae ämenä’ tupnuwi.

²⁶ Iwä iqu kimañi, ‘Nyi he etqä. Ämaqä nätmatqä-tänjä eeqänänjä iquaunji, nyi hui inä wimniqe. I etanği, ämaqä nätmatqä maeqä eä, wänqäpu ämenjuwä iquaunji, nyi anği ämotaumqänä’ tuäniqe. ²⁷ ‘I etanği, nyinğä himä-wiunqä ipu, “Ämaqä tqu ne ämineyätñqä dinqe mänenqä iqiyä” ätukuwä iquaunji, täqinyqä ätuma äpäpu, nyaqä hinjuä täqi pizqä päkpiyä’ tuäniqeqä” ätukqe.

²⁸ Inğanji Jisasi Iqu kukñuä ktqä iinjä qäpu ätuäqe, Jerusälemänqä wätñqä pämä ätqäuqe, qanä äukqe.

Jisasi Iqu, Jerusälemä yäpä inğisa, yoqä naqä qonqä-qu enqä-pa äpekqenqä†

²⁹ Inğanji Jisasi Iqu anä-himqä Betäpake iutä, Betani iutä timäutñqä äukqe. Iqu qoqonä, qu ‘Olipä’ ätäminjuwä inğisa ätimäuqe, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminğä hñquaqui ändowatätä tiinjä ätukqe. ³⁰ “Qe anä-himqä näñinyqä winyqä. Qe yäpä inğisa äwäsiyanğanji, donği hikñä hñque guä äkiqiyequwä qunyinyä. Donği iquenji, ämaqä hñqu haqeqi mäpmeqä iminğä iquvi. Guä ewesinyä, täqinyqä ätuma binyä. ³¹ I iqanğiyänğanji, ämaqä hñqu, ‘Qe donği gue, sunqä hiweqinyqä’ qesqanğutqe, qe kimañi, ‘Naqä Iqueqä wäunjuä-tänjiqä’ tquinnyqä” ätukqe.

† 19:28 Matiu 21:1-11; Makä 11:1-11; Jonä 12:12-19

32 Ämaqä, Iqu ändowatkqä iquaqu äwiyi, nätmätqä eeqänäni, Iqu ätukqä-pa iinjä witanji äqunjiyi. 33 Iquaqu äwiyi, guä eweqanjiyännga, donji iqueqä kawäkiqua iquaquini, “Qe yaqueqä gue, sunqä hiweqinyqä?” ätukuwi.

34 Iquaqu kimanji, “Naqä Iqueqä wäunuä-tänjiqä” ätukiyi.

35 Inğanji, iquaqu donji, Jisasi Iquenyqä ätuma äpiyi, gquä äquvätäsinyä, donji iqueä haqeqi eiwi, Jisasi Iqu haqeqi pmetnqä yätamakqä äwikiyi. 36 I qäpu etanğa, Iqu donji iqueä haqeqä äpmeqe äwqanğa, hñqua quwqä gque äquvätäpu, hänaqä iqi ekuwi. 37 Hänaqä qoqonä Olipä-tänä iunji ävquatämäütä, hänaqä mänği nyeäqätanğqeu, ququawä iqi ätimäukqe. Iqini Iqueqä wäunuänqä ämotquaminqä kuapänänjä iqua, Iqu wäunuä ämaqä änä mimäqänänjä di imäqanji äqunminjuwinqä knuä indqämbiyi, aquvänä ipu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäupu, tääqä yänänäqñqä tii ätukuwi.

38 *“Ämiqä Naqä, Goti Hanjuwä Iqueä yoqeu äpqäqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqu ängüä minä. Äwqä hanuä iinqe, qäukuä haqä yätuta pänä. Itanğa Goti Hanjuwä haqä naqä yämä äpmenqä Iqu, yoqe naqänänjä äqonänä”* ätukuwi. §

39 I iqanğä äqumbiyi, Parisi, ämaqä kuapänänjä iinjitä anä äpmaminjuwä hñqua, qu Jisasi Iqueni, “Näqñqä-vqä Iquki, Si Tqä wäunuänqä ämotquetqänjä iquauñi, ‘Iñi mimäqä pambiyä’ tuvä” ätukuwi.

40 Iqu kimanji, “Nyi he etqänä. Iqua manjä matqä iqanğpqe, hiki manjä tñqäüä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Jerusälemä iunqä knuä äqäkqenqä

41 Iqu anjä-himqä Jerusälemä-tänä qäqiqi ätimäuqe, anjä-himqä iqueni hinuä äqunätä, knuä äqäkqe. 42 Knuä äqiyätä, tiinjä ätukqe. “Anjä-himqä Jerusälemä iquki, si tänğanji nätmätqä äwqä qeiqi ikimäkqä dinqe, näqñqä hisnqä änyinjiyä. Iinjä etanği nätmätqä iñi, zä witanğqeu, si hinuä mäqunquä itqänjinyä. 43 Inji hea qänakndanji, tqä mäkä-hunqä iqua äpäpu, qua pñqä äkqumuatäpu, qäuiqä kktäupunwi. 44 Qu äkqäyäpnasäpu, tqä ymeqä täknä yäpä inğisa äpmenjuwä iquauñi, qui imäkpnuwi. Itanğa tqä hikä hui, huizi iqueqä haqä yänjini, mäwiqä yäniqe. Si Goti Hanjuwä Iqu äkimeqäqenqä maqñqä etanğnä hanjä-iqe, ii kimenqiyä” ätukqe.

*Jisasi Iqu, mbqä wäunuä imäkminjuwä iquau huätä äpäsäwqatkqenqä**

§ 19:38 Apqä Bukä 118:26 * 19:44 Matiu 21:12-13; Makä 11:15-17; Jonä 2:13-17

⁴⁵ Itanğa Iqu hiqäva-imäkqä anä täknä yäpä inğisa äpaquväqe, ämaqä nätmätqä mbqänqä imäkätqätanğuwä iquauñi, huätä päsawqatätñqä ipäqiyätä tii ätukqe. ⁴⁶ “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iuñi, tiñjä äqänänä. ‘*Nqä anji, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tññqä mätnätätñqe qä.*’[†] Iñjä etanğqä-qe, he quwä-meqä iquauqä anä zä pmeqä enqä-panä imäkätqänäuä” ätukqe.

⁴⁷ Inğanji Iqu hiunji ique-ique, Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä anä iu, qokä-apäkä iquau näqnqä äwimiñqe. Iñjä etanği, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqnqä iquatä, qokä-apäkä iu miqä hñquatä, Ique pizqä päkpnqä hänaqenqä qävqä imiñuwi. ⁴⁸ Qävqä ipiyä-qe, qokä-apäkä eeqänänjä iqua, Ique qätä tänä äwipu pmetanğä, hänaqe änä mämoqumueqä ikuwi.

20

*Jisasi Ique, “Yoqä naqe, ängisa ämenäwä?” ätukuwiñqä**

¹⁻² Hiunji hñquenji Jisasi Iqu, qokä-apäkä iquau hiqäva-imäkqä anä iuñi näqnqä ävätä, kukñuä we-hunqä-tänñqä awä tuätqätanğa, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqnqä iquatä, ämaqä naqä iquatä, Ique äwimapiyi, “Ne natiyä. Wäunüä Si imäkätqänñqe, yoqä naqä ängisa ämenäwä? ‘Si ii imäktñqe’ tqu äkktqäwä?” ätukuwi.

³ Qu yatñqä ii vqanğuwänğa, Iqu kimañi, “Nyi-pqe, he kima dpñqä, yatñqä inä emqe. ⁴ Jonä asñä-qäyqä iqu wäunüä imäkmiñqe, yoqä naqe, qäukuä haqä yätuta ämakqäta, ä ämaqä iquauta ämakqätanä?” ätukqe.

⁵ Iqu kima ii tquanğa, iqua, “Ne ‘Qäukuä haqä yätutanñqä’ tquanğuatqe, Iqu tiñjä natänqiyä. ‘He iquenyqä quuvqä maeqiyqe, sunqä itqänğuwäwä?’ ⁶ Itanğa ne, ‘Ämaqä iquautanñqä’ tquanğuatqe, ämaqä eeqänänjä iqua, ‘Jonä iqu hiñuä-tqä-queqä’ näqnqä yänänänqnqä ämapiyitanji, hikä napäkpñqäuä” ätñguwi. ⁷ E ätmbiyitanji, Jisasi Iqueni, “Ne maqnqe qä. Iqu ängisa ämakqätiyä?” ätukuwi.

⁸ I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu kimañi, “Nyi-pqe inänji. Nyi yoqä naqä-tänjä eämä, wäunüä e imäkätñqenqe, he awä maetqä ymqänä” ätukqe.

Kukñuä ktqä, wainqä wäunüä miqä quvqä iquauñqä†

⁹ Jisasi Iqu ämaqä naqä iquau e ätuäqe, qokä-apäkä iquau kukñuä ktqä tque ätukqe. “Ämaqä wäunüä itä, guä-wainqä vowä ikqä hñqu, kiñjä nämqä näweqä

† 19:46 Asayä 56:7; Järämai 7:11

* 20: Matiu 21:23-27; Makä 11:27-33

† 20:8 Matiu 21:33-46; Makä 12:1-12

wätŋqä, iqueqä wäunui, ämaqä hŋquau mbqä meqä imäkäpu, hui ique wipnuwäŋqä, yakuä äwimä wäniqe. ¹⁰ Qänakŋanŋani zä-häukuä mmqä iqanŋani, wäunuä kaniqu, iqueqä wäunuä-wiyqä hŋque, wäunuä miqä iqua, guä-wainqä häukuä hui iwäsäupu wipŋqä, dowatäniqe. Wäunuä-wiyqä iqu äwimeqanŋani, äpäsäpu, nätmatqä maeqä hŋginäwa dowatpnuwi. ¹¹ E imäkqanŋuwäŋga, wäunuä kaniqu, iqueqä wäunuä-wiyqä huizi hŋque, iquaunqä inä dowatäniqe. Iqua iquenä-pqe quvqä itquepu, äpäsäpu, hŋginäwa dowatpnuwi. ¹² Itanŋa qänakŋi, hŋque inä dowatqanŋa, iqu wäunuä miqä iquau äwimeqanŋa, qu ique ptqä äpäsäpu, ququawä mäŋgisa matnämäupnuwiqä” ätukqe.

¹³ “I iqanŋä äqunäqe, wäunuä kaniqu, ‘Nyi äänä imäkmqäwä?’ kŋuä vqanŋa, ‘Ŋqä ymeqä qokä, kiŋjä änyinätŋqä ique dowatmqänä. Qu iqueuä kukŋui, qätä wipŋqäpiyä?’ tnäniqe. ¹⁴ Inäqe, ymeqä iqu äpqanŋani, wäunuä miqä iqua hiŋuä äqumbiyi, tii tmbnuwi. ‘Wäunuä kaniqueqä ymeqä iqu äpqiyä. Kaniqu äpäkönŋanŋani, nätmatqä eeqänäŋi, tätqu-qäqu meniqe. Iiŋiŋqe ne ique pizqä äpäsätanä, wäunui neqä nemänätŋqeä.’ ¹⁵ Qu e ätmbiyi, iqueni wäunuä yäpaqä mäŋgisa ämatnämäupu, pizqä päkpnuwiqä. Inŋani wäunuä kaniqu, iquaunŋi äänä imäkäniqäwä? ¹⁶ Iqu äpäqe, ämaqä iquaunŋi, pizqä äpäsätä, wäunui, ämaqä hŋqua-mända väniqeä” ätukqe.

Itanŋa ämaqe, qu iŋjä äwipiyyi, “Nätmatqä iŋi, matimäuqä yäniqeä. Oeyä” ätukuwi.

¹⁷ Kimanŋi e tquanŋuwäŋga, Jisasi Iqu hiŋuä yqänä äqunä, tiŋjä ätukqe. “He ‘oeyqä’ ätquwi, Goti Hanjuwä Iqueqä kukŋuä täu äqänänŋqe, qakui äkikä?

‘Ämaqä anjä imäkqä iqua, “Hikä quvqeä” ätäpu, huätä ämatnämäupu, hikä iqu anjä quea eŋqä-panjä, anjä yänänäŋqä imäkqä-queä’ ätä äqänänä.†

¹⁸ Qokä-apäki, hikä iqueqä haqeqi päkmbqe, qui imäkmbŋqäuä. Hikä iqu haqä yätqä äwämitätqe, äpäqe, ämaqä pizqä päŋŋiyä” ätukqe.

¹⁹ I tquanŋa, kukŋuä-suqenqä näqŋqä iquatä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, iŋjä äwipiyyi, kukŋuä ktqe, iquaunqä-quwäŋqä äyä uwqanŋi näqŋqä ekuwi. Inŋani, qu Ique a maqänä kiqätanä-tpu ipiyä-qe, ämaqä huizi-pqä iquaunqä kŋuä kuapänä indqänäpu, zä ipu, hiŋuinä äqunŋuwi.

Ämiqä naqä Sisa ique, mbqä takisi vqenqä\$

20-21 Inġanġi, kuknjuä-suġenġä näqġqä iquatä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Jisasi Iqueä kuknjui quwä mapġqä diġqä, hiġuä äġġuänä äqumbu äpmamiġuwi. Inġanġi Ique yamwiqä äväpu, ämaqä naqä Romätanġä iqueä hipa iqi wipnuwä diġqä, iqua ämaqä tämaqä ipġqä hġquau ändowatkuwi. Tämaqä äukuwä iqua, quanġi, naqä-qakuä enġqä-pa imäkäpu, yatġqä tiġnä äwikuwi. “Näqġqä-vqä Iquki, ne näqġqä ae ämequnä. Si kuknjui, jänänġinä ätätinä, qokä-apäkiu naqä-qakuinä ämotquetqänġinyä. Itanġa iquau ämotquetġänġanġi, Si iquauqä yoġenġä kġuä mindqänġqä itnä, kuknjuä naqä-qakuinä ätätinä, Goti Hanjuwä Iqueqä suġenġä ämotquetqänġinyä. ²² I etanġi Si kġuä äänä kiyqiyä? Mbqä takisi, Romätanġä iquauqä ämaqä naqä Sisa iquenġi, ävquatunquätanä, mäwqä iquatunquätanä?” ätukuwi.

²³⁻²⁴ Iqu, qu kuknjuä quanġä imäkäpu tquanġuwiġqä näqġqä ae eäqe, kimanġi, “He mbqä äma äpäpu, mändquapu. Mbqä iunġi, ktqetänä, yoqetänä, tqueqäwä?” ätukqe.

Qu kimanġi, “Sisa Romätanġä iqueqeqä” ätukuwi.

²⁵ Ga, Iqu kimanġi, “Nätmatqä Sisa iqueqä etanġutqe, ii ique wipġqe. Inġi, nätmatqä Goti Hanjuwä Iqueqä etanġutqe, Ique wipġqeqä” ätukqe.

²⁶ Inġi, Iqu qokä-apäkä itä anä pmetanġuwänġanġi, ämaqä naqä iqua, Ique kuknjuä mitpġqä diġqe, kuknjui quwä mämeqä imiġuwi. Iqu kuknjuä kimanġi äġġuänänġä dinä tquanġi äwipiġi, iqua yäunġä ipu, kuknjuä hui matqä ipu, qanyä äpmakuwi.

*Jisasi Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iqua anġumä vauqenġä ätukqe**

²⁷ Qänakndanġi, ämaqä Satyusi hġqua, Jisasi Iquenyqä äpkuwi. Satyusi iqua, “Ämaqä ae äpäkombqä iqua, anġumä mäwauqä ipġqäuä” tqä-quae. ²⁸ Iqua äppiġi, Jisasi Iquenġi, “Ämotqueqä Iquki, Mosisi iqu bukä iunġi, Israitqä iquenyqä tiġnä ätätä äqäkqe.

‘Ämaqä hġqu apäkä ämetä, ymeqä maeqä äpäkonätqe, iquenyqä tġänġqe, känġuequ apäqġqä ämetä, ymeqä hemenqiyä,† ätätä äqäkqeqä’ ätukuwi.

²⁹ “Itanġa hiġuiqänänġi, ämaqä 7 hġguiqua äpmamiġuwi. Itanġa inġuiquautanġi, kätequ apäkä ämeqe, ymeqä meämeqänġga äpäkonġqe. ³⁰ Itanġa apäqġqä iġi, känġuequ ämeqe, iqu-pqä äpäkonġqe. ³¹ Itanġa, käunġua huiziqu apäqġqä asä iġi ämeqe, iqu-pqä inä äpäkonġqe.

* 20:26 Matiu 22:23-33; Makä 12:18-27 † 20:28 Kuknjuä-suqä 25:5

Ii tiinji. Eeqänänjä inguiqua, apäkä iinji ämapiyi, qu ymeqä meämeqänğa äpäkönğuwi. ³² Qänakndanji apäkä ii, inä äpäkönğqe. ³³ Inji, ämaqä äpäkombqä iqua anğumä ävauqanğuwänğanji, apäkä ämaqä inguiqua eeqä ämaminuwä täsi, tqueqä heäniqäwä?” ätukuwi.

³⁴ Iqu kimanji, “Qokä-apäkä ämanätqänğuwi, ii tänğanji. ³⁵ Itanği qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqu iquauñqe, ‘Qu anği ävaupu, Nyitä anä pmepñqä qäyunänjä iquaiqä’ täniqä iqua, qu inğanji mämanqä ipnuwi. ³⁶ Goti Hanjuwä Iqu qunji anğumä ae ävauqumuatätqä-qae, Iqueqä ymeqä eäpiyitanji, enätqä iqua enqä-panä eäpu, anği mäpäkonğqä da ipnuwiqä” ätukqe.

³⁷ “Injaqe, ämaqä ae äpäkombqä iqua, qua äptepqä duta anği ävaupunuwä diñqe, Mosisi iqu-pqä ae ämanätquakqe. Tiinji. Iqu kukñuä, zä wänğä tä äsäminqenqä, bukiu äqiyätäqänğanji, tiinjä äqäkqe. ‘Naqä Iqu, Aprähämä iqueqätä, Aisakä iqueqätä, Jekopä iqueqätä, iquauqä Goti Hanjuwä Iqueqä.’[†] ³⁸ Itanği Goti Hanjuwä Iqu ämaqä pizqä iquauqä ma, hänjä äpmenuwä iquauqä-quvi. Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqinji, qokä-apäkä eeqänänji, awäka iinjä iquatä qäsänji, hänjä äpmenäuä” ätukqe.

³⁹⁻⁴⁰ I tquanğa, qu Iqueqä kimaninğä zä ipu, yatñqä hñqu inä mavqä ikuwi. Iutanji, kukñuä-suqenqä näqñqä hñqua, “Ämotqueqä Iquki, Si kukñui, anğuanänjä ätunyä” ätukuwi.

Kraisı Iqu, tqueqä ymeqäwä?S

⁴¹ Inğanji Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqe, Kraisı ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunjuä ikqä Iquenyqe, ‘Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqe,’ näqñqä äänä epu tätqänäuä? ⁴²⁻⁴³ I etanğqä-qe, apqä bukä iunji, Dewiti iqu tiinjä ätkqe qä äqänänä.

*‘Naqä Hanjuwä Iqu, ñqä Naqä Ique tii ätukqe qä, “Nyi Tqä himä-wiunğä iquauñi, Saqä yäpä iqi pmuatekimniqänğanqe, Si Nyaqä hipa ämuangisa pmatñqinyä” ätkqe qä’ äqänä.**

⁴⁴ Inji änäänğä? Kraisı Iquenyqe, Dewiti iqu ‘Nqä Naqä Iqueqä’ ätqeüä. Inji ämaqe, Iquenyqe, ‘Dewiti iqueqä Ymeqä Iqueqe,’ änäänğä tätqänäuä?” ätukqe.

Wopqä ipu, kukñuinä tqä-quauñqä, wa wipiyät

⁴⁵ Itanğa qokä-apäkä iqua qätä yqänä pänätanğuwänğa, Iqu Iqueqä wäunjuänğä ämotquaminğä iquauñi, tiinjä ätukqe. ⁴⁶ “Kukñuä-suqenqä näqñqä iquauqä suqä

[†] 20:37 Anğumä Itmakqä 3:6 S 20:39-40 Matiu 22:41-46; Makä 12:35-37

* 20:42-43 Apqä Bukä 110:1 † 20:44 Matiu 23:1-7; Makä 12:38-40

quvqenqe, wa wipiyä. Qu suqä tquaunqe, kiinjä äwinyänä. Gquä quäuqä ipmbu qanjä upnqäuä. Ququawä aquväqñqeunji, ämaqä iquaunji, 'hiunjinjanjqä' tupnqäuä. Anjä aquväqñqeunji, anjä änguä iqinyä pmapnqäuä. Ymisanjä naqä imäkqänqanjä-pqe, anjä änguä iqinyä pmapnqäuä. ⁴⁷ Inji qu apäqñqä iuaunji, quanqä ätuäpu, quwqä anji quwä mapnqäuä. Qu tääqä quäuqä ätäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quanqä tquäpnqäuä. Iqu suqä quvqä iwäsäuniqänqanji, ämaqä iinjä iqua, quwqä hanjä-iqe, ämaqä huizi iquauqe, ämäwqätäuniqeqä" ätukqe.

21

*Apäqñqä nätmatqä maeqä hui, mbqä ätnämäukqenqä**

¹ Inqanji Jisasi Iqu hinuä ämoqunäqe, ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua äpäpu, mbqä pnqä-wiqä ipnjä iu mbqä tnämäuqanqä äqunqqe. ² Inqanji apäqñqä mbqä maeqä hui, mbqä wänqä hnjuaqu tnämäuqanqä äqunqqe. ³ E äqunäqe, tii ätukqe. "Nyi naqä-qakuä etqä. Apäqñqä mbqä maeqä ii mbqä ätnämäuqe, qokä-apäkä eeqänänji, ämäwqätäuqi. ⁴ Ämaqä eeqänänjä iqua, quwqä mbqä kuapä iutanji, wänqä hmbu ätnämäuqä. I etanqä ii äwa itä, 'buayä mbqä inqmqä' tä ämenqe, ätnämäuqiyä" ätukqe.

Hanjä-iqä hea yäpakänqä timäuniqenqä†

⁵ Inqanji ämaqä hnqqua, hiqäva-imäkqä anjä iunqä kuknuä tii ätminjuwi. "Ämaqä anjä ämätkuwä iqua, qu hikä änguänänjitä, nätmatqä ämaqä Goti Hanjuwä Ique äwiminjuwitä ämepu, anjä tä änguänänjä ämätkuwiqä" ätminjuwi.

⁶ I tqanqä äwiyäqe, Jisasi Iqu tii ätukqe. "Nätmatqä he hinuä äqunänjuwä tä, qänakndanji hikä hnqu, huizi iqueuä haqä yänji mäwiqä yäniqeqä. Qu eeqänänji ämisqiyäpu, qua mäni tnämäuqunuwä" ätukqe.

⁷ Iqu e tqanqanji, qu yatnqä äväpu, "Näqñqä-vqä Iquki, nätmatqä ii, hea äknqä timäuniqäwä? Hiqñqä äsque ganä timäuqanquti qunaninquwä?" ätukuwi.

⁸ Iwä, Iqu kimanji, "Qu quanqä etäpu, hiqä knuä indqänqä qui emäkqänqqe, he mimbiyä. Ii tiinjqä. Ämaqä kuapänä hnqunä-hnqunä äpäpu, Nyaqä yoqe etäpu, 'Nyi ämaqä qäqunjqä' hitpnuwiqä. Mä, 'Hea qäqiqinjqä' hitpnuwiqä. I etanqä he iquaunji, qänaknä mäwivändqä iqäpnqä. ⁹ Itanqä he, 'Ämaqä qua huitanjä-huitanjä iutanji mäkä äunqäuä' ä 'Ämaqä, quwqä ämiqä iquau huätä dowatpnqä mäkä

* 21: Makä 12:41-44 † 21:4 Matiu 24:1-51; Makä 13:1-37

itqänäuä' tqaŋgä qätä äwiyäpiyänŋaŋi, he zä ipu, yänuä-yänuä miqä pa iqäpŋqä. Nätmatqä tä ganä timäuniqä-qe, hea yäpaki maqänä matimäuqä yäniqeqä" ätukqe.

¹⁰ I ätuäqetaŋi, tiinjä ätukqe. "Ämaqä hŋqua, ämaqä huiziquatä mäkä humbŋqä ipäqäpnuwi. Itanŋa qua naqä iu miqä hŋqueqä ämaqe, huizi iqueqä iquatä mäkä humbŋqä ipäqäpnuwi. ¹¹ Qua huiuŋi, ekä itä, yänuä-yänuä naqänänjä timäuniqe. Hŋqäqinji, buayä dä naqänänjä timäuniqe. Hŋqäqinji, täŋjä-yaqä naqänänjä timäuniqe. Itanŋa qäukuä yätutaŋi, hiqŋqä naqänänjä ätimäutä, he zä emäkäniqeqä.

¹² I etaŋgi nätmatqä iinjä änyä etaŋgaŋi, qu a ek-iqätäpu, quvqä emäkpnuwi.† Qu Nyaqä yoqä mändi äkittqäpŋqä diŋqä indqämbu, aŋä aquväqŋqä iuŋi, kukŋuä ätäpu guä hikiqiyaupnuwiqä. Itanŋa etma äwäpu, ämaqä naqä huitaŋä-huitaŋä iquauqä hiŋuä iqi hekitqätepnuwi. ¹³ Nätmatqä iinjä emeqaŋgutqänŋaŋi, ii hiqä kukŋuä äŋguä we-huŋqä-täŋi awä tpnuwänqä-gaŋji. ¹⁴ Iinjä emäkqanŋuwänŋa, he kukŋuä kima tupnuwä diŋqe, kŋuä ganä mindqänqä pa iqäpnä. ¹⁵ Nyi kukŋuitä, näqŋqetä, Nqä-näuä hitapmniqe. Ga ämaqä qui emäkätqänuwä eeqänänji, qu huätä ämaemäupu mändi maekittqiyqä ipnuwiqä" ätukqe.

¹⁶ "Hiqä hinaqä-hinuŋuatä, hita-hiŋgukatä, itanŋa näueqä iquatä, qu hiqä mäkä-huŋqä iquauä hipa du hewipnuwi. Ga qu hesaŋä hŋquau pizqä päkpnuwi. ¹⁷ He Nyaqä yoqä-tänŋuenä etaŋgä, ämaqä eeqänänji äwqä quvqä emäkpnuwi. ¹⁸ Inäqe heyaqä nyuänjä iuŋi, dä hui qui näweqä mimäkŋqä yäniqe. ¹⁹ Inŋaŋi he yänänäqŋqä äpmamipqe, he häŋä äŋguänä pmepnuwiqä" ätukqe.

²⁰ I ätuäqetaŋi tiinjä-pqä inä ätukqe. "Jerusälemäŋi, mäkä-iqä iqua äpäpu, qäuiqä ktäuqanŋä hiŋuä qumbiyänŋaŋi, he näqŋqä tiinjä hipnuwi. 'Aŋä-himqe qui imäkŋqä hea, qäqiqinjqä' kŋuä heyquänä. ²¹ Inŋaŋi qokä-apäkä qua Jutiya iu äpmeŋuwä iqua, ze, qoqonä yätuŋqä hipnuwi. Qokä-apäkä aŋä-himqä Jerusälemä iu äpmeŋuwä iqua, aŋä-himqä iuŋi äväma, huiuŋqä upnuwi. Itanŋa ämaqä Jerusälemä iu yäpaqänŋisa äpmeŋuwä iqua, yäpänŋisa mäpaquvqä ipnuwi. ²² Hea inŋaŋi, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kukŋuä ätäŋqä-pa, naqä-qakuä iinjä timäutuŋqä diŋqe, iquauqä suqä quvqenqä iinjä väniqe. ²³ Itanŋa, apäkä äwqä-tänjä iuaunqätä, ymeqä anuänqä-tänjä iuaunqätäŋi, huäqä kiinjä huŋqeqä. Ii tiinji. Haŋä-iqä naqänänjä qua täu ätimäutä, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä

† 21:12 Matiu 10:16-22; Makä 13:9-13

tnänjä iinqe, qokä-apäkä inga pmamipqä iquau wimeniqe. ²⁴ Itanğa hıquauñi ipäqäyünätä päkpnuwi, huiziquauñi, ämaqä huiziquauqä wäunüä hinğinäwa äwiyäpu pmeññqä diñqä, ätuma upnuwi. Itanğa Jerusälemäñi, Israitqä iquauqä nokuiyqä iqua, mäñdi äkittqiyäpu, hea Goti Hanjuwä Iqu iquauñqä ätekqä iqu qäpu heqanğanqe, qui imäkqanqä pmetpnuwiqä” ätukqe.

²⁵ I ätuäqetani, tiinjä-pqä inä ätukqe. “Hea inğanı, mäptqä iuta, qanüä iuta, qätäqueqä iuta, hiqñqä huitanjä-huitanjä timäuniqe. Itanğa qokä-apäkä qua täu im-imä äpmeñuwä iqua, eqä-huänjä äusuätä ämñga peyqanği äqumbiyänğanı, quwqä kñuä indqänqe qui iwimäkqanğuti, yäunüä-yäunüä ipnuwi. ²⁶ Itanğa nätmatqä qäukuä haqä yätutanı ävämapñqä imäkqanği äqumbiyi, qokä-apäki, ‘Qua täutanı squä timäutñqätiyä?’ kñuä indqänäpu, yäunüä-yäunüä ipu, hiñuä qanjä äma ikäpnuwi. ²⁷ Inğanı qu, Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqu qaquvqä iu äpme, Iqueqä yänänäqñqetä, Iqueqä we-hunqä naqänänjä itä pğanği qumbnuwi. ²⁸ Hea nätmatqä tä änyä qe ipäqiyqanğanı, pämä yänänäqñqä ätqäupu, hiñuä haqä yätu qunğpñqä. Goti Hanjuwä Iqueqä etmetñqe, qäqiqinjqä” ätukqe.

²⁹ I ätuäqetani, Iqu kukñuä ktqä tiinjä ätukqe. “He zä-eaqä iutä, zä huizi iquautä hiñuä äqunäpu, näqñqä mapiyä. ³⁰ He zä-mñjä änyä-hänjä inğanğqe hiñuä äqumbiyi, näqñqä äyä etqänuwiqä. ‘İi hea mäptqä äñguä tätñqänğanjqä.’ ³¹ İñi Goti Hanjuwä Iqunä miqä timäutñqe, asä inänjqä. Nätmatqä Nyi tänğa etqe, ipäqiyqanği hiñuä äqumbiyänğanı, he näqñqä hipnuwi. ‘Goti Hanjuwä Iqunä miqe, timäutñqänğanjqä.’

³² Nyi he naqä-qakuä etqä, qokä-apäkä hea inga pmapnuwä iqua, qu mapäkoñqä yqänä pmetanğuwänğa, nätmatqä eeqänänjä iinji timäuniqe. ³³ Qäukuitä, quaetä qui imäkñäniqä-qe, Nyaqä kukñui, qui mimäkñqä yäniqeqä” ätukqe.

³⁴ I ätuäqetani, tiinjä-pqä inä ätukqe. “He äñguänä mimbiyä. Eqä änäpu, hea ique-ique qämä-qämä iqe, ii quvqe. Nätmatqä hiqä huiwiñqä kñuä kuapä indqänqe, ii-pqe quvqe. He suqä iinjä imäkqanğpqe, hea iqueni, guä enqä-pa maqänä heuniqeqä. ³⁵ İi tiinji. Hea inğanı, nätmatqä Nyi etqe, qokä-apäkä qua täu äpmeñuwä eeqänänjä iquauñi äwimeniqe. ³⁶ İñi, nätmatqä eeqänänjä iinjä iqua, ämäequtäupnuwänqätä, Ämaqeucä Ymeqä Ekqä Iqueuä hiñuiqi tqäpnuwä diñqetäñi, he hea

ique-ique änguanänjä äminyäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqäpñqä” ätukqe.

³⁷ Inğanji hiunji eeqänänjä iunji, Jisasi Iqu, hiqäva-imäkqä anjä ququawä iqi ämotquaminqe. Heatqänğanji Iqu qo-qonjä Olipä iu hiqaqä äwiqisminqe. ³⁸ Itanğa qokä-apäkä eeqänänji, Iqueqä kukñui qätä wipñqe, zinquanğa äquvepminjuwi.

22

*Qu Jisasi Ique pizqä päkpnqä ätkuwinqä**

¹ Hiunji naqänänjä qu “Bretqä yenuä qo matäuqä bnqänğanjqä” ätminjuwä iqu, ätimäutñqä qäqi ekqe. Hiunji iquenyqe, qu Pasopa ätminjuwi. ² Inğanji hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kukñuä-suqenqä näqnqä iquatä, qokä-äpäkiunqä zä ipu, Jisasi Ique äpäkpnuwä dinqä hänaqänqä qävqä ämävqänminjuwi. ³ Inğanji Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqu, Jutasi iqueqä äwqeu äpaqukqe.† Qu iqueqä yoqe, “Iskarioti iqueqä” ätuminjuwi. Iqu ämaqä 12 iquautanä ique. ⁴ Iqu äwäqe, hiqäva-imäkqä naqä iquautä, hiqäva-imäkqä anji qui mimäkqänqä miqä naqä iquautä, Jisasi Ique iquauqä hipa iu vätnqä hänaqä dinqä ätukqe.

⁵ I tquanğa, iqua aquvanä ipu, “Mbqä hui ktap-atunqueqä” ätukuwi.

⁶ Ita Jutasi iqu “ännguiqä” ätuätä, Jisasi Iqueni iquauqä hipa iu vätnqä dinqä hea qäyunänğanqä, qokä-apäki Jisasi Iqutä anä mäpmeqä etanğuwänğanqä, hiñuä äqunä äpmaminqe.

Jisasi Iqu, Iqueqä wänuuä yätquakä iquatä, ymisänjä yäpakä änğuwänğanqä† (22:7-38)

⁷ Hiunji naqänänjä bretqä yenuä qo matäuqä bnqä iqu ätimäukqe. Quväukuä ique-ique hiunji iqueni, Israitqä iqua Pasopanqä kñuä indqänäpiyänğanji, sipsipqä hui äpäsäpu gpnä. ⁸ Hiunji iqu ae ätimäuqanğanji, Jisasi Iqu, Pitä iquesä, Jonä iquesä ändowatätä, “Hiunji naqänänjä tqueni, qe äwäsinyä, neyaqä buayi näwinyä nemäkinyqä” ätukqe.

⁹ I tquanğa, iquaqu yatñqä äwikiyi, “Ye näwinyänji ängi imäkenqäwä?” ¹⁰ Mä Iqu kimanji, “Qe anjä-himqä yäpä inğisa äyäsianğanji, ämaqä eqä-häkä qondä a

* 22: Matiu 26:1-5; Makä 14:1-2; Jonä 11:45-57 † 22:3 Matiu 26:14-16; Makä

14:10-11 † 22:6 Matiu 26:17-30; Makä 14:12-26; Jonä 13:1-17:26

qätqä hñqu ämimbñqäuä” ätukqe. “Qe ique qänaki wivändiyñqe. Anä iqu paquvqanğutqä iqueni, eequenä paqupiyâ. ¹¹ Itanğa anä kaniqueni, ‘Ämotqueqä Iqu, si yatñqä kiyenqä äyandowatqiyâ’ suinyqä. ‘“Nyitâ, Nqä ämaqä wäunüanğqä ämotquetñqä iquatâ, hiunji naqä tque, buayâ natunquâ anä hiqñqä ängikâ?” äyatqiyâ’ suinyqä. ¹² Inğanı iqu, anä hiqñqä naqänänğä haqä yätqä ämätñanğqä iqueni ämäqesquenqiyâ. Iquvanğtâ, buayâ nğtâ, näwenyâ imäknänâ. Qe iqinjı, buayâ näwenyâ inemäkinyqä” ätukqe.

¹³ I tquanğa, iquaqu äwiyi, nätmatqä eeqänänğä Jisasi Iqu ätukqä-pa witanğı äqunyiyi, buayâ näwenyâ imäkkiyi.

¹⁴⁻¹⁵ Jisasi Iqutâ, Iqueqä ämaqä wäunüanğqä ändowatmiñqä iquatâ, buayâ bñqä äpmapiyanğanı, iquvanğä iu äwi tii ätukqe. “Hiunji naqänänğä tä ätimäuqä tqueni, Nyi buayâ Pasopa tä, hesâ natunquenqä kuapanâ nyinätanğı äpmenänâ. Buayâ qäpu änani, Nqä huiwâ täñğ-hunğqä mamqänâ. ¹⁶ Nyi he etqä. Buayâ Pasopa iqueqä quati, Goti Hanjuwâ Iqunâ miqä iunji naqä-qakuänänğä timäuqanğanqe, Nyi ique anğu manğqä iqämqänâ” ätukqe.

¹⁷ Inğanı, § Iqu wainqä-eqä-häkâ ämeqe, Goti Hanjuwâ Iquenyqä “änğuiqä” ätuäqe, tii ätukqe. “He wainqä-eqä-häkâ tä ämepu, wänqäpu-wänqäpu biyâ. ¹⁸ Nyi he naqä-qakuâ etqä. Täñğata tiinjı, Goti Hanjuwâ Iqunâ miqe äpqanğanqe, wainqä-eqä tä anğumâ manğqä iqämqänâ” ätukqe. ¹⁹ Iinjı qäpu ätuäqe, Iqu bretqä ämeqe, Goti Hanjuwâ Iquenyqä “änğuiqä” ätuäqe, äkutätâ, iquau ävätâ tii ätukqe. “Tâ Nqä huiwâ, he yätamäkqä hiyätñqä etapqänâ. Nyinyqä kñuâ indqänäpu, iinjâ imäkqäpnğqä” ätukqe.

²⁰ Qu buayâ qäpu ganğuwänğa, Iqu wainqä-eqä-häkâ ämeqe, bretqeu imäkkqä-pa imäkäqe, tii ätukqe. “Wainqä-eqä-häkâ tä, kukñuâ Goti Iqu hesâ guâ ämäsäuqä hanjiyi. İi naqä-qakuâ imäkätñqe, Nqä hanqe, he yätamäkqä hiyquäninjğä equatemqänâ.

²¹ İnäqe qätâ nyipiyâ. Ämaqä, Nyi bäkpnğqä iquauqä hipa iu nyivätñqä iqu, Nyitâ iquvanğä täunji anâ äpmenue.

²² Ämaqeua Ymeqä Ekqä Iqu, hänaqä Goti Hanjuwâ Iqu, Iquenyqä ätekqä iu wänqiyâ. İnäqe ämaqä Nyi ämbäkpnğqä iquau nyivätñqä iquenyqe, huäqä-hunqe naqänänğiqä” ätukqe. ²³ I tquanğa, Iqueqä wäunüanğqä ämotquamiñqä iqua, iquauqä quwâ yatñqä änyäpu, “Suqä tä imäkäninjqe, tqukinjğä tqiyâ?” ätnğuwı.

“Nesañä naqe, tqukinjāwä?” ätñguwiñqä

²⁴ Inğanji wäunjuñqä ämotquamiñqä iqua, “Neqä naqe, tqu pmeniqätiyä?” tpu, kukñuä mäkä äunminjuwi.

²⁵ E hunğanjuwänga, Jisasi Iqu tiñjä ätukqe. “Ämaqä huizi iquauqä ämiqä naqä iqua, qokä-apäkiu wäunjuä vqä iquaiqä. Inji naqä iquauñqe, qu ‘Ämaqä yätamäqä äñguä vqä-quaeqä’ ätätqäñuwi. ²⁶ I etanji he iñji mimäqä pambiyä. Hiqä hitmqä iqu, hiñgua yäpakä, yoqä maeqä-qu enqä-panjä äpmenä. Hiqä ämeyqä iqu, wäunjuä-eyqä-qu enqä-panjä äpmenä. ²⁷ Inji ämaqä buayä nätnqä iquvanjä iu äpmenqä iqu, ämaqä buayä meqisqä ique ämäwqätäunä. Injä etanji, Nyi hiqä wäunjuä heyqä enqä-panjä äpmenänä.

²⁸ Hanjä-iqä nyimeqanğanji, he manyivämeqä Nyitä anä äpmenquä iquenjqä. ²⁹ Iutanji Nqä Apiqu Nyi ämaqeu mimqä yoqä naqä ändapqä-panji, asä iñji Nyi he etapqä. ³⁰ Inji Nyaqä ämaqeu miqä iunji, he Nyaqä iquvanjä iu äpmapu, buayätä eqätä änäpu, itanğa Israitqä iquauqä hueqä-himqä 12 iquau iwäsäupu, zä-hawä äñguänänjä iu pmeqäpñqä” ätukqe.

*Jisasi Iqu Pitä iqueni, “‘Nyi Iquenqe änyä maññeqä’ tññinyä” ätukqenqä**

³¹ I ätuäqetani, Iqu “Saimonä iquki, qätä nyiyä” ätukqe. “Setänä iqu, ämaqe kuä-witqä hinoqukuä huätä ämamäutqäñuwä-pa, heqä quuvqä heqiyqe yamwiqä hiyätñqenqä, Goti Hanjuwä Ique yatñqä ae ävqe. ³² Injä etanji, tqä quuvqä heqiyqe qui mimäkñqä yätñqe, Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ae ätqeqä. Itanğa si anğu äpätñanğanji, tqä tta-tunğuäkau yänänäqñqä wisñanqeä” ätukqe.

³³ Pitä iqu kimani, “Naqä Iquki, Sitä guññqä anä äwita, anä päkonenqä, näwinyä imäknmä äpmenänä” ätukqe.

³⁴ I etanji Jisasi Iqu, “Pitä iquki, Nyi jänä äktqä. Heatqä tqueni, kukutakisqä äkakä matqanğa, si Nyaqä yoqe, zä hñquaqi-hñque hisñqinyä” ätukqe.

³⁵ Ita, eeqänänjä iquauñji, “Nyi hiqä mbqä qa mñqetä, qa-pqetä, yukä ämuasmäuqetä, maeqä hendowatkqanğanji, he nätmätqenqä äwa ikuwätanä, äwa miqä ikuwätanä?” ätukqe.

Iqua, “Äwa miqä ikqueqä” ätukuwi.

³⁶ Ga Iqu tii inä ätukqe. “Injä etanji, tänganji, ämaqä mbqä-qa mñqä-tänjä iqu, äma wätñqe. Ämaqä qa-tänjä iqu, äma wätñqe. Itanğa ämaqä ipäqäyunjä maeqä iqu, iqueqä gquä quäuqä ämetä, ämaqä hñque mbqänqä imäkätä,

* 22:30 Matiu 26:31-35; Makä 14:27-31; Jonä 13:36-38

ipäqäyunjä mbqä yätñqe. ³⁷ Ii tiinjqä. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, ‘*Qu iquenyqä “Ämaqä quvqueqä” ätkuwiqä*’ ätä äqänänä.† Nyi jänä etqä. Kukñuä iinji, Nyinyqä angi päñqiyä. Kukñuä eeqänänji, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu Nyinyqä ätäñqe, naqä-qakui täñga ätimäunqiyä” ätukqe.

³⁸ Inğanji iqua, “Naqä Iquki, ipäqäyunjä hñquaqu täqiyqä” ätukuwi.

Iqu kimanji, “Ii qäyunjqä” ätukqe.

Jisasi Iqu, qoqonjä Olipä iu, Goti Iquenyqä tääqä ätkqenqä‡

³⁹ Inğanji, Jisasi Iqu anä-himqä iunji äväma, qoqonjä Olipä, inğa-inğa iqisminqeuñqä ekqe. Itanğa Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua qänaki äwivändkuwi.

⁴⁰ Iu ätimäupiyi, Iqu iquauñi, “Yamwiqä iqe, he mändi maekittqiyqä yätñqä diñqe, Goti Iquenyqä tääqä tupiyä” ätukqe.

⁴¹ E ätuäqetani, äväma äwäqe, ämaqä hikä tnämäuqä-panjä iinjäqi ätqäwäqe, qonjä äuktäutä, tääqä ätukqe. ⁴² “Apiquki, Si äkingangutqe, häkä hanjä-iqä-tänjä tqu huätä mändavä. Iinjä etanği Nyaqä änyinqeunji, qäyä enä. Tqä äkinqeue ätimäunä” ätukqe. ⁴³ I

tquanğanji, enätqä qäukuä haqä yätutanjä hñqu äwimeqe, Ique yänänäqñqä äwikqe. ⁴⁴ Itanğa Jisasi Iqu hanjä-iqä naqänänjä ämetä, tääqä yänänäqñqä tquanğa, Kiqä dñi, hanjeqä enqä-panji, qua mänji iokqe. ⁴⁵ Iqu tääqä qäpu ätuäqe, pämä ätqäutä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauñqä äukqe. Iquau äwimeqe, iqua äwqä hanjä naqänänjä vqanği, hiqaqä witanğä äqunğqe. ⁴⁶ E äqunäqe,

“Sunqä hiqaqä wiñäuä? Ävaupu, yamwiqä iqe, he mändi maekittqiyqä yätñqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tupiyä” ätukqe.

Jutasi iqu Jisasi Iqueni, himä-wiunqä iquau äwikqenqä§

⁴⁷ Jisasi Iqu kukñuä yqänä tätqätanğa, ämaqä kuapanä äpkuwi. Iqueqä ämaqä 12 iutanjä hñqu, iqueqä yoqä Jutasi, iqu iquau ätuma äpkqe. I ätuma äpäqe, Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi, quneqä vätnqä äpkqe. ⁴⁸ Ii iqanğanji, Jisasi Iqu, “Jutasi iquki, si quneqä ävätnä, Ämaqeueqä Ymeqä Ekqä Iqueni ämaqä iuqä hipaeu wisñqätanä?” ätukqe.

⁴⁹ Ämaqä Iqutä anä äpmaminuwä iqua, nätmätqä ii timäuqanği äqumbiyi, “Naqä Iquki, ne ipäqäyunjitä ämaqä äpäsatunquätanä?” ätukuwi. ⁵⁰ E ätupiyi,

† 22:37 Asayä 53:12 ‡ 22:38 Matiu 26:36-46; Makä 14:32-42 § 22:46 Matiu 26:47-56; Makä 14:43-50; Jonä 18:1-11

iquautanä hñqu, hiqäva-imäkqä naqä iqueqä wäunüä-wiyqä hñqueni, ipäqäyunitä iqueqä qätä ämuangisa mñä hämänä ätqavämäukqe. ⁵¹ E iqanğa, Jisasi Iqu “Qäyä enä” ätuäqe, qätä a ämaqätätä, anğu ämäqumuatekqe.

⁵² Inğanı Iqu hiqäva-imäkqä naqä iquatä, hiqäva-imäkqä anä qui mimäkqänqä miqä naqä iquatä, Israitqä iquauqä ämaqä naqä iquatä, qu Ique a kiquätpnqä äpkuwä iquauñi, “He ipäqäyunitä, jävqätä a äqätqä äpquwi, ämaqä äpäsätä quwä-meqä hñque a äkiqätätqänuwä-pa, Nyi-pqe, iinunä etanğı ängiqätqäu? ⁵³ Hiunji ique-ique Nyi hesä hiqäva-imäkqä anä ququawä iqi pmetanğanı, he a manğıqätqä itqänuwıqä. İñä etanğı heatqä yänänäqnqä ätimäuqäqe, ii hiqänğanjqä” ätukqe.

*Pitä iqu, ‘Nyi Jisasi Iquenyqä maqnqe qä’ ätkqenqä**

⁵⁴ Iqu i tquanğa, iqua Ique a äkiqätäpu ätuma äupiyyi, hiqäva-imäkqä naqä iqueqä anä yäpä ingisa ätuma ekuwi. E wätqätanğuwänğanı, Pitä iqu kinä nänji ti ätqawäwätä, qänaki äukqe. ⁵⁵ Inğanı qu täknä yäpä yänğisa tä ikepu quamä pmeqanğuwänğa, Pitä iqu quvaqä awä iqi äpmakqe.

⁵⁶ Qu e äpmetanğuwänğa, wäunüä iqä apäkä hui, Pitä iqu tä ttawä iqi pmetanğı äqunäqe, hiñuä yänänäqnqä äqunä, “Ämaqä tqü, Jisasi Iqutä anä äpmeniyiqä” ätukqe. ⁵⁷ I tquanğa Pitä iqu, “Apäkä iiki, nyi Iquenyqe, maqnqe qä” ätukqe.

⁵⁸ Ga wänqäpu äpmapiyyi, ämaqä hñqu ique äqunäqe, “Si-pqä iquautanğu-kiyqä” ätukqe.

I tquanğa Pitä iqu, “Ämaqä iquki, nyi hmanjqä” ätukqe.

⁵⁹ Mä quäuqänä hmbu äpmapiyyi, ämaqä huiziqu yänänäqnqä ätukqe. “Ämaqä tqü, Galilisanä-qu hitanğı äqunätmä, ‘Iqu Jisasi Iqutä anä äpmeniyi-qe’ naqä-qakuä etqänä.”

⁶⁰ I tquanğa Pitä iqu, “Ämaqä iquki, si kukñuä ii ätni, nyi maqnqe qä” ätukqe. Iqu kukñuä yqänä tätqätanğa, kuku-takisqä äkakä ätkqe. ⁶¹ Asä qänğanı, Naqä Iqu hiqumuanä äwiyätä, Pitä ique hiñuä ämoqunğqe. Inğanı Pitä iqu, Naqä Iqu, “Heatqä tqüeni, kukutakisqä äkakä matqänğa, si Nyinyqe, ‘Maqnqe qä’ hñquaqü-hñque ttñiqä” ätukqenqä knuä äwikqe. ⁶² İñä iqe, yäpaqä mänğisa äwätä, knuä naqänänä äqäkqe.

Qu Jisasi Ique tä säwqä äväpu, äpäkkuwinqät†

* 22:53 Matiu 26:58,69-75; Makä 14:54,66-72; Jonä 18:15-18,25-27 † 22:62 Matiu 26:57-68; Makä 14:53,55-65; Jonä 18:12-14,19-24

63-64 Inġaŋi ämaqä Jisasi Ique a äkiqätkuwä iqua, Ique kukŋuä quvqä ätuäpu, jävqä äpäkuwi. Ga, tapätapi Iqueqä hiŋuiu ktqä äpmuatepu, tiŋjä ätumiŋuwi. “Si ‘Iqu bäsŋiyä-qe’ hiŋuä eŋqä-pa natiyä.”⁶⁵ Itanġa iqua kukŋuä quvqä huisä qäsä ätumiŋuwi.

Ämaqä naqä iquauqä hiŋuiqi, Ique kukŋuä ämitkuwiŋqä†

66-67 I imäkätqätanġuwänġa, mäptqä timäuqanġani, qokä-apäkä iquauqä ämaqä naqä iqua, qu eeqänä aquvä äqänġuwi. Ii hiqäva-imäkkä naqä iquatä, kukŋuä-suqenqä näqŋqä iquatänji. Aquvä e äqämbiyi, Jisasi Iquenji iquauqä aquväqŋqä iuŋqä ätuma äupiyyi, “Si Kraisi ne äminesŋqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä äkikqä Iquki sätäti, ‘Nyi Qäqunjqä’ natiyä” ätukuwi.

Iqu kimaŋi, “Nyi he etqanġmdqe, he quuvqä maeqiyqä ipŋqäuä.⁶⁸ Nyi he yatŋqä heyqanġmdqanġani, he kimaŋi mandqä ipŋqäuä.⁶⁹ Iiŋjä etanġi, täŋgata tiŋji, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hipa ämuanġisa pmetänqiyä” ätukqe.

⁷⁰ I tquanġa, ämaqä eeqänänjä iqua yatŋqä tiŋjä äwikuwi. “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqukitanä?”

Iqu kimaŋi, “Hiqä-hiuä ae äyä ätqäuä. Nyi Qäqunjqä” ätukqe.

⁷¹ I tquanġa, iqua “Ne Iqueqä suqenqä awä-tqä hŋquauŋqä tääqä matqä yatunġue. Iqueqä-kiuä, manjuta tqanġi qätä qe äwiyänjunä” ätukuwi.

23

*Jisasi Iqu, Pailoti iqueqätä, Heroti iqueqätä, hiŋuä iqi ätqäukqenqä**

¹ Inġaŋi ämaqä naqä eeqänänjä iqua ävaupiyyi, Jisasi Iquenji, Pailoti iquenyqä ätuma äukuwi. ² Äwimapiiyyi, Ique kukŋuä mitpŋqä ipäqiyäpu, Pailoti iquenji tiŋjä ätukuwi. “Ne Ämaqä Tqu quvqä tiŋjä imäkätqätanġi äqunätunġue. Neyaqä ämaqä iquauqä kŋuä indqänqce qui iwimäkätä, ‘He Romätanjä ämiqä Sisa iquenji, mbqä takisi mäwqä pambiyä’ ätuätä, itanġa Iqueqä-kiuänqce, ‘Nyi Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu he ämemqä atäunjuä änyikqä Iqunä, hiqä Ämeyqä Naqä Iqunjqä’ ätuätŋqeqä” ätukuwi.

³ I tquanġuwänġa, Pailoti iqu Jisasi Iquenji, yatŋqä tiŋjä äwikqe. “Si Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iqukitanä?”

† 22:65 Matiu 26:69-75; Makä 14:66-72; Jonä 18:15-18, 25-27

* 23: Matiu 27:1-2,11-14; Makä 15:1-20; Jonä 18:28-19:16

Ga Jisasi Iqu kimanji, “Si qe ätnyâ” ätukqe.

⁴ Inġanji Pailoti iqu, hiqäva-imäkqä naqä iquautä, qokä-apäkä iquautäni, “Ämaqä Tque kuknjuä mitmqä diñqe, Iqueqä suqä quvqe, hinuä mäquñquä eänänä” ätukqe.

⁵ Inäqe, qu kuknjuä yänänäqñqä tiinjä hui ätukuwi. “Iqu anjä-himqä eeqänänjä qua Jutiya iunji, qanjä yäkenä itä, ämaqeua näqñqä ävätä, quvaqä äwqe, ävauqumuatätqänä. Iqu qua Galili iu ganä iäqetani, täqinyqä äpqäqeqä” ätukuwi.

⁶ Pailoti iqu, ii tqanġä äwiyäqe, “Ämaqä Tqu, Galilisanjä Iqutanä?” ätukqe. ⁷ Qu “Nñqä” tquanġuwänġa, iqu, “Jisasi Iqu Heroti iqueqä ämitñqeuta äpqäqeqä,” knuä vqanġi, Heroti iquenyqä ändowatkqe. Hea inġanji, Heroti iqu Jerusälemä iu yakuä pmetanġanji.

⁸ Heroti iqu Jisasi Ique hinuä äqunäqe, iqu aquvänä ikqe. Ii tiinji. Hinuiqänänji Iqu ämaqä mimäkqänänjä di imäkqanġi qätä äwiminġenqä, Ique hinuä qunätñqä äwinyätä, “Iqu nyaqä hinuä iqi, ämaqä mimäkqänänjä di imäkänä” knuä vqanġi äpmaminġe. ⁹ Ique äwimeqanġa, nätmätqä kuapänänjinqä yatñqä vqanġqä-qe, Jisasi Iqu kimanji mätkuä ikqe. ¹⁰ E tuätqätanġa, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, kuknjuä-suqenqä näqñqä iquatä, qäqi ätqäupu, Ique kuknjuä yänänäqñqä ämitkuwi. ¹¹ Inġanji Heroti iquitä, iqueqä mäkä-iqä iquatä, Ique quvqä imäkäpu, kuknjuä quvqä ätuäpu, gquä hämänänjä anġuanänjä hñqu ämepu äwiyätäpu, Pailoti iquenyqä anġu ändowatukuwi. ¹² Hinuiqänänji Heroti iquitä, Pailoti iquitä, himä-wiunqä äpmaminjiyä-qe, hiunji iqueni, iquaqu näueqä imäkñgiyi.

¹³⁻¹⁴ Ique anġi wimeqanġa, Pailoti iqu hiqäva-imäkqä naqä iquaunqätä, ämaqä naqä iquaunqätä, qokä-apäkä iquaunqätä, tääqä ätuätä aquvä ämaqiyäqe, tii ätukqe. “He Ämaqä Tquenyqä nyitä kuknjuä jänä imäkatunquä ätuma äpäpu, tii ändquwiqä. ‘Ämaqe, qu gapmanqä iquaunji hñġisanä itquapñqe, Ämaqä Tqu quvaqä knuä indqanġe qui imäkätqänä.’ Inäqe, nätmätqä he ändquwinġe, nyi hiqä hinuä iqinjä yatñqä ämitmänġanji, Iqueqä suqä quvqe mämoqumueqä iqänä. ¹⁵ Itanġa Heroti iqu-pqe mämoqumueqä itä, nenyqä anġi ändowatqiyä. Ne Ique pizqä päsatunquä diñqe, Iqueqä quvqe, hma etanġi äqunänueä. ¹⁶⁻¹⁷ Iinġenqe, nyi tänjä-hunqenä äwimi, hinuinä qunäwatmqänä.”

¹⁸ I tqanġa, qu eeqänänji, manjä yänänäqñqä ätäpu, “Ämaqä Tqueni, pizqä äpäsatnä, Baräpasi iqueni nenyqä vquatäwatiyä!” ätukuwi. ¹⁹ Baräpasi iqu, Jerusälemänji,

gapmanqä iquatä mäkä äunäpu, ämaqä pizqä päsqaŋgi, guä äpmuatekuwä iquvi.

²⁰ Inŋani, Pailoti iqu Jisasi Ique ävquatäwatätŋqenqä wiŋqaŋgi, aŋgu ätukqe. ²¹ Inäqe qu maŋä yänänäqŋqä tiŋjä ätukuwi. “Zä-huätatä hueyä! Zä-huätatä hueyä!”

²² Ga aŋguŋi, “Suŋqäwä? Iqu suqä quvqe, äki imäkätŋqäwä? Ne Ique pizqä päsatuŋquä di, nyi Iqueqä suqä quvqä hui mämoqumueqä iqä-qae, täŋä-huŋqenä ävätmä, hiŋuinä qunäwatmqänä” ätukqe.

²³ I tquaqgqä-qe, qu maŋä yänänäqŋqä, “Jisasi Iquenŋi pizqä päkiyä!” ätqua äupiŋi, iqueqä maŋi mäŋdi äkittqäkuwi.

²⁴ Inŋi Pailoti iqu, “Iquauä äwiŋqä dunä qänaknä wimqeqä” ätŋgqe. ²⁵ Ämaqä, gapmanqä iquatä mäkä äunäpu, huizique äpäkkqä iquenyqä ätukuwiŋqe, Pailoti iqu iquenŋi ävquatäwatkqe. Itaŋga Jisasi Iquenŋi, iquauä äwiŋqä iu qänaknä itä, ämaqä päsqa iquauqä hipa iu äwikqe.

Qu Jisasi Ique zä-huätatä äuekuwiŋqä†

²⁶ Qu Jisasi Ique ätuma äwäpu, ämaqä Saimonä Sairin-isanä iqu, aŋä-himqä iuŋqä tä pätkätangi a äkiqätäpu, zä-huätatä huŋqe, ique quamä äwiwätäpu, “Jisasi Ique qänaki wivändiyä” ätukuwi. ²⁷ Iqua Ique ätuma wätqätanŋuwanŋani, qokä-apäkä kuapänä Ique qänaki äwivändkuwi. Iquautanä apäkä kuapänänä hiua, pmapqä ipu, kŋuä äqiyäpu, qänaki äwivändkuwi. ²⁸ Qu iŋnä iqanŋuwänŋga, Iqu qänaki hiŋuä ämoqunätä, “Apäkä Jerusälemätaŋä iuenä, Nyinyqä kŋuä maqiyqä pambiyä! Hiqä-hiuänqätä, hiqä ymeqänqätä qäpiyä” ätukqe. ²⁹ “Qakui tiŋjqä. Hea qänakndaŋanŋani, qu tii tpuwi. ‘Apäkä qokitqä iuatä, ymeqä manyquä iuatä, ymeqä anuä mäwqä iuatä, qu quwqä-quwä aquvänä iqäüä.’” ³⁰ Hea inŋani, ‘Qoqonä iquenä, he qua täqi äpäknäpu, ktqä naqumuätäpiyä’ tpuwiqä.† ³¹ Ii tiŋjqä. Täŋgaŋi qu zä eqä-tänä enqä-panä-qunä, suqä tä nyimäkätqänuwi, inŋi suqä quvqä imäkqä, zä yäuä äpitŋqä enqä-panä iquauŋi, suqä äki iwimäkpnuwänqäwä?” ätukqe.

³² Itaŋga Iqutä anänŋi, qu suqä quvqä imäkqä hŋquaquippqe, pizqä päkpŋqä ätuma äukuwi. ³³ Qu äupiŋi, hipkä ‘Ämaqä nyuänŋiqä’ ätmiŋuwä iu ätimäupiŋi, Jisasi Iquesä, suqä quvqä imäkqä iquaquisä, zä-huätatä äuekuwi.

† 23:25 Matiu 27:32-44; Makä 15:21-32; Jonä 19:17-27 ‡ 23:30 Hosiya 10:8

Ämaqä hñquququ, Iqueqä hipa ämuangisa, huiziqueni, hipa qunamäuqängisa äuekuwi.

³⁴ Ae äueqanġuwängaŋi, Jisasi Iqu, “Apiquki, iquauqä suqä quvqe, huätä mamäuvä. Nätmatqä tä nyimäkquwiŋqe, qu maqñqeä” ätukqe. Inġaŋi qu Iqueqä gqetä ämuasmänqetä iwäsäupu, kikiŋä mapñqä häŋä ikuwi. ³⁵ Jisasi Iqu zä-huätatä huŋganġaŋi, qokä-apäki hiŋuä äqumbu ätqäumiŋuwi. Ämaqä naqä iqua, Ique äkasuwä ätuäpu, “Iqu ämaqä huiziunġi häŋä iqumuatqä-queqä. Itanġa Iqu Kraisi, ne mineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunjuä ikqä Iqu etanġutqe, Iqueqä-kiuä häŋä iqumuatnänä” ätukuwi. ³⁶⁻³⁷ Itanġa mäkä-iqä iqua-pqe, Iqu-tänä qäqiqi äpäpu, äkasuwä ätupiŋi, wainqä-eqä yänänäqñqä äväpu, “Si Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iquki etanġutqe, Tqä-täuä yätamäkqä inyä” ätukuwi.

³⁸ Itanġi Iqueqä nyuänä haqä yänġi, tuwanjuä tiŋä äqäkuwi. “Ämaqä Tqu, Israitqä iquauqä Ämiqä Naqä Iqueqä.” ³⁹ Itanġa ämaqä quvqä Jisasi Iqutä zä-huätatä anä äuekuwä iquaqu, huiziqu äkasuwä tiŋä ätukqe. “Si Kraisi, ne äminesñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä äkikqä Iqukitanä? Si Qäquki etanġutqe, yätamäkqe, Tqä-täuä änyätnä, ye-pqe inä yesñqeä” ätukqe.

⁴⁰ I tquanġa, ämaqä huiziqu qätä äwiyäqe, äkasuwä tii ätukqe. “Hanä-iqä Iqu ämeqä-pa, si-pqä inä ämenyä. Si iŋä ätätñanġaŋi, Goti Hanjuwä Iquenyqä zä makinqä iqiyä? ⁴¹ Yeqä suqä quvqä imäkqeuta, hanä-iqä tä meqanġueetaŋi, qu qäyunä yemäkqäuä. Inäqe Ämaqä Tqu, suqä quvqä maiqueqä” ätukqe. ⁴² Iqueni qäpu ätuäqe, “Jisasi Iquki, Si Ämiqä Naqä äpmetñanġaŋi, nyinyqä knuä indqänġtñqä” ätukqe.

⁴³ Ga, Jisasi Iqu kimaŋi, “Nyi naqä-qakuä äktqä. Täŋganġi, si Nyitä qäukuä yänġi anä pmenqueä” ätukqe.

Jisasi Iqu äpäkonġqenqäS

⁴⁴⁻⁴⁵ Hiunġi quemisqeuta, awiyqä 3 kloknġanqä, mäptqä we maunqä itä, qua eeqänänä iunġi hea äwäkqe. Inġaŋi, yuä naqänänä hiqäva-imäkqä anä yänġisa imaknmiŋqe, inġi-inġi äpkñġa äpäwäkqe. ⁴⁶ Inġaŋi, Jisasi Iqu tääqä yänänäqñqä ätätä, “Apiquki, Nqä quuvqe, Tqä hipa iqi eqänä” ätukqe. E ätuäqe, qe äpäkonġqe.

⁴⁷ Ae äpäkonġanġa, mäkä-iqetanä naqä iqu, hiŋuä e äqunäqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeu ämamäutä,

“Ämaqä Tqueä suqä quvqä imäkqe, aanqeqä. Ämaqä Jänänänä-queqä” ätkqe.

⁴⁸ Ämaqä eeqäpnä hiñuä qumbñqä aquvä äqänminjuwä iqua, nätmatqä ii timäuqanji äqumbiyi, huäqä kiñjä wunqanqgetanji, quwqä quikuiu ptqä äpäknäpu, anämqä anji äukuwi.

⁴⁹ Inäqe Jisasi Iqueqä käyämaqä iquatä, apäkä ique Galilisa äwivändkuwä iuatä, qu nätmatqä tä timäuqanqgenqä kiñjä näñisa hiñuä äqumbu ätqäuminjuwi.

*Jisasi Iqueqä huiwi, pñqä ekuwiñqä**

⁵⁰⁻⁵¹ Inğanji ämaqä hñqu äpmaminqe. Iqueqä yoqe Josepä ique. Iqu Israitqä iquauqä anä-himqä Arämätiyatanä ique. Iqu ämaqä jänä-nu eä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeunqä hiñuä äqänä äpmaminqe. Iqu Israitqä iquauqä ämaqä naqä iquautanä-que. Inäqe, ämaqä naqä huizi iqua, Jisasi Ique qui imäkpnqenqä knuä indqänätqätanquwänqa, iqu, “änquiqä” matqä iminqe.

⁵² Jisasi Iqu ae äpäkonqanqa, iqu Pailoti iquenyqä äwäqe, Jisasi Iqueä huiwiñqä ätukqe. ⁵³ Pailoti iqu, “Yqä mayä” tquanqa, iqu Jisasi Iqueä huiwi zä-huätatä äuekuwiuta äma äpätä, yuä huäqä äutätä, ämaqä qua ptñqä iu ekqe. Ämaqä wiqä iunji, hikä mñä ae ätäpqiyanjuwä-qe, iunji ämaqä hñque pñqä maeqä injuwi.

⁵⁴ Hiunji iqueni, Sämbatqä hiunji hapä pmeqä näwenyä imäkqanqanji. Mä Josepä iqu ii imäkqanqanji, Sämbatqä timäutñqä ikqe. ⁵⁵ Itanqa apäkä Galilisa Jisasi Iqutä anä äpkuwä iua, “Josepä iqu, Jisasi Iqueä huiwi qua äkiu pñqä eänqutiyä. Ä äänä itä eänqutiyä” tpu, hiñuä qumbñqä, Josepä ique qänaki äwivändkuwi. ⁵⁶ Hiñuä ae äqumbiyi, äväma äwäpu, marasinqätä, wetqä jinanä-weqätä näwinyä imäkepiyi, hiunji hapä pmeqanqanji, suqä ätäñqä dunji qänaknä ipu, hapä äpmaminjuwi.

24

*Jisasi Iqu, qua buta anji ävaukqenqä**

¹ Hiunji hapä pmeqä ae äpäwqanqanji, zinuä matqanqanji, apäkä iua nätmatqä näwinyä ae imäkekuwi ämapiyi, ämaqä qua ekuwä dunqä äukuwi. ²⁻³ Qu iqi ätimäupiyi, hikä qua hovqä iunji mäpmäwänätanji äqumbiyi, yäpä yänqisa äpeyäpu, Naqä Jisasi Iqueqä huiwi mäwiqä itanji äqunquwi. ⁴ Qu iinä äqumbiyi, knuä kuapänä indqänäpu pmetanquwänqa, ämaqä

* **23:49** Matiu 27:57-66; Makä 15:42-47; Jonä 19:38-42

* **24:** Matiu 28:1-15;

Makä 16:1-11; Jonä 20:1-18

hŋquaqu, gquä hämänänä we-huŋqä ipŋqä, qäqiqi maqänä ätqäukiyi. ⁵ I tqäuqanŋiyänŋa, apäkä iua zä ipu, hipenüä qua bu epu äpmakuwi. Itanŋa ämaqä iquaqu tii ätukiyi. “Ämaqä häŋä Iquenyqe, he ämaqä pizqä iqua wiqeunji, suŋqä qävqä itqänäüä?” ⁶ Iqu täqi mäwiqä inä, ae ävauqeä. Mä Galili du yqänä äpmeqänŋa, kukŋuä etkqenqä kŋui anŋi hiyätŋqeä. ⁷ Iqu tiinä äyä etkqeä. ‘Qu Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqueni, suqä quvqä imäkqä iquauä hipa iqi wipnuwiqä. Itanŋa qu Ique zä-huätatä huepnuwiqä. Hea hŋquaqu äwitqe, hŋququqenji anŋi vaunigeä’” ätukiyi. ⁸ I tquanŋiyänŋa, iua Jisasi Iqu ätukqenqä kŋuä äwimakqe.

⁹ Iua iunji äväma äupiysi, ämaqä 11 iquautä, ämaqä huizi iquautä, nätmätqä hiŋuä äqunŋuwiŋqä awä ätukuwi. ¹⁰ Apäkä, ämaqä Jisasi Iqu kukŋuä awä tuäkiqänŋqä ändowatkqä iquau, kukŋuä ätukuwä iua, ii tiinji. Mäliya Maktälatanä ii, Jonai, Mäliya Jemisi iqueqä känäu, itanŋa apäkä huizi iuautä anä äpmamiŋuwä iuatä, iuayi. ¹¹ Apäkä iuaqä kukŋuŋqe, ämaqä iqua, “Kukŋuä qämä-qämä inqä änatqäüä” kŋuä vqanŋi, quuvqä maeqiyqä ikuwi. ¹² Quuvqä maeqiyqä ipiyitanji, Pitä iqu pämä ätqäüqe, qua ekuwä iunqä tnänä äwäqe, qonä äuktäutä, yuä huäqä äutäpu ekuwinä witanŋi äqunŋqe. Inŋanji iqu nätmätqä iinä äqunätäqŋqä kŋuä kuapänä indqänätä, anŋi äukqe.

Ämaqä hŋquaqu, Emiyasiŋqä äukiyiŋqä†

¹³ Itanŋa hiunji asä iqueni, wäunŋuänqä ämotquaminŋqä hŋquaqu, anä-himqä hmbinyqä äuminjiyi. Anä ipiyqä yoqe, Emiyasiyi. Jerusälemätanji, kiŋä namji (11 kilomitä). ¹⁴ Iquaqu qanä äwäsiyänŋanji, nätmätqä eeqänänä ii ätimäukqenqä kukŋuä ätqämuinjiyi. ¹⁵ Iquaqu yatŋqä inŋäwätqätanŋiyänŋa, Jisasi Iqu iquaqu-tänä qäqiqi äpätä, qanä anä äuminjuwi. ¹⁶ Iquaqu Jisasi Ique hiŋuä äqunyyäqe, “Tä, Jisasi Iqueqä” kŋuä mindqänŋqä ikiyi. ¹⁷ Inji Iqu iquaqui tii ätukqe. “Qe qanä äpäsiyänŋanji, squä-suanqä tätqänjinyqä?”

Iqu yatŋqä e vqanŋa, iquaquvqä hipenji huäqä-huŋqä-quaqu ätqäukiyi. ¹⁸ Itanji, iquaquisanä hŋqu, iqueqä yoqe Keleopasi iqu, kukŋuä kimanji tii ätukqe. “Ämaqä, anä-himqä huitanä-huitanä Jerusälemänji kuapänä äpmenjuwä iutanji, nätmätqä tänŋa ätimäuqenqe, Sinä qätä mäwiyyä inätanä?” ätukqe.

¹⁹ Iqu i tquanŋa, Jisasi Iqu, “Squä nätmätqäwa?” ätukqe.

Iquaqu kimaŋi, “Nätmatqä Jisasi Nasäretqätanjä Ique äwimeqenqä ätqueä” ätukiyi. “Iqu hiŋuä-tqä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä iqisä, qokä-apäkä iuqä hiŋuä iqisä, wäunjuätä kukŋuätä, yänänäqŋqä imäkqä Iqueqä. ²⁰ Neyaqa hiqäva-imäkqä naqä iquatä, ämaqä naqä huizi iqua-pqätä, qu Ique päkŋŋqä kukŋuä ämitäpu, ämaqä iquauqä hipa iu ävquwiŋqätä, Ique zä-huätatä äuequwiŋqätä, ätätqäŋueä. ²¹ Kiŋganäŋi ne Ämaqä Iquenyqe, kŋui tiŋjä indqänätuŋque. ‘Ämaqä Tqu, qokä-apäkä Israitqä iqune aŋgi inätumeqä Iquvqä.’ Itanŋi kukŋuä hŋqu inänji. Qu Ique äpäsquwänŋaŋi, hea hŋquaqu ae äpäwqe, hŋqu täsuänä. ²²⁻²³ Inji täŋgaŋi, apäkä nesaŋä hŋjua, yäunjuä-yäunjuä inqä inemäkqäuä. Zä-hiŋuä maqŋqänŋa, qua equwä duŋqä äwäpu, Iqueqä huiwi hiŋuä moqŋqä ipiyi, ne änemepu tii änatqäuä. ‘Ne Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä hŋquaqunä äqunänjunä. Iquaqu, “Iqu häŋä äpmenä” änatqinyqä’ änatqäuä. ²⁴ Itanŋa ämaqä nesaŋä hŋqua, qua equwä iuŋqä äupiyi, apäkä iua änatquwä-pa, e äqunänjuä. Iqua Iqueni hiŋuä mäqŋquä iqäuä” ätukiyi.

²⁵⁻²⁶ I tquanŋiyänŋa, Iqu kimaŋi, “Qeyaqa kŋuä indqänŋqe, hmanjqä” ätukqe. “Kukŋuä hiŋuä-tqä iqua ätkuä eeqänänji, naqä-qakuä ätimäuqenqe, suŋqä maqŋqä enjinyqä? Qu Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu ämineyätŋqä ätekqä Iquenyqe, ‘Tänjä-huŋqä tä ganä ämeqe, qänakndaŋi yoqä naqä meniŋeqä’ äqäkuwiqä” ätukqe. ²⁷ I ätuäqe, Iqu kukŋuä Mosisi iqtä, hiŋuä-tqä eeqänänjä iquatä, bukiu äqiyäunjuwiŋqä ätipäqiyätä, awä ätukqe. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu Iqueqä-kiuänqä ätä äqänänŋqenqä, qakuä eeqänänji ämotquakqe.

²⁸⁻²⁹ Inŋaŋi qu anä iquaqu pmayŋqä-tänjä qäqiqi ätimäupiyi, Jisasi Iqu äwätŋqä imäkŋganŋa, iquaqu, “Mäptqä ae äwiqe, hea hiätŋqä iqäqä-qae, Si yesä anä pmetuŋqueqä” ätukiyi. I tquanŋiyänŋa, Iqu iquaqutä anä pmapŋqänä, anä yäpä yänŋisa äpaqukqe. ³⁰ Qänakŋi, Iqu buayä bŋqä, iquaqutä iquvaniu anä äpmapiyi, Iqu buayä ämeqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä ‘änŋuiqä’ ätäqe, äkutätä, iquaqui vätnqä ipäqäkqe. ³¹ Iqu ävätnqä iqanŋa, iquaquiyqä hiŋui änŋuä äqänyiyi, “Tqu, Jisasi Iqueqä” näqŋqä ämakiyi. Inŋaŋi Iqu maqänä imatneqanŋa, iquaqu Iqueni, hiŋuä mäqŋquä ikiyi. ³² E imatneqanŋa, iquaqu, “Ne hänaqeu äpätaqänŋaŋi, Iqu ye kukŋuä äyätapätä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji kukŋuä qakui ämäyätqueqanŋqänŋa, yeyaqa äwqe, tä hänaqa enqä-pa äyasqeqä” ätnŋiyi. ³³ I ätniyi, iquaqu Jerusälemänqä

anġumä maqänä äukiyi. Iqi ätimävi, wäunjuänġqä ämotquamiñqä 11 iquatä, ämaqä huizi iquatä, aquvä äqämbu pmetanġä äwimakiyi. ³⁴ Äwimeqanġiyänġa, qu iquaqui, “Naqä-qakuia. Naqä Iqu anġu ävautä, Saimonä ique äwimeqiyä” ätukuwi.

³⁵ Itanġi, iquaqu nätmätqä eeqänänġä hänaqä du äwimakqenġä awä ätukiyi. Itanġa iquaqu, “Ye Iqueni, buayä yätapqanġanä hiñuä äqunänġueä” ätukiyi.

Jisasi Iqu, Iqueqä ämaqä iquau äwimakqenġä†

³⁶ Qu kukñuä i tqämanätqätanġuwänġa, Jisasi Iqu iquauä awä iqi ätqäukqe. I ätqäuqe, “Heqä äwqä hanuä enyänä” ätukqe. ³⁷ I tquanġa iqua yäunüä ipu, ‘Hikuapqeqä’ ätäpu, zä ikuwi. ³⁸ Iwä Iqu tii ätukqe. “Äwqä hanuä miñqä, kñuä kuapänä sunġä indqänäpu pmenäuä? ³⁹ Nyaqä hipaitä, yukitäñi, hiñuä qumbiyä. Ii nyinġqä. Nyaqä huiwiu a äminiyäpu, näqñqä mapiyä. Nyi guwä-tänġä, yänġä-tänjunġä. Hikuapqä iqua, iinäqua manä” ätukqe. ⁴⁰ Iqu iinä ätuäqe, Iqueqä hipaetä, yukitä ämotquakqe. ⁴¹ Iqua aquvänä ipiyä-qe, “Naqä-qakuätiyä? Quanġitiyä?” kñuä indqänätqätanġuwänġa, Iqu, “He buayä hui ämenäuä?” ätukqe. ⁴² Iqu e tquanġa, iqua hämapäkä häkiyä äyäqäkuwi, hñġiñi, Ique äwikuwi. ⁴³ Iqu ämotauqe, iquauqä hiñuä iqisa anġqe.

⁴⁴ Inġanġi, Iqu tii ätukqe. “Nyi hesä yqänä äpmamänġanġi, ‘Kukñuä eeqänänġä Nyinyqä, bukä Mosisi iqu äqäkqeutä, hiñuä-tqä iqua äqäkuwiutä, apqä tqä iqua äqäkuwiutänġi, ii naqä-qakuinä timäunikeqä’ äyä etmiñqeqä” ätukqe. ⁴⁵ Iinġä ätuäqetanġi, iqua Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänġenġä qakuä eeqänänġinġä näqñqä mapñqä yätamakqä äwikqe. ⁴⁶ Ga tiinġä-pqä inä ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunġi, tiinġä ätä äqänänä. ‘Krais, Goti Hanjuwä Iqu ämeyätñqä ätekqä Iqu, tänġä-hunġä menġiyä. Itanġa qua äptepqä dunġi, hiunġi hñquaqu äwitqe, hñququqenġi, anġi ävaunġiyä. ⁴⁷ Itanġa ämaqä eeqänänġä iunġi, qu Iquenyqä awä tpuñqäuä. Ämaqe, quwqä kñuä äkunmäkmbu, suqä quvqe ävquatämäuqenġätä, Goti Hanjuwä Iqu äwqä hanuä imäknätä, quwqä suqä quvqe huätä mamäuqenġätä awä tpuñqäuä. Kukñuä awi, Jerusälemä iu ganä tpuñqäuä’ ätä äqänänä. ⁴⁸ He nätmätqä tä hiñuä äqunġuwinqe, awä-tqä-quenä epñqeqä. ⁴⁹ Nätmätqä anġuanänġä Apiqu etapäninġä ätkqe, Nyi henyqä ändowatmqänä. He, yänänänġnġä

† 24:35 Matiu 28:16-20; Makä 16:14-18; Jonä 20:19-23

qäukuä haqä yätutanji emetqänğanqä, anä-himqä täu pmetpneqä” ätukqe.

Goti Iqu, Jisasi Ique, qäukuä yätunqä ätuma ekqenqä§

⁵⁰ Jisasi Iqu Iqueqä wäunuanqä ämotquaminqä iquaunji, anä Betani iunqä ätuma äukqe. Iqi ätimäupiyi, Iqueqä hipa haqä yätqä eätä, Goti Hanjuwä Iqu, iquau änguä mi-wiyätneqenqä tääqä ätukqe. ⁵¹ Iqu e ätuäqe ävämeqanqa, Goti Hanjuwä Iqu qäukuä haqä yätunqä ätuma qe ekqe. ⁵² Inğanji iqua qonä äuktäupu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupiyi, aquvänä ipu, Jerusälemänqä angi äukuwi. ⁵³ Ingata-tinji, iqua hiunji ique-ique, hiqäva-imäkqä anä ququawiu äpmapu, Goti Iquenyqä “änquiqä” ätäpu, Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäuminjuwi.

Kuknuä änguä we-hunqä-täni, Jonä iqu äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hinuiqänjä iquvi

Kuknuä änguä we-hunqä-tänjä ique äqäkqe, Jonä iqu, Jisasi Iquenqe, “Goti Iqueqä Kuknuä Iqu ämaqä-qu eätä, neyaqä awä iqi äpmenä” ätkqe. Itanğa Jonä iqu, tiinänqä äwiŋqe. Qokä-apäki, qu Jisasi, Goti Iqueqä Ymeqä Iquenyqe, quuvqä eqiyäpu, ga qu näqŋqä tii hepŋqänänjä. Ämaqä, Goti Iqu kuknuä guä ämäsäuekqä iuta, ämaqä-qune anği inetmetŋqä ändowatkqä iqu, ii Jisasi Iquvi. Itanğa Jonä iqu näqŋqä tii eä, Iqueqä tuwanuä tä, i äqäkqe. Ämaqe, qu Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämitpqe, qu hänä hea ique-ique änguänä pmeqe mapnuwänqä. (20:31 hinuä qunyä).

Hinuiqänji Jonä iqu, “Jisasi Iqu, Kuknuä Goti Iqutä kinğanä anä äpmaninqä Iquvqä” änatkqe. Iwä qänakŋi Jonä iqu tiwiqe, Jisasi Iqu nätmatqä ämaqä mimäkqänänji, imäkminqenqä ätkqe. Ii ne hinuä näqŋqe, tii eatunqe. Jisasi Iqu, ämaqä, Goti Iqu kuknuä guä ämäsäuekqä iuta, ämaqä-qune anği inetmetŋqä ändowatkqä Iquvqä. Ga Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä Iquvi. Itanğa Jonä iqu, Jisasi Iqu, ämaqe mimäkqänänjä di imäkminqä iutanjä qakuinqä-pqe, inä änatkqe. Iutanji ne hinuä tii ae äyä äqunänqe. Ämaqä hui, Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyäpu, Ique qänaki äwivändkuwi. Ä ämaqä hui, quuvqä heqiyqänqe, mäwiŋqä ikqe.

Itanğa saptä 13-17 iunji, Jonä iqu tiwiqe, Jisasi Iqueqä himä-wiunqä iqua, a kiquätŋqä ikuwänğa, nätmatqä heatqä inğa ätimäukqenqä ätkqe. Inğanji Jisasi Iqu, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquatä äpme, iquaunji, kuknuä änguä hui inä ätuminqe. Qänakŋi, himä-wiunqä iqua, Jisasi Ique a äkiquätäpu, kuknuä ämitäpu, Iqueni zä-huätatä äuekuwi. Itanğa kuknuä yäpaki, Jisasi Iqu anği ävauqanğanji, wäunüänqä ämotquaminqä iqua, Ique hinuä äquŋguwiŋqeyi.

Nätmatqä hquenyqe, ne Jonä iqueqä bukä iu hinuä kuapä äqunätunqe, ii qokä-apäkä iuqä suqä hänä pmapŋqä dutanji, Jisasi Iqu kuknuä ktqä enqä-pa ätkqeyi. Inji kuknui, yunuiŋqä, eqenqä, bretqenqä, we-hunqenqä,

guä wainqenqä, itanğa, sipsipqä miqenqe, ne hinjuä äqunätqunju.

Kuknjuä hänjä-pmeqä-täniqä

¹ Qua tqu mimäqä änyä etanğani, Kuknjuä Iqu ganä äpmaminqe. Itanğa Kuknjuä Iqu, Goti Hanjuwä Iqutä anä äpmaminqe. Kuknjuä Iqu, Goti Hanjuwä Inänjä-quvi. ² Aınğa nätmatqä mimäqä änyä etanğani, Kuknjuä Iqu, Goti Hanjuwä Iqutäni anä äpmaminqe.

³ İnjä etanğı, Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä imäkätäqanğani, nätmatqä eeqänänjä Kuknjuä Iquesanä imäkkqe. Hänaqä huiziutani, nätmatqä hui, mimäqä pa ikqe. ⁴ İnjä etanğı Kuknjuä Iqu, hänjä-pmeqä quatä Iquvi. Itanğa hänjä-pmeqä tqu, qokä-apäkä iuqä We-hunqä Vqä Iquvi. ⁵ We-hunqä Iqu, hea witanğqeunji, we eumäkätqätanğa, hea iqu, Iqueni mämäwqätäuqä itnqe.

⁶ Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hnque ändowatkqe. Iqueqä yoqe, Jonä iquvi. ⁷ Jonä iqu inğani, We-hunqä Iquenyqä qokä-apäkiu awä tquanğı, qu iqueä kuknui qätä äwiyäpu, We-hunqä Iquenyqä quuvqä heqäpnqenqä äpkqe. ⁸ Jonä iqu We-hunqä Iqu maetqe, iqu We-hunqä Iquenyqä awä tuätnqä iquvi. ⁹ I tätqätanğani, We-hunqä naqä-qakuä qokä-apäkä eeqänänjä we wumäkquätnqä Iqu, qua täunqä pätnqä iminqe.

¹⁰ Kuknjuä Iqu qua täu äpmejqe, qua tqu Goti Hanjuwä Iqu Kuknjuä Iquesanä qäyä imäkkqanqä, qua täu äpmapiyä iqua Kuknjuä Iquenyqe, yoqä mäwqueqä ikuwi. ¹¹ Iqu Iqueqä quae qäyä timäuqanğı, quvamaqä iqua, Iqueni mitmeqä danä ikuwi. ¹² İnjäqe, Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, itmakuwä iquaunji, Kuknjuä Iqu qu Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä timäupnqä imäkkqe. ¹³ Qu Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä ätimäuquwi, qu hinqi ämaqä qua täutanjä hnqu hemeqanğı ätimäuquwä maetqe, Kaniqu Goti Hanjuwä Iqu imäqanğı ätimäuquwi.

¹⁴ Kuknjuä Iqu, täkä ämaqä ne enqä-panjä-qu imänätä, neyaqä awä iqi äpmaminqe. Iqu ämaqenqä kuapä äwinyätä anğua İwimäqä-qu eä, itanğa naqä-qakuänänjinqä Motqueqä Iquvi. Itanğa Ymeqä Kiuänänjä Iqu, Iqueqä Kaniquesa yänänäqınqä ämeqäqä di, ne hinjuä äqunänjqe.

¹⁵ İnjä etanğı, Jonä iqu Iquenyqe awä-tqä-quvi. Manjä yänänäqınqä tii ätukqe. “Ämaqä nyaqä tuwiu qänaki pätnqä Iqu, Iqueä yoqe, nyaqeunji ämävqätäunqiyä’ etätnqä Iqu, Iqu tä Qäquvi. I ätätnqe, quati tiinjä etanğiyi. Nyi nıpai manyinyquanğani, Iqu äpmaminqe” ätukqe.

16 Iqu ämaqeunqä kuapä äwinyätä änguä Iwimäkqä-qu eä, neñi nätmatqä änguänäñi, tätä änätapätqäuä. 17 Kukñuä-suqenqä näqñqe, ne Mosisi iquesa ämequä äyuwä. Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqenqä äwinyätä änguä iwimäkqenqätä, Iqueqä suqä naqä-qakuñqätä näqñqe, Jisasi Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ikqä Iquesa ämeque. 18 Ämaqä-pqä hui Goti Hanjuwä Iqueni hinüä ae äqunätqänjuwä hmanji. Inji Iqu Goti eä, Ymeqä Hñqunänjä, Kaniqutä anä äpmanyä Iqu, neñi Goti Hanjuwä Iquenyqä ämänätqueqi.

*Jonä asñä-qäyqä iquenyqä**

19 Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminjuwä iquauqä naqä iqua, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva-qäyqä hñquatä itanğa, Iqueqä anju wäunjuä imäkqä hñquatä, Jonä iqueni, “Si tqukikä?” ätuäpu, ique yatñqä wipñqä, Jerusälemäta dowatqanğuwänğa, Jonä iqu awä tii ätukqe. 20 Iqu qätenä mäwiyqä itä, äti tii ätukqe. “Nyi Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ikqä iqunä maetqenä” ätukqe.

21 “Inji si tqukikä? Si Laisa iquki maeqä enä?” ätuäpu yatñqä äwikuwi.

I tquanğuwänğa, Jonä iqu, “Nyi Laisa iqunä maetqenä” ätukqe.

“Inji Mosisi iqu hinüä-tqä hñquenyqä ätkqe.† Si qäquki maeqä enä?” ätuäpu yatñqä vqanğuwänğa, iqu “Oeyä” ätukqe.

22 Iqu “Oeyä” i tquanğanji, “Ämaqä ne änandowatquwä iquau anğumä äwätanä tuatunqenqe, si tqukiyi? Inji si tqä-täunqe, äänä ttñqäwä?” ätukuwi.

23 I tquanğuwänğa, Jonä iqu kukñuä hinüä-tqä Asayä iqu ätkqeunji, ämetä ätukqe.

“Nyi ämaqä anjä avqñqä imda manjä ätätmä, ‘Naqä Iqueqä hänaqe jänänä imäkpiyä’ tqä iquñqä.”‡

24-25 I tquanğuwänğanji, ämaqä i ändowatkuwä Parisi iqua, iqueni yatñqä ämipu tii ätukuwi. “Si Kraisi Iquki maeqä eänjä, Laisa iquki maeqä eänjä, itanğa hinüä-tqä iquki maeqä eänji, inji si ämaqä asñi, suñqä qäyätqänjinyä?” ätukuwi.

26 I tquanğuwänğa Jonä iqu, “Nyi asñi, eqetä äqäyätqänänä. Injäqe, heyaqä awä iqinji, hñqu ätqäuä. Iquenyqe, he änyä maqñqä eänjäuä. 27 Iqu nyaqä tuwiu

* 1:18 Matiü 3:1-12; Makä 1:1-8; Lukä 3:1-18 † 1:21 Kukñuä-suqä 18:15, 18

‡ 1:23 Asayä 40:3

qänaki pätņqä Iquvi. Itanğa Iqueä yukä muasmänqä quvätmņqe, nyi änguänänunä maeqä inänä” ätukqe.

²⁸ Kukņuä iini, eqä Jotänä yätäqä nänğisa anä-himqä Betani iu ätnğuwi. Iqini, Jonä iqu ämaqä asņä äqäminqe.

Goti Iqueqä Sipsipqä Meqä Iquenyqä

²⁹ Kukņuä i ätnğuwä awinğani, Jonä iqu, Jisasi Iqu iquenyqä pğanği äqunäqe, “Goti Hanjuwä Iqueqä Sipsipqä Meqä, ämaqä qua täutanä iquauqä suqä quvqä huätä mamäuqä Iqu, Täsqukanä” ätukqe.

³⁰ “‘Ämaqä nyaqä tuwui qänaki pätņqä Iqu, Iqueä yoqe nyaqeunĭ ämäwqätäunä’ ätätmä, itanğa ‘Nyi nipai manyinyquänğani, Iqu ganä äpmaminqeä’ ätätnqä Iqu, nyi Ämaqä Tquenyqä ätätnqeä” ätukqe. ³¹ “Ämaqä Tquenyqe nyi mağnqä ekqä-qe, Israitqä iqua Iquenyqä näqñqä hipñqenqä äpätmä, eqetä asņi i äqäyätqänänä” ätukqe.

³² Jonä iqu iqueqä hiñuitä hiñuä äqunğqenqä, “Qäukuä yätutani, Dņä Änguä Iqu yññä-heeqä enqä-pa äpäqe, Iqutä pmeqanğis äqunänqeä” ätukqe. ³³ “Ämaqä Tquenyqe nyi änyä mağnqä ekqä-qe, nyi asņi eqetä qämqä änändowatkqä Iqu tii ändkqe. ‘Si tqä hiñuitä Dņä Änguä Iqu äpätä, ämaqä hñqutä pmeqanği äqunäni, Ämaqä ii Qäqu, ämaqe Dņä Änguä Iqutänä asņä qiyäninqe, Qäqueyqä,’ ändkqeä” ätukqe. ³⁴ “Nyi nqä hiñuitä hiñuä äqunänqä etanği, nyi he i etqä, ‘Tqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Qäquvqä’ ” ätukqe.

Ämaqä hñqua, Jisasi Ique qänaki äwivändkuwinqä

³⁵⁻³⁶ Anğumä awinğa-mändani, Jonä iqu iqueqä wänuänqä ämotquaminqä hñquaqutä ätqäupu, Jonä iqu, Jisasi Iqu sä mäwqätäuqanği äqunäqe, “Goti Hanjuwä Iqueqä Sipsipqä Meqä Iqu, Nänğiyqukuänä” ätukqe. ³⁷ Itani wänuänqä ämotquaminqä iquaqu i tqanği äwiyi, iquaqu Jisasi Ique qänaki äwivändkiyi.

³⁸ Inğani Jisasi Iqu qänaki hiñuä ämamäukqe, iquaqu Ique qänaki äyä wivändätanğinyä äqunäqe, “Qe sunqä qenğanğikä?” ätukqe.

I tquanğa iquaqu, “Lapai iquki, si änggi äpmanä ik-itqäninyä?” ätukiyi. Kukņuä ‘Lapaiqä’ ätnänqä tqu, ‘Näqñqä-vqä iqukiyä’ ätnä.

³⁹ I tquanğiyänğa, Iqu iquaquini, “Qe Nyi äpmenqeunĭ, hiñuä qunyyänqänä äwanä” ätukqe.

I tqan̄gi äwiyi, 4 klokä iun̄i, iquaqu Iqutä äupiysi, Iqu äpmamin̄qeun̄i hin̄uä äqunäsinyä, hiun̄ji iquen̄ji Iqutä äpmakiyi.

40 Jonä iqu i tqan̄gi äwinyä Jisasi Ique qänaki äwivändkiyā iquaqu, h̄n̄qu Endru iquvi, Saimonä Pitä iqueqä kätä-känguequ. 41 Endru iqu Jisasi Iquen̄ji äväma, Saimonä iquenyqä ganä äwäqe, “Ne Mäsayä iquen̄ji hin̄uä äqunājunā” ätukqe. Kuk̄nuä Mäsayä ätnān̄qä iqu, ‘Kraisi ne ämineyät̄n̄qä Goti Hanjuwä Iqu atäun̄uä ikqä iqueqä’ ätnä. 42 I ätuäqe, Endru iqu iquen̄ji Jisasi Iquenyqä ätuma äukqe.

Äwimeqan̄giyān̄ga, Jisasi Iqu Saimonä ique äqunäqe, “Si Saimonä iqukiyqä. Tqä t̄niqueqä yoqe, ‘Jonäuä’ ätmin̄uwi. Tqä yoqe, ‘Sipasiuä’ qond̄n̄qe qä” ätukqe. Yoqä iin̄ji, Pitä-qe, asä qeyi. Yoqä iquaquvqä quati, hikä äknänä ätnä.

Jisasi Iqu, h̄n̄quaqi tääqä ätuätumakqen̄qä

43 Awin̄gan̄i, Jisasi Iqu Galilin̄qä wät̄n̄qä itä, Iqu Pilipä iquenyqä qävqä äwäqe, iquen̄ji, “Nyi qänaki nyivändiyä” ätukqe. 44 Pilipä iqu an̄ä-himqä Betsaitä pmeqä-quvi. In̄ji Endrutä, Pitätä, an̄ä asitan̄ä iquaquvi.

45 Itan̄ga Pilipä iqu, Nataniyoli iquen̄qä qävqä äwäqe, tii ätukqe. “Mosisi iqu, bukä kuk̄nuä-suqen̄qä ätnä qänätan̄gqä iu, ämaqä h̄n̄quenyqä äqäkqe. Itan̄ga hin̄uä-tqä-pqä iqua, asä iquenyqä tuwan̄uä äqiyekuwi. Ämaqä iquen̄ji ae ämäqumuequnä. Iqu Jisasi, Josepä iqueqä hik̄n̄ä, an̄ä Nasäretqä-tan̄ä-queqä” ätukqe.

46 I tqan̄ga Nataniyoli iqu, “Änäändiyä? An̄ä Nasäretqätan̄i, nätmatqä an̄guä hui timäun̄qutiyä?” ätukqe.

I tqan̄ga, Pilipä iqu, “Si äpätnä hin̄uä qunyä” ätukqe.

47 Jisasi Iqu, Nataniyoli iqu Ique wimet̄n̄qä iqan̄gi äqunäqe, Iqu iquenyqe, “Israitqä naqä-qakui täsqukänä. Iqu suqä quan̄gä di, mimäkqueqä” ätukqe.

48 I tqan̄ga, Nataniyoli iqu, “In̄ji Si nyinyqe, näqn̄qä äänä ämanä tnyä?” ätuätä, Jisasi Iquen̄ji yat̄n̄qä äwikqe.

Yat̄n̄qä e vqan̄gan̄i, Jisasi Iqu iquen̄ji, tii ätukqe. “Pilipä iqu si änyä äkimet̄n̄qä iqan̄gan̄i, Nyi si zä-eaqä iqueä quatä iqi pmetan̄gnä äkqänān̄qe qä.”

49 I tqan̄gan̄i, Nataniyoli iqu, “Näqn̄qä-vqä Iquki, Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymequki eänä, itan̄ga Israitqä iquneqä Ämäneyqä Naqä Iqukiyqä” ätukqe.

50 I tqan̄ga, Jisasi Iqu, “Nyi sin̄ji, ‘Zä-eaqä iqueä quatä iqi pmetan̄gnä äkqänān̄qe qä’ ktqan̄gqen̄qä, si quuvqä i eqinyä. Nyi iin̄jä äktqe, ii wān̄qe. Nätmatqä naqänān̄jä

hŋquaunŋi, si qänaki hinuä qundŋqinyä” ätukqe. ⁵¹ Jisasi Iqu i ätuäqe, tii-pqä inä ätukqe. “Nyi he naqä-qakuä etqä. Qäukuä qŋqanä äutänätä, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iqua, Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqueä haqeqisa äyäpu, äpäpu itqätangpi, qumbŋqäuä” ätukqe.

2

Jisasi Iqu, wainqä-eqä imäkkqenqä

¹ Awiŋgatanä huiziunŋi, anä-himqä Kana, qua Galili iunŋi, gokä-apäkä hiyaqu ämanyiyŋqä iqanginyä, Jisasi Iqueqä känae iu äpmamiŋqe. ² Itanga Jisasi Iqutä, Iqueqä wäunüanqä ämotquamiŋqä iquatä, i maŋganiŋqä iunqä kukŋuä tquanqä, iqua-pqe iu anä äpmamiŋuwi. ³ Wainqä-eqe qäpu hiqanqä, Jisasi Iqueqä känae, “Qu wainqä-eqe qäpu anqäuä” ätukqe.

⁴ I tquanqani, Jisasi Iqu, “Naye, si iinŋi sunqä dnyä? Nqä ii imäkkqenqe, änyänjqä” ätukqe.

⁵ Inqani Iqueqä känae wäunüä imäkkqä iquaunŋi, “He Iqu hetqanqutqeunä imäkkpiyä” ätukqe.

⁶ Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqämiŋuwä iquauqä suqä hŋqu tiinŋi. Goti Iqueqä hinuä iqi anqäuä hipŋqä diŋqe, qu asŋä äqänäpu akiyä änyimiŋuwi. Eqetänŋi, iinä imäkmŋqe, hikiu iquqonämäupu, eqä-häkä imäkkuwä 6 iqi ätqäumiŋuwi. Eqä-häkä iinä hŋqu iomäupqe, ämaqä hŋqu kiqä-kiuänä mämeqe, 100 litä-quayi.

⁷ Känae i tquanqä, Jisasi Iqu wäunüä imäkkqä iquaunŋi, “He häkä tquau eqä equatimepiyä” ätukqe. I tquanqä, iqua häkä iquaunŋi, maŋquä equatimäukuwi. ⁸ Iqua eqä i iomeqanquwänqä, Jisasi Iqu, “He tänqani eqä hui iopu, ämaqä ymisanä miqä ique äma wipiyä” ätukqe. I tquanqä, iqua Iqu tquanqä-pa ikuwi.

⁹ Inqani aanä eqe, wainqä heqanqä, ämaqä ymisanä miqä iqu yamwiqä ikqe. Wäunüä iqä eqä iopiyä iqua, qu wainqä-eqä hiqanqenqä näqŋqä etanquwä-qe, ymisanä miqä iqu maqŋqä eä, iqu ämaqä apäkä meqanqä ique kukŋuä ätuätumeqe, tii ätukqe. ¹⁰ “Ämaqe tii iqe. Wainqä-eqä anqüanänŋi, ganä maepnä. Itanga qu eqä kuapanä änäpu, hiqiiyqä heqanquwänqä, wainqä-eqä huizi di inqä mapŋqänänqä. Iinä qäyä etanqä, si wainqä-eqä anqüanänqä zä enŋi, tänqä äyä ämaenyä” ätukqe.

¹¹ Nätmatqä ämaqä hui mimäkkqä imiŋuwi, Jisasi Iqu anä-himqä Kana, qua Galili iunŋi, i qe imäkätä, Iqueqä yänänäqŋqe ämotquetä ipäqäkkqe. I äqumbiyi, Iqueqä wäunüanqä ämotquamiŋqä iqua, Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

¹² Jisasi Iqu i imäkäqetani, Iqutä, kånaisä, kånquäkätä itanğa Iqueqä wäunjuånqä ämotquaminqä iquatäni, qu anä Kapånamånqä äwäkuwi. Itanğa qu iqini, hiunji hatnğa hmbu äpmakuwi.

*Jisasi Iqu, hiqäva-imäkqä ani jänä imäkkqenqä**

¹³ Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iquauqä hiunji naqänänä, Pasopa ätätqänuwä iqu qäqi etanği, Jisasi Iqu Jerusälemånqä ekqe. ¹⁴ Äyäqe, iqini Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä anä ququawä iqini, ämaqe qu bulumäka-sua, sipsipqä-sua, itanğa ynğa-heeqä-sua mbqänqä imäkäpu, ga hñqua quamä äpmapu mbqä yanä nyätqätanğa äqunqqe. ¹⁵ Iinjä äqunäqe, Iqu guä hui ämeqe, äqäyäkoquvätä jävqä imäkäqe, hiqäva-imäkqä anä iutani eeqänänä huätä äpäsäwqatkqe. Bulumäka-pqä, sipsipqä-pqä qäsänji. Itanğa ämaqä mbqä huitani tnänqä imäkäpu vätqätanquwä iquauä mbqe bi ämäquvatämäutä, mbqä hevqe yiwanä ämamäukqe. ¹⁶ I itä, ämaqä ynğa-heeqä mbqänqä imäkätqätanquwä iquauñi, “Täqini huätä äma äupiyä. Nqä Apiqueä ani, he mbqä meqä anä mimäkqä pambiyä” ätukqe.

¹⁷ Jisasi Iqu i imäkqanğa, Iqueqä wäunjuånqä ämotquaminqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, “Goti Hanjuwä Iquki, saqä aninqä kuapänä änyinätäqe, nyaqä yäpä tämñi änä manyimånqä iqiyä”† tnätanqqenqä knuä äwikqe.

¹⁸ Jisasi Iqu i imäkqanqqenqä, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iquauqä naqä iqua, Iquenji, “Si nätmatqä ämaqä mimäkqä di äki imäktñqäwä? Si nätmatqä imäkñä tä, yoqä naqe äkita ämanä imäkinyä, ne mänätquayä” ätukuwi.

¹⁹ I tquanquwänğa, Jisasi Iqu ätukqe. “Hiqäva-imäkqä anä tqe huätä äpnemäpqe, anğumñi Nyi hiunji hñquaqu-hñquenyä mätmqänä.”

²⁰ I tqanğa, Israitqä iqua tii ätukuwi. “Hiqäva-imäkqä anä tqe määtqätanğa quväukuä 46 ämawqätäukqä enqe, Si ‘Nyi anğumñi hiunji hñquaqu-hñquenyä mätmqänäqe,’ änäänqä tnyä?” ätukuwi. ²¹ Jisasi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä anä iquenyqä ätukqe, Iqu Iqueqä huiwinqä ätkqe. ²² Iqueqä wäunjuånqä ämotquaminqä iqua, kuknuä i ätukqä iquenyqe, hui äwinyminqä-qe, Jisasi Iqu qua buta hänğä vaunğa, qu knuä inğa äwikqe. Inğanji iqua Goti Hanjuwä Iqueqä bukiu tnätanqqenqätä, Jisasi Iqu ätkqenqätäni, quuvqä eqiyäpu naqä-qakuä imäkkuwi.

* 2:12 Matiu 21:12-13; Makä 11:15-17; Lukä 19:45-46 † 2:17 Apqä Bukä 69:9

Jisasi Iqu, ämaqeqä suqenqä näqñqä ekqenqä

²³ Israitqä iqua hiunji naqä Pasopañga, ämaqä kuapänäni, Jisasi Iqu Jerusälemä iqi äpme, hiqñqä ämaqä hui mimäkqeqe imäkätqätanji äqumbiyi, Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. ²⁴ I iqanquwä-qe, Jisasi Iqu ämaqä eeqänänänqä näqñqä änguanänä eäqä-qae, Iqu qunqä quuvqä maeqiyqä ikqe. ²⁵ Jisasi Iquenji, ämaqä hñqu-pqe ämaqä hñquenqe, 'Iinjä-iinjqe' mätquä yänä. Iqu ämaqeuqä suqä eeqänänänqeqe näqñqä hiänä.

3*Jisasi Iqu, Nekitimäsi iquä, kukñuä ätñgiyñqä*

¹ Parisi iquautanä hñqu, iqueqä yoqe Nekitimäsi iquvi. Iqu Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iquauqä naqä ämiqä iquautanä hñquvi. ² Iqu Jisasi Iquenyqä heatqanğa äpäqe, "Näqñqä-vqä Iquki, ne näqñqe, si näqñqä motqueqä Goti Hanjuwä Iqu äkndowatqä Iqukiyqä" ätuätä, tii ätukqe. "Ämaqä hñqu nätmätqä ämaqä hui mimäkqänäni Si imäkätqänä-panä inji, mimäkqä danä yänä. Goti Hanjuwä Iqu iquä anä sätäti, i imäkänqiyä" ätukqe.

³ I tquanğa, Jisasi Iqu ämävauqe, "Nyi naqä-qakuänänä ktmqeqä. Ämaqä hñqu, anğumä* ymeqä dänä hayuqä ii enqä-panä mimänqä itqe, iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqä duñi, hiñuä mäqunquä danä iquänqiyä" ätukqe.

⁴ Itanji Nekitimäsi iqu yatñqä tii äwikqe. "Iqu ae ämaqä naqä qoyanä enqe, ymeqä dänä hayuqä ii enqä-pani, äänä itä imänätñqäwä? Iqu känai iquenji anğumä nyuetñqä diñqe, känäwä äwqä imñi anğumä mamñqä yänqiyä" ätukqe.

⁵ Ga Jisasi Iqu ämävauqe, "Nyi naqä-qakuänänä ktmqeqä" ätukqe. "Ämaqä hñqu eqetä, itanğa Dñä Ängüä Iquesatä, ymeqä dänä hayuqä enqä-panä mimänqä itqe, iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqä duñi mäpeyqä danä iquänqiyä. ⁶ Ämaqä huiwiqä änyuetqe, iqu huiwä-quvi. Inäqe Dñä Ängüä Iqu änyuetqe, iqu quuvqä-quvi. ⁷ Si Nyaqä kukñui, 'He anğumä ymeqä dänä imämbñqeqä' tqanğqenqä, yäunüä miqä isñqeqä. ⁸ Yunüä kiqä äwinyätanğqä du äqunätä, huuwqä tqanğqenä äwiyätñanğani, ängisa äpätä, ängi äwqutiyä-qe, si maqñqä esnä. Inji ämaqä Dñä Ängüä Iqu änyueqäqe, qu eqä asänänä iinjia" ätukqe.

* 3:3 Kukñuä Jonä iqu täqi äqäkqe, kiqä quati hñquaquvi. Hñqu 'anğumä', huiziqu 'haqä yätuta'. Hiqñqä 3:7 iunä-pqeyi.

⁹ Ii tqannga, Nekitimäsi iqu, “Si e ätnji, änäänqä tnyä?” ätuätä yatnqä äwikqe.

¹⁰ Yatnqä i vqannga Jisasi Iqu ämävauqe, “Si Israitqä iquauqä näqñqä motquequki eni, nätmatqä tänqe näqñqä mämeqe, äänä itnä inyä?” ätukqe. ¹¹ “Nyi naqä-qakuänänjä ktmqe. Ne näqñqä eanä hinuä äqunätunquä dunqä etätqänju. Inäqe he neyaqä kuknuä dunji, naqä-qakuä mimäkqä iqäüä. ¹² Nyi nätmatqä qua täunñqä tqanngqe, he quuvqä maeqiyqä iquwi, ga Nyi nätmatqä qäukuä yätunñqä hetqanngundqe, he quuvqe äänä ipu heqäpnqäwä? ¹³ Ämaqä hñqu qäukuä yätunqä mäyqä inqe. Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqunä, qäukuä yätu äpme äpqqeä. ¹⁴⁻¹⁵ Inji ämaqä quuvqä eqämipqä eeqänänjä iqua, hñä hea ique-ique pmeqe mapnuwä dinqe, ii tiinji. Anä avqñqä imä, Mosisi iqu qämakä imäkätä, zä imasätä, äma äpekqä-pa,† Ämaqeüqä Ymeqä Ekqä Iqueni, qu i äma pepñqäüä” ätukqe.

¹⁶ “Goti Hanjuwä Iqu ämaqä qua täunñqä huäqä kiinjä wunngangi, Iqu Iqueqä Ymeqä Kiuänänjä Ique äwikqe. Ga inji, ämaqä tqu-tqu Iquenyqä quuvqä eqämipqe, qu eeqänä qui mimäkñqä danä, hñä hea ique-ique pmeqe mapnuwi. ¹⁷ Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Ymeqä Iqueni, ämaqä qua täunä iuqä suqä quvqe iwäsäutnqä ändowatkqä mäetqe, Iqu iquauñi hñä iqumuatätñqä ändowatkqe. ¹⁸ Itannga ämaqä tqu-tqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenyqä quuvqä eqämipqe, iquauñi suqä quvqenqä miwäsäuqä yäniqe. Itannga ämaqä tqu-tqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Kiuänänjä Iqueqä yoqenqä quuvqä maeqiyqä imitpqe, iquauñi iuta suqä quvqenqä ae iwäsäuä. ¹⁹ We-hunqä Iqu qua täunqä qäyä äpqanngqä-qe, ämaqe, suqä quvqä imäkäpiyñqä We-hunqä Iqueni tuwä äwiyäpu, hiawiqä imqä äwinyä. Suqä injiuta iwäsäunä. ²⁰ Ämaqä suqä quvqä imäkätqänjuwä iqua, suqä quvqe ätnänäqi äti witnqä etanngqenqä, qu eeqänänji, We-hunqä Iquenyqä mäwinnganguti, Iquenyqä mapqä ipnä. ²¹ Inäqe, Goti Hanjuwä Iqueä suqä naqä-qakuä iu qänaki itqänjuwä iqua, quwqä wäunui Goti Hanjuwä Iquesa imäkqanngpqe, ätnänäqi äti timäutnqänä, We-hunqä Iquenyqe äppñqäüä” ätukqe.

Jonä iqu, Jisasi Iquenyqä ätkqenqä

²² Ii iqe, Jisasi Iqu Iqueqä wäunuanñqä ämotquaminqä iquatä qua Jutiya iunqä äupiwi, iqinji qu ämaqä asñä äqiyäpu äpmaminjuwi. ²³⁻²⁴ Inganji Jonä iqu guä

† 3:14-15 A Täuqä 21:9

änyä pmetnqännga, iqu-pqe anä-himqä Aionä, Salimä-tänä qäqiqi, ämaqä asnjä äqäminqe. Iqini eqä kuapä pätqätanji, ämaqä kuapänä iquenyqä äpäpu asnjä ämaminjuwi.

²⁵ Hiunji hnqueni, Jonä iqueqä ämotquaminqä hnquatä, Israitqä huizi hnqutä, suqä eqetä akiyä änyminjuwä iquenyqä kuknuä näñi-täqi ämamäuminjuwi. ²⁶ Iinjä ipiyi, qu Jonä iquenyqä äpäpu, “Näqnqä nätapqä iquki, eqä Jotänä ique yätäqä nänggisa, Ämaqä sitä anä äpmanyä, itannga Iquenyqä ‘Iinjä-iinjäqueqä’ ätminä Iqu, tänğanji ämaqä asnjä qäyqanji, ämaqä kuapänä Iquenyqä äwqäüä” ätukuwi.

²⁷ I tqanquwännga Jonä iqu, “Ämaqä hnqu nätmätqä hui hinji mämeqä danä yänä. Goti Hanjuwä Iqu ique vqanqutqenä ämenä. ²⁸ ‘Nyi Kraisi, ämaqä mitnqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunjuä ikqä iqunä maetqenä. Nyi Iquenyqä hinjuqä änändowätqä iqunjqä’ tqanqce, hiqä-hiuä qätä äyä änyikuwiqä. ²⁹ Ämaqä hnqu apäkä tuwaknjä änyuätqce, apäkä ii iqueqä apäkiyi. Inäqce ämaqä apäkä metnqä iqueqä näueqä iqu, iqi ätqäutä apäkä meqanqgqä iqueqä quväki qätä äwiyäqänğanji, iqu yeeqänänjä yänä. Ga nyaqä yeeqä iqe, aanjä naqänänjä asä iinjäqä. ³⁰ Nyi yoqä maeqä quvqä hiqannga, Iqu ämanqutäutä, yoqä-tänjä hiänqiyä” ätukqce.

³¹ “Ämaqä haqä yätuta äpqäqä Iqu, ämaqä huiziquaunji ämäwqätäunä. Itannga ämaqä qua täutanjä iqu, iqu täutanjä-qu eä, kuknui nätmätqä qua täutanjinqä tänä. Inäqce qäukuä yätuta äpqä Iqu, eeqänänji ämäwqätäunä. ³² Iqu hinjuä äqunätä, qätä äwiyätnqä iu qäyä ätqanji, qu Iqueä kuknui naqä-qakuä mimäkkä danä itqänjuä. ³³ Inäqce ämaqä Iqueqä kuknuä qätä äwiyätä ämeqä iqu, iqu ämaqä huiziquaunji, Goti Hanjuwä Iqueä kuknui naqä-qakuänänjä etanji ämotqenä. ³⁴ Goti Hanjuwä Iqu, Ämaqä Iqu ändowätqäqä Iqueni, Iqueqä Dnjä Änğuä Ique aanjä kuapänänjä vqanqgetanji, Iqu Goti Hanjuwä Iqueä kuknui awä tänä. ³⁵ Kaniqu, Iqueqä Ymeqä Iquenyqä kuapänä winğanji, ga Iqu nätmätqä eeqänänji Iqueä hipa iqi ekqce. ³⁶ Ämaqä tqu-tqu Ymeqä Iquenyqä quuvqä eqiyqäqce, hänjä hea ique-ique pmeqce äme. Inäqce ämaqä tqu-tqu Ymeqä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqäqce, hänjä-pmeqce mämeqä, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä äkasuwi, iqtä hea ique-ique witänqiyä” ätukqce.†

† 3:36 Ämaqä näqnqä-tänjä hui, knjuä tiinjä indqänätqänjä Hiqnqä 31-36 iunji, Jonä asnjä-qäyqä iqueqä kuknuä ma, Jonä tuwanjuä äqäkkä iqueqeqä.

4

Jisasi Iqu, Jutiyaŋi ävämä äukqenqä

¹⁻³ Parisi iqua Jisasi Iquenyqe, “Iqu Jonä iqueni ämäwqätäutä, iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua kuapänänjä eäpu, asŋi iqueqä hipa iuta ämetqänjä” tqanqä äwikuwi. Iquenyqä iinjä ätminuwä-qe, ämaqe asŋi, Iqu maqiyqä, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua äqäminuwä. I tqanqä qätä äwiyäqetani, Iqu qua Jutiyaŋi ävämä, anqumä qua Galili iunqä äukqe.

⁴ I äwätäqänqani hänaqe, qua Sämalija, anä-tänjä iu wätŋqä indqänätä, äukqe. ⁵ Iu äwätäqänqani, Sämalija pmeqä iquauä anä-himqä hŋqu, yoqe ‘Sikauä’ ätminuwä ique ätimäukqe. Ii qua Jekopä iqu iqueqä hiknä Josepä ique äwikqä-tänjä qäqiyi.

Jisasi Iqu, apäkä Sämaliyatanjä huisä, kukŋuä ätkiyinqä

⁶⁻⁸ Mäptqe awänä pmetanqa, Jisasi Iqu hänaqe qanä iminqenqä yänjä-a tänänqä hapä äpmaminqe. Jekopä iqu eqänqä qua hovqä iqiyätä, eqä esquä imäkänqä iqi hapä äpmaminqe. Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, buayä mbqänqä anä-himqä dunqä äukuwi. Iqu i pmetanqani, apäkä Sämaliyatanjä hui eqä euätŋqä pqanqa, Jisasi Iqu iinjä, “Eqä hui nmqä dapiyä” ätukqe.

⁹ I tquanqa, ii ämävauqe, “Nyi Sämaliyatanjinyä etanqä, si Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäyätqänuwä iutanä-quki eäŋi, si nyinjä, ‘Eqä hui nmqä dapiyä’ ätätnä, yatŋqä änäänqä nyinyä?” ätukqe. Kukŋuä iinjä, Israitqä Jerusälemä iu Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäuminuwä iqua, Sämalija iquatäŋi naqä-huinyä mäpmeqä iminuwä etanqi, i ätukqe.

¹⁰ Ii i tquanqani, Jisasi Iqu iinjä tii ätukqe. “Si nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu qanyinä vqenqä maqŋqä enjinyä. Itanqa Ämaqä, ‘Nyi eqä hui nmqä dapiyä’ äktätŋqä Iquenyqä-pqe, maqŋqä enjinyä. Si näqŋqä eänä, Ique yatŋqä vqanqgtqe, Iqu eqä hänä-pmeqe ktapänqiyä” ätukqe.

¹¹ I tquanqa ii, “Naqä Iqukiyä, quae kinä mämä äptnä, eqe mämä enqe, ga Si eqä-häkä-pqä mämeqä danä injä, eqä hänä-pmeqe äkŋgisa iutŋqäwä?” ätukqe. ¹² I ätuätä tii ätukqe. “Neyaqä awiqu Jekopä iqu, eqä qua äptesqiyätä, ga eqä täu äŋgqe. Ga iqueqä ymeqä-pqä, hiveqä-yaqueqä-pqe, täu änminuwä. Itanqa kaqä-kawukäne änätapqä Jekopä iqueni, si ämäwqätäunyä?”

¹³ Inqani Iqu, “Ämaqe, eqä esquä täu iopu ämbqe, anqumä eqänqä quväkä ye vquänqiyä. ¹⁴ Inäqe ämaqä, eqä Nyi vqanqundi änätqä iqu, anqumä eqänqä quväkä

ye mäwqä iquänä. Itanğa eqä Nyi äwimqä iini, ämaqä iquesani eqä esquä enqä-pa, hea ique-ique esuätä, itanğa hänä hea ique-ique pmeqe vqänqeqä” ätukqe.

¹⁵ I tquanğanı, ii Iqueni, “Naqä Iquki, eqä ätni, yqä dapiyä. Nyi eqänqä quväkä ye manyiqanğuti, nyi anğumä eqä täu iumqe, mapqä iqämqänänyä” ätukqe.

¹⁶ Inğanı Iqu iini, “Tqä qokique kuknuä ätuätnä, asä täqinyqä ätuma ptnqänä uvä” ätukqe.

¹⁷ I tquanğa, ii “Nyi qokä mäeqinjqä” ätukqe.

Iwä Iqu, “Kuknuä ii, si naqä-qakuä ätnyä” ätukqe. ¹⁸ “Si ämaqä hipa hñginä eeqänänjä iu ämuannä, itanğa ämaqä tänğa anä äpmeniyä iqu, naqä-qakuä tqä qokiqu maeqä eänä-qae, ini si naqä-qakuänänjä ätnyä” ätukqe.

¹⁹ I tquanğanı apäkä ii, “Naqä Iquki, Si hiñuä-tquki äkqänänänä. ²⁰ Ne Sämalıyatanä iquneqä awäkiqua, Goti Hanjuwä Ique qonjä äwoktäupu, Iqueqä yoqe haqeqä mamäuqänqä aquvi, qoqonjä tquesa qänätqätanğä, he Israitqä huiziquenä, ‘Goti Hanjuwä Ique qonjä äwoktäupu, Iqueqä yoqe haqeqä mamäuqänqä aquvi, Jerusälemä iunä qänğpnqä,’ ätätqänäuä” ätukqe.

²¹ Ga Iqu iini, “Apäkä iiki, si nyaqä kuknui naqä-qakuänänjä imäkiyä. Hiunji, ämaqe Apique qonjä äwoktäupu, Iquenyqä aquvi, qoqonjä tquesänä-pqä, itanğa Jerusälemä dutänä-pqä maqnqänqä iqu ätimäunqiyä” ätukqe. ²² “He Sämalıyatanä iquenä, Goti, Ique qonjä äwoktäutqänuwä Iquenyqe, näqnqä maeqä ipu hiñgi itqänuwıqä. Ne Israitqä iutanä, Jerusälemä iu itunquä iquneni, Goti, ne qonjä äwoktäutanä, yoqe haqeu ämatnämäutunquä Iquenyqe, näqnqä eanä itqunünä. Äpakonqä witanği hänä iqumuatqenqä hänaqe, Goti Hanjuwä Iqu Israitqä iqunesa imäuqäqeqä. ²³ Inäqe hiunji hñqu timäutnqä itnqe, ae qe ätimäuqi. Inji ämaqä, Apique qonjä äwoktäupu Iqueqä yoqe haqeu naqä-qakuänänjä mamäupnqä iqua, qu Iqueqä Dñä Änğua Iqueä yänänäqnqä ditä, suqä naqä-qakuänänjitäni, iinjä ipnä. Ämaqe, iinjä iqänqce, Apıqu äwinyänä. ²⁴ Goti Hanjuwä Iqu huiwä maeqä, quuvqä-qu enqä-qae, ämaqä, Ique qonjä äwoktäupu, Iqueqä yoqe haqeu mamäupnqä iqua, qu Iqueqä Dñä Änğua Iqueä yänänäqnqetä, suqä naqä-qakuänänjitä, iinjä ipnqeqä” ätukqe.

²⁵ Inğanı apäkä ii Iqueni, “Nyi näqnqä eäqä. Ämaqä Mäsayä Kraisi ne ämineyätnqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä Iqu äpänqiyä. Iqu äpätäqänğanı ‘Nätmatqä eeqänänjä iinjä-iinjıqä’ natänqiyä” ätukqe.

26 I tquanḡaḡi, Iqu iini, “Kukḡuä äktätḡqä Tqunä, Nyi tä Qäqunä äktätqänänä” ätukqe.

Jisasi Iqu buayänqätä, wäunüänqätä, ätkqenqä

27 I tuätqätanḡaḡi, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iqua anḡumä ätimäupiḡi, Iqu apäkä huisä quea tätqätanḡinyä äqumbiyi, iqua yäunüä ipu, ‘Änäändiyä’ tpu ipiyä-qe, hḡqu-pqe, “Si sunqä kinganḡikä-qe?” mätkuä danä ipu, ä “Si apäkä iini sunqä tnyuä-qe?” ätuäpu, yatḡqä miqä ikuwi. 28 Inḡaḡi apäkä ii, iḡyqä eqä-häki iqi emä, anḡumä anä-himqä duḡqä äwäqe, ämaqeuni tii ätukqe. 29 “Ämaqä nätmätqä nyi imäkätḡqenqä eeqänänä ändqäqä Ique, hiḡuä qumbḡqänä äwanä! Iqu Kraisi ämaqeü ämitḡqä Goti Hanjuwä Iqu Ique atäunüä ikqä Iqu heqänänijä?” ätukqe. 30 I tquanḡaḡi, qu anä dutaḡi äqiyätimäwa, Jisasi Iquenyqä äpäukuwi.

31 Apäkä ii, i äväma uwqanḡaḡi, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iqua Jisasi Iqueni, “Näqḡqä Motqueqä Iquki, buayä hui huinyä” qäyä ätuäpu, änäänä ätumiḡuwi.

32 I tquanḡuwänḡa, Jisasi Iqu iquauni, “Nyi buayä he änyä maḡḡqä etaḡuwä hui-tänḡunḡqä” ätukqe.

33 Ga iqua, “Iqueni, ämaqä hui buayä äma ävqäuä?” ätnäpu, iquauqä-quwä yatḡqä inḡuwi.

34 Yatḡqä i inḡäwqanḡuwänḡa, Jisasi Iqu “Nqä buayi, Nyi änändowatkqä Iqueqä äwinqä iunä qänaknä itmä, itanḡa Iqueqä wäunüä ändapqäqe qäpu imäkqeqä” ätukqe.

35 “He ymisaḡä yäuä iqanḡuti maḡḡqe, tii ätätqänä. ‘Qanui hḡquaqu-hḡquaqu änänḡqä.’ He i ätätqänuwä-qe, Nyi ‘He wäunüä iuni, hiḡuä yasämä qumbḡqä’ etqänä. Täḡḡaḡi ymisaḡi ämaḡḡqe, ae yäuä iqäwänä. 36 Ymisaḡi yäuä etaḡi, qanyä ämetä ämaḡqä iqu, mbqä menä. Itanḡa iqu ymisaḡä iini, häḡä hea ique-ique pmeqä duḡqä aquvä äqiyänä. Ga ymisaḡä vowä qutqä iqutä, ymisaḡä meqä iqutä, qäquaqu yeeqänä inyiyiqä. 37 Iinḡä etaḡi ämaqeüqä kukḡuä tqu, naqä-qakuä timäunä. ‘Ymisaḡä vowä ämaqä hḡqu iqanḡuti, itanḡa ämeqe, ämaqä hḡquvqä’ tḡnä. 38 Nyi he wäunüä ipu tuwä-yawä tmimiḡä mämeqä ikuwä iunqä ymisaḡä maḡḡqä endowatkqeqä. Wäunui, ämaqä hḡqua dnä-huqä ikuwä iu, he ymisaḡä qanyinä maḡḡqeqä” ätukqe.

Ämaqä Sämaliyatanä iquaunqä

39 Ämaqä Sämaliyatanä anä-himqä Sika iu pmeqä kuapänäḡi, apäkä ii Jisasi Iquenyqe, “Iqu nätmätqä nyi imäkätḡqenqä eeqänänä ändqiyä” tqanḡqeta, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. 40 Iwä iqua Ique äwimapiḡi,

“Si nesä pmayä” tquanğä, Iqu qutäni hiunji hñquaqu äpmaqce. ⁴¹⁻⁴² Iqu kukñuä vqanğqetani, ämaqä kuapänänä quuvqä inä eqiyäpu, apäkä iinji tii ätukuwi. “Si änatñä iunä maetqe, tänğani neqä-neuä qätä äwiyätanä, quuvqä eqiyqunä. Ne näñqce, Iqu ämaqä qua täutanjiu Hänä Iqumuatqä Iquvqä” ätukuwi.

Jisasi Iqu, Galiliñqä äukqenqä

⁴³ Jisasi Iqu iqiñi hiunji hñquaqu ae äpmeqe, Iqueqä qua Galiliunqä äukqe. ⁴⁴ Iqu Iqueqä-kiuä awä äti tii ätkqe. “Ämaqe, hiñuä-tqä quwqä anjä-himqä iutanä iquenyqe, qu ‘änğüä-queqä’ matqä ipñqäüä.” ⁴⁵ Inäqe hiunji naqä Pasopanga ymisänä imäkqanğuwänğani, Galili pmeqe Jerusälemä iu äpmapu, Jisasi Iqu nätmataqä iqi imäkätqätanğqe hiñuä äqunğuwu. Iutanji, Iqu Galili du timäuqanğani, qu Iqueni yeeqä itmakuwi.

Jisasi Iqu, ämiqä hñqueqä ymeqe, änğüä iwimäkikqenqä

⁴⁶ Galili dunji, Jisasi Iqu anjä-himqä Kanani, aanä ege wainqä imäkkqä iunqä äukqe. Inğani, ämiqä naqä iqueqä wäunüä miqä hñqueqä ymeqe, anjä-himqä Kapänamäñi, täñä-yaqä äwäminqe. ⁴⁷ Ämaqä iqu Jisasi Iquenyqe, ‘Jutiyatani Galiliñqä äpqiya’ tqanğä äwiyäqe, iqu Iquenyqä äwäqe, yatñqä tii äwikqe. “Si Kapänamänğqä äwätinä, nyaqä ymeqä täñä-yaqä qäyu äpäkonätñqä äwiñqä iqueni, änğüä iwimäkiya.”

⁴⁸ I tqanğani, Jisasi Iqu iqueni, “He Nyi nätmataqä ämaqä mimikqänänji mimäkkqä iqanğmdqe, he quuvqä maeqiyqä danä ipñqäüä” ätukqe.

⁴⁹ Inäqe ämaqä naqä iqu, “Naqä Iquki, nyaqä ymeqe qäyu äpäkonätñqä etanği, iyää, Si nyitä anä wenqeqa!” ätukqe.

⁵⁰ Inğani, Jisasi Iqu iqueni, “Tqä ymeqä iqu änğüä hänä äpmeñqiyä. Anämqä mänä” ätukqe.

I tqanğa, ämaqä iqu Jisasi Iqueä kukñuä du quuvqä eqiyätä, iqueqä anämqä äukqe. ⁵¹ Iqu hänaqä tämä änä wätqätanğa, iqueqä wäunüä-wiyqä hñqua ämimbiyi, “Tqä ymeqä iqu ae änğüä hänä eqiyä” ätukuwi.

⁵² Iinä tqanğuwänğani, iqu iqueqä ymeqä iquenyqe, “Äñğüä äkñga eqäwä?” ätuätä, yatñqä äwikqe.

Iqua kimanji, “Tqä ymeqä iqu yaqä dñi qäpuñi, huäqi awiyqeu wanä kloñga egeqä” ätukuwi.

⁵³ I äwiyäqetani, kaniqu, “Jisasi Iqu ‘Tqä ymeqä iqu änğüä hänä äpmeñqiyä-qe,’ mäptqe i pmetanğa äyä ändqäqätanä” kñuä ämakqe. Iinqe, ämaqä iqutä iqueqä anä iu anä äpmaminjuwä eeqänänji, qu Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

54 Jutiyata Galilingä äpkqanġani, Jisasi Iqu nätmatqä Iqueqä yänänäqñqä ämotquetñqä hñqu ae imäkkqeu, tä huiziqu imäkkqe.

5

Jisasi Iqu, Betesa iu ämaqä äñguä iwimäkkqenqä

¹ I imäkätä äpmaminġetani, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iqua, Goti Iquenyqä ymisanä naqä bñqä aquvä qñganġä, Jisasi Iqu Jerusälemänġqä ekqe.

² Jerusälemäni, täkñä hänaqä ‘sipsipqeuqeqä’ ätminuwä-tänä qäqiqiñi, eqä-huänä anä mätävatiñä hipa hñgisani eeqänänä-tänä hñqu itäümäkekuwä iqi ätuminġe. Israitqä iquauä kukñuiuni, kiqä yoqe ‘Betesauä’ ätminuwi. ³⁻⁴ Iqini ämaqä täñä-yaqä huitañä-huitañä iqä iqua, kuapanä äwäminuwi. Täñä-yaqä hiñuä mañqä iquau, ä yänä quvqä iquau, ä ññuä ämenä miqä iqua, äwäminuwi.*

⁵ Jisasi Iqu timäuqanġani, ämaqä täñä-yaqä quväukuä 38 mäwqätäuqä hñqu iqi äwäminġe. ⁶ Jisasi Iqu ämaqä iqu täñä-yaqä ainqatqä witanġi äqunäqe, iqueni, “Si äñguä imändñqä äkiñġiyä?” ätukqe.

⁷ Kimani, ämaqä täñä-yaqä-tänä iqu “Naqä Iquki, eqä ämenä iqanġani ämaqä hñqu nyi änmetä eqä bu mäyenġiyqe, täqini aanqe. Nyi eqä buñqä wämätmä itqätanġani, ämaqä hui ganä ae äpäwiqanġa, nyi mäpäwiqä itñqeqä” ätukqe.

⁸ E tquanġani, Jisasi Iqu iqueni, “Pämä äpmetnä, tqä yquvani ämetnä, qanä uvä!” ätukqe.

⁹ Ätquanġanä, iqueä täñä-yaqä qäpu heqanġi, iqu äñguä-qu, iqueqä yquvani ämetä, qanä äukqe. Hiunji iqu, Sämbatqä hapä pmeqanġani.

¹⁰ Inġani Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminuwä iquauqä naqä iqua, ämaqä äñguä imänġġqä iqueni, “Tä hiunji hapä pmeqanġa enqe, si yquvanä hanä ämenätä, neyaqä suqä dunji pmua imäknänä” ätukuwi.

¹¹ I tquanġuwänġani, iqu ämävauqe, “Ämaqä nyi äñguä inyimäkätäqä Iqu, ‘Tqä yquvani ämetnä qanä uvä’ dqanġiyqä” ätukqe.

¹² I tquanġi äwipiyyi, iqueni, “Ämaqä ‘Tqä yquvani ämetnä qanä uvä-qe’, tqu ktqiyä?” ätukuwi.

* **5:3-4** Pipa Grikä pmeqeuqä kukñuä iu äqänänġqä huiuni, kukñuä tiinä-pqä inä ätä äqänä. “Qu eqä-huänä iqu ämenä iqanġanġä hiñuä äqumbu äwäminuwi. Tiinä eminġe. Naqä Iqueqä enätqä hñqu äñgati äpätä, eqä-huänä iqueni ämenä miqanġani, ämaqä eqä-huänä buñqä kinġanä äpäwitqä iqu, täñä-yaqä äki-äkitanä imänänġe, qäpu äñguä eminġe.” Kukñuä ii, Jonä iqu äqäkqätiyä, ämaqä hñquququ qänaknda äqäkqätiyä? Ne mañqqe.

¹³ Jisasi Iqu ique änguä iwimäkqanğa, ämaqä kuapänänjä iqi etanğa, Jisasi Iqu quvaqä awä imda maqñqä äukqe. I iäqetani, ämaqä täñä-yaqä änguä i imänğqä iqu, Iquenyqä maqñqe, “Nyi ängui, Tqu inyimäkqutiya” tä itä, quvaqä yatñqä kimanı, mätquä ikqe.

¹⁴ Qänakñi, Jisasi Iqu iqueni hiqäva-imäkqä anä ququawä du ämäqumueqe, “Si änguä ae enä-qae, suqä quvqä hui imäkätqäni, anğumä mimäkqä panä! Nätmatqä quvqä naqänänjä di kimeqänqäuä” ätukqe.

¹⁵ I tqanğanı, ämaqä iqu anğumä äwäqe, ämaqä naqä iquaunı, “Ämaqä nyi ängui, Jisasi Iqu inyimäkqeqä” ätukqe.

Jisasi Iquenyqätä, Kiqä Kaniquenyqätä

¹⁶ Jisasi Iqu hiunji hapä pmeqänğa wäunüä iinjä di imäkätqätanğqenqä, ämiqä naqä iqua Iquenyqe, äwqä tnänjä äwinyätä, hanä-ıqä ävqa upñqä ipäqäkuwi. ¹⁷ Inğanı Jisasi Iqu ämävauqe, Iquenyqä äwqä tnänjä imäkqanğuwä iquaunı, “Nqä Apıqu wäunüä änguä tiñi, ıqä äpätñqe, hiunji tqe timäuqanği, ga Nyi-pqe wäunüä tiñi i imäkätqänänä” ätukqe.

¹⁸ Jisasi Iqu i tqanğanı, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqämiñuwä iquauqä naqä iqua, Iqueni pizqä päsqa duñqä itquaka upñqä ipäqäkuwi. Iqu Sämbatqä hiunji hapä pmeqä miqä suqä duñi mämiqä iqanğqä duñqänä hmanji. Goti Hanjuwä Iquenyqe, “Iqu Nqä Apıqueqä” ätätä, Qämätaqi asänänjä eyñqä tqanğqenqä ipäqäkuwi.

¹⁹ Inğanı Jisasi Iqu kimanı, “Nyi naqä-qakuänä etqä. Ymeqä Iqu nätmatqä hñqu Iqueqä-kiuänänji, änä mimäkqä danä yänä. Iqu Kaniqu imäkqanği äqunäqä dunä imäkänä. Nätmatqä äki-äkitanä Kaniqu imäkätñqe, Ymeqä-pqä Iqu asä inä imäkätqänä” ätukqe. ²⁰ “Kaniqu Ymeqä Iquenyqä wiñanği, nätmatqä eeqänänjä Iqu imäkätäqä di, Ymeqä-que ämotqueqiyä. Tä wänqeqä. Naqe änyä motqueqanğa, he yäunüä ipu, miıqä yänä ipñqäuä. ²¹ Kaniqu ämaqä pizqä duñi ävauqumuatätä hanä-pmeqä ävätñqe, ga Ymeqä-pqä Iqu, Iqueqä äwinyätanğqä iquaunı, hanä-pmeqä asä inä ävätqänä. ²² Inji Apıqu, ämaqä hñqueni miwäsäuqä danä yänä. Ämaqä iwäsäuqä wäunüä eeqänänji, Ymeqä Iqueqä hipa iqi eeqä. ²³ Iinjä eätqe, tiñänğeyi. Qu Kaniqueqä yoqe haqeu ämamäupu, Ique änguä itquetqänuwä-pa, Ymeqä Iquenä-pqe, asä iinjä itquapñqeqä. Ä Ymeqä Iqueni änguä mitqueqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu mämamäuqä iquwä iqua, Kaniqu Ymeqä ändowatkqä Iqueqä yoqä-pqe,

haqeu mämamäuqä danä ipu, änguä mitqueqä iqäüä” ätukqe.

²⁴ “Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Ämaqä Nyaqä kukñui qätä änyiyäpu, Nyi änändowatkqä Iquenyqä quuvqä eqiyquwä iqua, hänjä hea ique-ique pmeqä-tänjä iquayi. Iqua äpäkonqä dunji ämäwqätäupu, hänjä hea ique-ique pmeqe ämequwä-qae, iquauñi miwäsäuqä danä yänä. ²⁵ Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Hiunji hñqu timäutñqä itñqe, ae qe ätimäuqi. Ämaqä pizqä äpäkonätqäñuwi, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqueä manjä tqangqe, qätä wipñqe. Itanga qätä i äwipiyä iqua, hänjä vaupñqe. ²⁶ Apiqu Iqueqä-kiuä hänjä-pmeqänqä Quati-quvi. Ga Iqu, Iqueqä Ymeqä Iquenä-pqe, hänjä-pmeqänqä Quati asä inänjä-qu etangji imäkkqe. ²⁷ Ymeqä Iqu, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu etangji, Apiqu Iquenji, ämaqä iwäsäutñqä yoqä naqä ävqäqe. ²⁸⁻²⁹ Kukñuä tänqe, he yäunüä ipu miqä yänjä miqä danä ipñqe. Ämaqä qua äptnänjuwä iqua, Ymeqä Iqueä manjä tqangji äwipiyänqanji, qua äptñgäwänjuwä iutani, angumä hänjä vaupñqä hiunji iqu äpqiya. Suqä änguä imäkätqänjuwä iqua, angumä häñji, hänjä hea ique-ique pmeqenqä vauqangpi, itanga suqä quvqä imäkätqänjuwä iqua angumä häñji, iquauqä suqenqä iwäsäutä hanjä-iqä meqänqä vaupnuwiqä.

³⁰ Nyi nätmatqä hñqu Nqä-näuänänji, mimäqä danä ymä. Nyi Goti Hanjuwä Iqu dqangqä dunä iwäsäutqänänä. Nyi änyinqä Nqä duta mimäqä itmä, Nyi änändowatkqä Iqueqä äwinqä dunä imäkätñqä-qae, Nyaqä ämaqä iwäsäuqe, waqiyä maitqenä” ätukqe.

“Jisasi Iqu iinjä-iinjä-queqä” tqukua awä ätkuwinqä

³¹ “Nyinä Nqä-näuänqe, ‘iinjqä-iinjqä’ etmqe, Nyaqä kukñuä iinjä, he naqä-qakuä mimäqä ipñqäüä. ³² Inäqe Nyinä manä, Hñqu-pqe Nyinyqe, ‘iinjä-iinjä-queqä’ inä ätätñqe. Nyi näqñqe, Iqu iinjä, naqä-qakuänänjä ätätñqe.

³³ Ämaqä naqä iquenä, he ämaqä hñquauñi, Jonä asnjä-qäyqä iqueqä kukñui mapñqä ändowatkuwi. Iqu Nyinyqe, naqä-qakuänänjä ätkqe. ³⁴ Iqu iinjä qäyä iqangji, kukñuä Nyaqä ätätñqeunji, yänänäqñqä nyimäkätñqä diñqe, ämaqä hñqueqä kukñuä tqangqe, Nyi mämeqä ymä. Nyi Jonä iquenyqä tä etqe, he qui mimäkñqä hänjä pmapñqä diñqä etqä. ³⁵ Jonä iqu, tä äyänätä we äunätñqä-panjä iinjä-quvi. He iqueä we-hunqenqe, yeeqä hñganqä miqä danä, wänqänänjäpu itqänjuwi.

³⁶ Iinjä etangji, wäunüä Apiqu Nyi imäkmqä ändapkqe, Nyi wäunüä i itqänjä. Ga wäunüä iutani, Apiqu Nyi

änändowatkqä Iquenyqe, he näcñqä mapñqäuä. Inji Nyaqä wäunui, Jonä iqueqä kukñuä iunji ämäwqätäunä.

³⁷⁻³⁸ Apiqu Nyi änändowatkqä Iqu kukñuä ätätñqe, Iqu Nyinyqä 'iinä-iinä-queqä' ätätqänä. He änändowatkqä Ique qätä mäwiyqä iqanğä, Nyi tii etqänä. 'He Apiqueä mañä-wiunui qätä mäwiyquenä, Iqueä himä-huiwä-a hiñuä mäqunğä-quenä ipu, itanğa he Iqueqä kukñui hiqä quuvqä imñi mämaeqä danä itqänjuwenjçä' etqänä.

³⁹ Hänjä hea ique-ique pmeqe, Goti Iqueqä bukä iuta mapñqä kñuä heyqanği, qävqä yasämänä äyä itqänäuä. Ga bukä iunğä-pqe, kukñui Nyinğä ätnänä. ⁴⁰ Inğäqe, he hänjä hea ique-ique pmeqe mapñqä diñqe, Nyinyqe mapqä danä itqänäuä.

⁴¹ Nyi yoqä naqe, ämaqä qua täutanä iuta meqänqe, kñuä manyqä enä. ⁴² Inğäqe henyñqä di, Nyi näcñqä äñğüänänğä enğä. 'He Goti Hanjuwä Iquenyqä enqe, heyaqä quuvqä yäpä imñi, aanğä etanğqe' Nyi näcñqä enğä. ⁴³ Nyi Nğä Apiqueä yoqä iuta qäyä äpçänğä, mindmeqä danä iqä. Ämaqä hñqu yoqe, iqueqeta pçanğani, he iqueni itmapñqäuä. ⁴⁴ Goti Hanjuwä Kiuänänğä Iqunä heyaqä yoqe haqä yätu maetñqä diñqe maenğanği, yoqä naqe, ämaqeutanä ämetqänjuwi, ga he quuvqe, äänä ipu heqäpñqäwä? ⁴⁵ He Nyinyqe, 'Iqu Kaniqueä hiñuä iqisanji nenyqe, "Iqua suqä quvqä imäkqä-quaiqä" tuänğiyä' kñuä maeyqä pa eä. He Mosisi iquenyqe, 'Iqu ne yätamakqä neyänğiyä' kñuä ämaka äpäñuwä-qe, iqu henyqe, 'Iqua suqä quvqä imäkqä-quaiqä' tqä-quvqä. ⁴⁶ Mosisi iqu Nyinğä ätätä tuwanjuä äqiyekqä-qae, he iquenyä naqä-qakuä imäkqä-säpi, Nyinyqä-pqä naqä-qakuä imäkätqäpniñğä. ⁴⁷ Inji Mosisi iqu tuwanjuä äqiyätä ekqä duni, naqä-qakuä mimäkqä iquwi, ga nätmatqä Nyi tqanğqenqe, he naqä-qakui äänä ipu imäkpnğäwä?" ätukqe.

6

*Jisasi Iqu, ämaqä kuapänänğä iquau, buayä äwikqenğä**

¹⁻⁴ Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminjuwä iquauqä hiunji naqänänğä, Pasopa ätätqänjuwä iqu qäqi eminqe. Inğani, Jisasi Iqu eqä-huanğä Galili, 'Taipiriyasiuä' ätminjuwä iqueni, äkitä nänğisanğä äukqe. Ämaqä aanğä kuapänänğä, Jisasi Iqu nätmatqä ämaqä mimäkqänänğä, ämaqä tänğä-yaqä-tänğä iu äñğüä imäkätqätanği äqunğuwitanji, qu Ique qänaki äwivändkuwi. Jisasi

* 6: Matiu 14:13-21; Makä 6:30-44; Lukä 9:10-17

Iqu qoqonä yätunqä äyäqe, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquatä quamä äpmakuwi.

⁵ Jisasi Iqu ämaqä aanä kuapänänjä Iquenyqä äyä pqanğä äqunäqe, Iqu Pilipä iqueni, “Ämaqä tä ymisanä bnqe, ne ymisanä mbqe, äkngi yatunquäwä?” ätukqe. ⁶ Jisasi Iqu Iqueqä imäkätñqä diñqe, Iqueqä-kiuanä näqñqä ämeqä-qe, Iqu Pilipä iqueqä quuvqä heqiyqe, yamwiqä äwikqe.

⁷ Iwä Pilipä iqu ämävauqe, “Ämaqä eeqänäni, ymisanä meqä-meqäpu bnqenqä, buayä mbqe, 200 dunji ämäwqätäuqä iqeğä” ätukqe.

⁸⁻⁹ Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä Endru, Saimonä Pitä iqueqä kätä-känğua iqu, Jisasi Iqueni, “Ymeqä hñqu bretqä kuä-balitä äyäqiyquwä 5 eäqe, hämapäkä hñquaqutä täqi eä pmetanğqä-qe, ga iinjä ipu ämaqä kuapänänjä täunji qäyunänğqätanä?” ätukqe.

¹⁰ Iqinjä qätaqä hioätqä anğuanänğäqi etanği, Jisasi Iqu “‘quamä pmapiyä’ tupiyä” ätukqe. Ga iqua qunji, “He quamä pmapiyä” tquanğa, qu eeqänänğä quamä äpmakuwi. Ämaqä qokä iquanänji, 5,000 äpmakuwi. ¹¹ Jisasi Iqu bretqä ämeqe, Goti Hanjuwä Ique ‘anğuiqä’ ätuäqe, ämaqä iqi quamä pmetanğuwä iu yanä ikqe. Hämapäkä-pqe i imäkätqä-pa imäkqanği, qu eeqänä anğua kuapänänğä anğuwä. ¹² Qu anğua änäpu änätquteqanğuwänğani, Jisasi Iqu Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iquauñi, “Änätqutequwi qui mimäkñqä yätñqä, he ämayäkäpiyä” ätukqe. ¹³ I tquanğani, iqua bretqä kuä-balitä äyäqäkuwä 5 isuatani änätquteqanğuwä, qa naqä 12 manğua ämamikuwi.

¹⁴ Jisasi Iqu nätmatqä ämaqä mimäkqänänğä i imäkqanği äqumbiyä iqua, “Ämaqä Tqu naqä-qakuä, ‘hinuä-tqä qua täunqä pänqiyä’ ätnänğä† Iqueqä” ätkuwi. ¹⁵ I ätäpu, Iqu ‘oeyä’ qäyä ätqanğuti, qu Ique a äkiqätäpu, ämaqä naqä ämiqänğä imäkpnğä äyä iqanğä näqñqä eäqe, Iqu qunji anğumä äväma, qoqonä imä kuäquväkiquätñqä ekqe.

Jisasi Iqu, eqä haqeu qanä äukqenğä‡

¹⁶⁻¹⁷ Hea wiqanğani Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, eqä-huanğä buñqä äpäwäpiyi, yimba ätkamäupu, eqä-huanğä yätäqä nänğisa anğä Kapänamänğä äväma äukuwi. Jisasi Iqu iquauñi mäwimeqä änyä etanği, hea qe ekqe. ¹⁸ Inğani yunğä yanğänäqñqä hñqu äqunätä, eqe yäyänji qoqonä ätqäwa äpeminğe. ¹⁹ Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, yimba iqu eqä iqi wätñqe, iqua

† 6:14 Kukñua-suqä 18:15 ‡ 6:15 Matiu 14:22-33; Makä 6:45-52

eqä buñi ämiqa-ämiqa, awänäñi (4 o 5 kilomita) tii äwäpiyänggani, Jisasi Iqu yimba-tänjä qäqi, eqä haqeqä qarjä pqañgi äqumbiyi, iqua zä kiinjä ikuwi. ²⁰ E iqanğuwänggani, Jisasi Iqu iquauñi “Tä Nyinjqa. He zä miqä pambiyä!” ätukqe. ²¹ Inğani iqua Iquenyqä yeeqä ipu, yimba inğisañqä itmakuwi. Iwä inğani yimba anä-himqä iqua timäupñqä äwäpiyä-tänjä iu, qäqi maqänä imänggani iuäqämakuwi.

²² Hiunji buayä i änäpu äpmakuwä äwiñgani, ämaqä kuapänänjä huänjä yätäqä inğisa iqi yqänä äpmamiñuwä iqua, “Täqini yimba kiuänänjä hmbunä pmetanği, Iqueqä wänuänğä ämotquetñqä iqua, Jisasi Iqu maeqä, quwqä-quwänä yimba ipi äyä äwquwätanä!” kñuä ämakuwi. ²³ Yimba huiziqua Taipiriyasitani, Naqä Iqu buayä äñguiqä tqanğa, ämaqä kuapänä äñguwä-tänjä qäqiqi iuäqämakuwi. ²⁴ Ämaqä kuapänänjä iinj, Jisasi Iqutä Iqueqä wänuänğä ämotquamiñqä iquatä, iqini heaqiyä äyä nyätanğä äqumbiyi, qu yimba iquau ätkamäupu, Jisasi Iquenyqä qävqe, anä Kapänamänğä äukuwi.

Buayä hänjä-pmeqä vqenqä

²⁵ Ämaqä kuapänänjä iinj iqua, qu Jisasi Iqueni huänjä yätäqä näñgisa ämäqumuapiyi, Iqueni, “Näqñqä-vqä Iquki, Si täqinyqe, äkñga äpñäwä?” ätukuwi.

²⁶ I tqanğuwänggani, Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi naqä-qakuänänjä etqä. He Nyinyqä qävqä ikiquwi, Nyi nätmatqä ämaqä mimäqänänjä imäqanğqenqä manä, Nyi buayä hetapqanğä äwqä äñguä änäpäsäpiyiñqänä ikiqäuä. ²⁷ He wänuñi, ymisañä qui imäknätä pizqä iqä duñqä miqä ipu, hänjä hea ique-ique wiqä duñqä ipñqeqä. Goti Hanjuwä Apiqu, Ämaqeua Ymeqä Ekqä Iqueqä yoqe, yänänäqñqä witñqä imäkkqe. Ga ymisañä iinj, Ämaqeua Ymeqä Ekqä Iqu hetapaniqeqä” ätukqe.

²⁸ I tqanğa qu Iqueni, tiinjä ätukuwi. “Goti Hanjuwä Iqu, ne squä wänuä imäkatunquä äwinyätqänä?”

²⁹ Ga qu iinjä tqanğuwänğa, Iqu kimani, “Goti Hanjuwä Iqu, he Ämaqä Iqu ändowatkqä Iquenyqä quuvqä heqäpñqä äwinyänä” ätukqe.

³⁰ Quvaqe, Iqueni tii ätukuwi. “Si nätmatqä ämaqä mimäqänänjä äki imäktñqäwä? Ga ne iu äqunanä, Tqä kukñui naqä-qakuä imäkatunque, äänä isñqäwä? ³¹ Neyaqä atqä-awäkiqua, anä avqñqä maeqä duñi, buayä mana Mosisi iqu äwikqe äñguwi. § Goti Hanjuwä Iqueqä

tuwanuä iunji, *'Iqu buayä qäukuä yätutanji bnqä äwikqeqä'** ätnänqä-panjqä" ätukuwi.

³² I tquanquwänqga, Jisasi Iqu qunji, "Nyi he naqä-qakuänänjä etqänä. Qäukuä yätutanjä buayä naqä-qakui, Mosisi iqu etapänqä maetqe, Nyaqä Apiqu etapätqänä. ³³ Buayä Goti Hanjuwä Iqu vqe, ii qäukuä yätuta äpätä, qua täunjä iu Hänjä-pmeqä-vqä Iquvqä" ätukqe.

³⁴ I tquanqanji, qu Iqueni, "Iyää, Naqä Iquki, buayä iinji, Si ne hea ique-ique nätapqa uwqätñqeqä" ätukuwi.

³⁵ Inqanji, Jisasi Iqueä kimanji, "Nyi Buayä Hänjä-pmeqä Iqunjqä" ätukqe. "Ämaqä Nyinyqä äpätä quuvqä heqiyqä iqu, buayänqätä, eqänqätä dä mäwqä itä, quvakä-ye, mäwqä yänqiyä. ³⁶ Iinjä etanqqä-qe, Nyi tii etqänä. 'He Nyi hinuä äñqämbiyä-qe, Nyinyqä quuvqä maeqiyqä äyä itqänäuä.' ³⁷⁻³⁸ Apiqu Nyi ändapkqä iqua, qu eeqänänji, Nyinyqä ppñqäuä. Nyi qäukuä yätuta qua täunqä äpqe, änyinqe, Nqä du imäkmqä manä, Nyi änändowatkqä Iqueqä dunä imäkmqä äpqa-qae, Nyinyqä i pñanquwä iquaunji, hñqueni bi mämamäuqä danä ymqänä. ³⁹ Nyi änändowatkqä Iqu, ämaqä Nyi ändapkqä iquaunji, hiunji yäpakänqanji Nyi hñqueni hinuinä mäqunquä itmä, eeqänänjä iunji hänjä vauqumuatmniqñqä äwinyänä. ⁴⁰ Nyaqä Apiqu tiinjqä äwinyä. Ymeqä Ique äqunäpu, Iquenyqä quuvqä eqämipqä iqua, hänjä hea ique-ique pmeqe, ämepu pmetanqpi, ga hiunji yäpakänqanji, Nyi qunji hänjä vauqumuatmniqñqänänjä" ätukqe.

⁴¹ Inqanji Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminjuwä iqua, Jisasi Iqu "Nyi bretqä qäukuä yätuta äpqa Iqunjqä" tqanqqenqe, qu kuknuä kuapänänjä ätkuwi. ⁴² Iinjä ätäpu, "Ämaqä Tqu Josepä iqueqä hiknä Jisasi Iqutanä, ä äsqukä? Iqueqä kaniquenyqätä, känäunqätänji, ne näqñqä eänqque. Iqu tänganji, 'Nyi qäukuä yätuta äpqa Iqunjqe' änäänjqä ätqiyä?" ätkuwi.

⁴³ Inqanji, Jisasi Iqu ävauqe, "He kuknuä kuapä matuwänqä pambiyä" ätukqe. ⁴⁴ "Ämaqä hñqu Nyinyqe, hñgi mapqä yänä. Apiqu Nyi änändowatkqä Iqu, ämaqä ique Nyinyqä pätnqä ämäqipmeqanquti, iqu i pänä. Ga Nyi iqueni, hiunji yäpakänqanji, hänjä vauqumuatmniqeqä. ⁴⁵ Hinuä-tqä iquauä tuwanuä iunji, *'Qu eeqänänjä iquaunji, Goti Hanjuwä Iqu näqñqä vänqiyä'* ätä äqänänä.† Ga ämaqä Ique qätä äwiyäpu, Iquesa näqñqä ämepiyä iqua, qu eeqänänji Nyinyqä ppñqäuä. ⁴⁶ Iinjä etanqji,

* 6:31 Niyäma 9:15; Apqä Bukä 78:24 † 6:45 Asayä 54:13

ämaqä-pqä hui Goti Kanique hiñuä ae äqunätqäñuwä hmanji. Ämaqä Goti Hanjuwä Iquesa äpqäqä Iqunä, Kaniqueni, hiñuä äqunätñqe. ⁴⁷ Nyi naqä-qakuänänjä etqänä. Ämaqä quuvqä eqiyätäqä iqu, hñjä hea ique-ique pmeqe, ämenqiyä. ⁴⁸ Bretqä hñjä-pmeqä iqu, ii Nyinjqä. ⁴⁹ Heyaqä hewäkiqua, anjä avqñqä duñi, buayä mana äñguwä-qe, qu äyä äpakonñuwiqä. ⁵⁰ Inäqe bretqä qäukuä haqä yätuta äpqä tqueni, ämaqä hñqu ique äñgqe mapakonñqä yänqiyä. ⁵¹ Bretqä hñjä-pmeqä qäukuä yätuta äpqä iqu, ii Nyinjqä. Ämaqä hñqu buayä ique äñgqe, iqu hñjä hea ique-ique pmeniqeqä. Buayä Nyi ämaqä qua täu äpmeñuwiu hñjä-pmeqä mapñqä wimqe, ii Nyaqä huiwiyqä” ätukqe.

⁵² I tquanñqenqä iqua quwqä-quwä, “Ämaqä Tqu, Iqueqä huiwi ne änatunñqe, äänä nätapätñqäwä?” ätäpu, himänä ipu ätñguwi.

⁵³ I tñganñuwänña, Jisasi Iqu ivatuwänäqe, tii ätukqe. “Nyi he naqä-qakuänänjä etqänä. He Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqueä huiwitä, hñneqetä manqä ipqe, hñjä-pmeqe hesäñi aanqeqä. ⁵⁴⁻⁵⁵ Buayä naqä-qakuänänji, Nyaqä huiwiyi. Itanña eqä naqä-qakuänänji, Nyaqä hñneqeyi. Inä-qae, ämaqä Nyaqä huiwitä, hñneqetä änmipqä iqua, hñjä hea ique-ique pmetpnuwinqä. Itanña Nyi iquaunji, hiunji yäpakänña hñjä vauqumuatmniqeqä. ⁵⁶ Ämaqä tqu-tqu Nyaqä huiwitä, hñneqetä änmitätqe, iqu Nyi nyinätanñi, Nyi ique änyänänä. ⁵⁷ Nyinji, Apiqu hñjä-pmeqä Iqu änändawatqanñi, ga Nyi hñji Iquesa äpmeñqä-pa, ämaqä Nyi änmitätqä iqu, hñji, Nyita pmeniqeqä. ⁵⁸ Buayä qäukuä yätutanjä äpqäqä Tqunänji, Iqu buayä heyaqä taqä-tawäkiqua mana änäpu, äpakonñuwä ii enqä-pañä manä. Ämaqä, Buayä Tqunä ännätqä iqu, hñjä hea ique-ique pmetäniqeqä” ätukqe. ⁵⁹ Jisasi Iqu kukñuä iinji, anjä aquväqñqä Kapänamä du näqñqä ävätä ätkqe.

Ämaqä kuapänä, Jisasi Ique tuwä äwikuwinqä

⁶⁰ Iqueqä wäunñuänñqä ämotquaminñqä kuapänänñä hui, Iqu i tqanñi äwipiyyi, “Iqueqä kukñuä, ne kñuä änä mämeqänänñä ätqäqe, qäte tqu wiyätñqäwä?” ätkuwi.

⁶¹ Qu kukñuä kuapänä tqanñuwinqä, Jisasi Iqu, Iqueqä-kiuä näqñqä eäqe, tii ätukqe. “Kukñuä tqu he qui emäkqiyä? ⁶² Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu, anjä änyänänña äpmaminñqä yätunñqä yqanñi äqumbqe, äänä ipnuwäwä? ⁶³ Hñjä-pmeqe, Dñä Äñguä Iqu ävätqänä. Ämaqueuqä yänänäqñqä duta, maetqenä. Iinjä etanñi Nyi

kukñuä etqä tä, quuvqä vqenqätä, hñjä-pmeqä vqenqätä etqänä. ⁶⁴⁻⁶⁵ Iinjä qäyä etanji, hñquenä quuvqä maeqiyqä itqänäuä. Ga Nyaqä kukñuä ‘Ämaqä hñqu Nyinyqe, hñji mapqä yänä. Apiqu, ämaqä ique Nyinyqä pätnqä ämäqipmeqanquti, iqu i pänqiyä’ etqe, ii hñquenä quuvqä maeqiyqä itqätanquwita etqeqä” ätukqe. Iinjä ätukqe, ämaqä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ipnuwä iquaunqätä, ä Iquenji ämaqä iquau täkqä ätuätä hipa iu väniñqä iquenyqetä, Jisasi Iqu Iqueqä-kiuä änyänännga näqñqä eä, i ätukqe.

⁶⁶ Inğanji Iqueqä wäunuanqä ämotquaminqä kuapänäñi, qu Ique tuwä äwiyäpu, Iqutanji anä mikiqä danä qe ikuwi. ⁶⁷ I iqanquwanğanji, Jisasi Iqu Iqueqä ämaqä 12 iquañji, “He-pqe Nyi inä nyivämapñqätanä?” ätukqe.

⁶⁸ Iwä Saimonä Pitä iqu, “Naqä Iquki, Si kukñuä hñjä hea ique-ique pmeqe ämenä. Ne tquenyqä watunquäwä? ⁶⁹ Inji, ne näqñqä ämenä quuvqä eqiyqu. Si Ämaqä ängua jänänänjä Goti Hanjuwä Iqueqä atäunjuä ekikqä Iqukiyqä” ätukqe.

⁷⁰ I tquannga Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi heñi, 12 etmakqeñji, hñquki dnä quvqä-tänjä äyqukitanä?” ätukqe. ⁷¹ Kukñuä iinjä ätkqe, Saimonä Iskarioti iqueqä hikñä Jutasi iquenyqe. Iqu ämaqä 12 iutanjä-qu qäyä eä, Jisasi Iquenyqe, täkqä tuäniqä etanji, ii ätkqe.

7

Israitqä iqua, ittänjä anju yakuä äpmapu, ymisanjä imäkkuwinqä

¹ Itanji, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminjuwä iquauqä naqä iqua, Jisasi Ique äpäkpñqä iqanquwinqä, Iqu qua Jutiya iu ikiqänqä mäwinğanji Galili dunä ikäminqe.

²⁻³ Hiunji naqänänjä Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqäminjuwä iqua, ittänjä anju yakuä äpmapu, yeeqä ipu aquväqñqä hiunji iqua timäutñqä qäqi etanji, Jisasi Iqueqä känguäkiqua Iquenji, “Si anä täqñji äväma, qua Jutiyanqä uvä. Tqä ämaqä wäunuanqä ämotquetqänjä iqua, Si nätmatqä imäkkangtqe hinuä kqämbñqänänyä. ⁴ Ämaqä hñqu ämaqä eeqänänjä im-imñji, iquenyqä näqñqä hipñqä etanqutqe, iqu nätmatqä eeqänänji, ktqä nämä mimäkkqä yänä. Si nätmatqä iinjä imäkätqänji, ämaqä eeqänänji hinuä kqämbñqänä ämotquatñqeqä” ätukuwi. ⁵ I ätukuwi, Iqueqä känguäkiqua-pqe Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ipiyitanji.

⁶ Iqua i tquanquwannga, Jisasi Iqu, “Hiunji Nqe, änänjqä. Henyqe, hiunji eeqänänjä iqua, änguanänjiqä” ätukqe.

7 “Nyi ämaqe, qu suqä quvqä imäkätqätanġuwiŋqe, ‘Ii suqä quvqä imäkätqäŋäuä’ tuätqätanġqenqä, qu Nyinyqä wiuŋqä itqänä. Iiŋä etanġi, qu henyqe, iinji miqä ipŋqäuä. 8 Nqä hiunji änyä enqä-qae, Nyi aquväqŋqä naqänänä iuŋqä mäyqä yimä. Henyä epiyä” ätukqe. 9 Iqu quŋi i ätuätä, mäwqä danä, Galili bu äpmakqe.

10 Inäqe, Iqueqä känguäkiqua aquväqŋqä yätuŋqä ae äväma yqanġuwänġa, Jisasi Iqu qänaki maqŋqä ekqe. 11 Aquväqŋqeuŋi, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva äqämiŋuwä iquauqä naqä iqua Jisasi Iquenyqä, “Ämaqä Iqu äŋgi pmenä?” ätäpu, qävqä ikämiŋuwi. 12 Inġanji ämaqä kuapä äpmapiyä iuŋi, hiyäkakä ätŋgäukuwi. Hŋqua Iquenyqe, “Ämaqä äŋguänänġueqä” tqanġuwänġa, hŋqua “Oeyä, Iqu ämaqä kuapänänä hänaqä huiu-mända ätuma äwqiyä” ätkuwi. 13 Inġanji, qu iquauqä naqä iqua hanjä-iqä vqenqä zä wiŋganġi, Iquenyqe, ätnänäqi äti matqä danä ikuwi.

Qu ymisanä nätqätanġuwänġa, Jisasi Iqu näqŋqä äwikqenqä

14 Qu aquvä äqämbu hiunji hŋqua ae pmetanġuwänġanji, Jisasi Iqu hiqäva-imäkqä anä mätnätanġqä ququawä yänġisa äpeyäqe, qokä-apäkiu kukŋuä näqŋqä äwikqe. 15 I iqanġanji, iquauqä naqä iqua yäunüä ipu, “Iqu näqŋqä-vqä hŋquenyqä mäwqä iminġe, näqŋqä ii, äänä itä ämeqätiyä” tpu ikuwi.

16 I iqanġuwänġanji, Jisasi Iqu kimanji, “Kukŋuä tä ämetqueqe, kŋuä indqänqä Nyaqeta maetqe, Goti Nyi änändowatkqä Iquesayqä” ätukqe. 17 “Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueä äwiŋqe qänaknä yätŋqä itäqä iqu, Nyaqä kukŋuinġe, ii Goti Hanjuwä Iquesatiyä, ä kŋuä indqänqä Nyaqä iuta tqändiyä-qe näqŋqä hiänä. 18 Ämaqä kukŋui, kŋuä indqänqä iqueqä iuta ätqä iqu, yoqä iqueqe haqä yätu maenätŋqä wiŋganġiyi. Inäqe ique ändowatkqä iqueqä yoqe haqä yätu maetŋqä äwiŋgqä iqu, suqä quanġi mämeqä, naqä-qakuänänä tqä-quvqä. 19 Mosisi iqu kukŋuä-suqä metapqä inqäta? Iqu etapkqä-qe, he eeqänänji, suqä iuŋi, qänaknä miqä itqänäuä. Ga he Nyinji sunqä pizqä bäkŋŋqä itqänäuä?” ätukqe.

20 I tquanġanji, ämaqä kuapänänä iinji, ämävaupiyi, “Peŋqä dnä kinyasäuquanġi ätnyä. Sini, tqu kpäsätŋqä itqänä?” ätukuwi.

21 Kimanji, Jisasi Iqu ätukqe. “Nyi wäunüä naqänänä iqu imäkkqenqä, he miiqä yänä inqä ikuwiqä. 22 Mosisi iqu qokä iquauä huiwä häuä ktäupŋqä ätukqeuŋi,

Sämbatqä hiunji hapängga qäyä etanqqä-qe, he ymeqä qokä hñquauqä huiwi, häuä ktäupnä. Suqä iinji, Mosisi iqu mikutäuqä ikqe, atqä-awäka ikutäukuwi. ²³ He Sämbatqänğanji, ymeqä hñquauqä huiwä häuä äktäutqänjuwi, ii he Mosisi iqu kukñuä-suqä ekqä iquenji qui mimäkkä itqänjuwi. Inji Nyi Sämbatqängga ämaqä iqueä huiwi, eeqänänjä änguä iwimäkkangqenqe, he Nyinyqe sunqä äkasuwä tätqänjuä? ²⁴ Ämaqeüqä suqe, hinjuä äqumbiyä dunqänä hinqi miwäsäuqä pambu. Suqä naqä-qakuä jänänänjä duta iwäsäupiyä” ätukqe.

“Jisasi Iqu, Kraisi Iqu etanqitiyä?” ätkuwinqä

²⁵ Inğanji ämaqä Jerusälemätanjä hui, “Ämaqä neyaqä naqä iqua pizqä päkñqä itqänjuwi, Tä Qäqu maendiyä?” ätnjuwi. ²⁶ “Hinjuä qumbu. Iqu ätnänjä iqi qäyä ätqäuä ätqanji, qu Iquenji manjä hui mätquä danä iqäuä. Ämaqä Kraisi Ne äminyätñqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä Iqu etanji, qu näqñqä ämapu maeqä inä? ²⁷ Kraisi Iqu äpqqanğanji ämaqä-pqä hui näqñqä mämeqä ipu, ‘Iqu äkiuta päniqätiyä’ tpu ipnuwiqä. Inäqe Ämaqä Tqueqä äpqäqenqe, ne näqñqä ämenjunä” ätnjuwi.

²⁸ Jisasi Iqu hiqäva-imäkkä anjä mätnätanqqä ququawä iqi ätqäuä näqñqä ävätäqänğanji, manjä yänänäqñqä tii ätukqe. “He Nyinyqä näqñqä epu itanğa Nyi äpqqanqä-pqä näqñqä yasämä eänjuä. Ga Nyi kñuä indqänqä Nqä duta mapqä iqäqe. Nyi änändowatkqä Iquenyqe, he änyä maqñqä eänjuwi. Iqu naqä-qakuänänjä Iquvqä. ²⁹ Nyi Iqu änändowatqanji Iquesa äpqäqä-qae, Nyi näqñqä Iquenyqä eänänä” ätukqe.

³⁰ I tqanqqenqä, qu Jisasi Ique a äkiqätäpu itmenätpu ipiyä-qe, hiunji i imäkkä iqu, Jisasi Iquenji mäwimeqä änyä etanji, ämaqä-pqä hui Iquenji hipa hui mitmaqiyqä ikuwi. ³¹ Inäqe, ämaqä iu äpmaminjuwitanjä kuapänäni, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, “Kraisi Iqu äpätqänğanji, Iqu nätmätqä ämaqä mimäkkänänjä, Ämaqä Tqu imäkätnqeunji ämäwqätäuniqätanä?” ätnjuwi.

³² Parisi iqua ämaqä kuapänänjä Jisasi Iquenyqe, “Iinji-iinjiqä” hiyäkakä tnätqätanğä qätä äwipiwi, iquatä, hiqäva-imäkkä naqä iquatä, Ique a äkiqätäpu itmapñqe, ämayükä-imanqä hñquau ändowatkuwi.

³³ Inğanji Jisasi Iqu, “Nyi hesänji quäuqä mäpmeqä danä wänqäpu äpmami, änändowatkqä Iquenyqä umqänä. ³⁴ He Nyinyqä qävqä ikipiyä-qe, Nyi pmetanqqeunji änä mäwqä ipiyä-qae, Nyinji mämänqumueqä ipñqäuä” ätukqe.

³⁵ I tquanḡanji, Israitqä iqua, “Ne Iqueni mämäqumueqe, Iqu äknginyḡqä uwqanḡuti yanquatiyä? Iqu Israitqä iquneqä neyämaqä im-imä äpmakäwänjuwä iunḡqä äwätä, näqḡqe ämaqä Israitqä ma huizi iqi äpmeḡuwiu vätnḡqä ätqutiyä?” ³⁶ Iqu neḡi, ‘He Nyinyqä qävqä ikipiyä-qe, Nyi pmetanḡqeunji änä mäwqä ipiyä-qae, Nyinji mämänqumueqä ipḡqäuä’ ätqäqe, Iqu kukḡuä iinji änänḡqä tqiyä?” ätnḡuwi.

³⁷ Hiunji yeeqä ipu aquväqḡqä yäpakä naqänänḡä iqueni, Jisasi Iqu pämä ätqäuqe, maḡä yänänäqḡqä, “Ämaqä tqu-tqu quväkä ye äwiyqäqe, eqä nätnḡänä Nyinyqä äpänä” ätukqe. ³⁸ “Ämaqä äsqu-äsqu Nyinyqä quuvqä eqiyqe, eqä esquä hänḡä-pmeqä-tänji iqueqä yäpä iunda pquänä. Inji Goti Hanjuwä Iqueä tuwanuä iu ätnänḡqä-pa* pquänḡiyä” ätukqe. ³⁹ Jisasi Iqu kukḡuä iinji, Dḡä Äḡguä Iquenyqä ätkqe. Dḡä Äḡguä Iqueni, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iqua mapnuwänḡqeyi. Inḡanji, Goti Hanjuwä Iqu Jisasi Ique ätuma äyätä, yoqä naqä vqe änänḡqae, Dḡä Äḡguä Iqu iquauḡi, wimeqänḡqä-pqe, änänji.

⁴⁰ Jisasi Iqu i tḡanḡi äwipiyänḡanji, ämaqä iqi äpmaminjuwi, “Ämaqä Tqu naqä-qakuä, Hinuä-tqä Qäqueqä” ätkuwi. ⁴¹ I tḡanḡuwänḡa, hui “Kraisii Ne ämineyätḡqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä Qäqueqä” ätkuwi. Inḡäqe, huiziqua “Oeyqä” ätkuwi. “Kraisii Iqu Galilisa pḡänḡqä hmanḡqä. ⁴² Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanuä iunji, ‘Kraisii Iqu Dewitiquesanḡä hueqä-himqä heniqe,† itanḡa ‘anḡä-himqä Dewiti iqu äpmaminḡqä Betlemä iutanḡaqu heniqä‡’ ätkqe” ätukuwi. ⁴³ I ipiyi, Jisasi Iquenyqe, quwqä-quwä inḡi-inḡi ändmäkḡuwi. ⁴⁴ Iinḡä ipu, hui Iqueni a kiqätanä-tpu ipiyä-qe, ämaqä-pqä hui Iqueni hipa hui mitmaḡiyqä ikuwi.

Ämaqä naqä iqua, Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ikuwinḡä

⁴⁵ Ämayukä-imanḡqä iqua, Parisi iquautä, hiqäva-imäqä naqä iquautä anḡumä wimeqanḡuwänḡa, “He Iqueni ätuma mapqe, sunḡqä iqäuä?” ätukuwi.

⁴⁶ I tḡanḡuwänḡa, iquauä kimanji, “Ämaqä-pqä hui kukḡui, Ämaqä Tqu ätätnḡqä-pa, matqä itqänjuwiqä” ätukuwi.

⁴⁷ Itanḡa, Parisi iqua iquauḡi, “Henḡä-pqe, Iqu qäyasäqi etuma äwqiyä?” ⁴⁸ He ämaqä naqä yoqä-tänḡä-pqä hḡqu,

* **7:38** Jisasi Iqu Goti Iqueqä kukḡui äsquenyqä kḡuä indḡänḡqätiyä? Näqḡqä-tänḡä hḡqu Asayä 58:11 iquenyqä ätqä. Hḡqu Sakätiyasi 14:8 iquenyqä ätqä. † **7:42** 2 Samueli 7:11-14; Asayä 9:6-7; Järämäi 23:5-6 ‡ **7:42** Maika 5:2

itanğa Parisi-pqä hñqu, Iquenyqä quuvqä heqiyätqätanğı äqunänjuwätanä? ⁴⁹ Ämaqä kuapänänjä tä, suqä Goti Hanjuwä Iqu Mosisi ique äwikqenqä änyä maqñqä enjuwä iquaunı, Goti Hanjuwä Iqu qui iwimäkätñqä ae ätkqeqä” ätukuwi.

⁵⁰ İnjä tquanğuwänğani, iquautanjä hñqu, iqueqä yoqe Nekitimäsi, hñuiqänänänğanğa Jisasi Ique äwimakqä iqu, huizi iquaunı tii ätukqe. ⁵¹ “Neyaqä suqä duñı, ne ämaqä hñqueä kukñui qätä äwiyätanä, itanğa iqueqä wänujä imäkätñqä duñı, qävqä ganä iani, inğa iwäsäuatunqueqä” ätukqe.

⁵²⁻⁵³ Quwqä kimanı, “Äi! Si-pqä Galilisanjä iqukitanä? Goti Iqueqä tuwanjä iu qävqä anğuanä itnä, näqñqä tii esñqe. Galilisanı, hñuä-tqä hñqu mapqä yänqiyä. Hmanjqä” ätukuwi.

8

*Apäkä qokä-tänjä hui, iyyqä huiwi ämaqä hñque mänği yanjä äwikqenqä**

¹ İnğani ämaqä eeqänänı quwqä anıunqä ae äweqanğuwänğanğa, Jisasi Iqu qoqonä Olipä yätunqä ekqe.

² Zinuitänı Iqu iqi ävämetä, hiqäva-imäkqä anıunqä anğumä äukqe. Iqu ququawä iqi pmetanğa, qokä-apäkä eeqänänı Iquenqä äpqanğuwänğanğa, Iqu quamä äpme näqñqä motquetñqä ipäqäkqe. ³ Iqu i motquetqätanğa, ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquatä, Parisi iquatänı, apäkä hui ätuma äpäpu, qokä-apäkä iuqä hñuä iqi äkitqätekuwi. Apäkä ii, qokä-tänjä eäqä-qe, ämaqä hñqutä-mända huiwä yanjä inğanğinyä äqunğuwı. ⁴ Iwä inğani Jisasi Iqueni tii ätukuwi. “Ämotqueqä Iquki, apäkä qokä-tänjä täsi, qokä huizitä huiwä yanjä inyätqätanğinyä äqunänjuwiqä. ⁵ Kukñuä-suqä Mosisi iqu änätapkqä iunı, ‘Apäkä suqä injä iqanğuwä iuaunı, hikä pizqä päsqänqä’ ätnänqe,† si änäänjä ätnä?”

⁶ Qu kukñuä i ätukuwi, Iqu kukñuä äänä ätätqä Iquesa ämapu, kukñuä mitpnuwä inqä yamwiqä äwikuwi. İnjä tquanğuwänğanğa, Jisasi Iqu äuesäuä, Iqueqä hipaitä qua hñjä bu tuwanjä äqäkqe.

⁷ Qu yatñqä äpakänä vqanğuwänğanğa, Iqu pämä ätqäuqe, tii ätukqe. “Ämaqä hesanjä hñqu suqä quvqä mimäkqä itñqä etanğutqe, iqu apäkä täsinı, hikä kinğanänı, iqu-ganä

* 8: Pipa Grikä pmeqeueqä kukñuä iu äqänänqä huiunı, kukñuä 8:1-11 iunı maqñqä eä. † 8:5 Kukñuä-suqä 22:22, Hiqäva-imäkqä 20:10

äpäsänä.”⁸ Iwä Iqu kuknuä iinjä ätuäqce, angi äuesäuqce, qua hinjä bu tuwanuä äqäkqce.

⁹ I tqanji äwipiwi, qu eeqänäni hñqunä-hñqunä iqini äväma äukuwi. Ga ämaqä quväukuä kuapänänjä-tänjä iqua hinjuiqä äwqanquwännga, ämaqä huizi qänaki äukuwi. Mä Jisasi Iqu iqi yqänä äuesäutangji, apäkä ii Iqueuä hipenüä iqi yqänä ätqäuminqce. ¹⁰ Itanji Iqu pämä ätqäuqce, tii ätukqce. “Apäkä iiki, ämaqä eeqänänjä täqi ätqäunjuwi, ängi uwqäuä? Si kuknuä mikitätñqce, hmanda?”

¹¹ I tqannga, ii ätukqce. “Naqä Iqukiyä, oeyä, hñqu hmanjqä.”

Ga Jisasi Iqu iinjä tii ätukqce. “Nyi-pqce kuknuä mämiktqä da imqänä. Si äunji, qänakñi suqä quvqce mimäqkä pa iqätñqä” ätukqce.

Jisasi Iqu qua täu We-hunqä Vqä Iquvi

¹² Anqumñi Jisasi Iqu qokä-apäkä iunji tii ätukqce. “Qua täu we-hunqä vqce, Nyi Qäqunjqä. Ämaqä Nyi änyuvändmitätqä iqu, qanji heawiqä du mäwqä itä, iqueqä quuvqceunji we-hunqä-tänjä-queyqä.”

¹³ I tqannga, Parisi iqua qätä äwipiwi, Iquenji tii ätukuwi. “Si kuknuä awi, Tqä-täunqänänä ätätqänjinyä. Iinqce ämaqce, quuvqä makiqiyqä ipñqäuä.”

¹⁴ Ga kimanji, tii ätukqce. “He ‘Si Tqä suqenqä änatnyä’ ändquwi, naqä-qakuänänjä ändqäuä. I etanji Nyi Nqä-näuänji, anjä äväma äpçenqätä, nñ anjä äumqceunqce näqñqä enjänä. Nyi näqñqä iinjä ämenqetani, ämaqce Nyaqä kukñui quuvqä eqäpñqce. Inäqce he Nyaqä anjä qakuiunqetä äkiunqä-pqä uwqanqundqce, he änyä maqñqä ipñqäuä. ¹⁵ He ämaqce iwäsäupiyänngani, suqä qua täutaninqänä näqñqä epu, iwäsäuquenjqä. Inäqce Nyi ämaqä hñquenji, miwäsäuqä danä itñqeqä. ¹⁶ Inji Nyi ämaqä hñqueqä suqenqä iwäsäuqanqundqce, he Nyaqä iwäsäuqä iinjä iquenqce, quuvqä heqäpñqänänji. Ii tiinjä dutayi. Nyi Nqä-näuänä miwäsäuqä iqä. Apiqu änändowatkqä Iqu, Nyitä wäunjuä anä itqäuä. ¹⁷ Kuknuä-suqä he Mosisi iquesa ämepu qänaknä itqänjuwä iunji, kukñui tii ätnä. ‘Ämaqä hñquaqu kukñui asitaninä ätqiwi, iquaqiyqä kukñuinqce quuvqä heqäpñqce!’[†] ¹⁸ Nyi Nqä-näuänqä awä ätätñqä Iqunji. Itannga huiziqu, Apiqu Nyi änändowatkqä Iqu, Nyinqä awä inä ätätqäuä.”

¹⁹ Inganji Parisi iqua yatñqä tii äwikuwi. “‘Nqä Apiqueyqä’ ätnji, ga Iqu ängi pmenä?”

[†] 8:17 Kuknuä-suqä 17:6; 19:15

Itaŋi Jisasi Iqu ivatuwänäqe, kima tii ätukqe. “He Nyinyqätä, Nqä Apiquenyqätäŋi, änyä maqŋqä yqänä eänäuä. Inäqe he Nyinyqä näqŋqä hiqä-säpi, Apiquenyqä-pqe näqŋqä inä iqäpningä.”

²⁰ Hiqäva-imäkkä anä ququawä iqini, Jisasi Iqu mbqä pŋqä witangqä-tänä qäqi äpme, qokä-apäkä iunji näqŋqä ävätä, kukŋuä iinji ätmuinqe. Iqu ätnänä iqi qäyä pmetanji, inğanji Iqueqä hanjä-iqä meqe, qäyu matimäuqä änä etanji, ämaqä hŋqu Iquenji, a makiqätqä ikqe.

Jisasi Iqu, “He anä Nyi umqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä” ätukqenqä

²¹ Anġumŋi Jisasi Iqu quŋi tii ätukqe. “Nyi eväma umqänä. Hŋga-mändanji, he Nyinyqä qävqä yanä-tpu ipqe, hiqä suqä quvqe yqänä äwiŋqä iutanä päkombnuwiqä. He anä Nyi umqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä.”

²² Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäkkä naqä iqua, ii tqanji äwipiyyi, quwqä-quwä tii ätnġuwi. “‘He anä Nyi umqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä’ ätqe, äänä etanji tqiyä? Iqueqä-kiuä päknätŋqä ätqutiyä?”

²³ Itaŋga Iqu tii ätukqe. “He qua butanuenä etanġä, Nyi haqä yätutanunjqä. He qua täutanä iquenä etanġä, Nyi qua täutanunä manä. ²⁴ Iinjä etanġi ‘Hiqä suqä quvqä yqänä äwiŋqä iutanä päkombnuwiqä’ ae etqe. Li tiinjä etanġiyi. Nyi Nqä-näuä äpmeŋqä Iqunänqä[§] quuvqä manjiqiyqä iqanġpqe, he heqä suqä quvqe yqänä wiqä, äpäkombnuwiqä.”

²⁵ Iqu kukŋuä i tquanġa, “Si Tquki natnyä?” ätuäpu, yatŋqä äwikiwi.

Iwä Iqu, “‘Nyi Iqunjqä’, ae äyä etqe. ²⁶ Nyi heqä suqä quvqenqe, kukŋuä kuapanä ätätmä ewäsäumätmä, itmäqe, Nyi änändowatkqä Iqu, aanjä naqä-qakuinä Tqä-qu etanġi, Iqueqä kukŋui Nyi qätä äwiyätŋqenä, qokä-apäkä qua täunju ätuätŋqe.”

²⁷ Iqu Iqueqä Kaniquenyqä tuätqätanġqä iinqe, qu kŋui mämeqä ikuwi.

²⁸ Iutanji Iqu tiinjä ätukqe. “He Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqunä indmepu, haqeqä ämanjiyäpiyanğanji, he Nyinqe, Nyi Nqä-näuä äpmeŋqä Iqunänqä näqŋqä epŋqäuä. Ga tiinjä-pqenqä näqŋqä inä epŋqäuä. Nyi nätmatqä hui Nqä kŋuä iutanä mimäkkä danä itŋqe. Oeyä. Nyi kukŋuä eeqänänji, Apiqu ämändquakqenä ätätŋqe. ²⁹ Nyi änändowatkqä Iqu, Nyitä anä äpmenä. Nyi

[§] 8:24 Jisasi Iqu “Nyi Nqä-näuä äpmeŋqä Iqunänqä” ätqe, ii Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä enqä-paniqä. Yoqä iinji, Goti Iqu Mosisi iquenji awä ätukqe. (Anġumä Itmakqä 3:14)

nätmatqä Iqueuä äwiñqeu qäyunä imäktñqä iutañi, Nqä-näuänä pmetmñqä hiñuinä mañqänqä itñqeqä.”³⁰ Jisasi Iqu kukñuä ii tätqätanğa, kuapänäñi Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

Kukñuä naqä-qakuä iqu, he ämiqä huiziqueqä äwiñqä iuta huätä ewewqatänqiyä

³¹ Inğanı Iqu Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäkcqä iquautanä Iquenyqä quuvqä heqiyqanğuwä iquauñi, tii ätukqe. “He Nyaqä kukñui mäwquatämäuqä, a yänänäñqä äkiqätppqe, ga he Nqä wäunüanğqä ämetqueqä-quenä pmepñqäuä.”³² Ga inä ma, kukñuä naqä-qakuñqä näñqä eäpu, itanğa kukñuä iinä iqu, he ämiqä huiziqueqä äwiñqä iuta huätä ewewqatänqiyä.”

³³ I tquanğa, qu kimanı tii ätukuwi. “Ne awıqu Aprähamä iqueqä hueqä-himqä iquneyqä. Hea hñğanä-ppqe, ämaqä hñqueqä wäunüä-wiyqä hiñgi eätanä, iqueqä äwiñqä yäpä imä mäpmeqä danä itunqueqä. I hitanği ‘Kukñuä naqä-qakuä iqu, he ämiqä huiziqueqä äwiñqä iuta huätä ewewqatänqiyä-qe,’ sunğä natnyä?”

³⁴ Iqu iquauqä kukñui kimanı, tiinä ätukqe. “Aanä naqä-qakuänänä etqä. Ämaqä eeqänänä suqä quvqä imäkätqänjuwi, qu suqä iqueqä äwiñqeuñi qänaki vqä iquaiqä.”³⁵ Ga ämiqä hñqueqä äwiñqeuñi qänaki vqä iqua, iquauqä ämiqä iqueqä anıuñi näweqä mäpmeqä itqänjuwiqä. Oeyqä. Ymeqenä pmetpñqäuä.”³⁶ Inäqe Ymeqä Iqu he ewewqatqanğuti, he suqä quvqä iqueqä äwiñqeuñi qänaki mäwqä pmetpnuwiqä.”³⁷ Nyi näñqqe. He Aprähamä iqueqä hueqä-himqä iquenä etanğqä-qe, Nyaqä kukñui heyaqä äwqä yäpä inğisanı mäwiqä etanği, he Nyi ämbäkñqä itqänäuä.”³⁸ Nyi Nqä Apıqu ae ämändquakqeuñi, kukñuä awi nätmatqä iinğä ätätqänänä. Nñ he heqä suqä Nyi ämbäkñqä itqänjuwi, ii hiniqu tqanği äwikuwiunä imäkätqänäuä.”

³⁹ Inğanı iqua kima tii ätukuwi. “Neqä awıqu, Aprähamä iqueqä.”

Ga Jisasi Iqu iquauñi ätukqe. “Iini naqä-qakuä he Aprähamä iqueqä kawäkenä hiqä-säpi, suqä asänänä Aprähamä iqu iminğä-pa, ii itqänningä.”⁴⁰ Kukñuä naqä-qakuä Nyi Goti Hanjuwä Iquesa qätä äwikqe, eeqänänı qäyä etätñqä-qe, tanğanı he Nyi pizqä bäkñqä itqänäuä. Suqä iinä ii, Aprähamä iqueqä suqä manä.”⁴¹ He hiqä hiniqueqä suqä iunä imäkätqänäuä” ätukqe.

Iwä qu Iqueni tii ätukuwi. “Ne neqä nıpaqa qokitä hiñgi hiqaqä äwäyäkıpu mänanyquä ikuwiqä. Oeyqä. Neqä Apıqu, Goti Hanjuwä Iqunänjçä.”

42 Inġani Iqu tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu heqä hiniqu etanġutqe, he Nyinġä enġuanänġä. Ii tiinġuta etqä. Nyi Goti Iqutä anä äpmaminġeä, äyä äquvepkqeä. Nyi änyinġä Nġä dutanä äquvepkqä ma, Goti Hanjuwä Iqu änändowatqanġi äquvepkqe. 43 Ga kukġuä Nyi tqanġqe, he näqġqä äġġuänä maeqä iquwi, ii he Nyaqä kukġui meqänġe, maenġanġqä iutayi. 44 He Setänä, heqä heniqueqä ymeqä-quenġi. Ga he iqueqä äwinġeunä yänġä äqänäpu qänaknä iquenġä. Inġata tii täġġanġe, iqu ämaqä päsqänġä äpmenä. Itanġa iqu suqä naqä-qakuä iunġi qänaknä miqe, tiinġä dutayi. Suqä aanġä naqä-qakuä di, iqutä mäwiqä iminġe. Kukġuä quanġä ätminġe, ii aanġä iqueqä yänġiyi. Iqu ämaqä quanġä kukġuä tqä-qu eä, itanġa iqu quanġä kukġuä tqeutanġä kaniquwi. 45 Iinġinġe Nyi kukġuä aanġä naqä-qakuänänġä di etqanġqetanġi, he Nyaqä kukġui quuvqä maeqiyqä da äyä itqänġä. 46 He ‘Iqu suqä quvqä imäkqä-queyqä’ kġuä eyätġqä etanġutqe, ga Nyaqä suqä quvqä imäkätġe, ätnänġä iqi ätäpu, maepiyä. Ä Nyi kukġuä awä naqä-qakuä dinä ätätġqä etanġundqe, inġi Nyaqä kukġui quuvqä maeqiyqe, sunġä itqänġäuä? 47 Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä iqua, Iqueä kukġui qätä äwiyätqänġuwi. Ä he Iqueä kukġui qätä mäwiqä iquwi, ii tiinġä etanġiyi. He Iqueqä ymeqä-quenä maeqä epiyä dutanġi.”

Jisasi Iqu Iqueqä-kiuänġätä, Aprähamä iquenyqätä, ätkqenġä

48 I tquanġa, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäkqä naqä iqua, Iquenġi kima tii ätukuwi. “Ne tii äktqunä. ‘Si ämaqä Sämaliyatanġä* Iqukiyqä. Ga dnġä quvqä hġqu äktqäunä.’ Inġi ne naqä-qakuä äktqu?”

49 Itanġi Jisasi Iqu kimanġi tii ätukqe. “Nyi dnġä quvqä hġqu mandqäuqä inä. Hmanġqä. Itanġi Nyi Apiqueä yoqenä haqeu mamäutqätanġa, he Nyaqä yoqe mändi äġgittqäyätqänġäuä. 50 Nyi Nġä yoqe, haqeu mämamänġä itqänänä. Nġ, Nyi yoqä naqä mamqenġä äwinyänġe, Hġqunänġä. Iqu ämaqä eeqänänġä iquau Iwäsäuqä Iqueyi. 51 Nyi aanġä naqä-qakuänänġä etqänä. Ämaqä hġqu Nyaqä kukġui qänaknä imitätqe, mapäkonġä hea ique-ique pmetäniqueqä.”

52 Inġani iqua kima tii ätukuwi. “Si e änatġä imġi, täġġanġi, tiinġi. Dnġä quvqä hġqu Si äktqäunġä inġe, ne

* **8:48** Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäkqä iqua, Sämaliyatanġä iquauġe, “Ämaqä quvqä iqä iquaiqä” kġuä indqänmiġuwi.

näqñqä ae equnä. Aprähamä iqu-pqä, Goti Iqueqä hiñuä-tqä iqua-pqe, ae äpäkoñguwä-qe, Si tii änatnyä. ‘Ämaqä hñqu Nyaqä kukñui qänaknä imitätqe, iqu mapäkoñqä hea ique-ique pmetäniqeqä.’ ⁵³ Änäängä? Si neqä awiçu Aprähamä, ae äpäkoñgqä iqueni ämäwqätäutnä, änatnä? Ä Goti Iqueqä hiñuä-tqä iqua-pqe ae äpäkoñguwiqä. Si ‘“Nyi tqunä” ätqänä,’ kñuä kiyqiyä?”

⁵⁴ Jisasi Iqu kimañi tii ätukqe. “Nyi Nqä yoqe haqeu ämamänmitmqe, ii nätmätqä hinginqä eqqä-pañi. Inäqe Nqä Apiçu, Iqu Nyaqä yoqe haqeu ämanmäutqänä. Iquenyqe, he ‘Neqä Goti Hanjuwä Iqueqä’ äyä ätqäuä. ⁵⁵ Inäqe he Iquenyqe maqñqä epu ätqäuä. Nyi, Nqä-näuäñi Iquenyqe näqñqä eänänä. Ga ‘Nyi Iquenyqe maqñqeqä’ etmqe, ii Nyi ämaqä quañgätqä he eqqä-pañunä emqänä. Itañgi Nyi Iquenyqä näqñqä ae eämä, itañga Nyi Iqueqä kukñuä iunä qänaknä itqänä. ⁵⁶ Heqä tawiçu Aprähamä iqu, Nyaqä hiunji hiñuä qunäniqeqä kñuä indqänätäqänğanji, iqu yeeqä äwinyminqeqä. Itañji iqu hiñuä i äqunäqe, aquvänä ikqeqä.”

⁵⁷ Iwä iqua qätä i äwipiyyi, tii ätukuwi. “Si Tqä quväukui 50 änä qäyä etañgi, Aprähamä iqueni Si hiñuä äqunğanätanä?”

⁵⁸ Ga Jisasi Iqueä kimañi, “Nyi naqä-qakuänänjä etqänä, Aprähamä iqu matimäuqänğanji, Nyi Nqä-näuä Äpmeñqä Iqunjqä” ätukqe.

⁵⁹ I tquañgqeqä, qu hikä ämepu Ique päsänä-tpu iqañguwänğa, Iqu zä imäknä hiqäva-imäqä anjä täkñiunji äväma, yäpaqänğisa äukqe.

9

Jisasi Iqu, ämaqä hiñuä maqñqä hñque äñguä iwimäkkqeqä

¹ Jisasi Iqu qañä äwätäqänğanji, ämaqä hiñuä maqñqä hñque äqunğqe. Ämaqä iqu känäwqä äwqä imdanji, hiñuä maqñqä iinäjqu ätimäukqe. ² Inğanji Iqueqä wäunjuänğqä ämotquaminğqä iqua Iqueni, “Näqñqä Motqueqä Iquki, ämaqä tqe hiñuä maqñqä imänğqe, suqä quvqe tqueqäwä? Iqueqä-kiuätanä, kanä-känaisändanä?” ätukuwi.

³ Yañqä i vqañguwänğa, Jisasi Iqu, “Ämaqä iqu hiñuä maqñqä inqe, suqä quvqe, iqueqä-pqä ä iqueqä kanä-känäwqä-pqä duta hmanji. Ämaqe, qu ämaqä tqe hiñuä äqunäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqeqä näqñqä mapñqä diñqeqä. ⁴ We yqänä tii hunätanğanji, ne Nyi änändowatkqä Iqueä wäunji imäkatunque. Ämaqe

wäunuä miqä ipnqe, hea heätņqe qäqinji. ⁵ Nyi qua täu äpmeņqe, qua täu We-huņqä Vqä-qunjqä” ätukqe.

⁶⁻⁷ Iiņä ätuäqe, Iqu qua bu makukuä äquteqe, makukuitä quae ättäqe, ämaqä iqueä hiņuiu qua äwqäyätä, iqueni, “Eqä-huänä Silomä du asņä qänämändņqä uvä” ätukqe. (Yoqä ‘Silomäuä’ ätnänqä iqu, ‘ändowatqäüä’ ätnä.) Iņi iqu äwäqe, asņä qänämänganğa, iqueä hiņui äņguä heqanġi, iqu hiņuä äņguä qņqä-qu äpkqe.

⁸ Inġanġi ämaqä, iqutä anä asä iqi äpmamiņuwitä, ämaqä, iqu hiņuä maqņqä äpme mbqänqä nätmatqä isuanqä täunuä tätqätanġi äqunmiņuwitäni, qu, “Ämaqä tqi mbqänqä täunuä ätqämanätņqä iqutanä?” ätäpu yatņqä inġäukuwi. ⁹ Yatņqä i inġanġuwänġa, ämaqä hui, “Auqä, ämaqä iqu qäqueqä” tqanġuwänġa, hui, “Oeyä, iqu maetqe. Ämaqä iqu eņqä-panä hņqueqä” ätkuwi.

I tqanġuwänġa, ämaqä iqu iqueqä-kiuä, “Nyi ämaqä iqunä qäqunjqä” ätukqe.

¹⁰ Qu iqueä kimaņi, “Si hiņui äänä itnä qänġinyä?” ätäpu, ique yatņqä äwikuwi.

¹¹ Yatņqä i vqanġuwänġa, iqu, “Ämaqä ‘Jisasiuä’ ätätqänjuwä Iqu, qua ättäqe, nyaqä hiņuiu qua äņqiyätä, ‘Asņi, eqä-huänä Silomä du qänämändņqä uvä’ dqanġi, nyi äumi, asņä tii äqänämänätmänganġi, hiņuä qe äqänġänä” ätukqe.

¹² I tqanġanġi, qu, “Ämaqä Iqu äņġiwä?” ätukuwi. Iqu, “Nyi änyä maqņqe qä” ätukqe.

Parisi iqua, hanä-iqä äwikuwiņqä

¹³ Inġanġi qu ämaqä hiņuä maqņqä imiņqä iinä iqueni, Parisi iquauņqä ätuma äukuwi. ¹⁴ Jisasi Iqu qua ättätä ämaqä iqueä hiņuä äņgui, Sämbatqä hiunġi hapä pmeqänġa iwimäkkqe. ¹⁵ Iiņqe, Parisi iqua-pqe, ämaqä iqueni, “Si hiņui, änä itnä äqänġinyä?” ätäpu, yatņqä ämikuwi.

Iqu qunġi, tii ätukqe. “Iqu nyaqä hiņuä täuņi, qua nqäyqanġi, nyi asņä äqänämänätmä, täņġanġi hiņuä äņguä sä äqänänä” ätukqe.

¹⁶ I tqanġanġi, Parisi hņqua, “Ämaqä hiunġi hapä pmeqä duņqä suqe, qänaknä miqä iqäqä Tqu, Goti Hanjuwä Iquesanä-qu maetqenä” tqanġuwänġa, hņqua, “Ämaqä suqä quvqä imäkqä-qu eäqe, nätmatqä ämaqä mimäkqänänä tiņi, äänä imäkätņqäwä?” ätkuwi. I ätnäpiyitanġi, naqä-hņqunä mäpmeqä danä inġi-inġi äktqänġuwi. ¹⁷ Iiņä ipu, qu iqueni, anġumä yatņqä tii äwikuwi. “Ämaqä saqä hiņui, äņguä ikimäkqä Iquenyqe, si ‘tqueqä’ ttņqäwä?”

Yatnqä i vqanġuwänġa, ämaqä iqu tii ätukqe. “Iqu Ämaqä Hinuä-tqä-queqä.”

18 Inġaqe, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva imäkminjuwä iquauqä naqä iqua, “Ämaqä iqu hinuä maqñqä-qu enġe, täñġaņi iqu hinuä äyä äqänġiyä” knuä mämeqä ipu, ämaqä iqueqä kaniquesä känäutä kuknuä ätuätumepu, yatnqä tii äwikuwi. 19 “Ämaqä tqenyqe, qe, ‘Yeqä ymeqä hinuä maqñqä imänġqeqä’ ätqiya iqtanä? Ga iqu täñġaņi hinuä anġui, äänä itä äqänġiyä?” ätukuwi.

20 Qu yatnqä i vqanġuwänġa, ämaqä iqueqä kaniqutä känaisä ämävayi, “Ye näqñqe. Iqu yeqä ymeqä-qu etanġi, iqu hinuä maqñqä imänġqeqä” ätukiyi. 21 “Inġaqe, ye änyä maqñqe. Iqu täñġaņi hinui, äänä itä äqunġuti. Ämaqä ique anġuä imäkätä hinuä qänätñqä imäqä Iquenyqe, ye maqñqeqä. Iqu ae naqä enqä-qae, yatnqä iqueqä-kiuä wipu. Ga iqu ‘iinjqä-iinjqä’ hetätñqänänyä” ätukiyi. 22-23 Iyaqu ii ätukiyi, ämaqä naqä iquauñqä zä etanġiyi. Ämaqä iinġa iqua, näwinyä pmua imäkäpu tii ätkuwi. “Ämaqä hui Jisasi Iquenyqe, ‘Iqu Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu Ique ätekqä Iqueyqä’ tqanġpqe, anġa aquväqñqeu aquvä äqänäpu, Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqä mämamäuqä ipñqäuä.” Iinġñqe, ämaqä iqueqä kaniqutä känaisäņi zä isinyä, “Iqu ae naqä-queqä. Yatñqe, iqueqä-kiuä wipiyä” ätukiyi.

24 Iqua ämaqä hinuä maqñqä iminjqä ique, anġumä kuknuä ätuätumapiyi, “Ämaqä si anġuä ikimäqä Iquenyqe, ne näqñqe. Iqu suqä quvqä Iqä-quvi. Inġi, si Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäutnä, naqä-qakuänänġa natiyä” ätukuwi.

25 I tqanġuwänġa, ämaqä iqu, “Nyi maqñqe. Iqu suqä quvqä Iqä-quti, miqä-quti? Nyi nqä hinui, maqñqä inqä-qe, täñġaņi nyi hinuä äqänmä, näqñqe, iinjqänä eqänä” ätukqe.

26 I tqanġa, qu iqueni, “Si hinuä maqñqä eänġi, saqä hinui anġui, Iqu äänä itä ikimäqiyä?” ätuäpu yatnqä äwikuwi.

27 Inġaņi, “Nyi iqi ae etqanġa, he qätä mänyiyqä iquwi. Inġi, anġumņi qätä sunjqä nyipñqäwä? Inġi he-pqe, Iquenyqä quuvqä heqäpñqätanä?”

28 I tqanġqetanġi, qu iqueni kuknuä quvqä tii ätukuwi. “Ämaqä Iquenyqä quuvqä heqiyqe, si äyuwä. Ne quuvqe, Mosisi iquenyqä heqiyqä iquenyqä. 29 Ne näqñqe, Mosisi iquenyqä eänġu. Goti Hanjuwä Iqu iqueni kuknuä

ätuminqe. Inäqe, Ämaqä Tqu äkngisa äpqä-quti? Ne Iquenyqe, änyä maqñqä eäñunä” ätukuwi.

³⁰ Inğanj iqu, “Ämaqä Iqu nyaqä hinuä änguä änyimäkqenqe, he ‘Ne Iquenyqä änyä maqñqä eäñunä-qe,’ änääñqä tqäüä? ³¹ Ne näqñqä äyuwä. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä suqä quvqä imäkqeuñi, qätä mäwiyqä danä yänä. Ämaqä Ique qätä äwiyäpu, Iqueqä äwinqä du imäkqanquwä iunä wiyätñqä äyuä. ³² Qua tqu imäkkqetani, täñganqe, ‘Ämaqä hñqu, ämaqä hinuä maqñqä imäñggqä hñque, änguä hinuä qänätñqä imäkqeqä’ matqä itqäñuwi. ³³ Inji Ämaqä Tqu Goti Hanjuwä Iquesa mapqä-säpi, Iqu nätmätqä hui mimäkqä iquäñingä” ätukqe.

³⁴ I tquanğa qu, “Si suqä quvqä du imäñgnä, iunä yqänä äpmeñi, inji si täñganj, ne näqñqä mänätapqä isñqeqä” ätuäpu, qu iqueni, anä aquväqñqeutani, huätä ändowatkuwi.

Hinuä maqñqe, tqukuakä?

³⁵ Jisasi Iqu ämaqä iquenyqe, “Anä aquväqñqä iutani, huätä ändowatqäüä” tqanğä äwiyäqe, Iqu ämaqä iquenyqä qävqä ikitä, ique äwimeqe, “Si Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iquenyqe quuvqä eqinyä?” ätukqe.

³⁶ I tquanğanj, ämaqä iqu ämävauqe, “Ämaqä Naqä Iquki, Ämaqä Iqu äsque, nyi di. Ga nyi Iquenyqä quuvqä heqämqänänyä” ätukqe.

³⁷ I tquanğa Jisasi Iqu ämaqä iqueni, “Si Ämaqä Iqueni hinuä ae äqunäñinyä. Ämaqä Tä äktätñqä Tqu, ii Qäqueqä” ätukqe.

³⁸ Inğanj ämaqä iqu, “Naqä Iquki, nyi quuvqä eqiyqänä” ätuätä, Jisasi Iqueä yukä iqi qonä äuktäutä, Iqueä yoqe haqeqä ämamäukqe.

³⁹ Inğanj Jisasi Iqu, “Nyi qua täunqe, ämaqeuqä suqä iwäsäuqänğqä äpkqe. Inji ämaqä hinuä maqñqä injuwi, hinuä qänğanğpi, hinuä äqänänjuwi, hinuä maqñqä inñqäüä” ätukqe.

⁴⁰ Parisi Jisasi Iqutä iqi anä ätqäpiyä iqua, i tqanği äwipiyyi, “Ne-pqe hinuä maqñqä-qune etanği ätätqäninyä?” ätukuwi.

⁴¹ I tquanğuwitani Jisasi Iqu, “He hinuä maqñqä hinuä pisquenä epqe, hiqä suqä quvqetani hanä-iqä mämeqänqe. Inäqe he, ‘Ne hinuä äqänänunä’ ätquwä-qae, hiqä suqä quvqe, täka yqänä himäkätänqiyä” ätukqe.

10

Jisasi Iqu, Sipsipqä-miqä Änguänänjä-quvi

¹ Jisasi Iqu, “Nyi naqä-qakuänä tii etqänä. Ämaqä sip-sipqä iquauqä täknä yäpä yängisañi, hänaqeta mäpeyqä, awä hñqäqisa äpäkeyätä äpeyqä iqu, quwä-meqä-quvi.

² Ämaqä täknä hänaqeta äpeyqä iqu, iqu sipsipqä iquau miqä iquvi. ³ Itanğa ämaqä täknä hänaqä miqä iqu, iquenji qñqañä wuteyqanguti, sipsipqä iqua ämiwiyqä iqueqä quväki, qätä wipnä. Ga iqu iquauqä yoqe, kikiñä ätuätä, yäpaqä mängisa ätuma wänä. ⁴ Inji iqu iqueqe, eeqänä ätuma äwätä, hiñuiqä wimenä. Sipsipqe, qu iqueä quväkiñqä näqñqä epiyä-qae, ique qänaki wivändpnä. ⁵ Ämaqä huitañä hñqu tquangutqe, qu iqueqä quväkiñqä änyä maqñqä epiyä-qae, iquenji qänaki mävändqä danä zä upñqäüä” ätukqe.

⁶ Jisasi Iqu kukñuä ktqä iqu tquangqe, qu kñuä änguä mämeqä ipu, “Iqu sunqä ätqutiyä” tpu ikuwi.

⁷ Qu näqñqä änguänä mämeqä iqanğuwinqä, Iqu anğumñi, “Nyi naqä-qakuänänjä etqä, Nyi sipsipqä iquauqä Täknä-hänaqä Iqunjqä. ⁸ Ämaqä Nyi änyä etanğa hiñuiqä äpätqañuwi, qu quwä-meqä-qua etanği, sipsipqä iqua qunji qätä mäwiyqä danä itqañuwi. ⁹ Nyi Täknä-hänaqä Iqunji. Ämaqä hñqu Nyita äpeyätqe, hñjä änguä iqumuatnä äpme, iqu tängisa äyapätä mängisa äwätä itä, itanğa iqu qätaqä näqisquänqiyä. ¹⁰ Quwä meqe äpquwi, quwä ämepu, pizqä äpäsäpu, itanğa qui imäkqä dinänji. Nyi iinjä maetqe. Nyi äpkqe, qu hñjä-pmeqenqe äwa miqä, kuapänä mapñqä diñqe.

¹¹ Nyi Sipsipqä-miqä Änguänänjä-qunji. Inji ämaqä sipsipqä änguänä miqä iqu, sipsipqeunqä yänä winä.

¹² Ämaqä mbqä metñqä sipsipqä qanyinä yakuä miqä iqu, hiveqä hiqiyqä pqañgi äqunäqañgani, iqu sipsipqä-miqä naqä-qakuä-qu hma etanği, itanğa sipsipqe, iqueqä maeqä etanğä, inji iqu qunji äväma zä wänä. Ga hiveqä hiqiyqä iqu äpäqe, qunji ändämiqanguti, qu nänjä-täqi upnä.

¹³ Ämaqä iqu mbqä metñqänä wäunjuä itä, sipsipqenqä kñuä mämeqä iqä-qae, zä wänä.

¹⁴⁻¹⁵ Nyi Sipsipqä-miqä Änguänänjä-qunji. Apiqu Nyinyqä näqñqä etanği, ga Nyi Apiquenyqä-pqä näqñqä enjä. Asä inji, Nyi Nqä sipsipqenqä näqñqä etanğä, qu-pqe Nyinyqä näqñqä enjä. Inji Nyi sipsipqä yätamäkqañqä päkonmä.

¹⁶ Täknä huiziunji, Nyaqä sipsipqä hui-pqe äpmenjä. Ga Nyi qunji ätuma pmqänä. Inji Nyi ‘daanä’ tquangani, qu Nyaqä quväki qätä änyiyäpu äpñqäüä. Ga sipsipqä iinj,

naqä-hŋqunä etanppi, ga quwqä Ämiqe, Hŋqunä hiäniqe. ¹⁷ Nyaqä hänjä-pmeqe anqumä mamniqä etanpi, Nyi sip-sipqeuŋqä yänjä wämä. Ga iinjä imqä itqätanqgetani, Apiqu Nyinyqä äwinyä. ¹⁸ Nyaqä hänjä-pmeqe, ämaqä hui hiŋgi quwqä äwiŋqä dutanä, qui mimäkqä ipnä. Nyi änyinqä Nqä duta, yänjä wämqe. Nyi Nqä hänjä-pmeqe ävätmä, itanqa anqumä meqänqe, yänjänäqŋqä ämenä. Nqä Apiqu Nyi iinjä imäkmqä ändkqeqä” ätukqe.

¹⁹ Jisasi Iqu i tqanqenqä, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva imäkmiŋuwä iqua anqumä inqi-inqi äktqänqguwi. ²⁰ Kuapanänjä hui, “Iqu dnä quvqä-tänju eä, qämä-qämä itä i ätqi. He Iqenji qätä sunqä wiyqäuä?” ätukuwi. ²¹ Itanqa hui, “Ämaqä dnä quvqä-tänjä hŋqu, kukŋuä tiinji matqä danä yänä. Dnä quvqe, ämaqä hiŋuä maqŋqä itanqguwä iunji, hiŋuä qämbŋqe äänä imäkäniqiyä?” ätukuwi.

Israitqä iqua, Jisasi Ique äpäsänä-tpu ikuwiŋqä

²² Inqanji qu hiunji naqä, hiqäva-imäkqä anji Goti Iqenji anqi imäkkuiŋqä kŋuä indqänäpu, yeeqä ipŋqä Jerusälemänji aquvä äqänqguwi. Inji hiunji dnä maenqä, isqänqa imäkmiŋuwi. ²³ Jisasi Iqu Goti Hanjuwä Iqueä hiqäva-imäkqä anjä täknä yänqisa, Solomonä iqueqä anjä mätävätiniqä ätmiŋuwä iu ikämiŋqe. ²⁴ I ikitqätanqa, Israitqä iqi hiqäva imäkmiŋuwä hŋqua, Ique aquvä äwqämbiyi, “Ne Sinyqä kŋuä qämä-qämä inqä ämetunqque, Si awi äkŋga nattŋänqäwä? Si Kraisi Ämaqä ne ämineyätŋqä Goti Hanjuwä Iqu ätekikqä Iquki eänji, Si kukŋuä ktqä matqä, naqä-qakuänänjä natiyä” ätukuwi.

²⁵ I tqanqguwänqga, Iqu kimani, “Nyi ‘iinjqä-iinjqä’ etqanqa, he Nyi tqanqgä duŋi, qätä mänyiyqä ipu, quuvqä maeqiyqä äyä itqänä. Nyi nätmätqä Apiqueä yoqeta imäkätŋqe, ga ii Nyinyqe, qe ämetquetqänä. ²⁶ I metque-qanqa, he Nyaqä sipsipqä-quenä maeqä ipu, Nyinyqe quuvqä maeqiyqä äyä itqänä. ²⁷ Sipsipqä Nyaqä di, qu Nyaqä quväki qätä nyiyqanqä, Nyi qunqä näqŋqä enä. Inji qu Nyi qänaki nyivändpnä. ²⁸ Ga Nyi qunji, quuvqä hea ique-ique pmeqe vqanqmdi, qu mapäkonqä danä iqänqe. Itanqa ämaqä-pqä hui, Nyaqä hipa iutanji huätä mämändauqŋqe. ²⁹ Apiqu sipsipqä Nyi ändapkqä Iqu, Yänjänäqŋqä-qu eä, eeqänänji ämäwqätäuä. Inji ämaqä-pqä hui, Apiqueä hipa iutanji mämotauqä ipnä. ³⁰ Nyitä Apiqutänji, Ye naqä-hŋqunäyqä” ätukqe.

³¹ I tqanqenqä, Israitqä iqua anqumä hikä ämepu, Ique päsanä-tpu ikuwi. ³² I iqanqguwänqga, Jisasi Iqu qunji, “Nyi wäunjuä äŋqänänjä Apiqu ändapkqe, heyaqä hiŋuä

iqisa kuapänä imäkätņqe. He hiki, wäunuä iquautanä äkisquenqä bākņņqäwä?” ätukqe.

³³ I tqanğa qu, “Ne Siņi, hiki wäunuä äņģuänänä imäkätqänjinqä kpäsatuņquä miqä iqu. Si Ämaqä hiņģänquki qäyä eänä, Goti Hanjuwä Iqu eņqä-pa etnä, Ique äkittqiyqanğņjinqä ii kpäsatuņquä iqunä” ätukuwi.

³⁴ Inğaņi Jisasi Iqu qunji, “Heqä kukņuä-suqenqä tuwanuä äqänänğeunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kukņui tii äqänä. *‘Nyi henyqe, “goti-quenjqä” ätkqe qä.** ³⁵⁻³⁶ Goti Hanjuwä Iqueqä kukņuä tuwanuä äqänänğe, hea ique-ique naqä-qakuänänä äqänä äwi. Inji Goti Hanjuwä Iqu ämaqä Iqueqä kukņuä äwikqä iquauņi, ‘he goti-quenjqä’ ätukqe.

Inğaqe Nyi Ämaqä Goti Hanjuwä Iqu atäunuä ändeetä, qua täuņqä änändowatkqä Iqunä, ‘Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-qunjqä,’ tqanğqenqä he, ‘Si Goti Hanjuwä Iqu eņqä-pa etnä, Iquenji äkittqiyenyä’ ätquwi, äänä etanği ätqäuä?

³⁷ Nyi wäunuı, Apiqueä di mimäkqä-säpi, he Nyinyqe quuvqä maeqiyqä iqäpninji. ³⁸ Inğaqe, Nyi imäkqe, he Nyaqä kukņui naqä-qakuä mimäkqä ipiyäqe, Nyi wäunuä imäkätņqeunji quuvqä heqäpņqe. Iiņä iutanji he näqņqä ämepu, Apiqu Nyi nyinätanği, Nyi Ique änyänqä iuņqe, näqņqä äņģuänänä epņqe qä” ätukqe.

³⁹ Inğaņi qu anğumä Iquenji a kiqätanä-tpu iqanğä, Iqu quvaqä hipa iuta äutakņğa äukqe.

⁴⁰ Iqisanji, Iqu anğumä eqä Jotänä ique näņģisanqä äwäqe, Jonä iqu änyänğanğa ämaqä asņä äqäminqä iqi äpmaminqe.

⁴¹ Iqinji, ämaqä kuapänänji, “Jonä iqu nätmatqä ämaqä mimäkqänänä di mimäkqä qäyä itä, Ämaqä Tquenyqä ätkqe, eeqänänji naqä-qakuıqä” ätäpu, Ique äwimakuwi. ⁴² Inğaņi ämaqä kuapänänji, Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

11

Lasarusi iqu äpākōņğqenqä

¹ Inğaņi, ämaqä anä-himqä Betani pmeqä hiņqu, yoqä Lasarusi, iqu täņä-yaqä ämakqe. Betani, Mäliya Mala näsuaqiyqä anä-himqe. ² Apäkä Mäliyai, qänakņi eqä sisnyanä-weqe ämetä, Naqä Iqueä yukä bu äwiqutatätä, iyyqä detä yemä iwimäkkqä iyyi. Lasarusi täņä-yaqä ämakqä iqu, iyyqä kasiqä-quvi. ³ Inğaņi iqueqä kasiqä-uaqu Jisasi Iquenyqä, “Naqä Iquki, Tqä näueqä Si kiinä äkinyätņqä iqu, täņä-yaqä äwinä” ätäsinyä, kukņuä ändowatkıyi.

* 10:34 Apqä Bukä 82:6

⁴ I äwiyäqe, Jisasi Iqu, “Tänjä-yaqe, näwinyä päkonqänqä maetqe, Goti Hanjuwä Iqu yoqä nage, iuta meqanquti, ga Iqueqä Ymeqä-pqä Iqu inä menqiyä” ätukqe.

⁵ Iqu Mala, Mäliya, Lasarusi näsquanqä kiinä äwinyminqe.

⁶ Jisasi Iqu Lasarusi iquenyqe, “Tänjä-yaqä äwinä” tqanqä äwiyäqe, Iqu mäwqä danä hiunji hñquaqu, iqi inä äpmakqe. ⁷ I äpmeqe, Iqueqä wänuänqä ämotquaminqä iquaunji, “Ne anqumä qua Jutiyanqä äwanä” ätukqe.

⁸ I tquanqä iqua, “Näqñqä-vqä Iquki, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-qäyqä iqua, qu hikä kpäsänä-tpu iquwi, hñga hma enqe, Si anqumä asä dunqä utñqä inyä?” ätukuwi.

⁹ Iqu kimani, “Hiunji ique-iqueni, wenji hñganqä äunqä mäwqä iqä maeqä inä?” ätukqe. “Inji ämaqä äsqu-äsqu we hunätanqä äwqe, iqu we-hunqä ique äqunä äwqi. Näñitäqi äqutäutä, quanqä mapäknqä danä iquänä. ¹⁰ Inäqe, hea witanqä äwqä iqu, iquesani we maunqä etanquti, näñitäqi qutäuquäniqeqä” ätukqe. ¹¹ I ätuäqetani, tii ätukqe. “Neqä neyämaqä Lasarusi iqu hiqaqä äwinä. Inäqe Nyi ique ävauqumuatmqä dinqä umqeqä” ätukqe.

¹² I tquanqani iqua, “Naqä Iquki, iqu hiqaqä äwinqe, ängüä henqiyä” ätukuwi. ¹³ Jisasi Iqu Lasarusi iqu pizqä etanqenqä tquanqi, iqua, “Qanyä hiqaqä witanqi ätqiyä” tpu ikuwi.

¹⁴ I iqanquwänqä Iqu awä jänä tii ätukqe. “Lasarusi iqu ae äpäkonqeqä. ¹⁵ Inäqe, he Nyinyqä quuvqä heqäpnqä dinqä indqänätmä, Nyi iqutäni mäpmeqä iqenqä yeeqä iqä. Tängani ne iquenyqä yqä äwanä” ätukqe.

¹⁶ I tquanqani, Tomasi “Ymeqä Qäyawiqä”* ätuminuwä iqu, wänuänqä ämotquaminqä huizi iquaunji, “Ne-pqe, neqä Naqä Iqutä anä päkonatunquänä äwanä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Mala näsuaqisä kukñuä ätñguwinqä

¹⁷ Jisasi Iqu ätimäutäqänqani, “Qu Lasarusi iqueä huiwi, hikä himaniu equwi, hea hñquaqu-hñquaqu ae äpäwqiyä” tqanqä äwikqe. ¹⁸ Betanisani Jerusälemänqä, kinämä maetqe, qäqiqinji (3 kilomita). ¹⁹ Inä etanqi, Israitqä kuapänäni, Malaqätä Mäliyaqätä kasiqäqu pizqä etanqenqä, “aueqä” ätuäpu, äwqä hanuä iwimäknqä äpkuwi.

²⁰ Malai “Jisasi Iqu äpqiyä” tqanqä äwiyäqe, Mäliya anä yäpä yämä qäyä äpmetanqi, ii Ique wimetñqä ätimäwa äpäukqe. ²¹ Ii Jisasi Ique äwimeqe, “Naqä Iquki, Si

* **11:16** Wiyä kukñuä iunji, yoqä Ditimasi äqänä. Kukñuä Ditimasi, ii Grikä pmeqä iquauqä kukñuä. Kiqä quati, Ymeqä Qäyawiqä.

täqi pmeqä-säpi, nyaqä nyiqäqu mapäkonqä iquäniyqä” ätukqe. ²² “Inäqce, nyi näqñqe. Täñganjä-pqce, Si Goti Hanjuwä Ique, nätmätqä hnjuanqä yatñqä vqanqtqe, Iqu äktapänqiyä” ätukqe.

²³ I tquanğa, Iqu Malañi, “Tqä siqäqu häñä vaunqiyä” ätukqe.

²⁴ Ii kimañi, “Nyi näqñqe, hiunji yäpakä qokä-apäkä anğumä vauqanğuwänğanji, iqu ävauniqeqä” ätukqe.

²⁵ Inğanji, Iqu iinji, “Nyi ämaqeu anği ävauqumuatätmä, Häñä-pmeqä Iqunjqä” ätukqe. “Ämaqä Nyinyqä quuvqä eqämitätqä iqu, äpäkonätqä-qe, häñä pmeniqe. ²⁶ Itanğa ämaqä häñä äpmapu Nyinyqä quuvqä eqämipqe, mapäkonqä danä iqänqe. Inji si kukñuä täñqe quuvqä eqänä?”

²⁷ I tquanğa ii, “Naqä Iquki, nyi quuvqä eqiyqänä” ätuätä, “Si Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-quki eänä, ga Kraisi ne äminesñqä atäunüä äktekqä Iquki eänä, itanğa Goti Hanjuwä Iqu, ‘Qua täunqä äpäñqiyä’ ätkqä Iqukiyqä” ätukqe.

²⁸ Mala ii ae ätuäqetani, Iqueni äväma, Mäliyanqä äwäqce, kukñuä ätuätumetä, iinji qeiqinyä, “Näqñqä-vqä Iqu näñisa sinyqä ätqiyä” ätukqe. ²⁹ Mäliyai iinjä äwiyäqce, äpakä miqä Jisasi Ique wimetñqä maqänänä äukqe. ³⁰ Jisasi Iqu anjä-himqä Betanisañi, nängisa Mala äwimakqä iqi yqänä äpmamiñqe. ³¹ Ämaqä Mäliya ‘aueqä’ ätuäpu, iisä anju anä äpmamiñuwi, ii häuququenyä itä, ätimäwa uwqanği äqumbiyi, qu, “Ii kñui, qua equwä duta qäyätñqä äwqiyä” kñuä vqanği, ii qänaki äwivändkuwi.

³² Mäliya Jisasi Iqu pmetanğqä iqi ätimäutä, Ique äqunäqce, Iqueqä yukä iqi qonjä äwoktäutä, “Naqä Iquki, Si täqi pmeqä-säpi, nyaqä nyiqäqu mapäkonqä iquniñgä” ätukqe.

³³⁻³⁴ Jisasi Iqu Mäliyatä, ämaqä iisä anä äpmapiyitä, qu ka ipu kñuä qäyqanğä äqunäqce, Iqu äwqä tnänjä imäkätä, quvepki hikänä uwqiyqanği, Iqu änä miqä itä, “He iqueni quae äkñgi equwäwä?” ätukqe.

I tquanğanji, “Naqä Iquki, Si hiñuä qundñqä äwanä” ätukuwi.

³⁵ Inğanji, Jisasi Iqu kñuä äqäkqce. ³⁶ Iinqe Israitqä iqua tii ätñguwi. “Hiñuä qumbu. Iqu Lasarusi iquenyqä kiinjä wiñganğiyi.” ³⁷ I tqanğuwänğa, hñqua, “Ämaqä hiñuä mañqä ique anğüä imäkqä Tqu, Lasarusi iqu mapäkonqä yatñqä yänänäqñqä maeqätanä?” ätkuwi.

Jisasi Iqu, Lasarusi ique anğu häñä ävauqumuatkqenqä

38 Inġani, Jisasi Iqu anġumä äwqä tnänä imäkätä, quvepki hikänä uwqiyqanġa, hikä himanä iqueqä huiwi pñqä ekuwä iunqä äukqe. Hikä himanä iunġi, hikä hñqu qñqanä äptänminqe. 39 Iqi ätimäuqe, “Hiki huätä hutepiyä” ätukqe.

I tquanġani, Mala, pizqä iqueqä kasiqi, “Naqä Iquki, hea hñquaqu-hñquaqu ae äpawqe, pizqä piyanä qäyänqiyä” ätukqe.

40 Ga, Iqu iinġi, “Nyi tii äyä äktqe. ‘Si quuvqä eqiyqäti, Goti Hanjuwä Iqueä yänänäqñqe hiñuä qundñqinyä.’” 41 Qu inġani, hikä qñqani huätä äutekuwi. I huteqanġuwänġani, Iqu hiñuä haqä yätu äqänä, “Apiquki, Si Nyi qätä nyiyqanġinġä, Nyi ‘änġuiqä’ äktqä. 42 Nyi näqñqe. Si hea ique-ique qätä änyiyätqänä-qe, ämaqä täqi ätqäunuwä tä, Si änändowatkñinġä qu näqñqä hipñqenqä i äktqänä” ätukqe. 43 Iqu i ätuäqe, tääqä yänänäqñqänä, “Lasarusi iquki, tängisa biyä!” ätukqe. 44 I tquanġani, iqu yukä-hipa-himiu, yuä huäqä huätñqä-qu, tängisa äpkqe. I pñqanġani, Jisasi Iqu qunġi, “Yuä huäqe, huätä vasqiyäwqatpiyä” ätukqe.

Qu Jisasi Ique pizqä päkñqä ätkuwinqä†

45 Inġani ämaqä Mäliyatä äpkuwi, Iqu i imäkqanġi äqumbiyänġani, kuapänänġi, Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. 46 Inäqe, hñqua anġumä äwäpiyänġani, Parisi iquau äwimepu Jisasi Iqu i imäkqanġenqä awä ätukuwi. 47 I äwipiyyi, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Parisi iquatänġi, ämaqä yoqä-tänä huizi iquau aquvä qämbñqä itmakuwi. Aquvä äqämbiyi, “Ämaqä nätmatqä ämaqä mimäkqänänä du imäkätñqä Tquenyqe, ne äänä yatunquäwä?” ätñguwi. 48 “Iqu i qäyä iqanġuti ne hiñuinä äqunatqe, ämaqä eeqänänä Iquenyqä quuvqä heqiyqanġpi, ämaqä Romätanä iqua äpäpu, neyaqä hiqäva-imäkqä anitä ämaqetänġi, qui inemäkñqääuä” ätñguwi.

49 Iquautanä hñqu, iqueqä yoqe, Käyäpasi iquvi. Quväukuä iquenġi, hiqäva-imäkqä naqä iquau miqä äpme, qunġi, “He kñuä maeqä itqänä. 50 Ämaqä eeqänänġi qui mimäkñqä ipñqä diñqe, ämaqä hñqunä qunqä päkonqe, äñġuiqä.† He iinqe maññqä eänäuä” ätukqe.

51 Iqu iinġi, kñuä indqänqä iqueqeta ätkqä hmanġi. Iqu quväukuä iquenġi hiqäva-imäkqä naqä iquau miqä äpmeqä-qae, Jisasi Iqu Israitqä iquaunqä päkonätñqä etanġqenqä, hiñuä ätätä i ätukqe. 52 Itanġa Jisasi Iqu iquaunqänä

† 11:44 Matiu 26:1-5; Makä 14:1-2; Lukä 22:3-6 † 11:50 Jonä 18:14

päkonätņqä maetqe, Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä im-imä äpmakäwoņuwī, aquvä naqä-hņqunä maqiyätņqenqä päkonätņqä etaņgqenqä, Käyāpasi iqu hiņuä ätukqe. ⁵³ Hiunji iquesaņi, iqua Jisasi Ique päkņņqenqä hänaqāņqä qavqä imiņuwī.

⁵⁴ Qu i iqanģuwīņqä, Jisasi Iqu Israitqä iquauqä hiņuä iqi äti mikiqä danä imiņqe. Iqu iqiņi ävāma, aņä avqņqä iqueqä hituņuä iqi aņä-himqä hmbu, kiqä yoqe Eplaimņqä äukqe. Iqiņi Iqu Iqueqä wāuņuāņqä ämotquamiņqä iquatä anä äpmamiņuwī.

⁵⁵ Israitqä Jerusālemä iu hiqāva äqāmiņuwä iquauqä hiunji naqānāņä Pasopa ätätqāņuwä iqu qāqi timäutņqä ikqe. Ga Israitqä im-imä äpmakäumiņuwä kuapānāņi, qu suqä piyaņä-weqä imäkmiņuwī, jānā imäkņqä du imäkāpu hiunji iņganqe jānā imäkmbņqä, Jerusālemä yätuņqä ekuwi. ⁵⁶ Qu Jisasi Iquenyqä hiņuä aañqä äqumbiyi, hiqāva-imäkqä aņä täkņä yāņgisa äpeiņiyi, quwqä-quwä, “Si Iquenyqe, hiunji aquvāqņqä naqä täuņqe, ‘ätimāuņqiyä’ kņuä äkiyqiyä, äänä äkiyqiyä?” ätņgäukuwi. ⁵⁷ Iņgaņi, hiqāva-imäkqä naqä iquatä, Parisi iquatä, Jisasi Ique a kiqätņņqenqe, “Hesaņä hņqu Iqu pmetanģqeuņqä näqņqä eāņqe, awä natānā” ae ätukuwi.

12

*Māliyai, eqä sisnyaņä-weqe, Jisasi Ique äwiquatkqenqä**

¹ Hiunji naqānāņä Pasopa ätätqāņuwä iqu timäutņqe, hea 6 änyä etaņgi, Jisasi Iqu Betaniņqä äukqe. Betani, Lasarusi, Jisasi Iqu qua buta aņgumä hāņä ävauqumuatkqä iqueqä aņä-himqe. ² Ämaqä Betani pmeqe, Jisasi Iquenyqä yeeqä ipu, ymisaņä imäkkuwi. Malai ymisaņä ämetä vqanģa, Lasarusi iqu ämaqä Jisasi Iqutä pmetanģuwitä anä äpmamiņqe. ³ Iņgaņi Māliyai eqä sisnyaņä-weqä mbqä naqä iqä häkä manģuä iņqä hui ämeqe, Jisasi Iqueqä yukä bu äwiquatätä, yemaņi iyyqä detä iwimäkkqe. Sisnyaņä iiņi, aņä imņi iqunä a änduekqe.

⁴⁻⁵ I imäkqanģqenqä, Jisasi Iqueqä wāuņuāņqä ämotquamiņqä hņqu, Jutasi Iskarioti, Jisasi Iquenyqä täkqä tuätņqä iqu, “Eqä sisnyaņä-weqä tä, mbqä 300 ämetä, mbqe ämaqä nätmätqä maeqeu yätamäkqāņqä mimäkqe suņqāwä?” ätkqe. ⁶ Iqu iiņi, naqä-qakuä ämaqä nätmätqä maeqeuņqä kņuä äme ätkqä ma, iqu quwä-meqä-qu eä, i ätkqe. Mbqä qae iqu imanāqä-qae, iqu mbqä iuņi hui quwä ätamiņqe.

* 12: Matiu 26:6-13; Makä 14:3-9; Lukä 7:36-50

⁷ I tqanḡqānḡa, Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi qua jipqānḡanḡä ämeqä di, iinḡ hiḡuinä qunyä. ⁸ Ämaqä nätmätqä maeqe, hiunḡi eeqänänḡä iunḡi hesä pmepnä. Nyi hesä äpakänä mäpmeqä imqänä” ätukqe.

Qu Lasarusi ique-pqä qäsä päkḡḡä ätkwiḡä

⁹ Inḡanḡi Israitqä Jerusälemä iu hiqäva imäkmiḡuwä iquautanḡä kuapänä, “Jisasi Iqu Betani äpmenä” tqanḡä äwipiḡi, qu iqinyqä äukuwi. Qu iqinyqe, Jisasi Iquenyqänä mäwqä ikuwi. Lasarusi Jisasi Iqu qua buta anḡumä hānḡä ävauqumuatkqä iquenyqä hiḡuānḡätä qäsä äukuwi. ¹⁰⁻¹¹ Lasarusi iquesa, Israitqä kuapänänḡä iqua hānaqä yäue ävämeḡu, Jisasi Iquenyqä quuvqä heḡiyḡanḡuwitanḡi, hiqäva-imäkqä naqä iqua, Lasarusi iquenḡä-pqe, qäsä päsqānḡä kukḡuä imäkkuwi.

Jisasi Iqu, ämiqä naqä enḡä-pa äpekḡenḡä†

¹² Awinḡanḡi, ämaqä kuapänänḡä hiunḡi naqä iquenyqä aqvü äqānḡuwä iqua, “Jisasi Iqu Jerusälemänḡä äpqiyä” tqanḡä äwikiwi. ¹³ E äwipiḡi, qu haapqä-quwqä ämeḡu, Jisasi Iqutä mimḡḡä äukuwi.

“Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeqä äwinä! Itanḡa Ämaqä naqä Israitqä ique ämineyqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqeta äpätqäuä. Goti Hanjuwä Iqu Iquenḡi, anḡuä iwimäkqiyä”†

ätäpu, awqä ätqa äumiḡuwi.

¹⁴⁻¹⁵ Jisasi Iqu donḡi änyä hipkä hḡqu ämeqe, Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanḡiu ätnänḡä-pa, iqueu pmeqä äukqe.

*“Anḡä-himqä Sayonä§ pmeqä iquenä, zä miqä pambu! Hiqä ämiqä naqä iqu, donḡi änyä hipkä iqueu pmeqä äpätqäuä”** ätnänḡä-pa äpkqe.

¹⁶ Iqueqä wāunḡänḡä ämotquaminḡä iqua, iinḡe knḡi, qānḡa mämeqä ikuwi. Iqua, Goti Hanjuwä Iqu Ique hānḡä ävauqumuätätä, yoqä naqä vqanḡa, tuwanḡuä Iquenyqä ätnänḡä-pa, qäyunä ätimäukḡenḡä knḡi, inḡanä ämakuwi.

¹⁷ Jisasi Iqu, Lasarusi iqu qua witanḡa tääqä ätuätumetä hānḡä vauqumuätqanḡi äqunḡuwä iqua, ämaqä huiziquaunḡi, “Iqu iinḡä imäkqanḡi äqunänḡueqä” ätumiḡuwi. ¹⁸ “Nätmatqä ämaqä hui mimäkqänänḡi, Jisasi Iqu imäkqiyä” tqanḡä äwipiḡitanḡi, ämaqä kuapänänḡi Iqutä ämimḡḡä äukuwi. ¹⁹ Inḡanḡi Parisi iqua e äqumbiyi, “Hiḡuä qumbu! Ämaqä eeqänänḡi, Ique qänaknä äyä

† 12:10-11 Matiu 21:1-11; Makä 11:1-11; Lukä 19:29-40 † 12:13 Apqä Bukä 118:25-26 § 12:14-15 Sayonä, anḡä-himqä Jerusälemä iqueqä yoqä huizi.

* 12:14-15 Sakätiyasi 9:9

äwivändqäuä. Ne 'I yanqunä' ätätanä equque, matimäuqä yätņqänä äyä iqiya" ätnģuwi.

Ämaqä Grikä iquautanjä hņqua, Jisasi Ique wimapņqä ikuwiņqä

²⁰ Qu Goti Hanjuwä Ique qoņä äwoktäupu, Iqueqä yoqä haqeu mamäupņqä hiunji naqänänģanģani, ämaqä Grikä iquautanjä hņqua, aquvä anä qämbņqä ätimäukuwi.

²¹ Ämaqä iinji, qu Pilipä anģ-himqä Betsaitä, qua Galili iu pmeqä ique äwimepu, "Naqä iquki, ne Jisasi Ique hiņuä qunatuņquä äneņģiyä" ätukuwi. ²² Pilipä iqu qätä i äwiyäqē, äwätä, Endru ique tquanģi, iquaqu äwiyi, Jisasi Ique ämaqä iquauqä äwiņqēņqä ätukiyi.

²³ Inģani Jisasi Iqu kimani, "Ämaqeugä Ymeqä Ekqä Iqu yoqä naqetä, yänänäqņqetä metņqē, hiunji tä qänģa qē ätimäuqiyä" ätukqē. ²⁴ "Nyi naqä-qakuänä etqänä. Kuä-witqä uwqä hņqu qua bu mapäkņqä itä mapäkoņqä itqē, iqu kiqä-kiuänänģqē. Inģqē, uwqä iqu qua bu äpäknätä äpäkoņģqē, iquesani kuapänänģä qäyänä.

²⁵ Ämaqä tqu-tqu hänģ-pmeqä iqueqē a kiqätinämitätqē, i äpäkoņqänģqē. Itanģa ämaqä tqu-tqu qua täu äpme, hänģ-pmeqä iqueqē a makiqätņqä imitätqē, iqu hänģ hea ique-ique pmeqē ämenä. ²⁶ Ämaqä äsqu-äsqu wäuņuä nyiyätņqä äwinyänģqä iqu, Nyi qänaki nyivändätņqē. Inji Nyi pmetanģqeunji, Nqä wäuņuä-nyiyqä iqu, iqi anänģqē. Ämaqä tqu-tqu Nyaqä wäuņuä änyiyätņqä iqueä yoqē, Apiqu haqeu muämäuņqiyä" ätukqē.

Jisäsi Iqu, äpäkonätņqēņqä ätukqēņqä

²⁷ "Tänģani Nyi Nqä qeqä-quuvqä tämņi, hanģä naqänänģä ämeqä. Inji Nyi Apiquenji, 'Hanģä-iqä änyimeqä tquesani, hänģä inģumuatiyä' tmqäta, ä änäänyä tmqē? Inģqē, Nyi hanģä-iqä tä ämeqäqä tqu qäqu mamqä äpqäqē. ²⁸ Inji Apiquki, Tqä yoqē haqä yätu mayä!" ätukqē.

I tquanģani, kukņuä hņqu qäukuä yätutani, "Nyi Nqä yoqē haqä yätu ae ämaenģqäqē. Itanģa Nyi anģumä maenmqänä" ätkqē. ²⁹ Ämaqä häukuä qäsänji iqi ätqäpiyi, kukņuä i tqanģi äwipiyä iquenyqē, "Mmqä kakaqä ätqiyä" tqanģuwänģa, hui, "Enjätqä hņqu kukņuä ätquiyä" ätukuwi.

³⁰ I tqanģuwänģa, Jisasi Iqu ämävauqē, "Kukņuä iqu yätamakqä Nyi nyiyätņqä matqä iqi. He heyätņqä ätqiyä" ätukqē. ³¹ "Qua täu äpmeņuwiu iwäsäuqē, tänģa qē ätimäuqi. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä himä-wiuņqä vqä qua täu ämitņqä iquenji, tänģanji huätä

qe mamäunqiyä. ³² Nyinji, qu qua täutani haqä yätqä änma peyqanqppqänqani, ämaqä eeqänäni Nyi ämaqepmamqänä” ätukqe. ³³ Kuknuä iinji, Jisasi Iqu Iqueqä äpäkonqe, iinjä päkonätinqä etanji, i ämotquetä ätukqe.

³⁴ Iwä, qu tii ätukuwi. “Neyaqä kuknuä-suqä iunji, ‘Kraisine ämineyätinqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqu, hea iqueique pmequeqä’ tnätanji äwiyätunque, ‘Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu haqä yätqä äma pepnqäüä-qe’ änä-änänqä tnyä?’ ätuäpu, “Ämaqueuqä Ymeqä Ekqä Iqu tqukä?” ätukuwi.

³⁵ Jisasi Iqu, “We-hunqä Iqu hesäni äpakänä mäpmeqä yänä. He We-hunqä Iqu-tänjä epiyä tängani, heawiqä iqu mämaequtäuqä danä yätinqe, we-hunqä äwquwä iunä upiyä. Heawiqä imä äwätinqä iqu, ‘äkngi wänqutiyä?’ änyä maqnqe. ³⁶ We-hunqä iqu-tänjä epiyä tängani, Iqueqä ymeqä epnqe, Iquenyqä quuvqä heqäpiyä” ätukqe. Iqu kuknuä iinji qäpu ätqua äwäqe, qu Iqueni hinuä mäqunquä ipnqe, zä imäknä äpmaminqe.

Israitqä kuapänäni, Jisasi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ikuwinqä

³⁷ Jisasi Iqu nätmätqä ämaqä hui mimäqänäni, quvaqä hinuä iqisa qäyä imäqanji, qu Iquenyqä quuvqä maeqiyqä äpmaminuwi. ³⁸ Hinuä-tqä Asayä iqu kuknuä tii ätätä äqäkqe.

“Naqä Iquki, neyaqä kuknuä tqanqque, ‘naqä-qakuiqä’ knui tqu meqiyä? Naqä Iqu imäqanji äqunäqe, Iqueqä yänänäqnenqe, näqqä tqu meqiyä?”†

Ämaqe Jisasi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä äpmaminuwi, Asayä iqueqä kuknui, naqä-qakuä ätimäukqe.

³⁹⁻⁴⁰ Asayä iqu kuknuä-pqä hnqu tii ätkqe.

“Naqä Iqu, ‘Qu hinuä maqqä danä ipu, knuä mämeqä danä ipu, Nyi ängüä iwimäkmqenqä mapqä danä ipnqe qä’ ätätä, Iqu quvaqä hinui hea iwimäkätä, knuä indqänqe, qqanä äyekqe qä.”‡

Injä-qae, qu quuvqä maeqiyqä ipnqä etanji, quuvqä maeqiyqe i äpmaminuwi. ⁴¹ Asayä iqu, Jisasi Iqu yoqä naqätä, yänänäqnenqä-tänjä-qu etanji äqunäqetani, iqu Iquenyqänäni i ätkqe.

⁴² Injäqe, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäqä iquauqä naqä iquautani, hui-pqe Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä-qe, qu Parisi iquauqä zä ipu, awä matqä iminjuwi. Qu ze, Parisi iqua anjä aquväqnenqetani, aquvä qämbnqe mapqänqä huätä mamäupnqä etanji, i iminjuwi. ⁴³ Qu i iminjuwi,

† 12:38 Asayä 53:1 ‡ 12:39-40 Asayä 6:10

quvaqä yoqä haqä yätunji, Goti Hanjuwä Iqu maetnqä miqä da, ämaqe maepnqä dunqä iminjuwi.

Jisasi Iqu ämaqe, hänä iqumuatäniñqä äpkqenqä

⁴⁴ Jisasi Iqu manä haqeqäta tii ätkqe. “Ämaqä Nyinyqä quuvqä heqiyqä iqu, Nyinyqänä maeqiyqä iqi. Nyi änändowatkqä Iquenyqä-pqätä qäsä eqiyqiyä. ⁴⁵ Nyi hinuä äñqänänqä iqu, Nyinä manqänätqenä, Nyi änändowatkqä Iquenä-pqe, kekutäuku äyaqänänä. ⁴⁶ Nyinyqä quuvqä eqiyquwi, qu eeqänäñi heawiqä imä yqänä mäpmeqä danä ipnqä iinqe, Nyi qua täu äpmeñuwä iunji, we weumäkmqä äpkqe. ⁴⁷ Nyi qua täu äpmeñuwä iu iwäsäumqä maetqe, quñi hänä iqumuatmqä äpkqe. Inji, Nyaqä kukñuä qätä änyiyätäqä-qe, qänaknäñi miqä danä iqäqe, Nyi iqueni miwäusqä danä iqä. ⁴⁸ Nyitä Nyaqä kukñuitä tuwä äwiyätä mämeqä itnqä iqueni, hiunji yäpakängañi, Nyaqä kukñuä ätätñqä iqu, iqueni iwäsäutä qui imäkäniqe. ⁴⁹ Ii tiinä etanjiyi. Nyi iinji, knuä Nqä duta matqä iqä. Apiqu Nyi änändowatkqä Iqu, ‘kukñuä ii ätätñä awä tiyä’ dqanji iutanji. ⁵⁰ Inji Nyi näqnqe, Iqueä kukñui hänä hea ique-ique pmeqä vqätänji. Iinä etanji, Nyi kukñui, Apiqu ändapqä dunä ätätqänänä” ätukqe.

Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuä yätquakä iquatä, ymisänä yäpakä änguwängañqä* (13:1-17:26)

13

Jisasi Iqu, Iqueqä wäunjuñqä ämotquaminqä iquauä yukä bu, asñä äwqäkäukqenqä

¹ Israitqä iquauqä hiunji naqänänä Pasopa ätätqänjuwä iqu timäutnqängañi. Inğanji, Jisasi Iqu qua täu äväma, Iqueqä Kaniquenyqä yqä äyä etanngqenqä näqnqä eminqe. Iqu Iqueqä ämaqä qua täu pmetanjuwä iquauñqe, Iqueqä qua täu pmeqe qäpu etnqängañä-pqe, kiinjä yqänä äwinyminqe.

² Heaitänji, Jisasi Iqutä Iqueqä wäunjuñqä ämotquaminqä iquatä buayä bnqä pmetanjuwängañi, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqu, Jutasi iqu Jisasi Iqueni, ämaqä huiziquauä hipa iqiñi, täkqä tuätñqenqä knuä iqä äwikqe. Jutasi iqu Saimonä Iskariotitanä iqueä hikñä iqueyi. ³ Jisasi Iqu, Kaniqu nätmätqä eeqänäñi, Iqueä hipa iqi ämitnqä eqäqä etanngqenqe, näqnqä eminqe. Ga Iqu Goti Hanjuwä Iquesa

* 13: Matiu 26:17-30; Makä 14:12-26; Lukä 22:7-38

äpkqenqätä, Iquenyqä anğumä yätñqenqetä, näqnqä inä eminqe. ⁴ Iinjä etanğı Iqu pämä ätqäuqe, Iqueqä qäkä quäuqä haqäqinıqu huätä äquväteqe, huiwä ye imäkqe ämetä, äwqä iqi guä ämäsänğqe. ⁵ Itanı Iqu eqä hevqä equatıquteqe, Iqueqä wäunüänqä ämotquaminqä iquauä yukä bu asnjä äwqäkäuwatä, huiwä ye imäkqetä, yeemä iwimäkqäuminqe.

⁶ I imäkqanı, Saimonä Pitä ique wimeqanğa, iqu, “Naqä Iquki, Si nyaqä yukä bu asnjä nqätñqätanä?” ätukqe.

⁷ Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi tänğa imäkqä tänqe, si tänğanı näqnqä änä mämeqä inyä. Si näqnqe, inğa matñiqä” ätukqe.

⁸ Ga Pitä iqu “Si nyaqä yukä bunı, asnjä manqiyqä danä iqätñqinyä” ätukqe.

Iwä Jisasi Iqu ämävauqe, “Nyi si asnjä makqiyqä imqe, si Nyaqä ämaquki maetqenä” ätukqe.

⁹ I tquanğanı iqu, “Iinjä sätäti, Naqä Iquki, yukä bunä manqiyqä panä. Nyuänjä-hipa qäsänqeçqä” ätukqe.

¹⁰ Jisasi Iqu kimanı, “Ämaqä asnjı, qäsä ae äqänğqä iqu, kiyä maeqä näwinyä anğuanänjä enqä-qae, asnjä anğumñı, yukä bunä qänätñqeçqä. He kiyä maeqä näwinyä anğuanänñuenä epiyä-qe, eeçänänñuenä maetqänä” ätukqe.

¹¹ Jisasi Iqu ämaqä Iquenyqä täkqä tuätñqä iquenyqe ae näqnqä eäqetanı, qunı, “He kiyä maeqä näwinyä anğuanänñı, eeçuenä maetqenä-qe,” iinjä ätukqe.

¹² Yukä asnjı qäpu äwqäyäqe, Iqueqä qäkä quäuqä imäknätä, anğumä quamä äpmeqe, “Nyi tä emäkqä tänqe, he näqnqä ämeqäuä?” ätuätä yatñqä äwikqe. ¹³ Yatñqä i äväqetanı, “He Nyinjı, ‘Näqnqä-vqukiyqä’ ändäpu, ‘Naqä Ämiqukiqä’ ändätqänjuwi, iinjı qäyunjqae, Nyi Injunqä” ätukqe. ¹⁴ “Nyi Naqä Ämiqä-qunä eämä, ga näqnqä Vqä-qunä qäyä emä-qe, heyaqä yukä bunı asnjä eqiyqä-qae, heppqe hiqä yuki asä ii qänğäwqäpnqä” ätukqe. ¹⁵ “Nyi tä imäkqe, he Nyi imäkqä-pa imäkqäpnwänqä ämetquetmä i imäkqä. ¹⁶ Inı Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Wäunüä-wiyqä hñqu, iqueqä naqä ämiqä iquenı mämäwqätäutqe, itanğa kukñuä äma uwqä hñqu, ‘kukñuä äma uvä’ ätuätä dowatqä iquenı mämäwqätäuqä yänä. ¹⁷ Tänganı, he Nyi imäkqenqä ae näqnqä anğuanä equwä-qae, he asä ii imäkpqe, yeeqä iqäpnwıqä” ätukqe.

¹⁸ “Nyi he eeçuenqä matqä iqä. Ämaqä Nyi atäunüä eyätmä etmeqä iquenñqe, näqnqe ae enä. Inäqe, Goti Hanjuwä Iqueä tuwanjuu ätnänqe, naqä-qakuä ätimäutñqä iinjä imäkmä. Kukñui,

‘Ämaqä Nyaqä buayi anä änätqänueä iqu, Nyi qonjqä nyätñqä yukä äyawa äpeyqiyä’ äqänä.†

19 Inji ätimäutñqä änyä etanji, Nyi tännga näwi etqä. Iwä ätimäuqanjanj, he Nyingqä näqñqe, Nyi hea ique-ique Pmequnä äyä etanqqenqe, epñqeyi. 20 Naqä-qakuänänjä etqä. Ämaqä tqu-tqu, ämaqä Nyi ändowatqanqundqä hñque yeeqätä itmeqe, Nyi-pqä qäsä indmeqi. Itannga tqu-tqu Nyi indmetqe, iqu Nyi änändowatkqä Ique-pqä inä itmeqiyä” ätukqe.

Jisasi Iqu, “Hesanjä hñqu Nyinyqä täkqä tuänqiyä” ätukqenqä‡

21 Injä ätuäqetanj, Iqueqä qeqä-quuvqä imñi, änä mäwimänqä iqanji, Iqu inqanj ätnänjäqi äti, tii ätukqe. “Nyi naqä-qakuänänjä etqä. Hesanjä hñqu Nyinyqä täkqä tuänqiyä.” 22 I tquanjanj, Iqueqä wäunjuänqä ämotquaminqä iqua, “Inji tquenyqä tqutiyä” tpu ipu, iqua quwqä-quwä hinuä ämiqänqäukuwi.

23 I ipiyitanj, iquautanjä Jisasi Iqu iquenyqä kuapänä äwinyminqä iqu, Jisasi Iqutä qäqiqi äpmaminqe. 24 Ga Saimonä Pitä iqu, “Tquenyqä tqutiyä” tä itä, ämaqä iqueni, Jisasi Ique yatñqä vätnqä himitä äwikqe. 25 Iwä iqu Jisasi Iqueni qäpisa, “Naqä Iquki, Si iinj, tquenqä tnyä?” ätuätä, yatñqä äwikqe.

26 Yatñqä i vqanqa, Jisasi Iqu ämävauqe, “Ämaqä Nyi bretqä tä hevqä bu äyämetmä winqä iqu, qäquvqä” ätukqe. Iwä Iqu bretqe hevqeu äyämeqe, Jutasi Saimonä Iskariotitanjä iqueqä hikñä ique äwikqe. 27 Jutasi iqu bretqe tii motauqanjanj, Goti Hanjuwä Ique himä-wiunqä vqä Setänä iqu, Jutasi ique äpaqukqe. Injä itanji, Jisasi Iqu iqueni, “Si nätmätqä hui imäkñqä etanqutqe, maqänä imäkiyä” ätukqe. 28 Iqu kukñuä tquanji äwipiyä iqua, “Kukñuä ii, sunqä tqutiyä” tpu ikuwi. 29 Mbqä qae, Jutasi iqu mitqätanqä-qae, hñqua “Ymisanjä imäkqänqä nätmätqä aanqä etanji hui mbqä yatñqä tqutiyä, ä ämaqä nätmätqänqä äwa iqanquwä iu vätnqä tqutiyä” tpu ikuwi. 30 Itanji, Jutasi iqu bretqe ämotauqe, yäpaqä mänqisa äukqe. Ii heatqänqayä.

Jisasi Iqu kukñuä-suqä änyä-hänjä äwikqenqä

31 Jutasi iqu ätimäwa uwqanjanj, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Ämaqeuaqä Ymeqä Ekqä Iqueä yoqä naqe, tännga ätnänjäqi winqiyä. Ga Ymeqä Iquesanj, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä naqä-pqe, ätnänjäqi inä winqiyä. 32 Goti Hanjuwä

† 13:18 Apqä Bukä 41:9 ‡ 13:20 Matiu 26:20-25; Makä 14:17-21; Lukä 22:21-23

Iqueä yoqä naqe, Ymeqä Iquesa ätnänäqi wiqanğutqe, Iqu Iqueqä-kiuä Ymeqä Iqueä yoqä naqe, ätnänäqi maqänä imäkänqiyä. ³³ Nqä ymeqä iquenä, Nyi hesänji äpakä mäpmeqä imqänä. Nyi äwqanğani, he Nyinyqä qävqä ikäpnuwi. Nyi Israitqä iquauqä naqä iquau ätukqe, tänganı he etqä. ‘Nyi umqä iunji, he mäwqä danä ipnuwi.’ ³⁴ Tänganı Nyi kuknuä-suqä änyä-hänä ti-injä etapqä. He hñqunä-hñqunä hiqä-hiuänqä enqä di, aanä kiinjä heñguätñqe. Nyi henyqä änyinqe, aanä kiinjä änyinyätñqä-pa, he-pqe hiqä-hiuänqä aanä kiinjä heñguätñqe. ³⁵ He iinjä iqanğpqe, ämaqä eeqänä qu näqñqe iuta hepñqäuä. He Nyaqä wäunuä yätquakä-quenä äyä etanği heqämbñqänänyä” ätukqe.

Jisasi Iqu Pitä iqueni, “Nyi Iquenqe, änyä maññeqä” tññqinyä” ätukqenqäS

³⁶ I tquanğa, Saimonä Pitä iqu, “Naqä Iquki, Si äkñginqä utñqäwä?” tquanğa, Jisasi Iqu, “Nyi umqä iunji, tänganı si qänaki mapqä isñqinyä. Si Nyinğä inğa pññiqä” ätukqe.

³⁷ Kimanı, Pitä iqu tii ätukqe. “Naqä Iquki, nyi Siñji tänganı qänaki makivändqe, sunğä imqäwä? Nyi Siñqä yänjä wämqä näwi äpmeñänä.”

³⁸ I tquanğa, Jisasi Iqu, “Si naqä-qakuä Nyinyqä yänjä wätñqätanä? Nyi naqä-qakuä tii äktqä. Kukutakisqä äkaki, änyä ätätñqä etanğa, si Nyinyqe, ‘Nyi Iquenqe änyä maññeqä,’ hñquaqui-hñque tññqinyä” ätukqe.

14

Jisasi Iqu, Apiquenyqä Huänqä-quvi

¹ Jisasi Iqu tii-pqä inä ätukqe. “He iinjä äwqä hanä heyqanğuti, qundqändqä miqä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, Nyinyqätä quuvqä heqäpñqe. ² Nyaqä Apiqueä anjuñji, hiqñqe, kuapanä imäknänä. Iinjä naqä-qakuä maetanğutqe, Nyi heñji, ‘Henyqä anä näwi imäkmqä umqe-qe,’ maetqä iqämninji. ³ Nyi äwätmä, henyqä anji näwi imäkemi, anğumä äpmqe, he Nyitä anä pmetunquä etma umnigeqä. Iwä anä Nyi äpmeñqä iunji, he-pqe anä pmeniqueqä. ⁴ Anä Nyi umqä iqäqä iunqe, he huänqenqe näqñqä ae äyä ämeñäuä” ätukqe.

⁵ I tquanğa, Tomasi iqu, “Naqä Iquki, si utñqä iunqe, ne änyä maññqä equnä. Inji ne huänqenqe, näqñqe, äänä heatunquäwä?” ätukqe.

⁶ Jisasi Iqu kimanı tii ätukqe. “Nyi Nqä-näuä Huänqä-qunä, Naqä-qakuä-qunä, itanğa Hänä-pmeqä Iqunğqä.

Apique wimeqe, huänqä hñqu minqä inä. Oeyqä. Nyitanänji. ⁷ He Nyinyqä näqñqä äñguä eäñuwi, ga Nqä Apiquenyqä-pqe näqñqä äñguä asä ii hipñqäüä. He Iquenyqe näqñqä täñga qe eäpu, Iqueni hinuä äyä äqunänäuä.”

⁸ I tquanğa, Pilipä iqu, “Naqä Iquki, neyaqä änenqä qäpu hiätñqenqe, Apiqueni mänätquayä” ätukqe.

⁹ Jisasi Iqueä kimanji, “Pilipä iquki, Nyi hesäñi hñganqä äpmaka äpätnqe, Si Nyinyqä maññqe, äänä henjinyä?” ätukqe. “Ämaqä Nyi hinuä äñqänäñuwi, Apique-pqe inä äqunänäuä. Inji si ‘Apique mänätquayä-qe,’ änäñqä tnyä? ¹⁰ Nyi Apique nyätanğä, Iqu Nyi änyinyä äpmeñqä iinqe, si quuvqä maeqiyqä äyä itqänäta? Nyi etätñqe, Nqä knuitanä maetqä itñqe. Oeyä. Apiqu Nyi änyinyänqä Iqu, Kiqä-kiuä Iqueqä wäunuinä äyä imäkätñqe. ¹¹ He kukñuä täñqe quuvqä heqäpñqe. Nyi Apique nyätanğä, ga Apiqu Nyi änyinyänä. Nyaqä kukñui quuvqä maeqiyqä iqanğpqe, he wäunüä Iqu Nyita imäkätñqä iunqä knüä indqänäpu, ga iuta quuvqä heqäpñqe. ¹² Nyi aanjä naqä-qakuänänjä etqänä. Ämaqä Nyinyqä quuvqä eqiyätñqä iqu, iqu-pqe wäunüä huitanä-huitanä Nyi imäkätñqä-pa imäkquätñqe. Wäunüä iqu iinjä imäkquätñqe, Nyi Apiquenyqä uwqanğqetani, wäunüä Nyi imäkätñqeunji ämäwqätäunqiyä. ¹³ Itanğa nätmatqä eeqänänjinqä, Nyaqä yoqeta yatñqä iquwi, Nyi imäkmqänä. Iutanji Apiqu, Hikñuesa yoqä naqä meñqiyä. ¹⁴ I etanği, nätmatqä eeqänänjinqä Nyaqä yoqeta yatñqä nyiyqanğpqe, ga Nyi imäkmqänä.”

Jisasi Iqu, Dñä Äñguänänjä Iquenyqä ätkqenqä

¹⁵ “He Nyinyqä aanjä kiinjä hinyätqätanğutqe, ga Nyi, ‘He iinjä-iinjä imäkpiyä’ etmqä iunji, qänaknä iqäpñqe. ¹⁶ Iwä Nyi Apique yatñqä vqanğundi, Iqu henji Yätamakqä Eyqä Huiziqu, hesä hea ique-ique anä äpme, yänänäqñqä emäkätñqä iinqä etapätñqänänjä. ¹⁷ Yätamakqä Eyqä Iinjä Iqu, kukñuä naqä-qakuänänjä iutanjä Dñä Iquvi. Qokä-apäkä qua täutanji, qu Ique hinuä mäqunquä ipu, Iquenyqä änä maññqä ipiyitanji, Iqueni mämeqä ipñqäüä. Inäqe, Iqu hesä anä äpmaka äpätnqe, qänakñi heyaqä yäpä ingisa inyäniqeqä. Iutanji he Iquenyqe, näqñqä äyä eänäuä.

¹⁸ Nyi he ymeqä kanä-käna maeqä enqä-panjä, änä mevquatämäuqä imqänä. Oeyä. Nyi he emanniqe. ¹⁹ Hea wänqäpu päwqanğani, ämaqä qua iutanji hinuä mañqänqä ipnuwiqä. Inäqe, Nyi hänjä yqänä pmetanğumdqetani, he hinuä äñqambu, hänjä yqänä

pmetpnuwi. ²⁰ Hiunji iqueni he näqñqä tiinjä hipnuwi. Nyi Apiqueu nyätangundi, he Nyi nyinatangpi, ga Nyi he hinyätmñiqe.

²¹ Itanga ämaqä hñqu, Nyi 'He iinjä-iinjä imäkpiyä' etmqä iu qänaki imitätqä iqu, Nyinyqe aanä kiinjä äwinyätñqä iquvi. Ga ämaqä Nyinyqä kuapänä äwinyänqä iquenyqe, Nqä Apiqu kuapänä äwinyänqiyä. Itanga Nyipqe iquenyqä kuapänä nyinğanguti, Nyi Nqä-näuä ique ämitquatnmqänä."

²² Jisasi Iqu kukñuä iinjä tquanga, Jutasi huizi Iskar-iotitanä matimäuqä ikqä iqu, Jisasi Ique yatñqä tii äwikqe. "Naqä Iquki, änäänñqäwä? Si Tqä-täuä nenyä mänetquatnätinä, ga qokä-apäkä qua iutanä iunji, mämitquatñqä isñqätanä?"

²³ Iwä Jisasi Iqu kimanji tii ätukqe. "Ämaqä Nyinğä kiinjä äwinyätñqä iqu, Nyaqä kukñuä iunji qänaknä äñguänä iqanguti, Nqä Apiqu iquenyqe kiinjä winyänqiyä. Itanga Yämätqäye iquenyqä äpäta, iqutä näweqä pmetenyue.

²⁴ Ämaqä tqu-tqu Nyinyqä mäwinğä iqä iqu, Nyaqä kukñuä qänaki miqä yänqiyä. He kukñuä qätä tä äwiyquwi, ii Nyaqä manä. Nqä Apiqu Nyi änändowatkqä Iqueqä kukñuiqä.

²⁵ Nätmatqä iinqe, Nyi hesä yqänä äpmamä, awä äyä etätñqeqä. ²⁶ I etangi Yätamakqä Eyqä Iqu, Dñä Äñguänänä Iqu eä, itanga Nqä yoqetani, Apiqu Iqueni ändowatämepäniqeqä. Iqu nätmatqä eeqänäninğä ämetquetä, heqä kñuä evauqumuatqanguti, kukñuä eeqänänä Nyi he etmiñqe, kñuä heyäniqeqä.

²⁷ Nyi he äwqä hanuä inğä pmeqangpi evämamqä iqänä. Nyi äwqä hanuä inğä äpmeñqä-pa, he asä iinjä inğä pmapñqä etapqänä. Itanga Nyi äwqä hanuä inğä etapqe, ii ämaqä qua iutanä iuqä ävätqänuwä itänji asänänä manä. I hitangi he äwqä hanä eyätä kñuä kuapä indqänäpu, zä miqä pambiyä. ²⁸ 'Nyi he eväma äumi, anği emamniqeqä' etqangä ae äyä änyiyänuwi. He Nyinyqä aanä kuapänä hinğangutqe, Nyi Nqä Apiquenyqä umqä iqangqeutani, he äwqä yeeqä hinguätñqeqä. Ii tiinjä iutanji. Apiqu Nyi ämanğutäuä äyä äpmenä. ²⁹ Nätmatqä iinjä matimäuqänğga, Nyi-ganä ae äyä etqänä. I etangi qänakñi, iqu ätimäuqangani, he Nyaqä kukñuä etätñqä iinqe, quuvqä heqiyqäpñqä. ³⁰ Ga ämaqä nyuänä qua täu ämitñqä iqu änyimetñqä pätkätangi, Nyi he kukñuä kuapänä maetqä imqänä. Iqu Nyi squä nyimäkätñqe, yänänäqñqä maequeqä. ³¹ Inäqe, qokä-apäkä qua iutanji, qu Nyi Nqä Apiquenyqä kiinjä änyinänğqenğä näqñqä ipñqe,

Nyi nätmatqä eeqänänjä Apiqu ändkqä iunji imäkätqänjä. Injäqae, he ävaupu, ga ne eeqänänji äwatuñquänänjä” ätukqe.*

15

Jisasi Iqu Guä-wainqä Naqä-qakuä-quvi

¹ Itanji Iqu tii ätukqe. “Nyi Nqä-näuänji Guä-wainqä Naqä-qakuä Iqunjqä. Itanğa Nqä Apiqu, wainqä wäunjuä iu miqä Iqueqä. ² Nyaqä hutäkñä iunji, häukuä mäwiqä injä iqua, Nqä Apiqu huätä ätävämäunige. Nñ hutäkñä eeqänänjä häukuä äqäyänqä iqua, häukui aanjä kuapänä qäyätñqe, Apiqu quwqä-hutäkñä quvqä iqua huätä ätävämäutä, äñguänänjä imäkänige. ³ Kukñuä Nyi etapqe, heyaqä quvqe huätä emamäutä, äñguänänjä ae emäkqiyä. ⁴ He Nyi nyinätanğpi, Nyi he hinyätmqeqä. I etanği guä-wainqä hutäkñi kiqä känäu mauqñqä enqe, hutäkñä iinji, häukui maqäyqä yänqiyä. Ga asä iinji, he Nyi manuqñqä injuwi, häukui maqäyqä ipnä.

⁵ Nyi Nqä-näuänji guä-wainqä iqunä etanği, he hutäkñä iquenjqä. Ämaqä tqu-tqu Nyi nuqänätanğuti, Nyi ique äuqänmitmqe, iqu häukui, kuapänä qäyänqiyä. Iwä he Nyi änyivquatämäuquwi, nätmatqä hñqu he änä mimäkkä ipñqäuä. ⁶ Ga ämaqä hñqu Nyi manuqñqä injä iqu, guä hutäkñä huätä tävämäuqanğä yäuä äpiqä-panjä iquvi. Iwä hutäkñä e ätävämäppqä iquaunji, ämepu tä bu tnämäuqanğpi, tä nänqiyä.

⁷ He Nyi nuqänätanğä, Nyaqä kukñui he euqänänqce, ga he hiqä enqeta yatñqä iquwi, ii i timäunqiyä. ⁸ He Nyaqä wäunjuä yätquakä iquenjqä motquapñqä dinqe, häukuä kuapänä qäyqäpñqe. Iwä suqä iinjä iutanji, Nqä Apiqu yoqä naqä menqiyä. ⁹ Nqä Apiqu Nyinyqä kuapänä äwinyätñqä-pa, ga suqä asä iinjütanji, Nyi henyñqä-pqe inä änyinätqänä. He Nyaqä änyinqeunä pmetpñqe. ¹⁰ Nyi Nqä Apiqueuä suqä ändkqä iu qänaki yasämä itmä, ga Iqueqä Nyinyqä äwiñqä iu äpmenjqä-pa, He Nyaqä suqenjqä etätñqä iu qänaknä ipu pmamitpqe, iinjändi Nyaqä henyqä änyinjqä iunä pmapñqäuä. ¹¹ Yeeqä Nyi änyinätñqä-panji, he-pqe inä hinguatñqe. Ga yeeqä injä iinji, inä imänämäutñqe. I etanği Nyi kukñuä ae etätñqä iunqä anği etqänä. ¹² Nyi suqä tiinji äyä etapätñqe. Nyi henyñqä kiinjä änyinminjqä-panji, he hñqunä-hñqunänjä iquenä, hiqä-hiuänqce asä inä hinguatñqe.

* **14:31** Iqua anju maqänä ävämakuwäti, kukñuä hui inä ganä ätäpu ävämakuwäti? Jonä 18:1 hinjuä qunyä.

13 Ämaqä hñqu käyamaqä iquauñqä äwinymitätqä iuta äpakonñqce, suqä äwiñqä iinjä iqu, ii suqä äwiñqä huizi iquauñi ämawqätäuä. 14 Itanña he Nyi 'suqä i imäkqäpñqceqä' etätñqä-pa ii ipqce, iinjä dutañi he Nyaqä nyämaqä-quenä hiätätpnä.

15 Wäunuä imäkqä iqua nätmätqä quwqä naqä iqu imäkqanñutqenqce, maññqä ipnä. Inñqce, kukñuä eeqänänjä Nqä Apiquesa qätä äwiyqce, Nyi ae äyä etqäqce. Inñä iutanñi Nyi, 'He wäunuä imäkqä-quenñqä' maetqä, 'Nqä nyämaqä-quenñqä' etqä. 16 He Nyi atäunuä manyqä ikuwiqä. Oeyä. Nyi he atäunuä eyqäqceqä. Itanña Nyi he wäunuä etapqce, he äwäpu häukuä äpakänä witäniñqä qäpñqceqä. Inñä ipiyä iutanñi, he Nyaqä yoqeta, Apique nätmätqä hñquenñqä yatñqä vqanñpce, Iqu hämä etapänñqiyä. 17 Nyi kukñuä-suqä tiinjä ae äyä etapätqänjä. He hñqunä-hñqunänjä iquenä, hiqä-hiuänñqä aanjä kiinjä henñuätñqceqä" ätukqce.

Ämaqä qua iutanjä iqua, wäunuä yätquakä iquau himä-wiunñqä wipñuwanñqä

18 I ätuätäqänñanñi, tii-pqce inä ätukqce. "Ämaqä qua iutanjä iqua he himä-wiunñqä heyqanñpce, 'Neqä Naqä Iquenjä-pqce, himä-wiunñqä äyä äwikuwä mändanä' kñuä heyquänñqä. 19 Nñ he ämaqä qua täutanjä iqua enqä-panjä pmeqä-säpi, ämaqä qua täutanñi, quwqä käyamaqä iunñqä aanjä kuapanä äwinyätñqä-pa, henyqä-pqce inä winyätqätäninñi. Inñqce, he qua täutanñuenä manä. Oee. Nyi he suqä qua täutanñi, huätä vquatämäupñqä diñqce, ae atäunuä äyä ekqce. Inñä iutanñi, qokä-apäkä qua täutanñi, he himä-wiunñqä eyätqänñäuä. 20 Nyi, 'Wäunuä-wiyqä hñqu, iqueqä ämaqä naqä iquenñi mämawqätäuqä yänñqiyä' etqenqce,* kñuä anñuänä metanñpiyä. Inñi ämaqä Nyi quwqä indquequwä iqua, he-pqce asä i etquapñqäuä. Nñ Nyaqä kukñuiunä qänaknä iquwä iqua, heyaqä-pqce qänaknä ipñqäuä. 21 Inñä iquwä iqua, Apiqu Nyi änändowatkqä Iquenñqä änyä maññqä epiyä-qae, he Nyaqä yoqce metanñguwitani, suqä ququwqä eeqänänñi emäkqäpñuwiqä.

22 Inñi Nyi äpätmä iquau kukñuä hui mätquä-säpi, quwqä suqä quvqenqce, äwqä yäpä imñi hanjä mäwqä iquäninñi. I etanñi Nyi iinjä ae ikqä-qae, iqua, 'Ne suqä quwqä imäkätunñquenñqä maññqä equeqä' matqä ipñuwi. 23 Ga ämaqä hñqu Nyi himä-wiunñqä indquetñqce, Nqä Apiquenjä-pqce inä itquetqä. 24 Nyi iquauä awä iqinñi, wäunuä

* 15:20 Jonä 13:16

yänänäqñqä ämaqä hñqu qänğanä mimäkkqä iminqä di, ae imäkkqe. Nyi iinjä mimäkkqä-säpi, qu quwqä suqä quvqenqe, äwqä yäpä imñi hanjä mäwqä iquäninji. I etanji qu Nyaqä wäunui hinuä ae äqunäpu, Qämätqiye himä-wiunqä äyekuwi.

²⁵ Suqä ii imäkkuwi, kukñuä hñqu quwqä kukñuä-suqä iu äqänänqe, naqä-qakuä timäutñqä iiyi. Kukñui tiinjä iquvi. *‘Ämaqe, qu Nyi hinji himä-wiunqä änyiyätqänäuä.’*†

²⁶ Dñä Yätamäkkqä Eyqä Iqu Apikutä äpmenqe, Nyi Iquenji henyñqä dowatmniqe. Iqu kukñuä naqä-qakuänänjä iutanjä Dñä Iqu eä, ga Apikutä äpmenqä-qae äquvepänä. Iwä äquvepätä, Nyaqä wäunuinqätä, suqenqätä awä ätnänä iqi täniqe. ²⁷ Itanğa he-pqe kukñuä awä inä tqäpñqänänji. Tiinjä duta. Nyi wäunüä ipäqäkkqeta, he Nyitä anä äpmaka äpätunqe, tänğa täsuwänä” ätukqe.

16

¹ “Nyi kukñuä iinj, heqä quuvqä heqiyqe ävquatämäuqänqä iinqä etqä. ² Ga Israitqä Jerusälemä iu hiqäva-imäkkqä iqua henyqe, quwqä anä aquväqñqä iunqä matimäuqä ipñqä ‘oeyqä’ etpnuwiqä. Iwä qänakndani, suqä tiinjä-pqä iqua timäuniqe. He pizqä epäsäpiyänğanji, qu kñuä tii väniqe. ‘Ne Goti Iqueqä wäunui, äñguä imäkätqunünä.’ ³ Qu Apiquenqätä, Nyinqätänji, änyä maqñqä epiyä dutanji, suqä iinjä ii imäkpnuwi. ⁴ I etanji Nyi nätmätqä ii timäuninqenqe, ae etqäqe. Itanğa qänakñji qu suqä du emäkkqanğuwänğanji, kukñuä Nyi tä etqäqenqe kñuä eyquänä.

Dñä Äñguä Iqueqä wäunuinqä

Qänğanänji Nyi hesä yqänä pmetmqä etanji, nätmätqä iinqe maetqä iminqe. ⁵ Ga tänğanji Apiqu, Nyi änändowatkqä Iquenqä umqe. Inji, ‘Si äñginqä utñqäwä-qe?’ hesänä hñqu yatñqä manyqä iqiya. ⁶ Kukñuä Nyi tänğa tä etqäqenqe, heyaqä äwqe, hanjä kiinjä äyä eyqiyä. ⁷ Itanji naqä-qakuänänji, tii hetmñqe. Nyi he evämeqe, ii yätamäkkqä heyätñqeyi. Itanğa Nyi mäwqä iqäqe, Dñä Yätamäkkqä Eyqä Iqu mapqä yänqiyä. Nñ Nyi äwqäqe, Iquenji henyqe, ändowatmä.

⁸ Tängganji, ämaqä qua täutanjä iqua, suqä quvqenqä, suqä jänänänjinqä ä kukñuä mitqenqä, kñuä quvqä indqänätqänjuwi, Dñä Äñguä Iqu äpäqe, quwqä kñuä quvqä iinj, jänä iwimäkäniqe. ⁹ Ämaqä Nyinqä quuvqä maeqiyqä itqänuwitanji, Dñä Äñguä Iqu suqä quvqenqä awä täniqe.

† 15:25 Apqä Bukä 35:19; 69:4

10 Nyi Nqä Apiquenyqä umqe, ga he hinuä manqänqä ipnuwä hitanqgetani, Dnä Änguä Iqu suqä jänänänä imäkqenqä awä etäniqe. 11 Itanga penqä qua täu ämitnqä iquenyqe, Goti Iqu Iqueqä kuknuä mitqeuni, 'Homä iqänqä' ae iwäsäukqetani, Dnä Änguä Iqu kuknuä mitqenqä awä täniqe.

12 Nyi kuknuä hävemnäqenqä etmqä etanqgä-qe, kuknuä etmqeuni he änä mämeqä ipnä. 13 I hitangi kuknuä naqä-qakuänänä iutanä Dnä Iinjä Iqu äquvepätä, kuknuä ätätqe, Iqueqä knuä iutanä matqä, kuknuä Apiquesa qätä äwiyätqä inä awä ätätä, nätmatqä qänaki timäuningqenqä-pqä inä täniqe. Iutani, kuknuä naqä-qakuä eeqänänä iinqe ämetqueniqe. 14 Ga Iqu Nyaqä kuknui ämetä awä etätäqänqani, Nyaqä yoqä naqetä, ä yänänäqenqetani, ätnänä iqi maeniqe. 15 Iqu kuknuä Nyaqe ämetä etäniqenqä ätqäqe, ii Apiqueqä nätmatqä eeqänäni, Iqueqänä ma, Qämätqiyeqä etanqgä dutayi.

Heqä äwqe hanä eyätqä-qe, anqini yeeqä enyäniqeqä

16 Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii päwqanqä, he hinuä manqänqä ipnuwi. Itanga, hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii inä päwqanqani, hinuä anqi nqämbnuwiqä" ätukqe.

17 I tquanqä, Iqueqä wäunuä yätquakä iquautanjä hnqua, quwqä-quwä tii ätnquwi. "Iqu ne 'Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii päwqanqani, hinuä manqänqä ipnuwiqä' ätqenqätä, ä, 'Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii inä päwqanqani, hinuä anqi nqämbnuwiqä' ätqenqätä, nq 'Iinjä dutani, Nyi Nqä Apiquenqä himqänä-qe' inä äyä ätqe. Ga kuknuä tquauqä qakuinqä tä ätquque, äki etangi ätqu?" 18 Itanga quwqä-quwä yatnqä anqi inä tii inqwi. "Iqu, 'Hea quäuqä maeqä wänqä hmbiyqä' ätqe, nätmatqä äkinqä ätqäwä? Iqu ätqenqe, näqenqä mämeqä äyä iqunä."

19 Jisasi Iqu, qu yatnqä wipnqä iqanqä äqunäqe, tii ätukqe. "He 'Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii päwqanqä, hinuä manqänqä ipnuwiqä' etqenqätä, ä 'Hea quäuqä maeqä wänqä hmbu tii inä päwqanqani, hinuä anqi nqämbnuwiqä' etqenqätani, hiqä-hiuä yatnqe iinqä änyätqänä? 20 Nyi naqä-qakuänänä tii etqä. He knuä naqänänä äqäyäpu, huäqä-hunqä kiinjä metqätanquwanqä, qokä-apäkä qua täuni yeeqä iqäpnuwiqä. Heqä äwqe hanä eyätqä-qe, anqini yeeqä enyäniqeqä. 21 Itanga apäkä hui, iiyqä ymeqä änyque qäqi quvepqanqani, tänjä-hunqä menqiyä. Itani ymeqä ae änyuäqe, tänjä-hunqä ymeqä änyuätnqänqä wimetqenqe, knuä mäwiyqä, ymeqä qua täu timäuqanqenqe, yeeqä

yänqiyä. ²² Ii enqä-panä di, he tänğanı, äwqä hanä-iqä ämeqäuä. İnäqe anğını, Nyi hiñuä eqänğangundqänğa, heqä äwqe yeeqä kiñä enyänıqeqä. Heqä äwqä yeeqä inqä iñi, ämaqä hñqu änä mämetauqä yänıqeqe. ²³ Asä qänğanı, he Nyi yatñqä manyqä ipnuwiqä. Nyi naqä-qakuänänğä tii etqä. He Nqä Apıqenı nätmatqä huiñqä, Nyaqä yoqeta yatñqä ävquwä di etapänqiyä. ²⁴ Qänğatqä nänğisati tänğa tiñqe, he Nyaqä yoqetani, nätmatqä huiñqä yatñqä miqä itqänıwiqä. İnäqe tänğanı, he yatñqä vqanğpu. Ga he ämepiyıtani, yeeqä inqä iqu, heqä äwqeñi manğua emnätätñqä mapñqänänğä” ätukqe.

Jisasi Iqu, qua tqueqä yänänäqñqeñi ae ämävqätäukqenğä

²⁵ İnğä ätuätäqänğanı tii ätukqe. “Nyi kukñuä ktqä dunä etqa äpätnqä-qe, qänakñi asä iñi, awä maetqä imniqeqä. Naqänä etqänä. Nyi Apıqenğe, awä ätnänğä iqi etmniqeqä. ²⁶⁻²⁷ Hiunji iquenı he Apıqenı, Nyaqä yoqeta nätmatqänğqä yatñqä wipnuwiqä. Itanğa he Nyinyqä enymıñqä iñqätä, ä Nyi Goti Ique äväma äquvepkqenğä quuvqä eqäkuwä iñqätä, iutani Apıqu Kiqä-kiuä henyqä äwiñğqetani, he yätamakqä heyänä. İñi Iqu yätamakqä heyätñqe, ii Nyi Iquenyqä tääqä tqeta ma, Iqueqä äwiñqä iutanänji. ²⁸ Qänğanänği, Nyi Nqä Apıqutä äpmamıñqetani, ävämanı qua täunğä äquvepkqeqä. Ga tänğanı, Nyi qua täu äväma, Apıqenğä anği ymqänä” ätukqe.

²⁹ İnğanı Iqueqä wäunğänğqä ämotquamıñqä iqua, Jisasi Iquenı tii atukuwi. “Si tänğanı, kukñuä ktqä hui mänatqä itnä, ätnänğä iqinyä änatnyä. ³⁰ Tänğanı Si nätmatqä eeqänänğınğä näqñqä eänä, ämaqä hñqu yatñqä makiyqänğa, Si ganä ätätqänğınğe, ne näqñqä ae ämequnä. İnğä itqänğä iutani, ne Si Goti Iquesa äpñınğe näqñqä eätanä, quuvqä eqiyqunä.”

³¹ I tquanğuwänğa, Jisasi Iqu kimani tii ätukqe. “He tänğanı quuvqä ae eqiyqä? ³² Qätä nyıpiyä! Ämaqe he, heqä anıunğä im-imä zä upñqä emäkññqe, hea iqu ae qe ätimäuqiyä. He täqi Nqä-näuänä pmamñqä änuväma weqanğuwänğanı, Nyi Nqä-näuänä mäpmeqä danä imä. Apıqu Nyitä pmetanği ii pmamä.

³³ He Nyinyqä quuvqä eqiyätqänğuwıtani, heqä äwqe hanğä imbu pmepñqä diñqe, Nyi kukñuä tä iñqä etqänä. İwä he qua tque äpmapiyänğanı, hanğä-iqä qäyä emeqanğuti, zä miqä, pemänä tqäuqäpnä. Nyi qua tqueqä yänänäqñqeñi, ae ämävqätäuqe.”

17

Jisasi Iqu, Kaniquenyqä tääqä ätkqenqä

¹ Jisasi Iqu kuknuä iinji, ae ätuäqetani, Iqu hinuä qäukuä haqä yätu äqunäqe, tii ätkqe. “Apiquki, Si ätkni, tännga täsuänä. Yoqä naqe, Tqä Ymeqä Iqunä dapiyä. Iutanji Ymeqä Iqunä, asä ii ktapmqänänyä. ² Si Tqä Ymeqä Iqunji, ämaqä eeqänänjä iu ämimqñqä yänänäqñqe ändapkñä-pa, yoqä naqä-pqe, inä dapiyä. Yänänäqñqä ändapkñi, ii, Nyi qokä-apäkä Si Nqänqä ändapkñä iquaunji, hänjä hea ique-ique pmeqänqä iwimäkmqeyi. ³ Itannga hänjä hea ique-ique pmeqe, ii tiinji. Ämaqä eeqänänji, hänjä-pmeqä ique ämequwi, qu ‘Si Goti Tqä-täuanänjqe’ näqñqä hepñqäuä. Itannga Jisasi Kraisi, Si änändowatkñä iqunñqä-pqe, näqñqä inä epñqäuä. ⁴ Wäunuä Si ändapkñi, qäpu ae imäkqetani, Nyi qokä-apäkä qua täunji, Tqä yoqä naqe ae ämotqueqeqä. ⁵ Apiquki, qua tä mimäqä ikñänqatqä, Nyi Sitä yqänä äpme, yoqä naqä ämaminjueä-pa, tänngani Nyi Sitä anji pmenqä yoqä naqä dapiyä.

⁶ Ämaqä qua täutanjä Tqä eminuwä ändapkñä iquaunji, Nyi Saqä yoqe, awä ae ätuätñqeqä. Ga iqua Tqä kuknuä iunä qänaknä itqänä. ⁷ Tängani natmatqä eeqänänjä Si Nyi ändapkñinqe, ‘Ii Sitanä äpqiya-qe’ näqñqä ae eqäuä. ⁸ Tqä kuknuä Nyi awä tmqä ändapkñi, Nyi ätquanqä, ga qu ae ämequwiqä. Inji Nyi Sita ätimäukqenqe, näqñqä naqä-qakuä ämepu, itannga Si Nyi änändowatkñinqe, qu quuvqä ae eqiyquwi.

⁹ Nyi qu yätamäqä wisñqenqä tääqä äktqänä. Nyi tääqä äktqä ii, qokä-apäkä eeqänänjä qua täunijnqä manä. Oeyä. Tqä Nyi ämimqä ae ändapkñä iqua, ga Tqä yqänä etanqñqä, iquaunqänä iqänä. ¹⁰ Eeqänänjä Nqä eänjuwi, qu Tqeqä. Itannga eeqänänjä Tqä eänjuwi, qu Nqä-pqä inänjqä. Itannga iinjä iqua, Nqä yoqä naqe, huizi iquau ämotquetqänä.

¹¹ Nyi tänngani qua täu äpakä mäpmeqä, Sinqä yapmqä iqänä. Injqe, qu qua täu yqänä pmapñqäuä. Ga Apiquki, Si aanjä ikikinyänji, itannga hñqu Si enqä-parjä asänänjä manä, Si iquaunji Tqä yoqä naqetanjä yänänäqñqetä miyä. Yoqä naqä iinji, Ye naqä-hñqunä ämuänna äpmenjueä-pa iquapqä pmapñqä iinjä Nyi ändapkñiqä.

¹² Iwä Nyi qutä äpmamänngani, Nyi qunji Saqä yoqä naqä ändapkñitanjä yänänäqñqetä ämitñqeqä. Nyi hñqu imä ändakñga äwetä qui imäkñqänqä, yatäukuä itñqeqä. Inji qutanji, hñqu qui mimäkñqä iqe. Ämaqä tä du qui

imäknäniŋqä äwätŋqä iqunä,* qui imäkŋgqe. Ii kukŋuä Tqä bukiu ätnänqe,† naqä-qakuä timäutŋqeyqä.

13 Täŋgaŋi Nyi Siŋqä äyapmqa itmä iutaŋi, qua täu yqänä äpmamä tääqä tä äktqe, Nqä yeeqä iinqe, quvaqä äwqeu maŋguä munätŋqä äktqänä.

14 Saqä kukŋui, Nyi ae ätquaŋgä, ga qu quuvqä eqiyätqänuwiqä. Itanğa qokä-apäkä qua täutaŋi, qunqe himä-wiunqe tiinä duta wiyätqänäuä. Nyi qua täutaŋänänjä-qunä maeqä imä, ga Nyinyqä quuvqä eqiyätqänuwä iqua-pqe, qua täutaŋä hmanjqä. 15 Nyi Si quŋi, qua tqesaŋi, yäpaqänğisa ätuma utŋqä yatŋqe, ii makiyqä iqä. Oeyä. Ämaqä quuvqä iqä iqu, quŋi qui imäkqä diŋqä, Si ämiŋqä äkiyqä. 16 Nyi Nqä-näuäŋi, qua täutaŋänänjä-qunä hma eŋqä-qae, ga asä qu-pqe, qua täutaŋänänjä-qua hmanjqä. 17 Tqä kukŋui quanğä maeqä, aañä naqä-qakuänänjä-qae, quvaqä äwqä yäpä inğisa mŋgaŋguti, itanğa qu Tqä ämaqä epŋqä ikikinyänjä iwimäkiyä. 18 Si Nyiŋi ämaqä qua täu äpmeŋuwä iunqä änändowatkŋä-mañä iinji, Nyi quŋi asä ii ändowatkqe. 19 Itanğa, qu yätamäkqä wimqe, Nyi Nqä-näuäŋi, Si äktapŋqä. Ga asä iinji, Tqä kukŋuä naqä-qakuä iutaŋi, qu-pqä Tqä ämaqä ikikinyänjä epŋqänänji.

20 Ga Nyi tääqe, ämaqä tquaunä yätamäkqä wiŋqänä maktqä iqä. Oeyä. Qokä-apäki, tqa kukŋuä awä tqanğä qätä äwiyäpu, Nyinyqä quuvqä eqiyqanğuwä iquaunä-pqe, yätamäkqä wiŋqä äktqä. 21 Nyi tääqä tä äktqe, qu naqä-hŋqunä ämuänmbu pmapŋqä iinqä äktqä. Tiinä duta, Si Apiquki Nyi nyinätanğnä, ga Nyi Si äkinyänqä-panjä iinji, qu-pqe, Ye ii yemämbŋqä iinqä äktqä. Itanğa qu e pmetanğuwitaŋi, qokä-apäkä qua täutaŋi, Si Nyi änändowatkŋinqe, quuvqä heqäpŋqe, yätamäkqä wiŋqä äktqä. 22 Itanğa qu naqä-hŋqunä Ye ämuänna äpmeŋueä-pa pmapŋqä iinqe, Si Nyi yoqä naqetä, yänänäqŋqetä ändapŋi, Nyi qu ae ävqeqä. 23 Nyi qu nyätanğmdi, ga Si Nyi nyinätanğti, iwä suqä iinjä iutaŋi, qu naqä-hŋqunä aañä yänänäqŋqä ämuänmbu pmapŋqänänjä. Itanğa qu e pmetanğuwitaŋi, qokä-apäkä qua täutaŋi, näqŋqä tiinä hepŋqä. Si Nyi änändowatkŋinqetä, ä Si Nyiŋqä kuapänä äkinyänqä-panjä iinji, Nqä ämaqä iinjä iunqä-pqe, inä äkinyätŋqä.

24 Apiquki, Si qua tä mimäkqänğani, Nyiŋqä kinganği, yoqä naqetä, yänänäqŋqetä, äyä ändapŋiqä. Inji, ämaqä Si ändapŋnä iqua, qu yoqä naqetä, yänänäqŋqetä, hiŋuä

* 17:12 2 Tesälonaika 2:3 † 17:12 Apqä Bukä 41:9; Jonä 13:18

qumbunqä diŋqe, Nyi äkisqi pmetanġundqe, qu anä pmeqänqä änyinġiyä.

²⁵ Apıqu jänänänä imäkqä Iquki, qokä-apäkä qua täutanı, Siŋqe änyä maqŋqä etanġuwä-qe, Nyi Siŋqe näqŋqä enä. Itanġa ämaqä Nyisä äpmeŋuwä iqua, Si änändowatkŋinġe näqŋqä ae eänäuä. ²⁶ Itanġa Nyi Saqä yoqe, qu näqŋqä epŋqä ämotquaminġe, ga inä motqueqämqe. Ga Tqä suqä Nyinyqä äkinyätŋqä-panä iinı, qu ämeqanġpi, ga Nyi-pqe qu inyätmqänänyä.”

18

*Jutasi iqu Jisasi Iquenı, himä-wiunqä iquau äwikqenqä**

¹ Jisasi Iqu tääqä ae ätäqetanı, Iqutä, Iqueqä wäunüanġqä ämotquaminġqä iquatänı yäpaqänġisa† ätimäupiı, eqä Kitronä äkipu, yätäqä näŋgisanġä äukuwi. Eqä yätäqä inġisanı, wäunüä hŋqu nyätanġi, Iqutä Iqueqä wäunüanġqä ämotquaminġqä iquatänı, wäunüä yäpä inġisa äpekuwi. ² Qu wäunüä iunı kuapanä äpmeqäsminüwä iinġe, Jutasi, Jisasi Ique mäkä-hunqä iquauqä hipaeu ävätŋqä iqu, wäunüä iquenġe näqŋqä eminġe.

³ Ga qu iqi pmetanġuwänġa, Jutasi iqu ämaqä hävemnäqŋqä hŋquau, ätuma äpkqe. Ämaqä iinä iquauta kuapanänı, ämaqä Romätanä mäkä-ıqä iquayı. Huiziqua, ämayukä-ımanqä, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Parisi iquatä ändowatkuwä iquayı. E äpäpiyanġanı, hiqi-tä suatä, ä nätmatqä mäkanġqä iqetanı, a äqätqa äpkuwi.

⁴ Jisasi Iqu nätmatqä eeqänänä Ique wimetŋqenġe, näqŋqä ae ekqä iunı, Iqu qutanä qäqıqi äwäqe, yatŋqä tii äwikqe. “He tqenqä qävqä itqänäuä?”

⁵ Qu Iquenı kima tii atukuwi. “Ne Nasäretqätanä Jisasi Iquenqä qävqä äpqunä.”

I tquanġuwänġa, Iqu kima tii ätukqe. “Nyi qe äpmejänä Iqunä. Nyi Qäqunġä.”† (Jutasi, mäkä-ıqä iquauqä hipa iu ävätŋqä iqu, qutä anä ätqäuminüwi.)

⁶ Jisasi Iqu, qunı, “Nyi qe äpmejänä. Nyi Qäqunġä” tquanġa, qu nändi ätqepuiı, qua ipe äqäyäpänġuwi.

⁷ Anġi ävawäwqanġuwänġa, Jisasi Iqu yatŋqä anġi äwikqe. “He tqenqä qävqä äpquwäwä?” Qu anġumä tii ätukuwi. “Nasäretqätanä Jisasi Iquenqeqä.”

* **18:** Matıu 26:47-56; Makä 14:43-50; Lukä 22:47-53 † **18:1** Iqua inġanı Jerusälemä iu ävämakuwi. Iqua anä buayä anġuwiuta inġanä ävämakuwäti hiŋuiqänä avämakuwäti? Jonä 14:31 hiŋuä qunyä. † **18:5** Jisasi Iqueqä kima ätukqe, ii Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä yoqe Mosisi ique äwikqä-payı. Anġumä İtmakqä 3:14

⁸ Itanğa Jisasi Iqu, anđi kima tii ätukqe. “Nyi tä Qäqunjqe, ae etqäqeqä. He Nynjqä qävqänjqä äpquwä-qae, Nyitä anä äpmenquä tquauñi hiñuinä äqunäwatpiyä.”
⁹ Iqu iinjä ätukqe, Iqueqä kukñuä qänğanä tii ätätä äyä ekqe. “Ämaqä Nyi ämimqä ändapkñä tqua, qutañä hñqu qui mimäkñjqä eänä-qe.”

¹⁰ Qu Ique a kiqätqanğuwänğa, Saimonä Pitä iqu, iqueqä näpqä-hionaqe ämäkäqäyäqe, hiqäva-imäkqä iquau miqä iqueqä wäunjuä-wiyqä, Maläkusi iqueqä qätä ämuangisañi, huätä ätävämäkqe. ¹¹ Pitä iqu i iqanğa, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Tqä näpqä-hionaqe, kiqä qa mñqeu anđi nyueyä. Si iinji sunqä inyä? Si Nyi, Nqä Apiqu eqä-häkä imänjqä ändapkqe, § änmqenjqä makinjqä iqi?”

Qu Jisasi Ique, Anasi iquenqä ganä ätuma äukuwiñqä

¹² Inji ae iqanğa, Romätañä mäkä-iqä iquatä, quwqä naqä ämiqä iqu anä, ä Israitqä iquauqä ämayukä-imanjqä iquatäñi, Jisasi Iqueni a äkiqätpiyi, guä äkiqiyäukuwi.
¹³ Guä ae äkiqiyepiyi, Anasi iquenqä ganä ätuma äukuwi. Anasi iqu, Käyäpasi, quväukuä ique hiqäva-imäkqä iquau miqä iqueqä känequvi. ¹⁴ Käyäpasi iqu, Israitqä iquau tii ätukqä iquvi. “Qokä-apäkä eeqänañä iunqe, ämaqä hñqunänä päkonqe, anđuiqä.”*

Pitä iqu, “Nyi Jisasi Iquenyqä änyä maññeqä” ätkqenqät†

¹⁵ Qu Anasi iqueqä anjuñqä ätuma uwqanğuwänğa, Saimonä Pitä iquä, Jisasi Iqu wäunjuänjqä ämotquamiñqä huiziqutäñi, qunqä qänaki äukiyi. Huiziquenyqe, hiqäva-imäkqä iquau miqä Anasi iqu näqñqä etanğqä-qae, iqu Jisasi Iquenyqä, täknjä yäpä yänğisañä ququawä iqinyqä qänaki äpaqukqe. ¹⁶ Pitä iqu, täknjä-hänaqä-tänjä qäqiqi yqänä ätqäumiñqe. Iutañi, wäunjuä yätquakä täknjä yäpä yänğisa äpekqä iqu, anđi äpäqe, apäkä täknjä-hänaqä miqä ii kukñuä näqñqä ganä ätuäqe, Pitä ique yäpä yänğisa ätuma äpekqe.

¹⁷ Pitä iqu ae ämäwqätäuqanğa, apäkä täknjä-hänaqeu ämimiñqä ii, iqueni tii ätukqe. “Si Ämaqä Nänueqä wäunjuä yätquakä iqukitanä?”

Inğanji Pitä iqu tii ätukqe. “Oeyä, nyi qäqunä ma!”

¹⁸ Iinjä inğanji, iiqä naqänänjä tätqätanđi, ämaqä anju wäunjuä imiñuwä iquatä, ämayukä-imanjqä iquatäñi, tä änyuasepu, huiwä dnjä imäkmbñjqä ktämäti

§ 18:11 Matiu 20:22; 26:39; Itkimäkqä 16:19
 Matiu 26:69-75; Makä 14:66-72; Lukä 22:54-62

* 18:14 Jonä 11:50 † 18:14

äqäminjuwi. Inḡaṇi, Pitä iqu-pqe, huiwi diyeqä änyätä, anä ätqäminjuwi.

Anasi iqu, Jisasi Ique kukṇuä ämitkqenqä†

19 I itqätanḡuwänḡa asä qänḡaṇi, hiqäva-imäkqä iquau miqä iqu, Jisasi Ique, qokä-apäkä Iqueqä kukṇuä qätä äwiminjuwä iquauṇqätä, kukṇuä äki-äki ätuminḡenḡätäṇi, yatḡqä äwikqe.

20 I tḡuaṅa, Jisasi Iqu, kimaṇi tii ätukqe. “Nyi qokä-apäkä iu kukṇuä ävätmänḡaṇi, zä maeqä, ätnänä iqinyä ätuätḡqeḡä. Inḡa-inḡa Nyi qokä-apäkä kukṇuä ävätmänḡaṇi, anä aquväḡḡä im-imä ämätḡḡawänḡä iutä, hiqäva-imäkqä anä Israitqä eeḡänänä iqua aquvä äḡänäqäsätqänuwä yäpä yänḡisa ävätḡqeḡä. 21 Iinḡa enḡä-qae, si sunḡä yatḡqä nyinyä? Nyi kukṇuä ätuminḡe, qu qätä ae änyiminjuwä-qae, yatḡqä qu wiyä.”

22 Jisasi Iqu i tḡuaṅa, ämayukä-imaṇḡä iqi ätqäuḡä ḡḡqu, Ique hipa äpäsätä, tii ätukqe. “Si hiqäva-imäkqä iquau miqä iqueni, kima iinḡa di ätuṇi, äänä etanḡiwä?”

23 Inḡaṇi Jisasi Iqu kima tii ätukqe. “‘Nyi kukṇuä tä quvqä ätqiyä’ kṇuä kiyḡanḡutqe, ga si ‘e tiyä’ mandqe, waqiyänḡi ‘äkiumända ätnyä’ ändätinä, diyä. Ä kukṇuä qäyu tḡanḡundqe, ga Nyi sunḡä bäkinyä?”

24 Jisasi Iqu kukṇuä iinḡi ae ätḡaṅa, Anasi iqu, Iqueni ḡuä yḡänä qiyäunḡu-que, hiqäva-imäkqä iquau miqä Käyäpasi iquenḡä ändowatkqe.

Pitä iqu, “Nyi Jisasi Iquenyqä maḡḡqeḡä” anḡumä ätkqenḡä

25 Jisasi Ique iinḡa imäkätqätanḡuwänḡaṇi, Saimonä Pitä iqu tä ttawiu ätqäuä, diyeqä imäkṇminḡe. Iqu qutä ätqäuä diyeqä nyätqätanḡa, qu inḡaṇi tii ätukuwi. “Si Ämaqä Nänueqä wäunjuä yätquakä iqukitanä?”

Ga iqu tii ätukqe. “Oeyä. Nyi qäqunä manä.”

26 I tḡaṅa, hiqäva-imäkqä naḡä iqueḡä wäunjuä-wiyqä, ämaqä Pitä iqu qätä mḡä ätävämäukqä iqueḡä käyämaqä iqu, tii ätukqe. “Nyi si Iqutä wäunjuä du anä pmetanḡnä äkḡänänḡe, tä qäqukiyqä?”

27 Pitä iqu anḡi “Oeyä” tḡanḡqe-tänḡi, kukutakisqe äkakä ätkqe.

Jisasi Iqu, Pailoti iqueḡä ḡinjuä iqi ätqäukqenḡä§

28 Zi-ḡinjuä piḡḡanḡaṇi, iqua Jisasi Iqueni, Käyäpasi iqueḡä anḡunḡä ätuma äkuwitanḡi, anḡinḡi, ätuma, ämaqä

† 18:18 Matiu 26:59-68; Makä 14:55-65; Lukä 22:66-71 § 18:27 Matiu 27:1-2, 11-31; Makä 15:1-20; Lukä 23:1-25

Romätanjä qua Jutiya iu ämiqä iqueqä anä naqä hiqñqä-tänjä iunqä äukuwi. Qu, “Ne Goti Iqueä hinuä iqinjä kiyä mätqä ätimäutanä,* itanğa neqä hiunji naqänänjä Pasopa iutanä nanui, mañqä yanqunä” knuä wiyqanji, ämiqä iqueqä anjuñi mäpeyqä, yäpaqä mäñi yqänä ätqäumiñuwi.

²⁹ Qu iqi yqänä tqäutanguwänğa, ämiqä Pailoti iqu quñqä äpäqe, yatñqä tii äwikqe. “He Ämaqä Tquenji, kukñui, äkinqä mitpñqäwä?”

³⁰ Inğanji qu ämävaupiyyi, iqueä kukñui kima tii ätukuwi. “Iqu suqä quvqä hui mimäkqä-säpi, ne Iquenji ätuma mapqä iquaniñgä.”

³¹ Iwä Pailoti iqu tii ätukqe. “He Ique ätuma, heqä kukñuä-suqä änäänä äwinqä iuta mitpiyä.”

I tquanğa Israitqä iquauqä naqä iqua tii ätukuwi. “Ne ämaqä hñque pizqä päsqänqce, hiqä kukñuä-suce pmua inemäkänä.”

³² Suqä ii iwimäkkuwi, Jisasi Iqu “Iñä nyimäkqanğpi äpäkonmniqeqä” ätätä ätmiñqä iunji, naqä-qakuä hiätñqä ätimäukqe.

³³ I tquanğuwänğa, Pailoti iqu, iqueqä anä iu anği äpaquväge, Jisasi Ique tääqä ätuätumetä, yatñqä tii äwikqe. “Si Israitqä iquauqä Ämiqä Iquki, äyitanä?”

³⁴ Iwä Jisasi Iqu tii ätukqe. “Si tqä knuä iutanä indqänätnä ätnyä, ä ämaqä hñqua Nyinyqä äktquwätanä?”

³⁵ Ga iqu kimañi, tii ätukqe. “Änäñqä tnyä? Nyi Israitqä pmequndanä? Tqä sämaqä Israitqä iquatä, hiqä hiqäva-imäkqä naqä iquatäñi, nyinğä ii äktma äpqäwä. Si squä iqanğnänğä?”

³⁶ I tquanğa, Jisasi Iqu kima tii ätukqe. “Nyi ämaqä mimqä yänänäqñqe, qua täuta mämeqä iqäge. Nyi qua täuta ämeqä-säpi, Nyaqä wäunuä imäkqä iqua mäkä iqanğpi, itanğa ämaqä hñqu Nyi Israitqä iquauqä hipaeu manyivqä iquäninji. Inäge, Nyi ämaqä mimqä yänänäqñqe, qua täuta mämeqä iqäge.”

³⁷ Ga, Pailoti iqu tii ätukqe. “Ae! Si Ämiqä Naqä Iquki, äyamända?”

Kimañi, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Kukñuä si ‘Ämiqukiyqä’ ätnjä iqu, ii tqä kukñuiqä. Nqä nipai Nyi kukñuä naqä-qakui awä tumqänä änmikqe. Itanğa Nyi qua täu wäunuä asänä imäkmqä äquvepkqe. Qokä-apäkä, kukñuä naqä-qakuinğä äwinyätñqä iqua, qu eeqänänji Nyaqä kukñui qätä änyiyätqänjuwiyi.”

* **18:28** Israitqä iquauqä knui tiinji. “Ne ämaqä Israitqä iqunesanä ma huiziquauqä anjuñqä äpaquvatqe, ne Goti Iqueqä hinui iqinjä, kiyä mätqä timanqunä.”

38 Ämiqä iqu tii ätukqe. “Kuknuä naqä-qakui, ii squäwä?” Ii ae ätuäqetäni, Israitqä iquauñqä yäpaqä mänqisañqä ätimäwa äpäwätä tii ätukqe. “Nyi suqä quvqä hui Iqu imäkkqe, mämäqumueqä iqänä. 39 Inäqe, nyi suqä itñqenqe, he näqñqä äyä etqänjuwiqä. Quväukuä eeqänänä hiunji naqä Pasopañgani, nyi ämaqä guä kiqiyäueqä anju äpmeñuwä iquauñi, hñque hiñgi qäyä wätñqä atäunjuä täupñqä hiñuinä äyä eqänätñqeqä. I etañgi, Israitqä iquau Miqä Tqueni, nyi he etapmqä diñqe enqiyä?”

40 I tquanğa, qu anqi mañä yänänäqñqä ätäpu, “Iqenqe, hmanjqä. Si Baräpasi ique hiñuinä qunäwatiyä” ätukuwi. Ämaqä iqu, mäkänqätä, quwänqätä iqä-quvi.

19

1 Itanğa iinä tquanğuwänğani, Pailoti iqu tquanği, mäkä- iqä iqua, Jisasi Iqueni ätuma äwäpu, hiqokä äpäkkuwi.

2 Itanğa qu ämiqä iquauqä yñña nyuänju ämuasmäuqä enqä-pa guä yänä-tänji äkoqupiyi, Jisasi Iqueä nyuänju ämuasmekuwi. Ga gquä ipisqä quäuqä hñqu-pqe inä äwiputkuwi. 3 Inji ipiyi, qu Iqu-tänä qäqiqi äquvepäpu, “Israitqä iquauqä Ämiqä Iquki, hiunjiyqä!” ätäpu, hipa äqäyäpäkkuwi.

4 Itanji Pailoti iqu ätimäwa äpäwäqe, Israitqä iquauñi tii ätukqe. “Nyi Iqueni suqä hui imäkkqe, mämäqumueqä iqä-qae, he iinqä näqñqä hepñqenqe, ätuma pmqänä.” 5 Inji ätquanğa, Jisasi Iqu yñña guä yänä-tänä äkoqukuwitä, ä gquä ipisqetänji yqänä ämuasmäuqä-qu yäpaqänqisa pqañqänğa, ämiqä iqu, “He hiñuä qumbñqe, täsuänä” ätukqe.

6 Iqu i tquanğa, hiqäva-imäkkqä naqä iquatä, ämayukä- imanqä iquatänji, Ique hiñuä äqumbiyi, mañä yänänäqñqä tii ätukuwi. “Si zä-huätatä äuetnä, pizqä päkiyä! Zä-huätatä äuetnä, pizqä päkiyä!”

Inğani ämiqä iqu tii ätukqe. “Nyi Iqueni suqä quvqä hui mämäqumueqä iqä-qae, hiqä-hiuä itmepu, zä-huätatä äuepiyä.”

7 Iinä tquanğa, Israitqä iquauqä naqä iqua, iqueni kima tii ätukuwi. “Neqä kuknuä-suqä iunji tii ätnänä.* Iqu, ‘Nyi Goti Iqueqä Ymeqä-qunjqä’ ätätñqä-qae, äpäkonätñqänänjqä.”

8-9 Pailoti iqu qätä iinä äwiyaqetäni, aanä zä kuapänä winganği, iqueqä anä yäpä inğisa anqi äpaquväqe, Jisasi Ique yatñqä äwikqe. “Si anği pmeqä-qukiyi?” I tquanğa, Jisasi Iqu, iqueni kima hñqu mätquä ikqe. 10 Iwä ämiqä

* 19:7 Hiqäva-imäkkqä 24:16

iqu, “Äänä etanjiwä? Si nyaqä yatnqe, kima mandqä injiüä” ätukqe. “Nyi Si hinuinä kqänawatqenqätä, n̄n zä-huätati hukiyqenqätäni, yänänäq̄nqe nyi ämenänä. Äyoo, Si iinqe änyä maq̄nqä enjinyä?”

¹¹ Itan̄i Jisasi Iqu tii ätukqe. “Goti qäukuä yätu äp̄menqä Iqu, si yänänäq̄nqä mäktapqä yätqe, si Nyi qua iqiñi änä mämänun̄guatqä isinä. I etan̄gi ämaqä Nyi saqä hipaeu äktapqä iqu, iqueqä suqä quvqe, aan̄ä naqänän̄ä, saqä dun̄ji ämawqätäunä.”

¹² Pailoti iqu qätä iinjä äwiyäqe, Jisasi Ique hinuinä qunawatät̄nqe, huänqä huiñqä qävqä imiñqe. I indqänätqätan̄ga, Israitqä iqua man̄ä yänänäq̄nqä ätkuwi. “Ämaqä hñqu kiqä-kiuä ‘Ämiqun̄jqä’ änyuät̄n̄gqe, iqu Sisa† iqueqä makä-hunqä iqueyqä. Si ämaqä tquen̄i, hinuinä äqunawatät̄nqä etan̄gutqe, si Sisa iqueqä näueqä maeqä, iqueqä makä-hunqä esñqinyä.” ¹³ Ämiqä iqu qätä iinjä äwiyäqe, Jisasi Ique yäpaq̄ngisa ätuma äp̄aukqe. Itan̄ga iqu ququawä qu ‘Hikä Ququawiqä’ änyuät̄miñuwä iqi ätqepäqe, kukñuä iwäsaut̄nqä zä-hawä iu qe äpmakqe. (Israitqä iquauqä an̄ä-kukñuä iun̄i, ququawä iquenyqe, ‘Gapätäuä’ ät̄miñuwi.) ¹⁴ Hiun̄ji iquen̄i, Pasopa iutan̄ä Sämbatq̄nqä näwinyä imäkq̄ngan̄ji. Ga hiun̄ji quemisq̄ngan̄ji, Pailoti iqu Israitqä iquaun̄i tii ätukqe. “Heqä Ämeyqä Iqu täsuwänä.”

¹⁵ Qu in̄gan̄i man̄ä tn̄n̄ä tii ätumiñuwi. “Iquen̄i ätuma äwät̄nä, zä-huätatä oeyä.”

I tqun̄guwän̄ga iqu tii ätukqe. “He nyi heqä Ämeyqä Iquen̄i, zä-huätatä huemqä en̄giyä?”

Itan̄ga hiqäva-imäkqä naqä iqua kima tii ätukuwi. “Neqä ämineyqä naqe hñquququ hman̄jqä. Sisa iqu kiqä-kiuan̄n̄jqä!”

¹⁶ I tqun̄guwä iutan̄i, Pailoti iqu, qu Jisasi Ique zä-huätati huep̄nqänä, quwqä hipaeu äwikqe.

Jisasi Ique zä-huätati äuekuwiñqä†

¹⁷ Quwqä hipaeu vqan̄ga, qu Jisasi Iquen̄i ätuma äukuwi. E ätuma äwäpiyän̄gan̄i, Iqueqä zä-huätati hunän̄iñqe, Iqueqä-kiuä quamä iwäwa, an̄ä-himqä iqi äväma, qua kiqä yoqe, ‘Ämaqä nyuän̄ä-yän̄iqä’§ änyuät̄miñuwä iun̄qä äukuwi. (Israitqä iquauqä an̄ä-kukñuä iun̄i, ‘Golketayqä’ änyuät̄miñuwi.) ¹⁸ Iqi ätimäupiwi, Jisasi Iquen̄i zä-huätatä

† 19:12 Sisa iqu, Romätan̄ä eeqänän̄ä iuqä ämiqä naqä eä, Romä iu ämimiñqe. In̄i iqu Pailoti iqueqä naqä iqueyi. ‡ 19:16 Matiu 27:32-44; Makä 15:21-32; Lukä 23:26-43 § 19:17 Näq̄nqä-tän̄ä iqua, kñuä tii indqänätqän̄ä. “Ämaqä nyuän̄ä-yän̄iqä” ätqe, naqä-qakuä hma, ktqe hikä du imäknätan̄gqenqä ät̄miñuwi.

äuekuwi. Iqu zä-huätati awä iqi hunätanġi, ämaqä hġquaqui-pqe, inġi-inġisa äuekuwi.

¹⁹ Itanġa Pailoti iqu tqanġi, qu kukġuä hġqu äqiyäpu, Jisasi Iqu unätanġqä ique äqiyämasekuwi. Kukġuä iinġä iqu, tii ätäpinġi. ‘Jisasi Nasäretqätanä, Israitqä iquauqä Ämiqä Iqueyqä.’ ²⁰ Kukġuä iqueni, Israitqä kuapänänġä iqua a ätäuqäsminġuwi. Ii tiinġä etanġiyi. Iqueni zä-huätatiġi, quwqä anä-himqä ique qäqiqi äuekuwi. Itanġa kukġuä iinġi, Israitqä iquauqä anä-kukġuä itä, Romä iquauqä itä, itanġa Grikä iquauqä itänġi, hġquaqu-hġque äqäkuwi. Qakuä iquaquisanġi, Israitqä kuapänänġä iqua a ätäuqäsminġuwi.

²¹ Itanġi Israitqä iquautanġä hiqäva-imäkkqä naqä iqua, Pailoti iqueni tii ätukuwi. “Si ‘Israitqä iquauqä Ämiqä Iqueyqä’ maqiyqä panä. Häe! Si tuwanġui, ‘Ämaqä Tqu, “Nyi Israitqä iquauqä naqä Ämiqä Iqunġqä” ätätnġeqqä’ ätätnä äqiyeyä.”

²² I tquanġuwänġa, ämiqä iqu “Qäyä enä” ätukqe. “Tuwanġuä nyi äqiyqä tänä, qäyä äqänänä.”

²³ Ämaqä mäkä-iqä iqua, Jisasi Iqueni zä-huätati ae äuepiyi, Iqueqä ämuasmänġqe ämapiyi, kikinġä mapġqä, hġquaqui-hġquaqui iwäsäupu, hġqunä-hġqunä ämakäukuwi. I ipiyänġanġi, Iqueqä gquä quäuqä, nyuänġä yätuta yukä bunġänä ipġġqä iqu-pqe inä ämakuwi. Ämaqä gquä iinġi ique guä äktäpäkqä iqu, yuä hui ämetä guä maktäpiqä, yuä iquesanänä imäkkqe. ²⁴ Iinġä äqumbiyi, mäkä-iqä iqua, tii ätnġuwi. “Ne gquä tqueni, mapisqä ianä. Qäyä enä. Ne tqueni, nesänġä hġqunä metġqänä, hänġä iatunġeqqä.” E ätmbiyi, iinġä ikuwi, Goti Iqueqä bukiu ätnänġeunġi naqä-qakuä timäutġqä imäkkuwi. Kukġuä iinġi iqu tii ätnä.

*“Qu nyaqä ämuasmänġqe hġqunä-hġqunä yanġä änyäpu, ämapiyi, itanġa nyaqä gquä quäuqe metġqe, hänġä ipu imeqäuä.”**

²⁵ Mäkä-iqä iqua i itqätanġuwänġa, Jisasi Iqueqä känäu, känäwqä känapi, ä Kelopasi iqueqä apäkä, Mäliya, itanġa Mäliya, anġä Maktälatanġä ii-pqe, qu eeqä Jisasi Iqu zä-huätati hunätanġqä qäqiqi ätqäuminġuwi. ²⁶ Iqi tqäutanġuwänġa, Jisasi Iqu Kiqä känatä, Iqueqä wäunġänġä ämotquaminġä iquautanġä, aanġä kuapänä äwinymänġä iqtänġi, qäqiqi tqäutanġinyä äqunġqe. Itanġi Iqu Kiqä känäunġi tii ätukqe. “Apäkä iiki, ämaqä iqu, tqä ymeqä iqueqä.” ²⁷ I ätuäqe, anġinġi, Iqueqä wäunġänġqä

* 19:24 Apqä Bukä 22:18

ämotquaminqä iqueni ätukqe. “Apäkä ii, tqä tnaiyqä.” I tqanğa, ämaqä iqu iini, iqueqä anjujqä ätuma äwätä, anğuanä ämiminqe.

Jisasi Iqu äpäkongqenqät

²⁸ Itanı Jisasi Iqu näqıjqä tii ekqe. “Nqä wäunüä eeqänä imäkätıjqe, ae qäpu eqiyä.” I indqänäqe, tii ätkqe. “Nqä quväki, yäkänä nyiyqiyä.” Iqu i ätkqe, ii Goti Iqueqä bukiu ätnä äwinqä iqueni,† naqä-qakuä ätimäukqe. ²⁹ Jisasi Iqu “Quväki yäkänä änyiyqiyä” tqanğa, mäkä-iqä iqua, qondä-häkä hıqu wainqä-eqä mäkä iqe, manğua inqä tqäutangi, ga yaanı ämepu, wainqä-eqä bu äyämepu, iwä yaanı eeqänänä piyqä äyä iqanğa, hisopqä äpa iu äkoqupiyi, Jisasi Iqu kiqä eqe, hiiqä ätänätıjqä manä iu äwisäukuwi. ³⁰ Jisasi Iqu wainqä-eqä ae änäqe, “Tänğani ae qäpu eqiyä” ätäqe, nyuäni ikuopäqe, Iqueqä quuvqe qe äwquatämäukqe.

³¹ Jisasi Iqu i äpäkongqä inğani, hiunji Sämbatqä hapä pmeqä iquenqä nätmätqä näwinyä imäkkä inğani. Sämbatqä iinjä iqu, hiunji naqänänänğa etanı, Israitqä iquautanjä naqä iqua huiwä iquanı, zä-huätatiunı yqänä unqenqe mäwinqä ikqe. Itanı, qu Pailoti iqueni, “Quwqä yuki äquasqiyä. Ga maqänä päkongğıpi, quwqä huiwi huätä manätıqänänäyä” ätukuwi. ³² I tqanğuwänğa, mäkä-iqä iqua äupiı, ämaqä Jisasi Iqutä anä äuekuwä iquaquiyqä yuki äquasqäkuwi. ³³ Itanı Jisasi Iqueui äquasqıyanä-tpu indqänğa äpäukuwi, Iqu ae äpäkongqä äqunäpu, Iqueqä yuki mäquasqiyqä ikuwi. ³⁴ Qu iinjä qäyä ipu, qutanä hıqu Jisasi Iqueä mäwqä hıgisa zi äuqanğa, maqänänı hänqetä, eqetäni, naqä-huinyä äkapkqe. ³⁵ (Ämaqä tä hinüä äqunğquä iqu, nätmätqä timäuqanğı äqunğqenqe, ae awä ätqiyä. Itanğa kukıuä iqu awä ätqäqä ii, qunğä manä, naqä-qakuänänı. Ga iqu kiqä-kiuä-pqe, ‘Nyi näqıjqe, kukıuä ätqäqä tä, ii naqä-qakuänänı ätqänä,’ ätkqe. Iinjıqe he quuvqä heqiyqäpnqe.) ³⁶ Nätmätqä ätimäukqä ii, Goti Hanjuwä Iqueqä bukiu ätnä äwinqeunı, naqä-qakuä imäkätıjqä ätimäukqe. Itanğa kukıuä iinjı tiinjı. “Iqueqä yäni hui mamisqiyqä ikuwi.”§ ³⁷ Itanğa kukıuä Goti Iqueä bukiu huizi ätnä äwinqä iqu, tiinjqä. “Ämaqe, qu zi äukuwä iunä qumbunğäuä.”*

† 19:27 Matıu 27:45-56; Makä 15:33-41; Lukä 23:44-49 ‡ 19:28 Apqä Bukä 69:21 § 19:36 Apqä Bukä 34:20 * 19:37 Sakätıyasi 12:10

Jisasi Iqueqä huiwi, pñqä ekuwinqä†

³⁸ Qu iinji ae iqannguwanğa, Josepä Arämatiyatanä iqu, “Jisasi Iqueqä huiwi ämamqeqä” ätätä, Pailoti iquenyqä äukqe. Josepä iqu, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäminqä-qe, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva imäkminuwä iquautanä naqä iquaunqä zä winğanġi, iqueqä quuvqä heqiyqe, zä eminqe. Iqu iqueni i tquanğa, Pailoti iqu “Nñqä, si Jisasi Iqueqä huiwi yqä mayä” tquanğa, Josepä iqu äwäqe, Iqueä huiwi ämakqe. ³⁹ Itanğa Nekitimäsi, ämaqä qanğanä heatqanğa äpätä, Jisasi Ique hinuä äqunätä, kuknuä anä ätkiyä iqu-pqe, † inä äpkqe. Iqu zä hñquaquisanä aowä imäkäpu yuqui-yaqui ikuwä, jinanä anġuanänä weqe äma äpkqe. Zä eqä aowä iinji, kiqä hanä-iqe, aanä naqänänä, 30 kilokremqä. ⁴⁰ Jisasi Iqueä huiwiunji, Josepä iqutä, Nekitimäsi iqutä, ämesiyänğanġi, iquaqu Israitqä iqua ämaqä pizqä iu imäkminuwä-pa, zä eqä aowä yuqui-yaqui imäkkuwi, Iqueä huiwiu eä isinyä, itanğa, yuä anġuanänä hui äpisäsinyä, huäqä äutkiyi. ⁴¹ Jisasi Ique zä-huätati äuekuwä-tänä qäqiqiñi, wäunuä hñqu änyiminqe. Wäunuä iqueni, hikä hovqä änyä-hänä, ämaqä pizqä pñqä maeqä iminuwä hñqu ominqe. ⁴² Hikä hovqä iqu qäqiqi vätanġqetani, iquaqu Jisasi Iqueä huiwi maqänä äma äwiyi, iqi pñqä ekiyi. Maqänänji tiinjä iutayi. Hiunji qäqueni, Israitqä iquauqä Sämbatqä hapä pmeqä iquenqä nätmatqä näwinyä imäkqanġayi.

20*Jisasi Iqu anġi ävaukqenqä**

¹ Wikä iqueqä hiunji kınğanänä iqueni, Mäliya Maktälatanä ii zä we maunqä, hea yqänä witanġqeuñi, Jisasi Ique pñqä ekuwä iunqä äpkqe. Ii äpäqe, hikä qñqanä pmäukui mäpmäwanätanġi äqunġqe. ² Iinjä äqunäqe, ii Saimonä Pitä iquenqätä, Jisasi Iqueqä wäunuä yätquakä huizi, Iqu iquenqä kiinjä äwinyminqä iquenqätä tnänä äwäqe, iquaquini tii ätukqe. “Qu Naqä Iqueqä huiwi, hikä hovqä duta ämepu, äkisqi-mända ämaequwätiyä? Ne änyä maqñqä equnä.”

³ Mäliyai i tquanğa, Pitä iqutä, wäunuä yätquakä huiz-iqutäñi, iquaqu iqinjä äväma, hikä hovqä dunqä äukiyi. ⁴ Qäquaqu tnänä qäqasä-qäqasä äwiyi, Pitä iqueni, huiz-iqu ämawqätäuäqe, Jisasi Ique pñqä ekuwä dunji, iqu ganä ätimäukqe. ⁵ Iqu hikä hovqä yämä hämä mäyqä,

† 19:37 Matiu 27:57-66; Makä 15:42-47; Lukä 23:50-56 † 19:39 Jonä 3:1-2;

* 20: Matiu 28:1-15; Makä 16:1-11; Lukä 24:1-12

yäpaqä mänisanä nyuänjä quapi eäqe, hinuä äqunaenḡqe, yuä huiwiu huäqä äutkiyā iunā äqunḡqe. ⁶⁻⁷ Iqu i itqätanḡa, Saimonā Pitā iqu qānaki äpāqe, hikā hovqā yāmā hämänā äpaquväqe, yuinā iqi witanḡä äqunäqä-qe, mä Jisasi Iqueä nyuänju huäqä äütäsinyä ekiyā iqu, huizi iquatāñi mäwitanḡi äqunḡqe. Yuä iqu huizi iquatā mäwiqä, kiqä-kiui aanqä näñi äkmäknäqänḡa äwäminḡe. ⁸ Inḡanji, wäunuä yätquakä kinḡanā ätimäukqä iqu, qānaki äpaquväqe, yuinā iqi witanḡi äqunäqe, quuvqä eqäkqe. ⁹ (Goti Hanjuwä Iqueä bukiunji qäyā ätnä äwitanḡi, qu inḡanji, Jisasi Iqu äpäkonätqeta anḡumä vauqenḡe, näqñqä mämeqä ikuwi.) ¹⁰ Ii äqunyyi, wäunuä yätquakä iquaqu qeqä äpmanyä äquvepkiyiunḡä anḡumä äukiyi.

¹¹⁻¹² Wäunuä yätquakä iquaqu i itqätanḡiyänḡa, Mäliya Maktälatañä ii, Jisasi Ique qua äptekiyä yäpaqä iqi ätqäuä knuä äqäminḡe. Ii knuäqäqä nyuänjä quapi eäqe, hinuä äqunaenḡqe, enätqä ämuasmänḡqä qäpaiqätänä hñquaqu, hñqu Jisasi Iqueä nyuänjä eminḡä inḡi pmetanḡa, ä hñquququ yukä ipminḡä inḡi pmetanḡi äqunḡqe. ¹³ Iquaqu Mäliyanji yatñqe, “Apäkä, si sunḡä knuä qäyätqäninyä?” ätukiyi.

Ii iquaquini tii ätukqe. “‘Qu nḡä Naqä Iqueqä huiwi ämepu, äknḡi ämaequwätiyä’ tmä, änyä maqñqä emä, knuä äqäyätqänänä.” ¹⁴ Ii iquaqui i ätuäqe, hñgisa äkunmäuqe, Jisasi Iqu tqäutanḡi äqunḡquä-qe, ‘tä Jisasi Iqueyqe’, näqñqä mäeqä ikqe.

¹⁵ Ii knuä yqänä qäyätqätanḡa, Jisasi Iqu yatñqä äwikqe. “Apäkä, si sunḡä knuä qäyätqäninyä? Ä si tqenḡqä qävqä imätñḡä?”

Mäliyai, ‘Tqu ämaqä wäunuä täu ämitñqä iqu ändqiyä’ knuä wiyqanḡa, tii ätukqe. “Naqä Iquki, Si Iqueä huiwi ämetnä, hñqäqi enä hitanḡutqe, mändquayä. Ga nyi ämamqänännyä.”

¹⁶ Itanji Jisasi Iqu, “Mäliyauä” ätukqe.

Ga ii hiqumuanḡä äwiyäqe, Israitqä iquauä anḡa-kukñui, “Laponai” ätukqe. Yoqä Laponai, kiqä qakui tiinji, “Näqñqä-vqä.”

¹⁷ Inḡanji Jisasi Iqu tii ätukqe. “Nḡä Apiquenyqe mäyqä änänjḡae, si mindmaqñqä panä. Si äwätinä, Nḡä guäkaunji tii tuvä. ‘Iqu Iqueqä Kaniquenyqätä, heqä Heniquenḡätä, ä asä Iqueqä Goti Iquenḡätä, ä heqä Goti Iquenyqätä, yänḡiyä.’”

¹⁸ I tquanḡa, Mäliya Maktälatañä ii äwäqe, Iqueqä wäunuänḡqä ämotquaminḡä iquaunji tii ätukqe. “Nyi Naqä

Iquenji hinuä ae äqunänjänä.” Itanğa ii kuknuä Jisasi Iqu ätukqe, awä äsuikqe.

Jisasi Iqu, wäunuä yätquakä iquau äwimakqenqät

¹⁹ Wikä iqueqä hiunji kinğanänjä qäque, heatqeunji, Iqueqä wäunuä yätquakä iqua, Israitqä Jerusälemä iu hiqäva imäkminjuwä iquauqä naqä iquauñqä zä ipu, quwqä anjä äpmaminjuwä iunji, anjä qñqanji ämatäkutepiyanğa äpmaminjuwi. Iqua i pmetanğuwänğa, Jisasi Iqu quvaqä awä iqi maqänä ätimäuqe, pämä ätqäuä, “Heqä äwqe, hanuä enyänä” ätukqe. ²⁰ Iqu e ätuätä, Iqueqä hipa yunğuitä, ä mäwqä yunğuitä ämotquakqe. Itanğa, wäunuä yätquakä iqua, quwqä Naqä Ique hinuä äqumbiyi, yeeqä naqänänjä ikuwi. ²¹ Itanji Jisasi Iqu anği tii ätukqe. “Heqä äwqe, hanuä enyänä. Apiqu Nyi änändowatkqä-pa, asä iinji, Nyi he endowatqänä.” ²² Iqu e ätäqetani, Iqueqä mandñi iquau äwqatämäutä, “He Goti Iqueqä Dñä Änğuanänji mapiyä” ätukqe. ²³ “He ämaqä hñquauqä suqä quvqe äwivquatämäuquwi, ga iquauqä suqä quvqe qäpu eqi. Itanğa he hñquauqä suqä quvqe huätä mämuämäuqä iquwi, quwqä suqä quvqe, yqänä winiqeqä.”

Jisasi Iqu, Tomasi ique äwimakqenqä

²⁴ Jisasi Iqu wäunuä yätquakä iquau äwimakqä inğanji, Iqueqä ämaqä 12 iquautanjä Tomasi, iqueqä yoqä huizi, ‘Qäyawiqueqä’† ätuminjuwä iqu, qutänji anä mäpmeqä da iminqe.

²⁵ Iinqe, huizi iqua Tomasi iquenji, “Ne Naqä Iquenji hinuä ae äqunänqueqä” tquanğuwä-qe, iqu qunji tii ätukqe. “Naqä-qakuä tii tmqeqä. Nyi Iqueqä hipa yunğui hinuä äqunätmä, itanğa nqä huiqetä wätanqä yunğuiu a ämitnä, ä nqä hipaetä mäwqä inğisa zi äukuwä yunğua-pqe a ämiqäqe, nyi quuvqe inğa heqämqänä. Nyi iinjä miqä imqe, quuvqä maeqiyqä danä imqänä.”

²⁶ Wikä hñqu ae äpäwqanğa, Iqueqä ämaqä iqua anjä asä ique, Tomasi iquätä anä äpmaminjuwi. Qu anjä qñqanjiunji ae ämatäkutekuwä imñi, Jisasi Iqu quvaqä awä iqi maqänä ätimäuqe, pämä ätqäuä, “Heqä äwqe hanuä enyänä” ätukqe. ²⁷ I ätuätäqänğanji, Tomasi iquenjä-pqe tii ätukqe. “Tqä huiqe, Nyaqä hipa täu ätutuväutnä, a ämitnä, hinuä qunyä. Itanğa, tqä hipae, Nyaqä mäwqä täunji änunjutäutnä, kñuä hñquaqu-hñquaqu mämeqä itnä, quuvqenä heqiyä.”

† 20:18 Matiu 28:16-20; Makä 16:14-18; Lukä 24:36-49 ‡ 20:24 Wiyä kuknuä iunji, yoqä Ditimasi äqänä. Kuknuä Ditimasi, ii Grikä pmeqä iquauqä kuknuä. Kiqä quati, Ymeqä Qäyawiqä.

²⁸ Iqu i tquanğa, Tomasi iqu tii ätukqe. “Si nğä Naqä eänyä, nğä Goti Iqukiyqä.”

²⁹ Ga Jisasi Iqu ämävauqe tii ätukqe. “Si Nyi hiñuä ae äñqänätnä, quuvqä eqinyä? Ämaqä Nyi hiñuä mañqänqä ipu quuvqenä eqämipqä iqua, qu yeeqä iqäpñqä.”

Bukä tqueqä quatiñqä

³⁰ Jisasi Iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänänjä di, Iqueqä wäñuä yätquakä iquauä hiñuä iqi kuapänä imäkmiñqe. Iiñä imäkmiñqenqe, bukä tquenı eeqänä ätätmä, maqiyqä iqe. ³¹ Nñ, nyi kukñuä tä äqiyqe, he Jisasi Iquenqe, quuvqä tii heqäpñqe. Iqu Kraisi ne ämineyätñqä Goti Iqu Ique atäñuä ätekqä Iqu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqueyqä. Itanğa he quuvqä e eqiyäpu, Iqueqä yoqetani, häñä-pmeqä mapnuwänqä iinğä äqiyqä.

21

Jisasi Iqu, wäñuä yätquakä hñquau, Galiliu äwimakqenqä

¹ Qänakñi Jisasi Iqu, Iqueqä wäñuä yätquakä iquau eqä-huänjä Taipiriyasi* mañä iqi anğumä äwimakqe. Inğanı Iqu tii imäkätä, Kiqä-kiuä iquau ämitquatñqqe.

² Saimonä Pitä ique, Tomasi, iqueqä yoqä huizi, ‘Qäyawiqueqä’ ätumiñuwä ique, ä Nataniyoli, anjä-himqä Kana, qua Galili iutanä ique, ä Sepri iqueqä hiknä inğueqi, nñ wäñuä yätquakä huiziquaqui, eqä-huänjä mañä iqi anä äpmamiñuwi. ³ Itani, Saimonä Pitä iqu, qunı tii ätukqe. “Nyi hämapäkänqä imqä umqänä.”

Ga huizi iqua, “Ne-pqe anä watunqueqä” ätukuwi. I ätmbiyi, yimba hñquenqä äupiı, ikuapmäupu äukuwi. Heatqä qäquenı, qu hämapäkä tutqä qäpu hmbu mapiqä ikuwi.

⁴ Zä vqanğa, Jisasi Iqu eqä-huänjä weä nänı tqäutanganı, wäñuä yätquakä iqua Ique hiñuä äqunäpiyä-qe, ‘Di, Jisasi Iqu ätqäunä-qe,’ näqñqä mämeqä ikuwi.

⁵ Jisasi Iqu ätqäuqä nänjisa qunı yatñqä tii äwikqe. “Nğä nyämaqä iquenä, he hämapäkä hui äpiquwätanä?” Ga qu “Aanqeçä” ätukuwi.

⁶ Iwä Iqu anğinı tii ätukqe. “He heqä hämapäkä-piqä qae, yimba iqueqä ämuanğisa tnämäupqe, hämapäki kuapänä päpñqäuä.”

Inı, qu Iqu tquanğqä-pa ätnämäukuwi, hämapäkä aanjä hävemnäqñqä qaeu mñganğä, qu qa mñqe eyqiyäpu yimba yätu maenätpiyi, hämeqä ämikuwi. ⁷ Iiñä äqunäqe,

* **21:1** Eqä-huänjä Taipiriyasi, ii eqä-huänjä Galili asänänjiyi.

wäunuä yätquakä Jisasi Iqu, iquenqä kiinjä äwinyminqä iqu, Saimonä Pitä iquenji tii ätukqe. “Di, Naqä Iqueyqä.” Inğanj, Pitä iqu qätä i äwiyäqe, iqueqä gquä naqä hämapäkänqä itnqä äquvatekqe, ämipnätä, eqä-huänjä bu ikuapmäuqe, ängua Ique wimetnqä äukqe. ⁸ Itanğa wäunuä yätquakä huizi iqua yimba iu äpmapu, hämapäkä qae eyqiyäma äpkuwi. Eqä weä nänjisati quwqä iminuwä täqinqe, kinä haqiqi ma, 100 mitäyi.

⁹ Qu iqi ae euqämapiyi, tä hnqu sätanği, hämapäkä hui tä iqi tätanği äqumbiyi, bretqä-pqe aanqäqi witanği äqunquwi. ¹⁰ Itanji Jisasi Iqu tii ätukqe. “He hämapäkä tänğa äpiquwi, hui ämappiyä.” ¹¹ I tquanğa, Saimonä Pitä iqu yimbaeu ikuapmäuqe, hämapäkä qa mnqe eyqiyäma hikä weä iqinqä äpekqe. Hämapäkä naqänänjä ämnminuwä iqua, kuapänänjä 153 ämnminuwä-qe, qa mnqe mändakmäuqä ikqe.

¹² Inğanj Jisasi Iqu, qunji tii ätukqe. “He ymisanjä bnqä ppiyä.” I tquanğa, wäunuä yätquakä iqua ‘Tä Naqä Iqueqe’ näqnqä ae epiyä-qe, qundqändqä ipu “Si tqukikä-qe?” yatnqä vanä-tpu ipiyä-qe, pemä miqä ipu, yatnqä mäwqä ikuwi. ¹³ Inji, Iqu ävauqe, bretqetä, hämapäkä huisä ämetä äwikqe.

¹⁴ Iqu iinjä ikqe, ae äpäkonätä, anği ävautä, Kiqä-kiuä iquau hnquaqu ae ämitquatnqgetanji, ii huizi iqueyi.

Jisasi Iqutä, Pitä iqutä, kuknuä ätkiyinqä

¹⁵ Iqua ymisanjä ae ämbiyitanji, Jisasi Iqu Saimonä Pitä iquenji yatnqä tii äwikqe. “Jonä iqueqä ymeqä, Saimonä iquki, tqä Nyinqä äkinqä di, huizi iquauqeunji ämäwqätäunjinyä?”

Ga Pitä iqu ämävauqe ätukqe. “Auäqä, Naqä Iquki, nqä Sinqä änyinätnqe, näqnqä äyä enjinyä.”

I tquanğa, Jisasi Iqu tii ätukqe. “Si Nqä sipsipqä meqeunji, ymisanjä ängua bnqä miqätnqe.”

¹⁶ Anğumnji, iquenji yatnqä tii äwikqe. “Jonä iqueqä ymeqä Saimonä iquki, si Nyinqe kiinjä äkinyätqänä?”

Ga iqu, “Nnqä, Naqä Iquki, nqä änyinqä Sinqä änyinätnqe, näqnqä ae enjinyä” tquanğa, Jisasi Iqu kima tii ätukqe. “Si Nqä sipsipqe, änguanä miqätnqe.”

¹⁷ Itanji, yatnqä huiziqu tii äwikqe. “Jonä iqueqä ymeqä, Saimonä iquki, si Nyinqe äkinyätqänä?”

Iqu, “Si Nyinqä äkinyätqänä-qe?” hnquaqu-hnque vqanğqenqä, Pitä iqu äwqä hanjä ämeqe, tii ätukqe. “Naqä Iquki, Si nätmatqä eeqänänjinqe näqnqä enjinyä. Inä-qae, nqä Sinqä änyinätnqenqe, näqnqä ae äyä enjinyä.”

I tquanğa, Jisasi Iqu iqueni tii ätukqe. “Si Nqä sipsipqe, ymisanä änguä bnqä miqätñqeqä. ¹⁸ Nyi kukñuä naqä-qakuänäni, tii ktmqe. Si hikñä yqänä äpmanänğanı, tqä qäkä kitokutäuqe, ätokutäunätnä, itanğa anä äkiunqe tqä äkinqä iutanä imäknätnä äyä äumiñi. Iwä si qoyanä etnänğanı, tqä hipae haqä etnä, itanğa ämaqä hñqu guä äkikiqiyäutä, anä si mäwqä imätnä imitätqä iunqä äktma wäniqeqä.” ¹⁹ (Jisasi Iqu kukñuä i ätukqä ii, Pitä iqu äpäkonätä, Goti Ique yoqä naqä väniñqä iinqe, qu suqä äki-äkitanı motquapnuwä diñqä kñuä äme ätukqe.) I ätuäqetani, Iqu Pitä iqueni, “Si qänaki nyivändqätñqeqä” ätukqe.

Ämaqä, bukä tqe äqäkqä iquenqä

²⁰ Inğanı Pitä iqu tuwänği hinuä ämaqunqce, wäunüä yätquakä Jisasi Iqu iquenyqä kiinä äwinyminqä iqu, iquaquinqä qänaki äquvepqanği äqunqce. (Ämaqä iqu, qu buayä änäpiyänğa iqueqä nyuäñi Jisasi Iqueqä quikuä-tänä qäqi eä, Ique yatñqä tii äwikqä iquvi. “Naqä Iquki, mäkä-iqä iquauqä hipa iunı, ämaqä äkisqu kiväniqäwä?”†) ²¹ Pitä iqu ique hinuä äqunäqetani, Jisasi Ique yatñqä äwikqe. “Naqä Iquki, ämaqä nänuenqe, änäänqäwä?”

²² Itanı Jisasi Iqu, iqueni kima tii ätukqe. “Nyi iqu anği äquvepmqänğanqä qäyä pmetñqä nyinganğutqe, ii nätmatqä tqätanä? Si qänaki dinä nyivändqätñqeqä.”

²³ Iinä etanği, wäunüä yätquakä iquenyqe, kukñui imimä tii äwekqe. “Jisasi Iqueqä wäunüä yätquakä iqu mapakonqä yäniqeqä.” I etanğqä-qe, Jisasi Iqu, iquenqe, “Mapakonqä yäniqeqä” ätätä, matqä ikqe. Ii ma. Iqu tii ätkqe. “Nyi iqu anği äquvepmqänğanqä qäyä pmetñqä nyinganğutqe, ii nätmatqä tqä manä.”

²⁴ Ii wäunüä yätquakä, nätmatqenqä tänğa awä ätätä, kukñuä tä äqäkqä iqu, ii qäqueqä. Ga ne näqnqä tii enu. Kukñuä iqu awä ätqäqä tä, ii naqä-qakuänäni. ²⁵ Itanğa nätmatqä hui-hui-pqä di, Jisasi Iqu inä imäkminqe. Inäqe qu nätmatqä iinı hñqunä-hñqunä äqäpqe, ga qua täunı bukä pñqä eqänqe, hiqñqe etäti, maeqä etäti?

**Ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä
tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauqä
Wäunuiñqä
(2 Lukä)
Yätamakqä kuknuä hinuiqänjä
iquvi**

Lukä iqu kuknuä äñguä we-huñqä-tänjä iqu, Jisasi Iquenqä äqäkqe, bukä täunji, wiyä inä ikqe. Iqu bukä qäquaqui äqäkqä iquvi. Bukä täunji, Dñä Äñguä Iqu, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau, näqñqetä, yänänäqñqetä vqanqgetañi, iqua Jisasi Iqueqä kuknuä äñgui awä ätuäkäminjuwi iunji, ne a ätäutqänju. Iqua anjä-himqä Jerusälemä iutä, qua Jutiya anjä eeqänänjä iutä, qua Sämalija anjä eeqänänjä iutä, itanğa qua eeqänänjä hitunjuä äwiñqä-ma, awä ätuäkäminjuwi. (1:8 hinjuä qundñqe.)

Bukä iunji, suqä Jisasi Iqueqä yoqä haqä mamäupñqä aquväqñqä iqu, Israitqä iquauqä awä iqisa ätimäuqetani, qänakndani naqä ätimäutä, qua eeqänänjä iu hinjinäwa äwekqenqä kuknuä quea iiyi. Lukä iqu tiñjä motquetñqä äwiñqqe. Wäunjuä Jisasi Iqu imäkkqä iutä, ämaqä, Iqueqä kuknuä iu qänaknä iqä iquauqä häñä-pmeqä iutanji, nätmätqä iquaqu kuknuä Goti Iqu Israitqä iquatä qänğanä guä ämäsäukqe, qäyunä ämotquakiyi.

Bukä iutanjä kuknuä naqänänjä hñqu, Dñä Äñguä Iqueqä wäunjuä iñqeyi. Dñä Äñguä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä Dñä Iquvi. Kinğanäñi, hiunji hapä pmeqä naqänänjä, qu 'Pendikosiñganjqä' ätminjuwänggani, Iqu ämaqä Jisasi Iqu ämotquaminjqä iquau, äwimakqe. Inji qänakndani, Dñä Äñguä Iqu knjuä äñguitä, yänänäqñqetä, iquau ävqa-ävqa äukqe.

Ga bukä iutanji, ne näqñqä tiññinqä ämequ. Ämaqä, Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, qokä-apäkä iu, Jisasi Iqueqä kuknuä äñgui awä ätuäpiyänngani, qu kuknuä quäuqä kuapänä ätuminjuwi. Inji, qokä-apäkä kuapänäñi, kuknuä äñgui yeeqä ipu itmeqanjuwitani, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä, aquvä äqänätqänjuwä iqua, hävemnäqñqä ätimäupu, yänänäqñqä ekuwä iunñinqä, ne hinjuä äqunätqänju.

Itanğa bukä iunji, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauñqä üwiqe, kuapänä

äyuänä. Itanji iquatani, Pitä iqutä, Poli iqutä imäkkiyä iinqe, tiwiqä aanä kuapänänjä äyuänä. Pitä iqu, Jisasi Iqutä qanä ikipu, wäunjuänqä näqñqä ämamiñuwä iquautanä iquvi. Inäqce Poli iqu qanğanäni, Jisasi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itä, Iqueqä kukñuiu qänaknä miqä iminqe. Iqu ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä qänätanquwä iquau, mändi kittqiyätñqä wäunjuä yänänäqñqä ikäminqce. I etanji Jisasi Iqu, Poli ique tääqä ätuätumetä, Iqueqä wäunjuä imäkätñqä kinganänjä-que iwimäkkqce.

Bukä iutanä hñqäqini, Lukä iqu, tiwiqä Poli iquenyqä ätätäqanğani, “Ne iinjä-iinjä imäkkqueqä” ätätä äqäkqce. Ämaqä näqñqä-tänjä kuapänänjä iqua, kñuä tiinjä indqänätqänjä. Lukä iqu hea hñquauñi, Poli iqutä iqueqä näueqä iquatä, qanä anä äyä ikäminjuwi. Inji iqu tiwiqä hea iqu anä ätuäkäminjuwiñqä ätuätäqanğani, iqu, “Ne iinjä-iinjä imäkkqueqä” ätätä äqäkqce.

Jisasi Iqu, Dñä Äñguä Iqu äquvepäniqenqä ätukqenqä

¹⁻² Tipilusi iquki, nyi bukä huiziqu äqäkqä iunji, Jisasi Iqu imäkminqenqätä, näqñqä äwiminqenqätä, hiunji Goti Hanjuwä Iqu, Ique ätuma ekqanğanqce, eeqänäni ae äqäkqce. Goti Hanjuwä Iqu, Ique änyä mätuma mayqanğa, Iqu ämaqä, kukñuä awä tuäkiqäpñqä dowatätñqä atäunjuä ikqä iquauñi, qu wäunjuä imäkpnuwänqä diñqce, Dñä Äñguä Iquesa ätukqce. ³ Iqu tänjä-huñqce qäpu ae ämeqce, qänakndanji, ämaqä iquau äwimeqce, iqua, “Iqu ävautä, häñä äpmenä” kñuä vätnqä diñqce, nätmätqä kuapänäni imäkkqce. Hea 40 iunji, Iqu äwimeqisätä, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqä ätuminqce. ⁴ Hea hñqueni, Iqu iquatä buayä anä änäpu, tiinjä ätukqce. “He Jerusälemäni, mävämeqä iqäpñqä. He nätmätqä äñguänänjä, Apiqu ‘Äwimniqeqä’ ätkqenqä, hiñuä äqambu pmeqäpñqä. Hiñuiqänäni Nyi iinjä awä ae etkqeqä. ⁵ Ii tiinjä. Jonä iqu ämaqe, eqetä asñä äqäminqce. I etanji hiunji kuapänänjä maeqanğa, he asñi, Dñä Äñguä Iquesä mapñqäuä” ätukqce.

*Jisasi Iqu, qäukuä haqä yätunqä ekqenqä**

⁶ Iqua aquvä äqambu anä äpmapiyi, Ique yatñqä tii äwikuwi. “Naqä Iquki, tänğanji Si Israitqä iqua, Romätanjä iquauä yäpä imä mäpmeqä ipñqä, anji yänänäqñqä iwimäktñqätanä?”

⁷ Kimanji, Iqu tiinjä ätukqce. “Hiunji Apiqu ätekqenqce, he näqñqä maeqä ipñqäuä. Näqñqce, Apiqu Kiqä-kiuanä

* 1:5 Makä 16:19-20; Lukä 24:50-53

enä. ⁸ Inäqce Dnā Ängguä Iqu emeqanğa, qānakndanı, he yāñānāqıñqā ämepu, Nyaqā kukıñuä awi, Jerusälemä iutä, qua Jutiya anä eeqānāñä iutä, qua Sämalıya anä eeqānāñä iutä, qua eeqānāñä hituñuä äwiñqā-ma, tuäkiqāpnuwāñqeqä” ätukqe.

⁹ Iqu iinjä ätuäqce, iquauqä hiñuä iqisa yāndi-yāndi peyätqātanga, qaquvqä hıñqu Ique itmakqe. Itmeqanğa, iqua Iquenı, hiñuä mäqunquä ikuwi. ¹⁰ Iqu äyätqātangqä yätu, iqua hiñuä yqānä qunätanğuwāñğa, ämaqä qāpaiqä imäkıñqä hıñquaqu, iquatä maqānä qāqi anä ätqäukiyi. ¹¹ Inğanı iquaqu tii ätukiyi. “Ämaqä Galilisanä iquenä, he qäukuä yätunı, sunqä hiñuä äqumbu tqäunäuä? Goti Hanjuwä Iqu, Jisasi Iquenı, hesa haqä yätunqä itmeqanği ii äqunäñuwä-pa, anğumñi iinjä päniqeqä” ätukiyi.

Iqua, Jutasi iquenyqä tñāñqä hıñque, atäunjuä ikuwiñqä

¹² Inğanı iqua qoqonä Olipä iu ävämanı, Jerusälemāñqä anği äukuwi. Kiqä qanä uwqe, wanä kilomita. ¹³ Qu iqi ätimäupiysi, anä hiqıñqä haqä yätqä imäkñätangi, äpmamiñuwä-tāñä ique äpaqukuwi. Pitä ique, Jemisi ique, Jonä ique, Endru ique, Pilipä ique, Tomasi ique, Batromi ique, Matiu ique, Jemisi, Aläpiyasi iqueqä hikñä ique, Saimonä, Selotqä iquautanä ique, Jutasi, Jemisi iqueqä hikñä ique, iqua iqi äpmamiñuwi. ¹⁴ Qu äwqä naqä-hıñqunä imbu, Goti Hanjuwä Iqutä kukıñuä anä ätqämanmiñuwi. Inğanı apäkä hiuatä, Mäliya Jisasi Iqueqä känaisä, Iqueqä känguäkatä, anä äpmamiñuwi.

¹⁵⁻¹⁶ I pmeqisätqātanğuwāñğa, hea hıñquenı, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämiñuwä kuapānāñä iqua, aquvä äqāñguwi. Ämaqä 120 ini. Inğanı Pitä iqu, iquauqä awä iqi pämä ätqäuqce, “Nqä nyämaqäuä, kukıñuä Dnā Ängguä Iqu vqanği, Dewiti iqu ätätä, Goti Hanjuwä Iqueqä tuwanjuä iu äqäkqce, ae ätimäuqeqä” ätukqe. “Iqu Jutasi, Jisasi Ique a kiqätıñqä iquau hänaqä motqeqä iquenyqä ätukqeqä. ¹⁷ Iqu nesanä-qu eä, wäunjuä anä itunqeqä” ätukqe.

¹⁸ (Jutasi iqu, mbqä iqueqä suqä quvqeuñqä äwikiwi, iqu ämeqe, qua hıñqu mbqä ikqe. Qānakndanı iqu qua iqi päkñanğa, iqueqä äwqce äpkmäütä yäpaqāngisa ätimäukqe. ¹⁹ Iiñıñqe, ämaqä Jerusälemātanä eeqānāñä iqua, näqıñqä e ämapıysi, quwqä anä-kukıñuä iu, qua iunqce yoqä ‘Akätamäuä’ änyuätkuwi. Kukıñuä iqueqä quati, ‘Qua häñeqä-tāñiqä.’)

²⁰ “Ii apqä bukä iunı, tuwanjuä tiinjä äqānāñqä-payi.

‘Iqueqä anji, ämaqä hñqu mäpmeqä etanqqä, aanqä iqi ämätnänä.’†
Itanqa tiinjä-pqä inä äqänänä.

‘Ämaqä hñqu-pqe iqueuä yoqä naqetä, wäunjuitä, ämenqiyä.’‡

²¹⁻²² Kukñuä ii äqänänqetani, Naqä Jisasi Iqu anji ävaukqenqä kukñuä awi, nesä anä tuaniñquenqä, ämaqä hñque atäunüä yatunqeeqä. Ämaqä iinjä iqu, hea Jonä iqu asñä äwikqä iutati, Jisasi Iqu ne äneväma ekqänqanqä, Jisasi Iqu wäunüä imäkätqätanqqä iu nesä anä äpmenquä iutanä hñque, atäunüä iatunqeeqä” ätukqe.

²³ Inğanji iqua hñquaqi atäunüä ikuwi. Hñqu Josepä Basäpasi, iqueqä yoqä huizi, Jastusi iquvi. Hñquququeqä yoqe, Matiyasi ique. ²⁴ Qu ii imäkäpu, Goti Hanjuwä Iqutä kukñuä tiinjä ätukuwi. “Naqä Iquki, ämaqä eeqänänjä qua täutanä tqune, neyaqä qeqä-quuvqenqä näqñqä Iqukiyi. Ämaqä tquaqiñi, äsque ätekñinqä, mänätquayä. ²⁵ Inji, Jisasi Iqu, ne Iqueqä kukñui awä tuäkiquatunquä änändowatkqä iutanä wäunui, ämaqä iinjä iqu, Jutasi iquenyqä tñänqä pmetñqä. Jutasi iqu wäunüä ii äväma, iqueqä anä näweqä iunqä äukqeqä” ätukuwi. ²⁶ E ätpiyi, ‘yoqe hiñuiqäñi tqeeqä timäunqutiyä’ tpu, hikä hñquaqu zä ekuwi. I etanqi, hikä, Matiyasi iqueqä yoqä-täñi, ätimäukqe. Qu iquenji, ämaqä 11, kukñuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquatä, anä äpmuatekuwi.

2

Dñä Äñguä Iqu äquvepkqenqä

¹ Hiunji hapä pmeqä naqänänjä, qu ‘Pendikosinğanjqä’ ätmiñuwi, ätimäukqe. Inğanji qokä-apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iqua, anä hñque äpmamiñuwi. ² Inğanji qäukuä haqä yätutani, häänqä ätäqe, yunuä yänänäqñqä enqä-panjä maqänä äpäqe, anä qu pmetanquwä iquenji kuapänä äwimakqe. ³ Iinjä iäqetani, tä hänaqä enqä-panji äququeqäkani, iquauqä haqeqä äpmakäwqanqi iqänquwi. ⁴ Inğanji Dñä Äñguä Iqu, qokä-apäkä iquaunji kuapänä munğanji, qu anä-kukñuä huitanä-huitanä ätipäqäkuwi.

⁵⁻⁶ Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä qätä wiyqä Israitqä hñqua, qua eeqänänjä iuta ätimäupu, Jerusälemä iu äpmamiñuwä iqua, nätmatqä iñi qätä äwipiyyi, äpäpu aquvä äqänquwi. Jisasi Iqueqä ämaqä iqua kukñui, quwqä anä-kukñuä iu tqäwqanquwiñqe, qu yäunüä ikuwi.

⁷ Qu yäunüä ipiyi, tiinjä ätñquwi. “Ämaqä kukñuä

tä ätätqänjuwä tqua, eeqänänji Galilisanjä-quaëqä. ⁸ Inji änäänjawä? Ne hñqunä-hñqunänji, qu neyaqä anjä-kukñui qäyunä tqanğä äwiyqueuä” ätñguwi. ⁹⁻¹¹ “Ne ämaqä Patiya pmeqä, Mindiya pmeqä, Elamä pmeqä, Mesäpotemiya pmeqä, Jutiya pmeqä, Kapatosiya pmeqä, Pondusi pmeqä, Eesiya pmeqä, Pälenğiya pmeqä, Pambiliya pmeqä, Isipä pmeqä, Limbiya iunji anjä-himqä Sairini ingisa pmeqä, anjä-himqä Romä pmeqä, Kritä pmeqä, Arepiya pmeqä iqune, ne ämaqä Israitqä iqunesä, ämaqä huizi, Goti Hanjuwä Iquenyqä qonä anä äuktäutunquä iquatä, äpätanä äpmeñunä. Injä etanği Goti Hanjuwä Iqu, wäunjuä yänänäqñqä imäkätñqenqe, qu awi, neyaqä anjä-kukñuä huitanjä-huitanji tqanğä qätä äwiyqunä” ätñguwi. ¹² Inğanji qu yäunjuä ipu, kñuä kuapänä indqänäpu, tiñjä ätñguwi. “Nätmatqä tä ätimäuqäqe, quati änäängä?” ¹³ Injä etanğqä-qe, ämaqä hñqua, quuvqä heqiyqä iquauñqä tä äsäpu, tiñjä ätkuwi. “Tä qu wainqä-eqä kuapänä änäpu, hiqiyqä iqäuä.”

Pitä iqu, kukñuä awä ätukqenqä

¹⁴ Inğanji Pitä iquätä, ¹¹ iquatä, pämä ätqäpiyi, iqu manjä yänänäqñqä ätätä, qokä-apäkä iunji tii ätukqe. “Qua Jutiya iutanjä iquendä, ämaqä kinjä imdanjä äpäpu, Jerusälemä täu äpmeñuwä iquendä, nyi kukñuä tä tmqä iqäqe, he qätä änguänä änyiyäpu, nätmatqä täñqe, näqñqä änguänä mapñqe. ¹⁵ ‘Qu wainqä-eqä änäpu hiqiyqä iqäuä’ kñuä maiyqä pa inä, oeyä! Ziñuitä, 9 klokñganjqä” ätukqe. ¹⁶ “Tä ätimäuqäqe, hiñuä-tqä Joeli iqu, ätkqä-panjqä. Iqu tiñjä äyä ätkqe.ä.”

¹⁷ ‘Goti Hanjuwä Iqu tiñjä ätätqänä. “Hea yäpakänğanji, Nyi qokä-apäkä eeqänänjä iunji, Nqä Dñä Änguä Ique äwiquatmniqe. Itanji hiqä ymeqä qokä iquatä, ymeqä apäkä iuatä, hiñuä tpnuwiqä. Hiyaqä hikñä iquapqe, wätqä enqä-panjä qumbnuwiqä. Itanğa hiyaqä qoyanjä iqua wätqä qumbnuwiqä. ¹⁸ Tiñjä-pqä inänji. Nyi qokä-apäkä wäunjuä-nyiyqä iquau-pqe, Nqä Dñä Änguä Ique äwiquatmniqe. Inji qu-pqe hiñuä tpnuwiqä. ¹⁹ He hiunji iquenqä näqñqä hipñqenqe, qäukuä yätutä, qua butänji, Nyi nätmatqä hiutanjä-huitanjä tii imäkmniqe. Häñeqätä, tä suakä naqänänjätä timäuniqe. ²⁰ Itanğa mäptqe hea äwitä, qanui häñeqä enqä-panjä imäkñganğa, inğanji Naqä Iqueqä hiunji, Iqueqä yänänäqñqetä, we-hunqä naqänänjitä, ämaqe yäunjuä wimäkqänqä timäuniqe. ²¹ Inji inğanji, qokä-apäkä, Naqä Iqu yätamäkqä vätnqä tääqä tquanğqä eeqänänjä

*iqua, Iqu anju itmetä hänä iqumuatäniqeqä” ätätqänä**
ätkqeqä” ätukqe.

²² “Ämaqä Israitqä iquenä, nyi Jisasi Nasäretqätanjä Iquenyqä hetmqä iqäqe, qätä nyipiyä. Goti Hanjuwä Iqu, Ique yänänäqñqä iwimäkqangi, Iqu ämaqä mimäkqänänjä huitanjä di heyaqä awiqisa imäkqangqe, he hiñuä äyä äqunänäuä. Hiñuä iinjä äqumbiyi, ‘Iqu Goti Hanjuwä Iquesa äquvepqiya’ kñuä äyä ämeqäuä” ätukqe. ²³ “Goti Hanjuwä Iqu, hiñuiqänä kñuä indqänätä ‘imäkmniqeqä’ ätkqä-pa, Ämaqä Tqueni hiyaqä hipa iu äyä etapkqeqä. Inji he Iqueni, ämaqä ququvqänänjä iquauqä hipa iu äväpu, zähuätatä äuepu, pizqä ae äpäkkuwiqä. ²⁴ Iinjä etangi Iqueni, äpakoñqe a makiqätqä iqangi, Iqu äpakonätä tänjä-hunqä meqanğa, Goti Hanjuwä Iqu hiñuinä mäqunquä itä, anju ävauqumuatkqeqä” ätukqe. ²⁵ “Ii äwimakqe, Dewiti iqu iquenyqä tiinjä ätkqäqä-paniqä.

‘Naqä Iqu, nyaqä hiñuä iqi hea ique-ique pmetangi äqunänänä. Iqu nyaqä ämuangisa äpmeñqe, nyi yäñuä-yäñuä miqä ymqänä. ²⁶ I etangi nyi äwqä yeeqä itmä, ñqä kukñuä ätätmi, yeeqä iinjqe, Iquenyqänä tqämqänä. ²⁷ Nyi ämaqä, Si “Ñqeqä” ätätnä ätenjikñä iqunä etangä, nyi ämaqä ae äpakoñguwä iquauä anjä iñji äpmetmä, piyanjä wamqe hiñuinä manqänqä isinjä. Inji nyi nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu iinjä inyimäkäniqä iinjä, kñuä ganä indqänätmä, äñguänä pmamqänä. ²⁸ Hänä-pmeqeunqä hänaqe, Si ae ämändquakñiqä. Itanga nyi Sitä anä äpmetayitani, Si yeeqä iinjqe daptñiqä’ ätkqeqä” ätukqe.†

²⁹ “Tatqä-guäkenä, nyi kukñuä awi qäyunä tiinjä hetmqänä. Neqä awiqu Dewiti iqu ae äpakoñganğa, qu ique qua äptekuwi. Itanga ique qua äptekuwi, tänğanä-pqe neyaqä awä täqi äyä äptnänä. ³⁰ Iinjä etangi Dewiti iqu hiñuä-tqä-qu eä, iqu näqñqä tiinjä emiñqe. Goti Hanjuwä Iqu, ‘Qänakndani Nyi tqä tawäkatani, ämaqä naqä si enqä-panjä hñqu imäkmniqeqä’ ätätäqänğanji,‡ Iqu naqä-qakuä ätukqeqä. ³¹ Iutani, Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi neyaqä Ämineyqä Ique, anju vauqumuatäniqä diñqe, Dewiti iqu, hiñuä ganä äqunätä, tii ätkqe. ‘Ämaqä ae äpakoñguwä iquauqä anju äpmetmä, piyanjä wamqe hiñuinä manqñqä yäniqeqä.’§ ³² Iinjä etangi Jisasi Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu qua äptekuwä iuta ae ävauqumuatkqe. Ne eequne hiñuä iinjä äqunqñqä awä tqüä-neyi. ³³ Tängğanji Iqu qäukuä haqä yätunqä äyätä, Goti Hanjuwä Iqueuä hipa ämuangisa

* 2:21 Joeli 2:8-32 † 2:28 Apqä Bukä 16:8-11 ‡ 2:30 Apqä Bukä 132:11; 2

Samueli 7:12-13 § 2:31 Apqä Bukä 16:10

äpme. Inji Goti Hanjuwä Iqu hiñuiqänä ätukqä-pa, Iqu Dñä Änguä Ique, Kaniqueqä hipa iuta ämetä, nätmätqä tä he hiñuä äqunäpu qätä äwiyätqäñuwi, ae äyä änequatqiyä. 34-35 Dewiti iqu, qäukuä haqä yätunqä mäyqä itäqä-qe, iqu tiñjä ätkqe.

*‘Naqä Iqu nyaqä Naqä Iqueni, “Nyi Tqä himä-wiunqä iquauñi, mäñdi äkittqäyätmä, Saqä yäpä iqi pmu-atemqängaŋqe, Si Nyaqä hipa ämuangisa pmayä,” ätukqe qä’ ätkqe.**

³⁶ Iñjä etañgi Israitqä eeqänänjä iquenä, he näqñqä äñguänänjä mapiyä. Jisasi he zä-huätatä äuekuwä Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu iwimäkqañgi, Iqu neqä Naqä-qu etä, Kraisi ne Ämineyqä-qu ekqe qä” ätukqe.

Qokä-apäkä kuapänänji, kñuä äkunmäknäpu, asñä ämakuwiñqä

³⁷ Qokä-apäkä iqua, Pitä iqu kukñuä tqañgqe qätä äwipiyyi, quwqä äwqä hanjä kiñjä vqañga, yäñuä ipu, kñuä kuapänä indqäñguwi. Iñjä ipiyyi, qu Pitä iquesä, ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä äñdowatkqä huizi iquautä, yatñqä tiñjä äwikuwi. “Tatqä-guäkenyä, ne äänä imäkatunquäwä?”

³⁸ Iqu kimanji tii ätukqe. “Goti Hanjuwä Iqu hiqä suqä quvqe huätä maemäutñqä diñqe, he eeqänänjä hñqunä-hñqunänji, kñuä äkunmäknäpu, hiqä quvqe ävquatämäpu, ga Jisasi Kraisi ne ämineyqä Iqueuä yoqeta, asñä mapiyä. He iñjä imäkqañguwängañji, Goti Hanjuwä Iqu Dñä Änguä Ique etapañqiyä. ³⁹ Ii, tiñji. Hiñuiqänänji, Goti neqä Naqä Iqu, Dñä Änguä Ique hitapäninñqä kukñuä quti ämäsäutäqängañji, Iqu qokä-apäkä, Iquenyqä pññqä tääqä ätuätumeniqä eeqänänjä iunqä, kñuä indqänätä ämäsäukqe. Qu hesañtä, hiqä ymeqä iquautañtä, itañga qokä-apäkä eeqänänjä kiñä nämä äpmeñuwitanjä, iquayqä” ätukqe.

⁴⁰ Ga Pitä iqu kukñuä kuapänänji inä ätuätä, itañga, “Suqä quvqä imäkqä täqi äpmeñuwä iquatä, qui anä imäkñqä diñqe, hiqä-hiuä äñguänänjä mimbiyyä-qe,” yänänäqñqä ätukqe.

⁴¹ Inğañji Pitä iqueqä kukñui, qokä-apäkä iquauqä äwqeñji, äñguänänjä ämuñgqä iqua, qu asñä ämakuwi. Hiunji iqueni, qokä-apäkä 3,000, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, quuvqä eqämiñuwä huiziquau äwimakuwi.

Quuvqä heqiyqä iqua, äänä-äänä ipu pmeqenqä

* 2:34-35 Apqä Bukä 110:1

⁴² Itanğa qu eeqänänğä iqua, kuknuä awä tuäkiqäpñğä ändowatkqä iqua, näqñğä vqanğä qätä äwiyäpu, yätamakqä änyäpu, buayä anä änäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätäpu, äpmaminuwi.

⁴³ Inğanı qokä-apäkä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqe, “Iqu aanğä yänänjğä” kñuä indqänäpu zä iminuwı. Itanğa Goti Hanjuwä Iqu ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpñğä ändowatkqä iquau iwimäkqanğı, qu nätmatqä ämaqä mimäkqänänğä di kuapänä imäkminuwı. ⁴⁴ Qokä-apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iqua, äwqe naqä-huinyä imbu, nätmatqä eeqänänjñğä “Nqeğä” matñğä ipu, “Neyaqeğä” ätnminuwı. ⁴⁵ Quwqä quäetä, nätmatqä quwqä ämaminuwıtä, mbqanğä imäkäpu, mbqä ämapiyı, iwäsäupu, ämaqä äwa iqanğuwä iquau äwiminuwı. ⁴⁶ Qu hiunji ique-iquenı, äwqä naqä-huinyä imbu, hiqäva-imäkqä anğä inğisa aquvä äqänäqisäpu, ga ymisani “ñqänänjğä” matqä ipu, yeeqänä ipu, anğä hñque-hñque buayä anä änäkäminuwı. ⁴⁷ Qu iinğä imäkäkipiyänğanı, Goti Hanjuwä Iqueğä yoqe haqeu ämamäuminuwı. Ämaqä huiziqua ii iqanğä äqumbiyı, qu “Ii anğuiğä” ätminuwı. Itanğa hiunji ique-iquenı, Naqä Iqu qokä-apäkä qui imäkñätqätanğuwä hui anğumä inä itmetä, quuvqä eqäminuwä iquatä anä äpmuateminqe.

3

Pitä iqtä, Jonä iqtä, yukä quvqä hñque anğua iwimäkkiyñğä

¹ Hiunji awiyqä hñquenı, Israitqä iqua quwqä tääqä tqanğa etanğı, Pitä iqtä Jonä iqtä, hiqäva-imäkqä anğä iunğä äukiyi. ² Inğanı ämaqä hui, yukä quvqä-tanğä hñque isuänğä äqanğa äpkuwı. Ämaqä iqu, känai yukä quvqä iinğaque änyuekqe. Qu iquenı, hiunji ique-iquenı hiqäva-imäkqä anğä hänaqä hñqu, “Qeqätqeğä” äqonätanğqä-tanğä qäqiqi, qokä-apäkä anğä yäpä yänğisa peyqanğuwä iquau, mbqanğä tääqä tqämanguätñğä, äpmuateminuwı.

³ Inğanı ämaqä iqu, Pitä iqtä, Jonä iqtä, hiqäva-imäkqä anğä yänğisanğä peyinğä iqanğinyä äqunäqe, “Mbqä hui dapinyqä” ätukqe.

⁴ Iqu i tqanğa, Pitä iqtä Jonä iqtä, ique hinuä yänänäqñğä äqunıyiyı, Pitä iqu, “Si hinuä yaqänıyä” ätukqe. ⁵ Iwä ämaqä iqu, “Iquaqu nätmatqä hui dapiyñqeğä” kñuä vqanğı, iquaqui hinuä yänänäqñğä äqunminqe. ⁶ I iqanğa, Pitä iqu tiinğä ätukqe. “Nyi mbqä maiqunğä. Itanğa nätmatqä nyi ämenqe, äktapmçänä. İnı Jisasi Kraisi Nasäretqätanğä Iqueğä yoqetani, nyi si äktqänä. Pämä

ätqäutnä, qanä uvä” ätukqe. ⁷⁻⁸ E ätuäqe, iqu iqueqä hipa ämuangisa a ämawqätätä, pämä ävauqumuatkqe. Ii iwimäkqanğa, iqueqä yukitä, qoiqetä, maqänäni ängüä wimänganği, pämä yänänäqñqä ätqäutä, qanä ikäkqe. Inğanı iqu qanä tkamä-tkamä äwätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä ämamäutä, iquaqutä hiqäva-imäkqä anä yäpä yängisa anä äpekuwi.

⁹ Qokä-apäkä eeqänänä iqua, iqu qanä äwätä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeqä mamäuqanği äqunjuwi.

¹⁰ E äqumbiyi, qu näqñqä tiinjä ekuwi. “Ämaqä tqü, hea ique-ique hiqäva-imäkqä anä hänaqä qeqätqä iu äpme, mbqänqä tääqä änatqämanätñqä iquvqä.” Itanğa qu, yäunüä ipu, “Tä änäänätiyä” tpu ipu, knüä kuapänä indqänminjuwi.

Pitä iqu kukñuä awi, hiqäva-imäkqä anä yäpä inğisa ätkqenqä

¹¹ Qu iinjä ipiyi, maqänä äpäpu, ‘Solomonä iqueqä anä mätävätinjqä’ ätminjuwä iqi ätimäupiyi, yukä quvqä iqu, Pitä iqueätä, Jonä iqueätä, hipa a äqätä tqäutangı äqunjuwi.

¹² Pitä iqu i iqanğa äqunäqe, “He Israitqä iquenyä, nätmätqä tä timäuqanğqenqä yäunüä ipu, hiñuä yänänäqñqä suñqä yaqänänäuä?” ätukqe.

“He knüä tiinjä maeyqä pa inä! ‘Ämaqä tqü qanä äwqäqe, iquaquvqä yänänäqñqä iutatä, suqä jänänänä imäkqä iutatä, imäkqinyqä.’ Oeyä!” ¹³ Ii tiinji. *Aprähämä iqueqä, Aisakä iqueqä, Jekopä iqueqä, neqä awäkaqä*

*Goti Hanjuwä Iqu,** Iqueqä Wäunjuä-wiyqä Jisasi Iqueni, yoqä naqä äyä äwikqe. Iqueni, he pizqä päsqä iquauä hipa iu vqanğuwänğanı, Pailoti iqu, Ique hiñuinä qunawatmätä iqanğa, he Ique tuwä äwiyäpu, Pailoti ique, ‘Ne Jisasi Iquenyqe, mänenqä iqiyä’ ätukuwiqä.

¹⁴ Ämaqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinyä äpme, suqä jänänjinä imäkqä-qu qäyä etanğqä-qe, he Iqueni tuwä äwiyäpu, ‘Ämaqä päsqä iqueni, hiñuinä qunawatiyä’ ätukuwiqä.

¹⁵ I etanği he Ämaqä, hänä-pmeqä mitimäuqä Iqueni, äpäsqanğuwänğa, Goti Hanjuwä Iqu Iqueni anğu ävauqumuatkqe. Ye, iinjä timäuqanği hiñuä äqunğueetanı, awä-tqä-qoyeyi.

¹⁶ Ye Ämaqä Iqueqä yoqenqä quuvqä eqiyänueä-qae, ga ämaqä, he hiñuä äqunäpu näqñqä equwä iqu, yänänäqñqä ätimäuqe, ii Qäqueqä yoqetanji. I etanği, iqu ängüä imänganği äqunänjuwi, ii Jisasi Iqu yeqä quuvqä heqiyqe yänänäqñqä yemäkqanğqä iutanjqä” ätukqe.

* 3:13 Anğumä Itmakqä 3:6

17 “Nqä nyämaqäüä, hesä heyaqä ämaqä naqä iquatä, he änyä maqñqä epu, Jisasi Ique ii iwimäkuwiñqe, nyi näqñqä enänä. 18 Injaqe Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä hinjuä-tqä iquau kñuä iqä vqanji, iqua ‘Kraisi ne ämineyqä atäunüä ikqä Iqu, hanjä-iqä meni qeqä’ ätäpu hinjuä ätmiñuwi. Ga Iqu, he Jisasi Ique päsqañgä hinjuinä eqänätä, Iqueqä kukñuä iinj, qäyunä äyä ätimäukqeqä. 19-20 Goti Hanjuwä Iqu hiqä suqä quvqe huätä maemäutñqä engañgutqe, hiqä kñui äkunmäknäpu, suqä quvqe ävquatämäupu, Iqu-tänjä qäqiqinyqä anji bpiyä. Injä iquwi, Naqä Iqu hiqä hapä pmeqä änyä-hänjä etapätä, Jisasi Kraisi hiqä ämeyätñqä ätekqä Iquenji, anju dowatänqiyä. 21 I etanji tänganji, Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä eeqänänji, anju änyä-hänjä imäkätqängañqä, Jisasi Iqu qäukuä haqä yätu pmetätñqe. Hea inğanqe, Goti Hanjuwä Iqu, hinjuä-tqä, Iqueqä wäunjuänqä ätekqä iqua, awä tññqä hinjuiqänä ätuanqeqä. 22 Hinjuiqänänji Mosisi iqu tii ätkqeqä.

‘Hiqä Goti Naqä Hanjuwä Iqu, heyaqä awiqisanjä hñque, hinjuä-tqä nyi enqä-panä-qu hiätñqä atäunjuä yäni qeqä. Inji iqueä kukñuä eeqänänji, he qänaknä iqäpñqä.’† 23 *‘Itanğa hinjuä-tqä iquenji, qätä mäwiyqä imipqe, qui imäknäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqetänji, anä mäpmeqä ipnuwiqä.’‡*

24 I etanji Samueli iquä, huizi iquatä, hinjuä ätqa äpminjuwä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui awä ätäpu, nätmatqä tängga tä ätimäuqenqä ätmiñuwiqä. 25 Kukñuä hinjuä-tqä iqua ätmiñuwitä, kukñuä Goti Hanjuwä Iqu hiqä hewukaunqä kukñuä quti ämäsäukqetä, emeqiyä. Kukñuä quti ämäsäutä, Aprähämä iquenji tii ätukqeqä. *‘Tqä taqä-tawäkatanji, qokä-apäkä qua täu pmapunwä eeqänänjä iquañji, Nyi ängüä iwimäkmni qeqä’* ätukqeqä. 26 Inji he hñqunä-hñqunä, suqä quvqä huätä vquatämäupñqä yätamakqä eyätä, ängüä emäkätñqä iunqä, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Wäunjuä-wiyqä Ique ävauqumuatäqetani, henyqä ganä ändowatkqeqä” ätukqeqä.

4

Qu Pitä iquesä, Jonä iquesä, kukñuä ämitkuwiñqä

1 Pitä iquä, Jonä iquätänji, qokä-apäkiu kukñuä yqänä tuätqätanjiyänğa, hiqäva-imäkkä iquatä, hiqäva-imäkkä anjuitanjä ämayukä-imanqä iquauqä naqä iquä, Satyusi iquatä äwimakuwi. 2 Inğanji iquaqi qokä-apäkiu näqñqä äväsinyä, “Jisasi Iqu ävaukqä-panä iinj, ämaqä ae

† 3:22 Kukñuä-suqä 18:15 ‡ 3:23 Kukñuä-suqä 18:19

äpäkönjuwä iqua-pqe anji i vaupnuwiqä” tquanjinyä äwipiwi, qu äwqä tnänä äwiŋgqe. ³ Iinjä ipu, Pitä iquesä, Jonä iquesä a äkiqätpiwi, mäptqä äwitŋqä qäqä etanji, hea awiŋganqä guä äkiqiyekuwi. ⁴ Iinjä etanji qokä-apäki, qu iquaqu awä tqanjinnyä qätä äwipiwi, kuapänäni, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. Qokä, quuvqä eqäka äpminjuwä iqua, eeqänäni 5,000.

⁵ Hea awiŋgani, Israitqä iquauqä ämiqä iquatä, ämaqä naqä iquatä, kukŋuä-suqenqä näqŋqä iquatä, Jerusälemä iu aquvä äqänjuwi. ⁶ Anasi hiqäwa-imäkqä naqä ique, Käyäpasi ique, Jonä ique, Aleksandä ique, Anasi iqueqä käyämaqä huizi iqua-pqe, anä äpmakuwi. ⁷ Pitä iquesä, Jonä iquesä, iquauqä hiŋuä iqi ämatqätepiwi, yatŋqä tii äwikuwi. “Qe wäunjuä huäqi imäkqiyi, yänänäqŋqe äkita pŋanji imäkqiyäwä? Tqueqä yoqeta imäkqiyäwä?” ätukuwi.

⁸⁻¹⁰ Inŋani Pitä iqu, Dŋä Äŋguä kuapänä muŋganji, tii ätukqe. “Israitqä iquau miqä iquendä, ämaqä naqä iquendä, ye suqä äŋguänänä, ämaqä yukä quvqä hŋque iwimäkquenqe, ‘Iqu äŋgui äänä imängutiyä’ tpu, näqŋqä mapŋqä etanjutqe, hesä, Israitqä eeqänänä iquatä, näqŋqä tiinjä hipŋqeqä. Jisasi Kraisi neqä ämineyqä, Nasäretqätanä Iqueä yoqeta, ämaqä yukä quvqä äŋguä imängqä tqu, heyaqä hiŋuä täqi äyä ätqäunä. Jisasi Iqueni, he äpäsäpu zä-huätati äuekuwi, Goti Hanjuwä Iqu anji ävauqumuatkqeqä” ätukqe. ¹¹ “Bukä iunji, tiinjä äqänänä.

*‘Anjä imäkqä iquenä, hikä “quvqeqä” ätäpu huätä ämamäukuwi, anjä quea enqä-pa, anjä yänänäqŋqä imäkqä iqueqä.’**

Hikä iqu, Jisasi Iqueqä. ¹² Ne anju inätmeqe, ämaqä hŋqu hmanjqä. Jisasi Iqunänjqä. Qua täunji, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hŋqeqä yoqe, mämänätqueqä enä, Jisasi Iqueqenänjqä” ätukqe.

¹³ Pitä iqutä, Jonä iqutä, zä miqä kukŋuä awä yänänäqŋqä tqanjinnyä qätä äwikuwä iqua, ämaqä iquaqu, näqŋqä mayŋqä mäwqä-quaqu äyä etanji äqumbiyi, kŋuä kuapä indqänäpu, näqŋqä tiinjä ämakuwi. “Hiŋuiqänäni, iquaqu Jisasi Iqutä anä äyä äpmaminjuwiqä.” ¹⁴ Ämaqä yukä quvqä äŋguä imängqä iqu, iquaqutä anä tqäutangä äqumbiyitani, qu kukŋuä matqä, qanyinä äpmakuwi.

¹⁵ Itanji qu iquaqui anä aquvä äqänäpu, kukŋuä iwäsäuwä iutanä yäpaqä mäŋgisa ändowatpiwi, kukŋuä tii ätŋguwi. ¹⁶ “Ämaqä tquaquinji, ne äänä imäkatuŋquäwä? Ämaqä mimäkqänäni imäkqanjinnyä, qokä-apäkä Jerusälemä

* 4:11 Apqä Bukä 118:22

pmeqä eeqänä näqñqä ae eqäüä. Iñqe, ne ze, änä maeqä yanqunä. ¹⁷ Iñä etanji qokä-apäkä huizi iqua, qätä mäwiyqä ipñqä diñqe, ne iquaquini, ‘Qe yoqä iqueni, ämaqä hñquau-pqe awä mätquä panyinyä-qe’ yänänäqñqä tuatunqeqä” ätñguwi. ¹⁸ E ätmbiyi, qu iquaqui tääqä ätuätumepu, qokä-apäkä iuni, Jisasi Iqueqä yoqe ätuäsinyä näqñqä mämotqeqä iynqä, pmua imäkkui.

¹⁹ Inğanji Pitä iqutä, Jonä iqutä, iquauqä kukñui kimanji, tiñjä ätukiyi. “Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqini, suqä jänäñi äkikä? Hiqä-hiuä iwäsäupiyä! Ye qänaknäñi, heyaqä kukñuiu yenqätanä, ä Goti Hanjuwä Iqueqeu yenqätanä? ²⁰ Suqä qäyunäñi, tiñjqä. Ye kukñuä awä mätquä pa, miqä yenyqueä. Nätmatqä eeqänäñi, ye hiñuä äqunäta qätä äwiyätqänjuenqe, kukñuä awä tenyqueä” ätukiyi.

²¹⁻²² Ämaqä änä mimäqänänjä iuta äñguä imänggä iqu, iqueqä quväukui 40 ae ämäwqätäukqe. Iñiñqe, qokä-apäkä eeqänänjä iqua, Goti Hanjuwä Iqu imäqanngqenqä, Iqueä yoqe haqeqä mamäuqanğä, ämaqä naqä iqua, iquaqui quvqä imäkpñqe, änä maeqä ikqe. Inji qu iquaquini, kukñuä yänänäqñqä dinä ätupiysi, qe ävquatäwatkuwi.

Qu pemä ipu, kukñuä awä yänänäqñqä tññqä tääqä ätukuwiñqä

²³ I ävquatäwatqanğuwänğä, iquaqu quvämaqä iquaunqä anğumä äwiyi, kukñuä hiqäva-imäqä naqä iquatä, Israitqä iquau miqä iquatä, kukñuä ätukuwiñqä awä ätukiyi. ²⁴ I tqanğinyä äwipiysi, äwqä naqä-hñqunä imbu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tiñjä ätukuwi. “Naqä Iquki, Si qäukuitä, quaetä, eqä-huänitä, itanğä nätmatqä eeqänänjä iu äwiñqä-pqe, imäkkñiqä. ²⁵ Hiñuiqänäñi, Si Dñä Äñguä Ique tqanğnä, Iqu neqä awiqu Dewiti, Saqä wäñuä-kiyqä ique tqanği, iqu tuwanuä tiñ ätätä äqäkqe.

‘Qokä-apäki, qua eeqänänjä iuni, äwqä tnänjä sunqä imäqäüä? Huiwä huitanä-huitanä änyänjuwä iqua, suqä quvqä imäkpñqä, kukñuä hiñginäwa sunqä tqäüä?’

²⁶ Ämaqä anjä-himqä eeqänänjä iu miqä iquatä, quwqä ämaqä naqä huiziquatä, mäkänğqä näwe imäkmbu, Goti Naqä Iquesä, Kraisi ämaqeu mitñqä ätekqä iquesä, mändi äkittqäpñqä, aqvä äqänğäüä’ äqänänä.†

²⁷ Tiñji, naqä-qakuiqä. Jisasi, Tqä Wäñuä-kiyqä Ique, äkittqiyepñqä diñqe, Heroti iqutä, Pondisi Pailoti iqutä, Israitqä iquatä, ämaqä Israitqä qäyä hitanği huizi iquatä,

anä-himqä täu aquvä äqänquwiqä. ²⁸ Qu iinjä imäkkuwi, Si Tqä yänänäqñqä dutatänä, Tqä äkiñqä dutatänä, hiñuiqänä ätkñä-pa, qänaknä ipu imäkkuwiqä. ²⁹ Naqä Iqukiyä, qu kukñuä zä inemäkpñqä änatquwiñqä kñuä indqänyä! Itanğa Tqä wäunjuä-kiyqä iqu-ne, Tqä kukñui awä qäyunä tuatunquä diñqe, yänänäqñqä inemäkiyä. ³⁰ Iyää, Si ämaqä täñä-yaqä iquau, a äwqätätnä, äñguä iwimäkiyä. Jisasi, Tqä wäunjuä-kiyqä Iqueqä yoqeta, ämaqä mimäqñänänjä huitañä-huitañi, imäkiyä” ätukuwi.

³¹ Qu tääqä qäpu tquanğuwänğa, anä qu äpmamiñuwä iqu, yäunjuä-yäunjuä qe ikqe. Inğanji qu eeqänänji, Dñä Äñguä Iqu kuapänä muñğanji, zä miqä ipu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, awä yänänäqñqä ätukuwi.

Qu eeqänänjä hñqunä-hñqunäñi, yätamäqkä änyminiñuwinqä

³² Qokä-apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäkuwä iqua, qu qeqä-quuvqä naqä-hñqunä imbu äpmamiñuwi. Qu nätmätqä eeqänänjä iñqe, “Nqänänjçä” matqä ipu, eeqänänji quvaqä awä iqi äwämiñqe. ³³ Itanğa ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, yänänäqñqä-tänjä epu, Naqä Jisasi Iqu äpäkonätä, anğu ävaukqenqä, kukñuä awä ätumiñuwi. Iinj Goti Hanjuwä Iqu iquauñqä äwinyätä, äñguä iwimäkmiñqe. ³⁴⁻³⁵ Ii tiinji. Ämaqä quatänjä, anä-tänjä iquatä, ämaqä mbqä ipñqä imäkäpu, iuta mbqä ämepu, ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau äwimiñuwi. Iqua iwäsäupu, ämaqä äwa iqanğuwä iquau vätkätanğuwä iutanji, quvaqä awä iqisanjä hñqu, nätmätqänqä äwa miqä imiñqe.

³⁶ Inğanji ämaqä hñqu äpmamiñqe, iqueqä yoqe Josepä ique. Iqu hueqä-himqä Lipai iutanjä-qu etanği, känai, Saplusi, qua eqä-pñä awä iqi äwiñqä iu ämikqe. Itanğa ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, Josepä iqueqä yoqä huizi, “Banäpasiuä” änyuätmiñuwi. Ii tiinji. “Ämaqe yänänäqñqä iwimäqä iqueqä.” ³⁷ Iqu iqueqä qua hui, ämaqä mbqä ipñqä imäkätä, iuta mbqä ämetä, äma äpätä, kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau äwikqe.

5

Anänasi iquätä, Sapiraisä, suqä qäyunä mimäqkä ikiyiñqä

¹ Ämaqä hñqutä, iqueqä apäkisä äpmamiñiyi. Iyaquiyqä yoqe, Anänasi iquätä, Sapiraisänji. Iqu iqueqä qua hui, ämaqä mbqä ipñqä imäkätä, mbqä ämakqe. ² Iyaquiyqä äwiñqä iutanji, iqu mbqä iinj, hui kiqä-kiuänqä pñqä etä,

itanğa hui äma äpätä, ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquau äwikqe.

³ Iqu iinjä imäkqanğa, Pitä iqu tii ätukqe. “Anänasi iquki, iinjä änäänqäwä? Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqu ikimäkqanği, tqä quaqnqä mbqä ämenji, hui zä etnä, Dnjä Änguä Iquenji sunqä quanğä ätunyä?” ätukqe. ⁴ “Si quae mbqänqä mimäkqänğanji, ii tqänänjä eänqeqä. Itanğa mbqänqä imäkätnä mbqä ämenänğanji, mbqe tqä-täuä ämitqänjä-qae, tqä äkinqä iunä imäktnä. Si knuä quvqä indqänänji, äänä etanği? Inji si suqä quanği, ämaqä iqune minetqueqä inyä, Goti Hanjuwä Ique itquenyä” ätukqe.

⁵ Inğanji Anänasi iqu kuknuä ii qätä äwiyäqe, qua iqi äpäknäqe, pizqä qe äpäkonğqe. Itanğa ämaqä nätmatqä tä timäuqanğqenqä qätä äwipiyä iqua, qu eeqänänjä zä ikuwi. ⁶ Hiknjä iqua pämä ätqäumä äppiwi, iqueqä huiwi yuä huäqä äutäpu, yäpaqä mänğisa äma äwäpu, qua äptekuwi.

⁷ Hmbu ti äpmapiwi, Anänasi iqueqä apäki nätmatqä iinjä timäuqanğqenqä maqnqä eä, anjä yäpä inğisa qe äpekqe. ⁸ Ii äpeyqanğa, Pitä iqu yatnqä tiinjä äwikqe. “Si diyä. Qeeqä quaqnqä mbqä ämeqiyi, tä qesanä?”

Ii kimanji, “Auqä! Ii qeyqä” ätukqe.

⁹ Ii e tqanğa, Pitä iqu tii ätukqe. “Qe knuä naqä-hnqunä indqänäsinyä, Dnjä Änguä Iquenji sunqä yamwiqä vqinyqä?” E ätuäqetanji, “Qätä nyiyä! Ämaqä tqä qokique qua äptequwä iqua äpäpu, anjä hänaqä iqi äyä ätqäunäuä. Iqua si-pqe inä äkma upunqeqä” ätukqe.

¹⁰ I tqanğanä, ii Pitä iqueqä yukä-tänjä iqi äpäknäqe, pizqä qe äpäkonğqe. Hiknjä iqua äppiwi, pizqä witanği äqumbiyi, yäpaqä mänğisa äma äwäpu, qokique äptepiyä iqi, äptekuwi. ¹¹ Inğanji qokä-apäkä quuvqä heqiyqä iquatä, ämaqä suqä e timäuqanğqenqä qätä äwipiyä iquatä, zä kiinjä ikuwi.

Qu wäunjuä ämaqä mimäkqänänjä huitanjä-huitanji, kuapanä imäkminjuwinqä

¹² Ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, wäunjuä ämaqä mimäkqänänjä huitanjä-huitanjä, qokä-apäkä iuqä awä iqi imäkminjuwi. Ämaqä quuvqä eqäkuwä iqua, äwqä naqä-hnqunä änyäpu, Solomonä iqueqä anjä mätävätinjä iqi, aquvä äqänäqisminjuwi. ¹³ Ämaqä huizi, qutä aquvä anä maqnqä ipiyä iqua, quwqä yoqe haqeqä ävauqumuatäpiyä-qe, zä winğanği, anä mäpmeqä iminjuwi. ¹⁴ Inji qokä-apäkä kuapanänji, Naqä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu,

Iqueqä ämaqä iquau äwimepu anä äpmamiñuwi. ¹⁵ Iinjä timäuqanḡqenqä, qu ämaqä täñä-yaqä iquauñi, iquauqä anjuta, yquvanju yäpaqänḡgisa äma äpäpu, hänaqä iqi äwätemiñuwi. Ii imiñuwi, ii Pitä iqu ämawqätäutäqänḡgani, iqueqä ktqe, ämaqä yaqä iquau ktqä ämuämä mäwqätäuqanḡguti, anḡguä imämbñqä diñqeyi. ¹⁶ Ämaqä anä-himqä Jerusälemä-tänjä qäqiqi pmeqe, qu-pqe aquvä äqänäpu, ämaqä täñä-yaqä-tänjä iquautä, dnä quvqä-tänjä iquautä ätuma äpminiñuwi. Inḡanji ämaqä injä eeqänänjä iqua, anḡguä imänḡguwi.

Enätqä hñqu, guä pmetanḡuwä iquau, yäpaqänḡgisa ätuma äukqenqä

¹⁷ Hiqäva-imäkqä naqä iqutänä, iqutä näueqä imäknminiñuwä iquatänä, äwqä quvqä äwiñḡqe. Iqua Satyusitanä iquayi. ¹⁸ Iqua äwqä quvqä wiñḡanḡa, ämaqä kukñuä awä tuäkiqänḡqä ändowatkqä iquauñi, ämaqe uqä hiñuä iqi a äkiqätäpu, guä äpmuatekuwi.

¹⁹ Heatqä iqueni, Naqä Iqueqä enätqä hñqu äpäqe, guä pmuateqä anjuñi qñqanä äwuteyäqe, iquauñi yäpaqänḡgisa ätuma äpätä, tiñjä ätukqe. ²⁰ “He äwäpu, hiqäva-imäkqä anä ququawä iu ätqäupu, qokä-apäkä iuñi häñä-pmeqä änyä-hänñiqä awä eeqänä tupiyä” ätukqe. ²¹ Iqua qätä e äwipiyyi, zijuä matqänḡga, hiqäva-imäkqä anä duñqä äupiyyi, ämaqe nänqñqä wipñqä ipäqäkuwi.

Inḡanji hiqäva-imäkqä naqä iqutä, iqueqä näueqä iquatä, aquvä äqämbiyyi, Israitqä iquau miqä naqä eeqänänjä iquau, tääqä qe ätuätumakuwi. Aquvä äqämbiyyi, ämayukä-imanqä hui, kukñuä awä tuäkiqänḡqä ändowatkqä iquau ätuma ppñqä, guä pmeqä anä duñqä qe ändowatkuwi. ²² Iqi ätimäupiyyi, ämaqä kukñuä awä tuäkiqänḡqä ändowatkqä iqua, mäpmetanḡä äqunḡguwi. ²³ E äqumbiyyi, anḡgu äupiyyi, “Ne anä qñqanji, yänänäqñqä yqänä hinätanḡi äqunänḡunä” ätukuwi. “Itanḡa ämaqä guä pmuateqä anä iu miqä iqua, anä qñqanä eeqänänjä iuñi, hiñuä äqumbu tqäutanḡä äqunänḡunä. Inäqe ne qñqanä äutäuquque, ämaqä anä yäpä yänḡgisani mäpmetanḡä äqunänḡunä” ätukuwi.

²⁴ Hiqäva-imäkqä anjutanä ämayukä-imanqä iquauqä naqä iqutä, hiqäva-imäkqä naqä iquatänä, kukñuä ii qätä äwipiyyi, qu kñuä kuapanä indqänäpu, “Squä timäutñqäwä?” ätñguwi.

²⁵ Inḡanji ämaqä hñqu äwimeqe, tii ätukqe. “He qätä nyipiyyä! Ämaqä he guä äpmuatequwä iqua, tänḡanji qu hiqäva-imäkqä anä ququawä iu ätqäupu, qokä-apäkä iu

näqñqä ävätqāñäüä” ätukqe. ²⁶ I tquanğa, ämayukä-imanğä iquauğä nağä iquä, iqueğä ämaqä iquatä äwäpu, ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauñi, qeiqinyä ätuma äpkuwi. Qokä-apäkä iqua hikä ämepu, pizqä puäsqä diñqä zä wiñganği, iqua iquauñi, quvqä hui miwimäkqä da, qanyä ätuma äpkuwi.

Kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, pemä ipu, kukñuä ätukuwiñqä

²⁷ Iquau ätuma äppiwi, Israitqä iquau miğä nağä eeqänänjä iquauä hiñuä iqi äkitqätekuwi. Itañi hiqäva-imäkqä nağä iqu, iquau tiñjä qe ätukqe. ²⁸ “He ämaqeñi, Ämaqä iñjä Iqueğä yoqe ätuäpu, näqñqä mäwqä ipñqe, ne pmua emäkqueğä. Inäqe he näqñqä yqänä vätkätanğä, ämaqä Jerusälemä pmeğä eeqänänji, heyağä kukñui qätä ae eyquwiğä. Ne Ämaqä Ique pizqä äpäkkquenqe, he qanğä hiñgi änanyuätquwiğä” ätukqe.

²⁹ Iqu iñjä tquanğa, Pitä iquä, ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä huizi iquatä, kukñuä ki-mañi, tiñjä ätukuwi. “Goti Hanjuwä Iqueğä kukñuitä, ämaqeüqä kukñuitä, asänänjä maeğä eqanğanji, iñi ne Goti Iquegenä qänaknä yanqunä. ³⁰ He Jisasi Iquenji, zä-huätatä äuepu, pizqä päsqanğuwänğa, atqä-awäkauğä Goti Hanjuwä Iqu, Ique anğumä äyä ävauqumuatkqeğä. ³¹ Iquenji, Goti Hanjuwä Iqu ätuma äyätä, Iqueğä hipa ämuangisa, äyä äpmuatekqeğä. Inji Iqu neyağä hänağä Ämänätqueğä-qu eä, anğumä Inätmeğä-qu eä, äpmakqeğä. Ga e äpmeqetanji, Israitqä iqune, neğä kñui äkunmäknatunğä yätamäkqä äneyätä, neğä suğä quvqä huätä mänatnämäuquätñqä diñqeyi. ³² Ne nätkmatqä iñjä timäuqanği äqunani, awä ätätunqueğä. Itanğa Dñä Äñguä Iqu-pqe awä inä ätätqänä. Dñä Äñguä Iquenji, Goti Hanjuwä Iqu, qokä-apäkä qätä äwiyäpu, qänaknä itqänuwä iquauñi, ae ävqeğä” ätukuwi.

³³ Ämaqä miğä iqua kukñuä tä qätä äwipiwi, quwqä äwqe tnänjä wiñganği, iquauñi pizqä päkpnğä äwiñgqe. ³⁴ Iñjä ipiyitanji, ämaqä miğä hñqu pämä ätqäukqe. Iqueğä yoqe, Gämeliyoli ique. Iqu Parisi iutanğä-qu eä, ämaqeü kukñuä-suqenğä ämotqueğä ique. Iqueğä yoqe, qokä-apäki ävauqumuatmiñuwi. Iqu pämä ätqäuqe, “Ämaqä tquauñi, yäpağä mäñgisa wänğäpu pmapñqä ätuma upiyä” ätukqe. ³⁵ Qu yäpağä mäñgisa ae äwqanğuwänğa, Gämeliyoli iqu, ämaqä miğä huiziquau tii ätukqe. “Israitqä iquenyä, he ämaqä iñjä iquau

quvqä iwimäkpnqä enğanğutqe, kñuä änggüänä ganä indqämbiyä. ³⁶ Quväukuä kuapänä mäpäwqängga, Teutasi iqu ätimäuqe, ‘Nyi ämaqä naqä, yoqä-tänjunjqä’ tquanğa, ämaqä 400, iquenyqä qänaknä ikuwiqä. Qua miqä iqua, ique pizqä äpäsäpu, ga iquenyqä qänaknä imiñuwä iquauñi, äpäsändqiyäwqatqanğuwängga, iquauqä wäunui qui imäkñgqeqä. ³⁷ Iiñä ätimäukqeunji, gapmanqä iqua ämaqeüqä yoqä meğanğuwänggañi, Jutasi Galilisanä iqu ätimäuqe, ämaqä hñqua qua miqä iquatä mäkä humbnqä äwqä äwivauqumuatkqe. Iquenä-pqe, qu pizqä äpäsäpu, ga iquenyqä qänaknä imiñuwä iquauñi, äpäsändqiyäwqatkuwi. ³⁸ Tänggañi nyi he etqänä. He ämaqä tquauñi, nätmatqä hui miwimäkqä ipu, hiñuinä qumbiyä. Ii tiinjqä. Ne maqñqe. Wäunjuä tä, iquauqä kñuä indqänqä duta timäuquti, ä Goti Hanjuwä Iqueqä duta timäuqutiya? Qu quwqä kñuä indqänqä duta imäkqanğpqe, qui imäknänqiyä. ³⁹ Iiñä etanji, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä-kiuä imäkqanğutqe, he a änä makiqätqä ipñqäuä. Iiñi, he Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä enqäpanä epñqäuä” ätukqe.

Inğanji, naqä iqua, Gämeliyoli iqueä mañi qänaknä ipu, tiinjä ikuwi. ⁴⁰ Qu ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquau täaqä ätuätumapiyi, ämaqä hñqua, iquau jävqä päkpnqä ätukuwi. E imäkpiyitanji, qu iquauñi, Jisasi Iqueä yoqe anğ matqä ipñqä pmua imäkäpu, hiñuinä äqunäwatkuwi. ⁴¹ Inğanji ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, ämaqä miqä iquau ävämañi, aquvänä ipu yäpaqä mängisa äpäukuwi. Goti Hanjuwä Iqu, iqua Jisasi Iqueqä yoqä duta womba mapñqä, hiñuinä äqunğqenqä aquvänä ikuwi.

⁴² Itanji hiunji ique-ique, qu hiqäva-imäkqä anjutä, ämaqä hñquauqä anjutä, näqñqä äväkämiñuwi. Qu mäwquatämäuqä ipu, kukñuä änggüä we-hunqä-tänji, awä tiinjä ätumiñuwi. “Kraisni ne mineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqu, Jisasi Iqu Qäqueqä.”

6

Iqua, yätamäkqä vqä 7 iquau, atäunjuä ikuwiñqä

¹ Inğanji ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iqua, kuapänä timäutqätanğuwänggañi, ämaqä kinjä nämđanjä, Grikä iquauqä anjä-kukñuä tqä iqua, ämaqä Israitqä iquauqä anjä-kukñuä tqä iquau, äkasuwä tiinjä ätukuwi. “Hiunji ique-iqueni, he qokä-apäkä buayänqä äwa iqanğuwä iquau, yätamäkqä äväpiyänğgañi, nesanjä apäqñqä iuaunji, mäwqä itqänäuä” ätukuwi. ² Inğanji

ämaqä, Jisasi Iqu kuknjuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, quuvqä heqiyqä eeqänänjä iquau tääqä ätuätumapiyi, tiinjä ätukuwi. “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, hiñuinä äqunätanä buayinä iwäsäumitatque, ü äñguä hmanjqä. ³ Inji, tatqä-guäka iquenä, hiyaqä awä iqinjä ämaqä suqä äñguänänjä iqä 7 iquau atäunjuä ipiyä! Qu yoqä äñguänä äqombu, Dñä Äñguä Iqu iquau kuapänä munätanji epu, ä näqñqä äñguä kuapä-tänjä iquauñi, atäunjuä ipiyä. Inji ämaqä iqua, buayä iwäsäuqäpñqäuä. ⁴ Inäqe ne neqä-neuäñi, hea ique-ique Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuätanä, qokä-apäkä iquau, Iqueqä kukñui awä tqauñqunä” ätukuwi.

⁵ Qu e tquanjuwinqe, qokä-apäkä eeqänänji kiinjä qe äwiñqce. Inji qu Stipenä iqu, quuvqä heqiyqä yänänäqñqä-tänjä-qu eä, Dñä Äñguä Iqu kuapänä ämunätanqqä ique, atäunjuä ikuwi. Iqutänji, qu Pilipä ique, Plokolusi ique, Nikanolä ique, Timonä ique, Pamnasi ique, Nikolasi ique, iquau atäunjuä ikuwi. Nikolasi iqu Andiyokätanjä eä, Israitqä iquautanjä hma etanqqä-qe, Goti Hanjuwä Ique qänaknä iqä-qu qänğanä ätimäukqe. ⁶ Qu iquau atäunjuä ipiyi, kuknjuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauqä hiñuä iqi ätqätekuwi. Inğanji ämaqä kuknjuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, qu wäunjuä tä imäkñqä ätepu, hipa haqeqi äwiyäpu, Naqä Iquenyqä tääqä ätkuwi.

⁷ Inğanji Goti Hanjuwä Iqueuä kukñui, im-imä äukqe. Itanji Jerusälemä iñji, qokä-apäkä quuvqä heqiyqä iqua, kuapänä ätimäukuwi. Hiqäva-imäkqä iquautanjä kuapänänjä-pqe, quuvqä eqiyäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuinjqä qänaknä ikuwi.

Qu Stipenä ique a äkiqätäpu, kuknjuä ämitkuwinjqä

⁸ Goti Hanjuwä Iqu Stipenä iqueni, äñguä iwimäkätä yänänäqñqä vqanji, iqu wäunjuä ämaqä mimäkqänänjä huitanjä-huitanjä di, qokä-apäkä awä iqisa imäkminqe. ⁹ Inğanji ämaqä hñqua, Stipenä iqutänji, kuknjuä mäkä enqä-pa äunminjuwi. Ämaqä iñji, Israitqä iquauqä anjä aquväqñqä hñquesanjä iquae. Anjä iquenqe, “ämaqä qänğanä wäunjuä hiñginä äwiminjuwä iquauqä anjä aquväqñqeqä” ätminjuwi. Anjä iqueni, ämaqä anjä-himqä Sairinisanjä iquatä, anjä-himqä Aleksandiyatanjä iquatä, itanqa qua naqä Silisiyatanjä iquatä, qua naqä Eesiyatanjä iquatä äpaquminjuwi. ¹⁰ Kuknjuä mäkä i hunğanjuwä-qe, Stipenä iqueni Dñä Äñguä Iqu näqñqä äñguänänji vqanji, qu iqueuä kukñui mäñdi makittqiyqä iminjuwi. ¹¹ Inğanji iqua, ämaqä hñquau-mända kuknjuä zä tqanqä,

iqua kuknuä quangi, “Ne Stipenä iqu, Mosisi iquenyqätä, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, kuknuä quvqä tätqätangi äwiyänunä” ätukuwi.

¹² Inganji ämaqä, Stipenä iqutä äkasuwä ätnguwä iqua, qu ämaqeucätä, ämaqä naqä iquauqätä, kuknuä-suqenqä näqngä iquauqätä, äwqe, äwivauqumuatkuwi. Inji qu äupiwi, Stipenä ique a äkiqätäpu, ämaqä miqä naqä eeqänänä iquauqä ätuma äukuwi. ¹³⁻¹⁴ Iqi ätimäupiwi, qu ämaqä quangä-tqä hui ätuma pqanguwänga, qu Stipenä iquenyqä tiinjä ätukuwi. “Ämaqä tqu, tiinjä tqangi äwiyänunä. ‘Ämaqä Jisasi Nasäretqätanjä Iqu, anjä tqenji qui imäkätä, suqä Mosisi iqu hinjuqänä änatapkqeunji, hui-mända iwäsäuniqeqä.’ Iqu iinjä ätqä äpätnqe, hiqäva-imäqqä anjuqätä, neqä kuknuä-suqenqätä, kuknuä quvqä ätätnqeqä” ätukuwi. ¹⁵ I tqanguwänga, ämaqä iqi äpmapiyä iqua, qu eeqänänji, Stipenä ique hinjuä yänänäqngä äqunäpiwi, iqueqä hipenjuä iunji, enätqä hñqueqä hipenjuä enqä-pa äqunjuwi.

7

Stipenä iqu, ique kuknuä ämitkuwä iquau, kima ätukqenqä

¹ Inganji hiqäva-imäqqä naqä iqu, Stipenä ique yatnqä tii äwikqe. “Ii naqä-qakuätanä, quangätanä?”

²⁻³ Iqu e tquanga, Stipenä iqu, “Tatqä-guäkendä apiqukuendä, qätä nyipiyä” ätukqe. “Neyaqä awiqu Aprähämä iqu, anjä-himqä Harenä iunqä mäwqä, qua Mesäpotemiya iu yqänä pmetanga, Goti We-hunqä Kuapätänjä Iqu, ique äwimetä, ‘Si tqä qua täutä, tqä näueqä täutä ävämetnä, qua Nyi ämäktquamqä dunqä uvä’ ätukqeqä.

⁴ Inganji Aprähämä iqu, Kaländiya iquauqä qua iu ävämanji, iqu äwätä anjä-himqä Harenä iu äpmakqeqä. Iqisanji, iqueqä kaniqu äpäkonqanga, Goti Hanjuwä Iqu ique qua he äpmeñuwä täunqä ändowatkqeqä. ⁵ Iqu täqi timäuqanga, qua näweqä metnqe, Goti Hanjuwä Iqu qua hui mäwqä itä, ‘Qänakndanji Nyi qua tä tqätä, tqä taqä-tawäkauqätä hetapmñinqeqä,’ ätukqeqä. Goti Hanjuwä Iqu, Aprähämä iqu ymeqä maeqä pmetanga, kuknuä iinji, inga ätukqeqä.

⁶ Itanga iqueni, tiinjä-pqä inä ätukqeqä. ‘Tqä taqä-tawäka epqä iqua, qu äwäpu, qua ämaqä hñquauä-tänjä iqi pmapnuwiqä. Ämaqä iqinjä iqua, iquauñi, quwqä wäunjuä-wiyqä hinginqä-qua pmapnqä iwimäkäpu, quvqä itqueqäpnuwiqä. Inyänä wimetqätanguti, quväukuä 400 e pmetpnuwiqä. ⁷ Qänakndanji ämaqä suqä quvqä e itquamipqä iquauñi, Nyi hanjä-iqä wimniqeqä. Inganji tqä

taqä-tawäka iqua, qua iunji ävämapiyi, täqinqä äpäpu, Nyaqä yoqe, haqeqä ämamäupu, pmapnuwiqä' ätukqeqä. ⁸ Iinjä ätuäqetani, tiinjä ätukqeqä. 'Nyi kuknuä ätätmä eqäqä tä, i witäniñqä, Nyi si suqä huiwä häuä ktäuqe ktapmçänä.' Aprähamä iqu näqñqä injä ämeqe, apäki Aisakä ique ämikqeunji, hiunji 8 päwqanğa, ymeqä iqueqä huiwi häuä äktäukqeqä. Inji Aisakä iqu, Jekopä iquenji asänä imäkkqeqä. Itani Jekopä iqu neyaqä awäka 12 iquauñi, asänä imäkkqeqä.

⁹⁻¹⁰ Jekopä iqueqä ymeqä iqua, qu kängua Josepä iquenyqä wiunqä ipu, ique, ämaqä huiziquau, mbqä mapñqä vqanğuwänğa, iqu Isipä iunji, wäunuä-wiyqä hiñginqä-qu äpmamiñqeqä. Inğanji Goti Hanjuwä Iqu, iquä anä äpme, hanä-iqä eeqänänji huätä ämatnämäutä, yätamäqä äwimiñqeqä. Iqu ique näqñqä äñğuanänji vqanği, ämiqä naqä Isipä iutanä iqu, iquenyqä wiñganği, ique atäunuä äwikqeqä. Iqu Isipä iu ämaqä naqä äpmetä, ämiqä naqä iqueqä nätmatqä eeqänänğä anä iunğä-pqe, ämimiñqeqä.

¹¹ Qänakndanji qua eeqänänğä Isipä iunjitä, Kenanä-pqä iunjitä, buayä dä naqänänğä timäuqanği, ämaqä-pqe hanä-iqä naqä meqanğuwänğa, neyaqä atqä-awäka-pqe, buayä mämoqumueqä imiñjuwiqä. ¹² Inğanji Jekopä iqu, 'Kuä-witqä Isipä du äwinä' tqanğä äwiyäqe, iqu neyaqä awäkaunji, Isipä iunqe kiñganänji ändowatkqeqä. ¹³ Qu anğunji Isipä iunqä uwqanğuwänğanji, Josepä iqu qutaqaunji, 'Nyi Josepä iquñqä' ätukqeqä. Ämaqä miqä naqä iqu, Josepä iqueqä kanmqätä, kutaqä-känğüakaunqätänji, inğanä näqñqä ekqeqä. ¹⁴ Inğanji Josepä iqu, kaniquenyqä kuknuä ändowatätä, iqu iqueqä ämaqä iquatä, Isipä iu anä pmapñqä itumakqe. Qokä-apäkä eeqänänji, 75 äwokuwiqä. ¹⁵ Inğanji Jekopä iqu, Isipänğä e äquveqäkqe, qänakndanji äpäkonğqeqä. Itanğa neyaqä awiqukua-pqe, inä äpäkonğuwiqä. ¹⁶ Iquauqä huiwi, anğä-himqä Sekemänğä anğua äma äpäpu, qua äptekuwiqä. Ämaqä qua ptñqä Sekemä iunji, hiñjuqänänji Aprähamä iqu, Hamo iqueqä ymeqä iquau mbqä ikqeqä.

¹⁷ Nätmatqä tä, Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä ique qanğinğa ätukqä-pa timäutñqä itqätanğa, Isipä iunji, ämaqä Israitqä iqua kuapanä eqiyämanğuwiqä. ¹⁸ Inğanji, ämiqä naqä, Josepä iquenyqä maqñqä hñqu, Isipä iu äpmakqeqä. ¹⁹ Iqu neyaqä atqä-awäkau qanğä enqäpanä imäkätä, suqä quvqä itquetä, yänänäqñqä tqanği, iqua ymeqä dänğä iquauñi, yäpaqä mäñğisa äpäkombñqä ämatnämäumiñjuwiqä.

²⁰ Hea ingani, Mosisi iqueqä kânai, ique ämikqeqä. Goti Hanjuwä Iqu, ‘ymeqä tqü änguiqä’ kjuä äwikqeqä. Qu iqueni, qanüä hñquaqui-hñque päwqanqanqä, kaniqueqä anä iuni, änguänänä ämiminjuwiqä. ²¹ Qänakni, qu yäpaqänqisa matnämäuqanquwänqä, ämiqä naqä iqueqä meqi ämetä, iqueni iyyqä ymeqä enqä-pa ämiminqeqä. ²² Isipä pmeqä iqua, iquauä näqñqä eeqänäni ique ämotqueqanquwänqä, iqu naqä-qu eätä, kukjuä änguänänä tqä-qu eätä, wäunüä yänänäqñqä imäkqä-qu ekqeqä.

²³ Iqueqä quväukui 40 ae äpäwqanqani, iqu, iqueqä käyämaqä Israitqä iquauqä kjuä indqänätä, hinüä qunätñqä äukqeqä. ²⁴ Iqu äwäqe, ämaqä Isipätanä hñqu, Israitqä hñque quvqä itquetqätanqi äqunäqe, Israitqä ique yätamakqä ävätä, Isipä pmeqä ique quvqä kima ävätä, pizqä äpäkkqeqä. ²⁵ Iqu e imäkätäqanqani, kjuä tiinjä äwiminqeqä. ‘Israitqä iqua nyinyqe, näqñqä tiinjä mapñqäuä. “Goti Hanjuwä Iqu Mosisi iquesa, ne änewewqatänqiyä.”’ Inäqe qu iñqe, maqñqä eminjuwiqä. ²⁶ Hiunji awinqani, iqu Israitqä hñquaqu mäkä hunätqätanqinyä äqunäqe, iquaqu äwqä naqä-hñqunä nyiynqä itamakätñqä äwinyätä, ‘Äi, sunqä mäkä hunätqäninyqä? Qenquengiyqä’ ätukqeqä. ²⁷ I tquanqä, huizique quvqä itquaminqä iqu, Mosisi ique ävqutäwqatätä, ‘Si, ne ämineyätnä, jänä inemäktñqenqe, tqü äktqäwä? ²⁸ Huäqini si ämaqä Isipä pmeqä ique äpäknä-pa, tängani nyi-pqe pizqä bäktñqätanä?’ ätukqeqä. ²⁹ Ii tquanqenqe, Mosisi iqu Isipä äväma, qua Mitiyanänqä zä äwäqe, qua huitanä-qu eä, iqi äpmaminqeqä. Iqu iqi äpme, ymeqä qokä hñquaqu eämakqeqä.

³⁰ Inqani quväukuä 40 ae äpäwqanqä, enätqä hñqu, Mosisi ique wimetñqä äquvepätä, anä avqñqä imä, qo-qonä Sänai iuni, zä wänqä hmbiyqä äpa iuta, tä hänaqä sätqätanqä yäpä ingisa äpmakqeqä. ³¹ Mosisi iqu hinüä iinjä äqunäqe, kjuä kuapanä indqänqeqä. Iqu hinüä änguänä qunmätä qäqiqi päwqanqä, Goti Hanjuwä Naqä Iqu, iqueni tiinjä ätukqeqä. ³² ‘Nyi tqä tawäka, Aprähamä iqueqä, Aisakä iqueqä, ä Jekopä iqueqä, Goti Hanjuwä Iqunqä.’ I tquanqä, Mosisi iqu yäunüä-yäunüä itä, hinüä qunqänqä zä äwinqeqä.

³³ Iqu i imäkqanqä, Naqä Iqu tii ätukqeqä. ‘Qua si pämä ätqäunini, ii Nqeqä. Iñinqe, si tqä yukä ämuasmäni huätä hiquveyä. ³⁴ Nyaqä ämaqä iqua, Isipä iuni, hanä-iqä ämepu tääqä dqanquwi, Nyi hinüä äqunätmä, qätä ae

äwiyänänä. Iinjä etanġi, Nyi, Isipä pmeqä iquauqä hipa iuta, anġu itmamqä äpqnä. Tänganġi si Isipänqä anġu utnqä äkndowatqnä,' ätukqeqä.

³⁵ Mosisi iqueni, Israitqä iqua kinganäni hngisanä itquepu, 'Si ne ämineyätinä jänä inemäktñqenqe, tqü äktqäwä?' ätukuwä-qenä-qe, Goti Hanjuwä Iqu iqueni, iquau ämitä, anġumä ätuma päniñqä ändowatkqeqä. Enätqä, zä wänqä iu ätqäukqä iqu, Mosisi iqu wäunjuä imäkätñqä yätamäkkä vquätñqä, Iqu ändowatkqeqä. ³⁶ Isipä iutä, eqä-pñä hänesqä iutä, anä avqñqä iutä, Mosisi iqu wäunjuä huitanä-huitanä ämaqä mimäkkänänä di imäkätä, ämaqä iquau ämitimäukqeqä. Anä avqñqä iunġi, qu quväukuä 40 äpmamiñuwiqä. ³⁷ Ämaqä injä iqunä, Israitqä iquau tii ätukqe. 'Ämaqä hiñuä-tqä nyi enqä-panä-qu hiätñqenqe, Goti Hanjuwä Iqu, hiqä hita-hingua hñque, atäunjuä väniqeqä.' ³⁸ Itanġa neyaqä atqä-awäkiqua, anä avqñqä iunġi, aquvä äqämbu pmetanġuwänġanġi, Mosisi injä iqunä iquatä anä äpmamiñuwiqä. Ga qoqonä Säna i yätunġi, iqutä, enätqä hñqutä, kukñuä ätkiyiqä. Goti Hanjuwä Iqueuä kukñuä häñä-pmeqä-tänġi ämakqe, ne awä änatqa pñpnuwänqä ämakqeqä.

³⁹⁻⁴⁰ Iqueni neyaqä awäkiqua, qätä wiyqänqä mäwiñqä itä, hngisanä itquepu, Isipä iunqä anġu upñqä kiinjä äwinyätä, Aronä ique tiinjä ätukuwiqä. 'Ne maqñqeqä. Mosisi, ne Isipä du inetmakqä iqueni, squä wimequtiya? Inġi hiñuiqä nemepu, hänaqä duta näquatäupñqä, si, nenyqä goti hñqua imäkiya' ätukuwiqä. ⁴¹ Inġanġi qu golqä hui ämepu, goti quanġä bulumäka meqä enqä-panä hñque imäkäpu, iquenyqä hiqäva äqiyäpiyitanġi, goti iquauqä hipaetä imäkkuwiñqä aquvänä imiñuwiqä. ⁴² Iinjñqe Goti Hanjuwä Iqu, iqua mäptqä iquenyqätä, qanjuä iquenyqätä, qätäqueqä iquauñqätä, aquvänä ipu, qonä qäyä woktäpñqnä tuwä äwiyätä, hiñuinä äqunqeqä. Ii ätimäukqenqe, hiñuä-tqä iquauqä bukä iunġi, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui tiinjä äqänänä.

*'Israitqä iquenä, he anä avqñqä du, quväukuä 40 äpmapiyänġanġi, he bulumäka, sipsipqä, meme, tä ikepu, hiqäva äqämiñuwi, Nyinyqä äyä äqämiñuwätanä? Ii oeyqä. ⁴³ He goti quanġä iquaquinyqä qonä woktäupñqe, Molekä iquenyqä namnä anä ämätäpu, Repanä iquenyqä qätäqueqä enqä-panä ktqä imäkkuwiqä. Nätmatqä iquaquini, he qäsä äma ikämiñuwiqä. Iinjä iqanġuwiñqe, Nyi Bapilonä-tänġä inġisanqä huätä hendowatmniqeqä,'**

* 7:43 Amosi 5:25-27

44 “Neqä awäkiqua, qu anjä avqñqä iu äpmapiyänggani, Goti Hanjuwä Iqueqä namnä anjä kuinä-tänjä äpmamiñuwiqä. Namnä anjä iqueni, Goti Hanjuwä Iqu iquauñi, kukñuä naqä-qakui äwimiñqeqä. Qu anjä ique ämätäpiyänggani, nätmatqä eeqänänji Goti Hanjuwä Iqu, Mosisi ique ämotquakqä-pa imäkmiñuwiqä. 45 Qänakndani iquauqä ymeqä iqua, anjä iqueni ämapiyi, qu Josuwa iqutä, ämaqä hñquauä qua mapñqä qäsä äma äpkuwiqä. Inğani Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä qua iu äpmamiñuwä iquau huätä väqiyqanğa, qu anji ii ämätkuwi, ämiqä naqä Dewiti iqu äpmetäqängganqä ämimiñuwiqä. 46 Dewiti iqu, Goti Hanjuwä Iqu ängüänänjä iwimäkätqätanğqenqä, iqu Iqueni, ‘Jekopä iqueqä Goti Hanjuwä Iquki, nyi Sinyqä anjä ängüänänjä hñqu mätmqänä, hiñuinä ñqänyä,’ ätukqeqä. 47 Dewiti iqu iinjä ätukqä-qe, Solomonä iqu-mända Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkkä anji, qe ämätkqeqä. 48 Iinjä etanğqä-qe, ämaqä iqua anjä ämätppqä iuñi, Goti Haqä Yätutanä Naqä Iqu mämpmeqä yänä. Ii hiñuä-tqä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä äqäkkä-paniqä.

49 *‘Ämaqä naqä iqua, zä-hawä iu quamä äpmeñuwä-pa, Nyaqä zä-hawi, qäukuiqä. Itanğa quae, Nqä yuki qutati haqeqi äumä äpmeñänä. He Nyinyqä anji, äkitanji mätppqäwä? Nqä anjä hapä pmeqänqeqe, ängi mätnänä?’*

50 *Nätmatqä eeqänänji Nyaqä hipaetanä imäkkqeqä,† ätätä äqänänä”* ätukqeqe.

51 Inğani Stipenä iqu, ämaqä miqä naqä iquauñi, tiñji inä ätukqeqe. “He ämaqä hñgisanä iqueniñqä. He Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ipu, Iqueqä kukñui qätä mäwiyyqä iqueniñqä. Ii tiñjñqä. Hiqä tawäkiqua hiñuiqänä imäkmiñuwä-pa, he Dñä Ängüä Iqueni, hea ique-ique hñgisanä itquetqänjuwiqä. 52 Hiqä tawäkiqua, hiñuä-tqä hiñuiqänä äpmamiñuwä iquauñi, eeqäpnä quvqä iwimäkmiñuwiqä. Itanğa ‘Ämaqä Jänänänjä Iqä Iqu, äpäniqeqä’ ätmiñuwä iquauñä-ppqe, qu pizqä äyä äpäkkuwiqä. Inji Ämaqä Jänänänjä Iquenyqeqe, he täkkä ämaepu, pizqä ae äpäkkuwiqä. 53 He Goti Hanjuwä Iqueuä kukñuä-suqe, enjätqä iquauqä hipa iutani, ae qäyä ämakuwänqä, qänaknänji miqä itqänjuwenjñqä” ätukqeqe.

Qu Stipenä ique, hikä äpäkkuwiñqä

54 I tqanği äwipiyyi, ämaqä miqä naqä eeqänänjä iqua, iquenyqä äwqä quvqä äwinyätä, hiqanji manğtäsqukuä ämäukuwi. 55 Ii iqanğuwänğa, Dñä Ängüä Iqu Stipenä

iqueni kuapänä muŋganga, iqu hujui, qäukuä haqä yätu ämaqunäqe, nätmataqä, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqä motqueqä witaŋgqätä, Jisasi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä hipa ämuangisa tqäutaŋgqätä äqunŋqe. ⁵⁶ I äqunäqe, “Hiñuä qumbiyä! Nyi qäukuä qñqañä äutänätanŋgqätä, Ämaqeuqä Ymeqä Ekqä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä hipa ämuangisa tqäutaŋgqätä, hiñuä äqunänänä” ätukqe. ⁵⁷ I tquanga, iqua mañä yänänäqñqä ätäpu, qätä a äpmuäknäpu, pämä ätqäupu maqänä äupiyyi, Stipenä ique a äkiqätkuwi. ⁵⁸ Ique a äkiqätpiyyi, anä-himqä yäpaqä mäŋgisa ätuma äpawäpu, hikä pizqä äpäkkuwi. Qu iñji mimäqñganga, ämaqä häñanŋatqä quañgä ätukuwä iqua, iquauqä gquä quäuqe äquvätäpu, hikñä hñqueqä yukä-tañä qäqiqi ekuwi. Iqueqä yoqe, Soli ique. ⁵⁹ Qu Stipenä ique hikä pizqä pästäqätanŋuwänŋa, iqu tääqä ätätä, “Nqä Naqä Jisasi Iquki, ñqä quuvqe indmayä” ätukqe. ⁶⁰ I ätuäqetani, iqu qonä äuktäutä, tääqä yänänäqñqä, “Naqä Iquki, Si iquauqä suqä quvqenqe, kima mäwqä panä!” ätukqe. E ätuäqetani, äpäkoŋqqe.

Qu Stipenä ique suqä tä iwimäqñanŋuwänŋani, Soli iqu, “Qäyunä äyä imäqäuä” kñuä äwikqe.†

8

Soli iqu, quuvqä heqiyqä iquau qui imäkätñqä ipäqäkqenqä

¹ Hiñji Stipenä ique äpäkkuwänŋani, Jerusälemä iñji, ämaqä, Naqä Iqueqä yoqeu aquväqñqä iquau, quvqä itquapñqä ipäqäkuwi. Quvqä e iwitqueqa uwqanŋuwänŋa, qu eeqäpnä, qua Jutiya iunqätä, qua Sämalija iunqätä, zä im-imä äwekuwi. Ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquanä zä mäwqä ikuwi. ² Qu Stipenä ique pizqä päsqanŋuwänŋa, ämaqä suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyätanŋqä iunä qänaknä iqä hñqua, iqueä huiwi qua äptepiyyi, kñuä naqänänä äqäkuwi. ³ Inäqe Soli iqu, ämaqä, Naqä Iqueqä yoqeu aquväqñqä iquauñi, quvqä itquetñqä ipäqäkqe. Iqu iquauqä anä eeqänänä iu äwimayäkitä, yäpä inŋisa äwätä, qokä iquautä, apäkä iuautä, eyqiyäma äwätä, guä äkiqiyäminŋqe.

Qu, Sämalija iu kukñuä awä ätumiñuwiñqä

⁴ Qokä-apäkä zä äwekuwä iqua, kukñuä anŋuanñi awä ätuäkäminuwi. ⁵ Iquautañä Pilipä iqu, anä-himqä Sämalija iunqä äwiqe, Kraisi Iquenyqä kukñuä anŋui, iqi awä

† 7:60 Kukñuä tqe, 8:1 iquesaniyi. Näqñqä-tañä iqua, ii 7:60 qasä etaŋqenqe, ii anŋuanñiqä indqänätqñä.

ätuminqe. ⁶ Qokä-apäkä kuapänäni, qu Pilipä iqueuä kuknuä qätä äwiyäpu, iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänänä di imäkqanji äqumbiyinqe, iqueuä kuknui, qätä änguänä äwipu äpmamiñuwi. ⁷ Ii tiinji. Dnä quvqä kuapänänä iqua, ämaqä iuta zääqä ätäpu ävämeqaunqwa, ämaqä yänjä-a quvqä iquatä, yukä quvqä iquatä, änguä qe imänquwi. ⁸ E imänqanğä äqumbiyi, ämaqä anjä-himqä iutanji, aquvänä qe ikuwi.

⁹ Anjä-himqä iunji, ämaqä hñqu äpmamiñqe. Iqueqä yoqe, Saimonä ique. Pilipä iqu matimäuqänğanji, iqu paaqä huitanjä-huitanjä imäkätä, Sämalıya pmeqe yäunüä ipñqä iwimäkätä, “Nyi ämaqä naqunjqä” ätminqe. ¹⁰ E imäkätqätanğqenqä, ämaqä naqä iquatä, ämaqä hiñginjqä iquatä, qu, “Ämaqä tqw, Goti Iqueuä yänänäqñqeqä” ätnäpu, iqueqä kuknui qätä änguänä äwimiñuwi. ¹¹ Iqu paaqä hñqanğä imäkqwa wätqätanğqenqe, qu iinjä imiñuwi. ¹² Pilipä iqu, kuknuä änguä Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunqätä, Jisasi Kraisi Iqueuä yoqeuñqätä, awä tuätqätanğqenqä, qokä-apäkä qäsänji, qu ‘naqä-qakuiqä’ knüä indqämbiyi, quuvqä eqiyäpu, asnjä ämakuwi. ¹³ Itanğa Saimonä iqu-pqe, “Naqä-qakuiqä” knüä indqänäqe, asnjä ämetä, Pilipä iqu qutä qanjä anä ikämiñiyi. E ikisiyänğanji, Pilipä iqu nätmätqä ämaqä mimäkqänänä huitanjä-huitanjä imäkqanji äqunäqe, iqu yäunüä imiñqe.

¹⁴ Ämaqä, Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä, Jerusälemä iu yqänä äpmamiñuwä iqua, “Sämalıya pmeqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueuä kuknui ae ämeqäuä” tqanğä äwipiyyi, qu Pitä iquesä, Jonä iquesä, iquau wimayñqä ändowatkuwi. ¹⁵⁻¹⁶ Sämalıya pmeqä iqua, Jisasi Iqueuä yoqeta asnjä meqanğuwänğa, Dnä Änguä Iqu mäwimeqä yqänä etanği, Pitä iquä, Jonä iquä ätimäyi, Dnä Änguä Iqu iquau munätñqä, Goti Hanjuwä Ique tääqä ätukiyyi. ¹⁷ Iquaqu tääqä äsuiyyi, hipae ämaqä iquauqä nyuänjä haqeqä hiqanğiyänğa, Dnä Änguä Iqu iquau qe äwimakqe.

¹⁸ Saimonä iqu, iquaqu i iqanğinyä, ämaqä Dnä Änguä Ique äyä meqanğä äqunäqe, iqu iquaqwi mbqä wimätä ikqe. ¹⁹ Iqu iinjä itä, tiinjä qe ätukqe. “Nyi ämaqä hñque hipae haqeqä eqanğa, iqu Dnä Änguä Ique meniqa diñqe, qe yänänäqñqä tä, nyi-pqe inä dapinyqä” ätukqe.

²⁰ I tqanğa, Pitä iqu kimanji, “‘Nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu ävätnqe, nyi mbqä imqänä’ knüä äkiyqetanji, tqä mbqetä, tqä-täuätä, qui anä imäknyiyñqinyqä” ätukqe.

21 “Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqini, tqä kjuä indqänqe, jänä hma etanji, Goti Hanjuwä Iqueqä wäunjuä ne imäkätunqeuñi, si anä mäpmeqänänjiqä. 22 Tqä kñui äkunmäknätnä, suqä quvqä tqeñi, ävquatämäutnä, Naqä Iqueuä yätamäkqenqä yatñqä wiyä! Si ii imäkñi, Iqu tqä kjuä indqänqä quvqe, huätä makmäunqutiyä, mämakmäuqä yänqutiyä? 23 Si yänänäqñenqä hinuä aowä qänätqätanğnä äkqänmä, ii äktqänä. Suqä ii, marasiñqä quvqä enqä-pa, saqä kjuä indqänqe qui ikimäkätqänä. Suqä quvqe, guä enqä-pa kikiqäyautanji äkqänänänä” ätukqe.

24 I tquanğa, Saimonä iqu kimañi, “Nätmatqä qe ändqiyi mänyimeqä yätñqe, Goti Hanjuwä Iqu hanjuä nyimäkätñqä, tääqä suinyqä” ätukqe.

25 Inğanji ämaqä kukñuä awä siyñqä ändowatkqä iquaqu, Pitä iqutä, Jonä iqutä, nätmatqä hinuä äqunminiñiqätä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuñiqätä, awä qäpu äsuiyi, iquaqu Jerusälemänqä anji wiyñqä ävämakeyi. Qañä äwäsiyänğanji, Sämaliya pmeqä iuqä anä-himqä kuapänänä iuñi, kukñuä anğui awä ätqäuminji.

Pilipä iqu, ämaqä Aprikatanä hñque, kukñuä awä ätukqenqä

26 Naqä Iqueqä enätqä hñqu, Pilipä ique tiñä ätukqe. “Si pämä ätqäutnä, Sämaliyatanä mäwqä ingisañqä äwitnä, hänaqä Jerusälemätanji, anä-himqä Gasa bunqä änyeaqñqeu ätimäutnä quveqäyä!” ätukqe. Hänaqä iqu, qua aväqñqä-tänjä iu änyeaqenä. 27 I tquanğa, Pilipä iqu pämä ätqäutä qe äukqe. Hänaqä iqi ätimäuqe, iqu Itopiya pmeqä ämaqä naqä hñque äqunqce. Ämaqä iqu apäkä Itopiya iu miqä naqä iyyqä wäunjuä miqetanä ique. Ämaqä iu pmeqe, quwqä apäkä naqä iinyqe, “Ii kandisiyqä” ätminiwi. Ämaqä tqe ya äyänqä-qu eä, iyyqä mbqä eeqänänji miqä ique. Inğanji iqu Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäutä, Iqueqä yoqä haqeqä mamäutñqä Jerusälemänqä äpkqe. 28 Jerusälemä iu ae äpmeqetanji, anğgu wätñqä imäkñätä, iqueqä kalisi haqeqi äpme, hinjuä-tqä Asayä iqu bukä äqäkqe, a täuqämanminqce.

29 Inğanji Dñä Anğguä Iqu Pilipä iquñi tiñä ätukqe. “Si kalisi-tänjä qäqiqi äwätinä, qañä anä winyqä.” 30 I tquanğa, Pilipä iqu, iqu-tänjä qäqi maqänä äwäqe, ämaqä iqu, hinjuä-tqä Asayä iqu bukä äqäkqe, a täutqätanji äwiyäqe, “Kukñuä iuñi kiqä quatinqe, si näqñqä ae ämenyä, ä mämeqä inyä?” ätukqe.

³¹ Ga, ämaqä iqu kimañi, “Ämaqä hma eätqe, kukñuä quatinqe, nyi näqñqä äänä himqäwä? Si äyapätñä, kalisi täu, nyitä quamä anä äpmeyä” ätukqe. ³² Iqu bukä a ätäukqä iuñi, tiñjä tnätanjiyi.

“Sipsipqä äpäkpñqä ätuma äwquwä-pañi, qu iqueni, asä iñjä ätuma äukuwi. Itanja sipsipqä meqä kiqä ae, ätävätqätanquwängga zääqä matqä iqäqä-pa, iqu kukñuä matqä e ikqe. ³³ Qu iqueni, mäñdi äkittqiyäpu, kukñui qäyunä mämitqä ikuwi. Iqu ymeqä maeqängga aanqä imäkqanquwitani, iqueqä kaqä-kawäkaunqe, matqä ip-nuwiqä”* ätä äyä äqänänä.

³⁴ Ämaqä iqu kukñuä tä a qäpu ätäuqe, Pilipä ique tiñjä ätukqe. “Nyi yatñqä äkiyqänä. Ämaqä hiñuä-tqä iqu, tquenyqä ätkqäwä? Iqueqä-kiuänqä ätkqätanä, hñquenyqä ätkqätanä?”

³⁵ Itani, Pilipä iqu, Jisasi Iquenyqä kukñuä äñguinqä awä ätukqe. Iqu kukñuä, ämaqä iqu a ae ätäukqä quatinqä ganä ätuäqe, kukñuä huizinqä-pqä inä ätukqe. ³⁶⁻³⁷ Iquaqu hänaqeu äwqinjaqänyiyi, eqä hñque ätimäyi, ämaqä iqu, “Hiñuä qunyä! Eqä täqinjqä. Nyi asñi, ämamqätanä, mämeqä imqätanä?” ätukqe.†

³⁸ I ätuäqetani, iqu kalisi miqä iqueni, “Si hosi eyqiyämetñä, iqi pmetñqä imäkiyä” ätukqe. Ingañi Pilipä iqu, ämaqä iqu, eqä bunqä äwäyi, ämaqä iqueni, Pilipä iqu asñä qe äqäkqe. ³⁹ Iquaqu eqä mämdañi äyapätqätanjiyängga, Naqä Iqueqä Dñä Äñguä Iqu, Pilipä iqueni, maqänä ätuma äwekqe. Ämaqä iqu aquvänä itä, iqueqä hänaqeu äwäqe, iqueni angumä hiñuä mäqunquä ikqe. ⁴⁰ Ingañi Pilipä iqu, “Tä nyi anä-himqä Asändotä iu ätqäuänänä” kñuä ämakqe. Iqisañi, iqu anä-himqä eeqänänä iuñi, Jisasi Iquenyqä kukñuä äñguänänä, awä ätuäkäminqe. Iqu awä e ätquani, anä-himqä Sisariya du ätuäqitimäukqe.

9

Soli iqu kñuä äkunmäñkätä, quuvqä eqäkqenqä

¹ Ingañi Soli iqu Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqä iquau qui imäkätä pizqä päsatñqä kukñuä yänänäqñqä yqänä ätminqe. ² Itani, iqu hiqäva-imäkqä naqä iquenyqä äwäqe, “Si, Israitqä, anä-himqä Dämaskasi iu pmeqä iquauqä,

* **8:33** Asayä 53:7-8 † **8:36-37** Pipa Grikä pmeqeuqä kukñuä iu äqänänqä huiñi, kukñuä tiñjä-pqä inä ätä äqänä. Pilipä iqu kimañi, “Si quuvqe, hämänänänä eqinji, asñi iuta matñqinyä” ätukqe. Inji ämaqä iqu, “Nyi, Jisasi Kraisi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä Iqueyqe, quuvqä eqiyätqänänä” ätukqe.

anä aquväqñqä iu miqä naqä iquenyqä, pipa äqiyätinä dapiyâ” ätukqe. Iqu iinjä tquanğa, iqu pipa iunji, kukñui tiinjä äqiyätä äwikqe. “Soli iqu, qokä-pqä apäkä-pqä Jisasi Iqueqä hänaqä iu wätqätanğuwä iquau ämoqumuetäqe, guä äkiqiyäutä, Jerusälemänğä ätuma päniqueqä” ätätä äqäkqe.

³ Inğanjı Soli iqu, Jerusälemä iu äväma äwäqe, Dämaskasi iu timäutñqä qäqi wätqätanğa, maqänänji qäukuä haqä yätutanä we-hunqe, nyuauä enqä-panji, ique äwimakqe.

⁴ Wimeqanğa, iqu qua iqi äpäknäqe, ämaqä hñqueqä manitanji, “Soli iquki, Soli iquki, si Nyi sunğä qui ny-imäkätqäñinyä?” tquanğı äwikqe. ⁵ Iinjä äwiyäqe, “Naqä Iquki, Si Tqukikä?” tquanğa, kimanji, “Nyi Jisasi Iqunğqä. Ämaqä si qui imäkätqänji, ii Nyinğqä” ätukqe. ⁶ “Inäqe si pämä ätqäutnä, anä-himqä yäpä inğisa paquvä! Iqinji nätmatqä si imäktñinqe, ämaqä hñqu si awä ktänğiyä” ätukqe.

⁷ Ämaqä, Soli iqutä anä äuminjuwä iqua, qu ämaqä-que, hiñuä mäqunquä manjinä tqanğı äwipiyyi, kukñuä matqä ätqäuminjuwi. ⁸ Inğanjı Soli iqu ivatuwänäqe, hiñuä äqänäqä-qe, iqueqä hiñui hea äwäkqe. Iinjä wimeqanğa, qu ique Dämaskasi iunğqä, a qe ämäusqanğa äukuwi. ⁹ Iqinji, iqueqä hiñui hea yqänä witanğı, iqu buayätä, eqätä, manğä, hiunji hñquaqı-hñque äpmaminqe.

¹⁰ Dämaskasi iunji, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä hñqu äpmaminqe. Iqueqä yoqe, Anänasi ique. Iqu wätqä enqä-panjä äqunätä, Naqä Iqu, “Anänasi iqukiyâ” tquanğı äwiyäqe, “Nyi täqi äpmenänä” ätukqe.

¹¹ I tquanğa, Naqä Iqu, “Si pämä ätqäutnä, hänaqä qu, ‘Jänäniqä’ ätätqänjuwä iunğqä uvä” ätukqe. “Iqinji, ämaqä, Jutasi iqueqä anju pmetanğqä hñquenyqä qävqä itnä wimayä! Iqu anä-himqä Tasusi iutanju eä, iqueqä yoqe, Soli iquvi. ¹² Iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätä, wätqä enqä-panji tiinjä äqunğqeqä. Ämaqä hñqu, iqueqä yoqe Anänasi iqu, yäpä yänğisa äwimetä, iqueqä hiñui anğumä äñğua qänätñqä, hipae haqeqı wiyätqätanğı äqunğqeqä” ätukqe.

¹³⁻¹⁴ I tquanğa, Anänasi iqu, “Naqä Iqukiyâ, ämaqä iquenyqe, nyi, ämaqä kuapänänä iqua, tiinjä tqanğä äwiyänğeqä. ‘Iqu Jerusälemänji, Tqä ämaqä iquauñi, suqä quvqä itquakanji, itanji täqinyqä pätnqe, hiqäva-imäkqä naqä iqua, “änğuiqä” tqanğä, äpäqe, ämaqä, Tqä yoqenğä quuvqä eqiyäpu, haqeqä äkivauqumuatätqänjuwä iquau, guä kiqiyäutñqä äquvepğeqä’ tqanğä, äwiyänğeqä” ätukqe.

15 Iwä, Naqä Iqu, “Si qanä uvä” ätukqe. “Ämaqä iinjä iqu, Nyaqä wäunjuä-nyiyqä hiäniñqä, Nyi atäunjuä ae iqäqeqä. Iqu, ämaqä Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquautä, anä-himqä iutanä miqä iquautä, Israitqä iquautäni, Nyaqä yoqenqä awä tquätñqeqä. 16 Iqu Nyaqä yoqenqä awä ätuätäqetanji, hanjä-iqetä, täñä-hunqetä mequätñqä etanji ämotquamqeqä” ätukqe.

17 Inğanji, Anänasi iqu äwäqe, anä yäpä ingisa äpaquväqe, iqueqä hipae, Soli iqueqä haqeqi äwiyätä, tiñä ätukqe. “Tasi-gua Soli iquki, Naqä Jisasi, hänaqä si pätkätanğnjä iu äkimeqä iqu, sinyqä änändowatqi. Si hiñuä anğumä qnğanğti, Dñä Anğua Iqu kuapänä kimetñqä diñqä änändowatqiyä” ätukqe. 18 Iqu iinjä tquanğa, maqänäni, nätmätqä hiñuä hea iwomäkmiñqe, qua mäñi päkñğanğa, iqu hiñuä anğumä anğua qe äqänğqe. Inğanji iqu pämä ätqäuqe, asñä qe ämakqe. 19 Iinjä iäqetanji, iqu ymisanä änätä, iqueqä yänänäqñqe, anğumä qe äwimakqe.

Soli iqu, kukñuä anğui, Dämaskasi iu awä ätumiñqenqä

Soli iqu hiunji hñquauñi, quuvqä heqiyqä iquatä, Dämaskasi iu anä äpmamiñuwi. 20 Iqu äpakänä mäpmeqä maqänä ikitä, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä iu äpaquvätä, “Jisasi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqeqä” ätuäkämiñqe. 21 Ämaqä qätä äwiyäpiyä iqua, qu eeqänänji yäunjuä ipu, tiñä ätmiñuwi. “Jerusälemäñi, ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä quuvqä eqiyäpu, haqeqä mamäuqä iquau, qui imäkätñqä iqu, ämaqä tä, qäqueqä. Itanji täqinyqä anğumñi, täqisanä hñquau guä äkiqiyäutä, hiqäva-imäkkä naqä iquauñqä ätuma womätä, äquvepqiya” ätmiñuwi.

22 Inğanji, Soli iqueqä kukñuä tqe, yänänäqñqä ätimäutä, Jisasi Iquenyqe, “Iqu Kraisi ämaqä miñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iquvqä,” awä jänä ii ätumiñqe. Iqu e tquanğqenqeqe, Israitqä Dämaskasi iu äpmamiñuwä iquauä kñuä indqänqeqe, änä mindqänqä ipu, kukñuä matqä ikuwi.

Soli iqu, hanjä-iqenqä mäwiñğanği, Dämaskasi iu ävämakqenqä

23 Hiunji kuapänä ae äpäwqanğa, Israitqä iqua aquvä äqänäpu, Soli ique pizqä päkñqä kukñuä naqä-hñqunä imäkkuwi. 24 Nätmätqä iñqe, Soli iqu näqñqä ämakqe. Hiunjinğatä, heatqänğatä, Israitqä iqua, ique pizqä päkñqenqeqe, anä-himqä iunji, hänaqä eeqänänjä iu, wiwä äqiyäqämamiñuwi. 25 Iinjä etanji, ämaqä, Soli iqu ämotquaminiñqä iqua, iqueni heatqänğa anä-himqä täkñä quäuqänänjä yätunqä ätuma epiyi, iqu hiqokä-qa naqänänjä

iu mnganğa, guä äqiyäpiyi, täknä yäpaqä mängisa äqiyäumäwatkuwi.

Soli iqu, Jerusälemä iu äpmaminqenqä

²⁶ Qänakndani, Soli iqu, Jerusälemä iu ätimäuqe, iqu ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iquatä, aquvä anä qämbnqä imäkminqe. Iqu iinjä itqätanğa, iqua, “Iqu quuvqä eqiyqiyä” tqanğä äwiyäpiyâ-qe, eeqänänä, “Quanğiqä” knuä vqanği, iquenyqä zä iminjuwi. ²⁷ I etanği, Banäpasi iqu, ique, ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquauñqä, ätuma äwäqe, iqu iquauñi, Soli iquenyqä kuknuä awä ätukqe. Iqu hänaqä iqi äwätäqanğa, Naqä Ique hinuä äqunğqenqätä, Naqä Iqu ique kuknuä ätukqenqätä, itanğa Dämaskasi iu äpmeqanğa, Jisasi Iqueqä yoqenqä kuknuä awä yänänäqnqä ätuminqenqätä, ätukqe.

²⁸ Inğanı Soli iqu, iquatä Jerusälemä iu anä äpmapu, qanğä ikipiyänğanı, iqu zä miqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä kuknuä awä ätuminqe. ²⁹ Iqu Israitqä Grikä iquauä kuknuinä tqä iquatä, kuknuä mäkä äunminjuwi. Iinjä ipiyitanı, qu ique pizqä päkpnqä iminjuwi. ³⁰ Käta-känğuağkiqua, qu iinjñqä näqñqä ämapiyi, ique anğ-himqä Sisariya bunqä ätuma äwäpiyi, iqisanı anğ-himqä Tasusi iunqä ändowatkuwi.

³¹ Inğanı qua Jutiya pmeqä, qua Galili pmeqä, qua Sämalıya pmeqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqnqä iquauñi, ämaqä huizi iqua hanğ-ıqe mäwqä iqanğä, qu äwqä hanuä imbu, anğua äpmaminjuwi. Dñä Anğua Iqu, iquauqä äwqeuñi, yänänäqnqä iwimäqanği, qu suqä Naqä Iquenyqä qänaknä iqä iunä, äpmaka äuminjuwi. Itanğa ämaqä kuapanä quuvqä eqiyäpu, huizi iquatä aquvä anä äqänminjuwi.

Pitä iqu, Aniyasi ique anğua iwimäkkqenqä

³² Pitä iqu, eeqänänä iu äkoquväkiqinjaqänäqe, anğ-himqä Linda iu ätimäuqe, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iqi äpmaminjuwä iquau äwimakqe. ³³ Anğ iunı, iqu ämaqä hnqu, iqueqä yoqe Aniyasi iqu, pmetanği äwimakqe. Iqu yuki nñuä-tänä eä, iqueqä yquvanä iunä pmetanği, quväukuä 8 ämäwqätäukqe. ³⁴ Pitä iqu ique äwimeqe, tiinjä ätukqe. “Aniyasi iquki, Jisasi Kraisi Iqu si anğ anğua ikimäqiyä. Si ävautnä, tqä yquvanı, jänä imäkiyä.” I tqanğanı, iqu maqänä qe ävaukqe. ³⁵ Inğanı ämaqä eeqänänä, anğ-himqä Lindatanğä iquatä, quauñuä Salonä pmeqä iquatä, Aniyasi ique hinuä äqumbiyi, qu knuä äkunmäknäpu, Naqä Iquenyqä quuvqä eqäkuwi.

Pitä iqu, Tapita ävauqumuatkqenqä

³⁶ Anä-himqä Jopa iunji, apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä hui äpmaminqe. Iyqä yoqe, Tapita. Yoqä iinji, Grikä iquauqä anä-kukñuiu, qu “Dokasiyä” ätminjuwi. Hea ique-iquenji, ii suqä anġuanäni imäkätä, ämaqä nätmatqänqä äwa iqanġuwä iunji, yätamäkqä vqä iiyi. ³⁷ Pitä iqu, Linda iu yqänä pmetanġa, ii tänġa-yaqä äwimeqe, qe äpäkönqce. Itanġa qu iyyqä huiwi, asnjä äqiyäpu, anä hiqñqä haqä imä ekuwi. ³⁸ Anä-himqä Jopa ii, anä-himqä Linda-tänġa qäqiqiyi. Ämaqä quuvqä heqiyqä iqua, “Pitä iqu Linda iu äpmenä” tqanġä äwipiyyi, qu ämaqä hñquaqui, “Linda pmeqä iqua, ‘Iyää, si äpakä miqä, nenyqä maqänä biyä’ ätqäuä” suiynqä diñqä, ändowatkuwi. ³⁹ I tquanġiyänġa, Pitä iqu ivatuwänätä, iquaqutä qe äukuwi. Iqu äwimeqanġa, qu anä hiqñqä yätunqä ätuma äpekuwi. Yätqänji apäqñqä eeqänänä iua, Pitä iqu-tänġa iqi pämä ätqäupu, kñuä äqiyäpu, gquätä, ämuasmänqätä, Dokasi hänġä äpmeqänġa imäkkqe, ämotquakuwi. ⁴⁰ Qu i iqanġuwänġa, Pitä iqu eeqänänä iquaunji, yäpaqä mänġisa ändowatäqe, qonä äuktäutä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätukqe. Inġanji iqu apäkä pizqä i witanġqä inġi, hiqumuanä äwiyäqe, “Tapitauä, si vayä” ätukqe. I tqanġa, ii hinuä äqänäqe, ique hinuä äqunätä, pämä qe äpmakqe. ⁴¹ Ii pmeqanġa, iqu hipae a maqätqanġa, ii pämä ätqäukqe. E tqäuqanġa, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iquautä, apäqñqä iuautä, tääqä ätuätumeqetanji, Tapitai hänġä pmetanġi ämotquakqe. ⁴² Iinqe, Jopa pmeqä eeqänänäni, qätä äwipiyyi, kuapänänäni Naqä Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. ⁴³ Inġanji Pitä iqu Jopa iunji, hiunji kuapänä, ämaqä, yaqueqä hui-wiu wäunjuä imäkqä hñqu, iqueqä yoqe Saimonä iqutä äpmaminjiyi.

Pitä iquenqätä, Koniliusi iquenqätä (10:1-11:18)

10

Enätqä hñqu, Koniliusi ique äwimakqenqä

¹ Inġanji ämaqä hñqu, iqueqä yoqe Koniliusi iqu, anä-himqä Sisariya iu äpmaminqe. Iqu Romätanä mäkä-iqä, qu “Italisanä iquayqä” ätminjuwä, ämaqä 100 iquau miqä naqä iquvi. ² Iqutä, ämaqä iqueqä anä iu anä äpmapiyyä iquatä, qu Goti Hanjuwä Iqueqä äwinyänqceunji qänaknä ipu, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinyä äpmaminjuwi. Ämaqä nätmatqänqä äwa iqanġuwä iquaunji, iqu yätamäkqä kuapänä ävätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä hea ique-ique

ätätä äpmaminqe. ³ Hiunji hñquenji, mäptqä äwitñqä ti pmetanğa, iqu wätqä enqä-panä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä hñqu ätnänäqinyä quvepqañgi äqunğqe. Enätqä iqu ique äwimeqe, “Koniliusi iqukiyä” ätukqe. ⁴ I tquanğa, Koniliusi iqu zä itä, hiñuä yänänäqñqä äqunäqe, “Naqä Iqukiyä, änänğawä?” ätukqe.

Kimani, “Si Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätnä, ämaqä nätmatqänğqä äwa iqanğuwä iquau yätamakqä ävätqätanğni, Iqu hiñuä äkqänätä, sinyqä knui ae ämenä” ätukqe. ⁵ “Tänğani si ämaqä hñquau, anä-himqä Jopanğä dowatiyä. İnji iqua, ämaqä hñque, iqueqä yoqe Saimonä ique, iqueqä yoqä huizi Pitä ique, ätuma ppñqeğä. ⁶ Iqu Saimonä yaqueqä huiwiu wäñuä imäkqä iqueqä anju äpme. Iqueqä anji, eqä-pñä manä iqi ämätnänä” ätukqe.

⁷ Enätqä e ätukqä iqu vämeqanğa, Koniliusi iqu, iqueqä anju wäñuä iqä iquautanğ hñquaquisä, mäkä-iqä, ique yätamakqä vqä iquautanğ hñquesä, tääqä ätuätumakqe. Mäkä-iqä iinğ iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwinyänğeunji qänaknä iqä-quvi. ⁸ Koniliusi iqu iquaunji, nätmatqä eeqänänji, timäuqanğqenğä awä ätuäqe, Jopa iunğä ändowatkqe.

Pitä iqu, wätqä enqä-pa äqunğqenğä

⁹ Iqu iquaunji dowatqanğa, itanğa awinğani, qu qanğ äwqinğaqämbiyi, hiunji quemisqänğa, anä-himqä Jopätänğ qäqi wätqätanğuwänğa, Pitä iqu, anğ atäuqä haqä yätqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tuätñqä ekqe. ¹⁰ Iqu e iqetanji, buayä dä vqanğa, iqu buayä nmätä ikqe. Qu buayä näwenyä imäkätqätanğuwänğa, wätqä enqä-pa äqunğqe. ¹¹ Qäukuä haqä yätunji qñqanğ äütanğanği äqunğqe. İnğani nätmatqä hñqu, yuä naqänänğ enqä-panä, kiqä hitunğ hñquaqui-hñquaquinğ iunji, qua täunğä pätnğä ävquatawatnğanği äqunğqe. ¹² Yuä iqueqä vawä iunji, hiveqä-yaqueqä, yñğä-tänğ, iwomä-qänakukuiqä, huitanğ-huitanğ iinğ, vawä hiknätanği äqunğqe. ¹³ E äqunäqe, manitanji kukñui tiinğ tqanği äwikqe. “Pitä iquki, si ävautnä, nanju äpäsatnä huinyä!”

¹⁴ Iqu kimani, “Ae! Naqä Iquki, nätmatqä Tqä hiñuä iqi kiyä mätqä eänqe, nenyñqä pmua imäknänqe, nyi manğä itñqä-qae, oeyä manğä ymqänä” ätukqe.

¹⁵ E tquanğa, manğ anği tii ätukqe. “Nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu, kiyä maeqä imäkqenqe, si ‘kiyä mätqeğä’ matqä panä” ätukqe. ¹⁶ Hñquaqui-hñque e ätäqetanji, yuä vawä iqueni maqänänji, qäukuä haqä yätunğä anği äma ekqe.

Koniliusi iquesañä iqua, Pitä ique äwimakuwinqä

17 Pitä iqu, “Nyi wätqä enqä-pa äqunänqce, quati änäänqä?” kñuä kuapänä indqänätqätanqani, ämaqä Koniliusi iqu ändowatkqä iqua, “Saimonä iqueqä anj ängikä?” ätuäpu, yatñqä ävqqa äppiysi, iqueqä anj hänaqä iu ätimäukuwi. 18 Qu iqi ätqäpiysi, tääqä ätäpu, “Saimonä iqueqä yoqä huizi Pitä iqu, täqisanä?” ätukuwi.

19 Pitä iqu kñuä yqänä indqänätqätanqa, Dñä Ängüä Iqu tiinjä ätukqe. “Hiñuä qunyä. Ämaqä hñquaqui-hñque, sinyqä qävqä iqapätqänäuä. 20 Inäqce, si pämä ätqäutnä, äquveqesñqeqä. Nyi iquau ändowatqanqä äquvepquwiñqce, si iquatä anä upñqenqce, kñuä kuapänä mindqänqä panä” ätukqe.

21 I tquanqa, Pitä iqu, iquaunqä äquveqäqce, tiinjä ätukqe. “Ämaqä he qävqä iqapätqänuwä iqu, ii nyinjä. He sunqä quvepqäuä?” ätukqe.

22 Iqu i tquanqa, qu kimani, “Koniliusi, mäkä-iqä 100 iquau miqä naqä iqu, änandowatqanqi äquvepqunä” ätukuwi. “Iqu ämaqä jänänä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinyä pmetanqi, Israitqä eeqänänä iqua, ‘Ämaqä ängüänänäueqä,’ ätätqänuwiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä hñqu, ique tquanqgetani, iqu tqä kukñui qätä kiyätñqä diñqce, ne ikitmetanä, iqueqä anj iunqä watunquä änandowatqeqä” ätukuwi.

23 Inj, Pitä iqu anj yäpä yängisa ätuma äpeyäqce, hea iqueni, iquau ämimiñqce.

Zinuitäni, iqu ävautä, iquatä, kätä-känquäka, Jopa iu pmeqä hñquatä, anä äukuwi.

Pitä iqu, Koniliusi ique äwimakqenqä

24 Äwqinjaqämbiyi, hiunji huizi iqueni, Sisariya iu ätimäukuwi. Iqua qanä pätkätanqungwanqani, Koniliusi iqu iquaunqä hiñuä äqunä äpme, iqueqä häñeqä asä qäyutanjä iquautä, iqueqä näueqä naqä-qakuänänä iquautä, tääqä ätuätumakqce. 25-26 Pitä iqu anj yäpä yängisa peyqanqa, Koniliusi iqu, iqu-tänj qäqi äpeyäqce, iqueuä yoqä haqeu mamäutñqä, iqueqä yukä-tänj qäqi qonj äwoktäuqanqi, Pitä iqu ique ävauqumuätätä, “Nyi ämaqä, si enqä-panj iqunjqä” ätukqe. 27 Ii iäqce, iqu iquutä yäpä ingisa kukñuä ätqäyäsianqani, qokä-apäkä kuapänänj, aquvä äqambu pmetanqä äqunqce. 28 Inqani, iqu iquauñi, tiinjä ätukqe. “He Israitqä iquneqä kukñuä-suqenqä näqñqä ae äyä eänäuä. Israitqä iqune qäyä etanqi huizi iquatäni, ne nätmätqä hui imäkätanä iquatä pmeqce, ii pmua imäkänänä. Inj etanqi, nyi ämaqä hñquenyqce, ‘Iqu kiyä mätqä-queqä.

Nyi iqtäni, anä mäpmeqä yenyqueqe' matqä imqä diñqe, Goti Hanjuwä Iqu nyi ämändqueqeqä. ²⁹ Iiññqe, he tääqä dqañguwiñqe, nyi 'oeyqä' matqä itmä, äquvepqnä. Inji nyi yatñqä eyqänä. He nyinyqe, sunqä ändowatquwäwä?" ätukqe.

³⁰ I tquanğa Koniliusi iqu, "Hiunji hñquaqui-hñque päwqanğqeuñi, mäptqä äwitñqä ti iqanğa, nyi nyaqä anä täu äpmamä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätqäqeqä" ätukqe. "Nyi i pmetanğa, maqänäni, ämaqä hñqu, iqueqä qäkitanji tä naqänänä yänqä-qu, nyaqä hipenüä iqi ätqäunqeqä. ³¹ Änyimeqe, iqu 'Koniliusi iqukiyä' ändqeqä. 'Goti Hanjuwä Iqu, saqä tääqä ätätqäni, qätä ae äkiyätä, ämaqä nätmätqänqä äwa iqanğuwä iquau, yätamäkkä ävätqäññqe, kñuä indqänänä. ³² Täñğanji si ämaqä hñquau, anä-himqä Jopanqä dowatiyä. Inji iqua ämaqä hñque, iqueqä yoqe Saimonä ique, ätuma pññqänänyä. Iqueqä yoqä huizi, Pitä iqueqä. Iqu Saimonä huizi, ämaqä yaqueqä huiwiu wäunüä imäkkä iqueqä anju äpmenä. Iqueqä anji, eqä-pñä mañä iqi ämätñänä,' ändqeqä. ³³ I dqañğa, nyi maqänäni ämaqä hñquau, sinyqä dowatqanğa, si suqä anğua inemäkätñä, äyä äpnyä. Inji täñğanji, ne eeqänäni äpätanä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä täqi äpmenqutä, kukñuä Naqä Iqu äktqäqe, eeqänä qätä äwiyänä" ätukqe.

Pitä iqu, kukñuä awä ätukqenqä

³⁴ Kimañji, Pitä iqu tiñjä ätukqe. "Naqä-qakui, nyi näqñqä tiñjä eqänä. Goti Hanjuwä Iqu, qokä-apäkä iquauqä häñeqänqä kñuä mämeqä itä, eeqänänjä iquauñi, suqä asitanji Iwimäkkä Iqueqä. ³⁵ Ämaqä häñeqä äkitanjä äsqü, Naqä Iqueqä yäpä iqinyä äpme, suqä jänäninä imäkkanğutqe, Goti Hanjuwä Iqu iqueni itmenqiyä. ³⁶ Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iqune, kukñuä anğua we-huñqä-täni änatapqenqeqe, he näqñqä ae äyä enä. Ii tiññiqä. Jisasi Kraisi Iqu, ämaqä eeqänänjä iuqä Naqä-qu eä, ne Goti Hanjuwä Iqutä, äwqä naqä-hñqunä änyänä pmetatunquä, inemäkänqiyä. ³⁷ Nätmätqä eeqänäni, qua Jutiya iu ätimäukqä-pqenqeqe, he näqñqeqä. Jonä iqu, asñä qñqenqä awä ae ätukqanğa, nätmätqä iñji qua Galili iu ganä ipäqäkkqeqä. ³⁸ Inji Jisasi Nasäretqätanjä Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu ätetä, Dñä Anğua Iquesä, yänänäqñqetä ävätä, Iqutä anä pmetanği, Iqu ämaqä iu yätamäkkä ävätä, ämaqä Setänä iqu qui imäkkqä iquauñi, anğua iwimäkätä, anä-himqä eeqänänjä iu ikäminqenqeqe, he näqñqä ae äyä enä. ³⁹ Nätmätqä

eeqänänjä, Iqu Israitqä iquauqä qua iutä, Jerusälemä iutä imäkätqätangi, ne hiñuä äqunminqunqätä, ique zä-huätatä äuepu, pizqä äpäkkuiñqätä, awä-tqä-quneyqä. ⁴⁰ Iqueni, hiunji hñquaqi-hñque päwqanğa, Goti Hanjuwä Iqu, anğumä ävauqumuatäqe, qokä-apäkiuqä hiñuä iqi timäutñqä äyä iwimäkkqeqä. ⁴¹ Iqu ämaqä eeqänänjä iquau mäwimeqä itä, ne, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä awä tquatuñquä, atäunjuä ae änekqä iqunenyä änemakqeqä. Iqu qua äptekuwä iuta ävauqe, buayätä, eqätä anä äñgqeqä. ⁴² Inğanji Iqu, ne ämaqä iunji, kukñuä tiñjä iqu, ätnänjä iqi awä tquatuñquä änatkqeqä. ‘Goti Hanjuwä Iqu, Ämaqä Qäqueni, ämaqä hñnä äpmeñuwä iutä, pizqä ae äpäkonätqänjuwä iutä, iwäsäuqänqä ätekqäqä Iquvqä.’ ⁴³ Hiñuä-tqä eeqänänjä iqua, Iquenyqä awä tiñjä ätmiñuwiqä. ‘Ämaqä, Iquenyqä quuvqä heqiyqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu, Iñä Iqueqä yoqetani, äwqä hanjuä imäknätä, iquauqä suqä quvqe, huätä mamäunqiyä’ ätmiñuwiqä” ätukqe.

Dñä Äñguä Iqu, Israitqä iqua qäyä etangi huizi iquau äwimakqenqä

⁴⁴ Pitä iqu, kukñuä yqänä tätqätanğa, Dñä Äñguä Iqu, ämaqä kukñuä qätä wiyätqätanğuwä eeqänänjä iquauñqä äquvepätä, manğua ämunğqe. ⁴⁵⁻⁴⁶ Itani, qu anä-kukñuä huitanjä-huitanjä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäukuwi. Israitqä quuvqä heqiyqä, Pitä iqutä anä äpkuwä iqua, qätä e äwipiyyi, yäunjuä ipu, tiñjä ätkuwi. “Ämaqä Israitqä iqune qäyä etangi huizi iquauñji, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Dñä Äñguä Ique, iquau qanyä äyä ävqiyä.” ⁴⁷ Inğanji Pitä iqu tiñjä ätukqe. “Ämaqä huizi iqua-pqe, Dñä Äñguä Iqueni, ne ämakqu-panjä asä iñji ämeqäüä. Iñä etangi ne eqätä asñä qiyatuñquene, ‘Iñji miqä pambiyä-qe’ tqu natätñqäwä?’” ätukqe. ⁴⁸ I ätuäqetani, iqu, “Ne iquauñji, Jisasi Kraisi Iqueä yoqeta, asñä uwqiyatuñqueqä” ätukqe. Qu asñä ae ämapiyyi, Pitä iqueni, “Si hiunji hui, nesä anä pmayä” ätukuwi.

11

Pitä iqu, nätmätqä ätimäukqenqä, Jerusälemä iu awä ätukqenqä

¹ Ämaqä, Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquatä, kätä-känğuağa, qua Jutiya iu äpmamiñuwä iquatäñji, “Ämaqä Israitqä qäyä etangi huizi iqua-pqe, Goti Hanjuwä Iqueuä kukñui ae ämequwiqä”

tqanğä äwikuwi. ² Iinjıqce, Pitä iqu, Jerusälemänğä uwqanğa, ämaqä quuvqä heqiyqä suqä huiwä häuä ktäuqänğä yänänäqıñğä imäkäpiyä iqua, Pitä iqueni, kuknuä ämitäpu, äkasuwä tiñjä ätukuwi. ³ “Si ämaqä huiwä häuä maktänğä iquauqä anjuñğä äwätinä, iquatä buayä anä änatqänjuwä iqukiyqä.”

⁴ I tquanğuwänğa, iqu nätmatqä eeqänänjä, ique äwimakqenğä awä ätukqce. ⁵ “Nyi anjä-himqä Jopa iu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuätmä äpmamänğani, wätqä enğä-panjä tiñjä äqunğqce. Nätmatqä hıñqu, yuä naqänänjä enğä-panjä, kiqä hitunjuä hıñquaqui-hıñquaquinjä iunji, guä qäukuä haqä yätuta qäyämawatnğangi äqunğqce. Ii qäyämawatnäqce, nyinyqä äpkqce. ⁶ Nyi näqıñğä äñğuanä mamqä, hiñjuä äñğuanä äqunänğceqä. Vawä iunji, hiveqä-yaqceqä, yıñjä-tänjä, iwomä-qänakukuiqä, huitañä-huitañä iinji, vawä hıknätanğangi äqunğqce. ⁷ Inğani, nyi manjä hıñqu, tiñjä tqanği äwikqce. ‘Pitä iquki, si ävautnä, nanui äpäsätinä, huinyä.’

⁸ Kimañi nyi, ‘Naqä Iquki, nätmatqä Tqä hiñjuä iqi kiyä mätqä eänğqce, nenyñğä pmua imäknänğqce, nyi manğä itıñğä-qae, “oeyä” manğä ymqänä,’ ätukqceqä” ätukqce.

⁹ “Nyi kımañi e tquanğa, manjä qäukuä haqä yätutanji, anği ändkqceqä. ‘Nätmatqä, Goti Hanjuwä Iqu kiyä maeqä imäkqenğqce, si “kiyä mätqeqä” matqä panä,’ ändkqceqä. ¹⁰ Hıñquaqui-hıñque e ätäqetani, nätmatqä eeqänänji, qäukuä haqä yätunğä anği äma ekqceqä. ¹¹ Asä qänğani, ämaqä hıñquaqui-hıñquenjä, ämaqä anjä-himqä Sisariyatanjä hıñqu nyinyqä ändowatkqä hıñqua, anjä ne pmetanğquä iqi ätimäukuwiqä. ¹² Inğani Dñä Äñğüä Iqu, ‘Si kñuä kuapanä mindqänğä pa, iquatä anä upñqceqä’ dqanği, nyitä, neqä tatqä-guäka 6 täqi äpmeñjuwä tquatä, Sisariyanğä anä äwani, ämaqä iqisanjä, Koniliusi iqueqä anjä yäpä inğisa, qe äpaqukqceqä. ¹³ Ique wimeqaunğua, iqu, enätqä hıñqu, iqueqä anjä yäpä inğisa pämä tqäutanğangi äqunğqenğä, änatkqceqä. Enätqä iqu, iqueni, ti ätukqceqä. ‘Si ämaqä hıñquau, Jopanğä, ämaqä Saimonä, iqueqä yoqä huizi Pitäuä ätmiñjuwä ique, ätuma ppñğä dowatiyä. ¹⁴ Ämaqä iqu, kuknuä Goti Hanjuwä Iqu, sitä, ämaqä tqä anjä iu anä äpmeñjuwä iquautä, he häñjä equmuatäninğä diñqce, ktänğiyä’ ätukqceqä. ¹⁵ Koniliusi iqu iinğä qäpu natqanğa, nyi kuknuä ti tipäqiyqanğani, Dñä Äñğüä Iqu, nenyqä äpätä änamñğqä-panjä asä iinji, iquau-pqä manğua inä ämunğqceqä. ¹⁶ Inğani nyi, kuknuä Naqä Iqu hiñuiqänä ätkqä tiinjıqce, kñuä anğumä änyimakqceqä. ‘Jonä iqu asñi, eqä ditänä äqäminğä etanğutqce, qänakñi he asñi, Dñä

Änguä Iquesä mapnuwiqä.’ ¹⁷ Ne Jisasi Kraisi, neqä Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqaunqä, Goti Hanjuwä Iqu Dnä Änguä Ique änätapkqe. Hea tänganji Iqu iquau asä iinjä äwikqeä. Goti Hanjuwä Iqu iquau wäunjuä ii iwimäkkqä iunji, a kiqätmqä iquindi? Oeyqä” ätukqe.

¹⁸ Pitä iqu e tquanqa, ämaqä iqua, äwqä hanjuä imbu äpmapiyi, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu, tiinjä ätkuwi. “Täukue! Kñui äkunmäknäpu, hänjä-pmeqä di meqe, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä Israitqä iquene qäyä etanji huizi iquau-pqe, inä äwikqeä” ätukuwi.

Quuvqä heqiyqä, Andiyokä iu pmeqä iquaunqä

¹⁹ Qu Stipenä ique äpäsäpu, quuvqä heqiyqä huizi iquau, quvqä itqueqanqäwänqä, kuapänänji anjä-himqä hui-huiunqä im-imä äwekuwi. Hui qua Ponisiyanqä, hui qua eqä-pñä awä iqi äwiñqä Saplusinqä, hui anjä-himqä Andiyokänqä äukuwi. Qu äwäpiyanqanji, kukñuä änguä we-hunqä-tänji, ämaqä Israitqä iquaunä awä ätqäumiñuwi. ²⁰ I etanqqä-qe, iquautanji, ämaqä, Saplusi iutanä hñquatä, anjä-himqä Sairini iutanji hñquatä, Andiyokänqä äwipu, Naqä Jisasi Iquenyqä kukñuä ängui, awä ätuäpiyanqanji, ämaqä Israitqä iquautanä ma, Grikä iquauä anjä-kukñuä tqä iquau-pqe awä inä ätumiñuwi. ²¹ Inqanji Naqä Iqueqä yänänäqñqe, iquatä pmetanji, qokä-apäkä kuapänänä iqua, Naqä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iquenyqä qänaknä ipñqä äkunmäknjuwi.

²² Quuvqä heqiyqä, Jerusälemä iu äpmamiñuwä iqua, iinjä qätä äwipiysi, qu Banäpasi ique, Andiyokänqä ändowatkuwi. ²³⁻²⁴ Iqu ämaqä änguänänju eä, iqueqä quuvqä heqiyqe yänänäqñqä etanji, Dnä Änguä Iqu iqueni, kuapänä ämunminqe. Inji iqu äwäqe, Goti Hanjuwä Iqu, iquau ämitä, änguä iwimäkkqanji äqunäqetani, aquvänä itä, qu Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu pmepñqä iñqe, iquauqä kñuä indqänqä, äwivauqumuatqä. Inqanji ämaqä kuapänä, Naqä Iqutä guä ämänjuwi.

²⁵ Inqanji Banäpasi iqu, anjä-himqä Tasusinqä, Soli iquenyqä qävqä ikitñqä äukqe. ²⁶ Ämoqumueqe, iqu Andiyokänqä ätuma äpätä, quväukuä hñqueni, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä iqi äqänmiñuwä iquatä, anä äpmamiñuwi. Iqi äpmayi, iquaqu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, ämaqä kuapänänä iu ämotquamiñiyi. Andiyokä pmeqä iqua, ämaqä quuvqä heqiyqä iquaunqä, “Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä-quayqe” iqua-ganä ätipäqäkuwi.

27 Inġani hiñuä-tqä hñqua, Jerusälemä iu äväma, Andiyokä iunqä äwokuwi. 28 Iu ätimäupiyi, iquatanä hñqu, iqueqä yoqe, Akipasi iqu, pämä ätqäuqe, Dñä Äñguä Iqu kñuä vqangi, anä-himqä eeqänänjä iu, buayä dä naqänänjä timäuniqenqä awä ätukqe. (Buayä dä naqänänjä, Klotiusi iqu qua eeqänänjä iu miqä pmetanġa, ätimäukqe.) 29 Quuvqä heqiyqä iqua, Akipasi iqueqä kukñui qätä äwipiyi, kukñuä naqä-hñqunä tii ätkuwi. “Tatqä-guäka Jutiya iu äpmeñuwä iquauñi, ne yätamäkqä ävätanä, mbqä väwqatatunqä, aquvä qiyatunqeeqä.” E ätpiyi, qu hñqunä-hñqunänjä, iquauqä mbqä iwäsäupu, äwikuwi. 30 E imäkäpiyitanä, Banäpasi iquesä, Soli iquesä, äväwatkuwi. Iquaqu äma äwiyi, quuvqä heqiyqä iu miqä iquau, äwikiyi.

12

Qu, Jemisi ique pizqä äpäsäpu, Pitä ique guä äpmuatekuwiñqä

1 Inġani, hiunji naqänänjä, bretqä qo matäuqänġani, qua Jutiya iu miqä Heroti iqu, ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqñqä hñquau, quvqä itquetñqä ikqe. 2 Iqu tquanġi, qu Jemisi, Jonä iqueqä kätä-känġuequeni, ipäqäyunitä pizqä qe äpäkkui. 3 Heroti iqu, Israitqä iqua, iqu ii imäkqanġqenqä aquvänä iqanġä äqunäqe, Pitä ique-pqe a kiqätñqä ätukqe. 4 Iqu iinjä imäkäqe, ique guä äkiqiyäutä, qu iqueni, ique-iqueqä ätqäuqisäpu miññqä, mäkä-iqä 16 iquauqä* hipa iu äwikqe. Heroti iqu, kñuä tiinjä indqänġqe. “Hiunji naqänänjä Pasopa iqu timäunqiyä. Hiunji iqu, ae äpawqanġani, nyi, Pitä ique itmetmä, qokä-apäkä iquauqä hiñuä iqi, kukñuä mitmqeqä.” 5 Inġani Pitä iqu, anju guä pmetanġa, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqñqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu, ique yätamäkqä vätnqä, tääqä ätqämanmiñuwi.

Enätqä hñqu, Pitä ique, yäpaqänġisa ätuma äukqenqä

6 Hiunji Heroti iqu, Pitä ique kukñuä mitätñqä iqu timäutñqänġani, heatqänġani, Pitä iqu mäkä-iqä hñquaquiyqä awä iqi, hiqaqä guä hipa inġi-inġisa äqäyänä witanġa, mäkä-iqä huiziquaqu, anä hänaqeu hiñuä äqunyinyä, yäpaqä mänġisa ätqäuminjiyi. 7 Inġani maqänänjä, Naqä Iqueqä enätqä hñqu ätimäunqanġa, guä kiqiyäueqä anä yäpä inġisani, we qe äunġqe. Enätqä iqu, Pitä iqueqä yawä iqi ptqä äpäsätä äväuqumuatäqe, tiinjä

* 12:4 Qu aquväqñqä tquaqi-tquaqi imäkmiñuwä iqua, hea ique-iqueni, hñquaqu-hñquaquinjä iqua, iqtä anä äpmamiñuwi.

ätukqe. “Si pämä maqänä tqävä!” I tquanğa, guä iquaqu iqueqä hipa iu äqiyänmiñqe, qua mäñi ewasqiyäukqe. ⁸ Inğanı enätqä iqu, “Tqä aquvä ämäyätinä, tqä yukä ämuasmänqe, muasmävä” ätukqe. Iqu iinjä imäkkqanğa, enätqä iqu, “Tqä gquä quäuqe, ämipnätinä, nyi qänaki nyivändiyä!” ätukqe. ⁹ I tquanğa, Pitä iqu, anä hiqñqä iqueni ävämanı, enätqä ique qänaki qe äwivändkqe. Nätmatqä enätqä iqu imäkkqenqe, “Ii naqä-qakuiqä” kñuä mämeqä itä, “Tä, wätqä äqunänänä” kñuä indqängqce. ¹⁰ Iquaqu, qñqanä hñquaqñi, mäkä-iqä hiñuä äqämbu ätqäuminuwä iquau maqñqä ämäwqätäyi, täknä qñqanä yänänäqñqä, guä kiqiyäueqä iuta, anä-himqä duñqä uwqänqä ique timäuqanğiyänğanı, qñqanä iqu kiqä-kiuä äutängqce. Iquaqu yäpaqä mänggisa äwiyi, hänaqä hñqueu äwiyi, maqänänı enätqä iqu, Pitä ique äväma äukqe.

¹¹ Inğanı Pitä iqueqä kñuä indqängqce, ätnänä iqi wimeqanğa, iqu tiñi ätñgqe. “Nyi näqñqä tänganä eqänä. Ii naqä-qakuiqä. Naqä Iqu, Iqueqä enätqä ique ändowatätä, nyi Heroti iqueqä hipa du pmetanğa anğumä indmeqiyä. Nätmatqä, Israitqä iqua inyimäkpñqä kñuä indqänguwi, mänyimeqä yätñqä diñqä, indmeqiyä” ätkqe. ¹² Iqu näqñqä e ämeqe, Mäliya, Jonä Makä iqueqä känäwqä anä iuñqä äukqe. Inğanı iyyqä anä iuñi, ämaqä kuapänänı, Naqä Iquenyqä tääqä ätäpu äpmamiñuwi. ¹³ Pitä iqu yäpaqänğisa ätqäuä, anä qñqanä ptqä qäyätqätanğa, apäkä wäunüä imäkkqä hui, iyyqä yoqe Rota, ii qñqanä wutemätä äpkqe. ¹⁴ Ii Pitä iqueqä mañi qätä äwiyätä, aquvänä itäqä-qe, qñqanä mäwuteyqä itä, anğumä maqänä äyäqe, “Pitä iqu äpätä, anä qñqanä-tänä täqi ätqäunä” ätukqe.

¹⁵ Kimanı qu, “Si qämä-qämä inyä” ätukuwi.

Ga, ii yänänäqñqä qe ätukqe. “Naqä-qakuänä etqänä. Iqu täqi ätqäunä.”

Ga qu, “Ii, iqueqä enätqä iqueqä” ätukuwi.

¹⁶ Qu e tätqätanğuwänğa, Pitä iqu anä qñqanä ptqä yqänä äqämiñqe. Qu anä qñqanä äwuteyäpiyänğanı, ique hiñuä äqumbiyi, yäunüä naqä-qakuänä ikuwi. ¹⁷ Inğanı iqu, qu kukñuä matqä qanyä pmapñqä hipaetanä imäkätä, tiñä ätukqe. “Guä äkiqiyäuenjiyquwä anä duta, Naqä Iqu iinjä-iinjä imäkätä, ändma äpqiyä. He Jemisi† iquesä, tatqä-guäka iquautä, awä tupñqeqä” ätukqe. Iinjä ätuäqe, Pitä iqu iquau ävämanı, hñqäqinyqä äukqe.

¹⁸ Zñuitänı, Heroti iqueqä ämaqä mäkä-iqä iqua, Pitä iqu aanqä äqumbiyi, yäunüä ipu, “Tä änänäjawä?” ätñguwi.

† 12:17 Jemisi iqu, Jisasi Iqueqä känguequwi.

¹⁹ Inġaŋi Heroti iqu, Pitä iquenyqä qävqä ipnqä ätukqe. Qu iqueni, mämäqumueqä iqanġuwänġa, iqu ämaqä Pitä ique guä kiqiyäueqä anä iu ämimiŋuwä iquau, kukŋuä ämitätä, “Iquaunġi, pizqä päkpiyä” ätukqe. Qänakndaŋi, Heroti iqu qua Jutiya äväma, anä-himqä Sisariya iunqä äquveqätä, iu äpmakqe.

Heroti iqu äpäkonġqenqä

²⁰ Inġaŋi Heroti iqu, ämaqä, anä-himqä Tayä pmeqä iunqätä, Saitonä pmeqä iunqätä, äwqä tnänjä äwinyminqe. Qu, qua Heroti iqu ämimiŋqä iutaŋä ymiŋanä ämepu änmiŋuwiŋqä, kŋuä indqämbiyi, aquvä äqänäpu, iqutä kukŋuä tŋnqä äpkuwi. Qu ätimäupiyi, Blastusi, Heroti iqueqä anä hiqaqä wiqä iu miqä iqutä, äwqä naqä-hŋqunä imbŋqä kukŋuä ganä ätukuwi. E imäkpiyi, qu Heroti iquenyqä äwäpu, iqu iquaunqä äwqä hanuä winyätŋqä yatŋqä äwikiwi.

²¹ Inġaŋi hea, Heroti iqu atäunjuä ikqeunġi, iqu ämaqä miqä iquauqä gquä äŋġuänänġi ipnätä, zä-hawä äŋġuänänjä iqueqänä pmeqeu äpmeqe, ämaqä iunġi, kukŋuä naqänänjä ätukqe.

²² I tquanġaŋi, qu maŋä tiinjä ätkuwi. “Maŋä tä, ämaqä hŋqueqä manä, goti hŋqueqeqä.”

²³ Qu e tätqätanġuwänġaŋi, Heroti iqu qätä äwiyäqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä mämamäuqä iqanġqenqä, maqänänġi, Naqä Iqueqä enätqä hŋqu, ique qui imäkkqe. Qui e imäkqanġa, piweqä hui, ique äŋġanġuwänġa, iqu qe äpäkonġqe.

²⁴ Naqä Iqueqä kukŋui, wäunjuä yänänäqŋqä itŋqänä imäknätä, anä-himqä im-imä wätŋqä imäkŋqge.

²⁵ Inġaŋi Banäpasi iqutä, Soli iqutä, iquaquiyqä wäunjuä Jerusälemänġi qäpu iyi, iqi ävämaŋi, anä-himqä Andiyokä iunqä, anġumä qe äukiyi. Iqi ävämesiyänġaŋi, iquaqu Jonä Makä ique, anä ätuma äukiyi.

Poli iqueqä qanä hiŋuiqä ikämiŋqenqä (13:1-14:28)

13

Qu Banäpasi iquesä, Soli iquesä, wäunjuänqä atäunjuä ikuwiŋqä

¹ Ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä Andiyokä iu aquvä äqänmiŋuwä iquauqä awä iqiŋi, Goti Iqueqä kukŋui hiŋuätqä hŋquatä, näqŋqä-vqä hŋquatä, anä äpmamiŋuwi. Hŋqu, Banäpasi ique. Hŋqu, Simiyonä, ‘Hiawiqueä’

ätmiñuwä ique. Hñqu, Lusisi, anä-himqä Sairini iutanä ique. Hñqu, Mänainä, Heroti iqtä ymeqänga anä ikämanqä imiñiyitanji, näueqä yqänä imäkngga äumiñiyä ique. Itannga hñqu, Soli ique, iquayi. ² Hiunji hñquenji, iqua, Naqä Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu, buayä manqä pmetanquwänganji, Dnä Änguä Iqu, iquau tiñä ätukqe. “Nyi, Banäpasi iquesä, Soli iquesä, wäunjuinqä äteqeqä. Wäunuä tä imäkiñqä, he iquaqui atäunuä inä ipiyä” ätukqe. ³ Inganji, iqua buayä manqä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä täaqä ätuäpu, iquaqui hipa haqeqä äwiyäpu, wäunuänqä ändowatkuwi.

Banäpasi iqtä, Soli iqtä, Saplusinqä äukiñqä

⁴ Inji Dnä Änguä Iqu, iquaqui dawatqangi, iquaqu anä-himqä Selusiya iunqä äquveqäkiyi. Iqi ätimäyi, yimba ätkamäusinyä, qua eqä-pnä awä iqinjä hñquenyqä, kiqä yoqe Saplusi, iunqä äquveqäkiyi. ⁵ Qua iunji, anä-himqä Salamisi iu ätimäupiyyi, iquaqu, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä iu ikisinyä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, awä ätuäkämiñiyi. Iquaqui yätamäqä vätnqe, Jonä Makä ique ätuma ikämiñiyi.

⁶ Saplusi iunji, iqua, qua eeqänänjä iu qanjä ikipu, anä-himqä Paposi iunqä äukuwi. Iqinjä iquaqu, ämaqä Israitqä paaqä huitanä-huitanä imäkätä, hiñuä quanqä-tqä hñque äwimakiiyi. Iqueqä yoqe, Banjisasi ique. Iqu paaqä imäkmiñqenqe, Grikä iquauqä anä-kukñuä tqä iqua, iquenyqe, “Elimasiuä” ätmiñuwi. ⁷ Ämaqä iqu, ämaqe miqä kinganänjä Sengius-Paulusi iqtä, anä äpmamiñiyi. Iqu ämaqä kñuä änguä dinä indqänqä ique. Inganji iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qätä wiyätñqä wiñganji, Banäpasi iquesä, Soli iquesä, täaqä ätuätumakqe. ⁸ Iinjä etanji, paaqä imäqä Elimasi iqu, ämaqe miqä iqu Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyätñqä mäwiñganji, iqu Banäpasi iqueqätä, Soli iqueqätä, wäunuä qui imäkätñqä ikqe. ⁹ Inganji Dnä Änguä Iqu, Soli iquenji, kuapänä ämunqqe. Iqueqä yoqä huizi, Poli* ique. Dnä Änguä Iqu, kuapänä munqanqa, iqu Elimasi ique, hiñuä yänänqñqä äqunä, tiñä ätukqe. ¹⁰ “Suqä quvqä eeqänänjitä, quanqitä, manquä äkmnänä. Si suqä änguä eeqänänjä iuqä mäkä-hunqä-quki eänä-qae, Setänä iqueqä ymeqä iqukiyyä. Naqä Iqueqä hänaqä jänänjä iunji, qui imäkñqä itqäninyä. Suqä iinjä mäwquatämäuqe, sunqä itqäninyä? ¹¹ Qätä nyiyä! Tänganji Naqä Iqu kima ktapätä, tqä hiñui hea kuwimäqanqa, si

* **13:9** Yoqä Poli, ii Grikä iquauqä anä-kukñuiyi. Yoqä Soli, Israitqä iquauqä anä-kukñuiyi.

mäptqe, hiñuä mäqunquä yakuinä pmatñqinyä” ätukqe. Poli iqu iinä tquanga, maqänäñi, qaquvqä enqä-pani, Elimasi iqueqä hiñuä iuñi, hea qe iwimäkkqe. Ingañi ique a ämasquämbñqä asusua ikämiñqe. ¹² Ämiqä naqä iqu, nätmätqä tä timäuqangi hiñuä äqunäqe, ingañi iqu, Naqä Iqueqä kukñjuinqä, kñuä kuapänä indqänätä, iquenyqä quuvqä eqäkqe.

Poli iqutä, Banäpasi iqutä, qua Pisindiya iu äpmakiyinqä

¹³ Ingañi Poli iqutä, ämaqä, iqutä anä äpmakuwä iquatä, Paposi ävämañi, qua Pambiliya-tänjä inginyqä, anjä-himqä Peeka iunqä yimba äukuwi. Iqisañi Jonä Makä iqu, iquau ävämañi, Jerusälemänqä angumä äukqe. ¹⁴ Qu Peeka ävämañi, qanjä äupiyyi, qua Pisindiya-tänjä iu, anjä-himqä Andiyokä ätimäukuwi. Sämbatqä hiunji hapä pmeqängañi, qu, Israitqä iquauqä anjä aquväqñqeu äpaquväpu, quamä qe äpmakuwi. ¹⁵ Qu e pmetanquwänga, hñqu, bukä, kukñuä-suqenqä äqäkqeuta a täuqanga, ga hñqu, bukä, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iqua äqäkuwä iuta a ätäukqe. Ingañi anjä aquväqñqeu miqä iqua, ämaqä hñque, Poli iquesä, ämaqä iqutä anä äpmamiñuwä iquautä, tiinjä tuätñqä ätukuwi. “Nqä nyämaqäüä, he ämaqä iuqä äwqe, yänänäqñqä imäkññqä kukñuä-tänjuenä etanqutqe, he awä tññqeqä.”

¹⁶ Ingañi Poli iqu pämä ätqäuqe, qu kukñuä matqä pmapñqä, hipa itä ämeñä ämitä, tiinjä ätukqe. “He ämaqä Israitqä iquendä, ämaqä huizi, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqi äpmeñuwä iquendä, qätä nyipiyä. ¹⁷ Israitqä iquauqä Goti Hanjuwä Iqu, neqä atqä-awäkaunji, Iqueqä ämaqä hipñqä ätekqeqä. Qu Isipä iuñi, ämaqä yakuä pmeqä enqä-panjä pmetanquwänga, Iqu imäkqangi, qu kuapänä eqiyämañguwiqä. Qanakndañi Isipä iutani, Iqueqä yänänäqñqä iuta itmakqeqä. ¹⁸ Iqu e itmeqanga, qu quväukuä 40, anjä avqñqä iu pmetanquwänga, Iqu iquauqä suqä hñgisanä iqetani, hanjä-iqä ämakmanmiñqeqä. ¹⁹ Ingañi qua Kenanä iuñi, hueqä-himqä kui-kui 7 äpmakäwätanquwä iuñi, Goti Hanjuwä Iqu qui imäkätä, iquauqä quae Israitqä iquauqä wimänätñqä qe äwikqeqä. ²⁰ Nätmätqä eeqänäñi e imäkätqätanga, quväukuä 450 inä äpäukqeqä. Iqu qua ae äväqe, qanakndañi Iqu ämiqä naqä yakuinä mipñqä iquau äteqa äumiñqe. Iqu iinji, Iqueqä kukñui hiñuä-tqä Samueli iqu pmetqängañqä imiñqe.

²¹ Ingañi qu Samueli iqueni, tii ätukuwiqä. ‘Ne ämiqä naqä hñqueqä yäpä iqi näweqä pmetatunquänä, si ämaqä hñque atäunjuä isñqeqä.’ Qu e tquanguwänga, Goti Hanjuwä Iqu, Soli ique ätekqeqä. Iqu Kisi iqueqä ymeqä

eä, awi qu Benjämenä iquesañä ique. Soli iqu iquauñi, quväu kuä 40 iunji ämimiñqeqä. ²² Goti Hanjuwä Iqu Soli iqueqä ämiqe, huätä ämamäutä, iqueqä anjä metñqe, Dewiti ique-mända ätekqeqä. Iquenyqe, Goti Hanjuwä Iqu awä tiinjä ätukqeqä. ‘Nyi Dewiti, Jesi iqueqä ymeqä iqueni, hiñuä ae äqunänqeqä. Iqueqä qeqä-quuvqä iunji, Nyaqä enqä-panjä eä, iqu Nyi änyinänqä dunä imäkquäniqeqä,’ ätukqeqä” ätukqe.

²³ “Iqu hiñuiqänäni kukñuä guä ämäsäutä ätkqä-pa, Israitqä-qune häñä anju inemäkäqumuatetñqä diñqe, Dewiti iqueqä hueqä-himqä ekuwä iutanjä hñque ändowatkqeqä. Ämaqä Iqu, Jisasi Iqueqä. ²⁴ Jisasi Iqu wäunüä mipäqiyqä änä etanğani, Jonä iqu Israitqä eeqänänjä iquauñi, kñuä äkunmäknäpu, asñä qämbñqä awä ätumiñqeqä. ²⁵ Jonä iqu, iqueqä wäunui qäpu imäkätñqä itäqanğani, iqu tiinjä ätukqeqä. ‘He kñui, äänä hiyqiyä? Nyi tqunğä? Nyi ämaqä, he hiñuä äqämbu äpmeñuwä iqunä, hmanjqä. Injaqe, he qätä nyipiyä! Ämaqä Hñqu, nyinyqä qänaki änä äpäniqeqä. Iqueqä yukä ämuasmänqä gue, nyi meweqä yimniqeqä. Nyi ämaqä anğunä hmanjqä,’ ätukqeqä” ätukqe.

²⁶ Poli iqu tiinjä inä ätukqe. “Nqä nyämaqäüä. He Aprähämä iquesa eqiyämanğuwä iquendä, itanğa he ämaqä huizi, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqi äpmeñuwä iquendä, kukñuä häñä anju inemäkäqumuatetñqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu nenyqä ändowatkqeqä. ²⁷ Jisasi Iqu qua iu pmetanğani, ämaqä Jerusälemä iu pmeqä iquatä, iquauqä ämaqä naqä iquatä, Iquenyqe näqñqä anğuanänjä maeqä imiñuwiqä. Itanğa Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iquauqä bukä iuta, hiunji hapä pmeqä ique-ique a ätäumiñuwä-qe, qu iinğä-pqe näqñqä anğuanänjä maeqä imiñuwiqä. Iinjä dutani, qu ‘Ämaqä Tqu äpäkonätñqeqä’ ätukuwä iunji, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iqua äqäkuwi, naqä-qakuä imäkkuwiqä. ²⁸ Qu Ique pizqä päkñqe, Iqueqä suqä quvqä hui, mämaqumueqä ipiyä-qe, ämaqä naqä kiñganänjä Pailoti iqueni, iqu äpäkonätñqä diñqä kiqutätmä äwikiwiqä. ²⁹ Qu nätmätqä eeqänänjä, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iqua, Iquenyqä hiñuiqänä äqäkuwä-pa imäkpiyi, Iqueuä huiwi zä-huätatä hunätanğqeta ämepu, äma äwäpu, qua äptekuwiqä. ³⁰ Iqu ae äpäkonğqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu anju ävauqumuatkqeqä. ³¹ Huiñji kuapänänjä iunji, ämaqä, Galili äväma Jerusälemänğä Iqutä anä äukuwä iquauñi, Iqu äwimeqismiñqeqä. Täñğani ämaqä iqua, Israitqä iquauñi, Iquenyqä kukñuä awä ätuätqänäüä.

32-33 Kuknuä änguä we-hunqä-täni, ne awä tiinjä etqunä. Kuknuä, Goti Hanjuwä Iqu guä ämäsäutä, awiukuau ätukqeuji, iinji naqä-qakuä imäkätä, awiukuautanjä hueqä-himqä iqune yätämäkqenqä, Jisasi Ique anqumä ävauqumuatkqe. Iinqe, apqä hñquaqunä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui tiinjä äqänänä.

‘Nqä Ymeqä Iqukiyqä, Nyi tängani Tqä Tniqunä eqänä.’†

34 Goti Hanjuwä Iqu, Jisasi Ique qua pteqeuta anqumä ävauqumuatkqetani, Iqu anqumä mäwqä itä, pizqä miqä iquänä. Iinqe Goti Hanjuwä Iqu tiinjä ätätä äqäkqeqä.

‘Nyi ämiqä naqä Dewiti ique änguä wimäkmqä ätukqä-pa, Nyi heñi-pqä inä etätqänänä. Kuknuä iinji, huizi iquau ämäwqätäutä, qäyunä timäunqiyä.’‡

35 Iqu apqä huiziunji, tiinjä-pqe ätätä äqäkqeqä.

‘Ämaqä, Si äteknä Iqu, pizqä yätñqä hiñuinä maqunqä isñiqä.’§

36 Dewiti iqu qua täu äpme, Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqeuñä qänaknä iqänjaqänäqe, äpäkongangga, qu iqueqä huiwi, kawäkiqua qua äptnäñuwä iu pteqanquwänqä, pizqä qe ikqeqä. 37 Inäqä Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu qua iuta anqumä ävauqumuatkqä Iqueni, Iqueqä huiwi pizqä miqä ikqeqä.

38-39 Nqä nyämaqäüä, iinqe he näqñqä änguänänqä tiinjä hipñqeqä. Ämaqä Iinjä Iqueqä wäunjuä dutani, ämaqeuqä suqä quvqe huätä mamäuqä iunqe, ne awä etätqänünä. Tiinjä-pqenqä näqñqä änguänänqä hipñqeqä. Goti Hanjuwä Iqu henyqe, ‘ämaqä jänänänquaiqä’ täniqä diñqe, kuknuä-suqä Mosisi iqu ätätä äqäkqeu qänaknä iquwi, hiyaqä suqä quvqe huätä mämaemäuqä yänqiyä. Inäqä, Ämaqä Iinjä Iqu, ämaqä, Iquenyqä quuvqä heqiyqanqppqe, Iqu iquauqä suqä quvqä eeqänänji, huätä ämamäutä, ‘ämaqä jänänquaiqä’ täñqiyä. 40 Inji Goti Iqueqä kuknui hiñuä-tqä iqua, nätmätqä quvqänänñinqä, ‘Äpäñqiyä’ ätkuwi, he emeqänqä, hiñuä änguänä äqunäpu wimasipiyä. 41 Qu tiinjä ätkuwiqä.

*‘He ämaqä äkasuwä tqä iquenä, hiñuä qumbiyä! Nyi nätmätqä huitani, hiyaqä awä iqi imäkmqänä. Nyi nätmätqä imäkmqä iqanqmdqenqä, ämaqä hñqu etqanqutqe, he iinqe, “naqä-qakuiqä” knuä mindqänqä ipñqeqä. Iinqe he yäunjuä ipu, qui imäkmbñqäüä,’ ätkuwiqä” ätukqe.**

† 13:32-33 Apqä Bukä 2:7 ‡ 13:34 Asayä 55:3 § 13:35 Apqä Bukä 16:10

* 13:41 Hapakukä 1:5

⁴² Poli iqu kuknuä awä qäpu ätäqe, Banäpasi iqutä, yäpaqä mängisa wiynqä uwqanqiyännga, qu iquaqi tiinjä ätukuwi. “Hiunji hapä pmeqä huiziqueni, nätmätqä täñqe, qe anju äquvepäsinyä, awä inä nasinyiynqeqä.” ⁴³ Qu anjä aquväqñqeuni ävämani, Israitqä kuapänänjä iquatä, ämaqä huizi-pqä Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä qätä äwiyäpu, Ique qonjä anä woktäuqä iquatä, Poli iquesä, Banäpasi iquesä, qänaknä äwivändkuwi. Inğanji iquaqu, iquauqä kñuä iunji, yänänäqñqä imäkäsinyä, “He Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä nätmätqä äñguänänjä hiñginäwa etapätñqeunä äpmeñuwä-pa, asä iunä pmeqäpñqä” ätukiyi.

⁴⁴ Hiunji hapä pmeqä huiziqueni, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä qätä wipñqä, ämaqä anä-himqä iutani, hatñä aquvä qe äqanquwi. ⁴⁵ Aquvä iinjä qanqanqä äqumbiyi, Israitqä iqua, iquauqä äwqe äkasuwä ämunätä, Poli ique quvqä ätuäpu, iqueqä kukñui mändi äkittqäkuwi.

⁴⁶ Qu iinjä imäkqanqanqä, Poli iqutä, Banäpasi iqutä, zä miqä kuknuä yänänäqñqä ätukiyi. “Naqä-qakuiqä. Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä iunji, ye Iqueuä kukñui, Israitqä iquenä ganä awä etqueä. He iqueuä kukñui tuwä äwiyäpu, hiqä-hiuänqe, ‘Ne hñä hea ique-ique pmeqe, änä mämeqä yanqunä’ ätätqanuwä-pa iquwiñqe, he qätä yepiyä! Täñganji ye heñi, kukñui awä maetqä, ämaqä hñquau-mända tuenqueä. ⁴⁷ Goti Hanjuwä Naqä Iqu, hiñuiqänä ätäñqe, täñga ye sä äyatqi.

‘Nyi si Israitqä iqua qäyä hitqanji huiziuqä hiqi-tä-quki ikimäkqänä. Inji, ämaqä qua täu äpmeñuwä eeqänänjä iunji, Nyi anji hñä imäkäqumuatemniñqä yätamäkqä vqä-quki, esñqinyä’†äyatqiyä” ätukiyi.

⁴⁸ Ämaqä Israitqä qäyä etanji huizi iqua, kuknuä tä qätä äwipiyi, iquauqä äwqe äñguänänjä wiñganqä, qu Naqä Iqueqä kukñuiñqe, “Äñguänänjiqä” ätmiñuwi. Inğanji ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu hñä hea ique-ique pmeqä mapñqä ätekqä iqua, qu eeqänänji quuvqä eqäkuwi.

⁴⁹ Inğanji Naqä Iqueqä kukñui, ämaqä, Pisindiya-tänjä inqisa im-imä äpmamiñuwä iqua, qätä äwikiwi. ⁵⁰ Inäqe Israitqä iqua, apäkä, yoqä naqä qonqä, Goti Hanjuwä Iqu qonjä äwoktäutqanuwä iuauqä äwqä iutä, anä-himqä iutänä qokä naqä iquauqä äwqä iutäni, äwivauqumuatkwi. Ga eeqänänjä iinjä iqua, Poli iquesä, Banäpasi iquesä, quvqä itquepu, Pisindiya iunji huätä ändowatkuwi.

⁵¹ Inğanji iquaqu, anä-himqä Andiyokä iu ävämayiñqä isiyänğanji, quwqä suqä quvqenqä kima äväsinä, qua hinoqukuä, yukiu täka ämäkmiñqe, iqi äquveteqiyemä

äukiyi. Iquaqu äwiyi, anä-himqä Aikoniyamä iu ätimäukiyi. ⁵² Itanğa, Andiyokä pmeqä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäminuwä iqua, Dnä Änguä Iqu manguä munğanğa, aquvänä kuapänä iminjuwi.

14

Poli iqtä, Banäpasi iqtä, Aikoniyamä iu äpmaminjiyinqä

¹ Inğanji Aikoniyamä iunji, Poli iqtä, Banäpasi iqtä, suqä asä ii imäkäsinyä, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä yäpä yängisa äpeyäsinyä, kukñuä awä ätukiyi. Iquaqu kukñuä änguä tquanğinyä äwipiysi, ämaqä kuapänä Israitqä hñquautanätä, ämaqä huizi iquautanätä, quuvqä eqäkuwi. ² I etanği Israitqä quuvqä maeqiyqä iqua, qu ämaqä huiziuqä äwqeunji, äwivauqumuatqauñgua qu ämaqä quuvqä eqäkuwä iquauñqä äwqä quvqä imäkkuwi. ³ Iinjä iqanğuwänğa, Poli iqtä, Banäpasi iqtä, zä miqä iqi hñğanqä äpmanyä, Goti Hanjuwä Iqu ämaqeunqä äwinyätä, hiñginäwa änguänänji vätñqenqä kukñuä awä ätuminjiyi. Iquaqu iinjä itqätanğiyänğanji, Naqä Iqu, iquaqu wäunjuä ämaqä mimäkqänänjä hui imäkiyñqä yänänäqñqä ävätä, ämaqeunji, 'Iquaquvqä kukñui naqä-qakuiqä' ämotquakqe. ⁴ Inji, ämaqä anä-himqä iutanji, awänä äpatmbiysi, hñqua, ämaqä Israitqä iquatä, äwqä naqä-hñqunä inğanğuwänğa, hñqua, ämaqä kukñuä awä tuäkiqiyñqä ändowatkqä iquaqutä injuwi.

⁵ Qänakndanji Israitqä hñquatä, ämaqä huizi hñquatä, iquauqä ämiqä iquatä, qu Poli iquesä, Banäpasi iquesä, quvqä itquepu, hikä päkññqä äwqä naqä-hñqunä injuwi. ⁶⁻⁷ Iquaqu ii näqñqä ämayi, qua Likoniya-tänjä inğisanqä zä qe äukiyi. Likoniya inğisanji, iquaqu anä-himqä Listiyatä, Depetä, anä qäqñä-pqä iunji, qañä inä ikisinyä, kukñuä äñgui awä ätuäkäminjiyi.

Poli iqtä, Banäpasi iqtä, Listiya iu äpmaminjiyinqä

⁸ Anä-himqä Listiya iunji, ämaqä hñqu, iqueqä yukä quvqä, yänänäqñqä maeqä, äpmaminqe. Känai, yukä quvqä-tänjä-que änyuekqenqä, iqu qañä mäwqä iminqe. ⁹⁻¹⁰ Ämaqä iqu, Poli iqu kukñuä tqanği qätä äwiya pmetanğa, Poli iqu hinjuä yänänäqñqä äqunäqe, iqu änguä imänätñqä quuvqä eqiyätä iqanği äqunäqe, "Si pämä tqävä" haqeqäta ätukqe. Iqu e tquanğa, yukä quvqä iqu pämä yänänäqñqä ätqäuqe, qañä ikäkqe.

¹¹ Inğanji, ämaqä kuapänänji, Poli iqu iinjä imäkqanği äqumbiysi, qu Likoniya pmeqä iquauqä anä-kukñui ätäpu,

manjä tnänjä tii ätkuwi. “Goti hñquaqu, ämaqä enqä-panjä nenyqä äquvepqinyqä.”¹² E ätpiyi, qu Banäpasi iquenyqe, “Iqu goti Susi* iqueqä” ätkuwi. Poli iquenyqe, “Iqu ämaqä kukñuä tqä-qu etangi, iqu goti Hemesi iqueqä” ätkuwi.¹³ Anjä-himqä täknjä qänätangqä-tänjä iqinj, Susi iquenyqä hiqäva-imäkqä anj ämätmñiqe. Inganj Susi iquenyqä hiqäva-imäkqä iqu, pälawa-yatqä itä, bulumäka qokä hñquautä, anjä qñqanjuinqä äma äwäqe, qokä-apäkä iquatä, Banäpasi iquenyqätä, Poli iquenyqätä, hiqäva imäkanä-tpu ikuwi.¹⁴ Banäpasi iqutä, Poli iqutä, nätmatqä tä imäkanä-tpu iqanjuwinqä qätä äwiyi, iquaqu yäunjä isinyä, ämuasmñiqe äpisäsinyä, qokä-apäkä iquauä awä iqinyqä tnänjä äwiyi, tääqä yänänäqñqä tiinj qe ätukiyi.¹⁵ “Yeyämaqä iquenyä, he suqä tä, sunqä imäkqäüä? Ye ämaqä, he enqä-panjä quveyqä. Ye kukñuä äñguä we-hunqä-tänj, awä tii etätqänueqä. He nätmatqä hiñginqä iu qänaknä itqänuwi, huätä ävquatämäupu, Goti Hea Ique-ique Pmeqä Iquenyqä qänaknä ipiyä! Goti Hanjuwä Iqu, qäukuitä, quaetä, eqetä, nätmatqä eeqänänjä iu äwiñqetä, imäkkqeqä.¹⁶ Hiñuiqändqä duta äpänqe, tännga täsuänä. Iqu qokä-apäkä eeqänänjä iquauñj, hiñuinä qunätangi, qu qänaknäñj, quwqä äwiñqä dunä iminjuwiqä.¹⁷ Iinj etangi, qu Iquenyqä maqñqä ipñqe, Iqu zä mäpmeqä iminqe. Oeyqä! Iqu hea ique-iquenj, qokä-apäkä eeqänänjä, he-pqe qäsänj, äñguä emäkätä, qäukuä yätutanj, piyä äyä etapätñqeqä. Iqu injä imäkätqätangi, ymisanjä äñguänänj äyä ätimäutñqeqä. Itanj, he buayä kuapä änäpu, heyaqä äwqä imä aquvänä ipñqä emäkätñqeqä” ätukiyi.¹⁸ Qu iquaquinyqä hiqäva imäkñqä yänjä qänqangä, iquaqu, injä äsuiyi, “oeyqä” ätuäsinyä, yänjä ämäwqänqängiyi. Iinj iqanjiyinqä, mimäkqä ikuwi.

¹⁹ Qänakndanj, Israitqä Andiyokätanj hñquatä, Aikoniyamätanj hñquatä, Listiya iunqä äwäpu, ämaqä iqj pmeqeuqä kñuä indqänqe äkunmäkpiyi, Poli iquenyqä hikä wapi ätnämäupu, “Pizqä qe äpäsqunä” kñuä indqänäpu, iqueqä huiwi eyqiyäma äpäpu, anjä-himqä iquenyqä täknjä qänätangqä yäpaqä mäñgisa ekuwi.²⁰ E iqanjuwä-qe, qokä-apäkä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäminuwä iqua äppiysi, ique yäkutäma uwqiyqanjuwänqä, iqu anqumä ävautä, anjä-himqä yäpä inqisa ekqe. Awinjanj, iqutä, Banäpasi iqutä, anjä-himqä Depe iunqä qe äukiyi.

* **14:12** Ämaqä Grikä iquauqä goti quanqä iquautanj naqä iqueqä yoqe, Susi ique. Ga iquauqä goti hñquququeqä yoqe, Hemesi ique. Iqu quwqä goti eeqänänjä iquauqä kukñuä äma uwqä iqueyi.

Poli iqtä, Banäpasi iqtä, Andiyokä iunqä anji äukiynqä

²¹ Iqinji iquaqu, kuknuä änguä we-hunqä-täni, awä tuätqätangiyänqa, ämaqä kuapänäni, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqäkuwi. Qänakni, iquaqu Listiya iunqätä, Aikoniyamä iunqätä, itanga Andiyokä iunqätä angumä äukiyi. ²² Anä-himqä iquauni, iquaqu, quuvqä heqiyqä iquau yänänäqñqä iwimäkäsinyä, yänänäqñqä tiinjä ätukiyi. “He quuvqä eqiyäpu, yänänäqñqä pmeñqeqä. Ne Goti Hanjuwä Iqunä miqeu, yäpä ingisa yaniquä etangqä-qe, hanä-iqä naqänäni, ämaqä iquauqä hipa iuta, ganä meniqueqä” ätukiyi. ²³ Inganji anä-himqä ique-iqueni, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänmiñuwä iquau miñqenqe, iquaqu ämaqä hñquau atäunüä ikiyi. E imäkiyi, iquaqu buayä manqä äpmanyä, tääqä äsuiyitanji, Naqä Iquenyqä quuvqä eqämiñuwä iquauni, Iqueqä hipa iu äpmuatekiyi.

²⁴ Inganji iquaqu, Pisindiya-tänjä iu qanjä qäpu ikäyi, Pambiliya-tänjä inji ätimäukiyi. ²⁵ Iqi ätimäyi, anä-himqä Peeka iuni, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui awä äsuiyitanji, anä-himqä Ataliya iunqä äquveqäkiyi. ²⁶ Iqisanji iquaqu, Andiyokä iunqä yimba äukiyi. Ämaqä iqi pmeqe, hiñuiqänäni, iquaquini, Goti Hanjuwä Iqueqä qeiqinyänjä iunä äpmesinyä, wäunüä imäkiynqe, Iqueqä hipa iu äpmuatekuwä iquayi. Iquaqu wäunüä iinjä ae imäkiyi, Andiyokä iunqä angumä äpkiyi. ²⁷ Iqi ätimäyi, quuvqä heqiyqä iquau tääqä ätuätumesinyä, nätmätqä, Goti Hanjuwä Iqu iquaquiyqä hipa duta imäkkqenqe, eeqäpnä awä ätukiyi. Iquaqu tiinjä-pqä inä ätukiyi. “Ämaqä Israitqä qäyä etangji huizi iqua-pqe, Iquenyqä quuvqä heqiyqäpñqä iinjqe, Goti Hanjuwä Iqu hänaqä äwimeyqeqä” ätukiyi. ²⁸ Inganji iquaqu, quuvqä heqiyqä Andiyokä pmeqä iquatä, hiunji hatñä äpmakiyi.

15

Quuvqä heqiyqeu miqä iqua, Jerusälemä iu kuknuä ätñguwinqä

¹ Inganji Israitqä hñqua, Jutiyata äppiyi, quuvqä heqiyqä Andiyokä pmeqä iquau, näqñqä tiinjä äwikuwi. “He Mosisi iqueuä suqä iunji, qänaknä miqä ipu, hiqä huiwi häuä maktängangpqe, Goti Hanjuwä Iqu, angumä metmeqä itä, hänjä memäkäqumuateqä yäniqeqä” ätukuwi. ² Poli iqtä, Banäpasi iqtä, qätä iinjä äwiyi, kuknuä iinjä tquanguwä iquatä, kuknuä mäkä naqänänjä äunmiñuwä. Qu ii imäkkqanguwänqa, quuyqä heqiyqä iqua, Poli iqesä,

Banäpasi iquesä, ämaqä huizi iquautä, atäunjuä äwikuwi. Itanji, ämaqä iinjä iqua, Jerusälemänjqä äyäpu, ämaqä, Jisasi Iqu kuknjuä awä tuäkiqäpnjqä ändowatkqä iquatä, quuvqä heqiyqeu miqä huizi iquatä, hanjä-iqä ique jänä imäkpñjqä dijqä, ätukuwi.

³ Quuvqä heqiyqä iqua, iquau e ändowatqanqawänqa, iqua, Andiyokäni äväma, Ponisiya-tänjä ingisatä, Sämaliiya-tänjä ingisatä äwäpu, Israitqä qäyä etanji huizi iqua, knjuä äkunmäknäpu, Naqä Iquenyqä quuvqä eqäkuwiñqä awä ätqäuminjuwi. Quuvqä heqiyqä qätä iinjä äwipiyä iqua, aquvänä ikuwi. ⁴ Iqua Jerusälemä timäuqanqawänqa, ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvä äqänminjuwä iquatä, iquauqä ämiqä iquatä, ämaqä kuknjuä awä tuäkiqäpnjqä ändowatkqä iquatä, iquauñqä aquvänä ipu itmakuwi. Inganji, Poli iqutä, Banäpasi iqutä, nätmätqä eeqänäni, Goti Hanjuwä Iqu, iquaquiyqä hipa iuta imäkminqenqä, awä ätukiyi. ⁵ E tquanqiyänqa, Parisitanjä quuvqä heqiyqä hñqua, ivatuwämbiyi, tiinjä qe ätukuwi. “Ämaqä Israitqä iquene qäyä etanji huizi, quuvqä heqiyqanqawä iquauñi, he iquauqä huiwi häuä äktäupu, ‘Mosisi iqueä suqeuñi qänaknä ipiyä’ tquäpnjqä” ätukuwi.

⁶ Itanqa, ämaqä Jisasi Iqu kuknjuä awä tuäkiqäpnjqä ändowatkqä iquatä, quuvqä heqiyqeu miqä iquatä, kuknjuä iinjä jänä imäkpñjqä aquvä äqänqawä. ⁷ Qu kuknjuä kuapanä ae ätpiyi, Pitä iqu pämä ätqäuqe, tiinjä ätukqe. “Nqä nyämaqäua, he näqñqeqä. Hinjuqänäni, Goti Hanjuwä Iqu, wäunjuänjqä änewäsäutä, nyi tiinjinqä ätenjikqeqä. Nyi, ämaqä Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquau, kuknjuä äñguä we-hunqä-täni, awä tuätqätanqmd, qu qätä änyiyäpu, quuvqä heqäpnqänänqä. ⁸ Ämaqeuqä knjuä indqänjqä imñi, Goti Hanjuwä Iqu näqñqeqä. Iqu Dñä Äñguä Ique, ne änätpkqä-pa, ämaqä huizi iquauñi, inä äwikqeqä. Iqu iinjä imäkäqetani, iquauñä-pqe itmetä aquvänä itäqenqä, äyä ämänätquakqeqä. ⁹ Iqu nesä, iquautäni, suqä huitanjä-huitanjä minetqeqä, asä inä inätquakqeqä. Iquauqä quuvqä heqiyqä iutani, Iqu qu kiyä mamätqänjqä, ne inemäkkqä-pa, hipñqä iwimäkkqeqä. ¹⁰ Inji hanjä-iqä atqä-awäkiquatä, nesä änä mämiwäuqänänqä iqu, he tängäni quuvqä heqiyqä iquau wiwätanä-tpu iqäua. Iinjä ipu, Goti Hanjuwä Iqueni, sunqä yamwiqä ävqäua? ¹¹ Neqä quuvqä heqiyqä imñi, kuknjuä tqu, naqä-qakuiqä. Ne, Mosisi iqueqä suqeu qänaknä iqetani, hänjä miqumuatñjqä yanqunä. Inäqce, Goti Hanjuwä Iqu, nenyqä äwinyätä, nätmätqä äñguänäni, hinginäwa nätapqetani, anqumä inätmetä, hänjä inequmuatätñqeqä.

Iqu iquau iwimäqä-pa, ne-pqä asä inä inemäqiyä” ätukqe.

¹² Pitä iqu iinjä tquanğa, ämaqä kuapänä, aquvä äqämbu äpmaminjuwä iqua, kuknjuä matqä ipu, Banâpasi iquesä, Poli iquesä, qätä dinä äwipu, äpmaminjuwi. Iquaqu, wäunjuä ämaqä mimäqänänjä huitanjä-huitanjä di, Goti Hanjuwä Iqu, iquaquvqä hipa du vqanği, iquaqu, ämaqä huizi iquauä awä iqisa imäkminiyyinqä, awä ätukiyi. ¹³ Iquaqu, kuknjuä qäpu tquanğiyänğa, Jemisi iqu, tiinjä ätukqe. “Tatqä-guäkenä, qätä nyipu! ¹⁴ Goti Hanjuwä Iqu, hänjänğanji, ämaqä huizi iquautanjä hui, anğu itmetä, Iqueqä ämaqä epnqä imäkätinqä, äwimakqenqe, Saimonä iqu, ae äyä ätqiya. ¹⁵ Itanğa hinjuä-tqä iquauqä bukä iunji, kuknjuä asä inä ätätä äqänänä.

¹⁶ *‘Naqä Iqu, “Qokä-apäkä Dewiti iquesanji, qu namnä anjä hnqu, qua iqi ae äpäknğqä enqä-pañä-qaeeqä” ätqiya. “Iinjä etanği qänakndanji, Nyi anğu äpmqänğanji, anjä iqueqä nätmatqä qui imäkñätqe, Nyi änyä-hänjä imäkätmä, anji anği mätmniqqä” ätqiya. ¹⁷⁻¹⁸ “Nyi ii imäkmäniñqe, qakui tiinjäqä. Israitqä iqua qäyä etanği huizi iquautanji, Nyaqä ämaqä hipnqä tääqä ätukqä iqua, qu Naqä Iqunänqä qävqä nyipnuwänqeeqä.” İi Naqä Iqueqä kuknuiqä. Nätmatqä iinjqe, Iqu ainqanji, ämaqä iqua nänqä ipnqä ätkqeeqä’ätätä äqänänä” ätukqe.**

¹⁹ Itanji Jemisi iqu tiinjä-pqä inä ätukqe. “Iinjñqe, nyi knjuä tiinjä indqänätqänjä. Ne, ämaqä huizi, iquauqä knjuä äkunmäknäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä äwätqänjuwä iquauñi, hanjä-iqä mävvqä pa ianä. ²⁰ Iinjä mimäqä itaqe, ne iquauñqe, pipa iunä tiinjä qäyämawatunqeeqä.

Ämaqä hnqu, nanjuä ämetä, goti quanğa iquauñqä hiqäva-imäkqe, nanjuä ii Goti Hanjuwä Iqueqä hinjuä iqinjı kiyä mätkä-qae, he hui ämepu manqä ipnuwänqätä, suqä qokänqä apäkänqä iqe, mimäqä pa ipnuwänqätä, nanjuä ämaqä hiinjüä a äkiyamäkäpu äpäkpqe, manqä ipnuwänqätä, itanğa nanjuä häneqä yqänänjä-tänji, manqä iqäpnqä, ätätanä qiyatunqeeqä.

²¹ Qakui tiinjäqä. Hinjuiqändqä dutanji, qu Sämbatqä hiunji hapä pmeqä eeqänänjä iunji, Mosisi iqueqä bukä, anjä aquväqnqeunji a ätäupiyitanji, anjä-himqä eeqänänjä iunji, qu iqueqä kuknui awä ätqä äpätqänjuwiqä” ätukqe.

Qu tuwanji, huiziquautanjä quuvqä heqiyqä iquauñqä äqäkuwinqä

* 15:17-18 Amosi 9:11-12; Asayä 45:21

22 Jemisi iqu iinjä tquanğa, ämaqä kuknuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquatä, quuvqä heqiyqä iquau miqä iquatä, Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvä äqänminjuwä eeqänänjä iquatä, kuknuä naqä-hñqunä imäkäpu, iquauqä ämaqä hñquaqui, atäunuä ikuwi. Hñqu Jutasi, iqueqä yoqä huizi, Basäpasi ique. Huiziqu, Silasi iquvi. Iquaqui atäunuä miqänğanji, quuvqä heqiyqä iquauqä awä iqisanji, ämaqä naqä äpmaminjiyi. Qu iquaqui atäunuä ipiyi, Poli iqtä, Banäpasi iqtä, Andiyokä iunqä, anä wäpñqä ändowatkuwi. 23 Iquaquvqä hipa iu, pipa hñqu, kuknuä tiinjä-tänjä ändowatkuwi.

“Hiunjinğanjqä. Ne ämaqä, Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiquatunquä ändowatkqä iqunesä, quuvqä heqiyqä iquau miqä iqunesänji, hiqä hita-hinğuäkoneyi. Ämaqä Israitqä iqune qäyä etanği huizi, quuvqä eqiyäpu, anä-himqä Andiyokä iutä, qua Siliya iutä, qua Silisiya iutä pmeqä iquenä, ne pipa tä henyqä äväwqatqunä. 24 Ne qätä tiinjä äwikqueqä. Nesanjä hñqua, henyqä äpäpu, kuknuä hanjä-iqä etäpu, hiyaqä knuä indqänñqä dunji, qui emäkkuwinqä äwikqueqä. Iinjä imäkkuwä iquaunji, ne iinjä imäkpnqä mätquä ikqueqä. 25 Qätä iinjä äwikquenqe, ne äwqä naqä-hñqunä änyätanä, tiinjä ätqueqä. ‘Nesanjä hñquaqui atäunuä itanä, iquaqu, Banäpasi iqtä, Poli iqtä, qunqä anä upñqä ändowatanä.’ 26 Banäpasi iqtä, Poli iqtä, pizqä puäsqenqe, knuä indqänäsiyä-qe, zä miqä isinyä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä kuknuä awä ätuätqänjiyinqe, ne iquaquinyqe, aquvänä iqueqä. 27 Äwqä naqä-hñqunä änyätanä, iinjä ätanitanji, ne Jutasi iquesä, Silasi iquesä, henyqä pipa tqesänä ändowatqunä. Itanğa iquaqu, kuknuä asätä, iquaquiyqä manitanji inä hisiyñqinyqä. 28 Dnjä Änguä Iqu, nesä pmetanği, ne kuknui naqä-huinyä imäkätanä, he hanjä-iqä metapqä yatunquä dinqe, suqä hñquaqui-hñquaquinjä iquaunqänä ätätanä äqiyqunä. 29 Suqä iqua tiinji. ‘Ämaqä hñqu nanjä ämetä, goti quanğa iquaunqä hiqäva-imäkqe, he hui ämepu manqä ipnuwänqätä, nanjä hanjeqä yqänänjä-tänji manqä ipnuwänqätä, nanjä ämaqä hiinüä iu äkiquwäqiyäpu äpäkpqe, manqä ipnuwänqätä, itanğa suqä qokänqä apäkänqä iqe, mimäkkqä pa iqanğpiyä,’ ätätanä äqiyqunä. Inäqe, he suqä tqauunji äwimasiyquwi, änguiqä. Ne kuknuä ätätanä, pipa äqiyquque, qäpiyqä. He änguanä pmapñqä änenjiyä,” ätäpu äqäkuwi.

30 Qu iinjä imäkäpu, iquau dowatqanğuwänğa, iqua

äväma, anä-himqä Andiyokänqä äquveqäkuwi. Iqini, iqua quuvqä heqiyqä eeqänänä iquau, aquvä ämaqiyäpu, pipa qe äwikuwi. ³¹ Qokä-apäki, pipa a ae ätäupiyyi, kuknuä änguänäni iquau yänänäqñqä iwimäkätñqä iqangqä iutani, qu aquvänä ikuwi.

³² Inğanji Jutasi iqutä, Silasi iqutä, iquaqu hinuä-tqä-quaqunä enyä, quuvqä heqiyqä iquau, kuknuä kuapänäni äväsinyä, iquauqä äwqä iunji, yänänäqñqä iwimäkminjiyi. ³³⁻³⁴ Iquaqu hñganqä iinä imäkäsinyä, pmetanjiyitani, quuvqä heqiyqä iqua, “Qe äwqä qeiqi-inqetä winyqä” ätäupiyyi, ämaqä, iquaqui ganä ändowatkuwä iquaunqä, anğumä qe ändowatkuwi. ³⁵ Inğanji Poli iqutä, Banäpasi iqutä, Andiyokä iu yqänä äpmanyä, ämaqä kuapänäni huizi hñquatä, Naqä Iqueqä kuknuinqä näqñqä äväpu, awä ätqomanminjuwi.

Poli iqutä, Banäpasi iqutä, ändmäkñgiyinqä

³⁶ Qänakndanji Poli iqu, Banäpasi ique tiinjä ätukqe. “Ye anğu äwäta, anä-himqä eeqänänä iu, hinuiqänä Naqä Iqueqä kuknui awä ätuäkäminjueä, yeqä tatqä-guäka iquau, nanyi-napqa iuau, hinuä äqunäkeyä. ‘Qu änguä pmetpiyä, quvqä pmetpiyä’ ta, näqñqä hienqänänyä” ätukqe.

³⁷ Poli iqu iinjä tqanğa, Banäpasi iqu, Jonä Makä ique itmetä, anä upñqä äwiñqge. ³⁸ Poli iqu, “Ämaqä iqu, hinuiqänäni, ye Pambilyata äyävämetä, wäunjuinqä yesä anä mäwqä ikqä iquvqä. Iinjñqe, iqu yesä anä mäwqä yänqiyä” ätukqe. ³⁹ Iquaqu nätmatqä täñqä äkasuwä kuapänä ätniyitani, ändmäkñgiyi. Iinjä iyi, Banäpasi iqu, Makä ique itmetä, yimba ätkamausinyä, qua eqä-pñä awä iqinjä, Saplusi iunqä äukiyyi. ⁴⁰⁻⁴¹ Inğanji Poli iqu, Silasi ique itmetä, äwiynqä iqanjiyänğanji, qokä-apäkä quuvqä heqiyqä iqua, “Goti Hanjuwä Iqu, qenyqä äwinyätä, änguänäni hinginäwa qesapänqiyä” tqanğuwänğa, iquaqu qua Siliya iutä, Silisiya iutä ikisinyä, Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquväqñqä iquaunji, Poli iqu kuknuä ätuätä, yänänäqñqä äwikqe.

**Poli iqueqä qanä Äkaiyänqä
ikäminqenqä (15:36-18:22)**

16

Timoti iqu, Poli iqutä, Silasi iqutä, anä äukuwinqä

¹ Poli iqu iqi qäpu ätuäkiqetani, iqu äwäqe, anä-himqä Depe iu ganä ätimäukqe. Huizi, anä-himqä Listiya iu ätimäukqe. Iqini quuvqä heqiyqä hñqu äpmaminqge.

Iqueqä yoqe, Timoti iquvi. Iqueqä kânai, Israitqä iquautañä eä, ii Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iyyi. Iqueqä kaniqu, ämaqä Grikä iquautañä iquvi. ² Iqueqä suqenqe, quuvqä heqiyqä Listiya pmeqä iquatä, Aikoniyamä pmeqä iquatä, tiinjä ätminjuwi. “Timoti iqu, ämaqä änguanänjueqä.” ³ Poli iqu, Timoti iquitä anä wiyñqä wingangi, ique itmetä, iqueuä huiwi häuä qe äktäukqe. Israitqä ingisa äpmaminjuwä iqua, “Timoti iqueqä kaniqu, ämaqä Grikätanjä iqueqä” näqñqä iinjä etanjuwinqä indqänätä, qu Timoti ique qätä wipnuwänqä, Poli iqu häuä i äktäukqe. ⁴ Iqi ävämapiyi, anä-himqä eeqänänjiu qanä ikipu, kukñuä, ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquatä, quuvqä heqiyqeu miqä iquatä, Jerusälemäta ätäpu tuwanuä äqäkuwinqe, “He kukñuä iunji, qänaknä ipu pmetanjpuyä” ätuäpu, awä ätuäkäminjuwi. ⁵ Iinjä etangi anä-himqä eeqänänjä iunji, Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvä äqänminjuwä iqua, iquauqä quuvqä heqiyqä yänänäqñqänänjä ätimäutä, hiunji ique-iqueni, ämaqä hatñä hui, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, huizi iquau äwimaminjuwi.

Ämaqä Masendoniyatanjä hñqu, Poli ique tääqä ätuätumakqenqä

⁶ Poli iquitä anä ikäminjuwä iquatäñi, Dñä Ängüä Iqu, qua Eesiya-tänjä ingisa kukñuä awä matqä ipñqä pmua iwimäkkqangi, iqua qua Pälenjiya iutä, qua Galesiya iutä ikäminjuwi. ⁷ Iqisanji iqua äwäpu, qua Misiya iu ätimäupiyi, qua Bitiniya iunqä wanä-tpu iqanjuwänqä, Jisasi Iqueqä Dñä Ängüä Iqu, pmua iwimäkkqe. ⁸ Iqua Misiya mäpmeqä hämänä ämäwqätäupiyi, anä-himqä Troasi bunqä äquveqäkuwi. ⁹ Iqinjä heatqänqangi, Poli iqu hinuä wätqä enqä-panji tiinjä äqunqqe. Ämaqä, qua Masendoniya-tänjä ingisa pmeqä hñqu ätqäuä, Poli iqueni tiinjä ätukqe. “Iyää, si eqä-pñä iu äqiyäkämäutnä, Masendoniya täunjä iqune, yätamäkkä nesñqä biyä.” ¹⁰ Poli iqu hinuä iinjä äqunänqä diñqe, ne näqñqeqä, “Goti Hanjuwä Iqu, ne iquau kukñuä ängüä we-hunqä-tänji awä tuatunquä tääqä änatqiyä.” Näqñqä iinjä ämeni, ne Masendoniya du timäuatunquä diñqe, hänaqenqä qävqä maqänä ikque.

Letiya ii, Naqä Iquenyqä quuvqä eqäkqenqä

¹¹ Hänaqä ae ämoqumueni, ne yimba ätkamäutanä, Troasi ävämanji, qua eqä-pñä awä iqinjä Samotresi iunqä jänä äukqe. Zinjuitäñi ne yimba iunji, anä-himqä Neapolisi iunqä äukqe. ¹² Iqisanji ne anä-himqä Pilipai iunqä

qañä ekque. Anä-himqä iinjä iqueunji, ämaqä, Romä-tañä hñqua äpmapu ämimiñuwi. Itanğa qua Masendoniyatänä inğinj, Pilipai anä-himqä naqänänjä hñqunji. Anä-himqä iunji, ne hiunji hui äpmakque. ¹³ Itanğa Sämbatqä hiunji hapä pmeqänğani, ne, “Eqä mañä näñinj, ämaqä täqisanjä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätqänuwä iqiyyä” knuä indqänätanä, täknjä äqänänqä yäpaqänğisa äwani, eqä mañä iqi ätimäukque. Iqinj, apäkä hiua aquvä qänätanğä äwimeni, ne iuatä anä äpmetanä kuknuä ätumiñque. ¹⁴ Apäkä, ne kuknuä tqanğque qätä änekqä hui, iyyqä yoqe, Letiya. Ii, anä-himqä Tayätıla pmeqi eä, yuä häñesqä ämaqä mbqä ipñqä äma ikiqä iyyi. Ii, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe haqeqä mamäutñqä qonjä woktäuqä iyyi. Goti Iqu iwimäkqanği, ii, Poli iqu kuknuä tqanği äwiyätä, näqñqä äñguä ämakqe. ¹⁵ Inğani iisä, iyyqä anä iu äpmamiñuwä iquatä, asñä ämapiyi, ii neñi yänänäqñqä tiinjä änatkqe. “Hiyaqä knui, ‘Apäkä täsi Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqe, naqä-qakuiqä’ knuä hiyqanğutqe, he nyaqä anä täu äpaquväpu pmapñeqä.” Ii yänänäqñqä natqanğa, ne iyyqä kuknui, qätä qe äwikque.

Qu Poli iquesä, Silasi iquesä, guä äkiqiyäuekuwiñqä

¹⁶ Hiunji hñqueni, ne Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqä iunqä wätqätanğua, wäunuä-wiyqä hinginğä apäkä hui hänaqä awä iqi ämiñğque. Apäkä iinj, dnjä huisäñi eä, nätmätqä qänaknda timäuniqenğä awä ätmiñqe. Iinj etanği, ii wäunuä i imäkqanğqetanj, iyyqä ämaqä naqä iqua mbqä kuapänä ämamiñuwi. ¹⁷ Äminanitanji, Poli iquesä, nesä, qänaki änavändä, tääqä tiinjä ätmiñqe. “Ämaqä tqua, Goti Haqä Yätutanjä Iqueqä wäunuä-wiyqä-qua epu, hänaqä, Goti Iqu ämaqe anğumä itmetä häñä imäkäqumuätqä iunqä etätqänuwä iquaiqä” ätmiñqe. ¹⁸ Hiunji kuapänänjä iunji, ii iinjä imäkätqätanğqenqe, Poli iqu enyqä iäqe, hiqumuanjä äwiyätä, dnjä iqueni, “Nyi Jisasi Kraisi Iqueqä yoqeta äktqänä. Apäkä täsiñi, si huätä vämayä” tqanğa, maqänänji, dnjä quvqä iqu qe ävämakqe.

¹⁹ Inğani apäkä iyyqä ämaqä naqä iqua e äqumbiyi, ii wäunuä imäkqanği mbqä ämamiñuwi, aanqä hiqanği näqñqä ämapiyi, qu Poli iquesä, Silasi iquesä, a äkiqätäpu, ququawä aquväqñqeunqä eyqiyäma äwäpu, ämaqä naqä, anä-himqä iu miqä iquauqä hipa iu wipñqä ätuma äukuwi. ²⁰ Qu iquaquñi, ämaqä suqä quvqenqä jänä imäkqä iquaunqä ätuma äwäpu, tiinjä ätukuwi. “Ämaqä tquaqu, Israitqetanjä iquaquvqä. Iquaqu kuknuä ätäsiñyä, anä-himqä täunji, hañä-iqä ämaiqinyqä. ²¹ Suqä Romätanjä

iqunenyqä pmua imäknänqä iuni, ne iunä imäkatunqä awä änatätqäñinyqä” ätukuwi.

²² Ämaqä iqi aquvä äqänguwä iqua-pqe, iquaquinyqä kukñuä quangä tqanguwänga, ämaqä jänä imäqä iqua, iquaquiyqä qäki äquvätäpu, “Ämaqä tquaquini, hiqokä päkpiyä” ätukuwi. ²³ Qu iquaquini, ptqä ququvqä äpäsäpu, guä äpmuatepiyi, guä pmuateqä anä iu miqä naqä iqueni, iqu iquaquinyqä hiñuä äqunä, yänänäqñqä tqäutätñqä diñqe, kukñuä yänänäqñqä ätukuwi. ²⁴ Iqu kukñuä yänänäqñqe qätä äwiyäqe, iquaquini, anä hiqñqä yäpä yängisañä iu äpmuatetä, senqätä, ä zä-yänätä ämetä, iquaquiuä yuki, guä yänänäqñqä äkiqäyäuекqe.

Guä pmuateqä aniu miqä iqu, quuvqä eqäkqenqä

²⁵ Heatqä quaqänggani, Poli iqutä, Silasi iqutä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätäsinä, Iqueqä yoqä haqeqä ämamäusinyä, apqä ätqämanminiyi. Itanga ämaqä huizi iqua, qätä äwipu äpmaminuwi. ²⁶ Ingani eekä naqänänä hñqu, maqänä timäuqanga, guä pmuateqä anä iqu, vänyqä naqänänä itä, qñqanä qe äutängäukqe. Ämaqä guä äpmaminuwä iquauqä yukä hipa iu senqä guä äqäyänggäuminqe, qe ewasqänggäukqe. ²⁷⁻²⁸ Ingani ämaqä ämiqä iqu ävauqe, anä qñqanä eeqänäñi äutängäwätangä äqunäqe, “Ämaqä guä äqiyänänjuwi, zä qe äweqäuä” kñuä vqanga, iqueqä ipäqäyunjitä iqueqä-kiuä päknmätä iqanga, Poli iqu tääqä yänänäqñqä ti ätukqe. “Si tqä-täuä qui mimäkñqä panä. Ne eeqänäñi-täqi äpmenunä.”

²⁹ Poli iqu iinä tquanga, iqu hiqi-tänqä tääqä ätuäqe, anä hiqñqä Poli iqutä, Silasi iqutä, pmetangiyä iu tnänä äpeyäqe, yäñuä-yäñuä itä, iquaquvqä yukä-tänä iqi äpäkñgqe. ³⁰ Ingani iqu iquaquini, yäpaqä mängisa ätuma äpäwäqe, yatñqä äwikqe. “Ämaqä naqä iquaunquiyä, Goti Hanjuwä Iqu nyi angumä indmetä, hänä inqumuatätñqe, äänä imäkmqäwä?”

³¹ Iqu iinä tquanga, iquaqu tiinä ätukiyi. “Si Naqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyä. Si iinä imäkqangtqe, Goti Hanjuwä Iqu si angumä ikitmetä hänä ikiqumuatänqiyä. Itanga tqä anä iu anä äpmenuwä iqua-pqeüä.” ³² Iquaqu iinä äsuiyi, iquesä, iqueqä anä iu pmetanguwä iquautäñi, Naqä Iqueqä kukñuinqä awä ätukiyi. ³³ Hea asä iingani, iqu iquaqui itmetä, iquaquiyqä wätangqe asñä äwqiyätä, maqänänäñi, iqutä, iqueqä ämaqä eeqänänä iquatä, asñä qe ämakuwi. ³⁴ Iqu iquaquini, iqueqä anä iunqä ätuma äwätä, buayä äwikqe. Ingani iqutä, iqueqä anä iu anä

äp̄maminjuwä iquatä, “Ne täŋgaŋi Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyqunä” ätäpu, yeeqä naqä-qakuänä ikuwi.

Poli iqu, kukŋuä jänä imäkqä iquau äkasuwä ätukqenqä

³⁵ Zinuitäŋi, ämaqä kukŋuä jänä imäkqä iqua, qu ämaqä guä äkiqiyepqä iquau miqä ique, “Si ämaqä tquaqiŋi, huätä vquatawätiyä” tupŋqe, ämaqä ämayukä-imaŋqä hŋquau ändowatkuwi. ³⁶ Qu i imäkqanjuwänŋa, ämaqä ämiqä iqu äwäqe, Poli iqueni, “Ämaqä kukŋuä jänä imäkqä iqua, ‘Ämaqä iquaqiŋi huätä dowätiyä’ ätäpu, ämaqä hŋquau ändowatqäuä. Inji guä pmeqä anä täuŋi äväma, äwäsinyä, äwqä qeiqi inqä pmanyqä” ätukqe.

³⁷ I tquanŋa, Poli iqu, ämayukä-imaŋqä iquauŋi tiŋä ätukqe. “Ye, ämaqä Romätanä-qoye qäyä etanŋue, ämaqä kukŋuä jänä imäkqä iqua, qätä qäyunä mäyeyqä ipu, ämaqä iuqä hiŋuä iqi äyapäsäpu, guä äyakiqiyäuquwiqä. Änäänäwä? Täŋgaŋi, ämaqe hiŋuä mäyaqŋqä hitanŋpi, yandowatpŋqä äwiŋgiyä! Oeyqä. Iquauqä-quwä äpäpu, yäpaqä mäŋgisa äyätma upŋqeqä” ätukqe.

³⁸ I tquanŋa, iqua äwäpu, ämaqä kukŋuä jänä imäkqä iquau, iqueqä kukŋui ätukuwi. Qu, “Poli iqutä, Silasi iqutä, Romätanä iquaqiyyqä” tquanŋä äwipiyyi, zä ikuwi. ³⁹ Zä e ipiyyi, iqua iquaqi äwimepu, “Oänä, neqä suqä quvqenqä, qe äwqä tnänä maqenqä pa inä” ätuäpu, yäpaqä mäŋgisa ätuma äwäpu, anä-himqä äväma wiŋŋqä diŋqä, yatŋqä äwikiwi. ⁴⁰ Itanŋa iquaqu guä pmuatqä anjuŋi ävämaŋi, Letiyaqä anä yäpä inŋgisa äpekiyyi. Iqini, quuvqä heqiyqä iquau hiŋuä äqunäsinyä, iquauqä kŋuä indqänqä iuŋi, yänänäqŋqä iwimäkiyŋqä kukŋuä hui ätukiyyi. E äsuiyyi, iquaqu anä-himqä iuŋi ävämaŋi, qe äukiyyi.

17

Poli iqutä, Silasi iqutä, Tesälonaika iu äp̄maminjiyinqä

¹ Iqi ävämaŋi, Poli iqutä, Silasi iqutä, anä-himqä Ambipolisi iutä, Apoloniya iutä ämäwqätävi, anä-himqä Tesälonaika iu ätimäukiyyi. Iuŋi, Israitqä iquauqä anä aquväqŋqä hŋqu, ämätŋminŋqe. ² Inŋgaŋi Poli iqu, suqä hea ique-ique imäkminqä-pa, asä iŋä imäkätä, hiunji hapä pmeqä hŋquaqi-hŋquenä iquauŋi, anä aquväqŋqä yäpä yänŋgisa äpeyätäqanŋaŋi, Israitqä iquatä Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqenqä ätminjuwi. ³ Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä kukŋuä quatiŋqä awä ätuätä, iquauä kŋuä indqänqä, yänänäqŋqä iwimäkminŋqe. Kraisi, ne ämineyätŋqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqu, hanä-iqä ämetä, äpäkonätä, itanŋa qänakdanŋi, anŋumä

ävauniqenqä, kñuä äwimiñqe. Iqu tiinjä-pqe ätukqe. “Jisasi, nyi Iquenyqä awä etqä Iqu, Kraisi, ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Qäqueqä.” ⁴ I tquañga, Israitqä hñqua quuvqä eqiyäpu, Poli iqtä, Silasi iqtä, quuvqä anä eqäkuwi. Itanja Grikä iquauqä kukñuä tqä, Goti Hanjuwä Ique qonjä äwoktäutanguwä iquautañätä, apäkä yoqä naqä qonqä iuautañätä, kuapänänjä quuvqä anä eqäkuwi.

⁵ Inğanji, ämaqä Israitqä hñqua, qu e äyä iqangä äqumbiyi, äwqä quvqä wiñganğa, iqua, ämaqä suqä quvqä imäqkä, ququawä aquvãqñqä iqi pmetañguwä hñquatä, aquvã ämaqãmbiyi, ämaqä anä-himqä iutanjä iquauqä äwqeñji, qe äwivauqumuatkuwi. E imäkpïyi, Jesonä iqueqä anä duñqä maqänä äupiyyi, Poli iquesä, Silasi iquesä, yäpaqä mäñgisa ätuma äwäpu, qokä-apäkä iquauqä hipa iu vanä-tpu, qävqä imiñuwi. ⁶ Inäqe, qu iquaqiñji, mämoqumueqä ipiyyi, qu Jesonä iquesä, quuvqä heqiyqä huizi iquautänä itmepu, ämaqä naqä anä-himqä iu miqä iquauñqä eyqiyäma äwäpu, manjä tiinjä ätukuwi. “Ämaqä qua eeqänänjä iu qanjä ikisinyä, hanjä-iqä ämaeqiyä iquaqu äpäsinjä, täqi äpmeñinyqä. ⁷ Iquaqiñji, Jesonä iqu, iqueqä anjuñqä ätuma äwätä, ämiqämenä. Itanja ämaqä eeqänänjä tqua, ämaqä ämiqä naqä Sisa iqueqä kukñui tuwä äwiyäpu, hñgisanä ipu, ‘Ämaqä Ämiqä Hñqu, inänjqä. Iqueqä yoqe, Jisasi Iqueqä’ ätqäuä” ätukuwi.

⁸ I tquañguwänğa, qokä-apäkä iquatä, ämaqä anä-himqä iu miqä iquatä, yäñuä ipiyyi, manjä hiñginäwa ätkuwi. ⁹ Inğanji ämaqä ämiqä naqä iqua, Jesonä iqtä, ämaqä huizi iquatäñji, kukñuä mitqä mbqä ipñqä imäkpïyi, mbqä ae iqañguwänğa, qe ävquatäwatkuwi.

Poli iqtä, Silasi iqtä, Beliya iu äpmamiñiyiñqä

¹⁰ Hea ae eqanğa, quuvqä heqiyqä iqua, Poli iquesä, Silasi iquesä, anä-himqä Beliya iuñqä ändowatkuwi. Iquaqu Beliya iu ätimäyi, Israitqä iquauqä anä aquvãqñqä yäpä yänğisa qe ekiyi. ¹¹ Israitqä, Beliya iu pmeqä iquauqä suqe, äñguänä eä, Israitqä, Tesälonaika pmeqä iquauqä suqä iuñji, tiñji ämäwqätäumiñqe. Iqua, Poli iqueqä kukñuä qätä äwipiyyi, kiñjä äwinyätä, hiunji eeqänänjä iuñji, “Poli iqueqä kukñui, naqä-qakuätiyä, quanğätiyä” tpu, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu qänätanğqe a ätäupu, iwäsäumiñuwi. ¹² Ii imäkpïyitanji, Israitqä kuapänänjä hui, quuvqä heqiyqañguwänğa, itanja ämaqä Grikä yoqä-tänjä iquautanji, qokä-apäkä kuapänänjä-pqe, quuvqä anä eqäkuwi. ¹³ I etanji, Israitqä Tesälonaika

pmeqä iqua, Poli iqu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui Beliya iuta awä ätuminqenqä qätä äwipiyanğani, qu anä-himqä iunqä äupiyyi, qokä-apäkä iqinjä iquauqä kñuä indqanqe, qui iwimäkäpu, äwqä tnänjä iwimäkkuwi. ¹⁴ Ii imäkqanğuwänğani, quuvqä heqiyqä iqua maqänänji, Poli iqueni, eqä-pñä-tänjä ingi zä qe ändowatkuwi. Inäqe Silasi iqtä, Timoti iqtä, Beliya iu yqänä äpmaminjiyi. ¹⁵ Ämaqä, Poli ique ätuma äuminuwä iqua, anä-himqä Atenisi iuta uwquatämäuqanğuwänğa, Poli iqu, Silasi iquenyqätä, Timoti iquenyqätä, tiinjä ätukqe. “Iquaqu, nyinyqä maqänä binyqä.” I tqanğa, qu anğu qe äukuwi.

Poli iqu, Atenisi iu äpmaminqenqä

¹⁶ Itanğa Poli iqu iquaquinyqä hinuä äqänä äpmeqänğani, iqu Atenisi iu goti quanğä iquauqä ktqä huitanä-huitanä hikä zä-yänjä ii, kuapanä tqäwäwätanği äqunäqe, iqueqä äwqe quvqä äwiñgqe. ¹⁷ Äwqä quvqä i wiñanğa, iqu Israitqä iquauä anä aquväqñqä iu, Israitqä iquatä, ämaqä Goti Hanjuwä Ique qonä äwoktäutqanuwä huiziquatä, kukñuä anä ätminjuwi. Itanğa hiunji ique-iqueni, iqu ququawä aquväqñqä iunji, ämaqä iqi pmetanğuwä iquau äwimeqisätä, kukñuä anä inä ätminjuwi. ¹⁸ Iqu e ätäqisätäqänğani, Jisasi Iquenyqätä, qua iuta anği vaucenqätä, ätuminqe. Ämaqä näqñqä-tänjä hñqua, qätä i äwipiyyi, iqtä kukñuä tnänjä, mäkä enqä-panä aunğuwä. Hñqua, ämaqä Epikuliya* iutanä iquai. Hñqua ämaqä Stoeki† iutanä iquai. Kukñuä tnänjä ätäpiyanğani, hñqua, “Kukñuä huitanä-huitanä tqä iqu, änäänjä tqiyä?” ätkuwi. Itanğa huiziqua, “Iqu goti huitanä iquauñqä ätqutiyä?” ätukuwi. ¹⁹ E ätäpiyitani, iqueni qoqonä Areopakusi‡ yätunqä, anä-himqä miqä iquauqä hinuä iqi tñqä ätuma ekuwi. Ätuma epiyyi, iqueni tiinjä ätukuwi. “Saqä kukñuä häñji, qokä-apäkiu ätunji, ne näqñqä metunquänä awä natiyä. ²⁰ Nätmatqä si ätñji, ii änyä-hänjänänjiqä. Kukñuä tä, äänä tätätiyä? Kiqä quatinqe, ne näqñqä hiatunquä änenğiyä” ätukuwi. ²¹ Atenisi pmeqä iquatä, ämaqä huizi äwimepu anä äpmaminuwä iquatä, wäunjuä hui mimäkqä ipu, kukñuä häñinğä aquvänä ipu, iwäsäupunğä kukñuä ätñgmanminjuwi.

* **17:18** Epikulia iquauqä kñui tiinji. Aquvänä itanä pmeqänqe, ii nätmatqä naqänänjä-qae, ne yqänä imäkqa uwquatunqe. † **17:18** Stoeki iquauqä kñui tiinji. Aquvänä itanä pmeqe, nätmatqä naqä ma, ne hanjä-iqä ämetanä-qe, äwqä hanjuä änyanä pmetatunqe. ‡ **17:19** Areopakusi i tiinji. Anä-himqä Atenisi ämiqä iqua, qoqonä Areopakusi iu aquvä äqänminjuwi.

²² I tquanḡuwänḡa, Poli iqu, Areopakusi iu pmetanḡuwä iquauqä awä iqisanä pämä ätqäuqe, tiinjä ätukqe. “Atenisi pmeqä iquenyä, he nätmätqä eeqänänjä imäkätqänjuwi, goti iquauḡqä kḡuä indqänäpu, imäkätqätanḡä hiḡuä ae eqänänjänä. ²³ Nyi anjä-himqä täu ikitmḡḡaḡi, goti iquauqä ktqä näḡi-mänḡi ätqätepu, iinjä iquauḡqä hiqäva imäkätqänjuwi, hiḡuä äqunänḡeqä. Itanḡa hiqäva imäkätqänjuwä hḡqueuḡi, tuwanuä tii äqänänḡeqä. ‘Tä, goti ne maḡḡqä iquenyqä hiqäva imäkḡḡeqä’ äqänätanḡi äqunänḡeqä. Inḡi goti he maḡḡqä epiyä-qe, qonjä äwoktäutqänjuwä iquenyqe, nyi awä hitmqänä. ²⁴ Goti qua tä imäkätä, nätmätqä eeqänä qua täu äwiḡqä Imäkkqä Iqu, Iqunä qäukuitä quaetä Miqä-qu eä, i etanḡi hiqäva-imäkqä anjä, ämaqe ämätpqä iuḡi, mäpmeqä itänqiyä. ²⁵ Hänjä-pmeqätä, yuḡuätä, nätmätqä eeqänänjitä, ämaqä iu vqe, Goti Hanjuwä Iqueqeqä. Iinjḡe, ne ämaqä iquene, nätmätqä hḡqu imäkätanä vatunḡe, Iqu äwa äkinqä itqätanḡikä? Aanḡeqä! ²⁶ Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä hḡquenyä imäkätä äpmuatekqetanḡi, ämaqä eeqänänjä iqiyaḡmetä, qua eeqänänjä iu im-imä äpmuatekäkqeqä. Qokä-apäkä eeqänänjä iuqä äpmapiyänḡanḡätä, quwqä anjä hiḡḡḡenḡätänḡi, Goti Hanjuwä Iqunä iwäsäutä äpmuatekäkqeqä. ²⁷ Qokä-apäki, Iquenyqä qävqä iqa äpäpiyanḡaḡi, qu Ique ämoqumuapnuwänḡqä imäkkqeqä. Iqu kinjä nämä mäpmeqä eänä, nesä hḡqunä-hḡqunä äpmenä. ²⁸ Ne Ique änyanä, hänjä-pmeqetä, qanjä uwqetanḡi, Iquesanä meniqueqä. Ämaqä hesanjä apqä tqä imäkqä hḡqua, tiinjä ätkuwa-paniqä. ‘Ne iqueqä ymeqä iquenyqä.’ ²⁹ Inḡi ne Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä äpmenitanḡi, Iquenyqe, ‘Iqu, golqä, silpa, hikä enqä-panjä-queqe’ kḡuä mindqänḡqä yatunḡeqä. Ne ämaqä iquene, neqä kḡuä indqänḡeta imäkätunḡuä-panjä iinjḡi, hmanḡqä! ³⁰ Hiḡuiqänänḡi, ämaqä iqua, Iquenyqä maḡḡqä etanḡuwänḡa, Iqu quwqä suqä quvḡenḡe, kukḡuä matqä iminjḡe. Inḡaqe täḡḡaḡi, ämaqä qua eeqänänjä iuḡi, suqä quvḡenḡqä womba ipu ävquatämäupḡqä diḡqe, Iqu kukḡuä yänänänḡqä ätätqänä. ³¹ Ii quati tiinjḡä. Iqueqä suqä jänänänjä iuta, qokä-apäkiuqä suqä iwäsäuniḡe, Iqu hiunḡi hḡque atäunjuä ae ikqeqä. Ii iwäsäuniqä diḡqe, Ämaqä Hḡque ae ätekqeqä. ‘Ämaqä Tqu, Qäqueqä’ ämänätquetḡqä diḡqe, Ämaqä Iqu äpäkonḡanḡi qua äptekuwiutanḡi, Goti Hanjuwä Iqu anḡumä ae ävauqumuatkqeqa” ätukqe.

³² Ämaqä qua äptepqä iuta anḡu vauḡenḡqä tqanḡi äwipiyyi, ämaqä hḡqua, Poli iqueni, kukḡuä quvqä

tquaungua, hñqua, “Si qänakñi, kukñuä anji ttñqe, ne äneñgiyä” ätukuwi. ³³ E tquanquwänga, Poli iqu qe äväma äukqe. ³⁴ Inğanj, ämaqä hñqua, iquenyqä äwäpu, quuvqä eqäkuwi. Iquautañä hñqu, iqueqä yoqe, Diyonisisi ique. Iqu ämaqä ämiqä, qoqonä Areopakusi iu aquvä äqänminjuwä iutanä iquvi. Itanğa apäkä hui, iyyqä yoqe Dämarisi, ii-pqe quuvqä inä eqäkqe. Ga qokä-apäkä huizi-pqe, quuvqä eqäkuwi.

18

Poli iqu, Korinä iu äpmaminqenqä

¹ Qänakndañi, Poli iqu, Atenisi iu ävämanj, anjä-himqä Korinä iunqä äukqe. ² Iqinj iqu, Israitqä hñque äwimakqe. Iqueqä yoqe, Akuila ique. Iqueni, kñnai qua Pondusi iu ämikqe. Anjä-himqä Romä iu ämiqä naqä Klotiusi iqu, “Israitqä iqua, anjä-himqä täunji huätä vämapiyä” tqanğa, Akuila iqutä, iqueqä apäkä Presilaisä, iyaqu qua Itali iu ävämanj, anjä-himqä Korinä iunji, änyä qe ätimäusinyä äpmakiyi. Itanğa Poli iqu, Akuila ique äwimeqe, iyaquiuä anjä iunqä äukqe. ³ Iqutä, iyaqutä, namnä anjä imäkqänqä näqñqä epiyä-qae, iqu, iyaqutä wäunjuä anä ipu äpmaminjuwi. ⁴ Itanğa hiunji hapä pmeqä eeqänänjä iunji, iqu Israitqä iquauqä anjä aquväqñqä iunji, iquatä kukñuä anä ätminjuwi. Israitqä iquatä, Grikä iquatä, Jisasi Iquenyqä quuvqä heqäpñqä iinqe, iquauqä kñuä indqänqä ävauqumuatätñqä ätuminqe.

⁵ Inäqe, Silasi iqutä, Timoti iqutä, Masendoniya iu äväma Poli ique wimeqanjiyänğa, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, hiunji ique-ique awä ätuminqe. Iqu Israitqä iquañi, “Jisasi Iqu, Kraisi ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqueqä” ätuätä ämotquaminqe. ⁶ I etanji Israitqä iqua, iqueuä kukñuinqä mäwinqä iqanji, ique quvqä tquanquwänga, iqu hinoqukuä, ämuasmänqä iu täka mäkatangqe, ptä quväteqämä imäutä, tiinjä ätukqe. “He qui imäkmbqe, ii hiqä-hiuänjqä. Nyi ququvqe, mae-qunjqä. Tänganji nyi kukñuä awi, Israitqä iquenä qäyä etanğuti, hñquau-mända, tumqä umqänä.” ⁷ I ätuäqetani, iqu anjä aquväqñqä iu ävämanj, ämaqä hñqueqä anjä iunqä äukqe. Iqueqä yoqe Tilus-Jastusi ique. Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe hageqä mamäutñqä qonjä woktäuqä ique. Iqueqä anji, Israitqä iquauqä anjä aquväqñqä-tänjä qäqiqi ämätñminqe. ⁸ Anjä aquväqñqä iu miqä iqueqä yoqe, Krispusi ique. Inğanj iqutä, iqueqä anju äpmaminjuwä iquatä, quuvqä eqäkuwi. Itanğa Korinä pmeqä kuapanänjä

iqua-pqe, Poli iqueqä kukñui qätä äwipiyyi, qu quuvqä eqiyäpu, asnä qe äqänguwi.

9-10 Itanga heatqä hñqueni, Naqä Iqu, Poli ique wätqä enqä-panä äwimeqe, tiinjä ätukqe. “Anä-himqä täuni, qokä-apäkä kuapänä äpmeñuwä tä Nqeä. Inji Nyi sitä anä äpmamä, ämaqä hñqu quvqä ikitquetñqe, hiñuinä moqunqä imqänä. Inji, si zä miqä, manä matqä mäpmeqä, kukñuä awä tquanginyä” ätukqe. ¹¹ Itanga Poli iqu Korinä iuni, quväukuä hñqunä itanga qañui 6 inä äpme, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuinqä ämotquaminqe.

¹² Iinjä etangi, Galiyo iqu qua Äkaiya iu mitqätangani, Israitqä iqua, kñuä naqä-hñqunä indqänäpu, Poli ique äpäsänä-tpu ipu, kukñuäñqä ätuma äwäpu, Galiyo iqueni tiinjä ätukuwi. ¹³ “Ämaqä tqu, qokä-apäkä iuni, qu neyaqä suqä iuni hñgisänä ipu, Goti Hanjuwä Ique qonjä äwoktäupu, Iqueqä yoqe, haqeqäñi suqä huitanjä-huitanjä iuta ämamäupñqä ämotquetqänä.”

¹⁴ Poli iqu kukñuä kima tumuätä iqanga, Galiyo iqu Israitqä iquani tiinjä ätukqe. “He ämaqä Israitqä iquenä, ämaqä tqu suqe ävasätä quvqä iqä-säpi, nyi heyaqä kukñui qätä heyqäminjqä. ¹⁵ Itangi he kukñuinqätä, yoqenqätä, hiyaqä suqenqätäñi, yatñqä änyiyquwi, ii hiqeqä. Hiqä-hiuä jänä imäkpiyä. Nyi nätmatqä iinjä isuanqe, qätä maeyqä imqänä” ätukqe. ¹⁶ I ätuäqetani, kukñuä mitqä anä iutani huätä ändowatkqe. ¹⁷ Inğani ämaqä eeqänäñi, qu Sostenisi, Israitqä iquauqä anä aquväqñqä iu miqä ique, a äkiqätäpu, kukñuä mitqä anätänjä iqi ptqä äpäkkuwi. Iqua i imäkätqätanguwänga, Galiyo iqu hiñuinä äqunqqe.

Poli iqu, Andiyokänjqä anji äukqenjqä

¹⁸ Iqinjä Poli iqu hea hatnjä hui inä äpmeqe, quuvqä heqiyqä iquau, “evämeqänä” ätuätä, iqu, Presila Akuila-yaqutä, anä-himqä Sengriyanqä anä qe äukuwi. Iqinjä iqu Goti Hanjuwä Iqueni, “Iinjä-iinjä imäkmqänä” ätuätä, kukñuä guä ämäsäukqä-pa, qäpu imäkkqenjqä motquetñqä, iqueqä dä qe äktängqe. Inğani iqua, qua naqä Siliya iunqä upñqä, yimba qe ätkamäukuwi. ¹⁹⁻²¹ Anä-himqä Epäsäsi iu ätimäupiyi, iqu Israitqä iquauqä anä aquväqñqä iu äpaquväqe, iquatä kukñuä anä ätukuwi. Qu, “Si nesä täu anä pmetunqeeqä” tquanga, iqu “Nyi änä maeqä inänä” ätukqä-qe, qu wivämetñqänğani, “Goti Hanjuwä Iqu winğangutqe, anğumä emamniqeqä” ätukqe. Inğani, iyaquinjä, iqi äwqatämäumä, Epäsäsi äväma, yimba ätkamäutä qe äukqe.

22 Poli iqu yimba äwätä, Sisariya iu iuqämeqe, Jerusälemänqä äyäqe, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänminjuwä iquauñi, yeeqä äwätä, “Hiunjiyqä” ätukqe. Qänakndanji iqu iquau ävämanji, anjä-himqä Andiyokä iunqä anju äquveqäkqe.

Poli iqueqä qanä Äkayänqä anji ikäminqenqä (18:23-21:16)

23 Iqu iqiñi, hea hui äpmeqe, qua naqä Galesiya iunqätä, Pälenjiya iunqätä äwätä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyätanquwä iquauqä quuvqe, yänänäqñqä imäkmbñqä yätamakqä äväkäminqe.

Apolosi iqu, Epäsäsi iutä, Äkaiya iutä, kukñuä awä ätuminqenqä

24 Poli iqu i ikitqätanğa, ämaqä Israitqä, anjä-himqä Aleksandiyatanjä hñqu, Epäsäsi iu ätimäukqe. Iqueqä yoqe Apolosi ique. Iqu kukñuä änguänä tqä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukiñqä näqñqä änguänänjä-tänue. ²⁵ Hänäqä, Naqä Iqu ämänätquakqenqe, iqu näqñqä ae ämakqe. Iqu äwqä yänänäqñqä ävä, qokä-apäkiu ätuätä, nätmätqä Jisasi Iqu imäkminqeuñi, qäyunä motqueqä ique. Itanji asñä-qñqe, iqu Jonä iqu äqäminqenqänä näqñqä emiñqe. ²⁶ Itanğa iqu äwätä, Israitqä iquauqä anjä aquväqñqä iuta, zä miqä kukñuä awä ätukqe. Inğanji Presila Akuilayaqu, iqueqä kukñui qätä äwiyi, ätuma äwäsinyä, hänäqä Goti Hanjuwä Iqu ämänätquakqenqä, näqñqä änguänänjä äwimiñyi.

27 Qänakndanji, Apolosi iqu, qua naqä Äkaiya iunqä wätñqä itqätanğanji, quuvqä heqiyqä Epäsäsi pmeqä iqua, iqu ii imäkätñqenqä yänänäqñqä iwimakkuwi. Itanğa, quuvqä heqiyqä Äkaiya pmeqä iqua, ique itmapñqenqe, qu pipa hui äqiyäpu, iquau äväwqatkuwi. Inğanji iqu Äkaiya iu ätimäuqe, ämaqä, Goti Iqueqä qeqä imänätä hiñgi vqeta quuvqä eqäkuwä iquauñi, yätamakqä kuapanä tiñjä äwimiñqe. ²⁸ Israitqä, kukñuä quvqä ätminjuwä iquauñi, iqu ämaqeueqä hiñuä iqiñi kimani yänänäqñqä ätuätä, mändi äkittqäuminqe. Iqu kukñuä Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iutanji awä ätuätä, ätnänjä iqi tii ätuminqe. “Kraisi, Goti Hanjuwä Iqu ne ämineyätñqä ätekqä Iqu, Jisasi Iqu Qäquvqä.”

¹ Apolosi iqu Korinä iu yqänä pmetanġani, Poli iqu, hänaqä qoqonä iu änyätanġqeu äpawitä, Epäsäsi iu ätimäukqe. Iqini iqu quuvqä heqiyqä hñquau äwimakqe. ² Iqu iquaunġi, yatnġä tiinjä äwikqe. “He quuvqä eqiyäpiyanġani, Dnġ Änġuä Iqu he emakqätanä, memeqä ikqätanä?”

Qu kimanġi, “Oeyqä. Kuknġuä, ‘Dnġ Änġuä hui äpmenä-qe’ tqanġuwi, ne qätä mäwiyqä ikqueqä” ätukuwi.

³ Inġi iqu tiinjä-pqä inä ätukqe. “He asnġi, äkitanġi äqänġuwäwä?”

Qu iquenġi, “Ne asnġi, Jonä iqu äqäminġetanġi, äqänġqueqä” ätukuwi.

⁴ Inġanġi Poli iqu tiinjä ätukqe. “Jonä iqu, ämaqä knġuä äkunmäknäpu, suqä quvqe vquatämäutqätanġuwä iquau, asnġä äqiyätäqänġanġi, tiinjä ätuminġeqä. ‘He Ämaqä, nyi qänaki änyivändätqä Iquenyqä quuvqä heqäpnġeqä.’ Jonä iqu, Jisasi Iquenyqä ätkqeqä” ätukqe.

⁵ Qu kuknġuä ii äwipiyyi, Naqä Jisasi Iqueqä yoqeta asnġä qe äqänġuwi. ⁶ Itanġa Poli iqu hipa haqeqi wiyqanġa, Dnġ Änġuä Iqu iquaunġä äpkqe. Inġanġi qu anġä-kuknġui huitanġä-huitanġä ätäpu, Goti Iqueqä kuknġui hinġuä trnġä ipäqäkuwi. ⁷ Ämaqä iinjä iqua, 12 iquayi.

⁸ Qanġuä hñquaqui-hñquenġä iunġi, Poli iqu, zä miqä itä, Israitqä iquauqä anġä aquvāqñqä yäpä inġisa kuknġuä awä ätuäqisminġe. Iqu iquatä, kuknġuä anä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqunä ämitnġeunġä knġuä indqänġe, jänä mapñqä ätuminġe. ⁹ Inġäqe, hñqua, iquauqä äwqe makunmäknġä, quuvqä maeqiyqä ipu, qokä-apäkiuqä hinġuä iqisanġi, hänaqä Goti Hanjuwä Iqu ämänätquakqenġä mändi äkittqiyäpu, quvqä ätukuwi. Inġinġe Poli iqu iquau ävämetä, quuvqä heqiyqä iquau itmetä, hiunġi ique-iquenġi ämotqueqä hñqueqä anġä yäpä inġisa, iquatä kuknġuä anä ätäqisminġe. Ämotqueqä iqueqä yoqe, Tiranusi ique. ¹⁰ Itanġanġi iqu quvāukuä hñquaqu e imäkätqätanġa, qokä-apäkä eeqänänġä, Israitqä iquatä, ämaqä yäpaqänġisanġä Grikä iquatä, qua Eesiya iu pmeqe, qu Naqä Iqueqä kuknġui qätä äwikuwi.

Skepa iqueqä, hiknġä 7 inġuiquaunġä

¹¹ Inġanġi Goti Hanjuwä Iqu, Poli ique iwimäkätä, iqueqä hipa iunġi wäunġuä ämaqä mimäkqänänġä di yänänäqñqä imäkminġe. ¹² Inġinġe, ämaqe, qu tapätapä wänġä ämepu, Poli ique itmaqäpiyyi, äma äwäpu, ämaqä tänjä-yaqä-tänġä iquau äwiminġuwi. Itanġa ämaqä iqua

änguä eqanġuwänga, dnä quvqä-tänjä iqua-pqe änguä inä emiñuwi.

13 Ämaqä Israitqä, dnä quvqä huätä dowatpñqä ikämiñuwä hñqua, dnä quvqä-tänjä hñquau äwimapiyi, Jisasi Naqä Iqueqä yoqä ätäpu, dnä quvqä huätä dowatanä-tpu tii ätmiñuwi. “Jisasi, Poli iqu Iquenyqä awä ätuätñqä Iqueqä yoqä dñji, ne kukñuä yänänäqñqä, ‘He vämapiyä’ etqunä.” 14 Inġaņi Israitqä iquauqä hiqäva-imäkqä naqä hñqu, ymeqä 7-tänjä-que. Iqueqä yoqe, Skepa ique. Ymeqä iinjä iqua-pqe, Jisasi Iqueä yoqeta dnä quvqä huätä dowatanä-tpu ätmiñuwi. 15 Inji hiunji hñquenji, qu e tqanġuwängaņi, dnä quvqä iqu kimaņi, tiinjä ätukqe. “Jisasi Iquenyqätä, Poli iquenyqätä, nyi näqñqeqä. I etaņgi he tqukuęgä?” 16 Inġaņi ämaqä dnä quvqä-tänjä iqu ätkamäuqe, iquauqä huiwiunji ququvqä imäkätä, gquä äqiyäpisätä, äpäsqaņga, qu aņä iunji ävämaņi, ipä-tpqä zä qe äukuwi.

17 Ämaqä Israitqä iquatä, huizi iquatä, Epäsäsi iu pmeqä eeqänänjä iqua, ämaqä iqu e imäkqaņgqenqä qätä äwipiysi, zä inqä naqänänjä wimeqaņga, qu Naqä Jisasi Iqueuä yoqe haqeqä ämamäukuwi. 18 Qokä-apäkä quuvqä ae eeqäkuwä kuapänänjä iqua, qu äpäpu suqä quvqä hiñuiqänä imäkmiñuwiñqä, ätnänjä iqisa awä ätukuwi. 19 Ämaqä iquautañä paaqä huitañä-huitañä imäkqä hñqua-pqe, quwqä nätmätqä paaqä imäkmiñuwä itä, bukä paaqenqä näqñqä-vqä-pqetä, äma äppiysi, ämaqeuqä hiñuä iqisaņi, tä ikakuwi. Bukä iinjä mbqe, eeqänänji 50,000 mbqä-hikä ii täuqe. 20 Nätmätqä yänänäqñqä eeqänänjä iinjä ätimäumiñqetaņi, Naqä Iqu, Iqueqä kukñuä ii wäunjuä yänänäqñqä yätñqä imäkätä, aņä-himqä im-imä wätñqä imäkmiñqe.

Poli iqu, Epäsäsi vämetñqä näwe imäkñgqenqä

21 Wäunjuä Epäsäsi iunji, yänänäqñqä ae ätimäuqaņgaņi, Poli iqu kñuä tii indqänmiñqe. “Qua Masendoniya iutä, qua Äkaiya iutä, qaņä ikitmä, qänakndani Jerusälemänqä umniqeqä.” Iqu tiinjä inä indqänmiñqe. “Nyi iunji qäpu ikämi, Romä iu-pqe yqänä qunmniqe.” 22 Inġaņi iqu ämaqä, ique yätamäkqä äwimiñiyä hñquaqui, Masendoniyañqä hiñuiqä ändowatkqe. Ii, Timoti iqutä, Erastusi iqutänji. Poli iqu qua Eesiya iunji, hea hui inä äpmakqe.

Epäsäsi pmeqä hñqua, kukñuä mäkä naqä äunġuwiñqä

23 Hea inġaņi, ämaqä hñqua, Naqä Iqueqä hänaqeuñqä mäwiñqä itä, kukñuä mäkä aañä naqänänjä tii ipäqäkuwi. 24 Ämaqä hñqu äpmamiñqe, iqueqä yoqe Demitriyasi ique.

Iqu hikä silpa ämetä, nätmatqä imäkqä ique. Iqu silpatäni, goti quanqä Atemisi iyyqä anä enqä-pani, ktqä wänqä iinjä imäkminqe. Wäunjuä iutanä, ämaqä, iqutä asänä iminjuwä iqua, mbqä kuapänä ämaminjuwi. ²⁵ Inganä iqu, ämaqä iquautä, wäunjuä asä imäkäpiyä-qe, huitanä-huitanä imäkqä huizi iquau-pqe, aquvä ämaqiyätä, tiinjä ätukqe. “Ämaqä, wäunjuä nyi itnqetanä iqu iquenä, he näqñqeqä. Ne wäunjuä iinjä di itanä, mbqä kuapänä äyä ämetunqeqä. ²⁶ I etanägi Poli iquenyqe, he qätä äwiyäpu, hinjuä ae äyä äqunäjuwiqä. Iqu anä-himqä Epäsäsi iutä, qua naqä Eesiya iutä, äpme, tiinjä ätätñqeqä. ‘Ne goti hipaitä imäkätunqeqe, naqä-qakuä hmanjqä.’ Iqu e ätuätäqänqanä, ämaqä kuapänänä, knjuä asänänä iinjä indqämbñqä iwimäkätñqeqä. ²⁷ Poli iqueqä kuknjuä ii, neyaqä mbqä wäunjuä, neyaqä yoqetä, qui imäkätñqä äyä iqiya. Itanä nätmatqä-pqä hui inänjqä. Goti naqä Atemisi iyyqä anñqeqe, qokä-apäki, ‘Ii nätmatqä hinñqeqä’ knjuä indqämbñqäüä. Qokä-apäkä, qua naqä Eesiya täu pmeqä iquatä, qua huiziu pmeqä iquauñä-pqe, apäkä täsiyqä yoqe, haqeqä mamäupñqä qonä äwoktäutqänjuwä-qe, Poli iqu kuknjuä ii ätätñqeqe, qui wimäkätñqä äyä iqiya” ätukqe.

²⁸ I tqanägi äwipiya, qu äwqä tnänä imäkäpu, manä yänänäqñqä, “Epäsäsi pmeqä iquneqä Atemisi, ii kinjanänä iyyqä” ätkuwi. ²⁹ Itanä anä-himqä iu pmeqä eeqänänä iqua, manä yänänäqñqä ätqäwäpu, Gayusi iquesä, Aritakusi iquesä, eyqiyäma, quwqä aquväqñqä iunqä äukuwi. Iquaqu, qua naqä Masendonä iutanä-quaqu, Poli iquä qanä anä ikäminjuwä iquaquwi. ³⁰ Iinjä iqanjuwänqä, Poli iqu iquau kuknjuä tumuätä iqanqä, quuvqä heqiyqä iqua, iqueni a äkiqätminjuwi. ³¹ Inä tiinjä-pqe inänji. Ämaqä, qua Eesiya iu miqä naqä hñqua, Poli iqueqä käyämaqä epu, iqu quvaqä aquväqñqeqeunä mäwqä yätñqä iinjä, kuknjuä ändowatkuwi.

³² Itanä ämaqä, aquväqñqä iu äpmaminjuwä iqua, quwqä knjuä indqänqeqe qui imäkñätä, kuknjuä huitanä-huitanä ätminjuwi. Kuapänänä, quwqä aquvä äqänjuwä iqueqä quatinqeqe, maqñqä eminjuwi. ³³ Israitqä iqua, iquautanä Aleksandä iqu, kuknjuä tuätñqänä, ämaqä iquauqä hinjuä iqi äyqutäwatkuwi. Ämaqä hñqua hinjuä iinjä äqumbiyi, “Nätmatqä tä, iquesanjqä” knjuä indqänjuwi. Inganä iqu iquauqä kuknjuä kima tuätñqä winqanägi, qu kuknjuä matqä ipñqä dñqeqe, hipa itänä ämenjinä qe ämikqe. ³⁴ Iinjä etanqä-qe, qu iquenyqe, ämaqä Israitqä iutanä-qe äqumbiyi, eeqänänä manä yänänäqñqä ätäpu “Epäsäsi pmeqä iquneqä Atemisi, ii kinjanänä iyyqä” ätkuwi. Qu

iinji, äpakänä ätminjuwi.

³⁵ Itanji ämaqä, anä-himqä miqä iquauqä wäunjuä-wiyqä hñqu, qu kukñuä matqä ipñqä imäkäqe, ti ätukqe. “Epäsäsi pmeqä iqenä, ämaqä eeqänäni tiinjuqä näqñqeqä. Epäsäsi pmeqä iqune, goti naqä Atemisi iyyqä anitā, hikā pmua qäukuä haqä yätuta äpäknjgqä itāni, miqä-quneyi. ³⁶ Ämaqä hñqu, ‘Kukñuä täunji, quanjiqä’ matqä yāñqiyä. Iinjuqe, he kukñuä matqä ipu, qāmā-qāmā maqänā miqä pambiyā! ³⁷ He ämaqä iquaqi ätuma äpquwä etanjqä-qe, iquaqu neyaqä anä hiqäva-imäkqä iutanji, nātmatqä hui quwä mämeqä iqiyiqä. Itanqa neyaqä goti apäkā iinyqe, mändi makittqiyqä iqiyiqä. ³⁸ Inji Demitriyasi iqutā, ämaqä wäunjuä anā iqä iquatā, qu ämaqä hñqutā kukñuä-täunjuä etanjqutqe, hea kukñuä ätäpu qätā wiyqāñganqeqä. Itanqa qua miqä naqä iqua, äyā äpmeñā. Iqua jänāni, kukñuä mitqāngga imäkqäpñqä. ³⁹ Injqe, he kukñuä hui yqänā etanjqutqe, hea hiqä aquvāqñqä qäyunāñngga tqäpñqä. ⁴⁰ Quati tiinji. Ämaqä ämineyqä iqua, nātmatqä tängga imäkququenqä qätā äwipqe, qu ne, suqä quvqä naqänāñjā imäkqä-qune änaqāmbiyi, kukñuä ämänetäpu, hanjä-iqä nātappñqäuä. Ne aquvā hñgi äqänätanā, manjä äyā ätqunā. Inji qu kukñuä ämänetqanjuwāñganji, ne kukñuä kimanji, änā mätquä yanqunā” ätukqe. ⁴¹ Kukñuä iinji ätuäqe, qokä-apäkā iquauñi, huätā qe ändowatkqe.

20

Poli iqu, Masendoniyā iutā, Grikā iutā, ikāminjqenqä

¹ Qu manjä hñgi ätkuwi, hma äyā iqanjanji, Poli iqu, quuvqä heqiyqä iquau tääqä ätuätumeqe, qu yāñänāqñqä tqäutpñqänā, kukñuä hui qe ätukqe. Injanji iqu, “Äwqänā” ätuäqe, qua Masendoniyāñqä wätñqä ävāmakqe. ² Iqu iqinji qanjā äwätā, quuvqä heqiyqä iqua yāñänāqñqä tqäutpñqä ätqäuminjqe. Iqu iqisanji äwäqe, qua Grikā iu qe ätimäukqe. ³ Iqinji iqu qanjuä hñquaqu-hñque äpmakqe. Qänakndanji, iqu yimba äwätā qua naqä Siliya iu timäutñqä kñuä indqänā pmetanqa, Israitqä iqua ique pizqä päkñqä, kukñuä naqä-hñqunā imäkqanjuwinqe, qätā äwikqe. Iinjuqe iqu hänaqä hui-mända wätñqä indqänätā, Masendoniyāñqä anjumä qe äukqe. ⁴ Ämaqä hñqua, Poli iqutā anā äukuwi. Anjä-himqä Beliya iutanjä Pilusi iqueqä ymeqä Sopate ique, itanqa anjä-himqä Tesälonaika iutanjä Aritakusi iqutā, Sekundusi iqutā, itanqa anjä-himqä Depe iutanjä Gayusi ique, Timoti ique, itanqa qua

naqä Eesiya iutanä Tikikusi iqutä, Tropimusi iqutä, iquayi.
⁵ Masendoniyatanj, ämaqä tqua, qu hiñuiqä äwäpu, anä-himqä Troasi iu nenyqä hiñuä äqämbu äpmamiñuwi. ⁶ Ne Pilipai iunji, hiunji naqänänjä bretqä yenüä qo matäuqä ique hiñuä ae äqunaqe, yimba ätkamäutanä, huiñji hipa hññi eeqänä päwqanğa, ämaqä iquauñi Troasi iu äwimakque. Iqñi ne wikä hñqu äpmakque.

Poli iqu, Yuläkesi ique anğumä ävauqumuatkqenqä

⁷ Inğanj hiunji kiñganänjä iqueni, ne ämaqä quuvqä heqiyqä iqi pmeqä iquatä buayä anä natuñquä aquvä qänätaqeñi, Poli iqu awiñğa wäniñqä etanği, iqu qokä-apäkä iquau kukñuä awä ätukqe. Iqu kukñuä kuapänä ätqä wätqätanği, heatqä quaqä qe imänğqe. ⁸ Anä hiqñqä ne aquvä qänatuñquä iqueni, yakä iu äpäkeyani, ätenä hñquaqi ämäwqätäuani, hñququque pmeqanğua, hiqi-tä kuapä äyänämiñqe. ⁹ Inğanj hikñä hñqu, iqueqä yoqe Yuläkesi iquvi. Iqu anä huätänänqä iu äpme, hiqanğqä hipikutäwä iqämanmiñqe. Poli iqu kukñuä yqänä tätqätanğa, iqu hiqanğä hämänä äwiqe, qua mäñi äpäknğqe. Inğanj qu äpäwäpiyi, a ämaqätkuwi, iqu ae äpäkonğanği äquñguwi. ¹⁰ Poli iqu-pqe äpäwiqe, hikñä iqueuä haqeqi äpäknäqe, ique a äkiqätäqe, iquau ätukqe. “He yäñuä ipu, äwäwa miqä pambiyä. Iqueqä hññä-pmeqe, änänjqä.” ¹¹ Inğanj Poli iqu iquatä anği äpepiyi, iqu buayä äkutäqe, iquatä anä anğuwı. Buayä qäpu ämbiyi, iqu kukñuä kuapänä inä ätukqe. Zä äyä veqanğa, iqu ävämakqe. ¹² Hikñä ique, hññä yqänä etanği, qu ätuma äwäpiyanğa, äwqä hanuä äwiñğqe.

Poli iqu, Troasi iuta Miletusiñqä äukqenqä

¹³ Iqisanj ne Poli iqu änatkqä-pa, ique äväma, yimba iu äwätanä, anä-himqä Asosi iu ganä qe ätimäukque. Ii tiñi. Iqu Asosinyqä hänaqä iu qanä äwätä, yimba iqisa tkamäutuñqä äwiñğqe. ¹⁴ Iqu äpätä aquvä mänaqiyqanğa, ne ique itmeni yimba ätkamäutanä, anä-himqä Mitalini iunqä äukqe. ¹⁵ Awiñganj, iqñi ävämanj, qua Kiyosi iu qe ämäwqätäuani, awiñğa-mändanği, ne äwaqe, anä-himqä Samosi iu iuäqämakque. Itanj hiunji huizi iqueni, ne anğumä äwätanä, anä-himqä Miletusi iu iuäqämakque. ¹⁶ Poli iqu maqänä äwätä, hiunji hapä pmeqä naqänänjä qu ‘Pendikosinğanjqä’ ätmiñuwä iqueni, Jerusälemä iu hiñuä qunätñqä äwiñğqe. Iññqe, “Hea kuapänänj, qua naqä Eesiya iu mäpmeqä yaniñquä diñqe, Epäsäsi iunji ämäwqätäuatuñqueqä” kñuä ämakqe.

Poli iqu, Epäsäsi iutanjä quuvqä heqiyqeu miqä iquau ätukqenqä

¹⁷ Ne anjä-himqä Miletusi iu ätimäuani, Poli iqu, quuvqä heqiyqeu miqä iqua äpäpu, ique hinuä mäqumbhjqä dijqe, kuknuä Epäsäsi iunqä ändowatkqe. ¹⁸ Qu ae äyä timäuqanquwänga, iqu tiinjä ätukqe.

“Nyi kinğanänjä Eesiya iu ätimäutmä, hesä äpмамänga suqä ii imäkminqenqe, hiqä-hiuäni näqñqä enäüä. ¹⁹ Hea ique-iqueni, Israitqä iqua mändi ängittqiyänä-tpu itqätanjä, hanjä-iqä ämetmä, kñuä kuapänä äqiyätmä, ñqä yoqe mändi äkittqänätmä, Naqä Iqueqä wäunjuinä äyä iminqeä. ²⁰ Nyi zä miqä itmä, nändi mäwqä äyä iminqeä. Aquväqñqä iunjä-pqä, hiqä anjä hñqunä-hñqunänjä iu-pqe, nyi kuknuä änguänänjä he yätamäqä hiyqenqe, qäyunä etminqeä. ²¹ Itanja hea ique-iqueni, Israitqä iquaujä-pqä, itanja Grikä iquau-pqe, tiñi inä äyä ätuminqeä. ‘Ne suqä quvqetani, Goti Hanjuwä Iquenyqä kñuä äkunmäknätanä, neqä Naqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyquatunqeä.’ Iñqe he näqñqä äyä etqänuwiqä” ätukqe.

²² “Itanja qätä nyipiyä! Tängani Dñä Änguä Iqunä inyimäqanji, nyi Jerusälemänqä umqä iqä. Iqini suqä äki nyimenqutiyä? Nyi maqñqeä. ²³ Näqñqä tä qenyä eqänä. Dñä Änguä Iqu, awi tiinjä ändätñqeä. Nyi anjä-himqä eeqänänjä iu qanjä ikämqänjani, qu guä äpmuatenjiyäpu, hanjä-iqä dappnuwiqä.

²⁴ Inäqe ñqä hñnjä-pmeqenqe, kñuä mindqänqä itqänänä. Oeyä! Nqä änyinqe, hänaqä ñqä äwätñqä iunqä änyinätanji iu äwätmä, wäunjuä Naqä Jisasi Iquesa ämakqe, qäpunä imäkmqä itqänänä. Nqä wäunju, kuknuä änguänänjä Goti Hanjuwä Iqu ämaqeunqä qeqä imänqä iuta hinji vqeunqä awä tquämqeä. ²⁵ I etanji qätä nyipiyä! Nyi hiyaqä awä iqi ikitmä, Goti Hanjuwä Iqunä miqeunqä awä äyä etminqeä. Inäqe tängani nyi tiñinqä näqñqeä. Qänakndani, he eeqänänjuenä, nyaqä hipenju, hinuä manqänqä ipnuwiqä. ²⁶⁻²⁷ Iñqe nyi kuknuä hämänä etqänä. Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä eeqänänjä iunqe, awä etmqä dijqä zä miqä etminqä iunji, ämaqä hñqu, hiyaqä awä iqisa qui imäkñgqä etangutqe, ii ñqä suqä quvqä manä.

²⁸ He hiqä-hiuäni änguänä mimbiyä. Itanja qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä hñqeä iuta, mbqä itä aquvä ämaqäqä eeqänänjä iquaujä-pqe änguänä inä mipiyä. Qu sipsipqä enqä-panjä etanji, iquau mipñqä dijqe, Dñä Änguä Iqu he atäunjuä äyä ekqeä. ²⁹ Nyi näqñqeä.

Nyi eväma äumqängani, hiveqä hiqiyqä iqua, hiyaqä awä iqi äpäpu, sipsipqä iquauñi qui imäkqäpnuwiqä.³⁰ Itanğa ämaqä hiqä-hiuätanä hñqua ävaupu, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä hui, iquau qänaki äwivändqa upñqe, kukñuä quanğä tqupnuwiqä.³¹ Iññqe nyi imäkminqä iunji, knui huätä mäwquatämäuqä ipu, hea ique-ique äñguänänä mingpñqä. Quväukuä hñquaqui-hñquenä iunji, nyi heatqängatä, hiunjingatä, hanuä mäwiqä itmä, ñqä hiñuitañi knuä äqiyätmä, he eeqänäñi näqñqä äyä ämetquaminqeqä.

³² Täñgani nyi henji, Goti Hanjuwä Iqueqä hipa iu equmu-ateqänä. He yänänäqñqä emäkqä diñqe, Goti Hanjuwä Iqutä, Iqueqä qeqä imänqeta hiñginäwa vqenqä kukñuä iqutäñi, ii qäyunänjiqä. Itanğa qokä-apäkä, Iqueqänqä atäunjuä ikqä iquauñi, Iqu nätmätqä äñguänänäñi ävänqiyä. Iñi he-pqe nätmätqä iñi mapnuwä iñqe, ii qäyunänjiqä.

³³ Ämaqä hñqueqä mbqenqätä, gquä-pqenqätä, nyi hiñuä aowi mäqunquä itñqeqä.³⁴ Hiqä-hiuäñi näqñqeqä. Nqä hipa uita imäkätmä äyä äminyätñqeqä. Itanğa ämaqä nyitä anä pmetanğuwä iquauñä-pqe ämitñqeqä.³⁵ Nyi wäunjuä eeqänänä heyaqä awä iqi imiñqe, äyä ämetquaminqeqä. Nyi ii imiñqä-pañi, he-pqe wäunjuä yänänäqñqä ipu, ämaqä iquauqä-quwä yätamäkqä minqä iqanğuwä iquauñi, yätamäkqä vqäpnä. Itanğa Naqä Jisasi Iqu ätkqenqä knuä indqängpñä. Iqu tiñä äyä ätkqeqä. 'Ämaqä nätmätqä ävätqä iqueqä aquvänä iqe, ämaqä nätmätqä ämetqä iqueqä aquvänä iqä iunji, ämäwqätäuniqeqä.'

³⁶ Poli iqu kukñuä ii ae ätuäqe, iñgani iqu iquatä qonjä anä äuktäupu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä qe ätkqe.³⁷⁻³⁸ Iqua knuä kuapänä äqiyäpu, ique a äkiqätäpu, quneqä äwikuwi. Iñgani iqu iquauñi, "Nyaqä hipenji, anğumä hiñuä mañqänqä ipnuwiqä" ätukqenqä, qu eeqänäñi huäqä kiñä äwunğqe. Iñgani qu ique yimba iunqä qe ätuma äukuwi.

21

Poli iqu, Jerusälemä yätunqä ekqenqä

¹ Iñgani ne ämaqä naqä iquau ävämetanä, yimbaeu äpaquvatanä, jänä äwätanä, qua Kosi iu ätimäukque. Itañi awiñgani, qua Londesi iu ätimäuani, iqisanji anä-himqä Pätala iunqä äukqe. ² Pätala iunji, yimba hñqu, qua Ponisiya iunqä wätñqä iqanği ämoqumueni, ne yimba ique ätkamäutanä, iqinji ävämakque. ³ Ne äwani, qua Saplusi iquenji, hipa qunamäuqänggisana äqunmäñi,

qua Siliya iu ätimäutanä, anä-himqä Tayä iunji, yquayä ämaipnqä iuäqämakque. ⁴ Iqinji ne, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu iqi äpmaminjuwä iquau ämäqumueni, iquatä wikä hnqu äpmakque. Ämaqä iquauñi, Dnä Änguä Iqu knuä vqanji, qu Poli iqueni, “Si Jerusälemänqä mäwqä isnqeqa” ätuminjuwi. ⁵ Ne anä-himqä iunji ävämetanä, qanä watunquä iqanqua, quuvqä heqiyqä iquatä, ymeqä-apäkä iuatä anä-himqä iqueni yäpaqä mängisa änäquatämäukuwi. Ne äwani, eqä-pnjä manä iqinji, qonä äuktäutanä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätkque. ⁶ Inganji ne, “Äquatnatunquä” ätuaqe, qu “Evämequnä” änatpiyi, anämqä uwqanqä, ne yimba iu äpaqukque.

⁷ Tayäñi äväma äwani, anä-himqä Tolemesi iu ätimäukque. Iqinji, ne quuvqä heqiyqä iquau yeeqä ävätanä, hiunji hnqunä anä äpmakque. ⁸ Awiñganji ne äväma äwani, anä-himqä Sisariya iu ätimäukque. Iqinji ne Pilipä iqueqä anjuñqä äwätanä, iquatä higaqä anä äwokque. Iqu kuknuä änguä qokä-äpäkiu awä ätuäkäminqä ique, itanqa iqu ämaqä 7, buayä iwäsäuqänqä hinjuqänä atäunquä ikuwä iutanä iquvi.* ⁹ Iqu iqueqä meqe, hnquaquihnquaquiyi. Iua qokä maeqä epu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui hinjuä ätminjuwi.

¹⁰ Ne iqi hiunji hui ae pmetanqua, Goti Iqueqä kuknuä hinjuä-tqä hnqu, qua Jutiya yätuta äquvepkqe. Iqueqä yoqe Akipasi† ique. ¹¹ Iqu änemeqe, Poli iqueqä aquvi ätäuquvätä, yukä hipa iu hatnä äququätänäqe, tiinjä ätkqe. “Dnä Änguä Iqu tii ätqiyä. ‘Aquvä tqueqä kaniqueni, Israitqä iqua Jerusälemä iunji, guä tii äkiqiyäuäpu, Israitqä iqua qäyä etanji huiziquauä hipa iu wipnqäuä,’ ätqiyä” änatkqe. ¹² I tqanji äwiyäqe, nesä, qokä-apäkä anä iutanjitä, Poli iqueni, “Si Jerusälemänqä, mäwqä isnqeqa” ämäutqunngque. ¹³ Inganji iqu kimanji, tiinjä änatkqe. “He knuä äqiyäpu, äwqä hanä-iqe ändapquwi, ii sunqäwä? Nyi guä ängiqiyäpnqä diñqe, knui iqunä mindqänqä iqä. Knui hnqu inänji. Nyi Jerusälemä iunji, Naqä Jisasi Iqueqä yoqeta-pqe inä päkonmqä diñqe, ‘njqä’ ätqänä.” ¹⁴ Iqu yänjä qänqanji äqunani, ne anqumñi mätkuä itanä, “Nätmatqä Naqä Iquesa ätimäuqe, qäyä ätimäuänä” ätkque.

¹⁵ Hiunji hui ae äpäwqanqa, ne Jerusälemänqä watunquä näwinyä imäknani, ävämakque. ¹⁶ Quuvqä heqiyqä Sisariya iu äpmaminjuwä hnqua, iqua nesä äwätanä,

* 21:8 Wäunjuinqä 6:1-6 † 21:10 Wäunjuinqä 11:28

Nesonä iqueqä anju pmetuñque, iqinyqä änätma äukuwi. Iqu ämaqä, qua Saplusi iutañä-que, qänganäni quuvqä heqiyqä-qu äpmamiñqe.

Poli iqtä, quuvqä-heqiyqeu miqä iquatä, kukñuä ätkuwiñqä

17 Ne Jerusälemä timäuqanqua, quuvqä heqiyqä iqua yeeqä äneyäpu, qe inetmakuwi. 18 Awiñgani, Poli iqu, Jemisi iqtä kukñuä siñqä uwqanqi, ne-pqe anä äukqe. Itanqa quuvqä heqiyqeu miqä eeqänänjä iqua-pqe, inä ätimäukuwi. 19 Inñgani Poli iqu iquau yeeqä ävätä, tii ätumiñqe. “Nyi, Israitqä iqua qäyä etanqi huiziquauä awä iqisañi wäunjuä itqätanñi, Goti Hanjuwä Iqu iquauni, iinjä-iinjä iwimäkätñqe.”

20 Iqua iqueä kukñui qätä ae äwipiyyi, Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeqä ämamäupiyi, Poli iqueni tiinjä ätukuwi. “Tasi-gua iquki, si näqñqe. Israitqä kuapänänjä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwiqä. Eeqänänjä iqua, kukñuä-suqä Mosisi iqu änätapkqä iunji, a yänänäqñqä äqätäunjuwiqä. 21 Itanqa iqua sinyqe, qätä tiinjä äwiyätqänjuwiqä. Israitqätanjä, ämaqä huiziquauqä awä iqi äpmeñuwä iquauni, si tii äyä ätuäkitqänjiqä. ‘He suqä Mosisi iqu änätapkqe, huätä vquatämäupu, hiqä ymeqä iquauni, huiwä häuä maktäuqä ipu, atqä-awäkauqä suqä iunji, qänaknä miqä pambiyä’ äyä ätuäkitqänjiqä. 22 Sinyqe, ‘Iqu ae äpqe’ qätä äwiyäpiyänñi, yeeqä miqä ipñqäuä. Iñqe ne äänä imäkatuñquäwä? 23 Si tiinjä imäkñqe, äneñgiyä. Ämaqä nesanjä hñquaqui-hñquaquinjä iqua, qu kukñuä guä ämäsäupu, Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqi ekuwi, äwinä. 24 Ämaqä iquauni si itmetnä, he eequenä, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqinji, kiyä maeqä pmapñqe, suqä qäyunänjinä imäkñqä äneñgiyä. Itanqa huizi-pqe, qu quwqä dä inä täwambñqe, si quwqä hiqäva-imäkqenqä mbqä isñqä äneñgiyä. Si iinjä imäkqanqtqe, ämaqä eeqänänjä iqua, kukñuä quvqä sinyqä äwiyquwiñqe, näqñqä tiinjä hipñqäuä. ‘Ii, kukñuä quanjiqä.’ Itanqa sinyqe, näqñqä tiinjä inä hipñqäuä, ‘Iqu suqeuni, qänaknä iqä-queqä.’ 25 Itanqa Israitqä iqua qäyä etanqi huizi quuvqä eqiyätqänjuwä iquauni, ne pipa iunji, kukñuä tiinji ae äyä äqiyätanä äwikqueqä.† ‘Ämaqä hñqu nanjuä ämetä, goti quanjä iquaunqä hiqäva-imäkqe, he hui ämepu manqä ipnuwänqätä, nanjuä häñeqä yqänänjä-tänji manqä ipnuwänqätä, nanjuä ämaqä

† 21:25 Wäunjuinqä 15:29

hiñjuä iu äkiquwäqiyäpu äpäkpqä di-pqe mañqä ip-nuwänqätä, itaŋga suqä qokänqä apäkänqä iqe, mimäkqä pa iqäpñqeqä' äqäkqueqä" ätukuwi.

²⁶ Awñŋaŋi iqu ämaqä iquaqui-iquaqui itmetä, iqtä, qutä, kiyä maeqä pmapñqä diñqä, suqä qäyunä imäkkqe. Inŋaŋi iqu hiqäva-imäkqä anä täknä yäpä yänŋisa äpeyätä, hiqäva-imäkqä iquau, qu hiunji äsqeñi kiyä maeqä äñŋuänänä äpmapu, hiqäva hñqunä-hñqunä imäkpnuwänqä ätukqe.

Qu hiqäva-imäkqä anju, Poli ique guä äkiqiyäukuwiñqä

²⁷ Hiunji 7 päwätñqä iqanŋa, Poli iqu, hiqäva-imäkqä anä täknä yäpä yänŋisa äpekqe. Israitqä, qua Eesiya iutañä hñqua, iqu iqi pmetanŋi hiñjuä äqumbiyi, ique a äkiqätäpu, ämaqe, iquenyqä äkasuwä munätñqä imäkpñqä diñqä, tääqä yänänäqñqä tiñä ätukuwi. ²⁸ "He Israitqä iquenyä, yätamakqä nepiyä! Ämaqä anä-himqä eeqänänä iu ätuäkitä, neyaqä ämaqä iquautä, kukñuä-suqä iutä, hiqäva-imäkqä anä täu-pqe, mäñdi äkittqiyäkitñqe, ämaqä tä, qäqueqä. Itaŋga täñŋaŋi iqu tiñä-pqe äyä imäkqiyä. Iqu ämaqä, ne Israitqä iqune qäyä etañgi huizi iquaunji, hiqäva-imäkqä anä täknä yäpä täñŋisa ätuma äyapqiyä. Iqu e imäkqe, anji Goti Hanjuwä Iqueqänä qäyä etañgi, Iqueqä hiñjuä iqini kiyä mämqä imäkqiyä" ätukuwi. ²⁹ Qu kukñuä iñji, tiññiqä ätukuwi. Kiñŋanäñi Poli iqtä, Tropimusi, ämaqä Epäsäsi iutañä iqtä, hiqäva-imäkqä anä yäpaqänŋisa ikitqätanŋinyä äqunŋuwi. Itaŋga qu, Poli iqu anä täknä yäpä yänŋisa äqumbiyänŋaŋi, "Iqu Tropimusi iqueni, täknä yäpä täñŋisañqä qäsä ätuma äyapqiyä" tpu ipu, e ätukuwi.

³⁰ Qokä-apäkä Jerusälemä iu pmeqä eeqänänä iqua, kukñuä iñqä qätä äwipiyyi, qu tnänä äpäpu aquvä äqämbiyi, Poli ique a äkiqätäpu, hiqäva-imäkqä anä täknä yäpaqä inŋisa eyqiyäma äukuwi. Inŋaŋi qu maqänänji, täknä hävqe qñqanä qe ämäyekuwi.

³¹⁻³² Qu Poli ique äpäkpñqä itqätanŋuwänŋaŋi, mäkä-iqä Romä iutañä iquau miqä naqä iqu, "Jerusälemä pmeqä eeqänänä iqua, äkasuwä ätnäpu, mäkä hiñgi äunätqänäu" tqanŋä äwiyäqe, maqänänji iqueqä mäkä-iqä iquautä, iquauqä naqä iquautä, itmeqe, qokä-apäkä iqua pmetanŋuwä iqinyqä tnänä äquveqäkuwi. Qokä-apäkä iqua, iqtä, iqueqä mäkä-iqä iquatä äquvepqañqä äqumbiyi, qu Poli ique äpäkmñuwi ävquatämäukuwi.

³³ Inŋaŋi mäkä-iqeu miqä naqä iqu äpäqe, Poli ique a äkiqätäqe, iqueqä ämaqä iquau ique senqä hñquaqutä guä kiqiyäupñqä ätukqe. Inŋaŋi iqu qokä-apäkä iquaunji,

yatnqä ävätä, “Ämaqä tq, tqukä? Iqu äänä imäkätqänä?” ätukqe. ³⁴ Inäqe, iqua kuapänä epu, manjä näni-mänjisa yänänäqñqä tätqätanquwitanj, iqu kukñuä quati qätä mäwiyqä itä, iqueqä mäkä-iqä iquau, Poli ique iquauqä anjä yänänäqñqä iunqä ätuma upñqä ätukqe. ³⁵⁻³⁶ Ique ätuma wätqätanquwännga, qokä-apäkä iqua qänaki äwivändäpu manjä yänänäqñqä, “Iquenj pizqä päkpiyä!” ätminjuwi. Itannga iqua anjä iqueqä hänaqä yakä iu ätimäupiwi, qu ique äpäkpñqä etanji, iqua iquenj haqeqä a äqätqa ekuwi.

³⁷ Mäkä-iqä iqua ique anjä iunqä ätuma upñqä iqannga, iqu iquauqä ämiqä naqä ique, Grikä iquauä anjä-kukñuä ätätä, “Nyi kukñuä hui ktmqätanä?” ätukqe. Iqu ki-manj, “Si Grikä iquauä kukñui äänä dtñqäwä?” ätukqe. ³⁸ “Si qua Isipätanä iqukiyi. Hinjuiqänänj gapmanqä iquaunj, mäkänqä ävauqumuatätnä, ämaqä 4,000 iquau ipäqäyunitä päsqanquwä iquaunj, anjä avqñqä yenjuä iunqä ätuma äuminjä iqukiyqä, kñuä änyiyqiyä” ätukqe. ³⁹ Inganj Poli iqu, tiinjä ätukqe. “Nyi ämaqä Israitqä iqunä, anjä-himqä Tasusi iutanä, qua Silisiya iutanä iqunqä. Nyaqä anjä-himqe, yoqä naqä qonqä aniqä. Nyi ämaqä tqau kukñuä tumqä, hinjuinä nqänyä” ätukqe. ⁴⁰ Mäkä-ique miqä naqä iqu ‘ññqä’ tqannga, Poli iqu anjä yakä iu pämä ätqäuqe, ämaqä kukñuä matqä ipñqä, iqueqä hipae hiaqusqä qe ämikqe. Qu kukñuä matqä pmetanquwännga, iqu iquauqä anjä-kukñuä iunä qe ätukqe.

22

Poli iqu, qokä-apäkiu, iqueqä-kiuänqä ätukqenqä

¹ “Tatqä-guäka iquendä, apiqukuendä, nyi suqä quvqä mimäqä itñqä iinqe, awä hitqanqmdqe, he qätä nyipiyä” ätukqe. ² Qu Poli iqu, iquauqä anjä-kukñuä iunä tqanji äwipiyänğanj, kukñuä matqä, qeiqinyä äpmakuwi. Inganj iqu tii ätukqe.

³ “Nyi Israitqä iqunqä. Nqä nipai, qua Silisiya iu, anjä-himqä Tasusi iu änmikqeqä. Inäqe nyi naqe, anjä täuta ekqe. Nyi atqä-awäkauqä suqä eeqänänñqä näqñqä himqe, Gämeliyoli iqu änguanä ämändquakqeqä. Itannga he tannga tä imäkätqänjuwä-pa, nyi-pqe suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunä imäqämqä yänjä äqänätñqeqä. ⁴ Nyi ämaqä, Jisasi Iqueqä hänaqä iu qäyu wätqätanquwä iqua äpäkombñqä diñqe, quvqä itquetmä, qokä-apäkä hui guä äkiqiyäutmä, guä kiqiyäueqä anjä iu äyä äpmuateminqeqä. ⁵ Nyi suqä ii imäkminqenqe, hiqäva-imäqä naqä iqutä, Israitqeu miqä naqä eeqänänjä iquatä, qu iinqe näqñqä eänjuwä-qae, he awä hitpñqäuä. Nyi, Israitqä Dämaskasi iu

pmeqä iquau motquamqñqe, qu pipa äqiyäpu ändapkuwi. Inğanı ämaqä Dämaskasi iu äpmepu, Jisasi Iqueqä hänaqä iu wätqätanğuwä iquauñi, guä äkiqiyäutmä, hañä-iqä mapñqänä iqisa ätuma quvepmqä diñqe, nyi täqini ävämakqeqä” ätukqeqä.

6 “Hiunji quemisqä hiätñqäqini, nyi qañä äwätmä, Dämaskasi iu timäumqä qäqiqi wätqätanğanı, maqänäñi qäukuä haqä yätutanı, we-huñqä naqänänä hñqu nyuauä enqä-panı qe änyimakqeqä. 7 Änyimeqanğanı, nyi qua iqi äpäknmä witañga, Ämaqä Hñqueqä mañitani, ‘Soli iquki, Soli iquki, si Nyi suñqä qui nyimäkätqäninyä?’ dqañgi äwikqeqä. 8 İiñä äwimi, ‘Naqä Iquki, si tqukikä?’ ätukqeqä. Kimanı, ‘Nyi Jisasi Nasäretqätanä Iquñqä. Ämaqä si qui imäkätqäñi, ii Nyinjqä’ ändkqeqä. 9 Ämaqä nyitä anä äuminquä iqua, qu we-huñqe äqumbiyä-qe, kukñuä dqañgqä Iqueqä mañi, qätä mäwiyqä ikuwiqä. 10 Inğanı nyi, ‘Naqä Iquki, nyi äänä imqäwä?’ tqañga, Naqä Iqu tiñä qe ändkqeqä. ‘Si ivatuwänätnä, Dämaskasi iu yäpä yäñgisa huizä. İqini ämaqä hñqu, wäuñuä eeqänäñi Nyi sinyqä äteqeñqe, si ktqonqä,’ ändkqeqä. 11 We-huñqä naqänänä Iquesanı, nyaqä hiñui hea inuwimäkqanğqenqe, ämaqä nyitä anä äuminquä iqua, nyi a ämanjqanğa äwäpu, Dämaskasi iu anğquatämäukuwiqä” ätukqeqä.

12 “Ämaqä hñqu, Dämaskasi iu äpmamiñqe. Iqueqä yoqe, Anänasi ique. Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqinyä iqä-qu eä, kukñuä-suqä iunı qänaknä iqä-quvi. İquenyqe, İsraitqä anä-himqä iu äpmamiñuwä iqua, ‘Ämaqä anğuanänä-qeqä’ ätmiñuwi. 13 İqu äpäqe, nyi-tänä qäqi ätqäuepäqe, ‘Tasi-gua Soli iqukiyä, tqä hiñui, anğumä anğua qändñqinyä,’ ändkqeqä. Qanğanı hiñuä äqänätnä, nyi ique hiñuä äqunğqeqä.

14 Inğanı iqu tiñä ändkqeqä. ‘Atqä-awäkauqä Goti Hanjuwä Iqu, si äyä ätekikqeqä. Si Iqueqä äwiñqä iunqänä näqñqä eätnä, Ämaqä suqä jänäñi imäkätñqä Ique hiñuä qunätnä, kukñui, Iqueqä-kiuä tqanğutqä iunä, qätä wisñqä ätekikqeqä’ ändkqeqä. 15 ‘İi tiñjqä. Nätmatqä si hiñuä äqunätnä qätä äwiyätñi, qokä-apäkä eeqänänä iquau, İquenyqä awä tuäkiqätñanğqä hitanğiyqä. 16 İñä etanği si sqeñqä hiñuä äqännä, pmatñqäwä? Si ävauätnä asñä matñqeqä. Si Iqueqä yoqä tqanğti, İqu asñä äkqiyätä, tqä suqä quvqe, huätä makmäutñqeqä,’ ändkqeqä” ätukqeqä.

17 “Qänakndanı nyi, İerusälemä iunqä anğumä äyapätmänğanı, hiqäva-imäkqä anä yäpä inğisa

äpeyätmä, tääqä ätätmä äpmamängani, nyi wätqä enqä-pa ae äqunqceqä. ¹⁸ Nyi Naqä Ique hiñuä qunqanga, Iqu tiñä ändkceqä. ‘Si täqini, Nyinyqä awä tqanqgtce, qu qätä makiyqä ipñqä iquwä-qae, si Jerusälemä täuñi maqänä ävämatñceqä,’ ändkceqä. ¹⁹ Kimani nyi tii ätukceqä. ‘Naqä Iqukiyä, oeyqä! Qu nyinyqä näqñceqä. Nyi anä aquväqñceunqä ikitmä, qokä-apäkä Sinyqä quuvqä eqiyätqätanguwä iquauni, guä äkiqiyäutmä, hiqokä täua ätävätmä imäkminqenqe, qu näqñqä enäüä. ²⁰ Itanga qu Stipenä, Sinyqä awä ätminqä ique, pizqä päsqanguwänga, nyi “änguiqä” ätätmä qäqiqi ätqäümä, ämaqä iquauqä gquä quäuqe ämiminqenqä-pqe, qu näqñqä enäüä’ ätukceqä. ²¹ Inqani Naqä Iqu, nyi tiñä ändkceqä. ‘Si äutñqinyä. Ämaqä Israitqä qäyä etangi huizi, kiñä nämä pmetanguwä iquauñqä kndowatmqänä’ ändkceqä” ätukqe.

Poli iquä, mäkä-iqeu miqä naqä iquä, kukñuä ätkiyinqä

²² Ämaqä iqua, Poli iqueqä kukñui qätä äwipiyä-qe, iqu ämaqä huizi iquauñqä tqanqenqä mäwinqä iqangi, manä tnänä ätäpu, “Pizqä päkpiyä! Ämaqä tqu, qua täuñi mäpmeqä yätñceqä” ätkuwi. ²³ E ätpiyi, manä hiñgänäwa ätäpu, iquauqä gquä quäuqe bi äquvätämäupu, qua hinyañä äuaquvämäukuwi.

²⁴ Iiñä äqunäqe, mäkä-iqeu miqä naqä iqu, iqueqä ämaqä iquauni tiñä ätukqe. “He iqueni, anä yanänäqñqä iunqä ätuma upiyä! Iqini, he hiqoki, iqu, ‘Nyi suqä iinä-iinä imäkätñceqä’ ätätä awä natätñqänä, täua täwipiyä!” Qokä-apäkä iqua äwqä tnänä imbu, Poli iquenyqä manä tnänä tqanguwinqä näqñqä äñguanä metñqä, ii ätukqe. ²⁵ Itanga qu hiqokä täua täwipñqä, yukä-hipa häundaqä itqätepu, guä kiqiyeqanguwänga, iquauqä ämiqä yäpä iqinä iqu qäqiqi tqäuätanga, Poli iqu iqueni tiñä ätukqe. “Suqe, tiñä ätnä äwinä. Ämaqä hñqu, iqueqä yoqe, pipa Romä iu äqänä witanqutqe, qu iqueni, ‘suqä quvqä-täñutiyä’ tpu, hiñuä qumbñqe, kukñuä ganä mitñceqä. Inji tängani he nyi ämbäkñqä iquwi, änäññqäwä?” ätukqe.

²⁶ Mäkä-iqeu miqä yäpä iqinä iqu, iinä äyä tqangi äwiyäqe, iqu äwätä, iquau miqä naqä iqueni, tiñä qe ätukqe. “Si äänä imäkñqäwä? Ämaqä tqu, Romä iutanä-queqä.”

²⁷ Itanga ämiqä naqä iqu äpäqe, “Si nyi diyä! Si Romä iutanä iqukitanä?” ätukqe.

Inji Poli iqu, “Auqä” ätukqe.

28 Itanğa, ämiqä naqä iqu, “Nqä yoqe, pipa Romä iu qäpñqä, nyi mbqä naqä äwikqeçä” tquanğa, Poli iqu, “Nyi oeyqä. Nipai äninyquanğa, nyi ämaqä Romä iutañä-qunä äyä ekqeçä” ätukqe.

29 Mäkä-iqä, ique yatñqä äväpu, hiqokä täua tävanä-tpu imiñuwä iqua, iqu e tqanğı äwipiyyi, iqua zä ipu nändi maqänä ätqeukuwi. Itanğa iquau miqä naqä iqu, “Poli iqu ämaqä Romä iuta-ñueqä” näqñqä eäqe, iqu ique senqätä guä kiqiyäupñqä ätukqeuta, iqu-pqe zä inä qe ikqe.

Poli iqu, Israitqeu miqä naqä iquau kukñuä ätukqenqä

30 Mäkä-iqeu miqä naqä iqu, Israitqä iqua, “Poli iqu, ququvqä imäkätñqä iqueqä” ätukuwiñqä näqñqä äñguänä metñqä äwiñqge. Inji awiñqanı, iqu Poli iqueni, guä ewewatäqe, hiqäva-imäkqä naqä iquautä, Israitqä iquau miqä naqä huizi iquautä, tääqä ätuätumeqe, Poli iqueni ätuma, iquauqä hiñuä iqi pämä ätqätekqe.

23

1 Itanğa Poli iqu, Israitqä iquau miqä naqä iquauqä hiñuä iqi, hiñuä jänä äqunä ätqäuä ätukqe. “Nqä nyämaqäuä, Goti Hanjuwä Iqu hiñuä ñqänätanğı, iqa äpqiñjaqänmi, hea tänğa täsuwänä. Nyi suqä quvqä hui, mimäkqä itñqä etanğı, womba miqä itqänänä” ätukqe.

2 Iqu iinä tquanğa, hiqäva-imäkqä naqä Anänasi iqu, ämaqä Poli iqu-tänğä qäqiqi pämä tqäutañguwä iquauñi, “He mañä iu päkpiyä!” ätukqe.

3 Itanğı Poli iqu iqueni tiinğä ätukqe. “Si häuiqä a kukuñuä qu qua qäpaiqä haqeçä äqiyäqisätqañuwä-panğä iinükui etanğı, Goti Hanjuwä Iqu si-pqe inä kpäsänqiyä. Si knui, ‘Nyi kukñuä-suqä iunji qänaknä iqunjqae, ique kukñuä mitmqeçä’ knuä indqänätnä, täqi äyä äpmeñinyä. Inğqe, qu nyi ämbäkñqä täkqä ätunji, ii si kukñuä-suqä iunji hñgisanä inä inyä” ätukqe.

4 Ämaqä qäqiqi pämä ätqäuminuwä iqua, qu kukñuä ii qätä äwipiyyi, yatñqä tiinğä äwikuwi. “Si Goti Hanjuwä Iqueqä hiqäva-imäkqä naqä tqueni, kukñuä quvqä ätunji, änäññqäwä?” ätukuwi.

5 Kimanı Poli iqu iquauñi, tiinğä ätukqe. “Tatqä-guäkauä, iqu hiqäva-imäkqä naqä iqueqenqe, nyi maqñqä eämä, quvqä iqänä. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, ‘Ämaqä ämeyätñqä hñquenyqe, kukñuä quvqä matqä pambiyä,’ äyä äqänänä” ätukqe.*

6 Israitqä iquau miqä naqä iqua, ämaqä yoqä hñquaqu qonqä iquautanğä iquayi. Hñqua, Satyusi iqua hitanğa,

* 23:5 Anğumä Itmakqä 22:28

hñqua, Parisi iquai. Poli iqu iinqä näqñqä eä, manä tiinjä ätukqe. “Tatqä-guäkauä, nyi Parisi iutanä iqunä eämä, qutä anä ätqäunänä. Nyaqä kñui, tiinjä indqänänänä. ‘Ämaqä ae äpäkonguwä iqua anjumä vaupnuwiqä.’ Nyi kñuä iinjä indqänätñqetani, täqi täsä ätqäunänä” ätukqe. 7 Poli iqu kukñuä iinjä tqanñani, Parisi iquatä, Satyusi iquatä, kukñuä mäkä äumbiyitani, awä qe iwäsänguwi. 8 Kukñuä mäkä äunquwi, kiqä quati tiñi. Satyusi iqua, kñuä tiinjä indqänminjuwi. “Ämaqä ae äpäkombqä iqua, anjumä mävuqä ipñqäuä. Itanña enätqä itä, dnä itä, mäpmetqänä, oeyä.” Inäqe, Parisi iqua nätmätqä iinjä iquauñqe, “naqä-qakuiqä” kñuä indqänminjuwi.

9 Itanña qu manä yänänäqñqä ätpiyi, Parisi iutanä kukñuä-suqenqä näqñqä hñqua, pämä ätqäupu, äkasuwä ätäpu, kukñuä yänänäqñqä tiinjä ätukuwi. “Ämaqä tqueqä suqä quvqe, hma etanñi äqunänjunä. Iquenñi, dnä hñqu ätqutiyä, ä enätqä hñqu ätqutiyä? Ne maqñqeqä.”

10 Inñani mäkä-iqueu miqä naqä iqu, quwqä kukñui mäkä enqä-pa hunñanguwä di naqänänä äyä timäuqanñi äqunäqe, qu Poli ique hiyqi-hiyqi ämipu, ique qui imäkññqä iinqe, zä kiinjä äwiñqqe. Iutanñi, iqueqä mäkä-iqä iquau tiinjä ätukqe. “He äwipu, Poli ique, iquauqä hipa iuta itmepu, neqä anä yänänäqñqä iunqä ätuma upiyä!”

11 Heatqä iquenñi, Naqä Iqu, Poli iqu-tänä qäqiqi pämä ätqäuä, tiinjä ätukqe. “Si zä miqä itnä, pämä yänänäqñqä tqävä! Si Nyaqä kukñui, Jerusälemä iu awä yänänäqñqä ätätqänä-pa, anä-himqä Romä iunä-pqe awä asä inä ttñanqeqä” ätukqe.

Qu Poli ique, pizqä päsanä-tpu ikuwiñqä

12 Itanña zinuitani, Israitqä hñqua aquvä äqämbiyi, Poli ique äpäkññqä kukñuä naqä-hñqunä imäkkuwi. Inñani iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä kukñuä yänänäqñqä tiinjä hñqu, guä ämäsäupu ekuwi. “Ne iquenñi pizqä äpäsätaqänñanqä, buayätä eqätä manqä yatunqeqä” ätñquwi. 13 Ämaqä kukñuä ii imäkkuwä iqua, kuapänänä eä, 40 qe ämäwqätäukqe. 14 Inñani, iqua äupiysi, hiqäva-imäkqä naqä iquautä, ämaqeu miqä naqä iquautani, tiinjä ätukuwi. “Ne Goti Hanjuwä Iquenyqä kukñuä yänänäqñqä tiinjä hñqu ätatanä eququeqä. ‘Ne Poli ique pizqä äpäsätaqänñanqä, ymisänä manqä yatunqeqä.’ 15 Iinjñqe hesä, ämaqä mipñqä aquvä äqänätqänjuwä huizi iquatä, kukñuä ändowatäpu, mäkä-iqueu miqä naqä iquenñi, quanñä tiinjä tupñqäuä. ‘Ne Poli ique yatñqä ävätanä, iqueqä kukñuä quatinqä näqñqä metunquä

iinqe, si nenyqä ätuma biyä.’ Inji he iinjä imäkqanppqe, iqu emamätä päqtätanğa, ne iqueni äpäsatuñquänänyä” ätukuwi.

¹⁶ Inäqce Poli iqueqä kasiqiyqä hikñiqu, iinjä imäkpnqä tqanğä äwiyäqce, iqu äwäqce, mäkä-iqä iquauqä anjä yänänäqñqä iu äpaquvätä, Poli ique awä ätukqe. ¹⁷ Inğanji Poli iqu mäkä-iqeu miqä yäpä iqinjä hñque tääqä ätuätumetä, tiinjä ätukqe. “Hikñä tqe, kukñuä-tänjä-qu etanği, hiqä naqä iquenyqä ätuma utñqeqä” ätukqe.

¹⁸ Injä etanği iqu ique ätuma äwätä, iqueqä naqä iqueni, tiinjä ätukqe. “Ämaqä, guä äkiqiyäuwä Poli iqu, tääqä ändätmetä dqanği, nyi hikñä tqe ätuma äquvepçänä. Iqu si kukñuä hui ktätñqäuä” ätukqe.

¹⁹ Inğanji ämiqä naqä iqu, iqueqä hipa iu a äkiqätäqce, manitä ätuma äwäqce, iquaquvqä-qeuänä ätqäunya, yatñqä ävätä, “Si kukñuä äkitanği dtñqäwä?” ätukqe.

²⁰ Inji hikñä iqu tiinjä ätukqe. “Israitqä iqua yatñqä kipñqce, kukñuä naqä-hñqunä ae imäkquwiqä. Awinğanji si Poli ique, iquauqä ämaqä mipñqä aquvä äqänätqänjuwä iquauñqä ätuma wätñqä diñqä yatñqä kipñqäuä. Inğanji qu quanğä ikimäkäpu, ‘Ne Poli ique yatñqä ävätanä, iqueqä kukñuä quatinğä näqñqä metuñqueqä’ ktpñqäuä” ätukqe.

²¹ “Inäqce si iquauqä kukñui qätä mäwiyqä panä. Iquautanjä kuapanänjä, 40 ämäwqätäuquwä iqua, ‘Ne iqueni pizqä äpäsätaqänğanqä, buayä eqä manğä yatñqueqä’ ätäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä kukñuä yänänäqñqä ii, guä ämäsaupu equwiqä. Si ätuma wiqanğa, iqua hänaqä awä iqi zä äpmapu, ique äpäkpñqäuä. Inji si iquau, ‘Auä, ique itumamçänä’ tquanğtqenqä, hiñuä äqambu äpmenäuä” ätukqe.

²² I tquanğa, ämiqä naqä iqu, hikñä ique, “Si kukñuä ii ändñinqe, awä matqä panä” yänänäqñqä ätuäqce, qe ändowatkqe.

Qu Poli ique, qua miqä naqä, Peliksi iquenyqä ändowatkuwinğä

²³ Hikñä ique ändowatäqce, mäkä-iqeu miqä naqä iqu, ämiqä iqueä yäpä iqinjä iquautanjä hñquaqui tääqä ätuätumeqce, tii ätukqe. “Qe mäkä-iqä 200 iquautä, mäki hosi iu äpmapu iqä 70 iquautä, itanğa mäkä-iqä zi quäuqä-tänjä 200 iquautä itmesinyä, näwenyä imäknäpu, heatqä 9 klokä iunji, Sisariya bunğä wäpnqeqä. ²⁴ He Poli iquenyqä hosi-pqce näwenyä imäkäpu, iqu qui mimäkñqä yätñqänä, neqä ämineyqä naqä Peliksi iquenyqä äñguänä ätuma wäpiyä” ätukqe. ²⁵ Inğanji iqu pipa hui tiinjä ätätä äqäkqce.

26 “Nyi Klotiusi Lisiyasi iqunä, pipa tä äqiyätmä, qua ämiqä naqä Peliksi iqukiñqä äväwqatqänä. Yoqä naqä qonqä iquki, hiunjinjanqä.

27 Ämaqä tqueni, Israitqä iqua a äkiqätäpu pizqä päkpnqä iqanguwänga, nyi, ‘Iqueqä yoqe, pipa Romä iu äqänä äwinä’ tqangä äwimi, nyitä, nqä mäkä-iqä iquatä äwätanä, iquauqä hipa iuta itmequeqä.

28 ‘Iqu suqä quvqä äki imäkqangi ätqäpiyä’ tmä qätä wimqe, ique ätuma, quwqä ämaqä mipnqä aqvüä äqänätqänuwä iquauqä hinuä iqi ätqäteqeqä.

29 Nyi iquau yatnqä vqanqa, iqua iquauqä kuknuä-suqä iutaninqä awä ändquwiqä. Inäqe, suqä iqu imäkqangqenqä ätätqänuwä, ne ique pizqä päsqänqätä, ä guä pmuateqänqätä, hmanjqä. 30 Inji tängani, qu ique päkpnqä kuknuä zä imäkätqätangä qätä äwimi, nyi ique sinyqä maqänä ändowatqänä. Itanga ämaqe, ‘Iqu suqä quvqä imäkqä-queqä’ tqanguwä iquauñi, qu tqä hinuä iqiñi ique kuknuä mitpnqä ätquäqeqä,” ätätä äqäkqe.

31 Itanji mäkä-iqä iqua, iquauqä ämiqä iqueuä manju qätä äwipiyyi, qänaknä ipu, heatqä iqueni, Poli ique ätuma, anä-himqä Andipatrisi bunqä äwäkuwi. 32 Awiñgani, mäki hosi iu äpmapu iqä iqua, Poli iqueni anä-himqä Sisariya iunqä ätuma wiqanguwänga, mäkä-iqä huiziqua iquauqä anä Jerusälemänqä anqumä ekuwi. 33 Ämaqä Poli ique ätuma äwäkuwä iqua, Sisariya iu ätimäupiyi, qua ämiqä naqä iqueni, pipa äväpu, Poli ique-pqe, iqueqä hinuä iqi ätqätekuwi. 34 Inqani ämiqä naqä iqu pipa a ätäuäqe, iqu Poli iqueni yatnqä tiinjä äwikqe. “Si qua äkitanukikä?” Yatnqä i vqanqa Poli iqu kimani, “Nyi qua Silisiyatanjä iqunjqä” ätukqe. 35 Injä äwiyäqe, iqu tiinjä ätukqe. “Ämaqä si kuknuä mikitpnqä iquwä iqua ätimäuqanguwänga, kuknuä tqangtqe, inqanä qätä kimqänä.” Injä ätuäqetani, Poli iquenyqä, “He anä, ämiqä naqä Heroti iqu ämätqä iu pmuatepiyia” ätukqe.

24

Qu Poli ique, Peliksi iqueqä hinuä iqi, kuknuä ämitkuwinqä

1 Hiunji hipa hñgini ae äpäwqanqani, hiqäva-imäkqä naqä Anänasi iqu, anä-himqä Sisariya iunqä äquveqäkqe. Iqutanji, Israitqeu miqä hñquatä, ämaqä Romä pmeqä iquauä kuknuä-suqenqä näqnqä hñqutä, anä äquveqäkuwi. Ämaqä iqueqä yoqe, Tetulusi ique. Qu iqi ätimäupiyi, ämiqä naqä Peliksi ique äwimepu, Poli

ique kuknuä mitpnqä iunqä awä näwe ätukuwi. ² Inğanj ämiqä naqä iqu, Poli ique tääqä tuätumeqanğa, Tetulusi iqu iquenyqä kuknuä ätipäqiyätä, ämaqä naqä iquenji tiinjä ätukqe. “Ämaqä naqä Peliksi iqukiyä, si yätamakqä änguanänjä äneyätnä, ämineyätqätanğnä, mäkä maunqä änguanä äyä äpmejunä. Nätmatqä änguanä mäwiqä iminqe, tänganji si knuä änguanä indqänätnä suqä häñji maeqanğnä, eeqänänji änguanä äyä äwinä. ³ Ne iinjä äqunätaqanğanji, neyaqä äwqe änguanä änenyätñqeqä. Iinqe ne sinji änguiqä naqä-qakuänä äktqunä” ätukqe. ⁴ “Si wäunjuä hui-pqe inä imäktñqä etanği, nyi sitä äpakä matqäuqä imqä itmä, yatñqä tii äkiyqänä. Si qeiqinyä ämineyätnä, neyaqä kuknuä wänqä hmbu qätä neyä.

⁵ Ne ämaqä tqenji, hinjuä tiinjä äqunänjunä. Iqu ämaqä mäkänqä itä äkasuwä tqä-queqä. Iquesanji, Israitqä qua eeqänänjä iutanjä iqua, äkasuwä ätnäpu, mäkä äyä äunätqänäuä. Itanğa ämaqä, Jisasi Nasäretqätanjä Iquenyqä qänaknä itqänjuwä iquauñqe, ‘qu Nasäretqä iquayqä’ ätätqänjuwiqä. Ämaqä tqe, iquauqä ämiqä naqä iquautanjä hñqueqä. ⁶⁻⁸ Iqu hiqäva-imäkqä anji, kiyä mätqä imäkätñqä iqanği, ne ique a äkiqätqueqä.* I etanği ne ique kuknuä ämitquenqä näqnqä matñqenqe, si tqä-täuä ique yatñqä ävätnä, iqueqä manjutanji, nätmatqä eeqänänjinqä qätä wisñqinyä” ätukqe.

⁹ Inğanji Israitqä iqua-pqe, iqueuä kuknui yänänäqnqä imäkäpu, “Kuknuä eeqänänjä ii, naqä-qakuïqä” ätukuwi.

¹⁰ Qu iinjä tquanğuwänğa, qua ämiqä naqä iqu, Poli iqu kuknuä tätñqä, hipa ämenjä ämikqe. Iinjä iqanğa, Poli iqu kimanji tiinjä ätukqe. “Quväukuä kuapänänjä iunji, si ämaqä qua täu äpmejuwä iquau iwäsäutqänjä iinqe, nyi näqnqä eämä, nyaqä äwqe änguanänjä nyinğanği, nyi saqä hinjuä iqisa, ämaqä kuknuä mindqanğuwä iquauñqä, kimanji ktmqeqä. ¹¹ Si yatñqä tiinjä imatñqeqä. Tängğa qänğa hiunji 12 ae äpäwqanğa, nyi Jerusälemänğqe, Goti Hanjuwä Ique qonjä äwoktäutmä, Iqueqä yoqä haqeqä mamäumqä äyä äyqäqeqä. ¹² Inğanji hiqäva-imäkqä anjä taknjä yäpä yänğisatä, anjä aquväqnqeutä, ä anjä ququawä iutatänji, nyitä, ämaqä hñqutä, kuknuä mäkä äunäta, mäkä vauqumuatqanğqe, hinjuä manqänqä äyä

* **24:6-8** Tänganji ämaqä näqnqä-tänjä hñqua, knuä tiinjä äyä indqänätqänäuä. Täqinji Lukä iqu kuknuä huizi inä äqäqqe. Kuknuä ii, tiinjäqä. “Ne neyaqä suqetanä kuknuä mitanätanä iqanğua, mäkä-iqä iquauqä ämiqä naqä Lisiyasi iqtä, iqueqä ämaqä hñquatä, änemapiyi, yänänäqnqä änavqutäupu, neyaqä hipa iuta ämänätäuquwiqä. Itanji Lisiyasi iqu ‘Ämaqä tqe kuknuä mitpnqä iqua, si äkimepu tqä hinjuä iqisa mitpnqeqä’ ätqeqä.”

itqänjuwiqä. ¹³ Inji kuknuä nyi tänga ämindquwi, naqä-qakui mämäktqueqä ipnqäüä” ätukqe.

¹⁴ “Kuknuä naqä-qakui, awä tii ktmgeqä. Nyi hänaqä Jisasi Iqu ämotquakqä iu qänaknä itmä, neqä atqä-awäkauqä Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeqä ävaucumuatätñgeqä. Nyi kuknuä ämindquwä iqua, ämaqä hänaqä iu qänaknä itunquä iqunenyqe, ‘Ämaqä huitañuaeäqä’ ätätqänjuwiqä. Inäqe nyi kuknuä-suqä Mosisi iqu äqäkqetä, Goti Iqueqä kuknuä hinuä-tqä iqua ätäpu ekuwitäñi, eeqänänä iinqe nyi quuvqä eqiyätqänänä. ¹⁵ Itanğa ämaqä suqä jänänänä iqä iquatä, ququvqä iqä iquatä, pizqä ae äpäkonquwä-qe, Goti Hanjuwä Iqu anğumä ävaucumuatäniqä diñqe, nyi knuä yänänäqñqä äwimä, hinuä äqänmä äpmenänä. Itanği ämaqä nyi kuknuä ämindquwä tqua-pqe, asä iinñgeqä. ¹⁶ Iinñqe Goti Hanjuwä Iqueqätä, ämaqä iquauqätä, hinuä iqini, nyi ämaqä jänänunä himqä diñqe yänä äqänätqänänä” ätukqe.

¹⁷ “Nyi anä huizi iunji, quväukuä hui ae äpmamitani, Israitqä Jerusälemä iu äpmenuwä iquauñqä anğumä äyä äpqqeqä. Ämaqä nätmätqänqä äwa iqanğuwä iquau yätamäkqenqä mbqä-sua äma äpätmä, itanğa hiqäva imäkätmä Goti Ique wimqä äyä äpqqeqä. ¹⁸ Nyi suqä qäyunänä iu qänaknä itmä, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqini kiyä mamätqä äpmamänğanji, hiqäva-imäkqä anä iu hiqäva imäkmätmä itqätanğa, qu änyimepu hinuä äñqänğuwiqä. Qu hinuä i äñqämbiyänğanji, ämaqä kuapänäñi nyitä anä mäpmeqä ipu, hoaqä maqñqä ikqqeqä. Oeyä. ¹⁹ Inğanji Israitqä qua Eesiya iutanjä hñquanä, a inğanä äñgiqätkuwiqä. Inji ämaqä iqua nyinyqä kuknuä-tänjä epu imäkqäpi, quwqä-quwä nyi kuknuä mindpñqe, saqä hinuä täqi matqäuqe, sunqäwä? ²⁰ Iqua hma etanğutqe, täqi ätqäuänjuwä tqua, nyi Israitqeu miqä iquauqä aquväqñqä hinuä iqi tqäuätanğa, nyaqä suqä quvqenqä qävqä itqänjuwiñqe, awä ktpñgeqä. ²¹ Nyi iquauqä awä iqini pämä ätqäumä kuknuä ätuätmänğanji, manjä yänänäqñqä tiinjä ätqqeqä. ‘Ämaqä ae äpäkonquwä iqua, anğumä ävaupnuwä iunqe, nyi quuvqä eqiyätqänänä.’ Qu kuknuä iquenyqänä yeeqä miqä ipu, nyi kuknuä mindpñqä sä ändma äpqäüä” ätukqe.

²² Ämaqä, hänaqä Jisasi Iqu ämotquakqä iu qänaknä iqä iquauqä quuvqä heqiyqenqätä, suqenqätä, Peliksi iqu näqñqä äñğuanänä ae ekqe. Iinñqe Poli iqu kuknuä ae äyä tqanğa, iqu Israitqä iquau tiinjä ätukqe. “Nyi heyaqä kuknui qñqanä hemqänä. Mäkä-iqeu miqä

Lisiyasi iqu äquvepqaŋgaŋi, nyi hiyaqä kukŋui, jänä inga emäkiyqämqä” ätukqe. ²³ Itañi iqu iqueqä mäkä-iqueu miqä ique tiinjä ätukqe. “Poli iquenji guä kiqiyäueqä anjä iu äpmuatetnä qeiqinyä miyä. Iqueqä käyamaqä iqua, ique yätamakqä wipŋqä, si pmua mimäkqä pa, hinjuinä qunyä” ätukqe.

Poli iqu, guä pmuateqä anju äpme, Peliksi iqutä kukŋuä ätmiŋjiŋqä

²⁴ Hiunji hui ae äpawqaŋgaŋi, Peliksi iqutä, iqueqä apäki Drusilaisä anä äpkiyi. Drusilai, Israitqä iutaniyi. Iqi ätimäyi, iqu Poli ique tääqä tuätumeqaŋga, iqu Kraisi Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqenqä tqaŋgi äwikiyi. ²⁵ Ingaŋi Poli iqu kukŋui, suqä jänänäŋjuŋqätä, äwqä äwivauqaŋgqä iunä mimäkqä iuŋqätä, Goti Hanjuwä Iqu qanakndaŋi eeqänänjune kukŋuä minetäniqenqätä ätukqe. Poli iqu iinjä tqaŋgi, Peliksi iqu qätä äwiyäqe, zä itä tii ätukqe. “Si äutŋeqä. Qanakndaŋi, nyi hea hui eätmä, tääqä angumä ktätmeqämqä.” ²⁶ Peliksi iqu nätmätqä huiŋqä-pqe hinjuä inä äqunä äpmamiŋqe. Iqu kŋui, “Nyi Poli ique hinjuinä qunawatmqenqä, iqu mbqä hui dapätŋqätiyä?” indqänätä, hea kuapänänjä iunji, ique tääqä ätuätumetä, iqutä kukŋuä anä ätmiŋji.

²⁷ Peliksi iqu Israitqä iquau aquvänä iwimäkätŋqä diŋqe, Poli ique guä kiqiyäueqä anjä iunji hinjuinä äquŋgqe. Itanğa, quväukuä hŋquaqu päwqaŋgaŋi, Posiyusi Pestusi iqu, Peliksi iquenyqä tŋänqä qe äpmakqe.

25

Poli iqu, “Nyi Sisa iqu nyiwäseyätŋqä änyinjiyä” ätukqenqä

¹ Pestusi iqu qua Jutiya iu ämiqä kiŋganänjä-qu äpmakqä iunji, hiunji hŋquaqui-hŋque ae äpawqaŋga, iqu anä-himqä Sisariya iu ävämaŋi, Jerusälemänqä ekqe. ² Iqinji hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Israitqä iquau miqä naqä iquatä, Pestusi ique äwimapiyi, Poli ique kukŋuä mitŋŋqä iuŋqä ätuäpu, yatŋqä tiinjä ävqa äukuwi. ³ “Si ne yätamakqä neyätinä, qu Poli ique ätuma pŋŋqä tääqä tuvä.” Qu kukŋuä iinjä ätukuwä-qe, ämaqä hŋqua hänaqä awä imä äpmapu, Poli ique pizqä päkŋŋqe näwe imäkmbu ätukuwi.

⁴ I tqaŋguwänğa, Pestusi iqu kimaŋi tiinjä ätukqe. “Poli iqu Sisariya iunji guä äpmenä. Nyi iuŋqä wämqe, qäqiqinjqä. ⁵ Inji ämaqä iqu suqä quvqä hui imäkqä etaŋgutqe, hiqä ämeyqä iqua nyitä anä äwitanä, ique iqi kukŋuä mitŋŋqeqä” ätukqe.

⁶ Iqu iquatä anä äpmeqe, hiunji 10 mämäwqätäuqänga, Sisariyanqä äquveqäkqe. Awiŋgani, iqu kuknuä iwäsäuqä anju äpmeqe, qu Poli ique ätuma ppiŋqä ätukqe. ⁷ Iqu ae ätimäuqanga, Israitqä Jerusälemä yätuta äpäwäkuwä iqua, ique qäuiqä ämamäupu, ique kuknuä ämitäpu, “Iqu suqä quvqä huitanä-huitanä imäkätŋeqä” ätukuwi. Qu kuknuä iinjä tqanguwiŋqe, Pestusi iqu, “Quangä ändqäpiyä, naqä-qakuä ändqäpiyä?” knuä indqängqe.

⁸ Qu kuknuä ae ätqanguwänga, Poli iqu kimaŋi tiinjä ätukqe. “Nyi Israitqä iquauqä kuknuä-suqä iutä, hiqäva-imäkqä anä iutä, itanga Romätanä ämiqä naqä Sisa iquesäni, quvqä mitqueqä iqeä” ätukqe.

⁹ I tqangi äwiyäqe, Pestusi iqu, Israitqä iquau aquvanä iwimäkätŋqä wiŋgani, iqu Poli ique yatŋqä tii äwikqe. “Ne Jerusälemänqä äyätanä, nyi saqä kuknui, iqi kiwäsemqe, änguätanä?”

¹⁰ Inäqe Poli iqu tiinjä ätukqe. “Kuknuä iwäsäuqä anä nyi pämä ätqäunqä tä, ii Sisa iqueqä aniqä. Anä tqunya nyiwäseppiŋeqä. Si näqŋeqä. ‘Nyi Israitqä iquauŋi, suqä quvqä hui mitqueqä itŋeqä.’ ¹¹ Nyi suqä quvqenqä päkonmqä sätäti, nyi iŋqe äpäkonmqeqä. Inäqe qu kuknuä nyinyqä ätquwi, naqä-qakuä hma sätäti, ämaqä hŋqu nyiŋi, iquauqä hipa iuŋi, änä mänyivqä yänqiyä. Nyi Sisa iqu nyiwäseyätŋqä änyinŋiyä” ätukqe.

¹² I tqanga, Pestusi iqu, iqueqä ämaqä knuä iqä vqä iquatä kuknuä ätpiyi, iqu kimaŋi, “Si ‘Sisa iqu kuknuä nyiwäseyätŋqä änyinŋiyä’ ätŋä-qae, si iquenyqä utŋeqä” ätukqe.

Pestusi iqutä, ämiqä naqä Akripa iqutä, kuknuä ätŋgiyinqä

¹³ Hiunji hui ae äpäwqanŋani, ämaqeu miqä naqä Akripa iqutä, kasiqi Benasisä, inäsuaqi Pestusi ique yeeqä wiyŋqänä Sisariyanqä qe äpkiyi. ¹⁴ Inäsuaqi hiunji kuapanä iqi pmetanŋiyänga, Pestusi iqu Poli iquenyqä kuknuä näqŋqä ävätä, ämiqä naqä iqueni tiinjä ätukqe. “Ämaqä hŋque, Peliksi iqu guä äkiqiyäuekqe, guä yqänä äpmenä. ¹⁵ Nyi Jerusälemä iu pmetanga, hiqäva-imäkqä naqä iquatä, Israitqeu miqä naqä iquatä, ämaqä ique kuknuä mitpŋqä ändkuwiqä. Qu nyi iquenyqe, ‘Iqu suqä quvqä imäkqä-qae, hanä-iqä naqänänä menqiyä’ tmqä äwiŋgqeqä. ¹⁶ Quvaqä äwiŋqä iinjä iuŋqe, nyi kimaŋi tiinjä ätukqeqä. ‘Ne ämaqä Romätanä iquene, ämaqä hŋquenyqä iwäsäutaqanŋani, “iqu äpäkonänqiyä-qe” maqänä matqä itunqeqä. Iqu ämaqä, ique kuknuä ämitätqänuwä iquauä hiŋuä iqi

ganä ätqäutä, iquauä kukñui kima tuänqiyä' ätukqeqä. ¹⁷ Nyi iquatä täqinyqä ae äpani, äpakänä mäpmeqä imqä itmä, awiŋgani kukñuä iwäsäuqä anju äpmami, qu ämaqä ique ätuma pñqä ätukqeqä. ¹⁸ Ämaqä, ique kukñuä ämitminuwä iqua, pämä tqäuqanquwiŋqe, 'Iqu suqä ququvqänänä hui imäkqanqiyä' kñuä änyikqä-qe, oeyqä! ¹⁹ Qu iqutä, kukñuä mäkä äunquwiŋqänä ändkuwiqä. Quwqä Goti Iqueä yoqe haqeqä mamäupñqä suqenqätä, ämaqä äpakonqä hñquenyqätä äunquwiqä. Iqueqä yoqe, Jisasi Iqueqä. Inäqe Poli iqu, 'Ämaqä iqu häñä äpmenä' ätukqeqä. ²⁰ Qu kukñuä iinjä tqanquwiŋqe, nyi iwäsäumätmä itmä-qe, nyaqä kñuä indqänqe, ätnänä iqi matimäuqanqi, ique yatñqä tii äwikqeqä. 'Ne Jerusälemänqä äyätanä, nyi saqä kukñui iqi kiwäsemqenqä äkiŋqiyä, makinqä iqiya?' ²¹ Iqu kimaŋi, 'Ämaqä naqänänä Sisa iqu kukñuä nyiwäseyqanqanqe, nyi guä yqänä pmamqänä' dqanqa, nyi iquenyqe, 'Nyi Sisa iquenyqä dowatmqä hänaqänqä qävqä imqänqanqe, iqu guä yqänä pmetänqiyä,' ätkqeqä" ätukqeqä.

²² Akripa iqu kukñuä ii qätä äwiyäqe, Pestusi iqueni tii ätukqeqä. "Nyi ñqä-näuä, ämaqä iqueqä kukñui qätä wiyqämqä."

Ini Pestusi iqu "Si iqueqä kukñui, awiŋganä qätä wiyqätñqä" ätukqeqä.

Poli iqu, Akripa iquesä, Benasisä, kukñuä ätukqenqä

²³ Awiŋgani, Akripa iqutä Benasisä inäsuaqi ämuasmänqä äŋguänänä ämipnäsinyä, yoqä naqe motquayñqä imäkiyi, mäkä-iqeu miqä naqä iquatä, anä-himqä iutanä naqä iquatä, qu anä aquväqñqä iu yäpä yänqisa äpekuwi. Inqani Pestusi iqu Poli ique ätuma pñqä tqanqi, qu ique ätuma äpkuwi.

²⁴ Inqani Pestusi iqu tii ätukqeqä. "Akripa iqukutä, huizi nesä äpmeñuwä eeqänänä iquendä, he ämaqä tqenji hiñuä qumbiyä! Iquenyqe, Israitqä Jerusälemätanä iquatä, täqisañä iquatänä, qu eeqänänä, 'Iqu häñä mäpmeqä itä, äpakonätñqeqä' yänänäqñqä ätäpu, nyi tääqä ändätqänquwiqä. ²⁵ Iinjä etanqi nyi hiñuä äqunätmänqanqi, iqu äpakonätñqä diñqe, suqä hui mimäkqä itñqä äqunänqeqä. Iinjä äqunmä-qe, iqu kiqä-kiuä Sisa iquenyqä tääqä tqanqi, nyi ique dowatmqä diñqe, kukñui naqä-hñqunä äyä imäkqeqä. ²⁶ Inäqe, qu ique kukñuä ämitätqänuwä quatinqe, neqä naqä iqu naqä-qakuñqä näqñqä metñqä iinjqe, pipae äänä qämqätiyä? Nyi mañqeqä. Iinjñqe, ämaqeu miqä naqä

Akripa iqukutä, ämaqä huizi-pqä iquendä, ne iqueqä manj qätä ganä äwiyätanä ämoqumuetunquä dinqe, nyi iqueni ätuma äpätmä, heyaqä hipenüä iqi äyä ätqäteqänä. Iinjä imäkanitanj, nyi pipa qämqenqä näqñqä äñguä mamqänä. ²⁷ Nyi kñuä tiinjä indqängänä. Nyi ämaqä guä kiciyäuëqä hñque ändowatätmänganji, qu ique kukñuä ämitpçenqä pipa ätnänäqi maqiyqä imqe, nyi qämä-qämä imqänä” ätukqe.

26

Poli iqu, Akripa iqueni, iqueqä-kiuänqä ätukqenqä

¹ Inğanj Akripa iqu Poli ique tiinjä ätukqe. “Tqä-täuänqe, si awä nattñqeqä.” I tquanga Poli iqu iqueqä hipa haqä yätqä äma äpeyätä, kukñuä awi tiinjä ätukqe.

² “Ämiqä naqä Akripa iquki, Israitqä iqua kukñuä ämindätqänjuwinqe, nyi tänganji tqä hipenüä iqisa kima ktmqe, ii äñguänäñiqä. ³ Ne Israitqä iquneqä suqenqätä, nätmätqä ne mikakä ätnätñquenqätänji, si näqñqä äñguänä eninyä. Iinjñqe, si quamä qeiqi äpmanä, nyaqä kukñui qätä nyisñqenqä änyingiyä” ätukqe.

⁴ “Nyaqä quamä pmeqä hikñänga äpmaka äpätñqenqe, Israitqä eeqänänjä iqua näqñqä äñguänä eänjäuä. Nyi ymeqänğanji, ñqä ämaqä iquatä äpmeñqe, inji qänakndanji Jerusälemä iu äyä äpmeñqeqä. ⁵ Qu hinjuiqänänji nyinyqä näqñqä ae ekuwitani, äwiñganjutqe, nyaqä suqenqä awä qäyunä tii ktpñqeqä. Nyi hikñängata ti ipäqäka äpätñqe, Parisi iquauqä suqä iunä qänaknä itñqeqä. Parisi iquauqä qänaknä iqe, Israitqä huizi iquauqeunji ämawqätäunä. ⁶ Iinjä etanji tänganji, Goti Hanjuwä Iqu neqä atqä-awäkau, ‘Iinjä timäuniceqä’ ätukqenqä nyi quuvqä eqiyätmä hinjuä äqänmä äpmeñä. Inji nyi iinjä äpmeñqenqe, qu kukñuä mindqängä, nyi täqi täsä ätqäuänänä. ⁷ Israitqä iquneqä hueqä-himqä 12 iqua, qu Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, mäptqängatä, heatqängatänji, haqeqä ämamäupu, Iqueqä kukñuä asä iquenyqä quuvqä eqiyäpu, hinjuä äqambu äpmeñäuä. Ämiqä naqä iqukiyä, nyi iinjä hinjuä äqänmä äpmetñqenqe, ämaqä iqua kukñuä äyä ämindätqänjäuä. ⁸ Hesänä hui, ‘Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä ae äpäkonjuwä iquauñji, mävaqumuatqä yänqiyä-qe,’ kñuä iinjä sunqä indqänätqänjäuä?

⁹ Hinjuiqänänji nyi-pqe kñuä tiinjä äyä änyiminqeqä. ‘Nyi Jisasi Nasäretqätänjä Iqueqä yoqe mändi kittqämqä dinqe, nätmätqä kuapänänji imäqämqeqä.’ ¹⁰ Itanga Jerusälemä iunji, nyi nätmätqä tä imäkminqeqä. Hiqäva-imäkqä naqä iqua, ‘Si iinjä imäkqätñqeqä’ dqanjuwännga,

nyi Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä kuapänänjä iquau, guä äyä äkiqiyäuminqeqä. Itanğa ämaqä naqä iqua, 'Iquau pizqä päkpiyä' tqanğuwänğa, nyi-pqä inä ätminqeqä. ¹¹ Nyi anjä aquväqñqä yäpä yänğisa äpaquväkitmä, iquau tänjä-hunqä ävätmänğanji, qu Naqä Iquenyqä kukñuä quvqä tññqä kiquatmä äwiminqeqä. Tiñjä-pqä iminqeqä. Nyi iquauñqä äwqä tnänjinä änyinätä, anjä-himqä kinjä nämñi, qävqä ikitmä qui iwimäkminqeqä" ätukqe.

¹²⁻¹³ "Nyi iinjä imäkätqätanğa, hiqäva-imäkqä naqä iqua, yoqä naqä änyinyuändäpu, 'Si iinjä imäkiyä' ändäpu änändowatqanğä, nyi anjä-himqä Dämaskasi iu timäumätmä qanjä wätqätanğa, hiunji quemisqänğanji, qäukuä haqä yätutanji, we naqänänjä äyä hunğanji hinuä äqunğqeqä. We yänänäqñqä äunätä, mäptqä iquenji ämäwqätäukqeqä. We-hunqä iqu, nyitä, ämaqä qanjä anä äuminquä iquautä, iuäququasitä änaqäkqeqä. ¹⁴ Inğanji ne eeqänänji qua iqi äpäknaqe, nyi manjä hñqu, Israitqä iquauqä kukñuä ätätä, tiñjä dqanği, qätä äwikqeqä. 'Soli iqukiyä, Soli iqukiyä, si Nyi qui sunqä nyimäkätqäninyä? Si yuki, yaqñquä iu äpäsätinä, ga tänjä-hunqeqe tqä-täuänä äyä ämenyä' ändkqeqä.

¹⁵ I dqanğa nyi tiñjä ätukqeqä. 'Naqä Iquki, si tqukikä?'

Nyi yatñqä e vqanğa, Naqä Iqu tiñjä ändkqeqä. 'Nyi Ämaqä si qui inyimäkätqänjä, Jisasi Iqunä Qäqunjqä. ¹⁶ Inäqe tänğanji, si äväutnä pämä tqävä. Nyi si ätekimqä diñqä äkimeqänä. Si Nyaqä wäunju a äqätätinä, nätmätqä tänğa hinuä ae äqunänjñqätä, Nyi qänaki mäktquamniqenqätä, awä tññanqeqä,' ändkqeqä. ¹⁷ 'Saqä ämaqä Israitqä iquatä, ämaqä huizi iquatä, quvqä ikimäkqanğppqänğanji, Nyi hänjä ikimäkäqumuatmniqeqä. Nyi si iquauñqe, tiñjä iwimäkqätñqänä äkndowatqänä' ändkqeqä. ¹⁸ 'Iqua hinuä hiawiqä enqä-pañä äpmeñuwi, hinuä anğua qämbñqä iwimäkñqeqä. Iinjä iwimäkqanğti, iqua hiawiqä inğisatä, Setänä iqueqä yänänäqñqetä, tuwä äwiyäpu, kñuä äkunmäknäpu, we-hunqä iqinyqätä, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, ppñqeqä. Qu iinjä iquwi, Nyi iquauqä quvqe huätä ämamäutmä, ämaqä Nyinyqä quuvqä eqiyäpu, Nyaqä ämaqä epqä iquatä, anä pmetpnuwiqä' ändkqeqä" ätukqe.

¹⁹ Inğanji Poli iqu kukñuä äpakänä tii, ätukqe. "Ämiqä naqä Akripa iquki, nyi nätmätqä haqä yätutanji hinuä äqunğqä iunji, tuwä mäwiyqä itmä, kukñuä awä ätuäkäminqeqä. ²⁰ Kinğanänji, Dämaskasi pmeqä iquau ätuätmä, qänakñi, Jerusälemä pmeqä iquautä, qua Jutiya iunji eeqänänjä iquautä, itanğa Israitqä qäyä

etanji huizi iquautä, awä tiinjä ätumiñqeqä. ‘He heqä kñui äkunmäknäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqäpiyä. Inji ämaqe, he iinjä ae iquwiñqä näqñqä mapñqe, suqä qäyunä imäkpiyä’ ätumiñqeqä. ²¹ Nyi iinjä iwimäkqanqñqeqe, Israitqä iqua, nyi hiqäva-imäqä anjä iu pmetanğa, a ängiqätpiyi, pizqä bäsanä-tpu imiñuwiqä. ²² Nätmatqä eeqänä e ätimäukqetani, Goti Hanjuwä Iqu yätamäqä nyiyätqätanji, nyi awä ätuätmä, äpmaka äpätñqe, täñga ämaqä yoqä maeqä iquauqätä, yoqä-tänjä iquauqätä hiñuä iqi yänänäqñqä ätqäumä kukñuä sä ätqänä. Nyi kukñuä huitanä huisä mätquä itñqeqä. Oeyä. Kukñuä nyi awi, Goti Iqueqä kukñuä hiñuä-tqä iquatä, Mosisi iqutä hiñuiqänä, ‘Iinjä timäuniqeqä’ ätmiñuwä iunqänä ätuätñqeqä. ²³ Qu tiinjä ätmiñuwiqä. ‘Krais, ne ämineyätñqä Goti Hanjuwä Iqu ätekqä Iqu, täñga-hunqä ämetä, äpäkonätä, qua äptepqä iutani angumñi Iqu-ganä vauäniqeqä. Iqu iinjä itä, Israitqä iquautä, ämaqä huizi iquautani, Goti Hanjuwä Iqueqä we-hunqñqä awä tuäniqeqä’ ätmiñuwiqä. Nyi asä inä ätuätñqeqä” ätukqe.

²⁴ Poli iqu kukñuä iinjä tuätqätanğa, Pestusi iqu manjä yänänäqñqä tiinjä ätukqe. “Poli iquki, si näqñqä kuapanä ämetqänä iutani, qämä-qämä itqänjinyä.”

²⁵ I tquanğa Poli iqu kimanji tii ätukqe. “Ämaqä yoqä naqä-tänjä Pestusi iquki, nyi qämä-qämä miqä iqänä. Oeyä! Nyi kñuä äñguä indqänätmä, naqä-qakuä ätqänä. ²⁶ Ii tiinji. Nyi kukñuä ätuätñqe, eeqänänji zä mäwiqä etanji, ämiqä naqä Akripa iqu-pqä qätä äwiyätä, hiñuä äqunäqe, näqñqä ae ämakqeqä. Iiññqe, nyi zä miqä itmä, kukñuä jänä äyä ätquänä. ²⁷ Ämiqä naqä Akripa iquki, si Goti Iqueqä kukñuä hiñuä-tqä iqua äqäkuwiñqä quuvqä eqiyätqänjinyä, maeqiyqä itqänjinyä? Si quuvqä eqiyätqänñqeqe, nyi näqñqä ae eänänä” ätukqe.

²⁸ Inğanji Akripa iqu Poli iquenji, “Änäññqäwä?” ätukqe. “Hea wänqä ipinji, nyi Krais Iquenyqä quuvqä eqiyätmä, Iqueqä yoqä-tänjä emqä nyimäkinyä?”

²⁹ Poli iqu kimanji, “Nyi ‘Hea wänqäpñqätiyä, quäuqñqätiyä?’ kñuä kuapä mindqänqä iqänä” ätukqe. “Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tiinjä tumqänä. ‘Si äminiyätqänä-pani, ämaqä naqä tqutä, ämaqä qätä änyiyätqänuwä iquatä, anä pmayä.’ Itanğa he eeqänänji, nyitänji, asänänjä iinjä pmetunquä änyinji. Inäqe he guä hikiqiyäuqanğpi pmapñqä diñqe, manyinğqiyä” ätukqe.

³⁰⁻³¹ Inğanji ämiqä naqä Akripa iqutä, qua iu miqä Pestusi iqutä, Benasisä, itanğa ämaqä qutä anä äpmamiñuwä-pqä iqua, pämä ätqäpiyi, anä hiqñqä ique äväma äwäpu tiinjä

ätŋguwi. “Ämaqä tq̄u suq̄ä quvq̄ä hui imäkq̄äq̄änq̄änä, äp̄akonätŋq̄ä iunq̄ätä, ä guä kiq̄iyäupŋq̄ä iunq̄e, hmanjq̄ä.”

³ Itanğa Akripa iqu, Pestusi iqueni tiinjä ätukqe. “Iqu, ‘Nyi Sisa iqu nyiwäseyätŋq̄ä änyingiyä’ matq̄ä-säpi, guä kiq̄iyäueq̄ä anj ävämetä, q̄anyinä pmequäningä.”

Poli iqueq̄ä q̄anjä Romänq̄ä äukq̄enq̄ä (27:1-28:16)

27

Qu, Poli ique Romänq̄ä ätuma upŋq̄ä, yimbaeu ätkamäupu, äukuwi

¹ Qu nenyqe, “Iqua qua Itali iunq̄ä yimba iu inğanä upŋq̄eq̄ä” ätpiyi, Poli iquesä, ämaq̄ä guä äkiq̄iyäukuwä huizi iquautäni, mäkä-iqueu miq̄ä hŋqueq̄ä hipa iu äwikuwi. Iqueq̄ä yoqe, Juliyusi ique. Iqu Sisa iqueq̄ä mäkä-iq̄ä 100 iquau miq̄ä ique. ² Inğanj ne yimba anä-himq̄ä Aträmitemätanjä hŋque ätkamäukqe. Nesäni, ämaq̄ä Tesälonaiqa qua Masendoniya iutanjä hŋq̄utä anänji. Iqueq̄ä yoqe Aristakusi ique. Yimba iqu, anä-himq̄ä, qua naq̄ä Eesiya iu mätnätanjä iquaunq̄ä wätŋq̄ä iqanji, ne äväma äukqe. ³ Awiŋganj ne anä-himq̄ä Saitonä iu iuäq̄amakqe. Iqinj Poli iqu, iqueq̄ä näueq̄ä iquau äwimetä, iquauq̄ä yätamäkq̄ä metŋq̄ä diŋqe, Juliyusi iqu ique äŋguänänjä iwimäkätä, ‘Nŋq̄ä’ ätukqe. ⁴ Ne Saitonä ävämeni, yunuä änavq̄utäwq̄atq̄anğa, yimba iqu qua Saplusi iunji tuwä inğisa äp̄aukqe. ⁵ Itanğa ne qua Silisiya inğisatä, Pambiliya inğisatäni, eq̄ä-pŋä iunji äkeni, anä-himq̄ä Maira, qua Lisiya iu ätimäukqe.

⁶ Iqinj mäkä-iqueu miq̄ä Juliyusi iqu, anä-himq̄ä Aleksandiya iutanjä yimba, qua Itali iunq̄ä wätŋq̄ä iqanq̄ä hŋque ämoq̄umueqe, ne änätmanj, ique ätkamäukqe. ⁷ Inğanj ne iqi ävämanj, hiunji hŋquaunji yunuä yänänäq̄nq̄ä q̄unq̄anq̄ä iutanj, yimba iunji q̄anjä q̄eiqi-q̄eiqi äukqe. Yimba iu wäunuä imäkq̄ä iqua, wäunuä yänänäq̄nq̄ä iqanq̄ä, ne anä-himq̄ä Nindusi-tänjä inğisa ätimäukqe. Iqisanj, yunui a änakiq̄ätätä, ne äwatunq̄ue änä maeq̄ä iqanji, eq̄ä-pŋä manjä iuta äväma, eq̄ä-pŋä iu äwani, qua eq̄ä-pŋä awä iqi witanq̄ä inğisa ätimäukqe. Qua iqueq̄ä yoqe, Kritä. Inğisa äwaqe, Salmone iunq̄ä äktäutanq̄ä iu ämäwq̄ätäuani, Kritä iunji mäwq̄ä inğisa ätimäukqe. ⁸ Ämaq̄ä yimba iu wäunuä imäkq̄ä iqua, wäunuä tnänjä imäkq̄anq̄ä, ne eq̄ä manj iu äwätanä, anä hŋque q̄e ätimäukqe. Kiq̄ä yoqe, “Anjä yimba iuäq̄ameq̄ä äŋguänänjiq̄ä” ätmiŋuwi. Ii anä-himq̄ä Lasea-tänjä q̄äq̄iq̄iyi.

⁹ Qañä qeiqi-qeiqi wätqätanġu, hiunji kuapänä ae äpawqanġani, itanġa hiunji naqä, Israitqä iqua buayä mañqä ipñqä pmua imäkqä iqu* ae äpawqanġa, hea yimba äñġuä uwqe, qäpu ekqe. Iutanġi, Poli iqu iquauñi, näqñqä tiñjä äwikqe. ¹⁰ “Ämaqä iquenyä, nyi näqñqä ae ämenänä. Ne tänġa watque, hañä-iqä naqänänġi ämoqumuetanä, nätmätqä kuapänänġi qui imäknänġiyä. Yquayänqätä, yimba iñqätänä, matqä iqänä. Neyaqä häñä-pmeqä-pqe inänjqä.” ¹¹ Inäqce mäkä-iqeu miqä iqu, Poli ique qätä mäwiyqä itä, yimba iu miqä iquesä, yimba iutanjä kaw-iquesä, qätä äwikqe. ¹² Yimba iuäqämeqä anä iunġi, yuñuä naqänänjä qunġanġa, äñġuänänjä hmanjqä. Iutanġi, ämaqä yimba iu äpmaminjuwä iutanjä kuapänänjä iqua, kukñuä naqä-hñqunä imäkäpu, tiñjä ätñġuwi. “Ne anä täunġi äväma, anä-himqä Piniksi iu ätimäuanä, yuñuä naqänänġi qäpu qunġanġanqä, ne iu pmetunqueqä.” Piniksi, ii yimba iuäqämeqä anä äñġuänänjä eä, qua Kritä mäptqä timäuqä mäwqä inġisanġi. Iu timäuqanqce, yimba iquauqä hänaqe, inġi-inġisa änyä.

Yunüä naqä äqunätä, eqä ämñga äpekqenqä

¹³ Yunüä mäptqä timäuqä mäwqä inġisanġi, hanjuä äqunġanġi äqumbiyi, qu, “Ne äwatuñquenqce, qäyunjqä” ätnäpu, yimba a kiqätqä japiñi eyqiyämepu, Kritä-tänjä iu eqä mañä iu äukuwi. ¹⁴ Inäqce ne kiñä nämä mäwqanġa, yuñuä yänänäqñqä, qua Kritä-tänjä inġisa ätimäukqe. Yunüä iinqe, qu, “Yunüä mäptqä timäuqä mäwqä awä iqisanjä yunuiqä” ätminjuwi. ¹⁵ Inġanġi yunui, yimba iquenġi, yänänäqñqä yqutäuqanġa, yimbae yuñuä timäuqänġisanqä yikti-yakti mianätani, änä mäwqä iani, ne yunui yimba ique qäyä yqutäutñqä hiñuinä qe äqunqce. ¹⁶ Ne iinjä iqa äwani, qua wänqä hmbu eqä awä iqi witanqä-tänjä qäqi ätimäukqe. Kiqä yoqe, Kauta. Ipi ämäwqätäuanġi, qua ipu yunui äminyeqanġa, ne wäunjuä tnänjä itanä, yimba wänqä qänaki äpminqä ique eyqiyämakqe. ¹⁷ Inġanġi yimba iu wäunjuä imäkqä iqua, ique haqeyi ämaepiyi, guä yänänäqñqä äkiqiyäuekuwi. E imäkpiyi, yimba naqä iqu qui mimäkñqä yätñqä diñqe, guä äukoquväpu hatñä äquqotäuekuwi. Itanġa yimba iu wäunjuä imäkqä iqua, “Ne qua naqä Aprika-tänjä qäqiqi ätimäutanä, hikä weä eqä yäpä mäñgisa äwinqä iu evqänätanä pmenqunä” kñuä indqänäpu, zä kiñä ipu, tapätapä naqe mäñdi äquvätqiyäwatäpu, yunui

* 27:9 Hiunji iquenġi, Israitqä iqua, Goti Hanjuwä Iqu hañä-iqä quwqä suqä quvqä iutanġi huätä ämamäukqenqä kñuä indqänäpu, buayä mañqä iminjuwi.

äyqutäwatätŋqänä hiŋuinä äqunŋuwi. ¹⁸ Inŋani yunŋuitä, eqä ämŋga äpeyätäqetä, yänänäqŋqä änäyqutäwatätä, popuä qe änakiqäkqe. Iiŋiŋqe awiŋgani, ämaqä yimba iu wäunjuä imäkqä iqua, yquayi eqä-pŋä iu mamäupŋqä ipäqäkuwi. ¹⁹ Itaŋga awiŋga-mändani, iqua äwäwa ki-iŋä ipu, nätmätqä yimba äŋguä wätŋqä imäkqä iutani tnämäupŋqä ipäqäkuwi. ²⁰ Hiunji kuapänänä iquauni, mäptqetä, qätäqueqetä, qaquvqä ktqä pmuätäutqätanŋa, yunŋi yänänäqŋqä änäyqutäwatätä, popuä änakiqäka uwqanŋqenqä, ne kŋuä tiŋä indqänŋgque. “Ne häŋä mäpmeqä, eeqänänä qui imäknanŋqunä.”

²¹ Ämaqä iqua buayä maŋqä äpmaka pätkätanŋuwänŋa, Poli iqu iquauqä awä iqisa pämä ätqäuqe, tiŋä ätukqe. “Ämaqä iquenä, he nyaqä kukŋui qänaknä ipu, Kritä iu mävämeqä-säpi, haŋä-iqä naqänänä tä mänemeqä itä, itaŋga nätmätqä eeqänänä, eqä ique mäwqä iquaninŋä. ²² Inäqce täŋgani, nyi tiŋä hitmqeqä. He äwqä hanjuä enŋanŋuti pämä yänänäqŋqä tqäpiyä. Nesaŋä hŋqu qui mimäkŋqä yänŋiyä. Yimba iqunä qui imäknänŋqiyä. ²³ Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iqunä, Iqueqä yoqe haqeqä ämamäutŋqeqä. Itaŋga hea tqueni, Iqueqä enätqä hŋqu äquvepätä nyi-tänä qäqä täqi ätqäuwä, tii ändqiyä. ²⁴ ‘Poli iquki, si zä miqä panä! Si äwätinä, ämiqä naqä Sisa iqueqä hipenjuä iqi tqäutŋqinyä. Qätä tiŋä-pqä inä nyiyä! Ämaqä eeqänänä, sitä anä äpmeŋuwä iqua, qui mimäkŋqä ipŋqä diŋqe, Goti Hanjuwä Iqu saqä tääqce qätä ae äkiyqeqä’ ändqeqä. ²⁵ Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä tiŋä eqiyätqänänä. Iqu ändqä-pa eeqänänä ätimäunŋqiyä. Squ miqä yänŋiyä. Iiŋä ändqenŋqe, he qokä iquenä, zä miqä ipu pämä yänänäqŋqä tqäpiyä. ²⁶ Yunŋi yimba ique ävqutäwatqanŋa, ne qua eqä awä iqi äwiŋqä huii evqänätanä pmeŋqunä” ätukqe.

²⁷ Heatqä kuapänä 14 iunji, yunŋi eqä-pŋä naqä iu äneyqiyäma ikitqätanŋi, heatqä quaesqä hiqanŋani, yimba iu wäunjuä imäkqä iqua, “Yimba iqu eqä maŋä-tänä qäqiqi ae ätimäunŋqiyä” kŋuä indqänŋguwi. ²⁸ Kŋuä e indqämbiyi, qu, “Eqä-pŋä yäpä mämŋi, mämdiyä, qäqiqätiyä” tpu, iwäsäuqe ätnämäupiyi, kiqä hiqŋqe 40 äqunŋuwi. Yimba wänŋqäpu nändi tii uwqanŋa, qu iwäsäuqe anŋumä ätnämäupiyi, hiqŋqe 30 äqunŋuwi. ²⁹ Inŋani yimba iqu hikä kuapänänä knätanŋqä iu evqänätä, qui imäkŋqä iŋqe, iqua zä wiŋanŋi, yimba a kiqätqä japiŋä hŋquaqui-hŋquaqui yimba iqueä tuwä inŋisa qe ätnämäukuwi. Iiŋä imäkpiyi, mäptqe maqänä timäutŋqenŋqe, tääqä ätqämanmiŋuwi. ³⁰ Inŋani iqua yimba ique quwqä-

quwänä ävämapiŋqä ipu, “Ne yimba a kiqätqä japiŋä iqueqä himängisa tñamatunqueqä” quanğä änatäpu, yimba wänğä ique mämä quveqätŋqänä ävquatäwatkuwi. ³¹ Qu iinjä imäkätqätanğuwänğä, Poli iqu mäkä-iqeu miqä iquesä, mäkä-iqä iquautä, tiinjä ätukqe. “Ämaqä nänua, yimba tqe ävämapiŋqä iquwi, he qui imäkmbŋqäuä. Iqua yqänä äpmeŋuwi, he qui mimäkŋqä ipŋqäuä.” ³² Iinjä tquanğä, mäkä-iqä iqua, yimba wänğä iqu eqä-pŋä iu äpäknätä hiŋginäwa äŋgua wetŋqä, guä ique a kiqätmiŋqe ätäväwatkuwi.

³³ Mäptqä timäutŋqä iqanğani, Poli iqu ämaqä eeqänänğä iqua buayä bŋqä kŋuä ävätä, tiinjä ätukqe. “Hiunji 14 päwäqanğä, he ‘Ne äänä nemeŋqutiya’ tpu hiŋuä äqambu äpmapu, buayä manğä itqänjuwiqä. ³⁴ Iiŋiŋqe nyi he kukŋuä yänänäqŋqä etqänä. He hänä pmapŋqä diŋqe, buayä hui ämepu bŋqäuä. Qätä nyipiyä! Hiqä nyuänğä iutanji, dä hŋqu qui mimäkŋqä yänä. Oeyä. He eeqänänji, hänä pmapŋqäuä” ätukqe. ³⁵ Iqu iinjä ätuäqe, bretqä ämetä, eeqänänğä iquauqä hiŋuä iqi, Goti Hanjuwä Iquenyqä ‘änğuiqä’ ätuäqe, änätŋqä qe ipäqäkqe. ³⁶ Inğani ämaqä huizi iqua-pqe äwqä äŋguänä imbiyi, buayä ämepu qe äŋguwi. ³⁷ Yimba iunji, ne ämaqä 276 äpmamiŋqe. ³⁸ Qu buayi äwqä änäpäkipiyitanji, yimba iqu hanğä miqä itŋqä diŋqe, kuä-witqä yquayä pŋqä wiqä iu äwämiŋqe, eqä-pŋä bu ämatnämäukuwi.

Yimba iqu qui imäkŋanğä, ne qua iu äŋguä ätimäukquenğä

³⁹ Mäptqä ae ätimäuqanğä, yimba iu wäunjuä imäkkä iqua, qua iquenyqä maŋŋqä epu, “Äkiutiya” tpu ikuwi. Itanji äuktäutanğqä yänjiŋi hikä weä äyä witanği äqunğuwu. E äqumbiyi, qu, “Yimba iqu äwätä iu evqänätŋqä diŋqe, ne qäyunä imäkatunquätiya, ä mimäkkä yatunquätiya?” kŋuä indqänğuwu. ⁴⁰ Yamwiqä ipŋqä diŋqe, qu yimba a kiqätqä japiŋä† gue mŋä ätäväpu, eqä-pŋä iu ävquatämäukuwi. Inğani yimba ique hänaqä ämotquamiŋiyä iquaquiyqä gue ewepu, itanğä yunui yimba ique ätuma wätŋqe qu tapätapä naqä ique anğumä ävatmäkäpu ävquatäwatkuwi. Qu iinjä ae imäkpuyi, yimba iqu hikä weä iqi timäutŋqä äukuwi. ⁴¹ Inğäqe, yimba iqu hikä weä eqä yäpä mäŋgisa witanğqä iu evqänğqe. Itanğä kiqä himi hikä weä iu evqänätä iqi pmetanğä, kiqä tuwänğisanji eqä-pŋä iqu ämnätä äpäsäqisätäqe qui imäkkqe. ⁴² Inğani mäkä-iqä iqua ämaqä guä äqiyänmiŋuwä iquautanğä hŋqu eqä

ängua äwätä, zä uwqenqä, iquau pizqä päkpnqä knuä indqänquwi. ⁴³ Inäqce iquauqä ämiqä Juliyusi iqu, Poli iqu hänä-pmeqänqä äwinyätä, iquauqä äwinqä iutani, mimäkkqä ipnqä iwimäkkqce. Ämaqä eqä-pnjä iu ängua uwqänqä näqnqä iquauni, qu-ganä ikuapmäupu, ängua upnqä ätukqce. ⁴⁴ Itanğa ämaqä huiziquauni, zä-yänjitä, yimba qui imäkngqä itä, a ämaqätäpu, ängua äwäpu qänaki iuäqämapnqä ätukqce. Ne iqu änatqanngqä-pa iinjä imäkani, ne eeqänänä iqune eqä-pnjä iutani, änguänänä iuäqämakqce.

28

Poli iqu, qua eqä-pnjä awä iqi, Malta iu äpmaminqenqä

¹ Änguänänä iuäqämeni, näqnqä tiinjä ekqueqä. Qua eqä-pnjä awä iqi, kiqä yoqce, Malta ivqä. ² Itanğa ämaqä qua iutanä iqua, suqä änguänänä tiinjä inetquakuwi. Piyä äqiyätä, isqä imänätqätanngqenqä, iqua tä ikepu, ne yeeqä äneyätmakuwi. ³ Inğanji Poli iqu tä hui aquvä ämaqiyätä, tä hänaqä äsätanngqä iu äväuekqce. Qänjanuä hnqu, tä yäpä ingisa äwäminqce, tä tnänä uwqannganğa, yäpaqänngisa ätimäuäqce, Poli iqueä hipa iu hiqunaä ätutquvä qe äqiyämäminqce. ⁴ Ämaqä iqisanä iqua, hinuä iinjä äqumbiyi, quwqä-quwä tiinjä ätnquwi. “Hinuä qumbiyä! Tqu, ämaqä pizqä päsqä-qu etanği, iqu eqä-pnjä iu mäpäkonqä iqä-qe, neqä goti suqä quvqenqä kima vqä ii, iqu hänä yqänä pmetnqä iinjce, mäwinqä iqiyä” ätkuwi. ⁵ Inğanji Poli iqu qämäkä iqueni, tä iunqä qe atasäwqatkqce. Inäqce nätmatqä hui iqueni, mäwimeqä ikqce. ⁶ Qokä-apäkä iqua, “Poli iqueqä huiwi ppäkä nyquannguti, iqu qua iqi äpäknätä äpäkonänngqiyä” tpu ipu, hinui hnğanqä äqumbu äpmaminuwi. Iqueqä huiwiuni, nätmatqä hui mäwimeqä äyä iqanği äqumbiyi, “Tqu, goti hnqueqä” ätnquwi.

⁷ Qua tqu-tänä qäqiqini, ämaqä qua iu äpmaminuäwä iquau miqä iqueqä quae. Iqueqä yoqce, Pupulusi ique. Ämaqä iqu iqueqä anjunqä änätma äwäqce, hiunji hnquaqui-hnquenä iquauni, änguänä ämineminqce. ⁸ Inğanji Pupulusi iqueqä kaniqu huiwä dnätä, zä-qunätä itä yaqä äwäminqce. Poli iqu ique äwimeqce, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuätä, hipae haqeci äwiyätä, ique änguä iwimäkkqce. ⁹ Iqu iinjä imäkqanğa, ämaqä tänä-yaqä äwäminuäwä, qua iutanä huizi iqua-pqe, Poli ique äwimeqannguwänğa, iqu iquauni änguä inä iwimäkkqce. ¹⁰ Iqu qunji änguä iinjä iwimäkqanngqenqä, qu neji, suqä änguänänä inemäkkuwi. Qanjuä hnquaqu-hnque

ae äpawqanğa, ne yimba iu ävämetunquä iqaunğa, nätmatqä äwa iminquä isua yätamakqä änekuwi.

Poli iqu, Romä iu ätimäukqenqä

¹¹ Ne qua Malta iunji, qanquä hñquaqui-hñque ae äpmenitanji, yimba anä-himqä Aleksandiya iutanä hñque ätkamäuätanä äukqe. Yimba iqu yunquä naqänänänğanji qua iu äpmaminqce. Iqueqä himänğisanji, goti Susi iqueqä ymeqä qäyawä iquaquiyqä ktqä-tänjiqä. ¹² Ne äwani, anä-himqä Sirakyusi iu ätimäuani, hiunji hñquaqui-hñque äpmakque. ¹³ Iqinji ävämeni, anä-himqä Rengiumä iu ätimäukque. Awınğanji yunquä, mäptqä timäuqä mäwqä inğisa qunğanğa, iqi ävämeni, hiunji hñquaqui qanä äwani, anä-himqä Puteoli iu ätimäukque. ¹⁴ Iqinji ne quuvqä heqiyqä iquau äwimeqaunğa, qu ne hiunji 7 anä pmetunquä yatnqä änekuwi. E äpmenitanji, ne iquau ävämanji, anä-himqä naqä Romänğä äukqe. ¹⁵ Quuvqä heqiyqä Romätanä iqua, qu nenyqä, “Qanä äpätqänäuä” tqanğä äwipiyyi, hänaqä awä iqi äminatunquä äpkuwi. Inğanji qutanä hñquatä maketqä aquväqñqä, kiqä yoqe Apiyusi iu qe äminğque. Itanğa huizi iquatänji, ne anä, ‘Hiqaqä Yakuä Äwämä Uwqä Hñquaqui-hñqueyqä’ ätminuwä iu qe äminğque. Poli iqu iquau hinuä äqunäqe, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä “änğuiqä” ätätä, iqueqä äwqe yänänäqñqä ämakqe. ¹⁶ Itanğa, ne Romä iu ätimäuani, yäpä inğisa uwqaunğa, ämaqä Romä iu miqä iqua, Poli iquenyqe, “Iqu anä hñque kiqä-kiuanä pmetanğuti, mäkä-iqä hñqu hinuä äqunä ämiqatnqeqä” ätkuwi.

Poli iqu, Romä iu kuknuä awä ätuminqenqä

¹⁷ Poli iqu Romä iunji, hiunji hñquaqui-hñque ae äpmeqetanji, iqu Israitqä iqi äpmaminuwä iquauqä naqä iquau tääqä ätuätumakqe. Qu aquvä ae äqänğanğuwänğanji, iqu iquauñi tii ätukqe. “Tatqä-guäkauä, Israitqä iquneqä yoqetä, neqä atqä-awäkauqä suqä-pqetanji, mäñdi kittqämğä dınqe, nyi suqä quvqä hui mimäkqä iminqeqä. İnäqe qu nyi Jerusälemä iu guä änğiqiyäupu, Romätanä iquauä hipaeu äpmuatänjikuwiqä. ¹⁸ Itanğa Romätanä iqua nyaqä manji qätä änyiyäpu, nqä suqenqä näqñqä mapñqä yatnqä änyipiyyi, hinuä tiñä änqänğuwiqä. Nyi pizqä bäkñqä dınqe, nyaqä suqä quvqe aanqä etanği, qu nyi huätä nyivquatämäupñqä ikuwiqä. ¹⁹ İnä iqanğuwınqce, Israitqä iqua, Romätanä iquau äkasuwä tquanğuwänğanji, nqä nyämaqeunji, nätmatqä huiñqä kuknuä mitmqe hma qäyä hitanğqä-qe, hänaqä minqä iqanği, nyi ‘Nyaqä

kukñui, ämiqä naqä Sisa iqu änyiwäseyätñeqä' ätkqeqä. ²⁰ Nätmatqä iinji, nyi näunänämä änyimakqä etanji, nyi he hinuä eqänätmä kukñuä hitapmätmä tääqä iinjqä etätmeqä. Israitqä eeqänänjä iqua, nätmatqenjqä kñuä yänänäqñqä ämepu hinuä äqämbu äpmenjuwä iunqe, nyipqe inä äqänmä äpmenjänä. Nyi a tä ängiqätänqe, kiqä quati, iquesanänjqä” ätukqe.

²¹ Iqu iinjä tquanqa, qu iqueni tiinjä ätukuwi. “Ämaqä Jutiyatanä iqua, sinyqä awä natñqe, pipa hui maqiyqä ikuwiqä. Itanga Israitqä iquautanä hñqu äpätä, sinyqä kukñuä quvqä hui mänatqä ikqeqä. ²² Israitqä iqunesanjä hñqua, kñuä änyä-häñi indqänqanquwiñqä, ämaqä qua eeqänänjä iutanä iqua, kukñuä ququvqä ätätqänjuwiqä. Ne iinjqä näqñqä metunqe, si tqä kñuä indqänqe awä tqanqtqe, qätä kiyatunquä äpçunä” ätukuwi.

²³ Qu hiunji hñque atäunjuä ipiyi, ämaqä kuapänäñi, anä Poli iqu pmetanqqä iunqä inqa äpkuwi. Qu zinuitä äpmakuwi, awiyqeuñqä äpmetqutpiyä iunji, Poli iqu Goti Hanjuwä Iqunä miqeuñqätä, Jisasi Iquenyqätä, näqñqä qeiqinyä äwikqe. Qu Jisasi Iquenyqä näqñqä ängguä ämepu quuvqä hiqänqä iinqe, iqu kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäkqeutatä, Goti Iqueqä kukñuä hinuä-tqä iqua äqäkuwä iutatä, ämetä, awä ätumiñqe. ²⁴ Iqu awä iinjä ätumiñqä iinqe, ämaqä hñqua, “Kukñuä tä, qäyunä ätqiyä” kñuä indqänqanquwänqa, huiziqua iqueqä kukñuinqä quuvqä maeqiyqä ikuwi. ²⁵ Iquauqä awä iqisanji, qu kukñuä mäkä äunäpiyitanji, ävämapñqä iqanquwänqa, Poli iqu kukñuä hui inä qe ätukqe. “Dñä Ängguä Iqu, kukñuä naqä-qakuänäñi, tawäkau äyä ätukqeqä. Iqu hinuä-tqä Asayä iqueqä manitanji, tiinjä ätukqeqä.

²⁶ *‘Qokä-apäkä iquauñqä äwätinä, tiinjä tuvä. “He kukñuä qätä äwika äwäpiyä-qe, kiqä quatinqe änyä mañqä hipnuwiqä. He hinuä äqunqä äwäpiyä-qe, nätmatqä hñquenyqe näqñqä maeqä ipnuwiqä.”*

²⁷ *Ämaqä iinjä iqua näqñqä ängguä mämeqänqe, quwqä nyuänji woyqä ae imaqundänqqeqä. Kukñuä qätä ängguä mäwiqänqe, quwqä qäte, ae imaqundänqqeqä. Nätmatqä hinuä ängguä mäqunquä ipñqe, quwqä hinuä-pqe, ae yämaqundi inqqeqä. Qu iinjä mimäqä-säpi, quwqä kñui äkunmäknäpu, Nyinyñqä anqumä quvepqañgpi, ga Nyi iquauñi ängguä iwimäkqäminjqä.**

²⁸ Inäqe he näqñqä tiinjä hipñqeqä. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä anqu itmetñqä imäkätñqenqe, Iqu ne Israitqä iqune qäyä etanji huiziquauñqe, kukñuä ae ändowatkqeqä.

* 28:27 Asayä 6:9-10

Kuknuä iinj, qu qätä wipnuwiqä.” 29 Poli iqu iinjä tqanji äwipiyyi, iqua iqueni ävämakuwi.

³⁰⁻³¹ Quväukuä hñquaquini, Poli iqu anjä ämätqä kanique mbqä ävätä, iu äpmaminqe. I pmetanqqängga ämaqä ique äwimeqanquwä iquaunji, iqu yeeqä ävätmetä, Goti Hanjuwä Iqunä ämitnqä iunqä kuknui, zä miqä, pemä itä, awä ätuätä, itanga Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä näqnqä äwiminqe. Iqu iinjä tqanqqenqe, ämaqä hñqu pmua mäwimäqä iminqe.

Tuwanuä, Poli iqu Romä pmeqä iquaunqä äqäkqe Yätamakqä kuknuä hinuiqänjä iquvi

Poli iqu anä-himqä Romä iunqä äwätä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-täñi, iqi pmetanquwä iquatä, anä pmapnqä winqanqgetani, tuwanuä tä äqäkqe. Iqueqä äwinqe, qutäñi wänqäpu ae äpmeqetani, qua naqä Spenqä iunqä äwätä, Jisasi Iqueqä kuknuä ängui, awä tquätñqä iinqe. Tuwanuä iquesani, Poli iqu kuknuä awi, Kraisi Iqueqä kuknuä ängüä we-hunqä-täñi ätnänjä iqinyä ätuätä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iqua, suqä äkiu-äkiu ipu pmepñqä, ätätä äqäkqe.

Kinjanäñi, Poli iqu qokä-apäkä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä Romä iu pmeqä iquaunji, “Nyi henyqä kñuä kuapä indqänätmä, Goti Iqu he yätamakqä hiyätñqä yatñqä ävätmä, tääqä hea ique-ique ätuätqänänä” ätuätä äqäkqe. Iqu qänakñi, tuwanuä iqueqä qakuinqe, tii äqäkqe. “Ämaqä, quuvqä eqiyquwitani, quuvqä eqäka upnuwänqä iquanä, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqisani, jänänjä timäupñqä iinqe.” (1:17) Iqu tiinjä-pqä ätkqe. Qokä-apäkä eeqänänji, Israitqä iquautanjä, ä yäpaqänqisanjä iquautanjä qäyä etanqi, qu eeqänänji, qokä-apäkä suqä quvqä imäkqä iquae. I etanqgetani, qu hänjä pmepnuwänqä, Goti Iqu qunqä qeqä ätumuäkätä, anqumä itmetñqä inqe. Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquaunji, Goti Iqu anqumä itmeqanqi, ga iqua Goti Iqueqä näueqä-qua epu, Jisasi Kraisi Iqueqä känquäka ipñqä.

Goti Iqu ämaqä hñque anqi itmeqanqutqe, iqueqä hänjä-pmeqe, hänji menä. Goti Iqu iquätä anä pmetanquti, Iqueqä Dñä Änguä Iqu iqueni manquä winyätänä. Iinjä etanqi, yänänäqñqä, suqä quvqetata, äpäkonqetatañi, ämaqä ique mändi äkittqiyätä ique ämitñqe, hanuä winä. Inji saptä 5 iquesa 8 dunqe, Poli iqu kuknuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqetanjä qakuinqetä, Dñä Änguä Iqueqä yänänäqñqä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauqä hänjä-pmeqä iu äwitñqenqätä, ätätä äqäkqe.

Inji saptä 9 iquesa 11 iunqe, Poli iqu hanjä-iqä naqä ique äwimakqenqä awä ätätä äqäkqe. Iqu ämaqä Israitqä iutanjä ique. Ga Israitqä iqua, Goti Iqu, Iqueqä ämaqä-qua

hipnqä atäunüä ikqä iquayi. Itanji iquautanjä kuapänänji, qu Jisasi Ique tuwä äwimiñuwä iquai. Israitqä iqua qäyä etanji huizi iquautanji, kuapänänji Jisasi Iqueqä kukñui qänaknä imiñuwä-qe, Israitqä iquautanji, kuapänä ma. Poli iqu, "Israitqä iqua qämä-qämä ipu, nätmatqä naqänänji, Goti Iqu iquau iwimäkäniqenqä hinüä ängüä mäqunquä imiñuwä iutayqä" ätätä äqäkqe. Itanji iqu knui, qänakñi qokä-apäkä Israitqä iutanjä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä yoqe mapnuwänqänä, indqängqe.

Yäpakä iqinj, Poli iqu ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iqua, suqä äkiu-äkiu ipu pmepnqä, ätätä äqäkqe. Iqu kukñuä kuapänänji, suqä, ämaqä huiunqä kiinjä äwinqä iinqä, ätätä äqäkqe. Suqä huiziunqä inä ätätä äqäkqe, tiinj. Goti Iqueqä wäunui imäkqä inqätä, gapmanqä iquauqä yäpä inqisa pmeqä inqätä, itanğa ämaqä huizi iquau yätamäkqä iqä inqätänji.

Kukñuä ängüä we-hunqä-tänjinqä

¹ Poli iqunä, nyi Kraisi Jisasi Iqueqä wäunüä imäkqä iqunji. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kukñuä ängüä we-hunqä-tänji awä tmqä dinqä atäunüä änyiyätä, Iqueqä wäunüä iinqä änändowatkqä iqunjqä. ² Hinuiqänänji, Goti Iqu kukñuä ängüä we-hunqä-tänjä ii, guä ämäsäuätä, Iqueqä kukñuä hinüä-tqä iquau tquanji, iqua Iqueqä bukä iu äqäkuwi. ³ Ii kukñuä ängüänänji, Iqueqä Ymeqä Iquenyqeyi. Iqu ämaqä huiwä-tänju, Dewiti iquesa ätimükqe. ⁴ Itanğa Ymeqä Iqu, quuvqe-qu Goti Iqueqänänjä etanji, Goti Iqu, Ique qua äptekuwä iuta ävauqumuatätä, Iqueqä Ymeqä yänänäqñqä-qu atäunüä äwikqe. Iqu Jisasi Kraisi neqä Naqä Iquvi. ⁵ Iqueqä hipa iutanji, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta ängüä inemäkätä, itanğa, Jisasi Iqueqä wäunüä imäkatunquä änändowatkqe. Wäunüä iinj, ämaqä eeqänänjä iutanji, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä kukñui qänaknä ipñqe, awä tqueyi. ⁶ Amäqä iinj iquautanji, he-pqä inänqe. He Jisasi Kraisi Iqueqä tääqe qätä ae äwiyäpu, Iqueqänänänqä enuwitayi. ⁷ Nyi tuwanüä tä, he ämaqä Romä pmeqä Goti Hanjuwä Iqu henyqä kiinjä winğanji, Iqueqänänqä tääqä etätmakqä iquenqä äqiyqä. Neqä Goti Apiqutä, itanğa Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeuta hinji etapäsinyä, äwqä hanüä imbu pmetpnqä emäkqinyä.

Poli iqu, Goti Iquenqä tääqä ätminqenqä

⁸ Kinğanänji, tiinjä hitmqe. Qua eeqänänjä iunji, ämaqe, heqä quuvqä yänänäqñqä heqiyqanquwinqä quea ätätqänuwitanji, nyi Jisasi Kraisi Iqueqä yoqeta Goti Iqueni,

‘änguiqä’ ätuätqänä. ⁹ Nyi Goti Iqueqä wäunui, kuknuä änguä, Iqueqä Ymeqä Iquenyqä awä ätätmä, yänä äqänmä imäkätqänä. Inji nyaqä tääqä ätuätmänğanj, henyqä kjuä indqänätñqä iinçqä kuknui, naqä-qakuä etançqençq, Iqueqä-kiuä näqñqä-tänä Iquvqä. ¹⁰ Hea ique-iqueni, Iquenyqä tääqä tmqä imäkätmänğanj, Iqu äwinqançutq, nyi henyqä pmqä hänaqençqä qävqä nyiyätñqä, yatñqä yänänäqñqä ävätqänä. ¹¹ Yatñqä ii, nyi he hiñuä hiqänmqä kiinä änyinätñqä iutayi. He yänänäqñqä emäkätñqä iinçq, nätmätqä Dñä Änguä Iquesa hitapmqä änyinçiyä. ¹² Nqä kjuä indqänçq, tiinji. “Heyaqä quuvqä heqiyqä iunji, yätamakqä hiyqançundi, ga he nyaqeu nyiyqançpi, iutanji eequne yänänäqñqä imäknatunçue.”

¹³ Nyämaqäüä, nyi he tiinçqä näqñqä änguänä epñqä änyinçgi. Nyi wäunui, Israitqä qäyä etançgi huiziuqä awä iqi imäkkq, häukuä äwäqä-pa, heyaqä awä iqinji, nyi wäunüä imäkmq, häukuä witñqä iinçq, hea kuapänänji, nyi emamqä kjuä indqänätñq. Inäqç hea ique-iqueni, nätmätqç ätimäüätä, hoptäwä änyiyätñq. ¹⁴ Wäunüä Goti Iqu ändapkq, ämaqä Grikä iquautä, ä huizi iquautä, itançga ämaqä näqñqä-tänä iquautä, ä näqñqä maeqä iquautä, awä tumqä iinä ändapkq. ¹⁵ Itanji, he Romä pmeqä iquenä-pqç, kuknuä änguä we-hunçqä-tänji awä hitmqä iinçq, nyaqä äwqç änyivauçi.

Kuknuä änguä we-hunçqä-tänji, ii Goti Iqueqä yänänäqñqeyi

¹⁶ Kuknuä änguä we-hunçqä-täninçq, nyi womba miqunji. Ii Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqç, ämaqä quuvqä eqämipqä iquau ançumä itmeniçqä iinçqeyi. Kinçanänji, Israitqä iquau-ganä, itançga ämaqä huizi-pqä iquauñi, inä itmeniçq. ¹⁷ Itançga kuknuä änguänänji, Goti Iqu, Iqueqä suqä jänänä iuta ämaqä-qunenyçq, ‘jänänänçuaiqä’ tätñqä iinçqä ätnänäqçi itkimäkqiyä. Ämaqç, quuvqä eqiyquwitani, quuvqä eqäka upnuwänçqä iquanä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqisanji, jänänä timäupñqä iinçq. Ii kuknui, Goti Iqueqä bukä iu äqänänçqä-pa, “Nqä ämaqä jänänänä iqu, quuvqä eqiyätäqetani, häñä pmençiyä.”*

Suqä quvqä huitanç-huitanç imäkqençqä

¹⁸ Ämaqç, suqä Goti Iqu äwinyätançqä iunji tuwä äwiyäpu, suqä quvqä imäkätqätançuwitani, Goti Hanjuwä Iqu qäukuä yätu äpme, Iqueqä äwqä tnänji, ätnänäqçi itkimäkqiyä. Qu quvqä iinçqä imäkätqänçuw, kuknuä naqä-qakuä iqueni mändi äkittqiyätqänäüä. ¹⁹ Iqueqä suqä

* 1:17 Hapakukä 2:4

kuapänänjñqe, Goti Iqu ämaqä tquau ae ämotquakqetani, qu näqñqä ae ekuwä-qe, mändi äkittqiyätqänä. ²⁰ Iqu nätmatqä eeqänäni ätimäutñqä ipäqäka äpätñqe, tängä täsä enqä-qae, ämaqä iqua, Iqueqä suqetä Iqueqä yänänäqñqetä, hiñui änä mäqunquä ipiyä-qe, qu Iqu nätmatqä wäunüä imäkkqä iunji, hiñuä äqunäpu, Iqueqä nätmatqä iquaquinyqe, näqñqä qäyunä mapnä. Injä iutani, qu “Ne Iquenyqä maqñqä itanitanji, quvqä mae-quneyqe” matqä ipnä.

²¹ Ii tiinjä etanjyiyi. Iquenyqä näqñqä iinjä epiyä-qe, qu, ‘Iqu Goti naqä-qakuä Iqueqe’ kñuä mindqänqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu mävuqumuatqä ipu, Iqueni, ‘änqwiqä’ mätquä imiñuwi. Oeyä. Iqua kñuä qämä-qämä ipu, kñuä indqänqetä, näqñqetä maeqä, hiawiqä ingisa äpmeñuwä-pa ekuwi. ²² Iqua, ‘Ne näqñqä-tänuneyqä’ ätätqänuwä-qe, maqñqä naqä-qakuänänä-qua ätimäukuwi. ²³ Qu Goti Hanjuwä Mapäkoñqä Iquesä, nätmatqä Iqueqä yoqä naqe motqueqä iquesä, tuwä äwipiyyi, ktqe, ämaqä äpäkoñqä iquauqetä, yññä iquauqetä, yaqueqä huitañä-huitañä iquauqetä, qämäkä huitañä-huitañä iquauqetä imäkäpu, nätmatqä iquauñqe, qonjä woktäuqäpñqä ipäqäkuwi.

²⁴ Qu iinjä imäkkqanquwitani, Goti Hanjuwä Iqu, quwqä quvqä imäkkqänqä äwinyätñqä iu qänaknä ipñqä hiñuinä äqunqge. Itani quwqä kñuä quvqe, suqä kiyä mätqä iquau imäkpñqä indqänäpu, quwqä huiwi qäyunä mimiñqä ipu, iqa äumiñuwi. ²⁵ Qu Goti Iqueqä kukñuä naqä-qakuänänäni, tuwä äwiyäpu, quanjä di ämakuwi. Itanja qu qonjä äwoktäupu, yäpä iqi äpmamiñuwi, Goti nätmatqä eeqänä imäkkqä Iquenyqä ma, nätmatqä Iqu imäkkqä iinjänä iqa äumiñuwi. Injäqe Goti Hanjuwä Iqu eeqänä imäkkqetani, hea ique-iqueni, ämaqä ique, Iqueqä yoqe, haqeqä mamäuquatunquänäyi. Ii naqä-qakuwi.

²⁶ Qu iinjä imäkkqanquwitani, Goti Hanjuwä Iqu, suqä womba inqä ii, qäyä imäkkqä uwqäpñqä hiñuinä äqunqge. Ga apäkä iua, qokiquatä hiqaqä anä wiqä suqä qäyunänäni, ävquatämäupu, quwqä-quwä miquvämbñqä ipäqäkuwi. ²⁷ Asä inji, qokä iqua-pqe, apäkitä hiqaqä anä wiqä suqä iunji ävquatämäupu, quwqä-quwä miquvämbñqä iqu, yänänäqñqä ätimäukqe. Inji qokä iqua suqä womba meqä ii imäkmbyiyi, quvqä iinjä iqueqä kimanji, qäyunä ämakuwi.

²⁸ Qu suqä Goti Iquenyqä kñuä indqänqä iunji, tuwä ävqanquwitani, ga Iqu, quwqä kñuä quvqä iu indqänäpu, suqä qäyunänäni iu mimäkkqä pa ipñqä hiñuinä äqunqge. ²⁹ Inji suqä Goti Iqu mäwiñqä inqeu, suqä quvqeu, aqvä maqiyqä ique, ññ quvqä iwitqueqä itäni, kuapänä

imäkätqänjä. Itanğa suqä huiziuqä nätmatqenqä qeqä tquä, ämaqä pizqä päsqa, kuknuä mäkä-huñqä, qunğä imäqkä, ä quvqä iwitquetä, ewiqä tqä-pqe, kuapänä itqänjä. ³⁰ Huiziuqä suqenqä awä ätuäkipu, hñquenqä tuwänği kuknuä ätäpu qui imäqkä, mä Goti Hanjuwä Iquenqä wiunqä iqä, hñquau hñgisanä tquä, ämaqä mänqe ‘quvqeqä’ ätäpu, quwqä yoqenä haqeu maeqä, suqä quvqä änyä-hänjinqä indqänäpu imäqkä iu, itanğa känäqä-kanuñuauqä kuknui qätä mäwiyqä ipu, itqänjuwä iquayi. ³¹ Itanğa tii-pqä inänji. Knuä indqänqä ängui mindqänqä ipu, quwqä kuknuä du qänaki miqä ipu, ämaqeuñqä qeqä mäwutqä, ä huäqä mäwunqä itqänjuwä iquayi. ³² Goti Iqu qäyunä iwäsäutä, “Ämaqä iinjä imäkmipqä iqua äpäkombñqänänjqä” ätkqenqe, iqua näqñqä qäyä epu, quwqä-quwä imäkäpu, ämaqä huizi ii imäkmipqä iquauñi, “Yqänä imäkpiyä” tqä-quaiqä.

2

Goti Iqueqä iwäsäuqenqä

¹ Inji he huizi iquauñqe, “Quvqä-quaiqä” ätäpu iwäsäutqänjuwä eeqänänjä iquenä, suqä quvqä iqua imäkätqänjuwi, he asä inä imäkätqänjuwitanji, “Ne quvqä maequneyqe” matqä ipnä. He iquauñqe, “Suqä quvqä iinjä imäqkä-quaiqä” ätäpiyänğani, hiqä-heonqä-pqe inä tmbñqe. ² Ne näqñqe. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä suqä quvqä iinjä imäkätqänjuwä iquauñi, kima ävätäqänğani, qäyunänä vänä. ³ Si huizi iquauñqe, “Iqua suqä iinjä imäqquaiqä” ätätnä, asänä imäqkä iquki, “Goti Iqu ämaqeu kuknuä mitqeuñi, ämäwqätäumniqeqä” knuä kiyä? ⁴ Goti Hanjuwä Iqu äñguä ikitquetä, hea quäuqä sinyqä hinuä äqänä äpme, tqä suqä quvqenqä kima maqänä mäktapqä itñqe. Iqu äñguä kuapänä e qäyä ikitqeuqanğqenqe, ii nätmatqä hinğinqä enqä-panjä äqunänjä? Iqu äñguä iinjä ikitquetñqe, ii, si tqä knuä äkunmäknätnä, suqä quvqä vquatämäutñqä iñqe, äktma äwätñqeyi.

⁵ Si tqä knuä iunji qñqanä äyetnä, suqä quvqä iuta makunmäknqä itnänğani, Goti Iqueqä äwqä tnänji, aquvä ämaqiyätqänjinyä. Hiunji Goti Iqu, Iqueqä äwqä tnänji ätnänjä iqi ämaetä, kuknuä jänä imäkätäqänğani, tqä kima qäyunänji, inğa matñi. ⁶ “Goti Iqu qokä-apäkä hñqunä-hñqunänji, suqä qu imäkätqänjuwä iunqe kima äväniqeqä.”* ⁷ Ämaqä yänjä äqänäpu, wäunjuä äñguä imäkäpiyitanji, yoqä naqä ämepu, mapäkonqä ipñqä, Goti

* 2:6 Apqä Bukä 62:12; Quamä-pmeqä 24:12

Hanjuwä Iqutä quamä anä pmepñqä hänaqenqä qävqä itqänuwä iquauñi, Goti Iqu häñä hea ique-ique pmeqä vänqiyä. ⁸ I etanğqä-qe, ämaqä kñui, quwqä-quwänqänä indqänäpu, kukñuä naqä-qakuä iu tuwä äwiyäpu, suqä Goti Iqu mäwinyätanğqä iu qänaki itqänuwä iquauñi, Iqueqä äwqä tnänjä yänänäqñqänäñi, ävänqiyä. ⁹ Ämaqä eeqänänjä suqä quvqä imäkätqänuwä iquauñi, hanjä-iqä naqänänjitä, täñä-hunqetäñi, äwimenqiyä. Israitqä iquau-ganä äwimeqetäñi, huizi Israitqä qäyä etanği huizi iquau-pqe inä wimenqiyä. ¹⁰ Iinjä etanği ämaqä eeqänänjä suqä äñguä imäkätqänuwä iquauñi, quamä pmeqä äñguänänjitä, yoqä naqetä, itanğa äwqä hanjuä inqä itänji, Israitqä iquau-ganä äwimeqetäñi, huizi Israitqä qäyä etanği huizi iquau-pqe inä wimenqiyä. ¹¹ Ii tiinjä etanğiyi. Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä eeqänänjä iquauñi, asänänä iwäsäuanä.

Kukñuä-suqenqä

¹² Israitqä iqua qäyä etanği huiziqua, qu kukñuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, maeqä-quai. Qutanjä suqä quvqä imäkätqänuwä eeqänänjä iqua, qu kukñuä-suqe maeqä ipiyä-qe, qui imäkmbnuwi. Itanğa Israitqä kukñuä-suqä ämepu, suqä quvqä imäkätqänuwä eeqänänjä iqua, Goti Iqu kukñuä-suqetä iwäsäuqanğa, qu qui imäkmbnuwi. ¹³ Ämaqe, Goti Iqueqä hinjuä iqi jänänänjä timäupñqä iqua, kukñuä-suqe qätä hinğinäwa äwiyätqänuwä ma, qätä äwiyäpu qänaknä itqänuwä iquayi. ¹⁴ Israitqä iqua qäyä etanği huiziqua, kukñuä-suqe maeqä epiyä-qe, quwqä kñuä indqänqä iuta ämepu, kukñuä-suqeu qänaknä ipiyänğanji, iqua kukñuä-suqä ii maeqä qäyä epu, quwqä-quwä kukñuä-suqä enqä-panuayi. ¹⁵ Iinjä ipiyä iutanji, tiinjinqä motquapnä. Goti Iqueqä kukñuä-suqe, ämaqe uqä yäpä inğisa ae äqiyekqä äwi,† kiqä wäunji imäkänä. Inji quwqä suqä-iwäsäuqñqä kñuä imñä-pqe, asänä motquenä. Hnğanjä-pqe ‘Suqä qäyunä imäkqeqä’ indqänäpu, hnğanji ‘Qäyunä manä’ kñuä indqämbnä. ¹⁶ Nyi kukñuä äñguä we-hunqä-tänji awä ätuätñqä-pa, hiunji qänakñänğanji, Goti Iqu, Kraisi Jisasi Ique wäunjuä vqanğa, Iqu ämaqe uqä suqä kñuä zä äwinqä eeqänänjä inqä iwäsäuniqe.

Israitqä iquauqä suqä imänqä inqe

¹⁷ Itanği tänğanji, nyi he, “Israitqä iquautanä iquneyqä” änyuätñätqänuwä iquenä hitmqe. He imänäpu, “Kukñuä-suqä iqu yätamakqä neyänqiyä” kñuä indqänäpu, “Ne

† 2:15 Järämai 31:33; Asayä 51:7

Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquneyqä” ätätqänuwä iqenji. ¹⁸ Qu kuknuä-suqä iuta ämetquakuwitani, he Goti Iqueqä äwinqä iinqä näqñqä ämepu, suqä qäyunänä, huizi iquau ämawqätäunqenqe, ‘änquänäniqä’ ätätqänä. ¹⁹⁻²⁰ Itanğa näqñqetä, kuknuä naqä-qakuitä, kuknuä-suqä iu witangqetani, he knuä yänänäqñqe, “Ne ämaqä hinuä pisqä iquauji, hänaqe ämotquetanä, ämaqä hiawiqä imä pmetanğuwä iquauqä we-hunqä-qune eanä, ämaqä maqñqä itanğuwä iquau ämotqueqä-qune eanä, itanğa ymeqä wänqä isuaunji, knuä vqä iquneyqä” indqänätqänä. ²¹ Inji he qokä-apäkä iunä motqueqä iqenä, hiqä-hiuänji mämitquatñqe, suñqä itqänuwä? He awi, “Quwä mämeqä pambiyä” tqä iqenä, quwä ämetqänuwäta? ²² “Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä ipñqe” tqä iqenä, he quvqä iinji imäkätqänuwäta? He goti quanğä iquauñqä maenqä itñqä iqenä, iquauqä hiqäva-imäkkä anä iuta quwä ämetqänuwäta? ²³ He hiqä yoqe haqeqä ämamänäpu, “Goti Iqueqä kuknuä-suqe ämenunä” tquenä, kuknuä-suqe ävasuäpiyitani, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, qui äyä imäkätqänä. ²⁴ Ii, Goti Iqueqä bukä iu, kuknuä tiinji ätä äqänänqä-payi. *“Hiyaqä quvqä iutani, Israitqä qäyä etanği huizi iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqenqä äkasuwä kuknuä ätäpu, mändi äkittqiyätqänä.”*†

Suqä, huiwä häuä ktänqenqä

²⁵ Si Goti Iqueqä kuknuä-suqä eeqänänä iu qänaki iqanğtqe, Israitqä iquneqä suqä huiwä häuä ktäuqä iqu, yätamakqä kiyänä. Inäqe, qu saqä huiwi häuä qäyä äkktäukuwä-qe, si kuknuä-suqe ävakutqe, ämaqä huiwä häuä maktänqä iqua enqä-panä esñi. ²⁶ Iutani ämaqä häuä maktänqä hñqu, kuknuä-suqeu qäyunänä qänaki iqanğutqe, Goti Iqu iqenji, häuä ktänqä iquatänä, asänänä enqä-panä qunanä. ²⁷ Itanğa kuknuä-suqä-tänä eänä, huiwä häuä ktänqä iquki, kuknuä-suqe ävausqanğtqe, ämaqä huiwi häuä maktänqä, kuknuä-suqeu qänaki im-itätqä iqu, tqä suqä quvqe, ätnänä iqi makiyänä. ²⁸ Nyi naqä-qakuä, “Israitqä iqunjqä” tqe, ii nätmatqä huiwitanä manä. Itanğa suqä huiwä häuä ktänqä-pqe, ii nätmatqä huiwitaninä manä. ²⁹ Israitqä naqä-qakuä-qu-tiyä-qe, iqueqä qeqä-quuvqä imñi, ne hinuä mäqunquä yanä. Itanğa, suqä huiwä häuä ktänqä naqä-qakuä iqu, kuknuä-suqeuta ma, Dñä Änğüä Iqu qeqä-quuvqä imñi imäkänä. Ämaqä iinjä iqu, yoqä naqä meqe, ämaqä iquauqä hinuä iqisa ma, Goti Hanjuwä Iquesayi.

† 2:24 Asayä 52:5; Esekiyäli 36:20

3

Goti Iqueqä suqä iwäsäuqenqä

¹ Nyi naqä-qakuä i tqangundqe, änäänänqäwä? Israitqä iqua, iinjä eänjuwitanj, yätamakqä äki metqänj? Suqä huiwä häuä ktänqä iqu, yätamakqä äänä väniqi? ² Täukue! Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquaunji, nätmätqä huitanjähuitanjä änguänänjinä ävätqä. Kinğanänjiqu, Iqu Iqueqä kuknju, iqua ämiqäpnqä äwikqe. ³ Inji iquautanjä hñqua, kuknuä täunji qänaknä miqä iminjuwitanj, änäänänqäwä? Iutanji Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä iquau änguä wimäkätñqä ätukqä iu mimäkqä yäniqi? ⁴ Oeyä! Matimäuqä yänä! Ämaqä eeqänänjä quangä tätqätanquwäqe, naqä-qakuä tqe, Goti Hanjuwä Iqunänjqä. Iqueqä bukä iu äqänänqä-pa,

*“Tqä kuknuä naqä-qakuä etanqqenqe, qu hinuä qumbñqäuä. Itanga qu Si quvqä imäkätqänjñqä ktqanqpqe, Si ämäwqätätñqinyä.”**

⁵⁻⁶ Inji, neqä suqä quvqä iquesa, Goti Iqueqä suqä jänänänji, ätnänjä iqi ämotquetñqe, änäänjä tatanquäwä? Goti Iqu, neyaqä suqä quvqä iqenqä äwqä tnänjä imäkätä, kima änätapätñqä iinjqe, “Iqu, jänänänjä miqä itqänä” tatanquäta? Oeyä, kuknuä iinj, ii ämaqä iquneqä knuä iutanäyi. Goti Hanjuwä Iqu suqä jänänänjä mimäkqäsäpi, Iqu qokä-apäkä eeqänänjä iuqä suqenqe, miwäsäuqä iquänjñqä. ⁷ Ämaqä iquneqä knuä iutanjä yatñqä huiziqu, tiiji. “Nyaqä kuknuä quangä iunji, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuä naqä-qakui ätnänjä ingisa ätimäuätä, Iqueqä yoqä naqä qonätñqä iwimäkätñqe, Iqu nyinj, ‘Suqä quvqä imäkqä-qukiyqä’ änyuändätä, kima quvqe sunqä dapätñqäwä?” ⁸ Kuknuä iinj qäyunä etanqutqe, tiinj tatanque. “Nätmatqä änguä hui timäuätñqe, ne suqä quvqä hñqu yqä imäkanä.” Ämaqä hñqua neqä yoqä mändi äkittqiyäpu, quangä tii ätätqänj. “Iqua, kuknuä quvqä iinjä isua, ätätqänjuwä iquaiqä.” Ämaqä nenyqä ii ätätqänjuwä iqua, quvqä iquesa kima mapnuwänqe, ii qäyunäyi.

Eequne, suqä quvqä imäkätunquenqä

⁹ Änäänätiyä? Israitqä iqune, ämaqä huiziquaunji ämäwqätäunju? Oeyä, ne ae äyä ätätunque. “Israitqä iqunesä, Grikä iquatänji, eequne suqä quvqä iqueqä yänänäqñqä iqueä yäpä iqi äpmenä, suqä quvqä imäkqämanätqunünä.” ¹⁰ Ii Goti Iqueqä bukiu äqänänqäpayi.

* 3:4 Apqä Bukä 51:4

“Ämaqä suqä jänänänjinä imäkqe, aañä hma naqä-qakuä eänä. ¹¹ Ämaqä näqñqä äñguänänjä-täñi, hma etañgi, Goti Iqu qutä pmeqänqe, qävqä miqä itqänjä. ¹² Ämaqe, hänaqä äñguä iuñi ävquatämäupu, eeqänänji, quvqenä ätimäukuwi. Auä, ämaqä suqä äñguä imäkqe, aañä hma naqä-qakuä eä.”†

¹³ “Quwqä mañitanji quanğä kukñuä kuapänä ätätqänjuwi, ii tiñjä enqä-mañi. Qu ämaqä pizqä qua aptepu, hovqe mämatnye qä itqänjuwä enqä-pañiyi.”‡

“Quwqä kukñuä ätäpiyi, qämakä iqua, ämaqeu qui imäkätqänjuwä-pañiyi.”§

¹⁴ “Quwqä äwqä tnäñi äpakänä munätanğqetani, ämaqeu qui imäkñqä ätqa äwätqänjä.”

¹⁵ “Qu maqänä äwäpu, ämaqä pizqä äpästätqänjuwi.

¹⁶ Ga im-imä äupiysi, nätmätqä qui imäkäpu, ämaqeu hanjä-iqä ävätqänjuwi. ¹⁷ Itanğa, huiziquatä äwqä naqä-hñqunä änyäpu pmetñqe, maqñqä enjuwä iquayi.”*

¹⁸ “Qu Goti Iqu yoqä naqä ämenqä iñqe, kñuä mämeqä ipu, zä mäwiñqä itqänjä.”†

¹⁹ Ne tiññiqä näqñqä äyuwä. Kukñuä-suqä Goti Iqueqä bukiu äqänänqä eeqänänji, ämaqä kukñuä-suqä iqueqä yäpä iqi äpmeñjuwä iquau ätuätñqe. Iutanji ämaqä im-imdanjä eeqänänjä iqune, Goti Iqueqä hiñuä iqiñi, neqä suqä quvqenqe, “Iñjä-iñiqä” matqä itanä, Iqueqä änewäsäuqä iunä äpmeñju. ²⁰ Ii tiñjä etañgi. Kukñuä-suqe, näyaqä suqä quvqä iñqänä ämänätquetqäuä. Itanği kukñuä-suqä iu qänaknä iqä iutanji, ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä hiñuä iqiñi, jänänju matimäuqä ipnä.‡

Goti Iqu, quuvqä eqämipqä iquau, jänänju iwimäkätñqenqä

²¹ Itanği täñganji, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä hänaqe, gokä-apäkiu jänänänjä wimäkätñqe, ae ämänätqueqe. Ii kukñuä-suqä iu qänaknä iqeuta, matimäuqä yänä. Hänaqä iquenyqe, kukñuä-suqä Mosisi iqu äqäkqä iutatä, bukä, Goti Iqueqä kukñuä hiñuä-tqä iqua äqäkuwä iutatä, äqänänä. ²² Hänaqä tä, tiñji. Qokä-apäkä, Jisasi Kraisi Iquenqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquauñi, Goti Iqu eeqänänji, jänänänjä wimäkänä. Israitqä iqunenqä, ä huizi iquauñqä huänqe, qäqunäyi. ²³ Ne eeqä asänänjä iqune, suqä quvqä imäkätunquä-qae, Iqueqä ktqä in-emäkkqe, a maqätqä iñu. ²⁴ Itanğa Kraisi Jisasi Iqu

† 3:12 Apqä Bukä 14:1-3; 53:1-3 ‡ 3:13 Apqä Bukä 5:9 § 3:13 Apqä Bukä 140:3 * 3:17 Asayä 59:7-8 † 3:18 Apqä Bukä 36:1 ‡ 3:20 Apqä Bukä 143:2

anġumä mbqä äneyämakqetani, Goti Hanjuwä Iqu, eeqä asänänjä iqunenyqe qeqä äwimänätä, hiŋgi änätapätä, jänänjä inemäkätqäuä. ²⁵ Iqu, Jisasi Iqu äpäkonätä, Iqueqä häneqetä, quuvqä heqiyqä iquauqä suqä quvqetanjä kimanji, huätä muämäutnjqä atäunjuä ikqe. Iqu iinjä imäkkqe, ii Iqueqä suqe, jänänänjä etanġqenjqä ämänätquetnjqä diŋqeyi. Hiŋuiqänänji, ämaqe suqä quvqä imäkqanġuwänġa, Iqu qeiqinyä imäkätä, kimanji maqänä mäwqä qäyä iminjä-qe, Iqueqä suqä jänänänjä iu qänaknä yqänä iminjeqä. ²⁶ Iqu ämaqe uqä suqä quvqä iutanjä kimanji, Jisasi Ique äwikqetani, ne Iquenyqä näqŋqä tiinjä ämetqänu. Iqu suqä jänänänjinä Imäkqä-qu eäqe, ga ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqämipqä iquau, jänänänjä Iwimäkqä Inänjä-qu eänä.

²⁷ Itanġi ämaqä-qune, neqä yoqä haqeu ämamänätunque, iinjä änäänjä tatanunque? Ii qäpu ae ekqe. Qäpuŋi, suqä äsquesa ekqäwä? Kukŋuä-suqä iu qänaknä iqä iquesa ma, oee. Yoqä haqeu mamänjqä iqu, quuvqä heqiyqä iquesanä qäpu ekqe. ²⁸ Ii ne näqŋqä tiinjänjqä ämakquä iutanjiyi. Ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä iqinji jänänjä timäupnjqe, kukŋuä-suqä qänaknä iqä iquesanä hmanji. Ii hänaqä quuvqä heqiyqä iquesanänji. ²⁹ Kukŋuä ii qäyuta, ä Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquauqä Goti Iqunända? Iqu ämaqä huizi iquauqä-pqe, hmanda? Oee, Iqu, huizi iquauqä Goti inänji. ³⁰ Goti Hanjuwä Iqu, Kiqä-kiuänänji. Iqu, Israitqä huiwä häuä ktänjqä iquatä, huizi häuä maktänjqä iquatä, Iquenyqä quuvqä eqiyätqätanġuwitanä, jänänänjä iwimäkänjqe.

³¹ Ä ne quuvqä heqiyqenjqä iinjä ätätanitanji, kukŋuä-suqe mändi äkittqiyätanä, aanqä äyä imäkätunquäta? Aanjä oeyä! Ne kukŋuä-suqä iqueni, yänänänjqä ätqätetunque.

4

Aprähamä iqueqä quuvqä heqiyqenjqä

¹ I etanġqä-qe, Israitqä iquneqä awä kiŋganänjä Aprähamä iquenyqe, ne suänjä tatanunquäwä? Hänaqä Goti Iqueqä hiŋuä iqä jänänjä timäuqänjqe, iqu hiŋuä äsque äqunġqäwä? ² Iqu suqä anġuinä imäkminjqeta, ämaqä jänänjä-qu eqä-säpi, iqueqä yoqe, kiqä-kiuä haqeu vauqumuatuŋġuäninji. Itanġi Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä iqisanji, iinjä mimäkqä yänä. ³ Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, kukŋuä äkinjqä ätnänjqenjqe, kŋuä mapiyä. *“Aprähamä iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqiyqanġi, Iqu ‘Ämaqä jänänjqe qä’ ätkqe qä,”* ätä äqänä.*

* 4:3 Ipäqäkqä 15:6

⁴ Ämaqä hñqu wäunüä imäkätä, iuta mbqä ämeqä di, ii, wäunüä kaniqu qeqä imänqeta mäwqä iqi. Oeyä. Mbqä ii, wäunüä iutanjä kimanjiyi. ⁵ Iinjä etanqqä-qe, ämaqä hñqu, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqinjä jänänänjä-qu pmetnqä diñqe, hñjua-hñjua mimäkqä itä, quuvqe, Goti Iqu ämaqä suqä quvqä imäkqä iquauñi, jänänänjä wimäkätñqenqä eqiyätñqä iquenji, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Jänänänjukuiyqä’ ätuätqäuä. ⁶ Dewiti iqu-pqä kukñuä asä ii enqä-ma, ätkqe. Ämaqä suqä äñguä mimäkqä qäyä etanqä, Goti Iqu, qunji, ‘Jänänänjuaiqä’ ätuätqä iqua, äñguä äpmepu, aquvänä ipñqä iinjä tii ätätä äqäkqe.

7 “Ämaqä, kukñuä-suqeu tuwä äwipu, quvqä imäkätqänjuwä iquauñi, Goti Iqu, quwqä quvqe hinuä anñi mäqunquä yätñqä, huätä muämäuqanqutqe, qu äñguä äpmepu, aquvänä ipñqäuä.

8 Naqä Iqu, ämaqä hñqueqä suqä quvqä diñqä kñuä anñgumä mindqänqä iqanqutqe, iqu äñguä äpme, aquvänä iquätñqeä” ätkqe.†

⁹ Äñguä äpme aquvänä iqä iinjä, ii ämaqä huiwä häuä ktänqä iquanqänändanä, ä ämaqä huiwä häuä maktänqä iquanqä-pqe, inändanä? Ne tiinjä äyä ätätqänju. “Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä iqueqä quuvqä heqiyqenqä kñuä indqänätä, ‘Ämaqä jänänñueqä’ ätkqeä” ätätqänju. ¹⁰ Inji Goti Iqu iinjä ätukqe, Aprähamä iqu äänä pmetanqayä? Iqu huiwä häuä ae äktänqänqata, ä änä etanqata? Iqu huiwä häuä maktänqä änä etanqayä. ¹¹ Suqä huiwä häuä ktäuqe, kiqä quati tiinjä. Aprähamä iqu huiwä häuä maktänqä yqänä äpmeqänqanji, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyqanñi, Goti Iqu, “Ämaqä jänänjukuiyqä” ätukqe. Itanji Goti Hanjuwä Iqu suqä huiwä häuä ktäuqä ii, iqu ämaqä jänänjä-qu pmetnqenqä hiqñqä enqä-pa äwikqe. Iinjä etanñi Aprähamä iqu, ämaqä huiwä häuä maktänqä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iuta, ämaqä jänänänjä ätimäupqä iquauqä kawä kinqanänjä iquvi. ¹² Itanqä iqu ämaqä huiwä häuä ktänqä iqunesanñä hñquauqä kawiqu inänñi. Ii ämaqä huiwä häuä äktänäpu, quuvqe, neqä awä Aprähamä iqu huiwä häuä maktänqänqä, Goti Iquenyqä quuvqä eqäkqä-pa, eqiyätqänjuwä iquayä.

Goti Hanjuwä Iqu, kukñuä guä ämäsäukqenqä

¹³ Hiñuiqänänñi Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä iquesä, iqueqä kaqä-kawäkautä, qua eeqänänñi iquau äväniqä diñqe, kukñuä guä ämäsäukqe. Inñqä kukñuä guä i

† 4:8 Apqä Bukä 32:1-2

ämäsäukqe, ii Aprähamä iqu kuknuä-suqä hui qänaki iminçä iuta ma, ii iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätä, jänänänjä-qu ätimäukqä iutayi. ¹⁴ Ii tiinjä etançiyi. Ämaqä kuknuä-suceu qänaki imipqä iqua, nätmatqä Goti Iqu äväniñqä kuknuä guä ämäsäukqä iunji ämeqä-säpi, Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqe, hiñiñqä hetäniñgä. Itançga kuknuä Goti Iqu guä ämäsäukqe, aanqä inä hetäniñgä. ¹⁵ Ne näqñqe. Kuknuä-suqä iquesañi, ämaqe, ique ävausäpiyitanji, Goti Iqueqä äwqä tnäñi ämapnä. I etançqä-qe, kuknuä-suce maeqä eñqe, ämaqe ique mävausqä ipnä.

¹⁶ Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä iquenyqätä, kaqä-kawäka qänaki timäupnuwä iquaunçqätä, qeqä wimänçançi, nätmatqä hiñgi väniñqä, kuknuä guä ämäsäukqe. Inji, kaqä-kawäka eeqänänjä iqua, mapñqä iinçqä kuknuä guä ämäsäukqe, ii ämaqä, Goti Iquenyqä quuvqä eqäpçqä iquaunçänänji. Auä, kuknuä guä ämäsäukqe, ämaqä, kuknuä-suqä iqueqä yäpä iqi äpmerjuwä iquaunçänä ma, ämaqä quuvqä Aprähamä iqu eqäkqä-pa eqäpçqä iquaunçqä-pqe inäyi. Aprähamä iqu, eequneqä awä kiñganänjä iquvi. ¹⁷ Ii Goti Iqueqä bukä iu tii ätäñqä-payi. “*Nyi si hueqä-himqä kuapänänjä iuqä kawiquki ikimäkqe qä.*”†

Kuknuä tä, Goti Iqueqä hiñuä iqi, guä yänänäqñqänçqä ämäsänä äwi, qäyunä ätimäunçiyä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä ae äpäkombqä iquaunji, häñä-pmeqä ançi Vqu eä, itançga nätmatqä matimäuqä yqänä etançguti, tääqä Tuätumeqä Ique. Iqu iinjä itñçetani, Aprähamä iqu Iquenyqä quuvqä eqämiñqe. ¹⁸⁻¹⁹ Goti Iqu ii ätukqänçanji, Aprähamä iqu, iqueqä quväukui 100 ae äpäwätä, mäñdi eätä, äpäkonätñqä iminçqe. Itançga iqueqä apäkä Serai, ii qokitqä ae ekqe. Inji, iqu, “Ye e äpmeyitanji, äänä timäunçutiyä?” kñuä ii qäyä wiyqançqä-qe, iqu quuvqenä eqiyätä, hiñuä äqänä äpmamiñqe. Ga Goti Iqu, “*Taqä-tawäka kuapänänjä timäupnuwiqä*”§ ätukqä-pa, iqu hueqä-himqä kuapänänjä iuqä kawiqu ekqe. Auä, iqu iyaquiyqä huiwiñqä kñuä indqänätäqä-qe, iqueqä quuvqä heqiyqe, hanjuä mäwiqä, yänänäqñqä eqämiñqe. ²⁰⁻²¹ Goti Hanjuwä Iqu, kuknuä guä ämäsäukqençqe, Aprähamä iqu äwqä hñquaqu miñqä itä, Goti Iqueqä yoqe haçeu ämamäütä, “Goti Iqu imäkäniñqä kuknuä guä ae ämäsäukqe, qäyunä imäkänçiyä,” näqñqä ançuanänjä ämetä, quuvqä eqiyätäçetani, yänänäqñqä imäkñmiñqe.

† 4:17 Ipäqäqä 17:5 § 4:18-19 Ipäqäqä 15:5

22 Iinjä etanji, Goti Hanjuwä Iqu, Aprähamä iqueqä quuvqä heqiyqenqä kjuä indqänätä, iquenyqe, “Ämaqä jänänueqä” ätkqe.

23 Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu, “Iqueqä quuvqä heqiyqeta, ‘Ämaqä jänänueqä’ ätkqe” äqänänqe, Goti Iqu Aprähamä iquenyqänä matqä ikqe. Oeyä. 24 Ii nenyqä-pqe inänji. Goti Hanjuwä Iqu, neqä Naqä Jisasi Iqu äpäkonganga, Ique anjumä ävauqumuatkqetani, ne-pqe, Goti Iquenyqä quuvqä inä eqiyätqänju. Iutani Iqu, näyaqä quuvqä heqiyqenqä kjuä indqänätä, nenyqä-pqe, “Ämaqä jänänuaiqä” tätjqeqä. 25 Jisasi Iqueni, Goti Hanjuwä Iqu, näyaqä suqä quvqenqä qäyä päkonätjqä, hiñuinä äqujqe. Itani Iqu Iqueni, ne ämaqä jänänänjä nemäkätjqe, qua aptekuwä iuta äyä ävauqumuatkqe.

5

Goti Iqutä, äwqä naqä-hñqunä iñqenqä

1 Inji ne quuvqä ae äyä eqiyätqätangu, Goti Hanjuwä Iqu neñi, qokä-apäkä jänänjune äyä inemäkkqe. Iinjä etanji neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu inemäqanji, ne Goti Iqutäñi, äwqä naqä-hñqunä änyanä äpmeñu. 2 Itani Jisasi Iqu neñi, hänaqe qñqanä enqä-pa nauteyqanji, ne quuvqä eqiyätanä, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeta hiñgi vqä yäpä inqisa äpaquvätanä, i äpmeñu. Itanga ne, Goti Hanjuwä Iqu inätmetä, qäukuä yätunji, Iqutä quamä anä äñguänänjä pmetunquä diñqä, hiñuä äqänanä äpmeñu. Iñqe, ne aquvänä itanä, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäutqänju. 3 Itanga ne aquvänäñi, iñqänä miqä äyä itqänunä. Oeyä. Ne aquvänäñi, hanä-iqä änemeqä iñqä-pqe, inä itqänunä. Ii ne tiñiñqä näqñqä etanjiyi. Hanä-iqä iqu, äpakänä tqäuatunqenqä yänänäqñqä inemäkänä. 4 Itanga ne yänänäqñqä e ätqäuätaqetani, ne suqä Goti Iqu äwinyänqä iu imäkätanä, Ique yeeqä iwimäkanä. Ga ne iinjä imäkätaqetani, Iqu ne yätamäqä neyätñqä diñqä, hiñuä äqänanä pmetanä. 5 Itanga Dñä Äñguä Goti Iqu änätapkqä Iqu, Goti Iqueqä suqä ämaqeunqä kiinjä äwinyänqe, näyaqä äwqeu änyuänaiqetani, ne Goti Iquenyqä hiñuä äqänanä äpmetaqänjanji, hiñginäwa äqunanä pmeqänqä manä.

6 Goti Iqueqä suqä ämaqeunqä kiinjä äwinyänqe, tiñji. Ne neqä suqä quvqe huätä mamänatunquä, yänänäqñqä maeqä etanjanji, hea Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqänjanji, Kraisi Iqu, ämaqä Goti Ique tuwä äwiyätunquä iquene, anjumä inetmeniqa iñqä äpäkongqe.

7 Ämaqä jänänjä hñqueqä yätamäkqenqe, ämaqä nesänjä hñqu äpäkonätñqe, äänä mäqumuetuñquäwä? Aanqe! Ämaqä suqä aanjä äñguänänjä imäkqä hñqueqä yätamäkqenqe, hñqu äpäkonätñqätiyä, ä mäpakonqä yätñqätiyä? ⁸ Ii etanqqä-qe, ne ämaqä suqä quvqä imäkkqune yqänä pmetauñgua, Kraisi Iqu ne yätamäkqä neyätñqä äpäkongqe. Suqä iinjä iutañi, Goti Hanjuwä Iqu, nenyqä kiinjä äwinyänqe, äyä ämänätquakqe. ⁹ Kraisi Iqu äpäkonätä, Iqueqä häñeqä äpäwäkqe, Goti Iqu, häñeqä iuta ne jänänjune inemäkkqe. Iinjä etanqi ne täñganji, näqñqä tiinjä hiatuñqueqä. Goti Iqu, ämaqä suqä quvqä imäkqä iquauñi, Iqueqä äwqä tnänjä iuta kima vqanqutqanqanji, Kraisi Iqu ne qui mimäkñqä äñguänä pmetuñquä, yätamäkqä neyänqiyä. ¹⁰ Auä, ne Goti Iqueqä himä-wiuñqä änyätanä pmetanqqunqanji, Iqueqä Ymeqä Iqu äpäkonätä, himä-wiuñqä iuñi, qäpu imäketä, ne Goti Hanjuwä Iqutä äwqä naqä-hñqunä änyanä pmetuñquä, inemäkkqe. Inji ne äwqä naqä-hñqunä änyanä e äpmetanitanji, näqñqä tiinjä hiatuñqueqä. Ymeqä Iqu häñjä äpmetäqetanji, ne qui mimäkñqä äñguänä pmetuñquä inemäkäniqeqä. ¹¹ Itanqa nätmätqä hui-pqe inänjqä. Neqä Naqä, Jisasi Kraisi Iqu, ne Goti Iqutä äwqä naqä-huinyä nyatuñquä imäkkqetanji, ne aquvänä itanä, Goti Iqueqä yoqe, haqeu ämamäutqänju.

Atamä iquesanji, äpäkonqeyi. Jisasi Iquesanji, häñjä-pmeqeyi.

¹² Iutañi ne tiinjñqä näqñqeqä. Ämaqä hñqunä, Goti Iqueqä kukñui ävaukukqä iutañi, suqä quvqe qua täu ätimäukqe. Iutañi suqä quvqä iqueqä kimañi, äpäkonqä iqu ätimäukqe. Asä iinjä, ämaqä eeqänänji, suqä quvqä imäkkqanquwitanji, äpäkonqä iqu wimeqanqji äpäkonätqänjä. ¹³ Goti Iqu kukñuä-suqe mäwqä änä etanqanji, ämaqe, qua täuñi suqä quvqä imäkkminjuwä-qe, kukñuä-suqe aanqä etanqi, Goti Iqu, “Qu kukñui ävausätqänäuä” matqä iminqe. ¹⁴ Injäqe Atamä iqu äpmaminqeta, Mosisi iqu äpmaminqanqanqe, ämaqe, suqä quvqä Atamä iqu imäkkqä-pa asänänji mimäkqä itqätanquwä-qe, äpäkonqä iqu ämaqä eeqänänjä iquauñi, äyä ämiminqe.

Atamä iqu, Ämaqä qänaki timäuniqä Iqueqä ktqä enqä-panä-qe. ¹⁵ I etanqi Atamä iqueqä suqä quvqä itä, nätmätqä Goti Hanjuwä Iqu qeqä imänqeta hiñgi äwikqetanji, asänänjä hmanji. Ämaqä hiñuiqänjä iqueqä quvqetanji, qokä-apäkä eeqänänji äyä äpäkonätqänjä.

Itanğa Goti Iqu qeqä wimänqeta yätamäkqetä, nätmatqä Ämaqä Qänaknä, Jisasi Kraisi Iqu qeqä wimänqeta hinqi äwikqetäni, äpakonqä iunji ämawqätäutä, ämaqä kuapänä yqänä äwimetqäuä. ¹⁶ Tiinjä-pqe inänji. Nätmatqä ängui, Goti Hanjuwä Iqu hinqi äwikqetä, itanğa nätmatqä hiñuiqänjä iqueqä suqä quvqeta ätimäukqetäni, asänänjä hmanji. Oeyä. Ämaqä hiñuiqänjä iqu, suqä quvqä hñqunä imäkqanği, Goti Hanjuwä Iqu kuknuä ämitätä, tii ätkqe. “Qu eeqänänji qui imäkmbñqeqä.” Itanği nätmatqä ängüä, Goti Iqu hinqi äwikqe, tiinji. Ämaqe, suqä quvqä kuapänä imäkqanğuwänğanji, Goti Hanjuwä Iqu qeqä wimänğanği, qokä-apäkä iunji, jänänjä iwimäkkqe. ¹⁷ Itanğa ämaqä hiñuiqänjä iqu, kukñui ävausätä quvqä imäkkqetäni, äpakonqä iqu ämiqä enqä-pa naqä ätimäutä, ämaqä eeqänänjä iunji, ämimiñqe. Naqä-qakuä qeñä-qe, aañä naqä-qakuänänji, tiinji. Goti Iqu qeqä kiinjä wimänğanği, ämaqeu jänänänjä hinqi iwimäkqe, äpakonqä iqueni mändi äkittqiyänä. Ämaqä ii ämapqä iqua, qu hñjä äpmepu, ämiqä enqä-pa miqäpnuwi. Qu iinjä timäupñqe, Ämaqä Qänaknä, Jisasi Kraisi Iqueqä wäunjuä iutayi.

¹⁸ Angumñi, ne tiinjinqä kñuä ängüänänjä indqänatunque. Ämaqä hiñuiqänjä iqu, Goti Iqueqä kukñuiunji ävaukukqetäni, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä eeqänänjinqe, “Qui imäkmbñqeqä” ätkqe. I etanği, Ämaqä Qänaknä Iqu, suqä jänänji imäkkqetäni, Goti Iqu, ämaqä eeqänänjä jänänjä epu, hñjä yqänä pmepñqä, hänaqä imäuekqe. ¹⁹ Ämaqä hiñuiqänjä iqu, Goti Iqueqä kukñui hñgisa ikqetäni, qokä-apäki kuapänänji, suqä quvqä imäkqä ekuwi. I etanği, Ämaqä Qänaknä Iqu, Goti Iqueqä kukñui qänaknä imiñqetäni, Goti Iqu qokä-apäkä kuapänänji, jänänjä iwimäkäniqe.

²⁰ Goti Iqu qänakñi, kuknuä-suqä äwikqe, ii ämaqe, kuapänä ävausqanğuwinqä näqñqä mapñqä, iinjä äwikqe. Inäqe, ämaqe, suqä quvqä imäkqa uwqanğuwänğa, Goti Hanjuwä Iqueqä quñqä qeqä wimänqeta hinqi vqe, aañä yändiqä ävätqäuä. ²¹ Ii tiinjä iunqeyi. Suqä quvqä iqu, ämaqeu äpakonqä iunqä ämimiñqä-pa, Goti Iqueqä qeqä wimänqeta hinqi vqe, iqueni ämawqätäutä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä wäunjuä iutanji, ne jänänänjä eätanä, hea ique-ique pmeqeunqä ämineyäniqe.

6

Suqä quvqe, ämaqeu äpakänä mämiqenqä

¹ Iinjä etanġqetani, ne äänä tatunquäwä? “Goti Hanjuwä Iqueqä nenyqä qeqä imänqeuta hiñgi vqe, aanä yändiqä väniqä iinqe, suqä quvqä yqänä imäkatunqueqä” tatunquäta? ² Aanä oeyqä, änä matqä yanä. Suqä quvqä imäkqä iunqe, ne ämaqä pizqä äpäkonġuwä enqä-panune eätanä, huätä ae ävquatämäukque. Inji ne qänaknäni, suqä iqueni yqänäni, äänä iquatunque? ³ Asnä ämetanä, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänñanquä iqune, iinjä dutani, Iqutä anä äpäkonġque. He iinqe änyä maqñqä enä? ⁴ Itani ne asnä ämetanä, Kraisi Iqutä anä äpäkonġque, Goti Kaniqu neni, Kraisi Iqutä qua anä äptänaikqe. Inji Iqu Iqueqä yänänäqñqä naqänänä itäni, Kraisi Ique qua äptekuwä iuta ävauqumuatkqänġani, ne-pqe, suqä qänġanä imäkminquä-pa mimikqä, hänä-pmeqä änyä-hänä iquenyä metatunquenqä, inä änevauqumuatkqe.

⁵ Ne Kraisi Iqutä ämuänñanä, Iqu äpäkonġqä-pa äpäkonġque, inji Iqu anġumä ävaukqä-pa, ne-pqä asä ii vauanique. ⁶ Ne tiinñqä näqñqe. Neqä huiwä iqueqä äwiñqe, ii Kraisi Iqutä zä-huätatä äunätä, anä äpäkonġiyi. Ii, suqä quvqä iqueqä yänänäqñqä neyaqä huiwä iu wäunuä imitätqä di, qäpu eqanġuti, ne suqä quvqä iqueqä wäunuä-wiyqä mäpmeqä yatunquä diñqeyi. ⁷ Ii tiinjä etanġi. Ämaqä tqu-tqu ae äpäkonätqe, suqä quvqä iqueqä yäpä imdani, huätä ae ävämeqe.

⁸ Auqä. Ne Kraisi Iqutä anä äpäkonġquä iqune, Iqutä hänä anä pmetunquenqä kukñuä iquenqe, quuvqä eqiyätqänu. ⁹ Quuvqä ii eqiyätunque, ne näqñqä tii itanitaniiyi. Kraisi Iqu qua äptekuwä iuta anġumä ae ävaukqetani, äpäkonqä iqu, Iqueni mändi kittqiyätñqä yänänäqñqä hma etanġi, ga Iqu anġuni, mapäkonqä yäniqe. ¹⁰ Iqu hñqunä qe äpäkonġqe. Itani Iqu iinjä imäkätä, suqä quvqä iqueqä yänänäqñqä aanqä imäkkqe. Itanġi Iqu hänä äpmenqe, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu mamäutñqä äpme. ¹¹ Inji he kñuä asä ii indqämbñqe. He Kraisi Jisasi Iqutä ämuänñmbiyitani, he-pqä inä äpäkonäpu, suqä quvqä iqueqä yäpä iqinyqä ma, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu mamäupñqä äpmenä.

¹² Iinjä etanġqetani, hiqä huiwi äpäkonätñqä iqueni, suqä quvqä iqu ique ämitñqä diñqe, hiñuinä mäqunquä pambiyä. He ique hiñuinä qunġanġpqe, suqä quvqä iqu, huiwä iqueqä äwiñqä du imäkpnqä, etma wänqiyä. ¹³ Itanġa he suqä Goti Iqu mäwiñqä itñqä di imäkqänqe, hiqä yukä-hipa itä, huiwä iutanä huizi itä, suqä quvqeu mäwqä ipñqe. Oeyä. He ämaqä qua äptepqeuta anġumä ävauäpu, hänä äpmenjuwitani, hiqä-hiuä, Goti Hanjuwä

Ique wimbiyä. Itanğa he suqä jänäni imäkpnqä iinqe, Goti Hanjuwä Iqu hiqä huiwä iutanä eeqänäni, ämitnqä hinuinä qumbiyä. ¹⁴ He tänğanı, kuknuä-suqä iunı yäpä iqi mäpmeqä, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeta hinqi vqä yäpä iqi äpmenuwıtanı, suqä quvqä iqu, he mämevqä yänqiyä.

Goti Iqueqä wäunuä-wiyqä hinqinqä imäkqenqä

¹⁵ Inı ne iinjä äpmenquetanı, änäänğä? Ämaqä hıqua, “Ne qeqä imänqeta hinqi vqä kuapänä metunquä dinqe, suqä quvqe, yqänä imäkqa uwquatunqeqä” ätätqänä. Aanqe, änä mimäkqä yanä. ¹⁶ Änäänğänqäwä? He änyä maqnqä enä? He ämaqä hıqueqä kuknui, qänaknä ipnqä hiqä-hiuä äwimbqe, he iqueqä wäunuä-wiyqä hinqinqä pmepnqäüä. Ämaqä, suqä quvqä iqueqä wäunuä-wiyqä äpmamipqä iqua, iuta pizqä päkombnä. Inäqe ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui qänaknä iqä äpmamipqä iqua, iutanı qokä-apäkä jänänä timäupnqäüä. ¹⁷ Nyi Goti Hanjuwä Iquenı, ‘änğuiqä’ ätquä. Hinuiqänäni, he suqä quvqä iqueqä wäunuä-wiyqä äpmaminuwi. Itanğı qänakndanı, he Goti Hanjuwä Iqueqä kuknui, ämaqä hıquauqä manä iuta qätä äwikuwitanı, qänaknä iqäpnqä quuvqä äyä eqäkuwi. ¹⁸ He suqä quvqä iqu, guä enqä-pa ekiqiyäminqä iuta, Goti Iqu hinuinä eqänäwqatätä, suqä jänänä iqueqä wäunuä-wiyqä äyä epmuatekqe.

¹⁹ Hiqä huiwi yänänäqnqä maeqä eäpu, kuknuä yänänäqnqe mämeqä iqanğuwıtanı, nyi suqä ne näqnqä ämenquä iuta ämetmä, kuknuä ktqä etqänä. Hinuiqänäni, he suqä kiyämätqetä, kuknuä-suceu hngisanä iqetä, hiqä huiwä iutanä eeqänänıu ämitnqä hinuinä äqunäpu, kuknuä-suce ävausäpu äyä äpmaminuwi. Itanğı tänğanı, hiqä huiwi, suqä jänänä iqueqä wäunuä-wiyqä pmetnqä hinuinä qumbiyä. Iutanı, he Goti Iqu enqä-pa, jänänuenä eäpu, Iqueqä qokä-apäkä-quenä pmepnqänänäyä.

²⁰ He suqä quvqä iqueqä wäunuä-wiyqä äpmapiyänğanı, suqä jänänä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä iminuwi. ²¹ Suqä he inğa imäkminuwä iinqe, tänğanı he womba enyänä. Itanğa suqä inğa imäkminuwä iutanı, nätmätqä ängüänäni äki ämaminuwäwä? Aanqeqä. Suqä iutanı, ämaqe äpäkonäpu, Goti Iqutä anä mäpmeqä ipnä. ²² He, suqä quvqä iqu guä enqä-pa ekiqiyäminqä iuta, Goti Iqu hinuinä eqänäwqatätä, Iqueqä wäunuä-wiyqä äyä epmuatekqeqä. Itanğa iutanı, he tänğanı nätmätqä tä ämenä. He Goti Iqu enqä-pa, jänänuenä eäpu, Iqueqä qokä-apäkä-quenä äpmenä. Itanğa iutanı, he hänä hea ique-ique pmepnqäüä.

²³ Auä, suqä quvqä imäkätqänjuwitanä kimanä, äpäkonäpu, Goti Iqutä anä mäpmeqä iqä iyyi. Inäqce nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta hiŋgi änätapätŋqce, ii ne hea ique-ique pmeqänqeyi. Hänä-pmeqce, ne Kraisi Jisasi, neqä Naqä Iqutä ämuänjanä iuta ämetqänju.

7

Kukŋuä ktqce, suqä ämanqä iunqä

¹ Nyämaqäüä, he kukŋuä-suqenqä näqŋqä äŋguä metanqä, nyi kukŋuä tä, etqä. Ämaqä mapäkonqä hänä yqänä äpmeŋuwi, qunä kukŋuä-suqeu yäpä imä äpmeŋä. ² Inä apäkä qokä-täŋi, kiqä qokiqu hänä yqänä äpmitätqce, suqä qokä-apäkä ämanqä iqu kiqä qokiquesä ämuämuänyenqiyä. Itanqgä-qe, kiqä qokiqu äpäkonätqce, suqä iinä iqu, apäkä iinä mämiqä iqanquti, ii iyyqä äwiŋqceunä imäkänqiyä. ³ Iinä etanqgqetani, kiqä qokiqu hänä yqänä pmetanquti, ämaqä hŋqu-mända ii meqanqutqce, qu, “Apäkä iinä, hiŋginäwa qanä ikiqiyä” tŋŋäüä. Iinä etanqgä-qe, iyyqä qokiqu ae äpäkonätqce, ii suqä iinä iqueqä yäpä imä mäpmeqä yänqiyä. Inä, ämaqä hŋqu-mända inqä ämeqäqce, qu kukŋuä iinä, anqinä matqä ipŋäüä.

⁴ Nyämaqäüä, he iinä enqä-paniyi. He Kraisi Iqueqä huiwitä ämuänmbiyitani, he äpäkonäpu, kukŋuä-suqä iqueqä yäpä inqisa mäpmeqä inä. Ii Ämaqä Hŋqu-mända he apäkä enqä-ma emakqä iyi. Ämaqä Iqu, ne suqä äŋguä Goti Iqu äwinyänqä iunä imäkquatunquä iinqce, qua äptekuwä iuta anqumä ävaukqä Iquvi. ⁵ Ne Kraisi Iqutä mamuänänqä, huiwä iqueqä äwiŋqä iunä qänaki iminqanqani, kukŋuä-suqä ique qätä äwiyanitani, näyaqä huiwä eeqänänä iunä, äwiŋqä quvqce änevauqumuatqanqce, ne suqä quvqä imäkätanä, äpäkonatunquä iunqä watunquä äpmaminqce. ⁶ Itanqä tänqanä, kukŋuä-suqä ne a nakiqätätŋqä iqu, äpäkonätanä ävämenitani, iqueqä yäpä iqi mäpmeqä inu. Iutanä ne wäunüä imäkätunqce, ii kukŋuä-suqä bukä iu äqänänqce qänaknä itanita ma, ii Dŋä Äŋguä Iqueqä suqä hänju qänaknä itunqä iutayi.

Kukŋuä-suqä iqueqä wäunjuŋqä

⁷ Itanqä kukŋuä-suqä iqu, äwiŋqä quvqce ävauqumuatqanqce, ne suqä quvqä imäkminquä iinqce, “Kukŋuä-suqä iqu, nätmatqä quvqä, suqä quvqä enqä-paniqä” tatanqäta? Oeyä, änä matqä yanä. Nyi suqä quvqä äki-äkinqä näqŋqä ämakqce, kukŋuä-suqä

iquesanänji. Kuknuä-suqeunji, tiinjä ätänä. “Si ämaqä hñqueqä nätmatqä iunji, hiñuä aowä maqunquä panä.”* Iinjä matqä-säpi, suqä iinjä iquenqe, ‘Ii quvqeqe,’ näqñqä maeqä iqäminji. ⁸ Kuknuä-suqeunji, hiñuä aowä-qñqänqä ätnänqä iquesanji, suqä quvqä iqu nyaqä kñuä indqänqä, änyivauqumuatätä, nätmatqä kuapänänñinqä hiñuä aowä qunmqä nyimäkkqe. Kuknuä-suqä iqu, aanqä hiqä-säpi, suqä quvqä iqu, ämaqä ae äpäkonjguwä-pa, yänänäqñqä maeqä hetäninji. ⁹ Kinjanänji, nyi ymeqä wänqä-qunä, kuknuä-suqä iquenqä maqñqä emä, hänjä äpmaminqe. Itanji qänakñji, nyi kuknuä-suqenqä näqñqä ämamitanji, suqä quvqä iqu ävauqanji, ga näqñqe, ‘Nyi Goti Iqueqä hiñuä iqinji, pizqä-qunjqä’ ämakqe. ¹⁰ Kuknuä-suqä iqu, ämaqe hänjä-pmeqä vätnqä qäyä etanqqä-qe, nyi ique qänaknä vqä iinjä yänänäqñqä maeqä eämä, iquesa äpäkonjgqenqä näqñqä ämakqe. ¹¹ Auä, suqä quvqä iqu, kuknuä-suqä iquesanji, quanjä nyimäkätä, pizqä ämbäkkqe.

¹² Inji kuknuä-suqä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqänä etanji, itanğa kuknuä eeqänänjä, iu äqänänqä-pqe, Goti Iqueqänänjä eä, ga jänänänjä äñguänänjiyi. ¹³ Inji, nätmatqä äñguänänji, nyi pizqä ämbäkkqäta? Aanjä hma eä. Inäqe suqä quvqä iqu, nätmatqä äñguänänjä iquesanji, nyaqä yäpä imä nyimäkätä, pizqä ämbäkkqe. Ii ätimäukqe, suqä quvqä iqu, ätnänjä iqi timäutñqä diñqeyi. Itanğa kuknuä-suqä iquesanji, suqä quvqä iqu, nätmatqä aanjä quvqänänñiqe, ne näqñqä metunquä iinjeyi.

Suqä quvqä iqtä, mäkä hunqenqä

¹⁴ Ne tiinjinqä näqñqe qä. Kuknuä-suqä iqu, Goti Iqueqä Dñä Iquesa äquvepkqe. Itanji nyi qua täutanunä eämä, huiwä iqueqä äwinqä iqu nyimäqanji, suqä quvqä iqueqä wäunjuä-wiyqä hiñginqä yqänä äpmenjä. ¹⁵ Nyi suqä imäkätñqä diñqe, ‘Kiqä quati äkitiyä’ tmä itqänjä. Suqä, nyi imäqäm qä nyinätanqqä iunji, mimäqä itñqe. Inäqe suqä, iinjä manyinqä kiinjä qäyä iqanqqä iunji, ii nyi imäkätñqe. ¹⁶ Inji nyi, suqä manyinqä iñqä iqua imäkätñqe, tiinjä ämändqueqiyä. Nyaqä kñuä indqänqä iunji, ‘Kuknuä-suqä iqu, äñguänänñiqä’ kñuä änyiyqi. ¹⁷ Iutanji, nyi quvqä imäkätñqe, ñqä qeqä-quuvqä iutanä ma, suqä quvqä nyaqä yäpä-tämä äwinqä iquesa imäkätñqe. ¹⁸ Nyi näqñqe. Nätmatqä äñguänänjä hui, nyaqä yäpä-tämñji mäwitqänä. Nyi, ñqä huiwä iqueqä äwinqenqä ätqä. Naqä-qaukui, nyi suqä äñgui imäkmqä änyinätanqqä-qe,

* 7:7 Anjumä Itmakqä 20:17; Kuknuä-suqä 5:21

qäyunäñi mimäqä imä. ¹⁹ Suqä äñgui, ‘Nyi ii imäkmqänä’ kñuä änyätñqe, mimäqä ma itñqe. Itañga suqä quvqe, ‘Ii mimäqä imqänä’ kñuä änyätñqä iunji, imäkätñqe. ²⁰ Inji nyi suqä manyiñqä iinjqä iqua imäkätñqe, ii tiinji. Nyi imäkätñqe, ñqä qeqä-quuvqä iutanä ma, suqä quvqä nyaqä yäpä-tämä äwiñqä iquesanji.

²¹ Iinjä etañqetani, suqä nyi äminiyätñqä iquenqe, näqñqä ae ämakqe. Nyi suqä äñguä imäkmä-tmä iqañgani, suqä quvqä iqu yqänä äpme, hoptäwä änyiyätñqe. ²² Nyaqä qeqä-quuvqä tämñi, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqenqe, kiinjä änyinätñqe. ²³ Iinjä etañgi, suqä huiwi, nyaqä huiwä iutanä eeqänänä iu witanji äqunänänä. Suqä iqu, suqä nyaqä qeqä-quuvqä tämä äwiñqä iquenyqä mäkänqä itqänä. Ga iqu, huiwä iqueqä äwiñqä iquesanä quvqä eä, guä äñgiqiyätqäuä. ²⁴ Yää oänä! Nyi hanjä-iqä iquesa qui imäknätqänä! Huiwä äpäkonqä iunjqä ändma äwätñqä iquesanji, huätäñi, tqi indmetñqäwä? ²⁵ Nyi Goti Hanjuwä Iqueni, “äñguiqä” ätuätqänänä. Iqu, Jisasi Kraisi, neqä Naqä Iqueqä yänänäqñqeta, yätamäqä nyiyänqiyä.

Inji ñqä-näuäñi, tiinjä äpmenä. Ñqä qeqä-quuvqä imñi, kukñuä-suqä iqueqä wäunjuinä äwiyätñqä-qe, ñqä huiwitäñi, suqä quvqä iqueqä wäunjuinä äwiyätñqe.

8

Dñä Äñguä Iqueqä yänänäqñqenqä

¹ Goti Iqu ämaqeu yätamäqä iinjä ävätäqetani, qokä-apäkä Kraisi Jisasi Iqutä ämuäññuäwä iquauñqe, Iqu, “He suqä quvqä imäkqañguwitani, hanjä-iqä meqäpnuwiqe” matqä yänä. ² Ii tiinjä etañgiyi. Dñä Äñguä, Kraisi Jisasi Iqueqä wäunjuä iuta, Hänjä-pmeqä-vqä Iqu, suqä änyä-hänji imäkätä, ne suqä quvqä iqueqätä, äpäkonqä iqueqätä, yäpä imä guä enqä-pa äpmaminquänqani, huätä änewewqatkqe. ³ Neqä huiwä iqueqä äwiñqä quvqä iutani, kukñuä-suqä iu qänaki qäyunä miqä itunqe. Inji, kukñuä-suqä iqu, huätä mänewewqatqä yänä. Injqe Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqu, huiwä ne ämenä, suqä quvqä imäkätunquä-pa ämetä, neqä quvqä huätä mänamäutñqä ändowatätä, qäyunä imäkkqe. Inji Kraisi Iqueqä huiwä iunji, Goti Iqu suqä quvqä iqueqä yänänäqñqe, qui imäkkqe. ⁴ Iutani, ne qänaknänji, huiwä iqueqä äwiñqä iunä ma, Dñä Äñguä Iqueqä äwiñqä iunä itanitanji, suqä äñguä, kukñuä-suqä iqu ämänätqetñqä iunä pmetatunqe.

5-6 Auä, ämaqä, huiwä iqueqä äwiñqä iunä qänaki itqänuwä iqua, qu kñui, nätmatqä huiwä iqueqä äwiñqä iunä indqämbu, päkombnuwi. Itanji ämaqä, Dñä Änguä Iqueqä äwiñqä iu qänaki itqänuwä iqua, Iqueqä äwiñqä iunä kñuä indqämbu, häñä-pmeqetä, äwqä-qeiqi inqetä mapnuwi. ⁷ Ii tiñä etanjiyi. Ämaqä nätmatqä huiwä iqueqä äwiñqä iunä kñuä indqänätqänuwä iqua, qu Goti Iqueqä kukñuä-suqä iunji, yäpä iqi mäpmeqä ipiyä iutani, Iqueqä mäkä-huñqä äpmeñä. Qu Iqueqä kukñuä-suqeuñi, qänaknä änä miqä ipnä. ⁸ Ga ämaqä huiwä iqueqä äwiñqä iunä qänaki itqänuwä iqua, Iqueni, yeeqä änä miwimäkkqä ipnä.

⁹ Itanji Goti Iqueqä Dñä Änguä Iqu, heyaqä yäpä ingisa äpmeñqe, he qänaknäñi, huiwä iqueqä äwiñqä iunä ma, Dñä Änguä Iqueqä iunä itqänä. Itanğa Kraisi Iqueqä Dñä Änguä Iqu, ämaqä hñqueqä yäpä ingisa mäpmeqä enqe, iqu Kraisi Iqueqä ämaqä-qu manä. ¹⁰ Ga Kraisi Iqu, hiyaqä yäpä ingisa äpmeñqe, hiyaqä huiwi, suqä quvqeta äpäkonätñqä-qe, Kraisi Iqu he jänänänquenä emäkqetani, heyaqä quuvqe, häñä yqänä äpmeñä. ¹¹ Goti, Kraisi Jisasi Ique qua aptekuwä iuta ävauqumuatkqä Iqu, Iqueqä Dñä Iqu hiyaqä yäpä ingisa äpmeñqe, Iqu Dñä Iñä Iquesa, Kraisi Ique imäkkqä-pa, heyaqä huiwä äpäkombqä iunji, asä ii hivauqumuatäniqe.

¹² Iñä iutani, ñqä nyämaqäüä, ne huiwä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä itanä, iqueqä äwiñqä iunä qänaki miqänqä, yänä qänquatuñque. ¹³ He, huiwä iqueqä äwiñqä iunä qänaki itqänuwi, äpäkombñqäüä. Inäqe Dñä Änguä Iqueqä yänänäñqetä, he suqä quvqä, huiwä iuta timäuqanquwä iquau, pizqä äpäkpqe, häñä pmapñqäüä. ¹⁴ Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqe, ii qokä-apäkä, Dñä Änguä Iqu hänaqä ämotqueqanqä iu qänaknä imipqä iquanänji. ¹⁵ Qokä-apäkä, ämaqä ämiqä hñqueqä wäunui hingi äwiyäñqänuwä iqua, quwqä ämiwiyätñqä iquenyqä zä itqänä. Inäqe Dñä, Goti Hanjuwä Iqu etapqä Iqu, he zä enyätñqä memäkkqä yänä. Iqu he Goti Iqueqä ymeqä-quenä pmapñqä emäkänä. Ga Iquesani, ne Goti Hanjuwä Iqueni, “Apä-qä” ätuätqänu. ¹⁶ Neqä quuvqä imñi, “Ne Goti Iqueqä ymeqä-qunenjqä” kñuä indqänätanğa, Iqueqä Dñä Änguä Iqu asänä änatätäqetani, kñuä iñi, yänänäñqä inemäkätqäüä. ¹⁷ Ga ne Iqueqä ymeqä-qune eänque, neqä Apiquesa nätmatqä änguänänji, Kraisi neqä Tasipequtä meninqua iquneyi. Itanğa täñgani, ne täñä-huñqe, Iqu ämakqä-pa ämetunqetani, qänakndani, Iqu

yoqä naqä äqonŋqä-pa äqonätanä, quamä äŋgui, Iqutä anä pmeninque.

Qänakŋi quamä äŋguä pmeqenqä

¹⁸ Nyi kŋuä tiinä änyiyqi. Quamä pmeqä äŋguänänjä iitä, yoqä naqä iitäni, qänaknda ätnänjä iqi änemeniqä iqu, naqänänjä eä, tənjä-huŋqä ne tənŋga ämetuŋque, ämawqätäuniqe. ¹⁹ Nätmatqä eeqänänjä, Goti Hanjuwä Iqu imäkkqe, Iqueqä ymeqä iqune ätnänjä iqi imäkäqumuatänaeyätä, yoqä naqä nätapaniqenqä, qu kiinjä wiŋgaŋgi, hiŋuä äqämbu äwiŋä. ²⁰ Auä, nätmatqä Iqu imäkkqä eeqänänjä, qäyunä mäwiqä, qui imäknätŋqä ätimäukqe.* Tä quwqä äwiŋqä iuta ma, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä-kiuä imäkkqanŋi, iinjä äwiŋä. Inäqe tiinŋinqä hiŋuä äqämbu äwiŋä. ²¹ Goti Iqu quŋi, suqä, pizqä ipu qui imäknqä yäpä iqisa ewewqatqanŋuti, qu-pqe, Iqueqä ymeqä iqune äŋguä pmeqanŋquä-panjä wäpnä.

²² Ne näqŋqe. Nätmatqä Goti Iqu imäkkqä eeqänänjä, apäkä ymeqä mipŋqä iquwä-pa, tənjä wuŋgaŋgi, zääqä ätqä, tənŋgaŋqä äpätqänä. ²³ Nätmatqä iinjä iquanä ma, ne-pqe, Dŋä Äŋguä, nätmatqä Goti Iqu änätapaniqä iutanjä Kiŋganänjä Ique, ae ämakquä-qe, neqä yäpä inŋgisaŋi, zääqä ätätanä, tiinŋinqä kiinjä nenŋaŋgi, hiŋuä äqänanä äpmeŋu. Goti Iqu ne Iqueqä ymeqä pmetuŋquä inemäkätä, neqä huiwi pizqä itä, qui imäknätqä iuta, aŋgi inetmetä, huiwi huitanjä nyatuŋquä inemäkäniqeyi. ²⁴ Goti Iqu ne hänjä inemäkäqumuatqanŋqetani, iunä timäuniqenqä hiŋuä äqänanä äpmeŋu. Inäqe, ämaqä hŋqu, “Nyi nätmatqä huiŋqä hiŋuä äqänmä äpmeŋänä” ätätqe, nätmatqä iinjä änä mämeqä iqenqä näqŋqä menä. Ämaqä hŋqu nätmatqä ae ämetqe, iqu iinŋe hiŋuä äqänä mäpmeqä yänä. ²⁵ Itanŋi neŋi, nätmatqä änä mämeqä hŋquenqä hiŋuä äqänanä äpmeŋquetani, iqenqä kiinjä nenŋaŋgi, äwqä-qeiqinyä änyanä äpmeŋu.

²⁶ Asä iinjä, ne yänänäqŋqä maeqä inŋque, Dŋä Äŋguä Iqu yätamäkkqä äneyätqäuä. Ne tääqä qäyunänjä, äsquenyqä tŋenqe, maqŋqä eänŋque, Dŋä Äŋguä Iqu, Goti Iqueni kukŋuä maeqä, zääqenä ätuätä, awä nasuiyänä. ²⁷ Itanŋi Iqu, Goti Iqueqä äwiŋqä dunä, Iqueqä ämaqä iqunenyqä iinjä imäkätŋqä iutani, Goti Apiqu, Ämaqä iquneqä qeqä-quuvqä imä hiŋuä yasämä änaqänätŋqä Iqu, Dŋä Äŋguä Iqueqä kŋuä indqänŋenqä näqŋqä eä.

* **8:20** Atamä iqu suqä quvqä imäkkqetani, Goti Iqu iqesä, quaetä, qui imäkkqe. Ipäqäkkä 3:17

28 Itanğa ne tiinıŋqe, näqıŋqe. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä, Iquenyqä kiinä äwinyätıŋqä iquau, aŋguä iwimäkätıŋqä iinıŋqe, nätmatqä eeqänäni, wäunuä anä imäkıŋqä imäkätqäüä. Ämaqä iinä iqua, Goti Iqueqä äwinıŋqe wimeniqä iinıŋqä, tääqä ätuätumakqä iquayi. 29 Iqueqä ämaqä iinä iquauıŋqe, Iqu aınŋanı näqıŋqä eätä, atäunuä äväqe, Iqueqä Ymeqä Iqutä asänänjä etanğa, ga Ymeqä Iqueni, kuapänänjä iinä iquauqä kätequ pmeniqıŋqä, kıŋuä guä ämäsäukqe. 30 Itanğa ämaqä, Iqu iinıŋqä atäunuä ikqä iquauıŋi, Iqu tääqä ätuätumakqe. I ätuätumakqä iquauıŋi, Iqu jänänjä-qua ipıŋqä iwimäkkqe. Ga iinä iwimäkkqä iquauıŋi, Iqu hänjä-pmeqä aŋguänänjitä, Iqueqä yoqä naqetä, äwikqe.

Goti Iqueqä ämaqeunqä äwinıŋqeunı, nätmatqä hui hoptäwä miqenqä

31 Inıi Goti Hanjuwä Iqu iinä inemäkkqenıŋqe, ne äänä tatunquäwä? Iqu yätamäkkqä neyqanğutqe, tqu ämänaqutäütä, nakittıŋqiyätıŋqäwä? Aanqä eä. 32 Ga Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqueni, hanjä-iqä wimetıŋqe, a makiqätqä itä, ne yätamäkkqä neyätıŋqä dıŋqe, mäkä-hunqä iquau äwikqe. Iqu iinä imäkkqetanı, ne näqıŋqe tiinıŋqä ämetqänı. Iqu nätmatqä eeqänäni, qäsä hiŋgi nätapäniqeqä.

33 Itanı Goti Iqu ne Iqueqänıŋqä atäunuä äneyätä, jänänıŋune inemäkkqetanı, ämaqä kukıŋuä minetätıŋqä hıŋqu, aanqä eä. 34 Ne suqä quvqä iuta kima metunıŋqe, tqu täniqiyä? Kraisi Jisasi Iqu nenyqä äpäkonäqetanı, aŋgumä ävauätä, Goti Hanjuwä Iqueqä hiŋuä iqi, Yoqä Naqä-tänjä-qu äpme, ne yätamäkkqä neyätıŋqä, yatıŋqä ävätqäüä.

35 Kraisi Iqu nenyqä kiinä äwinyänıŋqä iunı, ämaqä huätä mänatnämäutıŋqä hıŋqu, hmanıŋqä. Hanjä-iqä hui nemeqanğutqä, ä tänjä-hunqä nemeqanğutqä, ıŋ ämaqä hıŋqua quvqä inetqueqanğıŋpıŋqä, ä buayänıŋqä dä neyqanğutqä, qäkä-määnıŋqä äwa iqanğuatqä, nätmatqä quvqä qui inemäkkqanğutqä, itanğa änapäsqanğıŋpıŋqä iunı, nätmatqä iinä iqua, Kraisi Iqueqä nenyqä äwinıŋqä iunı, hoptäwä miqä ipıŋqäüä. 36 Nätmatqä iinä nemetıŋqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunı, tiinä äqänänıŋqä-payi.

“Ne Tqä ämaqä iqunenı, qu hea ique-ique pizqä napäkıŋqä itqänäüä. Qu ne sipsipqä pizqä päsqa dunqänänjä enqä-panjä etanğı, hiŋuä änaqänänjäüä.”†

37 İnäqe nätmatqä eeqänänjä iinä iqua, qäyä änemetqätanğqä-qe, Kraisi nenyqä kiinä äwinyätıŋqä Iqueqä yätamäkkqeta, ne hämänänä ämäwqätäüque.

38-39 Goti Iqu nenyqä kiinjä äwinyätŋqenqe, nyi näqŋqä tiinjä ae ämenjä. Äpäkoŋqä itä, hänjä-pmeqä itä, ynaunjqä iquatä, dŋä quvqä iquatä, nätmätqä täŋga äwiŋqä itä, nätmätqä qänaknda timäuniqä itä, nätmätqä yänänäqŋqä-tänjä huizitä, nätmätqä haqä yätutanjitä, nätmätqä yäpä butanjitä, nätmätqä Goti Iqu imäkkqä huizitäni, yänänäqŋqä maeqä-quayi. Iutanji, Goti Iqueqä nenyqä äwiŋqä, neqä Naqä Kraisi Jisasi Iqu ämänätquakqetani, qu huätä mandumäkqä iqäpŋqe.

9

Poli iqu, käyämaqä Israitqä iquauŋqä, huäqä kiinjä äwunqŋqä

¹ Nyi Kraisi Iqueqä ämaqä-qunä emä, quanqä matqä, naqä-qakuänänjä tmqe. Dŋä Äŋguä Iqu, yätamäkqä nyiyqanŋi, ŋqä qeqä-quuvqä imŋi, kukŋuä tmqä itmiŋqe, ii naqä-qakuiqä, näqŋqä eqänä. ² Nyi hea ique-iquenji, ŋqä äwqä imdanji, nyämaqä Israitqä iquauŋqe, huäqä kiinjä änunätä, qeqä ändätŋqe. ³ Kraisi Iqu, nyi Iqueqä ämaqä iuta huätä änanđowatätä, ŋqä hueqä-himqä Israitqä iquauqä suqä quvqä iutanjä kimanji, hanjä-iqä ändapätä, nyaqä anji iquau ävätŋqenqä tääqä tumqä imäknätqänjä. ⁴ Nqä nyämaqä iinjä iqua, ämaqä Israitqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä atäunjuä itä, Iqueqä ymeqä näwinyänjä-qua epŋqä itumakqä iquayi. Qunji, Iqu Iqueqä we-hunqetä, yänänäqŋqetä, ämotquetä, qutanji kukŋuä guä ämäsäutä, kukŋuä-suqetä, suqä Iqueqä yoqä haqeqä mamäuqetä ävätä, ga äŋguä wimäkätŋqä kukŋui, iinjä ätumiŋqe. ⁵ Qu Aprähämä, Aisakä, Jekopä iquautanjä hueqä-himqä etanqä, ga Kraisi Iqu iquautanjä ämaqä-qu etŋqä äyä ätimäukqe. Kraisi Iqu nätmätqä eeqänänjä iu Miqä, Goti etanŋi, ne Iqueqä yoqe, hea ique-ique haqeu mamäuquatuŋquänänji. Ii, naqä-qakuänänji.

Goti Iqueqä kukŋuä guä ämäsäukqenqä

⁶ Israitqä kuapänä, Jisasi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqänuwitanji, ne, “Kukŋuä Goti Iqu Aprähämä ique ätukqe, qäyu matimäuqä iqeğä” tatuŋquäta? Oee. Ii tiinji! Awiqu Jekopä iqueqä yoqä huizi, Israitque. Mä ämaqä ique-sanjä eeqänänjä iqua, yoqä Israitqä äqonänjuwä-qe, qutanjä kuapänänji, Goti Iqueqä ämaqä Israitqä-qua ma. ⁷ Asä inji, Aprähämä iqu emakqä eeqänänjä iquauŋqe, “Iqueqä ymeqä naqä-qakuä iquaeqe” matqä yanqunä. Oeyä. Hiŋuiqänänji,

Goti Iqu Aprähamä iqueni, “*Tqä hueqä-himqe, Aisakä iquesanä hipnuwiqä*” ätukqe.* 8-9 Kuknuä iqueqä quati, tiinjä. Ymeqä häneqä iutanä ätimäuwä iqua, qu Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä manä. Goti Iqu, Aprähamä iqtäni, kuknuä guä ämäsäutä, “*Nyi hea atäunuä ae ikqä ique, angumä pqanqa, Serai ymeqä qokä hñque nyuäniqeqä*” ätukqe.† Inji, ymeqä kuknuä guä ämäsäukqä iuta ätimäuwä iqua, Goti Iqu, ymeqä näwinyänjä-qua qunanä.

Läpekaqä ymeqä iquaquinqä

10 Inä ma, Läpeka iinyqä-pqe, knuä inä indqämbñqe. Iiyqä ymeqä qäyawä iquaqu, neqä awiqu Aisakä iquesanä ätimäukiyi. 11-12 Iinjä etanji, Läpekai, ymeqä iquaqui maunyqä änä etanqa, iquaqu suqä änguitä, quvqetä, änä mimäkkqä yqänä etanqa, Goti Hanjuwä Iqu Läpekauni, tii ätuke. “*Ymeqä hitmqä iqu, ymeqä qänaki ämisqä iqueqä wäunuä imäkkqä pmeniqeqä.*”‡ Iqu ii imäkkqe, ii Iqueqä suqä ämaqä atäunuä ique, hea ique-ique qänaknä iqenqä, ämänätquetñqä iiyi. Iqueqä suqä iinjä, ämaquqä wäunuä imäkkqäñqe knuä mindqäñqä, Iqueqä äwinqä iutanä, imäkänä. 13 Goti Iqueqä bukiuni, tii ätnäñqä-payi. “*Nyi Jekopä iquenyqe, aanä kuapänä änyinä, ä Iso iquenyqe, manyinqä yasämä eä.*”§

Goti Iqu, Iqueqä äwinqeutänä ämaqä atäunuä iqenqä

14 Iinjä etanji änändiyä? Goti Iqu Iqueqä äwinqeutänä atäunuä iqenqe, ne änäanyä tatunquäwä? “*Iqu jänäni mimäkkqä itqänä*” tatunquäta? Oeyqä. 15 Ii tiinji. Goti Iqu Mosisi iqueni, tiinjä ätukqe. “*Nyi, ämaqä hñquenyqä qeqä tumuäkmqä nyinngantqe, nyi imäkmä. Itanqa nyi, hñquenyqä huäqä nunngantqe, ii-pqä inä imäkmä.*”* 16 Iwä Goti Hanjuwä Iqu ämaqä atäunuä yätñqä itäqänqani, ämaqä iqueqä äwinqetata, iqueqä wäunuä tnänjä iqä itatä, ma, ii Goti ämaqu qeqä tumuäkkqä Iqueqä äwinqä iutanänji. 17 Ii naqä-qakuinqä mänätquetñqe, Goti Iqueqä bukä iunji, Iqueqä kuknuä, Iqu ämaqä Isipä iu miqä† ique ätukqe, tii äqänä. “*Nyi si ämaqä misñqä äpmuatekikqe, ii Nyaqä yänänäñqä ämaqu sita motqueanqa, itanqa qu Nyaqä yoqä naqenqä, qua eeqänänjä iu awä tquäpnuwänqä dinqeyi.*”‡ 18 Iwä ne iutani näqñqä tii ämenju. Goti Iqu ämaqä äsque-äsque qeqä tumuäkätñqä winngantqe, Iqu

* 9:7 Ipäqäkkqä 21:12 † 9:8-9 Ipäqäkkqä 18:10,14 ‡ 9:11-12 Ipäqäkkqä 25:23

§ 9:13 Malakai 1:2-3 * 9:15 Angumä Itmakqä 33:19 † 9:17 Ainqanji, Isipä pmeqä iqua quwqä ämiqä naqä eeqänänjä iquanqe, “*Pero*” ätminjuwi. ‡ 9:17 Angumä Itmakqä 9:16

ique wimäkänä. Itanğa Iqu ämaqä hñqueä nyuäñi woyqä wimäkätñqä wiñganğutqe, Iqu imäkänä.

Kukñuä ktqä, qua-qondenqä

19 Iutañi hesañä hñqu, nyiñi tiinjä dänğuti? “Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä iuñi, hñgisanä ävätä, iqueqenä itñqe, tqukä? Hma naqä-qakui. Inji Goti Iqu nenyqe, ‘Suqä quvqä-tänä-quaiqe’ sunqä ätqäwä?”²⁰ Itanği nyi kimañi, “Ämaqä iquki, si Goti Hanjuwä Iqueni, suqä Iqu imäkätñqä iuñqe, äkasuwä tutñqe, änäänukukuä?” ätquä. “Ämaqä hñqu, qua-kuäkä äkitä nätmatqä imäkqanğutqe, nätmatqä iinjä iqu, ämaqä iqueni, ‘Si iinjä, sunqä nyimäkinyä?’ tuätñqäta?”²¹ Itanğa ämaqä qua qondä imäkqä iqu, qua hui äkitä, iqueqä äwiñqä dunä, qondä hñquaqu imäkänä. Qondä hñqu, wäunüä äñğuanänjä iuñqe. Itanğa huiziqu, wäunüä hiñğänqä iuñqe. Suqä iinjä qäyuta, hmanda? Ii, qäyunji.

22 Goti Hanjuwä Iqu-pqe, ämaqä Iqueqä-kiuä imäkqke wäunüä huitañä-huitañiñqä atäunüä itäqänğani, Iqueqä äwiñqeunä imäkänä. Iqu Iqueqä äwqä tnänjitä, yänänäqñqetä, ätnänä iqi ämotquetñqä äwiñganğqä-qe, ämaqä, iinjñqä atäunüä ikqä iquauñi, quwqä hñgisanä iqe qäyä hitanği, Iqu äwqä-qeiqinyä änyä, äpakänä anä äpmaka äpätnqe.²³ Iqu iinjä itñqe, tiinjñqeyi. Nätmatqä Iqueqä yoqä naqe motqueqä hävemnäqñqä etanğqenqä, ämaqeü näqñqä vätnqä äwiñğqe. Inji, qua qondä, Iqu qeqä ätumuäkätñqä iqua, nätmatqä äñğuanänjä mapnuwänğqe, näwinyä imäkekqe.²⁴ Qua qondä qeqä ätumuäkätñqä iqua, ämaqä Iqu tääqä änatätmakqä iquneyi. Ne atäunüi, Israitqä iquautañä iqunenyä mäneyqä itä, Israitqä qäyä etanği huizitanjä iquau-pqe, qäsä inä ätäukqe.

Hinüä-tqä iquauqä kukñuinqä

25 Ii enqä-pani, Goti Iqueqä kukñui hinüä-tqä Hosiya iqueqä bukä iuñi, tii ätä äqänä. “Qokä-apäkä, Nqä ämaqä mäpmeqä iminuwä iquauñqe, Nyi, ‘Nqä ämaqä-quaiqä’ tmniqe. Auä, ämaqä, Nyi qunqä manyiñqä imiñqä iquauñqe, Nyi ‘Qunqä änyinğiyä’ tmniqe.”²⁶ Itanğa anji, “Nyi, ‘He Nqä ämaqä maeqä enäüä’ ätkqä iqinjä, ämaqä asä iqi pmeqä iquauñqe, qu, ‘Iqua Goti Hänjä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueqä ymeqä-quaiqä’ tpnuwiqä.”[†]

27 Itanğa Asayä iqu, Israitqä iquauñqä kñuä indqänätä, tääqä yänänäqñqä tiinjä ätkqe. “Israitqä, qu kuapänänjä,

*hikä weä eqä-huänjä manju äwiŋqä-panjä qäyä pmetanjuwä-
qe, Goti Iqu qutanji, wänqä hmbunä hänjä pmapŋqä it-
meniqe. 28 Ii tii etanji. Inganji Naqä Iqu, ämaqä qua
täutanjä iquau kukŋuä ae ämitkqä du, äpakänä mäpmeqä,
qui hämänä imäkänä.”† 29 Ii Asayä iqu ganä ae ätkqä-
panjiyi. “Naqä Yänänäŋqä Eeqänänjä-tänjä Iqu, nesani
hmbnänjä hui, hänjä pmapŋqä hiŋuinä mäqunqä-säpi, ne qui
eeqänä, anjä-himqä SotomätäS Gomorata qui imäkŋguwä-
pa, imäkŋguaninjqä.”**

Jänänjä timäuqenqe, quuvqä heqiyqä iutanänji

30 Itanji ne änäänjä tatunjuwäwä? Ne tiinjä tatunjuqä.
Israitqä qäyä etanji huizi iqua, qokä-apäkä Goti Iqueqä
hiŋuä iqi jänänjä timäupŋqenqä, yänänäŋqä miqä
iminjuwä-qe, qu Goti Iqueqä hiŋuä iqi jänänjä ae
ätimäukuwiqä. Qu quuvqä heqiyqanjuwitanji, Goti
Hanjuwä Iqu, “Qokä-apäkä jänänjä iquaiqä” ätkqe. 31 Inäqe
Israitqä iqua, kukŋuä-suqä iu qänaknä ipu, Goti Iqueqä
hiŋuä iqiŋi jänänjä timäupŋqenqä, yänä äqänäpiyä-qe,
homä yqänä itqänjuwi. 32 Iiŋi sunqäwä? Qu quuvqä
heqäpŋqenqä kŋuä mindqänqä ipu, wäunjuä quwqä-quwä
imäkäpiyita, hipnuwänqä kŋuä ätuqä ämepu, ii itqänjuwi.
Inji qu, hikiu äqutäumäupu, äqiyäpäkŋguwi. 33 Ii Goti
Iqueqä bukiu äqänänqä-payi. “Häe! Hiŋuä qumbu! Nyi
hikä hŋque, Sayonä iŋi äseqä. Iqu hikä, qokä-apäki
äqutäumäupu qua iqi päkŋqä Iquvi. Ämaqä tqu-tqu,
Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyitanji, äwqä hanjä-iqä mämeqä
ipŋqe qä.”†

10

Israitqä iquautanjä, quuvqä maeqiyqä iquaunqä

1 Nyämaqäüä, Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iqua qui
mimäkŋqänqä, hänjä imäkäqumuatetŋqä kiinjä nyinŋanŋi,
hea ique-iqenji nyi Iquenyqe, ii imäkätŋqä tääqä ätätqänjä.
2 Nyi iquaunqä näqŋqä äŋguanänjä emä, kukŋuä awi, tiinjä
ätätqänjä. Iqua, Goti Hanjuwä Ique yeeqä wimäkŋqä
kiinjä wiŋganŋi, yänä äqänätqänjuwä-qe, näqŋqä yasämä
maeqä inä. 3 Quwqä yänänäŋqä iuta, jänänjä imäkmbŋqä
kŋuä indqänäpu, Iqueqä suqä ämaqeu jänänänjä hipŋqä
iwimäkätŋqenqe, maqŋqä epiyitanji, quuvqä maeqiyqä
itqänjä. 4 Ne näqŋqe, kukŋuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique
äwikqe, kiqä wäunju, Kraisi Iqu qäyunä ae imäkkqe. Inji
qokä-apäkä eeqänänji, Iquenyqä quuvqä eqämipqä iqua,

† 9:28 Asayä 10:22-23 S 9:29 Ipäqäqä 19:1 * 9:29 Asayä 1:9 † 9:33
Asayä 8:14; 28:16

Goti Hanjuwä Iqueqä hinjuä iqinji, ämaqä jänänängua timäupnä.

Goti Iqu angu inetmetä, jänänänjä nemäkqenqä

⁵ Mosisi iqu, kuknjuä-suqeu qänaknä itä jänänängu timäutnqä iinqe, tii ätätä äqäkqe. “Ämaqä hñqu suqä eeqänänjä iunji qänaknä imitätqe, iqu hñjä-pmeqe, ämeniqeqä.”* ⁶ Itanji ämaqä quuvqä eqiyäpu jänänängua timäupnqä iqua, Mosisi iqueqä kuknjuä täunji qänaknä ipnä. “Si tqä-täuä tii matnqä pa. ‘Qäukuä haqä yätunqe, tqu yäninqäwä?’”† Kuknjuä haqä yätunqä iqu, ii Kraisi Iquenji, qua täunqä ätuma ppenqeyi. Inäqe Goti Iqu Iquenji ae ändowatkqe. ⁷ “Mä tiñjä-pqä matnqä pa. ‘Ämaqä ae äpäkonjuwä iquauqä anjä bunqe, tqu witnqäwä?’”‡ Kuknjuä ii, Kraisi Iquenji, qua äptekuwä iuta, angu ätuma yapqenqeyi. Inäqe Goti Iqu Ique ae ävauqumuatkqe. ⁸ Itanji hui inä tii ätqi. “Kukñui, hesänjä qäqiqi äwi. Hiqä qeqä-quuvqä yäpä imdä, itanğa hiqä manjä iutänjä.”§ Kuknjuä ii, quuvqä heqiyqä kuknjuä ne awä tii ätuätunquä iiyi. ⁹ Si ätnänjä iqi, “Jisasi Iqu, Naqä-queqä” awä ätuätnä, ga Goti Iqu, Jisasi Ique qua äptekuwiuta anğumä ävauqumuatkqenqä näqñqä ämetnä, Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänjä heqiyqanğtqe, Goti Iqu, si qui mimäkñqänqä hñjä imäkäqumuatekiyanä. ¹⁰ Ne Goti Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänjä heqiyqanğqetani, Goti Iqu jänänänjune inemäkänä. Itanğa neqä quuvqä heqiyqänqä ätnänjä iqi awä tquanquati, Goti Iqu, ne qui mimäkñqänqä, hñjä imäkäqumuataäneyänä.

Israitqä iquatä, huizi iquatä, Goti Asä Iquenyqä quuvqä heqiyäpnqenqä

¹¹ Nätmatqä tänqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiñjä ätä äyä äqänä. “Ämaqä tqu-tqu Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyitani, äwqä hanjä mämeqä ipñqäuä.”* ¹² Israitqä iqua-tä, ämaqä huizi iqua-tä, asänä epu, eeqänänjä iquauqä Naqe, asä Qäqunanji. Ga yätamäkqenqä tääqä tquanğppä iquaunji, Asiqu anğuanänjä iwimäkänä. ¹³ Auä, “Ämaqä tqu-tqu Naqä Ique yätamäkqenqä tääqä tquanğppqe, Iqu qu, qui mimäkñqänqä, hñjä imäkäqumuateñqiyä.”†

¹⁴ Inäqe qu, Iquenyqä quuvqä maeqiyqä ikuwä iqua, yätamäkqenqe, Ique yatnqe, änä wipniqä? Änä maeqä enä. Ga qu, Iquenyqä kuknjuä qätä mäwiyqä ikuwä iqua,

* 10:5 Hiqäva-imäkqä 18:5 † 10:6 Kuknjuä-suqä 30:12 ‡ 10:7 Kuknjuä-suqä 30:13 § 10:8 Kuknjuä-suqä 30:14 * 10:11 Asayä 28:16 † 10:13 Joeli 2:32

quuvqe, änä heqäpniqä? Änä maeqä enä. Itanğa ämaqä hñqu, quñi äwimetä awä mätquä yätqe, qu Iquenyqe, qätä änä wipniqä? Änä matimäuqä yänä. ¹⁵ Mä hñqu, awätqä iquau mändowatqä yätqe, qu äwäpu awi, änä tupniqä? Änä matimäuqä yänä. Iutañi Goti Iqueqä bukä iuñi, tii äqänä. “Ämaqä hñqua kukñuä we-huñqä-täñi äma äpäpu, awä ätuätqäñuwi, ii aañä äñguänäñiyi!”†

Israitqä iquautañä, quuvqä maeqiyqä iquauñqä

¹⁶ Itanği qokä-apäkä kukñuä äñguä we-huñqä-täñi qänaknä ikuwi, eeqänänjä-qua ma. Oeyä. Asayä iqu tiñjä ätkqe. “Naqä Iquki, kukñuä ne iquau awä ätuätuñque, quuvqä tqukua eqiyätqäñuwäwä?”§ ¹⁷ I etanğqetani, ne tiññqe näqñqe. Ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätqäñuwi, ii qu kukñuä Kraisi Iquenyqä qätä äwiätqäñuwä iutayi.

¹⁸ Itanği nyi yatñqä tiñjä iqä. Änäñgä? Kukñuä äñguänänjä tä, qu qätä mäwiyyä itqäñuwäta? Oeyä. Qu qätä ae äwiätqäñuwi. Apqä Bukiuñi, tiñjä äqänä. “Iquauqä kukñui, qua äwitqutänqä-pa eqiyqanği, ämaqä eeqänäñi qätä ae äwiätqäñuwiqä.”*

¹⁹ Itanğa nyi yatñqä huizi-pqe inänjqä. Änäñgäwä? Israitqä iqua kukñuä iñjä iqueqä quatinqe, qu änyä mañqäta? Oee. Kima kiñganäñi, Goti Iqueqä kukñuä, Mosisi iqu tii äqäkqä iutayi. “Nyi ämaqä hñgänqä im-imä äpmeñuwä iquautañä hñquau äñguä wimäkqanğqetani, he Goti Iqunänqe, ‘Neqänäñiqänä’ ätäpu, äwqä quvqä imbñqäuwä. Auä, Nyi ämaqä näqñqä maeqä iñjä iquau itmetmänğani, he äwqä tnänjä imbñqä emäkmä.”† ²⁰ Itanği Asayä iqu-pqe pemänä itä, Goti Iqueqä kukñui, tii ätkqe. “Ämaqä, Nyinyqä qävqä miqä imiñuwä hñqua, qu Nyi ae ämänqumuakuwi. Nñ, qu ämaqä hñquauñi, Nyinyqä yatñqä mäwqä ikuwä-qe, Nyi Nqä-näuäñi, ätnänjä iqi ämitquatñgqe.”‡ ²¹ Inäqe Goti Iqueqä kukñuä Israitqä iquauñqe, Asayä iqu tii ätkqe. “Hea quäuqänğa, Nyi qokä-apäkä hñgisana ipu, Nqä kukñui tuwä ävätqäñuwä iquauñi, anğumä itmamqä nyinğanği, Nqä hipai ävatmiñqe.”§

11

Goti Iqu, Israitqä iutañä hui, anği itumakqenqä

† 10:15 Asayä 52:7 § 10:16 Asayä 53:1 * 10:18 Apqä Bukä 19:4 † 10:19
Kukñuä-suqä 32:21 † 10:20 Asayä 65:1 § 10:21 Asayä 65:2

¹ I etanġqetani, nyi yatnġä tiinjä imġe. Änäängä? Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä qokä-apäkä Israitqä iunji, tuwä ae äwikqätanä? Aanjä oee. Nyi-pqe, Israitqä iutanjä inänjunji. Nyi nġä-nuänä Aprähamä iqueqä kawiqunä eämä, itanġa awiġu Benjämenä iquesanjä hueqä-himqä iqunji. ² Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänġä hinjuiqänä a ätäukqä iquauji, Iqu tuwä hämänä mäwiyqä ikġe.

He kġuä mämeqä injä? Laisa iqu, “Nyi Goti Iqueqä ämaqä yäpakä iqunjġä” kġuä indqänätä, Israitqä iquauqä quvqenqä ätuätä, Goti Iqueni, tääqä yänänqġqä tii ätukġe. ³ “*Naqä Iquki, qu Tqä kukġui hinjüä-tqä iquau pizqä äpäsäpu, hiqäva-imäkqä ttawi äpnasäpu qui äyä ikimäkikui. Itanji tängani, nyi tqä ämaqä yäpakä iqunäni, qu pizqä bäkġġqä qävqä täsä änyätqänä.*”*

⁴ Itanġi Goti Hanjuwä Iqu iqueni, kukġuä kimanji, äki ätukqenġe, he kġuä mapiyä. “*Nqä ämaqä 7,000, goti quanġä Balä iquenyqä qonjä mäwoktäuqä itqänjuwä iquau, yqänä ämitqänä.*”†

⁵ Itanġa Iqueqä ämaqä iutanjä hui, inġa yqänä äpmaminjuwä-pa, tänganjä-pqe, Iqueqä ämaqä Israitqä iquautanjä hui yqänä äpmenjä. Ii, ämaqä, Iqu qeqä äwimänätä hinġi vqeuta atäunjuä ikqä iquayi. ⁶ Iqu qunji atäunjui, Iqueqä qeqä äwimänätä hinġi vqeuta ikqä etanġutqe, ii, Iqu quwqä wäunjuinġä kġuä indqänätä, atäunjuä ikqä hmayi. Iqu, quwqä wäunjuinġä kġuä indqänätä, atäunjuä ikqä-säpi, Iqueqä qeqä wimänġeta hinġi vqe, naqä-qakuä maeqä hitäninji.

⁷ Ii tiinjä etanġiyi. Israitqä iqua, Goti Iqueqä hinjüä iqi jänänänjä pmapġqä hänaqenqä, qävqä iminjuwä-qe, mämäqumueqä ikuwi. Iquautanjä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ikqä iquanä ämäqumuakuwi. Itanġa huiziqua, iquauqä kġuä iqe, qġqanjä enqä-pa yänänqġqä enätanġi äpmenjä. ⁸ Qu hanjä-iqä iinjä iu äpmenjuwi, ii Goti Iqueqä bukiu tii äqänänġqä-payi. “*Goti Iqu qunji iwimäkqanġi, qu popo ipu, kġuä mämeqä ipu, ä hinjüä maqġqä ipu, qätä mäwiyqä, injä ätimäukuwi. Inji qu ii äpmaka äpänjä.*”‡

⁹ Itanġa ii, Dewiti iqu tii ätätä äqäkqä-payi. “*Quwqä ymisanjä naqänänjä äġqänġani, ii nanjuä meqänġä enqä-pa, quwqä-quwä guä äquvänäpu, ä hikiu äqutäumäpu, ga quwqä kimanji, i mapġqä iinjä änyinġi.* ¹⁰ *Iwä qu hinjüä maqġqä ipġqä hea iwimäkiyä. Itanġa hanjä-iqä ämepiyitani, iquauqä tuwi huakmä näwinyä imbġqä iwimäkiyä.*”§

* 11:3 1 Ämiqä Naqä 19:10, 14 † 11:4 1 Ämiqä Naqä 19:18 ‡ 11:8 Asayä 6:10; Kukġuä-suqä 29:4 § 11:10 Apqä Bukä 69:22-23

Goti Iqu, ämaqä quvqä iquau häñä imäkäqumuatqenqä

¹¹ I etanqgetaŋi, nyi yatŋqä tiinjä imqe. Israitqä iqua, Kraisi Iquenqä quuvqä maeqiyqä ipu, quvqä iu äpäknquwi, hma ekuwäta? Aanjä hma, naqä-qakuä eä. Qu Goti Hanjuwä Ique tuwä äwikuwitaŋi, Goti Iqu Israitqä qäyä etaŋgi huizi iqua, quwqä quvqeuta qui mimäkŋqänqä, häñä imäkäqumuatekqe. Iqu ii imäkkqe, Israitqä iqua Iquenyqe, 'Neqänäñiqänä' ätäpu, äwqä quvqä winyätŋqä iwimäkkqe. ¹² Itaŋgi Israitqä iqua, Goti Ique tuwä äwiyäpu, jänänänua matimäuqä iqanquwännga, Goti Iqu ämaqä huizi iquau suqä äŋguä iwimäkkqetaŋi, ne tiinŋqä näqŋqä ämenä. Israitqä iqua, Ique anqumä hämänänä wimeqanquwännga, Goti Iqu iquauŋi, aanjä äŋguänänä iwimäkänä.

¹³ Täŋgaŋi nyi, Israitqä iqua qäyä etaŋgi huizi iquenä, etmqe. Jisasi Kraisi Iqu heyaqä awä iqi wäunüä imäkqa uwqämqä änändowatkqetaŋi, nyi wäunüä iinji, naqä imäkqa ti peyqämqe. ¹⁴ Nyi ŋqä nyämaqä Israitqä iquau-taŋä hŋqua, Goti Iquenyqe, 'Neqänäñiqänä' ätäpu, äwqä quvqä winyätŋqä iwimäkätmä, qu qui mimäkŋqänqä häñä pmepŋqä ätuma pmqä itqänä. ¹⁵ Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquau huätä ändowatätäqänğaŋi, Iqu qua im-imdanjä huizi iquautañi, hŋquau itmetä, Iqutä naqä-huinyä pmapŋqä imäkkqetaŋi, ne tiinŋqä näqŋqä menä. Iqu Israitqä iquau yeeqetä anqu itmetqe, ii Iqu ämaqä, qua äptepqä iuta anqumä ävauqumuatätŋqä-panjä iiyi.

Kukŋuä ktqä, bretqenqätä, zä-olipqenqätä

¹⁶ Qu bretqä imäkäpiyänğaŋi, bretqä kŋganänjä iquenji, Goti Hanjuwä Ique, Iqueqänä hiätŋqä vqanqppqe, iutaŋi bretqä huizi iqua-pqe Iquenqänqänä timäupŋqäuä.* Ga zä-huki Goti Iqueqänä etaŋgutqe, kiqä äpa-pqe Goti Iqueqänänänqe.†

¹⁷ Israitqä Goti Iqu huätä ändowatkqä iqua, qu zä-olipqä äŋguä iqueqä äpa, Iqu äquakkqä iquayi. He Israitqä iqua qäyä etaŋgi huizi iquenä, he zä-olipqä quvqä iutaŋä äpai, zä-olipqä äŋguä iu äuqänäpu, kiqä äpa huizitä, hukä iqueqä aowi ämepu, äŋguä eqä-panjä iquenji. ¹⁸ Iinjä etaŋgi he hiqä-hiuä haqeu ämamäunäpu, zä-äpa Goti Iqu äquakkqä iquau ämäwqätäupŋqä iinqä kŋuä mindqänqä pambiyä! He hiqä-hiuä haqä mamämbŋqä etaŋgutqe, kŋuä tiinŋqä indqämbiyä. He zä-äpa iquenä, hukä iquau aowä mäwqä, hukä iqua, aowä etapatqänäuä.

* **11:16** A Täuqä 15:17-21; Esekiyäli 44:30 † **11:16** Kukŋuä ktqä iquaqi, Israitqä iquau atäunüä väätätŋqä iyi. Bretqä kŋganänjitä zä-huki-tañi, Israitqä iquaqä kawukiquayi.

19 Iutaŋi hesaŋä hŋqu nyiŋi, tiinä dänquti? “Goti Hanjuwä Iqu, äpa hui äquakkqe, ii nyi quwqä anju tjanŋqä mamqä iinŋeqä.” 20 Ii qäyunjqae, qu quuvqä maeqiyqä etaŋgä, Iqu iquauŋi äquakkqe. Ga he quuvqä eqiyäpiyitaŋi, äŋguä äyä äpmeŋäüä. Iinä etaŋgi, he hiqä yoqe haqeu mämamänŋqä pambiyä. He ze, tiinŋinŋqä hinyätŋqeqä. 21 Ii tiinä etaŋgiyi. Hinjuiqänänŋi Goti Iqu äpa naqä-qakuänänŋi, hŋgisana iqanŋä hinjuinä mäqunquä itä, äyä äquakkqe. Inŋi he hŋgisana iqanŋppqe, Iqu heŋi hinjuinä eqänäniqätiyä? Oeyä.

22 Iutaŋi ne Goti Iqueqä suqä äŋguä itqueqä iinŋätä, suqä tnänä itqueqä iinŋätä näqŋqä ämequ. Qokä-apäkä, Iqueqä suqe ävquatämäukuwä iquauŋi, Iqu suqä tnänŋi ämotquakkqe. Inäqe Iqu heŋi, suqä äŋguä etquakkqe. He Iqueqä suqä iinŋqä quuvqä heqiyqanŋppqe, Iqu änäänä etquaka uwquäniqe. He ii miqä iqanŋppqe, Iqu he-pqe i etevämäuniqe. 23 Itaŋga Israitqä, Kraisi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqanŋä, Iqu zä-äpa enŋä-pa ae ätävämäukqä iqua, qu quuvqä heqiyqanŋppqe, Goti Iqu quŋi anŋi äuqiyeniqe. Iqu quwqä äuqinmitpqä iu anŋi äuqiyetŋqä iinŋe, näqŋqätä, yänänäqŋqätä qäsänue. 24 He näqŋqe. Hinjuiqänänŋi, heŋi Goti Iqu, zä-olipqä quvqä hŋquesa etävätä, mauqŋqä iminuwä äŋguä ique-mända, äyä eu-qiyekqe. Iqu wäunjuä naqä iinä imäkkqetani, Iqu wäunjuä wänŋqä, zä-äpa Iqu ätäwikqä iqua, anŋumä ämetä quwqä äuqinmitpqä iu äuqiyeniqe, änä mimäkkqä yäniqi? Iqu imäkänä.

Suqä hŋgisana iqenŋä qäyä etaŋgi, Goti Iqu qeqä wimänŋqenŋä

25 Nqä nyämaqäüä, he Israitqä maeqä enjuwä iquenä, “Ne näqŋqä naqänänä-tänuneyqä” kŋuä eyqŋqe, he Goti Iqueqä kukŋuä zä äwinŋqä tquenyqe, näqŋqä mapŋqä änyinŋi. Israitqä iquautanä hŋqua, iquauqä kŋuä iqe, qŋqanä enŋä-pa yänänäqŋqä enätaŋgi äpmeŋä. Iinä etaŋgqä-qe, Israitqä qäyä etaŋgi huizi, Goti Iqu atäunjuä ikqä eeqänänä iqua, Iquenyqä pŋanŋppqänŋanŋqä, Israitqä iqua kinä nämä yqänä pmetpnuwi. 26 Itaŋga hänaqä täutaŋi, Goti Iqu, Israitqä eeqänänä iquauŋi, qu qui mimäkŋqänŋqä häŋä imäkäqumuateniqe. Ii Goti Iqueqä bukiu tii äqänänŋqä-payi. “Ämaqä, qui imäknanä-tpu iqanŋuwä iquau Anŋumä Itmeqä Iqu, Sayonä iuta quvepänä. Ga Iqu, Jekopä iqueqä hueqä-himqä iqua, suqä Goti Iquenyqä hŋgisana iqe, huätä vquatämäupŋqä imäkänä. 27 Itaŋganŋi

hea ingani, Nyi iquatä kuknuä guä ämäsäutmä, iquauqä suqä quvqe, huätä mamäumqänä.”†

28 Israitqä iqua, kuknuä änguä, Jisasi Iquenyqä tuwä wiyqanquwitanj, Goti Iqu qunji, Iqu Iqueqä mäkä-hunqä-qua äqunätä, ga he Israitqä maeqä enuwä huizi iquenä, yätamakqä eyätñqä äwiñgqe. Inäqe Iqu Israitqä iquau Iqueqänqä atäunüä ekqetani, Iqu kuknuä quwqä kaqä-kawäkatä guä ämäsäukqe, qäyu timäutñqä wiñgangi, qunqe, Iqu aanjä kiinjä äwinyätñqä iqua etangä äqunätqäuä. 29 Iqu iinjä-qua äqunäqñqe, ii Iqu ämaqä, Iqueqänqä tääqä ätuätumetä, nätmatqä änguänänj ae äwikqä iquauñqe, qänakñj, kñuä hui-mända mindqänqä yätñqä iiji. 30 Hinjuiqänänj he Goti Iqueqä kukñui hñgisanä ikuwä-qe, tängani, Israitqä iqua hñgisanä i itqänquwitanj, Goti Iqu qeqä wimänngangi i emäkätqäuä. 31 Inj Israitqä iqua, kukñui tänga tuwä äwiyätqänquwi, ii Goti Iqu qeqä wimänngangi emäkätñqä-pa, qunä-pqe asä inä iwimäkätñqä iiji. § 32 Ii tiinji. Goti Iqu, ämaqä eeqänänj, Ique hñgisanä itqueqanquwitanj, guä äkiqiyäuekqe, ii Iqu ämaqä eeqänänj iunqä qeqä wimänngangi, änguä itquetñqä diñqeyi.

Goti Iqueqä yoqe, haqeu mamäuqenqä

33 Täukue! Goti Hanjuwä Iqueqä kñuä iqä änguänänjitä, näqñqä änguänänjitänj, aanjä hävemnäqñqä eä. Ne ämaqä-qune, Iqueqä kñuä iwäsäuqenqätä, suqä Iqu imäkätñqenqetä, qäquaquiyqä quatiñqä näqñqä metunqne, änä maeqä inju. 34 “*Naqä Iqueqä kñuä indqänqä iinjqe, näqñqä ae eänqe, tqukä? Ä Iqu suqä imäkätñqä iinjqe, kñui tqv vätñqe? Aanqe.*”* 35 Itanga, “*Nätmatqä hui, Goti Iqu ämaqä ique kima vätñqä iinjqe, tqv äwikqe? Aanqe.*”† Nätmatqä eeqänänj, Iqu ae ämeqetani, äwa miqä Iquvi. 36 Nätmatqä eeqänänj, Goti Hanjuwä Iquesa ätimäupu, Iqueqä yänänäqñqä iuta äwäka äpäpu, ga Iqueqä näweqä wimänäniqe. Ne Iqueqä yoqe, hea ique-ique haqeu mamäuquatuñqne. Ii, aanjä naqä-qakui.

12

Goti Iqueqä wäunui, qäyunä imäkatunqenqä

1 Nqä nyämaqäuä, nyi Goti Hanjuwä Iqu qeqä kiinjänänj änatmäkätqätangqenqä kñuä indqänätmä, kuknuä

† 11:27 Asayä 59:20-21; Järämai 31:33-34 § 11:31 Näqñqä-tänj hñqua, Poli iqu tii ätqiyä ätätqänj. “Inj Israitqä iqua, Goti Iqu qeqä wimänngangi emäkätqätangqetani, Iqueqä kukñui tänga äwiyätqänquwi, ii Iqu qunji-pqe asä inä iwimäkätñqä iiji.” * 11:34 Asayä 40:13 † 11:35 Jopä 41:11

yänänäqñqä tiñä hitmqe. He heqä huiwi, hiqäva enqä-pa, Goti Ique wipiyä. Nyi huiwä pizqä päsqa iñqä maetqä iqä. He hänä äpmapiyänğanı, qokä-apäkä Iqueqänqänä epu, suqä Iqu äwinyätñqä iunä imäkqäpñqä etqä. He ii imäkäpiyitanı, Goti Iqueqä yoqe, haqeqä naqä-qakuä ämamäutqänä. ² Itanğa ämaqä, qua täutanä quuvqä maeqiyqä iqua, quwqä suqä dunqä eyqiyäma upñqä, hiñuinä mäqunquä pambiyä. He Goti Hanjuwä Iqu hiqä kñuä indqänqe, änyä-hänä emäkätñqä, hiñuinä qumbñqeqä. Iutanı hiqä suqä-pqe, hänä inä timäuanä. Iñä imäkäpiyitanı, he Goti Iqueqä äwiñqenqä näqñqä qäyunä ämepu, ga suqe, äñguñqätä, Ique yeeqä wimäkqenqätä, jänänänä pmeqenqätä näqñqe, ämapñqäuä.

Wäunüä huitañä-huitañä imäkqenqä

³ Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta äñguä inyimäkätä, wäunüä imäkmqä änändowatkqetanı, nyi he eeqä hñqunä-hñqunäñı, tiñä etqä. Si tqä näqñqenqätä, suqenqätä, kñuä indqänätñä, tqä yoqe haqeqä mämamäunqä panä! Si Goti Iqu quuvqä heqiyqä änä-änä äktapkqenqä kñuä indqänätñä, tqä-täuä iuta iwäsändñqe. ⁴ Ne näqñqe, neqä huiwi naqä-hñqunä eäqä-qe, kuapänä äuqätänğawä.* Ga ii äuqätänğuwänqä iqua, wäunüä asitanınä mimäkqä ipñä. ⁵ İi enqä-pa, ne Kraisi Iqutä ämuänñnänquä iqune, kuapänä eanä-qe, Iqueqä huiwä naqä-hñqunä enu. İwä ne asänänı maeqä eaqä-qe, näueqä imäknätanä, ne hñqunä-hñqunäñı, yoqä haqeqä mämamäunqä yatñque.

⁶ Itanğa Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, wäunüä huitañä-huitañä imäkatunquä näqñqe, ne hñqunä-hñqunäñı hiñgi änätapkqe. İñı Goti Iqu ämaqä hñque, Iqueqä kukñui hiñuä tuätñqä vqanğutqe, iqu quuvqä heqiyqä Goti Iqu änä-änä äwikqenqä kñuä indqänätä, kukñui iuta awä tuänqiyä. ⁷ Ämaqä tqu-tqu, huiziu yätamäkqä vqenqä näqñqä Goti Iquesa ämetqe, iqu yätamäkqä qäyunänä vänä. Ämaqä, huiziu näqñqä vqenqä näqñqä ämetqe, iqu, näqñqä qäyunänä vänä. ⁸ Ämaqä tqu-tqu, huiziu yänänäqñqä wimäkqenqä näqñqä ämetqe, iqu yänänäqñqä wimäkänä. Ämaqä tqu-tqu, iqueqä nätmatqetä, huiziu yätamäkqenqä näqñqä ämetqe, iqu äwqä hñquaqu änyä, mäwqä yänä. Ämaqä tqu-tqu, huiziu miqenqä näqñqä ämetqe, iqu

* 12:4 1 Korinä 12:12

yänjä äqänätä, ängüä minä. Ämaqä tqu-tqu, huiziu qeqä tumuäkqenqä näqñqä ämetqe, iqu äwqä yeeqänä itä vänä.

Ne ämaqeu, suqä ängüä itqueqenqä

⁹ Hiqä ämaqeunqä enqe, kukñuinä matqä-quenä, aanjä kiinjä enyätñqe. Suqä quvqe, tuwä hämänä äväpu, suqä änguiu, muänmbiyä. ¹⁰ He hñqunä-hñqunäñi, quuvqä anä eqiyätqänuwä iquauñqe, kiinjä heñganñuti, hiqä yoqä haqeu mämamäunqä, huiziuqä yoqe, haqeqä mamäupñqä yänjä qänqñqe. ¹¹ He enyqä miqä ipu, äwqä naqä-qakuä äväpu, Naqä Iqueqä wäunñi imäkqäpñqe. ¹² He Goti Iqu ängüä emäkänñqä kñuä indqänäpu, hiñuä äqumbu äpmapiyitani, aquvänä iqäpñqe. Hanjä-iqä emeqanñutqe, äwqä hanuä imbu, yänänäqñqä tqäuätñqe. Ga Goti Iquenyqä tääqe, mäwquatämäuqä ätqa uwqäpñqe. ¹³ Goti Iqueqä ämaqä hui nätmätqä huiñqä äwa iqanñpqe, he yätamakqä vqäpñqe. Itanğa ämaqä kinä-nämđanä hñqua emeqanñpqe, iquauñi ängüä itqueqäpñqe.

Suqä kima miwitqueqenqätä, asänä pmeqenqätä

¹⁴ Itanğa ämaqä quvqä etqueqanñpqa iquauñi, Goti Hanjuwä Iquenyqä, ängüä iwimäkätñqä tääqä tupñqe. Auä, he Iquenyqä tääqe, Iqu qu qui imäkätñqä ma, ängüä iwimäkätñqä diñqä tupñqe. ¹⁵ Ämaqä aquvänä iqanñuwä iquatäñi, he-pqe anä iqäpñqe. Itanğa ämaqä kñuä qiyqanñuwä iquatäñi, he-pqe kñuä anä qäyqäpñqe. ¹⁶ Hiqä-hiuä iwäsänäpu, hñqua yändi, ä hñqua mäñdiñqä mindqänñqä pa ipu, eeqänä asänänñqe. Inji he “Ne ämaqä naqä äpmeñunä” kñuä mindqänñqä pa ipu, ämaqä hiñginñqä äpmeñuwä-pqä iquatä, näueqä imäkñpñqe. Auä, “Ne näqñqä naqänänñä-tänñuneyqe,” kñuä maeyqä iquätñqe. ¹⁷ Ämaqä hñqu quvqä etqueqanñutqänñani, he ique kima mitqueqä pa iqäpñqe. Oeyä. Suqä, ämaqä eeqänäñi, “Ii änguiqä” kñuä mapñqe, iunä imäkqäpñqe. ¹⁸ Hiqä-hiuäñi, ämaqä eeqänänñä iquatäñi, äkasuwä tñqetä, mäkä hunñqetä, mimäkqä ipu, äwqä naqä-hñqunä imbnñqä yänjä qänqanñpqu. ¹⁹ Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqä iuenä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunñi, tiinjä äyä ätnänä. “Quvqenqä kimani, ii wäunñuä Nqä enqä-qae, quvqä iqanñpqa iquauñi, Nyi kima wimniqeqä.”† Iutani, hiqä-hiuäñi, suqä quvqenqä kima mäwqä pambu. Quvqä etquapqä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnäñi kima mapnuwänñqä hiñuinä äqunğa uwqanñpqu. ²⁰ Kima miqä ipiyä-qe, tiinjä äqänänñqä du ipiyä.

† 12:19 Kukñuä-suqä 32:35

“Sitä mäkä-hunqä iqu, buayänqä dä vqanqutqe, buayä wisnqe. Ä iqu eqänqä wiŋganqutqe, eqä iotnä wisnqe. Itani si iqueni ii iwimäkni, iqu womba yänqiyä.”†

²¹ Suqä quvqä iqu mändi kikittqiyätñqe, si hinuinä mäqunquä pa. Si suqä äŋguä dinä imäkätinä iutani, suqä quvqeunji mändi kittqätñqinyä.

13

Gapmanqä iquauqä yäpä inqisa pmeqenqä

¹ Ämaqä eeqänäni, gapmanqä iquauqä yäpä inqisa pmetpñqe. Ii tiinjä etanqiyi. Ämaqeu miqänqä yoqä naqe, Goti Iqunä vänä. Ga gapmanqä täŋga ämitqänjuwä iquauñi, Goti Iqu yoqä naqä ävätä, äpmuatekqe. ² Iutani ämaqä, gapmanqä iquau hñgisanä itquetqänjuwä iqua, ämaqä, Goti Iqu äpmuatekqä iquauñi hñgisanä ävätqänjäuä. Ii itqänjuwä iutani, kukñuä mitqeu ätimäupu, hanjä-iqä mapnuwä iquayi. ³ Ämaqä suqä äŋguä imäkätqänjuwä iqua, gapmanqä iquauñqä zä miqä ipnä. Mä, suqä quvqä itqänjuwä iquanä, zä ipnä. Inji he hñqunä-hñqunäni, gapmanqä iquauñqä zä enqenqä maenqanqutqe, he suqä äŋguä dinä imäkqanqpu. Ga iutani iqua, Goti Iqueqä wäunjuä-wiyqä he äŋguä pmetpñqä emäkqä-qua epiyitani, qu hiqä yoqe, haqeu evauqumuuatpñqäuä. ⁴ Injqe he suqä quvqä imäkqanqppqe, iqua näpqa-hionaqä a äqätätanquwitani, zä kiinjä ipnä. Iqua ämaqä suqä quvqä imäkätqänjuwä iquauñi, Goti Iqueqä äwqä tnäni, ätnänä iqi ämotquepu, hanjä-iqä wipñqä wäunjuä-wiyqä iquayi. ⁵ Inji he gapmanqä iquauqä yäpä inqisa pmetpñqe, ii qakui, hñquaquisanji. Hñqu, Goti Iqueqä äwqä tnäni, memeqä iqeyi. Huiziqu, hiqä suqä-iwäsäuqenqä kñuä indqänqä iunji, hiqä suqenqä, äwqä hanjuä imbu pmapñqeyi.

⁶ Ga quati iquaquisanji, gapmanqä iqua quwqä wäunjuñqä mbqä metapñqä etqanquwänqga, he mbqä ätnämäutqänjuwi. Qu Goti Hanjuwä Iqueqä wäunjuä imäkqä-qua epu, ämaqeu miqenqä wäunju, hea iqueique yänänäqñqä ämitqänj. ⁷ He ämeyätqänjuwä eeqänä iquauñi, nätmätqä äki-äkitani, qäyunä äwipñqe. Auä, gapmanqä iqua wäunjuä huitanjä-huitanñqä mbqä metapñqä etqanqppqe, mbqä iinjä äwipñqe. Ga he, ämaqä tqu-tqueqä yäpä iqi äpmeñuwi, qunji qätä yasämä äwiyäpu, yoqä naqe äwipñqe.

Ämaqñqä äwiñqe, kukñuä-suqä huiziu hatñä ququtäuqenqä

† 12:20 Quamä-pmeqä 25:21-22

⁸ Mbqä-qe, yätamäqkä-qe, ä nätmatqä äki-äkitanjä-qe, huiziu kima vqänqe, äpakänä mäwiqä, maqänä qäpu imäkmäutnqe. Injäqe ämaqä huiziuñqä kiinjä wiñqe, qäpu mimäqkä itanä, äpakänä witätñqetani, ne iqa-iqa uwquatuñque. Qakui tiinjä etanjiyi. Ämaqä hñqu, hñquauñqä kiinjä äwinyätñqe, iqu kukñuä-suqä eeqänänjiu qänaknä yasämänä itñqä iquvi. ⁹ Goti Iqu kukñuä-suqä Mosisi ique äwikqe, tii äyä ätnä. “Qokä-apäkä ämanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä pambiyä. He qokä-apäkä huiunji, pizqä mapäsqä pambiyä. Nñ, quwä mämeqä pambiyä. He ämaqä hñquauqä nätmatqenqe, hiñuä aowä mäuqänquä ma ipiyä.”* Kukñuä-suqä iinjä iquautä, ä huizi iquautä, hatñä ämaququtäutñqä iqu, tiinjä. “Tqä-täuänqä äkinyätñqä-panji, ämaqä hñquauñqä-pqe inä äkinga uwquätñqe.”†
¹⁰ Ämaqä hñqu, hñquauñqä kiinjä äwinymitätqe, iqu iquauñji, suqä quvqä miwitqueqä yänä. Injä iqanqçetani, iqu kukñuä-suqä eeqänänjä iunji, asänqa qänaknä itqäuä.

Qani jänänänjä uwqenqä

¹¹ Ne inqa-inqa äpmaka äpätnqueta tänganqe, he näqñqä enjä. He näqñqä ii epiyitani, suqä iinjä iqua imäqçapñqe. Ii he hiqaqä äwiñuwita vaupñqänqanji. Ne Kraisi Iquenyqä quuvqä änyä eqäqçuänqanji, Goti Iqu neñji, suqä quvqä iuta anqi hämänänä inetmeninqä hiunji iqu, kinä-nämä äwäminqä-qe, tänganji, hiunji iqu qäqä ti äpäqtäuä. ¹² Hea qäpu hiätñqä itä, zä ävätñqä-panji, ne qua täu äpmeñque qäpu hiätñqä itä, Kraisi Iqueqä äpqe qäqçiqiyi. Iutanji, hiawiqä iqueqä suqä quvqeunji, mäkiuta ämäwqätäuätanä, we-huñqä iu pmetuñquä näwe imäknatuñque. ¹³ Hewiqä iqueqä suqä hñgisanä iqätä, eqä yänänäqñqä änäpu hiqiyiqä iqätä, qanjä hingi ik-iqätä, yññä-hiveqä iqua imäqçä-pa iqätä, kukñuä mäkä qäyäuñqätä, hñqueqä äpmeqä iunqä äwqä quvqä inqä iquauñji, ne miqä itanä, suqä jänänjä, ämaqä mäptqänqa imäkätqänjuwä-pa imäqçatuñque. ¹⁴ Auä, he huiwä iutanjä äwiñqe, hui imäupu, Naqä Jisasi Kraisi Ique, gquä quäuqä enqä-pa mipmbñqe.

14

Quuvqä heqiyqä iquauqä suqä iwäsäuqe, Goti Iqunänjqä

¹ Ämaqä Goti Iquenyqä quuvqe, hanjä eqämipqä iquauñji, he aquvä äqänäpiyanqanji, yeeqä vätmapiñqe. Itanji he qutänji, kñuä huitanjä-huitanjä iunqe, kukñuä

* 13:9 Anqumä Itmakqä 20:13-15,17 † 13:9 Hiqäva-imäqçä 19:18

mäkä maunqä pambiyä. ² Ämaqä quuvqä yänänäqñqä eqiyätqänuwä hui, ymisanä eeqänänjä änatqänuwinqe, “Goti Iqueqä hiñuä iqinji, ii qäyuvqä” kñuä ämetqänä. Inäqe huizi-quauqä quuvqä heqiyqe, hanuä etanji, “Goti Iqu, ämaqä nanuä änatqänuwinqe, mäwinqä inä” kñuä ämepiyitanji, ii manqä itqänjä.* ³ Itanğa ämaqä, ymisanä eeqänänjä änatqänuwä iqua, ämaqä nanuä manqä itqänuwä iquaunqe, kñuä quvqä mindqänqä ipu, mändi makittqiyqä ipñqe. Ga ämaqä nanuä manqä itqänuwä iqua, ymisanä eeqänänjä änatqänuwä iquaunqe, iwäsäupu, “Quvqä iqä-quaiqä” matqä ipñqe. Ii Goti Iqu iquaunjä-pqe, yeeqä inä vätmakqä iutanji. ⁴ Inji Goti Iqueqä wäunjuä-wiyqä iinjä iquaunji, miwäsäuqä panä. Wäunjuä-wiyqä iqua, yänänäqñqä tqäutpiyä, ä quanänjä päkmbñqäpiyä-täqe iwäsäuqe, quwqä naqä iqunäyi. Itanji quwqä Goti Naqä Iqu, qu yänänäqñqä tqäpñqä wimäkätñqä iqanqgetanji, qu pämä yänänäqñqä tqäpnuwi.

⁵ Ga ämaqä hñqua, hiunji hñque haqeqä ämamäupu, “Iqu hiunji huizi iquaunji ämäwqätäunä” kñuä äwiyätqä. I etanji ämaqä huizi iqua, “Hiunji eeqänänjä iqua, asänänjiqä” kñuä indqänätqänjä. Itanji ämaqä eeqänänjä hñqunä-hñqunänjä iqua, qu kñuä hñquaqu mindqänqä, hñquenqänä anğuanä indqämbñqe. ⁶ Ämaqä, hiunji hñque haqeqä ämamäutqänuwä iqua, Naqä Ique yeeqä äväpu, i itqänjä. Itanğa ämaqä, ymisanä eeqänänjä änatqänuwä iqua, Goti Ique, “anğuiqä” ätuäpiyitanji, qu-pqe Naqä Ique yeeqä äväpu, i itqänjä. Itanğa ämaqä, nanuä manqä itqänuwä iqua-pqe, Naqä Ique yeeqä äväpu, manqä itqänjä. Qu-pqe, Goti Iquenji, “anğuiqä” inä ätuätqänjä. ⁷ Ne hñjä äpmenquä-qe, ä äpäkonatunquä iquä-qe, neqä-neuänji yeeqä inyatunquä miqä itqänju. ⁸ Iinjä itunque, hñjä äpmenquä-qe ä äpäkonatunquä iquä-qe, eeqä Naqä Ique yeeqä iwimäkatunquä iinjä itqänju. Inji, ne hñjä äpmenquä-qe, ä äpäkonatunquä iquä-qe, ne Naqä Iqueqänänjä-quneyqä. ⁹ Kraisi Iqu äpäkonätä, hñjä anğumä ävaukqe, ii Iqu ämaqä ae äpäkonğuwä iquaunqätä, hñjä yqänä äpmenuwä iquaunqätänji, Naqä pmetñqä iinjeyi.

¹⁰ Itanğa hesanjä hui, hiqä tta-tunğuaķaunqä iwäsäupu, “Qu quvqä iqä-quaiqä” sunqä ätätqänjä? Ga huizi iquenä, hiqä tta-tunğuaķaunqä, kñuä quvqe indqänäpu, mändi sunqä äkittqiyätqänäuä? Ne eeqänänji, Goti Hanjuwä

* **14:2** 1 Korinä 8:1-13 iunji, Polä iqu kukñuä kuapänänji, nanuä qu goti quanqä iquaunqä hiqäva imäkkuwitanjä änatqänuwinqä ätkqe.

Iqueqä kuknuä mitgeu tqäuaniqueqä. ¹¹ Ii Goti Iqueqä bukä iunji, tiinjä äyā ätnänqä-payi.

“Nyi, Naqä Hea Ique-ique Äpmenqä Iqunä, naqä-qakuä tii etqä. Ämaqä eeqäpnä Nqä yoqe, haqeu ämandnämäupu, qonjä nuäktäupnuwänqänäyi. Ga qu eeqänänji, Nyinyqe, ‘Si eeqänänjuneqä Naqä-qukiyqä’ ndp-nuwänqänäyqä.”†

¹² Itanji eeqänänjä hñqunä-hñqunänjä iqune, Goti Hanjuwä Ique, suqä eeqänänjä imäkätunque, quatinqä awä tu-aninque.

Hñque, suqä quvqä iu päknätñqä, miwimäkqenqä

¹³ Goti Iqu, eeqänänjune änewäsäuniqä enqä-qae, ne neqä awä iqinjä hñquauqä suqenqä iwäsäutanä, “Quvqä iqä-quaiqä” matqä yatunque. Ne knuä änyä-hänjä tii indqänqatunque. Quuvqä eqiyätñqä hñqu, ne suqä hui iqanqu änaqänätä, iutanji iqu hikä enqä-pa äqutäumäutä suqä quvqä iu päknqenqe, suqä iinji miqä iquatunquä kñuä guä mäsauatunque. ¹⁴ Nyi Naqä Jisasi Iqutä ämuänänmitanji, nyaqä kñuä indqänqe ätnänjä iqi eä, näqñqä ängüä tii ämeqä. Ymisanji, kiqä-kiuä kiyä itmäkñqe, aanqeqä. Iinjä etanqä-qe, ämaqä hñqu, nätmätqä hñquenyqä, ‘kiyä mätqeqä’ kñuä vqanqutqe, iquenyqe, ii pmua imäknä. ¹⁵ Si ymisanjä hui änätinä, iuta tqä sämaqä hñqueqä quamä pmeqe, qui iwimäkqanqgtqe, ii tiinjä ämotquanä. Si iquenqä aanjä yasämä makinqä iqanjiyi. Tqä sämaqä hñquenji, Kraisi Iqu ique anqu itmetñqä ae äpäkonqgetanji, si ymisanjä hui änätinä, iuta qui miwimäkqä isnä. ¹⁶ Nätmätqä, ‘Ii änguiqä’ kñuä eyänqä hñquenyqe, he huizi iqua, ‘Iqua quvqä iinjä iqä-quaeqä’ tññqä iwimäkqenqe, quwqä hinuä iqinjä, suqä ii anqji miqä ipnuwänqä, yasämä iwäsäupu. ¹⁷ Goti Hanjuwä Iqu, neqä hänjä-pmeqeu ämineyätñqä iunji, ymisanjitä eqetä äñqe, nätmätqä naqänänjä ma. Kiqä nätmätqä naqe, ne Goti Iqueqä hinuä iqi jänänjä eätanä, äwqä naqä-hñqunä änyanä, ga aquvänä iqä iiyi. Iinjä pmetunque, Dñjä Ängüä Iquesanä äquvepänä. ¹⁸ Ämaqä hñqu, suqä iunji qänaknä itä, Kraisi Iqueqä wäunjuä imäkqanqutqe, Goti Iqu iquenyqe, aquvänä yänä. Ga ämaqe, ‘Iqu ii qäyunä itqänä’ kñuä indqämbnä.

¹⁹ Iinjä etanqji suqä äkiu-äkiutanjä, ne äwqä naqä-hñqunä änyanä, neqä quuvqä heqiyqä yänänänqñqä inemäkätñqä iquaunji, iunä qänaknä iquatunque.

† 14:11 Asayä 45:23

20 He ymisañä änäpiyâ iuta, wäunjuâ Goti Iqu ämaqâ hñque iwimäkmitätqâ iu qui imäkqänqce, ii quvqâ-qae, iu mimäkqâ pambiyâ. Ymisañä eeqänä ängüâ etanqqâ-qe, ämaqâ ymisañä änätäqâ iuta huizique quannä päknätñqâ iwimäkätqâ iqu, suqâ quvqâ imäkqi. 21 He nanjuâ änäpiyäu, ä wainqâ-eqâ änäpiyäu, ä suqâ huizi imäkäpiyâ iutanji, tqâ sämaqâ hñqu quannä päknätñqâ iqe, ii quvqce. Suqâ iinjâ iqua mimäkqâ iqe, ämäwqätäuänä. 22 Suqâ iinjâ iqua imäkqänqce, “Ängüätiyâ, ä quvqätiyâ-qe,” kñuâ yänänäqñqâ äänä eyqe, he hñqunä-hñqunäñji, huiziu awâ mätquâ, Goti Iquenyâ tupñqe. Ämaqâ, suqâ hñquaunqce, ‘Ii äñguiqâ’ kñuâ yänänäqñqâ indqänätä, suqâ iunä imitätqâ iqu, iqueqâ äwqâ imdanji, iquenji kukñuâ mämitqâ iqanqqetanji, ämaqâ iqu aquvänä yäniqe. 23 Itanji ämaqâ hñqu, ymisañä huiunqce, “Ii äñguiqâ” kñuâ yänänäqñqâ mäwiyqanji, ique änätqâ iqu, suqâ iuta hanjä-iqâ menä. Qakui tiinjâ etanji. Iqu ymisañä iinjce, kñuâ hñquaqu äme, Goti Iquenyqâ quuvqâ maeqiyqâ itä, ae ängqâ iutanji. Suqâ äsque-äsquenqâ, Goti Iqu, “ii äñguiqâ” ätkqenqâ quuvqâ maeqiyqâ itanä, ii imäkqce, ne suqâ quvqâ imäkätqänju.

15

Ne yänänäqñqâ imäknätanä, äwqâ naqâ-hñqunä änyanä pmeqenqâ

1 Iutanji, ämaqâ kñuâ iqâ yänänäqñqâ-tänjä iqune, neqâ äneñqâ iunä miqâ itanä, ämaqâ kñuâ iqâ yänänäqñqâ maeqâ iquauqâ kñuâ qämä-qämä iqenqce, enyqâ miqâ, yätamäkqâ vquatunqce. 2 Ne hñqunä-hñqunäñji, ämaqâ quuvqâ heqiyqâ nesä äpmeñuwâ iquaunji, yänänäqñqâ hipñqâ yätamäkqâ vatunquâ iinjce, quwqâ äwinqâ du qänaknä iquatunqce. 3 Kraisi Iqu, Iqueqâ äwinqâ du qänaknä miqâ iminqâ-pa, ne-pqâ inä imäkquatunqce. Iqu imäkkqce, ii Goti Iqueqâ bukâ iunji, Iquenyqâ tiinjâ äqänänqâ-payi.

“Goti Iquki, ämaqâ Si äkasuwâ quvqâ äktquwi, iquauqâ

*kukñuâ quvqce, Nyi-pqe inä änyimetñqe.”**

4 Goti Iqueqâ kukñuâ, qu hiñuiqänä äqiyekuwâ eeqänäñji, ne näqñqâ nätapätñqâ äqiyekuwi. Ga Iqueqâ bukâ iquesanji, ne pemä itanä yänänäqñqâ ätqäuanitanji, Goti Iqu ätkqâ-pa inemäkäninjâ hiñuâ äqunanä pmetatunqce.

5 Ne pemä itanä yänänäqñqâ ätqäunqce, ii Goti Iquesanänji. Nyi Iquenji tääqce, Iqu yätamäkqâ heyqanquti, he Kraisi Jisasi Iqueqâ suqâ iunji, qänaknä ipu, kñuâ naqâ-hñquenyâ indqämbñqâ ätuätqänä. 6 Ii tiinjñqce. He äwqâ

* 15:3 Apqâ Bukâ 69:9

naqä-hñqunä imbu äpmapiyitanji, eeqänänji Goti neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Kaniqueqä yoqe, haqeu mamäupñqe.

Kraisi Iqu, Israitqä iquautä, huiziquautä, yätamäkqenqä äpkqe

⁷ Inji Goti Iqueqä yoqä haqeu mamäupñqä diñqe, Kraisi Iqu eeqänänuenä yeeqä eyätmakqä-pa, he quuvqä heqiyqä huizi iquauñä-pqe ii vätmapñqe. ⁸ Kraisi Iquenqe, Nyi tiñjä etmqe. Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, naqä-qakuä etanğqenqä motquetñqe, Iqu kukñuä Goti Iqu, Israitqä iquauqä kaqä-kawäkau ätuätä guä ämäsäukqe, qäyunä imäkätä, iquauqä wäunüä imäkqä-qu ekqe. ⁹ Iinğänä ma, tiññänqä-pqeyi. Israitqä qäyä etanği huizi iqua, Goti Iqueqä qeqä-imänğqe hiñuä äqunäpu, Iqueqä yoqe haqeu mamäupñqä diñqeyi. Ii Goti Iqueqä bukä iu tii äqänänqä-payi.

“Iñä etanği, Israitqä qäyä etanği huizi iquauqä hiñuä iqinji, nyi Sinyqä awä ätuätmä, ga Tqä yoqe haqeu ämamäutmä apqä tmqänä.”†

¹⁰ Itanğa kukñuä huizi, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiñjä äyä äqänä.

“He Israitqä qäyä etanği huizi iquenä, Goti Iqueqä ämaqä iquatä, aquvänä ipñqe.”‡

¹¹ Itanğa hñqäqisanji, tiñji.

“He Israitqä qäyä etanği huizi iquenä, Naqä Iqueqä yoqe haqeu mamäupiyä. Ämaqä huiwä huitanğä-huitanğä änyänjuwä eeqänänjuenä, Iqueqä yoqe haqeu mamäupiyä.”§

¹² Itanğa Asayä iqu-pqe, tiñji inä ätkqe.

*“Jesi iquesanğä hueqä-himqä iutani, ämaqä hñqu timäuniqe. Iqu Israitqä qäyä etanği huizi iquau ämininğä iquvi. Ga qu, iqu yätamäkqä väniñqä, hiñuä äqumbu pmetpñqenqä.”**

¹³ Goti Hanjuwä Iqu, yätamäkqä Iquesa meninğüä hiñuä äqänänä pmetatunğüä änävauqumuatqä Iquvi. Nyi Iquenji, he Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyitanji, äwqä hanğuitä, yeeqä inğetänji, manğüä-mñqä pmetpñqä emäkätñqä, tääqä ätuätqänğä. Ga iutani, he Dñä Anğüä Iqueqä yänğänäqñqä ämepu, Iqueqä yätamäkqenğä aquvänä ipu, hiñuä äqambu pmetpñqä emäkätñqä, tääqä ätuätqänğä.

Poli iqu, huizi iquauqä awä iqi, wäunüä imäkminğenqä

† 15:9 Apqä Bukä 18:49; 2 Samueli 22:50 ‡ 15:10 Kukñuä-suqä 32:43

§ 15:11 Apqä Bukä 117:1 * 15:12 Asayä 11:10

14 Nqä nyämaqäüä, nyi henyqe, kñuä yänänäqñqä tiinjä indqänätqänä. He Goti Iqueqä äwinqenqe näqñqä änguanä ämepu, ämitquatngpñqä itqänuwitani, suqä ängui kuapänä itqänä. 15 Itanji kukñuä yänänäqñqä huinqä, ätnänä iqi henyqä qämqä zä miqä itmä, heyaqä kñui ävauqumuatmqä iinqä ae äqiyqe. Ii Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta wäunüä ängüä tii ändapkqetayi. 16 Iqu, nyi Kraisi Jisasi Iqueqä wäunui, Israitqä qäyä etanji huizi iquauqä awä iqi imäkqä-qunñqä, atäunüä änyikqe. Hiqäva-imäkqä iqua, ämaqeu Goti Iquenyqä ätuma ppñqä itqänuwä-pa, Israitqä qäyä etanji huizi iquau ätuma pmqe, Goti Iqueqä kukñuä ängüä we-hunqä-täñi awä ätuätñqe. Itani, nyi qunji, Goti Ique wimqä ätuma pqañga, Dñä Ängüä Iqu, iqua Goti Iqueqänänä hipñqä iwimäkqanqñqetani, Goti Iqu iquau yeeqä vätumeniqe.

17 Inji nyi Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmä, Goti Iquenyqä wäunüä ii imäkätñqä iinqe, yeeqä itmä awä ätätqänä. 18 Nyi nätmätqä huizinqe matqä, wäunüä Kraisi Iqu, nyaqä hipa iuta imäkätñqenqänä tqämqe. Israitqä qäyä etanji huizi iqua, Goti Iqueqä kukñui qänaknä ipñqä iinqe, Iqu nyaqä wäunuitä, kukñuitä, yänänäqñqä inyimäkätqäüä. 19 Iqu nyinji, wäunüä ämaqä mimäkqänänä imäkmqä yänänäqñqetä, Dñä Ängüä Iqueqä yänänäqñqetä, ändapätñqe. Iqu iinjä inyimäkqanqñqetani, nyi Kraisi Iqueqä kukñuä we-hunqä-täñi awi, Jerusälemäta ti ätqa äwqänjaqänmi, qua naqä Ilirikumä ätimäutmä, iu ätuäkäminqe. 20 Nyi kukñuä ängüä we-hunqä-tänä awä ätuätmäñgani, ämaqä, Kraisi Iquenyqä tqanqä qätä mäwiyqä iminuwä iquau tumqenqä, aanä kiinä änyinätqäüä. Ii tiinjä etanjiyi. Kraisi Iqueä kukñui, hñqu ae ätumitätqeu, nyi asä iu tqenqe, manyinqä eä. Ii itmi, ämaqä huizi iqu anä mätätñqä ipäqäkqeunji, nyi qäpu mätmqä enqä-panä iinqe, manyinqä iqi. 21 Nyi Goti Iqueqä bukä iu ätänqä-panqä änyinji.

“Ämaqä hñqu iquauñi, Naqä Iquenyqä awä motquä iminqä iqua, Iqueni hiñuä qumbnä. Nñ, Iquenyqä tqanqä qätä mäwiyqä itqänuwä iqua, näqñqä änguanä mapnä.”†

Poli iqueqä qanä wätñqä iinqä, wäunüä imäkkuwinqä

22 Nyi henqä äpätmä, hiñuä maeqñqänänä di, wäunüä iinjä iminqä iqu, a ängiqätätñqe. 23-24 Inäqe täñgani, qua eeqänänä ikäminqä iunji, anä-himqä änyä-hänä hui aanqä etanji, nyi täqinji, wäunüä äpakä miqä imä. Itanqä quväukuä kuapänänä iunji, nyi qua naqä Spenqä iunqä

umqänğanı, he emamqä dinqä kiinjä änyinätñqe. Nyi kñuä tiinjä änyiyqi. Spenqä iunqä äwätmänğanı, he ganä hiñuä ämaeqänätmä, hesä wänqä hmbu äpmetminqe, aquvänä imä. Itanğa ne anä ae äpmenitanı, nyi Spenqä iunqä uwqanğundqanğanı, he nätmatqä qanjä ändma wäniñqe, yätamäqä nyipnuwänqä änyinğı.

²⁵ Inäqe täñğanı, nyi Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqeu yätamäqä ävätmä, anä-himqä naqä Jerusälemänqä yämqä itqänä. ²⁶ İi tiinji. Naqä Iquenyqä quuvqä heqiyqä, qua naqä Masendonıya iutä, Äkaiya iutä, pmeqä iqua, iquauqä äwiñqä iuta, mbqä hui aquvä äqiyäpu, Goti Iqueqä ämaqä, Jerusälemä iu pmeqä äwa itqänuwä iquauñqä väwqatpñqä, kñuä guä ämäsäukuwi. ²⁷ Mbqä ii, quwqä äwiñqä iuta äñguä ävätqänuwä-qe, qu kimanä-tänjä-qua etanğqetanjı, qäyunä äqiyäpu ävätqänuwı. İsraitqä qäyä etanğı huizi iqua, Goti Iqueqä nätmatqä äñguänänjä quwqä quuvqeu yätamäkqenqe, Goti Iqueqä ämaqä iquauta ämotaukuwitani, iqua kimanı, Iqueqä ämaqä iu, huiwä yätamäqä ävätqänuwı, ii qäyunänji. ²⁸ Itanğa nyi mbqe, ämaqä qäyunänjä iquau ävätmä, itanğa wäunüä ii qäpu ae itmänğanı, nyi Jerusälemä ävämetmä, Spenqä timäumqä äwätmänğanı, he ganä emamniqe. ²⁹ Ga nyi näqñqä tiinñqä ae eqänä. Nyi emamqanğanı, Kraisi Iqueqä suqä äñguä wimäkqe, manğüä nyinätanğı, İqu he äñguänä emäkänqiyä.

³⁰ Nqä nyämaqäüä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenqätä, Dñä Äñguä İqu, suqä ämaqeunqä kiinjä nenqä änätapkqenqätä, kñuä indqämbñqä änyinğı. İtanjı Goti İqu yätamäqä nyiyätñqä dinqe, he nyitä Iquenyqä tääqä yänänäqñqä tuatunqeu. ³¹ Ne tääqe, ämaqä qua naqä Jutiya iu äpmapu, Goti İque hñgisa itquetqänuwä iqua, nyi quvqä mindqueqä ipñqenqä tääqä tuatunqeu. Ga Iqueqä ämaqä, Jerusälemä iu pmeqä iqua, nyi mbqä iquau wimqä äma äpqe, yeeqä ipu mapñqä, tääqä inä tuatunqeu. ³² Goti Iqueqä äwiñqä iuta, iinjä iquaqu timäutñqenqä aquvänä itmitanjı, he emamniñqe. Ga yänänäqñqe, hesä iqi hapä äpmamä mamniñqe.

³³ Goti, äwqä hanüä änyanä pmeqä nätapqä İqu, he eeqänänjä iquendä pmetäniqä iinjä änyinğı.

16

Poli iqueqä kukñuä, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” ätkqenqä

¹ He neqä nanyi-napi Pipinyqe näqñqä mapñqe, nyi awä äñguä etmqä. Ii qokä-apäkä, Kraisi Iqueqä yoqenqä anä-himqä Sengriya iu aquvä äqänätqänuwä iquau, yätamäkqä vätnqe, wäunüä-tänjiyi. ² He suqä Goti Iqu, Iqueqä qokä-apäki imäkqäpñqä äwinyänqä iu qänaknä ipu, apäkä, neqä Naqä Iqutä ämuänñänqä iñji, yeeqä itmuapñqä änyinñji. Ga ii, qokä-apäkä kuapänänä iutä, ä nyitä, yätamäkqä neyätqätanqä iutanji, ii hesa yätamäkqä squä-squä dinqä äwiñgqe, äwipñqänäyi.

³ Itanğa Kraisi Jisasi Iqueqä wäunüä nyitä anä iminçquä, Presilaisä, Akuila iquesänji, “Nyi iyaquinyqe, hui mimäüqä inänä” ätqenqe, tupiyä. ⁴ Nyi hänä yqänä pmamqenqe, iyaqu yänä wiqänä ikiyi. Iinä etanñi iyaquinji, nyi “äñguiqä” tquanğundi, ga Israitqä qäyä etanñi huiziqua, Kraisi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iqua-pqe, “äñguiqä” inä tupñqänäyi.

⁵ Itanğa “Qokä-apäkä, iyaquiyqä anä iqi, Kraisi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquauñqe, hui mimäüqä inänä” ätqenqe, iquau tupiyä.

“Nqä näueqä, kiinä änyinätñqä Epainetusi iquenqä-pqe, hui mimäüqä inänä” ätqenqe, ique tupiyä. Qua naqä Eesiya iu pmeqä eeqänänä iquautanji, iqu-ganä Kraisi Iquenyqä quuvqä eqäkqä iquvi.

⁶ “Apäkä, wäunüä tnänä itä, he yätamäkqä eyätñqä, Mäliyanqe, hui mimäüqä inänä” ätqenqe, iñji tupiyä.

⁷ “Nytä, Israitqä iquautanä Andronikusi iqutä, Juniyasänji, guä pmuateqä anju anä äpmaminçquä iyaquinyqe, hui mimäüqä inänä” ätqenqe, iyaqui tupiyä. Iyaqu, ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquautanä yoqä naqä-tänä esinyä, nyi Kraisi Ique änyä mamuanñanğanğa, iyaqu ganä ämuänñanğiyi.

⁸ Itanji, “Ambliatusi, Naqä Ique ämuänñanğeta kiinä änyinätñqä iquenyqe, hui mimäüqä inänä” ätqenqe, iquenji tupiyä.

⁹ Huizi, “Kraisi Iqueqä wäunüä nesä anä itunçquä Up-anusi iqutä, ämaqä nyi kiinä änyinätñqä Stakusi iqutanji, iquaquinyqä hui mimäüqä iqänä” ätqenqe, iquaqui tupiyä.

¹⁰ Itanğa, “Apelesi hanä-iqä qäyä ämetä quuvqä yqänä eqiyätñqä iquenqe, hui mimäüqä inänä” ätqenqe, ique tupiyä.

Ga “Qokä-apäkä Aristombulusi iqueqä anju äpmenjuwä iunqe, hui mimäüqä iqänä” ätqenqe, quñji tupiyä.

¹¹ Itanğa huizi, “Nytä Israitqä iquautanä Herotianä iquenqe, hui mimäüqä inänä” ätqenqe, ique tupiyä.

“Qokä-apäkä, Nasisusi iqueqä anju äpmapu, Naqä Iqutä ämuännañuwä iunqe, hui mimäuqä iqänä” ätqenqe, quñi tupiyä.

12 “Apäkä Tripina, Triposa, inäsuaqi, Naqä Ique ämuännyinyä, Iquenyqä wäunuä itqänjy ä inäsuaqinyqe, hui mimäuqä iqänä” ätqenqe, tupiyä.

“Apäkä Pেসisi, ne kiinjä änenyätñqä, ga Naqä Iqueqä wäunui, tnänj itñqä iinyqe, hui mimäuqä iqänä” ätqenqe, iinj tupiyä.

13 “Ämaqä, Naqä Iqutä ämuännä, suqä jänänänj imäkkä Rupesi iqutä, iqueqä känaisä, imbaqinyqe, hui mimäuqä iqänä” ätqenqe, tupiyä. Iqueqä känai, ñqä nipai indquaminqä-pa, indquetñqä iiyi.

14 Itanj “Asinğritusi ique, Plegonä ique, ä Hemesi, Patropasi, ä Hemasi iquau, itanğa kätä-känğuağa iquatä anä äpmeñuwä iquaunqä-pqe, hui mimäuqä inänä” ätqenqe, iquau tupiyä.

15 Itanğa “Pilolonğusi iqutä, Juliyaisä, Neleusi iqutä itanğa iqueqä kasiqisä, ga Olimbasi iqutä, qu Goti Iqueqä qokä-apäkä iquatä anä äpmeñuwä iquaunqe, hui mimäuqä inänä” ätqenqe, tupiyä.

16 He äminäpiyanğani, Goti Iqueqä ämaqä iquneqä suqä iu quneqä änyäpu, yeeqä itmanğpñqe. Qokä-apäkä qua täunji, Kraisi Iquenqä aquvä äqänätqänjuwä eeqänänj iqua, “Yää neqäuä! Ne henyqä hui mimäuqä inünä” etqä.

Suqä äwimasiyäpu pmeqenqä

17 Yää ñqä nyämaqäuä, nyi kukñuä yänänäñqä tiinjä hitmqe. Ämaqä, kukñuä ne ämetqueqanğqueu tuwä äväpu, he awä qäyäpatmbñqä, ä hikä enqä-pa äqutäumäupu, suqä quvqä iu päkmbñqä emäkanätpu iqanğuwä iquaunqe, hiqä-hiuä anğuanä äminyäpu, äwimasiyäpu, heqäqi pmapiyä. 18 Ämaqä iinjä iqua, neqä Naqä Kraisi Iqueqä wäunuä mimäkkä ipu, qänaknänji, iquauqä huiwä iunqänä itqänj. Itanğa iqua kukñuä äwiqetä kukñuä aowitä ätuäpu, ämaqä kukñuä iinjñqä anğua miwäsäuqä iquauqä knui, qäyasäqi ätuma äwätqänj. 19 He Naqä Iqueqä kukñuinqä qänaknä anğua itqänjuwinqe, ämaqä im-imnjä iqua näqñqä enj. Iinjqe, nyi henyqä aquvänä itmä-qe, he nätmatqä anğuinqe näqñqä yasämä ämepu, nätmatqä quvqeunji squä-squä hui, he täka maemäkkä yätñqä änyinji. 20 Itanğa Goti äwqä hanuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu emäkkanği, he Setänä iqueni, heqä yukitä qonjuämä ipu, sisevqukuä imäkkuwä-panji, iqueni mändi ii kittqapñqe.

Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, he ängüä hiñgi emäkquätñqä änyinñiyä.

Huizi iquauqä kukñuä, “Henyqä hui mimäuqä iqunä” atkuwiñqä

²¹ Nyitä wäunüä anä itqänueä Timoti iqu, “Nyi henyqe, hui mimäuqä inänä” etqi. Itanğa ñqä hueqä-himqä iquautañä iqua, Lusisi iqutä, Jesonä iqutä, itanğa Sosipate iqutä, anänji.

²² Nyi Tetiyusi, Poli iqueqä manä iuta ämetmä, tuwanüä tä äqiyätñqä iqunä, nyitä hesä, Naqä Ique ämuänñuñquenqä kñuä indqänätmä, “Nyi henyqe, hui mimäuqä inänä” etqä.

²³⁻²⁴ Gayusi, iqueqä anä täu nyi äminiyätñqä iqu, “Nyi henyqe, hui mimäuqä inänä” etqi. Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iqua, iqueqä anä täu äqänätqänä.

Anä-himqä täu miqänqä mbqä ämitñqä, Erastusi iqupqe, “Nyi henyqe, hui mimäuqä inänä” etqi. Itanğa neqä neyämaqä Kowatusi iqu anänji.

Goti Iqueqä yoqe, haqeu mamäuqenqä

²⁵⁻²⁶ Goti Hanjuwä Iqu, he pämä yänänäqñqä tqäpñqä qäyu emäkänñiyä. Ne kukñuä ängüä we-huñqä-tänji, Jisasi Kraisi Iquenqä awä tuätqätanğua, Iqu ii emäkätqäuä. Hiñuiqänänji, kukñuä ängüä tä, Goti Iqutä zä äpakänä äwäminqä-qe, täñganji ätnänä iqi ämaeqiyä. Auä, Goti hea ique-ique pmeqä Iqu änatqanği, ne tuwanüä hiñuätqä iqua äqäkuwii awä ätätunque. Ga iutanji, ämaqä huiwä huitañä-huitañä inqä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä kukñui qänaknä ipñqä iinqe, kukñuä zä äwäminqenqä näqñqä ae ämequwi. ²⁷ Inji Jisasi Kraisi Iqu yätamakqä neyqanğqä iutanji, ne Goti Kiqä-kiuanä Näqñqä Eeqänänä-tänji Iqueqä yoqe, hea ique-ique haqeu mamäuquatunque. Ii naqä-qakui.

Tuwaŋuä, Poli iqu kiŋganä 1 Korinä pmeqä iquaunqä äqäkqe Yätamakqä kukŋuä hiŋuiqänjä iquvi

Poli iqu qua täu äpmamiŋqänggaŋi, aŋä-himqä Korinä, ii naqä eä, qua Äkaiya iuvi. Äkaiya, ii Grikä iquauqä qua naqänänjä-tänjä iŋgiyi. Jisasi Iqueqä kukŋuä äŋgui, aŋä-himqä Korinä iuŋi, Poli iqu-ganä awä ätumiŋqe. Itanğa qokä-apäkä iqisaŋä hŋqua, iqueqä wäunjuä iuta, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä yoqenqä aquvä qämbŋqä ipäqäkuwi. Inäqe Poli iqu iquau ävämetä, wäunui hŋgi-mända yätŋqä uwqanğa, haŋä-iqe quuvqä heqiyqä Korinä iu aquvä qänätqätanğuwä iquau äwimakqe. Iinjä etanği Poli iqu tuwaŋuä tä, quŋi kŋuä iqä äŋguä ävätä, quwqä haŋä-iqe jänä iwimäkätŋqä äqäkqe.

Ämaqä, Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä Korinä iu pmetanğuwä iquauqä quuvqä heqiyqe, haŋuä witanği, quwqä suqä äŋgui qui imäkŋqä iinqe, Poli iqu äwäwa kiŋjä imiŋqe. Iqu kukŋui, qokä-apäkä ämanänğuwä iqua, suqä jänänji imäkäpu pmapŋqä iinqä ätätä äqäkqe. Ga Dŋä Äŋguä Iqu, quwqä qanä uwqeunji, jänä iwimäkätŋqä hiŋuinä mäqunquä iqanğpqe, haŋä-iqe wimeqä iunqä ätätä äqäkqe. Huizi, Goti Iqueqä yoqä haqe qä mamäupŋqä suqä äŋguänänji imäqäpŋqä iinqetä, Dŋä Äŋguä Iqu näqŋqetä, yänänäqŋqetä, Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iquau hiŋgi vätnqä iinqetä, ätätä äqäkqe. Inji yäpaki, iqu ämaqä ae äpäkoŋğuwä iqua, aŋgi vaupnuwä iinqä äqäkqe.

Korinä pmeqä iqua, haŋä-iqä huitanjä-huitanjä ämamiŋuwiŋqe, Poli iqu kukŋuä äŋgui ätuätä, qu Goti Iqueqä äwiŋqä iinqä ätnänjä iqi näqŋqä mapŋqä, yätamakqä äwikqe. Bukä tquesanjä saptä 13 iquenqe, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä kuapanänji, kiŋjä äwinyätqäuä. Iqinji Poli iqu suqä ämaqeunqä äwiŋqä iutaninğä ämotquakqe. Goti Iqu nätmatqä äŋgui qokä-apäkiu ävätnqä iutaŋi, suqä ämaqeunqä wiŋqe, kiŋganänjä eä, huiziunji ämäwqätäuä.

Poli iqu, tuwaŋuä tquenqä kukŋuä ätkqenqä

¹ Tuwaŋuä tä, nyi Poli iqunä äqiyqä. Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä äwiŋqä dutanji, tääqä ändätmetä, Kraisi

Jisasi Iqueqä wäunüä imäkqämqä änändowatkqä iqunji. Itanğa Sostenisi, neqä neyämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä anä eqiyätunquä iqu, nyitä anä äpmenue. ² He anä-himqä Korinä iu äpmapu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquenyqä äqiyqä. Goti Hanjuwä Iqu, he Kraisi Iqutä ämuänmbu, Iqueqä qokä-apäkänä pmetpnqänä emäkkqe. Hesä, ämaqä eeqäpnänä imimä äpmakäupu, Jisasi Kraisi Iquenyqä tääqä ätätqänuwä iquatä, eequenä Iqueqänänqä emäkkqe. Jisasi Iqu, neyaqätä, quvaqätä, Naqä inänä-quvi. ³ Neqä Goti Apikutä, itanğa Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeuta hinqi etapäsinyä, äwqä hanüä imbu pmetpnqä emäqinyä.

Poli iqu, Goti Ique "änguiqä" ätukqenqä

⁴ He Kraisi Jisasi Iqutä ämuännatanguwitani, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinqi etapätqä iinqe, nyi Iqueni, "Änguiqe" hiunji ique-ique ätuätqänä. ⁵ He Kraisi Ique ämuännatanguwitani, Goti Hanjuwä Iqu he äwa miqänqä nätmatqä aanä kuapanä etapätqätanqetani, näqñqä ängüänänä-tänä epu, kukñui awä iinä ätätqänä. ⁶ He iinjä imäkätqätanguwitani, Kraisi Iquenyqä kukñuä ne awä etätunquä di, hesäni häukuä witanqqe äyä ämotquetqäuä. ⁷ Iutani tänğanji, he neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu anğumä quvepçenqä hinüä äqämbu äpmapiyänğanji, wäunüä imäkqenqä näqñqe, Goti Hanjuwä Iqu quuvqä innä vqetani, he hñquenyqä äwa miqä pmetpnä. ⁸ Iqu anğumä äpätqänğanji, he quvqä maeqä pmetanğpi eqänäniñqä diñqe, he quuvqä yänänäñqä eqäka wätqätanğpi yätamakqä eyqa uwquänä.

⁹ Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Ymeqä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqutäni ämuännanä asänä pmetaniñquä ae ätänaikqä eänque, mänävquatämäuqä itä, Iqueqä ätätqä du qäyunä imäkänique. Goti Hanjuwä Iqu iinjä imäkätqätanğqä iunqe, nyi Iqueni, "Änguiqe" hiunji ique-ique ätuätqänä.

Qu awä äpatnğuwinqä (1:10-4:21)

Ämiqä huitanä iquaunqä, kukñuä mäkä hunqenqä

¹⁰⁻¹² Nqä nyämaqäuä, ämaqä, Kloisä iyyqä anju anä äpmenuwä hui henyqe, tii ändquwi. "Ämaqä ii, qu äkasuwä ätnäpu iväqämbu äpmapiyitani, hñqua tiinjä ätätqänäuä. 'A, ne kukñuä qäte, Poli ique wiyanqunä!' Itanğa hñqua, 'Iyäi, ne kukñuä qäte, Apolosi* ique

* 1:10-12 Wäunuiñqä 18:24-19:1

wiyanqunä!’ Itanğa hñqua, ‘Isäai, ne kukñuä qäte, Pitä ique wiyanqunä!’ Itanğa hñqua, ‘Oeyä, ne kukñuä qäte, Kraisi Ique wiyatunqeqä!’ ätätqänäuä.” He iinjä itqänuwinqe, nyämaqäuä, nyi neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueä yoqeta, manjä yänänäqñqä tiinjä etqä. Mikakä ätnäpu, ioktämäkmbu mäpmeqä, äwqä naqä-hñqunä inqä äpmapu, kñui naqä-hñqunä indqänäpu, nätmatqä eeqäpnänä imäkäpiyä iunji asänä imäkqanqpiyä.

¹³ Kraisi Iqu naqä-hñqunä enqe, he iinjä ändumäkmbu äpmeñuwi, äänä etanqiyi? Ä Poli iqunä heyaqä quvqenqä zä-huätati äunätmä äpäkonqgätanä? Aanqeqä! Ä he asnjä ämakuwi, Poli iqunäuä yoqeta ämakuwätanä? Oeyä! ¹⁴⁻¹⁵ Nyi asñi, Klispusi iquesä, itanğa Gayusi iquesänä äwqäkqeqä. Itanğa huiziquenä, nyita mämeqä ikuwä imñi, täñganji, ämaqä hui, “Ne asñi, Poli iqu iqueqä yoqeta änaqäkqetani, ique qänaknä ävätqänjunä” matqä ipnä. Inqe, Goti Hanjuwä Iqueni, “änqiuqä” ätuätqänä. ¹⁶ A! Nyi Stepanasi iquesä ämaqä iqueqä anju anä äpmeñuwä iutänä äwqäkqeqe. Inäqe, nyi asñi, ämaqä hui-pqä inä äwqäkqäti, mäwqiyqä ikqäti? Nyi maqñqe.

¹⁷ Nyi ämaqä kuapänä asnjä maqiyqä ikqe, ii tiinjinqe. Kraisi Iqu, nyi ämaqä asnjä qäyäkqämqä mänändowatqä ikqe. Iqu nyi, Iqueqä kukñuä äñguä we-hunqä-tänji, awä täkiqämqänä änändowatkqe. Itanğa kukñuä iinjä iqueni, awä ätätmäñganji, ñqä kñuä iutani, kukñuä äñguä äwi-ique ämetmä, matqä itqänä. Nyi kukñuä iinjä, ñqä kñuä iuta tqä-säpi, Kraisi Iqu zä-huätatä äñngqenqä kukñui, yänänäqñqä maeqñqä qui imäkqämminji.

Goti Iqueqä yänänäqñqetä, suqä kñuä äñguä iwäsäuqetäni, ii Kraisi Iquvqä

¹⁸ Zä-huätatä iquenqä kukñuä awä tqanqeqe, ämaqä qui hämänä imäkmbnuwänqä äpmeñuwi, qu qätä äwiyäpiyi, ii nätmatqä hinqinqä enqä-manjä etanqä, äqunätqänä. Inäqe ne ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu qui mimäkñqänqä änyä-hänjä inequmuatätñqä iquene, kukñuä iinjä, Iqueqä yänänäqñqä, anqumä änävauqumuatätñqä etanqä, äyä äqunätqänju. ¹⁹ Ämaqä, “Kukñuä ii, nätmatqä hinqinqeqä” ätätqänuwä iquauñqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, kukñuä tiinjä äqänä äwi.

“Nyi ämaqä, äñguä iwäsäuqänqä näqñqä-tänjä iquauqä näqñqä ii, nätmatqä hinqinqä enqä-pa imäkmä. Ämaqä, kñuä qeiqinyä indqänäpu, ‘Iinjä imäkanä’ tqä iquauqä kukñui, häukuä mäwiqä yätñqä imäkmä.”†

20 Itanġi ämaqä änguä iwäsäuqänqä näqñqä-tänä iqua, änäänqe? Ämaqä kukñuä-suqenqä näqñqä iquauñqe, äänä tmqäti? Ämaqä, kukñuä änguä ätuäpu, huizi iquauqä kñui mäñdi äkittqiyqä iquauñi, squä wimenquti? Quwqä näqñqä änguä iñi, Goti Hanjuwä Iqu hiñginqä imäkquänä. 21 Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä suqä kñuä änguä iwäsäuqä iutani, tiñjä imäkkqe. Ämaqä qua iutanä iqua, iquauqä änguä iwäsäuqänqä näqñqä iutani, Goti Hanjuwä Iquenyqe, näqñqä maeqä itpnä. Itanġa Iqu tiñjäñqä-pqä inä äwinyä. Kraisi Iquenyqä kukñuinqe, hñqua hiñginqä qäyä äqunätqätanġuwä-qe, ämaqä suqä quvqä imäkmitpqä hñqua, kukñuä iñjä iquenyqä quuvqä heqiyqanġuwä iquauñi, Iqu qu qui mimäkñqänqä, hñjä imäkäqumuuatequänä. 22 Quuvqä heqäpñqä diñqe, Israitqä iqua, nätmätqä yänänäqñqä ämaqä mimäkqänänä diganä hiñuä qumbñqä äwinyä. I etanġi Israitqä qäyä etanġi huizi iqua, qu kñui-ganä, “Ne kukñuä, änguä iwäsäuqänqä näqñqä-täñi, tänġa äwiyätunqe” mapñqä äwinyä. 23 Inäqe, ne kukñuä awä ätäkitunqe, ii Kraisi Iqu zä-huätati äunġqä iñqeyi. Iqu iñjä imäkkqä iñqe, Israitqä iqua, yänänäqñqä maeqä äqumbiyitani, quuvqä maeqiyqä iquayi. Itanġa huizi iqua, qu kukñuinqe, “Qäyunänjä hma eä, qäyasäqinjqä” indqänätqänjuwitani, quuvqä maeqiyqä iquayi. 24 Inäqe, Israitqä hñqunesä, huizi iquautanä hñquata, ne Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqänqä tääqä ae änatätmeqä iqune, Kraisi Iqueqä zä-huätati hunqenqä qätä äwiyanitani, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqenqätä, änguä iwäsäuqänqä näqñqenqätänä, näqñqä ämetqänju. 25 Quuvqä maeqiyqä iquauqä kñui, quvqä eänqe, tiñjä hitanġiyi. Hñqua kñui, “Goti Iqueqä näqñqä hui, qäyunänjä hma eä, qäyasäqinjqä” indqänätqänjuwä-qe, iñjä ma, Goti Iqueqä näqñqä iñi, ii ämaqeude, ämäwqätäuä. Itanġa hñqua kñui, “Goti Iqueqä wäunjuä imäkkqä huiunji, Iqu yänänäqñqä maequeqä ämänätquena” indqänätqänjuwä-qe, iñjä ma, Goti Iqueqä wäunjuä iñi, ii ämaqeude yänänäqñqä iunji ämäwqätäuä.

26 Nqä nyämaqäuä, Jisasi Iqu tääqä mänatqänġa, ‘Äänä-äänä äpmaminquätiyä’ tpu, kñuä indqämbu. Kuapänänjä hñquenä, ämaqä qua iutanä iuqä hiñuä iqinji, näqñqä maeqä pmetanġä, kuapänänjä hñquenä yoqä naqä maeqä pmetanġä, itanġa kuapänänjä hñquenä, taqä-tawäka yoqä-maequa epu, eämeqanġä äpmaminjuwi. He hiñginqä iñjä pmetanġuwä iutanä iquena, tääqä äyä etätmakqe. 27 Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä kñuä qäyasäqi meqä iquautä, yänänäqñqä maeqä, hanjuä iquautä, atäunjuä ikqe, ii,

Iqu ämaqä qua iutanjä näqñqä kuapä-tänjä iquautä, yänänäqñqä-tänjä iquautä womba vätnqä iñqeyi. ²⁸ Itanğa Iqu atäunui, ämaqä yoqä maeqä iquautä, ämaqä, qua iutani quvqä enqä-panjä imäkätqänjuwä iquautä, äyä ikqe. Inji näqñqetä, yänänäqñqetä, yoqä naqetäñi, ämaqe, 'Nätmatqä iinjä iqua yätamakqä neyänqiyä' kñuä indqänätqänjuwä-qe, Iqu nätmatqä iinjä iqua, hinginqä enqä-panjä imäkätñqä iñqe, ämaqä hinginqä hñquau atäunjuä ikqe. ²⁹ Goti Iqu iinjä imäkkqe, ii ämaqä hñqu, Goti Iqueqä hinjuä iqinj, kiqä yoqe haqeu mämatnämäunqä iquätñqeyi. ³⁰ Goti Iqu he tääqä i etätmakqetani, Kraisi Jisasi Ique ämuänñänjä. Itanğa Kraisi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äñguä iwäsäuqänqä näqñqenqä Ämänätqueqä-qu eqäqe. Itanğa Iquesañi, Goti Iqu, ne Iqueqä hinjuä iqinj jänänänjä inemäkätä, Iqueqänqänä atäunjuä äneyätä, itanğa qui imäkñqä iuta anji inetmeqe. ³¹ Inji ne Goti Iqueqä kukñuä iunji, tii äqänänqä-pa imäkquatunqque.

“Ämaqä yeeqä itä, ‘Nyi iinjä-iinjä iquñjqä’ atätäqä iqu, ‘Ti, Naqä Iqu e inyimäkqeqä’ tätñqeqä.”†

2

Jisasi iqu, zä-huätatä äunätä, äpäkonqñqä

¹ Nyämaqäüä, nyi he emetmä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä zä äwiñqä awä etätmänğanji, nyi kukñuä äwiqetä, kukñuä yänänäqñqä ämaqä, äñguä iwäsäuqänqä näqñqä-tänjä iqua atätqänjuwitä, maetqä ikqä eä. ² “Nyi iquauñi, kukñuä awi, nätmatqä huitanjä-huitaninqä qäyä eänä ätätmä, Jisasi Kraisi Iquenyqätä, ä zä-huätati äunätä äpäkonqñqätänä ätumuä” kñuä indqänätmitani, awä äyä etkqe. ³ Nyi hesä anä äpmamänğanji, yänänäqñqä maeqä eämä, zä itmä, yäunjuä-yäunjuä-pqe kiinjä änyinminqce. ⁴⁻⁵ Itanğa nyi Jisasi Iquenyqä kukñuä etätmänğanji, he Iquenyqä quuvqä heqäpnqce, ämaqeüqä näqñqä iuta ma, Goti Iqueqä yänänäqñqä iuta, heqäpnqenqä änyinqce. Inji nyi nqä näqñqce ämetquetmä, he kñuä indqänqä tñänqä emäkmqä ma, Dñä Äñguä Iqutä, Iqueqä yänänäqñqetä, ämetquaynqä awä etkqe.

Dñä Äñguä Iqu, äñguä iwäsäuqänqä näqñqce Vqä-quvi

⁶ Äñguä iwäsäuqänqä näqñqce, ne ämaqä quwqä quuvqä heqiyqce, yäüä ae ikqä iquauñi, awä ätuätunqce. Näqñqä ii, ämaqä qua täu tänğa äpmenjuwä iquauqetä, ä qua täu miqä, Goti Iqu hingi iwimäkätñqä* iquauqetä, asänä

† 1:31 Järämai 9:24 * 2:6 1 Korinä 1:28

hmanji. ⁷ Nāqŋqā ne kukŋuā awā etätuŋque, ii Goti Iqueqā eā, zā äwāmiŋqā iiyi. Nāqŋqā iquesaŋi, qāukuā qua mimākqāŋga, Goti Iqu, ne Iqutā qāukuā yāŋi anā pmeniquā diŋqā, atāuŋuā ae ekqe. ⁸ Nāqŋqā iinŋqe, āmaqā qua tāu miqā iqua, maqŋqā emiŋuwi. Qu nāqŋqā hiqā eqe, Naqā Aaŋā Yāŋānāqŋqā-tāŋā Iqueni, zā-huātati maueqā iqāpninji. ⁹ Iqua maqŋqā emiŋuwā-qe, Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iuŋi, tiinji āqānā äwi.

“Nätmatqā, āmaqe hiŋuā māquŋquā imiŋuwā, ä qātā māwiŋqā imiŋuwā, ä quwqā kŋuā yāndqāŋqā imnā kiuā māwimeqā imiŋqā ii, ii nätmatqā Goti Iqu āmaqā Iquenyqā wiŋgaŋqā iquaunŋqā nāwinyā ekqā iiyqā”
āqānā.†

¹⁰ Goti Hanjuwā Iqueqā nāqŋqā zā äwāmiŋqā iinji, Iqueqā Dŋā Äŋguā Iqu inemākqāŋqā iutaŋi, Iqueqā-kiuā nenyqā ätnāŋā iqi, ae äyā itkimākkqe. Dŋā Äŋguā Iqu, nätmatqā Goti Iqueqā kŋuā indqāŋqā yāpā imŋiŋqetā, nätmatqā eeqānāŋā huiziŋqetā qāvqā äŋguānā itā, nāqŋqā eāŋqetaŋi, iinŋā inemākānā. ¹¹ Ii tiinji. Ämaqā hŋqu, hŋquququeqā kŋui äänā ämenŋqā iunŋqe, nāqŋqā maeqā yänā. Ämaqā hŋqueqā kŋuā indqāŋqenŋqe, iqueqā quuvqā, iqueqā yāpā inŋgisaŋā iqunā, nāqŋqā itānā. Inji Goti Iqueqā-pqe, asā iinji. Dŋā Äŋguā Iqunā, Iqueqā kŋuā iŋenŋqe, nāqŋqā hiätānā. ¹² Itanŋi ne dŋā ämakque, ii dŋā qua täutaŋā iquauta ma, Goti Hanjuwā Iquesaŋi. Iinŋqe Goti Iqu nätmatqā äŋguā eeqānāŋā nätapātŋqā ekqā iunŋqe, nāqŋqā metatuŋquānāŋi. ¹³ Nätmatqā iinŋqe, ne kukŋuā awi āmaqā-qune neqā nāqŋqeta maetqā itqāŋu. Dŋā Äŋguā Iqu nāqŋqā nätapqāŋqeta etätqāŋu. Inji nāqŋqā Iqu änätapkqe, āmaqā, Dŋā Äŋguā Iqueā yāpā iqi äpmeŋuwā iquaunji, ne ävätqāŋu.

¹⁴ Itanŋa āmaqā, Dŋā Äŋguā Iqueqā yāpā iqi mēpmeqā inŋqā iqu, nätmatqā Goti Iqueqā Dŋā Äŋguā Iquesa äquvepātŋqā iinŋqe, “Nätmatqā iinji qāyasāqinŋqā” indqānātŋqe, mēmeqā yänā. Nāqŋqā iinŋā iwäsäuqe, Dŋā Äŋguā Iquesaŋā etaŋi, āmaqā iinŋā iqu nāqŋqā maeqā etānā. ¹⁵ Ämaqā, Dŋā Äŋguā Iqueqā yāpā iqi äpmeŋqā iqu, nätmatqā eeqānāŋiŋqā äŋguānā iwäsäutā nāqŋqā metānā. Itanŋa Goti Iqueqā bukā iu āqākqā-pa, iqueni, āmaqā hŋqu, “Änäändiyā” tā iqe, änā miwäsäuqā yänā. ¹⁶ Tuwaŋui tii āqānā äwi. “Ämaqā hŋqu, Goti Naqā Iqueqā kŋuā indqāŋqenŋqe, nāqŋqā maeqā itā, ‘Iinŋā-iinŋā imākiiyā’

† 2:9 Asayā 64:4

mätquä yänqiyä.”[†] Inäqe Dnä Änguä Iqueqä yäpä iqi äpmeñquä iqune, ne Kraisi Iqu knjuä äänä indqänänqä iunqe, näqñqä menä.

3

Goti Iqueqä wäunui, qäyunä imäkqenqä

¹ Nyämaqäüä, hiñuiqänäñi nyi kukñuä awi, ämaqä, Dnä Änguä Iqueqä yäpä iqi ae äpmeñuwä iquau, ätuätñqä du maetqä itmä, ämaqä, quwqä äwiñqä dunä äpmeñuwä iquautä, Kraisi Iquenyqä quuvqä änyä qe eqiyätqänuwä iquautä, ätuätñqä-pa, äyä etkqe. ²⁻³ Inğanji ymeqä dänä isua, ymisanä woyqe mañqä iquwä-pa, he kukñuä yänänäqñqe, änä mämeqä etanquwiñqä, nyi anjuä enqä-pa kukñuä hanuinä äyä etapkqe. Ga he, hiqä enqä dunä pmetanqä eqänätmä, “Tänğanä-pqe he ymisanä woyqe mañqä yqänä ipñqäüä” etqä. Suqä, naqä pmeqänqätä, hiqä hita-hingukuatä äkasuwä tñqä iutani, he Dnä Änguä Iqueqä yäpä iqi mäpmeqä, ämaqä qua täutanä iqua enqä-panä asänänä enä. ⁴ Ii tiñji. Hñquenä, “Nyi kukñuä qäte, Poli ique wimqänä” tqanqä, hñquenä, “Nyi kukñuä qäte, Apolosi ique wimqänä” ätätqänuwi, ii ämaqä qua täutanä iqua enqä-ma äpmaka wätqätanqppi ämotquequänä.

⁵ Inji he yenyqä näqñqä mapñqä diñqe, nyi tiñjä etmä, “Ye qäquye, yoqä maiquve etanqi, Naqä Iqueqä wäunjuä-wiyquveyi. Iqu Kiqä-kiauä wäunjuä kikinä äyätapkqä iutani, ye kukñuñqä awä hetqanqueänqa, he Kraisi Iquenyqä quuvqä äyä eqiyätqänä.” ⁶ Apolosi iqtä nyitänji, yeqä wäunui tiñji. Nyi nätmatqä piiki vowä mäwäwqä iqunä etanqä, iqu zquvätñqä eqä vqäwqä iquvi. Itanqa Goti Hanjuwä Iqu bakä äukauäpu, naqä epñqä Imäkqä Iquvi. ⁷ Ämaqä piikä vowä mäwäwqä iqtä, eqä vqäwqä iqtä, iquaqu yoqä maeqä, hiñginqe. Mä bakä äukauäpu, naqä epñqä imäkqäwätñqä Iqu, yoqä-tänä Iquvi. ⁸ Ämaqä piikä vowä mäwäwqä iqtä, eqä vqäwqä iqtä, qäquaqu Naqä Iqueqä wäunjuä imäkqä-quaquvi. Inji mbqä meqänğanji, iquaquvqä wäunui äänä-äänä imisiyqä iuta manyiyi. ⁹ Nyi Poli iqundä, itanqa Apolosi iqtänji, ye Goti Iqueqä wäunui anä imäkätqänueä iquve etanqi, he Iqueqä wäunjuä enqä-ma änyänuwä iquenji. Itanqa he Iqueqä anä inänä etanqä, Iqu yqänä ämätätqäüä.

¹⁰⁻¹¹ He Iqueqä anä ämätñänjuwiñqe, tiñji. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iquenji, anä siyaundqä enqä-pa etñqä, ae ätekqetani, ämaqä hñqu änyä-hänä hñqu-mända ämetä, haqeqi maquteqä yänqiyä. Inji Goti Iqu,

qeqā wimānātā hiŋgi vqā iuta nyimākqanġi, nyi-ganā, kukṇuā aŋguā Jisasi Kraisi Iquenqā awā etkqe, ii nyi anā imākqanġe nāqṇqā kuapānānā-tāṇjunā eāmā, anā siyaundqā yānānāqṇqānānā āqutekqā enqā-paniqā. Itanġa āmaqā, he nāqṇqā haqeqi etapātqāṇuwā iqua, qu āmaqā siyaundqā iquesa anā āmātāqisātqāṇuwā-panā iinā-quayi. Inġi, iqua hṇqunā-hṇqunāni, quvqā-pqā mātqṇqā, hiṇui aŋguānā āqunāpu mātqāpnā. ¹² Āmaqā anā siyaundqā tqueqā haqeqi āmātāpiyānġani, hṇqua golqetā, silpaitā, hikā mbqā naqānqā imākātqāṇuwitā, mātāpnā. Nātmatqā iinā iqua, aŋguānānā eā, āpakānā witāniqe. Itanġa hṇqua, zā-yāṇitā, qoetā, kuā-witqā yāṇitā mātāpnā. Iinā iqua āpakānā māwiqā, qui maqānā imākmbnā. ¹³ Qānakṇi, hiunġi, Goti Iqu ataunā ikqā iqu timāuqanġani, quwqā wāuṇuā iinā imākmitpqe, ātnānāqī timāuānā. Hiunġi iqu, tā enqā-panā ātimāuātā, ‘wāuṇui aŋguā imākātqāṇuwiqā, ā quvqā imākātqāṇuwiqe’, tā iqunā iqunānā. ¹⁴ Āmaqā anā e imākmitpqetanā hṇqu, iqueqā anġi tā maṇqā aŋguā āmātnānġe, iqu iqueqā wāuṇuiṇqe, kimaṇi āmenā. ¹⁵ Inā-qe, āmaqā hṇqu iqueqā anġi quvqā etanġi, tā hāmānā aŋgqe, ii tiinġi. Iqu iqueqā wāuṇui anġi mimākqā yāniṇqā, qui hāmānā qe imākṇgi. Ināqe iqu iqueqā-kiuāni, tā maṇqā itā, quuvqenā ākitqā-qe, kima meqā maequ, hānā hea ique-ique pmetānā.

¹⁶ Hiqā-hiuāni, he Goti Hanjuwā Iqueqā hiqāva-imākqā anā tṇānqā etanġā, Iqueqā Dṇā Aŋguā Iqu, heyaqā yāpā imā āpmeṇqenqe, he maqṇqātanā? ¹⁷ Goti Iqueqā hiqāva-imākqā anġi, ii pmua eā, Iqueqānqānā āmātnānġe, ii he qāquenġi. Iinā dutanġi, āmaqā hṇqu, Goti Iqueqā anġi qui imākātqā etanġutqe, Iqu iquenā-pqe qui inā imākānqiyā.

¹⁸ He quanġā ātnāpu, “Ne nāqṇqā-tāṇuneyqā” ātnātqāṇuwā iquenā, anġumṇi matqṇqā ānyinġi. Inġi āmaqā hiyaqā awā iqisanā hṇqua, āmaquqā hiṇuā iqinġi, aŋguā iwāsāuqānqā nāqṇqā-tāṇā-qua epiyinqā wopqā imitpqe, iqua, iquauqā hiṇuā iqinġi, nāqṇqe āwa ipu qāmā-qāmānqā-qua āpmeṇjaqāmbiyi, qānakṇi Goti Iqueqā hiṇuā iqinġi, aŋguā iwāsāuqānqā nāqṇqā-tāṇā-qua anġumā epnā. ¹⁹ Ii tiinā dutanġi. Qua tāutanā aŋguā iwāsāuqānqā nāqṇqe, Goti Iqueqā hiṇuā iqinġi, ii qāmā-qāmā iqā enqā-panā iinġi. Nātmatqā iinqe, Goti Iqueqā bukā iunġi, kukṇuā tiinġi āqānā. “*Āmaqā, ‘Ne aŋguā iwāsāuqānqā nāqṇqā-tāṇuneyqā’ kṇuā āvātṇqā hṇqua, huiziquau āmāwqātāupṇqā wāuṇuā imākātqāṇuwā iunġi, Goti Iqu hiṇi-hiṇi iwimākqanġuti, quwā māuṇquatmbnā.*”*

* 3:19 Jopā 5:13

20 Itanġa Iqueqā bukā iunġi, kuknuā tiinjā-pqā hŋqu, inā äqänā. “Ämaqā äŋguā iwäsäuqänqā näqŋqā kuapätänjā iqua, qu wäunjuā nätmatqā äänā imäkŋŋqā kŋuā indqänġanġuwiŋqe, Naqā Iqu, quwqā kŋuā indqänqā iinjġi, häukuā mäwqiyqā itŋqā etanġqenqā, näqŋqā ae äme.”† 21 Injā etanġi, he ämaqā hŋqueqā yoqe haqeqā mamäuqänqce, vquatämäupu. Nätmatqā eeqänänġi, ii hiqā yätamäkqänqā eä. 22 Ii tiinjġi. Poli iqunġä-qe, Apolosi iqunġä-qe, Pitä iqunġä-qe, qua tqunġä-qe, hänjā-pmeqā iqunġä-qe, äpākönqā iqunġä-qe, nätmatqā tänġa äwiŋqä-pqänjā-qe, qänaknda witäniqä-pqänjā-qe, eeqäpnänġi hiqeqā, etqā. 23 Itanġa he Kraisi Iqueqā etanġä, Iqu Goti Iqueqä-qu eä.

4

Ämaqā, Jisasi Iqu kuknuā awä tuäkiqäŋŋqā ändowatkqā iquauqā wäunġiŋqā

1 Ämaqā, kukŋuiŋqā näqŋqā etapätunquā iqunenyqe, he kŋuā tiinjā indqänġŋŋqänänġi. “Ämaqā iqua, Kraisi Iqueqā wäunjuā imäkqä-qua epu, Goti Hanjuwä Iqueqā kŋuā indqänqā, zä äwämiŋqenqā awä ätätqänjuwä iquayqā.”

2 Ämaqā, ämiqā hŋqu, “Nyaqā wäunġi, iqua äŋguänä imäkqäŋŋqäuä” kŋuā indqänätä, quuvqā äwiyä ävätqā iquenyä imäkqäŋŋqce, iqua iqueqā kuknuā eeqäpnänjā iunġi, qänaknä iqäŋŋqce. 3 Itanġa he nyaqā suqenqā änyiwäsäuquwi, ä ämaqā tqu-tqu kuknuā mitqā anjā iunqā ändma äwätä kuknuā ämindqe, nyi iinqe äwäwa miqā danä itmä, “Ii nätmatqā aanjā wänqänänjāpiyqā” kŋuā änyänä. Nyi ŋqä-näuänġi, ŋqā suqenqā miwäsäunqā itŋqā iqunġi.

4 Nqā suqä-iwäsäunqā tämŋi, hanjā-iqā maeqā, aquvä iqänätqänjā. Nqä-näuänġi, tiinjġi matŋqā iqä. “Nyi ämaqā suqä quvqā maeqā, aanjā jänänänġunqä.” Oee. Nyi änyiwäsäuätŋqā Iqu, ii Naqā Iquvi.

5 Itanġi tänġanġi, ne ämaqā näqŋqā ävätunquā iquneqā wäunġiŋqce, he miwäsäuqā pambu. He, hea Naqā Iqu anġumä quvepŋenqänä, hinjuā äqämbu pmetŋŋqce. Iqu inġanġi, nätmatqā eeqänänjā hea wiqā imdanġi ämetä, Iqueqā we-hunqā iqi ämaitä, ämaqeuqā äwiŋqce, quwqā qeqä-quuvqā imdanġi ämetä, ätnänjāqi mainiqce. Inġanġi, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqā wäunjuā änatapkqā imäkätunquā iunqce, “Si äŋguā imäkätqänġi-qe,” awi inġa natäniqce.

6 Nyämaqäuä, he yesa näqŋqā ämepu, Goti Iqueqā bukā iu äqänänqce, hui wiyä iqa mäwqā, iunä imäkäpu, ga

† 3:20 Apqä Bukä 94:11

āmaqā hŋquenyqānā enyätä, huiziquenqe maenqā iqā diŋqe, nyi kukŋuā ii ätqa äquvepqe, ŋqā-nāuāŋqätä, Apolosi iquenyqätä, ätätmä, ktqenā ämetqueqā. ⁷ Äsquki, si ne änewäsäutŋqe, naqe, tqi ikimäkqeyi? Aanqe. Nätmatqā eeqānāŋä ämeŋuwi, he naqā-qakuā Goti Iquesa ämakuwä qäyā epu, heqā yāŋänäqŋqā iuta ämakuwāŋqānā hiqā yoqe haqā mamänätqätanqā eeqänätqāŋä. Iiŋi, qäyü hmanji.

⁸ He kŋuā tiŋä eyätqäuä? “Ne nätmatqā äŋgui, aanä kuapänāŋä-tāŋjune qe eequnä. Huiziquau ämāwqutäutanä, nätmatqā äwa miqāŋqā, ämiqā naqā iquatāŋi, asänāŋänāŋä qe äpmequnä.” Auä, ne-pqe hesä ämiqā anä pmetuŋquā iŋqe, he ämiqā naqā-qakuā pmapŋqe, nyi kiŋä änyinätqänä. Ho-ee, aanä aanqe. ⁹ Nyaqā kŋuā tämŋi, tiŋänāŋä indqänätqāŋä. “Goti Iqu, kukŋuā awä tatunquā änandowatkqā iqune, naqā pmeqāŋqe mäwiŋqā itä, qua naqā mämä pmeqāŋqā äyā äpmuatānaikqeqā. Iiŋä pmetanqquetanji, āmaqā pizqā äpäsätqāŋuwä iqinyqā qäyā änatma äwäpu, āmaqā qua täu äpmeŋuwä iuqätä, ynaunqā iquauqätä, hiŋuā iqī pizqā qäyā, napäsqāpŋqā.” ¹⁰ Ne Kraisi Iqueqā yoqā haqeu ämamäutunque, āmaqā huizi iquauqā hiŋuā iqīŋi, näqŋqā maeqänāŋä pmetanqquä-qe, he hiqā-hiuāŋqe, “Ne Kraisi Iqutä ämuāŋnanitanji, äŋguä iwäsäuqāŋqā näqŋqe, aanä kuapänāŋä-tāŋä äpmeŋunä” kŋuā indqänätqāŋä. Ne huizi iquauqā hiŋuā iqīŋi, yāŋänäqŋqe maeqā, hanuā witanqquä-qe, he hiqā-hiuāŋqe, “Ne yāŋänäqŋqä-tāŋjuneqā,” kŋuā indqänätqāŋä. Ämaqe, neyaqā yoqe haqeu mämänatnämäuqā ipu, yoqe heyaqenä haqeu äyā ämaetnämäutqāŋä. ¹¹ Hiŋuiqāŋä duta tāŋga tiŋi, hea kuapänāŋänqanji, ne buayāŋqā dä äneyätä, eeqāŋqā quvākä häuayqā äpmeŋqe. Itanqā neyaqā qākä gquä-pqe, yäuä itä äpknätŋqe. Ämaqe, hiŋgināwa ptqā änapäsätqāŋuwi. Ne quami äŋguä pmeqā diŋqe, anji hma etŋqe. ¹² Ymisāŋä isuaunqqe, neqā hipaitāŋi wāuŋuā yāŋänäqŋqā itunque. Ämaqe, kukŋuā quvqā natqanquwāŋqanji, Goti Iqu äŋguä iwimäkätŋqā diŋqe, ne Iqueni yatŋqā ävātunque. Qu quvqā inetqueqanquwāŋqanji, ne qeiqinyä ämiwotunque. ¹³ Qu nenyqā kukŋui, quvqā tuätqätanqā, ne kimāŋi, äŋguä dinä ätuātunque. Qu neŋi, nätmatqā tawä enqā-ma bi ae änaquvasämakuwitanji, yqänä äpmaka äpāŋu.

¹⁴ Nyaqā kukŋuā yāŋänäqŋqänāŋi, tuwanuä iu i äqänāŋqe, ii he womba mapŋqā maqŋqā eä. Oee. He ŋqā ymeqā, nyi kuapnä änyinätŋqā iquenä etanquwŋqā, hiqā kŋuā indqāŋqe, we eomäkmqā diŋqā äqiyqā. ¹⁵ He āmaqā

ämeyäpu, Kraisi Iqueqä kuknuä-suqenqä näqñqä epñqä, yätamakqä eyqe, kuapänänjä-tänuenä qäyä etanquwä-qe, qu heqä hinuñua hmanji. Nyi-ganä kuknuä anñguä we-hunqä-täninñqä awä ti etqanqçeta, he Kraisi Jisasi Iqutä ämuänänñganquwänñga, iutanji nyi heqä hiniqunä ekqe. ¹⁶ Itanñgi he nyaqä suqä dunji, qänaknä nyipñqä iinñqä evauqumuatqä. ¹⁷ He suqä iinñä imäqçapñqä diñqe, nyi Timoti iquenji henyqä ae ändowatqe. Iqu-pqe, ñqä ymeqä, nyi iquenyqä kiinñä änyinätñqä-qu eä, Naqä Iqueqä kuknuä eeqänänñä iunji, qänaknä iqä iquvi. Nyi Kraisi Iqutä ämuänänñqä iqunä, nyaqä suqä äänä-äänä imäkätñqenqä, ämaqä im-imñä Naqä Iqueqä yoqenqä aquvü äqänätqätanquwä du, kuknuä awä ätuäkitñqe. Iqu-pqe he suqä iinñqä awä inä etätñqä ändowatqe.

¹⁸ Ämaqä hesanji quwqä yoqenä ämaenätqänjuwä hñqua, nyinyqe, "Iqu anñgi mänemeqä yänñqiyä" kñuä ävätñqe. ¹⁹ He kñuä iinji qäyä eyanqçqä-qe, Naqä Iqu nyaqä hänaqe näwinyä imäueqanqutqe, nyi emamqenqç maqänänji äquvepmä. He emetmänñganji, ämaqä iinñä iqua, iquauqä kuknuä tqenqç, yänänäqñqätä qäsä diyä-tmä, näqñqä ganä mamä. ²⁰ Tiiñä eä. Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji, kukñuinä hiñginäwa tqänñqä ma, Goti Iqu yänänäqñqä vqanñga, häukuä winä. Iutanji nyi, kuknuä yänänäqñqänänji, tuwanuä täu äqiyätqänñä. ²¹ He iqi emetmänñganji, nyi suqä äkisqu emäkmqä enñgi? Nyi he jänä inñga emäkmqç, jävqä äma pmqäta, ä, hiqä hñgisa iqe ganä vquatämäuqanquwänñga, henyqä naqänänñä nyinñqetä äwqä hanuä änyanä pmetunñqetä äma pmqäta?

5

Korinä iu pmeqä iquauqä awä iqinji, suqä quvqänänji äwämihñqenqä

¹ Ämaqä hui, tiwiqä aanñä naqä-qakuänänñä hñqu ti-inñä iqanñgä, nyi qätä äwiyänñqe. Suqä huiwä yanñä inñqä Goti Iqu äwikqe, tuwä ävätä aanñä quvqänänji, heyaqä awä iqinji äwinä. Tiiñä, hikñä hñqu, kaniqueqä apäkisä, qanñä hiñgi ikitqänñyi. Suqä quvqä iinji, ämaqä quuvqä maeqiyqä itqänjuwä iquau iämawqätäuä.

² Ämaqä huizi iquenä, ämaqä suqä quvqä ii ikutäuqä iqu, heyaqä awä iqi äpmeñqenqç, sunñqä kñuä maqiyqä itqänjuwäwä? He, iqu hesä anä mäpmeqä yätñqänä, huätä mändowatqä ipu, qeçqä äwutmäkpinyñqe, hiqä yoqä haqä ämamäunätqänjuwi, ii quvqe! Qäyä eä! ³ Nyi hesä anä mäpmeqä imä-qe, nyaqä quuvqe, hesä anä äpme. Iinñä äpmeqetani, ämaqä suqä aanñä ququvqä iinñä

imäkqä iqueni, ae äwiwäsäuqe. ⁴⁻⁵ Naqä Iqueqä hiunji ätimäuqe, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä iinjä iqueqä quuvqä ique anji itmeninqä dinqe, he tiinjä imäkpnqä änyingji. He Naqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänäpiyanğanji, nyaqä quuvqä iqu-pqe, neqä Naqä Jisasi Iqueqä yänänäqñqetä, hesä anä äpme, ämaqä iinjä iqu hanjä-iqä metñqä dinqe, Setänä iqueqä huiqä iqi wipu.

⁶ Itanğa he iinjä miqä ipu, hiqä yoqe haqeu ämamänätqänjuwi, qäyu hmanji. Yisä wänqäpu bretqä du pnä ämäuepqe, naqänänä äyä änyuämäutñqe. Yisi, suqä quvqä iquenqä ktqeyi. ⁷ Ynaunjqä ämaqä pizqä päsqä iqu, sipsipqä iqueqä häneqe äqunätä, atqä-awäkau mapäsqä ävaukukqä-pa, Kraisi Neqä Sipsipqä Iqu äpäkonätä, ne yisi maiqñqä inemäkkqe. Iinjä etanği, he bretqä yisä maeqä ii enqä-panjä enjuwi, yisä yäue bi tnämäupñqe. ⁸ Itanği Israitqä iqua quväuukuä ique-ique, hea naqä Pasopanğanjqä ätätqänjuwä inğanji, yisi yäue bi ätnämäupu, buayä yisi maeqätänä änätqänjuwä-panji, ne-pqe Kraisi Iqu äpäkonqñqenqä knjuä indqänätanitanji, suqä quvqä eeqänänji bi ätnämäutanä, neqä äwqä tämñi ikikinyänjä änyanä, kukñui naqä-qakuinä tquatuñque.

⁹ Nyi henyqä tuwanjuä hiñuiqänä äqäkqä iqueni, he ämaqä, suqä huiwä yanjä inqä Goti Iqu äwikqe, tuwä ävätqänjuwä iquautä, anä mäpmeqä ipñqä dinqä ätätmä, äyä äqäkqe. ¹⁰ Qua täunji, ämaqä quuvqä maeqiyqä iquautanji, suqä huiwä yanjä inqä Goti Iqu äwikqä iqueni, tuwä wiyqä iquatä, ämaqäyqä nätmatqe äñguä witanği äqunäpu quwä-meqä iquatä, itanğa goti quanğä iquauqä yoqenqä aquväqñqä iqua, qu hävemnäqñqä äpmenjä. He eeqänänjä iquatänji, anä mäpmeqänqä maqiyqä ikqe. He iquatä anä mäpmeqä ipñqä etanğutqe, qua täunji hämänänä ävämapñqe. ¹¹ Nyi kukñuä tuwanjuä ique iinjä ätätmä äqiyqe, kiqä quati tiinji. “He ämaqä Kraisi Iquesa, ‘Tasi-guaeä’ ätumitpqä hñqu, suqä huiwä yanjä inqä Goti Iqu äwikqä iqueni, tuwä äwiyqä, ämaqäyqä nätmatqenqä äñguä witanği äqunätä qeqä ätquä, goti quanğä iquauqä yoqenqä aquvä äqänğqä, ämaqä huiziunji quvqä imäkqä kukñuä ätqä, wainqä-eqe änätä hiqiiyqä iqä, ä ämaqäyqä nätmatqe quwä ämeqä, iqutanji, anä mäpmeqä ipu, ymisani anä manqä pambiyä” ätätmä äyä äqäkqe. ¹²⁻¹³ Ämaqä quuvqä maeqiyqä du iwäsäuqe, nyaqä wäunjuä hmanji. Goti Iqu Kiqä-kiuä iwäsäuänä. Inäqe he ämaqä Goti Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iu iwäsäuqänqe, äñguä eä. Inji Goti Iqueqä bukä iunji

kuknuä ätäñqä-pa,* ämaqä suqä ququvqenänjä itä hiqä awä iqi yqänä äpmeñqä iqueni, huätä dowatpu.

6

Quuvqä anä eqiyätqäñuwä iquauñi, kuknuä mämitqenqä

¹ Suqä iwäsäuqänqe, nyaqä kuknuä huiziqu tiñji. Ämaqä hesanjä hñqueni, kiqä quuvqä anä heqiyqä hñqu quvqä iwitquetqä etanğutqe, iqueqä hanjä-iqä ipiñi, Goti Iqueqä ämaqe jänä iwimäkipñqä, iquau mäwimeqä, ämaqä Goti Iquenyqä maqñqä enuwä iquau-mända, “Jänä nyimäkipiyä-qe” änäänqä tuäniqi? He suqä iñi, anğumä imäqñqä, manyiñqä iqi. ² Tiñjä eä. Qänakndani, ne Goti Iqueqä qokä-apakä iquene, ämaqä qua täutanjä iuqä suqä iunji, iwäsäuaniquä enqe, he maqñqäta? Ne qänaknda qu iwäsäuaninquä enqe, quvqä wänqä isua täñga itquatnäpiyi, hiqä-hiuä jänä imäknqänäñi, sunqä itqänäuä? ³ Itanğa ne ynaunjqä iquau-pqe, inä iwäsäuaniquä eä. Inji, quvqä qua täu itquatnätunque, jänä inä imäknatunquä eä. ⁴ Injä etanği he hanjä-iqä iñjä-tänuenä etanğutqe, quuvqä maeqiyqä iquauñqä äwäpu, qutanjä hñque, hiyaqä awä iqi yoqä maeqä äpmeñqä hñque, ewäseyqä pmetñqä atäunui, sunqä itqänä? ⁵ Nyaqä kuknuä i äqiyqe, he womba ipñqä diñqä äqiyqä. Quvqä itquatnäpiyänğani, ämaqä heyaqä awä iqiñi, kuknuä äñguä iwäsäuqä hñqu, ämaqä quuvqä heqiyqä hñquaquiyqä hanjä-iqe iwäsäutñqe, hma etanği hiwänycqe. ⁶ Iñjä miqä ipiyitani, quuvqä heqiyqä hñquki, huiziqueni, ämaqä quuvqä maeqiyqä hñquaunqä, jänä emäkipñqänä, ätuma uwqueni.

⁷ Quuvqä heqiyqä iquendanjä hñqua, huizi iquenä quvqä etqueqanğuwinqä kuknuä iwäsäuqä iquauñqä hämä ätuma äwätqänuwinqe, tiñjä ämänätqueqi. He Jisasi Iqueqä suqä iunji, qänaknä miqä ipu, qunanjä qe äpäknğä. Qu quvqä qäyä etquapñqänä äwimasipñqä äyuwä. Heqä nätmatqä qenqä-qe, “Neqeçqä” etäpu qäyä ämetauqanğpi, hiñuinä qumbñqe. ⁸ Quvqä etquapñqä äwimasiyqe, äñguä qäyä etanği, hiqä-hiuänji, quwä ämanäpu, quvqä nänği-tänği itquatunqueni. Itanğa ämaqä heqä quuvqä anä heqiyqä-pqä iquauñi, inä itquequeni.

⁹⁻¹⁰ Ämaqä suqä quvqä itqueqä iqua, qu Goti Iqunä miqeuñi, yäpä inğisa mäpmeqä itpnuwi. He iñqe, maqñqäta? Ämaqä hñqu, “Qu äpepñqäuä” etqanğutqe, qätä yasämä mäwiyqä pa iqäpnä. Suqä huiwä yanjä inqä

* 5:12-13 Suqä 17:7, 19:19, 22:21, 24, 24:7

Goti Iqu äwikqä ique tuwä wiyqä iqua, goti quanğä iquauqä yoqe haqä mamäuqä iqua, hñquauqä apäki quwä äma ikiqä iqua, qokä hñqu qokä hñque meqä iqua, apäkä hui apäkä huizi meqä iua, quwä-meqä iqua, “ñqeqänä” tqä iqua, eqä yänänäqñqeqe änäpu hiqñyqä iqä iqua, ämaqä hñque qui imäkqä kukñuä tqä iqua, itanğa quanğä imäkäpu quwä-meqä iqua, qu Goti Iqunä miqeuñi, yäpä inğisa mäpmeqä itpnuwi. ¹¹ Hinñiqänäñi hesanä hñqua, suqä iinjä imäkqä-qua äpmamiñuwi. Iinjä qäyä etanği, neqä Goti Iqueqä Dñä Änguä Iqueqä yänänäqñqeta, Naqä Jisasi Kraisi Iqutä ämuänñatanğuwitanñi, Goti Iqu, heqä quvqe, asñä eeqäpnä eqiyämäutä, Iqueqä-quenä epu, Iqueqä hinñuä iqinñi, ämaqä jänänänjä pmetpñqä äyä emäkkqe.

Huiwä iqutä, quuvqä iqutänñi, Naqä Iqueqä yoqe, haqä mamäuqenqä

¹² Ämaqä hui, “Ne nätmatqä eeqäpnänñi imäkqe, pmua ma, änguä imäkätqänunä” ätätqänä. Nyi kimañi, “Kukñuä ii qäyunänñä-qe, hui yätamäkqä neyqe, ä hui yätamäkqä mäneyqeqä” ätqä. Iinñqeqe, nyi ñqä-näuänñi, nätmatqä äkisqu naqä enqä-panjä eä äminiyätñqeqe, hinñuinä mäqunquä imä. ¹³ Itanğa ämaqä hui tiinjä tpnä, “Ymisañä eeqäpnänñi, ii äwqä näpäsqeqä. Itanğa äwqeqe, ymisañä iqueqä qaeqä.” Nyi kimañi, “Auä, qäquaqu änguä etanğqä-qe, Goti Iqu iquaqunñi, qui imäkänñiqeqä” ätqä. Inñi, neqä huiwi, suqä huiwä yanjä inqä, Goti Iqu änätapkqä ique, tuwä wiyqänqä matätqe, Naqä Iquenyqä ätuma uwqänqä ätä. Itanğa Naqä Iqu huiwä ique ämitqäuä. ¹⁴ Tiinjä-pqe inänñi. Goti Iqu Iqueqä yänänäqñqetani, Naqä Iqu ae äpäkongqä iuta anğumä, änyä-hänjä äyä imäkäqumuutekqe. Iqu ne-pqe, asä iinjä inemäkänñiqä eä. ¹⁵ Hiqä huiwi, hñqunänqä, huitanjä-huitanñi äuqätänänqä-pa, Kraisi Iqueätänñi asänänjä eänqeqeqe, he maqñqätanä? Ga neqä huiwi, Kraisi Ique äuqätänänñä. Inñi Kraisi Iqueä huiwä äuqätänänqä iutanñi, nyi ämetmä apäkä suqä qanñä ikiqänqä hui, huiwä hñqunä etñqä imäkmqe, suqä iinñi äñguäta? Aanqeqä. ¹⁶ Suqä iinñqeqe, he maqñqäta? Goti Iqueqä bukä iunñi, kukñuä tiinjä äyä änatätqäuä. “*Iuaqu huiwä naqä-hñqunä i qe eqinyä.*”^{*} Inñi apäkä suqä iinñä imäkqä iisänñi, ämaqä hñqu anä ikitqänñiyi, ii iqu iisä huiwä naqä-hñqunä eqinyä. ¹⁷ Itanğa ämaqä hñqu, Kraisi Iqutä ämuänñänñiyi, ii tiinñi. Ämaqä iqueqä quuvqetä, Kraisi Iqueqä quuvqetänñi, naqä-hñqunä qe eqinyä.

* 6:16 Ipäqäkkä 2:24

18 Iutani, suqā huiwā yanā vqā Goti Iqu änätapkqeu tuwā äwiyāpu quvqā imäkqeuñi, vquatämäupu yavāki imbu pmetanḡpu. Ämaqā hñqu suqā ii imäkätñqe, ii iqu iqueqā huiwā iunji, aanā quvqā imäkengi. Suqā quvqā huizi, ämaqā hñqu imäkätñqe, iqua, suqā quvqā iinjā iqu enqā-panā ma. 19-20 Goti Iqu Iqueqā Dñä Änguä Ique heyaqā yāpā imä äpmuateqe pmetanḡi, heyaqā huiwi iqueqā hiqāva-imäkqā anā tññqā eänuwinqe, he maqñqāta? Goti Iqu he nātmatqā änguä hñquesa mbqā eyāmakqetani, hiqā huiwā ii änyänuwi, hiqā hma, ii Goti Hanjuwā Iqueqeqā. Iinjñqe, nātmatqā eeqänāñi, heqā huiwā iqutä imäkäpiyänḡani, Iqueni yoqā naqā vqāpnḡanāñi.

7

Suqā qokä-apäkä ämanḡenqā

1 Kukñui, “Qokä-qāqu apäkä-qei mitmaqñḡänḡe,* ii äñguiqā”† ätquwinqe, he yatñqe, “Ii qäyutanä, ä hmandanä?” ätäpu, pipa iu äqiyāpu nyinyqā ävāwqatquwi, täñḡani kima etmqe. 2 Ämaqā kuapänāñi, qanā hiñḡi ikitqätanḡuwā iutani, tiinjñqe. Ämaqā qokiqua, eeqänä apäkä ique-iqueqā täñänāñqe. Itanḡa apäkiau, eeqänä qokä iyqā-iyqā täñänāñqe. 3 Inji qokä hñqu, apäkä kiqā-tāñu enqe, iqueqā huiwi, apäkinyqā zä ämitä, “Oeyqā” mätquä pa yätñqe. Asä iinjñi, apäkä hui, qokä kiqā-tāñi enqe, iyyqā huiwi, qokiquenyqā zä ämitä, “Oeyqā” mätquä pa yätñqe. 4 Tiinjñqā hmanji. Apäki, kiqā huiwi kiqä-kiuä äminyätä, nātmatqā eeqāpnāñi, kiqā äwiñqā iunä imäkqänḡqā hmanji. Kiqā huiwi, ämaqā qokiqu ämitä, nātmatqā eeqänāñi, qäyaqu asänä imäkqänḡqā eä. Itanḡa qokiqu-pqe, asä iinjñi imäkqänḡqe. Iqueqā huiwi, iqueqä-kiuä äminyätä, nātmatqā eeqänāñi, iqueqā äwiñqā iunä imäkqänḡqā hmanji. Iqueqā huiwi, apäki ämitä nātmatqā eeqänāñi, qäyaqu asänä imäkqänḡqā eä. 5 Iyaqu ämanäsi, qokiquñäqe, ä apäkinäqe, hiaqäqā anä wiqänḡqe mäwiñqā, miqā ma eä. Inḡe qäyaqu, Goti Hanjuwā Iquenyqā tääqā tqiyñqe, kukñuä ganä imäkäsinyä, “Yeqā huiwi, hapä wänqäpu ävayä” ätnäsinyä, hiaqäqā yakuinä mäwiñḡqe, ii äñgui. Iinjñi imäkuyqeuñi, iyaquvqā huiwā iqueqā äwiñqā duñi, qänaknä isinyä, Setänä iqueqā yamwiqe mäwimeqänḡqā hui imäusinyä, hiaqäqā anḡumä wiqänḡqe.

* 7:1 Näqñqā-tāñä iqua näñi-māñi ätätqänä. Hñqua, “Kukñuä tä, hiaqäqā anä mäwiñḡqe” tqanḡä, hñquququa, “Ii suqā ämanḡänḡeqā” ätätqänä. † 7:1 Näqñqā-tāñä iqua näñi-māñi ätätqänä. Hñqua, “Kukñuä tä, Korinā pmeqā iquauqä kukñuiqā” tqanḡuwänḡa, hñquququa, “Ii Poli iqueqā kimanjiyqā” ätätqänä.

⁶ Nyi kuknuä ii etqe, ii qanyä kuknuinä etqä. Mä nyi he qänaknä ipnqä suqä hñqu imäkätmä etmä maetqä iqä. ⁷ Nyaqä änyinqe, tiinji. Qokä-apäkä eeqänä yawiqä nyi äwiñqä-panjä iinjä witanä. Inäqce Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä eeqäpnänjä iunji, Iqueqä äwiñqeuta hñqunä-hñqunä hñgi ävätqäuä. Itanji Goti Iquesañi, ämaqä hñqu, iqueqä-kiui ämenqe, huiziqu iqueqä-kiui metänä.

⁸ Itanğa qokä-apäkä yawiqä äwiñuwä iquendä, apäqñqä äwiñuwä iuendäñi, nyi tiinjä etmqe. He qokä muämuanqä, apäkä mämeqä, yawiqä, nyi äwiñqä-pa witpnqä etanğutqe, ii äñgui. ⁹ Inäqce he hiqä huiwiqeqä äwiñqä iunji, äñguänä mämiñqä ipnqä etanğutqe, mäjgi qokä muanäpu, apäkä mapu. Mä huiwi äñguä mämiñqeuta, hñgi qañä ikipu, imäkqä diñqä etqä.

¹⁰ Itanğa qokä-apäkä ae ämanäñuwä iyäquvenä, manjä yänänäqñqä etmqä tä iqe, ii Naqä Iqu Kiqä-kiuä kinganä ätkqä† iuta etmqe. Tiinjä ätkqe. “Apäkä huiki, ämaqä hñqueqä apäkiki ae eñji, tqä qokiqueni, mävämeqä isñqeqä.” ¹¹ Kuknuä tqu qäyä ätätanji, si tqä qokique ävämatqä etanğutqe, qokä änyänjä hñque muämuanqä, qanyä yawiqä enqä-pa pmetñqe. Iinjñqe, makiñqä iqe, tqä qokä ävämatqä iquenyqä anji äwätñi, äwqä naqä-hñqunä ganä nyiyñqe. Itanğa ämaqä quäyuwiqu-pqe, iqueqä apäkiñi, huätä mändowatqä yätñqe.

¹² Itanğa qokä-apäkä huiziquenä, nyi nqä-näuäñi, tiinjä etmqe. Kuknuä tä, Naqä Iqu matqä ikqe. Ämaqä quuvqä heqiyqä hñquki, apäkä quuvqä maeqiyqä hui ämeni, ii sitänä äpmaka wätätñqänä äwinyänqe, si huätä mändowatqä isñqe. ¹³ Itanğa apäkä quuvqä heqiyqä huiki, ämaqä quuvqä maeqiyqä hñque ämuanäñi, iqu sitänä äpmaka wätätñqänä äwinyänqe, si iqueni, mävämeqä pa isñqe. ¹⁴ Nyi kuknuä iinjä, tiinjñqä etqä. Ämaqä quuvqä maeqiyqä hñqu, apäkä quuvqä heqiyqä hui ämenqe, qeyaqu naqä-hñqunä etanğiyitani, Goti Hanjuwä Iqu qokä iquenyqe, “Nqeqä” ätätä, “Jänänäñueqä” kñuä vätänä. Asä iinjä, apäkä quuvqä maeqiyqä hui, qokä quuvqä heqiyqä hñqutä äpmenqe, qeyaqu naqä-hñqunä etanğiyitani, Goti Iqu apäkä iinyqe, “Nqeqä” ätätä, “Jänänäñiyqä” kñuä vätänä. Kuknuä iinjä, naqä-qakuä hma enqe, iuaquiyqä ymeqä iunqe, Goti Hanjuwä Iqu, “Nqeqä” kñuä mäwqä itä, kiyä mätqä etanğä qunänä. Inäqce kandä känatä, Goti Iqueqä hiätanğiyitani, ymeqä-pqe Iqueqä inä hiätanğä, Iqu isuaunji anğuanä inä ämitqäuä. ¹⁵⁻¹⁶ Quuvqä maeqiyqä qokiqunäqce, apäkiñäqce, äwätñqä imäkñqce, a makiqätqä

† 7:10 Makä 10:5-12

ma, hinuinä qunowqati. Quuvqä heqiyqä qokiqunäqce, apäkinäqce, suqä iinjä imäkqce, pmua ma, qäyä imäkä. Apäkä quuvqä heqiyqä iiki, tqä qokique yätamäkqä äwini, iqu-pqce qui mimäkñqänqä quuvqä heqiyäniqi? Suqä asä iinj, qokä quuvqä heqiyqä hñquki, tqä apäkinj yätamäkqä äwini, ii-pqce qui mimäkñqänqä quuvqä heqiyäniqi? Iinj etanğqä duñi, Goti Hanjuwä Iqu he ämaqä huizi iquatä, äwqä hanuä imbu pmeqänqce, tääqä ae äyä etätmakqce.

Goti Iqu si äänä pmatñinqä äwinyänqä du, qeiqi pmatñqenqä

¹⁷ Ne ämaqä hñqunä-hñqunäñi, Goti Hanjuwä Iqu quamä äänä pmeqänqce, nenyqä atäunuä itä tääqä änatätmakqä sätäti, iunä äpmaka uwquatuñquänänji. Nyi ämaqä Jisasi Iqueä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä eeqänänjä im-imñi, suqä ique a yänänäqñqä qätätpñqä äväkitñqce. ¹⁸ Inji, ämaqä iqueqä huiwi häuä ae äktäunqä hñqu, Goti Iqu tääqä tuätumeqanği, Iqueqänä hiätñqä äpkqä etanğutqce, yunğüä äwinğä iunğä tñänğä mimäkqä, ii pmetätñqce. Itanğa ämaqä iqueqä huiwi häuä maktäunqä hñqu, Goti Iqu tääqä tuätumeqanği, iqueqänä hiätñqä äpkqä etanğutqce, iqueqä huiwi häuä maktäunqänqä, ii pmetätñqce. ¹⁹ Suqä huiwä häuä ktäunqä iqutä, häuä maktäunqä iqutänji, Goti Iqueä hinuä iqinj, ii nätmatqä hinğinğce. Inäqce nätmatqä naqä-qakui, ii Goti Iqueqä suqä eeqänänjä iunji qänaknä iqeyi. ²⁰ Qänğanänji ne quami äänä pmetanğqunğa, Goti Iqu tääqä änatätmakqä iunji, mävämeqä, äpakä pmetatuñqce. ²¹⁻²² Hñquki si hñqueqä wäunuä-wiyqä hinğinğqä pmetanğnä, Naqä Jisasi Iqu tääqä äktätmakqä iquki, si suqä quvqä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä, Naqä Iqueqänä äpmeñnä. Asä iinj, hñquki si hñqueqä yäpä iqi mäpmeqä etanğnä, Naqä Iqu tääqä äktätmakqä iquki, si Kraisi Iqueqä wäunuä-wiyqä hinğinğqä-quki äpmeñnä. Iinğinğce Goti Iqu tääqä maetätmeqänğanji, hñqueqä wäunuä-wiyqä hinğinğqä äpmaminjuwä iquenä, e äpmaminjuwinğce, kñuä mequtqä ipu, äwäwa miqä pambu. Inäqce hiqä ämeyqä iqueqä yäpä iqisa vämeqänğqä huänğqä hinuä äqunäpiyi, iquenji ävämapñqce. ²³ Tiinjä eä. Goti Hanjuwä Iqu Kraisi Ique zä-huätatä duñqä ändowatätäqeta, mbqä naqänänjä enğä-panji, Iqueqänä hipñqänä ae äyä eyätmakqce. Itanği wäunuä-wiyqä hinğinğqä iqua, ämaqä hñqueqä kukñuä dunä qänaknä itqänjuwä-pa, he-pqce iinjä miqä pambu. ²⁴ Nğä nyämaqäuä, Goti Iqu tääqä änatätmakqänğa, ne äänä äpmaminquä iunji, mävämeqä, Goti Iqutä iqi äpakä pmetatuñquänänji.

Qokā-apākā māmanqā iunqā

²⁵ He nyi apākā hitqā tuwaknā ae āmñqā iuaunqā yatñqā ānyikuwinqā awā hetmqñqe, nyi Goti Naqā Iqueqā kukñuā-suqā hñqu āmamā, iuta ākitqāumā etmqā ma. Tiinñanji. Goti Iqu nyinqā qeqā wimāngangqetani, kukñuā naqā-qakuinā tqā-qunā eāmā, nyaqā kñuā indqāñqā iutanā etmqe. ²⁶ Hañā-iqā aanā naqānāñā tāngga ātimāuqā tā, āpakā witāniñqā ātimāuqi. Iinñqe, nyaqā kñui, he quamā heqā tāngga āpmeñuwā iunji, yāñānāñqā ii pmetpñqā ānyinji. ²⁷ Si apākā-tāñkui eenji, huātā dowattñqā kñuā mindqāñqā pa. Itāngga si apākā maeqā yawiqā-quki eenji, apākāñqā qāvqā miqā pa. ²⁸ Inji qāyā etāngqā-qe, si yawiqā āwāñita apākā āmanji, ii si suqā quvqā mimākqā inyā. Asā apākā hitqā tuwaknā ae āmñqā hui qokā āmuangqe, ii-pqe, suqā quvqā mimākqā iqi. Iinā āmanāpiyā iutani, quwqā quamā pmeqā iunji, hañā-iqā naqānāñā meqāpnā. Ii nyi he hañā-iqā hemeqāñqe, manyinñangi etqā.

²⁹ Nyāmaqāuā, ne qua tāu āpakānā māpmeqānāñā etāngi, iinñqā etqā. Hiunji iinā ipinji, he āānā āpmeñuwinñqe, kñuā mindqāñqā iqāpñqe. Inji, āmaqā apākā-tāñā ae eāñuwā iquenā, apākā maeqā enqā-pa pmetpñqe. ³⁰ Asā iinji, āmaqā huāqā-huñqā āmepu kñuā āqiyātqāñuwā iquenā, yeñuā āpmeñuwenā pmetpñqe. Asā iinji, āmaqā yeeqānā ipu āpmeñuwā iquenā, iinji miqā itqāñuwenā pmetpñqe. Itāngga ii enqā-panā asā iinji, āmaqā nātmatqā mbqā kuapā itqāñuwā iquenā, iinji maequenā pmetpñqe. ³¹ Ii enqā-panji, tiinñā-pqe ināñji. Āmaqā wāunūā naqā-naqā qua tāutanā iu imākātqāñuwā iquenā, iinji nātmatqā wāñqānāñāpu enqā-panā quñgpñqe. Qua tqutā kiqā nātmatqā haqeqi āwinñqetāñi, hea quāuqā maeqāñga qui imākñātñqā etāngi, iquaunñqe kñuā pkāpkā mindqāñqā pambu.

³² Mā he āwāwa kuapānā iqāñqe, manyinñqi. Āmaqā yawiqā āwiqā iqu, Naqā Iqueni aquvānā iwimākquātñqā, kñui iqueqā wāunūinñqānā indqāñqā-qu eā. ³³ Ināqe āmaqā apākā-tāñā-qu, iqueqā apākinji yeeqā iwimākquātñqā iinñqe, nātmatqā qua tāunñqā kñuā kuapānā indqāñgonā. ³⁴ Iqu iinā imākātñqe, kñuā heuāñqā āmenji. Tiinñā-pqā ināñji. Apākā, qokā maeqā iuatā, apākā hitqā iuatā, “Nyi ñqā-nāuāñi, Goti Iqueqā huiqā iqi hāmānānā āwinyātmā, ñqā huiwiqutā, quuvñqetāñi ikikinyāñā enyqā” kñuā āmepu, kñui Naqā Iqueqā wāunūinñqānā indqāñqā iuayi. Ināqe apākā qokā-tāñi, suqā iinji miqā itā, iiyqā qokiqueni, yeeqā iwimākquātñqā, nātmatqā qua tāunñqā kñuā kuapānā indqāñguānā. ³⁵ Nyi suqā ii etqā iunji, he pmua memākqā

itmä, yätamäqqa heyqanğundi quami anğuananğa pmapnă. Tiinğqă etqă. He knuă heuanğqă mâmeqă ipu, suqă jânânğă Naqă Iqu awinyanğqă iună imăkăpu, Iqueqă wăunjuină imăkqanğeyi.

³⁶ Āmaqă hesanğ hñqu, kiqă apăkă hitqeni, qokă mapnğqă ataunğă ae epqă du, yanğă amiqânătă amimitătqe, iqisa qoyanğă iwânğanğă ‘gokiqu yqă âmenă’ knuă ävătqe, iqueqă äwinğqă iună imăkătă, meqinği ävquatăwatqanği qokiqută âmanğiyi, kaniqu suqă quvqă maeqă-quvi. ³⁷ Inğqe âmaqă hesanğ hñqu, kiqă äwqe yanğânâqñğă imăknă, kiqă äwinğqă dună imăkmătă iqanğqanğă, âmaqă hui, “Iinğă-iinğă imăkiyă” ätuăpu jân-jână mäutqñğă, kiqă-kiuă, “Nyi iinği imăkmă, ä mimăkqă imă” knuă indqanğqă iunği, “Nyi iinği yqănă amiqămă” knuă indqanğqe, ii suqă anğui. ³⁸ Iinğă etanği, âmaqă hñqu kiqă apăkă hitqă iinği qokă ävqäqe, ii suqă anğui äyuă. Inğqe âmaqă hñqu apăkă hitqă iinği qokă mäwqă iqe, iqu suqă anğuananğină imăkqi.

³⁹ Itanğă apăkă huiyqă qokiqu mapakonğqă, hânğă yqănă pmetanğutqe, apăki iğută guă yqănă äqiyăună pmetătñqe. I etanği iiyqă qokiqu pizqă etanğutqe, ii iğută yqănă măpmeqă eă, kiqäqi ätqăuă. Iinğă ätqăuqetanği, “Qokă änyanğă âmuanmä” knuă indqânătäqe, ii âmuanătñqe. Mă âmaqă hinğinğqă hñque muämuanğqă yătñqe. Āmaqă, Naqă Jisasi Iquenyqă quuvqă heqiyätanğqă hñque, muanătñqe. ⁴⁰ Āmanğqă iinğinğqe, nyi nğă-năuänği, knuă tiinğă änyiyqi. “Ii anğua etanğqă-qe, itanğă ii qokă anğumă muämuanğqă, qanyă yawiqi äpmeñqe, ämăwqătăunğiyă.”

Nyi kuknuă eeqânânğă ii ätqapqă iunğqe, “Goti Hanjuwă Iqueqă Quuvqă Iqu, nyită ană pmetanği, kuknuă eeqäpnänği, awă äyă ätqănă” knuă indqanğă.

8

Nanğă, qu goti quanğă iquauñğă hiqăva imăkquwi, anatuñquăta?

¹ Āmaqe, nanğui goti quanğă iquauñğă hiqăva ae äqäpğă iuta âma äpăpu ânătqanğuwinğqă, he yatñğă äqiyăpu äwäwqatquwi, iinğqe nyaqă kimanği, tiinği. Ne năqñqe, “Āmaqă eeqäpnänği năqñğă-tanğânânğă äpmakăwänună.” Kuknuă iinği, naqă-qakuă ätătqanğuwă-qe, năqñqenänği, ii suqă wopqă iqă iqu, yändi-yändi äpeyätqăuă. Inğqe suqă âmaqenğqă äwinğqă iqu, ii Jisasi Iquenyqă quuvqă heqiyğă iquauñği, yanğânâqñğă iwimăkătqăuă. ² Āmaqă hñqu, “Nyi năqñğă-tanğunğqă” knuă indqânătñğă-qe, iqueqă năqñqe,

homä yqänänji. ³ Inäqce ämaqä, Goti Iquenyqä äwinyätñqä iqu, ämaqä iquenyqce, Goti Iqu näqñqä eä.

⁴ Nanuä goti quañgä iquaunqä hiqäva ae äqäpçqä iutañä ämepu änätqäñjuwiñqce, tiinji. Goti quañgä iquaunqce, ne tiinñqä näqñqce. Ii ämaçce quwqä hipaitä imäkqä eä, naqä-qakuä maetqce. Goti hñqua-hñqua inä ma, Kiuänänjä Iqu Qäqunänji. ⁵⁻⁶ Naqä-qakui, ämaçce nätmätqä huiunqce, pmua eñqä-pañä äqunäpu, “Ii goti-quaecqä” ätäpu, “Naqä-quaecqä” ätätqänjä. Inji goti iinjä iqua, qäukuä haqä yätunäqce, ä qua täunä-qe äpmetpi, mäpmeqä itpi? Mä neñi, neqä Goti, hñqunänji. Iqu neqä Apiqu eä, nätmätqä eeqänänji äyä imäkkqce. Itañga Ique yeeqä iwimäkatunqce, ne hänjä sä äpmeñu. Itañga, “naqce” ii nätmätqä hui-hui maetqce, Jisasi Kraisi Iqunänji. Ique Qäquesañi, nätmätqä eeqänänjä äyä ätimäuqce. Ga Iquesañi, ne hänjä sä äpmeñu.

⁷ Inäqce ämaqä hui, nätmätqä naqä-qakuä iinñqce, maqñqä yasämänä eñä. Ämaqä iinji kinganänji, goti quañgä iquaunqä quuvqä eqiyäpu äpmamiñuwi. Inji täñgani, nanuä goti quañgä iquaunqä hiqäva imäkqañguwitañi ämepu änäpiyänğanji, iquauqä kñuä äñgui änä maeqä etañgi, “Tä ne suqä quvqä imäkqunä” kñuä ävätqäuä. ⁸ Tiinji maeqä eä. Ymisanjä iqu, Goti Hanjuwä Iqu nesä äpakä pmetätñqä diñqce, minetmeqä yänä. Buayä iinjä pmua imäkñätqäñjuwä iquaunji, Goti Iqu, iinjä imäkqañguwiñqce, mäñdi makittqiyqä yänä. Itañga buayä iinjä änätqäñjuwä iquaunji, Goti Iqu, iinjä imäkqañguwiñqce, haqeqä mämuämäuqä yänä.

⁹ Suqenqä iwäsäuqänqce näqñqätänjä iquenä, he buayä iinjä äñgañguwanğanji, ämaqä kñuä iqä yänänäqñqä maeqä iquaunji, qui iwimäkqänqä äñguanä mimbu. ¹⁰ Itañga ämaqä quwqä kñuä indqänqce yänänäqñqä mämeqä eäñuwä hñqua, he ämaqä näqñqä-tänjä iquenä, goti quañgä iquaunqä añä aqvüäqñqceu äpaqväpu ymisanjä äñgmanätqätanğä hiñuä eqänänjuwi, iqua-pqce ymisanjä asä inä bñqä diñqä iquauqä äwiñqä iunji, he äwivauqumuätqä. ¹¹ Inji he heqä heyämaqä, Kraisi Iqu ii qäquaunqä äpakonğqä iquaunji, heqä kñuä, “Ymisanjä eeqänänji, änmqänänjqä” indqänqä iutañi, iquau yuuwä wutäupnä. ¹² He hiqä heyämaqä, kñuä indqänqä yänänäqñqä maeqä iquau, suqä quvqä i iwitquequwi, ii he iquaunä miwitqueqä iqä, Kraisi Ique-pqä inäyi. ¹³ Inji nyi ymisanjä ganğundqetani, nqä nyämaqä iqua-pqce inä imäkäpu, suqä quvqä imäkpqä etañgutqce, nyi nanui anğumñi mañqä imqä pmua imäkñmä. Mä nyi mñä quapi äwitmä, iquau suqä quvqä mäwiqänqä.

9

Poli iqu, iqueqä wäunjuä iutanjä kimanji mämeqä ikqenqä

¹ He hiñuä qumbu. Nyi ñqä änyinqä iunji, nätmatqä eeqänänjä nyi imäkmqe, hoptäwä manyiyqä ipnä. Jisasi Iqu, nyi kukñuä awä tmqä änändowatkqä iqunji. Ga nyi neqä Naqä Jisasi Iquenji hiñuä äqunänjqä iqunji. He Iquenyqä quuvqä eqiyquwi, ii nyi Iqueqä wäunjuä ämeqä imäkätqätanjqä, iutanjqä. ² He quuvqä heqiyqä ae äpmeñuwä iutanji, nyinyqe, “Naqä Iqu iquenji, kukñuä awä tuäkiqñqä ändowatkqeqä,” näqñqä mapnä. Iutanji, ämaqä hui nyinyqe, “Jisasi Iqu ique kukñuä awä tuäkiqñqä mändowatkqä iqueqä” kñuä qäyä indqänätqätanquwä-qe, he nyinyqe, näqñqä naqä-qakuänä enä.

³ Ämaqä nyinyqä, “Iqu kukñuä awä tuäkiqanqgetani, mbqä kimanji mämeqä yänqiyä” ätäpu änyiwäsäutqätanquwä iquaunji, ñqä-näuä yätamäkqä änyätmä, kimanji tiinjä ätuätqänä. ⁴ Hñqueye wäunjuä imäkenqe, buayitä egetäni mäyätapqänqätanä? ⁵ Ye apäkä quuvqä heqiyqä ämeta, qanjä anä mätuma mikiqänqätanä? Kukñuä awä tuäkiqñqä ändowatkqä huiziquatä, Naqä Iqueqä kangukuatä, itanga Pitä iqutä, iquanä iinjä imäqäpñqäta? Huiziquve hmanda? ⁶ Ä nyitä Banäpasi iqutä yenyä, yeqä quamä pmeqeunqä wäunjuä, yeqä-yeuänä yenqe, inji änäänänqe? Ii qäyunä hmanji. Huiziquatä, yesä, eequne asänä ikiqänqe.

⁷ Ämaqä mäkä iqetanjä hñqu iqueqä quamä pmeqä iunji, kiqä-kiuä yätamäkqä nyätñqe, hma eä. Ämaqä hñqu ymisanjä vowä äqutätqe, yäuä ae etanqani, ämetä änänä. Itanga ämaqä sipsipqä-miqä hñqu, sipsipqä iquauä anjuä, änänä. ⁸ Nyi kukñuä iinjä etqenqe, “Iqu ämaqeuqä kñuä indqänqeuta ämetä änatqiyä” kñuä maiyqä ma eä. Kukñuä-suqeunji, kukñuä asiqu tätanqi etqä. ⁹ Mosisi iqueqä kukñuä-suqä bukä iunji, tuwanjuä tii äqänä. “*Bulumäkai, kuä-witqä wäunjuä yätamäkqä eyqanqani, uwqe manqä yätñqe, hiñguä mäyeqä pambiyä.*”^{*} Kukñuä tqu, Goti Hanjuwä Iqu bulumäka iquaunqänä kñuä indqänätä ätkqäta, ä sunqä ätkqe? ¹⁰ Kukñuä iinjä, Iqu ne ämaqä-qunenyqä indqänätä ätkqe. Auä, Iqu nenyqä ätkqe, suqä tiñiqu timäutñqä iutayi. Ämaqä wäunjuänjqä qua ptqä iqutä, itanga ämaqä kuä-witqä pa täkqä iqutä iquaqu, ymisanji iuta mayinqä diñqe, wäunjuä imäkätqänjinyä. ¹¹ Inji ye nätmatqä Dñä Äñguä Iquesanji, piikä enqä-ma, heyaqä awä iqi vowä ämeäqe, ämequeä-panji, yeyaqä huiwä dunä

* 9:9 Kukñuä-suqä 25:4

yätamäkqenqä yätapqä-pqe, ii qäyunä hmanda? ¹² Itanğa ämaqä huizi he yätamäkqä eyäpiyita, heyaqä nätmatqe metauqanğpqe, inji ye iquauñi, ämävqätäuta haqä yändi metauenyä.

Hesani ye nätmatqä iñi ämeqä etanğqä-qe, mämeqä itqänğuee. Ämaqä, Kraisi Iqueqä kukñuä äñguä we-huñqä-tänñqe quuvqä maeqiyqänğqe mäyenqä iqanğqetani, ye pmua imäknäta, hanjä-iqä kuapanä ämayakitqänğuee. ¹³ Tiinñqe, he näqnqä äyuwä. Ämaqä hiqäva-imäkqä anjä yäpä ingisa wäunüä imäkätqänğuwä iqua, qu ymisanj, anjä iqesani ämepu änätqänjä. Asä iñi, ämaqä wäunui hiqäva-qäyqä ttawä iu itqänğuwä iqua, nanui qokä-apäki äma äppqe, hui iqua ämepu änätqänjä. ¹⁴ Iinñqe, Naqä Iqu kukñuä tii ae ätkqä äyuwä. “Ämaqä kukñuä äñguä we-huñqä-tänñi awä ätätqänğuwä iqua, iquauqä huiwä yätamäkqänğqe, ämaqä kukñuä ique ämetqänğuwä iquauta meqänğeqä.” ¹⁵ Naqä Iqu suqä iñjä imäkqänğeqä ätkqä-qenäqe, nyi nğä-näuänñi hesani mämeqä itñqe. Ämaqä hñqu suqä nyi yeeqä itmä, nğä yoqe haqeu ämamänätñqä iunñi huätä mamäuqänğqe manyinğanğqä-qe, nyi-ganä päkonğqe äñguä eä. Inji nyi henyqä tuwanüä tä äqiyqä iunñi, “Qu tänğanñi, nyi yätamäkqä iñjä nyiyqänğeqä” knüä nyiyqanği, maqiyqä iqä. Oee. ¹⁶ Nyi kukñuä äñguä we-huñqä-tänñä ique awä ätätmitani, nğä yoqe haqeuñi, mämamäunqä iqämä. Nyi wäunüä ique imäkqänğqe, Naqä Iqu ändapkqä-qae, mäwquatämäuqä imä. Inji nyi wäunüä iqueni mimäkqä imqe, nyi äñguä tiinñi mäpmeqä itmä. ¹⁷ Nyi nğä änyinğä duta wäunüä tä imäkmqä etanğutqe, kimanñi äñgui ämamqänä. Itanğa nyi qänakñi, wäunuinğä manyinğä iqanğutqä-qe, Naqä Iqu Kiqä-kiuä ändapkqä enğqe, nyi wäunüä iñjä ique yqänänñä-tänğunä eämä, imäkqä umqänä. ¹⁸ Itanği nyi wäunüä ique imäkätñqä dinğqe, kimanñi äkitani mamniqe? Nyi wäunüä iñjä itmä, iutani mbqä nätmatqä isuanä mämeqä itmä-qe, yeeqenä itmä, ämaqeunñi kukñuinä awä äyä ätuätqänjä. Yeeqä inqä ii ämetñqe, ii nğä kimanñiyi.

¹⁹ Nyi ämaqä hñqueqä wäunüä-wiyqä hinğinğä-qunä ma, ämaqä hñqu hoptawä nyätñqe, hmanñi. Inğqe ämaqä hatñä, Jisasi Iqu-tänñä qäqiqi ätuma pmqe, nyi nğä-näuä imäknätmä, ämaqä eeqänänñä iuqä wäunüä-wiyqä hinğinğä-qunä emqä imäkñğqe. ²⁰⁻²¹ Kukñuä-suqä Goti Hanjuwä Iqu, Israitqä iquau äwikqä iunñi, nyi nğä-näuänñi yäpä iqi miqä itñqe. Ii Nyi iqueni ävquatämäuqänğä ma. Nyi Kraisi Iqueä suqä iunä yäpä iqi äpmamä, qänaknänñi, iu itñqe. Itanğa nyi Israitqä iquatä anä äpmamänğanñi,

ānaunji suqā qu itqātanguwā iu yāpā iqi itnqā-panjā-qunā eāmā, iquau itmamqā diŋqe, anā āpmetŋqe. Injāqe āmaqā huizi suqā iinjī maeqā etanguwā iquatā āpmamāŋganji, nyi āmaqā suqenqā maŋŋqā-quvqā matmā, iquau itmamqā diŋqā imākātŋqe. ²² Itanġa āmaqā quwqā quuvqā heqiyqe yāŋānāŋŋqā maetanġqā duni, nyi qu enqā-pa asānāŋā imākñātmā, itmamqā diŋqā itŋqe. Suqā iinjī, nyi āmaqā āki-ākitaŋā āpmeŋuwā iunji, suqā qu imākātqātanguwā-pa imākātmā, qu qui mimākŋqā ipu, hāŋā pmeŋŋqe, yāŋā āqānātŋqe. ²³ Nyi wāuŋuā eeqānāŋi, e imākātŋqe, ii kukŋuā āŋguā we-huŋqā-tāŋā iquesa itmā imākātqāŋā. Ii qutā nyitāŋi, iquesa āŋguā pmetuŋqueyi.

²⁴ Hāŋā qanā tnāŋā iunji, āmaqā hŋqua qanā tnāŋā āwāpiyā-qe, nātmatqā, āmaqā hiŋuiqā timāutqā iquenyqā nāŋi epqe, hŋqunā hiŋuiqā ātimāutā āmenā. He iinjŋqe, nāŋŋqā-qae, he-pqe nātmatqā iinjī, inā mapŋqānā yāŋā qāŋŋanġpu. ²⁵ Āmaqā hāŋā huitaŋā-huitaŋā itqāŋuwā iqua, qu kiqā suqā iunji qānāknā ipu, yāŋā qāŋŋpnā. Nātmatqā hāŋā iu hiŋuiqā e ātimāupiyyā iuta āmapqe, ii qui imākñāniqe. Injāqe nātmatqā āŋguā, ne nāŋi metuŋquenqā kŋuā indqānātuŋquā ii, qui mimākŋqā yāniqe. ²⁶ I etanġi nyi qanā tnāŋi, hiŋgi uwqāmā miqā itqāŋā. Āmaqā hŋqu nātmatqā hmbinyqā, ipu metŋqā kŋuā indqānātā imākātŋqā-pa, imākātqāŋā. Tiinjŋqā hmanji. Āmaqā hāŋiu mākā-iqā hŋqu huiziquenqā hipae, squnji yuŋuinā āmeqāqā-panjā iinjŋqā miqā itqāŋā. ²⁷ Nyi ŋqā huiwā iquenji, iqu nyaqā ānyinjā iunji, qānāknā nyātŋqā diŋqā ptqā hāmānā āpāsātqāŋā. Nyi iinjī mimākqā itmā, kukŋuā awi, āmaqā huizi dunā ātumuitmŋqe, mā nyi nātmatqā āŋguā nāŋi āwiŋqā di māmeqāŋqā.

10

Israitqā iquauqā kaqā-kawāka quvqā imākmiŋuwā-pa, mimākqāŋqā

¹ Nyāmaqāuā, neqā atqā-awākiqua Mosisi iqueqā āmiqā yāpā iqi pmetanguwāŋga, nātmatqā āwimakŋenqā kŋuā indqāmbŋqā ānyinjī. Tiinji. Qu eeqānā qaquvqā Goti Hanjuwā Iqu huāŋqā motquetŋqānā haqeqā ekqā ique yāpā iqi āwāpu, * Eqā-pŋā Hāŋesqā ique qāyakāmā ikuwi.† ² Ga, qu eeqānā Mosisi iqueā yāpā iqi iqāpŋqā diŋqā, qaquvqā iquesatā, eqā iquesatā, asŋā āmakuwi. ³⁻⁴ Inġanji qu eeqānā ymisaŋā asitā,‡ eqā asitāŋi,§ Dŋā Āŋguā Iqu vqanġi

* **10:1** Anġumā Itmakqā 13:21 † **10:1** Anġumā Itmakqā 14:22 ‡ **10:3-4**

Anġumā Itmakqā 16:4, 35 § **10:3-4** Anġumā Itmakqā 17:6; A Tāuqā 20:11

āṅguwi. Eqā i āṅguwi, ii Dṅā Āṅguā Iqueqā hikā qutā qanā anā äumiṅuwā iquesanji. Hikā iqu, ii Kraisi Iquvi. ⁵ Qu eeqānāṅā asānā i meqanṅuwā-qe, Goti Iqu kuapānāṅā iunqe, yeeqā miqā iqanṅi, pizqā äpākonāpu, quwqā huiwi, qua avāqṅe im-imā äwokäumiṅqe.

⁶ Nyi nātmatqā iinṅā awā etqe, ii ktqā naqā-qakuā ämänätque. Mā ne iinṅe kṅuā indqānātānā, qu nātmatqā quvqe, āṅguānāṅā witanṅi āqunāpu, äwqā äwivauqanṅi imäkmiṅuwā-pani, ne-pqā iunṅi mimäkqāṅqe. ⁷ Itanṅi he goti quanṅā iquaunṅe, Israitqā hṅqua qonṅā äwoktäumiṅuwā-pani, he-pqe iinṅi mimäkqā iqāpnṅe. Iinṅā imäkmiṅuwinṅe, Goti Iqueqā bukā iunṅi, tuwanṅuā tii āqānā, “*Ämaqe qu ymisaniṅā, eqetā, hṅqā quamā äpmakuwi. Ae ämbiyitanṅi, yeewā quvqe ipṅqā ävaukuwiqā.*”^{*} ⁸ Itanṅa ne huiwā yanṅā hinqi inṅā, Israitqā hṅqua imäkkuwā-panṅā iinṅi, mimäkqā ma iquanā. Suqā quvqā iinṅā imäkqanṅuwāṅga, hiunṅi hṅquenṅi, qutanṅi 23,000 pizqā äpākonṅuwi.† ⁹ Itanṅa ne Kraisi neqā Naqā Iquenṅi, Israitqā hṅqua yamwiqā äwikuwā-panṅi, mäwqā iquatuṅqe. Qu iinṅā iqanṅuwāṅga, qāmakiqwa pizqā äyā äpākkuwi.‡ ¹⁰ Anṅumṅi, he Israitqā hṅqua, manṅā kuapā ätuwänmiṅuwā-panṅi, matqā iqāpnṅe. Qunṅi, enätqā ämaqā qui imäkqā iqu, pizqā äpākkqe.§

¹¹ Nātmatqā qu e äwimakqe, ii ämaqā huizi di, iu hinṅuā quṅṅpnṅenṅā ktqā naqā-qakuīyi. Ämaqā, Goti Iqueqā bukā iu nātmatqā iinṅā äqākuwi, ii ne ämaqā qua tqi qui imäkñātṅqā itqātānṅe äpmeṅquā iqune, suqā asā ique nemeṅenṅā kṅuā indqāṅguatuṅquānāyi. ¹² Inṅi ämaqā hṅquki, “Nyi pämä yāṅnāqṅqānāṅā tā qe ätqāuāṅnā” kṅuā indqānātqāṅā etanṅutqe, mā quanṅā mapāknṅqā isṅqe āṅguānā mindṅqe. ¹³ Yamwiqā he ae emetṅqe, ii ämaqā huizi iquau-pqā äwimetṅqā-panṅā asānāṅi. Goti Hanjuwā Iqu Iqueqā kukṅuā ätātqā iunṅi, imäkqā-qu eäqātānṅi, yamwiqā iqā hṅqu he ämeṅguatātṅenṅe, hinṅuinā mäqunṅuā yānā. Inṅe yamwiqā iqā iqu inā emeqā-qe, he yāṅnāqṅqā äpakānā tqäutpnṅqānā, Iqu hänaqā emeyānā.

Suqā goti quanṅā iquaunṅā qonṅā woktäuqenṅā

¹⁴ Iinṅe, ṅqā nyämaqā nyi kiinṅā änyinātṅqā iquenā, he suqā goti quanṅā iquaunṅā qonṅā woktäuqe, wimasiyqāpnṅā etqā. ¹⁵ Nyi he ämaqā kṅuā iqā āṅguānāṅā-tāṅuenā etanṅā eqānātmā etqā. Inṅi hiqā-hiuā

* **10:7** Anṅumā Itmakqā 32:6 † **10:8** A Täuqā 25:1-9 ‡ **10:9** A Täuqā 21:4-9

§ **10:10** A Täuqā 16:41-50

nyaqä kukñui iwäsäupñqe. ¹⁶ Eqä-häkä Jisasi Iqu ämetä, “änguiqä” ätkqä iquenyqe, ne Goti Iqueni, “änguiqä” ätuätqänju. Ne häkä iquesa ängquängañi, Kraisi Iqueqä hñequetä naqä-hñqunänqä aquvä ämänaqiyqi. Itanğa Bretqä ne äkutätunqque, Kraisi Iqueqä huiwitä naqä-hñqunänqä aquvä ämänaqiyqi. ¹⁷ Bretqe, hñqunä etanği, ga ne kuapänänjä iqune, buayä iquenyä änätunquä etanği, ne qokä-apäkä iqune, huiwi naqä-hñqunä äyä änyäjü.

¹⁸ He Israitqä iquaunqä kñuä indqämbu. Qu nanji hiqäva imäkäpiyä iuta ämepu änäpiyängañi, quwqä-quwä hiqäva-imäkqä iquatä naqä-hñqunä epu, Goti Hanjuwä Ique qonjä äwoktäutqänjuwi. ¹⁹ Nyi kukñuä ii ätqä tqesañi, goti quanğa iquaunqätä, ä ymisanjä iquaunqä hiqäva imäkätqänjuwinqätänji, iqua nätmatqä naqä-qakuiqä etqenä ätqä? Oee. ²⁰ Nyi tiinjä ätqä. “Nätmatqä ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua hiqäva äqiyquwi, ii qu Goti Iquenyqä maqiyqä ipu, dnjä quvqä iquaunqä äqiyqäuä.” Itanğa, nyi “He dnjä quvqä iquatä anä iqänqe, manyinqä yänqiyä” ätätmä etqä. ²¹ He eqä-häki, Naqä Iquequetä, dnjä quvqä iquauqetänji, du-bu manäkiqä ipnä. Tiinjä-pqe inä eä. He Naqä Iqueqä hiqäva-imäkqä ttawä iutä, dnjä quvqä iquauqä iutänji, du-bu mäpmayäkiqä ipnä. ²² Inji ne suqä iinjä imäkatque, Naqä Iqu nenyqe, “He Nqänänjuenjqä” ätätqä-qe, ne Ique äwqä quvqä nyuewiyquanä. Ii quvqe. Neyaqä yänänqñqe, Iqueqe mämäwqätäuqä eä.

Suqä, Goti Iqueqä yoqe, haqeqä mamäupñqä imäkqenqä

²³ Ämaqä hui, “Ne nätmatqä eeqäpnänji imäkqe, pmua ma, änguä imäkätqänjunä” ätätqänjä. Inäqe, hui yätamäkqä änguä neyqe, ä hui yätamäkqä mäneyqe. Itanğa hui, ämaqä huiunji, yänänqñqä tqäupñqe, yätamäkqä mäwqä yänä. ²⁴ Ämaqä hñqu yätamäkqe, kiqä-kiuänä minqä yätñqä itä, ämaqä hñque-pqä inä vquätñqänänji. ²⁵⁻²⁶ Apqä Bukä iunji, kukñui tiinjä äqänä. “*Qua iqutä, itanğa nätmatqä eeqänänjä iu äwinqe, ii Naqä Iqueqänänjqä.*”^{*} Inji, nanjuä mbqänqä imäkqanjuwi, he kñuä kuapänä eyqanğuti yatñqä miqä, hinqi mbqä ipu bñqe. ²⁷ Tiinjä-pqe inänji. Ämaqä quuvqä maeqiyqä hñqu, buayä anä bñqä tääqä etätmeqanği upñqä ipiyi, kñuä kuapänä indqänäpu yatñqä miqä, qanyä qeiqi äpmewäpu, buayä iqu äänä-äänä etapqe, qanyä bñqe. ²⁸ Inäqe ämaqä hñqu, “Nanjuä tä, goti quanğa iquaunqä hiqäva ae äqäyquwiqä” etätqe, he ämaqä iqu iinjä etätqenqätä, suqä quvqä imäkqenqä äwäwa iqenqätä,

* 10:25-26 Apqä Bukä 24:1; 50:12; 89:11

kņuā indqānāpu, nanui maņqā ipņqe. ²⁹ Nyi kukņui, “Suqā quvqā imākqāņqā āwāwa iqā iinqā” etqe, ii he hiqā-hiuā āwāwa iqā diņqā kņuā āmamā matqā iqā. Āmaqā iinā etātqā iqu, henyqā, “Iqua suqā quvqā imākqāuā” kņuā vqā iinqā etqā. Ii tiinji. Nyi nātmatqā eeqāpnāņi hiņgi imākmqā etanņqetani, āmaqā huiziqu kņuā pkāpkā indqānātā, nyaqā kņuā indqāņqeunī maņgunmākqā yānā. Ināqe nyi iquenqā kņuā indqānāmitani, nanuā iinī pmua imāknmä. ³⁰ Itanņa nyi buayā nmqā itmā, Goti Ique, “āņguiqā” tquanņundqe, āmaqā hņqu, buayā iquenyqe, “Iqu quvqā imākātā āņgyā-qe” mandqā yānā.

³¹ Iinqe tiinji. He buayā eqā ānāpiyanņa, ā nātmatqā āki-ākitanī imākāpiyā iunī, hesā, huiziqua-pqetā, Goti Hanjuwā Iqueqā yoqe, haqeqā mamāupņqā imākqāpnqe. ³² Nyi imākātņqā-pa, he āmaqā Israitqā iquaunā-qe, Grikā iquaunā-qe, ā Goti Iqueqā āmaqā iquaunā-qe, haņā-iqā āmepu āwāwa iqā diņqā miwimākqāņqe. ³³ Nqā-nāuāņi, Goti Hanjuwā Iqu, qu hāņā iqumuatātņqā diņqe, nyi wāunui yātāmākqe, ņqā-nāuā inņgmqā iunqānā miqā, qu-pqā inā wimqā imākātņqe. Iinņqe, nyi suqā āņguānāņi, āmaqā eeqānā āwinyātņqā iunqānā imākātņqe.

11

¹ Nyi suqā Kraisi Iqu imākātņqā iunī qānaknā itmā imākātqāņā. Ga he-pqe nyi imākātqātanņqā iunī, qānaknā inā nyiyāpu imākqāpnqe.

Suqā, Goti Iqueqā yoqenqā aquvā ņņqenqā (11:2-14:40)

Suqā, nyuāņā huāqā huātņqenqā

² He hea ique-iqueni, nyinyqā kņuā āpakānā indqānāpu, itanņa nyi kukņui āmetmä nāqņqā etapātņqā iunī qānaknā iqanņuwinqe, nyi heyaqā yoqe, haqeqā āmatnāmāutqāņā.

³ Itanņa nyi he tiinņqā nāqņqā maņņqā ānyinģi. Qokā eeqānāņā iquauqā nyuāņi, Kraisi Iquvi. Itanņa, apākiyqā nyuāņi, qokiqu etanģi, itanņa Kraisi Iqueqā nyuāņi, Goti Hanjuwā Iquvi. ⁴ Inī qokā hņqu, Goti Iquenyqā tāāqā atātāqāņga, ā Goti Iqueqā kukņuā hiņuā atātāqāņga, iqueqā nyuāņi huāqā autnāqāņga atqe, ii iqu iqueqā Nyuāņā Iqueni womba āvqi. ⁵ Itanņa apākā hui, Goti Iquenyqā tāāqā atātāqāņga, ā Goti Iqueqā kukņuā hiņuā atātāqāņga, iyyqā nyuāņi huāqā mautņqā iqāņga atqe, ii iyyqā nyuāņā iqueni womba āvqi. Ii iinā imākqe, ii apākā hui, iyyqā nyuāņā dā eeqāpnā hāuā āmatnātqā nyuāņā huiwi, atnāņā iqi ānyāņqā-panā iinģi. ⁶ Inī apākā hui,

iyyqä nyuäñi huäqä mautñqä itñqä etanğutqe, iyyqä nyuäñä de, häuä tävämäutñqe. Inäqe de häuä tävämäuñqetä, hämänä ktämäuñqetä womba meqä etanğqetani, iyyqä nyuäñi huäqä hutnätñqänänji.

⁷ Suqä iinjä iquauqä quati, tiinji. Qokä iqua, Goti Hanjuwä Iqueqä ktqä enqä-panjä epu, ga Iqueqä yoqä nage ämotqueqäpnqetani, qu iquauqä nyuäñi huäqä mautñqä ipñqe. Itanğa apäkä iua, qu qokä iquauqä yoqä nage ämotqueqäpnqe. ⁸ Tiinjä-pqe. Qokä iqu, apäkisa ätimäukqä ma, oee. Apäki, qokä iquesa ätimäukqä eä. ⁹ Iinjä etanğqä-qe, tiinjä-pqe inänji. Goti Hanjuwä Iqu knui, apäkinyqä ganä indqänätä, qokä iqu, iinyqä imäkkqä ma, oee. Iqu knui, qokä iquenyqä ganä indqänätä, apäki, iquenyqä imäkkqä eä. ¹⁰ Iinjä eänqä-qae, apäkä iua, huiziqueqä yäpä iqi pmetñqä motquapñqe, quwqä nyuäñi huäqä hutmbñqe. Iua iinjä imäqäpnqe, enätqä iqua hinjä äqumbu pmetanğä iutayi.

¹¹ Inäqe, ne Naqä Ique ämuänñanğqetani, apäkä iua, qokä iquaunqe, kiui matqäucñqä etanğpi, itanğqänğa qokä iqua-pqe, apäkä iuaunqe, iinjä matqäucñqe. ¹² Ii tiinjä etanğiyi. Hinuiqänänji Goti Hanjuwä Iqu apäkä timäutñqe, qokä iqueqä huiwi ämetä imäkkqe.* Itanğa tänğanji qokä iqua, apäkä iuaqä huiwä iuta äyä ätimäutqänä. Itanğa nätmatqä eeqänänjä ätimäutqänjuwi, ii Goti Hanjuwä Iquesanji.

¹³ Inji tiinjñqe, hiqä-hiuä iwäsäupiyä. “Apäkä iua, quwqä nyuäñi huäqä mautñqä ipiyänğa, Goti Iquenyqä tääqä tqe, ii anğuatiyä, quvqätiyä?” ¹⁴ Ämaqeucqä suqä iunji, näqñqä tiinjä äyä änätapqi. “Qokä hñqu dä quäucqä huiqñqä etanğutqe, yoqä naqä mämeqä yänä. ¹⁵ Itanğa apäkä hui dä quäucqä äuinqe, iyyqä detani yoqä naqä menä.” Ii tiinjä etanğiyi. Goti Iqu, apäkä iua dä quäucqä huiqñqe, ii quwqä gquä enqä-panjä äwikqe. ¹⁶ Ämaqä hñqu, nyi kukñuä iinjä ätqä iunñqä yeeqä miqä itä, kukñuä-tänju etanğutqe, iqu näqñqä tiinjä metñqe. Ne qänaknä yatunqe, suqä huizi aanqä etanği, itanğa Goti Iqueqä yoqenqä aquvqñqä iqua-pqe qänaknä ipñqe, aanqä inänji. Ii qäqunänji.

Naqä Iqueqä ymisani, qäyunä nqenqä

¹⁷ Nätmatqä nyi tänğa kukñuä tmqä iqä iunñqe, heyaqä yoqe haqeqä ämatnämäutmä matqä imä. Tiinjä dutanji. He aquvä äqänäpiyänğanji, qeiqi mäminquenä, hanä-iqä kuapanä änyätqänjuwenji. ¹⁸ Hanä-iqä hinuiqänji, nyi qäte tii äwiyänqe. He Goti Iqueqä ämaqä epu Jisasi Iqueä

* 11:12 Ipäqäqä 2:21-22

yoqenqā aquvā āqānāpiyānġanġi, awā āqāyāpatnātqānġuwi. Itanġa nyi iinġe, “Ii naqā-qakuīqē” quuvqā wānġqāpu, tiinġa iuta eqiyqā. ¹⁹ He kiui-kiui iinġa āpmapiyitanġi, “Suqā Goti Hanjuwā Iqu āwinyānġqā iunġi, qānaki naqā-qakuinā itqānġuwi, ii tqukuatiyā” tpu, hiñuā qumbnġe. ²⁰ He aquvā āqānāpu, suqā ymisanġa nġenqā Naqā Iqu āmānātquakqeu qānaki ipiyānġanġi, naqā-qakui miqā itqānġuwi. ²¹ Ii tiinġa dutanġi. He hñqunā-hñqunā, ymisanġa mapnġqā ipiyānġanġi, “huiziqua ānā ipnġqāpiyā” tpu hiñuā ganā māqunquā, maqānā meqā-quenġi. Iutanġi, hñqua buayā dā pmetanġuwānġa, itanġa hñqua eqā yāñānāqnġe ānāpu, hiqiyqā iqāpnā. ²² He buayātā eqātā bnġe, heqā anġa yuuwiu āpmapu nġānānġi, anġa maequenda? Ā Goti Hanjuwā Iqueqā qokā-apākā iquaunġi, quvqā itquepu, ga āmaqā nātmatqā maeqā iquaunġi, womba wipnġqātanā? Iinġe nyi ānāānyā hetmqe? Nyi heyaqā yoqe, hageqā mamāumqātanā? Oeyā, heqā suqā iinġe, nyi iinġi, mimākqā imā.

²³⁻²⁴ Inġi nyi kuknġuā awā qānġanā ae etminġe, ii nyi Naqā Iquesa āmakqeyi. Ii tiinġi.† Heatqā Naqā Jisasi Iquenġi pizqā pākpnġqā iquauqā hipa iu vqanġqā iquenġi, Iqu bretqā āmeqe, Goti Hanjuwā Iquenġi, “ānġuiqā” ae ātuāqetanġi, ākutātā, tii ātukqe. “Tā Nqā huiwi, he yātamākqā heyātñqā etapqānā. He Nyinyqā knġuā indqānāpu, iinġa imākqāpnā.” ²⁵ Qu buayā qāpu ġanġuwānġa, Iqu wainqā-eqā-hākiquenġi, suqā asiqū imākātā, tii ātukqe. “Wainqā-eqā-hākā tā, kuknġuā ānyā-hāñā Goti Iqu ġuā āmāsāukqā iiyi. Ii naqā-qakuā imākātñqe, Nqā hāñeque, equatemqānā. He eqā-hākā tqe āknġa ti ānāpiyānġanġi, Nyinyqā knġuā āmepu, iinġa imākqāpnġqā.” ²⁶ Naqā Iqu anġi āpātqānġanġe, bretqā tātā, wainqā-eqā-hākā tātā, he āknġa ti ānāpiyānġanġi, Naqā Iqu āpākōnġqenqā, suqā iuta āmaqeu motqueqāpnġe.

²⁷ Iinġa dutanġi, āmaqā hñqu, Naqā Iqueqā bretqetā, eqā-hākā iunġitā knġuā qāyunā māmeqā eā ānātqā iqu, Naqā Iqueqā huiwitā hāñequetānġi qui imākātā, kuknġuā menā. ²⁸⁻²⁹ Āmaqā hñqu, Naqā Iqueqā huiwinqā ganā miwāsāuqā, buayitā eqetā ānātqe, iqueqā-kiuā iinġa ānātā, hañā-iqā āmaenġi. Iutanġi, Naqā Iqu kimanġi āvānā. Inġi, āmaqā hñqu, iqueqā-kiuā ganā iwāsānāqetanġi, bretqetā, eqā-hākā iunġitā, inġa nātñqe. ³⁰ Ganā miwāsāunqā iutanġi, hiyaqā awā iqisanġi, āmaqā kuapānā yāñānāqnġqā maeqā epu, tāñā-yaqā wiqanġā, itanġa hñqua pizqā hāmānā ae āyā āpākōnātqānġuwi. ³¹ Ināqē ne bretqā iinġitā, wainqā iinġitā

† 11:23-24 Matiu 26:26-28, Makā 14:22-24, Lukā 22:17-20

ämetunqunä, neqä-neuä ganä änguanä iwäsäungque, Naqä Iqu mänewäsäuqä itä, kimañi mänätapqanqe. ³² Itanqi Naqä Iqu änewäsäutä, hanjä-iqä iinjisua änätapqe, ii Iqu ämaqä qua iuñi yuuwä ätäütäqanqani, ne-pqe qäsä minemäkqä yäninqä, jänä inemäkätñqä änätapqi.

³³ Itanqi, nyämaqäuä, nyi tiinjä etqä. “He ymisañä hñqä aquvä äqäyäqänäpiyanqani, he ganä timäupqä iquenä, maqänä mämeqanqe, qänakñä iquauñqä hiñuä äqumbu pmapñqe. ³⁴ Itanqi hñqu buayanqä dä vqanqutqe, hiqä aquväqñqä iqisañi hanjä-iqä Goti Iquesañi matimäuqä itñqä diñqe, iqueqä anju äñga timäutñqe.”

Hanjä-iqä änyä äwiñqe, hiñuä maeqänmqä anqi äquvepmqanqa, jänäñi inqa imäkmiñqe.

12

Dñä Ängüä Iqu, ne imäkätunquä inemäkqenqä

¹ Nyämaqäuä, ämaqä quuvqä heqiyä iqua imäkññqä iwimäkätñqenqä näqñqä mapñqä änyinqi. ² He quuvqä maeqiyqä äpmapiyänqani, goti quanqä manä matqä iquau qonjä woktäupñqe, hiqä äwqe evauqanqi imäkminuwiñqe, hiqä-hiuäñi näqñqä ae äyä enä. ³ Iinjñqe nyi tiinjä etmqe. Ämaqä hñqu, “Jisasi Iqenñi, Goti Iqu qui iwimäkätñqä änyinqiyä” ätqe, ii Goti Iqueqä Dñä Ängüä Iqu, iquä mäpmeqä etanqqä iuta tänä. Itanqa ämaqä hñqu, “Jisasi Iqu, Naqä-queqä” ätqe, ii Dñä Ängüä Iqu iwimäkqanqgqeta tänä.

⁴ I etanqi, ämaqä iqune wäunüä huitañä-huitañä imäkquatuñquä näqñqetä, yänänäqñqetä, ne hiñgi ämetunque, ii dñä hñquauta ma, Dñä Ängüä Kiuänänä Iquesañi. ⁵ Itanqa ne wäunui huitañä-huitañä yätamäkqenqä imäkätunque, ii naqä huiziquauñqä ma, Naqä Kiuänänä Iquenyqe. ⁶ Tiinjä-pqe inänji. Ne wäunui huitañä-huitañä imäkqanqgqunqa ätimäutñqe, ii Goti Kiuänänä Iqu imäkqanqgqä iutanji. Nätmatqä eeqänänä iinj, Goti Iqunä eeqänänäñe inemäkätqäuä.

⁷ Itanqa Dñä Ängüä Iqu, nesä hñqunä-hñqunä äpmeqänqa, Iqueqä yänänäqñqä ämotquetñqe, ne inemäkätqätanquti, ga ne ämaqä eeqänänä iuñi, ängüä iwimäkquatuñquänäyi. ⁸ Dñä Iqu ämaqä hñquenñi, iqu kukñui, ängüä iwäsäuqänqä näqñqetä tquätñqä ävätä, itanqa hñquququenñi, Dñä Asiqu kukñui näqñqä iuta tquätñqä ävätqäuä. ⁹ Itanqa hñquenñi, Dñä Qäqu, iqu quuvqä yänänäqñqä heqiyätñqä iwimäkätä, ä hñquququenñi, ämaqä täñä-yaqä-täñä iuñi, ängüä

iwimäkquätņqā iwimäkätqāuā. ¹⁰ Itanġa hņqueni, iqu nātmatqā āmaqā mimäkqānāni imäkquätņqā iwimäkätā, itanġa huiziqueni, iqu Goti Hanjuwā Iqueā kukņui hiņuā-tquätņqā iwimäkätqāuā. Itanġa hņqueni, iqu dņā huitanā-huitanā eeqānānā iquau iwāsāuquätņqā iwimäkätā, itanġa hņquququeni, anā-kukņuā huitanā-huitanā tquätņqā iwimäkätqāuā. Itanġa hņqueni, iqu anā-kukņuā iinā iquauņi, kiqā quatinqā ākunmākätā tquätņqā iwimäkätqāuā. ¹¹ Dņā Anġuā Kiuānānā Iqu Qāqu, āmaqe, qu wāuņuā iinā eeqānānāni imäkqāpņqā iwimäkätqāuā. Iqu Iqueqā āwiņqā iutani, Kiqā-kuiā āmaqā hņqueni, huizi āvātā, itanġa huiziqueni, huizi-mānda āvātqāuā.

Huiwi naqā-hņqunā eāņqu-qe, kuapānā āuqātāņġāwāņu

¹² Āmaqeucā huiwi, naqā-hņqunā eāqā-qe, kuapānā āuqātāņġāwā.* Itanġa iinā āuqātāņġāwāņqe, kuapānāni qāyā etanġqā-qe, huiwi-qu naqā-hņqunā eā. Inġi Kraisi Iqu-pqe, asā iinā. ¹³ Ii tiinā duta etqā. Israitqā iquauņā-qe, ā Grikā iquauņā-qe, itanġa wāuņuā-wiyqā hiņġiņqā iquauņā-qe, ā āmaqā hņqueqā yāpā iqi māpmeqā iquauņā-qe, ne eequne huiwi naqā-hņqunāņqā, Dņā Asiqu asņā ānaqiyātā, itanġa eequne ique guatņque, Kiqā-kuiā ānātapkqe. ¹⁴ Ne nāqņqe, huiwi-qu nātmatqā hņqunāņā-tāņā maeqāņqe, huitanā-huitanā āuqātāņġāwāqā iuta hiātānā. ¹⁵ Inġi yuki-qu, “A, nyi hipa-qunā manā, nyi huiwi-queni mauqātāņqā inānā” qāyā ātātqā-qe, huiwi-queni yqānā āuqātānā. ¹⁶ Itanġa qāte-qu, “Hāwe, nyi hiņuā-qunā manā, nyi huiwi-queni mauqātāņqā inānā” qāyā ātātqā-qe, huiwi-queni yqānā āuqātānā. ¹⁷ Inġi huiwi-qu eeqāpnā hiņuināņā etanġutqe, kukņuā qāte āānā wiyāniqi? Inġi huiwi-qu eeqāpnā qātenāņā etanġutqe, nātmatqā sisnyaņi āānā wuweniqi? ¹⁸ Ināqe huiwi-qu iināņqā ma, Goti Hanjuwā Iqu naqā-hņqunā hiātātņqā, āuqātāņġāwāņqā iquauņi, Iqueqā āwiņqā iuta iwāsāutā ekqe. ¹⁹ Iinā āuqātāņġāwāņqā eeqānānā iqua, asi-qunā etqe, huiwi-qu ātimāuniqi? ²⁰ Ināqe huiwi-qu, iināqu hmanġi. Huitanā-huitani eeqāpnā āuqātāņġāupuiyitani, naqā-hņqunāni, ii eā. ²¹ Itanġa hiņui-qu hipae-queni, “Nyi sitani manyiņġqiyā. Nyi ņqā-nāuānā eņqe, ii āņġuiqe” mātquā yānā. Itanġa nyuāņi-qu yuki-quenā-pqe “Nyi sitani manyiņġqiyā. Nyi ņqā-nāuānā eņqe, ii āņġuiqe” mātquā yānā. ²² Iinā etanġqā-qe tiinġi. Huiwiu āuqātāņġāwāņqā iquauņqe,

* 12:12 Romā 12:4

ne “Yāñānāqñqā maeqā-quaeqā” kñuā āneyātñqe, iqua wāuñuā naqātāñi. ²³ Itañga āuqātānāñqā hñquauñi, ne iquauqā yoqe haqeqā māmamāuqānāñā iquauñi, qākāmā iwimākātānā, iquauqā yoqe haqeqā kiñjā äyā āmuāmāutqāñu. Itañga āuqātāñgāwāñqā huizi, wombā ānātapātqāñuwā iquauñi, ne qākāmā qeqātqetā zā kit-tqiyquanā. ²⁴ Itañga huiziquauñqe, ne, “Qeqātqeqā” kñuā neyqanguti, qākāmā miwimāqā iquanā. Ināqe Goti Hanjuwā Iqu hñqunā-hñqunāñi, naqā-hñqunāñqā yauqātā āmitāqāñgāñi, āwā itqāñuwā iquauñi, yoqā naqā āwikqe. ²⁵ Inā enqe, huiwi-qu ipipiyqñqā mandumākñqā itā, āuqātāñgāwāñuwā hñqunā-hñqunāñā iqua, suqā asānāñinā imākāpu, āñguānā miñgpnñqā imākkqe. ²⁶ Itāñgi iutañā hmbu hanā-iqā āmeqāqe, huiziqua-pqe asānā mapnā. Itañga isuautāñā hmbu yoqā naqā āmeqā-qe, huizisua-pqe iputā yeeqā anā ipnā.

²⁷ Itāñgi he eeqāpnāñi, Kraisi Iqueqā huiwi naqā-hñqunā epu, hñqunā-hñqunāñi Ique qe āuqātānāñā. ²⁸ Itāñga Goti Hanjuwā Iqu, Iqueqā qokā-apākā iuqā awā im-dāñi, wāuñuā tiñjā imākqāpnñqā āwikqe. Hinuiqāñi, āmaqā kukñuā awā tquāpnñqā dowatkqā iqua etāñgā, ita āmaqā Goti Hanjuwā Iqueā kukñui hiñuā-tqāpnñqā iquayi. Itāñga āmaqe nāqñqā-vqāpnñqā iqua etāñgā, ita āmaqā nātmatqā ānā mimākqānāñi imākqāpnñqā iquayi. Ita āmaqā tāñjā-yaqā huitāñjā-huitāñjā-tāñjā du, āñguā imākqāpnñqā iqua etāñgā, ita āmaqā huizi du yātāmāqā vqāpnñqā iquayi. Itāñga āmaqā wāuñuā eeqānāñi āmiqāpnñqā iqua etāñgā, ita āmaqā kukñuā huitāñjā-huitāñi tqāpnñqā iquautā atāuñuā ikqe. ²⁹ Āmaqā eeqānāñi, kukñuā awā tqāpnñqā dowatqñqe, hmanqe. Itāñga eeqānāñi, Goti Iqueqā kukñui hiñuā-tqñqe, hmanqe. Itāñga eeqānāñi, nāqñqā-vqñqe, hmanqe. Itāñga eeqānāñi, nātmatqā āmaqā mimākqānāñi imākqāñqe, aañqāñqe. ³⁰ Itāñga eeqānāñi, yaqā-tāñjā iquau āñguā imākqāñqe, aañqāñqe. Itāñga eeqānāñi, kukñuā huitāñjā-huitāñjā tqāñqe, hmanji. Itāñga eeqānāñi, kukñuā iquauñi kiqā quatñqā ākunmākqāñqe, hmanqe. Qu wāuñui, quwqā kiui-kiui imākqāñqā ekuwā eā.

³¹ I etāñgi, wāuñuā iñjā imākqāñqā nāqñqetā, yāñānāqñqetā, Goti Iqu hiñgi āvātñqā iutañjā āñguānāñā, huiziu āmāwqātāuñuwā iquau mapñqe, he hiqā enqetā, kñuā āwqetā, yāñānāqñqā vqāñqe. Itāñga nyi tāñgāñi suqā huiziquau āmāwqātāuñqā hñquenyqā, awā tiñjā hetmqe.

13

Suqä, huiziunqä wiŋqenqä

¹ Nyi ämaqeunji, ämaqeunqä kuknuä huitañä-huitañitä, enätqä iquauqä kuknuitä, ätuätmänğanji, suqä ämaqeunqä nyinqe, mämeqä imä, tumqä etanğutqe, ii tiinji. Nyaqä kuknuä iinji, maknuä oonqä ätqa-panjä iinjä ätqä. ² Itanğa nyi Goti Iqueqä kuknuä hinuä-tqä-qunä eämä, Iqueqä nätmatqä zä wiqeunqätä, nätmatqä huiziunqätä, näqñqä eämä-qe, qoqonjä iquaunji, “Zä enqä-pa äyawa, näñinyqä upuiyā” tqänqä, quuvqä heqiyqä yänänäqñqä-tañunä eämä-qe, inäqe suqä ämaqeunqä nyinqe, mämeqä imä etanğutqe, ii nyi ämaqä aanjä quvqunji. ³ Itanğa nyi nqä nätmatqä ae ämenqä eeqäpnäñji, ämaqä äwa itqätanğuwä iu ävätmä-qe, nqä huiwi, tä qäyā nqäyikapñqä äwinyätmä-qe, suqä ämaqeunqä nyinqe, mämeqä imä etanğutqe, ii Goti Iqueqä hinuä iqinji, yätamäkqä manyiyqä yänä.

⁴ Ämaqä, ämaqeunqä äwinyänqä iqu, hanjä-iqä qäyā äwimeqanji äwqä hanuä änyä pmeqä-qu eä, ämaqä huiziunqä qeqä tmäkqä-qu eä, ämaqä hñqueqä nätmatqä hinuä äqunätä “Nyi ämamqe qä” matqä-qu eä, kiqä-kiuänqä awä matñqä-qu eä, itanğa iqueqä yoqe haqeqä mämamäunqä-qu eä hiätätñqe. ⁵ Itanğa suqä äñguä iunji tuwä mäwqä-qu eä, iqueqä-kiuänqä, kñuä pkäpkä mindqänqä-qu eä, äwqä tnänji maqänä mimäkqä-qu eä, quvqe iwitqueqanğuwinqe kñuä aquvä mämaqiyyä-qu eä hiätätñqe. ⁶ Suqä quvqenqä aquvänä miqä itä, itanğa äñguä naqä-qakuinqä, aquvänä iqä-qu hiätätñqe. ⁷ Itanğa hanjä-iqä eeqänänji ique makittqiyqä iqanğuti, iqu hea ique-iquenji, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätä, nätmatqä äñguä wimetñqä diñqä kñuä yänänäqñqä ävä äpme, itanğa quannjä mapäkñqä yänänäqñqänänjä tqäütänä.

⁸ Suqä ämaqeunqä äwiñqä tqü äwa miqä, äpakänä witäniqe. Inäqe Goti Hanjuwä Iqueä kuknui hinuä ätmitpqä itä, itanğa anjä-kuknuä huitañä-huitañä ätmitpqä itä, itanğa ämaqeunqä näqñqä huitañä-huitañä itäñji, hma hiäniqe. ⁹ Ii tiinjä dutayi. Täñğanji ne näqñqe, du-du inqä ämenä, itanğa Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä-pqe, du-du inqä hinuä äyā ätätqänju. ¹⁰ Inäqe qänakñji nätmatqä eeqänänji, naqä-qakuä qäyunänä ätimäuqäqe, inğanji nätmatqä du-du inqä iinji, hämänänä hma heqänqä. ¹¹ Ii tiinjä enqä-panji. Nyi ymeqä wänqä emänğanji, nyaqä kuknuä tqetä, iwäsäuqetä, kñuä indqänqetänji, ymeqä wänqä isua imäkqä du, imäkminqe. Itanğji nyi naqä-qunä ae etmänğanji, ymeqä suqe ävquatämäukqe. ¹² Tiinjä-pqeyi. Ämaqe, hinuä yäqñqetä hinuä iqänätqänjuwä-pa,

ne tängani, ätnänäqi mäquŋquä itqäŋu. Qänakŋi hea iinjä timäutqängani, ämaqe anä äpmepu hiŋuä iqänätqäŋuwä-pa, ne naqä-qakui, ätnänäqi hiŋui iinjä qunanique. Itanga nyaqä näqŋqä tängani, du-du inqä enqe, injäqe inгани, Goti Iqu nyinyqä näqŋqä äŋguänä eqa äpätŋqä-pa, nyi-pqe eeqänänŋinqä näqŋqä iinjä emniqe.

¹³ Itanga tängani, suqä naqänänjä hŋquaqi-hŋquenjä tiinjä iqua äwi. Suqä quuvqä heqiyqä ique, suqä Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä äŋguänänŋi nätapätŋqenqä kŋuä iqä yänänäqŋqä ävanä hiŋuä äqänänä pmeqä ique, itanga suqä ämaqeŋqä äwiŋqä ique, iquayi. Injäqe suqä iquau-tanjä ämäwqätäunqä iqu, ii suqä ämaqeŋqä äwiŋqä iquvi.

14

Goti Hanjuwä Iqueqä kukŋui hiŋuä-tqe, suqä huiziquau ämäwqätäuä

¹ He suqä ämaqeŋqä äwiŋqä ique ämepu imäkqäpŋqenqä, yänä qängangpu. Itanga wäunüä huitanjä-huitanjä imäkqänqä näqŋqetä, yänänäqŋqetä, Dŋä Äŋguä Iqu hiŋgi ävätŋqä iquau mapŋqä diŋqe, he hiqä enqetä, kŋuä äwqetä, yänänäqŋqä vqangpu. Wäunüä huizi iqua e etangqä-qe, Goti Hanjuwä Iqueqä kukŋui hiŋuä-tqe ämäwqätäutŋqe. ² Tiinjä dutanji. Ämaqä kukŋuä huitanjä hŋque ätätqä iqu, ämaqe qätä äŋguä mäwiyqä iqanŋuwitanji, iqu qu mätquä itä, Goti Hanjuwä Iquenyä tuänä. Dŋä Iqu iwimäkqangqä iuta, nätmätqä zä äwiŋqenqä tänä.* ³ Injäqe ämaqä, Goti Iqueqä kukŋui hiŋuä ätätqä iqu, iqu ämaqeŋqä quuvqä heqiyqe, yänänäqŋqä iwimäkätä, suqä äŋguinä imäkqäpŋqä äwivauqumuätätä, itanga äwqä hanuä imbu pmetŋqä iwimäkätä tuänä. ⁴ Äŋgumŋi, ämaqä kukŋuä huitanjä hŋque ätätqä iqu, iqueqä-kiuä yänänäqŋqä imäknätqätangqä-qe, ämaqä kukŋui hiŋuä ätätqä iqu, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkiu yänänäqŋqä iwimäkquänä. ⁵ Nyi he eeqänänŋi, kukŋuä huitanjä-huitanjä tqäpŋqä nyinätangqä-qe, kukŋui hiŋuä-tqäpŋqe, aanjä kuapänä änyinätqäuä. Itanga ämaqä, kukŋuä huitanjä-huitanjä ätqäqä iqu, iqueqä kukŋuinqä, “Nyi iinjä ätqänä” ätätqe, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqeŋŋi yänänäqŋqä iwimäkänä. Iqu iinjä mimäkqä etangutqe, ämaqä kukŋui hiŋuä ätätqä iqu, iquenyä ämäwqätäunä.

* **14:2** Korinä äpmamiŋuwä iqua, kukŋuä huitanjä hŋque tqäŋqä näqŋqetä yänänäqŋqetänŋi, huiziu ämäwqätäukqenqä ätmiŋuwi.

⁶ Nyämaqäüä, nyi äpätmä, kuknuä huitañä-huitañinä etqanqmdqe, he yätamäkqe, nyitani äänä mapni? Mä nyi he yätamäkqä hemqä dijqe, nyi äpätmä, kuknui, Goti Hanjuwä Iqu ämändqueqenqätä, ä näqñqä änyähänä hñquenqätä, ä Goti Iquesañi hinuä-tqenqätä, ä suqä qäyunä imäkqenqätä etmqe, ii qäyunäñi äyuwä. ⁷ Asä iinji, häawätä gitatä, hänä-pmeqä maeqä äkakinäqñqä tqua enqä-paniyi. Iqua äkakä ätnänäqi maqänqanqutqe, apqä tqä iqua näqñqä äñgui mämeqä ipu, hñqäqi-mända upunä. ⁸ Itanqa, “Tä mäkänqä uwqänqanjqä” ätätä, awi ätnänäqi matqä iqe, ämaqe mäkänqe, nawinyä imäkmbni? ⁹ Ii enqä-pani, tiinji inänji. He kuknuä awi, kuknuä huitañä-huitañä iunä ätqäupu ätquwi, ämaqä hñqu heyaqä kuknui äñguänä äänä ekitä, näqñqä äñguänä äänä meniçi? Hiyaqä kuknui, eeqäpnä yunüä ämamä wänä. ¹⁰ Qua täunji, kuknuä kuapanä äwiqetani, eeqänani, qakuä-täñi. ¹¹ Inji ämaqä hñqu kuknuä dqanqä iunji, nyi kiqä quatinqä maqñqä iqanqundqe, iqu nyinyqe, “Ämaqä hñqäqisanjä-queqä” knüä vänä. Itanqa nyi-pqe, iquenyqe, asä iinjä imä. ¹² Itanqa he kuknui, huiziqua qätä epñqä ätäpiyänqani, he-pqe ätnänä iqi tqä-quenä asä iinjä epñqe. He wäunüä huitañä-huitañä imäkqänqä näqñqetä, yänänäqñqetä, Dñä Äñguä Iqu ävätñqe mapñqä aanä kuapanä enyätñqetani, he nätmatqä iinjä iquatani, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä huizi iunji, yänänäqñqä iwimäkqäpñqä iquau mapñqe, wäunui yänänäqñqä imäkqanqpu.

¹³ Inji ämaqä, kuknui huitañä hñque ätätäqä iqu, iqueqä kuknuä iinji anqumä äkunmäkätñqe, Dñä Äñguä Iqueqä yätamäkqenqä tääqä ganä ätätä yatñqä vqe. ¹⁴ Inji nyi kuknuä huitani ätätmä tääqä ätqäqe, ii nyi ñqä quuvqä iutanä ätqä. Inäqe ñqä knüä indqänqä iutanä matqä itmitani, knüä iqu wäunüä hñqu mimäkqä yänä. ¹⁵ Itanji nyi squä imäkmqe? Tiinjiyi. Nyi Goti Iquenyqä tääqe, ñqä quuvqä imdatä, ñqä knüä indqänqä imdatä qäsä imäkmä. Itanqa nyi apqe, ñqä quuvqä imdatä, ñqä knüä indqänqä imdatä qäsä tmä. ¹⁶ Inji si tääqä ätätnä, Goti Hanjuwä Iqueä yoqe haqeu ämamäutñanqani, tqä quu- vetänä tqanqutqe, ämaqä kuknuä iquenyqä näqñqä maeqä, hesä anä äpmeqä hñqu, saqä “äñguiqä” tqanqñinqe, qätä äänä äkiyätä, “Ii naqä-qakuiqä” täniçi? ¹⁷ Si tqä-täuäñi, Goti Hanjuwä Iquenji, “äñguiqä” qäyunä tqanqñäqe, ämaqä huiziquenji yänänäqñqä miwimäkqä yänä. ¹⁸ Ñqä-näuänä äpmamänqani, nyi heñi ämaiqutäutmä, kuknuä huitañä-huitañä iutä kuapanä ätätqänä. Nyi iinjä

imäktņqā iinjē, ņqā Goti Hanjuwā Iquenj, “āņguiqā” ātuātqānā. ¹⁹ Iinjā qāyā etaņgqā-qe, Goti Hanjuwā Iqueqā āmaqā, Jisasi Iqueā yoqenqā aquvāqņqā iunji, nyi kukņuā ātātmanģanji, kukņuā huitanā-huitanā iutanji quāuqānānā† tumqņqe, manyiņgqi. Qu nāqņqā āņguānā mapņqā diņqe, nyi kukņuā qu nāqņqā eāņuwā iutanji, homā imäkātma tumqņqā ānyinģi.

²⁰ Nyāmaqāuā, heqā kņui indqāņqe, ymeqā wāņqā isuaquetāņi, asānāņā māmēqāņqe. Ymeqā nandqā isua, suqā quvqenqā maqņqā eāņuwā-pa, iinjā pmetņqe. Ināqe hiqā kņuā indqāņqe, āmaqā naqā kņui metņqe. ²¹ Kukņuā huitanā-huitanā tqāņqe, kukņuā-suqā iunji, tuwanjuā tiinjā āqānā āwi.

“Nyi ņqā kukņui, āmaqā kukņuā huitanji tqā hņquau āwimā. Itanģa iqua quvaqā maņā iutanji, āmaqā tāqi āpmeņuwā iquau awā tquanģuwāņģa, qu nyaqā kukņui qātā wiyqāņqe, enyqā ipņqāuā.”† Kukņuā tā, Naqā Iqu Kiqā-kiuā ātkqe.

²² Itanģi Dņā Āņģuā Iqu, kukņuā huitanā-huitanā tqāņqā āvātņqe, ii āmaqā quuvqā heqiyqā iqua, hiņjuā e āqunāpu, Goti Iquenyqā nāqņqā mapņqā maetqe, āmaqā quuvqā maeqiyqā iqua, hiņjuā e āqunāpu, Iquenyqā nāqņqā meqāņqe. Ināqe Dņā Āņģuā Iqu Goti Iqueqā kukņui hiņjuā-tqņqā āvātņqe, ii āmaqā quuvqā maeqiyqā iquaunqā maetqe, quuvqā heqiyqā iquaunqe.

²³ Inji Goti Iqueqā gokā-apāki, qu aquvā āqāmbiyi, hņqunā-hņqunā kukņuā huitanā-huitanā tqanģuwāņģa, ga āmaqā maqņqā hņquanā-qe, ā quuvqā maeqiyqā hņquanā-qe, yāpā iņģisa āyapāpu qātā āwipiyi, “He hiqiyqā itqāņāuā” tupnā. ²⁴ Ināqe qu iinjā āpmapu kukņuā awi, hiņjuā-tqā iqua tqā-panā tqanģuwāņģa, āmaqā quuvqā maeqiyqā hņqunā-qe, ā āmaqā maqņqā hņqunā-qe, iquau āwimetqe, quvaqā kukņuā tnāmāuqanģuwi, iqu eeqānāņi qātā āwiyāqe, iqueqā suqā quvqenqā kukņuā mitqānāņā wiyānā. ²⁵ Inģanji āmaqā iinjā iqu, iqueqā kņuā indqāņqā quvqā zā āwāmitātqņqe, nāqņqā āmeqe, Goti Iqueqā yoqā haqeu mamāutņqā qonā āuktāutā, hipenji qua bu eātā, “Iyāā, aanā naqā-qakuānāņji. Goti Hanjuwā Iqu hesā anā āpmenā” tānā.

Jisasi Iqueā yoqenqā aquvā āqānāpiyāņģanji, suqā qāyunā imākqāņqe

²⁶ Nyāmaqāuā, iinji ānāāņqe? Ii, he Jisasi Iqueā yoqenqā aquvā āqānāpiyāņģanji, suqā tiinjā imākqāņqe. Hņqua

† 14:19 Poli iqu kukņui, 10,000 ātātā āqākqe. † 14:21 Asayā 28:11-12

wäunui, apqä tqänqä meqanḡpi, hḡqua qokä-apäkä iu näqḡqä-vqänqä mapḡqe. Itanḡa hḡqua wäunui, Dḡä Äḡguä Iqu motqueqanḡqe, awä-tqänqä meqanḡpi, hḡqua kukḡuä huitanä-huitanä tqänqä meqanḡpi, itanḡa hḡqua kukḡuä iinji, äkunmäkqänqä mapḡqe. Nätmätqä eeqänänjä he iinjä imäkpqe, ii Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä eeqäpnänjä iu yänänäqḡqä iwimäkqäpnä.

²⁷ Kukḡuä huitanä-huitanä tqä iquaunqe, ämaqä hḡquaqunä-qe, ä hḡquaqui-hḡquenä-qe, iqueqänḡa-iqueqänḡa tqanḡpi, itanḡa hḡqua äkunmäkqänqe. ²⁸ Ämaqä kukḡui äkunmäkqänqe hma etanḡutqe, ämaqä kukḡuä tätḡqä iqu, qokä-apäkä huiziuqä awä imḡi qanyä ämenämiqä äpme, kukḡui Goti Hanjuwä Iquesä iqueqä-kuiätänä ḡqänqe. ²⁹ Itanḡa Goti Iqueqä kukḡui hiḡuä-tqä iquaunqe, hḡquaqunä-qe, ä hḡquaqui-hḡquenä-qe kukḡuä tqanḡpi, huizi 'kukḡui äänä ätqäpiyä' tpu, iwäsäuqänqe. ³⁰ Itanḡa ämaqä quamä ii äpmamitätqä hḡqu, Dḡä Äḡguä Iqu motqueqanḡqe, awä-tqänqä ämeqanḡutqe, ämaqä kukḡuä tmitätqä iqu, kukḡuä matqä qanyä tqäutḡqe. ³¹ Kiqä quati, tiinji. Inyänä timäuquätḡqe, qokä-apäki, qu näqḡqä ämepu quwqä äwqä imḡi yanḡänqä imäkänyuembḡqe, hḡqueqänḡa-hḡqueqänḡa pämä ätqäuäqisäpu, kukḡuä tqänqe. ³² Itanḡa ämaqä Goti Iqueqä kukḡui hiḡuä-tqä iqua, wäunüä iinjä imäkqänqe, quwqä-quwänä anḡuanä äminyäpu, qeiqinyä pmetḡqe. ³³ Ii tiinjä etanḡiyi. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä iqua kḡui huitanä-huitanä quvqe mindqänqä ipu, äwqä hanüä inqä pmetḡqä iwimäkqä-quvi.

Qokä-apäkä Goti Iqu Iqueqänqä ätekqä im-imä aquväqḡqä iutanä iqua-pqe, asä tiinjä imäkqänqe. ³⁴ Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqḡqä iunji, apäkä iua, kukḡuä matqä qanyä pmeqänqe. Kukḡuä-suqä iu äqänänqä-pa, iua kukḡuä matqä, mändi äkittqänäpu yäpä iqi pmetḡqe. ³⁵ Iua, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqḡqä awä iqisa kukḡuä ätquwi, änä mäwqä yänä. Apäkä hui nätmätqenqä näqḡqä metḡqä etanḡutqe, anä yuuwä iunä iyyqä qokique yatḡqä ävätä, näqḡqä metḡqe.

³⁶ Kukḡuä iinjä iqua mämeqä iquwä iquenänji, nyi tii tmqänä. Goti Hanjuwä Iqueä kukḡui, he ganä emetä, im-imä äwekqäta? Ä Iqueä kukḡui, henyä ämakuwäta? Oeyä! ³⁷ Inji ämaqä hḡqu, "Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä kukḡuinqä hiḡuä-tqä iqunjqä" ä "Dḡä Äḡguä Iqu iny-imäkqanḡi itqänänä" kḡuä iinjä indqänqä-qu etanḡutqe, iqu nyinyqe, näqḡqä tiinjä hiätḡqänänji. "Poli iqu nenyqä tuwanüä tä äqiyqe, ii Naqä Iqueqä suqä iutanjqä." ³⁸ Inäqe

ämaqä hñqu, nyaqä kukñuä tuwanuä täu äqänänqce, qätä mänyiyqä iqce, qokä-apäki, iqueqä kukñui qätä mäwiyqä ipnä.

³⁹ Itanji, nyämaqäüä, he Goti Iqueqä kukñui hinjä-tqñqce, hiqä enqetä, kñuä äwqetä, yänänäqñqä vqäpñqce. Itanğa kukñuä huitanjä-huitanjitä tqänqce, pmua mimäkqä pambu. ⁴⁰ Inäqce he aquvä äqänäpiyänğanji, kukñuä näuä-namä mäwqä, qänaknäñi, suqä qäyunänjä iunä iqanğpu.

15

Jisasi Iqu äpäkonätä, anji ävaukqenqä

¹ Nyämaqäüä, kukñuä äñguä we-hunqä-täñi, nyi awä hetqanğä qätä änyiyäpu, quuvqä eqiyäpiyä iuta yänänäqñqänä tqäutanguwinqce, hiqä kñuä indqänqce, anğumä evauqumuatmqce. ² He kukñuä nyi awä etkqä iinjä iqueni, a yänänäqñqä qätätanğppqce, iquesanji Goti Hanjuwä Iqu, änyä-hänjä epñqä emäkätqäüä. Inäqce he iinjä mimäkqanğppqce, heqä quuvqä heqiyqce, nätmatqä hinğinğä enqä-panänqce.

³ Kukñuä aanjä naqänänjä nyi nqä-näuä ämaqä huiz-iuta qänğanä ämakqä iqueni, awä tii äyä etkqce. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänä äwinqä-pa,* Kraisi Iqu neyaqä suqä quvqä eeqäpnänji huätä mamäutñqenqä iinjä äpäkonğqce. ⁴ Itanğa tiinjä-pqä äqänänqä-pa,† qu Iqueni qua pteqanğuwänğa, hea hñquaqu äwiqce, hñquququeni, Goti Iqu anji ävauqumuatkqce. ⁵ Itanji Iqu Pitä ique-ganä äwimeqce,‡ huizi, Iqueqä ämaqä 12 iquau äwimakqce.§ ⁶ Itanji Iquenyqä quuvqä heqiyqä 500 iquau, asänğa äwimakqce. Iquautanji, hñqua ae äpäkonğuwä-qe, kuapänänji hänjä yqänä äpmenä. ⁷ Iquau äwimeqetani, huizi Jemisi ique äwimakqce. Itanji ämaqä huizi, Iqueqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquau eeqänänjä äwimakqce. ⁸ Itanğa aanjä yäpaki, nyi, ymeqä kiqä känai hea qäyunänänğa maunyqä iqä enqä-panjä iinjä-qunñänğa, änyimakqce.* ⁹ (Ii qakui tiinjä iuta ätqä. Ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä huizi iquauqä yäpä iqi, quvqä äpmenqä iqunjqä. Nyi hinuiqänänänğanji, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iunji, yuuwä äpästätäminqä etanji, ämaqce, “Ämaqä kukñuä awä ttñqä ändowatkqä hñqukiyqä” ndqce, ii quvqce. ¹⁰ Iinjä qäyä etanğqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu nyinyqä qeqä wimänğqetani, nyi sä äpmenä. Itanğa Iqueqä qeqä imänjqä iinjä, qua aanqä iqi mapäkñqä

* 15:3 Asayä 53:5-12 † 15:4 Apqä Bukä 16:10 ‡ 15:5 Lukä 24:34 § 15:5

Makä 16:14 * 15:8 Wäunjuinqä 9:3-8

ikqe. Inji nyi iinjä emä, qua iqi mäpäwiqä itmä, wäunuä yänänäqñqä imäkätmä iutañi, kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä huizi iquauñi, ämäwqätäunä. Wäunuä iinj, nyi ñqä-näüä mimäkqä pa itqänä, oee. Goti Iqueqä qeqä imänqä nyitä äpmeñqä iqu, inyimäkqanñi imäkätqänä.)
 11 Inji Kraisi Iquenyqä kukñuä iinjñqä näqñqä ämakuwi, ii nyitanä, ä huiziquatanä, qäyä enä. Nyitä, huiziquatä, asä iunqänä ätuätunque. Itanña he iunqänä quuvqä äyä eqiyätqänä.

Ämaqä ae äpäkonñuwä iqua, anñu vaupnuwänqäti?

12 Ne kukñuä awi, “Kraisi Iqu äpäkonñanñqanña, Goti Iqu anñi ävauqumuatkqeqä” qäyä ätuätqätanñu, ga ämaqä hesanä hñqua, “Ämaqä ae äpäkombqä iqua, anñi hänä mävaucqä ipñqäüä-qe” sunqä ätätqänä? 13 Quvaqä kukñuä iinj, naqä-qakuä etanñutqe, ii tiinji. Kraisi Iqueni, anñumä hänä mävaucumuatqä iquänänñi. 14 Itanñi Kraisi Iqueni, qua buta anñumä mävaucumuatqä iqä-säpi, ne kukñui hññi tätqätanñuati, ga he-pqe quuvqä hññi heqiyätqätpninji. 15 Itanña ämaqä pizqä qua äptepqä iuta anñi mävaucñqä etanñpqe, ii tiinji. Goti Iqu Kraisi Iqueni mävaucumuatqä iquänänñi. Iinj sätäti, “Goti Hanjuwä Iqu Kraisi Iqueni, iinjä iwimäkkqä-qe,” quanñä tqune hiätaninñi. 16 Ii tiinji. Ämaqä pizqä qua butanñi mävaucñqä sätäti, Kraisi Iqueni-pqe mävaucumuatqä iquäninñi. 17 Inji Kraisi Iqueni qua buta anñi mävaucumuatqä ikqä etanñutqe, he quuvqä eqiyänñuwi, yätamäkqä maiyqä itqätanñuti, hiqä suqä quvqeunä yqänä pmetpninji. 18 Tiinjä-pqe inä eqi. Ämaqä Kraisi Iquenyqä quuvqä eqäminñuwä pizqä ae äpäkonñuwä iqua-pqe, qui hämänä imäkñgpñinji. 19 Itanña neqä kñuä indqänqä yänänäqñqe, Kraisi Ique ävanä hññuä äqänänä pmeqe, yätamäkqe, qua täu hänä äpmenänñanñqä etanñutqe, ämaqe, nenyänqe, huäqä kiinjä wunänä. Ga quwqä huäqä-hunqä iinj, eeqänänñi ämäwqätäunä.

20 Iinj hmanñi. Ymisañä wäunuä du yäüä kinñanä iqäqä-panñi, ämaqä pizqä äpäkombqä iqua anñi vauqänñqe, Kraisi Iqu äpäkonñqetani, Goti Hanjuwä Iqu Ique ganä anñi äyä ävauqumuatkqe. 21 Ii tiinji. Äpäkonñqä ämaekqe, ämaqä hñqu etanñqeta, anñi vauqänñqe, ii ämaqä huiziquvi. 22 Ämaqä eeqänänñä, Atamä iquesanä äpäkonätqänñuwä-pa, anñumä hänä vauqumuatkqänñqe, Kraisi Iquesanänñqe. 23 Itanña eeqänänñi, kiqänñga-kiqänñgayi. Ämaqä kinñanänñi, ii Kraisi Iquvi. Qänakndanñi, Iqu qua täunqä anñu quvepäniqänñga, ämaqä Iqueqänänñä iqua, anñi vaupnuwi.

24 Itanji yoqā naqā-tānjätä, yāñānāqñqā-tānjätä eeqānāñä äpmeñuwä iunji, Kraisi Iqu qui imäkäqetani, nātmatqā eeqānāñi miqāñqe, Goti Kaniqueä hipa iu vāniqe. Ii hiunji yāpakiyi. 25 Ii tiinjā etañgiyi. Kraisi Iqu, Iqueqā mākā-huñqā iquau, Iqueä yāpā iqinyä äpmuatetqāñganqā, nātmatqā eeqānāñiu äpakänä ämiqa uwqāniqe. 26 Mākā iinj qāpu etañga, yāpaki äpākōñqā ique hāmānā hma imäkāniqe. 27 Iinqe, Goti Hanjuwä Iqueqā bukā iunji tii äqānā. “*Iqu nātmatqā eeqānāñi, Iqueqā yāpā iqi ekqe.*”† Kukñuä iqu, tiinjā ätätä ätqi. Nātmatqā eeqāpnāñi, Goti Iqu Kraisi Iqueqā yāpā iqi eätāqāñganji, Iqu Iqueqā-kiuāñi yāpā iqinj maenqā ma ikqe. 28 Itanğa nātmatqā eeqāpnāñi Iqueqā yāpā iqi wiqāñgutqāñganji, Ymeqā Iqu Kiqā-kiuāñi, Goti Iqueqā yāpā iqi enāniqe. Goti Iqu nātmatqā eeqāpnāñä, Ymeqā Iqueqā yāpā iqi hiñuiqānā ekqe, Ymeqā Iqu, Goti Iqu eeqānāñä iunji äminiñqā e imäkāniqe.

Ämaqā pizqā iqua, anğu mävuqñqā etañgutqe, änāñqe?

29 Ämaqā hñqua, pizqā iquau yätamäkqenqe, asñä ämetqāñä. Itanğa ämaqā ae äpākombqā iqua, anğu mävuqñqā naqā-qakuänä etañgutqe, ga ämaqā asñi, pizqā iquau yätamäkqenqā ämetqāñuwä iqua, äänä imäkpnuwāñqe? Inji iqua asñi, iinjā iquauñqe, sunqā ämetqāñä? 30 Tiinjā-pqā ināñji. Ne kukñuä äñgui awä ätuätunquä imñi, qu qui nemäkpnqā itqāñuwitanji, qae mämpmeqā, hanjä-iqā qāpisa-qāpisanji, sunqā ämetqāñu? 31 Nyämaqāuä, nyi hea ique-iquenji, pizqewä ae äyā äpākōnāqisätqāñä. Inji neqā Naqā Kraisi Jisasi Iqu, hesä anä pmetanğqenqā nyi yeeqā naqā-qakuä itmä, sä etqā. 32 Itanğa nyi hiveqā-yaqueqā hiqiyqā Epäsäsi du äpmeñuwä itä mākā äunğque, ii nyi ñqā änyinğqā dutanä imäkkqā etañgutqe, yätamäkqā iquesanji squä mamniqāwä? Ii tiinji. Ämaqā hñqua kukñuä tii ätätqāñä. “*Awiñga päkonatunqueqā. Inji ne tāñganji, buayätä eqätä gmañguatunquänāñniqā.*”‡ Ämaqā, äpākombqā iqua anği mävuqñqā etañgutqe, kukñuä iinj qānaknä ianä. 33 Ämaqā hiqā kñuä äñgui qui emäkätqāñuwä iquauñi, hiñuinä mäqunquä pambu. Kukñuä hñqu tiinjā äwi. “*He ämaqā ququvqānāñä hñquatä näueqā imäkñäpu qañä anä ikipiyitanji, iqua hiqā suqā äñgui yuuwä hetäupñqāuä.*” 34 Hesañä hñqua, Goti Iquenyqā naqā-qakuä maqñqā etañguwinqe, he suqā qāyunāñi ipu, kñuä jänānāñinā

† 15:27 Apqā Bukä 8:6 ‡ 15:32 Asayä 22:13

indqänäpu, suqä quvqe vquatämäupu. Nyi kuknuä iini, womba etapätmä etqä.

Huiwä angi vauqe, aanjä huitaninqä

³⁵ Inäqe ämaqä hñqu yatnqä tii iänä. “Ämaqä pizqä qua äptepqä butanji angumñi häñä-pmeqänqe, Goti Iqu quñi, äänä imäkätä vauqumuatäniqäwä? Huiwi, äkitanji nyqä vauqumuatäniqäwä?” ³⁶ Si kuknuä iini, qäyasäqi ätnä. Nätmatqä piikä hmbu qua mämä vowä ämäuesqe, piikipu pizqä ganä iqanqa, baki inga äukauänä. ³⁷ Si snqumetqänä-qe, ä ipnqä käukuä piikänä-qe vowä ämäuesqe, si piikinä vowä ämäueni. Inäqe kiqä baki, piikä ique asänänjä iinjänqä ma, huitanjä äukauänä. ³⁸ Piikä iinjä iqueni, Goti Iqu Iqueqä äwinqä iuta, Kiqä-kiuä imäkqanqgetanji, kiqä baki, huiwä kiqä-tänjä hiänä. Itanqa piikä ique-iqueni, quwqä bakiuqä huiwi, aanjä qäyunänänqä vquanä.

³⁹ Nätmatqä eeqänänji, qu huiwi naqä-hñqunä minqä injä. Ämaqä iqua, hiveqä-yaqueqä iqua, ynñä iqua, itanqa hämapäkä iqua, quwqä huiwi, huitänjä-huitanjä änyänjä. ⁴⁰ Itanqa, nätmatqä huiwä-tänji, hui qäukuä haqä yätu witanji, hui qua iu äwi. Itanji nätmatqä qäukuä haqu yätu äwinqä iuqä qeqätqe, qua iu äwinqä iuqä qeqätqe-tänji, asänänjä ma, huitanjä-huitanjiyi. ⁴¹ Mäptqe, qeqätqe, kiqä-tänjä etanqa, qanui, kiqä qeqätqe, huitanjä-tänjiyi. Itanqa qätäqueqe, huitanjä-huitanjä epiyitanji, qeqätqe, quwqä-quwqä-tänjiyi.

⁴² Huiwi huitanjä-huitanjä ii enqä-panji, ämaqe pizqä äpäkonäpu anqu vauqe, asänänjä iini. Ämaqä huiwi qua äptepqe, piyanäweqe. Inäqe huiwä qua-mända angumä vauqe, piyanä mäweqä yänä. ⁴³ Ämaqä huiwä qua äptepqe, ii womba vqetä yänänäqñqä maeqätänqe. Itanqa huiwä qua-mända anqu vauqe, yoqä naqä-tänjätä, yänänäqñqä-tänjätänqe. ⁴⁴ Huiwä qua äptepqe, ii qua täu pmeqänqe. Itanqa huiwä angumä vauqe, ii Dñä Änguä Iquesa eä, dnä iquvi. Huiwä qua täu pmeqänqe, naqä-qakuä eänqetani, huiwä Dñä Änguä Iquesanä-pqe, naqä-qakuä inä eä. ⁴⁵ Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iuni, kuknuä tiini tuwanuä äqänä äwi. “Ämaqä hinuiqänä Atamä iqu, häñä-pmeqä-qu ekqe.”§ Itanqa Atamä Qänakñä Iqu, dnä eätä, ämaqä du häñä-pmeqä-vqänqä äyä ekqe. ⁴⁶ Ämaqä Dñä Änguä Iquesanä Iqu, kinğanä hinuiqä ätimäukqä-ma, ämaqä qua täu pmeqänqä iqu ganä timäuqanqa,

Dnã Äŋguã Iquesañã Iqu qãnaki ätimäukqe. ⁴⁷ Atamã hiŋuiqã ätimäukqã iqu, Goti Iqu qua itã imäkkqã eã, qua iutanã iquvi. Itanğa Atamã qãnaki ekqã Iqu, qãukuã haqã yätutanã Iquvi. ⁴⁸ Ämaqã eeqãnãnjã qua iutanã eãŋuwã ii, qu ämaqã qua iuta ätimäukqã iqu enqã-panã asãnãnjã iinji. Itanğa ämaqã eeqãpnãnjã qãukuã haqã yätutanã eãŋuwã ii, qu Ämaqã qãukuã yãŋisanã Iqu enqã-panã asãnãnjã iinji. ⁴⁹ Inji tãŋganji, ne ämaqã qua iutanã ekqã iqu enqã-panã, asãnãnjã eãŋque, inji qãnakndanji ne Ämaqã qãukuã haqã yätutanã Iqu enqã-panã, asãnãnjã iinjã hianique.

⁵⁰ Nyãmaqãuã, nyi, “Ii tiinjã etanji” etqã. Nätmatqã pizqã yätŋqã hui, nätmatqã pizqã miqã iqueuji, mämeqã itã, anã mäpmeqãŋqe. Iutanji huiwã pizqã yätŋqã itãqetani, Goti Hanjuwã Iqunã ämitŋqã yãŋinji, nätmatqã wãŋqã-qãpu mämeqã itã, anã mäpmeqãŋqe.

⁵¹⁻⁵² Nyi kukŋuã zã äwiŋqã hŋqu hetmqã iqãqã-qae, qätã nyipu! Ne eeqãpnãnji, pizqã hämänã mapãkonqã yaniquã etanqã-qe, häãwã yãpakiqu tii tämäuqanjanji, neqã hiŋui hikueã ptqã maqãnä äqiyqu-panji, neqã huiwi, iinjã itã kunmäknãniqe. Häãwi iinjã tqanjanji, pizqã äwãmitpqã imdanji, pizqã anğumŋi mapãkonqãŋqã anji vaupnuwi. Inğanji neqã huiwi änyã-hãnjã kunmäknãniqe. ⁵³ Huiwã qui imãknãtä äpãkonãtŋqã tqqu, qui mimãkŋqã itã hãnjã hea ique-ique pmetãniqã diŋqe, änyã-hãŋinqã äkunmäknãŋqiyã. ⁵⁴ Huiwiqu iinjã ae äkunmäkŋganğa, Goti Hanjuwã Iqueqã bukã iu äqãnãnjã tiinji, qãyunã timãuãnä.

*“Goti Iqu mãkã yãŋãnãŋqãnjã itã, äpãkonqã iqueni ämãwqãtãuqiyã.”**

⁵⁵ *“Äpãkonqã iquki, tqã yãŋãnãŋqã ämaqe ämãwqãtãutŋqe, äŋgiyi? Äpãkonqã iquki, si ämaqã zi miqutesinqe, äŋgiyi?”†*

⁵⁶ Äpãkonqã iqueqã zi, ii suqã quvqe, qenyãnji. Itanğa suqã quvqã iqu kiqã yãŋãnãŋqã meqe, ii kukŋuã-suqã iquesanji. ⁵⁷ Inãqe Goti Hanjuwã Iqu, neqã Naqã Jisasi Kraisi Iquesanji, mãki ämãwqãtatunquã inemãkãtŋqenqã, ne “ãŋguiqã” ätuanã.

⁵⁸ Iinjŋqe, ŋqã nyãmaqã nyi kiinjã änyinãtŋqã iquenã, nätmatqã hui ktãqã-ktãqã meqiyqãŋqã yãŋãnãŋqã tqãutŋqe. He Naqã Iquenyqã wãuŋuã dnã huqã ii imãkãtqãŋuwi, hiŋgi meqãŋqã ma, qakuã-tãnjã iiyi. Mã

* 15:54 Asayã 25:8 † 15:55 Hosiya 13:14

iinjqe, hea etä zä ävätä, Naqä Iqueqä wäunjuinqänä knjuä neyquätjqänänji.

16

Jerusälemä äpmeqä iquau yätamäkqenqä, mbqä aquvä qäpñqä ätukqenqä

¹ Täñgañi nyi he Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä Jerusälemä äpmeñuwä iunqä mbqä aquvä qäpñqä iinjqä kukñuä hetmqe. Ii imäkqänjqe, nyi ämaqä Goti Iquenyqä qua naqä Galesiya iu aquvä äqänätqänjuwä iquau ämotquakqä-pa, he-pqe asänä imäkqäpñqe. ² Nyi anjumä äpmqänqanji, he iquau wipñqe aquvä maqiyäqisqä ipnuwänjqä manyinqanqgetanji, wikä ique-iqueqä hiunji kinqanänjä iqueni, hñqunä-hñqunänjä-quenä, mbqä ämepiyi, iwäsäupu, hiqä anju pñqä eqäpñqe. ³ Nyi iqi ae ätimäutmänqanji, ämaqä he atäunjuä ipqä iquauñi, hiqä nätmätqä iinjitä, nyaqä tuwanjuä äqämqetä, äma upñqe, ävätmä Jerusälemänjqä ändowatmniqe. ⁴ Itanqa nyi-pqe, du qäyunqä äwqñqe äñguä hiqanqutqe, iqua nyitä anä waniqe.

Poli iqu, Korinä timäuninjqä ätukqenqä

⁵ Itanqa nyi qua naqä Masendoniya iu äpmeñuwä iunqanä hiñuä äqunäkämitanji, qänaki, emamñinqe. ⁶ Nyi maqñqä enjä. Hesäñi hiunji hmbunji anä pmeniquti? Ä äsqinyqä evämamqä iqanqanji, he nätmätqä qanä ändma wätñqä iunji, yätamäkqä nyipnuwänjqä diñqe, yunjuä naqänänjä äqunätä, iiqä qäpu päwqanqanqä, äpakänä hesä anä pmeniquti? ⁷ Nyi hñqäqinyqä äwätmänqanji, he kukñuinä etmä, maqänä maiqutäuqänjqe, manyinqqi. Injäqe Naqä Iqu nyi hesä anä pmeqänjqe, hiñuinä ñqänqanqutqe, nyi hesä anänji, hiunji kuapänä pmamñinjqä änyinji. ⁸ Nyi Epäsäsi täunji, hiunji naqä "Pendikosiua" ätmiñuwä iqu ätimäuqanqanqä pmetmä. ⁹ Äpmeñqä täqinji, ämaqä kuapänänji, nenyqä mäkänjqä qäyä itqätanjuwä-qe, nyi qokä-apäkä huiñi, Goti Iqueqä ämaqänä epñqä yätamäkqä wimqä diñqe, nyinyqä hänaqä inji. Iinjqe, täqi pmetmä.

¹⁰ Timoti iqu henyñqä äquvepqe,* iqu henyqä zä miqä yätñqe, he yeeqä ävätmepu äñguänä mipu. Nyi iinjä etqe, iqu Naqä Iqueqä wäunjui, nyi itñqä-ma asänä imäkätñqä-qu etanji ätqä. ¹¹ Iqu iqi emeqanqanji, hesänjä hñqua, ique yeeqä mävätmäqä iqä diñqe, hiñuinä mäqunquä pa iqäpnä. Itanqa iqu, nyinyqä nyämaqä huiziquatä pññqä

* 16:10 1 Korinä 4:17

diŋqä hiŋuä äqunmä pmamniqe. Injitanji iqu nyi aŋgumä änyimetŋqänä evämeqanŋaŋi, iqueqä qanä wätŋqä iuŋi, äwqä hanuä änyä wätŋqänä yätamakqä väwqatqäpnä.

¹² Täŋganji nyi kukŋui, neqä neyämaqä Apolosi iquenyqä hetmqe. Iqu neyämaqä huiziquatä henyqä quvepqanŋqe, nyi iqueni kukŋuä yänänäqŋqänänä ätuätŋqä-qe, iqu täŋganŋqe, mäwiŋqä itqäuä. He emetŋqe, hiunji hŋque, iqu, ‘Täŋganji qäyunjqä’ kŋuä vqanŋa, inŋa emeniqe.

Poli iqu, qu äänä ipnuwänqä diŋqä, kukŋuä yäpakä ätkqenqä

¹³ He aŋguänä ätäuqämepu, quuvqä yänänäqŋqä eqiyäpu, itanŋa zä miqä, yänänäqŋqä tqäutpŋqe. ¹⁴ He nätmätqä eeqänänä imäkäpiyä iuŋi, huiziunqä qeqä emänätäqä iuta imäqäpŋqe.

¹⁵ Nyämaqäuä, nyi he evauqumuatmqä änyinŋi. Stepanasi† iquenyqätä, huizi iqueqä anju anä äpmeŋuwä iunqätäni, he näqŋqe. Hiqä qua naqä Äkaiya iuŋi, iqua quuvqä ganä eqiyäpu, ga quwqä-quwä wäunui, Goti Iqueqä ämaqä iu yätamakqä vqänqä, ämakuwi. ¹⁶ Itanŋa he ämaqä iquautä, itanŋa huizi, wäunüä asänä itqänuwä iquautäni, iquauqä yäpä iqi pmetpŋqä änyinŋi. ¹⁷ Korinä iu äpmeŋuwä iquenä, yätamakqä nyiyqänänä hma etanŋuwänŋa, Stepanasi ique, Potunatusi ique, itanŋa Äkaikusi ique, hesa änyimepu, heyaqä anji ämequwiŋqe, nyi aquvänä iqä. ¹⁸ Iqua yänänäqŋqä he emäkkuwä-panji, nyi-pqe inä nyimäkquwi. Inji he ämaqä iinä iquauŋqe, “Ämaqä qäyunänä iquayqä” kŋuä indqänäpu, aŋguä itquapŋqe.

“Ne henyqä hui mimäuqä injunä” tqenqä

¹⁹ Jisasi Iquenyqä qua naqä Eesiya täu aquvā äqänätqänuwä iqua, qu, “Ne henyqä hui mimäuqä injunä” etqä. Itanŋa Akuila iquä, Presilatä, itanŋa ämaqä Jisasi Iquenyqä iyaquiyqä anju aquvā äqänäqäsätqänuwä iquatä eeqänä, “Yäa ŋquauä! Ne henyqä hui mimäuqä injunä” etqä. ²⁰ Neyämaqä täqinä eeqänänä iqua, “Ne henyqä hui mimäuqä injunä” etqä. He äminäpiyänŋaŋi, quuvqä heqiyqä iquneqä suqä iuŋi, quneqä inŋpŋqe. ²¹ Poli iqunä, henyqä hui mimäuqä itmä, kukŋuä tä, tuwanui nyi ŋqä hipaitä äqiyqä. ²² Inji ämaqä tqu-tqu, Naqä Iquenyqä mäwiŋqä iänqä iqueni, Goti Iqu qui iwimäkätŋqä änyinŋi. Iyää, Naqä Iquki, si biyä! ²³ Naqä Jisasi Iqu, Iqueqä qeqä imänŋqeta, nätmätqä aŋguänänäni hiŋgi vqe, etapquä. ²⁴ Itanŋa nyi ŋqä-näuänäni, Kraisi Jisasi Iquä ämuänŋmitani,

ηçä äwçe, he eeçänäñuenä etapçä. Ii naçä-çakuä eä, çäyä äpmetänä.

Tuwanuä, Poli iqu qänakñi 2 Korinä pmeqä iquauñqä äqäkqe Yätamakqä kukñuä hiñuiqänä iquvi

Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä anä-himqä Korinä iu äqänminuwä iquatanä hñqua, Poli iquenyqe kukñuä quvqä tätqätangä, iqu äwqä quvqä winganji äpmakqe. Iqu quwqä kukñuä quvqä jänä wimäkätñqä tuwanuä tä äqäkqe. Iqu kñui, “Nyi qutä kukñuä jänä ae imäkanitani, quñqä yeeqä anğumä nyinyätñqeçqä” indqänğqe.

Tuwanuä tä kiqä kukñuä kinğanäñi, tiinji. Poli iqu kukñuä yänänäqñqä, Korinä pmeqä iquauqä suqä quvqä huiñqä hiñuiqänä äqiyämäukqenqä, anğumä ätuätä äqäkqe. Iqu tuwanuä hiñuiqänä äqiyämäukqä ique qiyätñqä mäwinganji, qu ique hñgisanä itquepu, kukñuä quvqä ätminuwä itanğqä iutani, iqu qu jänä iwimäkätñqä kukñuä yänänäqñqe äqäkqe. Qu iqueni qätä äwiyäpu, quwqä suqä quvqä jänä ae imäkqanğuwitani, tənğanji iqu aquvänä kiñä itä, tuwanuä tä äqäkqe.

Hea inğanji, Kraisi Iqueqä yoqä-tänä, qua Jutiya iu pmetanğuwä iqua, nätmatqenqä äwa itqätangä, Poli iqu mbqä hui äma äwätä iquau väniqenqä aquvä äqäminqe. Iñä etanji, tuwanuä awä iqini (saptä 8-9), qu-pqe wäñuä tquenqä mbqä hui aquvä qäpñqä iinqe, Poli iqu Korinä iquauqä äwqä vauqumuatätñqä ätuätä äqäkqe.

Kukñuä yäpaki, Poli iqu tii ätuätä äqäkqe. Ämaqä hñqua, “Jisasi Iqu ne wäñuänqä änandowatkqeçqä” quanğä ätuäpu, Korinä iu äpmapiyi, Poli iqueqä yoqe mäñdi äkittqiyäpu, ga wäñuä Jisasi Iqu ique äwikqeu, qui iwimäkpnqä iminwi.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kukñuä ätkqenqä

¹ Poli iqunä, nyi Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä iutani, Kraisi Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqämqä änandowatkqä iqunji. Ga nyitä, neqä neyämaqä Timoti iqutä, ye tuwanuä tä he Goti Iqueqä yoqenqä anä-himqä Korinä iu aquvä äqänätqänuwä iquennqätä, Iqueqä ämaqä huizi, qua naqä Äkaiya im-imä äpmeñuwä iquennqätä äqiyque.

² Neqä Goti Apiqutä, itanğa Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeçqä

imänqeuta hinji etapäsinyä, äwqä hanjuä imbu pmetpñqä emäkqinyä.

Poli iqu, Goti Iqu äwqä hanjuä iwimäkqanqenqä, “änquiqä” ätkqenqä

³ Goti Hanjuwä Iqu, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Goti eäqäqe, Kaniqu inänji. Itanqa neqä Goti Apiqu Qäqu, ämaqeunqä huäqä äumäkätä, äwqä hanjuä imäkänyuewiyqä Iquvi. Iinjqe ne Iqueqä yoqe haqeqä ämamäutanä, änguä iwimäkquanä. ⁴ Ga ne hanjä-iqä äki-äki meqanqqe, Iqu äwqä hanjuä inemäkqanqi, ne iinji ae ämakquä iutanji, ämaqä hanjä-iqä äki-äki meqanquwä iquaunji, quvaqä äwqe asä iinjä iwimäkquatuñque. ⁵ Ii tiinji. Hanjä-iqä, täñä-hunqä Kraisi Iqu kuapanä ämaminqä-pa, ne-pqe inä ämetuñque. Asä iinji, Goti Iqu Kraisi Ique äwqä hanjuä iwimäkkqä-pa, Kraisi Iquesanji nenyqä äwqä hanjuä äquvepätqäuä. ⁶ Ne hanjä-iqä ämequque, ii heyaqä äwqe hanjuä emäkqanquti, Goti Iqu anqumä hanjä emäkäqumuatätñqä iiyi. Ga Goti Iqu ne äwqä hanjuä inqä inemäkqe, ii heyaqä äwqe, hanjuä emäkätñqä iiyi. Iutanji, he hanjä-iqä, täñä-hunqä, ne ämetuñquä-pa ämepiyänqanji, yänänäqñqä ämapu tqäuqäpnä. ⁷ Inji ne henyqä knuä indqänqä yänänäqñqe tiinjä ämenju. “Hanjä-iqä ne ämetuñque, qu asä ii ämetqänuwä-pa, äwqä hanjuä inqä-pqe, ne ämequ-pa ämepu, yänänäqñqänänjä tqäutpñqänänjä.”

⁸ Nyämaqäuä, hanjä-iqä ne qua naqä Eesiyau pmetanqwa änemakqä iquenyqe, he näqñqä epñqä änenji. Inji hanjä-iqä naqänänjä änemetä änakittqiyqanqi, neyaqä yänänäqñqe aanqä etä, “Hanjä pmenquatiyä, ä tänga tä qe päkonanquatiyä?” knuä äneminqe. ⁹ Naqä-qakuänänji. Ne neqä qeqä-quuvqä tämdanji, hanjä-iqä ämitanä, “Ne näwinyä äpäkonanqunä” indqänminque. Hanjä-iqä iinjä änemakqe, ii ne neqä yänänäqñqenqä mindqänqä, Goti ämaqä pizqä anqi vauqumuatqä Iqueqenqänä indqänatuñquänänji. ¹⁰ Hanjä-iqä aanjä ququvqänänjä iqu, ne pizqä ae änapäkmätä iqanqqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu ne anqumä hanjä inemäkkqe. Ga Iqu asä iinji, anqumä inemäkänä. Auä, ne knui, yänänäqñqä tii indqänanä äpmenju. ‘Goti Iqu hanjä yqänä inemäkquäniqeqä.’ ¹¹ Inäqe, he ne yätamakqä nepñqe, Goti Hanjuwä Ique yatñqä vqäpñqänänji. Inji Iqu ämaqä kuapanänjä iuqä yatñqe qätä äwiyätä, kimanji ne änguanänjinä inetquequänä. Iwä ämaqä huizi, Goti Iqu, ne iinjä inemäkqanqenqä, qu Iquenji, “änquiqä” tupunä.

Poli iqu, “Nyi emamniqeqä” ätukqe, quangä matquä ikqenqä

¹² Neqä suqenqä kjuä täunda iwäsäutanängani, yeeqä kiinji, tiinjqä änenyätņqe. Neqä suqä qokä-apäkä eeqänänjä iuqä hiņuä iqi itunqve, ii suqä quangi ma, suqä jänänänjitä, naqä-qakuitänji. Ne suqä tque imäkquatunquä näqņqe, ämaqä qua iutani ämetqänuwä-panjä ma, Goti Iqu Iqueqä suqä nätmätqä hiņgi vqä iuta änätapkqe. I etanji, suqä iinjä iqua, huiziuqä hiņuä iqi imäkätanäqe, heyaqä awä iqi äpmenängani, änäänä imäkmiņque. ¹³⁻¹⁴ Ne henyqä tuwanuä äqiyämäuqisätunqve, ii kukņuä hui zä mäwitanji, he a ätäupu näqņqä mapņqä diņqeyi. Ga he täņgani neqä kukņuiņqe, näqņqä hui ae ämepiyäqae, ga he iinjqä näqņqä yasämänä etņqä änyinji. Iwä hiunji neqä Naqä Jisasi Iqu anju äpätqängani, he nenyqä yeeqä kiinjä iqanppi, ga ne henyqä-pqe asä ii yanique.

¹⁵ He Korinā pmeqä iquenä yeeqä iinjä qäyunä ipnuwänjqä quuvqä eqiyätmä, heņi hņquaqu emamniqä iinjqä kjuä ämakqe. Itanğa iutani, Goti Hanjuwä Iqu heņi, äņgui hņquaqu emäkäniqe. ¹⁶ Ii tiinji. “Nyi Masendoniyänjqä äumqe, he ganä emamitani, ga iqisani, nyi anju emetmä, hesä iqi äpmamitmqetani, qua naqä Jutiya iunqä umniņqe, nätmätqä qanjä ändma wäniņqe yätamakqä nyipnuwänqeqä” kjuä änyikqe. ¹⁷ Nyi “iinjä imäkmqänä” kjuä indqänqve, ii nyi kjuä hņquaqu-hņquaqu nyiyqanji, tuwanuä qanyä iinjinä etätmä äqäkqäta? Ä ämaqä qua iutanä enqä-panjä eämä, kukņui, Auqätä, Oeyqätäni anä equmuäkätmä, quangä etkqäta? Ii hmanji. ¹⁸ Goti Iqu Iqueqä kukņuä eeqäpnänjä iunji qänaknä itņqä-pa, ga nyi naqä-qakuänänji tiinjä etqä. Neqä kukņuä he etätaqä iunji, Auqätä, Oeyqätä anä maequmuäkņqä eä. ¹⁹ Ii tiinjä etanji. Jisasi Kraisi, Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqu, Auqätä, Oeyqätä anä equmuäkätä tqä-qu hmanji. Iqutäni, “Auqä” tqä iqunä äyä äwi. Iquenyqe, nyiu, Silasi ique, Timoti ique, ne kukņui, heyaqä awä iqi ätqäuanä, awä äyä etmiņque. ²⁰ Inji Goti Hanjuwä Iqu, “Imäkmqänä” ätätä kukņuä guä ämäsäukqä eeqänänjä iunqve, Jisasi Iqu, “Nņqä” ätätä, naqä-qakuä imäkqä Iquvi. Iinjqve, ne Iquesani, “Naqä-qakuiqä” ätätanä, Goti Hanjuwä Iqueni, yoqä naqä äyä ävätunqve. ²¹ Goti Iqu Kiqä-kiuä nesä, hesä, Kraisi Iqutä ämuännatunquä diņqä yänänäqņqä inemäkätä, Iqueqänqänä atäunjuä ae änatäkqe. ²² Itanğa ne Iqueqä etaniņquä ämänätquetä, itanğa nätmätqä äņguä huizi pņqä mänaiyquätņqenqve, kjuä äņguä nätapätņqä hiņqä enqä-panji, Iqu Iqueqä Dņä Äņguä Iqueni, neyaqä

āwqā yāpā tāmā ae āpmuatānaikqe.

Poli iqu quņi, maqānā māwimeqā ikqenqā

²³ Goti Hanjuwā Iqu, nyi kukņuā tātqātangqeuņqā iwāsautņqā tääqā ātuātmā, naqā-qakuānā tiinjā etmqe. “Nyi ‘Anġumā emamniqeqā’ etkqeuņi, memeqā ikqe, ii nyi he emetmā ākasuwā etqangundqānġa, āwqā haņā heyāniqā etaņġiyi.” ²⁴ Ne hiyaqā quuvqā heqiyqā iu māmiqā ituņquā-qae, nyi tiinġi maetqā imā. “Ne āmitqānūnā.” Oeyā. Hiqā-hiuāņi, quuvqā eqiyāpu, yāņānāqņqā ae āyā ātqāuāņā. Mā ne hesā wāuņuā anā ituņque, ii he yeeqā ipu pmetņqā itqāņu.

2

¹ Inġi, “Nyi anġumņi, quvaqā āwqe, tāņā iwimākqānqā māwimeqā imā” kņuā indqānġqe. ² Iwā nyi emetmā, āwqā haņā etapqanġumdqe, nyi aquvānā imqā ny-imākqe, tqukā? Āmaqā nyi quvqā iinjā etquamqā iquenā, he qāquenāņi. ³ Nyi āpmqe, āmaqā nyi aquvānā imqā nyimākqānāņā iquenā, iinjā miqā ip-nuwāņqe manyiņġanġi, kukņui hiqā suqā quvqenqe, tuwaņuā āqiyātmā, hiņuiqānāņi qe ātnāmāukqe. Kņuā yāņānāqņqā ti indqānġqe. Nyi yeeqā itmā emeqanġumdqe, he-pqe yeeqā inā ipnuwāņqā. ⁴ Nyi henyņqā tuwaņui āqiyātmānġanġi, āwāwa kiinjā itmā, ġqā qeqe, piyāņqiyqanġi, kņuā kiinjā āqiyātmā imiņqe. Tuwaņuā iinjā, nyi heyaqā āwqā imņi, haņā-iqā etapmqenqā maqiyqā ikqe. Oee. Ii nyi henyqā aanā kiinjā ānyinātņqā diņqā, nāqņqā mapņqenqā āqākqe.

Suqā quvqā imākqā iquņi, āwqā haņuā iwimākqenqā

⁵ Inġi āmaqā hesaņā hņqu, āmaqā hui-mānda quvqā itquetā, āwqā haņā-iqā āvātqā sātāti, iqu haņā-iqā iinjā, nyi māndapqā pa yānā. Iiņqe nyi kukņui, haqā nāndi ātqā māwqā ma imā. Inġaqe heyaqā awā iqi āpmeņqā hņquesaņi, eequenā āwqā haņā-iqā hui āyā āmakuwi. ⁶ Hesaņi kuapānāņā hņqua aquvā āqānāpu, “Āmaqā iqu, iqueqā quvqenqā kimaņi, haņā-iqā iinjā āmetņqeqā” ātāpu, ii āvātqānuwā-qae, qāpu tiinġe. ⁷ Inġaqe tānġanġi, āmaqā iquņi, haņā-iqā naqānāņi mat-tqiyqā yātņqe, he anġumņi, iquenyqā qeqā etqanġuti, iqueqā suqā quvqenqā āwqā haņuā ānyāpu, iqueqā āwqā-pqe haņuā imākānyuāwipņqe. ⁸ He ique iinjā iwimākāpu, heqā iquenqā kuapānā eņqā āmotquapņqā, yāņānāqņqā etqā. ⁹ Nyi henyqā tuwaņuā hiņuiqānā āqākqā iqu, he nyaqā kukņuā nātmatqā eeqānāņiņqā etqanġqe, qānaknā

ipnqäpiyä, ä hngisanä ipnqäpiyä-tmä, yamwiqä emqä äqäkqe. ¹⁰ Ämaqä hnqu suqä quvqä imäkqanğa, he iqueqä quvqenqä äwqä hanuä hnganğutqe, nyi-pqe iinä imäkmä. Inji nyi, quvqä hnquenqä äwqä hanuä imäknmqä etanğutqe, he yätamakqä emqe, Kraisi Iqueä hinuä iqisa imäkqe. ¹¹ Nyi iinä imäkätñqä di, ii tiññqe. Ne Setänä iqueqä knuä indqanğetä, suqenqätäñi näqñqä eätanitanı, yamwiqä äneyätä, ämänaqutäuqenqe, mänenğqiyä.

Kukñuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iquauqä wäunññqä

¹²⁻¹³ Inji nyi Kraisi Iqueqä kukñuä änguä we-hunqä-täñi awä tmqñqä, anä-himqä Troasi iu timäuqanğani, Naqä Iqu nyi wäunñuä iinä imäkmqñqä qäyä äutenjikqä-qe, neqä neyämaqä Talusi iqu iqi mäpmetanği äqunumi, äwäwa kuapanä itmä, ämaqä iqi pmeqä iu ävämanı, Talusi iquenqä qävqä, qua naqä Masendoniya-mändanğä äukqe.

¹⁴ Inji nyi täñğani, Goti Hanjuwä Iqueni, “Änguiqe” tiññqä ätquä. Kraisi Iqu ne anği inetmetñqä wäunñuä yänänäqñqä imäkminğenqä awä täkiquatunque, Goti Hanjuwä Iqu hiunji ique-ique im-imä änätma ikitñqenqä ätquä. Itanğa iutanı, kuämiqä andñä tä ikeqanğä sisnyanä im-imä äweqä-panä iini, ämaqä im-imä äpmenjuwä iquauñi, Kraisi Iquenyqä näqñqä epñqä ätuäkitqänju. ¹⁵⁻¹⁶ Ne nätmatqä jinanä-weqä ii enqä-panä iinjä etanğı, Kraisi Iqu inetmetä, Goti Hanjuwä Ique änawikqe. Ga ämaqä hänä hea ique-ique pmeqä hänaqä iqi pmetanğuwä iquauñi, neyaqä jinanä-weqä änguä enqä-pa iqu ämuänyäqe, ätumanı, hänä-pmeqeunqä yänqiyä. Itanğa qui imäkmbñqä hänaqä iqi pmetanğuwä iquauñi, neyaqä jinanä-weqä änguä iqu, piyanä-weqä enqä-pa muänyqanğa, ätumanı, äpakonqeunqä wänqiyä. Ga wäunñuä tnänä iini qäyu imäkätñqe, tqukä? ¹⁷ Ämaqä kuapanänäñi, mbqä mapñqä Goti Iqueqä kukñui awä ätuätqänjuwä-pa, ne iinjä miqä itqänju. Oee. Inäqe, Goti Iqu änandowatqanği, ne Kraisi Iqutä anä ämuännanä, Goti Iqueqä hinuä iqini, Iqueqä kukñui äma, qanği matqä, naqä-qakuinä ätuäkitqänju.

3

Goti Iqueqä kukñuä guä änyä-hänä ämäsäukqä iqueqä wäunññqä

¹ Ne neqä-neuänqä iinjä ätätunque, ii he nenyqe, “Qu quwqä yoqe haqeqä ämamänätqänä” knuä heyäniqi? He ämaqä hnquauqä suqenqä näqñqä mapñqä dinqe, iqua tuwanı, huizi hnqu quwqä suqenqä äqäkqe, etapätqänä.

Iwã ne ämaqã iinjã iqua enqã-pa eanã, he neqã suqenqã nãqñqã mapñqã diñqe, ne tuwanuã ämaqã huiziqua nenyqã äqãkuwi, etapatunquãta? Ä ne, tuwanuã he nenyqã äqãkuwi, huiziquaunji ämotquetunquãta? Iinj, aanqã eã. ² Ämaqẽ, neqã wãunjuinqã nãqñqã mapñqe, hiqã-hiuã neyaqã tuwanuã enqã-pañuenji. Itanqa kukñuã tuwanuã iu äqãñãñqe, neyaqã äwqã yãpã tãmã äwi. Ga ämaqã eeqãñãñji, qu nãqñqã epu, a tãuqãpñqãñãnyã. ³ Inji ne wãunjuã imãkãtunquetãñji, he Kraisi Iqu tuwanuã ätnãñã iqi äqãkqã iquenji. Tuwanuã iinj, Iqu tuwanuã-qiyqetã äqãkqã ma, Goti Hãñã Hea Ique-ique Pmeqã Iqueqã Dñã Äñguitã äqiyekqe. Mã hikã mñã äquvasãtã äqiyekqã ma, ämaqeuqã äwqã yãpã imã äqiyekqe.

⁴ Ne neqã wãunjuinqã kukñuã iinjã ätquque, nãqñqã tiinjã eanã ätqu. “Kraisi Iquesãñji, Goti Iqu Iqueqã wãunju, äñguãñãñã imãkquãñqiyã.” ⁵ Ga anqumã, “Ne wãunjuã hui, neqã-neuãñã imãkãtunjunã” ätãtanã matqã iqu. “Goti Hanjuwã Iqu, ne imãkquatunque inemãkquãñqiyã,” ätãtanã ätqu. ⁶ Ga Iqu kukñuã hñganqã witãtñqã guã änyã-hãñã ämãsãukqã iqueqã wãunjuã imãkqã pmetatunquã-pqe, Iqueqã-kiuã inã inemãkkqe. Nãtmatqã änyã-hãñã iinjã iqu, kukñuã-suqã bukã iu äqãñã äwiñqã iuta ma, oee. Ii Dñã Äñguã Iquesãñji. Kukñuã-suqã bukã iu äqãñã äwiñqã iqu, ämaqã pizqã pãsqãñãñã-quvi. Inãqe Dñã Äñguã Iqu, ämaqeuñji hãñã hea ique-ique pmeqã Vqã-qu eã.

⁷ Kukñuã Goti Hanjuwã Iqu hikã iu äqiyãtã, guã ämãsãukqã iqueqã wãunju, ämaqã pizqã pãsqãñqã qãyã etanqqã-qe, kiqã yãñãñãñqñqã motquetñqe, ii we-hunqetã äpkqe. Iinjñqe, Mosisi iqueqã hipenjuuta we yãñãñãñqñqã yqãñã hunqã äquvepkqã iqueni, Israitqã iqua, hinjuã qumbñqã mãwiñqã iminjuwi. Ii we-hunqã iqu qãpu eqanqanqe. ⁸ Kukñuã guã Goti Hanjuwã Iqu Dñã Äñguã Iquesã ämãsãuekqã iqueqã wãunju, asãñãñã hmanji. Iqueqã yãñãñãñqñqe, aanã hävemñãñqñqã witãñã. ⁹ Kukñuã-suqã iqueqã wãunju, ii ne kukñuã äminetãtã, qui inemãkqã qãyã etanqqã-qe, iqu Goti Iqueqã yãñãñãñqñqã motquetñqã-tãñã äquvepkqe. Itanqi, kukñuã änyã-hãñã iqu, kiqã wãunju qokã-apãkã iqua jãñãñãñã epñqã iwimãkqã iqueqã yãñãñãñqñqã motquetñqe, aanã naqãñãñãñji, huiziqueqe ämãwqãtãuã. ¹⁰ Tãñganji aanã hävemñãñqñqã iinjã äwiqã iutanji, we-hunqã wãunjuã yãuã iqueqe, kiqã yãñãñãñqñqe hma etqãuã. ¹¹ Wãunjuã yãuã kiqã nãtmatqã iinj hma etñqã iqu, hinjuiqãñãñji Goti Iqueqã yãñãñãñqñqetã äpkqe. Inãqe wãunjuã hea ique-ique

witāniqā iquenyqe, Goti Iqueqā yāñānāqñqā motquetñqe, aañā hävemnäqñqā äpätqāuā.

¹² Inji ne kukñuā änyā-hāñā tqu yāñānāqñqā eā, äpakānā witāniqñqā, neqā kñuā äwqe yāñānāqñqā ävanitanji, zā miqā pemānā itanā, iquenyqā ätnāñāqi awā ätätqāñu. ¹³ Ne Mosisi iqu iminqā-pa, miqā itqāñu. Iqu äpmaminqāñganji, Israitqā iqua, we-huñqā iqueā hipenji mändi hiqāñgqe, hiñuā māqunquā ipñqānā, iqu yuā ktqā äpmuätāñgqe. ¹⁴ Injata tii tññganqe, Israitqā iquauqā kñuā iqe, hikā enqā-ma yāñānāqñqā knätanji, qu kukñuā yāuā iunji a ätäupiyā-qe, kiqā qakuñqe, maqñqā etqāñuwi. Ii tiinji. Yui quwqā kñuā indqāñqā iu huāqā äutmbiyā enqā-panji. Yuā huāqā iinji, huätä ävasqiyāmāuqe, Kraisi Iquesanāñji. ¹⁵ Inji tññganqā-pqe, Israitqā iqua, Mosisi iqueā suqā yāuā iunji a yqānā ätäutqāñuwi, ii yuā iinji, quwqā kñuā iqā iu huāqā yqānā äutnāñuwi, kiqā qakuñqe, māmēqā ipiyā iutanji. ¹⁶ Inäqe ämaqā hñqu iqueqā hñgisānā iqe ävquatāmāutā, Naqā Ique hiqumuanā vqāñgutqe, yuā huāqā iinji, huätä ävasqāñgi. ¹⁷ Naqā Iqu, ii Dñā Äñguā Ique. Inji Iqueqā Dñā Iñā Iqu äkisqi äpmeñqe, iqñji nātmatqā quvqā ämaqeu a kiqätqe, änā makiqätqā yānā. ¹⁸ Inji nenji, yuā neqā hipenji, ktqā mānaqumätāuqā-pa eā. Naqā Iqueqā wenyā-huñqe nenyñqā äpätāqetanji, ne hiñuā yāqñqā enqā-panā eanā, we-huñqā nesāñji, ämaqā huiziunji äwiyānā. Ne we-huñqā iquenji aañā hävemnäqñqā ämetanita, änakunmākätāqetanji, Naqā Iqueqā wätqā enqā-panā iinā eanā, suqā Iqu imākätñqā-pa imākätqāñu. Wāuñuā iinji, Naqā Iqu, Dñā Iqu eā, i imākätqāuā.

4

Hañā-iqetanji, hāñā-pmeqā meqenqā

¹ Wāuñuā, kukñui awā tquatunquā, Goti Iqu qeqā wimāñganji änätapkqā iquenji, ne māvquatāmāuqā itanā, yqānā imākätqāñu. ² Ne wāuñui, quañgitā miqā itanā, Goti Iqueqā kukñui qāyā itanji huiu-mānda makunmākāwqatqā pa itqāñu, oee. Suqā wombameqā ämaqā zā imākätqāñuwā ii, ne tuwā äwiyätqāñu. Ämaqā eeqāpnāñji, qu ne kukñuā naqā-qakui awā tquaunñquetanji, neyaqā sugenqā iwäsäupu, kñuā tiinā indqāmbñqānā. “Äi, iqua Goti Iqueqā hiñuā iqñji, wāuñui naqā-qakuanāñā äyā imākätqāñāuā.” ³ Inji ämaqā hui ne kukñuā äñguā we-huñqā-tāñā awā ätäutñquā iunñqe, quatinqā maqñqā etañgpqe, ämaqā iinji, qu Setānā iquesa qui näweqā imākmbnuwāñqā imākñätqāñuwā iquae. ⁴ Setānā, goti quañgā qua tāu äpmeñqā iqu,

āmaqā quuvqā maeqiyqā iquauqā kɲuā indqāŋqe, qɲqanā wiyqanqgetani, kukɲuā āŋguā Kraisi Iqueqā we-huŋqā-tāni, qunji māpatqāyqā itanġi, itanġa Kraisi, Goti Hanjuwā Iqu hiwānyqā Iqueqā ktqā naqā-qakuā Iqueni, hiŋuā māqunquā ipnā. ⁵ Ne kukɲuā awā ātātanāŋġani, neqā-neuā haqeqā māmatnāmāŋqā itanā, awā jānānā tiinġā āyā ātātunque. “Jisasi Kraisi Iqu, Naqā-queqā. Itanġi ne Ique wivāndqā eanā, heyaqā wāuŋuā heyqā āyā āpmenunā.” ⁶ Goti, “*Hiawiqā imdani we yqā aunānā*”^{*} ātāŋqā Iqu, Iqueqā we-huŋqā iinġi, ne ānāpatqiyqanġa, ne Jisasi Kraisi Iqueni hiŋuā āqunātanā, Goti Hanjuwā Iqueā we-huŋqenqātā, yoqā naqenqātāni, nāqɲqā ekque.

⁷ Inġi Goti Iqueqā nātmatqā aanġā āŋguānāni ne iinġā ānemakqe, ii ne aanġā ququvqā, yāŋānāqɲqā maeqā, mbqā pātaunūā isua qua qondā iu ānyāŋuwā-panġā, etanġquā iqune ānemāŋġqe. Ii āmaqeunġi, tiinġā motqueqāŋqe. Yāŋānāqɲqā naqānānā ii, ne āmaqā-qunesa manā, Goti Hanjuwā Iquesanġqā. ⁸ Nenġi hanġā-iqe inġi-inġisa ānemetāqā-qe, qonġqā-aunġqā māneyqā itɲqe. Itanġa nātmatqā kuapānāni, neyaqā kɲuā indqāŋqe, popo nakiqāmātā iqanġqā-qe, yuuwā hāmānā mānatāqā itɲqe. ⁹ Āmaqe quvqā inetqueqanġuwā qāyūnā-qe, Goti Iqu māvāvquatāmāuqā pa eā. Qu qua iqi māvāŋquatqanġuwā-qe, qui minemākqā itqānġā. ¹⁰ Hinġui ique-iqueni, ne neqā huiwiu hanġā-iqā iinġā āmetanā, Jisasi Iqueqā āpākonqē āma ikitunque, ii āmaqe, qu Iqueqā hānġā-pmeqā-pqe, ātnānġā iqi hiŋuā qumbɲqeyi. ¹¹ Auā, ne hānġā yqānā āpmenāŋġani, Jisasi Iqueqā yoqetani, hanġā-ique āpakānā āmetanā, āpākonanātanā itanā-qe, hmanġi. Ii tiinġā duŋqe. Āmaqe, qu hiŋuā ānaqānāpiyi, neyaqā huiwā āpākonātɲqā qāyā hiqanġi, Jisasi Iqueā hānġā-pmeqe āyā witanġi qumbɲqā. ¹² Inġi ne hanġā-iqā āmetunque, neyaqā huiwi qui inemākātā, ā napākmātā itāqā-qe, iutanġi he hānġā hea ique-ique pmeɲqā, yātamākqā eyātqāuā.

¹³ Goti Iqueqā bukā iunġi, kukɲuā tiinġā ātānā. “*Nyi Goti Iquenyqā quuvqā ae eqāmitani, awā ātkqeqā.*”[†] Ne quuvqā asānānġā-tānġā eanitanġi, quuvqā eqiyātanā awā ātātunque. ¹⁴ Ii ne nāqɲqā tiinġā enqūā iutanġi. Naqā Jisasi Ique qua buta anġi āvauqumuatkqā Iqu, ne-pqe Iqutā anġi ānāvauqumuatātā, hesā, nesā, Iqueqā-kiuā tānġā iqi ānātma wāŋqiyā. ¹⁵ Nātmatqā eeqānānġā ne iinġā ānemetɲqe, ii he yātamākqā heyātɲqeyi. Iwā he yātamākqā iinġā meqanġuwitanġi, Goti Iqu Iqueqā nātmatqā

* 4:6 Ipāqākqā 1:3 † 4:13 Apqā Bukā 116:10

hiŋgi ävätŋqä ii, qokä-apäkä kuapänänjä iu wimeqanğa, ga qu Iqueni, “änğuiqä” aanjä kuapänä tquanğuwitani, Iqueqä yoqe haqeqä peyquätŋqe.

Goti Iqutä pmeqenqä

16 Goti Hanjuwä Iqu wäunüä ängüä iinjä imäkätqätanğqetani, ne Iqueqä wäunui mäwquatämäuqä itanä, yqänä imäkätqänju. Neyaqa huiwi qui imäknätŋqä iqanğqä-qe, neqä quuvqä qunuñuä tämä äpmeñqä iqu, hea ique-iqueni änyä-hänjä etqäuä. 17 Tiinjä etanğiyi. Ne tängga täñä-huñqä tä ämetuñque, ii wänğäpu eä, äpakä mämeqä iquanä. Täñä-huñqä iinjä, ii ne qäukuä yäninjä äpmetanä, nätmatqä ängüänänjä, hanjä-iqä ique ämäwqätäunğe, näweqä ämeniquä diñqä yätamäkqä äneyätqäuä. 18 Nätmatqä ne neqä hiñuitä hiñuä äqunätuñque, ii hea quäuqä mäwiqe. Itanğa nätmatqä neqä hiñuitä hiñuä mäqunquä ituñque, ii äpakänä witäniqe. Iutani ne neqä hiñui, nätmatqä hiñuä äqunätuñquä iu mäqunquä pa itanä, nätmatqä hiñuä mäqunquä ituñquä iu äqunäunju.

5

1 Ne näqŋqä tiinjä, ae äyä eñu. “Neqä huiwi, namnä anjä ne qua täu tängga äpmeñquä eñqä-panjä iyyqä. Namnä anjä iqu, qui imäknätqä etanğutqe, Goti Hanjuwä Iqu kiqä tñänğe, änyä-hänjä ängüänänjä hñqu nätapäniqeqä. Huiwä iinjä iqu, ämaqä hipaitä imäkqä manä, qäukuä haqeu qui mimäkŋqä hea ique-ique witäniqeyi.” 2 Ne anjä tängga ämätnänğqä ique äpmenänğani, anjä ängüä qäukuä yänjä ämätnänğqä iqueni, gquä eñqä-ma, mipnatuñquä änenyätqätanği kuapänä ivqänätqänju. 3 Ne gquä iinjä ae ämipnatqä eñqe, tñqäyäqä mänaqŋqä ipnä. 4 Ne namnä anjä qua täunğä ique yqänä äpmenänğani, hanjä-iqä ämetanä kuapänä ivqänätqänju. Ii ne äpakonätanä tñqäyäqä eñqä-pa mäpmeqänğqä, huiwä änyä-hänjä, gquä änyä-hänjä eñqä-panjä mipŋqänğqä änenyätqäuä. Injä nätmatqä hñqu, hñque-mända ämanyuäqäqä-pa, hänjä-pmeqä iqu, äpakonğqä iqueni i ämanyuänä. 5 Ne änyä-hänjä iinjä hiatuñque, Goti Iqu Kiqä-kiuä näwinyä imäkekqä iyyi. Itanğa Iqu Dñä Ängüä Ique änätapkqetani, ne näqŋqä tiinjä eñu. Nätmatqä ängui änätapäniqŋqä diñqe, pñqä ämänaiyätqänä.

6 Injä ne nätmatqä ii meqänğe, neyaqä äwqä di zä miqä itä, pemä kiinjä itqäuä. “Ne namnä anjä ique yqänä äpmeñquänğani, Naqä Iqu-tänğä qäqiqinjä mäpmeqä, kiñänämä äpmeñunä-qe,” näqŋqä ämetuñque. 7 Ii neqä hiñuitä hiñuä äqunätanä iuta ma, quuvqä eqiyätanä iuta

äpmeñu. ⁸ Nyi ätqäqä-pa, neyaqä äwqe pemä kiinjä itä, huiwä iqueni ävämetanä, Naqä Iqutä näweqä pmeqänqä äneñgi. ⁹ Inji ne huiwi äkisque tii äpmeñque, neqä kñuä yänänäqñqänäñi, Naqä Iqueni yeeqä iwimäkqenqä indqänätqänu. ¹⁰ Ii tiinjä etanjiyi. Ne eeqäpnä huiwä yäüä ique yqänä äpmenä, suqä äñguä, quvqä imäkmitatquä iuta, Kraisi Iqueqä änewäsäuqä iqiñi, neqä suqeta hñqunä-hñqunä iwäsäutä, kima nätapäniqe.

Kraisi Iquesañi, ne Goti Iqutä äwqä naqä-hñqunä änyanä äpmeqänqä

¹¹ Iiññqe, ne ze, Naqä Iquenyqänä itanä, Iqueqä yäpä iqi äpmenä, ämaqe quuvqä eqäpñqä diñqe, äwivauqumuatätunque. Inji ne suqä jänänä imäkätñqueñqe, Goti Iqu näqñqä eä. Itanğa nyi quuvqä tiinjä eqiyänä. Korinä pmeqä iquenä-pqe, hiqä äwqä imñi, näqñqä inä eñäüä. ¹² Nyi kukñuä tä ätqä iqueni, he nenyqä, "Iqua ämaqä jänänänäquaiqä" kñuä indqänätñqä diñqe, anğumñi maetqä ma itqänä. Ii nyi tiinjñqä änyñgi. He neyaqä suqä iinjqe, yeeqenä ipu, itanğa ämaqä huizi, nenyqä kukñuä quvqä ätätqänuwä iquau kima tupnuwänqä änyñgi. Ämaqä iinjä iqua, qu yeeqe, suqä äñguä äwqä yäpä inğisanqä miqä, nätmätqä yäpaqänğisanjñqänä ipu, tqä iquayi. ¹³ Inji neyaqä suqetä, kukñuitäñi, ämaqä qämä-qämänjñqä iqua ätätqänuwä-panä etanğutqe, ii Goti Hanjuwä Ique yätamakqä vatunquä iyi. Itanğa neyaqä kñui, jänänänä indqänätanä iuta sätäti, ii he yätamakqä eyatunquä iyi. ¹⁴ Ne kñuä tä indqänätñque, ii Kraisi Iqu nenyqä aanä kiinjä äwiñqä iutayi. Ii ne näqñqe, tiinjä eanitanji. Ämaqä hñqu, ämaqä eeqänänä iunqä äpäkongqetani, ga qu eeqänänä quwqä-quwänqä äwiñqe ae äpäkongqä-paniyi. ¹⁵ Kraisi Iqu iinjä ikqä iunqe, ämaqä hänä äpmapiyä di, kñui quwqä-quwänqänä indqämbu mäpmeqänqä. Kraisi, iqua-qäuquaunqä äpäkonätä, qua buta anği ävaukqä Iquenyqänä indqämbu pmepñqe.

¹⁶ Inji tängata-tiñi, ne ämaqä hñqueqä suqe, kñuä indqänqä qua täutanä iuta miwäsäuqä pa itqänu, oee. Hiñuiqänänäñi, neyaqä äwqe, ämaqä qua täutanä iuqä äwqe yqänä änyanä, Kraisi Iqueni qäyä iwäsäukquä-qe, tängañi ne äwqä iinjä, yqänä mänyqä eñu. ¹⁷ Ämaqä hñqu, Kraisi Ique guä eñqä-ma äkiuänqiyänqä, iqu ämaqä änyä-hänä-qu eqi. Inji suqä yäüä iqu hma etä, änyä-hänä iqunänqä ipäqiyqi.

18 Hinjuiqänäni ne Goti Iqutäni, himä-wiunqä äpmaminque. Iwä Kraisi Iquesani, Goti Iqu ne Iqutä, äwqä naqä-hnqunä inqänqä inemäkätä, nätmatqä änguä eeqänänjä nyi ae ätqä i nemequätñqe, Kiqä-kiuä inemäkkqe. Injä inemäkätä, ämaqä huizi iunji, Iqutä äwqä naqä-hnqunä inqänqä wäunüä tque änätapkqe. 19 Kukñui tii äyä äwi. Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi Iqueni guä enqä-ma äkiuänqänätä, ämaqä eeqänäni, qu himä-wiunqä äpmeñuwi, äwukunmäkätä, quvaqä quvqenqä kñuä mindqänqä, Iqueqä-kiuätäni, äwqä naqä-hnqunä imbu pmetpñqä imäkkqe. Itanğa ne kukñuä awi, ämaqe, injä epñqä diñqä tquatunqenqä wäunui, änätapkqe. 20 Itanği ne Kraisi Iqueä mañi ämetanä, kukñui awä äsuiyätqänü. Inji, ii Goti Iqu Kiqä-kiuä ämaqä eeqänänjä iunqä tääqä ätätñqä-paniyi. Ne Kraisi, Qäuqueqä kukñui ämaqä eeqäpnänjä iunji, awä äsuiyätanä, yänänäqñqä tiinjä ätuätqänü. “Iyää, he suqä hiqä-hiuä himä-wiunqä äpmeñuwä iqueni ävquatämäupu, Goti Hanjuwä Iqutäni, äwqä naqä-hnqunä imbiyä.” 21 Ne näqñqe. Kraisi Iqu suqä quvqä mimäkkqä-qu etanğqä-qe, Goti Iqu ne yätamäkkqä äneyätä, neyaqä quvqä eeqänäni ämetä, Ique äkiqumuaseqanği, Iqu suqä quvqä imäkkqä-quñi, i ekqe. Iqu injä imäkkqe, ii ne Kraisi Iqutä ämuänñanä, Iqueqä yänänäqñqetani, Goti Iqueqä ämaqä jänänänjä inemäkätñqeyi.

6

Hanjä-iqä huitanjä-huitanji meqenqä

1 Ne Goti Iqutä wäunüä anä itanita, yänänäqñqä tiinjä etätqänü. “Iyää, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeta, nätmatqä hinği vqe, ae ämepiyänğanji, yuuwä matäuqä, änguanä miqanğpu.” 2 Inñqe, Goti Hanjuwä Iqu tiinjä ätkqe.

*“Nyi anğumä äkivauqumuatätmä änguä ikimäkmniñqe, Nqä-näuä hiunji hnqu ae ekqeqä. Inji inğa-qänğanji, Nyi saqä yatñqe qätä huinyä äkiyätmä, kimanji yätamäkkqä äkiyqeqä.”**

Itanği qätä nyipu. Hiunji Goti Iqu anğumä änevauqumuatätä, änguä inemäkätñqä ekqe, ii tänğanji.

3 Ämaqe, ne wäunüä imäkätunquä tquenyqe, kukñuä quvqä tqänqe, mänenqä eä. Inji ne suqä ämaqä hnque qui wimäkkqänqe, mimäkkqä itqänü. 4 Nätmatqä äsqu-äsqu nemeqanğqä imñi, ne yänänäqñqä ätqäutanä, qokä-apäkä iunji, Goti Hanjuwä Iqueä wäunüä imäkätunquä inñqe, neqä-neuä ämotquetqänü. Inji hanjä-iqä huitanjä-huitanjä

* 6:2 Asayä 49:8

isua, qäyā ämetanä-qe, ne yänänäqñqä ätqäutqäñu.
 5 Hñqäqñi ptqä änapäsäpiyā-qe, hñqäqñi guä
 ämänauqumuatäpiyā-qe, ita hñqäqñi, qäuiqä änaktäupu,
 mañä yänänäqñqä natqanquwä-qe, imäkätqäñu. Itanğa
 wäunui, dnä huqä aanjä naqänänjä itanä-qe, heatqänğani
 hiqaqä änä mäwiqä itanä-qe, ga buayä dä äpäkonätanä-
 qe, imäkätqäñu. 6 Ne suqä tiinjä itanä imäkätqäñu.
 Ne suqä ikikinyäninä imäkätanä, näqñqe äñguänänjä-
 täñä eanä, äkasuwä maqänä matqä itanä, ämaqeunji
 äñguänä ämiwiyätanä, Goti Iqueqä Dñä Äñguä Iquesa
 ätqäuanä, itanğa suqä qokä-apäkä iunqe, kukñuinä ma,
 aanjä kuapänä nenyätqätanğqä iuta imäkätunque. 7 Inji ne
 kukñuä awi, kukñuä naqä-qakuinä ätätanä, Goti Iqueqä
 wäunui, Iqueqä yänänäqñqä iuta imäkätunque. Neqä
 hipa ämuangisatä, qunamängisatäñi, nätmätqä mäkä-iqä
 enqä-pani, suqä äñgui a äqätanä, Goti Hanjuwä Iqueqä
 wäunuiñqe, mäkä yänänäqñqä itunque. 8 Itanğa ämaqä
 hñqua, neyaqä yoqe haqeqä mätnämäuqanquwänğa,
 hñqua mäñdi änakittqiyätqäñuwi. Ita nenyqe, hñqua
 quvqä tqanğä, hñqua, “Äñguä-quayqä” ätätqäñuwi.
 Itanğa hñqua, “Iqua kukñuä quanğä tquaiqä” tqanquwä-
 qe, neqä-neuänji, “Kukñuä naqä-qakuinä tquneyi.” 9 Suqä
 tiinjiqu äwi. Ämaqä hñqua, nenyqä maqñqä etanquwä-qe,
 hñquququa, näqñqä enä. Ne pizqä ae äpäkonanätanä
 itaqä-qe, hänjä yqänä äpmeñu. Ämaqe, pizqä napäsanä-
 tpu ipiyä-qe, pizqä hämänä mänapäsqa itqänä. 10 Ne
 huäqä naunätanğqä-qe, hiunji ique-iquenji yeeqänä
 itunque. Ne neqä-neuänji, nätmätqä qua täutanji maeqä
 quvqä äpmenä-qe, ämaqä kuapänänji, qu nätmätqä naqä-
 qakuänänji, kuapänänjä-tänjä pmetpñqä iwimäkätunque.
 Ne nätmätqä qua täutanji, maeqänänjä äpmenä-qe,
 nätmätqä naqä-qakuñi, eeqäpnänjä-tänjä äpmeñu.

11 Korinä pmeqä iquenä, neqä äwqe, he hämänänä eta-
 panä iutanji, kukñui zä maeqä ätnänäqinyä äyä etätunque.
 12 Neyaqä äwqe henynqä enqä iunji, mäñdi makittqiyqä
 etanğqu-qe, he hiqe nenyqä enqä iunji, mäñdi äkittqänänjä.
 13 Inji, kaniqu iqueqä ymeqä du tquä-pa, tiinjä etmqe.
 “Neyaqä äwqe, he hämänänä etapätunquä iunji, heyaqä-
 pqe nenji, inä nätapqäpñqe.”

Ne Goti Iquenyqä hiqäva-imäkqä anä ämätnänju

14 Qätä nyipu! Ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua, ii qu
 quwqä hñquanjqae, he iquatä ikämanğqä miqä pambu. Inji
 äänä etanğikä? Suqä jänänänjä iqutä, ä quvqä iqutänji,
 qäquaqu wäunui naqä-huinyä inyi? Ä we-hunğä iqutä,

hiawiqä iqutäni, qäquaqu ämuäninyinyä pmanyi? ¹⁵ Ä Kraisi Iqu, Setänä iqutäni äwqä naqä-hjqunä änyinyä pmanyi? Ä quuvqä heqiyqä hjqutä, quuvqä maeqiyqä hjqutäni, kjuä indqänqe asänäni mesinyi? ¹⁶ Ä, Goti Hanjuwä Iqueqä anitä, goti quangä iquauqä anitäni, naqä-hjqunä mätnäsinyi? Aanä aanqänäni! Ii tiinjä etanjiyi. Ne Goti Hänä Hea Ique-ique Pmeqä Iquenyqä hiqäva-imäkcqä anä ämätnänju. Iqueqä-kiuä iinjce, tiinjä ätäqiyätä ekqe.

“Nyi quvaqä awä iqi äpakänä äpmamä, qanä uwqämqänä. Nyi quvaqä Goti etanjundi, itanğa qu Nqä ämaqä hiätņqänänyä.”†

¹⁷ Iinjä etanji, Naqä Iqu tiinjä-pqä ätkqe. *“He quuvqä maeqiyqä iquau ävämepe, heqä kiui ätäqäpu, nätmatqä kiyä mätqä iunji, mitmaqäyqä pa iqanņpqe,‡ Nyi yeeqä itmä etmamqänä.”§*

¹⁸ Iinjä etanji, *“Naqä Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqu tiinjä ätätqänä. ‘Nyi heqä Heniqunä etanjundi, he Nqä ymeqä etņqänänyä.’”**

7

¹ Nyämaqä, nyi kiinjä änyinätņqä iquenä, Goti Hanjuwä Iqu kukjuä iinj, nenyqä guä ae ämäsäuekcqä iqua ämetanitäni, quvqä neqä huiwä iquesä quuvqä iquesä yuuwä ätäutunqe, bi tnämäuatunqe. Iutanji Iquenqä zä neņganğuti, Iquenji neqä Naqä enqä-pa äqunätanä, suqä ikikinyänjinä imäkcquatunquänänji.

Korinä äpmeqä iqua kjuä äkunmäkņganğuwinqä, Poli iqu aquvänä ikqenqä

² Heyaqä nenyqä enqe, kiinjä witätņqe. Ne ämaqä hņquenji, quvqä miwitqueqä itanä, ä hņquenji, qui miwimäkcqä itanä, itanğa hņquenji iqueqä nätmatqä eeqänäni, mämotauqä itunqe. ³ Nyi kukjuä tqua, henyqä mämamäuqä iqä. Oee. Mä nyi tiinjä ae äyä etqe. *“Neyaqä äwqe, eeqänäni he etapänünä. Inji, ne hesä anä päkonanğuatiyä, hänä anä pmenğuatiyä? Qäyä eä, ne hesä anä pmetunquä äneņgiyä.”* ⁴ He suqä qäyunä imäkätqänjuwinqe, äwqä hņquaqu minqä itmä, hiqä suqä anğuinqe, nyi awä ätuätqänä. Ga hesanji, nyi nqä äwqä tämņi, aanä hanjuänänjä änymitanji, hanjä-iqä qäyä änemeqanğqä-qe, yeeqä hävemnäqñqä änyinätqäuä.

⁵ Ne Masendoniya iu ätimäutanänğanji, hapä anğuanänji mäpmeqänğa, hanjä-iqä huitanjä-huitanjä änemaminqe.

† 6:16 Hiqäva-imäkcqä 26:11-12; Esekiyäli 37:27 ‡ 6:17 Asayä 52:11 § 6:17 Esekiyäli 20:34,41 * 6:18 2 Samueli 7:8,14

Itaŋga ämaqä-pqe qu nesä kuknuä mäkänqä iqanquwitani, yäunüä itanä, neyaqä äwqe yänänäqñqä mäeqä itä, zä iminqe. ⁶ Inji qänakñi, Goti, ämaqä äwqä hanjä mitqätanquwä iquauqä äwqe Hanjuä Iwimäkkqä Iqu, Talusi iqueni nenyqä dowatqanqçetani, neyaqä äwqe, hanjuä äneŋqçe. ⁷ Goti Hanjuwä Iqu neyaqä äwqä hanjui, Iqu nätmätqä iinjä imäkkqanqçä iquesanä ma, heqä suqä äŋguä, Talusi iqu änyä ti emeqanqa, he iqueqä äwqe, hanjuä iwimäkkuwä iutayi. Iqu awä tiinjä-pqe änatkqe. “Ämaqä nänjini, qu Poli iquki, saqä hipenui hinjuä kqämbñqä ipu, huäqä-huñqä kiinjä ämepu, itaŋga qäyqä-qäuquenä äwqä naqä huñqunä inqä pmapñqä diñqe, kiinjä äwinyätqänä.” Awä iinjä dqanqçetani, nyaqä yeeqä inqe, aanjä hävemnäqñqä inyimäkkqe.

⁸ Nyaqä tuwanui,* he huäqä-huñqä mapñqä äqäkkqä qäyunjä-qe, nyi nqä-näuanjini, iinjä ikqenqä äwqä hanjä-iqä mämeqä iqä. Naqä-qakui, nyaqä tuwanui, womba ämepu huäqä-huñqä etapqanqçänqani, he iinjä äpakänä mämeqä, wänqäpu qäyä meqanquwä-qe, nyi hanjä-iqe, inqanä ämakqe. ⁹ Inäqçe täŋqani nyi aquvänä itqänjä. Nyaqä aquvänä iqä iinjä, hiqä huäqä-huñqä ämakuwä iuta ma, iuta kñuä äkunmäknäpu, suqä quyqe huätä ätnämäukuwä iutayi. He huäqä-huñqä iinjä mapñqçe, ne ma, Goti Hanjuwä Iqu emäkkqe. Mä neyaqä kuknuä iqu, he qui memäkkqä äyä ikqe. ¹⁰ Goti Hanjuwä Iqu, ämaqe, womba ämepu huäqä-huñqä mapñqä imäkkqe, ii, kñuä äkunmäknäpu, suqä quyqe vquatämäupu, qui mimäknqä anqumä änyä-hänjä epñqä iunqä imäkänä. Inäqçe huäqä-huñqä ämaqä qua täutanjini ämetqänjuwi, ii äkunmäknqänqçä ma, äpakonqä duñqeyi. ¹¹ Huäqä-huñqä Goti Iquesa iinjä ämakuwä iutani, suqä äŋguä huitanjä-huitanjä tiinjä emetñqä iqäqä täunqçe, kñuä indqämbu. Nyi suqä quvqä heqä awä iqi witanqçenqä äqäkkqanqani, he yäunüä ipu, quvqä imäkkqä iquenqä äkasuwä ätäpu,† hiqä-hiuä quvqä mimäkkqä ikuwinqä ämotquapñqä yänjä äqänquwi. Ga ‘Ne quami äänä pmeniqutiya’ tpu ipu, suqä qäyunä imäkkqänqä enqanqçini, suqä quvqä imäkkqä ique, jänä iwimäkkqänqä itqänjä. Suqä eeqänänjä iinjä imäkätqänjuwi, ii suqä quvqä nyi äqäkkqä iunqçini, he quvqä mäeqä epiyinqä ämotquenjä. ¹² Nyi tuwanuä i äqäkkqe, ii nyi ämaqä suqä quvqä ikutäkkqä iquenyqätä, hanjä-iqä ämakqä iquenyqätä, kñuä indqänätmä maqiyqä ikqe. Goti Hanjuwä Iqueqä hinjuä iqinini, heqä nenyñqä enqe, naqänänjä etanqçini, hiqä-hiuänjini

* 7:8 2 Korinā 2:3-4 † 7:11 2 Korinā 2:5-6

näqñqä epñqä äqäkqe. ¹³ Inji tängani, heyaqä suqä äñguä iutani, neyaqä äwqe, hanuä änenyätqäuä.

He iinjä inemäkqanquwitanä ma, Talusi iqu yeeqä itäqetani, ne-pqe yeeqä aanjä naqänanjä yatunquä in-emäkätqätanqä iutayi. Talusi iqu, he änyä ti emeqanğa, he ique yeeqä ävätmepu, äwqä hanuä iwimäkkuwä iutani, yeeqä kiinjä itqäuä. ¹⁴ Qänganäni, nyi Talusi iqueni, heyaqä suqä äñguinqä awä ätukqetani, he womba mänapqä ikuwi. Ne he kukñuä etkque, hñqu quanğä ma, eeqänä naqä-qakuinänji. Itanğa asä iinj, ne hiyaqä suqä iñinqä, yoqä haqeu ämaetnämükquä inqä-pqe, Talusi iqu, kukñuä iinj-pqe, quanğä hma etanği äqunğqe. ¹⁵ Talusi iqu henyñqä quvepñanğani, he iquenyqä zä ipu, yäunüä-yäunüä ipiyä-qe, ique yeeqätä itmepu, iqueqä kukñui qätä äwikuwi. Iqu iinjä kñuä indqänätä, iqueqä henyqä äwiñqe, yändi-yändi äpeyätqäuä. ¹⁶ Inji nyi ñqä kñuä indqänqä tämñi, he suqä jänänänjinä imäkqa uwqäpñqä diñqä yänänäqñqä ämetmä, aquvänä enjä.

8

Ämaqä äwa iqanquwä iquau, yätamäkqä iqenqä

¹ Neyämaqäuä, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qokä-apäkä qua naqä Masendoniya im-imä aquvä äqänätqänjuwä iu, suqä Iqueqä qeqä imänqeta hiñgi ävqenqe, he näqñqä epñqänä awä etatunque. ² Ii tiinji. Hanjä-iqä naqänänji iquau äwimetä, yamwiqe, qui wimäkmätä qäyä iqanğqä-qe, iqua aquvänä kiinjä itqänğä. Qu mbqetä, nätmätqä huiz-itä maeqä, aanqänänjä pmetanquwänggayi. Inäqe Goti Iqu iwimäkqanğqetani, ämaqä huizi du yätamäkqä wipñqä diñqe, mbqä aquvä kuapänä äqäkuwi. ³ Qu suqä iinj, ämaqä hñqu mätquanği, quwqä äwiñqä iutanä, quwqä-quwä äwa qäyä iqanğä, hävemnäqñqänänjä äwikuwi. ⁴ Qu ämaqä quuvqä heqiyqä huizi iquatä wäunüä anä ipu, Goti Iqueqä ämaqä qua Jutiya iu äpmeñuwä iquau yätamäkqä vqä iinqe, kukñuä yänänäqñqä änatmiñuwi. ⁵ Ne, 'Qu nätmätqä iinj mäwqä ipñqäuä' kñuä neyätanğqä iunji, ämäwqätäpiyanğa, tiinjä äwikuwi. Goti Hanjuwä Iqueä äwiñqe ämapiyä iutani, quwqä-quwä Naqä Iqueganä äwimbiyitani, huizi ne änatapñguwi.

⁶ Qeqä imänqeta, hiñgi vqä wäunüä iinjä iqueni, Talusi iqu-ganä ipäqäkqä-qae, ne iqu yämäkandumä yätñqä yänä äwqänätanä ätätqänju. ⁷ He wäunüä eeqänänjä imäkäpiyä iunji, häukuä kuapänä wiqä-tänğä tiinjä äyä imäkätqänğä. He Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, kukñuä awä ätäpu, näqñqä-tänğä epu, Iqueä wäunüä imäkqänqce enyqä miqä

ipu, itanğa suqä ämaçenqä äwiñqä he nesa ämequwi, imäkätqänjä. Wäunuä ii imäkätqänjuwä-pa, ga huiziqu, qeqä imänqeta mbqä hiñgi vqä di, häukuä wiqä-tänjä pmetpnqä yänjä qänğanppu. ⁸ Nyi kukñuä tä etqe. “He ämaçeu nätmatqä isua wipñçenqä qäyä maenğançutqe, vañçpiyä-qe,” maetqä iqä. Mä nyi suqä Masendoniya pmeqä iuqä, ämaqä huiziunqä äwinyätä yätamäqä vqä ique, äyä imäqçanğä äqunätmä, ga ‘he-pqe, naqä-qakuä inä imäkpñçäpiyä’ tmä etqä. ⁹ Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä suqä qeqä imänqeta hiñgi vçenqe, he näqñqä ae äyä enä. Iqu nätmatqä kuapänänjä-tänjä eäqä-qe, he yätamäqä eyätä, nätmatqä kuapänänjä-tänjä pmetpnqä emäkätñqe, Iqu Maeqä-qu ekqe.

¹⁰ Quväukuä ae äpäukqä iqueni, hiqä ençetani, mbqä aquvä qäyqänqe, he-ganä ikutäukuwi. Inji he tänğa tiñjä imäkpñqe, ‘qäyuvqä’ kñuä änyiyqi. ¹¹ Hiqä wäunuä ipäqäkuwä-pani, tänğanji qäpu imäkpñqe. Inji heqä äwipñqä ipäqäkuwä ii enqä-pa, qäpu imäkmäupñqä-pqe, asä iñjä imäkpñqe. Iiññqe, mbqä änä-änä ämeñuwi, äwipñçänänji. ¹² Inji ämaqä hñqu iqueqä nätmatqe ävçñqä wiñğançutqe, Goti Iqu, ämaqä iqu ämeñqä iutanñqä aquvänä yänä. Ä nätmatqä iqu mämeqä enqä iñqe, Goti Iqu miwäsäuqä yänä. ¹³ He qokä-apäkä huizi du yätamäqä vçanğuwänğa, qu äñguä pmeçanğpi, he hanjä-iqä meqäpñqä matqä iqä. Oee. Ne ämaqä huizitänji, asänänjä pmetatunquä ätqä. ¹⁴ Hea tänğanji, he nätmatqä kuapänänjä-tänjä equwä-qae, äwa itqänjuwä iu, yätamäqä vqäpñqe. Ga he äwa iqanğuwänğanji, qu nätmatqä-tänjä epunjqae, yätamäqä epnä. Ga he yätamäqä iñjä änyäpunjqae, äwa miqä asänänjä pmetpnä. ¹⁵ Suqä iñjä imäqçanğqe, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä iu ätänqe, tiñjä ätä.

*“Ämaqä ymisañä aquvä kuapänä ämaçiyätqä iqu, äpakänä witätñqä mämaçiyqä yänçiyä. Itanğa wänçänänjäpu ämaçiyätqä iqu, äwa miqä yänçiyä.”**

Poli iqu, Talusi iquesä, huizi iquaquisä, Korinä iunqä dawatätñqä ikçenqä

¹⁶ Nyi Goti Hanjuwä Iqueni, “Anğuiqä” ätquä. Nyi he yätamäqä hemqä änyinätñqä-pani, Goti Iqu, Talusi iqueqä äwiñçeuñi, asänä witñqä iwimäkkqe. ¹⁷ Inji, Ne iqueni, “Si çunqä utñçeqä” ätuätanä yatñqä vçuaunççuetanä ma, iqu henynqä yätamäqçanğqä kuapänä äwinyätä, iqueqä äwiñqä iuta, äneväma pätnqä itqäuä. Iñqe,

* 8:15 Anğumä Itmakqä 16:18

nyi Goti Hanjuwä Iquenĭ, “Anġuiqä” ätquä. ¹⁸ Iqutä anänĭ, neqä neyämaqä hñque dowatatuñquä itqänu. Iquenĭ, qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqä du aquvä imimä äqänätqänuwä eeqänänjä iqua, iqu kukñuä äñguä we-huñqä-tänĭ awä tuäkiqanġi äqumbiyi, iqueqä yoqe haqeqä ämatnämäutqänuwi. ¹⁹ Tii-pqä inänĭ. Iqu nesä qanjä anä ikitanä, mbqä ämaqe, suqä hññi vqeta, Jutiya pmeqä iquaunqä tnämäuqanġuwi, aquvä ämaqiyätanä ämiquatunquänä, iqua ique atäunjuä ikuwi. Ne wäunjuä iinĭ, Naqä Iqu Kiqä-kiuä yoqä naqä metñqä iinqätä, itanġa ämaqeu yätamäkqä äñguä vqä iunqä, neqä änenqe ämotquetunquä iinqätä, imäkätunque. ²⁰ Ämaqä hñqu, mbqä kuapä iinjä tnämäuqanġuwi ämiqanġquä iinqe, kukñuä quvqä matqä iqä diñqe, ne neqä neyämaqä ique anä dowatatuñquä itqänu. ²¹ Ne suqä äñguinä imäkqanqe, Naqä Iqueqä hiñuä iqinänänqä ma, ämaqeuqä hiñuä iqipqe, inä imäkqanqä änenyätqäuä.

²² Iquaqutä anä upunqä diñqe, ne ämaqä hñque-pqä inä dowatatuñquä itqänu. Ämaqä iquenĭ hiunġi kuapänänänġanĭ, ne yamwiqä ävätanä wäunjuä huitanähuitanä vqanġque, yänjä äqänätä qäyunä imäkqä iquvi. He iqueä hiñuä iqinĭ, suqä äñguänänĭnä imäkqänqenqe, näqñqä ae eä, ga iutanĭ iquaquiyqä wäunjuä yätamäkqä vquätñqä diñqe, kiinjä äwinyä. ²³ Inĭ, Talusi iqu, nyitä anä ita, he yätamäkqä heyqueanqä inqä wäunui, imäkätqänueä ique. Itanġa neqä neyämaqä iquaqu, Jisasi Kraisi Iqueqä yoqenqä aquväqñqä iquauqä kukñuä ämapqä enyä, Kraisi Iqueqä yoqe haqeqä inä ämatnämäutqänġiyi. ²⁴ He ämaqä iquaunĭ, suqä äñguinä iwitqueqanġuwitanĭ, ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqñqä iunĭ, nätmätqä tquaquinqä näqñqä mapñqe. Ii, hiqä suqä naqä-qakuänänjä ämaqeuñqä äwinqä iquesä, itanġa ne henynqä aanjä yeeqä kiinjä itanä ätätunquä iunĭ, hiñġinä matqä itqänu.

9

Suqä quuvqä heqiyqä äwa itqänuwä iquau qäyunä vqenqä

¹ Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä, qua Jutiya iu äpmenjuwä iquau yätamäkqä i vqänqe, heqä äwqe etiktmäkqanġqä-qae, nyi iinqe tuwanjuä hämäusqä maqäyqä imä. ² Henyqä iinjä näqñqä ae ämamitanĭ, heyaqä yoqe, Masendoniya pmeqä iuqä hiñuä iqisanĭ, haqeu ämamäutmä, tii ätuminqe. “Quväukuä ae äpäukqä iquesa tiinĭ, qua

naqā Ākaiya pmeqā hŋqua* imākpnqā iinqe, ipāmambu tii āpmenāuā.” Nyi iinjā tquanqenqā qātā ānyipiyi, Masendoniya pmeqā kuapānānjā hŋqua, iquauqā quuvqe āwivauqanji, nātmatqā hui inā vqānjā āwiŋgqe. ³ Itanji ne heyaqā yoqe haqeqā āmamāutanā ātātunqe, kuknuā hŋgi teqānjā manyiŋganji, nyi henyqā ātuātunqā-pa, he nāwinyā ipāmambu pmapnqe, neqā neyāmaqā iquauji dowatmqā itqānjā. ⁴ Ga nyitā, Masendoniya pmeqā hŋquatā, āquvepātanā, he nātmatqā wipnqe, nāwinyā māpmeqā etanqā eqānatque, iŋganji ne, neqā kuknuā ātuātunquā iinjā womba meqanqā, he-pqe inā meqānjā ātqā. ⁵ Itanji neyāmaqā iqua, hiŋuiqā ppnqā knuā āmakqe. Iwā iqua emepu, nātmatqā ānqā iwimākqānjā, he ātnāmāupnqā ae ātukuwā-pa, qāyunānā ipnqā yātamākqā epnuwānjqe. Itanji, ne iŋga timanā. Iutanji he kuknuā yānjānāqnjā duta māvqā, āwqā yeeqetā vqānjā hiŋuā eqānjānā.

⁶ Knuā indqāmbu! Āmaqā ymisanā vowi, wānjqāpu āqutātunqā iqu, kiqā hāukuā nānjqe, wānjqānānjāpu menā. Injqe āmaqā ymisanā vowi, hāvemnāqnjānānjā āqutātunqā iqu, kiqā hāukuā nānjqe, aanjā kuapānānjānā mequānā. ⁷ Iiŋinqe, he hŋqunā-hŋqunā nātmatqā wipnqe, heqā qeqā-quuvqā imda ānqānā indqāmbiyānjā wipnqe. Āmaqā hŋqu, kuku āunātā vqānjā, itanqā “Hŋqu ‘iinā-iinjā iyā’ dātqātānjā āvqānā” tqānjqe, ii quvqe. Āmaqā nātmatqā vqānjqe, aquvānā itā āvqā iquenyqe, Goti Iqu kuapānā winyānā. ⁸ Itanqā Goti Iqu, Iqueqā qeqā imānjqeta hŋgi āvātunqā iutanji, Iqu hāvemnāqnjā etapquānā. Iiŋinqe, hiqā āpmaka upnqā iunji, he nātmatqā aanjā qāyunānjā-tānjā āpmepu, wānuā ānqā eeqānānjā imākqā uwqāpnqā iunqe, nātmatqā eeqānānjā āmeqāpnā. ⁹ Suqā iinjqe, Goti Hanjuwā Iqueqā bukā iunji tii ātā. “Iqu, āmaqā nātmatqā maeqā iquauji, iqueqā nātmatqe hŋgi āvqāwātunqe. Iqueqā suqā jānānānjā iinjā, hea iqueique āpakānā witāniqe.”† ¹⁰ Itanqā Goti Iqu, ymisanā piiki vowā māuqānjā āvātā, ymisanā hŋqenqā Vqā-qu eā, ga he āwa miqānjā, aanjā qāyunānjā-tānjā epu, hiqā suqā āmaqā huiziu yātamākqā vqānjqe, aanjā naqānānjā, piikā iqueqā hāukuā enqā-pa, wiqātunqā etapquānā. ¹¹ Iqu āwa miqānjā etapātqātānjqetānjā, ga he-pqe Jutiya pmeqā iquauji, kuapānā vqāpnqe. Inji ne mbqe āma vqānjqetānjā, Jutiya pmeqā iqua, he nātmatqā ānqā ii vqānjquwānjqe, Goti Iqueni, “ānjuiqā” tupunā. ¹² He

* 9:2 Korinā, ii qua naqā Ākaiya iqueqā anā-himqā naqā kingānānjā iquvi.

† 9:9 Apqā Bukā 112:9

suqā yātamākqā iqā ique, imākquwā iutani, Goti Iqueqā qokā-apākā huizi iqua, qu āwa miqā pmetpnqā yātamākqā vqānqā inā hmanji. Ii, āmaqā iinjā iqua, Goti Hanjuwā Iqueni, “Änguiqe” aanjä naqānānjā tquāpnqā inānji. ¹³ Heqā wāunūā yātamākqā vqānqā iqu, ii hiqā suqā änguānānji ätnānjā iqi maeqanqgetani, qu henyqe, “Qu Kraisi Iqueā kuknuā änguinqe, awā-tqānqā inqānā manā, qānaknā inā iqā iquaiqā” tpnā. Itanğa he qutā, āmaqā eeqānānjā huizi iutā, nātmatqā yātamākqā aanjä kuapanānjā ävātqānuwā iunqe, qu nāqnqā metpnā. Hiqā suqā iquaquinqā knuā indqāmbiyitani, Goti Iqueqā yoqe, haqeqā mamāupnā. ¹⁴ Itanğa Goti Iqu, Iqueqā qeqā imānqā iuta hiŋgi vqā iunji, he hävemnäqnqā etapqenqā nāqnqā epiyitani, henyqā kuapānā äwinyātā, Iqu he änguā emākquātñqā diŋqe, yatñqā vqāpnā. ¹⁵ Iqu nātmatqā änguā iinji, aanjä hävemnäqnqā hiŋgi qanyā änätapātñqā iinqe, ne a änā matāuqā yanā. Iinqe, Iqueni “änguiqā” tquatunquānānji.

10

Poli iqu, iqueqā wāunuiŋqātā, yoqā naqenqātā, ätkqenqā

¹ Korinā pmeqā iquenā, nyi Poli iquā, suqā Kraisi Iqueqā du qānaknā itmā, nyaqā kuknuā etmqe, qātā änguā änyiyāpu, änguānā iwāsāupnqenqā yatñqā eyqā. Kraisi Iqu Iqueqā-kiuā äkittqānātā, āmaqeuni qe-qeiqi itquamiŋqe. Iinjā iqā qāyā etanği, āmaqā hñqua nyinji, tiinjā änyinyuändätqānuwi. “Poli iqu, nesā anā äpmeqānğanji, pemā miqā, kuknuā qeiqinyā tqueqā. Ä kiŋāmā äpmeqānğanji, kuknui yānjānāqnqānā natqueqā.” ² Itanği nyi yatñqā eyātmā tiinjā etmqe. Nyi äquvepātmā hesā anā äpmanānğanji, kuknuā täqnqānānji etmninqenqā manyinğanği, he änguānā mĩmbu. Inäqe āmaqā nenyqe, “Iqua Goti Iqueqā suqeu qānaknā miqā, qua täutanjä iquauqā iunā, iqā-quaiqā” ätätqānuwā iquauñi, nyi kuknuā täqnqānānji tumniqeqā, knuā indqānātqānjā. ³ Naqā-qakui, ne qua täu äpmenquā iquneyi. Inäqe ne mäki, āmaqā qua täutanjä iqua itqānuwā-panji, miqā ma itqānu. ⁴ Nātmatqā ne mākānqā ämenque, qua täutanjä hmanji. Ii Goti Iqueqā mākā-iqā yānjānāqnqā-tānjā, neyaqā mākā-hunqā iquauqā anjä wākiqā iu äktäutanā, äqiyāpnasqiyqānqā iiyi. ⁵ Itanğa āmaqe, quwqā knuā indqānqeu kuknuā quanği äma äpeyāpu, huizi iqua, Goti Iquenyqā nāqnqā mapñqā iunji, qñqānjā äyqānuwā iquauñi, mändi äkittqiyātqānu. Itanğa āmaqe uqā knuā indqānqā quvqā di, guā äkiqiyetanā, iquauqā knui, kiŋānāmā mäwiqā, Kraisi Iqu-tānjā qāqiqi äwitā Ique

qänaki wivändqäpñqä imäkätqäñu. ⁶ Ga hiunji he, Jisasi Iqueni hämänänä qänaknä vqanppqänqani, huizi ii miqä iqanquwä iquauñi, hanjä-iqä kima vatunque, ne täñqani näwinyä imäknanä äpmeñu.

⁷ He nätmätqä ätimäutqätanji hinuä äqunäpiyä iunji, yäpänqisa ma, haqänqisanä äñguä iwäsäutunque. Inji hesanä hñqu, “Kraisi Iqueqä ämaqä naqä-qakui, ny-inänjqä” kñuä indqänätqe, iqu, nenyñqä-pqe tiñjä indqänätñqe. “Poli iquätä, huiziquatäñi, nyi Kraisi Iqueqä-qunä äpmeñqä-pañi, eequne asänänjä äpmeñunä.” ⁸ Naqä Iqu ne yoqä-tänjä hiatunquä inemäkkqe, ii he qui emäkqänqä ma, yätamäkkqä heyqñqä iiyi. I etanji, nyi neqä wäunüä itunquä täunqä aquvänä itmä, neqä yoqä haqeqä inä mamämqe, womba miqä ymä. ⁹ Inäqe he nyinyqä kñuä tiñjä indqämbñqä diñqe, manyinqä yasämänä iqi. “Iqu tuwanüä äqäyqe, ne zä nemäkätñqä äqäyqiyä.” Oee. ¹⁰ Ämaqä hñqua tii ätätqänjuwi. “Poli iqueqä tuwanüä iunji, kukñuä yänänäqñqä, hanjä-iqä-tänjä ätätä qäyqä-queqä. Inäqe iqu iqueqä-kuiä, nesä anä äpmeqänqani, hanüä äwitä, kukñuä hinñinqä enqä-pa tquänqiyä.” ¹¹ Ämaqä iinjä ätätqänjuwä iqua, nenyñqä näqñqä tii mapñqäuä. Suqä ne hesä mäpmeqä eanänqga, tuwanüä iutanä ämetquetquä ii, anä äpmenänqani, asiqu metquenä.

¹² Neqä-neuäñi, ne ämaqä quwqä yoqä haqeu ämamänätqänjuwä iquatä, anä mäqäqasäuqä itanä, “Neqä suqä imäkkqe, asänänjiqä” matñqä pa yanä. Iqua quwqä suqenqä iwäsäupiyänqani, naqä-qakuä iutanä miqä, quwqä kñuä iutanä iwäsäuqä iquayi. Ämaqä suqä iinjä imäkätqänjuwä iqua, kñuä äñgui maeqä iquayi. ¹³ Inäqe ne neqä yoqä haqeqä ämamänätanänqani, ne wäunui, yäpaqänqisanji miqä, wäunüä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ätäutä, änätapqä ique imäkätunquä iunqänä iwäsäutanä, ämamänätqänju. Itanqga Iqu ne wäunüä imäkätqutquatunquä änätapqe, he Korinä pmeqä iquenä yäpä inqisayi. ¹⁴ Ne-ganä Korinä pmeqä iquenä emetanä, Kraisi Iquenyqä kukñuä äñgui, äma äpkquetanji, ga ne he täñqga ämeyätanänqani, neqä hiqñqä Goti Iqu änätapqä iunji ävausätanä, haqä nändi mäwqä itqänju. ¹⁵ Wäunüä ämaqä huiziquauqä imäkmitpqä iunqe, ne neqä hiqñqä iunji mämäwqätäuqä itanä, yoqä haqeuñi mämamäunqä pa itunque. Heyaqä quuvqä heqiyqä di yänänäqñqä timäutqänqani, Goti Iqu wäunüä neqä änätapqe, hiyaqä awä iqinji naqänänjä timäuquätñqe, kñuä yänänäqñqä ämeñu. ¹⁶ Itanqga iutanji, ne kukñuä äñguä tä, qua naqä hiyaqä tuwä inqisa äwiñuwä iunqä äma uwqänqe, kñuä

inā ämenju. Ga ne iinjā imäkätanänggani, neqä yoqä haqeuji, wäuñui ämaqä huiziqua ae imäkkuwä iuñqe, mämamäuñqä yanä. ¹⁷ Yoqä haqeqä mamäuqänqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, tiinjā ätnä.

*“Ämaqä kiqä yoqe, haqeqä mamänätñqä äwiñgqä iqu, yoqe, Naqä Iqueqenä mamäuquätñqe.”**

¹⁸ Ii tiinjā etanjiyi. Ämaqä hñqu yätqä-yätqänä itä, iqueqä yoqe, haqeqä ämamängqä iqu, ämaqä yoqä maeqä hiñginqä iquvi. Inji Naqä Iqunä, ämaqä hñqueqä yoqe haqeqä ämamäuqäqe, naqä-qakuä yoqä-tänji, iquvi.

11

Poli iqueqä suqenqätä, quanğä-tqä iquauqä suqenqätä

¹ Nyi kukñuä äñgui matqä qämä-qämä inqä tmqä iqä-qae, hiñuinä ñqämbu. He iinjā imäkpniqä? ² Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä ämaqe, hñqueqä yäpä-iqi mäpmeqä, Iqueqä yäpä-iqinyä pmeqänqä äwinyänqä-panji, ga nyi-pqe henyqe asä iinji. Nyi he Kraisi Iquenyqä tuwakñä ae enyuekqe. Inji, he apäkä, qokätä hiqaqä anä mäwiqä ii enqä-panjä etanji, Iquenyänä muanätñqä etma pmqänä. ³ Nyi kukñui iinjā etätmänggani, ze tiinjinqä iqä. Qämakiq, iqueqä näqñqä quanğä huitanjä-huitanjä iutanji, Ipä iyyqä kñuä indqänqe, mñä-mñi äwikqä-panji, yamwiqä emeqanğa, heqä kñuä indqänqä äñgui, gi-mända ämequatätä, itanğa Kraisi Iquenyqänä ikikinyänjä äpmeñuwi, endumäkqänqä diñqä ätqä. ⁴ Nyi zä änyingqe, tiinjā hiñuä ae äqunğqä iutanji. Ne Jisasi Iquenyqä kukñui, naqä-qakuä awä etätunque qäyä etanğqä-qe, ämaqä hñqua emeqisäpu, hui-mända etätqänjä. Itanğa Dñä Äñguiqutä, kukñuä äñguä we-hunqetäñi, he nesa ämetqänjuwä-qe, iqua dñitä, kukñuä äñguä we-hunqetäñi, aanjä hui-mändaninğä etqanğuwänğa, he “Iquauqä kukñui, naqä-qakuiqä” kñuä heyqanği, iquauñi hiñuinä äqunätqänjä. ⁵ Ämaqä iquauñi, he haqeu muämäuqanğuwä-qe, nyaqä iwäsäuqä duñi, “Kraisi Iqueqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä naqä-qakuä yoqä-tänjä-qua hmanji. Nyi iquauqä yäpä iqi mäpmeqä enänä” kñuä änyä. ⁶ Nyi kukñuä äwi-iqä matqä itmä-qe, nyaqä näqñqä di äwa miqä eä. Hiunji eeqänänjä iunji, ne nätmätqä eeqänänjä imäkätanä iunji, neyaqä näqñqe ämetqueqänqä äyä imäkätunque.

⁷ Itanğa, nyi kukñuä äñgui awä etätmänggani, “Mbqä dappiyä” maetqä iminqe. Inji nyi he naqä yoqä-tänjä emäkmqä diñqä, ñqä-näuänji mändi i äkittqänminqe. Nyi

* 10:17 Järämai 9:24

iinjä imäkminqenqe, he “Ii suqä quvqeqä” knui, sunqä indqänätqänä? ⁸ Nyi heyaqä awä iqi äpmamä, kuknuä awä etätqätanğa, Naqä Iqueqä yoqenqä aquvqenqä huizi iqua, nyi yätamakqä nyätqe, mbqä ändnämäuminuwi, inji nyi quwä-meqänänjunä ämotauminqe. ⁹ Nyi hesä anä äpmaminqänğanji, mbqänqä äwa itmä, “yätamakqä nyipiyä” ätätmä, hanjä-iqä metapqä iminqe. Nyi yätamakqä ämakqe, ii neyämaqä Masendoniya äväma, Korinä iu ätimäukuwä iquauta, nätmatqä äki-äkitanjä nyi äwa iminqä isua, qäyunä ändapkuwi. Iutanji, nyi he maeqäkñqä imä, hanjä-iqä metapqänqe, ñqä knuä iqu a äqätqä äpätqe, yqänä äqätänä. ¹⁰ Inji Kraisi Iqueqä kuknuä naqä-qakui nyitä witanğqetani, nyi naqä-qakuänä tiinjä ätqä. “Ñqä suqä ämaqä du maeqäkñqä itñqenqä yoqä haqeu mamänğanğundqe, ämaqä qua naqä Äkaiya ique im-imä äpmakäwäunuwitanji, hñqu manğiminyqä yänä.” ¹¹ Nyi he maeqäkñqä inqä iinqe, he knuä tiinjä maeyqä ma eä. “A, iqu nenyqä mäwinqä naqä-qakuänä itäqä iutanjqä.” Oee. Nyi henyqä aanjä kuapänä änyinatñqä iinqe, Goti Hanjuwä Iqu näqñqä eä.

¹² Ga nyi he maeqäkñqä-pa itñqä iunji, yqänä iqämä. Ii tiinjä dunqeyi. Ämaqä hñqua, nesä asänänjä epu, iquauqä yoqe haqeqä mamäumbñqä diñqe, ämaqeupä hinuä iqinj, hänaqänqä qävqä itqänä. Iinjä timäuqänqe, nyi qñqanjä äyätqänä. ¹³ Ämaqä iinjä iqua, naqä-qakuä kuknuä awä tuäkiqänqä ändowatqä iqua hmanji. Quwqä-quwä imänäpu, Kraisi Iqu kuknuä awä tñqä ändowatqä-quanä epu, kuknuä qanği äma qanğiqñqä iquayi. ¹⁴ Qu iinjä iqanğuwinqe, he yäunüä miqä pa iqanğpu. Ii tiinjä ätimäuqi. Setänä, Goti Iqutä mäkä-hunqä iqu, iqueqä huiwä di huitanjä äkunmäknätä, ynaunjqä tä äyänätñqä iqua enqä-panjä timäutñqä imäknänä. ¹⁵ Setänä iqueä wäunüä-wiyqä iinjä iqua, quwqä huiwi äkunmäknäpu, suqä jänänänjä iqueqä wäunüä imäkqä-quanä eqanğpqe, ii yäunüä inqä hmanji. Kimanji, qänakndanji, iquauqä wäunüä äänä imäkmitpqa iuta hanjä-iqä mapnuwi.

Poli ique, hanjä-iqä kuapänä äwimakqenqä

¹⁶ Inji nyi kuknuä äñgui maetqä, qämä-qämä inqä kuknui hñqu, anği etmqe. He, “Iqu qämä-qämä itñqä iuta ätqiyä” knuä eyätñqe, manyinğanğqä-qe, hiqä enqä dunä indqämbu. Mä nyi, ämaqä qämä-qämä inqä itqänuwä-pa, ñqä yoqe haqä-iqä wänqäpu inä mamänmqe, hinuinä ñqämbu. ¹⁷ Nyi ñqä yoqe, haqeqä mamänqenqä kuknuä

tā ātqe, ii Naqā Iqueqā āwiŋqā iuta hmanji. Qāmā-qāmā iqā iquauqā suqe āmetmä ātātqānjā. ¹⁸ Āmaqā kuapānānji, qu suqā qua tāutanā iunqe, quwqā yoqe haqeqā āmamānātqānuwā-qae, nyi ŋqā yoqe, haqeqā inā mamānmqe.

¹⁹ He hiqā-hiuāŋqe, ‘Ne kŋuā iqā āŋguānāŋā-tājuneyqā’ indqānātqānuwā-qae, āmaqā hŋqu qāmā-qāmā iqā kukŋuā etqanŋqā iinqe, aquvānā ipu, hiŋuinā āqunātqānjā. ²⁰ Tiinā-pqā inānji. Āmaqā hŋqueqā wāunui hiŋgi wipŋqā emākqanŋqā, ā nātmatqā heyaqenā metauqanŋqā, ā he quwqā āwiŋqā dunā imākŋŋqā emākqanŋqā, ā āmaqā naqā enqā-panā imāŋganŋqā, ā hiqā manju piya eqāyesqanŋqe, iqueqā āwiŋqā iuta qāyā emākātŋqā hiŋuinā āqunātqānuwā iquenji. ²¹ Ne hesā āpmaminquāŋganji, yāŋānāqŋqā maequne, iquauqā suqā iinā imākqāŋqe, asānā memākqā iminquetani, “Nyi wombā itqāŋānā” etmqāta? Oeyqā.

Āmaqā hŋqu yāŋā āqānātā, iqueqā suqenqā awā tātŋqā iqāqe, nyi-pqe zā miqā, ŋqenqā awā tmā. Nyi kukŋuā iinji, āmaqā qāmā-qāmā ipiyā iqua ātātqānuwā-manā iinā ātātminqā, ‘oānā’ etqā. ²² Hiqā kŋuā indqāŋqe qui imākātqānuwā iqua, Hiŋru iquatanā-quayqae, nyi-pqā inānji. Ā Israitqā iquayqae, nyi-pqā asā inānji. Qu Aprāhamā iquesanā iutanā hueqā-himqā iquayqae, nyi-pqā inānji. ²³ Tāŋganji nyi āmaqā qāmā-qāmānjqā hāmānā epiyā iqua enqā-panā emā tmqe. Qu, “Kraisī Iqueqā wāunūā-wiyqā-quneyqā” etāpiyāŋganji, naqā-qakuā etātqānuwāta? Iqueqā wāunūā imākqā naqā-qakui, ii nyinji. Nyi wāunūā iquenji, tnāŋānānjā itmā, guā kuapānā āpmeqisātmā, itanŋa a āŋgiqātāpu, ptqā kiinā āmbāsātqānuwā iutani, qunji āmāwqātāunā. Itanŋa āpākonmātmā itmi, kuapānā iqāsātŋqe. ²⁴ Israitqā iqua ikkuwitānji, aanā kuapānā, 39* inā tāua āndowikuwi. Qu nyi ptqā iinji, hipa hŋginji eeqā iinā āmbāsāqāsminjuwi. ²⁵ Hiunji hŋquaqu-hŋquenā inŋa-inŋanji, Romātanā hŋqua, iquauqā-iquauqāŋga, jāvqetā ptqā āmbākkuwi.† Hiunji hŋquenji, nyi hikinā nnāmbāsquānā ikqe.‡ Hiunji hŋquaqu-hŋquenji, nyi yimba ikāminqāŋganji, yimba iqua qui inŋa-inŋa imāknāqiskuwi. Iutanā hŋquenji, nyi hiunji hŋque, heatqā hŋque, eqā-pŋā iu āpmakqe. ²⁶ Anā kiinā imŋā iunqā qanā ikitmāŋganji, eqā huakā ānma uwqānā

* **11:24** Kukŋuā-suqā 25:3 iunji, “āmaqe tāua ātāvāpiyāŋganji, 40 māmāwqātāuqā pambiyā” ātānā. † **11:25** Wāunjuinqā 16:22. Hiunji

hŋquaqu-hŋquesanā hŋqu, Poli iqu Pilipai iu āpmaminqāŋganji. ‡ **11:25** Wāunjuinqā 14:19

itä, itaŋga quwä-meqä iqua, pizqä bäsqänä ikämiŋqe. Itaŋga nyämaqä Israitqä iquatä, ä huizi iquatä, pizqä bäsqänä imiŋuwi. Anä-himqä naqä iutä, anä avqŋqä iutä, itaŋga eqä-pŋä iutäni, äpäkonmätmä imiŋqe. Itaŋga, “quuvqä eqiyätqäŋunä” quanğä ätätqäŋuwä iquauä hipa iutäni, qui imäkŋqänä imiŋqe. ²⁷ Hea kuapänäŋŋaŋi, nyi wäuŋuä huitaŋä-huitaŋi, dŋä huqä imitmqe, hiaqäqä mäwiqä imiŋqe. Hea kuapänäŋŋaŋi, buayäŋqä dä änyätä, eqäŋqä quväkä yäkäŋä änyiyätäqä-qe, nyi isua maŋqä imiŋqe. Hiunji kuapänäŋŋaŋi, qäkämäŋqä äwa itmä, iiqä ändmiŋqe. ²⁸ Itaŋga haŋä-iqä ii qäyä ämetmä-qe, hiunji ique-iqueŋi, nyi ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqäŋuwä eeqänäŋä iuŋi, äänä mimqändiyätmä, äwäwa itmä itŋqe. ²⁹ Inji ämaqä hŋqu, iqueqä yänänäqŋqe hma etä haŋuä äwiqe, nyi iqueŋqä huäqä nuŋgaŋgi, haŋuä inä wämä. Itaŋga hŋqu nätmatqä hmbu iwimäkqanğqeta, suqä quvqä imäkqanğaŋi, nyi äwqä tä hänaqä jänä.

³⁰ He kukŋuä qäte, ämaqä quwqä yoqe haqeqä ämatnämänäpu tqä iquaunä wiyqäŋqä enyätŋqe, inji nätmatqä nyi yänänäqŋqä maeqä emqä ämetqueqä iuŋqänä, ŋqä yoqe haqeqä matnämänmä. ³¹ Goti Hanjuwä Iqu, neqä Naqä Jisasi Iqueqä Goti Iqu eä, Kaniqu inä eä, yoqä haqeŋi, hea ique-ique momuäqŋqä Iquvi. Itaŋga nyi nyaqä kukŋuä iinji, quanği matqä iqäŋqe, Iqu näqŋqä eä. ³² Nyi anä-himqä Dämaskasi du pmetanğaŋi,§ anä-himqeutäŋä gapmanqä, ämiqä naqä Arestasi iqueä yäpä iqi äpmeqä iqu, ämaqä mäkä-iqä hŋquau, nyi a äŋgiqätŋqänä, anä-himqä naqä iqueuä täkŋä hävqä eeqänäŋä iu ätqäteqäukqe. ³³ Nyi iqueqä hipa iuta qupäwunmqe, ämaqe, hiqokä-qä iu äkiqumuatenjiyäpu, anä huä iutäni, täkŋä yäpaqä mäŋgisa guä äŋqäyämawatqanğuwänğa, zä ätawunmä äwekqe.

12

Poli iqu qäukuä yätuŋqä ekqenqä

¹ Suqä yoqä haqeqä matnämänqe, ii yätamäkqä miqä etaŋqä-qe, he kukŋuä iunä äwiyätqäŋuwitaŋi, nyi ŋqä yoqe haqeqäŋi, äpakä ämatnämänğmä. Täŋgaŋi nyi kukŋui, wätqä enqä-manä äqunätmiŋqätä, nätmatqä zä äwiŋqä iinğä, Goti Iquesa näqŋqä ämakqä iinğätä tmqe. ² Nyi ämaqä Jisasi Iqutä ämuäŋnänğqä hŋquenyqä näqŋqä

enā.* Quväukuä 14 ae äpawqanğa, Goti Iqu ique, qua täuta qäukuä hñquaquñä iquaquvqä tuwä yänğisanä iquenyqä ämäkäqiyäma ekqe. Iqu huiwä qäsä ekqätiyä, ä quuvqenä ekqätiyä-qe, nyi maqnqä enä. Näqnqe, Goti Hanjuwä Iqunä eä. ³⁻⁴ Nyi anğumä tiinjä ätqä. “Iqu huiwä qäsä ekqätiyä, ä quuvqe-qunä ekqätiyä? Nyi maqnqe, Goti Iqunä näqnqä eä.” Iqu yäñi äpmeqe, kukñui ämaqä änä matqä ipu, pmua äwiñqä ii, tqanğä äwikqe. ⁵ Nyi ämaqä iqueqä yoqe haqeqä momuämä. İnäqe nğä yoqe, haqeqanji mämatnämänqä ymä. Nätmatqä nyi yänänäqnqä ma-qunä eämä, ämotqueqä diñqänä imäkmä. ⁶ İnji nyi nğä yoqenqä iinjä iqä-qunä etanğundqe, nyi qämä-qämäñi miqä, kukñui naqä-qakuänä tqä-qunä emä. İnji ämaqe, nğä yoqe haqeu hiñgi mandnämäuqä diñqe manyiñqä itñqe. Qu nyaqä suqä imäkätñqeutä, itanğa kukñuä nyi awä ätätñqä iutanji, kiqä quatä-tänjä äyä etanği hiñuä äqumbiyi, itanji nyaqä yoqenqe, inji inğa imäqä eä. İñqe nyi nğä yoqe, haqeu mämamänqä imä.

Goti Iqueqä yänänäqnqenqä

⁷ Nğä-näuäñi, Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä aanjä anğuanänjä zä wiqe, kuapanä ämändqueqanğqeta imänqä diñqe, Iqu mäwiñqä itqäuä. Iqu nyi iinj miqä imñqe, nğä huiwä täunji, täñä qäyä änunätñqä hiñuinä anğanğqe. Hanjä-iqä i ämetñqe, ii Setänä iqueqä wäunjuä-wiyqä hñqu, nyi quvqä nyimäkätñqä inqeyi. ⁸ Naqä Iqu nätmatqä nyaqä huiwä tämä änunänqe, huätä nyiyamäutñqe, nyi yatñqä hñquaqui-hñque äwikqe. ⁹ Iqueqä kimani, tii ändkqe. “Nyaqä yänänäqnqe, ämaqä yänä-maqnqä, hanjuä iinjä wiqanğuwä iquau äwimetäqanğani, wäunjuä ätnänä iqi imäkänä. Iutanji, Nyaqä qeqä imänqeta hiñgi vqe, aanjä qäyunänjä-tänjä enä.” İnji nğä woyqä miqä, hanjuä ii äwitñqä diñqe, nyi yeeqä itmä, awä tqämä. İi Kraisi Iqueqä yänänäqnqe, nyitä pmetätñqä diñqeyi. ¹⁰ İinjä etanği, nyi Kraisi Iqueä wäunuitanji, nyaqä yänänäqnqe aanqä etäqä-qe, ämaqä hui quvqä indqueqanğuwä-qe, hanjä-iqä huitanjä-huitanjä ämetmä-qe, itanğa ämaqä hui yuuwä gitäuqanğuwä-qe, nyi yeeqänä itmä äpmeñä. İi nyi näqnqä tiinjä emä iutanji. “Nyi hanjuä äwitmñganji, Goti Iquesa yänänäqnqä naqänänjä-tänjunä pmetmqänä.”

Poli iqu quuvqä heqiyqä iquau yätamäqä vqenqä äwinymñqenqä

¹¹ İnji nyi qämä-qämä inqä kukñuä ii ätqe, ii he iny-imäqanğuwä iuta ätqä. He nyinyqe, ämaqeu awä anğua

* **12:2** Näqnqä-tänjä iqua, Poli iqu kiqä-kiuänqä ätkqä-qe, mändi äkittqiyenğqenqä ätqä.

tquā etanḡqā qāyūnā-qe, inī mimākqanḡuwā iuta ḡqā-nāuā awā ātqā. Nqā-nāuāni, nyi naqā-qakuā tiinā etqā. “Nyi āmaqā hinḡinḡā iqunḡqā. Inḡqe āmaqe, he iquauḡqā ‘Āmaqā kukḡuā awā tuākiqāpnḡqā dowatqā naqā-qakuā iquaiqā’ kḡuā indqānāḡuwā iqua, nyi māmanḡqutāuqā inḡuā.”¹² Inī nyi, Jisasi Iqu kukḡuā awā tuākiqāmḡā ānāndowatkḡenḡā, he āmetquamḡe, heyaqā awā iqini, nyi nātmatqā āmaqā ānā mimākqetā, ktqā yāuḡuā iqetā, ktqā wāuḡuā yāḡnānāqḡqā imākātmitani, enyqā miqā āyā imākminḡe.¹³ Inḡani nyi suḡe, āmaqā Jisasi Iquenḡqā aquvā āqāḡḡawātqāḡuwā huizi iquau āmotquamḡḡqā-pa, he asā iinḡā āyā āmetquamḡḡe. Inḡqe, nyi hanḡā-iqā metapḡā imḡā diḡqe, “He nyaqā huiwi āminyipiyyā” ātātmi, yatḡqā maeyqā iminḡe. Itanḡi he, “Iqu suḡā iinḡi, quvḡā inetquamḡḡeqā” kḡuā eyquti, āwqā-hanḡā, ḡqā suḡā quvḡeta āmetqāḡuwi, huātā manmāupu!

¹⁴ Tāḡḡani nyi tquaqui ae emakqā iunḡi, tquenḡi emamḡā nāwinyā āpmeḡā. Nyi āpmḡāḡḡani, anḡumāni, hanḡā-iqā metapḡā imniḡe. Nyaqā ānyinḡe, heyaqā nātmatqā āmetaumḡā ma, he Kraisi Iquenḡqātā, nyinyqātā, quuvḡā eqāpnḡqā inḡeyi. Suḡā tiinḡḡe he nāqḡe. Ymeḡe, kunaqā-kunūḡuau yātamākqā wipḡḡe, ymisani nātmatqā isuanḡqā qāvḡā ikipu, aquvā māmaḡiyqā ipnā. Suḡā iinḡi, kunaqā-kunūḡuanā, ymeḡā-quau yātamākqā wipḡḡā, imākqāpnā.¹⁵ Nyi he āḡuā āpmaka wātḡḡe, yeeqānā itmā, nātmatqā eeqāpnāni etapātḡā, itanḡa ḡqā-nāuāni etapḡmā. Nyi henyḡe kiinḡā ānyinḡe, yāndi pāyātqātāḡḡetani, ga he nyinyqā enḡe, māḡḡi sunḡā pāwiḡi?¹⁶ Inḡqe hḡquenā, nyaqā suḡenḡā tiinḡā ātātqāḡuwenḡi. “Ii qāyunḡqā. Iqu neyaqā nātmatqā isua, ātnāḡāqini māmeḡā itḡḡeqā. Iqu quanḡā ānatātā, yamwiḡā āneyātā, qāmā-qāmā inemākātā, neyaqā nātmatḡe, āmānātautḡḡeqā.”¹⁷ Ānāāḡḡawā? Nyi āmaqā henyqā āndowatkqā iquautani, hḡque, “Si iquauḡi quanḡā yamwiḡā āvātḡnā, nātmatqā āmāndauwa biyā” ātukqātānā? Oee. Nyi iinḡi mimākqā iqunḡi.¹⁸ Āmaqā iutani, nyi kukḡui Talusi iquenyā vqanḡā, iqu i emakḡe. Iqutā qanḡā anā ikāyḡḡe, nyi neqā neyāmaqā hḡqutā āyā āndowatkḡe. Inḡani Talusi iqu quanḡā yamwiḡā eyātā, heyaqā nātmatqā hui, quwā āmetaukqāta? Ā iqutā, nyitā, ye kḡuitā, suḡetāni, naqā-hḡḡunā mindqāḡḡā iqueātānā? Oee, ye asānā etqueque.¹⁹ Ne hiqā-hiuā yātamākqā heyatunḡuā diḡqe, Kraisi Iqutā naqā-qakuā āmuāḡnanā, nātmatqā eeqānāni, Goti Iqueā hinḡuā iqisa imākātqāḡu. Inḡqe, he neyaqā kukḡuā tuwanḡuā tāu āqānāḡḡe, a ātāupiyyi, “Iqua quvḡe qāyā

imākāpu, neyaqā hiñuā iqini, quwqā-quwā yātamākqā iinqā kukñuā isua ānatātqāñāuā” kñuā indqānātqāñuwāti? Nqā nyāmaqā kiinjā ānyinātñqā iquenä, iinjī hmanji. Ne kukñuā eeqānāñā ii etātunqque, ii he yātamākqā eyātanā, yāñānāqñqā emākatunqquā iunqce.

²⁰ Ii tiinjā etanjiyi. “Nyi qunqā āumqce, qu suqā nyi manyinqā eāñqā iu itqātangā qunmniqātiyā?” ä, “He, nyi suqā, he maenqā eāñqā iu itqātangā ñqāmbnuwātiyā?” kñuā indqānātmā, āwāwa itqāñā. Heyaqā awā iqini, suqā kukñuā mākā āqāyāunāpu, hñqueqā āpmeqā iunqā āwqā quvqā ānyāpu, āwqā tnāñā maqānā imāknāpu, huiziu māndi ākittqiyāpu, yānā-yānā ipu, āmaqā huiziunqā tuwāngi kukñuā ātāpu, itanğa wāunui, kñuā huitanā-huitanā iuta qui imākqāñqce, āwāwa itqāñā. ²¹ Nyi henyqā anji āquvepmqāñganji, ñqā Goti Iqu, hiyaqā hiñuā iqini womba iqāñqā inyimākqāñqā-pqā diñqce, āwāwa itqāñā. Āmaqā hesañā hñqua, suqā kiyā mātqā itā, suqā qokā-apākā hiaqāqā hiñgi wāyākiqetā, itanğa suqā yññā-hiveqā iqua imākqā-pa qāñganā imiñuwā iunqā, kñuā makunmākñqā yqānā itqātangā qunmqce, iuta womba āmetmā, kñuā qāmniqenqā etqā.

13

Hiqā-hiuāñi, qāvqā inyāpu, yamwiqā inğpñqce

¹ Tāñganji nyi emamqce, hñquaqu ae āquvepkqce, huiziqu emamqā iqā.

*“Hanā-iqenqā, āmaqā hñquaqu, ä hñquaqui-hñquenāqua, kukñuā asānāñā dinā tqanğpqce, he qātā iunā āwiyāpu iwāsāuqāpnā.”**

² Nyi he anğu emetmā anā āpmaminquāñga, kukñuā yāñānāqñqā etkqā-pa, tāñganji qāqiqi māpmeqā, kiñā-nāmā āpmamā etanji, āmaqā suqā quvqā qāñgatqā imākmiñuwā iquautā, huizi eeqānāñā iquendā, anğumā tiinjā etmqce. “Nyi henyqā anğumā āquvepmqāñganji, āmaqā suqā quvqā imākmitpqā iquenä, hiñuinā maeqñqā itmā, hāmā-hāmā emākmniqā eā.” ³ Inji he nyinyqce, “Kraisī Iqu kukñui, Poli iquesanā ātātñqāta, ä matqā itñqātanā?” ātnāpu, nāqñqā mapñqā enyātqāuā. Iutanji nyi hāmā-hāmā emākmniqce. Ga he nāqñqā tii mapnā. Kraisī Iqu heyāqā awā iqini, hanuā māwiqā itā, yāñānāqñqā tqāuānā. ⁴ Naqā-qakui, Iqu woyqā miqā, hanuā-qu eqanğa, zā-huātati āuekuwā-qe, Goti Hanjuwā Iqueqā yāñānāqñqetani, hāñā yqānā āpme. Itanğa ne Iqutā

* 13:1 Kukñuā-suqā 19:15

ämuännanä, Iqu hanuä äwäkqä-pa, ne-pqe asänä äwinquä-qe, Goti Iqueqä yänänäqñqetani, ne hiyaqä awä iqisa, Iqutä hñä anä äpmentani, yänänäqñqä iinjä iqueni ätimäutñqä imäkqanquatqe, hinuä qumbnä.

⁵ Hiqä-hiuäñi, “Ne quuvqä qäyu eqiyänuatiyä” tpu, hiqä kñuä indqänqeutä, suqeutäñi, qävqä inyäpu, yamwiqä ingpñqe. Heñi, Jisasi Kraisi Iqu, heyaqä yäpä ingisa äpmentenqe, he maqñqätanä? Iqu heyaqä yäpä ingisa mäpmeqä itanqutqe, ii he quuvqä qäyunä maeqiyqä iutani. ⁶ Itanqi nyi henyqe, kñuä tiññqä yänänäqñqä änyiyqi. He, ne yamwiqä iuta quanjä mäpäknqä, Kraisi Iqu kukñui nesani etätñqä qumbunqäuä.

⁷ Inji tängani, he suqä quvqä mimäkqä iqäpñqe, Goti Iqu yätamakqä heyquätñqä yatñqä ävätqänju. Ne ii imäkätunqe, ii he nenyqe, “Iqua yamwiqä iunji ämawqätäuquwiqä” kñuä indqämbñqä hmanji. Hesañ hñqua nenyqe, “Iqua Naqä Iqueqä wäunjuä imäkqä quanqä-quayqä” qäyä indqänqanquwä-qe, he suqä jänänäninä imäkqäpñqä änenyätqäuä. ⁸ Qu nenyqä kukñuä quvqä tqanquwinqä äwäwa miqe itunqe, ii ne, kukñuä naqä-qakuä iqueni, mäñdi makittqiyqä iquatunquä iutayi. Kukñuä naqä-qakuä iqueni, yänänäqñqenä imäkquanä. ⁹ Ne woyqä mämetqueqä, hanuä witangua, he yänänäqñqä tqäunqanpñqe, ne aquvänä itqänju. Itanga he Goti Iqueqä qokä-apäkä aañä qäyunänä anqi timäupñqä diñqe, ne Goti Hanjuwä Iqueni, yatñqä ävätqänju. ¹⁰ Nyi kinä-tämä yqänä äpmamä, henyqä tuwanjuä tä äqiyqe, ii nyi henyqä anqi äpmqänqani, “Heqä suqä jänä imäkmbiyä” etätmä, kukñuä täqñqä etqñqe, manyinqanqiyi. Naqä Iqu nyi indmetä, wäunjuä imäkqänqä yänänäqñqä ändapkqe, nyi he qui emäkmqä ändapkqä ma, yänänäqñqä emäqämqä ändapkqä eä.

Poli iqueqä kukñuä yeeqä injä ätnämäukqenqä

¹¹ Nyämaqä iquennqä kukñui, hitunui iqi tii etqä. He aquvänänä ipu, Goti Iqueqä qokä-apäkä aañä qäyunänä anqi ätimäupu, nyaqä kukñuä iutani yänänäqñqä imäkñäpu, hiqä kñuä indqänqe, heuänqä manyuäktäuqä ipu, äwqä hanuä injä pmeqänqe. Itanga Goti, ämaqeuñqä äwinyätä äwqä hanuä injä vqä Iqu, hesä anä äpmetätñqe.

¹² He äminäpiyänqani, quuvqä heqiyqä iquneqä suqä iunji, quneqä ingpñqe. ¹³ Goti Iqueqä qokä-apäkä eeqänäñi, “Yäa nquauä! Ne henyqä hui mimäuqä injunä” etqä.

¹⁴ Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta hinqi ävätñqä iunji etapätä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä henyqä

wiŋqe hesä äpmaatetä, itaŋga Goti Iqueqä Dŋä Äŋguänäŋä
Iqu äwqä naqä-hŋqunä imbu pmetpŋqä emäkquä.

Tuwanuä, Poli iqu Galesiya pmeqä iquaunqä äqäkqe Yätamakqä kuknuä hinuiqänjä iquvi

Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä kinğanä eqäminuwä iqua, ii Israitqä iquautanänji. Itanji qänakni, Jisasi Iqu Poli wäunüä imäkqä ique, kuknuä änguä we-hunqä-tänji, ämaqä Israitqä ma huizi iquau awä tuätñqä ändowatkqe. Itanğa huizi iinjä iquautanä hui, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä ämaqä hipñqä ipäqäkuwi, hanä-iqe Iqueqä ämaqä iquau tii äwimakqe. Israitqä iqua kuknuä-suqä Mosisi iqu äwikqeu qänaknä iminuwä-pa, ämaqä yäpaqängisanä iqua, hinuiqänänji, qänaknä miqä iminuwä. Qutanä hñqua Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä epiyänğanji, qu-pqe kuknuä-suqä Mosisi iqu äwikqeu, qänaknä ipñqä-ti, qänaknä miqä ipñqä-ti?

Israitqä hñqua, “Yäpaqängisanä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä tqua, Israitqä iquneqä suqä huiwä häuä ktäunqä iñqe imäknäpu, kuknuä-suqä huizi Mosisi iqu äwikqeu qänaknä iqäpñqeqä” ätminuwä. Itanji Poli iqu ‘oeyqä’ ätuätä, tii ätmuinqe. “Ne quuvqä Jisasi Kraisi Iquenyqä eqiyätanitanji, Goti Iqueqä hinui iqi ämaqä jänänjä eätanä, hänjä-pmeqä änyä-hänji ämetqänunä.”

Näqñqä-tänjä hñqua knuä tii indqänätqänjä. Israitqä iquautanä hui, qua Galesiya iunqä äupiyyi, quuvqä heqiyqä iqi pmetanquwä iquaunji, qu kuknuä-suqä Mosisi iqu äwikqeu qänaknä iqä-qua hipñqä iwimäkminuwä. Poli iqu, iqua iinjä iminuwinqä qätä äwiyäqe, iqu Galesiya iquauqä quuvqä heqiyqetä, suqä iqeutä, jänä anğu iwimäkätñqä, tuwanuä tä äqiyämäukqe.

Kinğanänji, Poli iqu tiinjä ätätä äqäkqe. Kuknuä änguä we-hunqä-tänji awä tuäkiqätnqe, iqueqä äwinqä iuta ma, ä ämaqä hñqueqä kuknuä qänaki iutanä ma, Goti Iqu Kiqä-käuä iunqä atäunüä ikqeqä. Auä, Goti Iqu ique tääqä ätuätumetä, kuknuä ängui ämaqä Israitqä iquautanä ma, Jisasi Iquenyqä änyä maqñqä iquau awä tuäkiqätnqä äwikqe. Huizi, Poli iqu tii ätätä äqäkqe. Qokä-apäki Goti Iqueqä hinuä iqi jänänjä hipñqe, ii ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä iquanänjqä. Kuknuä yäpaki ätätä äqäkqe, tiinji. Kraisi Iqu ne suqä quvqä iqueqä hanä-iqeta

huätä newequatqanqutqänga, Dnä Änguä Iqu neyaqä qanä uwqeunji, jänä inemäkqanji, ne huizi-pqä iquaunji, suqä änguinä iwitquetunqeqä.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹⁻² Ämaqä tuwanuä tque äqiyqä iqu, ii, nyi Poli kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iqunji. Itanga Jisasi Iqueqä ämaqä nyitä anä äpmenquä iquatä ne tuwanuä tä, he qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä, qua naqä Galesiya im-imä aquvä äqängawätqänguwä iquenqä ävawqatqu. Nyi wäunuä tque imäkqä-qunä emqe, ämaqä kiuänänjä hñqu, ä kuapänänji atäunuä änyiyäpu, änändowatkuwä hmanji. Jisasi Kraisi Iqutä, Goti Apiqu, Jisasi Ique, qua äptekuwä iuta anqumä ävauqumuatkqä Iqutä, ätenjijäsinyä, änändowatkiyä iqunji.

³ Goti neqä Apikutä, Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeta änguä etapäsinyä, heqä äwqe hanuä imbu pmetnqä emäkqinyä. ⁴ Neyaqä suqä quvqe hma imäkätñqä diñqe, Jisasi Iqu Goti neqä Apiqueä äwiñqä iu qänaknä itä, Iqueqä-kiuä äwiñqqe. Iqu ne suqä quvqä qua täu äwiñqä iuta huätä inetmetnqenqä, i imäkkqe. ⁵ Iqu Goti eä, neqä Apiqu enqe, ne Iqueni hea ique-ique yoqä naqä vquatunquänänji. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Galesiya iqua, kuknuä naqä-qakui mäma hinuä ämaqunquwiñqä

⁶ Änäänqäwe! Kraisi Iqueqä qeqä imänqeta änguä emäkkqä iquesa, Goti Hanjuwä Iqu, he Iqueqä hiätpnuwänqä tääqä etätmakqä qäyä etanqqä-qe, Iqueni mäma hinuä ämaqunäpu, kuknuä hui-mända äunjqua uwqanquwitani, nyi yäunuä naqänänjä eyätqänä. ⁷ He qänakñi, kuknuä änguä we-hunqä-tänji, naqä-qakuänänjä hma etanji, hñque-mända äunjqua äwqä. Ämaqä, he kuknuä ique mapnqä emäkquwä iqua, Kraisi Iqueqä kukñui, hñgi-mända äkunmäkäwqatäpu, hiqä knuä indqänqe, yuuwä emäkpnqä etma uwqä. ⁸ Iinjä etanqqä-qe, neñä-qe, ä ynaunjqä qäukuä haqä yätutanä hñqunä-qe, kuknuä awi, neqä ätätunquä iutani matqä hui-mända ätmitätqe, Goti Iqu ique qui imäkätñqä änyinji. ⁹ Iinjñqe ne kuknuä ae etukquä iuvqae, tänganji anqumä tiinjä etqä. “Ämaqä hñqu kuknuä awi, he näcñqä ae ämetqänuwä iu matqä, hui-mända etqä iqu, Goti Iqu ique qui imäkätñqä änyinjiyä.”

¹⁰ Nyi kuknuä tä etqe, ämaqeunä yeeqä iwimäkmqä matqä iqä. Goti Ique yeeqä iwimäkmqä iu ätqä. Inji

nyi ämaqëunä yeeqä iwimäkqunä etanğundqe, nyi Kraisi Iqueqä wäunjuä imäkqunä maeqä imä.

Poli iqu, kukñuä naqä-qakuinqä näqñqä ämakqenqä

¹¹ Nyämaqäüä, nyi naqä-qakuänä tiinjä etmqe. Kukñuä ängüä we-hunqä-tänjä nyi awä ae etätñqä ii, ämaqä hñqueqä kñuä indqänqä iuta hmanji. ¹² Kukñuä iquenyqä näqñqe, ämaqä hñqu dqanğı mämeqä ikqe. Jisasi Kraisi Iqu Kiqä-kiuä, kukñuä ängüä iqueni, ätnänäqinyä ämändquakqe.

¹³ Nyi hiñuiqänäñi, Israitqä iquauqä suqe a yqänä äqätmä äpmamiñqä iñqe, he qätä ae äwimiñuwi. Inğanı ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqenqä aquvä qänğanğuwä iquauñi, hanä-iqä hävemnäqñqä ävätmä, hämänänä yuuwä tämqä imiñqe. ¹⁴ Iinjä itmänğanı, nyi atqä-awäkauqä suqä iu yänänäqñqä imäknätmä, Israitqä iunı, ämaqä nyitä asänğatqä iquau ämawqätäumänğa imänmiñqe. ¹⁵⁻¹⁶ Inäqe, nyi ñqä nipeuä äwqä imä yqänä mnätanğa, Goti Iqu Iqueqä qeqä imänğetani, nyi Iqueqänänqä tääqä dätmetñqä ätenjikqe. Inı hea Iqu äwiñğanğqänğa, Iqu Iqueqä Ymeqä-queni ämändquakqe. Iqu iinjä imäkkqe, kukñuä Jisasi Iquenyqä ätänqe, Israitqä iqua qäyä etanğı, huizi iquau awä tqumqä indmakqe. Iqu iinjä inyimäkqanğa, nyi kukñuä ängüä we-hunqä-tänjinqä näqñqä hui mamqe, ämaqä hñqutä kukñuä teenqä maqänä mäwqä ikqe. ¹⁷ Ä ämaqä Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä hiñuiqänä ändowatkqä iquau yatñqä wimqe, Jerusälemänqä ekqä ma, aanqe. Inäqe nyi maqänänñi, qua naqä Arepiyanqä äukqe. Iqi äpmenjaqänmi, anjä-himqä Dämaskasiñqä anğumä äpkqe.

¹⁸ Nyi Jisasi Ique hiñuä ae äqunğqänğa, quväukuä tquaqui-tque äpmamitani, Pitä iqutä kukñuä teenqä Jerusälemänqä ekqe. Iqini nyi hiunji 15, iqutä anä äpmakqe. ¹⁹ Inğanı nyi ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä huiziquauñi, hiñuä mäqunquä itmä, Pitä iquesä, Jemisi, Naqä Iqueqä känğueqütänä äqunğqe. ²⁰ Nyi tuwanjuä tä äqiyqe, Goti Iqueqä hiñuä iqini, quanğı matqä iqa, naqä-qakuänänñi.

²¹ Iqini ävämetmä, qua naqä Siliya iunqätä, Silisiya iunqätä äukqe. ²² Inğanı, Kraisi Iqueqä qokä-apäkä qua naqä Jutiya iu, im-imä aquvä äqänğawätqänjuwä iqua, qu nyaqä hipenji hiñuä manqänqä imiñuwi. ²³ Iqua hiñuä manqänqä ipiyä-qe, nyinyqe, “Ämaqä, ne hanä-iqä hävemnäqñqä änatapmiñqä iqu, tänğanı, quuvqä heqiyqä yuuwä tämätä imiñqä iquenyqe, awä ätätqänä”

tätqätanğä, qätä äwiminjuwi. ²⁴ Itanğa ämaqä Jutiya pmeqe, Goti Hanjuwä Iqu, nyi iinjä nyimäkkqenqä, änguiqä ätuäpu, Ique yoqä naqä äwiminjuwi.

2

Quuvqä heqiyqeu miqä iqua, Poli iqueqä wäunjuinqä, 'änguiqä' ätkuwinqä

¹ Quväukuä 14 ae äpäwqanğani, nyi Jerusälemänqä anğumä umqä itmänğani, Banäpasi iqtä anä äukue. Ye äwätayänğani, nyi Talusi iquenä-pqä inä itmakqe. ² Goti Iqu nyi äumqä diñqe, ätnänäqi ämaetä, "Uvä" dqanği, Jerusälemänqä äwätmä, Iqueqä ämaqeuaqä hinuä iqi ämaqä yoqä-tänjä iquauñi, kukñuä äñguä we-hunqä-tänji, Israitqä iqua qäyä etanği, huizi iquau näqnqä äwiminqenqä, awä maqnqä ätukqe. Awi, tiininqä ätukqe. Ämaqä naqä iqua, "Ämaqä huizi iinjä iqua, Israitqä iqune enqä-pa epiyä" ändpqe, ii nyaqä wäunjui imäkqa äpätñqe, nätmätqä hinğinqä enqä-pa uwqä diñqä ätukqe. ³⁻⁵ Ne kukñuä tätqätanğuanji, ämaqä quuvqä heqiyqäquanä imäknminjuwä hñqua, neyaqä kukñui qätä quwä wipñqä yäpä inğisa maqnqä äyapkuwi. Ämaqä iqua, ne Kraisi Jisasi Iquesa äñguä pmeqä iunji ämänäquvasäpu, ne wäunjuä-wiyqä hinğinqä enqä-pa, Israitqä iquauqä suqä iqueqä yäpä iqi pmeqänqä qui inemäkpnqä äwiñqqe. Inäqe he quuvqe, kukñuä äñguä we-hunqä-tänjä naqä-qakui, he ae ämetqänjuwä iunqä eqiyqäpnqä nenğanği, iquauqä näqnqä quanğä iunji, wänqäqäpu, "Äñguä ätqäuä-qe" mätquä ikque. Inji Talusi iqu, nyitä anä äpme, Grikä iquautanğä-qu eäqä-qe, ämaqä yoqä-tänjä iqua, iquenyqe, "He Israitqä-quneqä atqä-awäkauqä suqä dunji, iqueqä huiwi häuä ktäupiyä" mänatqä ikuwi.

⁶ Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iuqä hinuä iqi, ämaqä yoqä-tänjä iqua, kukñuä nyi awä tquanğani, hui-mända makunmäkäwquatqä ikuwi. (Ämaqä iquauñqe, nyi nqä-näuäñi, "Iqua yoqä-tänjuatiyä, ä yoqä maiquatiyä?" kñuä pkäpkä mämetqänjä. Goti Hanjuwä Iqu, ämaqeuaqä yoqenqätä, hipenjuinqätä, kñuä miqä, asänä iwäsäuqä Iquvi.) ⁷ Ämaqä iquautanji, yoqä naqä qonqä, Pitä ique, Jemisi ique, Jonä ique, iqua näqnqä tiinjä ekuwi. "Wäunjuä Goti Hanjuwä Iqu, Poli ique äwikqe, Israitqä iqua qäyä etanği huizi iquau, kukñuä äñguä we-hunqä-tänjinqä awä tquätñqeyqä. Ii wäunjuä Goti Iqu Pitä ique, iqu Israitqä iquaunä awä tquätñqä, äwikqä-panjä asänänjiqä." ⁸ Goti Iqu, Pitä iquenji, iqu iqueqä wäunjui,

Israitqä iquauqä awä imä, ängüä imäkätñqä yänänäqñqä iwimäkätñqenqe, iqua näqñqä qängganä ämakuwi. Itanğa hea tänganji, nyi-pqe, ämaqä huiziu imäkmqe, Goti asä Iqu nyimäkätqätanği äqunğuwi. ⁹ Iqua Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, nyi ängüä i inyimäkqanğqenqä näqñqä ämapiyi, ne eequne naqä-hñqunä eatunqenqä, nyitä Banäpasi iqtä, yeeqä äyekuwi. Nänğuiqune ae ean-itani, tiñjä imäkatunqenqä 'ññqä' ätunğque. Banäpasi iqtä nyitä, ye wäunui, Israitqä iqua qäyä etanği huizi iquauä yäpä imä imäkäkitqätanğuesi, iqua Israitqä iquauä awä imä imäkäkiqäpñqe. ¹⁰ Inğanji iqua ye kukñuä hñqunä tiñjä äyatkuwi. "Qe Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä nätmatqä äki-äkiñqä äwa ipu, täqi äpmeñuwä iunji, hui mimäuqä yätamakqä vqanğinyqä." Kukñuä iñji, ii nyi wäunüä qänaki imäkmqä kñuä indqänätanğqä qäyunä äyatkuwi.

Poli iqu, Pitä iqu suqä quvqä imäkqanği, äkasuwä ätukqenqä

¹¹ Pitä iqu Andiyokä iu ae ätimäuä äpme, suqä quvqä imäkqanği, nyi iquenji äkasuwi, iqueqä hiñuä iqi jänänä ätukqe. ¹² Tiñjä ätimäukqe. Pitä iqu änyä tii ätimäuä äpme, Israitqä iqua qäyä etanği huizi iquatä buayä anä änäqäsminqe. Inäqe ämaqä Jemisi ique äväma äpkuwä hñqua, iqi timäuqanğuwänğa, iqu ämaqä huiwä häuä ktäupñqä ätmiñuwä iquauñqä zä itä, quvqä imäkätä, huizi iquau äväma, buayä anä mañqä, kiñänänji ätqäukqe. ¹³ Pitä iqu suqä kukñuinä tqe imäkqanğa, Israitqä iutanjä quuvqä heqiyqä huizi iqua, inä imäkkuwi. Itanğa Banäpasi iqu, iqua iñjä äyä iqanğä äqunäqe, iqueqä kñuä-pqe waqiyä uwqanği, inä imäkkqe. ¹⁴ Inji nyi, iqua kukñuä ängüä we-hunqä-tänjä naqä-qakuä iquenji, qänaki jänänä miqanğä äqunmitanji, eeqänänjuauqä hiñuä iqisanji, Pitä iquenji, "Si Israitqetanjukui qäyä eänä-qe, iutanjä maeqänänjä eänä, huiziqua enqä-panjä qäyunä pmetqätanğnä äkqänänjä. Inji si tänganji, quvqä imäkätnä, huiziqua, Israitqä iquauqä suqe imäkpnqä diñqe, sunqä yänä wqänätqäninyä?" ätukqe.*

Jänänä eqänqe, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iutanänji

¹⁵ Naqä-qakui, ne Israitqä iuta änanyquwä iutanji, ne huizi quvqä imäkqä iqua enqä-panjä ma,† Israitqä

* **2:14** Näqñqä-tänjä iqua, kñuä huitanjä-huitanjä indqänätqänjä. Poli iqueqä kukñui, Pitä ique äwikqe, täqinyändanä, ä hiqñqä 21 buñqätanä? † **2:15** Israitqä iqua kñuä tii indqänmiñuwi. "Qu Israitqä iqunesanjä ma, huiziqua, Mosisi iqueqä kukñuä-suqä mämeqä ipiyitanji, eeqänänji quvqä imäkqä iquayi."

qäyunänjä iquneyi. ¹⁶ Inäqe ne tiinjıqä näqıqıe. Ämaqıe, Goti Iqueqä hiñuä iqıñi jänänänjä epu pmeqe, Mosisi iqueqä kukñuä-suqä iu qänaknä iqä iuta ma, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuä heqiyqä iutayi. Inji ne Israitqä qäyä eanä-qe, ne-pqe Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänju. Itanjı Goti Iqu nenyqe, “Nqä ämaqä jänänänjuaeä-qe” kukñuä-suqä asä ique qänaknä itqätangquä iuta ma, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyätanguatqä iuta tuänä. İi tiinjä etangiyi. Goti Iqu ämaqä hñqueni, “Nqä ämaqä jänänänjuaeä-qe” kukñuä-suqä iu qänaknä itqätangqä iuta, mätquä yänä. Aanqe. ¹⁷ Ne Goti Iqueqä hiñuä iqıñi, ämaqä jänänjä hiatunquänä, Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätanä, kukñuä-suqä iqueni qänaknä miqä iquque, Israitqä hñqua nenqe, “Suqä quvqä imäkquaiqä” kñuä indqängangpıqe, iinjıqıe ne, “Kraisi Jisasi Iqu Kiqä-kıuä suqä quvqe, yänänäqıñqä imäkätñqä imäkqiyä” tatunquäta? Oee, Iqu iinjı quati squäta imäkätñqe? ¹⁸ Inji nyi suqä yäuä kınğanä qänaki iminjıqä ae ävquatämäukqä iunji, anđi a ämaqätätmä imäkqe, İi nyi anđi äpnasätmä anđi ämätqä enqä-panjiyi. İinjä imäkqä-säpi, Goti Iqueqä hiñuä iqıñi, nyi suqä quvqä imäkqä-qunä etminji. ¹⁹ Inäqe kukñuä-suqä iquesanı, nyi pizqä äpäkonmä äwominqe. Inji qänakñi, kukñuä-suqä iqueqä yäpä iqı äpmenqetanji, Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqı pmamqä ävämakqe. ²⁰ Kraisi Iqu zä-huätati äñngqe, İi nyi-pqä anä äpäkonğueä enqä-panjqä. Itanđa nyi hänjä-pmeqä änyä-hänji ämakqe, İi Kraisi Iqu nyaqä yäpä-tämä hänjä yqänä pmetanđi, nyi hänji iuta äpmenjä. Itanđi täñğanji, nyi qua täu äpmenqe, İi Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenyqä quuvqä naqä-qakuä heqiyqä iutanji. Iqu Qäqu, nyinyqä aanjä kuapanä äwinyätä, Iqueqä hänjä-pmeqe nyi anđi indmetñqä, ävquatämäukqe. ²¹ Ne ämaqä jänänänjä eatunque, kukñuä-suqä yäuä iquesa etanđutqe, İi tiinjı. Kraisi Iqu äpäkonğqe, nätmätqä hiñğinjıqä enqä-manjä eänä. Inäqe nätmätqä Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta nätapätñqe, nyi manjitä mak-itqäteqä iqämä.

3

Kukñuä-suqeu qänaknä iqenqätä, Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqenqätä

¹ He ämaqä Galesiya pmeqä hiñuä pisqä asusunainä itqänjuwä iquenä, ne Jisasi Kraisi Iquenyqä ämetquakque, İi tiinjı. He Iqu zä-huätatä äunätä äpäkonğangqe, hiñuä mäqunquä ikuwä-qe, İi he Ique hiñuä äqunänjä. Inäqe he hiñuä maññqä ipñqe, hiyaqä hiñui, paaqä tqı äteqäwä?

² Nyi nātmatqä hñquenyqä yatñqä emqe, he awä dpu. He Goti Hanjuwä Iqueqä Dñä Änguä Ique ämakuwi, ii kukñuä-suqä ique qänaknä ipiyä iuta ämakuwätanä, ä kukñuä änguä ique ganä qätä äwiyäpu, quuvqä eqiyäpiyä iutatanä? Ii he quuvqä eqiyäpiyä iutanji. ³ He hiñuä pisqä asusuainä äänä itqänjä? He änyä-hänjä pmepñqe, Goti Iqueqä Dñä Iqu emäkqanqeta ipäqäkuwä-qae, inji tängani, yqänä pmepñqe, hiqä yänänäqñqä iutanä qäpu imäkmäupñqätanä? ⁴ Hanjä-iqä eeqänänjä i ämakuwiñqe, yätamakqä maeyqñqä ämakuwäta? He iñji, quatä-tänjä ämakuwiqä kñuä änyiyqi. ⁵ Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Dñä Änguä änyä-qe etapätä, nātmatqä ämaqä mimäkqänänjä i imäkkqe, ii he kukñuä-suqä iu qänaknä iqanquwä iutandanä? Oee! Ii he kukñuä änguä ique qätä äwiyäpu, ämepu, quuvqä eqäkuwä iutanji.

⁶ He Aprähämä, Israitqä iquneqä awiqu kinğanänjä iquenyqä kñuä indqämbu. Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iñji, kukñui tiñjä ätä. “Aprähämä iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqiyqanji, Iqu ‘Ämaqä jänänueqä’ ätkqeä” äqänä.* ⁷ Iutanji, he näqñjä tiñjä hepñqe. Ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iqua, qu Aprähämä iqueqä ymeqä naqä-qakuä iquayqä.† ⁸ Kinğanänjanganji, Goti Hanjuwä Iqu, nātmatqä timäuniqä iu hiñuä äqunätä, Iqueqä bukä iñji, tiñjä äqäkqe. “Ämaqä huitanä-huitani, Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqanquwänanganji, Iqu ‘ämaqä jänänänjä-quayqä’ tuäniqeä.” Iñjä etanji, Iqu kukñuä änguä iqu änyä matimäuqännga, Aprähämä ique awä tii ätukqe. “Sitani, Nyi ämaqä eeqäpnäni, änguä iwimäkmniqeä.”‡ ⁹ Inji Aprähämä iqu quuvqä heqiyqanji, Goti Iqu iqueni änguä iwimäkkqä-panji, ämaqä tqu-tqu quuvqä eqiyqäqe, Iqu iquenä-pqe, änguä inä iwimäkänä.

¹⁰ Inäqe ämaqä hñqu, “Nyi kukñuä-suqä iu qänaknä itmä iutanji, ämaqä jänänjunä himqänä” kñuä indqänätñqä etanqutqe, Goti Iqu ique qui imäkäniqe. Iñqe, Goti Iqueqä bukä iñji, tuwanuä tiñjä äqänä. “Ämaqä hñqu, kukñuä-suqä eeqänänjä äqänänqä iñji, hiñji ique-iqueni qänaknä miqä itñqe, Goti Iqu, ique qui imäkäniqeä.”§ ¹¹ Bukä iñji, tiñjä-pqä äqänä. “Ämaqä quuvqä eqiyätñqä iqu, Goti Iqu, ‘Ämaqä jänänueqä’ tquanqjetani, hänjä äpmaka wätänä.”* Iutanji, ne näqñqä tii enju. Ämaqä hñqu jänänänjä timäutñqe, kukñuä-suqä iu qänaknä itäqä

* 3:6 Ipäqäkqä 15:6 † 3:7 Israitqä iqua, “Ne Aprähämä iqueqä ymeqä-quneyqä” ätminjuwi. Jonä 8:33. ‡ 3:8 Ipäqäkqä 12:3; 18:18; 22:18

§ 3:10 Kukñuä-suqä 27:26 * 3:11 Hapakukä 2:4

iuta maeqä yänä. Aanqe. ¹² Ämaqä kuknuä-suqä iu qänaknä iqä iqu, ii Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqä iuta hmanji. Ii nätmatqä iqueqe. Iinqe, Goti Iqueä bukä iuñi, tuwanuä tiinjä äqänä. “*Nqä ämaqä jänänänjä iqu, quuvqä eqiyätäqetani, hänjä pmenqiyä.*”† ¹³ Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iuñi, tuwanuä tiinjä-pqe äqänä. “*Ämaqä tqu-tqu zä-huätati äunätqä iqu, Goti Iqu, ique qui imäkäniqeqä.*”‡ Inji, ämaqä-qune, kuknuä-suqä iu qänaknä miqä iqanqwa, Goti Iqu ne qui inemäkäniqä iuta änetmetä, anqumä hänjä inequmuatätñqä iinqe, Kraisi Iqu, Goti Iqu, Ique qui imäkäniqä-qu ekqe. ¹⁴ Kraisi Jisasi Iqu wäunua iinjä imäkkqe, ii kuknuä Goti Hanjuwä Iqu, Aprähämä ique, “*Änqwa ikimäkmqänä*” ätukqä iuñi, ämaqä eeqänänjä iu äwimetñqeyi. Itanqa iutanji, ne eeqänänji quuvqä eqiy-quetanji, Goti Iqu, “*Nqä Dñi, äwimniqeqä*” ätkqe, ne Ique ämenä.

Goti Iqu, kuknuä hñquaqui guä ämäsäuekqenqä

¹⁵ Nyämaqäüä, nyi suqä neqä äpmenä itunquä iquesa ämetmä, kuknuä ktqä tiinjä etmqe. “*Ämaqä hñquaqu, nätmatqä hmbinyqä kuknuä ätäsinyä, guä ämäsäuiyqe, ämaqä hñqu qui mimäqänqä eä, änyä-hänjä hui masusueqänqe.*” Kuknuä Goti Iqu, Aprähämä ique ätukqä itänji, asänänji. ¹⁶ Itanqi kinganänji, Goti Hanjuwä Iqu, kuknuä guä Aprähämä iquesä, itanqa iquesanjä Hiätqä Iquesä ämäsäuekqe. Goti Iqueqä bukä iuñi, tuwanui, “*Iquesanjä hiätqä iquauä*” ätnä, ämaqä kuapänänqä maqnqä eä. Inäqe hñqunänqä, “*Iquesanjä Hiätqä Iqueä*” äqänä. Ii Kraisi Iquvi. ¹⁷ Kuknuä nyi tä ätqä iqu, kiqä qakui tiinji. Goti Iqu kuknuä gue, Aprähämä iquä ganä ämäsäuekqä etanqiyi. Inji quväukuä 430 ae äpäwqanqani, kuknuä-suqä iqu, qänaki ätimäukqe. Iqu iinjä ikqä-qae, Goti Hanjuwä Iqu, kinganänqanqa kuknuä ätätä guä ämäsäuekqä iuñi, huätä mewemäuqä yänä. Oee. ¹⁸ Inji ne, nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu, ne ämeniqunquä näwinyä ioktäumäkekqä äwinqä iuñi, kuknuä-suqä iqueni, a yqänä äqätanä, iuta meniqunquä etanqutqe, ii ne Goti Hanjuwä Iqu, kuknuä guä ämäsäuekqä iuta mämeqänqä qnqanjä ämeyequ. Inäqe Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta, Aprähämä iqueni, “*Nyi nätmatqä ängui äktapmniqeqä*” ätuätä, guä ämäsäuekqeyi.

¹⁹ Injä etanqutqe, kuknuä-suqe, sunqä äwi? Goti Hanjuwä Iqu iqueni, ämaqe suqä quvqä imäkätqätanquwitani, ämaekqe. Aprähämä iquesa Hiätqä, Goti Hanjuwä Iqu,

änġuä wimäkätŋqä kukŋuä guä ämäsäuekqä Iqu, ätnänäqi timäuqanġanqe, yakuinä ämaekqe. Kukŋuä-suqä iquenġi, Goti Hanjuwä Iqu, ynaunjqä iquau vqanġa, iqua ämepu, ämaqä awä iqi ätqäuminjqä iqueš äwikuwi. ²⁰ Ämaqä awä iqi ätqäuqä iqueqä wäunui, hŋquaquiyqä kŋuä indqänqe, naqä-hŋqunä wimäkätŋqeyi. Inäqe Goti Iqu, Aprähämä ique kukŋuä guä ämäsäuetäqänġani, Iqu hŋque mäwqä, Kiqä-kiuä imäkätä ekqe.

²¹ Kiŋganäŋi, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kukŋuä guä eeqänänä ämäsäuekqä iquauŋi, mändi äkittqiyätä, kukŋuä-suqä iquenġi yänänäqŋqänänä imäkkqäta? Aanqe. Kukŋuä-suqä, Iqu änätapkqe, hänä-pmeqä nätapqä-säpi, inġi ne suqä ique qänaknä itanä iutanġi, Goti Iqueqä ämaqä jänänänä hiätaninġi. ²² Inäqe Goti Hanjuwä Iqueqä buki, näqŋqä tii äyä änätapä. *“Suqä quvqä imäkkänqe, ämaqä eeqänänä im-imŋä iu guä äqiyänänä.”** Iutanġi, kukŋuä guä ämäsänä äwiŋqä iu meqänqe, ämaqä Jisasi Kraisi Iquenyqänä quuvqä naqä-qakuä eqiyätqänuwä iuta mapnä.

²³ Suqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqänqä iqu matimäuqänġani, kukŋuä-suqä iqu, ne guä enqä-ma äpakänä änaqiyäminqe. Inġi kiqä hea qäyunänġi ätnänäqi timäuqanġanqe, ne guä enqä-pa äpmaminqe. ²⁴ Ga ne Iquenyqä quuvqä heqiyqetanġi, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä jänänänä hiatunquä diŋqe, kukŋuä-suqä iqu, neqä ämäneyqä enqä-panä eä, Kraisi Iqutä näquatämäutŋqä ämäneminqe. ²⁵ Inġi täŋġani, hiunġi ne quuvqä heqiyatunquä iqu, ae ätimäuqä-qae, neqä ämäneyqä yäuä iqueqä yäpä iqiŋi, anġi mäpmeqänqe.

²⁶ Quuvqä eqiyätqänuwitanġi, he eeqänänġuenä Kraisi Jisasi Iqutä ämuänġmbu, Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä qe eqä. ²⁷ Qokä-apäkä asŋä ämepu, Kraisi Iqutä ämuänġnänuwä iquenä, he Iquenġi gquä quäuqä enqä-pa ae ämipŋguwi. ²⁸ Tiinġi miwäsäunqänqe. Tqu Israitqä-quvqä, ä tqu Grikä-quvqä. Itanġa tqu wäunjuä-wiyqä hinqinjqä-quvqä, ä tqu huiziqueqä yäpä iqi mäpmeqä kiuänä pmeqä-quvqä. Itanġa tqu qokä-quvqä, ä tqu apäkä-quvqä. Ii he eeqäpnänġi, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänġmbu, naqä-hŋqunä epiyitanġi. ²⁹ Inġi he täŋġani Kraisi Iqueqä-quenä eänuwġi, ii he Aprähämä iqueqä ymeqä-quenä ätimäupu, Goti Iqu, “Nyi äwimniqeqä” ätätä kukŋuä guä ämäsäuekqä iunġi, nätmatqe, heqä himänätŋqe, ämapnä.

§ 3:19 Mosis iqu, Goti Hanjuwä iqueqätä Israitqä iquauqätä awä iqi ätqäuminqe. * 3:22 Apqä Bukä 14:3; Romä 3:9-19

4

Kaniqueqätä, ymeqä iqueqätä, suqenqä

¹ Nätmatqä meqänqä ätqä iunqce, nyi tiinjä etmqce. “Kanä hñqu ymeqä-tänjä enqce, ymeqä iqu kanmä nätmatqä eeqänäni, iqueqänä wimänäniqce. Itanji iqu, ymeqä wänqä äpmeqänqani, nätmatqä-tänjä-qu eäqä-qe, iqu kaniqueqä wäunüä-wiyqä iqua enqä-pa pmetäniqce. ² Iqu hiunji kaniqu ae ätekqä iqu timäuqanqanqä hiñuä äqänä, ämaqä ique miqä iqueqätä, iqueqä nätmatqä miqä iqueqätä, yäpä iqinyä pmetänä. ³ Ne-pqce asänäni, ymeqä wänqä enqä-pa äpmenä, suqä qua täutanä iquauqä yäpä iqi äpmaminqce. ⁴ Inji hiunji qäyunänjä iqu eqanqani, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqueni ändowatämepkqce. Iqueni, apäkä ne enqä-manjä ii änyueqanqca, Iqu Israitqä iquauqä suqä iunji, yäpä iqi äpmaminqce. ⁵ Iqu iinjä ikqce, ii ne ämaqä kukñuä-suqä iqueqä ämäneyqä yäpä iqi äpmeñquä iqune, mbqä neyämetyqätä, itanqca Iqueqä ymeqä naqä-qakuä hiatunqütänji. ⁶ Inji tänqani, he Goti Iqueqä ymeqänä ae äpmeqanquwitani, Iqu, Iqueqä Ymeqä Iqueqä Dñi, heyaqä äwqä yäpä imä äpmuatekqce. Itanqca Dñä Iqu, ii Qäqu Kanmqä tääqce, ‘Apä-qä’ ätätñqä Iquvi. ⁷ Iutani he wäunüä-wiyqä hiññinqä mäpmeqä epu, Goti Hanjuwä Iqueqä ymeqä äpmeñä. He iinjä äpmeñuwi, Iqu Iqueqä nätmatqä äñguä eeqänäni etapänä.”

Poli iqu, qunqä huäqä wunqanji, qundqändqä iminqenqä

⁸ Hiñuiqänäni, he Goti Hanjuwä Iquenyqä maqñqä epiyä iutani, nätmatqä Goti Iqu-tänjä asänänjä hma etanquwä iquauqä wäunüä-wiyqä äyä äpmaminuwi. ⁹ Inäqce tänqani, he Goti Iquenqce näqñqä etanquwä qenä-qe, Iqueqä henyqä näqñqä eänqce, heyaqä iunji ämäwqätäuä. Inji he tuwänqci qanjä äwäpu, suqä yänänäqñqä maeqä epu, yätamäkqä meyqä iquau wimapñqce, sunqä anji äwqä? He iquauqä wäunüä-wiyqä anqumä hepñqä heñqanqitanä? Oee, änä mäwqä iqi. ¹⁰ He suqä, hiunji naqänänjä huitanjä-huitanjä iquauñi, aquväqñqänqani, tuwä mäwiyqä, qänaknä iqä-quenji. ¹¹ He iinjä itqätanquwitani, nyi wäunüä yätamäkqä hemqä imäkminqce, yuuwä tänätqä kñuä nyiyqanji, henyqä qundqändqä kuapanä iqä.

¹² Nyämaqäuä, nyi kukñuä tä etqäqce, “Nyi ñqä-näuänji suqä yäuä iunji ävquatämäutmä he enqä-pa äpmeñqce, he-pqce nyi enqä-panjä pmapiyä” etqä. He nyinji quvqä mindqueqä ma ikuwi. ¹³ Nyi tänjä-yaqä huitanjä hñqu inyimäkätqätanji, hiunji kinqanänjä ique emetmä, kukñuä äñguä we-hunqä-tänjä ique awä etkqä iinjce, he kñui

yaqänä ämenä? ¹⁴ Täñä-yaqä ñqä huiwä täutanı, he hanä-iqä naqänänä äyä etapminqe. İnäqe he nyini, tuwä manundmäuqä pa ipu, itanğa nyinyqä qäqiqi äpäpu anä pmeqänqe, enyqä miqä äyä iminuwı. He nyi indmepiyänğanı, Goti Hanjuwä Iqueqä ynaunjqä hñque itmapqä-pa, ä Kraisi Jisasi Ique itmapqä-pa äyä indmakuwi. ¹⁵ He nyi änyä ti indmepiyänğanı, aquvänä ipu indmakuwä-qe, ga täñğanı hiqä aquvänä iqä iqu, äknği äweqäwe? Nyi naqä-qakuä tii etqä. “İnğanı, he nyinyqä yeeqä ipiyitanı, nätmatqä äsque-äsquenyqä nyi äwa iqanğqe, yätamäqä äyä änyiminuwı. Nyi ‘He heqä hiñui qäquaqu ätqopu dappiyä’ etqä-säpi, he ‘oeyqä’ mandqä iqäpninji.” ¹⁶ İnı nyi kukñuä äñguä we-hunqä-tänä iutanä naqä-qakuä ique ämetmä awä etkqeutanı, he nyini, himä-wiunqä enqä-panä-qunä äñqänğuwäta?

¹⁷ Ämaqä huizi, kukñuä-suqä iunqä ämetquetqänuwä iqua, he yätamäqä qäyunäni maiyqä ipu, he qunı yeeqä wipñqä dinqänä, kukñuä aowä dinä etätqänä. Suqä iini, ii he nyi-tänä qäqiqini mapqänqä, änanumäkäpu, suqä iqua imäkqanğuwä iu, qänaknä vqäpñqä emäkätqänä. ¹⁸ Ämaqä hñqua, hui-mända yätamäqä wipñqä yänä äqänätqänuwı, iqua yätamäqä qäyunäni vqanğpqe, ii äñgui. Mä iini, nyi hesä anä pmetanğndqä-qe, ä mäpmetanğndqä-qe, he qäyä imäkqäpñqe. ¹⁹ Nqä ymeqä isuenä, nyi ñqä huiwi tmi-tmiqä anğumä tä ämeqätä, ii apäkä hñqu ymeqä nyütñqänä tmi-tmiqä naqänänä ämeqä-panä iinjä ämeqä. İi quati tiinjä etanğiyi. He suqä Kraisi Iqu imäkätñqä-pa imäkäpu, Iqutä asänänä epñqä nyinğanğiyi. ²⁰ Nyi henyqe, “Yätamäqä äänä wimqä” tiyä kñuä ämetmä, qundqändqä kuapänä iqä. Iutanı, nyi hesä anä äpmetmä, kukñuä äñgui hui anğumä etätmä, yänänäqñqä emäkmqenqe, aanä kiinjä änyinätñqe.

Aprähämä iqueqä apäkä iuaquinqä

²¹ Ämaqä kukñuä-suqä iu qänaknä iqänqä enyätñqä iquenä, nyi yatñqä hñqu hemqe. Kukñuä-suqä iunı, tuwanuä äänä äqänänä tqanğä, qätä äwiyätqänuwı? ²² Kukñuä-suqä Goti Hanjuwä Iqu Mosisi ique äwikqä iunı, tuwanı tiinjä äqänä. Aprähämä iqu ymeqä hñquaqu-tänueqä. Hñqu apäkä wäunüä-wiyqä hiñginqä, Hekaiyqä iqueqä. İtanğa hñquququ, iqueqä apäkä, huiuqä yäpä iqı mäpmeqä inqä, Serayqä iqueqä. ²³ Apäkä wäunüä-wiyqä hiñginqä iisanä ekqä iqu, qokä-apäkıuqä äwinqä iutanı. İtanğa apäkä huiuqä yäpä imä mäpmeqä enqä iisa ekqä iqu, Goti Hanjuwä Iqu hänaqä imäuetä, kukñuä guä ämäsäueqä iutanı.

²⁴ Apäkä iuaqu, Goti Iqueqä kuknuä guä ämäsänñiyä iuaquvi. Apäkä Hekai atäunui, kuknuä gue, Goti Iqu Mosisi iqutä, qoqonjä Sänaï iu ämäsäuekqä iunqä eä. Itanğa kuknuä guä ämäsänñqä iu yäpä iqi äpmetqänuwä iqua, eeqäpnä wäunüä-wiyqä hinginçänänjä iquayï. ²⁵ Inji Hekai, qoqonjä Sänaï, qua naqä Arepiya iu-pqenqä atäunüä enqä iiyi. Ii atäunui, Jerusälemä tänğa qua täu äwiñqä-pqä iinyqä eä. Itanğa ämaqä Jerusälemä iu äpmenjuwi, eeqäpnä kuknuä-suqä iu qänaknä ipu, wäunüä-wiyqä hinginçenä äpmenjä. ²⁶ Inäqe anjä-himqä Jerusälemä huiziqu, ii qäukuä haqä yätu äwi, Serai enqä-pa, huiziquauqä yäpä iqi mäwiqä eä. Itanğa ii quuvqä eqiyätunquä iquneqä nipaiyi. ²⁷ Inçqe, Goti Iqueqä bukä iunji, tuwanüä tii äqänä.

*“Apäkä ymeqä maunyñqä qokitqä enjä iiki, si yeeqänä iqançinyä. Si iinji miqä itnä, tmi-tmiqe mämeqä isñqä iiki, yeeqätä ävautnä, apqä tqançinyä. Iinji sunqe? Apäkä qokä-tänji ymeqä kuapä-tänjä qenjä-qe, apäkä qok-iqä ävämetqä ii, huizini ämäwqätäuä, aanjä kuapänänjä-tänji etänä.”**

²⁸ Nyämaqäüä, tänğanji he Aisakä iqutänji asänänjä enjä. Iqutä, hesä, Goti Iqu kuknuä guä ämäsäuekqä iutani, Iqueqä ymeqä iquenji. ²⁹ Inğanji ymeqä qäquaqu ae eyitani, ymeqä qokä-apäkiuqä äwiñqä iuta ekqä iqu, ymeqä Dnä Änguä Iqueqä yänänäçnqä iuta ekqä iquenji, quvqä ämotquakqe. Quvqä iinji, tänğanjä-pqe yqänä äwi. Kuknuä-suqä yäpä iqä äpmenjuwä iqua, quuvqä eqiyätunquä iqune, quvqä ämänätquetqänjä. ³⁰ Inçqe Goti Iqueä bukä iunji änäännyä äqänä? Ti äqänänä ätqä.

“Apäkä wäunüä-wiyqä hinginçqä iisä, iyyqä ymeqä iqutäni, huätä dowatiyä. Apäkä iinjiyqä ymeqä-qutä, apäkä huiuqä yäpä iqi mäpmeqä enqä iyyqä ymeqä-qutäni, kanmqä nätmatqä eeqäpnäni, miwäsäuqä iyinçeqä.”†

³¹ Nyämaqäüä, iutani, ne apäkä wäunüä-wiyqä hinginçqä iyyqä ymequne maeqä enju. Apäkä huiuqä yäpä iqi mäpmeqä enqä iyyqä ymequne enju.

5

¹ Kraisi Iqu ne kuknuä-suqä iu yäpä iqi guä enqä-ma pmetanğu huätä änequtäütä, hingi Iqutänä pmetatunquä inemäkkqe. Itanğa hiqä-hiuänji, he kuknuä-suqä iuqä

* **4:27** Asayä 54:1. Asayä iqu, Jerusälemänqä ätkqe. Poli iqu täqinji, Aprähamä iqu Serai ävämetä, Hekainyqä äukqanğanqä ätätä äqiyätqäuä. † **4:30** Ipäqäqä 21:10

yäpä iqi wäunüä-wiyqä hinginqe angumä pmeqänqe, yänänäqñqä tqäupu.

Goti Iqueqä qeqä imänqe, mävämeqenqä

² Poli iqunä, nyi kukñuä tä etmqä iqäqä tqueni, qätä änguänä nyipu. He ämaqä jänänänjä timäupñqe, ämaqä hñqua heyaqä huiwi häuä qäyä ektäupñqänä hinuinä qumbñqä sätäti, ii tiinji. Kraisi Iqu wäunüä ae imäkkqä iunji, yätamäqä maiyqä yänä. ³ Nyi angumä tii etqä. “Ämaqä hñqua, heyaqä huiwi häuä qäyä ektäupñqänä hinuinä äqunquwi, ii tiinji. He kukñuä-suqä eeqänänjä iunji, qänaknä iqa uwqäpñqä iunqeyi.” ⁴ Ämaqä hñquki, si kukñuä-suqä iunji qänaknä itnitanji, Goti Iqu, “Ämaqä jänänueä” ktqñqä äkinyätñqe, ii tiinji. Kraisi Iqutänji qñqanä enätinä, Goti Iqueqä qeqä imänqeta nätmatqä hingi ävätñqä iunji, qe ävämenyä. ⁵ Nyi ii ätqe, tiinjä etanjiyi. Goti Iqueqä Dñä Iqueqä yänänäqñqetani, Iquenyqä quuvqä jänänä eqiyätanä, neqä kñuä indqänqä imñi, Iqu jänänänjä nemäkätñqä iunqä hinuä äqänanä äpmenä etanji, ätqä. ⁶ Inji ämaqä hñqu, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänññqe, suqä huiwä häuä ktäunqä iqutä, häuä maktäunqä iqutänji, nätmätqä hinginqä enqä-panjä wänä. Inäqe hñqu, quuvqä eqiyätäqä iutani, suqä ämaqä huiziunqä äwiñqä iqueni, a yänänäqñqä ämaqätqe, ii nätmatqä naqä-qakuänänji äyuwä.

⁷ He änguänä iqa äpätqänquwi, tänganji heyaqä himä heqanquwä iqinji, kukñuä naqä-qakui hii eyäwqatätñqä hinuinä mäqunquä ipñqe, hoptäwi tqe heyqanqikä? ⁸ He nätmatqä kñuä indqänqä quvqä iuta timäuqanqñqä qänaknä i iquwi, ii Goti He tääqä etätmetñqä Iquesa hmanji. ⁹ Bretqä imäkqenqä kñuä indqämbu. Si buayä iinji naqänänjä timäutñqä kinganqutqe, nätmatqä naqänänjä imäkqe, wänqäpu pññä ämäuesqe, qo aanjä naqänänjä äväunä. Ii enqä-panji, kukñuä quvqä wänqänänjä ipu, naqänänjä imänätä, ämaqeucä quamä pmeqä, qui imäkänä. ¹⁰ Nyi kñuä tiinji yänänäqñqä indqänqä. “Naqä Iqu qu yätamäqä vqanquti, kñuä indqänqä, hui-mända mindqänqä ipñqäüä.” Inäqe, ämaqä heqä kñuä änguä iu qui emäkqä iquenyqe, nyi maqñqä eämä-qe, “Iqu iqueqä quvqä ii imäkqänqä kimani, hanjä-iqä menqiyä” ätqä.

¹¹ Nyämaqäüä, nyi suqä huiwä häuä ktäunqänqä iqu änguänänjä äqunätmä, kukñuä awi iinqä tqä-säpi, inji qu hanjä-iqä äpakä tiinji, sunqä ändapqa pätkänjä? Inji nyi kukñuä awi, suqä iquenyqä tätqäqä-qunä-säpi, qu kukñui zä-huätati iquenyqe, äkasuwä matqä ipu, hanjä-iqä

mändapqä itqäpninji. ¹² Ämaqä huiwä häuä ktäuqänqä etäpu, hiqä kñui qui emäkätqänuwä iquaunqä, quwqä huiwinä häuä maktäuqä pa ipu, kiqä häukuä-pqä, qäsä yimäpnqä änyinji.

Suqe, huiwä iqueqätä, Dñä Änguä Iqueqätä imäkqenqä

¹³ Nyämaqäüä, he kukñuä-suqä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä hiätpnqä dinqä, Goti Iqu tääqä ae etätmakqä. Inji he suqä iqueqä yäpä-imä mäpmeqä ipiyä-qae, hiqä enqä dunä hinji mimäkäkiqnqä. Inäqä, Goti Iqueqä ämaqä iquaunqä kiinjä enyätä, quwqä wäunuä-wiyqä pmetpnqä. ¹⁴ Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqä hnqu, “*Si tqä-täunqä äkinyänqä-panji, sitä qäqiqi äpmeñuwä iquaunqä-pqä, inä kinyätñqänänji.*”^{*} Si ique qänaknä itqänji, kukñuä-suqä huiziquaunä-pqä, qänaki inä itqänjä. ¹⁵ Inäqä hiqä-hiuä qui mimäkñqä ipñqä dinqä, äkasuwä mäpätngeyqä ipu, kukñuä mäkä maqäyonqä iqäpnqä.

¹⁶ Nyi ii tiinñqä etqä. Hiqä huiwi quvqä imäkqänqä äwinyätñqä iu, qänaknä miqä ipñqä, Dñä Änguä Iqueqä äwinqä iunä qänaknä ipu, pmetanñpiyä. ¹⁷ Ne näqnqä äyä etqänju. Huiwä iqueqä äwinqäqu, Dñä Änguä Ique pästätqämätä iqanqa, ga Dñä Änguä Iqu, huiwä ique pästätqämätä itqäüä. Iutanji, iquaqu mäkä-hunqä pmetanñiyitanji, hiqä hnjuä-hnjuä imäkanä-tpu ipiyä iunji, mimäkqä itqänjä. ¹⁸ Inäqä he Dñä Änguä Iqu emäkqanqä iunä qänaknä iquwi, ii tiinji. He kukñuä-suqä iqueqä yäpä iqi mäpmeqä iqä.

¹⁹ Suqä, huiwä iqueqä äwinqäeuta ätimäutñqenqä näqnqä äyä etqänju. Iqua tiinji. Suqä qanjä hinji ikiqä, suqä kiyä mätkä huizi imäkqä, suqä quvqä imäkqänqä äwqä maqänä ävauqeyi. ²⁰ Ita, goti quanqä iquau qonjä woktäuqä, paaqä häsuäwä huitanjä-huitanjä imäkqä, mäkä-hunqä imäkñqänqä, kukñuä mäkä-hunqä, himä qui maqänä imäkqä, wiunqä äpakä ikiqä, huiwuqä nätmätqenqä qeqä tqüä, quwqä-quwänqänä äwinqä, äkasuwä ätnäpiyitanji iväqnqänqä. ²¹ Itanqa ämaqä änguä pmetanñuwä iquaunqä äwqä quvqä hinji imäkqänqä, wainqä-eqä yänänäqnqä nqänqä, yeewä iqä iu suqä quvqänä imäkqänqä, itanqa suqä huitanjä-huitanjä huizi isua-pqä inä imäkqänqä ätkä. Inji nyi qänqänä ae etkqä imñji, anqumä tiinjä etqä. “Ämaqä, suqä eeqänänjä nyi tä etqä tqauu imäkmitpqa, Goti Hanjuwä Iqunä miqä iunji, Iqutä anä mapmeqä ipnuwiqä.”

* 5:14 Hiqäva-imäkqä 19:18

22 Inäqce Goti Iqueqä Dnjä Änguä Iqu, ne inemäkqanqgetani, suqä tiini imäkquatuñque. Ämaqä huizi iunqce aanjä kuapanä wiñqänqä, yeeqänä iqänqä, äwqä hanuinä inqä pmeqänqä, äwqä tnäñi maqänä mimäkqä iqänqä, ämaqeu yätamäkqä vqänqä, suqä äñguinqä ämotqueqänqä, itanğa kukñuä ätätanä qäyunä imäkqänqä. ²³ Itanğa quami qeiqinyä pmeqänqä, neqä-neuä äñguänä miñqänqce. Inji kukñuä-suqä iutanjä hñqu, suqä äñguä tquauñi, pmua imäkqänqce, aanqce. ²⁴ Qokä-apäkä Kraisi Jisasi Iqueqänä ae enjuwi, qu suqä huiwä iqueqä äwiñqceuta ätimäutñqce, zä-huätati äuepiyitani, qäpu ae ekuwi.

²⁵ Ne häñä äpmeñque, Dnjä Änguä Iquesa äpmeñqu- qae, qani, Iqueqä äwiñqä iunä uwquatuñquänänji. ²⁶ Inji ne quikuä ptqä äqänätanä, yoqä haqä mämamäunqä yatunqce. Neqä-neuäñi, quvqä itquatinätanä, mäkänqä miñqä pa iquatuñque. Itanğa hñquauqä äñguä äpmeñuwä iunqä, äwqä quvqä hiñgi mimäkqä pa iquatuñque.

6

Suqä yätamäkqä inqenqä

¹ Nyämaqäüä, heyämaqä hesanjä hñqu suqä quvqä äyä imäkqanği äqunäñuwi, Dnjä Änguä Iqu he naqä yäuä ae emäkqä iquenä, ämaqä quvqä iinjä imäkqä iqueni, yätamäkqä qeiqinyä äväpu, jänä iwimäkpnqce. Itanği yamwiqe, he-pqe inä emeqä diñqce, äñguänä mimbu. ² Heyämaqä hñqua hanjä-iqä äki-äki ämequwi, he heqäänä imäkmbu, yätamäkqä imbnqce. Inji he iinjä imäkquwi, ii Kraisi Iqueä suqeunji, qänaknä qäyunä iqä. ³ Ämaqä yoqä maeqä hñqu, “Nyi yoqä naqä-tänjunqä” kñuä indqänätñqä iqu, ämaqä naqä-qakuä-qu ma, iqueqä-kiuä quanğa imäkñgi. ⁴ Ämaqä hñqunä-hñqunäñi, iqu iqueqä wäunüä imäkätäqä iunji, ‘Änguä imäkqändiyä, ä quvqä imäkqändiyä’ täqce, kiuä ganä iwäsänätñqce. Inji äñguä enqce, iuta aquvänä ipñqce. Hñquququauqä di, ‘Äänä imäkätqätpiyä’ tpu, hiñuä ämaqunäpu, miwäsäuqä ipñqce. ⁵ Ii tiinjä etanği. Ämaqä hñqunä-hñqunä, iqueqä wäunüä-tänji. Wäunüä ique qäyunä imäkätñqce, ii kiqe.

⁶ Ämaqä hñqu, Jisasi Iqueä kukñuinqä näqnqä etapqanqutqce, heqä nätmatqä äñguä äänä ämeñuwitani, hui yätamäkqä wipñqänänji.

Ymisanjä vowä äqutäupu äptqenqä

⁷ He hiqä-hiuä hiñi-hiñi imäknäpu, ‘Ne iñi Goti Ique itquequnä’ kñuä heyäti. Hmanji, he iñi änä mimäkqä ipnä. Tiñjä eä. Hñqu kiqä wäunüä iunji, ymisanjä uwqä vowi äkitanjä äki äqutätqä enqe, kiqä häukui, qäyutanjinä wiqanğuti ämetä guänä. ⁸ Ämaqä hñqu, huiwä iqueqä äwiñqä iunä qänaknä imitätqe, zä-häukuä quvqä äwiqä-panjä iñjä etä, qui hämänä imäknäniqe. Injäqe iqu, Dñä Ängüä Iqueqä äwiñqä iunä qänaknä imitätqe, iñi zä-häukuä ängüä äwiqä-manji, iquesanji, iqueqä hñjä hea ique-ique pmeqe ämeniqe. ⁹ Itanği ne suqä ängui imäkqänqe, enyqä miqä iquatunquänänji. Inji Goti Iqu, Iqueqä hea qäyunä ätimäutqanğanqe, ne enyqä miqä imitatque, ymisanjä ängui ämequä-panji, ämeniqe. ¹⁰ Itanği ne ämaqä hui, ique yätamäkqä vqenqä wiñganği äqunğque, yipäqñqenä miqä, hämänä vquatunque. Itanğa neqä Jisasi Iquenyqä quuvqä anä eqiyätunquä iquaunji, ne yanjä äqänanä yätamäkqä vquatunque.

Huiwä häuä ktäunqätä, maktäunqätäni, hiñinğä enqä-paniqä

¹¹ Nyi henyqä tuwanüä ätnämäuqä iquenji, yäpakä mäñinji tuwanüä naqänänjä-quanji,* ñqä hipaitä äqiyqe.

¹² He qätä ängüänä nyipiyä. Ämaqä hiqä huiwi häuä ktäunqänğä kicutätmä eyätqänjuwä iqua, “Ne Kraisi Iqueqä zä-huätatinğä awä ätuätunquä iutanji, hanjä-iqä metunque mänenğanğiyqä” kñuä vqanği, ämaqä huizindi, qunqä yeeqä wipñqä dinğä, i eyätqänäuä. ¹³ Ämaqä iñjä iqua, huiwä yuunğüä-tänjä qäyä epu, kukñuä-suqeunji qänaknäñi miqä itqänäuä. Iqua heyaqä huiwi häuä hiñjinä ektäupiyä iuta, ämaqeucä hiñjuä iqinji, yoqä naqä mapñqä äwinyätqänä. ¹⁴ Nqä-näuänji, nyi ñqä yoqetä, ä ämaqä hñqueqetä, haqä mämaeqä itmä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä zä-huätatinğänä aquvänä itmä, Iqueqä yoqenä hageqä mamäuqämqe. Kraisi Iqu, zä-huätati äunätä äpäkonätäqetanji, nyi nätmätqä qua täutanji, hiñinğä enqä-panjä äqunğqe. Itanğa, qua täutanjä iquauqä hiñjuä iqinji, nyi ämaqä hiñinğunjqä. ¹⁵ Itanğa suqä huiwä häuä ktäunqä iqutä, ä häuä maktäunqä iqutäni, ii nätmätqä hiñinğä enqä-paniqä. Ne Goti Iquesa hñjä-pmeqä änyä-hänji ämetunque, ii nätmätqä naqänänjä äyuwä. ¹⁶ Ämaqä äkisqu-äkisqu, nätmätqä naqänänjä ii a äqätpu, qänaknä itqänjuwä iqua, Naqä Iqu, quwqä

* **6:11** Kukñuä tqe, Poli iqu kiqä-kiuä äqäkqe. Hitunğuita tqinyqe, iqueqä yätamäkqä vqä hñqu Poli iqueqä kukñuä äqäkqe. Näqñqä-tänjä hñqua kñui, Poli iqueqä hiñui quvqä etanği, tuwanüä naqänänjä-quau äqäkqeqä, indqänätqänjä.

äwqä hanuä imbñqä iwimäkätä, Iqueqä qeqä-imänqeta, qeiqinyä iwitquequätñqä änyingiyä. Iqua Goti Iqueqä ämaqä Israitqä naqä-qakuä iquayi.

¹⁷ Nyaqä kukñuä yäpaki tiinjä. Ämaqä nyi ñqä huiwä täu yuunquä ae ändapätqäñuwi, ii Jisasi Iqueqä wäunüä-wiyqä-qunä etangqenqä ämotquenä. I etangi, ämaqä hñqu nyi hanä-iqä anqumä dapqänqe, manyingqiyä.
¹⁸ Ñqä nyämaqäüä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, hiqä quuvqe, anquä hñgi emäkquätñqä änyingiyä. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Tuwanuä, Poli iqu Epäsäsi pmeqä iquaunqä äqäkqe Yätamakqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Tuwanuä Poli iqu äqäkqä tqueqä quati, tiinji. Goti Iqueqä äwinqe, Iqu nätmatqä qäukuä yätutanitä, qua iutanitä eeqänäni, Kraisi Iquesa aquvä äqiyätä, Kraisi Iqu nätmatqä eeqänänä iuqä Nyuänä Naqä-qakuä-qu hetnqä iwimäkätñqä iinqe. (1:10 hinuä qundñqä.) Itanji, Iqu Iqueqä qokä-apäkä iu ävauqumuatätä, qu Kraisi Iqutä anä muänmbñqä iwimäkätñqä äwinqiyä.

Kinjanäni, Poli iqu tuwanuä iunji, Goti Iqu ämaqeunqä qeqä ätumuäkätä, qu Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyätqätanqppä iqua naqä-hñqunä epu, hueqä-himqä hñquesanä enqä-panä iwimäkätñqenqe, kuapanä ätätä äqäkqe. Kraisi Jisasi Iqueqä wänuä iutanji, Goti Iqu qokä-apäkä iu anqumä itmenä. Itanqa, Iqu kuknuä guä ämäsäuekqä-pa, qunji äñguänänä itqeniqenqä näqñqä mapñqe, Iqueqä Dñä Äñguä Ique ävänä. (1:14 hinuä qundñqä.) Itanji huizi, Poli iqu tiinjä ätätä äqäkqe. Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqe ämepu, Iqutä anä ämuänñajuwä iqua, äwqä naqä-hñqunä imbu, Goti Iqueqä suqä iunä qänaki iqäpñqeqä.

Tuwanuä täunji, qokä-apäkä iqua, Kraisi Iqutä anä ämuänñäpu, naqä-hñqunä enjuwinqä ätnänä iqi mot-quetñqe, Poli iqu kuknuä ktqä hñquaqi-hñque ätukqe. Ktqä kinjanäni, Goti Iqueqä qokä-apäki, anä kiuänänä hñqu enqä-panä etanji, Kraisi Iqu anä-siyandqä enqä-ma ätqäuä (2:19-22). Ktqä huizi, Goti Iqueqä qokä-apäki, ämaqä kiuänänä hñqueqä huiwä enqä-panä etanji, Kraisi Iqu huiwä iqueqä nyuänä-queqä (4:1-16). Ktqä yäpaki, Goti Iqueqä qokä-apäki, qu apäkä hui enqä-panä etanji, Kraisi Iqu, apäkä iyyqä qokiqu enqä-paniqä (5:22-32).

Iñi tuwanuä täunji, nätmatqä äñgui, Goti Iqu Iqueqä ämaqeu iwimäkäninqä winqanqñqenqe, ne hinuä äñguänä äyä äqunäñunä.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli, Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä iuta, Kraisi Jisasi Iqu Iqueqä kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä

iqunji. Nyi tuwanuä tä, he Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä epu, anä-himqä Epäsäsi iu äpmapu, Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmbu, Iquenyqä quuvqä äpakänä eqiyätqanuwä iquennqä äqiyqä. ² Goti Hanjuwä Apiqutä, itanğa neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeta anğuä etapäsinyä, heqä äwqe hanuä imbu pmetpnqä emäkqinyä.

Goti Iqu, nätmatqä eeqäpnä qäukuä haqä yätu äwinuwi, änätapqenqä

³ Ne neqä Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, hageqä ämamäutanä, anğuä iwimäkquanä. Iqu neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Goti eäqäqe, Kaniqu inänji. Iqu Kraisi Iqutä ämuännanqetani, nätmatqä eeqäpnä qäukuä haqä yätu äwinuwi, neyaqä quuvqä du anğuä inemäkquätinqä, änätapätqäüä. ⁴ Iqu qäukuä qua mimäkqanğa, ne Kraisi Iqutä ämuännaninqüä dijqe, atäunüä ae inaikqe. Iqu iinjä imäkkqe, ii ne Iqueqä ämaqänä eanä, Iqueqä hinuä iqinj, suqä quvqä-tänjä maeqä, jänänänjä pmetaninqüä dijqeyi. ⁵ Iqu nenyqä aanjä kiinjä äwinyätäqä duta, kinğanä atäunüä ae ätänaikqe. Quati tiinji. Jisasi Kraisi Iqu wäunüä imäkäniqä iuta, Iqueqä ymeqänä naqä-qakuä eanä pmeqänqe. Goti Iqu iinjä imäkkqe, ii Iqueqä yeeqä injeutatä, Iqueqä äwinqeutatänji. ⁶ Iqueqä Ymeqä, Iqu aanjä kiinjä äwinyänqä Iquesani, Iqu Iqueqä qeqä imänqeta hinji vqe, ne ae änätapqke. Ii naqänänjä hitanqpenqä, ne knui, anğuanä indqänätanä, Iqueqä yoqe, hageqä mamäuquatunquänänji. ⁷ Iqueqä Ymeqä Iqu äpakonätä, Iqueqä häneqä iuäqkä iutani, ne anğumä hänjä inequmuatätä, neqä suqä quvqä eeqänänji, huätä ae ämänatnämäukqe. Goti Hanjuwä Iqu iinjä itä, Iqueqä qeqä imänqeta hinji vqe, hävemnäqinqä etanji ämänätquakqe. ⁸ Iqu anğuä aanjä kuapanä inemäkätä, näqinqä anğuitä, knüä indqänqä huitanjä-huitanjitä, änätapqke. ⁹ Nätmatqä Goti Iqu, Kraisi Iqu wäunüä imäkqanqä iunji, Iqueqä yeeqä injetä, Iqueqä äwinqetä, imäkäninqä zä äwinqä di, tanğanji Iqu ätnänäqi ämänätquakqe. ¹⁰ Nätmatqä eeqänänji, hii ganä iwqatqanğanji, nätmatqä eeqänänjä qäukuä yänjinitä, qua täunjitäni, Ämiqä Kiuänänjä Hnqueqä yäpä iqi pmetpnuwi. Ii Kraisi Iquvi.

¹¹ Inji ne Qäqutä ämuännanä, Iqueqä ämaqänä eqänqe, hinjuiqänänji Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä-kiuä ätänaikqe. Iqu Iqueqä äwinqä iutatä, Iqueqä knüä indqänqä iutatänji, nätmatqä eeqänänji timäutnqe, imäkänä. ¹² Iqu iinjä ätänaikqe, tiinjä imäkqänqe. Ne Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätanä, knüä iqä yänänäqinqä ganä ävätunquä iqunesani, Iqueqä yoqe hageqä aanjä hävemnäqinqä

muämuäqñqe. ¹³ Ga he-pqä, nesäñi asä iinjä epnä. He kukñuä, naqä-qakuä we-huñqä-tänä eä, anjuma hänä equmuatqä iqueni, qätä ae äwiyäpiyitani, Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, iutani Iqutä ämuänänguwi. Iinjä eqanjuwänga, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä iquau väniñqä kukñuä guä ämäsäuekqä-pa, heñi, Iqueqä Dñä Äñguä Jänänänjä Ique inä etapkqe. Dñä Äñguä Iinjä Ique vqe, ii he Goti Hanjuwä Iqueqänänjqä näqñqä hipñqeyi. ¹⁴ Dñä Äñguä Iqueni, ne ae ämakquä-qae, inji qänakndani, nätmätqä huizi, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä qokä-apäkä iquau väniñqä kukñuä guä ämäsäuekqä-pqä ii, inä meniquä-pqenqe, näqñqä enju. Goti Hanjuwä Iqu, Kiqä-kiuä anji inetmetä hapä mänäqumuatqanğa, inğa meniquä eä. Iqu iinjä inemäkätä, Iqueqä yänänäqñqä ämänätquakqä diñqe, Iqueqä yoqe, haqeqä aanjä hävemnäqñqä muämuäquatunqe.

Poli iqu, qu näqñqä äñguänänjä mapñqä, tääqä ätukqenqä

¹⁵⁻¹⁶ Goti Iqu äñguä e inemäkätñqä iinjqe, he Naqä Jisasi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuä eqiyäpiyä iutani, Goti Hanjuwä Iqueä ämaqä iquauñqä enyätñqä iunqe, nyi qätä änyä ti äwiyätmitani, henyqä kñuä indqänätmä, Goti Hanjuwä Iqueni, 'äñguiqä' ätuätmä, tääqä ätätmängani, maqänäuqä äpakänä ätqua äwätqänä. ¹⁷ Nyi tääqe, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Goti Hanjuwä, Apiqu yoqä naqä-tänä kiñganänjä äpmeñqä Ique, ätuätñqe. Iqueqä-kiuä ätnänäqi itkimäknätñqä emäkätñqä diñqe, Iqu heñi, kñuä indqänqä jänänänjä-tänä, itanğa Iqueqä kukñuä naqä-qakuä iuni, qakuinqä näqñqä-tänä epñqä iinjä, ätuätqänä. ¹⁸ Itanğa Iqu hiqä kñuä indqänqe we eumäkqanğuti, ga he tiinjñqä näqñqä äñguänänjä metpñqä ätuätqänä. Ämaqä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ae ekqä iquenä, nätmätqä äñgui mapnuwänjqä kñuä yänänäqñqä äwipu, hinjuä äqambu äpmeñuwi, nätmätqä iinjqe, näqñqä hipñqä ätuätqänä. Nätmätqä, Iqu Iqueqä ämaqä iqua mapnuwänjqä ätätä ekqe, ii nätmätqä aanjä äñguänänjä isua etanğqenqä, näqñqä mapñqä ätuätqänä. ¹⁹ Itanğa Goti Iqueqä yänänäqñqe, Iquenyqä quuvqä eqiyätunquä iqueneqä huiwä yäpä tämñi wäunjuä itñqe, ii aanjä hävemnäqñqä etanğqenqä näqñqä hipñqä ätuätqänä. ²⁰ Iqueqä yänänäqñqä kätanänjä qäquesa, Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi Ique qua buta anji ävauqumuatätä, qäukuä haqä yätunqä ätuma äyätä, Iqueqä hipa ämuangisa äpmuatekqä Iquvi. ²¹ Kraisi Iqu qäukuä yäñi e

äpmeŋqe, Iqu dnä yänänäqŋqä-tänjä iquautä, ämaqä ämiqä iquautä, itaŋga huizi yänänäqŋqä-tänjä qäquauŋä-qe, Iqu eeqäpnä ämäwqätäuqänŋa äpme. Yoqä naqä-tänjä tänŋa äpmeŋuwä iquautä, qänaknda pmapnuwä iquautä, Ämiqä-qu äpme. ²² Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä eeqäpnäŋi, Kraisi Iqueä yäpä iqinyä witpŋqä eätä, itaŋga, qokä-apäkä Iqueqä yoqenqä aquvqŋqä iquau yätamakqä väniŋqe, nätmatqä eeqäpnäŋi ämiquätŋqä ätekqe. ²³ Nyuänjä iqu, huiwi ämitŋqä-pa, Iqu iquau ämitqäuä. Iqu nätmatqä eeqäpnänjä iuŋi, ämiqä pmetanŋqetani, qu qäyunänä enä. Ga huiwiq, Kraisi Iqueqä yäpä imä pmetanŋqetani, Iqu, huiwiq äwa miqä, eeqäpnäŋi aanjä qäyunänjä-tänänŋqä iwimäkquänä.*

2

Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi Iqutä guä ämänaqiyätä, anŋi hänjä inemäkkqenqä

¹ Hiŋuiqänänŋi, heqä qätä mäwiyqä hŋgisanä iqetatä, hiqä suqä quvqetatanŋi, he pizqä ae äpäkonŋuwänänjä äpmamiŋuwi. ² He suqä quvqä ii imäkmiŋuwi, ii ämaqä qua täutanä iuqä suqä du qänaknä ipu, itaŋga dnä quvqä im-imä hiŋginäwa äpmeŋuwä iquau miqä naqä iqueqä suqä quvqeu, qänaknä inä imiŋuwä iquenŋi. Dnä iquau miqä tq, tänŋani ämaqä Goti Iquenŋi hŋgisanä itqueqanŋuwä iuqä qeqä-quuvqä imŋi, wäunüä yänänäqŋqä yqänä itqäuä. ³ Hiŋuiqänänŋi ne eeqänänŋune, iqua enqä-ma, asänänjä äpmenä, suqä quvqe, neqä kŋuä indqänŋqä iutatä, huiwä iqueqä äwiŋqä iutatani, äyä imäkmiŋque. Inŋani neqä suqä quvqenqe, kimanŋi qutä anänŋi, Goti Iqu äwqä tnänjä wiŋganŋqä iutani, hanjä-iqä nätapätqätäninŋi. ⁴⁻⁵ Ne pizqä iinjä äpäkonanä qäyä äwitangquä-qe, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä huäqä-huŋqetä, nenyqä äwiŋqetä, äwa miqä, hävemnäqŋqä eäqä iutani, Kraisi Iqutä guä ämänaqiyätä, anŋi hänjä inemäkkqe. Inŋi Iqu he hänjä iinjä emäkqumuatkqe, ii Iqueqä suqä nätmatqä hiŋgi vqä iquesanŋi. ⁶ Goti Iqu, ne Kraisi Jisasi Iqutä naqä-hŋqunä guä ämänaqäkqe, ii ne Iqutanŋi, anŋumä hänjä nevauqumu-atätä, itaŋga Iqutä qäukuä yänŋiŋi, ämiqänŋqä zä-hawä ikikinyänjä iu, anä äpmuatänaiŋqe. ⁷ Iinjä inetquakqe, ii tiinänŋqe. Ämaqä qänaki epqä iqua, Goti Iqu, Kraisi Jisasi Iqutä guä ämänaqiyätä, qeqä inetmäkkqeunŋi hinüä äqumbiyitani, Iqueqä qeqä imänŋqeuta hiŋgi vqenqe,

* **1:23** Näqŋqä-tänjä hŋqua, kukŋuä tqe, ti äkunmäkätkäuä. “Ga huiwiq, Kraisi Iqueqä yäpä imä äpmeqetani, Iqu äwa miqä, eeqäpnäŋi aanjä qäyunänjä-tänänŋqä iwimäkquänä.”

näqñqä mapnuwi. Ii äwa miqänqä, aanjä hävemnäqñqä iinçeyi. ⁸ He Iquenyqä quuvqä heqiyqançuwitanji, Iqu ançi hänjä emäkäqumuatkqe, ii Iqueqä qeqä imänqeuta hinçi vqä iqesayi. Nätmatqä iinçi, hiqä-hiuä imäkñqançuwita emakqä ma, Goti Iqu hinçinäwa etapkqe. ⁹ Ii he wäunuä yänänäqñqä ipiyä iuta ämepunqae, heqä quikui ptqä äqänäpu, hiqä yoqe haqeqä ämamänçuwä ma, oee. ¹⁰ Wäunuä ängüänänjä nenyqä näwinyä ekqä iu imäkquatuñquä iunçe, Goti Hanjuwä Iqu, ne Kraisi Jisasi Iqutä guä ämanaqiyätä, hänjä inemäkkqe. Inçi ne tännga hänjä tä äpmeñque, ii Goti Iquesanänji.

Jisasi Kraisi Iqunä, ne naqä-hñqunä pmetatuñquä in-emäkqä Iquvi

¹¹ Iinçiqe, he hinçiqänä äpmamiñuwinqä kñuä indqämbu. Heqä hinaqä qanyä eunyäpu ämeekuä etançi, Israitqä iqua henynçe, “Iquauqä huiwi häuä maktänqä-quayqä” ätäpu, itannga quwqä-quwänqe, “Ne huiwä häuä ktänquneyqä” ätätqänjuwä iquayi. Huiwä iu iinjä imäkñqä suqe, ii ämaqeucqä hipaitä imäkçeyi. ¹² He innga äänä äpmamiñuwinqe, kñuä indqämbu. He Kraisi Iqueni, mämeqä hinçi äpmamiñuwi. He ämaqä Goti Iqu Iqueqänqä atäunuä ikqä, Israitqä iquau-tanänänjuenä maeqä, ämaqä kinjä hñqäqisanjuenä etanğä, Goti Hanjuwä Iqu, iquau nätmatqä väniñqä kukñuä guä ämäsäuekqä iunçe, he evquatämäukqe. He qua iunçi, iinjä äpmapiyänçançi, Goti Hanjuwä Iquenyñqä maqñqä epu, heqä kñuä indqänqä yänänäqñqe, nätmatqä map-nuwänqenqä mämeqä, hinçi äpmamiñuwi. ¹³ Inğe he ämaqä kinänänçi iinjä ätqäumiñuwä iquenä, tänçançi he Kraisi Jisasi Iqutä i ämuänñuwi, Iqueqä hänqetani, Goti Hanjuwä Iqu, etma äpätä qäqiqi equmuatekqe.

¹⁴⁻¹⁵ Jisasi Kraisi Iqunä, ne äwqä hanuä inqä pmetatuñquä Inemäkqä Iquvi. Hinçiqänänçi, Israitqä iquatä, huizi iquatänçi, mäkä-hunqä äpmamiñuyi. Mäkä-hunqä iinçi, täkñä naqä hñqu awä iqi äqiyenyä pmetançiyänğa, Jisasi Iqu äpäkonätä ançi ävauqe, huätä äväpnemäutä, itannga Mosisi iqueä kukñuä-suqä yäuä* eeqäpnänçi hma imäkätä, naqä-hñqunä eenyä, äwqä hanuä inqä pmayñqä imäkkqe. Iqueqä äwiñqe, tiinjä etançiyi. ¹⁶ Iqu zä-huätatä äunätä äpäkonçqetani, mäkä-hunçe eeqänä hma imäkätä, mäkä-hunqä iquaqu, hueqä-himqä änyä-hänjä hñqu hiätñqä imäkätä, itannga Goti Hanjuwä

* **2:14-15** Israitqä iqua kñuä tii indqänmiñuwi. “Ne Goti Iqueqä suqä-tänjunä etançi, ne Iqueqä ämaqä-qunä eanä, huiziquau ämäwqätäunu.”

Iqutä, näueqä imäknyinyä pmesiynqä diñqä äwiñgqe. ¹⁷ Ini Iqu äquvepätä, he kiñä näñi äpmamiñuwä iquendä, ne qäqiqiñä iqunesä, suqä äwqä hanjuä änyanä, naqä-hñqunä pmeqänqä iinqä awä ätkqe.† ¹⁸ Iqu ne äwqä hanjuä iinä inemäkkqetani, Dñä asänänjä-tänjä eanä, Goti Hanjuwä Iqueni, iuta wimenä.

¹⁹ Täñgani he ämaqä huiu ämuänqänänjä hmanji. He ämaqä qua iu qäyutanä, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä qäqiqiñä iqua enjuwä-panä epu, Iqueqä aniu äpmeñuwä iqueni. ²⁰ He anä, Goti Iqu imäkkä-panä iinuenji. Ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquatä, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iquatäni, qu anä-siyandqä enqä-panä iquayi. Kraisi Jisasi Iqu, anä vänyqä miqä yänänäqñqä ämätñänqä-panä iinä Iqueyi. ²¹ Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä eeqänäni, Ique ekunätanğä anä ii ämätñä. Goti Naqä Iqu, anä iqueni, hiqäva-imäkkä anä enqä-pa, Iqueqänqä mätquätñqä itqäuä. ²² He-pqe, Kraisi Iqutäni, naqä-hñqunä etanğuwinqä, ga Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqä huizitä guä ämaiñiyätä, Iqueqä ani, Dñä Äñguä Iqu yäpä inğisa pmetätñqä iinqä ämätätqäuä.

3

Poli iqu, kukñuä äñguä we-huñqä-tänjä tqueqä wäñjuä-wiyqä-queqä

¹ Goti Hanjuwä Iqu iinä emäkkqanğqetani, nyi Poli iqunä, Iquenyqä tääqä ätätqänä. Israitqä iqua qäyä etanği huizi iquenä, yätamäkkä eyqämqä diñqä, Kraisi Jisasi Iqueä wäñjuä imäkätqätanğqetani, guä äpmuatenjiyquwi. ² Goti Hanjuwä Iqu henyqä qeqä imänqeuta äñguä hiñgi etquetñqä, nyi wäñjuä ändapqä iinqe, he qätä ae äwiñquwi. ³ Iqu Iqueqä kñuä indqänqä zä wiqe, nyi näqñqä hiätmqänä ändapqqe. Iinqe nyi henyqä tuwanjuä wänqä ipu äqiyätmä, awä ae äyä etqe. ⁴ He pipa ipi a ätäupiyänğani, näqñqä tiinä mapñä. “Ae! Iqu Kraisi Iquenyqä kukñuä zä witanğqä iquenyqe, näqñqä ae äyä eänä.” ⁵ Ämaqä kiñganä äpmamiñuwä iquauñi, nätmätqä täñqe, awä mätquä imiñuwi. Inäqe, täñgani, ämaqä kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquatä, Iqueqä kukñui hiñuä-tqä iquatäni, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqänqä atäñjuä ikqä iquauñi, Dñä Äñguä Iqu iwimäkkqanği, iinqe iqua näqñqä ae ämenäüä. ⁶ Iqueqä kñuä indqänqä zä wiqe, tiinji. Ämaqä Israitqä qäyä etanği huizi iqua, kukñuä we-huñqä-tänjä ämepiyita, Kraisi Jisasi Iqutä

† 2:17 Asayä 57:19

ämuänänjuwitanj, nätmatqä Israitqä iqua mapnuwä iunj, qu-pqä inä ämepu, qäyqä-qäqua naqä-hjçqunä eqançpi, kuknuä Goti Iqu, 'Iinjä imäkmiqeçä' ätätä, guä ämäsäuekçe, qu-pçe inä patqiyäniqe.

⁷ Nyi kuknuä änguä we-hunqä-tänjä tquenqä wäunuä-wiyqä-qunä emçe, ii Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä yänänäçnqä iuta inyimäkätä, Iqueqä qeçä imänqeuta hinqi ändapkqä iiyi. ⁸ Nyi Goti Iqueqä qokä-apäkä iuqä yäpä iqinj mänäqä mämä qäyä pmetançqä-qe, Iqu suqä hinqi vqä iuta wäunuä tiinj ändapkçe. Nyi Israitqä iqua qäyä etançi huizi iquau, Kraisi Iqueqä nätmatqä eeçänänj, ne änä miwäsäuçä itä, a matäuçä itunquä iunj, qu-pqä inä mapnuwä iinçä kuknui, awä ätuätqänä. ⁹ Goti Eeçänänä Imäkkqä Iqu, nätmatqä imäkäninqä zä äkittqiye äpmaminqä iunçe, nyi ämaqä eeçänänä iu awä ätnänäqi tquämçe, Iqu wäunui iinçe inä ändapkçe. ¹⁰ Goti Hanjuwä Iqu iinj, tiinjinqä imäkkçe. Dnjä nätmatqä qäukuä yäninjä miqä iqua, Goti Iqu Israitqä iquautä, huizi iquautä, Iqueqä ämaqänqä naqä-hjçqunä epnqä maqiyçançqeu äqumbiyitanj, "Iqueqä knuä indqänçe, huitanä-huitaninqä" knuä indqämbnqä imäkkçe. ¹¹ Goti Hanjuwä Iqu, suqä tä imäkäninqe, knui aanjä hinuiqänä iwäsäuekçe qänaknä itä, Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqu wäunuä imäkçançqä iutanj, naqä-qakui ae çe imäkkçe. ¹² Iinjä etançi ne Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätunçqetanj, zä miqä pemänä itanä, Goti Hanjuwä Ique wimenä. ¹³ Iinjinqä, "Nyi he yätamakqä hemqänä, wäunuä imäkätmä hanä-iqä meçançqenqä knuä kuapanä indqänäpu, heqä quuvqä heqiyçe mändi päwiçnqä, yänänäçnqä tqäpiyä" etqä. Nyi hanä-iqä ii ämetnçe, ii he änguä äpmepu, yoqä naqä mapnçeyi.

Poli iqu, qu yänänäçnqä iwimäkätnqä, tääqä ätukçenqä

¹⁴ Iqu nätmatqä eeçänänä iinjä imäkätnçençe, nyi neqä Apiquenji qonjä äwoktäutqänä. ¹⁵ Iqu ämaqä qäukuä haqä yätu äpmenuwä iquauqätä, qua iu äpmenuwä iquauqätä Kaniqu eä, itanğa Iqueqä hiveymeçä inä etançuwinqä yoçe iuta ävätqäüä. ¹⁶ Nyi iinjä itmänganj, henyqä tääqä tiinjä ätuätnçe. "Iyää, neqä Apä, Si nätmatqä aanjä kuapanänj-tänjä eänä, yänänäçnqä aanjä naqänänj-tänjä enj Iqukiyä. Si iquauinj, nätmatqä ii ävätinä, iquauqä äwqä yäpä imnj, Tqä Dnjä Änguä Iquesa yänänäçnqä iwimäkiyä. ¹⁷ Nqä Apä, qu Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqätançuwitanj, Iqu iquauqä äwqä yäpä imnj anä näweqä imäkäqämetnçänä yätamakqä wiyä. Ga suqä ämaqenqä äwiñqä iqu, zä enqä-pa hukä-tapinjä yänänäçnqä äüä ätqäunqä-pa, iinjä tqäutpnçänä iwimäkiyä. ¹⁸ Iyää Apä, iquatä, Tqä

ämaqä eeqänänjä itäñi, qu Kraisi Iqueqä suqä ämaqenqä äwiñqe, aanjä naqänänjä eä, quapitä hiqotitä, itanğa haqä yätqätä mänäqä mämdä, im-imqä iquvanjä iptänänqä iquenyqe, näqñqä ämepu, a yänänäqñqä kiqätätñqä, inä iwimäkiyä. ¹⁹ Iyää Goti Apiqukiyä, Iqueqä suqä äwiñqä iñqe, ämaqe qu änyä maqñqä etanğpqa-qe, Si ämaqä tquaunji, näqñqä hiätñqänä iwimäkiyä. Iyää Apä, Si quñi iñjä iwimäkätqäñi, ii tiñji. ‘Nätmatqä aanjä hävemnäqñqä äwiñqe, qutä inä wiqänqä diñqeyqä’ äktätqänänä” ätuätñqe.

²⁰ Tiñjä eä. Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqä, neyaqä qeqä-quuvqä yäpä imä, iñjä itñqä iquesañi, ne, ‘Iñjä-iñjä inemäkiyä’ ätuätanä, yatñqä ävquque, Iqu ämawqätäutä, nänäqänänji inemäkänä. Itanğa ne qanyä kñuinä indqänğquä-pqe, asä iñjä imäkänä. ²¹ Inji Goti Iqu, Iqueqä qokä-apäkä iquautä, Kraisi Jisasi Iquesä, wäunjuä naqänänjä iwimäkätñqetani, ämaqe Iqueqä yänänäqñqenqä näqñqä ämepu, Iqueqä yoqä naqe, hea ique-ique haqeqä ämuämuäqäpñqe. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Ne Jisasi Iqueqä huiwä eänquä iqune, Goti Iqueqä suqä dunä imäkquatunqne (4:1-6:24)

4

Ne Jisasi Iqueqä huiwi enqetani, naqä-hñqunä pmetatunqenqä

¹ Poli iqunä, nyi Naqä Iqueä wäunjuä iunä imäkätmä, guä äpmeñqä iqunä, mañä tiñjä etmqe. “Goti Iqu suqä äñgui näwinyä etä, tääqä etätmakqä enqe, iunä imäkäpu, suqä Naqä Iqu mäwiñqä iñqä iquauñi, mimäkqä pambiyä” etqä. ² He hñqunä-hñqunä hiqä-hiuä mäñdi äkittqänäpu, huiziunji, quvqä miwitqueqä, qeiqinyä miñğpñqe. Heyaqä awä iqiñi, hañä-iqä timäuqanğani, äwqä tnänjä maqänä mimäkqä, suqä ämaqenqä äwiñqä iqueni, a yänänäqñqä äqätpu, hañä-iqä eeqäpnänji ämeqäpñqe. ³ Dñä Äñguä Iqu he äwqä hañuä imbu, naqä-hñqunä hiätñqä emäkkqe. He äpakänä e pmetpñqe, yänjä qänğanğpu. ⁴ He näqñqe, ne Jisasi Iquesañi, huiwä naqä-hñqunä enju. Dñä nesä äpmeñqe, Iqu Hñqunänji. Itanğa nätmatqä äñguänänjä Goti Hanjuwä Iqu nätapaniqä diñqe, tääqä änatätmakqä-qae, ga ne asä iquenqä kñuä yänänäqñqä indqänätanä, hiñuä äqänänä, äyä äpmeñu. ⁵ Itanğa neqä Naqä Iqu-pqe, Hñqunänjqä. Neqä quuvqä eqiyätunquä-pqe, hñqunänjqä.

Itaŋga asnjä ämetuŋquä-pqe, hŋqunä inänjqä. ⁶ Itaŋga eeqänänjuneqä Goti, Kiuänänjä-qu eä, Iqu neqä Apiquvi. Iqu eeqänänjuneqä haqä yäŋi äpme, eeqänänjuneqä awä iqi äpme, itaŋga eeqänänjuneqä yäpä imä äpme.

⁷ Inäqe Iqueqä qeqä imänqgeuta nätmatqä äŋguä hinqnä vqä iuŋi, Kraisi Iqu iwäsäutä, ne hŋqunä-hŋqunä änätapqäukqe. ⁸ Kukŋuä iinjqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iuŋi, tiinjä ätä äqänä.

*“Iqu, aanjä haqä yäninyqä äyätäqänqani, ämaqä guä äpmaminuwä kuapänänjä iquau ätuma ekqeqä. Ätuma äyätä, ämaqeŋi, nätmatqä äŋguänänji äwikqeqä.”**

⁹ Kukŋuä, “Iqu aanjä haqä yäninyqä ekqeqä” ätäänqä iqu, ii Iqu yäninyqänä ekqänqä matqä iqi, oee. Kiŋganänji, Iqu qua hŋque yäpä mäŋi äwiŋqä iquenqä ganä äwäkkä eä.

¹⁰ Ämaqä qua iuŋqä äquveqäkkä Iqu, Asiqu, qäukuä aanjä haqä yätuŋqä ekqe. Ii nätmatqä eeqänänjä äsquä-äsqueni, qäyunänä witätŋqä imäkätŋqänä.

¹¹ Ämaqä Iqu Qäqu, Iqueqä ämaqä iqune, nätmatqä äŋguänänji tii änätapqäukqe. Hŋqua, Iqueqä kukŋuä awä tuäkiqä epŋqä, hŋqua kukŋuä hiŋuä-tqänqä epŋqä, hŋqua kukŋuä äŋgui awä-tqänqä epŋqä, itaŋga hŋqua, quuvqä heqiyqä iquau ämipu, näqŋqä-vqänqä epŋqä, äwikqe.

¹² Iqu iinjä imäkkqe, ämaqä Goti Iqu Iqueqänqä atäunjuä ikqä iquau, Iqueqä wäunui, qäyasäqi miqä, qäyunä iqänqä iwimäkkqänqä eä. Wäunui qäyunä ämipiyitani, Kraisi Iqueqä huiwi naqä-hŋqunänqä yändi-yändi imäkkqa peyqänqe. ¹³ Iqua wäunjuä ique imäkkqanquwitani, ne quuvqä anä eqiyätanä, naqä-hŋqunä äpmenä. Ga,

Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iquenyqe, näqŋqä ämenä. Itaŋga, ymeqä nandqä naqä hiätŋqänä imänqga-imänqga äpeyqä-ma, ne asä ii iqa-iqa äwätanä, Kraisi Iqu suqä jänänänjinä imäkätŋqä-pa, qäyunänä hianä. ¹⁴ Ne iinjä ae ätimäuququänqani, ymeqä wänqä isua iqä-ma mäpmeqä yatunqge. Ämaqä kukŋuä quänqä ätuäpu, huiziquau

qui imäkkŋqä näqŋqä huitanjä-huitanjä-tänjä iqua, neqä quuvqä heqiyqe yuuwä natäpŋqä diŋqe, yuŋui inqinqisa äqunätä, nätmatqä näŋi-mäŋi ätpekiqä-pani, ne iinjä minemäkkqänqe. ¹⁵ Iinjä maeqä itanä, ämaqeunqä änenqä iutani, kukŋuä naqä-qakuinä tquatunqge. Ne iinjä imäkkqanquuatqe, neqä quuvqä heqiyqe yänänäqŋqä eätä, neqä Nyuänjä Kraisi Iqutäŋi, naqä-hŋqunä hianä. ¹⁶ Wiikä qäpaiqä isua, yäŋi äŋguä äuqätänänqä imäkätŋqä-pa, Iqu Iqueqä huiwä iqune iinjä inemäkänä. Ne qokä-apäkä iqune, suqä ämaqeunqä äwiŋqä iqueni, qänaknä itanä,

* 4:8 Apqä Bukä 68:18

neqä wäunüä hñqunä-hñqunä imäkätunquä iunji, ne huiwi naqä-hñqunä änyanitanji, naqä-naqä imänğa peyanä.

Suqä yäuä huätä vquatämäupu, suqä änyä-hänji a maqätpiñqä

¹⁷ Iiññe, nyi Naqä Iqueqä yoqetani, kukñuä yänänäññänäni tiñä etmqe. “Ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua imäkätqänuwä-pa, imäkqa mäwqä pambiyä” etqä. Iquauqä kñuä iqe, quwqä äpmeqä iunji, häukuä äñguä uwqiyqe, aañqä eä. ¹⁸ Quwqä äwqe, ppinjqä yqänä imbu, kñuä indqänqä äñgui maeqä epiyitanji, quwqä näqñqä meqänqe, we maunqä etañqgetani, Goti Hanjuwä Iqueqä hänä-pmeqe, mämeqä itqänä. ¹⁹ Iqua suqä quvqä imäkäpiyänğanji, “Tä aañä quvqä di imäkätqänunä” kñuä iññi mindqänqä ipu, womba miqä ipnä. Iquauqä manä iunji, nätmätqä äwi iqä hñjua änäpnä, äwi ae ävqäqä-qae mäwquatämäuqä yqänä imäkqäpnä. Iiññe, “He iqua imäkätqänuwä-pa, imäkqa mäwqä pambiyä” etqä.

²⁰ Ämaqä Kraisi Iquenyqä näqñqä etapäpiyä iqua, he suqä quvqä iññä iquau imäkqäpnqänä mämetqueqä ikuwi. ²¹ He Iquenyqä kukñui qätä äwikuwänğa, Iqueqä kukñuä naqä-qakuä, Iqueqä-kiuänqä ätäänqä iññe, qu näqñqä ae etapkuwiñqe, nyi näqñqä eänänä. ²²⁻²³ Iqueqä kukñui tiññi. “Suqä yäuä, huiwä iqueqä äwiñqä iuta, hikänänä iu ämequatätä, yätamäkqä mämeqänqä qui emäkqä iqueni, he huätä vquatämäupu, kñuä iqä änyä-hänä iqu imä mnätñqe, heqä äwqe, añä qñqanä enqä-pa hutepiyä. ²⁴ Itanğa he suqä änyä-hänä, Goti Hanjuwä Iqu Kiqä-kiuä enqä-panä imäkätä ekqä iqueni, a maqätpiyä. Suqä tqe, Goti Iqueqä kukñuä naqä-qakuä iutanä eä, jänänänä ikikinyänä enqä iiyi.”

²⁵ Iññi, he naqä-hñqunä ae eñjuwi, hiqä heyämaqä iquauñji kukñuä quanji mätkuä, naqä-qakuinä tqäpnqe. ²⁶ Itanğa he äwqä-tnänä enñqe, suqä quvqä imäkqä diñqä wimasipu. Äwqä-tnänji, äpakänä, mäptqe känäwä äwqä mämä mñganñqänqänqä mimäkqä pambu. Inqä-qänğanä qäpu hiätñqe. ²⁷ Äwqä-tnänji yqänä äwiñqe, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqu, ekittqiyätä ämaequtäññqä. ²⁸ Si quwä mequki sätäti, anğumñji mämeqä, tqä-täuä wäunüä imäkätnä, tqänqätä, ämaqä äwa iqanğuwä du yätamäkqä vqänqätä, iqätñqe. ²⁹ Hiqä manä iutanji, kukñuä quvqä matqänqä. Kukñuä äñguä, ämaqä hanä-iqä metqätanğuwä iu yätamäkqä äväpu, yeeqä iwimäkqäpnqä dinä tqanğpu. ³⁰ Itanğa Goti Iqueqä Dñä Äñguä Iqu, wiunqä yätñqä miwimäkqä pambiyä.

Goti Iqu Dnä Iqueni, he Iqueqä ämaqä-quenä hiätangpi, itanga hiunji qänaknjanga hanä-iqä mämeqängqä näweqä etmeninqä hiqngqä enqä-pa etapkqe. ³¹ Itanga huizi, tiinji. Äwqä tptawä esqanguti, äkasuwä ätäpu, manä täqngqä ätäpu, kuknuä quvqä ämaqä mändi kittqiyeqetä, suqä quvqä huizi iquatäni, ävquatämäupngqä etqä. ³² Ga hiqä-hiuängqä huäqä äumäknäpu, qeiqi itquatnäpu, itanga hñqu quvqä etqueqe, ängüä iwimäkäpu, hiqä äwqä tnäni, iqueqä quvqetäni, iiqä itmäkmbñqe. Goti Hanjuwä Iqu, he Kraisi Iqutä ämuänänganguwängga, Iqueqä äwqä tnäni iiqä itmäknätä, hiqä quvqe huätä ämaemäukqä-parjä iinji.

5

He nätmatqä eeqäpnänä imäkäpiyä iunji, we-hunqä iqi itkimäkmbñqe

¹ Iinñqe he Iqueqä ymeqä naqä-qakuä pmetangä, Iqu henyqä äwinyängqe, suqä eeqänänä imäkäpiyä iunji, Iqueqä-kiuä imäkätngqä-pa, asänä imäkqäpnñqe. ² Kraisi Iqu nenyngqä aanä kiinä äwinyätä, yätamakqä neyätngqä Iqueqä-kiuä äwiñgqä-ma, he nätmatqä eeqäpnänä imäkäpiyä iunji, suqä ämaqeuñqä kiinä äwiñqä iqu, hiñuiqä maeqäpnñqe. Iqu iinä äwiñgqe, ii Goti Hanjuwä Ique yeeqä iwimäkätngqä diñqä, nätmatqä tä ikeqangä jinänä äweqä-panji, hiqäva äwqängqe.

³ Inji, suqä huiwä yanä-inqä Goti Iqu änätapkqe, tuwä äväpu, huitanä-huitanä imäkäkiqetä, suqä kiyä mätqä eeqänänä imäkqetä, suqä hiñuä aowä qñqetäni, he iinji mimäkqä ipu, iinqä kukñui wängqä qäpu tqä-pqe, qäyä eänä. He Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä ae enuwä iquenä, iinä imäkqängqe, pmua imäknänä. ⁴ Ä kuknuä womba inqe matqä ipu, kuknuä anä miqängqä tqe matqä ipu, itanga qokä-apäkä iuqä suqenqe häñä tamqä matqä ipñqänänä. Suqä ii he imäkqe, ängüänänä hmanji, quvqe. Hiqä kukñui, Goti Hanjuwä Iqueni, “änguiqä” tquangpu. ⁵ “He iinä mimäkqä pambiyä” etqe, ii tiinängqe. Ämaqä, suqä huiwä yanä-inqä Goti Iqu änätapkqe, tuwä äväpu, huitanä-huitanä imäkäkiqetä, suqä kiyä mätqä eeqänänä imäkqetä, suqä hiñuä aowä qñqetä itqänjuwä iqua, anä Goti Hanjuwä Iqutä, Kraisi Iqutä, ämisinyä äpmeniyä yänñni, mäpmeqä ipu, nätmatqä anä mämiqngqä iinqe, näqngqä ängüänänä mapu. Suqä hiñuä aowä qñqe, ii goti quangä iu qonä woktäuqä enqä-parjä asänäni.

⁶ Ämaqä huizi, kuknuä quatä maeqä hiñgingqä isua etäpu, suqä iinä imäkpnqä etätma upngqä iquwi, wimasipu!

Ämaqä hngisanä ipu, iinjä imäkqanquwä iquauñi, Goti Iqueqä äwqä tnänä injqe, äwimenä. ⁷ Iinjä etanji, iquata näueqä imäknäpu, ikämanqä miqä pambu! ⁸ Hinjuiqänänji he hiawiqä imä äpmaminuwä-qe, tänganji, he Naqä Iqutä ämuänänjuwi, ii he we-hunqä iqi qe äpmeqä. Itanji, he nätmätqä eeqäpnänjä imäkäpiyä iunji, we-hunqä iqi itkimäkmbnqe. ⁹ We-hunqä iqi äpmeñuwä iquauñi, we-hunqä iqu, qu ämaqeu qeiqi iwimäkäpu, quvqä maeqä jänänänjä epu, kukñuä naqä-qakuinä tqäpnqä wimäkänä. ¹⁰ Itanğa suqä ängüä, Naqä Ique yeeqä iwimäkpnqä iunqä näqñqä mapñqänä, yamwiqä iqanqpu. ¹¹ He ämaqä hiawiqä imä äpmapu, suqä quvqä imäkätqänuwä iquata äktuwunqä mikiqä, hiqäpi yayuäki imbu pmetanqpu. Quwqä suqä iquesanji, ymisänjä enqä-pa, häukuä ängüä wiqanquti ämepu, manqä ipnä, oee. Iinjä imäkqe, qäyä etanquti, qanyä äpmapu, quwqä suqä quvqe, ätnänjä iqi maepñqe. ¹² (Suqä quvqä, hiawiqä imä zä äpmapu imäkätqänuwinqe, womba meqä etanji, nyi awä matqä imä.) ¹³ We-hunqä iqu, nätmätqä zä äwämitätqä iundanji, ätnänjä iqi maeqanquti, hinjuä-qunqä eä. ¹⁴ Itanğa we-hunqä iqu iinjä imäkqanqanji, nätmätqä iinjä-pqä iqu, we asänä hunänä. Iinjä etanji, iinjqe kukñuä tiinjä ätnä äwi.

*“Ämaqä hiaqäqä äwinä iquki, pämä pmayä. Ae äpäkonqñä iutanji, anji vayä. Anji vauqanqti, Kraisi Iqu, Iqueqä we-hunqetä, tä enqä-ma äyäkqätänä.”**

¹⁵ Iinjñqe heqä qanjä ikipiyä imñi, ängüänä mimbu. Kñui qäyasäqä mindqänqä, änguinä indqämbu ikiqäpnqe. ¹⁶ Tänganji ämaqe, suqä quvqenä imäkqäwätqänuwä-qae, hea, suqä ängüänänjä imäkqänänjä iqua, he ämaequtäuqänqä, ängüänä mimbu. ¹⁷ Ga he ämaqä kñuä iqä änguinqä qämä-qämä miqä, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunqänä näqñqä meqanqpu.

¹⁸ He wainqä-eqä yänänäqñqä änäpiyi, hiqä kñuä indqänqä ängui qui emäkätñqä dunqe, manqä iqäpnqe. Suqä iinjji, hiqä quamä pmeqä eeqänänjä äwinqä iunji, qui emäkänä. Iinqä tnänqe, Dñä Ängüä Iqu, hesä mangüä enyätätñqä, hinjuinä qumbnqe. ¹⁹ Dñä Ängüä Iqu mangüä e emnätanqgetanji, he tiinjä imäkqäpnqe. Hiqä-hiuä kukñuä ätnäpiyanqanji, kukñui apqä bukä iutanjitä, apqä huizi iutanjitä, itanğa apqä Dñä Ängüä Iqu etapqanqä iutanjitä, ämepu, hiqä äwqä imñi, Goti Hanjuwä Iquenyqä yeeqä ipu tqäpnqe. ²⁰ Ga nätmätqä eeqänänjñqe, Goti Hanjuwä neqä Apiquenji, he neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä

* 5:14 Asayä 26:19; 60:1

yoqetani, “änguiqä” tquäpnqe. ²¹ Itanga, Kraisi Iquenyqe, “Iqu neqä Naqä-qu etangi, ne Iqueni, yäpä iqı vquanä” kñuä indqänäpu, hiqä-hiuänä-pqe, yäpä iqinyä ingpnqe.

Qokä-apäkä ämanğawänuwä iquaunqä

²² Hiqä-hiuä yäpä iqı ingpnqä ätqäqe, ii tiñji. Apäkä iuenä, neqä Naqä Kraisi Iqueni, yäpä iqı ävätqänuwä-pani, heqä qokä iquaunä-pqe asänä e vqäpnqänänji. ²³ Tiñjä etangi ätqä. Kraisi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iuqä Nyuänä-qu eä, iqua Iqutä huiwi naqä-hñqunä etangi, Iqu, huiwä iqu hñjä-pmetätñqänä, anđi Vauqumuätqä-qu eä. Ii enqä-pani, qokiqu, apäkiyqä nyuänä-qu eä. ²⁴ Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäki, eeqänänjä iunji, Kraisi Ique yäpä iqı äpmeñuwä-pani, inji apäkä-pqä iuenä, heqä qokä iquauqä yäpä iqı e pmetpnqänänji.

²⁵ Qokä iquenä, Kraisi Iqu Goti Iqueqä qokä-apäkä iunqä kiñjä äwinyätä, yätamakqä vätñqänä Iqueqä-kiuä äwiñqä-pani, hiqä apäkä iuaunqe, kiñjä iñjä enğuatñqänänji. ²⁶ Iqu qunqä iñjä äwinyätä imäkkqe, ii iquaunji, quvqä maiqñqä, egetä, Iqueqä kukñuitä, asñä äwqiyätä, ikikinyänä iwimäkätä, Iqueqä qokä-apäkänä hiätñqä pmuatetñqä diñqeyi. ²⁷ Iqu iñjä iwimäkätñqä äwiñqqe, ii tiñänqe. Qu Iqueqä hiñuä iqini, nätmatqä qeqä bimbiqä tqä isua enqä-panjä epu, kiyä maeqä epu, huiwi yätääqä, ä ppkä äki-äkitanji, maeqä epu, ämaqe, “Quvqä iñjä-iñjä iqä-quaiqä” mäutñqä äwinyä. ²⁸ Kraisi Iqu, Iqueqä ämaqänqä aanjä kiñjä e äwinyätñqä-pani, qokiquenä, heqä huiwiñqä kuapanä enyätñqä-pani, heqä apäkiuaunqä-pqe, asänä iñjä enğuatñqe. Ämaqä iqueqä apäkinyqä aanjä kiñjä äwinyätä, äñguä iwimäkätñqä iqu, iqueqä-kiuänqä äwinyänqä iquvi. ²⁹⁻³⁰ Ämaqä hñqu, iqueqä huiwiñqä wi äuämäkätä, ymisanjä miñqä ma miqä yäniqi? Oee, iqu äñguä äminyätä, ymisanjä inguanä. Suqä iñji, ii tiñjä enqä-pani. Ne naqä-hñqunä äuqätananä, Iqueqä huiwä hñqunä etangqetani, Kraisi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iqune, äñguänä ämäneyätñqä-panä asänänjä iñji. ³¹ Suqä ii, Goti Iqueqä bukä iu tiñjä ätnänqä-pani.

“Qokä hñqu, iqueqä kandä känatä ävämetä, iqueqä apäkisä guä ämaqänäsinyä, huiwä naqä-hñqunä änyinyä pmeqänqeqä.”†

³² Kukñuä iqu, qakuä aanjä naqänänjä-tänjä etangi, zä äwiñqä ique. Nyi ñqä-näuänji, “Kukñuä tqu, ii Kraisi Iquenyqätä, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iquaunqätä,

ätqiyä” ätqä. ³³ Inji kiqä quati, tiinjä-pqä inänji. Ämaqä hñqunä-hñqunänjä iquenä, hiqä-hiuänqä enyätñqä-pañi, heqä apäkä iuaunqä-pqe, inä hinguätñqe. Itanğa apäkä hñqunä-hñqunänjä iuenä, hiqä qokiquaunqe, “Iqu ñqä naqä-qu etanği, nyi iqueni yäpä iqi vqämqeqä” kñuä indqänğpñqe.

6

Ymeqä iquaunqätä, kunaqä-kunuñuaunqätä

¹ Ymeqä iisuenä, he Naqä Iqutä ämuänñuawä-qae, hiqä hinaqä-hinuñuau hñgisa mitqeqä, qänaknä vqäpñqe. Suqä tqueni, he imäkkä di, Goti Iqueqä hinuä iqini, äñguänäñi. ² Suqä iquenyqe, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqä iunji, tiinjä ätnä. “*Si tqä tnäutä tñiquesäñi, yäpä iqi ävätnä, iyaquiuä kukñui qänaknä vqanğinyä.*”^{*} Goti Iqu suqä iqua ätuätäqänğanı, Iqu suqä tqe-ganä, kukñuä nätmatqä timäuniqä diñqä qäsä guä ämäsäuekqe. ³ Kukñuä gue, tiinjä äyä ämäsänä. “*Si iinjä itnä äñguänä äpmeñi, nätmatqä eeqäpnänjä si imäkätñä iunji, äñguänä timäutqätanğuti, itanğa qua iunji, hea quäuqä äpmaka utunğinyä.*”[†]

⁴ Kunuñuenä, hiqä ymeqä isuaunji, quvqä itquepu, äwqä tnänjä miwimäkkä iqäpñqe. He isuaunji, suqä Naqä Iqu äwinyänqä iunqä näqñqä äväpu, “Iinjı imäkäpu, iinjı mimäkkä pambiyä” ämotquepu, äñguänänjä miqäpñqe.

Wäunjuä-wiyqä iquaunqätä, wäunjuä miqä iquaunqätä

⁵ Wäunjuä-wiyqä iquenä, hiqä ämeyqä, qua täutanjä iquaunqe, “Iqu ñqä naqä-qu etanği, nyi iqueni yäpä iqi vqämqänä” kñuä indqänäpu, hñgisa miqä, qänaknä vqäpñqe. He wäunjuı, quanğä miqä, äwqä naqä-qakuänä äwipu, Kraisi Ique yäpä iqi ävätqänjuwä-pa, iinjä äwipu imäkkäpñqe. ⁶ Iquau yeeqä iwimäkpñqä wäunjuä äñgui, iqua hinuä eqänätanğuwänğanä, miqä pambu. He Kraisi Iqueqä wäunjuä-wiyqä eänjuwi, Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunä imäkäpu, iquau qänaknä vqäpñqe. ⁷ Ii ipiyänğanı, “Nyi wäunjuı, ämaqeu wiyqunä manä, Naqä Ique wiyqunqä” kñuä indqänäpu, aquvänä ipu imäkkäpñqe. ⁸ Ga he kñui, tiinjä-pqe indqänğpñqe. “Ämaqä, hñququqeqä yäpä iqi äpme, iqueqä wäunjuä-wiyqä iquñä-qe, ä ämaqä qanyä äpme, kiqä-kiuänqänä indqänqä iquñä-qe, iqu äñguänänjä imäkmitätqe, Naqä Iqu kimanji, nätmatqä äñguänäñi äväniqeqä.”

^{*} 6:2 Anğumä Itmakqä 20:12; Kukñuä-suqe 5:16 † 6:3 Kukñuä-suqe 5:16

⁹ Ämiqä iquenä, ämaqä heqä yäpä iqi äpmapu, wäunjuä heyqä iquauñi, zä epñqä kukñuä zä iwimäkqä iqua mätquä ipu, ängguä iwimäkqäpñqe. He kñui tiñji indqängpñqe. “Wäunjuä-neyqä iquautä, ämiqä-qunesä, ämäneyätñqä Iqu, qäukuä haqä yätu äpme, qokä-apäkä eeqänänjä iunji, yänä-mänä miwäsäuqä, asänä iwäsäuniqeqä.”

Quuvqä heqiyqä iqua, mäkä-iqä iquau enqä-paniqä

¹⁰ Nyaqä kukñuä yäpaki, tiñji. He Naqä Iqutä ämuänmbu, Iqueqä yänänäqñqä aañä naqänänjä iutani, yänänäqñqe, yändi-yändi imäkmbñqe. ¹¹ Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-huñqä iqueqä kukñuä quangitä, yamwiqä iqetä, emeqangutqängani, he yänänäqñqä tqäpnuwä diñqe, ämaqä mäkä-iqä iqua imäknänjuwä-pani, Goti Hanjuwä Iqu heqä etapätñqe, imäkñgpnä. ¹² Nyi ii etqe, tiñinjä etqä. Ne mäkä äunätunque, ämaqä nesä asänänjä iquautä hmanji. Ne mäki, dnä quvqä, yänänäqñqä huitanjä-huitanjä-tänjä, awä yeqä äpmeñuwä, ä qua tqe hiawiqä imä äpmeñuwä iquatä, äuanätqäñu. ¹³ Iiñinjä nyi tiñjä etqä. Goti Hanjuwä Iqu, nätmatqä mäkänqä imäkñqä etapätñqe, eeqänä änguanä imäkmbu, näwinyä pmetangpiyä. Inji mäkä ätimäuqäqe, pämä ätqäupu, mäkä yänänäqñqä ipñqä. Itanga mäki qäpu päwqangañqe, yänänäqñqä äpakänä e tqäutpñqe. ¹⁴ Yänänäqñqä iinjä tqäutpñqe, suqä kukñuä naqä-qakuä iqueni, qätä änguanänjä äwiyäpu, qänaknä iqe, aquvä enqä-pa, heqä quanjuä iqi yänänäqñqä ämäsanäpu, itanga suqä jänänänjä iu imäkqe, nätmatqä ktqä pmuätänqe, quikuä iqi äpmuätänänjuwä-pa, iinjä pmuätänätangpu. † ¹⁵ Itanga Goti Iqueqä kukñuä, äwqä-qeiqi imbu pmeqänqä imäkqä iqueni, yukä ämuasmänqe ämuasmäunjuwä-pani, a yänänäqñqä äqätpu, näwi imäkmbu pmetangpu. § ¹⁶ He iinjä imäkmbu, ga tiñjä-pqä iqueni, inä imäkñgpñqe. Suqä quuvqä heqiyqä iqueni, niñqä enqä-ma ktqä ämaqumuätänäpu, Setänä, Goti Iqutä mäkä-huñqä iqueqä zi tä hänaqä sqe,* heyaqä huiwiunqä äumepqangutqe, huätä epmäkñqä. ¹⁷ Goti Hanjuwä Iqu, he hänjä ae emäkäqumuatekqä iñqe, hiqä kñuä indqänqä imñi, nyuänjä ktqä pmuätänqä ii enqä-pa ämimuasmäupu, † Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, Dñä Ängguä Iqu etapätñqe, ii ipäqäyunjuä enqä-panä-qae, a yänänäqñqä qätätpñqe. ¹⁸ Suqä iquau imäkñqä ipiyängani, Dñä Ängguä Iqu emäkqanguti, suqä Goti Hanjuwä Iqueqä yätamäkqenqä

† 6:14 Asayä 59:17 § 6:15 Asayä 52:7 * 6:16 Apqä Bukä 7:13 † 6:17 Asayä 59:17

tääqä tqä iquenji, mävquatämäuqä pa ipu, a yänänäqñqä qätätangpu. Tääqä ätäpiyänganji, enyqä enganguti, ävquatämäupu matqä, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä eeqänänjä iunqä-pqe, inä äpakänä tqangpu. ¹⁹ He yatñqä iinji, nyinqä-pqä inä iqäpnqä änyinji. Nyi kukñuä tmqñqe, kukñui kiqä-kiuä nyaqä quväkä tämä dqäuqanguti, inji nyi Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä äñguä we-hunqä-täñji, kiqä quata zä äwinqä diñqe, zä miqä itmä, awä hämä-hämä tqämqänä. ²⁰ Nyi kukñuä ique-qäquenqä, Jisasi Kraisi Iqu, Kiqä-kiuä ätenjikqä iuta, awä tuätqätangqenqä guä äpmuatentjiyquwi. Inji nyi wäunjuä Iqu ändapkqe, mävquatämäuqä itmä, zä miqä pemä itmä, kukñuä awi yqänä tqämqänä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tquangpu.

Goti Iqu qunji, äñguä wimäkätñqenqä tääqä ätukqenqä

²¹ Tikikusi iqu, Kraisi Iquenyqä quuvqe, ne eqiyätunquä-pa eqiyätä, Naqä Iqueqä wäunjuä mävquatämäuqä, nesä anä imäkätunquä iquvi. Ne iquenyqe, kuapanä änenyätqäuä. Iqu nyi täqi äänä äpmamä, eeqänänjä imäkätñqä iinqe, awä etänä. ²² Nyi ique henyqä ändowatqe, quati tiinji. Iqu emetä, ne täqi äänä-äänä äpmenqenqä awä etätä, heqä qeqä-quuvqä yäpä imñji, yänänäqñqä emäkätñqenqä ändowatqä.

²³ Iyää ñqä-quauä, neqä Goti Hanjuwä Apiqutä, itanga Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqutäñji, Iquaqu quuvqä heqiyqä iqueneuä äwqe, hanjuä imbu quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, ämaqä huiziunqä enquätñqänä emäkinyä. ²⁴ Iyää, ämaqä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä äpakänä äwinyätñqä iquauñji, Goti Hanjuwä Iqu, qeqä imänqeuta hinji vqe, ävquä.

Tuwanuä, Poli iqu Pilipai pmeqä iquauñqä äqäkqe Yätamäkqä kukñuä hinuiqänä iquvi

Poli iqu eqä-huänä iu äkitä, qua aanä naqänänä Yulopqä täñä inginyqä kiñganä äwätäqänga, iqu anä-himqä Pili-pai, qua naqä Masendoniya iu ätimäutä, kukñuä ängui awä ätuminqe. (Wäunuiñqä 16:8-15 hinuä qundñqä.) Qänakndani, iqu anä-himqä huiunqä uwqanğa, iqueni guä qe äkiqiyäukuwi. Iqu guä e äpmeqänğanı, kukñui, ämaqä hñqua, Pilipai pmeqä iquauqä quuvqä heqiyqä, qui iwimäkññqä itqätanğuwıñqä, qätä äwiyäqe, tuwanuä tä, i äqäkqe. İnäqe tuwanuä, iqu Pilipai pmeqä iquauñqä äväwqatkqä tque, a ätäutaqänğanı, ne hinuä tii äqunänju. Hanä-iqä Poli iquesä, qutä, qäyä äwimakqä-qe, Poli iqu äwqä hanä mäwiyqä itä, Jisasi Iquenyqä quuvqä kiinä eqiyätäqetani, aquvänä itä äpmaminqe.

Hinuiqänäni, Poli iqu nätmätqä huiunqä äwa itqätanğa, Pilipai pmeqä iqua mbqä hui, ique yätamäkqä wipñqä ätnämäukuwi. Itanğı tuwanuä täñqe, Poli iqu, quwqä yätamäkqenqä, ‘änğuiqä’ ätuätä äqäkqe. İnı huizi, iqu guä pmetanğqenqe, qu kñuä kuapänä indqänäpu, äwqä hanä mäwıñqä yätñqe, iqu iquauqä quuvqä heqiyqe, yänänäqñqä iwimäkätñqä äqäkqe.

Itanğa Poli iqu iquauñı, Goti Iqu nätmätqä naqänänä äwikqenqä ätuätä äqäkqe. Nätmätqä ii, hänä-pmeqä hänı, qu Kraisi Jisasi Iquesa ämakuwä iıyi. Nñ, qu nätmätqä ii ämakuwi, qu Mosisi Iqueqä kukñuä-suqä iu qänaknä imıñuwita ma, Jisasi Iquenyqänä quuvqä eqiyäpiyä iutayi. Itanğa Poli iqueqä äwıñqe, Pilipai pmeqä iqua, Kraisi Iqueqä suqe mapñqä iinğeyi. Kraisi Iqu, “Nyi ämaqä naqä-qunñqä” kñuä indqänätä, Iqueqä äwıñqä iunğänä qänaknä miqä imıñqe. Oeyä. Iqu Iqueqä-kiuä mäñdi äkittqänätä, wäunüä Goti Iqu Ique äwikqenä imäkkqe. Ga Poli iqu tiinä-pqe ätuätä äqäkqe. Qokä-apäkä Kraisi Iqutä naqä-qakuänä ämuänñäpiyä iqua, qu äwqä hanui, Goti Iquesa ämepu, yeeqä kuapänä iqäpñqäuä.

Ne tuwanuä tä a ätäutaqänğanı, ne näqñqe, tiinä hiatunqe. Qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä anä-himqä Pilipai iu äqänätqätanğuwä iquauñqe, Poli iqu kiinä äyä äwınyminqe.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli iqundä, itanga Timoti iqutä, Kraisi Jisasi Iqueqä wäunui anä imäkätqänueä iquve, ye tuwanuä tä, he Kraisi Jisasi Iqutä ämuänmbiyitani, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkänä epu, anä-himqä naqä Pilipai iu äpmeñuwä iquennqä äväwqatque. Tuwanui, ye henqänä maqiyqä ique, ämaqä he ämeyätqänuwä iquaunqätä, itanga ämaqä hiyaqä awä iqi wäunua huitanä-huitanä imäkätqänuwä iquaunqätä, äväwqatque. ² Goti Hanjuwä Apiqutä, itanga neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeta änguä etapäsinyä, heqä äwqe hanuä imbu pmetpñqä emäkcinyä.

Poli iqu, Pilipai pmeqä iquaunqe, 'änguiqä' ätukqenqä

³ Nyi henyqä knuä indqänätmänqani, Goti Hanjuwä Iqueni, "änguiqä" ätuätñqe. ⁴ Nyi Iqueni henyqä itmä, yatñqä ävätmä iuni, qanya mäwqä, yeeqä aanä kuapänä itmä ävätnqe. ⁵ Nyi iini, hingi miqä itqänä. Hiunji kinqanänä iuta ti iqa tänganqe, he enyqä miqä, Goti Iqueä kuknuä änguä we-hunqä-täni, nyi awä tumqenqä yätamakqä änyiyätqänuwä iutayi.* ⁶ He suqä iinjä imäkätqätanqiwitani, Goti Hanjuwä Iqu, heyaqä quuvqä yäpä imä wäunua ae emäkätqätanqä iunqe, nyi näqñqä tiinjä ämeqä. "Iqu wäunua ii imäkqe, mäwquatämäuqä, yqänä imäkqa äwätñqe, qäpñi Kraisi Jisasi Iqu, anqumä äquvepätqänqa, hiäniqeqä." ⁷ Nyi nqä äwqä tämdani, henyqä aanä kuapänä änyinätñqetani, henyqä knuä iinjä indqänätmä, Goti Hanjuwä Iqueni, "änguiqä" ätquäqe, ii jänänänji. Quati tiinjä dutayi. Nyi wäunua änguanänä Goti Iqu ändapkqe, imäkcämqenqä yätamakqä änyiyätqänuwä iutayi. Yätamakqe, nyi täqi guä pmetanqatä, itanga kuknuä änguä we-hunqä-tänä iunqä himä-wiunqä iquau, mändi äkittqiyätmä, "Ii kuknuä naqä-qakuiqä" motqueqanqatä, änyiyätqänuwä iutayi. ⁸ Kraisi Jisasi Iqu, henyqä aanä kuapänä äwinyätñqä-pañi, nyi-pqe inä änyinätä, itanga he hinuä maeqänmqä diñqe, aanä kuapänä änyinätqäua. Nyi nqä änyinqä dunqä ii etqäqenqe, Goti Iqu näqñqä eä, "Ii naqä-qakuiqä."

⁹ Nyi, Goti Hanjuwä Iqu henji, tii emäkätñqä yatñqä ävätnqe. Hiqä suqä ämaqeunqätä, Goti Iquenqätä äwinqä iqu, naqänänä imänqa wätñqätä, he näqñqä änguanä mapñqätä, itanga he suqä änguinqätä, quvqenqätä iwäsäuqäpñqe. ¹⁰ Inji he suqä änguinqä enganqi, a ätäupu, nätmätqä eeqänänä imäkäpiyä iuni, änguinä imäkcäpñqe. Tiinjänqäua. Hea Kraisi Iqu anqi äquvepätqänqanqe, he suqä quvqä hui maeqä, ämaqä aanä änguanänqenä

* 1:5 Pilipai 4:10-19

pmetanḡpiyā. ¹¹ He Jisasi Kraisi Iqueā yātamākqetani, suqā jānānāniā imākquenā hiātanḡpiyā. Nyi Goti Ique yatḡqā iinji, tiinḡqā ävqā. Ämaqe, he iinjā äyā pmetanḡä eqāmbiyi, Goti Iquenyqā yeeqā ipu, Iqueqā yoqe haqeqā muāmāuqāpḡqānānyā.

Poli iqu guā pmetanḡqā-qe, kukḡuā āḡguā we-huḡqā-tāḡā iqu, naqānāḡā äwqenḡā

¹² Nqā nyāmaqāuā, he nāqḡqā yasāmā mapḡqānā, nyi awā etmqe. Nyi guā pmetanḡqā-qe, kukḡuā āḡguā we-huḡqā-tāḡā iqu, qua iqi māpāwiqā, yesāwā vqeta yāḡnānāqḡqā ätqāuā, im-imā naqānāḡā tiinjā qe äwqi. ¹³ Nyi haḡā-iqā ii ämakqenqe, ämaqā mākā-iqā, qu ämiqā naqā iqueqā anā ämimiḡuwā iquatā, itanḡa ämaqā huizi iquatāni, nyi Kraisi Iquenyqā quuvqā heqiyāqanḡqeta guā enḡanḡqenqe, qu nāqḡqā ekuwi. ¹⁴ Itanḡa nyi guā pmetanḡqetani, ämaqā, Naqā Iquenyqā quuvqā heqiyqā kuapānāḡā hḡqua, Iquenyqā quuvqā yāḡnānāqḡqā eqiyāpu, ämaqā huizi duḡqā zā miqā pemā ipu, Goti Iqueqā kukḡui awā ätātqāḡuwi.

¹⁵ Naqā-qakui, ämaqā iutanā hḡqua, Kraisi Iquenyqā awā ätātqāḡuwi, tiinjā dutayi. Ämaqe iquau wivāndpḡqā winyātāḡqā-qe, qu nyivāndqanḡā äqumbiyitani, nyinḡqā kḡuā quvqā ämepu, wiunḡqā ipu, Kraisi Iquenyqā awā ätātqāḡā. Huiziqua, iinjā hmanji. Iqua kḡuā iqā āḡguā ämepu, Kraisi Iquenyqā awā ätātqāḡā. ¹⁶ Goti Iqu wāunui, nyi kukḡuā āḡguā we-huḡqā-tāḡā iqueqā mākā-huḡqā iquau māndi kittqāmqā atāunūā ätenjikqenḡqā nāqḡqā ämepu, nyinyqā aanā kuapānā äwinyātā, Kraisi Iquenyqā awā ätātqāḡā. ¹⁷ Ämaqā nyinḡqā wiunḡqā itqāḡuwā iqua, qāmā-qāmā ipu, nyi ämanḡutāpḡqenḡqā Kraisi Iquenyqā kukḡui awā ätātqāḡā. Ii itqāḡuwi, nyi haḡā-iqā ämetmā guā ae qāyā pmetanḡā, quvqā iinjā imākāpiyi iutani, haḡā-iqā naqānāḡā ändapqa upunḡqā itqāḡā. ¹⁸ Ämaqā iinji, quwqā kḡuā iqā imḡi, hḡqua kḡuā āḡgui metanḡā, ä hḡqua iinji māmeqā eḡuwi, nyi kukḡuā matqā imā. Qu eeqāpnā Kraisi Iquenyqā awā ätātqāḡuwinḡe, nyi ḡqā äwqā tämdanji aquvānānā itqāḡā.

Poli iqu, äpākonḡenḡqätā, hāḡā-pmenḡqätā, kḡuā in-dqāḡḡenḡqā

¹⁹ Auā nyi aquvānā äpakānāḡi, tiinḡqā iqa uwqāmā. He nyi yātamākqā nyipḡqenḡqā, tääqā tätqātāḡuwā iutatā, itanḡa Jisasi Kraisi Iqueqā Dḡā Äḡguā Iqu-pqā, yātamākqā inā nyiyātqātāḡqā iutatāni, Goti Iqu yātamākqā änyiyātā, haḡā-iqā eeqāpnāḡā ämetḡe, huātā manmäuniquenḡā,

näqñqä enänä. ²⁰ Iiññqä, nyi ñqä qeqä-quuvqä tämñi, kñuä iqä aanä yänänäqñqä, tiññä indqänätqänä. Nyi ñqä wäunui qui mimäqä imqä diñqä, suqä quvqä imäkätmä, womba mämaenqä pa imä. Nyi kukñuä awä huizi zä miqä yänänäqñqä ätqäümä ätqä äquvepätñqä-pañi, guä äpmamä-pqänqani, awä yqänä ätmitmqä-qae, Kraisi Iqueqä yoqe haqeqä yqänä mamäuqämniqe. Inji nyi hññä yqänä äpmamitmqä, ä ae äpäkonmqänqä, nyi Kraisi Iqueä yoqe, haqeqä yqänä matnämäuqämniqe. ²¹ Nyi kñui, tiññä ämetqänä. Nyi mapäkonqä hññä äpakä äpmenqä, nyi Kraisi Iqueqä yoqe haqeqä ämamäuqämä. Itanqä nyi äpäkonmqänqani, qua täu quvqä tä äpmenqä-pa mäpmeqä, aanä äñguänänä pmetmniqeqä. ²² Inji nyi qua iunji, hññä yqänä äpmamitmqä sätäti, nyi Kraisi Iqueqä wäunui, häukuä-tänñqä imäkqämqä. Inji nyi maqñqä, äsqüenyqä nyinyänquti? ²³⁻²⁴ Nyi nätmätqä tquaqññi, änä miwäsäuqä imä. Nyi quami tänqä tä äpmenqä täunji ävämetmä, Kraisi Iqutä qäukuä yänji anä pmenqä iqäqä, qua täu äpmenqä iunji ämäwqätäüä. Nyi iññäqñqä nyiñqanqñqä-qä, hññä äpakä äpmamä, he yätamäqä heyqä, ii äñguä eä. ²⁵ Iiññqä, nyi kñuä ae ämetmä, näqñqä tiññä enä. Nyi maqänä mapäkonqä, hññä yqänä pmamqänä. Nyi hesä äpakä äpmetmitani, he Goti Iquenyqä quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, yeeqä ipu pmetpñqä, yätamäqä heyqämä. ²⁶ Tiññä-pqä inä eä. Kraisi Jisasi Iqu nyiñji, henyqä anqumä indmeqanqutqänqani, he nyinyqä yeeqä ipu, Iqueqä yoqe, huizi ämamäutqänuwä-pa mämamäuqä, aanä haqä yätu mamäupnuwi.

Goti Iqu ne hiñuinäñji, Kraisi Iqueqä yoqä ämetanitanji, hanñä-iqä metunqñqä-pqä naqänänä

²⁷⁻²⁸ Hanñä-iqä äki-äkitanji emeqanqñqä, maqänä ävaqusqäyämepu, Kraisi Iqueqä kukñui mäwquatämäuqä, qänaknä ipu pmetpñqä. He iññä imäkäpu pmetanquwä iqññi, nyi hiñuä maeqänmqä, ä kinä nämä qanyä kukñuinä qätä wimqä etanqutqä, nyi henyqä näqñqä tiññä emä. He, hiqä qeqä-quuvqä naqä-hñqunä imbu, ämaqä quvqänä etqueqanqñqä zä miqä, huiwi naqä-hñqunä imbu, kukñuä äñguä we-huñqä-tänñä iquenyqänä quuvqä heqiyqäpñqänä yänñä äqänätqänäüä. He iññä imäkqanqñqä, ämaqä quvqänä emäkqä iqua, näqñqä tiññä hipnä. Quwqä-quwänqä, quvqä iññä emäkquwä-qae, yuuwä tämbñqäüä. Inäqä, heñji, Goti Hanjuwä Iqu yätamäqä eyätä, hññä emäkäqumuatänqiyä. ²⁹ Nyi ii etqäqä, tiññqä etqä. “Goti Iqu heñji äñguä emäkätä, hiñuinäñji, he Kraisi Iquenyqä quuvqä eqäpñqänä

maeqāŋqā yānā, oee, Iqu he Iqueqā yoqā āmepiyitani, hanā-iqā mapŋqā-pqe, hiŋuinā inā eqānānā.”³⁰ Iiŋiŋqe, āmaqe he quvqā etquetqātangā hanā-iqā ii āmetqāŋuwi, ii nyi hesā Pilipai iu anā āpmenāŋga meqāŋgā āŋqāŋguwāma, āmetqāŋā. Guā āpmam-pqā tāuŋi, nyi hanā-iqe inā meqāŋqce, he qātā āyā āwiyāŋā.

2

Hiqā āmaqā huizi duŋqe, “Qu āmaŋqutāuāŋāuā” kŋuā metāŋpu

¹ He Kraisi Iqutā āmuāŋmbiyā iutani, yāŋānāqŋqā imāknātqāŋuwāta? Iqu henyqā winyātāŋqā iutani, hiqā āwqe, hanuā enyātŋqāta? Hiqā quamā pmeqā iuŋi, Dŋā Āŋguā Iqutā anā āpmetqāŋuwāta? He hiqā-hiuāŋqe, huāqā āumāknāpu quvqā mitquatŋqā itqāŋuwāta? ² He yatŋqā iinā iquauŋi “Nŋqā” tqāŋgpqe, nyi yeeqānānā nyimākpŋqā diŋqe, tiinā iqāŋpu. Heqā kŋuā indqāŋqā imŋi, kŋui naqā-hŋqunā meqā epu, suqā āmaqenqā āwiŋqā iquenŋi, yānā-mānā māmeqā asānā āmapu, itāŋga hiqā qeqā-quuvqā imŋi, naqā-hŋqunā metāŋpu. ³ He hŋqunā-hŋqunā naqā imānāpu, hiqā āmaqā huizi duŋi māndi ākittqiyāpu, heqā yoqe haqā māmaenqā pambu. He hŋqunā-hŋqunā māndi ākittqiyenāpu, hiqā āmaqā huizi duŋqe, “Qu āmaŋqutāuāŋāuā” kŋuā iinā metāŋpu. ⁴ He kŋui, quamā pmeqā āŋguā hiqā diŋqānā, mindqāŋqā pambu. He hŋqunā-hŋqunā, āmaqā huizi iuqā-pqenqā inā indqāŋgāŋpu.

Suqā Kraisi Iqu āmānātquakqenqā

⁵ Hiqā kŋuā indqāŋqe, hui-hui mindqāŋqā, Jisasi Kraisi Iqu indqānminqā-pa indqāŋgāŋpu. ⁶⁻⁷ Iqu Goti Naqā-qakuā-qu eāqā-qe, Iqu Goti Iqutā asānā pmeqāŋqe, kŋuā iinŋi yāŋānāqŋqā māmeqā itā, yoqā naqetā yāŋānāqŋqetā āvquatāmāutā, wāuŋuā-wiyqā hiŋgiŋqā etā, āmaqā qua tāuŋā iqune enqā-panā ekqe. ⁸ Iqu āmaqā-qu eātā, Iqueqā-kiuā māndi ākittqānātā, Goti Iqueqā kukŋuā eeqāpnāŋi, qānaknā iqa āpqāŋjaqānāqe, āpākonātŋqā iunā ātimāuqe, zā-huātātā āunātā āyā āpākoŋgqe. ⁹ Iqu iinā imākmīŋqetani, Goti Iqu Iquenŋi, āmaqā huiziuqā haqā yāŋi āpmuatetā, ga Iqueqā yoqā Jisasi, yoqā huizi-huiziunŋi āmāwqātāuqāŋga āqonā pmetātŋqā āpmuatekqe. ¹⁰ Iqu Iquenŋi tiinŋiŋqā āpmuatekqe. Qu qāukuā yāŋi āpmenuwā iquatā, qua tāuŋā iquatā, qua yāpā māŋgisāŋā iquatāŋi, qu eeqāpnā Iqueqā yoqe haqeqā āmatnāmāupu, qonā

woktäuqäpñqänänjä. ¹¹ Qu Ique qonjä äwoktäupu, tiinjä tqäpñqe. “Jisasi Kraisi Iqu, eeqänänjuneqä Naqä-queqä.” Qu iinjä imäkäpu, Goti Iqueqä yoqe, haqä mamäuqäpñqänänjä.

He ämaqä qua täutanjä iuqä awä iqinj, we-hunqä-tänjä pmetpñqä

¹² He nyi kuapänä änyinätñqäuä, Kraisi Iqu suqä iinjä ämänätquakqetani, nyi manjä tiinjä etqä. Nyi hesä anä pmetanğani, he kukñuä eeqäpnä qänaknä imiñuwä-pa, nyi hma etanğqä-pqänğanjä-qe, quanjä päkñqänğä zä ipu, Goti Ique yäpä iqi vqanğpi, Iqu henji anğumä änyähänjä emäkqanğuti, häukuä wiqä-tänjä hipñqänä yänjä qänğanğpu. ¹³ Goti Iqu heyaqä yäpä imä äpme, he Ique yeeqä iwimäkñqe, suqä Iqu äwinyänğeu imäkqäpñqä, evauqumuatätqäuä.

¹⁴ Inji nätmatqä eeqänänjä imäkäpiyä iunji, hmbinyqä manjä ätnäpu kukñuä mäkä maqäyäuñqä, qeiqinyä äpmapu imäkqanğpu. ¹⁵⁻¹⁶ He iinjä äpmeñuwi, ii he Goti Iqueqä ymeqä jänänjenä epu, suqä quvqä hui maeqä, anğuanänjä hiätpnä. Itanğa he kukñuä hänjä hea ique-ique pmeqä-tänjä iqueni, mäwquatämäuqä a yänänäñqä äqätänjuwi, ii he ämaqä qua täunji, suqä anğui ävquatämäupu, quvqä du-mända äwätqänuwä iuqä awä iqinj, he we-hunqä-tänjä pmetpnä. Inji hiunji Kraisi Iqu qua täunqä anğumä äquvepätqänğani, nyi heyaqä suqä iinjñqe, yeeqä aanjä kiinjä itmä, näqñqä tiinjä emniqe. “Nyi qutä äpmamä wäunjuä dnä huqä iqa äpätnqe, hinği yeemqä itñqä manä.” ¹⁷ He quuvqä eqäpiyita hanjä-iqä ämetqänjuwi, ii he Goti Iquenyqä hiqäva enqä-ma äqänätqänjä. Inji, qu nyi pizqä bäsqanğuwitani, nyaqä hanğeqe, wainqä tnänqä* eä, hiqäva he äqänätqänuwä itä qäsänji, hiqäva qänänğuti? Iinjä sätäti, nyi yeeqä itmä, hesä yeeqä anä yanique. ¹⁸ He nyi iqanğqä-ma, iinjä ipqe, nyitä yeeqä anä yanique.

Timoti iquenyqätä, Epaplotitusi iquenyqätä

¹⁹ Nyi Naqä Jisasi Iqu hinuinä nqänğanğutqe, tiinjä imäkmqä änyinği. He änä-änä ipu äpmeñuwinğe, Timoti iqu kukñuä äma äpätä, awä ändätä, yeeqä inä iny-imäkäninjä diñqe, nyi iqueni henyqä maqänä dowatmqä itqänjä. ²⁰ Ämaqä nyitä anä äpmeñuee, henyqä qeqä bimbiqä tquanği yätamäkqä heyänique, hñqu-hñqu ma, Timoti iqunänji. ²¹ Ämaqä nyitä anä äpmeñquä tqua,

* 2:17 A Täuqä 15:7

Jisasi Kraisi Iqueqä wäunjuinqä tuwä äwiyäpu, quwqä-quwä minqä iunqänä äwinqä iquayi. ²² Itanji Timoti iquenyqe, “Iqu ämaqä suqä änguänänjä imäkqä-que-qe,” he näqñqä ae äyä enjä. Ymeqä-qu kanmä yätamäkqä ävätä anä imäkätqänjiyā-panji, iqu nyi yätamäkqä änyiyätä, kukñuä änguä we-hunqä-tänji awä inä ätätñqe. ²³ Iñinqe, nyi tiñjä imäkmqä änyinji. “Nyi äänä nyimenqutiyä” tmä, hiñuä ganä äqunmitanji, iqueni qänakñji, henyqä maqänä dowatmä. ²⁴ Nyi ñqä Naqä Iquenyqä quuvqä eqiyätñqä-qae, Iqu hiñuinä ñqänqanquti, hea kuapänä maiqänqä, nyi-pqe emamä.

²⁵ Nyi iinjä imäkqänqä änyinqqä-qe, täñganji, Eaploti-tusi iqu henyqä dowatmqä kñuä ämeqä. Iqu heqä heyämaqä, nyi yätamäkqä nyiyätñqä ändowatkuwä iquvi. Iqu ñqä nyämaqä eä, Kraisi Iqueqä kukñjuinqä mäkä ita, wäunjuä anä itqänueä iquvi. ²⁶ Iqu, “Nyi qunji hiñuä äkñga qunmniqätiyä” tä itä, ä he iquenyqe, “Iqu täñjä-yaqä äwinä” tqanqä qätä äwikuwinqätänji, qundqändqä kuapänä iqanqdenqä anqumä dowatmqä änyinji. ²⁷ Naqä-qakui, iqu yaqä äwitä, ae äpäkonmätä iqanqä-qe, Goti Hanjuwä Iqu, iquenyqä huäqä äumäkätä, yätamäkqä vqanqji, anqji mätänä enqä-ma iuäqämakqe. Auä, Goti Iqu iquenyqä huäqä e äumäkkqe, nyinqä-pqe inä itä, “Iqu iquenyqä-pqe huäqä-hunqä naqänänjä mequänqiyä” kñuä indqänätä, yätamäkqä iñji, nyi-pqe inä änyikqe. ²⁸ Iñinqe, nyi iqueni henyqä dowatmqä kiñjä änyinji. Inji he ique hiñuä anqumä äqunätmepu, yeeqä iqanqpi, nyi henyqä qundqändqä miqä imä. ²⁹⁻³⁰ He nyitä täqi anä äpmenjqae, yätamäkqä nyipnä miqäqä, inäqe iqu hiqä anji ämetä, Kraisi Iqueqä wäunjui imäkätäqetanji, yaqä ämetä, ae äpäkonmätä ikqe. Iñinqe, he iqueni, Naqä Iqueqä yoqeta, yeeqä aanjä naqänänjä vätmapu. Itanqä ämaqä iqu enqä-panjä iquauñji, yoqä naqä inä wipu.

3

Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqä iquanä, jänänänjuaiqä

¹ Itanqä nyämaqäüä, nyi kukñuä huizi tiñjä etqä. “He Naqä Iquenyqä yeeqä iqanqpiyä!” Nyi henyñqä pipa anqunqä äqiyäqäsñqä, enyqä miqä iqäqe. Ii, niñqä enqä-ma, ktqä equmuätäunqe.

² Ämaqä huiwä häuä äktäupu, qui imäkqänqä itqänjuwä iquauñji, wimasipu! Ämaqä iqua, hiveqä suqä, aanjä ququvqenänjä imäkätqänjuwä iquayi. ³ Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä naqä-qakui, häuä ktäunqä iqua ma, ne tiñjä imäkqä iquenyi. Ne huiwinqätä, wäunjuä eeqäpnänjä

imäkätunquä iunqätä, yätamäqkä neyqŋqä quuvqä maeqiyqä inu. Goti Iqueqä Dŋä Äŋguä Iqu inemäqqaŋgi, Goti Iqueä yoqenqä aquvä äqänätanä, Kraisi Jisasi Iqueä yoqe, haqä ämamäutunquä iquneyi.

⁴ Nätmatqä huiwiŋqätä, wäunuä äŋguŋqätäŋi, nyi eeqäpnänä-tägunji. Inji ämaqä nätmatqä iinä iquaquinyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquaunji, nyi ämäwqätäunä. ⁵ Ii tiinji. Nqä nipai änmikqänŋaŋi, hiunji 8 ae äpawqanŋa, qu nyaqä huiwi häuä äŋgtäukuwi. Nyi ämaqä Israitqä iutanä, Benjämenä iquesanä ekuwuiqä hueqä-himqä iutanä iqunji. Nqä nipeu, apique, nyitäŋi, nämbqune Israitqä iquauqä kukŋuitä, suqetä, a äqätänu. Nyi kukŋuä-suqä Mosisi iqu äqäkqeu qänaknäŋi, Parisitanä iqua* iqä-ma iinä itŋqä iqunji. ⁶ Nyi Goti Hanjuwä Ique aquvänä iwimäkmqä indqänätmä, ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyätanŋuwä iquaunji, qui imäkmiŋqe. Inji ämaqe, qu kukŋuä-suqä Mosisi iqu äqäkqä iuta änyiwäsäuquwi, qu nyi kukŋuä-suqä iunji, hŋque mävasquä-qunä mänqumuapnä. Ämaqä iqua, nyi enqä-panä-qua ma, nyi ämäwqätäunä.

⁷ Nyi kiŋganäŋi, “Suqä huiwiŋqänäŋi iqua yätamäqkä nyipŋqäüä” indqänmiŋqä-qe, täŋŋaŋi nyi qänaknäŋi Kraisi Ique ävätmä, nätmatqä iinji, qua täutanä hiŋŋiŋqä etaŋgi äqunätqänä. ⁸ Iiŋqänä ma, Kraisi Jisasi ŋqä Naqä Iquenyqä näqŋqe, ii nätmatqä aanä naqä-qakuä etaŋgi äqunätmä, nätmatqä eeqäpnänä qua täutaŋi, quvqänänä etaŋgi äqunätqänä. Nyi Ique qänaki wivändmqä diŋqe, nätmatqä eeqänäŋi tuwä äwiyqe. Nyi iinä imäkqe, Iqueqä-qunä eämä, Ique guä enqä-ma kiuänqänätätmqä imäkqe. ⁹ Nyi ämaqä jänänäŋi, wäunuä itmä, suqä Mosisi iqu äqäkqä iu qänaknä itmä, iuta maeqä imä. Nyi ämaqä iinä-qunji, ŋqä Kraisi Iquenqä quuvqä heqiyqä iuta emä. Inji Goti Hanjuwä Iqu, ne Iquenyqä quuvqä e heqiyätanŋquä iutaŋi, nenyqe, “ämaqä jänänäŋuaiqä” ätänä. ¹⁰ Nyi Kraisi Iquenyqä näqŋqe, tiinä himqe. Iqu äpäkonätä, Iqueqä yänänäqŋqeta anŋi ävaukqe, Iqu yänänäqŋqä iitä, yänänäqŋqä inyimäkätŋqätä, ga Iqu täŋä-hunqä ämakqe, qäquye anä menqätä, itanŋa Iqu äpäkonŋqä-pa päkonmiŋqätä, iinqe näqŋqä mamqe. ¹¹ Inji, nyi-pqe äpäkonätmä anŋi inä vamniqŋqänä.

“Nyi hiŋqä du timäumqä diŋqe, yänä äqänŋa äwätqänä”

* 3:5 Parisi iquaunqe, ämaqe tii ätmiŋuwi. “Qu kukŋuä-suqä Mosisi iqu äqäkqeu, qänaknä äŋguänänä iqä-quaeqä.”

12 “Nyi iinjā ae imäkätmä, Goti Iqueqā hiqñqā iunji, ae ätimäukqā-qunā,” matqā iqā, oee. Nyi iu qāyu timäumqñqe, Kraisi Jisasi Iqu indmetä, a yāñänäqñqā äñgiqätätqäuä. Iutañi, nyi iinjā timäumqñqe, yāñä äqāñga äwätqāñä. 13 Nqā nyāmaqäuä, nyi iunji matimäuqā iqāqā etañgqenqā näqñqā emä-qe, tiinjā iqāmä. Nyi nātmatqā hiñuiqändqāñqe, kñui aṅgumä mämewqā itmä, hiñuiqāñä näñi äwiñqā iuñqā, yāñä äqāñga umqe. 14 Ämaqē qañä tnāñä äwätqāñuwä-ma, nyi hiqñqā du ätimäutmä, nātmatqā Goti Iquesa mamqā diñqe, yāñä äqāñga äwätqāñä. Goti Hanjuwä Iqu, nyi häñä-pmeqā qäukuä yāñi mamqā diñqe, Kraisi Jisasi Iqueqā wäunjuä iuta, tääqā ändätmakqe.

15 Ne neqā qeqā-quuvqā imñi, naqā ae imänätunquä iqune, ne eeqäpnä nātmatqā iuñqe, kñuä indqāñqe asänä meqāñqe. Hesañä hñqua, iñqe qämä-qämä iquwi, Goti Hanjuwä Iqu, ‘Qäyunāñi tiinjā’ ätuätä, ämotquenä. 16 Itañgi täñgāñi, ne hñqunä-hñqunä näqñqā ämetanä, naqā äsqisa ti imāñgququä etañgutqe, näqñqā ii mäwquatämäuqā, qānaknä iqā uwquatunque.

17 Nyāmaqäuä, nātmatqā nyi imäkätñqā iunji, asänä imäkqāñgpu. Itañga ämaqā, suqā ne imäkätunquä-ma asänä imäkätqāñuwä iquauñi, hiñuä äqunäpu, iquautañi näqñqā ämepu, he-pqā inä imäkqāñgpu. 18 Hiñuiqāñä etmiñqā-ma, täñgāñi, huäqā nunṅañgi kñuä äqiyätmä iinjā etätqāñä. Ämaqā kuapāñäñi, Kraisi Iqueqā zä-huätati huñqenqā mäwiñqā itä, mäñdi äkittqiyäpu äpmeñä. 19 Ämaqā iinjā, qu quwqā huiwiqeqā äwiñqā dunä imäkäpu, kñui nātmatqā qua täutañä iuñqā indqāñäpu, suqā quvqā imäkñqāñgāñi, womba miqā, yoqā haqā ämatnämäunäpiyitāñi, tä du qui imäkmbñqā upnuwi. 20 “Nyi imäkätñqā iunji, asänä imäkqāñgpiyā” etqäqe, ne qutāñi, asänāñä ma, neqā quae, qäukuä haqā yātu etañgiyi. Inji Naqā Jisasi Kraisi, ne häñä inemäkäqumuatqā qäukuä yāñisa quvepāñiqā Iquenyqe, hiñuä äqāñanä äpmeñu. 21 Iqu neqā huiwä quvqā tä änyāñque, änakunmäkätä, Iqueqā huiwä äñguänāñä, qua buta ävautä, ämakqā enqā-pañä iinjā inemäkāñiqe. Iqu nātmatqā eeqäpnāñi, Iqueqā ämiqā yäpä iqi hiñiqā diñqā yāñänäqñqā-tāñä eä, itañga yāñänäqñqā asä iutañi, iinjā inemäkāñiqe.

4

Suqā äñguä iquanä imäkqāñgpu

1 Iiñiñqe, ñqā nyāmaqā, nyi henyqā aañä kuapāñä änyinätä, hiñuä maeqāñmqā änyinätñqäuä, nyi kukñuä

tiinjä etqä. “He Naqä Iqueni mäwquatämäuqä, Iqutä ämuänmbu, yänänäqñqä tqäutangpiyä.” Nyi aquvanä inyimäkqetä, wäunuä dnjä huqä itñqe äñguä meqetäni, ii heyi.

² Yuliyaktä, Sindikektäni, nyi manjä tiinjä äqesqä. “Qe qävanqui, Naqä Iqueqä iuangui eänjiyi, äkasuwä matñqä, quami qeiqinyä pmanyqä.” ³ Wäunuä nyitä anä imäkätqäñueä iquki, si apäkä iuaquini, quami iinjä pmayñqä yätamäkqä wisñqä änyingï. Nyi kukñuä äñguä we-huñqä-täni, awä tätqätangani, iuaqutä, Kelemenä iqutä, itanga ñqä ämaqä nyitä wäunuä anä iqä iquata yätamäkqä änyimiñuwi. Bukä, ämaqä yoqä häñä hea ique-ique pmeqä meqäñqä äqänä äwiñqä yänjini, quvaqä-pqe inä äqänä äwi.

⁴ He Naqä Iqueqä eänjuwi, hea ique-ique yeeqänä iqangpu! Nyi angumä etqä, “Yeeqänä iqangpiyä!” ⁵ Ämaqä eeqänänä iuqä hiñuä iqini, ämaqä hanuenä epu, iuñqä qeiqi iwitqueqä-quenä hiätangpu. Naqä angï quvepätñqä Iqu qäqiqiyi. ⁶ He nätmatqä hmbinyqä äwäwa miqä pambu. Nätmatqä äki-äkitanï he emetqätangqä iuñqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäpu, ‘äñguiqä’ ätuäpu, hiqä enqenqä awä ätuäpu, yatñqä vqäpñqe. ⁷ Iinjä imäkquwi, Goti Hanjuwä Iqu, heqä äwqe hanuä imbñqä emäkänä. Äwqä hanuä Goti Iqu ävätñqe, he Kraisi Jisasi Iqutä ämuänñatanguwiñqe, hiqä qeqä-quuvqetä, hiqä kñuä indqäñqetä, äñguä nyätñqä emäkänä. Ne ämaqä-qune, äwqä hanuä iquenqe, näqñqä äñguänäni, anä mämeqä yanä. Ii aanjä äñguänäñiqä.

⁸ Ñqä nyämaqäüä, kukñuä yäpaki, tiinjä etqä. Hiqä kñuä indqäñqä imñi, kñui suqä äñguänänä Goti Iqu äwinyänqä iquaunqä indqäñgpnqe. Suqä iinjä iqua, naqä-qakui, jänänäni, ikikinyäni, itanga yoqä naqä-tänjä eäpu, suqä huiziquaunï ämäwqätäunqä, iquayi. ⁹ Wäunuä nyi imäkätqätangä he hiñuä äñqänäpu, kukñuä nyi awä etätqätangä qätä änyiyäpu, näqñqä nyita ae ämetqäñuwi, he-pqe yamwiqä inä imäkqäpñqe. He iinjä imäkätqäñuwi, Goti äwqä hanuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu, hesä anä pmetänä.

“Nyi eeqä-tänjä, ä maeqä-tänjä äpmeñqä, iinjä qundqändqä miqunji”

¹⁰ Tängani he nyiñqä kñuä heyqangi, yätamäkqä angumä nyiqangguwiñqe, nyi Naqä Iqueni yeeqä aanjä naqänänä ävqä. Awä iqäni, he nyi yätamäkqä ae änyipqä etangqä-qe, hänaqä hma etangqä iuta häpäqutäqutä ikuwi. ¹¹ Nyi nätmatqäñqä ii etqe, aanqunä eämä maetqä

iqä. Ii tiñji. Nyi eäqä-tänä, ä maeqä-tänä äpmenqe, iinqä qundqändqä miqunji. ¹² Äwa iqängatä, kuapänä-tänängatä, nyi änguä pmamqä diñqe, näqñqä enä. Nyi äwqä mbäsätangi äpmenqä ä, dä äpmenqä, nyi 'squäuä-qe' matqä imä, äwqä-qeiqinyä änymä pmetmä. Nyi kuapätänä äpmenqä ä, äwa itmä äpmenqä, nyi asä iinjä pmetmä. ¹³ Nyi yänänäqñqä inyimäkätñqä Iqueqä yänänäqñqetani, nätmätqä eeqänänji imäkmä. ¹⁴ "Nyi äwäwa miqä iqänä" qäyä etqanqä-qe, hanjä-iqä nyimeqanqge, ne anä metunquä iunqe, he yätamakqä ätnämäuquwi, ii änguänänji.

Poli iqu, iquauqä yätamakqä vqenqä, "änqaiqä" ätukqenqä

¹⁵ Ämaqä Pilipai pmeqä iquenä, he näqñqä tiñji ae äyä enä. Nyi wäunuä kukñuä änguä we-hunqä-tänji, heyaqä awä iqi änyä qe ipäqiyätmä, qua naqä Masendoniya iu ävämetmängani, ämaqä quuvqä heqiyqä huizi, suqä ävqä iqueni, qu mimäkqä iqanqä, ne yätamakqä inguatunquä diñqe, henyä änyikuwi. ¹⁶ Nyi anä-himqä Tesälonaika iu yqänä äpmanä, nätmätqänqä äwa iqämanätqätanganji, he yätamakqä hñganä-hñganä änyimñuwi. ¹⁷ Nyi ii etqe, he nyi nätmätqä hui anqumä dappñqä matqä iqä. "Heqä suqä ävqä iqueni, mävuqatämäuqä äpakänä imäkätqänjuwi, Goti Hanjuwä Iqu, änguä emäkquänqiyä" etqä. ¹⁸ Nyi qäyunä ae ämetmä, nätmätqä kuapätänä eäqä. He äväwqatquwi, nyi Eplotitusi iquesa ae ämeqäqe. Inji tänqanji nyi nätmätqä aanä kuapänänjätänunji. Hiqä yanä iqe, Goti Iquenyqä hiqäva sisnyanä-weqä änguä äqiyätqänjuwä-panä iinjä. Hiqäva iunqe, Iqu kuapänä äwinyätä, henyqä aquvänä iqi. ¹⁹ Nqä Goti Iqu, nätmätqä änguänänä kuapänänä ämenqe, eeqänänä he äwa itqänjuwä iunji, Kraisi Jisasi Iquesani, äwa miqänqä qäyunänä etapänä. ²⁰ Goti Hanjuwä Iqu, neqä Goti Iqu eä, Apiqu enqe, Iqueqä yoqe hea ique-iqueni, haqeqä witätñqänänji. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

"Henyqä hui mimäuqä iqunä" ätkuwinqä

²¹ He Kraisi Jisasi Iqueqä qokä-apäkä eeqänänä iquauñji, "Henyqä hui mimäuqä iqunä" tquäpñqe. Ämaqä quuvqä heqiyqä nyitä anä äpmenquä iqua-pqe, "Henyqä hui mimäuqä iqunä" etqä. ²² Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä täqi äpmenjuwä iqua, Romätanjä ämiqä naqä Sisa iqueqä wäunuä-wiyqä iquautanä hñquatä, huiziquatänji, "Henyqä hui mimäuqä iqunä" inä etqä. ²³ Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinqi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu Kolosi pmeqä iquaunqä äqäkqe Yätamakqä kuknuä hinuiqänjä iquvi

Anä-himqä Kolosi, ii qua Eesiya iu, anä-himqä Epäsäsi iunji, kinämä hmanji. Poli iqu, qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvä qänätanquwä iquau, mävaucumuatqä ikqe. Näqñqä-tänjä iqua knuä tiinjä indqänätqänjä. Poli iqu Epäsäsi iu äpmeqänğanji (Wäunuinqä 19:1-41 hinuä qundñqä), iqu ämaqä hñqua, anä-himqä im-imä, Goti Iqueqä wäunui, imäkññqä ändowatkqe. Inji qutanjä hñqua, Kolosi iunqä äuminuwi.

Poli iqu, ämaqä hñqua, Kolosi pmeqä iquauqä quuvqä heqiyqeu qui iwimäkätqätanquwinqä, qätä äwiyäqe, quwqä quuvqä heqiyqä, yänänäqñqä iwimäkätñqä, tuwanuä tä äqiyätä äväwqatkqe. “Kraisii Iqu eeqänänjä iunqä nyuänjä-qu etanji, ne anqumä inetmeniqe, Iqunänñqä” ätätä äqäkqe. “Hänaqä huiziqua, Kraisii Ique wimetunquä yätamakqä mäneyqä ipu, kinjä nämä inetma upnä. Ga Kraisii Iquesanji, Goti Iqu nätmätqä eeqänänji imäkkqe. Itanğa Kraisii Iqueqä wäunüä iutanji, Goti Iqu nätmätqä eeqänänji, anqumä itmeniqenqä äwinyätqä. Kraisii Iqu näyaqä yäpä-inqisa pmetanqgetanji, ne qokä-apäkä änyä-hänji äpmetanä, Iqueqä suqä eeqänänjä iu qänaknä iqä-qune hiatunqueqä” ätätä äqäkqe.

Poli iqu tuwanuä tä äqiyätä, ämaqä hñquaqui vqanğa, iquaqu tuwanui Kolosi pmeqä iquaunqä äma äukiyi. Ämaqä kinğanänjä iqu, Tikikusi iquvi. Huiziqu, Onesimusi iquvi. Ämaqä iquenyqe, Poli iqu kuknuä kuapänä äqiyitä, Pilimänä iquenyqä äväwqatkqe.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹⁻² Nyi Poli, Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä iuta, Kraisii Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatqä iqunji. Nyitä, Timoti neyämaqä iqutä, ye tuwanuä tä, yeqä yeyämaqä anä-himqä Kolosi iu äpmenuwä iquennqä äväwqatque. He Goti Iqueqä ämaqä epu, Iquenyqä quuvqä hämänänä äwiyätqänjuwä iquennqä. Goti Hanjuwä neqä Apiqu, qeqä imänqeta anguä etapätä, heqä äwqe hanuä imbu pmetññqä emäkquä.

Poli iqu, iqua quuvqä eqäkuwiŋqä, “änguiqä” ätukqe

³ Ye qäquye henyqä kŋuä indqänäta, tääqä ätätayänġani, Goti neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Kaniqueni, “Änguä iwimäkinyä” ätuätqänue. ⁴⁻⁵ Ii tiinjä etanġiyi. He kukŋuä naqä-qakuä we-huŋqä-tänjä iquesa, nätmätqä änguä hiŋgi meqä qäukuä yänji äwiŋqenqä qätä äwikuwiŋqä, kŋuä iqä yänänäqŋqä ämepu, Kraisi Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, itanġa Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä eeqänänjä iunqä kiinjä enyämŋqenqe, ye qätä äwikueetani, “Änguä iwimäkinyä-qe,” iuta ätuätqänue. ⁶ Zä-piikä naqä etä, häukuä äwiqä-panji, kukŋuä änguä we-huŋqä-tänjä iqu, qua maŋä eqiyänqä-pa, im-imä äwätä, ämaqe suqä änguä imäqäpŋqä iwimäkätqäuä. He kukŋuä iqu änyä qe ämepu, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeuta hiŋgi vqenqe, näqŋqä änguänänjä ämakuwitani, täŋganqe, kukŋuä iqu heyaqä awä iqi, wäunjuä yqänä imäkätqäuä. ⁷ Goti Iqueä nätmätqä änguänänjä iinqe, he Eaplasii iquesa näqŋqä ae ämakuwi. Iqu wäunjui, ne imäkätunquä iutani inä imäqä-qu etanġi, iquenyqe, kiinjä änenyätqäuä. Iqu yeyaqa anji ämetä, heyaqä awä iqiŋi, Kraisi Iqueä wäunjuinqe, enyqä miqä itä, änguänänjä imäkätqäuä. ⁸ Tiinjä-pqä inänji. Dŋä Änguä Iqu emäqanġi, he suqä ämaqeunqä hiqä qeqä-quuvqä yäpä imda enġuätŋqä ämakuwä iquenyqe, Eaplasii iqu qäqu, awä äyatkqe.

Poli iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätkqenqä

⁹ Itanġi ye heyaqä suqä iunqä, näqŋqä änyä qe etayänġani, ye Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tii ätqa äpätqänue. “Si yätamäqä vqanġti, ga qu Saqä äkinqä iunqe, Dŋä Änguä Iqu kŋuä indqänqä näqŋqä huitanä-huitanä vqanġuti, näqŋqä aanjä kuapä-tänjä epiyä.” ¹⁰ Ye tääqä iinjä, he Naqä Iqueqä ämaqä aanjä naqä-qakuä iqua eänjuwä-panjä iinjä eäpu, heyaqä suqä eeqäpnänjä iutani, he Iqueni, yeeqä iwimäkŋqenqä ätätqänue. Ii tiinjä. Wäunjuä änguänänjä huitanä-huitanä isua, kuapänä imäkäpu, hiqä Goti Iquenyqä näqŋqä kuapänä ämepiyä iunji, häukuä witŋqä imäqäpŋqe. ¹¹ Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqŋqä naqänänji, he inä ämepu, hanä-iqä eeqänänji qäyä emeqanġuti, yänänäqŋqä ätqäupu yeeqänä iqäpŋqe. ¹² Heqä heniqu, nätmätqä änguänänji, Iqueqä ämaqe mapnuwänqä, we-huŋqä iqi näwi äwiŋqe, he-pqe inä meqäpŋqenqä aanjä qäyunänä emäkkqenqe, he Iqueni, “Änguä inemäkkŋiqä” tquäpŋqe. ¹³ Hiawiqä iu miqä iqueqä yänänäqŋqä iu pmetaunġua, Goti Iqu anġi inetmetä, Iqueqä Ymeqä Iquenyqä aanjä kuapänä äwinyätŋqä

Iqueqä ämiqä iu äpмуатänaikqe. ¹⁴ Wäuñuä, Ymeqä Iqu imäkkqetani, Goti Hanjuwä Iqu, ne angi inetmetä, neyaqä suqä quvqä eeqänäni, huätä ämamäukqe.

Jisasi Kraisi Iqueqä suqenqätä, wäuñuñqätänji

¹⁵ Ne Goti Iqueni hinuä mäquñquä itunquä-qe, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqu, Goti enqä-panä-qu eä, Iquenyqä näqñqä änätapätqäüä. Iqu Goti Iqueqä Ymeqä Hitmqä eä, nätmatqä eeqänänä Goti Iqu imäkekqä iuqä Ämiqä Naqä Iquvi. ¹⁶ Ymeqä Iqueqä hipa iutani, Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä eeqänäni imäkkqe. Nätmatqä qäukuä haqä yätu äwiñqetä, qua täu äwiñqetä imäkätä, nätmatqä ne hinuä äqunätunquä itä, hinuä mäquñquä itunquä itä imäkätä, itanğa yoqä naqä-tänä itä, yänänäqñqä-tänä itä, eeqänäni imäkkqä iunji, Ymeqä Iqueqä hipaitä imäkätä, Ymeqä Iquenyqänä imäkekqe. ¹⁷ Nätmatqä eeqänäni matimäuqänğa, Iqu äpmaminqe. Iqu nätmatqä eeqänäni, äñguänä ämitä, qäyunä witññqä iwimäkätqäüä. ¹⁸ Nyuänä iqu huiwi ämitñqä-panä iinji, Kraisi Iqu, ämaqä Iquenyqä quuvqä heqiyätanğuwä iquau Miqä-qu eä. Quuvqä heqiyqä iqua, Iqueqä huiwä enqä-panä-quai. Itanğa hänä-pmeqe qu Iquesa ämepu äpmenä. Inji, äpäkonäpu anğumä vauqeunji, Iqu ganä ävaukqä-qae, Iqueqä-kiuänji nätmatqä eeqänänä iuqä Ämiqä-qu äpme. ¹⁹ Iinji, tiñññqä ätimäukqe. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä suqetä, Iqueqä hänä-pmeqetä eeqäpnäni, Iqueqä Ymeqä Iqutä qäpu maeqä, äpakä witätñqä äwiññqe. ²⁰ Itanğa Kraisi Iqu zä-huätati äunätä, Iqueqä hänqä iokqetani, Goti Iqu mäki qäpu imäkätä, nätmatqä qua iunjitä, qäukuä haqä yänijnitä, eeqäpnäni, Iqueqä-kiuä-tänä qäqiqi inä maitñqä-pqenqä äwiññqe.

²¹⁻²² He-pqe, heqä suqä quvqä dutani, Goti Hanjuwä Iqu-tänä qäqiqi mäpmeqä, Iquenyqä himä-wiunqä imäqanğuwä-qe, Kraisi Iqu huiwi ävätä äpäkonğqetani, Iqu-tänä qäqiqi pmetññqänä ae etmakqe. Itani, he tənğanji, Goti Iqutä äwqä naqä-hñqunä imbu, Iqueä hinuä iqinji suqä quvqä hui mimäqänqä, qanyä jänänänä pmeqänqä emäkkqe. ²³ He kukñuä äñguä we-hunqä-tänji, qätä äwiyäpu, nätmatqä timäunñqenqä näqñqä ae ämakuwiñqä, kñui äpakänä indqänäpu, quuvqä äpakä eqiyäpu, yänänäqñqä tqäupqe, he Iqueqä hinuä iqinji, äñguä epnuwi. Kukñuä he qätä ae äwikuwä iqu, ämaqä qua täu äpmenjuwi, qu qätä inä äwikuwi. Kukñuä ique awä tqämqenqe, nyi wäuñuä iqu ämakqe.

Poli iqu, quuvqä heqiyqä iquau, yätamäqä äwikqenqä

24 Täŋgaŋi nyi he yätamakqä hemqä, haŋä-iqä ämetŋeŋqä aquvänä iqä. Haŋä-iqä Kraisi Iqu, ämaqä quuvqä heqiyqä Iqueqä huiwä änyäŋuwä iu, yätamakqä vätnqä ämakqä-pani, nyi ŋqä-näüä, ŋqä huiwä täuŋi, inä ämetqänä. 25 Nyi ämaqä iinjä iuqä wäuŋuä-wiyqä-qunä eämä, Goti Iqueqä kukŋuä eeqäpnäŋi, quvaqä hiŋuä iqisa awä tqumŋeŋqe, Goti Hanjuwä Iqu, kiqä-kiuä yätamakqä heyätŋqä ätenjikqe. 26-27 Kukŋuä nyi awä ätätnqä tq, ämaqä kiŋganä äpmamiŋuwä iutaŋä hueqä-himqä äpmaka äpätqäŋuwä iuŋqä zä witaŋgi, qu maqŋqä emiŋuwi. Inäqe täŋgaŋi, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä, Iqu Iqueqänqänä ätekqä iuqä hiŋuä iqini, ätnäŋäqi timäutŋqä imäkqanŋi, qu näqŋqä ämetqänä. Kukŋuä iqu, aañä äŋguänäŋä eä, ne Israitqä iqunenyä qäyä etaŋgi, huizi iquaunä-pqe, yätamakqä inä ävätkäüä. Kukŋuä zä äwämiŋqä iqu, ii Kraisi, heyaqä yäpä imä äpmeŋqä Iquvi. Iquesaŋi, he nätmätqä äŋguänäŋä qeqätqä, henyqä qäukuä yäŋi näwinyä äwiŋqä mapŋqe, hiŋuä äqambu pmetpŋqe. 28 Kraisi Iquenyqe, ne ämaqä eeqänäŋä iuŋi, awä ätuätuŋque. Ii imäkätuŋque, ne neqä kŋuä indqänqä äŋguänäŋä itä, näqŋqetäŋi, qu ämotquetanä, kukŋuä yänänäqŋqä ätuätuŋque. Tiinjinqä neŋgaŋiyi. Qu Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqetä, Ique qänaki wivändqetäŋi, naqä-qakuä heqanŋpi, ne Goti Iqueqä hiŋuä iqi ätuma uwquatuŋque. 29 Iinjä timäuquätŋqä diŋqe, nyi yänänäqŋqä Kraisi Iqu inyimäkqetäŋi, nyi enyqä miqä itmä, wäuŋuä tnäŋä itŋqe.

2

1 Nyi iinjä itŋeŋqä etqäqe, he nyinyqä näqŋqä tiinjä mapŋqä änyinŋi. “Poli iqu nenyqätä, ä ämaqä aŋä-himqä Latiŋiya iu äpmeŋuwä iquaunqätä, itaŋga ämaqä huizi, ique hiŋuä mäquŋquä itqäŋuwä iquaunqätä, ne yätamakqä neyätŋeŋqe enyqä miqä itä, wäuŋuä tnäŋä äyä itqänä.” 2 Nyi iinjä imäkätŋqe, ii he Goti Iqueqä qokä-apäki, eeqäpnä yänänäqŋqä emäkqanŋmdi, hiqä-hiuänqä kiinjä enyätä, äwqä naqä-hŋqunä imbu pmetpŋeŋqä, imäkätŋqe. Itaŋga ämaqä iinjä iquenä, he Goti Iqueqä kukŋuä zä äwiŋqä iquenyqä, näqŋqä yasämä ämepu, äwqä haŋuä inqä pmetpŋqä, imäkätŋqe. Kukŋuä zä äwiŋqä iqu, ii Kraisi Iquvi. 3 Näqŋqetä, suqä kŋuä äŋguä iwäsäuqetä, eeqänäŋi, qa eŋqä-pa Iqueni maŋguä ämnä zä witaŋgi, Iqunä vquänä.

4 Nyi kukŋuä tä etqäqe, ii tiinjŋqe. Ämaqä hŋqu, kukŋuä quanŋä iuŋi, naqä-qakuänä imäkätä etätä, hänaqä hui-

mända etma uwqä dinqä, awä etqä. ⁵ Nyi hesä anä mäpmeqä imä-qe, nyi henyqe knui hui mimäuqä, yqänä nyätanġi äpmeñqe, ii tiinji. Nyi hesä anä äpmeñä. Itanġa he wäunjuä qäyunä imäkäpu, Kraisi Iquenyqä quuvqä yänänäqñqä eqiyätanġuwä dinqe, nyi äwqä yeeqä änyinġi.

Goti Hanjuwä Iqu, he Kraisi Iqutä hänä anä pmeñqä, emäkkqenqä

⁶ Inji he Kraisi Jisasi Iqueni, hiqä Naqä enqä-panä ae itmakuwä enqe, Iqutä ämuänmbu, tii äpmaka uwqäpñqe. ⁷ Zä-hukä yänänäqñqä äunqä-ma iinjä äupu, anġi zä quea iuta yänänäqñqä ämatnänqä-pa yänänäqñqä iinjä ätqäupu, kukñuä awä tqanġä näqñqä ämetqänuwä iunġi, quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, itanġa eqä-häki manġuä änyätä, äqutumäwa äpäwiqä-panä iinjä, Goti Ique, “änġuiqä” kuapänä tquäpñqe.

⁸ Suqä quvqä tiinjä timäuqä dinqä wimasipu! Ämaqä hñqua näqñqä eäpnnä, iquauqä kukñui quati maeqä etanġi, quanġä tqanġuwä iquauñi, qätä äwiyäpu qänaki äwivändquwi, guä enqä-pa pmetpnuwi. Ämaqä iinjä iqua, iquauqä knuä imñi, Kraisi Iquesa mämeqä ipu, suqä kaqä-kawäka iminuwä iutä, nätmätqä qua täutanä iunqätä, näqñqe inä ämapu awä ätätqänä. ⁹ He näqñqä äyuwä. Kraisi Iqu huiwi ne änyänqu-panä änyäqäqe, Goti Iqueqä suqetä, Iqueqä hänä-pmeqetäñi, eeqäpnä Iqutäñi, eqä-häkä manġuä änyänqä-pa, Iqueni manġuä iinjä änyä. ¹⁰ Iqu iinjä eä, nätmätqä huitanä-huitanä eeqänänä yänänäqñqä-tänä iquau Miqä-que. Inji he Iqutä ämuänmbiyitanġi, he-pqe manġuä iinjä enyätanġuti, nätmätqä naqä-qakuä hñquenyqä äwa miqä ipñqe. ¹¹ He Iqutä ämuänänġanġuwitanġi, tiinjä-pqe inä emäkkqe. Suqä yäüä iqu, hiqä äwqä imñi, äpakä mäwiqä yätñqänä, huätä ätäwikqe. Iqu iinjä emäkätä, suqä qokä iquauqä huiwä häuä ktänqä enqä-pani, naqä-qakuä emäkkqe. Israitqä iquauqä suqä qokä iquauqä huiwä häuä ktäuqe, ktqenä etanġi, Kraisi Iqu häue, neyaqä äwqä yäpä imñi, ktäunä. ¹² He asñä änyä ti ämepu, Kraisi Iqutä anä equmäkñanġuwänġanġi, Goti Hanjuwä Iqu henġi, Iqutä qua anä eptekqe. Itanġa Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä yänänäqñqeta, Kraisi Ique anġi ävauqumuatkqenqä, he quuvqä eqiyäpu, asñä ämeqanġuwänġa, he Kraisi Iqutä, qua buta anġi anä evauqumuatkqe. ¹³ Suqä yäüä iqu, heyaqä äwqä yäpä imñi, huätä matuwänqä etanġqä iutanġi, he suqä quvqä huitanä-huitanä imäkäpu, pizqä enqä-panä witanġuwänġanġi, Goti Hanjuwä Iqu, neyaqä suqä quvqä eeqäpnäñi, huätä ämamäukqetäñi, Kraisi

Iqutä hñä anä pmeḡḡä emäkkqe. ¹⁴ Pipa, neqä suqä quvqenqä äqänñqä, ne kukḡuä mänetätñqä iqu, qäpu hiätñqänä, huätä ämamäutä, Kraisi Iqueqä zä-huätata iu ae äuekkqe. ¹⁵ Iqu dnä iquauqä yänñäñqetä, huizi iquauqä yänñäñqetäñi, hma imäkkqe. Zä-huätata iuñi, ämaqä eeqänñi, Iqu yänñäñqä eeqänñi, ae ämäwqätäukqä qumbñqä diñqä, ämotquakkqe.

He qua täutanä ḡñuitä, suqetä, qänaknä miqä pambu!

¹⁶ Iññqe, suqä buayätä eqätä ḡqenqätä, hiunji naqänga Goti Iqueä yoqenqä aquvä qänäqäsqenqätä, qañuä mañä pmeqanğa aquvä qänäqäsqenqätä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqä timäuqanğanqätäñi, ämaqä hñqu, “He kukḡuä-suqä duñi, qäyunä miqä iqäuä. Iñä-iñä imäkqanḡpiyä” etqäqe, hiñuinä äqunäpu, qänaknä miqä pa iqäpnä. ¹⁷ Suqä iñä iqua, ii nätmätqä qänaknda timäuniqä diñqä ktqä enqä-pañiyi. Iñäqe nätmätqä aañä naqä-qakuänñi, Kraisi Iquesa meqä eä. ¹⁸ Ämaqä, “He mäñdi äkittqänäpu, ynaunqä iquauqä yoqe haqeqä mamäuqäpnqä” etquwä iquauñi, hiñuinä äqunäpu, qänaknä miqä pa iqäpnä. Ii he Goti Iquesañi, nätmätqä anḡuanñi mämeqä ipnuwänqä emäkpnä. Ämaqä ii ätätqänuwä iqua, qu wätqä enqä-pa äqunäpiyñqä, kukḡuä kuapänä ätäpu, ḡñui suqä qua täuññqänä indqämbu, “Ne näqñqä-tänñeyqä” ḡñuä indqänäpu imäkätqänä. ¹⁹ Itanğa qu Kraisi neyaqä Nyuänä Iqutäñi, naqä-hñqunä mamuänñqä itqänä. Nyuänä Iqu, ne quuvqä eqiyäunquä Ique. Nyuänä iqu, huiwiu ämitñqä-pa, Kraisi neqä Nyuänä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä duta, ne naqä-hñqunä hiätatuñquä hatñä änaquqotäuä, itanğa naqä imänatuñquä ämäneyätä, yänñäñqä in-emäkätñqä Iquvi.

²⁰ He Kraisi Iqutä anä äpäkonäpu, qua täutanä ḡñuitä, suqetä, mäñdi ae äkittqäkuwi. Iñä etanḡi, he ämaqä qua täutanä iqua enqä-pañuenä maeqä epiyi, suqä tiñä iquauñi, qänaknä miqä pambu! ²¹ “He nätmätqä iuñi, a mämiqä pambu! Nätmätqä näññi, mañqä pambu! Nätmätqä täqñi, mitmaqñqä pambu!” ²² Suqä iqua ätquwi, nätmätqä iñä iqua äpakä mäwiqä, qui maqänä imäkmbnä. Suqä iqua, ämaqä iquauqä ḡñuä indqänqä iutanä imäkäpu, “Iu qänaknä ipiyä” tñnä. ²³ Ämaqä suqä iñä imäkätqänuwä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä yäpä iqñi ipu, quwqä-quwä äkittqänäpu, quwqä huiwä iuñi, hanñiqä ämetqänuwñqä motquapñqä, i imäkätqänuwä. Iññqe, ämaqä hñqua ḡñuä tiñä indqänätqänuwä, “Suqä iñä iqua,

aanjä jänänänjia.” Inäqce ne suqä iinjä iqua qänaknä iqä-säpi, suqä yäüä neqä äwqä yäpä imä äwiñqä iunji, huätä mämamäuqä, yqänä witäniyi.

3

Kraisi Iqu, hiqä häñä-pmeqä naqä-qakuä iutañä Qakuä-quvi

¹ Inäqce, Goti Hanjuwä Iqu Kraisi Ique anğumä ävauqumuatätäqanğani, he änyä-hänjä ae äyä emäkkqce. Iiñqce, he kñui, nätmatqä äki, Iqu ämitä qäukuä yäñi äpmeñqä iunqänä, witätñqä äyuwä. Iqu yäñiñi, Kaniqueqä hipa ämuangisa äpme. ² He kñui, nätmatqä qua täutañä äki-äkiñqä maiyqä pa iquä. Qäukuä haqä yätutañiñqänä eyquätñqänänji. ³ He Kraisi Iqutä anä äpakonğuwä-qae, heqä häñä-pmeqce, Kraisi Iqutä zä witañgi, ga he Goti Iqutä ämuänñänjä. ⁴ Kraisi Iqu, hiqä häñä-pmeqä naqä-qakuä iutañä Qakuä-quvi. Iqu anği äquvepätä, yoqä naqä motqueqetä, ätnänjäqi timäuqanğani, he-pqce asänä iinjä timäupnuwi.

Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu änyä-hänjä ae iwimäkqä iquauqä suqenqä

⁵ Iiñqce, heqä qeqä-quuvqä imñi, nätmatqä qua täutañä iunqä indqänänjuwi, anğumä aquvä mämaqiyqänqä huätä hämänänä vquatämäupu. Nyi ii etqce, suqä quvqä tiinjä iquauñqä etqä. Suqä huiwä yanä-iñqä Goti Iqu änatapkqce, tuwä äväpu, huitañä-huitañä imäkäkiqenqätä, suqä kiyä mätqä eeqänänjä imäkqenqätä, suqä quvqä iqu, huiwä iqueqä äwiñqä du imäkqenqätä, suqä hiñuä aowä qñqä iqenqätä, etqä. Suqä hiñuä aowä qñqce, ii goti quanğä iu qonjä woktäuqä enqä-panjä asänänji. ⁶ Ämaqä, suqä iquau äpakänä imäkqca äumitpqä iquauñi, Goti Iqu äkasuwä ätuätä, kimañi, hanjä-iqä vänqiyä. ⁷ Kinganänji, suqä quvqä iqua imäkätqänjuwä iquauñi, he-pqce inä äyä imäkminjuwi. ⁸ Inäqce täñğani, he suqä tiinjä tqua-pqce, gquä yäüä enqä-pa, hämänänä bi äquvätämäupu, anği mimipñqänqä änyinği. Suqä himä qui maqänä mimäkqänqä, manjä yänänäqñqä ätäpu mäkänqä miqänqä, ämaqä hñque mäñdi kittqiyqñqä, manjutañi kukñuä quvqä tqänqä. ⁹⁻¹⁰ Heqä quuvqä anä eqiyätqänjuwä iquauñi, kukñuä quanği mätquä pambu. I tiinjä etanği etqä. He gquä yäue bi äquvätämäupu, änyä-hänjä ämipñguwä-panji, qua täutañä suqä quvqä eeqänänji, hämänänä ävquatämäupu,

änyä-hänä ae äyä ekuwi. Iinjä eqanjuwitanji, Goti Hanjuwä Iqu henji, Iqueqä-kiuä enqä-pa emäkätä, hea iqueiquenji, näqñqä kuapänä etapätqäüä. ¹¹ Ne ämaqä injä ae eanä, asänänä äyä äpmenju. Iinjä etanji, ne knuä tiinji, mindqänqä pa yatunque. “Ämaqä Grikä iquatä, Israitqä iquatäni, huitanjä-huitanjiqä. Ämaqä qokä iquauqä huiwä häuä ktänqä iquatä, häuä maktänqä iquatäni, huitanjä-huitanjiqä. Kukñuä huitanjä-huitanjä tqä iqua, huitanjä-huitanjiqä. Ämaqä qäuqä imdanjä iquatä, anjä äñguä iqisanjä iquatäni, huitanjä-huitanjiqä. Wäunjuä-wiyqä hinjinqä iquatä, ämaqä wäunjui quwqenä ämipu pmeqä iquatäni, huitanjä-huitanjiqä.” Ne kui-kui e etanqqä-qe, Kraisi Iqu eequneqä yäpä tängisa äpmenqe, ne knui Iquenyqänä indqänqatunque.

Suqä ämaqeunqä winqe, suqä huiziunji ämäwqätäunä

¹² Goti Hanjuwä Iqu, he Iqueqänä pmetpnqä atäunjuä ae etetä, henyqä aanjä kuapänä äwinyätqäüä. Iinjinqe, he änyä hänä injä ae imänjuwitanji, tiinjä imäqäpnqe. Suqä ämaqeunqä huäqä eunqä iqtä, äñguä iwimäqä iqtä, mändi äkittqänäpu qeiqi pmeqä iqtä, hanjä-iqä ämepu äwqä hanjuä injä pmeqä iqtä, iquau imäqäpnqe. ¹³ Hesänä hnqu, “Nyi ämaqä äti iguesa äwqä hanjä-iqä ämenänä” ätqäqe, qäyä etanquti, kätäkänqä injä iqueä suqä quwqenqä hui imäutä, äwqä hanjuä imäknätqe. Naqä Iqu-pqe heyaqä suqä quwqenqä hui imäutä, äwqä hanjuä ae äyä imäkñqe. Itanqa he-pqe, suqä asä injä imäqäpnqänänji. ¹⁴ Suqä injä iqua e etanqqä-qe, suqä ämaqeunqä äwinqä iqu ämäwqätäüä. Suqä äwinqä iqu, suqä äñguä huiziquatä guä äqänä, ämaqä quuvqä heqiyqä iquauñi naqä-hñqunä pmetpnqä iwimäqänä. ¹⁵ Hinjuiqänänji Goti Iqu, he naqä-hñqunä epu, äwqä hanjuä imbu pmetpnqänä ae äyä etekqe. Kraisi Iqueqä äwqä hanjuä inqe, heyaqä qeqä-quuvqä imä qäyä pmetätqänä, hinjuinä qunqanpu. Itanqa Goti Iqueni, nämatqä eeqänäninqe, “äñguiqä” tquäpnqe. ¹⁶ Kraisi Iqueä kukñui, hiqä qeqä-quuvqä imñi, meanqä manjuä emnätätqe, tiinjä imäqäpnqe. He näqñqä äñguänänji, Kraisi Iqueqä kukñuä iuta ämepu, quuvqä heqiyqä iquau näqñqä mapñqänä yasämä ämotquepu, suqä äñguänänjinä imäqäpnqä ämotquepu, apqä huitanjä-huitanjä ätäpu, näqñqä-vqäpnqe. He apqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqetä, apqä Goti Iqueqä yoqä haqeqä ämamäupu ätätqänjuwitä, itanqa apqä huizi iquatä ätäpiyänqanji, hiqä äwqä imñi, Goti Hanjuwä Iquenyqä

yeeqä ipu tqäpñqe. ¹⁷ He kukñuä ätäpiyâ iu, wäunüä ipiyâ iu, nätmatqä äki-äkitanä imäkpnqe, Naqä Jisasi Iqueqä yoqä ämenuwä iutani, qäyunä imäkqanppu. Iinjä imäkäpiyänngani, Goti Hanjuwä Apiqueni, Jisasi Iquesa, “ännguiqä” ätuäpu, imäkqanppu.

Poli iqu imbquauni, äänä pmeqenqä näqñqä äwikqenqä

¹⁸ Apäkä iuenä, hiqä qokä iquauni, yäpä iqi vqanppu. Suqä iinj, Naqä Iqueqä hinuä iqinj, jänänänji. ¹⁹ Qokä iquenä, he heqä apäkä iuauni, quvqä mitqueqä pa ipu, iuaunqe kiinjä ennguätñqänänji.

²⁰ Ymeqä isuenä, hiqä hinaqä-hinuñua nätmatqä äki-äkitanj, “imäkpiyâ” etquwi, hñgisa miqä, qänaknä ipu imäkqäpnqe. Iinjä imäkqanppqe, Naqä Iqu yeeqä naqänänjä iquänä. ²¹ Kanuñuenä, hiqä ymeqä isuaucqä quuvqä heqiyqe, qui iwimäkqänqä, nätmatqä hmbinyqä jänjänä ätuäpu, enyqä miwimäkqä pambu.

Poli iqu, wäunüä-wiyqä iquautä, wäunüä kanuñuautä, ätukqenqä

²² Wäunüä-wiyqä iquenä, hiqä ämeyqä iqua nätmatqä äki-äkitanj, “imäkpiyâ” etquwi, hñgisa miqä, qänaknä ipu imäkqäpnqe. Iqua iqi enjuwi, yeeqä iwimäkpnqänä wäunüä ängui inğanä imäkäpu, ä iqi hma enjuwi, wäunui iqi äquvatemä, enyqä mäwqä pambu. He Naqä Iquenyqä zä ipu, hea ique-iqenji, knui naqä-hñqunä ämepu, wäunui änguanänjä imäkqanppu. ²³ He wäunüä eeqäpnänjä imäkäpiyâ iunji, knui, “Nyi wäunui ämaqeu wiyqunä manä, Naqä Ique wiyqunjqä” indqänäpu, enyqä miqä änguanänjä imäkqäpnqe. ²⁴ He Naqä Iquesa nätmatqä änguanänji, hiqä ätnä äwinqe, ämapnuwä diñqe, näqñqä ae ämakuwi. Nätmatqä ii, Iqueqä qokä-apäkä iquaunqä, näwi iwäsäumäkekqe. Kraisi Iqu, hiqä Ämeyqä naqä-qakuä-qu etanji, he Iqueqä wäunüä-wiyqä enjä. ²⁵ Ämaqä hñqu, suqä quvqä imäkqä äumitätqe, iqu kimanji, hanjä-iqä menä. Goti Iqu ämaqueucqä suqä iunji, asänä Iwäsäuqä Iquvi.

4

¹ Ämaqä ämiqä iquenä, heqä Ämeyqä Iqu qäukuä yänji äpmeñqenqä knuä indqänäpu, heqä wäunüä heyqä iquauni, suqä änguitä, jänänjitä, motqueqäpnqe.

Suqä tääqä tqä iqueni, a yänänäqñqä qätätanppu

² He suqä tääqä tqä iqueni, a yänänäqñqä qätätanppu. Iinjä imäkäpiyänngani, knui änguanä indqänäpu, hea ique-iqenji, Goti Hanjuwä Ique, “ännguiqä” tquanppu.

³ He tääqä ätäpiyänğanı, nenyqä-pqä inä, tii timäutnqä tqäpñqe. Inı Goti Iqu hänaqä imäuanayqanğuti, ne Kraisi Iqueqä kukñui, ämaqä du awä tquatuñque. Kukñuä iqu, hiñuiqänä zä äwäminqe, ätnänäqi ae ätimäuqe. Nyi kukñuä ique awä tqanğqenqä, guä äkiqiyenjikuwä äpmenä. ⁴ Tääqe, tiñä-pqenqä inä tqanğpu. Nyi kukñuä awi, qu näqñqä ätnänäqinyä mapñqenqä, qäyunänä tqumqä diñqäuä.

⁵ He ämaqä, Kraisi Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqänuwä iquatä, anä äpmapiyänğanı, hiunji qäyunänä iqu hiñginä päwqenqe, he kñuä qeiqinyä indqänäpu, suqä jänänäni inğanä motqueqanğpu. ⁶ He ämaqe u kukñuä ätuäpiyänğanı, qeiqinyä ätuäpu, kñui äñguänä indqänäpiyä iuta, kukñuä äwinyä iqä tquäpñqe. Inı qu yatñqä eyqanğppqänğanı, he kima qäyunä tquäpñqe.

Poli iqu, ämaqä hñquau, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” ätukqenqä

⁷ Tikikusi iqu, neqä neyämaqä-qu eä, Naqä Iqueqä wäunui mäwquatämäuqä, nesä anä imäkätunquä ique. Ne iquenyqe, kuapänä änenyätqäuä. Nyi täqi änä-änä pmetanğqenqe, iqu awä hetänä. ⁸ Iqu ne eequne täqi, änä-änä äpmenqenqe awä etätä, itanğa heqä qeqä-quuvqä yäpä imñi yänänäqñqä emäkätñqenqe, nyi iqueni henyqä ändowatqä. ⁹ Iqutäni, ämaqä hesanä Onesimusi, ne mänävquatämäuqä itñqä iqu, anä quvepinyä. Iqu-pqe neqä neyämaqä-qu eä, iquenyqe kuapänä änenyätñqä ique. Iquaqu nätmatqä eeqänänä täqi ätimäutñqenqe, awä hesinyä.

¹⁰ Aritakusi guä anä äpmenueä iqu, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” etqi. Itanğa Makä, Banäpasi iqueqä kätänğuequ-pqe, inä etqi. Makä iquenyqe, nyi he awä ae etkqe. Iqu iqi ätimäuqäqe, he iquenyñqä yeeqä ipu itmeqäpñqä. ¹¹ Itanğa Jisasi, iqueqä yoqä huizi, “Jastusiä” ätätqänuwä iqu-pqe, inä etqi. Ämaqä Israitqä iutani, ämaqä tquanä, Goti Iqunä miqeunqä awä-tqä iunı, yätamäkkä änyiyäpu, äwqä-qeiqi nyätätmqä iny-imäkätqänuwä iquayı.

¹² Ämaqä hesanä Eaplassi, Jisasi Kraisi Iqueqä wäunüä imäkkä iqu-pqe, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” inä etqi. Iqu hea ique-iqueni, henyqä tääqe, iqueqä qeqä-quuvqä imda ätätä, Goti Iqu yätamäkkä eyätñqä, yatñqä ävätqäuä. Inı he Kraisi Iquenyqä quuvqe, mäwquatämäuqä danä, a yänänäqñqä äqätpu, Goti Iqueqä suqenqätä, äwinqenqätä, näqñqä äñguänänä ämepu, yänänäqñqä

tqäutpñqä ätätqäüä. ¹³ Iqu yätamakqä eyätä, quuvqä heqiyqä anä-himqä Latisiya pmeqä iquautä, itanga Helapolisi pmeqä iquautä vätnqe, wäunui dnä huqä itqätangi äqunmä awä etqä.

¹⁴ Lukä, duuta ne iquenyñqä kuapä änenyätñqä iqutä, Demasi iqutä iquaqu, “Henyqä hui mimäuqä iqueä” inä etqinyä.

¹⁵ Neqä neyämaqä anä-himqä Latisiya iu äpmeñuwä iquautä, apäkä Nimbaisä, itanga quuvqä heqiyqä iyyqä anä iu aquvä äqänäqisätqäñuwä iquauñi, he “Poli iqu henyqä hui mimäuqä iqiyä” jipñqä änyingï.

¹⁶ He tuwanuä tqu a qäpu ätäupiyyi, quuvqä heqiyqä Latisiya iu äpmeñuwä iquau vqangpi, iqua-pqe a inä täupñqe. Itanga tuwanuä huizi, nyi Latisiya pmeqä iquauñqä äqiyqäqä iqu, iqua henyqä tnämäuqangpi, he-pqe a inä täupnä. ¹⁷ He Akipusi iqueny, “Si Naqä Iqu wäunüä äktapkqe, änguänä ämitnä imäkätinä, qäpnä imäkmävä” tupu.

¹⁸ Nyi Poli iqunä, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” etätmä, ñqä hipaitä tuwanuä hiqñqä imäkqä. Täñganï nyi guä yqänä äqiyänmä pmeñqä täñqe, he nyinyqä kñuä indqäñgagñpu. Inï Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imäñqeuta hiñgi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu kinganä 1 Tesälonaika pmeqä iquaunqä äqäkqe Yätamakqä kuknuä hinuiqänjä iquvi

Tesälonaika ii anä-himqä naqänänjä, qua Masendoniya iuvi. Poli iqu anä-himqä Pilipai ävämani, Tesälonaika iunqä äwätä, qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvä qämbnqä, ävauqumuatkqe. (Wäunuinqä 17:1-9, hinuä qundnqä.) Inäqe, Israitqä iqi äpmaminuwä iqua, qokä-apäkä kuapänänjä Poli iqueqä kuknuui qänaknä ipu, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätangä äqumbiyi, qu äwqä quvqä imäkkuwi. Iutani, Poli iqu Tesälonaika ävämakqe. Qänakni, iqu anä-himqä Korinä iu pmetanqi, iqueqä wäunuä anä iminiyä Timoti iqu äwimetä, nätmätqä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iquau, Tesälonaika iu äwimakqenqä awä ätukqe.

Poli iqu, Timoti iqueqä kuknuä qätä äwiyäqänqani, iqutä, Silasi iqutä, Timoti iqutäni, qu tuwanuä tä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä, Tesälonaika iu pmetanqawä iquauqä quuvqä heqiyqe, yänänäqñqä iwimäkpñqä äqäkuwi. Ämaqä näqñqä-tänjä kuapänänjä iqua, kuknuä tiinjä ätminuwi. Poli iqueqä tuwanuä, Goti Iqueqä bukä iu äqänänqä iutani, tuwanuä tä, iqu kinganä äqäkqä iiyi. Poli iqu, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä Tesälonaika iu pmetanqawä iquauqä quuvqä heqiyqenqätä, suqä äñguinqätä, aquvänä itä, tuwanuä tä äqäkqe.

Ämaqä näqñqä-tänjä iqua, knui tiinjä indqänätqänjä. Ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iinjä iqua, Iqu angunji äänä pñqutiyä-qe, knuä kuapänä indqänminuwi. Qu näqñqä ipñqä iinjä winqanqi, Poli ique yatñqä äwikuwi. Ämaqe, Jisasi Iqu anqñ mapqänqä äpäkombqä iqua, qu hänjä hea ique-ique mapnuwänqätanä? Ga Kraisi Iqu äkñga pñniqäwä? Poli iqu kimanji, tiinjä ätukqe. Qu suqä äñguä iu qänaknä iqäpnuwänqä. Inji, iqua Naqä Iqueqä pñniqenqä näwe imäkmbu pmeñqä.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli iqundä, Silasi iqutä, itanqa Timoti iqutä, ne tuwanuä tä henyqä äväwqatqu. He Goti neqä

Apiqueqätä, itanğa Naqä Jisasi Kraisi Iqueqätä, epu, anä-himqä Tesälonaika* iu aquvä äqänätqänjuwä iquenñqä. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinqi etapätä, äwqä hanjuä imbu pmetpñqä emäkquä.

Poli iqu, Tesälonaika iqua quuvqä eqäkuwiñqä, yeeqä ikqenqä

² Ne hea ique-iqueni, Goti Iquenyqä tääqä ätuätanänğanı, henyqä kñuä yqänä ipisanä, “änğuiqä” ätuätunque. ³ He heqä quuvqä eqäpiyita, wäunüä itqänjuwiñqätä, heqä suqä ämaqenqä äwiñqeta, wäunüä yänänäqñqä imäkätqänjuwiñqätä, itanğa heqä kñui, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqä indqambu, hiñuä äqumbu äpmapiyita, wäunui mäwquatämäuqä a yänänäqñqä äqätänjuwiñqätäni, ne kñuä ämetanä, Goti Apique, “änğuiqä” ätuätunque. ⁴ Neyämaqä, Goti Iqu henyñqä äwinyänqä iquenä, Goti Iqu he atäunüä ae etekqenqe, ne näqñqä eanitanı, “änğuiqä” ätuätunque. ⁵ Iqu iinjä etekqenqe, ne näqñqä hinqi mämeqä iquque. Kukñuä äñğüä we-hunqä-tänä iqu, ne hinqi mäma mäyapqä ikque. Ne yänänäqñqetä, Dñä Äñğüä Iqu yätamäkqä neyqanğqetä, itanğa ne quuvqä yänänäqñqä eqiyanä, “Kukñuä iqu naqä-qakuiqä” ätätanä, awä etkque. Ne heyaqä awä imä äpmenä, yätamäkqä heyatunquä suqä imäkminquä iunqe, hiqä-hiuäni, näqñqä ae äyä enä.

⁶ He kukñuä naqä-qakui ämakuwitanı, hanä-iqä ämepiyänğa, Dñä Äñğüä Iqu yätamäkqä eyqanği, nesä, neqä Naqä Iqutä, hanä-iqä ämetanä yeeqä iminquä-pa, he-pqe asä inä iminjuwi. ⁷ He iinjä imäkäpiyitanı, ämaqä quuvqä heqiyqä, qua naqä Masendoniya iu pmeqä iquautä, qua naqä Äkaiya iu pmeqä iquautä, ämotqueqä enqä-panä äpmenä. ⁸ Ämaqä im-imä äpmenjuwi, Naqä Iquenyqä kukñui, hesa qätä ae äwikuwi. Qua Masendoniya iutä, Äkaiya iütänä ma, qua eeqänänä iunı, he Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqäkuwiñqe, qu qätä ae äwikuwi. Ne iinqe, awä inä matqä pa yanä. ⁹⁻¹⁰ Ne he emeqanğua, he yeeqä änä-änä ipu äneyätmeqanğä qätä äwikuwiñqe, qu kukñuä tii ätätqänä. “Ämaqä Tesälonaika pmeqä iqua, goti qanğä iquaunı ävquatämäupu, Goti Naqä-qakuä Hänä-pmeqä Iqueqä yäpä iqinyä äväpu, itanğa Iqueqä Ymeqä qäukuä yäninjä Iquenyqä hiñuä äqumbu äpmenäuä” ätätqänä. Ymeqä Iqu, ii Jisasi Iquvi. Iqu äpäkonğanğa, Goti Iqu, Ique anği ävauqumuatkqe. Itanğa

* 1:1 Wäunjuñqä 17:1-9

Iqu, Goti Iqueä äwqä tnäñi, suqä quvqä imäkkä iquaunqä äpäñqä ii, ne mänemeqä yätñqä, Yätamäkkä Neyqä Ique.

2

Poli iqu, Tesälonaika iu wäunüä iminçenqä

¹ Neyämaqäüä, ne iqi emakque, hinçi memeqä danä ikquençe, he näçñqä äyä eñä. ² Ne henyqä äpatunquänä anä-himqä Pilipai iu pmetançquänçani, ämaçe quvqä inetquepu, neyaqä huiwiunçi täñä-hunqä naçänänä änatapminçuwinçe, he näçñqä ae eñä. Ne hanä-iqä ii qäyä ämetanä-qe, neqä Goti Iqueqä yätamäkkä iutani, ne zä miqä danä, pemänä itanä, kuknuä ançuä we-hunqä-täñi, awä äyä etminçe. ³ Ne ämaçeu, “He Jisasi Iquenyqä quuvqä heqäpiyä” ätuäkitunçe, suqä tiinçiqua qäsä imäkätanä, hmanji. Kuknuä quvçe matqä, quvqä imäkkänqä knuä mindqänqä, kuknuä quançi mäutçe. Oee. ⁴ Ne kuknuä iinçi, hinçinä matquä itqänu. Goti Hanjuwä Iqu, neqä suqä yamwiqä ae äneyätä, Iqueqä kuknuä we-hunqä-täñi, awä tuäkiquatunquänä, quuvqä ae änaiqäkkä iuta, awi ii ätuäkitqänu. Ne wäunüä ii imäkätunquençe, yeeçe ämaçe miqä ipnä. Goti, neyaqä qeqä-quuvqä imnçi, Yamwiqä Neyqä Iquenyä, yeeqä iwimäkatunquä äyä imäkätqänu.

⁵ Ne emayäkitanä iunçi, heyaqä nätmätqä tämeqä kuknuä huitanä-huitani maetqä itanä, hinüä yqänä äqunanä, qeqä bimbiqä natqançi kuknuä quançä isua maetqä iminçunençe, Goti Hanjuwä Iqu näçñqä hiqançi, hiqä-hiuä-pqä näçñqä ae äyä eñä. ⁶ Itançga neyaqä yoçe, he-pqä, ämaqä huizi-pqä, haçeu mänamäuçançe, mänenqä eä. ⁷ Ne Kraisi Iqueqä kuknuä awä tuäkiqñqä änandowatkqä eanä-qe, “He qätä äneyäpu, iinçä imäkäpiyä-qe” yänänäçñqä maetqä, ymeqä nandqä känai, anüä ävätä ançuänänä ämitñqä-panä iinçä eanä, qeiqinyä äyä äpmaminçe. ⁸ Ne henyqä kiinçä nenyätançi, qeqä etmäkätanitançi, Goti Iqueä kuknuä ançuä we-hunqä-täñi awä etatunçenqä, yeeqä änenyätäqä-qe, tiinçä-pqä inänçi. Ne “Quñqä yänä inä weniunçueqä” knuä indqänänä äpmaminçe.

⁹ Neyämaqäüä, ne wäunüä dnä huqä imäkminquä iunçi, he hinüä ae äquñguwi. Inçani he nesa hanä-iqä mämeqä ipñqä diñçe, ne hiunçi-heatqä mbqä wäunüä yänänäçñqä itanä, kuknuä we-hunqä-täñi awä etätanä, hesä anä äpmaminçe. ¹⁰ He ämaqä Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä iquendä, anä äpmenänçani, ne Goti Iqueä yäpä iqi äpmenä, suqä quvqä hui mimäkkä

jänänäninä imäkätqätaungqenqä näqñqe, henyä mämeqä, Goti Hanjuwä Iqu-pqe inä ämaminqe. ¹¹ Kaniqu, iqueqä ymeqä du ängüänänjä ämitñqä-ma, ne, he hñqunä-hñqunä, tiñjä ämeyätunquä iñqe, hiqä-hiuäñi näqñqä enä. ¹² Ne hiqä knuä äwqe evauqumuatätanä, heqä qeqä-quuvqä imñi yänänäqñqä emäkätanä, manjä yänänäqñqä tiñjä äyä etminqe. “Goti Iqu, ‘He Nyaqä miqeunqätä, Nyaqä yoqä naqä äqonänqä iu ämotqueqänqä timäupnuwänqä’ tääqä etätñqe. Inñi he Iqueqä äwinyänqä iunä pmetanqpiyä.”

¹³ Goti Iqueqä kukñuä we-hunqä-tänñi, ne äma äpätanä awä etqanqgua, qätä änekuwä iunqe, he knui, “Ii ämaqeqä kukñuä ma, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuiqä” eyqanñi ämakuwi. Iinñqe, ne hea ique-ique, Goti Hanjuwä Iquenñi, “änqñuiqä” inä ätuätqänñu. Goti Iqueqä kukñuä ii qäqu, he ämaqä quuvqä heqiyqä iquenä, yätamäqä heyätñqeyi. ¹⁴ Neyämaqäüä, he Goti Iqueqä ämaqä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, qua Jutiya iu aquvä äqänäqisätqänñuwä-panä-quenä etanqguwinqe, ne näqñqä enñu. Ämaqä iinñä iqua, quyämaqä Israitqä iquauta hanñä-iqä ämakuwä-panñi, he-pqe, ämaqä heqä qua qäyutanä iquauta, hanñä-iqä kiinñä äyä ämaka äpätqänñä. ¹⁵ Ämaqä Israitqä iquautanñä hñqua, Naqä Jisasi Ique pizqä äpäkkuwi. Qänqanñi iquautanñä huiz-iqua, Goti Iqueqä kukñuä hinuä-tqä iquau pizqä äpäkkuwi. Itanqga nenñi hñquququa, “He neyaqä qua täunñi, mäpmeqä pambiyä” änatäpu, huätä änandowatkuwi. Tänganñi Israitqä iqua, Goti Iqu äwinyänqä dunñi, qänaknä miqä da, ämaqä eeqänänñä iunqä mäkänqä ipu, tiñjä itqänñuwi. ¹⁶ Ne, Israitqä qäyä etanñi, huizi iquauñi, quwqä suqä quvqä iuta, hanñä imäkäqumuatqñqä kukñuä tuqñqe, mäutqñqä inemäkpnqä itqänñä. Hea ique-ique iinñä imäkäpu, quwqä suqä quvqe yändi-yändi imäkqä peyätqätanqguwitanñi, Goti Iqueqä äwqä tnänñi, kima qäqinyä wimetñqä itqäüä.

Poli iqu, Tesälonaika pmeqä iquau wimetñqä äwinqenqä

¹⁷ Neyämaqäüä, quvqä inetquepiyä iqua, he evämetunquä inemäkqanqguwitanñi, ne hesä anä mäpmeqä eanä-qe, henyqä knui, maqänä indqänqque. Ne hinuä eqänatunquä kiinñä nengangqä-qe, henyqä anqumä quvepqe, ämävqänätunqque. ¹⁸ Ne henyqe, mapqänqä ma quvepänqä etanqgä-qe, Setänä iqu hoptäwä äneyätñqe. Poli iqunä, nyi aanñä kuapanä emeqisqñqä änyinätñqe. ¹⁹ Neqä Naqä Jisasi Iqu anñi äquvepätqänqanñi, ne äsque meniunquä hinuä äqänänä äpmenä, yeeqä äkiuta yaniunquä äpmenä, yoqä naqä äkisquea meniquä äpmenñu? Nätmätqä hui-huita maetqe, hesanänqce. ²⁰ Ne

yoqä naqä motqueqetä, yeeqä iqetäni, he qäuquenji. Iinjıqıe, ne he emeqısıqıqä änenyätıqıe.

3

Poli iqu, Timoti ique iquauıqä ändowatkıenqä

1 Ne henyqä äwäwa itanıtani, äpakänä mäpmeqä yatunqä, tii ätngquque. “Timoti iqu äyevämeqanğa, Poli iqundä, Silasi iqundä, ye Atenisi du pmeıqıeqä.” 2 Iinjä ätnanıtani, ye Timoti ique henyqä anđı ändowatkuee. Iqu neqä neyämaqä, Goti Iqutä wäunuä anä imäkäsinyä, kukıui Kraisi Iquenyqä awä ätuäkıtıqä iquvi. Iqu heqä quuvqä heqıyqä iu yänänäqıqä emäkqanđıti, he pämä yänänäqıqä tqäpıqä ändowatkuee. 3-4 He tiinjä iqänqä, hanä-iqä emeqanđıenqä, äwäwa iqä dıqä, äpkıe. Ne hesä anä äpmeanıđanı, “Eeqıne hanä-iqe änemequäniqıeqä” etmıqıuetanı, he iıqä näqıqä ae epı äpmeıuwıtanı, ii tänga sä änemetqäuä tä. He hıjuä ae äyä äqunänä. 5 “Nyi qunqä äwäwa äpakänä mıqä imä” kıuä indqänätmä, Timoti ique ändowatkıe, heyaqä quuvqä heqıyqıenqä näqıqä mamqä dıqıe. “Ämaqä yamwiqä vqä iqu, hiqä quuvqä heqıyqıe yamwiqä eyqanğa, he qua iqi päkıqänqätä, neyaqä wäunuä eeqänänä imäkätunqıe, hıngınäwa yeqıqätıyä, ä änänäqätıyä?” tmä, kıuä kuapänä indqänätmä iıtanı.

Timoti iqu, Tesälonaika iqua anđıuä äpmamıjuwııqä awä ätukıenqä

6 Timoti iqu hesä äpmeıqıe, yenı tänga-qänğa qıe äyemetä, kukıuä yeeqä iıqä, heyaqä quuvqä heqıyqıenqätä, itanğa heqä suqä ämaqä huizi dıqä äwıqä ämeıuwııqätä, äma äpätä awä äyatqı. Iqu kukıuä tiinjä-pqıe, inä äyatqı. “Ämaqä dı, qu quwqä äwqä yeeqä iıqıetä, nenyqä kıuä indqänäpu, ne hıjuä naqämbıqıe, ne qunqä änenyätıqä-pa, iinjä äwınyätqänä” äyatqı. 7 Neyämaqäuä, ämaqä quvqä inemäkätqätanğä hanä-iqä ämetanä pmetanğa, heyaqä quuvqä heqıyqıenqä qätä iinjä äwıyätanıtı, neqä äwqä tämııı yänänäqıqä inemäkqı. 8 He Naqä Iqutä, yänänäqıqıe, qänğanä ae ätqäuıkuwä du tqäütanğä, iııı tänganı ne-pqıe, quamı anđıuanänä äpmeıu. 9 Ne neqä Goti Hanjuwä Iqueqä hıjuä iıııı, henyqä kıuä indqänätanä, yeeqä aanä kuapänä itqänı. Iqu yeeqä naqänänä iinjä änätapkıenqıe, “Anđııııqıe” qäyünänı, äänä tätunquäwä? 10 Ne, he hıjuä anđıumä ämaeqänätanä, heqä quuvqä heqıyqä imııı, äwa äkııqä enıwı, yänänäqıqä emäkätunqıenqıe, qanyä

mäpmeqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä hiunji-heatqä ätqa äwätqänu.

Poli iqu, Goti Ique tääqä ätukqenqä

¹¹ Ne tiinjinqä nengangiyi. Goti Apiqu Kiqä-kiuätä, itanga Jisasi neqä Naqä Iqutäni, ne pe-hunqäqi quvepatunqenqe, hänaqä qanä watunquä iunji, huätä änduqiyäsinyä änguä imäkiynqe. ¹² Tiinjä-pqe inänqe. Naqä Iqu suqä ämaqeunqä äwiñqä iqueni, hesä, manguä iinjä emnätätñqä emäkquänä. Iinjä dutani, ne henyqä änenyätñqä-pa, hiqä-hiuänqätä, qokä-apäkä eeqäpnänjä iunqätä, enguätñqe. ¹³ Iinjä iutani, tiinjä timäutñqänä. Goti Iqu, heqä qeqä-quuvqä yäpä imñi, yänänäqñqä emäkquätñqe. Itanga hea neqä Naqä Jisasi Iqu, qokä-apäkä Iqueqänä atäunjuä ätekqä eeqänänjä iquatä, anji anä quveppqänqani, he Goti Apiqueä hiñjuä iqinji, suqä quvqä hui maeqä, jänänänjä imäkquenä pmetanquwänqä, quvepäniñqä.

4

Suqä, Goti Ique yeeqä iwimäkqä dunä imäkqäpñqe

¹ Neyämaqäüä, ne heñi, suqä eeqäpnänji, he Goti Hanjuwä Ique yeeqä iwimäkqäpñqenqe ae qe ämetquakque. Inji tängani, he iunji qänaknä ipu, quamä änguänänjä äyä äpmenä. Itanga tängani, ne Naqä Jisasi Iqueä yoqeta manä etquque, suqä iinjä, heqä äwqä yäpä imñi, aanjä yänänäqñqä witanquti, äpakänä imäkqäpñqä nengangji, manji i etqu. ² He näqñqä ae äyä enä. He suqä äänä imäkqäpnuwänqä diñqe, ne Naqä Jisasi Iqueä yänänäqñqä iuta, kukñjuä ae äyä etmiñque.

³ Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä imñä di, tiinjinqä äwi. He heqä häñä-pmeqä eeqäpnä ique äwipu, suqä quvqä maeqä, ikikinyänjä tii hiätñqe. Suqä huiwä yanä-inqä Goti Iqu änatapkqä iunä imäkäpu, suqä huiwä yanä-inqä huizi, mimäkqä pambu. ⁴ Qokä qäquenä ä apäkä qäquenä, suqä quvqä imäkqäpñqänä hiqä äwqe mevauqñqä, yänänäqñqä imäkmbu äpmapu, suqä jänänänjä Goti Iqu äwinyänqä iunä imäkqanqpu. ⁵ Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä mañqä iqua, quwqä äwiñqä kñjuä indqänqä imñi, kñui hiqaqä huisä-hñqutä hiñgi wiqä, iinjänä ämapu, imäkätqänjuwä-pañuenä mäpmeqä itanqpu. ⁶ Itanga hiqä heyämaqä hñqueqä apäkä iinjä yuiqñqä itquepu, qui miwimäkqä pambu. Ämaqä hñqu suqä iinjä iqua imäkätqñqe, ne kukñjuä yänänäqñqä tiinjä ae äyä etmiñque. Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iinjä iqueni, kima ävätä hanä-iqä väniqeqä. ⁷ Goti Iqu ne suqä quvqä imäkqänqä tääqä iinjä

mänaätmeqä ikqe. Oee. Iqu ne, Iqueqä ämaqä jänänänjä pmeqänqä tääqä änaätmakqe. ⁸ Inj ämaqä hñqu, kukñuä täunji tuwä äwiyqäqe, ämaqä du mitqueqä pa iqi. Iqu Goti, Iqueqä Dñä Änguä Ique etapätñqä Ique, itqueqi.

⁹ Goti Hanjuwä Iqu, suqä hiqä-hiuänqä enqä iquenyqe, ae äyä ämetquakqä-qae, ga he ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwä huizi iquauñqä enyätñqä diñqe, tuwanuä maqiyqä yanä. ¹⁰ He näqñqä ae ämepu, ämaqä quuvqä heqiyqä eeqänänjä, anjä qua naqä Masendoniya iu im-imä äpmakäwänjuwä iunqä enyätqäuä. Neyämaqäuä, he suqä iinj äpakänä imäkqäpñqä nenğanji, mañä yänänäqñqe, i etqu. ¹¹ He kñuä yänänäqñqe, quamä qeiqi pmetpñqä iunqä ämapu, he hñqunä-hñqunä wäunui hiqe imäkäpu, itanğa hiqä quamä pmeqä du yätamakqä hiyquätñqä diñqe, hiqä hipaitä wäunua iqäpñqe. Ne he iinj imäkqäpñqä ae etmiñquä-qe, mañä yänänäqñqä anji etqu. ¹² He quami iinj pmapqe, qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä itqänjuwä iqua henyqe, “Ämaqä änguänänjä-quaiqä” tqanğa, he nätmatqä hmbinyqä äwa miqä pmetpnä.

Naqä Iqu anji äquvepätqänğanqä

¹³ Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä maeqiyqä iqua, ämaqä ae äwekuwä iqua anji vauqänqe, kñui mindqänqä ipu, hiñuä äqämbu mäpmeqä, huäqä-hunqä ämepu kñuä äqiyätqänjuwä iquayi. Neyämaqäuä, he iinj enqä-pa pmeqänqe, “Ämaqä quuvqä eqiyäpu, quwqä anjä näweqämqä äwätqänjuwä iquauñi, squä wimeniqätiyä” tpiyä diñqe, he näqñqä metpñqä änenji. ¹⁴ Iinj iqänqe, ne eeqäpnä quuvqä tiinj äyä eqiyätqänju. “Jisasi Iqu äpakonätä anğumä ävaukqeä. Iinj dutanji, Iqueä yänänäqñqeutanji, ämaqä quuvqä eqiyäpu äpakonätqänjuwä iquauñi, Goti Hanjuwä Iqu anji ävauqumuatätä, Jisasi Iqutä ätuma quvepäniqeä.” ¹⁵ Iinjñqä, ne Naqä Iqueä kukñui ämetanä, awi tiinj etätqänju. “Ne hññi, Naqä Iqu anji äquvepätqänğanqä yqänä äpmamitatqä iqune, ämaqä ae äpakonätqänjuwä iquauñi, hiñuiqä mäwimeqä yaniqueqä.” ¹⁶ Ii tiinj timäuniqe. Naqä Jisasi Iqu, Kiqä-kiuä mañä yänänäqñqä tqanğa, Iqueqä ynaunjqä huizi iquautanä naqä iqu-pqe, mañä inä tqanğa, Goti Hanjuwä Iqueä hääwi äkakä inä tqanğa, Naqä Iqu qäukuä yänisa quvepäniqe. Inğanji ämaqä Iquenyqä quuvqä eqiyäpu äpakonätqänjuwä iqua, qu-ganä anji vaupnuwi. ¹⁷ Inğanji iquatä, ämaqä hññä yqänä äpmamitatqä iqunesä, Jisasi Iqutä qaquvqä yätqä minatunquänä yanique. Itanğa ne Naqä Iqutä, hññä hea

ique-ique anä pmetanique. ¹⁸ Iinjä etanġi, hiqä-hiuä kuknjuä tque ätnäpiyitanġi, yänänäqñqä imäkñganġpu.

5

Naqä Jisasi Iqu anġumä quvepñqä, näwe pmetatunque

¹ Neyämaqäüä, hiunġi nätmätqä iinjä timäuqänqe, ne tuwanjuä maqiyqä yanä. ² Iinqe, hiqä-hiuänġi näqñqä äñġuanä tiinjä ae ämakuwä. Hiunġi Naqä Iqu äquvepñqänqe, “Ämaqä quwä-meqä hñqu maquvepñqä yänqiyä” kñuä ämenä pmetanġua, maqñqä äquvepñqä-panġi, maqänä ii timäunike. ³ Ämaqe, “Ne täñġanġi hanjä-iqä mänemeqä äñġuä äpmenünä” tätqätanġuwänġa, apäkiqua ymeqä mipñqänä täñä-huñqä naqänänä maqänä äwimeqä-panġi, qui iwimäkätñqä-pqe maqänä ii wimenike. Inġanġi qu hanjä-iqä naqä iquenqe, zä mäpmeqä ipnuwi.

⁴ Ämaqe, quwä-meqä hñqu quvepñanġi äqumbiyänġa, iquenyqä yäunjuä ipnä. Inäqe, neyämaqäüä, he suqä hiawiqä qua täutanä iu mäpmeqä ipinjqae, hiunġi iqu quwä-meqä enqä-pa, quvepñanġa, he yäunjuä ipnuwä ma, oee. ⁵ Ne hea witanġi pişqä imä asusua itanä imäkätunquä iquene maetqe, oee. Ne hiunġi imänätanġi, nätmätqä eeqäpnä we-huñqä iqi hinjuä äqunanä, imäkätunquä iquneyi. ⁶ Inġi, ne hiaqäqe, ämaqä huizi äwiñuwä-panġi mäwiqä itanä, neqä Naqä Jisasi Iqu anġumä quvepñqä hinjuä äqänanä, kñuä yasämä ämetanä pmetatunque. ⁷ Ii tiinjä. Ämaqä hiaqäqenqänä äwinyätñqä iqua, qu heatqänġanġi hiaqäqä witpnä. Itanġa ämaqä wainqä-eqä yänänäqñqeta, kñuä iqe qämä-qämä iwimäkätñqä iqua, qu heatqänġanġi i imäkpnä. ⁸ Inäqe ne iinjä ma, we-huñqä iutanä eanitanġi, ne kñuä yasämä ämetanä tiinjä pmetatunque. Ämaqä mäkä-iqä hñqu, nätmätqä quikuä iqi ktqä äqumuätänänqä-panġi, ne suqä quuvqä heqiyqä iqutä, ämaqä huizi iunqä neqä qeqä-quuvqä imda änenyätñqä iqutä, iquaqu mäwquatämäuqä, a yänänäqñqä äqätanä. Itanġa ämaqä mäkä-iqä hñqu, nyuänġä ämuasmänqe nyuänġä qui imäkñqänqä ämäunqä-panġi, ne Jisasi Iqu anġumä änyä-hänġä imäkäqumuätänaiyäninqä diñqe, kñuä iqä yänänäqñqä ämenä, hinjuä äqänanä äpmenä. ⁹ Ii tiinjä. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä äwqä tnäninqä zä iquatunquä mänätänaiyqä ikqe. Iqu ne, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquesa, hänġä inemäkäqumuätänaiqä diñqä ätänaikqe. ¹⁰ Jisasi Iqu, ne hänġä yqänä pmetanġquänġa, ä ae äpäkonatquänġa äpäätqe, ne Iqutä hea ique-ique anä pmetaniqueñqä, äpäkonqqe. ¹¹ Inġi he suqä täñġa tä

itqänuwä-pañä tiinji, hiqä-hiuä kuknuä tque ätnäpiyitanji, yänänäqñqä imäkñgançpu.

Suqä äñguänänjinä imäkqenqä

¹² Neyämaqäüä, he tii imäkpnqä yatñqä iqu. Ämaqä, heyaqä awä iqi wäunuä dnä huqä ipu, Naqä Iqueä äwiñqä dunä ämeyäpu, “suqä quvqä ii mimäkqä pam-biyä” etätqänuwä iquauñi, heqä naqä enqä-pa quñgpñqe. ¹³ Iqua he yätamakqä e eyätqänuwä iunqe, knui äñguänä indqänäpu, heqä äwqä imda ençançguti, iquau mändi makittqiyqä, iquauqä yoqe, haqä muämuäqäpnqe. Hiqä äwqe, hanuä imbu, pmetpnqe.

¹⁴ Neyämaqäüä, ne kuknuä tiinjä-pqe, yänänäqñqä etqu. Ämaqä wäunuänqä enyqä itqänuwä iquauñi, “Enyqä miqä wäunuä ipiyä” ätuäpu, ämaqä zä iqançuwä iquauñi, yänänäqñqä iwimäkqä kuknuä isua ätuäpu, ämaqä aquvä-aquvä miqançuwä iquauñi, yätamakqä äväpu, itançga ämaqä eeqänänjä iinjä iquauñi, qeiqi iwimäkqäpnqe. ¹⁵ Ämaqä he suqä quvqä etqueqä iqu, iinjä emäkqançqenqe, kima miqä pambu. Inäqe, hea ique-iqenji, hiqä-hiuätä, qokä-apäkä huizitä, äñguänä äminyäpu pmetpnqänä, suqä äñguä dinä imäkqançpu.

¹⁶⁻¹⁸ He hea ique-iqenji, yeeqänä ipu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tqe mäwquatämäuqä ipu, nätmätqä äki-äkitanjä emeqe, Goti Hanjuwä Iqenji, “äñguiqä” tquançpu. Goti Hanjuwä Iqu, he Jisasi Kraisi Iqutä ämuänänjuwä iquenä, suqä iinjä imäkqäpnqenqä äwinyätqäüä.

¹⁹ Hiqä hänä-pmeqä iunji, Dñä Äñguä Iqueqä tä äsänqe, mequmuäkqä pambu. ²⁰ Dñä Iinjä Iqu, ämaqe, Goti Iqueqä kukñui hinuä tññqä iwimäkqançgi ätquwi, he iinjqe, knuä quvqä ämepu, mändi makittqiyqä pambu. ²¹⁻²² Inäqe he nätmätqä eeqäpnänji iwäsäupu, äñgui, hiqä knuä iqä imä ämaipu, quvqä eeqäpnänji, wimasipu.

Kuknuä yäpakiyi

²³ Goti äwqä hanuä änyanä pmeqä nätapqä Iqu, tiinjä emäkätñqä tääqä ätqu. Iqu he Iqueqänä epu, aanjä ikikinyänä emäkätñqä ätuätqänju. Inji neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu ançgi äquvepätqänçga, heqä dnitä, quuvqetä, huiwitä, quvqä maeqä, aanjä qäyunä imäkmbu pmetpnqä, yätamakqä eyätñqä, tääqä i ätuätqänju. ²⁴ Goti He tääqä etätmakqä Iqu, hinçgi-mända mimäkqä, Iqueqä kuknuä ätätqä du qäyunä Imäkqä Iquvi. Inji Iqu he iinjä pmetpnqe, emäkquänä.

²⁵ Neyämaqäüä, Goti Hanjuwä Iqu, ne yätamakqä neyquätñqenqä tääqä tquançpu. ²⁶ He äminäpiyänçanji,

quuvqä heqiyqä iquneqä suqä iunji, quneqä ingpñqe. ²⁷ Nyi neqä Naqä Iqueqä yänänäqñqä iuta, tiñä etqä. “He tuwanüä tä, ämaqä quuvqä heqiyqä eeqänänä iu a tuepiyä” etqä. ²⁸ Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinqi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu qänakñi 2 Tesälonaika pmeqä iquaunqä äqäkqe Yätamakqä kukñuä hiñuiqänjä iquvi

Näqñqä-tänjä iqua, kñui tiññqä indqänätqänjä. Ämaqä, Jisasi Iqueqä yoqenqä anä-himqä Tesälonaika iu äqänmiñuwä iqua, “Jisasi Iqu anqumä pätnqä itqätanqa, nätmätqä äkitani timäunqutiyä” tpu, kñuä kuapänä indqänmiñuwi. Hñqua tiñjä ätukuwi. “Naqä Iqueqä hiunji ae ätimäuqeçqä.” Itanji Poli iqutä, Silasi iqutä, Timoti iqu-pqe, iqua quwqä kñuä indqänqä iunji, jänä iwimäkññqä tuwanuä tä äqäkuwi.

Poli iqu, “Hiunji iqu, matimäuqä, yqänänjqä” ätätä äqäkqe. “Hiunji iquesa kiñganänji, ämaqe, hñgisanänji, kuapänä itqätanqä, suqä quwqä huitanjä-huitanji, kuapänä timäunqiyä. Inqanji ämaqä kukñuä-suqeunji hñgisanä iqä hñqu ätimäutä, Jisasi Iquenyqä mäkänqä yäniqeçqä.”

Poli iqu, qokä-apäki quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, hanjä iqä mapñqä iñqä, ätukqe. Iqueqä äwiñqe, qu wäunjuä yänänäqñqä ipu, quwqä-quwä mimbñqe. Ii, iqueqä-kuiätä, iqutä wäunjuä anä iqä iquatä, imäkmiñuwä-panjiyi. Ga qu wäunjuä imäkññqetä, hñquau yätamakqä wipñqä iñqetänji, enyqä mäwimäkqä ipñqä äwiñqqe.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kukñuä ätkqenqä

¹ Tuwanuä tä, nyi Poli iqundä, Silasi iqutä, itanqa Timoti iqutä, ne henyqä äväwqatqu. He Goti neqä Apiqueçätä, itanqa neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueçätä, epu, anä-himqä Tesälonaika iu aquvä äqänätqänjuwä iquenyqä. ² Goti Hanjuwä neqä Apiqutä, itanqa Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeçqä imänqeuta hiñgi etapäsinyä, äwqä hanjuä imbu pmeñqä emäkqinyä.

Poli iqu, Tesälonaika iqua quuvqä eqäkuwiñqä, yeeqä ikqenqä

³ Neyämaqäüä, heyaqä quuvqä heqiyqe, haqä yändi äpeyqenqätä, itanqa suqä ämaqenqä äwiñqä iquesanji, hiqä-hiuänqä kiñjä enyätñqä iqu-pqe, yänä-yänä päyätqätanqenqqe, ne Goti Hanjuwä Iqueni, “änquiqä” ätuätqänju. Suqä ne ii imäkätunquä iqu, aanä qäyunänji.

⁴ He iñjä itqänjuwiñqe, ne ämaqä Goti Iqueqä yoqä

du aquvä äqänätanġuwä iu äwimayäkitananġani, ne henyqä yeeqä itanä, heyaqä yoqe haqeu ämaetanä, tii ätätunġue. “Ämaqä ii, quvqä itqueqanġä hanjä-iqä huitanjä-huitanjä qäyä ämepu, quuvqä heqiyqe mäwquatämäuqä, a yänänäqñqä äqätänäuä.”

Goti Iqu, suqeu qäyunä iwäsäuniqenqä

⁵ He iinjä imäkätqänjuwinġe, ämaqe näqñqä tiinjä ämetqänjä. Goti Iqu ämaqä eeqäpnä iwäsäutäqanġani, suqä jänänänjä iuta iwäsäuniqeqä. He hanjä-iqe, hinġi mämeqä, Goti Iqu henyqe, “He Nyaqä ämaqä naqä-qakuä epu, Nyaqä miqeu pmetpñqe, qäyunänjuenġä” etätänqä ämetqänjä. He Iqueqä miqeu pmetanġuwitani, hanjä-iqe i emetqäuä. ⁶ Goti Hanjuwä Iqu, suqä jänänänji, tiinjä imäkäniqe. Iqu ämaqä, he hanjä-iqä etapätqänjuwä iquauñi, kimanji inä väniqe. ⁷ Itanġa Goti Iqu he hanjä-iqä e ämetqänjuwä iquendä, nesä, hanjä-iqe huätä ämamäutä, hapä pmeqä nätapäniqe. Nätmätqä iinjä, Naqä Jisasi Iqutä, Iqueqä ynaunjqä yänänäqñqä iquatä, qäukuä yätutanji tä hänäqä sqä iu ätnänäqi äquvepġanġuwänġa, imäkäniqe. ⁸ Iqu, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä maqñqä epu, itanġa neqä Naqä Jisasi Iquenyqä kukñuä anġui qätä mäwiyqä itqänjuwä iunji, kima ävätä, hanjä-iqä tiinjä väniqe. ⁹ Iqua, Jisasi Iqu-tänjä qäqiqi mäpmeqä, Iqueqä yänänäqñqä aanjä naqänänjä iquenji mämeqä, kiinjä näñji qui imäkmbu, hea ique-ique pmetpnuwi. ¹⁰ Hanjä-iqä ii, Naqä Jisasi Iqu anġi quvepġanġanä wimeniqe. Iqu ämaqä, Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqänä ekuwä iqua, Iquenyqä yeeqä ipu, yäunjuä naqänänjä ipu, Iqueqä yoqe haqeqä mamäupnuwänqä quvepäniqe. Inġani, he kukñuä ne awä etmiñque ämepu, quuvqä naqä-qakuä eqiyätqänjuwitani, he-pqä qutä anä i ipnuwi.

¹¹ Iinjä timäutñqenġe, ne Goti Ique tääqä tii ätuätqänju. Iqu hiqä suqeu iwäsäuniqänġani, “Nyi suqä anġuä imäkpnqä tääqä etätmakqe, suqä iunji he qäyunä ae imäkätqänjuwiqä” etäninqä tääqä ätuätqänju. Itanġa he wäunui, Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwita imäkpnqenqä äwinyätñqä iqu, Iqueqä-kiuä yänänäqñqä emäkqanġi, wäunui anġuänänjä imäkpnuwänqä tääqä ätuätqänju. ¹² Ga, he wäunjuä iinjä imäkqanġuwitani, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, yoqä naqä metñqätä, he Iquesa inä mapñqätä tääqä ätätqänju. Goti Iqutä, Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, henyqä qeqä ätmäkäsinyä, neyaqä tääqä tqetani, anġuä iinjä emäkinyä.

2

Ämaqä yänänäqñqä hñgisanä iqä iquenqä

1 Neyämaqäuä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu angi äquvepätqänga, Iqutä yätqä minaninqüä iunqe, ne kukñuä hui inä etqu. 2 Ämaqä hñqu quangä, “Hea qäyu timäuqanqi, neqä Naqä Iqu angi ae äquvepqqä” etqanqqä iunqä, yäunüä ipu, kñuä kuapänä mindqänqä iqäpnä. Ämaqä iinjä etätqä iqu nenyqe, “Dñä Ängüä Iqu kukñuä iinjä iquau äwikqeqä” qäyä etqanqqä-qe, ä “Iqua kukñuä iinjä, awä ätkuwiqä” qäyä etqanqqä-qe, ä “Iqua tuwanüä e äqäkuwiqä” qäyä etqanqqä-qe, qätä mäwiyqä pa iqäpnä.* 3 Ämaqä hñqu, he hñgi-mända etma wätñqä iqäqe, wimasiyqäpnä. Naqä Iqu angi mapqänga, tii ganä timäunige. Ämaqä aanjä kuapänäñi, Goti Hanjuwä Ique tuwä äwiyäpu, hñgisanä itquetqätanqua, ämaqä, suqä eeqänänjä iu mändi äkittqiyätä, tä du qui imäknäninqä äwätñqä iqu,† ätnänäqi timäunige. 4 Iqu ätnänäqi ae ätimäutäqänqanqi, Goti Hanjuwä Iquesä, goti quangä, ämaqe qonjä äwoktäumipqä iutä, itanqa nätmatqä huizi iutäñi, eeqäpnä mändi äkittqiyätä, ämaqeunqi, “Nyi nätmatqä eeqänänjä ämäwqätäunänä” tuänige. Aanjä ququvqänqi inä timäutñqänä, Goti Iqueqä hiqäva-imäkkä anjä iunqi inä äpeyätä, zä-hawä iu äpme, “Goti hñqunqu maetqänä, nyi tä qäqunjqä” tuänige.

5 Nyi hesä anä äpmamänqanqi, “Nätmatqä iinjä-iinjä timäunigeqä” etminqenqe, he iinqe kñuä yqänä ämenjä? 6 Ämaqä quvqä iinjä iqu ätnänäqi timäunqenqe, änä maeqä, qñqanjä yätätñqä Iquenqe, hiqä-hiuänqi näqñqä ae äyä enä. Iqueqä äwinqeunqä ma, Goti Hanjuwä Iqu hea iqueqä ätimäunqenqä imäkkanqa, inqanä timäunige. 7 He näqñqe, tänganqi, yänänäqñqä hñgisanä iqä iqu, qua täunqi wäunüä zä itqäuä. Goti Hanjuwä Iqu, qñqanjä äymitätqä Ique nändi qutesiteqanqutqänqanqe, yänänäqñqä hñgisanä iqä iqu, wäunüä zä yqänä iquänä. 8 Itanqa Goti Iqu, qñqanjä äymitätqä Ique, nändi qutesiteqanqanqi, ämaqä, suqä eeqänänjä iunqi mändi kittqiyätñqä iqu, ätnänäqi timäunige. (Qänakñi, Naqä Jisasi Iqu angi äquvepätqänqanqi, ämaqä iquenqi, Iqueqä mandñitä äpästätä, Iqueqä we-hunqetä iquenqi qui imäkänige.)

* 2:2 Näqñqä-tänjä hñqua, kukñuä täu tii äkunmäkätqänjä. Ämaqä iinjä etätqä iqu, “Dñä Ängüä Iqu kukñuä iinjä ändapqeqä” qäyä etqanqqä-qe, ä iqu kukñuä awä etätä i qäyä etqanqqä-qe, ä iqu nenyqe, “Iqua tuwanüä e äqäkuwiqä” qäyä etqanqqä-qe, qätä mäwiyqä pa iqäpnä. † 2:3 Jonä 17:12

⁹ Ämaqä quvqä iinjä iqu ätnänjāqi timäuqanġani, Setänä iqu yänänäqñqä vqanġi, iqu wäunui nätmätqä ämaqä mimäkqänänjitä, itanġa ämaqe yäunüä ipu, “naqä-qakuä Goti Iquesa imäkqiyä” knüä mapñqä diñqe, quanġa imäkäniqe. ¹⁰ Iqu iinjä imäkätä, suqä quanġa eeqäpnäni, qokä-apäkä hänjä-pmeqä mämeqä, äpäkonġe mapnuwänġqä äpmeñuwä iqua, iquenyqä quuvqä wipñqä imäkäniqe. Iqua kukñuä naqä-qakuä, Jisasi Iquenyqä ätäñqä iunji, yeeqä ipu mämeqä itqänjuwä iutani, äpäkonġe mapnuwänġqä äpmeñä. Qu kukñuä iinġe, yeeqä ipu ämeqä-säpi, Goti Iqu qunji, hänjä iqumuätquäninji. ¹¹ Iinjä dutani, qu kukñuä quanġa iunä quuvqä heqiyqäpnġenġqä, Goti Hanjuwä Iqu, qunġa nätmätqä qämä-qämä iwimäkätñqä, naqänänjä dowatäniqe. ¹² Iqu iinji, tiinġinġä imäkäniqe. Qu kukñuä naqä-qakui mämeqä danä, suqä quvqenänji, äñguä-äñguä imäkäpiyinġä imäkmitpqe, hiunji Goti Iqu ämaqe iwäsäutäqänġani, qu kimanji hanjä-iqä mapnuwi.

Yänänäqñqä tqäutpñqenġä

¹³ Neyämaqä Naqä Iqu äwinyätñqä iquenä, he hänjä emäkäqumuätäninġä diñqe, Goti Hanjuwä Iqu, nätmätqä mimäkqänġa, Iqueqä ämaqä epnuwänġqä atäunüä ae etekqe. Inji he ämaqä jänänänjä epñqe, Dñä Äñguä Iquesatä, naqä-qakuinġä quuvqä heqiyqä iutatänji. Iinġinġe, ne Goti Hanjuwä Iqueqä äwiñqä du, hiunji ique-iquenji, Iquenji, “äñguiqä” ätuätqänju. ¹⁴ Iinjä emäkätñqenġe, Goti Hanjuwä Iqu, ne kukñuä äñguä awä ätätunquä iquesanji, tääqä etätmakqe. Inji he, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä nätmätqä eeqäpnäni, Iqueqä yoqä naqä qonätanġqä iutani, heppqe Iqutä anä meqänġe. ¹⁵ Neyämaqäuä, Jisasi Iqueqä kukñui, neyaqä mañitatä, ä tuwanjuä iutatä, etminquä iunji, mäwquatämäuqä, a yqänä äqätpu, aanjä yänänäqñqä tqäutpñqe.

¹⁶⁻¹⁷ Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, Goti Apikutä, nenyqe äwqä imdanji kiinjä äwinyätä, itanġa qeqä ätmäkäsinyä hinġi vqetanji, neqä äwqä imñi, yänänäqñqä imäkñätanä, nätmätqä äñguänänji nätapätñqä diñqä, knüä iqä yänänäqñqä ämenä, hinjuä äqänanä pmetatunquä inemäkätqäuä. Inji Iqu heqä äwqä imñi, yänänäqñqä emäkätä, suqä äñguä eeqäpnä ämepu, kukñuä äñgui tqäpnġä emäkquä.

3

Goti Iqueqä yätamäkqenġä tääqä tqenġä

¹ Neyämaqäüä, Goti Hanjuwä Iqu, ne yätamakqä neyquätñqenqä, tääqä tiinjä tquanḡpu. Ne neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä kukñui, ämaqä huizi dunqä äma äwätanä, awä tquanḡuati, qu he imäkmiñuwä-pa, “Ii naqä-qakuia” quuvqä eqiyäpu, kukñuä iqueqä yäpä iqi pmetñqänä. ² Itanḡa ämaqä quvqä iqanḡuwä iquauqä hipa iuta, huätä inetmetñqä-pqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tquanḡpu. He Iquenyqä tääqä iinjä tquäpnqe, ii ämaqä kuapänä hñqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä mae-qiyqä itqänuwä iutayi. ³ Inäqe Naqä Iqu ätätqä-pa imäkätqätanḡi, ne Iquenyqä quuvqä wiyquanä. Inji Iqu yänänäqñqä emäkätä, Setänä quvqä imäkqä iqu, quvqä memäkqä yätñqä, ämeyänä. ⁴ Naqä Iqu inemäkqanḡi, ne henyqe, näqñqä tiinjä etqänu. “Ne iquau nätmätqä imäkñqä manjä yänänäqñqä ätuätunquä imñi, tanḡapqe, qänakndanä-pqe, äpakänä imäkqäpnuiqä.” ⁵ Goti Hanjuwä Iqueqä suqä ämaqenqä äwinqä iquenqätä, Kraisi Iqueqä suqä hanä-iqä qäyä ämetä yänänäqñqä tqäuwä iquenqätänji, Naqä Iqu he näqñqä anḡuanänjä metñqä emäkquä.

Ämaqä wäunüä miqä, enyqä itqänuwä iquauñqä

⁶ Neyämaqäüä, ne neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueä yänänäqñqe ämenä, kukñuä yänänäqñqä tiinjä etqu. “Ämaqä hiqä quuvqä anä heqiyqetanjä hui, wäunüä miqä, enyqä ipu, itanḡa kukñuä awä etmiñquä iunji, qänaknä miqä, hñgisa iqä-qua eänuwi, iquatä ikämanqä ipu, anä mäpmeqä pambu.” ⁷ Ne ii etquque, tiinjä iutayi. Ne suqä imäkmiñquä iunji, he qänaknä iqa uwqäpnqenqe, hiqä-hiuäñi näqñqä ae äyä enä. Ne heyaqä awä iqi äpmenänḡanji, enyqä miqä imiñque. ⁸ He nesa hanä-iqä mämeqä ipñqä diñqe, ne heyaqä ymisanji mbqä miqä, qanya ämetanä manqä, hiunji heatqe, mbqä wäunüä yänänäqñqä itanä, änmiñque. ⁹ Ne yoqä naqä ämenä, “He yätamakqä nepiyä” etatqä etanḡqä-qe, mänenqä imiñqe. He nesa näqñqä ämepu, imäkqäpnqä diñqe, ne wäunüä yänänäqñqä ii imiñque. ¹⁰ Ne hesä äpmenänḡanji, suqä enyqä iqä iquenyqe, tiinjä äyä etmiñque. “Ämaqä wäunüä miqä, enyqä itñqä iqu, ymisanjä hinḡi mämeqänqeqä.” ¹¹ Inäqe, ämaqä hiyaqä awä iqinji hñqua, wäunüä miqä, enyqä naqä-qakuänä ipu, huiziquauñqe, “Iinjä-iinjä imäkätqänäuä” tuäkitqätanḡuwinqä, qätä äwiyätqänu. ¹² Ämaqä e itqänuwä iquauñqe, ne neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueä yänänäqñqe ämenä, kukñuä yänänäqñqä tiinjä

etqu. “Ämaqä iqua, quamä qeiqinyä äpmepu, ymisañä quwqäñqä wäunüä iqañgpiyä” ätqu.

¹³ Inäqce, neyämaqäüä, he wäunüä äñguä imäkätqäñuwä iunji, enyqä ipu mäwquatämäuqä pambu. ¹⁴ Ämaqä hesañä hnqua, ne tuwanüä äqiyquque, qänaknä miqä, tuwä äwimä upqä iquauñi, he suqä hnjua miwimäkqä, atäunuinä väqumuatepñqe. Inji qu, quwqä quvqenqä womba mapñqä diñqe, he iquatäñä qäqi mäwqä, hiqäqi pmetpñqe. ¹⁵ Inäqce iquanji, hiqä mäkä-huñqä enqä-pa miwitqueqä, “Neqä neyämaqä iqua, qui imäkmbñqä itqänäuä” knüä indqänäpu, “Injä mimäkqä pambiyä” tqañgpu.

Poli iqu, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” ätukqenqä

¹⁶ Neqä Naqä äwqä hanüä inemäkqä Iqu, nätmätqä eeqäpnäñä imäkäpiyä iunji, äwqä hanüä imbu pmetpñqä, emäkquä. Iqu eequendä anä pmetänä. ¹⁷ Nyi Poli iqunä, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” etätmä, ñqä hipaitä tuwanüä hiqñqä imäkqä. Tuwanüä eeqänäñä iunji, ämaqce, qu nyiñqe, “Tuwanüä tä, iqu äqiyqeqä” knüä vätnqä diñqe, nyi ñqä hipaitä tiñä äqiyätñqe. ¹⁸ Eeqänäñä iquenä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imäñqceuta hiñgi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu kinganäni 1 Timoti iquenqä äqäkqe Yätamakqä kuknuä hinuiqänjä iquvi

Hiknä Timoti iqu, anä-himqä Listiya, qua naqä Galesiya iutanä-qu eä, Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä ique. Kiqä kânai, Israitqä iutanä iyyi. Kiqä kaniqu, Grikä iutanä ique. Poli iqu iquenji, qanä anä ikisinyä, Goti Iqueqä wäunuä imäkiyänqä itmakqe. (Wäunuiqä 16:1-3 hinuä qundñqä.) Näqñqä-tänjä iqua knuä tiinjä indqänätqänjä. Qänakñi, Timoti iqu, quuvqä heqiyqä anä-himqä Epesisi iu pmetanquwä iquau mitñqä pmetanji, Poli iqu, tuwanuä tä iquenyqä wätñqä äqäkqe.

Nätmatqä kinganäni, Poli iqu tuwanuä ätuätä äqäkqe, ii tiñi. Ämaqä hñqua, qokä-apäkä iuqä quuvqä heqiyqe, qui imäkqä iunqe, Timoti iqu ängüä wimasiyätñqe. Ämaqä iinjä iqua, nätmaqä qua täutanjä eegänäni, ii ängui maeqä etanji, ämaqä hänjä-pmeqä naqä-qakuänänjä ämetñqä äwinyätñqä iqu, ymisänjä hui pmua imäknätä, apäkä mämeqä yätñqä, knuä quvqe indqänätqänjä.

Nätmatqä huizi, Poli iqu tuwanuä ätuätä äqäkqe, ii tiñi. Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iqua, Goti Iqueqä yoqe haqeqä ämamäupu, Iqueqä wäunuä imäkätqätanquwiu mitñqä, suqä ängüänänjä iunqeyi. Itanqa quuvqä heqiyqä iquau mitñqä wäunui, ämaqä äki-äkitanjä iqu meniqe. Ga quuvqä heqiyqä iuqä awä imä, wäunuä imäkätñqä wäunui-pqe, ämaqä äki-äkitanjä iqu meniqe.

Nätmatqä yäpaki, Poli iqu tuwanuä ätuätä äqäkqe, ii tiñi. Timoti iqu Jisasi Kraisi Iqueqä wäunuä imäkqä-qu äpme, ängüänä pmetätñqe. Ga qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä qänätqätanquwä iquauñi, suqä huitanjä-huitanjä äkiutanji motquetñqä, ätuätä äqäkqe.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

1 Nyi Poli Jisasi Kraisi Iqu kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iquñji. Goti Hänjä Inequmuatqä Iqutä, itanqa Jisasi Kraisi neqä knui yänänäqñqä ävanä äpmenquä Iqutä, Iquaqu änändowatkñi. ² Timoti, si

quuvqe, nyi eqiyänqä-pa eqiyänä-qae, si nqä ymeqä naqä-qakuä-qukiyi. Nyi tuwanuä tä sinyqä äväwqatqä. Goti Hanjuwä Apiqutä, itanğa Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqutä, Iquaqu nätmätqä änguänäñi hinği vqetä, qeqä-tmäkqetä, äwqä hanjuä inqä pmeqetä ktapinyä.

Kuknuä qäyasäqinä tqä iqua, mändi kittqiyeqenqä

³ Nyi Masendoniya-tänä ingisanqä äwätmänğa äktkqä-pa, ämaqä, Goti Hanjuwä Iquenyqä näqnqä ävätqänjuwä hñqua, kuknuä qäyasäqi matqä ipñqä diñqä tutñqe, anä-hinqä Epäsäsi iu qae pma. Ämaqä iqua, kuknuä naqä-qakuä Goti Hanjuwä Iquenyqä tnätanğqe ämepu matqä, qämä-qämä ipu, ämaqeunji näqnqä qäyasäqi ävätqänjuwä iquayi. ⁴ Qu quwqä kaqä-kawäkauqä yoqenqätä, aeqä kukñuinqätä, kuapänä ätätqänjuwi, Goti Hanjuwä Iqu wäunjuä imäkqeunji yätamäkqä miqä, kuknuä hinğinä timäuqänğqe, si kuknuä yänänäqnqä tu. Goti Iqueqä wäunui, quuvqä heqiyqä dutanä timäunä. ⁵ “Manjä tuvä” äktqe, suqä ämaqenqä äwiñqä iqu witñqä äktqä. Ämaqe, qeqä-quuvqä yäpä imñi ikikinyänä imbu, “Goti Iqueqä hinjuä iqi quvqä maequnjqä” kñuä indqämbu, ga quuvqä naqä-qakuänänjä eqiyätanğpgetanji, suqä ämaqenqä äwiñqä iqu witänä. ⁶ I etanğqä-qe, ämaqä hñqua, suqä iunji tuwä äwiyäpu, hänaqä hui-mända äwäpu, kuknuä hinğinqä dinä ätätqänjuwi. ⁷ Qu Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä-suqenqä näqnqä wipñqä wiñganğqä-qe, quwqä kuknuä ätätqänjuwinqe, quwqä-quwänji näqnqä maeqä ipu, näqnqä eäpnä, hinği ätätqänjuwi.

⁸ Ne näqnqqe, ämaqe, Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä-suqeta, wäunui wänğima mämiqä, qäyunä ämiquwi, kuknuä-suqe, änguänänjiyi. ⁹⁻¹⁰ Tiinjä-pqe ne näqnqqe. Kuknuä-suqä iqu, ämaqä Goti Hanjuwä Iqueä hinjuä iqi, jänänänjä äpmeñjuwä iunqä maetqe. Oee. Goti Iqu kuknuä-suqe, ämaqä suqä quvqä imäkätqänjuwä iqua, quwqä suqä iinñinqä näqnqä mapñqä diñqä, imäkätä ekqe. Ämaqä qänaki miqä danä hñgisanä iqä iquaunqätä, Goti Hanjuwä Ique tuwä äwiyäpu, suqä quvqä imäkqä iquaunqätä, Goti Hanjuwä Iqueä yoqe, haqä mämamäuqä ipu, Iquenyqä wiunqä iqä iquaunqätä, qunaqä-qununjuau pizqä päsqä iquaunqätä, ämaqä huiu hinğinä pizqä päsqä iquaunqätä, suqä qokä apäkänqä iqä iquaunqätä, suqä qokä hñqu, qokä hñqutä wiqä iquaunqätä, ämaqä huizi du quwä äkipu, hinği wäunjuä-wiyqäpnqä imäkqä iquaunqätä, quanğä-tqä iquaunqätä, kuknuä iwäsäuqä iquauä hinjuä iqisanji zä epu, quanğä-tqä iquaunqätä, itanğa ämaqä kuknuä naqä-qakuä

Goti Hanjuwä Iquenyqä tnätanḡqeuñi, tuwä äwiyäpu suqä huizi imäkqä iquauñqätänji. ¹¹ Kukñuä naqä-qakuänänjä iinji, ii kukñuä anḡuä we-huñqä-tänjä Goti Hanjuwä Iqu nyinyqä quuvqä eqiyätä, awä tqämqä ändapqä-panjä asä iinji. Kukñuä anḡuä we-huñqä-tänjä iqu, “Goti Hanjuwä Iqu, yänänäqñqä naqänänjä-tänjä eä, anḡuanänjä pmeqänqä Iquvqä” änatätqäuä.

Krais iqu, suqä quvqä imäkqä iquau, hänä iqumu-atätñqä, äpkqenqä

¹² Neqä Naqä Krais i Jisasi Iqu nyinḡe, “Nyaqä wäunui, iqu imäkänqiyä” kñuä äme, nyi yänänäqñqä ändapätä, ädenjikqenqä nyi yeeqä itmä, “anḡuiqä” ätquä.

¹³ Kinḡanänji, nyi Iquenyqä kukñuä quvqä ätätmä, ämaqä Iquenyqä quuvqä heqiyqanḡuwä iunji, quvqä itquetmä, ptqä äqäyäpäsätmä iminḡe. Nyi suqä iinji, Iquenyqä quuvqä maeqiyqä imä, qämä-qämä itmä, ii imäkätqätanḡqä-qae, Iqu qeqä naqänänjä änuämäkkqe.

¹⁴ Iqu qeqä e änuämäkätä, nätmätqä anḡuanänji aanjä kuapänä qäpu maeqä yätqä hinginä ändapätä inyimäkqanḡi, nyi Iquenyqä quuvqä eqiyätmä, ämaqenqä nḡä qeqä-quuvqä yäpä tämda änyinätqäuä. ¹⁵ Kukñuä, “Krais i Jisasi Iqu, ämaqä suqä quvqä imäkqä iquau, hänä iqumu-atätñqä, qua täunqä äpqäqeqä” ätnänqä iqu, aanjä naqä-qakuänänjä ätnä. Ämaqä eeqänänji, qu kukñuä ique ämepu, quuvqä eqiyqäpnḡe. Ämaqä suqä quvqä imäkqä huizi iunji, nyaqä suqä quvqä ämäwqätäutä, hinuiqä ätimäuä.

¹⁶ Nyi iinunä qäyä etanḡqä-qe, Iqu nyinyqä qeqä änuämäkkqe, tiinänḡeyi. Ämaḡe, qu Jisasi Krais iquenyqä, “Iqu ämaqä suqä quvqä imäkqanḡuwä iunji, qeqä imänḡeuta kima maqänä mäwqeqä” näqñqä nyita mapñqenḡeyi. Ämaqä qänaknda epqä iqua, qu nyita Ique äqunäpu, Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, hänä hea ique-ique pmeqä mapnuwanḡenqä. ¹⁷ Iqu Ämiqä Naqä hea ique-ique Pmeqä-qu eä, Mäpäkoñqä-qu eä, ämaqä-pqe Iqueni, hinuä mäqunḡe, Iqu Goti Hanjuwä Iqunä etanḡi, yoqä naqe, hea ique-ique Iqueqänä äwi. Iinji aanjä naqä-qakuänänji.

¹⁸⁻¹⁹ Nqä ymeqä Timoti iquki, nyi kukñuä tä äktapqä tä, ämaqä hinuä-tqe* si hinuä äktkuwinqä kñuä ämetmä, äktqä. Si iquauä kukñui, jävqä enqä-pa a yänänäqñqä äqätinä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätinä, suqenqä iwäsäutnä, “Nyi Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqinji, suqä quvqä hui maeqä äyitanä” kñuä ämetnä, anḡuinḡä mäkä

* **1:18-19** 1 Timoti 4:14 iu-pqenji, Poli iqu Timoti iquenyqä hinuä-tqenqä äqäkqe. Iqu kukñuä hinuä-tqe asä iquenyqä täqi äqäkqäti, huitanji äqäkqäti?

yänänäqñqä iqätñqe. Ämaqä hui quwqä suqä quvqenqä näqñqä ämapiyä-qe, äwiñqä quwqä dunä imäkäpu, quuvqä heqiyqe, qui imäkmbu äpmenjä. ²⁰ I äpmenjuwä iutanjä hñquaquvi, Himeneasi iqutä, Aleksandä iqutäyi. Iquaqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä kukñuä quvqä hui inä matqä danä inyiyänqä näqñqä mayñqe, nyi iquaquñi, Setänä Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqueä hipa iqi äwikqe.

2

Goti Iqu, eeqänänjuau yätamäqä vätñqä, tääqä tqenqä

¹ Iiñä etanji, nyi manjä yänänäqñqe, huizi-huizi i etanqä-qe, “Ämaqä quuvqä heqiyqe, ämaqä eeqänänjä iunqä kñuä indqänäpu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätuäpu, Iqu iquau yätamäqä vätñqänä yatñqä äväpu, ‘änqiuqä’ ätuäpu ipñqä” ätqä. ² Qu tääqä e ätäpiyänqani, ämaqä anä-himqä ämiqä iquaunqätä, ämaqä naqä yoqätänjä iquaunqätä, tññqe. Tiinñqä, ne suqä jänänänjä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä dinä imäkätanä, hanjä-iqä hui maeqä hiñgi pmetatunqne. ³ Suqä tääqä tqä iñi, Goti Hänjä inequmuatqä Iqueä hiñuä iqiñi, änguanänjä etanji, Iqu iñqe yeeqä eä. ⁴ Iqu ämaqä eeqänänjä hänjä iqumuatquätñqenqätä, qu kukñuä naqä-qakuinqä näqñqä meqäpñqenqätä, äwinyä. ⁵ Goti Hanjuwä Iqunä äyuwä. Ga Iquenyqätä, nenyqätä, awä iqi ätqäuä yätamäqä itñqe, Hñqunänji. Iqu, Kraisi Jisasi Iquvi. ⁶ Iqu, ne ämaqä eeqänänjä anqumä mbqä änäyämätä guä mänaqäyquätñqe, zä miqä danä, Iqueqä-kiuä äwimäkkqe. I etanji, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä eeqänänjä anqumä mbqä imetñqä äwinyänqne, suqä iqu ätnänñäqi ätini, “hea inqanqeqä” ätkqä du, qänqä ämaekqe. ⁷ Iiñqä Iqu, nyi Iqueä kukñuä awä ätätmä, Iqueqä wäunüä imäkqunä himqä, ätenjikqe. (Quanqä matqä, naqä-qakuänänjä ätqä.) Itanqä nyi, ämaqä Israitqä qäyä etanji huizi iquaunji, quuvqä heqiyqenqätä, kukñuä naqä-qakuänänñinqätä, näqñqä-vqänqä ätenjikqe.

⁸ Iiñä etanji, nyi Poli iqunä, ämaqä quuvqä heqiyqe, anä äpmakäwänjuwä-pa, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tññqä aquvä äqänäpiyänqani, qokä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqe, Iqueä hiñuä iqiñi jänänänjä epu, hipa kiyä mamätqe haqe epu, itanqä äwqä quvqä imbu, manjä qäyätñqä maeqä epu tññqä, änyinji.

⁹ Itanqä nyi apäkä iuaunqä-pqe, quwqä qäkä meenqä, kñuä yasämä ämepu, qäkämä imäkñqä-pa imäkmbñqä änyinji. Dä huitanjä imäkñäpu, gquä yatqä golqä, qeqätqä

isua ämepu, qäkämä mbqä naqä iqe ämepu, qeqätqe, itä mimäkñqä danä ipñqe. ¹⁰ Inäqe, “Ne apäkä, Goti Hanjuwä Iquenyqä qänaknä iqäneyqä” tññqe, qu qeqätqe, quwqä wäunüä huitañä-huitañä äñguänänjä imäkäpiyä duta imäkmbñqe. ¹¹ Goti Hanjuwä Iqueä kukñuinqä näqñqä meqänğanji, apäkä iua, quwqä-quwä äkittqänäpu, manjä matqä danä, qätenä äwiyäpu, näqñqenä meqänqe. ¹² Nyi apäkä hui, qokiquau äkittqiyetä, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui ätätä motqueqänqe, qñqanjä äyqä. Ii kiqä qanyä pmeqänqe. ¹³ Tiinjä äyuwä. Goti Hanjuwä Iqu, Ipä ganä imäkkqä maetqe, Atamä ique ganä imäkkqä eä. ¹⁴ Ga kukñuä quañgä dunji, quuvqe, Atamä iqu maeqiyqä danä, Ipä ii eqiyätä, suqä quvqä ii äyä imäkkqe. ¹⁵ Inäqe, iua knüä yasämä ämepu, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, ämaqänqä quwqä qeqä-quuvqä yäpä imda winyätä, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä dinä imitpqä sätäti, Goti Hanjuwä Iqu, ymeqä nyquä duta hänjä iqumuatäniqe.

3

Quuvqä heqiyqä iquau, miqä iqueqä suqenqä

¹ Kukñuä tiinjä tä aanjä naqä-qakuänänji. Ämaqä tqu-tqu, ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquau mitñqä itñqä iqu, iqu wäunüä äñguänänji metñqä wiñğanji itqäüä. ²⁻³ Iinjä etanji, quuvqä eqiyätqänjuwä iquau miqä iqu, ämaqä iñjuqä hiñuä iqinji, suqä quvqä mimäkkqä-qu eä, apäkä hñqunänjiyqä qokä-qu eä, suqä quvqä huitañä-huitañi mitqäqä knüä yasämä ämetä, quamä äñguänä pmeqä-qu eä, ämaqä iqueqä anju timäuqanquwä iunji, äñguänä miqä-qu eä, Goti Hanjuwä Iqueä kukñuinqä näqñqä äñguänänjä vqä-qu eä, wainqä-eqä yänänäqñqe kuapänä manqä-qu eä, himä qui maqänä imäkätä manjä yänänäqñqä ätätä mäkänqä maqänä miqä danä, qae hanjuä pmeqä-qu eä, knui mbqä dunqänä mämeqä-qu eä, hiätätñqe. ⁴ Iqueqä ymeqä-apäki äñguänänjä ämitä, iqueqä ymeqe, iqu kukñuä tquanqä dunji qätä äwiyäpu, qänaknä iqäpñqä imäkkqä-qu hiätätñqe. ⁵ Iqueqä ymeqä-apäkä dunji, änä mämiqä-qu enqe, iqu ämaqä quuvqä heqiyqä dunji, äñguä äänä miniqi? ⁶ Ämaqä quuvqä heqiyqä dunji, ämaqä quuvqe tängga änyä qe eqiyätqä iqu, mämiqä yätñqe. Ii, iqu yänji-yänjinyä itä qunji äkittqiyätä, hanjä-iqä Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä iqu, ämakqe, meqänqeyi. ⁷ Iinjäqu eä, ämaqä quuvqä maeqiyqä iquauä hiñuä iqinji, suqä äñguänänjä iqä-qunä hiätänä. Iqu iinjä miqä iqäqe, “Quvqä-queqä” tqanppi, iqu Setänä iqueä guä du äuenä.

Quuvqä heqiyqeuä awä iqi, wäunuä miqä iqueqä suqenqä

⁸ Suqä asä iinji, ämaqä huizi, ämaqä quuvqä heqiyqä iquauä awä iqi, wäunuä huitanjä-huitanjä ämipiyä iqua, kñui wäunuä ipiyä iunqänä yasämä ämepu, kukñuä quanği matqä-qua epu, wainqä-eqä yänänäqñqe kuapänä manqä-qua epu, womba miqä kñui mbqä dunqänä mämeqä-qua hiätñqe. ⁹ E ipiyä iqua, “Ne Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqinji, womba maeqä äñguänänjä äpmeñunä-qe” näqñqä epu, Iqueqä kukñuä naqä-qakuänänjä, Kiqä-kiuä ne quuvqä heqiyatunquä ämänätquakqä iunji, a yänänäqñqä äqätpu pmeqä-qua hiätñqe. ¹⁰ I pmapñqänä, wäunuä hñque ganä yamwiqä wipñqe. Iqua qäyunä imäkquwi, wäunuä miqänqä inğa pmutepñqe.

¹¹ Suqä asä iinji, iquauqä apäkä iua-pqe, wäunuä imäkäpiyä iunji, kñui yasämä ämepu imäkqäpñqe. Qu ämaqä huizi dunqä, kukñuä quvqä matqä ipu, suqä huitanjä-huitanjä mimäkqä danä, quamä äñguänä pmetpñqe. Ämaqe, iquauqä kukñuitä, wäunuitä, eeqänänji jänänänjä äyä etanği äqumbiyi, quuvqä wipänä.

¹² Iinjä etanği, ämaqä quuvqä heqiyqeuä awä iqi, wäunuä miqä-qu enqe, iqu apäkä kiqä-kiuänänjyqä qokä-qu eä, iqueqä ymeqä-apäki, äñguänä miqä-qu hiätätñqe. ¹³ Wäunuä iunji äñguänänjä ipiyä iqua, haqä nändi-nändi iqa äwäpu, yoqä-tänjä equwi, ämaqe, iqua Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänjä äyä eqiyäpu pmetanğä qumbunä.

Goti Iqueqä kukñuä qakui, aanjä naqänänji

¹⁴ Nyi sinyqä, “Ique hinuä mäqunmqä maqänä umqeqä” kñuä indqänätmä-qe, kukñui tuwanuä iu inä äqiyqä. ¹⁵ Nätmatqä hui inğisäqumuatqanği, nyi mapqä iqäqe, si tuwanuä täunä a ätäutnä, suqä ne Iqueqä ymeqä iqune, qänaknä iquatunquenqä näqñqä hiqätnä. Ne iinji, Goti Hea ique-ique Pmeqä Iqu, aquvä ämänaqiyätñqä iqune äyä äpmeñu. Zä-hawätä, queatä, anjä yänänäqñqä mätnätätñqä imäkquwä-panjä iinjä enu. Ne Goti Hanjuwä Iqu aquvä ämänaqiyqä-panjä eanä, kukñuä naqä-qakuänänjä iunji, yänänäqñqä imäkätqänju. ¹⁶ Ne eeqänänji, näqñqä tiinjä äyä etqänju. Kukñuä qakuä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqenqä ätäñqe, ii nätmatqä aanjä naqänänjä eä, iunji Goti Hanjuwä Iqu, Kiqä-kiuä ae ämänätquakqe, tiinji.

Iqu ämaqeqä hinuä iqinji, Ämaqä-qu eätä ätnänäqi ae ätimäukqe. Dñä Äñguä Iqu imäkqanği, Iqueä suqä

jänänäni eeqäpnä ätnänäqi ätimäukqe. Ynaunjä iqua-
pqe, Ique hinuä inä äquŋguwi. Iquenyqe, kukŋui im-
imä äma äwäpu, ämaqä Israitqä qäyä etanŋi huiziu, awä
tquanŋuwänŋa, qu qätä äwiyäpu, Iquenyqä quuvqä ae
eqäkuwi. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueni, yoqä naqä ävätä,
qäukuä yänjinyqä ätuma ekqe.

4

Qokä-apäkä mämanŋenqätä, ymisanä hui manŋenqätä

¹ Dnä Änguä Iqu ätnänäqini tiinjä ätätqäuä. “Qänakndanj
ämaqä hui, dnä quvqä, kukŋuä quanŋä-tqä iquauä
manj qänaknä ipu, suqä quuvqä heqiyqä iqueni,
ävquatämäpnuwiqä.” ² Ämaqä iinjä iqua, quwqä suqä
quvqä imäkmpenqä kŋuä indqänäpu, womba mämeqä
danä, dnä quvqä iquauqä kukŋuä ämepu, qokä-apäkä
huizi dŋni, kukŋuä quanŋä tquäpnä. ³ Iqua ämaqeuni,
“He qokä apäkä mämanqä pambiyä” ätuäpu, itanŋa,
“Ymisanä hnjuauŋi, he manqä pambiyä” tupnä. Inäqe
ymisanä iinjä, Goti Hanjuwä Iqu imäkkqe, ämaqä quuvqä
eqiyäpu, kukŋuä naqä-qakuinjä näqŋqä epiyä iqua,
“änŋuiqä” ätäpu, ämepu gŋŋenqä imäkkqe. ⁴ Nätmatqä
eeqänänä Goti Hanjuwä Iqu imäkkqe, quvqä maetqe,
änŋuänänä äyuwä. Inäqe ne ‘tä quvqeä’ ätätanä,
suŋqä bi tnämatuŋque? Ne ‘änŋuiqä’ ätätanä, ämetanä,
guatuŋque. ⁵ Ii tiinjä. Goti Hanjuwä Iqu kukŋuä ätqetatä,
ne Iquenyqä tääqä ätquetatä, Iqueä hinuä iqinjä änŋuänänä
heätŋqe.

Kraisi Iqueqä wäunjuä qäyunä imäkqenqä

⁶ Si nyi suqä tä ätqä äpqäqä tä, tqä tta-tuŋgukuau, tnanyi-
tnapqau ämotquetnä, itanŋa kukŋuä änŋuänänä ne quu-
vqä eqiyätuŋquä itä, näqŋqä änŋuänänä tqä-täuä ämetnä,
qänaknä äwätqänä itä, iquaquisanj, si yänänäqŋqä
meqanŋnä. Si iinjä imäkätqänj, Kraisi Jisasi Iqueä wäunju
änŋuänänä imäqä-quki hisnä. ⁷ Inäqe ämaqä huizi, aeqä
kukŋuä iunj, yätamäqä miqä, hea iqänqä tätqätanŋuwä-
pa, si iinjä mimäqä pa itnä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqä
änŋuänänä iunj, näqŋqä yasämä meqätŋqe. ⁸ Ämaqä
hŋqu, iqueqä huiwä yänänäqŋqä metŋenqä hea ique-
ique wäunjuä huitanä-huitanä imitätqe, iqueqä quamä
pmeqeunj, yätamäqä wänqäpu vänä. Inäqe iqu Goti
Hanjuwä Iqueqä suqä iunä imäkqanŋutqe, Goti Hanjuwä
Iqu yätamäqä aanä kuapanä vänä. Iutanj iqu tanŋatä,
qänakndatä-pqe, äwa miqä hea ique-ique mequäniqe.
⁹ Kukŋuä iinjä aanä naqä-qakuänänj. Inj ämaqä eeqänänj,

qu kuknuä iqueni ämepu quuvqä heqiyqäpñqe. ¹⁰ Goti Hänjä hea ique-ique Pmeqä Iqu, Iqu ämaqä eeqänänjä Hänjä Iqumuatqä-que, itanji ämaqä, Iquenyñqä quuvqä naqä-qakuä eqiyäpu äpmeñuwä iunji, Iqu anjuma änyä-hänjä iwimäkätqäuä. Iinjqä ne neqä kñuä iqä yänänäqñqe, Ique ävanä hinuä äqänanä äpmenä duñji, ne nätmatqä äñguänänjä ii meniquenqe, wäunuä dnjä huqä äyä itqänju.

¹¹ Manjä ätuätnä, kuknuä tä ätqäqä täunji, motqueqanñnä. ¹² Ämaqä hui, si ymeqänänjä-quki äkqänäpu, mändi makikittiqiyqä pa ipñqe. Qu iinjä mimäkcqä ipñqä diñqe, si ämaqä-quki eänä, ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquaunji, tqä kuknuä tqä, quamä pmeqä, suqä ämaqenqä äwiñqä, quuvqä heqiyqä, itanğa suqä jänänjinä imäkqä-quki eänji, qu saqä suqä iunji, hinuä äqunäpu, saqä manji qänaknä ipu, näqñqä meqänqe. ¹³ Nyi äpmqänğanqä, si Goti Hanjuwä Iqueä kukñui a ätäutnä, ämaqeunji näqñqä ävätnä, kuknuä naqä-qakuä iunji, kiqä qakuinjqä motqueqanñnä. ¹⁴ Iinjä-qae ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwä miqä iqua, si hipa haqä iqä kiyqanğuwänğa, Dnjä Äñguä Iqu nätmatqä äñguänänjä iunqä si hinuä ktqanğa* äktapkcqä iunji, mäwquatämäuqä pa, a yänänäqñqä qätätanğnä. ¹⁵ Tqä kñuä indqänqä imñji, nätmatqä hui-huiunqä mindqänqä, kñui wäunuä eeqänänjä nyi ätqäqä iunqänä ämetnä, äñguänänjä miqätñqe. Itanğa ämaqe, qu saqä suqä qäsä, wäunuä qäsä, äñguänänjä äyä itqätanğnä kcqänğpñqe. ¹⁶ Tqä suqetä, ä kuknuä äñguänänjä ne quuvqä eqiyätunquiu qänaknä iqetä, iquaqu, qui imäkñqänqä wa äunänğa, äñguänänjä miqanğnä. Si suqä iinjä imäkätqänji, tqä-täuätä, ämaqä saqä kuknuä qätä äkimipqetä, qui mimäkñqä danä, quamä äñguänänjä pmapnuwi.

5

Quuvqä heqiyqä iquau, tqä sämaqä enqä-pa iwitqueqenqä

¹ Ämaqä naqä iqua, suqä qämä-qämä iqe imäkquwi, manjä yänänäqñqe, jävqä enqä-pa mäpuäsqä pa, kuknuä qeiqi, tqä tñique ätuätqänjä-pa, tqüätñqe. Suqä asä iinjä, hikñjä iquaunjä-pqe, tqä tta-tunğukuau ätuätqänjä-pa tqüätñqe. ² Suqä asä iinjä, apäkä naqä iuaunjä-pqe, tqä tnäu ätuätqänjä-pa tqüätñqe. Itanğa apäkä hitqä iuaunjä-pqe, Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqinji, suqä quvqä hui miwitqueqä, jänänänjuki eänä, tqä tnanyi-tñapqau ätuätqänjä-pa tqüätñqe.

Apäkä yawiqä iuaunji, äänä mipñqä?

* 4:14 1 Timoti 1:18

³ Apäkä yawiqä hui, yänä aanä kiqä-kiuänä äpmeŋqe, si suqä änguänänä dinä motqueqätŋqe. ⁴ Inäqe apäkä iinji hui, ymeqä kiqä-tänä eä, itanğa kaqä-kawäka-tänä inä enqe, qu Goti Hanjuwä Iqueqä hinuä iqinji, änguänänä heätŋqä etanğutqe, quwqä keisä, känäutä, änguänänä ämipu pmetŋqe. Qu suqä iqueni a äqätänuwi, ga kunaqä-kunuŋua qu naqä imämbŋqä, wäuŋuä dnä huqä ipu, yätamäqä äwimitpŋenqä kimanji, iuau yätamäqä äväpu, änguänä miqänqe. Suqä iinŋqe, Goti Hanjuwä Iqu aanä kuapanä äwinyä. ⁵ Apäkä yawiqä hui, yänä aanä kiqä-kiuänä äpmeŋqe, iyyqä kŋuä iqä yänänäqŋqe, Goti Hanjuwä Ique ävä äpme, Iqueqä yätamäqŋenqä tääqä hiunji heatqeu tqüätŋqänänji. ⁶ Inäqe apäkä yawiqä hui, kŋui iyyqä huiwä duŋqänä indqänä äpmeŋqe, ii tiinji. Ii hanä äpmeqä-qe, pizqä ae äpäkombqä enqä-panä iinä äpme. ⁷ Itanği ämaqä quuvqä heqiyqä iunji, kukŋuä nyi tä ätqa äpqäqä ii vqätŋqe. Ämaqä huizi, “Ämaqä ii, suqä quvqä imäkqä äpmeŋäuä-qe” matqä pa ipŋqä diŋqä. ⁸ Itanğa ämaqä hŋqu, iqueqä hiveymeqä itä, iqueqä kuvämaqä huizi itä, iunji mämiqä itŋqä iqu, iqueqä quuvqä heqiyqe, qui imäknätä, ämaqä aanä ququvqä-qu eänä. Inäqe ämaqä quuvqä maeqiyqä ipiyä iqua, qu suqä iinji, mimäkqä danä ipnä.

⁹⁻¹⁰ Apäkä yawiqä iuauqä yoqä äqänänqä iunji, si apäkä huiyqä yoqe, hinğnä maqiyeqä pa isŋqe. Iiyqä quväukui 60 eä, qokä kiuänänue muanqi eä, ämaeqä hiuŋuä iqinji suqä quvqä mimäkqä, quamä änguänänä tiinju pmeqi hiätŋqe. Iiyqä ymeqeuŋi, suqä ävätä ymisanä tä äqiyätä, änguänänä miqi eä, ämaqä kiŋäqätanji änguänä itqueqi eä, mändi äkittqänätä ämaqä quuvqä heqiyqä iuqä yuki asŋä wuqiyqi eä, ämaqä hanä-iqä ämepu pmetanğuwä iunji yätamäqä vqi eä, itanğa wäuŋuä huitanä-huitanä eeqänänä iunji, änguänänä ämitä imäkqi enqe, si iyyqä yoqe, pipa du qiyesŋqe.

¹¹⁻¹² Iinä etanği, si apäkä apähueqä yawiqä huiyqä yoqe, maqiyeqä pa isŋqe. Ii tiinji. Ii, “Nyi qokä anğumä muanmä” kŋuä vqanğanji, Kraisi Iqueni tuwä äwiyätä, itanğa, “Nyi qokä anğumä mämuŋqä ymniqueqä” ätätä, kukŋuä guä ämäsekqä iunji, qui imäkätqe, kukŋuä meniqe. ¹³ Suqä ii ipiyä dutanji, tiinä iqäpnuwi. Anä huiwä wäka huiwä wäka ipu, enyqä imäkŋgpnuwi. Qu suqä tiinä-pqä inä imäkqäpnä. Suqä ämaqä huizi di imäkqanğuwä iunji, qu-pqe eeqänä näqŋqä mapŋqä äwinyätä, kukŋuä ätqä di matqä ipu, kukŋuä quvqä iquä ätäkipu, ämaqä huiunqä tuwänği kukŋuä täkiqäpnuwi. ¹⁴ Iinŋqe, nyi tiinä ätqä.

“Apäkä apähueqä yawiqä iua, qu qokä anɣumä ämuanäpu, ymeqä-tänjä epu, itanɣa anjä yuuwi ämipu pmetpɨqä” ätqä. Injä itqänjuwi, ämaqä wiunqä iqä hɨqu, “Qu suqä quvqä imäkätqänäuä” ätätä, kukɨuä quvqe matqä yänä. ¹⁵ Apäkä iuautani, hiua suqä änguä duɨi tuwä äwiyäpu, Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-hunqä ique, qänaknä ävätqätanɣuwä duta, ätqä.

¹⁶ Itanɣi apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä hui, apäkä yawiqä hiua iyyqä käyämaqä eänjuwi, ii iuaunä änguänä miqüätɨqe. Ii iinjä imäkqe, ämaqä quuvqä heqiyqä iqua-pqe, qu apäkä yawiqä eeqänänjä iuautani, hanjä-iqä mämeqä ipu, apäkä yawiqä yänjä aanjä kiqä-kiuänä äwinuwä iuaunä änguä miqäpnä.

Kukɨuä quuvqä heqiyqeu miqä iquauɨqä

¹⁷ Ämaqä quuvqä heqiyqeu miqä iqua, quwqä wäunjuä änguänä imäkqanɣpqe, he iquauqä yoqe haqä ämaipu, yätamakqä vqäpɨqe. Iquautani, Goti Hanjuwä Iqueä kukɨui awä ätäpu, näqɨqä ävätqänjuwä iquauɨi, he mbqe, iquau ganä vqäpɨqe. ¹⁸ Injä Goti Hanjuwä Iqueä tuwanjuä iunä, tiinjä ätnä.

*“Bulumäka hɨqu, kuä-witqä häukui, pa haqeqänä huätä päwätɨqänä qonjqä-aunjqä itɨqe, si hiɨɨuä maeqä pa, uwqä hui qäyä manätɨqänä hiɨuinä qunyä.”**

Itanɣa “Ämaqä wäunjuä itɨqä iqu, iqu iqueqä mbqe ämenä.”†

¹⁹ Injä etanɣi ämaqä hɨqu, “Ämaqä quuvqä heqiyqeu miqä tqu, suqä quvqä imäkqiyä” ätqäqe, he iqueä kukɨui qätä mäwiyqä pambiyä. Ämaqä hɨquaq, ä hɨquaq-hɨquenjä-qua, kukɨui asiqunä ätquwi, he qätä iunä wiyqäpnä.

²⁰ Injäqe hɨqua, suqä quvqä yqänä imäkqä äwätqänjuwi, ämaqä eeqänänjä iuqä hiɨuä iqi, ätuma äwätinä, “He suqä quvqänänjä tä sunqä imäkqä äwätqänäuä?” ätuätinä, äkasuwä tquätinä. Ii, ämaqä miqä huizi iqua-pqe, qu suqä quvqä asä iquenyqä uwqenqä, zä winyätɨqä diɨqeyi.

²¹ Nyi si manjä äktqäqe, Goti Hanjuwä Iqueä, Kraisi Jisasi Iqueä, itanɣa ynaunjqä atäunjuä ae ätekqä iquauä hiɨuä iqinä, “Suqä ämaqä huiunqänä äwinqä, ä huiunqä mäwinqä iqu, huätä ävquatämäutnä, suqä nyi tä ätqa äpqä iunä, a yänänäqɨqä qätätanɣinyä” äktqä.

²² Si ämaqeu miqä änyä-hänjä hɨquenyqä qävqä itnänɣani, ämaqä hɨqueni, “Ämaqä tqu, iqu Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwä iquau mitɨqeqä” ätätinä, hipa haqeqä maqänä mäwiyqä pa, mä iqueä suqä

* 5:18 Kukɨuä-suqä 25:4 † 5:18 Kukɨuä-suqä 24:15; Lukä 10:7

quvqe, si-mända meqänqä. Si suqä quvqä eeqänänjä iunqe, wa äunännga pmetanğnă.

²³ Tănă-yaqä huitană-huitană, tqä äwqä yäpä imă äkimetnqenqe, eqenă manqä iqanğnă. Aană eqä dunj, wainqä-eqä yänänäqenqe, wänqäpu qäsä naqä-huinyä imăkätinä, ängtnqe.

²⁴ Ämaqä hnquauqä suqä quvqe, ämaqä jänă imăkqä iqueqä hinuä iqi matimäuqänğa, he näqnqä maqänă hipnä. İnäqe hnquau, ză imăkmipqe, qänakni ätnänäqi timäunqiyä. ²⁵ İi enqä-panjä iinj, suqä änguanänjä iquenj, hui ätnänäqi ină äwi. İnäqe, ză äwämitätqe, qänakni ätnänäqi timäunqiyä.

6

Kuknuä wäunüä-wiyqä hinginqä iquaunqä

¹ Ämaqä quuvqä heqiyqä, ämiqä hnquauä wäunüä-wiyqä hinginqä äpmeñuwä eeqänänjä iqua, qu knuä änguană ämepu, ämiqä iinj iquauä yoqe haqä ämamäupu, iquauä yäpä iqi iqäpnqe. Iqua iinj imăkqanğuwänğa, ämaqä huizi iqua, Goti Hanjuwä Iqueä yoqetä, kuknuä ne awä ätätunquä itäni, qu qui mimăkqä-pa ipu, mändi makittqiyqä dană ipnqe. ² İnäqe wäunüä-wiyqä hinginqä hnqueqä ämiqä iqu-pqe, quuvqä heqiyqä-qu enqe, wäunüä-wiyqä iqu, “Ämaqä tq, nqä tasi-guequvqae, nyi iquenj hnğisană itqueqämqe” knuä iinj mämeqä pa iquätnqe. Oee. Iqu, “Ämaqä nyi wäunüä äwiyätnqä tq, quuvqä heqiyqä-qu äyă mändană, nyi iquenyqä kiinj änyinänă” knuä iinj indqänänqe, iqueqä wäunui, huizi iquauä wäunüä-pqe ämăwqätäună.

Nätmatqä Goti Iqu nätapqanğenqä, yeeqä iqenqä

Nyi si kuknuä eeqänänjä tä äktqäqä iunj, qu iu qänaknä iqäpnqänă awä ätuätinä, manjä tquanğnă.

³⁻⁵ Kuknuä nyi tä etqäqe, ii neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueä kuknuä naqä-qakuänänjä ii enqä-panjä eä, quami, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iună pmepnqä etqä. Ämaqä hnqua kuknuä iinj mäwınğanği, hui-mända ävätqanğuwä iqua, “Ne ämaqä naqä eänună” tpnă. İnäqe, qu maqnqä yasämă epiyä-qe, hingi tpnă. Ämaqä iinj, qu nätmatqä wänqä isuaunqe, nätmatqä naqänänänă imăkäpu, yoqä hingänqä isuaunqe, kuknuä mäkă äqäyänğpnă. İi tqanğuwä iunj, qätä äwiyäpiyă iqua, qu hinuä aowä äqunäpu, mäkänqä ipu, ämaqä huiunqä kuknuä quvqä ätäpu, knuä quvqenă indqänäpu, äkasuwinä tnğmanğpnă. Ämaqä iinj, qu kuknuä naqä-qakuinqä maqnqä epu,

qämä-qämä ipiyä dutaŋi, “Goti Hanjuwä Iqueä suqä quamä aŋguänäŋä pmeqä iutaŋi, ne nätmatqä kuapä-täŋä eaŋquna” kŋuä indqänätqäŋä.

⁶ Inäqe ne quami, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä iunä äpmenä, nätmatqä Iqu nätapqanqenqä, yeeqä iinqä itanä äpmeŋque, ii ne nätmatqä-täŋä äpmeŋu. ⁷ Ne näqŋqä äyuä. Nipaqa änanuäpiyänqani, nätmatqä qäsä equmuäkŋqä mänanyquä pa ikuwi, oee. Aaŋqä huiwinänyqä änamikuwi. I etaŋgi äpäkonätaqä-pqänqani, nätmatqä maeqä, aaŋqä wanique. ⁸ Inäqe ne yisaŋä qäkämä-täŋä eänqque, ii qeyi. ⁹ Ämaqä mbqä kuapänänqä-täŋä epŋqänä äwinyätŋqä iqua, yamwiqä äwimeqäqe, qu kŋui, suqä quvqä imäkänqä duŋqänä indqambu äpmeŋuwi, qui imäkmbnä. Tiinä eä. Täŋänqä guä äquvepqe äueqäqä-pa, ii äuenä. ¹⁰ Suqä quvqä eeqänänqä iuqä qakui, ii mbqenqänä äwiŋqä iquvi. Ämaqä kŋuä mbqä duŋqänä ämeŋuwä hŋqua, quwqä quuvqä heqiyqe ävquatämäupu, huäqä-huŋqä iqu iquauqä äwqä yäpä imŋi, zi enqä-pa äuqanqŋi kŋuä äqäyätqäŋä.

Anä häŋä hea ique-ique pmeqeu matŋqenqä, yänqä qŋganqänä

¹¹ Inäqe si Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä-quki eänqŋi, suqä qu imäkätqänuwä iunqŋi, tuwä äwiyätinä, äwimasitŋqe. Äwimasiyätinä, ämaqä aaŋä jänänänqä-quki äpmanä, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä dunä imäkätinä, quuvqä naqä-qakuä eqiyätinä, suqä ämaqeŋqä äwiŋqä iqu a äqätinä, yänänqŋqä ätqäunä, haŋä-iqä eeqänänqŋi ämetnä, itaŋga suqä ämaqeu qeiqinyä wimäkqä iqu ämanänqga iqätŋqe. ¹² Si Kraisi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänqä eqiyänqŋi, ii ävquatämäutŋqänä yamwiqä huitaŋä-huitaŋä isua kimenä. I kimeqä diŋqe äwimasiyätinä, quuvqä yänänäqŋqä eqiyätinä, anä häŋä hea ique-ique pmeqeu matŋqenqä yänqä qŋganqänä. Si tqä quuvqä heqiyqenqä, ämaqä kuapänänqä iuqä hiŋuä iqŋi awä tquanqŋänqga, Goti Hanjuwä Iqu, si anä häŋä hea ique-ique pmeqä iu matŋänqenqe, atäunqä ae ätekqe.

¹³⁻¹⁴ Goti nätmatqä eeqänänqä iu Häŋä-pmeqä-vqä Iqueätä, itaŋga Jisasi Kraisi, Pondisi Pailoti iqueä hiŋuä iqŋi yänänäqŋqä ätqäuä, kukŋuä zä maeqä, awä qäyunä ätkqä Iqueätä, hiŋuä iqŋŋi, nyŋi si tiinä ätätnä isŋqä äktqä. “Nyŋi kukŋuä eeqänänqä ämetŋqä iunqŋi, ‘suqä quvqä hui miqä-qunä iunä qänaknänqŋi, hea neqä naqä Jisasi Kraisi Iqu anqumä äpätqänqanqä iqämqänä,’ ätätnä, kukŋuä guä mäsaueyä” äktqä. ¹⁵ Jisasi Iqu anqumänqŋi, Goti Hanjuwä Iqu

ätätä ekqä du ätnänäqini inğa timäuniqe. Goti Hanjuwä Iqu Yänänäqıqä Naqänänjä-tänjä-qu eä, itanğa nätmatqä eeqänänjä iunji änguänänjä inä Miqä-qu eä. Iqu anjä-himqä miqä eeqänänjä iquauqä Ämiqä-qu eä, ämaqä naqä äpmejuwä iquauqä Naqä-qu eä. ¹⁶ Iqu Iqueqä-kiuanji mapakonqä eä, Iqu we-hunqä aanjä naqänänjä iqi äpme, itanğa ne Iqu-tänjä qäqıqini mäwqä pa enu. Iqueni, ämaqe hiñuä mäqunquä pa ipnä. Iqueqä yänänäqıqä naqänänji, qäpu maeqä yätqe. İñi ne hea ique-iqueni, Iqueä yoqenä haqä maeqe. İi naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Kukñuä ämaqä mbqä kuapä-tänjä iquauñqä

¹⁷ Ämaqä mbqä kuapä-tänjä iqua, qu suqä tiinjä du iqäpñqä manä tutñqä äktqä. Qu, “Ne naqä äpmejunä” kñuä ämepu, yoqä haqä ämamänäpu, nätmatqä qui imäknäniqä dunqä, “İutanji ne quami, änguänänjä pmeniqueqä” kñuä iinji, mämeqä pa ipñqe. Oee! İñäqe qu iinjä pmapnuwänqä etanğutqe, kñui Goti Hanjuwä Iquenyqänä indqänğpñqe. Ne quamä änguänänjä pmeniqunque, Iqu nätmatqä eeqänänji änatapanä. ¹⁸ Qu suqä äñguä dunji qänaknä ipu, ämaqä nätmatqänqä äwa itqätanğuwä iunji, yätamäkqä vqäpñqe. Qu kñuä tii indqämbñqe. “Nätmatqä änguänänji, ñqä mbqä manä. Nyi suqä ämaqenqä änyinyätä, yätamäkqä vqä iquvi.” ¹⁹ Qu iinjä ipu äpmejuwi, nätmatqä änguänänji qänaknda yätamäkqä väniqe, ämapnä. İinjä dutanji, qu quami, aanjä änguänänjä du pmejuwi.

Kukñuä yäpaki

²⁰ Timoti iquki, nätmatqä eeqänänjä Goti Hanjuwä Iqu äktapqäqe, qui imäkñqänqä, änguänänjä mi. Ämaqe, qu maqñqä epu, kukñui, Goti Hanjuwä Iqueä naqä-qakui hma etanği, hiñgi qämä-qämä ipu ätätqänjuwiñqe, “Tä qeyqä” ätäpu, tqanğuwä dunji, qätä mäwiqä pa iqätnä. ²¹ Ämaqä hñqua näqñqä iinjä epu, suqä quuvqä naqä-qakuänänjä heqiyqä dunji ävquatämäutqänjä.

İñi Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänğeuta hiñgi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu qänakni 2 Timoti iquenqä äqäkqe Yätamakqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Timoti iqu, Poli iqutä wäunuä anä iminiyä iinqe. Iinjä etanji Poli iqu, suqä ängguä iu qänaknä iquätñqä motquetñqä, tuwanuä tä äqiyätä, Timoti iquenyqä äväwqatkqe. Timoti iqu iqueqä-kiuänqce, “Nyi wäunuä tä imäkmqe, qäyunänjunä manä” kñuä indqänätä, hanjuä mäwiqä itä, ga Jisasi Iquenyqä kuknuä änggui awä tuätñqä wäunui, mäwquatämäuqä yätñqä, ätuätä äqäkqe. Iqu Goti Iqueqä kuknuä eeqänänji qänaknä itä, ämaqe hanjä-iqetä, täñjä-hunqetä, ique vqanppqä qäyä etanjudi, wäunuä Goti Iqu ique äwikqe, yänjä äqänätä, imäkquätñqänänyä.

Timoti iqu, ämaqä kñuä ängguä maeqä iquauqä kukñui, qätä mäwiqä iquätñqä, ätuätä äqäkqe. Ämaqä injä iquauqä kuknuä iu qätä äwiyätqänjuwä iqua, quwqä hänjä-pmeqe, qui imäknänqiyä. Inji, iquauqä kukñui qätä mäwiqä itä, Poli iqueqä suqenqä kñuä ängguä indqänätä, qänaknä iquätñqce. Poli iqueqä suqe, quuvqä yänjänäqñqä heqiyqetä, äwqä-qeiqi inqetä, huiziunqä kiinjä winqetä, itanğa hanjä-iqä äki-äkitanjitä meqä iyi.

Poli iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Poli, Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä iuta, Kraisi Jisasi Iqu, Iqueqä kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä iquñji. Iqu, “Ämaqce, Kraisi Jisasi Iquesanji, hänjä hea ique-ique pmeqe ämepu pmetpnuwiqä” ätätä kuknuä guä ae ämäsäuekqenqä, nyi iinqä awä tqämqä änändowatkqe.

² Timoti, ñqä ymeqä enqä-panjä etanğnä, sinyqä kiinjä änyinätñqä iquki, nyi tuwanuä tä sinyqä äväwqatqä. Goti Hanjuwä Apikutä, itanğa Jisasi Kraisi neqä Naqä Iqutä, Iquaqu nätmätqä änguanänji hinji vqetä, qeqä-tmäkqetä, äwqä hanjuä inqä pmeqetä ktapinyä.

Kuknuä ängguä we-hunqä-tänji a qätätñqce

³ Nyi ñqä awäka hinuiqänä iminuwä-pa, Goti Hanjuwä Iqueä hinjuä iqinji, suqä quvqä hui maeqä ängguä eämä, Iqueä wäunuä imäkätñqce. Nyi Iquenyqä tääqä hiunji heatqä ätätmänganji, Timoti iqukinqä kñuä ämetmä, Goti Hanjuwä Iqueni, sinyñqä ‘änguiqä’ ätuätñqce. ⁴ Si nyi

kɲuä äŋqäkɲiŋqä kɲuä ämetmäŋgani, “Nyi iquesa yeeqä nyinätɲqe, aŋgumɲi, hiŋui äkɲga qunmniqätiyä?” kɲuä indqänätɲqe. ⁵ Si quuvqä naqä-qakuänä eqiyätqäŋiŋqä nyi kɲuä yqänä indqänätqänä. Quuvqä naqä-qakuä iinji, tqä tai Loisisä, itaŋga tqä tñai Yunisisä, imbaqi eqäminiya-paŋi, täŋgani si-pqe asä ii inä etaŋgi, näqɲqä ämenä.

⁶ Si quuvqä iinjä eqiyätqänä iunji, mäwquatämäuqä pa itnä, tiinjä imäktɲqä diŋqä änyingji. Nätmatqä äŋguänänä, nyi nyaqä hipa haqeqi kiyqanğa, Goti Hanjuwä Iqu äktapkqä ii, tä eŋqä-pa ekukua mäpäwiqä pa itä, hänaqä naqä sätnqänä aŋgumä ikinjäu. ⁷ Si maqɲqäta? Goti Hanjuwä Iqu dñä äñatapkqä ii, ne nätmatqä hɲquenyqä zä iqäŋqä mänätapkqä ikqe. Iqu yänänäqɲqä inemäkätɲqenqätä, suqä ämaqenqä kiinjä äwiŋqä iqu ämetuŋquenqätä, itaŋga neqä-neuä suqä quvqä mäñdi äkittqiyätänä pmetatuŋquenqä, dñä ii äñatapkqe. ⁸ Inä-qae si womba itnä, ämaqä duŋi, neqä Naqä Jisasi Iquenyqä awä motquä miqä pa, awä ätuätnä, itaŋga nyi Iqueqä wäuŋuä iuta guä pmetanğqenqä womba isi, oee. Si Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqɲqä iuta ätqäunä, kukɲuä äŋguä we-huŋqä-täŋi, awä ätätnä, haŋä-iqe nyitä anä ämequa. ⁹ Iqu ne aŋgi häŋä inequmuatätä, Iqueqä ämaqä etatuŋquenqä tääqä änatkqe. Iinjä di, Iqu ne suqä äŋguänänä di imäkätqätanğquä iuta minemäkkqä ikqe. Oee. Iqueqä äwiŋqä dutaŋi, Iqu nenyqä äwinyätä äŋgui hiŋginä inemäkkqe. Iqu nätmatqä eeqänänji mimäkkqänğa, Kraisi Jisasi Iqu äquvepätä, aŋgi änyä-hänjä inemäkaniŋqenqä, kɲuä ganä iwäsäuekqe. ¹⁰ Täŋgani Kraisi Jisasi Häŋä Inequmuatqä Iqu ätimäukqetaŋi, Goti Hanjuwä Iqueä äwiŋqä-pqe ätnänä iqi inä ätimäuqi. Äpäkoŋqä iqueä yänänäqɲqe, Kraisi Jisasi Iqu mäñdi äkittqiyätä, ämaqe, qu häŋä hea ique-ique pmeqä mapnuwänqenqä, kukɲuä äŋguä we-huŋqä iquesaŋi, näqɲqä ae äwikqe.

¹¹ Itaŋga kukɲuä äŋguä we-huŋqä-tänä iquenqe, Goti Hanjuwä Iqu nyi, Iqueqä wäuŋuä-wiyqä-qunä eämä, Iqueqä kukɲuä awä ätätmä, näqɲqä-vqä-qunä emqä ätenjikqe. ¹² Itaŋgi haŋä-iqä eeqänänji, nyi ämetqänä. I ämetmiŋqä, nyi womba miqä pa itqänä. Nyi womba miqä pemä itɲqe, ii Ämaqä nyi näqɲqä emä, Iquenyqä quuvqä eqiyätmä iutayi. Iquenyqe, nyi näqɲqä naqä-qakuänä tiinjä eŋä. Iqu nyiŋqe, ‘Nyaqä wäuŋui, iqu äŋguä miŋqiyä’ kɲuä äme, nyaqä hipa iqi ekqä iunji, Iqu Kiqä-kiuä hea yäpakänğanqä äŋguänä inä ämitɲqe, qui mimäkɲqä yänä.

¹³ Timoti iquki, nyi kukɲuä eeqänänä äktätɲqä iunji,

ävquatämäutnä, hänaqä huiu-mända mäwqä pa, a yänänäqñqä qätättñqe. Kukñui, häñä tamqänänä hmanji. Naqä-qakuä, Goti Hanjuwä Iquenyqä ätnä. Inji, quuvqä heqiyqetä, itanğa suqä ämaqeunqä äwiñqetä, Kraisi Jisasi Iqu änätapkqä iunji, ii-pqe si a yänänäqñqä qätättñqe. ¹⁴ Goti Hanjuwä Iqu, kukñuä äñguä iqueni, “Iqu ämiñqiyä” kñuä vqanji, saqä hipa iqi ekqe, si äñguänä miqätñqe. Si äñguä ämitqäñi, Dñä Äñguänänä, neyaqä yäpä imä äpmeñqä Iqu, yätamäkqä kiyquänä.

¹⁵ Si näqñqe, ämaqä, qua Eesiya iu pmeqä iutanä hñqua, eeqäpnä tuwä änmäuqanğa, Pikelusi iqutä, Hemokenesi iqutä, iquaqu inä änmäukiya.

¹⁶ Onesipolusi imbquta, ämaqä imbquauä anä iu anä äpmeñuwä iquauñi, Naqä Iqu qeqä imänqeuta äñguä iwimäkätñqenqä, nyi tääqä ätuätqänä. Nyi guä pmetanğqenqe, iqu womba miqä itä, nyiñi, yeeqä aanä kuapänä inyimäkätqätanğqenqä, nyi tääqe iuta ätuätqänä.

¹⁷ Iqu Romä ätimäuqe, nyiñqä qävqä ikiqänjaqänäqe, hñga ämähqumuakqe. ¹⁸ Naqä Iqu, hea yäpakänğanji, iqueni, Iqueqä qeqä imänqeuta äñguä iwimäkaniqä diñqä tääqä i ätuätqänä. Iquenyqe, si näqñqä äñguänänä äyä eänä. Iqu anä-himqä Epäsäsi du äpmeqänğanji, huiñqä-huiñqä yätamäkqä nyiyqä-qu äpmamiñqe.

2

Hañä-iqä qäyä ämetnä, wäunji yänänäqñqä imäkqenqä

¹ Timoti ñqä ymeqä iquki, si Kraisi Jisasi Iqutä ämuänätnä, Goti Iqueqä qeqä imänqeuta hiñgi ämakqueu, aanä yänänäqñqänänä tqäutanğnä. ² Itanğa si nyi ämaqä kuapänänä iuqä hiñuä iqisanji kukñuä awä tuätqätanğä qätä änyiyätqänji, ii si ämaqä quuvqä äwiyanä iquau-mända awä tquätñqe. Iwä iqua ämepu, ämaqä huizi du-mända, awä inä tquäpñqä.

³ Si Kraisi Jisasi Iqueqä mäkä yänänäqñqä iqä enqä-panä-quki eänji, si-pqe hanä-iqe, qäyä kimeqanğuti, wäunjuä yänänäqñqä iqätñqe. ⁴ Ämaqä wäunji, mäkä-iqä iu imitätqä hñqu, iqueqä wäunjuä iu äväma, huizi iqua imäkätqätanğuwä iu, anä miqä yänä. Iqu iqueqä ämiqä ique, yeeqä iwimäkätñqe, wäunji iqueqä itäqä iunä iquänä. ⁵ Itanji, ämaqä hñqu, häñä qanä tnänä uwqä iunji, häñä iqueqä suqä iu qänaknä miqä iqäqe, qu nätmätqä ämaqä hiñuiqä timäuqanğqä iquenyqä epqe, iqu mämeqä yänä. ⁶ Ämaqä hñqu, enyqä miqä wäunjuä itä, ymisanjä äqutätä ämimitätqe, ämaqä huizi duqe änyä qäyä etanği, iquee ganä yäuä iqanğa ämetä äñguänä. ⁷ Iiññqä, nyi si

kukñuä tä äktqäqä iquauñi, mälvquatämäuqä kñuä yqänä metanğnă. İñi Naqä Iqu, kñuä iqä änguä huisă, kiqä quatită, ină ktapquänă.

⁸ Si kñuä maeqänă hiñgi mitqäqä pa, kñui Jisasi Kraisi Iquenyqä äpakänă metanğnă. Iqu Dewiti iquesañä Ique, Iqu äpăkonătă anđi änyă-hänjä äyă ekqe. Nyi kukñuä änguä we-huñqä-tänđi awă ätätmăñganđi, “Iqu iină-iinqueqä” ae äyă ätätñqe. ⁹ I qeñqe, qu ämaqä quvqä iqanğuwă iquau itqueqänänđi, nyi hanjä-iqä ändapăpu, guă äpmuatenjiyätqänă. İñäqe qu Goti Hanjuwă Iqueä kukñui, guă makiqiyăueqä ipnă. ¹⁰ Nyi kukñuä iquesa yänänäqñqä ätqäümă, hanjä-iqä eeqäpnänđi ämetänñqe, qokă-apăkă Goti Hanjuwă Iqu, Iqueqä hitpnuwänğänă, Kiqă-kiuă atăuñuă ae ätekqä iquau yätamakqänğqä ämetqänă. Qu anğumă änyă-hänjä eepu, hänjä hea ique-ique pmeqe, Kraisi Jisasi Iquesa ină ämepu, anğuanänđä pmeqäpnğqä kñuä nyiyqanđi iutayi.

¹¹⁻¹³ Kukñuä tiinjä tä, aanjä naqä-qakuänänđi.

Äyă, ne İqută ană äpăkonatque, ne İqută hänjä äpakă ină pmetaniqueqä.

Äyă, ne yänänäqñqä ätqäuană, hanjä-iqä eeqänänđi ämamitatque, ne İqută ämiqä ană ină pmeniqueqä.

Äyă, ne, “Ne Jisasi Iqueqä-qune hmanjğä” tqanğuatque, Iqu-pqe nenyqä, “Iqua Nyaqä hmanjğä” tăniqueqä.

Äyă, ne ätatqu-pa mimăkqä qäyă itanğqä-qe, Iqu Iqueqä ätätqä-pa imăkquäniqueqä. Iqu ätkqä iunđi mälvquatämäuqä, kñui yqänă metăniqueqä.

Goti Hanjuwă Iqu tqä wăuñuinğqä yeeqä yätñqe, yänjä qänğtñqe

¹⁴ Qu nyi kukñuä tätqätanğqä iunđi, mälvquatämäuqä dană, kñuä yqänă indqänätpnğänă tuätăqisqä iqätñqe. Qu kukñuinğqä măkă maqäyăuñqä-pa iqäpnğänă, si Goti Hanjuwă Iqueä hiñuă iqinđi, manjä tquanğnă. Qu iinğqä măkă äqiyăunätqänjuwi, squă mapñqe? Nätmatqä hñqu mämeqä ipnă, ämaqä qătă äwipqä iună qui imăkqä eă. ¹⁵ Goti Hanjuwă Iqu hiñuă äkqänătă, tqä wăuñuinğqä yeeqä yätñqe, si wăuñui yänänäqñqä iqätñqe. İinñqe, si wăuñuă imăktqänđi iunqe, womba miqä itnă, kukñuä naqä-qakuinğqä ză maeqä, awă jänänă tquätñqe. ¹⁶ Ämaqe kukñuä quvqe nätmatqä hñqu tămapñğänă ätäpu, Goti Hanjuwă Iqu mäwinyätanğqeu ätquwi, si wa äună, tqäqi tqäutanğnă. Kukñuä iinđi, ämaqä qui imăkqanđi, qu Goti Hanjuwă Iqu-tänđä qäqiqi măpmeqä, Iquenđi äväma,

kinä nänji upnä. ¹⁷ Kuknuä quvqä iinji, mätäaqä ämaqä hñquesani, hñque-mända maqänä ätkamäuqä-panä asä iinji. Ämaqä kuknuä quvqä i mñqe, Himeneasi iqtä, Piletusi iqtä, iquaquvi. ¹⁸ Ämaqä iquaqu, “Goti Hanjuwä Iqu ne ae änevauqumuatkqä-qae, anğumñi iinji mimäkqä yäniqeqä” ätäsiyänğanä qänğanä, kuknuä naqä-qakuä iunji ävquatämäusinyä, ämaqä quuvqä heqiyqä huizi dunji, qui imäkkiyi.

¹⁹ Inäqe Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä ämaqe, äpakä pmetpñqenqä anä-siyandqä enqä-pa, yänänäqñqä ae äqutekqä yqänä ätqäuä. Siyandqä iunji, Iqu tuwanui tiinjä äqäkqe.

“Naqä Iqu, Iqueqä qokä-apäkä iunqe, Iqu Iqueqä-kiuä näqñqä eänä” itanğa,

“Ämaqe, ‘Ne Naqä Iqueqä ämaqä eänunä’ ätätqänjuwi, qu suqä ququvqä dunji, tuwä wiyqäpñqäuä” ätäta äqäkqe.

²⁰ Anä naqänänjä iunji, hevqä häkä huitanjä-huitanji witänä. Itanğa hui hikä golqätä, silpatä, imäkñqe witänä. Itanğa zä-mñjä qñqetä, quaetä imäkñqä-pqe witänä. Nätmatqä iinji, hui anğuanänjä eä, hiunji naqä-ganä meqänqä witänä. Itanğa hui anğuanänjä ma, hiunji hiñginqänğa meqänqä witänä. ²¹ Inñqe, kuknuä quati tiinji. Ämaqä hñqu suqä quvqä dunji, tuwä äwiyätä, ikikinyänjä äpmeñqä iqu, nätmatqä hiunji naqä-ganqä ii äwiñqä-panä iinji. Iqu Naqä Iqueä wäunjuä iunä itä, wäunjuä iunji anğua iqä-qu eä, itanğa wäunjuä huizi, Naqä Iqu Iqueqä hipa iu hiqanğutqe, inä iquätñqänä, näwi imäknä pmetänä.

²² Timoti iquki, hikñjä-hitqä iqua suqä quvqä imäkqäpñqänänjä itqätanğä äqunäñi, si-mända tä enqä-pa kmänyämäqñqä, wa äunänğa pmetanğnä. Ämaqä aanjä jänänänjuki, quuvqä naqä-qakuä heqiyquki, suqä ämaqenqä kinqä iqu meqä-quki, itanğa suqä äwqä hanjuä inqe meqä-quki hisñqe, yänjä qänğanğnä.* Sitä anänji, ämaqä quwqä qeqä-quuvqä yäpä imñi, anğuanänjä imbu, Naqä Iquenyqä täaqä ätätqänjuwä iquatä iqäpñqe.

²³ Ämaqä, nätmatqä hnjuä-hnjuanqä näqñqä maeqä, qämä-qämä ipu, kuknuä quvqä tqanğuwä iquaunji, qätä mäwiyqä eänänä, päkäpäkä iqätñqe. Si näqñqe, ii ätäpiyä dutanji, äkasuwä tmbnä. ²⁴ Naqä Iqueqä wäunjuä-wiyqä hñqu, ämaqä eeqänänjä iquatä, äkasuwä matñqä iquänä. Oee. Iqu qunqä äwqä tnänjä maqänä mimäkqä itä, anğua iwimäkätä, näqñqä vquänä. ²⁵ Ämaqä kuknuä dunji qätä

* 2:22 1 Timoti 6:11

mäwiyqä ipu, wäuñui mändi kittqiyqanğpqa iquauñi, iqu qutä wäuñuä qeiqinyä itä, quwqä suqä jänänäñi hma etanğqenqä näqñqä vquänä. Iqu iñä imäkqanğutqe, Goti Hanjuwä Iqu yätamakqä vqanğuti, qu quwqä suqä quvqenqä wombä ipu, kñuä äkunmäknäpu, kukñuä naqä-qakuuqä qakuinqä näqñqä mapñqäpi, ä mämeqä ipñqäpiyä? ²⁶ Ämaqä tqua, qu Setänä, Goti Hanjuwä Iqutä mäkä-huñqä iqueä guä du äupu, iqueä äwiñqä dunä imäkätqänjuwä-qae, qu kukñui meqanğpqe, kñuä jänänäñi äwimetä, anğumñi iqueä guä duñi mauqä yänä.

3

Suqä quvqä, hea yäpakänğa timäuniqenqä

¹ Iñä-qae, si näqñqä tiñä esñqe. Hea yäpakä hiätñqänğani, hanä-iqä aanä quvqä huitañä-huitañä di timäuniqe. ² Ii suqä tiñi iutayi. Ämaqe, quwqä-quwänğänä äwinyätä, mbqä kuapä mapñqä äwinyätä, quwqä yoqenä haqeu ämaenäpu, ämaqä mänğqe, 'quvqä-quaeqä' ätäpu, quwqä kunaqä-kunuñuauä kukñui, qätä mäwiyqä hñgisanä ipu, äñguä iwimäkqä duñi, 'änğuiqä' mätquä ipu, itanğa Goti Hanjuwä Iqueni tuwä wiyqäpnä. ³ Qu ämaqä huizi duñqä huäqä maumäkqä ipu, iwäsäumämbiyänğani 'oänä' ätnäpu guä mämaqñqä ipu, ämaqä huiunqä kukñuä quvqä ätäpu, kñuä ganä mämeqä äwqä äwivauqanğqä iqinyä hämänänä imäkäpu, qui näwenyä iwimäkäpu, itanğa nätmatqä eeqänänä äñguä isuaunqe, mäwiñqä iquänä. ⁴ Itanğa qu quwqä näueqä iquauñqe, täkqä ämaepu, suqeu miwäsäuqä quvqä maqänä imäkäpu, 'Huiziu ämawqätäunjunä' kñuä indqänäpu, nätmatqä qua iutanñi yeeqä iwimäkqanğqenqä kñui inqänä ämapu, Goti Hanjuwä Iquenyqe mäwiñqä iquänä. ⁵ Iqua quvqä iqinjaqämbiyi, äñguä-quanä imäkmbu äwäpu, Goti Iqueä yoqe haqä maeqäpnqä ipiyä-qe, Iqueqä yänänäqñqe, wänğqä qäpu maeqä-quai. Iñä-qae, si iquatäñi, anä mäpmeqä, tqäqi pmetanğnä.

⁶ Ämaqä iutanä hñqua, apäkä kñuä iqä äñgui maeqä iuauä anñu äpeyäpu, kukñuä quanği, äñguä enqä-pa ätäpu, iuauqä kñui qui imäkätqänä. Apäkä iua, iuauqä kñuä imñi, kñui suqä quvqä huitañä-huitañä imäkqäpnqenqänä ämapu imäkqänjaqämbiyi, buayä hikä enqä-pa ättqämbu äpmapu, hanä-iqä naqänänä ämetqänä. ⁷ Iua hea ique-iqueni, näqñqä mapñqänä, kukñuä huitañä-huitañä qätä äwiyäpiyä-qe, Goti Hanjuwä Iqueä kukñuä naqä-qakuinqe, näqñqä äñguänäñi mämeqä itqänä. ⁸ Ämaqä suqä e imäkätqänjuwä iqua, Janesi iqutä, Jambresi

iqutä,* Mosisi iqueä wäunjuŋqä enyqä imäkäsinyä, mändi äkittqäumiŋiyä-pani, Goti Hanjuwä Iqueä kukŋuä naqä-qakuŋqe, asä ii imäkätqäŋuwi. Itanğa quwqä kŋuä indqänqä imŋi, kŋui suqä quvqä dinä imäkqäpŋqänä äwinyä. Quwqä quuvqä heqiyqe, jänänänjä maeqä enqe, qu äŋguänänji matimäuqä ipnä. ⁹ Qu kukŋuä naqä-qakui kittqiyanä-tpu itqätanğuwä-qe, quwqä wäunjuä quvqä iŋi, naqänänjä matimäuqä yänä. Ämaqe, iquauqä suqe aanjä qämä-qämä inqä naqänänjä etanği qumbnuwi. Ii ämaqä hiŋuiqänä iqua, Janesi iqueqätä, Jambresi iqueqätä, suqe, aanjä qämä-qämä inqä äqunmiŋuwä-payi.

Goti Iquenyqä näŋŋqä ämakŋi, a yänänäŋŋqä qätqenqä

¹⁰ Iiŋä etanğqä-qe, si hiŋuä äŋqänmiŋiŋqe, näŋŋqä tiŋi ae äyä eänjä. Nyi qokä-apäkä du näŋŋqä ävätŋqenqätä, suqä äŋguä nyi imäkätŋqenqätä, qanä äänä ävätŋqenqätä, quuvqä äänä eqiyätŋqenqätä, haŋä-iqä qäyä ämetmä, äwqä haŋuä änymä äpmeŋqenqätä, ämaqeŋqä kiŋjä änyinätŋqenqätä, haŋä-iqä ämetmä-qe, wäunjui mäwquatämäuqä itŋqenqätänji näŋŋqä eänjä. ¹¹ Itanğa nyi Andiyokä, Aikoniyamä itanğa Listiya du pmetanğa, ämaqe, suqä quvqä inyimäkäpu, täŋjä-huŋqä ändapmiŋuwiŋqe, eeqänänji si näŋŋqä ae äyä eänjä. Nyi haŋä-iqä iuta hma emqä etanğqä-qe, Naqä Iqu yätamakqä änyiyätä, häŋä inyimäkäqumuutekqe. ¹² Aanjä naqä-qakuänänji. Ämaqä, Kraisi Jisasi Iqueä epu, suqä Goti Hanjuwä Iqu äwinyänqä dunä imäkqäpŋqänä winyätanğqä eeqänänjä iquauŋi, qu quvqä itqueqäpnuwi. ¹³ Itanği ämaqä quvqä iqä iquatä, itanğa ämaqä “Nyi iŋjä-iŋjuŋqä” quanğä-tqä iqua-pqe, iquauqä suqä quvqe wänqäpu äwämitätqe, aanjä quvqä di winiqe. Iqua ämaqe qä kŋuä indqänqe, hiŋgi-mända guä enqä-pa eyqiyäma äumipqe, iquauä-pqe asä e inä wäniqe. ¹⁴ Inäqe si kukŋuä tä qenqä näŋŋqä ämetnä, quuvqä yänänäŋŋqä ae eqiyätqänjä iuŋi, enyqä itnä mäwquatämäuqä pa. Ne ämaqä näŋŋqä äktapqa äpätunquä iqunenqä näŋŋqä äŋguänänjä eänji, kukŋuä iuŋi mäwquatämäuqä pa. ¹⁵ Itanğa, Goti Hanjuwä Iqueä bukä du äqänänqä iuŋqe, si ymeqä wänqänğa näŋŋqä ämakŋiŋqä-pqe, näŋŋqä inä eänjä. Inji kukŋuä e ätnänqä iuŋi, si näŋŋqä äŋguänänji ämetnä, Kraisi Jisasi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuä eqämittqe, Goti Hanjuwä Iqu anğumä ikitmetä häŋä ikiqumuatäniqe. ¹⁶ Kukŋuä eeqänänjä Goti Hanjuwä Iqueqä bukä du äqänänqe, Goti Iqu kŋuä äme, Iqueqä yuŋui tuwanuä ii äqäkuwä iquau

* 3:8 Anğumä Itmakqä 7:11

äwquatqke. Itanğa Iqueqä kuknuä iini, ne qokä-apäkä iquneni, Iqueqä naqä-qakuinqä näqñqä nätapquänä. Neqä kñuitä, suqetä, jänä mäwiqä enqä dunji, ätnänäqi ämaitä, jänä inemäkquänä. Itanğa Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqini, suqä jänänäninä imäkquatunqenqä näqñqä inä nätapquänä. ¹⁷ Inji ne Goti Iqueqä wäunuä imäqkä iqune, Iqu iinjä inemäkätñqce, ne wäunuä änguä äki-äkitanji eeqänänjä imäkatunqqa, näwenyä inemäkänä.

4

Kuknuä änguä we-hunqä-täñi awä tqätñqce

¹ Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqisä, itanğa Kraisi Jisasi Iqueä hinuä iqisänji, nyi manjä yänänäqñqä äktqä. Itanğa Jisasi, ämaqä ae äpäkonätqänuwä iquautä, hänjä äpmeñuwä iquautä, iwäsäuniqä Iqu anji äpätä, nätmätqä eeqänänji hea ique-ique miniqä etanji, nyi manjä yänänäqñqä ii, tiinñqä äktqä. ² Kuknuä änguä we-hunqä-täñi awä tqätñqce. Ämaqä iqua qätä äkiyäpu ämapñqäpiyä, ä mämeqä ipñqäpiyä-qe qäyä etanji, si awä tqätñqce, näwi imäknnä pmetanñä. Quwqä kñuitä, suqetä, jänä mäwiqä inqä dunji, jänä iwimäktñqce, ätnänäqi ämaitnä, äkasuwä tqanñä. Suqä Goti Iqu äwinyänqä dunä imäqäpñqänä yänänäqñqä iwimäkqanñä. Si e imäkätñanğanji, qunqä äwqä tnänjä maqänä mimäkqä pa itnä, qeiqinyä tqanñä. ³ Ii imäqätñqä äktqce, nyi tiinjä timäwäniqä duta äktqä. Qänakndanji ämaqe, qu kuknuä naqä-qakuinqä näqñqä vätqätanquwä iquauñi, qätä mäwiyqä danä iqäpnuwi, oee. Qu, “Ne kuknuä huitanjä-huitanjä tqanquwä di qätä äpakä äwiyquanä” kñuä ämepu, ämaqä kuapänä itmepu, iquauä kuknui qätä wiyqäpñqänä äwqäqämetpnuwi. ⁴ Qu kuknuä naqä-qakuä ätnänqä iunji, qätä mäwiyqä danä, tuwä äwiyäpu, qäte, aeqä kuknuä huitanjä-huitanjä iumända wiyqäpnuwi. ⁵ Inäqce si hea ique-iquenjä di, kñuä änguanänänänjä indqännä pmetanñä. Täñä-hunqä hanjä-iqä ämetqänji, meqanñä. Wäunuä kuknuä änguä we-hunqä-täñi, awä-tqä eänä imäkätqänjä iunji, imäkqanñä. Itanğa wäunuä huizi, Goti Hanjuwä Iqu äktapätñqä ii-pqce, ii si mäwquatämäuqä, eeqäpnä imäqätñqce.

⁶ Nyinyqce si näqñqce, nyi hänjä mäpmeqänänjä imänä, wainqä-eqä Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva yäpakä imäkpnqänä equatimäutqänuwä-panji, nyaqä häneqce, iinjä päwinä. Itanğa nyi nqä anjä näweqämqä umqenqä, kinjä nänji mäwiqä iqi, qäqiqi etanji ätqä. ⁷ Nyi Goti Iqueä wäunuinqä mäkä yänänäqñqä iqa äquvepätñqä-qae, täñganji nyi wäunuä iunji äpakä mimäkqänänji, nyi

kiqä hiqñqä iuñi ae ätimäuqä. Hiqñqä iu timäumqe, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä yänänäqñqä eqäka äquvepätñqe. ⁸ Täñganji nätmätqä, ämaqä hiñuiqä timäuqanñqä iquenyqä äwiñqä iuñi, nyi ämamqänä näwinyä äwi. Naqä Iqu, ämaqeçqä suqeñqä Jänänänä Iwäsäuqä-qu etanji, hea iwäsäuqanñanji, Iqu nätmätqä iinji nyi ändapätä, “Ämaqä jänänänjukiyqä” däniqe. Nätmätqä iinji, Iqu nyinä mändapqä yäniqe, oee. Ämaqä, Iqu ätnänäqñi timäuniqeñqä äwinyätä, hiñuä äqambu pmamitpñqä iquaunji, Iqu inä väniqe.

Poli iqu, Timoti iqueni, “Maqänä nyimayä” ätukqeñqä

⁹ Si nyi hiñuä maqänä manqändñqä yamwiqä i. ¹⁰ “Maqänä biyä” ätqe, tiinjä etanji ätqä. Ämaqä hui nyitä anä mäpmeqä enju. Demasi iqu nätmätqä qua täutaññqä kuapanä winyätqätanji, anä-himqä naqä Tesälonaikanñqä änyivämaqä. Itanğa Klesensi iqu qua Galesiya iuñqä änyivämeqanğa, Talusi iqu qua Dalme-siyañqä änyivämaqä. ¹¹ Nyitä täqi anänji, Lukä iqtä, yeqä yeuänä äpmeñue. Si Makä ique itmetnä, qäquauñgui anä quvepinyä. Iqu wäunuañqä enyqä miqä itä, nyi yätamakqä nyiyquanä. ¹² Tikikusi iqueni, nyi Epäsäsi iuñqä ae ändowatkqe. ¹³ Si äquvepätñanñanji, nyaqä gquä quäuqä, anä-himqä Troasi du, Kapusi iqueqä anä iu äquväteqa äpkqe ämetnä, itanğa tuwanuä, yaqueqä huiwä du qñqä iquatä, bukä huizi iqua-pqe qäsä änma quvepu.

¹⁴ Ämaqä ainqä imäkätñqä iqu, iqueqä yoqe Aleksandä ique, iqu nyinji, aanä ququvqä indquaminñqe. E indquaminñqe, qänakndanji Naqä Iqu kima väniqe. ¹⁵ Iqu neyaqä kukñuä dunji, äkittqämätä iminñqä-qae, si-pqe ämaqä iqueni wimasi.

¹⁶ Änyä haqanğa nyi kukñuä jänä imäkqä iqueä hiñuä iqi ätqäümä kukñuä tqanñanji, ämaqä hñqu nyi yätamakqä änyiyätä, kukñuä hui kima tuätñqe, nyaqä tuwä iqi matqäuqä ikqe. Oee, qu eeqäpnä zä änyivämaquwi. Qu e indquakuwinñqe, Goti Hanjuwä Iqu kima mäwqä yätñqe, nyi Iquenyqä tääqä ätätqänä. ¹⁷ Inäqe Naqä Iqu Kiqä-kiuä nyitä anä ätqäua, nyi yänänäqñqä iny-imäkkqe. Iqu e inyimäkqanğa, nyi kukñuä anğuä we-huñqä-tänji, awä qäyunä tqanğa, itanğa ämaqä Israitqä qäyä etanji huizi iqi ätqäuminjuwä iqua, qu eeqäpnä qätä äwikuwi. Inji Goti Hanjuwä Iqu nyinji, laiyoñqä iqueqä manjä iuta änuwetäutä hänä inçumuatkqe. ¹⁸ Itanğa Naqä Iqu ämaqe, qu quvqä huitanä-huitanä indquenätpu iqanğuwänñanji, Iqu mändi äkittqiyätä anğumä hänä

inçumuatätä, Iqueqä anä Kiqä-kiuänä miqä yätunqä, äñguänä ändma yäniqe. İñinçe, ne Naqä Iqueä yoqe hea ique-iqenji, haqä mamäuquatuñquänänji. İ naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

¹⁹ Timoti iquki, nyi “Henyqä hui mimäuqä injänä” tä ätqäqe, ämetnä, Presilai, Akuila iyaquisä, ga Onesipolusi imbquauä anä iu anä äpmeñuwä iquautä wi. ²⁰ Erastusi iqu, anä-himqä Korinä iu mävämeqä, yqänä äpme. İtañga Tropimusi iqu, täñä-yaqä meqanji, nyi iqenji, anä-himqä Miletusi iu ävämakqe. ²¹ Si täqinyqe, yunuä yänänäqñqänä äqunätä, iiqä tqänqä, maqänä quveptñqänä yamwiqä i. Yupulusi ique, Pundensi ique, Linusi ique, Klotiyae, itañga quuvqä heqiyqä huizi iqua-pqe, “Ne sinyqä hui mimäuqä injunä” äktqä.

²² Naqä Iqu, tqä quuvqä imä äpmetänä. Iqu Iqueqä qeqä imänqeuta hiñgi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu Talusi iquenqä äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hinuiqänjä iquvi

Talusi iqu, ämaqä Israitqä iutanä-qu hmanji. Itanji iqu Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä ae eäqetanji, wäunui Jisasi Iqu Poli ique äwikqeunji, yätamäkqä äwiminqe. Näqnqä-tänjä iqua, knji tii indqänätqänjä. Poli iqu Talusi iquenji, qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänminuwä iquau mitnqä, qua eqä-pnjä awä iqi äwinqä Kritä iu äwquatämäukqe.

Kinganäni Poli iqu, tuwanui tii ätätä äqäkqe. Qua Kritä iu äpmeñuwä iquauqä suqe, änguä manä. Iutanji ämaqä hnqu, qokä-apäkä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä iquau mitnqä wäunuiñqä wingangutqe, iqu suqä änguanänjä iunji qänaknä iquätñqe. Huizi Poli iqu Talusi iquenji, qoyanjä iquautä, äpäyanjä iuautä, hiknjä iquautä, ä ämaqä wäunuä imäkqä hingänqä iquautäni, quwqä suqä qäyunäni motquetnqä, ätätä äqäkqe.

Kuknuä yäpaki Poli iqu ätätä äqäkqe, Talusi iqu qokä-apäkiu suqä änguä pmeñqä motquetnqä iinqe. Qu äwqä naqä-hñqunä imbu, ämaqä huiziquau suqä änguä iwimäkäpu, äkasuwä matnqä ipu, itanğa kuknuä mäkä maunqä iqäpnqe.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Tuwanuä tä, nyi Poli Goti Hanjuwä Iqueqä wäunuä-wiyqä iqunä, sinyqä äväwqatqä. Itanğa nyi Jisasi Kraisi Iqu, kuknuä awä tuäkiqämqä änändowatkqä Iqunji. Goti Iqu Iqueqä ämaqä ae ätekqä iquauñi, nyi quwqä quuvqä heqiyqä imñi yänänäqnqä iwimäkqämqä wäunui ämamä, itanğa nyi iquauñi, kuknuä naqä-qakuä iunji kiqä quatinqä näqnqä vqangmdi, iqua näqnqä ämapiyä-qae, suqä quvqä mimäkqä, änguinä imäkäpu, Goti Iquenji yeeqä iwimäkqäpnqenqätä, inä ämenä. ² Iqua hänjä hea ique-ique pmeqe, mapnuwänqenqä knjä indqänäpu, äwqä-qeiqi imbu pmetnqänä, yätamäkqe i ävätqänjä. Iinqe Goti Quanğä Matqä Iqu, nätmätqä eeqänänji mimäkqänğa, “Nyi äwimniqeqä” ätätä, kuknuä guä ae ämäsäuekqe. ³ Goti Iqu, “Tänğanji tä qäyunjqä” knjä indqänätä, ämaqe qu Iqueqä kuknuinjqä näqnqä mapnqä winyätanji, Iqu nyi kuknuä änguä we-hunqä-tänji awä tmqä änändowatkqe. Wäunuä

tä, Goti Hänjä Inequmuatqä Iqu nyinqe, “Iqu wäunui qäyunä imäkquänqiyä” kñuä äme ändapkqe. ⁴ Talusi si quuvqe, nyi eqiyänqä-pa eqiyänä-qae, si nqä ymeqä naqä-qakuä-qukiyi. Goti Hanjuwä Apikutä, itanğa Kraisi Jisasi Hänjä Inequmuatqä Iqutä, Iquaqu qeqä imänqeuta hinği vqetä, äwqä hanjuä inqä pmeqetä, ktapinyä.

Quuvqä heqiyqä iquau miqä iquauqä suqenqä

⁵ Qua Kritä iunji, si wäunüä tiinji yqänä imäkätinä pmettñgenqä äkivämakqe. “Wäunüä wänqä mimäkñqä yqänä äwinqä iunji, jänä imäkätinä, itanğa anä-himqä wänqä iquauñi, ämaqä quuvqä heqiyqä iu miqäpnuwänqe, ämaqä hñquau atäunüä eqävä” äktätmä, äyä äkivämakqe. “Iinä imäkñqä” äktkqe, ii tiinänqe. ⁶ Si hinjuä äñguänä äqunätinä, ämaqä suqä tiinä imäkätqänjuwä iquau tesñqe. Ämaqeucä hinjuä iqinji suqä quvqä mimäkqä-qua eäpu, apäkä hñqunänä-queqä qokä-qua eäpu, iquauqä ymeqe Jisasi Iquenyqä quuvqä heqiyqä eäpu, itanğa ämaqe, “Ymeqä iqua suqä ququvqenä imäkqä-quaiqä” matqä, ämaqä kukñuä tquanğuwä iunji hñgisana miqä qänaknä iqä-qua eäpu, hiätpñqe. ⁷ Ämaqä Goti Hanjuwä Iqueä wäunui a äqätätä, Iqueqä ämaqä iunä miqä iqu, ämaqä iinjuqä hinjuä iqinji, suqä quvqä hui mimäkqä-qu hiätätñqe. Tiinñqä hmanji. Iqu, “Nyi yoqä naqä täñä-qunä, nqä änyinqä dunä imäkqämqeqä” kñuä mindqänqä-qu eä, äwqä tnänä maqänä mimäkqä-qu eä, wainqä-eqä yänänäqñqe kuapanä manqä-qu eä, mäkänqä miqä-qu eä, womba miqä kñui mbqä dunqänä mämeqä-qu eä hiätätñqe. ⁸ Iqu ämaqä, iqueqä anju timäuqanğuwä iunji, äñguänä miqä-qu eä, suqä äñguä eeqänänä iunqe äwinqä-qu eä, kñuä ganä indqänätä imäkqä-qu eä, suqä jänänänä iutä, Goti Hanjuwä Iqueqä suqä äñguä eeqänänjiutä, qänaknä iqä-qu eä, kñuä quvqä äki-äkitanji wimeqanğqe, mändi äkittqiyätä qeiqinyä pmeqä-qu eä hiätätñqe. ⁹ Iqu kukñuä Jisasi Iquenyqä ätnänqä iunji näqñqä ae ämamitätqä iunji, mäwquatämäuqä danä, quuvqä yänänäqñqä heqiyätätñqe. Kukñuä iinji, naqä-qakuä eä, ämaqe qä kñuä indqänqä imñi, qui mimäkqä yänä. Inji iqu näqñqä äñguä ämeqä-qae, ämaqeunji näqñqä wänğima mäwqä, qäyunä ävätä, yänänäqñqä iwimäkänä. Ga qu kukñuinqä qänaknä iqäpñqänä. Hñqua, kukñuä iinji mändi kittqiyänätpu tqanğuwä iquauñi, iquauqä kñuä quvqe, iqu mändi äkittqiyätä, jänänä iwimäkänä. Ämaqä suqä äñguä iinjä iqä iquau, atäunjuä eqävä.

Näñqä quanğä vqä iquauqä kukñuinqätä, suqenqätä

10 Ii nyi tiinjä etanġi ätqä. Qua si äpmenä iunġi, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iutanġi, kuapänänġi qätä mäwiyqä ipu, hngisanä itquetqänä. Iqua kuknuä hiŋġinġä iqua ätäpu, quanġä ämaqä di quuvqä wipnġä ätätqänjuwä iquayi. Ämaqä ii itqänjuwä iutanġä kuapänänġi, qu Israitqä iquautanġä-qua epu, “Qokä eeqänänġi, huiwi häuä ktänqänqeqä” ätätqänä. 11 Quanġä e imäkäpiyä iutanġi, mbqä kuapä-tänġä epnqänä, iqua ämaqä hmbquauqä quuvqä heqiyqä imnġi qui iwimäkätqänjuwä-qae, hiŋjuinä mäqunquä pa. 12 Hiŋuiqänänġi hiŋuä-tqä qua iu qäyutanġä hŋqu,* iqueqä ämaqä iunġe tiinjä ätänġe.

“Ämaqä Kritä pmeqe, kuknuä quanġinä tqä-qua epu, hiveqä-yaqueqä hiqiyqä iqua itqänjuwä-pa iqä-qua epu, wäunjuä miqä enyqä äqambu näänqenä nquaiqä” ätänġe.

13-14 Iqu kuknuä ii ätänġe, aanġä naqä-qakuänänġi. Iinjä-qae si ämaqä suqä iinjä imäkätqänjuwä iquaunġi, “He suqä ii imäkätqänjuwi, quvqä imäkätqänäuä” ätuätnä, manġä yänänäqnġä tu. Inġi iqua Israitqä iquauqä aeqä kuknuä iutä, ä ämaqä kuknuä naqä-qakui tuwä äwiyätqänjuwä iquauä kuknuä iutanġi, qätä äpakä mäwiyqä ipu, kuknuä Jisasi Iquenyqä ätnänqä iunġi, qätä äwiyäpu, quuvqä yänänäqnġä heqiyqäpnqänä, iwimäki.

15 Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueä hiŋuä iqinġi ikikinyänġä eänjuwi, inġi nätmätqä eeqänänġi, qunġe ikikinyänġä äwiqä-qae, nätmätqä hui iquaunġi, piyanġä-weqä miwimäkqä yänqiyä. Inġäqe qokä-apäkä, Goti Hanjuwä Iqueä hiŋuä iqinġi qui imäkänqänänġä eäpu, quuvqä maeqiyqä eänjuwi, qunġe nätmätqä hŋqu ikikinyänġi mäwiqä eä etanġi, qu ikikinyänġä maeqä ipu, ga quwqä knuitä, ä quwqä suqä äŋguinġätä quvqenqätä iwäsäuqetänġi, qui eeqänä imäkänänä. 16 Iqua manġinä, “Ne Goti Hanjuwä Iquenyqä näqnġä eänjunä” ätätqänjuwä-qe, iqua suqä imäkätqätanġuwi, ne hiŋuä äqunätanä, näqnġä tii eänjunä. Iqua, Iquenyqe maqnġä yasämä epu, hiŋġi ätätqänä. Itanġa iqua ämaqä ququvqänä eäpu, kuknuä qätä mäwiyqä ipu, suqä äŋgui mimäkqä quvqenä imäkätqänjuwä iquayi.

2

Kuknuä qäyunä ätnänqä iutanġä suqenqä, näqnġä vqanġnä

* 1:12 Hiŋuä-tqä tqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä maqnġä eä, kuknuä hiŋqäqisa ämakqe.

¹ Qu iinjä imäkätqätanġuwä-qe, Talusi iquki, si kuknjuä wänggima matqä, qäyunä ätnänqä iunġi ämetnä, ämaqeunġi suqä iutanä näqñqä vqanġnä. ² Qokä naqä iquautä, qoyanġa iquautänġi, suqä quvqä huitanġa-huitanġi mimäkqä, kñuä yasämä ämepu, kñuä quvqä äki-äkitanġi emeqanġqe, mändi äkittqiyäpu, quami qeiqinyä pmetpñqe. Quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, suqä ämaqenqä äwinqä iquenġi, a yänänäqñqä äqätpu, itanġa hanġa-iqe qäyä emeqanġuti, yänänäqñqä tqäutpñqä tquanġnä.

³ Suqä asä iinjġi, si apäkä naqä iuautä, äpäyanġa ipeutänġi, näqñqä tiinjä vqanġnä. Iua Goti Hanjuwä Iqueqä yäpä iqi äpmepu, suqä äñġuinä imäkqäpñqä tquanġnä. Ga iua iinjä epu, ämaqä huiunqä tuwängġi kuknjuä matqä ipu, wainqä-eqä yänänäqñqä manqä, kñuä äñġuä-tänġa epu, itanġa ämaqä huizi dunġi, suqä äñġuinqä motqueqäpñqänä näqñqä vqanġnä. ⁴⁻⁵ Itanġi apäkä iinjä iua, apähueqä iuaunġi, näqñqä tiinjä vqäpñqe. Suqä äñġuä, iuaugä qokiquaunqätä, ymeqeunqätä, winqänqä ämepu, kñuä quvqä äki-äkitanġi wimeqanġqe, mändi äkittqiyäpu, ikikinyänä pmeqänqä ämepu, imbquauqä anġi äñġuänä ämipu pmeqänqä ämepu, ämaqeunġi äñġuä itquepu, iuaugä qokiquaunġi iuaugä naqä enqä-pa äqumbu pmeqänqä ämepu hiätpñqä. Iinjä eänjuwi, ämaqä huizi, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuinqä, kuknjuä quvqä hui matqä iqäpñqänä.

⁶ Suqä asä iinjġi, si hikñä iquaunġi, kñuä quvqä huitanġa-huitanġi emeqanġutqe, mändi äkittqiyäpu, qeiqinyä pmetpñqenqä tquanġnä. ⁷ Inġi si tqä-täuänġi, ämaqä huizi dunġi, suqä äñġuinä äyä iwimäkätqätanġnä hinjuä äkqänäpu, iqua-pqe si imäkqanġñä asä du, inä imäkqäpñqe. Si ämaqeu näqñqä ävätñänġanġi, kñuä äñġuänä ämanä, naqä-qakuä imäkätnä, näqñqä qäyunä vqätñqe. ⁸ Qu “Kuknjuä tä quvqeqä” matqä ipñqenqä, si kuknjuä jänänänġa iunä ämetnä, vqanġnä. Si näqñqä iinjä vqanġñä-qae, ämaqä kukñuinqä mäkä-iqä iqua, qu nenyqä kuknjuä quvqä tutqä qäpu hui matqä ipu, quwqä suqä quvqä imäkmpñqenqä wombainä iqäpnä.

⁹⁻¹⁰ Wäunjuä-wiyqä hinġinqä iquaunġi, si näqñqä tiinjä vqanġnä. “He hea ique-iquenġi, heqä ämeyqä iquaunġi, yäpä iqinyä äväpu, iquauä äwinqä dunä imäkäpu, iquaunġi äkasuwä mäunyawiyqä, yeeqänä iwimäkqänqä epu, iquaunġi manġa quvqä kima mätkanqä epu, iquauqä nätkmatqä hui quwä mämeqänqä epu hiätpñqeqä” tquanġnä. Iqua iinjä eänjuwi, iquauqä ämiqä iqua, ‘Ämaqä tqenġi, nyi quuvqä naqä-qakuä äwiyqänä’ kñuä mapnä.

Inji nātmatqä eeqänänjä iqua imäkäpiyā iunji, suqä iutanjqä-qae, ga ämaqe, qu ne kuknuä, Goti suqä quvqä iuta huätä Inetmeqä Iquenyqä, ätnänjqä näqñqä ävātunquä iunji, qu ‘Naqä-qakuiqä’ kñuä meqäpñqänä.

¹¹ Si näqñqe, iinjä wisñqe, ii Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä eeqänänjunenjqä qeqä imänqeuta, äñguä hiñgi inemäkätä, suqä quvqä iuta huätä inetmeqe, ätnänäqi ae ätimäukqetanji. ¹² Iqu ii inetmeqä diñqä näqñqä ämenitanji, ne suqä tiinjä imäkquatuñquenyqä näqñqä mequanä. Suqä Goti Hanjuwä Iquenyqä tuwä wiyqä iunji, mämeqä eanä, nātmatqä eeqänänjä qua täutanä iunjqä kñui mämeqä eanä, kñuä quvqä äki-äkitanji nemeqanqqe, mändi äkittqiyätanä, ämaqä jänänänjune eanä, Goti Hanjuwä Iqu ne imäkquatuñquä äwinyänjqä dunä imäkqänjqä eanä, qua täunji täñga pmetuñquenyqä, näqñqä mequanä. ¹³ Ne äñguä iinjä äpmeñque, nātmatqä äñguänänjinjqä kñui yänänäqñqä ämenännga, hiñuä äqänanä pmetatuñque. Ne hiñui Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä yoqä naqä mänätquetñqä nātmatqä äme, anqumä quvepäniqä iinjä, äqänanä pmetatuñque. Iqu neqä Goti Naqä Inänjä-qu eä, ne suqä quvqä iuta Huätä Inetmeqä Iquvi. ¹⁴ Iqu ne suqä quvqä eeqänänjä iuta anji inetmetä, ikikinyänjä inemäkätñqenyqä, Iqueqä-kiuä äwiñqqe. Iqu ii imäkkqe, ne Iqueqä qokä-apäkä-qune eanä, suqä äñguinä imäkquatuñquänä, yänjä qänquatuñquä diñqeyi.

¹⁵ Inji si ämaqä iunji, suqä nyi tä ätqä täunjinjqä näqñqä ävätinä, qu iunji qänaknä iqäpñqänä, yänänäqñqä iwimäkqanñä. Itanğa qu iunji, kñuä mämeqä, hñgisanä iqanqqe, mañä tquätñqe. Si Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqe ae ämeñä-qae, iinjä imäkqanñä. Ämaqe, saqä kukñuinjqä enyqä ipu quvqä imäkqanqqe, hiñuinä mäquñquä pa isñqe.

3

Goti Iqu äñguä inemäkqetanji, suqä äñguinä imäkquatuñque

¹⁻² Si ämaqä quuvqä heqiyqä iunji, mañä yänänäqñqä angu-anqunji, tiinjä tquanñä. Iqua anä-himqä ämiqä iquauätä, yoqä naqä-tänjä iquauätä, yäpä iqi äpmapu, kuknuä qätä äwiyäpu, nātmatqä eeqänänji imäkqäpñqänä näwi imäkmbu äpmapu, ämaqä hñquenyqä kuknuä quvqä matqä ipu, ämaqä eeqänänjä iunjqä kñuä yqänä ipkäpu, mäkänjqä mävvä, hanjuä pmetpñqe.

³ Quamä iinjä pmeqänqe, kiqä quati tiinji. Hiñuiqänänji, ne-pqe kñuä quvqä indqänanä dutanji, Goti Hanjuwä Iquenji

hngisanä äwiminque. Neqä kñuä iqä ängui, Setänä iqu hñgi-mända guä enqä-pa, äneyqiyäma äuminque. Suqä quvqä imäkqāñqä, neqä änenqä imda nemeqanqqe, mändi makittqiyqä itanä, iinä imäkminque. Ämaqenqä wiunqä itanä, qu nätmatqä änguä hui meqanquwiñqe, “Ii nyi ämeqänä” kñuä indqänätanä äpmaminque. Amaqe, qu neñi, quwqä mäkä-hunqä enqä-panä inemäkqanqua, ga ne quñqä-pqe, qutä mäkä-hunqä enqä-panä inä eminque. ⁴ Suqä iunä pmetanqua, Goti Hänjä Inequmuatqä Iqu, ämaqä änguä iwimäkquätñqetä, ämaqenqä qeqä imänqeuta wiñquätñqetä, ätnänäqi ämitimäutäqanqani, Iqu anqumä hänjä inequmuatqä. ⁵ Iqu hänjä inequmuatqä, ne suqä jänänänjä dinä imäkätqätanqqüä duta ma, oee. Iqu nenyqä qeqä ätmäkätä, neyaqä suqä quvqe huätä ämamäutä, hänjä-pmeqetä suqä änguänänjitä änyä-hänjä inemäkkqe. Iqu iñi, Iqueqä Dñä Änguä Ique änätapätäqä iuta inemäkkqe. ⁶ Jisasi Kraisi Hänjä Inequmuatqä Iqu wäunüä imäkqanqi, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Dñä Änguä Iqueni, aanjä hävemnäñqä änätapkqe. ⁷ Iqu iñi, tiñjä timäutñqenqä imäkkqe. Iqu qeqä imänqä iuta hñgi nätapqanqi, ne Iqueqä hiñuä iqinji jänänänjä äpmenä, kñuä yänänäñqñe hänjä hea ique-ique pmeqä meniñquä iunqä, hiñuä äqänanä pmetatunque. ⁸ Kukñuä ii ätqa äpqä tä, aanjä naqä-qakuänäñi.

Kukñuä nyi i ätqa äpqä iinqe, si ämaqeñi manjä yänänäñqñä tquätñqä änyinji. Itanqa iinqä näñqä ämepu, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyä iqua, quwqä-quwä kñui yasämä ämepu, suqä änguinä imäkqāñqänä. Nätmatqä iñi, änguänänjä eä, ämaqä iunji, yätamäkkqä vquätñqe. ⁹ Nätmatqä iinqä ätuätñanqani, suqä ämaqä väqiyqä kukñuä tqä, kaqä-kawäkauqä yoqenqä tqä, kukñuä mäkä humbñqä tqä, itanqa suqä Mosisi iqu ekqä iqueqä quatinqätä tqä iunji, wimasiiyqätinä. Kukñuä iinjä iqua, häukui maeqe, yätamäkkqä mäneyqä yänä. ¹⁰ Ämaqä quuvqä heqiyqä iquau äväqiyätñqä iqueni, “Suqä iñi miqä panä” hñqu ae ätutqä imñi, huizi hñqu inä ätunji, qätä makiyqä iqäqe, tuwä dumäqätinä. ¹¹ Ämaqä iinjä itñqä iquenyqe, si näñqä tiñjä esñqe. “Iqu kukñuä naqä-qakuä iunji, tuwä äwiyätä, hänaqä hui-mända äwätä, suqä quvqä imäkquätñqä äyä äwqiyä.” Iqueqä suqe, ‘nyii tiñjunä eänänä’ ätnätä, ätnänäqi mänätquenä.

Kukñuä yäpakiyi

¹² Nyi Atemasi iquenä-qe, ä Tikikusi iquenä-qe, sinyqä dowatmqänä. Iquaquisanjä hñqu äkimeqanqani, si Kritä

iu ävämetnä, ye añä-himqä Nikapolisi du minenqenqä yamwiqä iqätnä. Nyi kñuä tii ae ämenä. “Yunüä naqänänä äqunätä, iiqä tätqätanğa, iqi pmamäninqeqä.” ¹³ Senasi, kukñuä-suqenqä näqñqä iqutä, Apolosi iqutä, iquaqu äkivämesiyänğanı, äwa miqä inyiynqe, si yätamäkqä äñguänä vqätnä. ¹⁴ Neqä ämaqä quuvqä heqiyqä iqi äpmaminuwä iqua, qu suqä tənqe näqñqä meqanğpu! Suqä äñguänäninä imäkäpu, ämaqä äwa itqätanğuwä iquau yätamäkqä vqäpnqe. Qu iinä imäkäpiyänğanı, quwqä quamä pmeqä iunı häukuä winä. ¹⁵ Qokä-apäkä nyitä, täqi anä äpmenquä iqua, qu eeqänänı sinı, “Ne sinyqe, hui mimäuqä inünä” äktqä. Itanğa si ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, nenyqä kiinä äwinyätñqä iquaunı, “Nyi henyqe, hui mimäuqä inänä” tu. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinđi etapquä.

Tuwanuä, Poli iqu Pilimänä iquenqä äqäkqe Yätamakqä kuknuä hinuiqänjä iquvi

Pilimänä iqu, ämaqä huiziu miqä-qu äpmaminqe. Näqñqä-tänjä iqua, iqu Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä-qu, anä-himqä Kolosi iutanjä etanji kñuä indqänätqänjä. Iqueqä wäunuä-wiyqä hinginqä hñqu, Pilimänä iqueni äväma, anä-himqä huiziuñqä zä äukqe. Iqueqä yoqe, Onesimusi iquvi. Anä-himqä iunji, iqu Poli ique äwimeqetani, Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä-qu ekqe.

Hea inğanji, Poli iqu guä äpmeqetani, Pilimänä ique hinuä qunätñqä mäwqä iminqe. Itanji iqu tuwanuä tä äqiyätä, Onesimusi ique ävätä, iqueqä miqä iquenyqä anqumä ändowatkqe. Poli iqu Pilimänä ique tiñjä ätukqe. “Tqä wäunuä-kiyqä hinginqä tqü äkivämakqä-qe, iquenyqä äkasuwä matqä panä. Täñğanji iqu, Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä äpmeqiyä. Iñjä etanji si iqueni, tqä tunqwa naqä-qakuä enqä-pa, itmayä” ätukqe.

Poli iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Tuwanuä tä nyi Poli, Kraisi Jisasi Iqueä wäunuä imäkätqätanğä, guä äkiqiyenjikuwä iqundä, neqä neyämaqä Timoti iqutä, ye Pilimänä iqukinqä äväwqatque. Si yeyämaqä kiñjä äyenyätñqä eänä, wäunuä ye imäkätqänqee anä imäkkä iqukiyi. ² Tuwanuä tä, sinyqätä, neqä neyämaqä Apiya iinyqätä, nesä wäunuinqä mäkä anä iqä äpmeñqä Akipusi iquenyqätä, itanğa qokä-apäkä quuvqä heqiyqä saqä anju aquvä äqänätqänjuwä iquaunqätä, henyqä äväwqatque. ³ Goti Hanjuwä neqä Apikutä, itanğa Naqä Jisasi Kraisi Iqutä, qeqä imänqeuta hinji etapäsinyä, äwqä hanuä imbu pmepñqä emäkkinyä.

Poli iqu, Pilimänä iqueqä suqenqä yeeqä ikqenqä

⁴ Hea ique-iqueni, nyi nqä Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätätmänğanji, nyi Pilimänä iqukinqä-pqe kñuä indqänätmä, Iqueni, “änquiqä” ätuätñqe. ⁵ Nyi iñjä itñqe, ämaqe qu sinyqe, tiñjä ändätqänjuwä iutayi. “Iqu Naqä Jisasi Iquenyqä quuvqä naqä-qakuänänjä eqiyätä, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä iunqe kiñjä äwinyänä.” ⁶ Nyi tääqä tiñjä-pqe inä ätätñqe. “Iqutä, nesä,

Jisasi Kraisi Iquenyqä quuvqe anä eqiyätanä, ikämanqä itanä äpmeñunä. Injä dutaņi, ne nätmatqä huitaņä-huitaņä aņguänäņä eeqänäņä, Kraisi Iquesa hiņginä ämetuņquä iuņqe, näqñqä aņguänäņi aanjä kuapänä mequaniqueqä.” ⁷ Si Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iuņqä aanjä kuapänä äkinyätäqä dutaņi, quwqä äwqä yänänäqñqä imäkänyuewiyätqäņnä. Suqä iinji, nyi yeeqä inyimäkätä, ñqä quuvqä heqiyqe yänänäqñqä inyimäkätqäüä.

Si ñqä ymeqä Onesimusi iqueni, aņguänä misñqä änyinji
⁸⁻⁹ Pilimänä, si ämaqä iinjä-quki etaņgñä-qe, nyi ti imäkmä. Nyi si Kraisi Iqueä yoqeta “Nätmatqä hñqu imäkiyä” äktätmä, yänänäqñqä ktmqä etaņgqä-qe, qäyä eä. Suqä ämaqenqä äwiņqä iqu, ye a äqätäñueä-qae, nyi qeiqinyä tiinjä äktmä. Nyi Poli iqunä qoyañä eämä, itaņga guä äkiqiyenjiyätqäñuwä iqunä inä eämä, yatñqä äkiyqä. ¹⁰ Si ñqä ymeqä Onesimusi* iqueni, aņguänä misñqä änyinji. (Iqu tqä wäuñuä-kiyqä hiņginqä-qu qäyä etaņgi, hñgisanä äkiyätä, zä täqinyqä äpkqe.) Nyi guä äpmamä imñi, iqu Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyätñqänä yätamäqä vqañgä, iqu ñqä ymeqä naqä-qakuä-qu ekqe. ¹¹ Hiñuiqänäņi iqu wäuñuä yätamäqä aņguänäņi makiyqä imiņqe. Inäqe iqu täņgani, wäuñuä saqä iutä, nyaqä täutäņi, yätamäqä aņguänäņä yeyquänä.

¹² Nyi iquenyqä qeqä nyimäņganiqä-qe, täņgani nyi iqueni sinyqä ändowatqä. ¹³⁻¹⁴ Nyi kukñuä aņguä wehuñqä-täñiņqä guä äpmamäņga, iqu saqä aņi ämetä, yätamäqä nyiyätñqä täqi täqumuatmqä itaņgqä-qe, si “Ññqä” änä mandqä iqañgñiņqä, nyi ique, “Täqi pmayä” mätquä itmä, sinyqä aņgi ändowatqä. Nyi si mañä yänänäqñqä äktqenqä, “Ññqä” dtñqenqä manyiņqä iqi. Si nyi yätamäqä nyisñqenqe, tqä äkiñqä iunä imäktñqä änyinji.

¹⁵ Iqu hea wäñqäpu pmetñqä äkivämäqqe, kiqä quati, si ique aņgi itmeqañgä, ga iqu sitä anäņi, äpakä pmetäniqä diñqäti, ä änäändi? ¹⁶ Täņgani iqu tqä wäuñuä-kiyqä hiņginqä qu eäqä-qe, iqu Jisasi Iquenyqä quuvqe ne eqiyätuñquä-pa eqiyätäqetaņi, tatqä-guäka eñqä-panjä-qu inä eäqi. Injä iutaņi nyi iquenyqä kuapänä nyinätqätanğa, si-pqe iquenyqä aanjä kuapänä kiņguäniqe. Iqu tqä wäuñuä-kiyqä-qu eä, itaņga Naqä Iqueqä hueqä-himqä iutaņä tqä-täuä eñqä-panjä iinjä-que äqunätñä, iquenyqe äkinyänä.

* **1:10** Yoqä Onesimusi, kiqä quati tiinji, ‘Wäuñuä yätamäqä iqä’.

17 Iinjä etanġi, si nyinġe, “Iqu Kraisi Iqueä wäunuä iunġi, nġä-näueqä naqä-qakuä-quvqä” kġuä indġänäni, si nyinyqä yeeqä itnä indmanä-panġi, Onesimusi iquenġi injä itmatġqä inyä. 18 Iqu suqä quvqä hui ikitquetä, ä saqä nätmatqä hui mbqä miqä qanyä ämetqeta, iqueä yoqä qiyesqä sätäti, si iqueä yoqe, huätä äkutetnä, nyaqemända qiyeqätinä. 19 Tuwanuä tä, nyi Poli iqunä nġä hipaitä äqiyqä. Nätmatqä inġe, mbqe nyi ktapmniqe. Nyi saqä hänġä-pmeqänġä yätamakqä äkikqenġä, ‘si kima nyisqenġä’ ktmqä etanġqä-qe, änä maktqä imä. 20 Nġä nyämaqä iquki, nyi sinyqä kġuä tiinjä indġänätqänġä. “Ye quuvqe, Kraisi Naqä Iquenyqä eqiyätqänueä-qae, iqu nyinġi äŋguä inyimäkätä, nyaqä äwqe yänänäqġqä imäkännyenġiyänġiyä.”

21 Nyi sinyqe, “Iqu nyaqä kukġuiunġi, hġgisanä miqä, qänaknä itä, ‘Si injä imäkiyä’ ätquäqä iunġi ämäwqätäunġiyä” näqġqe injä ämetmä, sinyqä quuvqä eqiyätmä, tuwanuä tä i äqiyqä. 22 Nyaqä kukġuä hġquququ tiinġi. He Goti Iquenġi tääqä ätquwi, Iqu qätä eyqanġa, nyi anġi emamqġqänä-qe quuvqä heqmä, “Saqä anä iunġi, nyinyqä hiqġqä hġqu, näwi imäkenġiyä” äktqä.

Kukġuä yäpakiyi

23 Eaplası iqu, qäquye Kraisi Jisasi Iqueä wäunuä imäkätqätanġue, guä äkiqiyäuäyaikuwä, nyitä täqi anä äpmenueä iqu, “Nyi sinyqe, hui mimäuqä injänä” äktqi. 24 Itanġa ämaqä nyitä täqi wäunuä anä itunġuä iqua, Makä ique, Alistakusi ique, Demasi ique, itanġa Lukä ique, iquapqe asä e inä äktqä. 25 Neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä qeqä imänġeuta hiŋgi vqe, hesä inä witätġe.

Tuwanuä ämaqä hñqu Hipru iquauñqä äqäkqe Yätamäkqä kukñuä hiñuiqänjä iquvi

Tuwanuä tqueni, tqu äqäkqätiyä? Ne maññqe. Näqñqä-tänjä iqua kñuä huitañä-huitañä indqänätqänjä. Tuwanuä tä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä, iquauqä quuvqä heqiyqe ävquatämäupñqä itqätanquwä iquau, yätamäkqä vätnqä äqäkqe. Qu ävquatämäuanä-tpu imiñuwi, ii ämaqä huizi iqua iquau mändi äkittqiyäpu, hanjä-iqä äwimiñuwä iutanji. Qu quuvqä yänänäqñqä heqäpñqä iwimäkätñqe, tuwanuä äqäkqä iqu wäunjuä naqänänji, Goti Iqu Jisasi Kraisi Iquesa imäkkqenqä, ätätä äqäkqe. Goti Iqueqä suqä naqä-qakuñqä ne ämänätquetñqe, ii Kraisi Iqunänjqä.

Tuwanuä tä, kñuä indqänqä naqänänji, hñquaqi-hñque nätapänä. 1) Jisasi Iqu Goti Iqueqä Ymeqä naqä-qakuä-qu ekqe. Iqu qua täu äpmeqänqani, Iqu hanjä-iqetä, tänjä-huñqetä, kuapänä äyä ämamiñqeqä. Goti Iqu iwimäkqanji, Jisasi Iqu hanjä-iqä iñä ämeqetani, ämaqeu yätamäkqä vqä kiñganänjä-qu ekqe (2:10). I etanqgetani, Jisasi Iqu, Goti Iqueqä kukñui hiñuä-tqä hiñuiqänä äpmamiñuwä iquautä, enätqä iquautä, itanğa Mosisi ique-pqe, ämäwqätäuqä-qu ekqe. 2) Goti Iqu-kiuä Jisasi Iqueni, Hiqäva hea ique-ique Imäkqä-qu hiätñqä atäunjuä ikqe. I etanqgetani, Jisasi Iqu Israitqä iquauqä hiqäva-imäkqä iquau, Ämäwqätäuqä-qu ekqe. 3) Jisasi Iqu, Hiqäva-imäkqä-qu qäukuä yätu äpme, qäyunä eä, qokä-apäkä Iquenyqä quuvqä heqiyqanqppqä iunji, anqumä itumenä. Ga suqä Goti Ique haqeqä mamäupñqä Mosisi iqu ätätä äqäkqe, ii wäunjuä naqänänji Jisasi Iqu imäkätñqä ktqeyi.

Tuwanuä tä, qokä-apäkä iquneqä quuvqä heqiyqä yänänäqñqä inemäkätñqä iñqe, Israitqä hiñuiqändqä iquautañä kuapänänji, quuvqä yänänäqñqä eqämiñuwiñqä änatänä (11:1-40). Inji hanjä-iqe äkitanjä-äki nemeñqutiyaqe qäyä etanji, ne neqä quuvqä heqiyqe, ne äpäkonatunquänqanqä a yänänäqñqä kiqätatunqeqä. Ne hiñui, Jisasi Iquenyä äqunanä, qänaknänji Iquenyqänä itanä, hanjä-iqetä, tänjä-huñqetä, nemeqanqutqe, qanyä mequnanä.

Goti Iqu kukñui, Iqueqä Ymeqä Iquesa änatkqenqä

¹ Aingani Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä kukñuä hui-hui hiñuä-tqä iquau, neqä atqä-awäkau awä tquäpnqe, hänaqä huita-huita ätqua äpminqe. ² Mä hea yäpakä ne äpmenquä täunji, Iqu nenji, kukñui Iqueqä Ymeqä Iquesa änatkqe. Ymeqä Iquenji, nätmätqä eeqänä Iqueqä meninqe, Goti Iqu atäunjuä ätekqe. Ga nätmätqä eeqänä äwäkawänqä-pqe, Ymeqä Iquesanä imäkkqe. ³ Goti Iqueqä Ymeqä Tqu, we naqänänjä äunätä, Goti Iqu yoqä naqänänjä meqangi i ämänätquetqäuä. Ga Iqu Goti Iqutäni hiweeqä maetqe, kiqä Goti Iqu qeyi. Iqueqä kukñuä aanjä yänänäqñqä dutani, nätmätqä eeqänänjä yqänä wäkawätätñqä imäkätqäuä. Iqu neqä suqä quvqä du huätä ämamäutä, jänänänjä inemäkkqä wäunjui qäpu imäkäqetani, Iqu Goti Haqä-yätu Äpmenqä Iqueqä hipa ämuangisa äpmakqe. ⁴ Iinjä äpmetä, enätqä eeqäpnänjä iquau ämawqätäutä e äpmakqe. Asä iinji, yoqä Kaniqu äwikqä iqu, yoqä enätqä iquauqä di ämawqätäuqä änyuätkqe.

Jisasi Iqu, enätqä iquau ämawqätäunqenqä

⁵ Hiñuicänänji Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Ymeqä-quenji, “Nqä Ymeqä Iqukiyqä, Nyi tängani Tqä Tniqunä eqänä”^{*} ätukqe. Ga Iqu angumä, “Nyi Iqueqä Kaniqunä heqangundi, Iqu Nqä Ymeqä-qu enqiyä”[†] ätkqe. Mä enätqä iquauñqe, Iqu kukñuä iinji, äkñga ätkqäwä? Näwi aanjä aanqe. ⁶ Itanga angumñi, Iqu Iqueqä Ymeqä Hitmqä Iquenji, qua täunqä dowatäninqänganqe, “Goti Iqueqä enätqä eeqänänjä iqua, Iqueqä yoqe haqeu mamäupnuwänqä”[‡] ätkqe.

⁷ Iwä Iqueqä enätqä iquauñqä kukñui, tii ätkqe. “Iqu Iqueqä enätqä iquau yunjuä enqä-pa imäkätä, Iqueqä wäunjuä-wiyqä iquauñi, tä hänaqä enqä-pa imäkänä.”[§]

⁸ Mä Iqueqä Ymeqä Iquenyqe, tiyi. “Si Goti Iquki, ämaqeu miqä iqueqä zä-hawiu hea ique-ique pmettñi. Ämaqeu, Si qokä-apäkiu suqä jänänänjitä mitqätangnä hiñuä äkqänäpiyitani, Tqä yoqä naqenqä näqñqä mapnä. ⁹ Si suqä jänänänjñqä kiinjä äkinyätä, quvqenqä makinqä yasämä itñqä iqukiyqä. Iinjä etangqenqä, Tqä Goti Iqunä, Si yoqä naqä-tänjä hisñqä atäunjuä ekikqe. Qu ämaqä hñqueqä nyuänju, olipqä eqä aowä equatepu, yoqä naqä-tänjä hetñqä imäkätqänjuwä-pa, Tqä yeeqä iinqe, huizi iquauqä duni ämawqätäuä aanjä naqänänjä hetñqä ikimäkkqe.”^{*}

^{*} 1:5 Apqä Bukä 2:7 † 1:5 2 Samueli 7:14 ‡ 1:6 Kukñuä-suqä 32:43 § 1:7

Apqä Bukä 104:4 ^{*} 1:9 Apqä Bukä 45:6-7

10 Ga tiinjä-pqe inä ätukqe. “Naqä Iquki, nätmatqä eeqänä änyä etanğani, Si qua tqutä, qäukuitäni, Tqä hipaitä imäkekni. 11 Ä nätmatqä iinjä iquaqu, qäkämä yäüä itä äpkngqä-pa, näwinyä aanqä heqanğisi, mä Si yqänä pmettji. 12 Si iquaquini, ämuasmänqä huakmä iquwä-pa, ii itnä, qäkämä yäue huätä ätäquvepu, änyä-hänjä imäknguwä-pa ii iwimäktqe. Injaqe Si huitanänänjä mikutänqä itnä, ga Tqä hänjä-pmeqe, qäpuñi maeqä yäniqe.”†

13 Itanğa hinuiqänänji Goti Hanjuwä Iqu Iqueqä Ymeqä-queñi, “Nyi Tqä mäkä-hunqä iquauñi, Tqä yukä yäpä iqi imäkäqumuatemqänğanqä, Si quamänä di, Nyaqä hipa ämuangisa pmayä”‡ ätukqe. Mä enätqä iquauñqe, Iqu kukñuä iinjä, äkñga ätkqäwä? Näwi aanä aanqe.

14 Enätqä iqua squäquayi? Qu dnä-qua epu, Goti Ique wäunjuä-wiyqä-quayi. Iqu quñi, ämaqä qui mimäkñqä, hänjä-pmeqä änyä-hänjä Iquesa mapnuwänqä iquau, yätamäkqä wipñqä ändowatätqäüä.

2

Kukñuä Goti Iqu anği inetmeniçä iinjqe, mäwquatämäuqänqe

1 Goti Iqueqä Ymeqä Iqu e pmetanğqenqä, ne kukñuä naqä-qakuänänjä qätä ae äwiyätunque, neqä kñuä indqänqä imñi, yänänäqñqä witanğuti iunä qänaknä iquatuñquänänji. Mä ne kukñuñqä miqä itanä iutanji, hämänä vquatämäuqänqä. 2 Kukñuä hinuiqänä Goti Iqu neqä atqä-awäkaunji, enätqä iquauqä manjita ätuminqä ii, yänänäqñqä witanği, ämaqä kukñuä iunji ämawqätäupu hngisanä iminjuwä iqua, hanjä-iqe quwqä suqä quvqä imäkäpiyä duta qäyunä äyä ämaminjuwi. 3 Inji kukñuä naqänänjä tanğa ämetunque, Goti Hanjuwä Iqu ne qui mimäkñqä yatunquä anğumä inetmetñqä iu tuwä äwimitatque, ga neqä quvqenqä hanjä-iqä kima meqä iunji, zä äwätanä, iuta mämwqätäuqä yanique. Goti Iqu iinjä inetmetniñqenqä kukñui, neqä Naqä Jisasi Iqu ganä tqanği, ga ämaqä Iqu ii tqanği äwikuwä iqua, “Kukñuä iinjä naqä-qakuiqä” änatäpu, neyaqä quuvqä heqiyqe, yänänäqñqä nemäkkwi. 4 Ga Goti Iqu-pqe, nätmatqä ämaqä mimäkqänänjä di huitanä-huitanä kuapanänji, ämaqe u yäunjuä wimäkätä, yänänäqñqä imäkätä, ga Dñä Änğüä Ique, Iqueqä äwinqä duta ävqäwätä, neqä quuvqä heqiyqe, yänänäqñqä nemäkkqe.

† 1:12 Apqä Bukä 102:25-27 ‡ 1:13 Apqä Bukä 110:1

Jisasi Iqu anju inätmetnqä wäunüä imäkkqenqä

⁵ Ne qua änyä-häñi, Goti Iqu imäkkqangi timäutnqenqä ätätqäñu. Iqu qua iu mipnuwänqce, enätqä iquau mäqumuateqä ikqe. ⁶ Goti Iqueqä bukiuñi, ämaqä hñqu kukñuä tii ätkqä äqänä.

“Si nenyqä kñuä indqänätqänä diñqe, ne ämaqä-quneni, squä-qune etangikä? Ne nätmatqä hinqinqä qäyä etangquä-qe, Si neñä di äñguänäñi, suñqä mäneyätqänjinyä?” ⁷ *Si ne inemäkätñännga, enätqä iquauqä yäpä iqi, wänqäpu pmetunquä äyä inemäkkñi. Si ne yänä pmeqänqä naqä inemäkätñä, yoqä naqä äyä änätapñi.* ⁸ *Itanga ne iu miqatunquä diñqe, Si nätmatqä eeqänäñi, neyaqä yäpä iqi wiqänqä imäkekñi.”**

Kukñuä, nätmatqä eeqänänjä ämaqä-quneqä yäpä iqi wiqänqä imäkekqenqä ätqe, ii Goti Iqu huiñi ävquatämäutä, yäpä iqi mäwiqñqä matqä iqi, oee. Inäqce täñgani, nätmatqä eeqänäñi, ämaquqä yäpä iqi witanqce, ne hiñuä mäqunquä yqänä iqa äpätqäñu. ⁹ Inäqce ne täñgani, tii äqunäñu. Jisasi Iqu, enätqä iquauqä yäpä iqi wänqä hmbu tii äpmeqetani, Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imänqeta, ne eeqänänjä iquneqä anji ämetä, yätamakqä neyätñqe, tmi-tmiqä-tqä naqänänjä ämetä, äpäkoñqce. Iutani, Goti Iqu Iqueni, Naqä imäkätä yoqä naqä äwikqe. Ga ne täñgani, Jisasi Iqu Yoqä Naqä Meqä-qu pmetanji äyä äqunäñu.

¹⁰ Goti Iqu nätmatqä eeqänänjä iuqä Quatä-qu eä, eeqänänjä imäkkqe. Ga Iqu, Iqueqä ymeqä kuapänänjä qäukuä yätunqä ätuma äyätä, äñguänänjä imäkäqumuattetnqä äwiñqce. Qu qui mimäkñqä ipñqä anju itmetnqä wäunui, Jisasi Iqu imäkätñqä äwiñqce. Ga Goti Iqu, Jisasi Ique iunqä qäyu iwimäkätñqe, Iqu Ique tmi-tmiqä-tqä qäyä metnqä hiñuinä äqunqce. Goti Iqu suqä iinji, qämä-qämä miqä, qäyunänä imäkkqe. ¹¹ Ga ämaqä, qokä-apäki Goti Iqueqänä hepnqä iwimäkqä Jisasi Iqutä, itanga qokä-apäkä, Iqu Goti Iqueqänä hepnqä iwimäkätñqä iquatä, quwqä Kaniqu naqä-hñqunäyi. Iutani, Jisasi Iqu qunqä womba miqä, ‘Nqä nyämaqäüä’ ätuätqäüä. ¹² Iqu tii ätkqe.

“Nyi Saqä Yoqe, nyämaqä iquauä awä iqisa awä tmqänä. Quwqä aquvänqñetani, nyi haqeu ämakmäutmä apqä tmqänä.”†

¹³ Iqu tiinjä-pqe inä ätkqe.

* 2:8 Apqä Bukä 8:4-6 † 2:12 Apqä Bukä 22:22

“Nyi Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqämännga pmetmqänänjqä.”‡

Itanğa anğumñi, “Goti Hanjuwä Iqu, ymeqä ändapqä tätä sä pmeñänä”§ ätkqe.

¹⁴ Ymeqä iinjä iqua, ämaqä huiwitä, häñeçetä asänänjä änyqä iquayi. Iwä Jisasi Iqu äpäkonätä, Setänä, dnjä quvqä äpäkonçeuñqä yänänäçñqä ämeñqä iqueni, qui imäkätñqä diñqe, Iqu Ämaqä-qu eätä, huiwitä, häñeçetä asänänjä Inqä-qu ekqe. ¹⁵ Iqu iinjä-qu äpäkonätä, ique qui iwimäkkqe, ii ämaqä quwqä äpäkonqänğanqä qua iu äpmapu, äpäkonçenqä zä ipu, guä enqä-pa äkiqäyambu äpmeñuwä iu-pqä huätä iqutäumakqä eä. ¹⁶ Jisasi Iqu iinjä ikqe, ii Iqu yätamäkqe, enätqä iquau vätnqä ma, Aprähämä iquesanjä hueqä-himqä iu vätnqä ikqä äyuwä. ¹⁷ Iutani, Iqu nätmätqä eeqänänjä iunji, yänä-mänä maeqä, iquatä asänänjä ekqe. Iinjä eäçetani, Iqu quwqä hiqäva-imäkqä iquauqä Naqä-qu äpme, Goti Iquenyqä wäunui qäyu imäkquätñqänänji. Wäunua iinji, Iqu çokä-apäkä duñqä qeqä äwutätä, enyqä miqä kukñuä iunji qänaknä itä, ga Kiqä-kiuä hiqäva enqä-pa äwinätäçetani, Goti Iqu, ämaçeuqä suqä quvçenqä äwqä tnänjä äwiñqe, huätä eeqäpnä mamäuquätñqänänji. ¹⁸ Iqu, Iqueqä-kiuäñi suqä quvqä iqänqä yamwiqä iqe, äwimeqanği tmi-tmiqä-tqe ae ämakqä-qae, çokä-apäki, suqä quvqä imäkpnqä yamwiqä iqä äwimeqäqä iquauñi, Iqu yätamäkqä vänä.

3

Jisasi Iqu, Mosisi ique ämawqätäuqenqä

¹ Nqä nyämaqäüä, Goti qäukuä yätu äpmeñqä Iqu, hepqä nyi-pqä Iqueqä heatunquä tääqä änatqä eänque, Jisasi Iquenqä kñuä anğuanä meçanğpu. Jisasi Iqueni, Goti Iqu kukñuä awä tätñqä ändowatkqä-qu eä, Goti Iquenyqä hiqäva-imäkqä iquauqä Naqä-quvi. Ga ne Iquenyqä quuvqä eqiyqä-qune, Iqueqä yoqe awä ätuätunquä Iquvi. ² Mosisi iqu, Goti Iqueqä ämaçeuqä awä iqi äpme, wäunuanğqä enyqä miqä, kukñuä iunji qäyu imäkmiñqä-pa, Jisasi Iqu-pqe, Goti Iqu wäunua imäkätñqä atäunua ätetä, kukñuä ätukqä duñi, enyqä miqä, Qänaknä Iqä Iquvi. ³ Ne näçñqä äyä enju. Anjä qeqätqä iqueqä yoqä naqä qäyä etanğqä-qe, ämaqä anjä ique ämätqä iqueqä yoqe, naçänänjä eä, anjä iqueqe, ämawqätäunä. Asä ii enqä-panji, Goti Iqu Jisasi Iqueä yoqe, Mosisi iqueä iunji ämawqätäutätñqä, naçänänjä äwikqe. ⁴ Anjä

ämätngäwänqä iquau mätqe, ii ämaqeyi. Mä Goti Iqu nätmatqä eeqänänä Imäkqä Iquvi. ⁵ Mosisi iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä anjutanä wäunüä-wiyqä-qu eä, Goti Iqueqä ämaqeuni, wäunui enyqä miqä itä, nätmatqä Goti Iqu qänaknda täniqä diñqä ätumiñqe. ⁶ Mä Kraisi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-qu eä, Iqu qokä-apäkä iqune, Goti Iqueqä anä ämätinäquä duñi, Iqu enyqä miqä, Ämiqñqä Naqä-qu eä. Itanğa ne pemänä itanä, Naqä Iqu äñguä in-emäkätñqä diñqä neqä kñui yänänäqñqä ävanä, hiñuä äqunanä äpmeunque, ne Goti Iqueqä anä äyä ämätinäqu.

Goti Iqueqä ämaqe, hapä pmeñnuwänqenqä

⁷ Iinä dutani, Dñä Äñguä Iqu tiinä ätqä-panjiyi.

*“Tänğanji he Goti Hanjuwä Iqueqä quväki, qätä wipñqenqä änyinji. ⁸ Heqä taqä-tawäkiqua anä avqñqä nämä äpmapu, yamwiqä änyiyäpiyänğa, qu Nyi hñgisanä indquepu, quwqä äwqe ppinjqä inğuwä-panji, he-pqe iinä miñqä pambiyä. ⁹ Iqinji qu, Nyaqä suqä änäändiyä-tpu yamwiqä änyiyäpu, quväukuä 40 iunji, Nyi wäunüä yänänäqñqä imäkqanğqä di hiñuä äñqänmiñuwi. ¹⁰ Iwä qu äwqä tnänä nyimäkqanğä, Nyi tii ätkqe. ‘Qu hea ique-iqueñi, Nyinjqä miqä ipu, huänqä qunqä imäueqä iunji mäwqä itqänä.’ ¹¹ Iinä iutani Nyi Nqä äwqä tnänjitanji, kukñuä yänänäqñqä tii ätkqe. ‘Iqua Nyaqä anä hapä pmeqä iunji matimäuqä ipnuwiqä.’”**

¹² Nqä nyämaqäüä, hesanä hñqu iqueqä äwqä iunda kñuä quvqä ämetä, quuvqä maeqiyqä iqetanji, Goti Hänä-pmeqä-tänä Ique ävquatämäuqänqe, yasämä mimbu. ¹³ Mä hesanä hñqu, suqä quvqeuta kñuä äñguä mämeqä itä, äwqä-ppinjqä inqänqe, Goti Iqueqä quväki qätä wipnuwänqä hea iqu yqänä äwätänqä-qae, he hiunji ique-ique yänänäqñqä tqäpñqä kukñuä äñguinä tmbiyä. ¹⁴ Ne Kraisi Iquenyqä quuvqä hiñuiqä yänänäqñqä eqäkquä-pa, neqä äpäkonqä duñqä yqänä eqiyqa äwätunque, ii ne Iqueqä näueqä iquneyi. ¹⁵ Goti Iqueä kukñuiunji tii äyä ätnä.

“Tänğanji he Goti Hanjuwä Iqueqä quväki qätä wipñqenqä änyinji. Qu Nyi hñgisa indquepu, quwqä äwqe ppinjqä inğuwä-panji, he-pqe iinä miñqä pambiyä.”†

¹⁶ Ämaqä, Goti Iqueä quväki qätä äwiyäpiyä-qe, Ique hñgisa itquamiñuwi, tqukuayii? Ii qokä-apäkä, Mosisi iqu Isipäta ätuma äpkqä eeqänänjiyi. ¹⁷ Ga Goti Hanjuwä Iqu äwqä tnänji, quväukuä 40 iunji, tqukuauñqä imäkmiñqe? Ii qokä-apäkä suqä quvqä imäkäpu, anä avqñqä iu äpäkonğuwä iquayii. ¹⁸ Itanğa Goti Iqu, “Iqua

* 3:11 Apqä Bukä 95:7-11 † 3:15 Apqä Bukä 95:7-8

Nyaqä anjä hapä pmeqä iunji matimäuqä ipnuwiqä” ätätä kuknuä yäjänäqñqe, tqkuaunqä ätkqe? Iqu kuknuä iinji, ämaqä huii-huiunqä matqä, Iqueä kuknui qänaknä miqä, hñgisa iqä iunqä äyä ätkqe. ¹⁹ Inji ne hiñuä tiinjä äyä äqunäñu. Qu anjä hapä pmeqä iunji mäpaquvqe, quwqä quuvqä maeqiyqä iutanji.

4

¹ Goti Iqu, qokä-apäkä Iqueqä anjä hapä pmeqä iu timäupnuwänqä kuknuä-guä ämäsäuekqe, yqänä äütänä. Iinjä enqä-qae, hesanjä hñqu inñgisa mäpaquvqä iqänqe, neqä-neuä zä imäknätänä, yasämä minquatuñque. ² Atqä-awäka, Goti Iqueqä yätamäkqenqä kuknuä äñgui qätä äwikuwä-pa, ne-pqe kuknuä äñgui qätä inä äwikque. Ga qu quuvqä qäyunä maeqiyqä ipu, qätenä äwiminuwä iuta, yätamäkqä mäwqä ikqä eä. ³ Mä ne ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätunqä iqune, Iqueqä anjä hapä pmeqä iu paquvanique. Ämaqä quuvqä maeqiyqä itqätanquwä iquaunqe, Goti Iqu tii ätkqe.

*“Tiñä iutanji, Nyi äwqä tnäñi nyinñangi, kuknuä yäjänäqñqä tii ätkqe. ‘Iqua Nyaqä anjä hapä pmeqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä.’”**

Iqu qua imäkätäqänñangi, wäunui qäpunä äyä imäkmäuqe, hapä pmeqenqä kuknui inñga ätkqe. ⁴ Goti Iqueqä bukä iunji, hiunji 7 iquenyqe, *“Goti Iqu Iqueqä wäunuwä eeqänäñi qäpu imäkäqetanji, hiunji 7 iqueni hapä äpmakqeqä”*[†] ätnä. ⁵ Ga kuknuä tqunenji, haqä yätqänji tii tqanñi äyä äqunäñu. *“Iqua Nyaqä anjä hapä pmeqä iunji, matimäuqä ipnuwiqä.”*[‡]

⁶ Iwä naqä-qakui tiinji. Ämaqä hui anjä inñiunji äpaqupñqä yqänä äütänä. Mä ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä äñgui, hiñuiqänä qätä äwikuwä iqua, qänaknä miqä hñgisanä ikuwä iutanji, anjä hapä pmeqä iunji, mäpaquvqä ikuwi. ⁷ Iinjä dutanji, quväukuä hatñä ae äpäwqanñga, Goti Iqu, Dewiti iquesa anñi tii ätkqe.

“Tänñanji he Goti Hanjuwä Iqueqä quväki qätä wipñqenqä änyinñi. Hiqä äwqe, ppinñqä minñqä pambiyä.”[§]

Goti Iqu, ‘tänñanñqä’ ätkqe, Iqueqä quväki qätä wipnuwänñqä hea iqu, yqänä witanñi iinñqä ätkqe.

⁸ Hiñuiqänäñi Josuwa iqu, ämaqe u hapä pmeqäpnuwänñqä ätuma uwqä-säpi, Goti Iqu qänakñi hiunji hapä pmeqä hñquenqä, matqä iquänänñi. ⁹ Inji Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqe, quwqä Sämbatqä hapä pmeqä

* 4:3 Apqä Bukä 95:11 † 4:4 Ipäqäkqä 2:2 ‡ 4:5 Apqä Bukä 95:11 § 4:7 Apqä Bukä 95:7-8

mapnqä iqu, änä matimäuqä yqänä äpätqäuä. Ii, Goti Iqu hiunji 7 ique hapä pmakqä enqä-parjiyi. ¹⁰ Ne näqñqe, Goti Iqu Iqueqä wäunui qäpu itä, hapä äpmakqä-pa, ämaqä Goti Iqueä anä hapä pmeqä yänqisa äpeyqäqä iqu, iqueqä wäunui qäpu itä, hapä pmetäniqe.

¹¹ Nesanä hñqu ämaqä hiñuiqänä hñgisanä ikuwä-pa itä, anä inñiunji mäpaquvqä iqänqe, ne anä hapä pmeqä yäpä yänqisa peyaninqua wäunui, yänänäqñqä yatunqe. ¹² Goti Iqueqä kukñui häñä eä, wäunua yänänäqñqä imäkänä. Iqu näpqa-hionaqä inñi-inñgisa yanäqñquä enqä-parñä itä, ämaqeua qeqä-quuvqä hiqñqä dunqätä, yänñu ämisätäumämä yänä-gawä dunqätä huänä. Inñä enqä-qae, iqu ämaqeua kñuä indqänqetä, äwinqetä näqñqä eä, iwäsäuänä. ¹³ Nätmatqä Goti Hanjuwä Iqu imäkkqä eeqänänä ii, Iqueä hiñuä iqinji zä mäwiqä a ätäñgäwäqänqä, ätnänäqi äwi. Neqä suqä imäkmitatquenqä kukñui, Iqueqä hiñuä iqi taniqe.

Jisasi Iqu, neqä Hiqäva-imäkkqä Naqä-queqä

¹⁴ Nenyänqe, hiqäva-imäkkqä iquau Miqä Hñqu, qäukuä iu äpaquvätä, Goti Hanjuwä Iqueä hiñuä iqi äpme. Iqu Jisasi, Goti Iqueqä Ymeqä Iquvi. Iwä, “Ne quuvqä Iquenyqä eqiyäunünä” ätätanä awä ätätunquä iunji, a yänänäqñqä qätätatunqe. ¹⁵ Suqä quvqeunqä yamwiqä änemetñqä eeqänänä ii, Ique qäyä ae äwimakqä-qe, Iqu suqä quvqä du miqä ikqe. Iutanji, hiqäva-imäkkqä iquauqä Naqä Tqu, ne neqä-neuänji yänä maqñqä iqanqñqenqä, huäqä änaumäkätñqä Iquvi. ¹⁶ Iqu inñä pmetanqñqetani, ne zä miqä, Goti hiñgi nätapqä Iqu-tänä qäqñqinnyqä pemä itanä, uwquatanquänänñi. Inñi ne hanä-iqä ämetanä, yätamäkkqä meqä diñqä äwa etanqu änaqänänqä, Iqu Iqueqä qeqä-imänqñqetani, yätamäkkqä neyanä.

5

¹ Hiqäva-imäkkqä naqä ique-iqññi, Goti Iqu ämaqeuaqä awä iqisanji atäunua itä, iquau yätamäkkqä vqänqä pmutequänä. Ga nätmatqä qu Goti Hanjuwä Ique ‘änñuiqä’ ätuäpu hiñgi vqetä, itanqä quwqä suqä quvqä huätä motnämäuqänqä hiqäva-qäyqetä, äma äwätä vqä iquvi. ² Iqu, iqueqä-kiuänji, nätmatqä imäkkqänqä, yänä-maqñqä-qu eäqä-qae, iqu, ämaqä änyä maqñqä epu, Goti Hanjuwä Ique ävämetqänuwä iquauñi, tnänä miwitqueqä, qeiqñnyä itquequänä. ³ Ga iqu yänä-maqñqä-qu eäqñqetani, suqä quvqä huätä mamäuqänqä hiqäva-qäyqe, qokä-apäkiunqätä, iqueqä-kiuänqätä qäsä qäyquänä. ⁴ Inñi

ämaqä hiqäva-imäkkä naqä äpmeqä iqu, yoqä naqä-täñue. Iqu wäunuitä, yoqä naqetäñi, iqueqä äwiñqä iuta mämeqä yänä, oee. Goti Hanjuwä Iqu, ique ganä tääqä tuätumeqanğuti, iqu inğanä menä. Ii Goti Iqu, Aronä ique ätuätumetä äwikqä-panji.

⁵ Ga Kraisi Iqu-pqe inänji. Iqu, Iqueqä yoqe haqeu ämaenätä, hiqäva-imäkkä naqä pmetñqe, Iqueqä-kiuä imäkñgqä maetqe. Aanqe. Goti Iqu, Iqueqä-kiuä Jisasi Iqu wäunua ii imäkkänqä ätekqe. Iqu Ique ätetä, tii ätukqe. “*Si Nqä Ymeqä Iqukiyqä. Nyi täñgani, Tqä Tniqunä eqänä.*”*

⁶ Ga hñqäqinji, Goti Iqu, “*Si hiqäva-imäkkä hea ique-ique, Mekisetekä† iqu enqä-pa, pmetñjiqä*”‡ ätukqe.

⁷ Jisasi Iqu, täkä ämaqä-qu qua täu äpmeqänğani, Iqu Goti Iqueqä yätamakqenqä tääqä ätätä, yatñqä äwikqe. Goti Iqu yänänäqñqä-tänä itanğqenqä, näqñqä eä etanği, Iqu mäpakoñqä hänä pmetäniqä diñqe, Goti Iquenyqä yäaqä tnänä ätätä, kñuä kuapänä äqäkqe. Iqu mäñdi äkittqänätä, Goti Iqueä äwiñqä iunä ikqetani, Goti Iqu, Iqueä tääqe qätä äwikqe. ⁸ Jisasi Iqu Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä-qu eäqä-qe, Iqu tmi-tmiqä-tqä ämakqetani, suqä, Goti Iqueqä kukñuä iu qänaknä iqänqe, näqñqä ämakqe. ⁹⁻¹⁰ Iinä ikqetani, Iqueqä wäunui qäyunä imäkätñqä ekqe. Iwä Goti Iqu Ique atäunua itä, “*Si hiqäva-imäkkä iquauqä naqe, Mekisetekä Iqu äpmeñqä-panä hisñqinyä*” ätukqe. Ga Iqu qokä-apäkä, Iqueä kukñuä dñji qänaki iqä iquauñi, quwqä suqä quvqeuta anğumä itmetä, hänä hea ique-ique iqumuateqänqä ekqe.

Ymeqä dänä mimänqä, naqä heqenqä

¹¹ Jisasi Iqu hiqäva-imäkkä naqä, Mekisetekä iqu enqä-panänqä kukñui, awä kuapänä hetatquä etanğqä-qe, heqä kñuä indqänqe, ätnänäqi maeqä etanğqä iutani, kukñuä iqueqä quati metquetunquenqe, ämävqänqu. ¹² He Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui qänğanä ämakuwä-qe, ämaqä huizi dñji, iinqä näqñqä äväpu, ämotqueqä qäyä etanği, aanqä äyuwä. Ii tiinji. Goti Iqueqä kukñuä he änyänänğa ämakuwä dñji, ämaqä huizi, qu heñi anğumä näqñqä etapqa uwqäpnä. He ymisanä woyqä di mapñqe, änä maeqä ipu, anui yqänä änätqänjuwä ii, enqä-panuenji. ¹³ Ämaqä, ymeqä dänä enqä-pa, anua yqänä änätqänjuwä iqua, suqä anğua jänänänñinqä änyä maqñqä enä. ¹⁴ Mä ymisanä woyqe, ii ämaqä naqä ae equwä iquauqe. Ämaqä iinä iqua, qu suqä anğuinqätä, quvqenqätä iwäsäuwa äupiyitani, näqñqä qäyu ae ämakuwä iquayi.

* 5:5 Apqä Bukä 2:7 † 5:6 Ipäqäkkä 14:18-24; Hipru 7:1-28 ‡ 5:6 Apqä Bukä 110:4

6

Kukñuä anuä enqä-panjä iunqä

¹ Iinjä dutanji, Kraisi Iquenqä kukñui, he anuä enqä-pa änyänängga ämakuwä dunqänä matqä, ne ämaqä naqä hiatunquä nemäkqä iunqä ätätanä, qänaki iunä iquatuñque. Ne kukñuä qätä ae äwikquenqänä ätqa uwqe, ii ne anä siyaundqä anji-anji äqutätanä, anji maqä mimäkqä iququä enqä-panjiyi. Kukñuä anuä enqä-pa he änyänängga ämakuwi, tiyyi. Suqä äpäkonqä iunqä änätma wqeunji, ävquatämäupu, Goti Iquenqä quuvqä heqiyqänqä, kukñuiyi. ² Ga huizi, suqä asñä-qñqä huitañä-huitañä iquaunqätä, ämaqeu hipa haqeqi wiyqä iunqätä, ämaqä pizqe, qua buta anji vauqenqätä, ä neqä suqä änguinqätä, quvqenqätä kimanji, näweqä meqänqätä kukñuiyi. Iinjä iquaunqä kukñui, yqänä ätqa mäwqä itanä, ämaqä naqä hiatunquä nemäkqä kukñuä iunqä ätätanä, qänaki iunä iquatuñque. ³ Goti Iqu ne iinj, imäkatunquä wiñganqutqe, ne imäkanä.

Tuwä mäwqä, yänänäqñqä tqäuqenqä

⁴⁻⁶ Ämaqä hñqua, quwqä knui Goti Iqueqä we-hunqeu ätimäupu, qäukuä yätutanä hñgi vqä di ae yamwiqä ipu, Dñä Änguä Ique ae ämepu, Goti Iqueqä kukñuä äñguänänjä etanqenqätä, Goti Iqueqä yänänäqñqä qänaknda ätnänäqi äti timäutñqä iunqätä, näqñqä ae eätqänuwä iquayi. Ämaqä iquautañä hñqua, ävquatämäupu, Goti Ique tuwä ae äwipqä eänqe, knuä anqumä kunmäkmbñqe, huänqe miñqä da eä. Suqä iinjä iqu, ii qu Goti Iqueqä Ymeqä Iqenji, anqumä zä-huätati äuepu, ämaqeuqä hiñuä iqi womba metñqä imasequwä-panji. ⁷ Ämaqä iinjä iqua, qua quvqä enqä-panjä iquayi. Qua äñguä etanqä, ämaqä iu itqätanquwä iquau yätamäkqä vqänqe, piyä äqiyätäqeta eqä ämetä, ymisänä äñguä etñqä imäkätñqä iqenji, Goti Iqu äñguänänjä imäkäniqe. ⁸ Mä quae quvqä etanqä, guä yänä-tänjitä, qätaqä quvqetänä äukatñqe, Goti Iqu 'qui imäknänä' tqanquti, tä näniqe.

⁹ Neqä neyämaqä kiinjä änenyätñqäuä, hanä-iqä iinjä etquque, he memeqä, Goti Iqu yätamäkqä eyätä, anqumä etmeniqenqä knuä yänänäqñqä ämenju. ¹⁰ Goti Iqu Iwäsäuqä Jänänänä-qu eä, hiqä wäunjuä äñguä imäkätqänuwä iunqätä, hiqä Iquenyqä enyätñqenqätänji, hui mimäuqä Iquvi. He Iquenyqä heñganqgetanji, qokä-apäkä Iqueqä dunji, yätamäkqä ävqa äpätqänjuwi. ¹¹ Ne he hñqunä-hñqunänji, suqä iinj yänä äqänäpu imäkätqänuwä-pa, heqä quuvqä heqiyqä di, a yänänäqñqä äqätpu, he Goti

Iqu änguänä emäkäniŋqä kŋuä yänänäŋqä indqambu, hiunji Iqu äteqäqä iquenqä, hiŋuä äqumbu pmetpŋqenqä äneŋgi. ¹² Inji, he yänä äqänäpiyâ iutanji, enyqä miqä iqäpŋqe. Ga suqe, ämaqä quuvqä naqä-qakuänänjä eqiyäpu, enyqä miqä ipu, nätmatqä änguä, Goti Iqu iquau väniŋqä kukŋuä guä ämäsäuekqä iunji, ämapŋqä imäkätqäŋuwä-pa, iinjä imäkqäpŋqe.

Goti Iqueqä kukŋuä guä ämäsäuekqe, a yänänäŋqä kiquätqenqä

¹³ Hiŋuiqänänji Goti Iqu Aprähamä iqueni, kukŋuä hŋqu ätuätä, guä ämäsäuekqe. Ga ämaqä naqä Goti Ique ämäwqätäuä äpmeŋqe, hŋqu maeqä etanji, Iqu Iqueqä-kiuänqä, “Nyi, Nqä yoqeta kukŋuä tii ätätmä eqänä”^{*} ätätä, guä ämäsäuekqe. ¹⁴ “Nyi si änguä ikimäkätmä, saqä taqä-tawäka, aañä kuapänä eqiyämambnuwänqä, ikimäkmqänä”[†] ätukqe. ¹⁵ Ingata-tiŋi, Aprähamä iqu, Goti Hanjuwä Iqu iinjä ätukqenqä, enyqä miqä itä hiŋuä äqänä äpmamiŋqetanji, nätmatqä eeqänänji qäyunänä qe ämakqe.

¹⁶ Suqä kukŋuä naqä-qakuä imäkqe, tiyi. Ämaqä, iqueqä kukŋui, ii naqä-qakuänänjä etanji, ämotquetŋqä iqu, ämaqä naqä ämäwqätäuŋqä hŋqueqä yoqe ätätä, “Nyi kukŋui, ämaqä iqueqä yoqeta naqä-qakuä ätqänä” tänä. Huiziqua, iinjä ätätŋqä iqueqä kukŋui, makit-tqiyeqä ipu, kukŋuä hui matqä ipnä. ¹⁷ Goti Iqu Iqueqä kukŋuä guä ämäsäutä enqä duŋqe, Iqueqä kŋuä indqänqä imŋi makunmäkŋqä danä yänä. Inji, ämaqä Iqu guä ämäsäutä enqä di mapnuwänqä iqua, suqä iinjä iquenqä näqŋqä änguänä mapŋqenqä wiŋganji, Iqu Iqueqä-kiuänqä, “Nyi, Nqä yoqeta kukŋuä tii ätätmä eqänä”[‡] ätätä, guä ämäsäuekqe. ¹⁸ Ga Goti Hanjuwä Iqu, Kukŋuä Quanğä Änä Matqä-qu etanji, täŋganji Iqueqä kukŋuä hŋquaqu makunmäkŋqä inyiyänqä äwi. Tiinjä, kukŋuä guä ämäsäuekqä iqtä, kukŋuä “Nyi, Nqä yoqeta kukŋuä tii ätätmä eqänä” ätkqä iqtä, iquaguvi. Iutanji, ne ämaqä zä äwätanä, Iqu-tänjä qäqiqi äpmeŋquä iquene, nätmatqä meniŋqenqä kŋuä indqänätanä, hiŋuä äqunanä pmetatuŋqenqä, yänänäŋqä nemäkänä. ¹⁹ Ne iinjä itanä äpmeŋque, ii nätmatqä qätanä-täŋi, hmbimända a yänänäŋqä äkiqätätä, ämeŋä-miqä äpmeŋqä-pa, ga neqä hänjä-pmeqä-pqe asä iinjä ämeŋä-miqä yätqä enqä-panjä iquvi. Ga Qätanä-tänjä Iqu, yuä naqänänjä hiqäva-imäkqä anjä yäpä inğisa imaknmiŋqä

^{*} 6:13 Ipäqäqä 22:16 † 6:14 Ipäqäqä 22:17 ‡ 6:17 Ipäqäqä 22:16

ique äpaquvätä, hiqñqä anä pmua ique yäpä yängisa ätimäunqä-panä iinjyi. ²⁰ Anä hiqñqä pmua iqueä yäpä yängisañi, Jisasi Iqu ne yätamäqä neyätñqenqä, hiñuiqä äpaquqce. Iqu iinjä ikqce, hiqäva-imäkqä Mekisetekä iqu enqä-pa, hiqäva-imäkqä naqä hea ique-ique pmetäniñqä ätimäukqä iutayi.

7

Mekisetekä iqu, hiqäva-imäkqä iquautañä naqä äpmeñqenqä

¹ Mekisetekä iqu, anä-himqä Salemätanjä ämiqä naqä-qu eä, ga iqu Goti Haqä Yätutanjä Iqueqä hiqäva-imäkqä iquvi.* Aprähämä iqu mäkänqä äwätä, anä-himqä huii ämiqä naqä iquau pizqä äpäseqañi, anämqä anqumä päqtätanğa, Mekisetekä iqu, iqtä hänäqä awä-iqu äminiyi, Goti Iqu Aprähämä ique äñguä pmetñqä wimäkätñqä, tääqä ätkqce. ² Ga Mekisetekä iqueni, Aprähämä iqu nätmätqä äpäsätakqä eeqänäñi, 10 iwäsäueqäwäqce, hñqu äwikqce. Yoqä Mekiseteki, kiqä quati tiinji. “Suqä jänänänjä iu ämiqä naqä-quvqä” ätä äqonä. Nñ “Salemätanjä ämiqä naqä-quvqä” äqonänqce, kiqä quati tiyi. “Äwqä hanuä imbu pmeqä iu ämiqä naqä-quvqä” ätä äqonä. ³ Itanğa iqu, kanä-käna, kaqä-kawu maeqä-quvi. Iqueqä hänjä-pmeqce, äänä ipäqäkqäti, ä qäpu äänä heniqäti? Ne maqñqce. Iqu Goti Iqueqä Ymeqä-qu enqä-panä eä, hiqäva-imäkqä naqä hea ique-ique pmetäniqce.

⁴ Täukue! Neqä awä hiñuiqändqä Aprähämä iqu, nätmätqä äpäsämäkqä äñguänäñi, 10 iwäsäueqäwäqce, ämaqä tque hñqu äwikqenqä kñuä indqänänjä? Iqu ämaqä yoqä naqä-tänä-qu äyuwä. ⁵ Lipai iqueqä hueqä-himqä iutanjä hiqäva-imäkqä wäunui ämetqänuwä iquauñqce, kukñuä-suqce tiinjä ätnä äwi. “*Israitqä iutanjä hueqä-himqä huizi, qu quwqä nätmätqce, 10 iwäsäueqäupiyyi, hñqu Lipai iquau vqänqce.*”† Iwä Israitqä iqua, Lipai iquauqä kuta-kunğuka epu, ga iqua Aprähämä iqueqä ymeqä-qua etanğqä-qae, Lipai iqua, iquauta ämotautqänjä. ⁶ Inäqce Mekisetekä iqu, Lipai iquau-tanjä-qu maetqce, iqu Aprähämä iqueqä nätmätqä iwäsäueqäukqä iutanjä hñqu ämetä, Goti Iqu ique äñguä pmetñqä wimäkätñqä, tääqä ätkqce. Goti Iqu Aprähämä iqueni, “Nyi äñguä kimäkmniceqä” ätuätä guä ämäsäueqä iunji, qäyä etanği, Mekisetekä iqu ii itquakqce. ⁷ Ämaqä hñqu hñqenqä, Goti Iqu ique

* 7:1 Ipäqäkqä 14:17-20 † 7:5 A Täuqä 18:21

änguä pmetnqä wimäkätñqä tääqä ätqäqe, iqu ämaqä naqä, huizique ämāwqätāunqä iquvi. ⁸ Ämaqä eeqänäñi, äpākönqä iquanänji. Inji Israitqä iqua, quwqä nātmatqä iwäsäueqäupqä iutañä hñqu ämotautqāñuwä iqua, asä e äpākönqä iquanänji. Mä Mekisetekä, Aprāhamä iqueä nātmatqä iwäsäueqäukqä iutañä hñqu ämakqä iqu, iinjä ma, Goti Iqueä bukiunji, iqu hñjä yqänä äpmenä ätänä. ⁹ Mä Lipai, Israitqä iquauta ämotautqāñuwä iquaunqe, ne tiinjä-pqe inä tanä. “Iqua quwqä-quwä Aprāhamä iquesa, 10 iutañä hñqu, Mekisetekä ique äwikuwiqä.” ¹⁰ Ii tiinjä etanjiyi. Mekisetekä iqu, Aprāhamä iqutä ämingiyāñganji, Aprāhamä iquesañä hueqä-himqä Lipai iqua, iqueqä huiwä iu yqänä witanjuwāñganji.

Hiqäva-qäyqä Hñjä Iqu, yäüä iquau ämāwqätāunqenqä

¹¹ Hiñuiqänāñganji, hiqäva-imäkqä wāunui, Lipai iquanä a äqätpu imäkätqätāñuwä iutañi, Israitqä iqua kukñuä-suqe Mosisi iquesa ämakuwi. Inji Lipai iquauä hiqäva-imäkqä wāunui, qokä-apäki mävaputāuqä jänänāñä hipñqä yätamakqä mäwqä yänä. Qu iuta jänänāñä qäyunä hipñqä-säpi, Goti Iqu, ‘Hiqäva-imäkqä änyä-hñjä, Aronä iqu enqä-panä maeqä, Mekisetekä iqu enqä-panä hñqu, qänaknda timäunikeqe’, matqä iquäñingä. ¹² Hiqäva-imäkqä suqä hñji, huiziqueqä anji meqanğa, kukñuä-suqä-pqe huätä päwqanğuti, hñjä hñqu-mända meniqe. ¹³ Ämaqä, Goti Iqu, “hiqäva-imäkqä Mekisetekä iqu enqä-panä timäunikeqä” ätkqä iqu, hueqä-himqä Lipai iutañä-qu maetqe, huiziutañä-quvi. Ga hueqä-himqä iinjä iquesañä hñqu, hiqäva-qäyqä ttawiu ätqäukqä maetqe, oee. ¹⁴ Ne näqñqä äñguänāñä tii äyä eñju. Neqä Naqä Iqu, Jutä iquautañä imāñgqä-qu äyuwä. Ga Mosisi iqu, ämaqä iquautañä hñqu hiqäva-qäyqä-qu pmenikeqe, matqä ikqe.

¹⁵ Inji ‘hiqäva-imäkqä änyä-hñjä hñqu, Mekisetekä iqu enqä-panä-qu timäunikeqä’ tqanji äwiyāunquetanji, ne näqñqä äñguänāñä tiinjä hiatunquänänji. “Iqu hiqäva-qäyqä Lipai iquauñi, ämāwqätāunqä iquvqä.” ¹⁶ Lipai iquesañä hiqäva-qäyqä äpmenjuwi, ii hueqä-himqä iutañä iquanä hipnuwāñqä ätnä witanğqä iutayi. Mä Jisasi Iqu, hiqäva-qäyqä äpmeqäqe, ii hñjä hea ique-ique pmeqä iqueqä yāñänäqñqä iutañi, Iqu ii äpmeqi. ¹⁷ Goti Iqueqä bukä iunji, Iquenyqe, “Si hiqäva-imäkqä hea ique-ique, Mekisetekä iqu enqä-pa, pmettnjqä”† ätä äqänä.

† 7:17 Apqä Bukä 110:4

18-19 Kuknuä iquesanji, ne näqñqä tiinjä äyä equ. Kuknuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, yänänäqñqä maeqä eä, ne mävaputäuqä jänänänä hiatunquä yätamäkqä mäneyqä iquätñqä etanji, Goti Iqu manjitä ämaitä, hänaqä aanjä anguänänjä, kuknuä-suqä ique ämäwqätäunqä hñqu imäueqäqe. Huänqä iquesanji, ne Goti Iquenyqä qäqiqi wanä.

20 Ga Jisasi Iqu hiqäva-qäyqä ätimäukqe, Iqu hingi qanyänä matimäuqä ikqe. Hiqäva-qäyqä huizi iqua, iinjä hepñqä dunqe, ämaqä hñqu, ämaqä naqä hñqueqä yoqe ätätäqeta, atäunüä miqä iminqe. 21 Mä Goti Iqu, Jisasi Ique hiqäva-qäyqänqä atäunüä itäqänqanji, Iqueqä yoqä dutanä atäunüä yänänäqñqä ikqe. Iqueqä bukä iunji, tii ätänä.

“Naqä Iqu Iqueqä yoqä duta ätätä ätkqe. ‘Si hiqäva-qäyqä hea ique-ique pmettñiqä.’ Iqueqä kuknuä iinjä ätätqä dunji, tñänqä miqä yänqiyä.”§

22 Goti Iqu, Iqueqä yoqä dutanä atäunüä yänänäqñqä ikqetanji, ne näqñqä ti eänju. Jisasi Iqu hea ique-ique pmetäniqetanji, kuknuä Goti Iqu änyä-hänjä ämäsäuekqe, anguänänjä eä, kuknuä yäuä iunji ämäwqätäuänä.

23 Ämaqä kuapänänjä hiqäva-qäyqä äpmeqisäpiyä iqua, äpakonäpiyä iutanji, äpakänä mäpmeqä iminjuwi. 24 Inäqe Jisasi Iqu, hea ique-ique pmetäniqetanji, hiqäva-qäyqä wäunui, mäwqautämäuqä, a äpakänä äqätqä wätäniqe. 25 Inji Iqu hea ique-ique iinjä äpmetä, Goti Iqu qokä-apäkä anjumä itmetñqä tääqä ätuätñqä-qae, qu Iqueä yoqeta, Goti Iquenyqä qäqiqi päqtätanquwä iunji, hänjä näweqä imäkäqumuatquänä.

26 Ga neñi yätamäkqä neyätñä dinqe, hiqäva-imäkqä iquauqä naqe, Iqu Qäqunänji. Iqu Goti Iqueqänä äpme, suqä quvqä hui mimäkqä-qu eä, suqä quvqä hui Iqutä täka mamäkqä eä, ga suqä quvqä imäkqä iunqä qäqiqi mäpmeqä, Goti Iqu Ique qäukuä haqä yätunqä ätuma äpmuatekqe. 27 Hiqäva-imäkqä iquauqä naqä huizi iqua, hiqäva hiunji ique-iquenji, suqä quvqä quwqeganä äqämbiyi, qänakñi qokä-apäkiquqe, inga äqäka äwätqänjuwi. Inäqe Jisasi Iqu suqä iinjä maeqä-que. Iqu hiqävae, hñqunä äqiyätä, Iqueqä-kiuä Goti Ique äwingqe.

28 Auä, tiinjyi. Kuknuä-suqä Goti Iqu Mosisi ique äwikqe, ämaqä yänänäqñqä maeqä iquauñi, hingi hiqäva-imäkqä iquauqä naqä pmapñqä atäunüä itñqe. Mä kuknuä-suqä iquesa qänakñi, Goti Iqu kukñui, Iqueqä yoqä dutanä guä yänänäqñä ämäsäuetä, Iqueqä Ymeqä Ique atäunüä ikqe.

Ymeqä Iqu, huiñqä äwa miqä, ne Yätamäkqä Neyqä-qu qäyunänjä eä, hea ique-ique pmetäniqe.

8

Jisasi Iqu, Hiqäva-imäkqä Naqä, qäukuä haqä yätu äpmeñqä Iquvi

¹ Kukñuä tä ätätunquä iqueqä yäñi, tiinjä eä. Hiqäva-imäkqä iquauqä naqä ne ämeñquä Iqu, äñguä, yänänäqñqä-tänjä Iquvi. Iqu, Ämiqä Naqä, qäukuä yätu äpmeñqä Iqueä zä-hawä hipa ämuangisañä ique ae äpmakqe. ² Iqu hiqäva-qäyqä wäunui, hiqñqä pmua yäpä iñgisa, namnä anjä naqä-qakuä iu itqäuä. Anjä iqu, ämaqe matqä maetqe, Goti Naqä Iqu ämätkqe.

³ Hiqäva-imäkqä iquauqä naqä iqua, qu eeqänäñi nätmätqä Goti Iquenyqä tä ikapñqä isua äma ppnä. Iutañi neqä Hiqäva-imäkqä Naqä Jisasi Iqu-pqe, nätmätqä hiqäva qäyätñqe, äma pänä. ⁴ Qua täunji, hiqäva-qäyqä hñqua ae äpmapu, suqä ätnä äwiñqä-pa, qu Goti Ique hñjua-hñjua ae ävätqäñuwi. Iinjä iutañi, Iqu qua täu pmeqä-säpi, Jisasi Iqu hiqäva-qäyqä mäpmeqä iquäninji. ⁵ Qua täu hiqäva äqiyätqäñuwä iqua, quwqä wäunui, anjä naqä-qakuä iu miqä, anjä qäukuä yätu ämätñänqä iqueqä wätqä enqä-panjä iu itqäñuwi. Mosisi iqu namnä anjä mätätñqä itqätanğani, Goti Iqu iqueni, “*Si qoqonjä yätu äpmeñänğani, Nyi anji qäukuä yätu mätnätanği mäktquakqä-pa, hui mäwquatämäuqä, eeqänäñi ii enqä-pa mätiyä*”* ätukqe.

⁶ Jisasi Iqu, Goti Iqutä, nesä, awä iqi ätqäutä, kukñuä änyä-hänjä Goti Iqu ämäsäuekqe, qäyunä timäutñqä itqäuä. Goti Iqueqä yätamäkqä, kukñuä änyä-hänjä iquesa timäutñqä ämäsäuekqe, yätamäkqä kukñuä yäuä iquesa ätimäutñqä duñi ämäwqätäunä. Asä inji, hiqäva-qäyqä wäunüä Jisasi Iqu tänğa ämeqäqe, hiqäva-qäyqä huizi iquau, ämäwqätäuä.

⁷ Kukñuä Goti Iqu hiñuiqä ämäsäuekqä iqu, äwa miqä äñguänänjä heqä-säpi, kukñuä änyä-hänjä hñqu mimäkqä iquäninji. ⁸ Mä Goti Iqu ämaqe, äwa itqätanğä äqunäqe, Iqu tii ätkqe.

“Naqä Iqu, ‘Qätä nyipiyä’ ätqi. ‘Hiunji hñqueni, Nyi tiinjä imäkminñqe. Nyi qokä-apäkä Israitqä iquatä, Jutä iquatäñi, kukñuä änyä-hänjä hñqu, mäsamniqe.

⁹ Hiñuiqänä Nyi hiqä hewäkiquau Isipäta itmetmä, a ämäsquänğa äpätmänğa, qutä kukñuä guä ämäsäuekqe. Qu Nyaqä kukñuä iñji ävausäpu qänaknä miqanğuwänğa, Nyi qunqä huäqä manunğanği, tuwä äwikqetanji, kukñuä

* 8:5 Anğumä Itmakqä 25:40

guä änyä-hänjä ämäsämqa tqu, huiziqutäni asänänjä manä' ätqi. ¹⁰ 'Mä inğanj, kuknuä Nyi qokä-apäkä Israitqä itä guä mäsämniñqe, tiñjiyi. Nyi Nqä suqä eeqänänjä pñqe, quvaqä kñuä indqänñqeu eätmä, ga Nqä kukñui, Nyi tuwanjui, quvaqä qeqä-quuvqä iu äqiyetmä, ga Nyi quwqä Goti-qunä pmetanğundi, qu Nqä qokä-apäkä hipñqänäyi. ¹¹ Iwä inğanj, ämaqä naqä iquatä, ämaqä hiñgiñqä iquatäni, qu eeqänänjä Nyiñqä ae näññqä epiyä-qae, ämaqä hñqu, käyämaqä kätä-känğua hñque, "Si Naqä Iquenqä näññqä pmayä" ätuätä, mätquä da yänä. ¹² Quvaqä suqä quvqä imäkätqänjuwä diñqe, qeqä ätmäkätmä, kñui anği manyiyqä yänqiyä' ätqi."†

¹³ Goti Iqu kuknuä iñi ätätä, kuknuä guä änyä-hänjä ämäsäuekqe, ii Iqu kuknuä guä hiñuiqänä ämäsäuekqä iqu yäuä heğanği, ii imäkkqe. Nätmatqä yäuä etä, wäunjuä maeqä ii, aanqä hiätñqä itqäuä.

9

Kuknuä guä ämäsäuekqä yäuä iqueqä anñqätä, suqenqätäyi

¹ Kuknuä guä änyänänğa ämäsäuekqä iqu, suqä Goti Iqueqä yoqe haqeu mamäupñqenqätä, anjä Iqueqänqä qua täu mätñqenqätä ätnä. ² Inji namnä anjä, hiqñqä hñquaqu-tänjä hñqu ämätkuwi. Hiqñqä hiñuiqä iqueni, hiqi-tä-tqäuqetä, hevqetä, bretqä Goti Iqueqä hiñuä iqi äwämiñqetäni, iqi äwiñä. Hiqñqä iqu, 'Goti Iqueqänänñiqä' ätmiñuwi. ³ Yuä naqänänjä, hiqñqä hñquaqu imäkätñqä imasekuwä iqueuä tuwä inğisanjä hiqñqä iqueni, 'Aanjä näwinyä, Goti Iqueqänänñiqä' ätmiñuwi. ⁴ Hiqñqä iqueni, suakä sisnyanjä wetñqä iwamäkqä ttawä itä, kuknuä guä-mäsänqä ipñä itä, iqi äwiñinyä. Iquaquñi, golqetä eä ikuwi. Ipñä iqueqä yäpä imñi, golqä häkä, buayä mana hui häkä inqä itä, Aronä iqueqä yäkqä zä-hutäkñä äunğqä itä, itanğa hikä tepquva Goti Iqueqä kuknuä guä-mäsänqä äqñqä itä, imä imänänjä. ⁵ Itanğa ipñä iqueqä pmäukuñqe, qu "Goti Iqu ämaqeuqä suqä quvqe huätä mamäutñqä pmeqeyqä" ätmiñuwi. Pmäukuä haqeqñi, nätmatqä (qerupqä*) hñquaquvqä ktqe, 'Goti Iqu naqänänjä eä, ga iqi äpmenä' kñuä mapqänqä ämotquanyä, qeeqä huge ävayeyänğa, pmäukuä haqä yäñi äpatqäyäninyä. Täñğanj nätmatqä iñjä iquaunqe, "Ii iñi-iñiqä" ätätmä ätqa mäwqä ymä.

† 8:12 Järämai 31:31-34 * 9:5 Qerupqä ii, Israitqä iquauqä anjä-kukñuiyi. Iqua ynaunqä huqä-tänjä eä, Goti Iqutä äpmenjä iquai.

⁶ Nätmatqä iinjä iqua ae äwitanjuwängani, hiqäva-qäyqä iqua, namnä anjä iqueuä hiqñqä hiñuiqänä iqueni, qu Goti Iquenqä wäunuä imäkäqäsätqänuwi. ⁷ Mä hiqñqä huizi iqueni, hiqäva-imäkqä iquauqä naqä iqu, quväuukuä ique-iqueni, kiqä-kiuänä, naqä-hñganä äpaquvätñqe. Iqu hñgi qanyinä mäpaquvqä, nanuitanä häñeqä hui äma äpaquvätä, suqä quvqä iqueqenqätä, qokä-apäkä näqñqä yasämä maeqä ipu imäkätqänjuwinqätä, Goti Ique ävätñqe. ⁸ Iwä suqä iinjä iquautanä di, Dñä Äñguä Iqu äyä ämänätquetñqe. Namnä anjä hiñuiqänä iqutä, kiqä suqetä, yqänä mätnätanğqänğa, hänaqä Goti Iqueä anjä naqä-qakuänänä iunqe, ätnänä iqi äti minqä eä. ⁹ Namnä anjä iqueqä suqä iqua, ii wätqä enqä-panä eä, ne tänğa äpmeñqueuñi, näqñqä nätapänä. Ämaqe, suqä iinjä iquau qänaknä imitpqä iqua, qu Goti Ique nätmatqä hñjua äväpu, hiqäva äqäyäpu, nanuätä, tä iketqänjuwäqe, quwqä suqä-iwäsäuqä duñi, “Ne Goti Iqueä hiñuä iqiñi ikikinyänä äyä äpmeñunä” kñuä indqämbñqä mimäkqä danä yänä, aanqe. ¹⁰ Suqä iqua, ymisanä äñqänğanqä, eqä äñqänğanqä, nätmatqä huitanä-huitanä isuau asñä-qäyqänqä iuvi. Iqua nätmatqä huiwä iqueqä duñqänä ätätqänä. Goti Iqu suqä ii, nätmatqä eeqänänä jänä imäkäniqänğanqä yakuä äwikqe.

Krais iqu, Iqueqä häñeqetä, kukñuä guä ämäsäuekqä änyä-häñi, yänänäñqä imäkkqenqä

¹¹ Mä Krais iqu, hiqäva-imäkqä iquauqä Naqä-qu eä, nätmatqä äñguänänä ätimäutñqä iu Miqä-qu pmetñqä ae ätimäukqe. Iqu Goti Iqueqänqä namnä anjä äñguänänä, hiñuiqänä ämätnäminqä ique ämäwqätäunqä ique äpaqukqe. Anjä iinjä iqu, ämaqe quwqä hipaitä mätqe, qua täunji mamätñqä eä. ¹² Anjä ique äpaquväqe, Iqu meme häñeqetä, bulumäka hipkä häñeqetä, qäsä ämipaquvqä maetqe, Iqueqä häñeqenä, aanjä näwinyä Goti Iqueqänänä anjä ique, naqä-hñganä ämipaquvätä, iqi näweqä äpme. Iutanji Iqu neñi, suqä quvqä duta, hea ique-ique pmeninqua anğumä mbqä äneyämakqe. ¹³ Qokä-apäkä Goti Iqueä hiñuä iqiñi, kiyä tmäkmbqä eñjuwi, hiqäva-qäyqä iqua, meme häñeqe, ä bulumäka qokä häñeqe, ä bulumäka apäkä tä ikapiyi, näwinyä tä wätakä niqiyqanğa, wätaki† äuaqupuiyi, ga qokä-apäkä du hmbunä-hmbunä pñqä-pñqä iqanjuwitani, qokä-apäki Goti Iqueä hiñuä iqiñi ikikinyänä epu, Iqueqänänä hepñqä iiyi. ¹⁴ Mä Krais Iqueä häñeqä di, iunji ämäwqätäuä. Iqu suqä quvqä hui

miqä näwinyä aanqä eä, Dnä Änguä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueä yänänäqñqetani, Iqu äpäkonätä, Iqueqä-kiuä Goti Ique äwiñgqe. Ga Iqueä häñeqe, ikikinyänä inemäkqe, neyaqä huiwä dunä ma, neyaqä suqä-iwäsäuqä duñi, “Ne Goti Iqueä hiñuä iqñi, ikikinyänä äyä äpmeñunä” näqñqä metuñquä inemäkänä. Iiñä dutani ne wäunui, äpäkonqä duñi ävämetanä, Goti hea ique-ique pmeqä Iqueqenä imäkqa uwquatuñque.

¹⁵ Jisasi Iqu ae äpäkonäqetani, Goti Iqutä, ämaqetä, awä iqi ätqäütä, kukñuä änyä-hänä Goti Iqu ämäsäuekqe, qäyunä timäutuñqä Imäkqä Iquvi. Auä, qokä-apäkä Goti Iqu atäunuä ikqä iqua, nätmätqä änguänänä Iqueqä ymeqeu, “He näweqä mapnuwänqeqä” ätukqä ii mapnuwä diñqe, quwqä suqä quvqä, qu kukñuä Goti Iqu hiñuiqänä guä ämäsäuekqe ävasäpu ikuwiuta, Jisasi Iqu anjumä itmetñqä äpäkonqeqe.

¹⁶ Kukñuä guä ämäsäuekqä iinä iqua, tiinji. Ämaqä hñqu äpäkonätñqä itäqännga, iqueqä nätmätqe, tqu-tqu meniñqenqä tuwanuii ätätä äqäyekqä-payi. Tuwanuä ii qäyu timäutuñqenqe, ämaqe, qu iqu ae äyä äpäkonqangi qumbunä. ¹⁷ Tuwanuä ii äqäyekqä iqu äpäkonqeqe, iqueqä kukñuä i ätätä äqäyekqe, inğa timäunä. Iqu hänä yqänä äpmeñqe, iqueqä kukñui, iqi hiñgi äwi. ¹⁸ Iwä suqä asä iinji, kukñuä guä hiñuiqä ämäsäuekqä yänänäqñqä imäkätñqä diñqe, häñegetanä ätimäukqe. ¹⁹ Ii tii timäutuñqeyi. Mosisi iqu kukñuä eeqänänji, kukñuä-suqä iuta qokä-apäkiu ae ätuäqetani, iqu bulumäka hipkä häñegetä, meme häñegetä ämeqe, ga eqä ditä imäkäqe, hisopqä äpaitä sipsipqä a häñesqetä ämetä, äyämeqe, bukä, kukñuä-suqä tuwanuä qänätanqgeutä, ämaqeutä hmbunä-hmbunä pñqä-pñqä ikqe. ²⁰ Iqu e imäkätä, “Kukñuä Goti Iqu he qänaknä ipñqä guä ämäsäuekqe, häñeqä tä, yänänäqñqä väñqeqä”[†] ätukqe. ²¹ Suqä asä iinji, iqu häñeqe ämetä, namnä anä Goti Iqueqänqä ämätnänqä iutä, nätmätqä anä iu äwiñuwä eeqänänä-pqe, pñqä-pñqä iqäukqe. ²² Itanğa kukñuä-suqä duñi, tii ätnä äqänä. Nätmätqä aanä kuapänänji, Goti Iqueqä hiñuä iqñi ikikinyänä timäutuñqe, ii häñeqä dinänji qenyänji. Ga qu nanuä hui mapäsqa ipu, kiqä häñeqä mähäwiqä iqäqe, Goti Iqu ämaqeuqä suqä quvqe, huätä mämamäuqä yänä.

Kraisii Iqu Iqueqä-kiuä äwinyätä, ämaqeuqä suqä quvqe, huätä ämamäukqenqä

²³ Nätmatqä namnä anä iu imäknänqce, ii naqä-qakuu qäukuä yätu imäknänqetanä kiqä ktqe imäknä. Iwä nätmatqä iinjä iqua, Goti Iqueä hiñuä iqinjä ikikinyänä hiätñqä diñqe, qu nanuä häñegenä äpñqäyämäminjuwi. Mä nätmatqä naqä-qakuä qäukuä yätu äwinñeñi, ikikinyänä hiätñqä diñqe, nätmatqä äñguänäñi, huiziu ämawqätäunqä dutanänji. Ii Kraisi Iqueqä häñeqeyi.

²⁴ Kraisi Iqu anj, ämaqe Goti Iqueqänqä ämätkuwä yäpä inñgisa mäpaquvqä ikqe. Anä iqu, naqä-qakuä iquesanä ktqä iquvi. Kraisi Iqu, Goti Iqueqä anä qäukuä yätu äpaquvätä, ga täñganj, yätamäqä neyätñqä Goti Iqutä qäqiqi äpme. ²⁵ Ga tiñjä-pqä inänji. Hiqäva-imäqä naqä huizi iqua, iquauqä häñeqä ma, nanuä iquautanä ämepu, hiqñqä aanä näwinjä Goti Iqueqänänä iu, quväukuä ique-ique äma äpeminjuwä-pa, Kraisi Iqu Iqueqä-kiuä, Goti Ique äwinyäqäsquätñqä, quväukuä ique-ique mäpaquvqä ikqe. ²⁶ Iqu änäänä äwinyäqäsqa-säpi, tmi-tmiqä-tqe, tätä kuapanä mequäni. Goti Iqu qua tque änyä imäkänqä duta, täñganñeyi. Mä hea yäpakä hiätñqä täñganj, Iqu Goti Iqueñi, Iqueqä-kiuä äwinyätä, suqä quvqä huätä mamäutñqä diñqe, naqä-hñganä äpkqe. ²⁷ Ämaqä eeqänäñi, hñqunä äpäkoñqänqce. Iwä qänakndanj, Goti Iqu kukuä mitätñqä iu tqäuqñqe. ²⁸ Ii enqä-pa, Kraisi Iqu, qokä-apäkä kuapanänä iuqä suqä quvqä huätä matnämäutñqe, Goti Ique naqä-hñganä äwinñqetanj, anñumñi, suqä quvqenqä huätä matnämäutñqä ma, ämaqe qu Iqueñqä hiñuä äqumbu pmetanñuwä iu häñä iqumuätätñqä iunqä timäuniqe.

10

¹ Suqä Mosisi iquesa ätimäukqä iunji, nätmatqä äñguä qänaknda timäuniqä diñqe, yasämä mämänätqueqä da, hiñgi qanyinä ktqä inänji. Iutanj, suqeu qänaknä ipu, hiqäva quväukuä ique-ique qäyä imäkäqäsäpiyä-qe, ämaqä Goti Iqueñqä päqtätanñuwä iquañi, kiyä mamätqä ikikinyänä miwimäqä danä yänä. ² Ämaqeu ikikinyänä hepñqä wimäqä-säpi, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäutqänjuwä iqua, kiyä mamätqä epu, “Suqä quvqä yqänä ämeñunä” kñuä mindqänqä ipu, hiqäva anñi mimäqä itqäpninji. ³⁻⁴ I etanñi bulumäka qokiuqätä, meme iquauqätä häñeqe, suqä quvqä huätänj, änä mämamäuqä etanñqetanj, quväukuä ique-ique häñeqe ämepu, hiqäva äqäyäqäsätqänjuwi, ii qokä-apäkiuqä suqä quvqeuñqä kñuä-iqä ävätñqä diñqeyi.

⁵ Iutanji, Kraisi Iqu qua täunqä äquvepätäqänganji, Goti Iqueni, tii ätukqe.

*“Si qu hiqäva äqiyäpu ktappnqe, makinganji, Nyinyqä huiwi näwinyä äyä imäkeniqä. ⁶ Ga suqä, nanui watakä niqiyätñqä tä hämänä ikeqenqätä, suqä quvqä huätä mamäutñqä hiqäva-qäyqenqätänji, yeeqä miqä isnä. ⁷ Iwä tänganji, Goti Iquki, Nyi tii äktqä. Qu hinuiqänänji bukä iu, Nyinñqä tuwanuä äqäyäpu ekuwä-pa, Nyi äkinqä Saqeuñä qänaknä imñqä, ae sä äpqäqeqä.”**

⁸ Iqu i ätukqe, hinuiqä iqisanji, hiqäva-qäyqeuñqä kukñuä-suqä iuta tii ätkqe. “Qu hiqäva äqiyäpu ktapqänqetä, nanui watakä niqiyätñqä tä hämänä ikeqenqätä, ä suqä quvqä huätä mamäutñqä hiqäva-qäyqenqätänjä-pqenqe, makinganji, yeeqä miqä yqänä isñqinyä.” ⁹ Iinjä ätuäqetani, “Nyi äkinqä Saqeuñä qänaknä imñqä, ae sä äpqäqeqä” ätukqe. Iqu injä itä, suqä hinuiqändqä iqueni, huätä ämamäutä, änyä-hänjä imäkätä ekqe. ¹⁰ Ga Jisasi Kraisi Iqu, Goti Iqueqä äwinñqä dunä itä, Iqueqä huiwi hiqäva enqä-pa naqä-hnğanä äwingqetani, ne qokä-apäkä Goti Iqueqänänjä heatuñquä inemäkkqe.

¹¹ Itanğa hiqäva-imäkkä eeqänänjä iqua, qu hiunji ique-iqueni, Goti Iquenyqä wäunuä imäkäpu, hiqäva asiqua äqiyäpu ätqäuwa wätqätanğuwä-qe, hiqäva injä iqua, suqä quvqe huätä mämamäuqä ipnä. ¹² Mä Kraisi Iqu, qutä asänänjä ma, suqä quvqä huätä mamäutñqä hiqäva naqä-hnğanä äqäkqetani, Iqu Goti Iqueqä hipa ämuangisa äpmakqe. ¹³ Inji hipa ämuangisa äpme, ämaqä, qu Iquenyqä mäkä-huñqä iquauñji, Iqueqä yukä yäpä iqi pmeqanğuwänğanqä hinuä äqänä äpme. ¹⁴ Quami, Iqu tiinjä etanği äpmakqe. Iqu hiqäva kiuänänjä hnqu imäkätä, qokä-apäki Goti Iqueqänänjä hipñqä iwimäkätñqä iquauñji, kiyä mamätqä ikikinyänjä näweqä pmetpñqä, qäpu iwimäkkqä iutanji.

¹⁵ Kukñuä ii yänänäqñqä imäkätñqe, Dñä Änğuwä Iqu-pqe, awä änatqi. Ganänji, tiinjji.

¹⁶ “Naqä Iqu tii ätqi. Inğanji, kukñuä Nyi qutä guä mäsamniñqe, tiinjji. Nyi Nqä suqä eeqänänji, quvaqä qeqä-quuvqä iu pñqä eätmä, ga Nqä kukñui, nyi tuwanui, quvaqä kñuä indqänqeu äqiyemqänä.”†

¹⁷ Itanğa anğumñji,

“Qu kukñuä-suqä ävasäpu quvqä imäkätqänjuwä diñqe, kñui anği manyiyqä yänqiyä.”‡

* 10:7 Apqä Bukä 40:6-8 † 10:16 Järämai 31:33 ‡ 10:17 Järämai 31:34

18 Goti Iqu, suqä quvqenqä äwqä hanuä imäknätä, huätä ae ämamäutqe, suqä quvqä huätä mamäutnqä, hiqäva anju imäkqe, hma hetnqe.

Goti Iquenqä zä miqä, qäqiqi watunquenqä

19-20 Nyämaqäüä, yuä naqänänjä hiqnqä, 'Aanjä näwinyä Goti Iqueqänänjiqä' ätmiñuwä dunqä qnqanä enänqä iqu, Jisasi Iqueqä huiwiyi. Ga huänqä hänjä-pmeqä-tänjä hnqu, ne yäpä yängisa timatunque, Iqu yuä ique äpisiqiyätä, änyä-hänjä imäuekqe. Iqu Iqueqä häjeqetä iinjä imäkqetani, ne anjä hiqnqä ique yäpä yängisa peyatunque, zä miqä pemä ianä. 21 Itanğa ne Ämaqä Hiqäva-imäkqä Aanjä Naqänänjä, Goti Iqueqä ämaqä-qune Mäneyqä-que ämenju. 22 Iwä Goti Iqueqä hinuä iqinj, Kraisi Iqueqä häjeqe, neyaqä qeqä-quuvqeu pnqä-pnqä neyqanqgetani, "Ne kiyä mamätquneyqä" näqnqä ämenä, ga neqä huiwi, eqä hinoqukuä maeqä itä, asnjä äqänanitanj, ikikinyänjä imäkngju. Inj huänqä änguitä, Hiqäva-imäkqä Änguä Iqutä, iinjä ae ämenqetani, ne qeqä-quuvqä imñi quanğä maeqä, aanjä naqä-qakuinä änyanä, Iquenyqä quuvqä eqiyätanä, yänänäqnqä imäknanita, zä miqä itanä, Goti Iquenqä qäqiqi wanä. 23 Ga Goti Iqu, kuknuä guä ämäsäuekqä iunä Imäkqä-quvqae, ne "Iquenyqä quuvqä eqiyätanä, änguä inemäkäninjä hinuä äqänanä äpmeñunä" ätätanä awä ätätunquenqe, knuä hnquaqu mindqänqä, a yänänäqnqä äqätqa wanä. 24 Ne quuvqä anä eqiyätunquä hnqunä-hnqunänjä iqune, huizi iquauñqä kiinjä nenğanğuti, suqä änguänänjä iunä itqueninquä dinqe, ävauqumuatnatunquä hänaqenqä qävqä yanä. 25 Iinjä itaqänğanj, ämaqä hui Goti Iqueqä yopenqä aquvāqñqeu ävquatämäutqänjuwä-pa, ne iinj miqä, aquvā äqänätanä, yänänäqnqä imäknguatunque. Hiunji Kraisi Iqueqä äpqe, qäqiqi päťqätanği hinuä äqumbiyitanj, suqä iinjä änäänä imäkquatunque.

Neqä änenqä iunä, suqä quvqä imäkqa äwätunquä iutanjä kimaniñqe

26 Ämaqä-qunesanjä tqu-tqu, huänqä Jisasi Iqu imäuekqenqä kuknuä naqä-qakuinğä näqnqä ae ämakuwitani, quwqä äwinğä iunä suqä quvqä imäkqa äwätqänjuwi, quwqä suqä quvqe huätä mamäutnqe, hiqäva-imäkqe, näwi aanqä eä. 27 Quñqe, tiinjä-pqe inänji. Qu zä kiinjä ipu, kuknuä mitqänğa, tä aanjä tnänänänjä, ämaqä Goti Iqutä mäkä-hunqä iquau tä näninqñqeu pmepnuwänğä, hinuä äqambu pmepñqänäyi. 28 Ämaqä tqu-tqu, Mosisi iqueä suqeuñi ävakupqä iqua,

ämaqä hñquaquñä-qe, hñquaqu-hñquenä-qe, “Qu iinjä-iinjä imäkquwiqä” tqanquwännga, kukñuä mitqä iqua, quñqä huäqä mäwunqanqgetani, qu äpäkombñqänäyi. ²⁹ Inji he kñui, äänä eyqi? Ämaqä, Goti Iqueqä Ymeqä Ique tuwä ävätqä iqu, kimanji hanjä-iqä äkisque meniçati? Ii itqä iqu, häñeqä Goti Iqueqä kukñuä guä ämäsäuekqe, yänänäqñqä äwikqetani, Goti Iqueqänänjä hetñqä qäyä iwimäkkqä-qe, iqu häñeqä iinjä iquenqe, nätmatqä quvqä enqä-pa imäkätä, ga Dñä Ängüä, huäqä naumäkätä, Ängüä Inetqueqä Iqueni, suqä aanjä quvqänänji, qäsä itquetqäuä. Iinjä itqä iutani, hanjä-iqä aanjä naqänänjä meniçe. ³⁰ Ne näqñqä äyä ämeñu. “Quvqenqä kimanji, ii wäunüä Nqä enqä-qae, quvqä iqanqppqä iquaunji, Nyi kima wimniqeqä”[§] ätkqä iqu, ii Goti Iquvi. Ga tii-pqenqä näqñqä ämeñu. “Qokä-apäkä Iqueqänänjä iquaunji, Naqä Iqu iwäsünqiyä”^{*} ätä äqänä. ³¹ Goti Hänjä Hea Ique-ique Pmeqä Iqu, ämaqä hñque hanjä-iqä naqänänjä vätnqä a äkiçätqe, ämaqä iinjä iqu, zä aanjä kiinjä winyänä.

Enyqä miqä, yänjä äqännga uwqäpñqenqä

³² Hiñuiqänänji, he Goti Iqueqä we-hunqenqä näqñqä ämepiyänqani, qu hanjä-iqä kuapänänjä hetapqanquwä iuta tmi-tmiqä-tqe ämepiyä-qe, yänänäqñqä ätqäuminjuwiñqä kñuä meqanqpu. ³³ Hñgani, ämaqeüqä hiñuä iqi ämaetqätäpu, kukñuä quvqä etäpu, äyä etquetqänjuwi. Hñgani, ämaqä hanjä-iqä ii metqätanquwä iquaunji, he qutä anä äyä itqänjuwi. ³⁴ Ga guä pmeqä anju pmetanquwä iquaunqe, he huäqä eunqanqgi, äñguä äyä itquetqänjuwi. Itanqa qu heyaqä yquayä nätmatqä qua täu metaunqanquwänqani, heqä nätmatqä äñguänänji qäukuä yätu hea ique-ique yqänä witanqçenqä, näqñqä epiyä-qae, he iinjä qundqändqä miqä, yeeqänä äyä itqänjuwi.

³⁵ Heqä suqä iinjä itqänjuwä iquaunqä kñuä ämapiyi, zä miqä pemä ipu, quuvqä yänänäqñqä yqänä heqiyqäpñqe. Iinjä itqänjuwitanjä kimanji, Goti Iqu kuapänä etapäninqe. ³⁶ Ii tiinji. He Goti Iqueqä äwiñqä dunä ipu, nätmatqä äñguänänjä Iqu ätkqe mapnuwänqçenqe, enyqä miqä, yänjä äqännga uwqäpñqe. ³⁷ Ii tii äqänänqä-payi.

“Äpakänä ma![†] Ämaqä äpätnqä iqu, äpakä miqä äpäñqiyä. ³⁸ Nqä ämaqä jänänänjä iqu, quuvqä eqiyätäqetani, hänjä pmenqiyä. Ga iqu pemä miqä itä, iqueqä quuvqä heqiyqä mäñdi imännga-imännga päwiqanqutqe, Nyi iquenyqe yeeqä miqä danä ymä.”[‡]

§ 10:30 Kukñuä-suqä 32:35 * 10:30 Kukñuä-suqä 32:36 † 10:37 Asayä 26:20 ‡ 10:38 Hapakukä 2:3-4

39 Ne ämaqä pemä miqä itanä, quuvqä heqiyqä mändi imännga äpäwitä, qui imäknatunquä-qune ma, aanqe. Ne quuvqe, hänjä-pmeqä meniñquä, eqiyqa uwquatunquä iquneyi.

11

Ämaqä hinuiqändqä iuqä Goti Iquenqä quuvqä heqiyqenqä

¹ Quuvqä heqiyqe, ii tiinji. Ne nätmatqä änguänänjä Goti Iquesa meniñquä hinuä äqänanä äpmeñu. Nätmatqä iinjä iqu, naqä-qakuä witanqgenqä näqñqä ämenque, ii ne Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätunquetayi. Auä, nätmatqä ne hinuä mäqunquä enquä diñqe, quuvqä eqiyätanä iuta näqñqä ämequ. ² Ämaqä hinuiqändqä iqua, Goti Iquenyqä quuvqä iinjä eqämiñuwä iutani, Iqu qunqe, “Ämaqä jänänänjä-quayqä” ätkqe.

³ Qäukuitä, quaetä, Goti Iqu Iqueqä kukñuä tqanqä duta ekiyñqä näqñqe, ne quuvqä eqiyätanä iuta ämetqänju. Iwä Iqu nätmatqä ne hinuä äqunänqque ämetä, qäukuitä, quaetä, iuta imäkkqe, hmanji.

⁴ Epo* iqu, Goti Iquenyqä hiqäva äqäkqe, änguänänjä eä, Kenä iqueä ämäwqätäukqe, ii iqu quuvqä eqäkqä iutayi. Ga iutani, Goti Iqu, nätmatqä Epo iqu hiqäva äqiyätä äwikqe, yeeqä imetä, “Iqu ämaqä jänänänjä-queyqä” ätätä ämänätqueqi. Itanqa Epo iqu ae äpäkonqgä-qe, ne iqueqä quuvqä eqämiñqenqä tqanqi äwiyätunque, ii iqu, iqueqä manitä kukñuä yqänä änatätñqä-payi.

⁵ Goti Iqu, Inokä† iqueqä huiwä qäsä mapäkonqä yätñqä diñqe, qäukuä yätunqä ätuma ekqäqe, ii iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqäkqä iutayi. Goti Iqu itmakqetani, Inokä iqueqä huiwiñqä qävqä ikipiyä-qe, mämäqumueqä da ikuwi. Goti Iqueqä bukä iunji, “Goti Iqu ique änyä mitmeqänqani, Inokä iqu, Goti Ique yeeqä iwimäkmiñqeqä” ätä äqänä. ⁶ Mä ämaqä Goti Iquenqä quuvqä maeqiyqä ipiyä ii, qu Goti Ique yeeqä mäwimäkqä ipnä. Ämaqä Goti Iquenqä qäqi ppñqä äwinyätñqä ii, qu Goti Iqu äpmeñqenqä kñuä yänänäqñqä indqänäpu, ga “Ämaqä qu Iquenyqä näqñqä mapñqä itqätanquwä iquaunji, Iqu kimanji, änguä väniqeqä” kñuä yänänäqñqä ämepu, ga Iquenyqä quuvqä heqäpñqe.

⁷ Goti Iqu Noa‡ iqueni, “Hanjä-iqä naqänänjä qänqanä hinuä mäqunquä iminjä di kimenqiyä” tquanqa, Noa iqu Goti Ique yäpä iqi ävätä, imbqua qui mimäkñqä hänjä

* 11:4 Ipäqäkqä 4:1-5 † 11:5 Ipäqäkqä 5:21-24 ‡ 11:7 Ipäqäkqä 6:13-22

pmapnqä dinqe, yimba hnqu imäkkqe. Iqu iinjä imäkkqe, ii iqu Goti Iquenqä quuvqä eqäkqä iutayi. Iqueqä quuvqä heqiyqä iutani, qokä-apäkä qua täutanjuqä suqä quvqe, ätnänjä iqi äti ämaekqäqe. Ga tiinjä-pqeyi. Goti Iqu, qokä-apäkä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjuwä eeqänänjä iquau itqueqä-pa, Noa iquenyqe, “ämaqä jänänänjä-queqä” ätminqe.

⁸ Goti Iqu Aprähamäš iqueni, “Si qua, ‘tqeqa’ äktätmä äktapmqä iqä dunqä, uvä” ätuätä tääqä tuätumeqanjanj, Aprähamä iqu Goti Ique qätä äwiyätä, äkiu ti wätjqe, änyä maqnqä eäqä-qe, quuvqenä eqiyätä äuminqe. ⁹ Ga iqu äwäqe, qua Goti Iqu, ‘Tqä ktapmniqeqa’ ätuätä, kuknuä guä ämäsäuekqeu, anjä-himqä huitanänänjä-qu imänä äpmaminqe. Iqu iinjä äpmaminqe, ii iqu Goti Iquenqä quuvqä eqäkqä iutayi. Itanga iqinj, iqunä ma, Aisakä, Jekopä iquaqu-pqe, qu ämaqä, Goti Iqu kuknuä asä ii guä ämäsäuekqä iqua, namnä anjä ämätepu, iu yakuinä äpmaminjuwi. ¹⁰ Ii tiinjä etanjiyi. Aprähamä iqu, anjä-himqä yänänäqnqä hnqanqä, Goti Iqunä imäkätjqä knjä ämetä, ämätkqä iu äpakänä pmeninqä quuvqä eqiyätä, hinjä äqänä äpmaminqe.

¹¹ Sera* ii qokitqä ae ekqä-qe, ii Goti Iquenyqe, “Iqueqä kuknuä guä ämäsäuekqeu Imäkqä-queqä” knjä indqänätä, quuvqä eqäkqe. Iinjä ikqetani, Goti Iqu iwimäkqanji, ii äwqä ekqe. ¹² Iinjä etanji, qoyanjä äpakonätjqä iminqä hnquesanji, kaqä-kawäka kuapanä eqiyämanjuwi. Qu hiinjä-qätäqueqä qäukuä yätunätä, hikä weä eqä manju äwinqä-pa, a matäuqänänjä, aanjä kuapanänjä hepnuwi.

¹³ Ämaqä iinjä ii, Goti Iquenqä quuvqä yqänä eqiyäpiyä-qe, eeqänä äpakonjuwi. Goti Iqu qunji, nätmatqä änguanänjä dinä vqänqä kuknuä guä ämäsäuekqeu, qu qua täu yqänä äpmapiyänjanj, mämeqä danä ikuwi. Qu kinjä tämä ätqäupu, nätmatqä iinjä kinjä yämä witanji hinjä äqunjuwä iutanä, yeeqä ikuwi. Ga qu womba miqä ipu, “Ne qua täunji, ämaqä anjä-himqä huitanä-qune eanä, yakuinä pmetunquä iquneyqä” ätukuwi. ¹⁴ Ne ämaqä kuknuä iinjä tqanqä äwiyaqetani, näqnqä tiinjä metunqe. Qu anjä näweqä pmetpnuwä iunqä knjä indqänqä äwätqänjuä. ¹⁵ Qu quwqä qua yäüä äväma äpkuwä iunqä knjä yqänä ämeqä-säpi, qu iunqä anjumä uwqäpningä. ¹⁶ Ga iinjä ma, qu anjä änguanänjä, yäüä ique ämäwqätäutanqä hnque meqänqä, knjä yänänäqnqä

indqänätqänäuä. Ii qäukuä yätunjä iqueyi. Ga Goti Iqu, quñqä anjä-himqä näwinyänjä ae ämätäwiyqä etanğqetani, tiinji. Qu Iquenqe, 'Neqä Goti Iqukiyqä' tquä dinqe, Iqu womba miqä danä yänqiyä-qe, näqnqä ämetqänju.

17-18 Goti Iqu Aprähamä† iqueni, "Tqä taqä-tawäka kuapänäni, Aisakä iquesanä heqiyämambnuwiqä" ätuätä, kuknuä guä ämäsäuekqe. Iinjä etanği Goti Iqu Aprähamä ique yamwiqä vqanğa, Aprähamä iqu Iquenqä quuvqä eqiyätä, iqueqä ymeqä Aisakä ique hiqäva imäkmätä äwikqe. Auä, ämaqä, Goti Iqu kuknuä guä ämuäsäuekqä iqu, iqueqä ymeqä kiqä-kiuänänjä ique hiqäva imäkmätä itä, knuä yänänäqnqä tii ämaminqe. ¹⁹ "Goti Iqu, ämaqä ae äpakonğuwä ii, anğumä ävauqumuatätñqä Yänänäqnqä-tänjä Iquvqä." Iwä kuknuä ktqä iutanä, "Aprähamä iqu Aisakä iqueni, äpakonğqä duta anğumä itmakqeqä" tätunqe.

²⁰ Aisakä‡ iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätäqetani, iqu Jekopä iquenqätä, Iso iquenqätäni, Goti Iqu inğueqi anğua pmanyiyänqä iwimäkätñqä tääqä ätukqe.

²¹ Jekopä§ iqu-pqe, Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätäqetani, tiinjä ikqe. Iqu äpakonätñqä, Josepä iqueqä ymeqä iquaquini, Goti Iqu anğuanänjä pmayänqä iwimäkätñqä tääqä ätkqe. Ga iqueqä yäkqe, yqänä esänä, qonjä äwoktäuqe, Goti Iqueqä yoqe, haqeqä ämamäukqe.*

²² Josepät† iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätäqetani, Israitqä iquesanä kaqä-kawäka Isipä äväma ppnuwänqä ätuätä, "Nqä yänjä-yawi, inğa qäsä äma uwqäpnqä" ätuätäqetani, äpakonğqe.

²³ Mosisi‡ iqueqä känai ique änyuäqe, iyaqu ymeqä iqueni qeqätqä äqunäsinyä, qua Isipä iu miqä naqä iqu ätkqenqä zä miqä, qanğua hnğuaqu-hnğue zä maqnqä ämiminiyi. Iyaqu iinjä ämiminiyi, Goti Iquenyqä quuvqä eqiyäsinyä iutayi.

²⁴ Itanğa Mosisi§ iqu naqä-qu ae eäqe, iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätä, "Ämaqä naqä qua iu miqä iqueqä meqiyqä ymeqä-queqä" tquä dinqe, "Oeyqä" ätkqe. ²⁵ Iqu yeeqä inqe, suqä quvqeuta hnğanqä iqa mäwqä, wänğäpu iqä iunqe, "qäyä hiätñqeqä" ätätä, qu Goti Iqueqä ämaqä qui imäkminjuwä-pa, iquenjä-pqe qui imäkpnuwänqä dinqä atäunğua inğqe. ²⁶ Iqu, Goti Iqu kima anğuanänjä vāniqenqä hinğua äqänä äpmeqetani, "Ämaqä Goti Iqu atäunğua ikqä

† 11:17-18 Ipäqäqä 22:1-10 ‡ 11:20 Ipäqäqä 27:27-29 § 11:21 Ipäqäqä

48:1-20 * 11:21 Ipäqäqä 47:31 † 11:22 Ipäqäqä 50:24-25 ‡ 11:23

Anğumä Itmakqä 2:2-3 § 11:24 Anğumä Itmakqä 2:11-15

iqueä yoqä dunqä womba ämeqe, ii Isipätanä mbqä yquayä aanä hävemnäqñqä dunji ämāwqätäunä” kñuä ämakqe. ²⁷ Iqu Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätäqetani, ämaqä naqä Isipä iu miqä iqueä äwqä tnänñqä zä miqä, qua iqueni ävämakqe. Ne Goti Iqueni hinuä mäqunquä itunquä-qe, Mosisi iqu Ique hinuä äqunätä iminqä enqä-panä-qu yänä äqänätä iinjä iminqe. ²⁸ Enätqä ymeqä hitmqä iquau päsqa iqu, Israitqä iquau qui miwimäkqä yätñqä dinqe, Mosisi* iqu, Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätä, “Sipsipqä äpäsäpu häneqe, anä huä äyqä iu eeä ipiyä” ätuätä, hiunji naqä ‘Pasopauä’ äqonänqe, inqa ipäqäkqe.

²⁹ Israitqä† iqua Goti Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyā iutanji, eqä-pñä ‘hänesqäuä’ äqonänqä iqueni, qua-ye enqä-panä iu äkäkuwi. Itanga Isipä iqua asä iu äkenä-tpu iqanquwänqa, eqä änyuäpätäkqe.

³⁰ Israitqä‡ iqua anä-himqä Jerikonji, hiunji 7 qanä kquvqanquwänqa, kiqä täkñi qua iqi äpäknqge, ii Goti Iquenyqä quuvqä heqiyqä iutayi.

³¹ Leopä§ mbqä metñqä huiwä yanä vqä ii, ämaqä hinuä tämaqä iqä iquaqi, yeeqä itmetä yätamakä äwikqetani, qokä-apäkä Goti Iqueä kukñui hñgisanä iqetänji, qui anä mimäkñqä danä ikqe, ii Goti Iquenyqä quuvqä eqäminqä iutanänji.

³² Nyi ‘iinjqä’ ätätmä tuwanji yqänä äqäka uwqämñqäta? Nyi kukñui Giriyonä* iquenqä, Barakä† iquenqä, Samsonä‡ iquenqä, ä Jepta§ iquenqä, nñ Dewiti iquenqä, Samueli iquenqä, itanga hinuä-tqä iquauñqä, tmqä dinqe, hea homä iqanji, änä maeqä iqi. ³³ Goti Iquenqä quuvqä heqiyqä iutanji, ämaqä iquautanä hñqua, qu ämaqä miqä kuapänänjä iuqä mäkä-iqä iquauñi, ämāwqätäuminuwi. Hñqua, suqä quvqe jänä imäkminuwi. Hñqua, nätmatqä Goti Iqu, “Etapmqänä” ätukqeunä ämaminuwi. Hñqua, laiyonqä iqua manä mayauqä ipñqä imäkminuwi. ³⁴ Itanga hñqua, tä hänaqä naqänänji equmuäkminuwi. Hñqua, mäkä-hunqä iquauqä hionaqeunji äwimasiyäpiyā iuta mapäkonqä iminuwi. Hñqua, yänänäqñqä maeqä epiyā-qe, qänakñi yänänäqñqä ämaminuwi. Hñqua, mäkä iqänqe, näqñqä ämaminuwi. Ä hñqua, mäkä-iqä qua huizitänä iquauñi, anji upñqä ändowäkatminuwi. ³⁵ Ga apäkä hñqua, käyāmaqä ae

* 11:28 Anqumä Itmakqä 12:21-30 † 11:29 Anqumä Itmakqä 14:21-30

‡ 11:30 Josuwa 6:15-20 § 11:31 Josuwa 2:8-13; 6:25 * 11:32 Naqä-qua

6:11-8:35 † 11:32 Naqä-qua 4:6-5:31 ‡ 11:32 Naqä-qua 13:24-16:21

§ 11:32 Naqä-qua 11:1-12:7

äpäkonäpu, anğumä hänjä vauqanğuwä iquau, anğı itmamiñuwi.

Inäqe ämaqä hñquauñi, quwqä himä-wiunqä iqua, guä äkiqiyäuepu, “He Goti Iquenyqä tuwä äwiyqäpi, ne heñi evqatäwatatuñqueqä” tquanğuwänğa, qu, “Ne äpäkonätanä, qua butañi anğumä hänjä ävautanä, hänjä pmeqä meniñque, ii anğuanänñiqä” kñuä ämepu, himä-wiunqä iquau, “Oeyqä” ätumiñuwi. Iutañi, himä-wiunqä iqua, iquauñi änäänä äpäsqä äwäpu, pizqä äpäkmiñuwi. ³⁶ Huizi iquauñi, himä-wiunqä iqua ewiiqä ätuäpu, ikukuwä äpäsäpu, ga guä woyqä ämäsäupu, guä äpmuatemiñuwi. ³⁷ Huiuñi, qu hikä äpäsäpu, hñquauñi, huiwi awä äqäqatäupu, ä hñquauñi, hionaqetä pizqä äpäkmiñuwi. Hñqua, qäkämä maeqä, sipsipqä huiwitä, meme huiwitänä, imäkmbu ikämiñuwi. Qu huiwä du yätamakqenqe äwa kiñä ipu, hanjä-iqä hävemnäqñqä metqätanğuwänğa, suqä aanä quvqä di itquamiñuwi. ³⁸ Quwqä suqe, anğuanänñä eäqetañi, qu qua täutañi huiziquauqä ämäwqätäupiyä-qe, qu qoqonä, qua yenüä, anä ämaqä maeqä imä äqäyänäkipu, hikä himañä iutä, qua hovqä iutä äwäyäkämiñuwi.

³⁹ Ämaqä eeqänänñä iinjä iqua, Goti Iquenyqä quuvqä eqämiñuwitañi, Iqu qunqe, “Ämaqä jänänänñä-quayqä” ätkqä-qe, qu qua täu yqänä äpmapiyanğañi, nätmatqä Goti Iqu, “Nyi qu äwimniqeqä” ätätä guä ämäsäuekqe, mämeqä imiñuwi. ⁴⁰ Ii tiñä etanğiyi. Goti Iqu ne qänaki äpmeñquä iqunenyqe, nätmatqä aanä anğuanänñi, näwinyä imäkekqä iutañi, Iqu qokä-apäkä hiñuiqändqe, qu-ganä qäyu timäuqä diñqä mäwiñanğı, ne eeqänänñi ikikinyänñä anä timäuqänğqä äwiñqqe.

12

Suqä enyqä miqä, yqänä imäkqa uwqenqä, ämänätqueqä iquauñqä

¹ Ämaqä hiñuiqändqä kuapänänñä iinjä iqua, änakuaqupu, quuvqä heqiyqenqä ämänätquetqänä. Iinjä eñqe, suqä quvqä eeqänä, ne täka änamäkänqe, huätä eqvämäutanä, hanjä maeqä eanä, qañä tnänñä äwätunquäpa, suqä jänänänñä Goti Iqu ne imäkquatunquä äwiñqgä iunqä enyqä miqä, yqänä imäkqa uwquatunque. ² Ne ii imäkquatunquä diñqe, hiñui Jisasi Iquenyä äquñgua uwquatunque. Iqu neqä quuvqä eqiyätunquä iu ävauqumuatätä, ikikinyänñä timäutñqä Imäkqä Iquvi. Iqu yeeqä inqe qänakñi wimeniqä etanğqenqä kñuä yänänänñqä indqänätä, womba inqä zä-huätatä iu

wimeqänqce äwäwa miqä, yänä äqänätä tmi-tmiqä ämetä, zä-huätati äungqce. Inji, tänggani Iqu quami, Goti Iqueqä zä-hawiu hipa ämuangisa äpme.

Goti Apiqu, ne suqä ängüä imäkatunquä, inetqueqenqä

³ Iwä he hiqä-hiuä enyqä ipu mäwquatämäuqä ipnqä diñqce, Ämaqä, suqä quvqä imäkqä iqua, quvqä kiinjä qäyä itquamiñuwä-qe, Iqu yänä äqänätä äpmakqä, Jisasi Iquenyqe, knüä heyqutñqänänji.

⁴ He suqä quvqä ique ämäwqätäuanä-tpu mäkä ipiyä-qe, heyaqä häñeqä kuapänäni mäpäkäwiqä iqäqä änyänji. ⁵ Goti Iqu henyqe, “Nqä ymeqeqä” knüä indqänätä, kukñüä yänänäqñqä emäkätä etkqenqce, hui imäukuwä mandi? Iqu heñi,

*“Nqä ymeqä iquki, Naqä Iqu si ängüä imäkñqä, nätmatqä hmbu ikitqueqäqe, ‘Tä nätmatqä hiñgñqeqä’ knüä makiyqä yätñqe. Itanğa Iqu tqä qämä-qämä iqe, jänä ikimäkñqä ikitqueqäqe, enyqä itnä mäwquatämäuqä panä. ⁶ Ii tiñä etanğiyi. Naqä Iqu, ämaqä iquenyqä äwinyätqä iqueni, ängüä imäkätñqä ämotquenqiyä. Ga Iqu ämaqä hñque, Iqueqä ymeqä enqä-pa itmetqä iqueni, hiqokä päsanqiyä.”**

⁷ Hañä-iqä äänä emeqe, he, “Goti Iqu ne jänä nemäkätñqä inetquetqänä” knüä indqänäpu, yänänäqñqä tqäpñqce. Kaniqukua, quwqä ymeqä du itquetqänuwä-pa, Goti Iqu asä ii etquetqäuä. Ymeqä, kaniqu jänä miwimäkqä hiñuinä äqunätñqce, äsqukä? Ymeqä iinj, aañqce. ⁸ Goti Iqu Iqueqä ymeqä eeqänäni, Jänä Iwimäkqä-qu etanğqetani, heñi jänä memäkqä-säpi, he Iqueqä ymeqä naqä-qakuä maeqä, ä heniqu maeqä-quenä hetpninji. ⁹ He ti-inänqä-pqe knüä inä mapñqce. Apka äneemetqänuwä iqua, ne jänänä inemäkqanğuwinqä yoqä naqänänä äyä ämaetqänu. Itanğqetani, Apiqu quuvqä änatapkqä Iqueuä yäpä iqinyä itanä, iuta ne häñä-pmeqä metunque. ¹⁰ Neqä apka, qu ne suqä jänänänju inemäkñqce, quwqä iwäsäuqä iuta imäkäpu, hñganqä mänetqueqä ipnä. Mä Goti Iqueqä jänänä inemäkqce, yätamäkqä äneyätä, Iqu suqä ikikinyänjinä itñqä-pa, ne-pqe asä iinjä nemäkätñqä inetquenä. ¹¹ Suqe, ne jänä inemäkqä iutani, hañä-iqä ämetanä, aquvänä miqä yanä. Ga qänakñi, ne suqä iquesa jänänä ae ätimäuanitani, ne suqä aañä jänänäni ämetanä, äwqä hanuä-inqä pmenä.

¹² Iinjä iutani, hañä-iqä ämetqänuwita, hiqä hipa eqiyämäunqetä, yukä yäunüä-yäunüä inqä

* 12:6 Quamä-pmeqä 3:11-12

änyäunjuwitäni, qäyä eänä, enyqä miqä, yänänäqñqä imäkmbu.† 13 Hänäqe, jänä imäupu upiyä.‡ Iwä yukä quvqä änyäunjuwä iqua, quannä mapäkñqä ipu, äñguä imämbñqänänyä.

Ne Jerusälemä änyä-hänä iu timatunquenqe, yänä qänquatuñque

14 He yänänäqñqe, ämaqä huizitä äwqä quvqä minqä, hanuä imbu, suqä ikikinyänä iunä iqäpñqe. Ämaqä ikikinyänä matimäuqä enqä iqu, Naqä Iqueni hinuä mäquñquä yänä. 15 Hesanä hñqu, Goti Iqueqä qeqä imänqeuta hñgi vqe mämeqä iqänqä, äñguänä mimbu. Ga hesanä hñqu, äwqä quvqä änyätä, huizi du yätquakä vqänqe, äñguänä mimbu. 16 Itanğa hesanä hñqu, suqä huiwä yanä inqe, Goti Iqu änatapkqä iu miqä, quvqä iqänqe, äñguänä mimbu. Anğumä, hesanä hñqu, Iso iqu Goti Ique tuwä äwiyätä, qua täu-taññqänä indqänğqä-pa, indqänğqänqä äñguänä mimbu. Iqu ymeqä hitmqä-qu eä, kaniqeeä nätmatqä iqu meqä iunji, ymisanä naqä-hñganä äñqä di, mbqä ikqe. 17 He näqñqä äyä enä. Qänakndanji iqu nätmatqä ii anğumä mamätä ikqe, änä mämeqä ikqe. Itanji iqu nätmatqä äñguänänji anji metñqenqe, knjuä kuapanä äqäminqä-qe, iqueqä suqä quvqenqä knjuä kunmäknqä ikqetanji, huänqä minqä ikqe.

18 He Jisasi, Iquenqä quuvqä eqiyätqänjuwä Ique ätimäuquwi, qoqonä naqä-qakuä itmaqänäpu a mipñqä hmanji. Israitqä iqua qoqonä Sänai iu ätimäukuwänğanji, tä naqänänä äsätä, hea mäma naqänänä äwitä, yunuä yänänäqñqä äqunätä, iqanği äquñquwi. 19 Itanğa hääwä tätqätanği äwipiyyi, mä manä tqanği äwiyäpiyä iquenqe, qu zä kiinjä ipu, Mosisi iqueni, “Ne Iqueä kukñui qätä wiyqänqe mänenqä iqiyä-qe,” änäänä ätqua äuminjuwi. 20 Qu kukñui, ämaqä-qe, hiveqä-yaqueqä-qe, qoqonä-epänğqä täu qo äuiqäqä iquenqe, hikä pizqä päsqänqä tqanğa, zä ipu mämeqä ipiyitanji, “Ne Iqueä kukñui qätä wiyqänqe mänenqä iqiyä-qe,” ätqua äuminjuwi. § 21 Qu nätmatqä iinjä äwiyäpu, ga hinuä äqunäpiyinjä zä kiinjä ipiyä iutanji, Mosisi iqu-pqe, “Nyi aanä zä kiinjä itmä, yäunjuä-yäunjuä iqänä” ätkqe.*

22-24 He iinjü matimäuqä, tiinjü ätimäuquwi. He qoqonä Sayonä iutä, Goti Hänä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueä anä-himqä Jerusälemä qäukuä yätunä ämätñqä iutä, ätimäuquwi. Iqinjü, tiinjä iquau äwimequwi. Enätqä a

† 12:12 Asayä 35:3 ‡ 12:13 Quamä-pmeqä 4:26 § 12:20 Anğumä Itmakqä 19:16 * 12:21 Kukñuä-suqä 9:19

änä matäuqänänjä aquvä äqänäpu, yeeqä itqätanquwä iquautä, Goti Iqueqä ymeqä hitmqä, quwqä yoqe, qäukuä yätu äqänänqä iuqä aquväqñqä iutä, ä Goti ämaqeu kukñuä mitqä Iquesä, ηη ämaqä Goti “Jänänänjä-quaiqä” ätätä, ikikinyänjä ae iwimäkkqä iquauqä quuvqä iquautä, ga Jisasi, Goti Iqutä, ämaqetä, awä iqi ätqäutä, kukñuä änyä-hänjä Goti Iqu ämäsäuekqe, qäyunä timäutñqä imäkqä Iquesä, ga Jisasi Iqueqä häñeqä ne pñqä-pñqä änekqä iquesänji. Häñeqä iinjä iqueqä kukñui, äñguänänjä eä, hiñuiqänä Epo iqueqä häñeqä ätminqä† iunji, ämäwqätäunä.

²⁵ Naqä Iqu kukñuä tätqätanqce, hñgisa ipu, qätä mäwiyqä danä iqänqce, hiñuä äqunäpu, äñguänä mimbu. Hiñuiqänänji, Iqu Israitqä iquau qoqonjä Säna iu ätuminqce, qu Iqueä kukñuä iunji, hñgisa ipu, qätä mäwiyqä ikuwitanjä hanjä-iqe, zä äwäpu, mämäwqätäuqä ikuwi. Inji Iqu qäukuä yätuta kukñuä natätqätanqce, ne tuwä äwiyquque, iquesänjä hanjä-iqe, zä äwätanä mämäwqätäuqä yanqunä.

²⁶ Goti Iqu, qoqonjä Säna iu kukñuä tquanqa, quae ämenjä ikqe. Mä Iqu tänqanqce, kukñuä guä ämäsäutä, “*Anñinji Nyi ämenjä naqä-hñganä mimniñqce. Inñanji qua iquenyä mimniqä ma, qäukuä iqueni qäsä mimniqeqä*” ätkqe.‡ ²⁷ Iqu “Naqä-hñganäyä” ätkqe, tiinñqeyi. Goti Iqu iinjä imäkätäqanñanji, nätmätqä Iqu imäkätä ekqe, ämenjä ämitä huätä mamäuniqce. Mä nätmätqä ämenjä-miqä yätqce, iinjä yqänä witñqä imäkäniqce.

²⁸ Goti Iqueqänä ämiqce, ne ämenque, ii ämenjä-miqä yänä. Iqu qeqä wutqanñi ii änätapqketanji, ne Iqueni, “Si Äñguä Iqä Iqukiyqä” tquatunqce. Iutanji, ne Iqu ämänaqutäutanñi äqunätanä, Iqueqä yäpä iqinyä itanä, itanqa, Ique yeeqä iwimäkatunquä diñqce, Iqueqä yoqe haqeqä ämaequatunqce. ²⁹ Ii tiinjä etanñiyi. Neqä Goti Iqu, tä tnänänänjä äsätä, nätmätqä eeqänänjä tä änätñqä-panjä Iqueyi.§

13

Suqä Goti Ique yeeqä wimäkqenqä

¹ He hñqunä-hñqunänji, quuvqä anä eqiyätqänquwä iquauñqce, kiinjä henganñuti, qutä iqa uwqäpñqce. ² Ga ämaqä hñqäqisanjä emequwä duñji, yeeqä ävätmepu, suqä, iquau heqä anjä iu miqce, mäwquatämäuqä pambu. Ii tiinjä dutayi. Ämaqä hñqua iinjä ipiyänñanji, qu

† 12:22-24 Ipäqäqkä 4:10 ‡ 12:26 Hakai 2:6 § 12:29 Kukñuä-suqä 4:24

“Ämaqä du ävätmequnä” kjuä ämakuwä-qe, enätqä iquau ävätmakuwi. ³ Goti Iqueqä ämaqä guä äpmejuwä iquauŋqe, he qutä anä äpmapiyä enqä-pa ipiyä diŋqe, kjuä meqäpŋqe. Ämaqe, huiziqua quvqä iwitqueqanquwä iquauŋqä-pqe, kjuä meqäpŋqe. Ii he huiwi asitanjinä imbu, täŋjä-huŋqä meqenqe, näqŋqä yasämä etanŋpiyä.

⁴ He eeqänänjä, suqä, qokä-apäkä ämanqä ätnänqä iqueni, haqeqä ämamäupŋqe. Iwä qokä-apäkä ämanqä iqu, Goti Iqueuä hinuä iqini, kiyä mamätqä, äŋguänänjä witätŋqä imäkqanŋpu. He näqŋqä äyuwä. Huiwä yanä hiŋgi-hiŋgi inqä iquautä, apäkä huiuqä, qokä huiuqä ditä ikiqä iquautäni, Goti Iqu quwqä suqenqä kukjuä ämitätä, kima väniqe. ⁵ Goti Iqu neŋi, “*Nyi heŋi, nätmatqä maeqä pmapŋqä emäkmänqe, maevquatämäuqä ymqänä*”^{*} natqanŋqetani, he mbqänqänä enqä iquenyä iqa mäwqä ipu, “Nätmatqä ne ae a äqätänque, ii neqä qäyunäni ämenunä” kjuä ämepu, äwqä hanuä imbu pmepŋqe. ⁶ Ga Goti Iqueqä kukjui yänänäqŋqä nemäkqanŋi,

“*Naqä Iqu yätamäkqä nyiyqä-qu etanŋi, nyi zä miqä danä imqänä. Ämaqe, qu nyiŋi, äki-äki indqueqanŋpqa-qe, Goti Iqu nyitä yqänä äpmenä*”[†] tatanŋqe.

⁷ Ämaqä naqä he emeyäpu, Goti Iqueqä kukjuä etmiŋuwä iquauŋqä kjuä heyquätŋqe. He nätmatqä eeqänänjä, quvaqä qanä äwätqätanquwä iuta ätimäukqenqe, kjuä ämepu, qu quuvqä eqämiŋuwä-pa, asä inä eqiyqäpŋqe. ⁸ Jisasi Kraisi Iqu, huäqinyqä, täŋganqä, inŋa-inŋanqä huitanä makunmäkŋqä, asänänjä Iquvi. ⁹ Iiŋä enqä-qae, kukjuä huitanä-huitanä yäpaqänŋgisanŋi ämeyätä, hänaqä Goti Iqueuä duŋi ävquatämäuqä diŋqe, äŋguänä mimbŋqe. Neqä qeqä-quuvqä imŋi yänänäqŋqä hiätŋqe, ymisänä iutanä ma, Goti Iqu qeqä imänqeuta yätamäkqä hiŋgi äneyätŋqä iutanänŋi. Ämaqä, ymisänä äŋqä kukjuä-suqä iu qänaknä itqänuwä iquauŋi, suqä ii yätamäkqä mäwqä itŋqe.

¹⁰ Ne hiqäva-imäkqä ttawä ämenŋqe, mä hiqäva-imäkqä namnä anä iu itqänuwä iqua, ymisänä ttawä iquesanŋi ämepu, manqä ipnä. ¹¹ Hiqäva-imäkqä naqä iqua, nanuä iutanä häneqe, suqä quvqä huätä mamäutŋqe, anä aanä näwinyä Goti Iqueqänänŋiunqä äma äpemiŋuwi. Inäqe, nanuä huiwä-guwä-yänä-manŋi, ämaqä hŋqua-mända anä-himqä iuŋi yäpaqä mäŋgisa äma äwäpu, tä ikamiŋuwi.[‡] ¹² Iiŋä etanŋi Jisasi Iqu, Iqueqä häneqeta, qokä-apäki

* 13:5 Kukjuä-suqä 31:6 † 13:6 Apqä Bukä 118:6 ‡ 13:11 Hiqäva-imäkqä 16:27

Goti Iqueqänänjä hipnqä iwimäkätñqe, tmi-tmiqä-tqe, anä-himqä iunji yäpaqä mäñgisa ämakqe. ¹³ Mä täñganji, ne wombä inqä Iqu ämakqe, ne-pqä inä metñque, anä-himqä yäüä iqueni, § äväma yäpaqä mäñgisa äwätanä, Ique wimetunñque. ¹⁴ Qua täunji, ne anä-himqä äpakänä wiqe, maeqä-quneyi. Ne anä-himqä qänaki pätnqä iquenyqä, hiñuä äqunanä äpmeñu.

¹⁵ Mä Jisasi Iquesani, ne hea ique-iqueni, Goti Iqueqä yoqä haqeu ämaetanä, Iquenyqä hiqäva qäyquatuñque. ¹⁶ He qokä-apäkiunji, suqä äñguänänjä dinä itquepu, qu nätmätqä hnjuanqä äwa iqanñpqe, yätamakqä wipñqe. Suqä iinji imäkqe, Goti Iqu hiqäva-imäkqetäñi asänänjä äqunätä, yeeqä kiinjä äwinyätñqe.

¹⁷ Heqä quuvqä heqiyqe qui imäkqänñqe, heqä ämeyqä iqua wäunui, hapä mäpmeqä itqänäuä. Ga qänakñi, quwqä wäunüä iinjä imiñuwä iquauqä quatinñqe, Goti Iqueni awä tupnuwänñqe. Iutanji he iquau qätä äwiyäpu, yäpä iqinyä iqäpñqe. Iqua hesa äwqä hanjä-iqä mämeqä, quwqä wäunui äwqä yeeqä-tänjä iqäpñqä diñqe, he iinjä imäkqäpñqe. Qu wäunui äwqä hanjä-iqä-tänjä ipqe, henji yätamakqä meyqä yänä.

¹⁸ Ne hea ique-ique suqä jänänänjinä imäkatunquä änenyätñqä-qae, neqä suqä iwäsäuqä dunji, “Goti Iqueuä hiñuä iqini, jänänänñuneyqe” kñuä yänänäqñqä ämeñu. Inji, he Goti Iqu yätamakqä neyätñqä tääqä tqanñpu. ¹⁹ Mä Iqu nyinji, henyqä anñumä maqänä änändowatätñqä, tääqä tññqä kiinjä änyinñiyä.

Goti Iqu qunji anñuä wimäkätñqä, tääqä tqenqä

²⁰ Täñganji, Goti äwqä hanüä änyanä pmeqä nätapqä Iqu, yätamakqä eyätñqä tääqä ätuätqänjä. Iqu neqä Naqä Jisasi Ique qua buta anñumä hänjä ävauqumuatkqe. Jisasi Iqu, Iqueqä hänqe, kukñuä guä ämäsäuekqä qäpu maeqä ique, yänänäqñqä iwimäkätñqä äwikqetani, sip-sipqä iquau Miqä Naqä-quvi. ²¹ Goti Iqu he Iqueqä äwinñeunä qänaknä ipñqä diñqe, näwinyä äñguänänjä emäkätñqä tääqä ätuätqänjä. Ga Iqu Jisasi Iqueqä wäunüä dutani, ne suqä Iqu äwinyätñqe, eeqänänjä metunquä inemäkätñqä-pqe, inä änyinñi. Ga Jisasi Kraisi Iqueni, ne yoqä naqänänji hea ique-ique vquatuñque. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Kukñuä yäpaki

§ 13:13 Täqinji, anä-himqä yäüä iqueni, kukñuä-suqä yäüä iquenqä atäunüä eä.

22 Nqä nyämaqäüä, nyi tuwanuä wänqäpu äqiyqä-qae, kuknuä, heqä qeqä-quuvqä imni, yänänäqñqä emäkätñqä ätqäqä täunji, qätä äñguänä wipñqä kiinjä änyinjgi. 23 “Neqä neyämaqä Timoti iqu, guä pmaminqä iuta ae iqtäwatukuwiqä” etqä. Iqu nyi maqänä nyime-qanqutqe, qäquye henyñqä hinuänqä penyue. 24 Heqä naqä ämeyätqäñuwä eeqänänä iquautä, qokä-apäkä Goti Iqueqä eeqänänä iquautäñi, “Nyi qunqä hui mimäuqä iqänä” ätqenqce, iquau tupiyä. Ämaqä qua Italisañä äpkuwä iqua henyänqce, “Ne qunqce hui mimäuqä iqunä” ätqä. 25 Goti Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, he äñguä hinji emäkquätñqä änyinjgi.

Jemisi

iqu tuwanuä äqäkqe

Yätamäkqä kuknuä hinuiqänjä

iquvi

Jemisi iqueqä tuwanuä täuñi, iqu Goti Iqueqä qokä-apäkä iqua suqä änguä iunqä qänaknä iqäpñqä motquetñqä, kuknuä kuapänä ätuätä iunqä äqäkqe. Qu näqñqä änguänäñi ämepu, iqueqä kuknuinqä kñuä änguänä indqämbñqä iunqe, iqu kuknuä ktqä kuapänäñi äqäkqe.

Jemisi Iqu kuknui yänänäqñqä tiinjä äyä ätkqe. Ämaqä, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyätäqä iqu, hinjänäwa mäpmeqä itä, ämaqä huizi-pqä iquauñi, suqä änguä iwimäkquätñqe. Ii tiinñqä ämotqueqiyä. Iqu quuvqä yänänäqñqä hiäqiyätñqä inqe.

Jemisi iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Jemisi Goti Hanjuwä Iqueqätä neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqätä wäunuä-wiyqä iqunji. Nyi tuwanuä tä, he, Israitqä iquauqä awäkiqua 12 iquauta eqiyämanñquä iqunesanjä, ga anji, qua neqä du mäpmeqä danä, qua imimä äpmakäwänjuwä iquennqä äqiyqä. Yää ñqä-quauä.

Quuvqä heqiyqä dunqä yamwiqä iqenqä

² Ñqä nyämaqäüä, suqä quvqä hanä-iqä imäkqä dunqä yamwiqä iqä huitanjä-huitanjä emetqätanñutqe, he iinqe yeeqä dinä ipu pmepñqe. ³ He näqñqe, hanä-iqä hnjuä ätimäutä, hiqä quuvqä heqiyqä dunqä yamwiqä eyqäqe, hanä-iqä iinjä qäyä ämepu, yänänäqñqä tqäutñqä emäkqi. He iinqe, yeeqä iqäpñqe. ⁴ Heqä quuvqä heqiyqä yänänäqñqä hetñqä dinqe, he hea ique-ique hanä-iqä qäyä ämepu, yänänäqñqä tqäutñqe. Inñanji he Goti Iqueä suqä änguänänä dinqe äwa miqä ipu, hiqä suqä änguä ikikinyänä dunä ipñqänä.

⁵ Yänänäqñqä iinjä heqenqe, ämaqä hesanjä hnqu, suqä, kñuä änguä iwäsäuqänqä äwa iqe, iqu Goti Iquenyqä tääqä ätätä yatñqä vätnqe. Iwä ämaqä, Goti Ique yatñqä vqanñuwä iquauñqe, Goti Iqu, äkasuwä mätkuä itä, nätmätqä änguänänä di, kuapänänä Vqä-qu eä, Iqu iquenji näqñqä vänä. ⁶ Ga ämaqä Goti Iquenyqä tääqä ätätä yatñqä ävätäqä iqu, “Goti Iqu ändapänqutiyä, ä mänapqä yänqutiyä?” kñuä mämeqä danä yätñqä. Iqu quuvqä yänänäqñqe, “Goti Iqu dapänqiyä” heqiyätñqe.

Ämaqä kñui, “Goti Iqu ändapänqutiyä?” indqänätñqä iqu, yuñui eqä-huänä nänji-täqi äqiyäuaquvämäuqä-paniqä. 7-8 Ämaqä iinjä iqu, kñuä hñquaqu-tänjä-qu eä, suqä itqä iunä miqä-qu, “Naqä Iquesani, nätmatqä hmbu mamqänä” kñuä di miqä yänä.

Nätmatqä maeqä iqtä, nätmatqä kuapänänjä-tänjä iqtänqe

9 Ämaqä Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä heqiyqä, nätmatqä maeqä iqu, Goti Iqueä hinuä iqinj, yoqä naqä-tänjä-qu etanji, yeeqä itä, ‘änqiuqä’ tätñqe. 10 Mä ämaqä nätmatqä kuapänänjä-tänjä-qu eä, yoqä naqä qunqä-qu, iqueä yoqä iinj mändi päwiqanjan, iqu iinj yeeqänä yätñqe. Tiinjä äyuwä. Ämaqä mbqä yquayä kuapä-tänjä iqu, qätaqä hutqä äteyqiyätñqä-pa, aanqänqä hiänä. 11 Mäptqä haqä yändi äpeyätä, tnänänänjä tqanjan, qätaqä hutqe yäuä ätäpäsenä. Ga hutqä qeqätqe, ändasnänä. Asä iinj, ämaqä nätmatqä kuapänänjä-tänjä di, quwqä nätmatqä kuapänänjä iu wäunjuä yqänä itqätanqpi, qätaqä hutqä i ändasnänqä-pa, i dasmbnä.

Goti Iqu, suqä quvqä imäkqä dunqe, yamwiqä mäneyqä danä yänä

12 Ämaqä, suqä quvqä imäkqä dunqä yamwiqä iqä iutanjä hanjä-iqä ämetä, yänänänqñqä ätqäunqä iqu, änguänänjä äpme. Yamwiqä iqä wimeqanqñqä du, iqu ämäwqätäuqä dunqe, iqueqä kimae, Goti Iqu iqueni, hänjä hea ique-ique pmeqä vqänqisanqe, iqu änguä äpme. Ämaqä Goti Iquenyqä kiinj äwinyätñqä iquauñ, Goti Iqu quwqä kimae, niqauqä hänjä hea ique-ique pmeqä-tänji ätenqä ii, vqänqe. 13 Hñqu suqä quvqä imäkätñqä yamwiqä iqä äwimeqe, ga iqu, “Goti Iqu nyi suqä quvqä imäkmqänqä yamwiqä änyiyqiyä-qe,” matqä danä iquätñqe. Suqä quvqä iqu, Goti Ique yamwiqä mäwqä danä yänä. Ga Iqu, ämaqä hñqu suqä quvqä imäkätñqänä yamwiqä mäwqä danä iquänä. 14 Neqä suqä quvqä imäkqä dunqä nenqä iqu, ne quanqä ämäneqäpima, suqä quvqä imäkatunquä yamwiqä neyquänä. 15 Suqä quvqä imäkmqänqä änenqä iqu, ii apäkä äwqä enqä-pa eä, ga suqä quvqä änyuequänä. Iwä suqä quvqä iqu, naqä yäuä eätä, äpäkonqe änyuequänä.

16 Iyää ñqä nyämaqä nyi kiinj änyinätñqäuä, he kukñui, “Goti Iqu yamwiqä änyiyqiyä” tqä iqu, iqu quanqä etätä, waqiyä etma uwqä dunqe, mäwimasisyqä iqäpnä. 17 Nätmatqä änguänänjä qanyinä ämetunqe, ii Goti, tä we qäukuä haqä yätu äunätñqä iquau imäkkqä Iquesa päqtätanqiyi. Itqä tä we-hunqä inqisanji, naqätä,

wänqätä, äyä mäüänä. Mä Goti Iqu iinjä ma, Iqu hea ique-ique suqä naqä-hnqunänji. ¹⁸ Äwiñqä Iqueqä dutäni, Iqu neñi, Iqueqä kukñuä naqä-qakuänänjä itänä änanyquäqe, iwä nätmatqä eeqänänjä duñi, ne ganä änaunyätä, ne Iqueqänänjä enju.

Goti Iqueä kukñui qätä äwiyäpu, qänaknä iqenqä

¹⁹⁻²⁰ Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäüä, nätmatqä äti täñqe, näqñqä äñguänänjä hipñqe. Ämaqeuä äwqä tnäñi, Goti Iqueä suqä äñguä jänänänji, maeqä äyä etañgi, he maqänänji qätä wiyqä duñqä ipu, ga kukñuä tqä duñqe, maqänä mävuqä danä ipu, äkasuwä maqänä matqä danä iqäpñqe. ²¹ Iinjä eäñqä-qae, suqä kiyä mätqetä, suqä quvqä huizitä, huätä ätnämäupu, hiqä-hiuä mänä äkittqiyenäpu, kukñuä Goti Iqu hiqä qeqä-quuvqä yäpä imä vowä ikeqe, metpñqe. Kukñuä iqu, he häñi, qäuqu emäkäqumuatquänä.

²² Kukñuä ii ämequwä iuñi, qänaknä miqä, qätenä äwiyquenä equwi, hiyaqä kñui qui imäknäpu, näñä-täqñi hiqä-hiuä äwätqänä. Kukñuiuñi, qätä äwiyäpu, qänaknä iqä-quenä hipñqe. ²³⁻²⁴ Goti Iqueä kukñuä duñi, qätenä äwiyätä, iuñi qänaknä miqä iqä iqu, ii ämaqä hiñuä yäqñqä du hiñuä iqänätñqä-pa iyyi. Iwä iqu hiñuä iqängga äwäqe, iqueqä himä-manji iinjä äyitanä iqänäqe, maqänä hui äwinyätñqä-panjä iinjäqä. ²⁵ Mä ämaqä, Goti Iqueqä kukñuä-suqe hiñuä yasämä äqunätä, naqä-qakuänänjä du qänaknä iqä iqu, iinjä ma. Goti Iqueqä kukñuä-suqä iqu, ikikinyänjä eä, suqä quvqä iquesa inequtawatquänä. Inji ämaqä iinjä hui mimäuqä danä, a yänänäqñqä äqätä, qänaknä itñqä iquenji, Goti Iqu, ämaqä iqueqä wäunji, äñguä imäkquänä. ²⁶ Ämaqä hnqu, “Nyi Goti Iqueä äwiñqä du qänaknä iqunjqä” kñuä äme, iqu iqueqä manji äñguä mämiñqä iñqe, iqueä-kiuä quañgä ätnätä, Goti Iqueä äwiñqä du qänaknä itñqe, ii hiñgi itqäüä. ²⁷ Goti neqä Apiqueä hiñuä iqñi, Iqueä äwiñqä dunä qänaknä jänänänjä iqe, ii tiñji. Apäkä qokä äpäkoñqä, ymeqä kánaqä-känunua äpäkoñqä äpmeñuwi, quñqä kñuä ämetanä, hanä-iqä metqätanquwä iuñi, yätamäqä vquatuñque. Itanğa huizi, suqä quvqä qua täutanä iqu ne kiyä inatmäqäñqe, Goti Iqueä hiñuä iqñi kiyä mätqä tqäuqñqe, neqä qañä uwqe, äñguänänjä miñguatuñqueqä.

2

Ämaqä huiñi himäqi ämipu, huizi duñi tuwä ämäupu, miqä iqenqä

¹ Nqä nyämaqäüä, he neqä Jisasi Kraisi, yoqä naqä-tänjä Iquenyqä quuvqä eqiyänjuwi, he ämaqä huiunji ängüä ämipu, huizi dunji tuwä mäwiyqä pambu. ² Ämaqä qäkämä ängüänänjä imäknä, anguä hipae hiñqä hñqu, heyaqä anjä aquväqñqeu hemeqanğa, ga ämaqä nätmatqä maeqä, qäkämä äqäyäkñqä imäkñqä hñqu, iqu-pqe heyaqä anjä aquväqñqeu inä hemenä. Ga inğanji he äänä ipñqeu? ³ Iwä iinji, he ämaqä qäkämä ängüä imäkñqä iqueni, ängüä itquepu, “Yquvanä ängüä täu pmayä” tupñqäta? Itanğa ämaqä nätmatqä maeqä iqueni, “Nänqäqä pämä ätqäuqäti, pämä tqävä. Ä nyaqä yukä yäpä täqi quamä äpmeqäti, quamä pmayä” tupñqäta? ⁴ He suqä iinjä itqäpi, ii he hiqä kñuä iuta, hiqä-hiuä iwäsäupu, suqä asä iquenyä mitquatñqä itqänjä. He, ämaqä iwäsäuqä-qu eä, ämaqä dunji, iqueqä kñuä indqänqä quvqä duta iwäsäutñqä-pañuenji.

⁵ Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäuä, qätä nyipu. Ämaqä qua täunji nätmatqä maeqä eänjuwä ii, Goti Iqu qu ae quuvqä heqiyqä naqänänjä-tänjä eäpu, ängüä pmeqänqä ätekqe. Ämaqä, Iquenyqä kiinjä äwinyätñqä iquauñqe, “Qu nyaqä miqä iu pmeqänqeqä” ätenqe, ämaqä qua täu nätmatqä maeqä eänjuwä ii-pqe “Inä pmeqänqeqä” ätekqe. ⁶ Iqu iquau qäyä ätekqänqä, he quñi womba ipñqä itquetqänjä. Kñuä mapu! Heñi ekittqiyäpu, hanjä-iqä etapäpu, kukñuä metpñqä duñqe, tqukua ämeqepäma äwätqänjä? Suqä iinji, ämaqä mbqä yquayä-tänjä iqua, qäqua etquetqänjuwi. ⁷ Goti Iqu heñi, Kraisi Iqueqä yoqä ängüänänji enyuätqä-qe, ga yoqä iunqe, kukñuä quvqä ätäpu, quñi tqukua imäkätqänjuwi? Ii ämaqä mbqä yquayä-tänjä iqua, qäquayi.

⁸ Neqä Ämineyqä Iqueä kukñuä-suqä naqä hñquenyqe, bukiunji tuwanuä tii ätätä äqäkqe. “*Tqä-täunqä äkinyätñqä-pa, ämaqä huizi duñqä-pqe inä kinquätñqeqä.*”^{*} He kukñuä-suqä iqueni, aanä naqä-qakuänänjä itqäpi, he jänänänjä dunä itqänjä. ⁹ Iinjä qäyä etanji, he ämaqä huiunji, ängüä ämipu, huiziunji, tuwä mäuqä eänjuwi, he suqä quvqä imäkqä. Iwä kukñuä-suqä iqu, “He suqä qui imäkqä-quenjqä” ätätä ämetquenä. ¹⁰ Ii tiinjä etanji. Ämaqä hñqu kukñuä-suqä eeqänänjä dunji qänaknä itä, hñquenä ävausqe, iqu ämaqä kukñuä-suqä eeqänänjä iunji, ävausqä enqä-panjä iquvi. ¹¹ Goti Iqu tii ätkqe. “*Qokä-apäkä amanqe, huizitä huiwi yanä mikiqä ipñqeqä.*”[†] Itanğa iqu tiinjä-pqä inä ätkqe. “*Ämaqä pizqä*

^{*} 2:8 Hiqäva-imäkqä 19:18 [†] 2:11 Anjumä Itmakqä 20:14

mapäsqä pambiyä.[†] Iwä ämaqä hñqu, apäkä huisä, huiwä yanä mikiqä itqä-qe, iqu ämaqä pizqä äpäsqe, iqu ämaqä kukñuä-suqä eeqänänjä iunji, ävausqä-quvi. Ii enqä-panji, he ämaqä huiunji, ängüä ämipu, huiziunji, tuwä ämäuqä eänuwi, he kukñuä-suqä ävausqä-quenji.

¹² Goti Iqu kukñuä-suqä, ne suqä quvqä iquesa inequtawatqä ditäñi, neqä suqe iwäsäuniqe. Inji he kukñuä ätäpiyä iu, wäunuä ipiyä iu, nätmätqä äki-äkitanjä imäkñe, he kukñuä-suqä iinjä iuqä yäpä iqä pmetanquwinqä kñuä yasämä indqängpñe. ¹³ Ii tiinjä itanjiyi. Ämaqä hñqu, hñquenyqä qeqä matmäkqä im-itätqe, Goti Iqu iwäsäutäqängani, Iqu ämaqä iquenyqe, qeqä matmäkqä yäniqe. Mä ämaqä, huizi dunqä qeqä ätmäkmitätqä iqu, iwäsäuqängani, iqu ämäwqätäuniqe.

Quuvqä heqiyqä dunqä wäunuä mimäkqä danä iqäqe, quuvqä heqiyqä ii pizqe

¹⁴ Nqä nyämaqäüä, ämaqä hñqu, “Nyi Kraisi Iquenyqä quuvqä eqiyätqänänä” ätätä, iqu suqä qäyunä miqä itñqe, iqueqä Kraisi Iquenyqä quuvqä heqiyqe, qäyuta? Quuvqä heqiyqä iinjä iqueni, anqumä hänjä iqumuatäniqäta? ¹⁵⁻¹⁶ Tasi-gua, nanyi-napqa hui qäkämä aanqä eä, ymisanjä dänqä itqätanguti, ga hesanjä hñqu kukñuinä, “Goti Iqu ängüä ikimäkqanguti, si äwqä-qeiqä inqä äpmanä, dnjä emäknnä, ymisanjä dänqä miqä pmetätñqä änyingiyä” ätuätqä-qe, nätmätqä äwa itanqenqe, mäwqä iqäqe, iinjä qäyuta? Oeyä. ¹⁷ Quuvqä heqiyqä-pqe, iinjä. Quuvqä heqiyqä dunqä wäunuä mimäkqä danä iqäqe, quuvqä heqiyqä ii pizqe.

¹⁸ Itanqa ämaqä hñqu, tii tuänqiyä. “Ämaqä hui quuvqä eqiyäpiyitani, hänjä pmapñe. Hui suqä ängüä du imäkäpiyitani, hänjä pmapñe.” Iqueni, nyi kima tii tumä. “Si, suqä ängüä du mimäkquki enqe, si quuvqä eqiyätqäninqe, nyi näqnqe äänä hemqe? Mä quuvqä heqiyqä nyaqe, suqä ängüä iqu qäsä enqe, ii ämäkätquenqiyä.” ¹⁹ Si quuvqe tii äyä eqiyätqänä. “Goti Kiqä-kiuänänjä Iquvqä.” Ii ängüä etanqqä-qe, dnjä quvqä iqua-pqe, quuvqä asä ii eqiyäpiyä-qe, iqua zä kiinjä ipu, yäunuä-yäunuä itqänä. ²⁰ Ämaqä hñqu quuvqä eqiyätä, wäunuä mimäkqä etanqutqe, iqueqä quuvqenä heqiyqä iqu häukui maeqe. Ämaqä mnauä guä maeqä iquki, kukñuä iqueqä qakuinqä näqnqä hisnqä kinqanqutqe, qätä wi. ²¹ Aingani, neqä awiqu Aprähämä§ iqu, Goti Iquenyqä

† 2:11 Anqumä Itmakqä 20:13 § 2:21 Ipäqäkqä 22:1-10

hiqäva imäkätŋqe, iqueqä ymeqä Aisakä iqueni, hiqäva-imäkqä ttawä haqeqi äwäteqanŋqenqä, Goti Iqu iqueni, “Ämaqä jänänänjukuiyqä” ätukqe. ²² Iuŋi hiŋuä äqunänŋnä? Iqueqä quuvqä heqiyqä dutä, ga iqueqä wäunuä iqä ditäŋi, qäquaqu naqä-huinyä äwiqetanŋi, iqueqä quuvqä heqiyqe, naqä yäüä ekqe. ²³ Goti Iqueä bukä iuŋi, “Aprähamä iqu Goti Iquenyqä quuvqä heqiyätqätanŋi, Goti Iqu iquenyqe, jänänänŋueqä” ätkqe^{qä}” ätä äqänänŋqe,* Aprähamä iqu Aisakä iqueni i imäkqanŋa, häukui äqäkqe. Ga “Aprähamä iqu Goti Iqueqä käyämaqä-queqä” ätnä.

²⁴ He qätä ae äyä äwiyqä. Quuvqä heqiyqä iinänŋqe, Goti Iqu ämaqä hŋquenyqe, “Iqu ämaqä jänänänŋueqä” matqä danä yänä. Iqu suqä äŋguä itqätanŋuti, ga Goti Iqu iquenyqe, “Ämaqä jänänänŋäqueqe,” qakuä iuta tänä. ²⁵ Ga apäkä Leopä, mbqä metŋqä huiwä yanä vqä ii, ikqä-panä iinŋi. Ämaqä Josua iqu hiŋuä tämaqä iynqä ändowatkqä iquaguinŋi, ii yeeqä ävätmetä, hänaqä huiu-mända ändowatätä ikqenŋe, Goti Iqu apäkä iinyqe, “Jänänänŋiyqä” ätkqe. ²⁶ Huiwiqqu quuvqä maeqe, ii pizqä ae eä. Ii enqä-pa, ämaqä hŋqu, suqä äŋgui mimäkqä, quuvqä dinä eqiyätŋqe, iqueqä quuvqä heqiyqe, ii pizqe.

3

Suqä waqiyä miqä danä, tewi äŋguänänä miŋqenqä

¹ Nqä nyämaqäüä, Goti Iqu suqä du iwäsäutqanŋanŋi, naqŋqä-vqä iqunenŋi, iqu hänä-hänä mämäneyqä yäniqe. Ga hesanŋi kuapänänä hŋquenä, “Nyi näqŋqä-vqänqä emqänä” kŋuä mämeqä pambu. ² Hea kuapänänänŋanŋi, ämaqä eeqänänŋune qämä-qämä itanä, nätmatqä kuapänänänŋqä waqiyä, suqä quvqä du äqutäumautunŋue. Mä ämaqä hŋqu iinŋi miqä, iqueqä tewi äŋguänänä äminyätŋqä iqu, iqu iqueqä yukä-hipa-pqe äŋguä iinä eä, ikikinyänä-queyi. ³ Tewi, tiinä enqä-payi. Hosi, qu qanŋi ne änenyätanŋqä du upŋqenŋe, quvaqä manä duŋi ainqä wänqä hmbu äyä äktävetunŋue. Quvaqä manä duŋi ne ämitaqä dutanŋi, hosi naqä-quenŋi inŋi-inŋinŋqä mäwqatatunŋuänä. ⁴ Yimba-pqenqä kŋuä mapu. Naqänänä eä, yuŋuä naqänänä iqu miqanŋi äwätŋqä-qe, inŋi-inŋinŋqä mäwqatqä ipu, aanä quvqä wänqänänäpiyi. Iwä yimba miqä iqu, inŋi wätŋqä wiŋganŋi, nätmatqä wänqä ipinŋi inŋi ämaiqäqe, ga inŋi wänä. ⁵ Ga tewä ii-pqä, asä iinŋi. Huiwitanä nätmatqä wänqänänäpu eäqä-qe, ipu hŋgisa itä, kiqä yoqe haqä yätu ämaenätqä. Tä

* 2:23 Ipäqäkkä 15:6

tmñä wänqänänjä hmbisanji, qoä-qamqä* naqänänjä huiu tä ämänyätä, nätmätqä eeqänänji tä nätnqä dinqe, knuä mapu. ⁶ Ga tewä ipu, tä piyi. Ipu neyaqä yukä-hipa iutanjä hmbu eäqä-qe, suqä quvqä huitanjä-huitanjä imäkätä, huiwä dunji, eeqänänjä quvqä kiyä imätmäkätä, ga quuvqä hänä-pmeqä iunji, tä enqä-pa evätäutqäüä. Tä ii, kiqä penqä iqueqä tä mäeusqä sqä dutanjä te. ⁷ Ämaqe, qu hiveqä-yaqueqä, ynjä-tänjä, qämakä, huänggä-hämapäkä, guäkiqä imäkquwi, qu qänaknä ipnä. ⁸ Mä tewi guäkiqä imäkqä-pqe, aanqe. Tewä ipu, kuknuä quvqä dinqe a makiqätñqä danä yänä. Nätmatqä quvqä, ämaqä pizqä imäkqä di manquä ämnä. ⁹ Tewä asitäñi, neqä Goti Apä Ämäneyqä Iquenyqä 'änqaiqä' ätätanä, ga anqumä tewä asitäñi, ämaqä Goti Iqu Iqueqä-kiuä enqä-panjä imäkkqä dinqe, kuknuä qui imäkqä ätätunqe. ¹⁰ Tewä asä iquesanji, anqunqätä, qui imäkqenqätä, qäquaqu ätimäutqä. Nqä nyämaqäüä, iinji quvqeqä. ¹¹ Eqä esquä asiquesanji, eqä anquitä, zä iqetä qäquaqu mapqä yänä. ¹² Nqä nyämaqäüä, zä-eaqi, zä-olipqä häukui qiyäniqi? Itanqa guä-wainqä-pqe zä-eaqä häukuä qiyäniqi? Itanqa eqä esquä, zä iqä äpätñqä di, anqumä eqä anqui mapqä yänä.

Suqä, knuä anquä iwäsäuqänqe, haqä yätuta mapiyä

¹³ Ämaqä hesanjä hnqu, suqä, knuä anquä iwäsäuqetä, näqñqä anquänänjitä ämeqä-qu sätäti, ga iinjä iqu, iu qänaknä itä, iqueqä yoqe haqä mämaenqä danä, iqueqä qanji anquänä ikiquätñqe. Iwä ämaqä-pqe, ique äqumbiyi, iqu iinjäqu äyä etanquti qumbñqenqä. ¹⁴ Mä he ämaqä dunqä äwqä quvqä enyätä, himä quvqä imäkäpu, yoqä naqä haqä yätunji hiqä dinä witñqä itqänuwä iquenä, hiqä näqñqenqä naqä-naqä ipu, naqä-qakuä dunji makittqiyeqä iqäpnqe. ¹⁵ Näqñqä iinjä ii, qäukuä yätutanjä maetqe, kiqä qua täutanjä eä, ga Goti Iqueqä Dñä Iqu mäwqä danä, ämaqeüqä yäpä imda, dnä quvqä iquauqä näqñqä enqä-panjä eä. ¹⁶ Ämaqä, ämaqeunqä äwqä quvqä äwinyätä, yoqä naqä haqä yätunji quwqä di, maembñqä ipiyä-tänjä ii, quamä yasämä mäpmeqä danä, suqä quvqä äki-äkitanji, imäkqäpnä. ¹⁷ Mä ämaqä, suqä, knuä anquä iwäsäuqänqe, haqä yätuta ämepiyä-tänji, kiyä mätqä hnjuä mamäkkqä eä. Iwä ämaqä huizi ditä äwqä naqä-hñqunä inqänqä imäkäpu, qeiqi itquepu, qätä ipu, ämaqä dunqä qeqä tquanquti anquä du iwimäkäpu, ämaqä eeqänänjä dunji suqä asä inä itquepu, suqä anquä dunqä manjinä matqä

* 3:5 Jemisi iqu 'qoä-qamqä' maqiyqä ikqe. Iqu 'qäüqä' äqäkqe.

ipu, iqäpnä. ¹⁸ Äwqä naqä-hñqunä inqänqä imäkätqänuwä ii, äwqä naqä-hñqunä imbu, suqä äñguä jänänäñi quuvqä tämñi imäkqäpnä. Ymisañä häukuä äñguä äqäyqä enqäpa, äñguänäñä dinä mitimäunä.

4

Qua täunjuñqä näueqä mimäkqä, Goti Iqueä yäpä imä pmeqenqä

¹ Heyaqä awä iqñi, kukñuä näñi-täqi ätäpu, äkasuwä mäkä äunätqänuwä, qakui squäpisa timäutqäuä? Suqä iinqä heñqä di, heyaqä äwqä imñi, mäkä qiyänqanuwä iuta, maeqä inä? ² He hnjuanqä kiinä enyätanqqä-qe, mämeqä danä itqänuwä. Iwä iinji, pizqä päsqä duñqänä ipu, kukñuä näñi-täqi ätäpu, äkasuwä mäkä äunätqänuwä. Nätmaqä he enyätanqqä isua, mämeqä danä ipu aanqä eänuwä, he Goti Iquenji yatñqä mäwqä itqänuwäutayi. ³ He yatñqä vqanquwanqanji, mämeqä danä itqänuwä, kñui qäyasäqi ämapiyänqga vqanquwä dutayi. Kñui, äwqä yeeqä inqä hiqä iunqänä hiyätanqgi iyi. ⁴ Apäkä qokiquau äväma ikitqänuwä-pa, he Goti Iquenji ii itquetqänä! He änyä mañqäta? Qeqä etqe, nätmätqä qua täunjuñqä etqäqe, ii Goti Iquenyqä äwqä wiunqä-tänji. Iwä ämaqä hñqu näueqä qua täunjuñqä imäkqe, ii iqu Goti Iquenyqä äwqä wiunqä täñä-qu imäkñgi. ⁵ Goti Iqueä bukä iunji, kukñuä tii ätnä. “Goti Iqu quuvqe neyaqä yäpä tämä äpmuateänqä duñi, hiñgi ikiqänqä mäwqatämäuqä, ne Iqueqänä hiatunquä kiinä äwinyä.” He iinqe, hiñgi ätnänä kñuä eyä? ⁶ I iäqäqe, Goti Iqu qeqä imänqeuta, hiñgi nätapqä di, aanä naqänänji. Iwä Goti Iqueä bukä iunji, kukñui tii äyä ätnä.

*“Goti Iqu, ämaqä yoqä naqä maenqanquwä duñqe miqä itä, mä ämaqä yoqä naqä mämaenqä iqanquwä iunji, Iqu iquaunqe, qeqä imänqeuta hiñgi vänä.”**

⁷ Iinjqe he Goti Iquenyqä ipu, Iqueuä yäpä iqi iqäpnqe. Setänä iquenyqe yänänanqñqä tqäpnqe. Iwä iqu iqi mikiqä, zä wänä. ⁸ He Goti Iquenyqä qäqiqi ppñqe. Ga Iqu henyñqä qäqiqi pätnqänä. Kñuä hñquaqu-hñquaqu ämapu, suqä quvqä iqä iquenä, hiqä hipainji, asñä huätä äqiyämäupu, hiqä qeqä-quuvqä imñi, ikikinyänä imäkmbu. ⁹ Hiqä suqä quvqenqä änä maemänqä iqäqe, huäqä-huñqä ipu, ka ipu, kñuä qäpnqe. Tä säwqä itqänuwä ii, huätä ätnämäupu, ka ipu, kñuä qäpnqe. Yeeqänä itqänuwä ii, huätä ätnämäupu, äsmanquenä pmetpnqe. ¹⁰ Goti Hanjuwä Iqueuä hinjuä iqñi, yänji-yänji miqä-quenä, hanjuä pmetpnqe. He ii iquwi, Goti Iqu he yänji-yänjinyä ipñqä emäkänä.

* 4:6 Quamä-pmeqä 3:34

Hesanjä hñquaunqe, kukñuä quvqä hui matqä iqäpnqe

¹¹ Nqä nyämaqäüä, hesanjä hñquaunqe, kukñuä quvqä matqä iqäpnqe. Ämaqä, hesä quuvqä anä eqiyätñqä hñquenyqä kukñuä quvqä ätätä iqueni iwäsäuqe, ii iqu tii iqi. Iqu Goti Iqueqä kukñuä-suqenqä kukñuä quvqä ätätä, ga kukñuä-suqä iqueni iwäsäuqi. Iinjä iqe, iqu kukñuä-suqä iqueuä yäpä iqi mäpmeqä, ique iwäsäuqä äpme. ¹² Kukñuä-suqä-pqä imäkätä, eätä, iwäsäuqä-pqe, Kiqä Hñqunäyi. Goti ämaqä dunji, hñjä iqumuatqä-qu, ä qui imäkqä-qu, Qäquvi. Iinjä enqe, ga ämaqä huizi dunqä kukñuä ätätnä iwäsäuqe, tqukiyi?

Hiqä yoqe haqä ämaenjuwi, ii aanjä suqä quvqe

¹³ “Tängganjä-qe, awinganjä-qe, anjä-himqä naqänänjä hñquenyqä äwätmä, quväukuä äpmamä wäunjuä itmä, mbqä kuapänänjä-tänjä himqänä” ätätqänjuwä iquenä, tängganji nyi qätä nyipu. ¹⁴ Inji, he hiqä awinga pmeqä dunqe, änyä maqñqä enä. Hiqä quuvqä hñjä-pmeqä ipu, qaquvqä zinjuitä äwitä, maqänä hma eqä-pa iinjä. ¹⁵ He tiinjä tññqe. “Naqä Iqu äwinyätanqutqe, ne hñjä yqänä äpmenä, nätmätqä ne kñuä ämenquä ii, imäkqäwqä-quneyqä” tññqe. ¹⁶ Mä he, “Ne nätmätqä naqä ii imäkanqunä” ätäpu, hiqä yoqe haqä ämaenätqänjuwi. Suqä hñgisa iinjä iqe, ii aanjä quvqe. ¹⁷ Iinjñqe, ämaqä hñqu ängguä imäkqä dunqe, näqñqä yasämä eäqä-qe, iqu ii miqä iqäqe, Goti Iqueä tänjänggisani, ämaqä iqu, suqä quvqä-tänjue.

5

Ämaqä nätmätqä aanjä kuapä-tänjä iqua, hanjä-iqä naqänänjä mapñqäüä

¹ Ämaqä nätmätqä aanjä kuapä-tänjä iquenä, tängganji qätä nyipu. Suqä hanjä-iqä naqänänjä hemetñqä iqäqe, kñuä zä-zääqä ivqänäpu qäyqäpnqe. ² Heyaqä nätmätqä kuapänänji ae pizqä itä, kukuinjuä iqäqe. Heyaqä mñjä guäqä qäkämä änguanänji, imätanjuä ae äqukqe. ³ Heyaqä golqä-sua, silpa-sua, ikukua iwiqe. Iwä ikukua iwiqä di, ii heyaqä suqä quvqe ätnänjäqi ämaetä, ga heyaqä huiwä iqueni, tä enqä-pa henäniqe. Yquayä pñqä kuapänänji, hea yäpaki ae qäqi hetqätanğa ämäqumuatätqänjä. ⁴ Hinjuä qumbu. Ämaqä heyaqä wäunjuä du ymisanjä emiyätqänjuwä iuqä mbqe, qäyunä mimäkqä iquwä mbqä iqu, Goti Iqu kima etquetñqä tääqä ätätqäüä. Ga wäunjuä heyqä iquauä zä-zääqä tqe, Naqä Yänänäqñqä Eqänänjä-tänjä Iqueuä qätä huä dunji, ae äpaquvqe.

⁵ He hea ique-ique qua täunji, nätmätqä kuapä-tänjä eäpu, yeeqänä iqämanätqänjä. Ymisañä änäpu, käta nänyuämäutqätanġuwänġa, hea he pizqä emäkqä iqu, ae qeyi. ⁶ He ämaqä suqä quvqä miqä, jänänänjä iqä dunji, kukñuä ämitäpu, pizqä äqäyäpäsäpu itqänjuwä-qe, qu henyqe hoptäwä miqä itqänjuwi.

He hanjä-iqä ämepiyä-qe, qundqändqä miqä pmeņņqe

⁷ Nqä nyämaqäüä, he hanjä-iqä qäyä ämepiyä-qe, Naqä Iqu äpqänġanqä qundqändqä miqä hinjuä äqumbu pmeņņqe. He näqñqä äyuä. Ämaqä wäunjuä-tänjä iqu, ymisañä naqä yäüä äunyqñqä hinjuä äqunä äpmeqänġanji, “Piyä qiyänqutiyä, äänä yänqutiyä” tä, qundqändqä miqä, iqu qeiqi hinjuätänä äqunä pmetänä. ⁸ Iwä Naqä Iqueqä äpätñqe, ae äpätä qäqi äwiqäqe, he-pqe hanjä-iqä qäyä ämepiyä-qe, pemä ipu, qundqändqä miqä, hinjuä äqumbu pmeņņqe.

⁹ Nqä nyämaqäüä, hesañä hñquaunqe tuwänġi kukñuä matuwänqä pambu. Kukñuä ämetätä iwäsäuqänqä-tänjä Iqu, ae qäqi näwi imäknä ätqäüä! ¹⁰ Nqä nyämaqäüä, ämaqä, kukñuä awä-tqä hinjuqändqä iqua, iminjuwinqä knuä mapu. Qu Goti Iqueuä yoqenqä awä ätpiyänġanji, hanjä-iqä quvqä ämepiyä-qe, qu qundqändqä miqä iminjuwi. He qu iminjuwä iu äqunäpu, ii iqäpñqe. ¹¹ Hinjuä qumbu. “Qu suqä hanjä-iqä iinji qäyä ämepu, yänänäqñqä ätqäüwa äwätqänjuwi, qu äñġuänä pmeqä-quayqä” äyä ätätunqe. He Jopä iqu hanjä-iqä ämetäqä-qe, yänänäqñqä ätqäüwa wätqätanġi, hitunjuändqänji Naqä Iqu nätmätqä äñġuä äwikqenqe, näqñqä äyä enä. Naqä Iqu nenyqä huäqä äwunätä, qeqä äwimänätqäüä.

¹² Nqä nyämaqäüä, kukñuä, huiziu ämäwqätäunqä iqu, he tii miqä ipñqe. He “Nyi naqä-qakuä äktqänä” ätäpiyanġanji, he hñqueä yoqenqä matqä iqäpñqe. Qäukuä iqueqänqä, qua iqueqänqä, ä hñjua-hñjuanqä matqä iqäpñqe. Naqä Iqu kukñuä ämetätä mewäsäuqänqe, he “ññqä” ätquwi, “ññqä” dunä tqäpñqe, ä “Oeyqä” ätquwi, “Oeyqä” dunä tqäpñqe.

Ämaqä jänänänjä iuä tääqä tqä di, aanjä yänänäqñqä eä

¹³ Hesani tqu-tqu hanjä-iqä ämetñqä sätäti, iqu Goti Iquenyqä tääqä tätnqe. Hesani tqu-tqu aquvänä itä äpmetäti, iqu Goti Iquenyqä apqä ätätä, Iqueuä yoqe haqä mamäuquätñqe. ¹⁴ Hesani tqu-tqu tänjä-yaqä-tänjä äpmetäti, iqu quuvqä heqiyqeu miqä iquaunji, tääqä tuätumetñqe. Iwä qu iquenji, olipqä eqä aowi äwiqatäpu, Goti Iqu äñġuä iwimäkätñqä tääqä tññqe. ¹⁵ Qu yatñqe,

iquenyqä naqä-qakuä quuvqä eqäpu iquwi, Naqä Iqu iqueni änguä iwimäkätä ävauqumuatänä. Ga iqu suqä quvqä imäkmitätqe etanqutqe, Naqä Iqu iqueqä suqä quvqä iini, huätä ämuämäutä, äwqä hanuä inyänä. ¹⁶ Iinjä enqä-qae, suqä quvqä dijqe, “Nyi iinjä itjqeqä” awä ätnäpu, Goti Iqu änguä emäkätjqä dijqe, he Iquenyqä tääqä tqäpjqe. Ämaqä jänänänjä iquauä tääqä tqä di, hanuä maetqe, aanjä yänänäqjqä eä, wäunuä itä häukuä qäyänä. ¹⁷ Laisa iqu ne enqä-pa iinjäqu eäqä-qe, qua iunji piyi maqiyqä yätjqe, iqu tääqe enyqä itä, matqä iänjqe. Ga piyä maqiyqe, quväukui 3, qanui 6 äpawänjqe. ¹⁸ Ga iqu anqumä tääqä tqanji, qäukuä iqu piyä mequatawatqanji, qua iunji ymisänjä ekqe.

¹⁹⁻²⁰ Nqä nyämaqäüä, hesänjä hñqu, naqä-qakuänänjä dunji, qäyunä mäpmetanji, ga hñqu iqueni, anqumä naqä-qakuinjä ätuma äpqäqe, ii iqu suqä änguänänjä iqi. Kukñuä tquenyqe, kñuä änguänä eyä. Ämaqä hñqu, suqä quvqä imäkqä hñquenyqä äwätä, iqueqä suqä di ävquatämäutjqä yätamakqä ävqäqe, ga suqä quvqä imäkqä iqueqä quuvqä ipu, äpäkonqä dutanji hänjä iqumu-atquänä. Iwä suqä iinjä dutanji, iqu suqä quvqä kuapänänji, Goti Iqueuä hinuä iqi mäwiqä yätjqä imäkquänä.

1 Pitä

iqu tuwanuä äqäkqe

Yätamäkqä kuknuä hiñuiqänjä

iquvi

Pitä iqu tuwanuä tä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä hanjä-iqä naqänänjä metqätanjuwä iquauñqä äqäkqe. Ii iquauqä quuvqä heqiyqä yänänäqñqä iwimäkätñqä iinñqä. Iqu qu kuknuä äñguä Jisasi Kraisi Iquenñqä kñuä anjumä indqämbñqä ätukqe. Jisasi Iqu äpäkonätä anjumä ävauqetanji, Iqu anjumä päniqä iinñqä kuknuä guä ämäsauekqe. Inji iqua kuknuä guä ii ämäsauekqenñqä kñuä indqänäpu, Iqu äpñqä iinñqä hiñuä äqämbu pmeññqe.

Ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iqua, hanjä-iqä mapnä. Ii naqä-qakuä etanñqä-qe, ii iquauqä quuvqä heqiyqä iunji, yamwiqä vätnqä iunñqä wimenä. Iinñqä etanñgi, Kraisi Iqu anjumä äpätqänñanñqe, qu quuvqä yänänäqñqä hiqäpññqe. Itanji hea inñanji, qu kima äñgui mapnuwänñqe.

Pitä iqu, tuwanuä tquenñqä kuknuä ätkqenñqä

¹ Nyi Pitä ämaqä Jisasi Kraisi Iqu kuknuä awä tuäkiqämñqä änändowatkqä iqunä, he qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqu atäunjuä ekqä iquenñqä nyi tuwanuä tiinñqä äqiyqä. He anñqä-himñqä naqä-qakuä hiqä maitanñgi, qua Pondisi iu, Galesiya iu, Kapatosiya iu, Eesiya iu itanña Bitiniya iu äpmakäwänjuwä iquenänñqe. ² Goti eeqänänñjuqä Kaniqu, nätmätqä änä timäutñqä iinñqä näqñqä eä, atäunjuä heyqanñgi, Dñä Äñguä Iqu, he Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä hipñqä emäkkqe. Iinñqä etanñgi, he qätä äwiyäpu qänaknä ipu, itanña he äñguänänñqä hipñqä, Iqu Jisasi Kraisi Iqueä häñqetä emñqäyqänñqä atäunjuä ekqe. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeutä hiññgi vqetä, äwqä hanjuä inñqä pmeqetä, aanñqä kuapänä etapquä.

Hänjä-pmeqä äñguänänñi, qäukuä yänji äwiñqenñqä

³ Ne Goti Hanjuwä Iqueä yoqe, haqä matnämäuatunñque. Iqu neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Goti Iqu eä, Iqu Iqueqä Kaniquvi. Iqu nenyqä qeqä kiinñqä natmäkätñqä-qae, nenji änyä-hänñi änanyquäqe. Iqu Jisasi Iquenñi, qua buta hänjä ävauqumuatkqeta, ne änyä-hänñä iinñi, nätmätqä äñguänänñqä Goti Hanjuwä Iqu nätapäniqñqä, kñuä iqä yänänäqñqä ämenä, hiñuä äqänänä pmetatunñquä, änanyquäqe. ⁴ Nätmätqä äñguänänñqä iinñi, Goti Hanjuwä

Iqu hiyaqñqä qäukuä haqä yätu ämitqäüä. Qäukuä yänjini, nätmätqä iinj, qui mimäkñqä itä, pizqä miqä itä, qäpu maeqä yäniqe. ⁵ Heñi, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqä iqu, hiqä quuvqä heqiyqä duñi, qui mimäkñqä danä ipñqä, hänä iqumuatqä duñqä ämeyänä. Hänä iqumuatqe, ae näwi, ätnänäqi yäpakänga timäunä.

⁶ He iinqe aanä yeeqä naqänänä äyä itqänä. He tängani hanä-iqä huitanä-huitanä etapätqätanguwi, qäyä ämepu, hanä-iqä iinj hñganqä mämeqä danä, yeeqä yqänä itqänä. ⁷ Hanä-iqä iinj, qu mbqä golqä yamwiqä tä du häkiyä äyäqiyätqänuwä-pa, heyaqä quuvqä heqiyqä yamwiqä eyätä, ii emetqäüä. “Naqä-qakuä mbqä golqä tiyä, hui tiyä” tpu, yamwiqä tä du häkiyä qäyä yäqäpqa-qe, qui imäknäniqe. Heyaqä quuvqä heqiyqe, mbqä golqä qui mimäkñqä äñguänänä ämitqänuwä duñi, ämäwqätäüä. Ga heyaqä quuvqä heqiyqä yamwiqä iinj, tiinjä mänätquequänä. Jisasi Kraisi Iqu, hiunji yäpakä ätnänäqi äti ätimäutäqängani, henyqä yeeqä naqänänä itä, yoqä naqä etapätä, yäniqä iinqe. ⁸ Hinuiqändä, tängatäñi, he Iqueni hinuä mäqunquä ipiyä-qe, hiqä äwqä imñi, he Iquenyqä henyätangi, quuvqä eqiyäpu, yeeqä naqänänä äyä itqänä. Yeeqä iqä iinj, aanä naqänänä, ämaqäpqa hñqu, “Iinjqä-iinjqe” änä mätqä yänä. Ii yeeqä injqä qua täunji, näwinyä eeqänänä ämäwqätäüä. ⁹ He hiqä Iquenyqä quuvqä eqiyätqätanguwiñqe, ga Goti Iqu heñi, anğumä hänä emäkäqumuatätqätangqenqä, he yeeqä iuta itqänä.

¹⁰⁻¹¹ Hänä iqumuatqä tquenyqe, Kraisi Iqueqä Dñä Iqu, hinuä-tqä iquau änyä, “Kraisi Iqu hanä-iqä huitanä-huitanä ämetä, itanga qänakndani, Iqu yoqä naqä meniyeqä” awä näwi ätuminqe. I tuätqätanga, iqua, “Goti Iqu heñi, Iqueqä äwiñqä duta suqä äñguänänä emäkäniqe-qe” hinuä ätminuwi. Ii ätäpiyä-qe, qu näqñqä äñguä mapñqe, “Iqu äkñga äpätä, squäsua timäunqutiyä” tpu, qävqä yasämänä iminuwä. ¹² Qävqä i iqanğuwänğga, Goti Hanjuwä Iqu iquauñi, kukñuä iinjä ätäpu, yätamäkqä quwqä-quwä imbñqä maetqe, he heyätñqä iinjqä ämotquakqe. Tängani Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Dñä Äñguä Ique qäukuä yätuta dowatämepqangi, ga Iqueqä yänänäqñqetani, ämaqä kukñuä äñguä we-hunqä-täñi, awä-tqä iqua, Goti Iqu anğumä hänä equmuatqäqenqä, ae awä äyä etätqänuwä. Iinqe, enätqä iqua-pqe, näqñqä mapñqä äwinyä.

Goti Iqu İkikinyänä-qu enqä-qae, ne-pqä e pmeqänqä

¹³ Iinjä etanğqä-qae, he hiqä kñuä indqänqe, wäunjuä iqäpñqä indqänäpu, hui äpipu hinqi päkäpäkä miqä danä ipñqe. Nätmätqä äñguänänä, Jisasi Kraisi Iqu ätnänäqi

äti timäuqanğa Goti Hanjuwä Iqu etapäniqä iunqä, kñuä yänänäqñqä iqä ämepu, hiñuä äqämbu pmepñqe. ¹⁴ He ymeqä qätä ipu, qänaknä iquenjä-qae, he änyä maqñqä qämä-qämä ipiyänğa, qänaknäñi enqä hiqä du iminjuwä-pa, miqä danä ipñqe. ¹⁵ Ga he tääqä etätmeqä Iqu, suqä ikikinyänä imäkätñqä-pa, he-pqe iunä imäkqäpñqe. ¹⁶ Nyi iinjä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, “*Nyi suqä ikikinyänä imäkqunä enqe, he-pqe asä iinjä imäkqäpñqe qä,*”^{*} tnätanji i etqä.

Goti Iqu, mbqä naqänänjä itä, neyämakqenqä

¹⁷ Goti Hanjuwä Iqu, neqä yoqä naqe, himä-huiwä iuta minewäsäuqä yänä. Iqu ne hñqunä-hñqunä, neqä suqä imäkätunqueta, asänä newäsäunä. He Iquenyqä tääqä ätäpiyänğanji, “*Apiqukiyā*” äyā ätätqänjuwi. Iinjä etanji, he qua täu yakuä äpmapiyänğanji, Iqueqä yoqä naqenqä kñuä indqämbu, suqä äñguä du pmepñqe. ¹⁸⁻¹⁹ Suqä äñguä memäkqä, qui emäkqä, hiqä taqä-tawiqukua etapkuwä du pmetanğuwänğa, Iqu anğumä etmetñqä mbqä iqäqenqe, he näqñqä äyā ämenä. Silpa, golqä, nätmatqä quvqä qui imäkñqä iinjä itä, maetqe, Kraisi Iqueqä häñeqä itä, ne anğumä mbqä äneyämakqe. Iqueqä häñeqä mbqä iqänqe, mbqä dinä homä iqä eä. Kraisi Iqu, sipsipqä meqä, wätanqä yunğua squä hnjuua maeqä, kiqä ikikinyänä enqä-panä iinjä-quvi.† ²⁰ Qua tqü änyä etanğa, Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi Iquenyqä näqñqä eätä, atäunjuä ikqä-qe, hiunji yäpakä tänğanji, henyñqä ätnänäqi äti imäkqi. ²¹ Iqu yätamakqä heyqanji, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänjä. Goti Hanjuwä Iqu Iquenji, qua buta ävauqumuatätä, yoqä naqä vqanğa, he Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqu äñguä emäkäniqenqä, kñuä iqä yänänäqñqä ämapu, hiñuä äqämbu äpmenä.

Hiqä-hiuänqä enqä di, dnä huqä ii yqänä iqa uwqäpñqe

²²⁻²³ Täñğanji, he hiqä quuvqä anä eqiyätqänjuwä iquauñqe, naqä-qakuä hiqä äwqä imda enqä duñqe, he naqä-qakuänänjä du qänaknä ipu, akiyā äyā änyämänğuwä. Ga, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä häñjä hea ique-ique wiqä iqu, henji änyä-hänjä enyquäqe. Inji he hiqä-hiuänqä enqä di, qeqä-quuvqä yäpä imda enğanğuti, dnä huqä ii yqänä iqa uwqäpñqe. Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä enyquäqä iqu, piikä vowä mäuqä iqtänji, asänänjä ma. Piikä iqu, qui imäkñqä-quvi. Inäqe, Goti Iqueqä kukñuä iqu, qui mimäkñqä iquvi. ²⁴ Iinjä,

^{*} **1:16** Hiqäva-imäkqä 11:45; 19:2; 20:7 † **1:18-19** A Täuqä 6:14; Hipru 9:14

“Ämaqä eeqänäni, qätaqä enqä-pa yäüä päpnä. Itanga quwqä yoqä naqe, qätaqä hutqä enqä-pa äteyqiyäünä. ²⁵ Inäqe, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui, qäpu maeqä hea ique-ique wiqeqä” ätnä.†

Kukñuä iqu, kukñuä änguä we-hunqä-tänä, he ae etätqänjuwä iquvi.

2

Suqä quvqä huätä vquatämäupu, Goti Iqueqä kukñuinqä kiinjä enğuätñqe

¹ Iinjä eänqä-qae, he suqä huiziunqä wiunqä iqä, suqä quanqi iqä, wopqä ipu kukñuinä tqä, hiñuä quwä qnqä, ämaqä hui äkittqiyeqänqä, e imäkätqänjuwi, huätä vquatämäupñqe. ² Huätä e vquatämäupi, ymeqä änyä nandqä isua kñui, anjuinqänä ämenjuwä-pa, he-pqe änyä imänjuwi, kñui, quvqä maeqä anuä änguänänjä iquenyqänä mapñqe. Goti Hanjuwä Iqu hñjä imäkäqumuatqä iunji, naqä yänänäqñqä änimännga uwqäpñqe, he anuä Iqu änatapqä iunqänä kñuä indqänqñqe. ³ He hiqä-hiuä, Naqä Iqueqä kukñui yamwiqä ipu, Iqu suqä änguä Iqä-qu etanqñqä näqñqä eänjuwi, ii iqäpñqe.

Jisasi Iqu, hikä hñjä-pmeqä Iquvi

⁴⁻⁵ Naqä Jisasi Iqu, Hikä hñjä-pmeqä Iquvi. Iquenyqe, ämaqe, “Hikä quvqeqä” tpu, hiñuinä qunätanqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueni, qui mimäqä, aanjä änguänänjä Miqä-que äqunä, Iqueni i ätekqe. He Naqä Jisasi Iquenyqä päqtätanqäwännga, Goti Iqueqä Dñä Iqu, he-pqe hikä hñjä-pmeqä enqä-pa, Iqueqä anänqä emäkätqäüä. Inji he hiqäva, Goti Iquenyqänä imäkqä iquenä, Jisasi Kraisi Iquesani, hiqäva Goti Hanjuwä Iqu, “Oeyä” matqä itñqä dunä imäkqänqä. ⁶ Goti Iqueqä bukä iunji, tuwanuä tii ätnä.

“Häe! Hiñuä qumbu! Nyi hikä, qui mimäqä änguänänjä miqänqä hñque ätemi, Sayonä* iunji, anji hiqäva-imäkqä anjä-zä enqä-panjä, iquesa ämätqa peyqämqä äseqä. Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyitanji, äwqä hanjä-iqä mämeqä ipñqeqä” ätnä.†

⁷ Inji quuvqä eqiyätqänjuwä iquenäuä hiñuä iqinji, Hikä Iqueni, qui mimäqä änguänä miqänqä-queqä. Inäqe, quuvqä maeqiyqä itqänjuwä iquauñqe, tiinji.

“Anjä mätqä iqua, hikä quvqä etanqi hiñuinä äqunätqänjuwä-qe, hikä iqu, anjä a yänänäqñqä

† 1:25 Asayä 40:6-8 * 2:6 Qoqonjä Sayonä, anä-himqä Jerusälemä iqueqä yoqä huizi. † 2:6 Asayä 28:16

äqäyāqätāuqāmenä.†⁸ Itanga, “*Iqu hikä äqutāumäupu, qua iqi päkñqä iqueyi.*”§

Qu Goti Iqueä kukñui hñgisa itqāñuwitani, hikä äqutāumäupu äqäyāpäknätqāñä. Iñqe, Goti Iqu, qu iinjä ipnuwāñqä ätekqe.

⁹ Inäqe, he, ämaqä Goti Iqu ätekqä iutanä himqe. He ämaqeu Miqä Naqä Iqueuätanjä hiqäva-imäkqä yāñä iquenji. He ämaqä huizi hñquenä maetqe, Goti Iqueqä ämaqä yāñä-quenji. Goti Iqu heawiqä imda, Iqueqä we-huñqä naqänänjä iuñqä, etma äpätä, he Iqueqä suqä äñguänänjä iuñqä awä tqäpñqä i emäkqe. ¹⁰ He naqä-hñqunä maeqä danä eñuwi, täñganji he naqä-hñqunä eäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä eñä. Goti Iqueqä qeqä imänqeuta yätamäkqe, mämeqä danä eñuwi, he täñganji ii ämenjä.

Quuvqä maeqiyqä iquauä hiñuä iqinj, suqä äñguänänjä iqäpñqe (2:11-3:7)

¹¹ Nyi kiinjä änyinätñqä iquenä, he anjä-himqä naqä-qakuä hiqä ma etangji, yakuä anjä täu äpmapu, qañäqñqä iquenä, nyi he evauqumuätätmä, tii etqä. Suqä quvqä duñqä evautä, heyaqä äwqä imñi mäkä äqiyäñguwi, qu mämaequtäuqä ipñqä, pmua imäkäqumuätpñqe. ¹² Quuvqä maeqiyqä iquauä hiñuä iqinj, suqä äñguänänjä iqäpñqe. Inji qu henyqe, “Suqä quvqä ii iquenjqä” etmitpñqä-qe, äñguänänjä itqätangpñqä du eqämbqetani, Goti Iqu äpqañganji, qu Iqueqä yoqe haqä maepnuwāñqä.

Ämiqä naqä äki-äkitanjä äpmeñuwä iquauä yäpä iqi iqäpñqe

¹³⁻¹⁴ He Goti Naqä Iqueqä ämaqä eñjuwitani, ämiqä naqä äki-äkitanjä äpmeñuwä iquauä yäpä iqi iqäpñqe. Ämiqä iquauqä naqä iquesä, iqueqä yäpä iqinjä, iqu ätetä ändowatkqä iquau-pqe, qätä äwiyäpu, yäpä iqi vqäpñqe. Iqu iquauñi, suqä quvqä imäkqanguwä duñi, hanjä-iqä ävāpu, äñguä iqanguwä duä yoqe, haqä ämaepu imäkñqä, ätetä ändowatkqe. ¹⁵ Goti Iqu, he suqä äñguä ipiyä iquesanji, ämaqä kñuä äñguä mämeqä iquauä qui kukñui äminyeqāñqä äwinyätqäüä. ¹⁶ Goti Iqu he huiziquauqä yäpä iqä mäpmeqä, qanyinä pmeqāñqä emäkqä-qe, “Ne qanyinä äpmeqetani, suqä quvqä huitanjä-huitanjä imäkquatuñqueqä” kñuä mämeqä danä ipu, Goti Iqueqä wāñuä-wiyqänä pmetpñqe. ¹⁷ Iinjñqe, ämaqä eeqänänji äñguä asänä itquepu, ämaqä quuvqä hesä anä

heqiyqä dunqä qeqä-quuvqä imda enğanğuti itquepu, Goti Iquenyqä zä ipu, Iqueä yäpä iqi ipu, ämiqä iquauqä naqä iqueni, suqä anğanänjä du itquepu, iqäpnqe.

Hanjä-iqä Kraisi Iqi ämakqä-pa ämepu, hiqä naqä iquauqä yäpä iqä pmetanğpu

¹⁸ Wäunüä-wiyqä iquenä, wäunüä äwiyäpiyä iquaunqä zä imäkäpu, yäpä iqi iqäpnqe. Huäqä äumäkäpu, anğüä etqueqä iquanä maetqe, huäqä mäumäkqä, quvqä etqueqä iquau inänqe. ¹⁹ Ämaqä hñqu, tmi-tmiqä-tqe hiñgi ämetäqänğa, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä kñuä ämetä, äwqä-qeiqi inyä ämeqanğutqe, Goti Iqu iquenyqe, yeeqä yänä. ²⁰ He quvqä iqanğä ämaqe ptqä epäsqanğuwänğa, he äwqä-qeiqi imbu meqanğpqe, he nätmätqä anğui, äsque mapniqä? Inäqe he suqä anğui qäyä imäkqanğä, qu tmi-tmiqä-tqä etapqanğa, he äwqä-qeiqi imbu meqanğpqe, suqä iinqe, Goti Iqu yeeqä yänä. ²¹ Hiñüä qumbu! Kraisi Iqu he yätamakqä heyätñqä, huiwä täñä-hunqä ämakqä-pañi, he-pqe inä meqänqe, Goti Hanjuwä Iqu tääqä ae äyä etätmakqe. Inji he Iqu iinjä ikqä iuta äqunäpu, asä iinjä imäkqäpnqe. ²² Iqu suqä quvqe mimäkqä itä, itanğa kukñuä quanğä-pqe matque. ²³ Ämaqe qu Ique kukñuä quvqä ätukuwä-qe, Iqu qunji, kimanji iinji mätquä ikqe. Qu Ique tmi-tmiqä-tqä vqanğuwä-qe, Iqu qu qui iwimäkqänqe matqä itä, Iqueqä-kiuä, Goti Jänänä Iwäsäuqä Iqueqä hipa iu äwiñgqe. ²⁴⁻²⁵ Ne hänji, suqä quvqä iqueqä yänänäqñqä yäpä imä mäpmeqä danä, suqä jänänänjä imäkaniqunquä iunä pmeqänqe, Kraisi Iqu Iqueqä-kiuä neyaqä suqä quvqe ämiwäutä, zä-huätati äyä äunğqe. He sipsipqä enqä-ma, im-imä qanğä hiñgi dumetanğuwänğanji, Iqu ämaqeüqä hipa iuta tmi-tmiqä ämetä, he anğanä pmetpnqä emäkkqe. Inji he Sipsipqeu Miqä, itanğa heqä quuvqeu ämitñqä Ique, anği äyä äwimequwi.

3

Kukñuä, qokä-apäkä ämanğä iunqä

¹ Asä ii enqä-pa, apäkä qokätänjä iuenä, he hiqä qokiquau qätä äwiyäpu, iquauä yäpä iqinyä iqäpnqe. Iwä hiqä qokä iqua, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui hñgisänä imipqe, quuvqe heqäpnqenqe, he iquauqä apäkiuenä kukñuä tqanğuwä duta maeqiyqä danä, iqua quuvqe, he suqä anğanänjä iqanğuwä duta, i heqäpnä. ² He apäkiuenä, suqä quvqä kiyä mätqä du mäwqä ipu, suqä jänänänjä dunä ipu, Goti Iqueä yäpä iqinyä itqätanğä eqämbiyä-qae, quuvqä heqäpnqe. ³ He qeqätqe, huiwä haqä täñgisa

imäkñqetä, dä qeqätqä imäknäpu, gquä yatqä qeqätqä imäknäpu, qäkämä qeqätqä imäknäpiyi, huiwä haqä tängisa mimäkñqä ipñqe. ⁴ He qeqätqe, suqä qae hanuä pmeqä iqutä, itaŋga äwqä quvqä maqänä miñqä iqutä, qeqä-quuvqä yäpä imda qeqätqe, imäkñgpñqe. Suqä ii qui mimäkñqä itä, Goti Iqueä hiñuä iqini ämäwqätäüä. ⁵ Apäkä hiñuiqänä, Goti Iqueqä hiñuä iqini jänänänjä eäpu, Goti Iqu kukñuä ätätä ekqenqä hiñuä äqumbu äpmamiñuwä iua, qu qeqätqe, suqä iitä imäkmbu, ga iua iuauqä qokiquauä yäpä iqinyä ipu äpmamiñuwi. ⁶ Serai, apäkä iinji eä, ii Aprähämä iqueni, “Nqä naqä iqukiyqä” ätumiñqe. He nätmätqä hnjuahñjuanqä zä miqä danä, suqä jänänänjä du itquetqäñuwi, he Serayqä meqäenä enä.

⁷ Asä ii enqä-pa, he qokiquenä, hiqä apäkiyqa, qu yänänäqñqe heyaqetäñi asänänjä maetqe, häñä hea ique-ique pmeqe, hesäñi iua-pqe inä mapnuwä etañgi, he iuañqä kñuä äñguänänjä ämepu, suqä jänänänjä du itquepu, iuatä quamä qeiqinyä pmetpñqe. Iinjä iquwi, hiqä Goti Iqutä kukñuä tqä duñi, nätmätqä huii maeqänqä yänä.

Suqä jänänänjä dunä imäkäpiyiñqä, tmi-tmiqä-tqä meqenqä

⁸ Kukñuä eeqänänjä ii ätqa äpätnqe, qäpuñi tiinjä ätätmä himqe. He qäyqä-qäquenä, äwqä naqä-hñqunä änyäpu äpmapu, hita-hiñguäkatä miñqä-pa, i äminyäpu äpmapu, Goti Iqueqä ämaqä duñqe qeqä hetqanquti, hñgisa ipu yäñi-yäñi miquenä, qae hanuä pmeñqe. ⁹ Suqä quvqä etquepu, kukñuä quvqä isua hetqanqppqe, he kima miqä danä, Goti Iqu quñi äñguä iwimäkätñqä, Ique tquäpñqe. Goti Iqu heñi tääqe, iinqä etätmeqe, iwä he Iquesani, nätmätqä äñguänänjä mapnuwänqä. ¹⁰ Goti Iqueqä bukä iuñi, kukñuä tiinjä ätnä.

*“Ämaqä hñqu, iqueqä häñä-pmeqe, äñguä yeeqä inqä pmeqänqä äwinyänqä iqu, kukñuä quvqä itä, kukñuä quanqä itä matqñqe. ¹¹ Iqu suqä quvqä duñi, hiñuinä äqunätä, qänakñäñi suqä jänänänjä du iquätñqe. Suqä hanjä-iqä maeqä, äñguänänjä pmeqä duñqä itä, ga iqu suqä iu ändämiqa uwquätñqe. ¹² Tiinjä äyuwä. Naqä Iqu qokä-apäkä jänänänjä eäñuwä iuñi, Iqu ämitä itaŋga quvaqä Iqutä kukñuä anä tqä iuñi, Iqu Iqueqä qäte ävä, mä ämaqä suqä quvqä imäkkä iuñqe, Iqu mäwiñqä danä eä, qätä äyä.”**

* 3:12 Apqä Bukä 34:12-16

13 He hiqä enqä du, he suqä jänänänjä dinä imäkpnqä enyänqce, ga heñi suqä quvqä etquetä, quñi, tqü emäkätñqce? Aanqce. 14 Inäqce he suqä jänänänjä dunä imäkäpiyinqä tmi-tmiqä-tqä ämeqäpi, he, “Neñi, Goti Hanjuwä Iqu äñguä inemäkätqänä” kñuä heyätñqce.

“Zä iñqä emakanä-tpu iquwi, he iñqä zä ipu, qundqändqä miqä pambu.”†

15 Mä he hiqä qeqä-quuvqä imñi, Kraisi Ique itmepu, Naqe, Iquenyä imäkpnqce. Nätmatqä kñuä yänänäqñqä ämapu äpmeñuwiñqä yatñqä heyqanqppänqga, tupñqä diñqce, näwinyä imäkmbu pmetpnqce. 16 He kimañi, qae hanuä ätuäpu, hñgisa mitqueqä ipñqce. He ämaqä jänänänjä pmepñqce, hiqä yäpä imñi, hanä-iqä hui maeqä, äñguänänjä hetñqä. Inñi ämaqe, he Kraisi Ique qänaknä äväpu, suqä jänänänjä imäkqanquwiñqä, kukñuä quvqä etapqä-qua, iñqä womba winyätñqänänñi. 17 Inäqce Goti Iqu neqä suqä duñqä tmi-tmiqä-tqce, qäyä metunquä wiñganqutqce, tmi-tmiqä iññi, suqä äñguä duñqä meqe, quvqä iunñi ämäwqätäunä. 18 Kraisi Iqu, Ämaqä Jänänänjä-qu eäqä-qe, Iqu ämaqä jänänänjä maeqä quvqä iuqä anñi ämetä, ga suqä quvqce huätä ämamäutä, i äpäkoñqce. Iqu iññi, hui mapäkoñqä yäniqe, Kiqä Iqunäñi i qe äpäkoñqäqce. Iquenyñi pizqce, Iqueä huiwi äpäsquwä-qe, Iqu dnä-qu anqumä hanä eätä, heñi, Goti Hanjuwä Iquenyqä etma wätñqä eqäqce. 19 Iqu dnä-qu äpme, ga dnä guä pmetanquwä iunqä äwätä, Goti Iqueä kukñui awä ätukqce. 20 Dñä ii, quwqä suqä quvqce Noa iqueänqanñi, naqänänjä timäutqätanqä-qe, Goti Iqu kimañi maqänä mitqueqä danä, hiñuinä qunätanñi, Iqueä kukñui hñgisanänñi, hea Noa iqu iqueqä yimbae qäpu imäkqanqanqä imiñuwä iyi. Yimba yänqisañi, ämaqe atänqäpu, 8 iqua äpekuwi. Iwä, Goti Iqu qunñi hanñi, eqeta iqumuatkqce. 21 Eqä iññi, Goti Iqu heñi hanä di, täñqanñi asñä meqanquwä duta emäkäqumuätätñqenqä ekqce. Asñä ämequwi, hiqä huiwä kiyi huätä päwätñqä mämeqä iqä. He asñä ämequwi, ii Goti Iquenyñi, “Ne saqä hiñuä iqinñi, ämaqä jänänänjä heatunqceqä” ätäpu, ämeqä. Heñi hanä di, Goti Iqu, Kraisi Jisasi Iquenyñi, qua buta anqumä hanä ävauqumuatkqä duta emäkäqumuatkqä. 22 Iqu qäukuä yätunqä äyäqetanñi, täñqanñi Goti Hanjuwä Iqueä hipa ämuangisa äpme. Enätqä, dnä yänänäqñqä äki-äkitanä, yoqä naqä äki-äkitanä qonqä, qu eeqänänñi, Iqueä yäpä iqñi etanqä äpme.

† 3:14 Asayä 8:12

4

Äwqä yäüä iqueqä suqe, ävquatämäupu, suqä huiziunqä henqe a qätņqe

¹ Kraisi Iqu, Iqueqä huiwi tmi-tmiqä-tqä ämakqä-qae, kņuä iqä yänänäqņqä Iqu ämenqä iqueni, he-pqe kņuä yänänäqņqä asä iquenyä i mapņqe. Ämaqä, iqueqä huiwiunji tmi-tmiqä-tqä ämetqä iqu, iinjä ämetqä-qae, suqä quvqä imäkqä duņqe tuwä qe äwikqe. ² Iinjä etanġi, he täņgata tiņi, qua täu äpmapiyänġani, qänaknänji suqä quvqä huiwi iqueqä äwiņqä du miqä danä, äwiņqä Goti Iqueqä iunä ipņqä diņqe, kņuä iqä asä iqueni, yänänäqņqä mapņqe. ³ He suqä, ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä maeqiyä ipiyä i imäkätqänuwä ii, ae imäkqa äpminuwi. Suqä tiinjä isua äyä iminuwä. Huiwä yanä hiņgi änyäpu, suqä quvqä huiwä iqueqä äwiņqä du ipu, eqä hiqiiyqä iqe änäpu hiqiiyqä ipu, ymisaņä-eqä yänänäqņqä naqänänjä imäkäpu, ga suqä quvqä huitanjä-huitanjä ipu, iwä iutani, suqä Goti Iqu pmua imäkkqe imäkäpu, goti quanġä iquauä yoqe, haqeqä ämamäupu äyä iminuwä. ⁴ Iwä he täņġani, suqä quvqä iinjä, qutä anä mimäkqä itqätanġuwänġani, henyqe qu “Tä änä-änäänqä itqäpiyä” tpu ipu, qu henyņqä qui emäkņqä kukņuä quvqe i ätätqänjä. ⁵ Inäqe, Goti, ämaqä hänjä äpmeņuwitä, pizqä äwiņuwitä, iwäsäuniqņqä näwinyä imäknä äpmeņqä Iqueä hiņuä iqini, qu ätqäupu, “Ne suqä iinjä, iinjä-iinjä imäkminqueqä” ätuäpu kukņuä tpnuwi. ⁶ Iinjä etanġqenqä ämaqä pizqä eänjuwi, Goti Iqueä kukņuä we-huņqä-tänji qätä äwikuwi. Qu täkä ämaqä epiyitani, ämaqä eeqänänjä suqä iwäsäuqeunqä äwätqänuwä-pa, qu iu äupiwi, iwä dņä epiyänġani, Goti Iqu äpmeņqä-pa, i pmepņqä diņqä qätä äwikuwi.

⁷ Hea nätmätqä eeqänänjä qäpu hiätņqe, ae qäqiqiyi. Iiņqe, he Goti Iqutä kukņuä tqänqe, hiqä suqenqä kņuä yasämä ämepu, änġuänä äminyäpu pmapņqe. ⁸ Suqä, huiziu ämāwqätäunqä iqu, tiinji. He suqä, hiqä-hiuänqä äwqä imda henqä ique, a qätņqe. *Suqä iqu, suqä quvqä duņi, huäqä kiuätenä.** ⁹ Ämaqä quuvqä heqiyqe emequwi, he quņqe wiunqä miqä, änġuänänjä mipņqe. ¹⁰ Goti Iqu henji, wäunjuä hņqunä-hņqunä huitanjä-huitanji qanyinä etapqä eņqe, he ämipu, quuvqä heqiyqä huizi duņi yätamäkqä wiņņqe. ¹¹ Kukņuä tqänqä ämequwi, qu Goti Iqueqä kukņui, awä tqäpņqe. Yätamäkqä inqenqä ämequwi, qu yänänäqņqä Goti Iqu ävqetani, yätamäkqä inġpņqe. Iwä Jisasi Kraisi Iqu he iinjä ipņqä emäkqetani,

* 4:8 Quamä-pmeqä 10:12

Goti Iqu yoqä naqä meniqe. Yoqä naqetä, yänänäqñqetä, hea ique-ique Iqueqänä äwi. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Tmi-tmiqä-tqä Kraisi Iqu ämakqä ique ämetqänjuwiñqe, he yeeqä iqäpñqe

¹² Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäuä, he yamwiqä heyätñqä suqä hanjä-iqä tmi-tmiqä-tqä-pqe ämepiyinqä, ‘Nätmatqä änyä-hänjä hñqu ämequnä’ tpu, miqä yänä ikäpi, oee. ¹³ Tmi-tmiqä-tqä Kraisi Iqu ämakqä ique ämetqänjuwiñqe, he yeeqä iqäpñqe. Iwä Iqueä yänänäqñqetä, Iqueä yoqä naqänänjitä, ätnänäqi wiqanğani, he hiqä äwqe, änguänänjä enyätä, he yeeqä kiinjä ipnuwänqe. ¹⁴ He Kraisi Ique qänaki vätqätanğuwinqä kukñuä quvqä etquwi, he, “Nenji Goti Iqu änguä inemäkätqänä” kñuä heyätñqe. Goti Iqueqä Dñä, yoqä naqä-tänjä yänänäqñqä Iqu hesä pmetanği iyi. ¹⁵ Hñquenä ämaqä pizqä äpäsäpu, quwä ämepu, suqä quvqä imäkäpu, ämaqeçqä wäunjuänqä näqñqä ämenätpu hñgisana ipiyita, tmi-tmiqä-tqä meqänqe, änguänä mimbu. ¹⁶ Mä, ämaqä Kraisi Ique qänaki vätqätanğqä hñque tmi-tmiqä-tqä äwimeqe, iqu i ämetäqenqä, womba miqä yätñqe. Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä hetanğqenqe, iqu yeeqä itä, Goti Iqueqä yoqe haqeu maetñqe. ¹⁷ Goti Iqu, ne ämaqä, Iqueqä eänquä iqune, kukñuä mänetätñqä hea iqu, ae ätimäuqi. Kukñui, nesä ganä ämänetäqetani, ämaqä, Goti Iqueä kukñuä änguänänjä iunji, hñgisa itqänjuwitäni, kukñuä mitqe, quta qäpu hiqanğani, qu äänä pmepnuwäti? ¹⁸ Goti Iqueqä bukä iunji, yatñqä asä inä tiinjä ätnä.

“Ämaqä jänänäni, hänjä iqumuatqe ämepiyi, hanjä-iqä qäsä mapñqäuä. I etanği, ämaqä Goti Ique tuwä ämuäpu, suqä quvqä itqänjuwä iqua, äänä pmepñqäpiyä?”†

Qu hanjä-iqä naqänänjä ämepu pmepñqäuä.

¹⁹ Iinjä etanği ämaqä, Goti Iqueqä äwiñqä duta tmi-tmiqä-tqä ämequwä ii, qu ämaqä huiziunji suqä jänänänjinä itquepu, quwqä quuvqe, Goti Hanjuwä Inemäkkqä Ique vqäpñqe. Iqu Iqueqä kukñuä ätätqä dunä imäkänä.

5

Quuvqä heqiyqeu miqä iquaunqä

¹ Täñğani nyi ämaqä quuvqä heqiyqeu miqä iquenänqä, kukñuä-tänjä etanği hetmqe. Nyi-pqe he enqä-pa, quuvqä heqiyqeu miqä-qunä emä, Kraisi Iqu tmi-tmiqä-tqä ämakqenqä näqñqä ämamä awä tqunä emä, ga

† 4:18 Quamä-pmeqä 11:31

Kraisi Iqueä yänänäqñqetä, yoqä naqetä, ätnäñäqi timäuqanğanı, ne-pqe inä ämenique. Nyi he evauqumu-atätmä, “Wäunuä tiñjä ipiyä” etqä. ² Goti Iqu Iqueqä ämaqä heyaqä hipa iqi etapqä duñi, he sipsipqä-miqä enqä-pa, äñguänänjä mipñqe. Goti Iqu wäunuä iñji äwqä hñquaqu imbu iqänqe, mäwiñqä inqä-qae, äwqä yeeqätä iqäpñqe. He wäunuä iñji, mbqänqä kñuä ämapu miqä ipu, hiqä äwqä imdani, wäunuä ii imäkqänqä enğanğuti imäkqäpñqe. ³ Goti Iqu ämaqä heyaqä hipa iqi etapqä i ämipiyanğanı, he naqä mimäkñquenä ämotquapñqe, qu he iqanğuwä du eqänäpu, iu ipñqänä. ⁴ Iwä sipsipqä-miqä iquauqä Naqä Iqu ätnäñäqi ätimäutäqänğanı, he yoqä naqä qombñqä motqueniqä diñqe, Iqu niqauqä qui mimäkñqä hui etapäniqeqä.

⁵ Ii enqä-pañi, hikñä iquenä, he quuvqä heqiyqeu miqä iquau qätä äwiyäpu, iquauä yäpä iqinyä iqäpñqe.

Goti Iqueä hipa yänänäqñqä yäpä iqinyä pmepñqe

Goti Iqueä ämaqä eeqänänquenä, he yäñi-yäñi miquenä äkittqänäpu, yäpä iqinyä inğpñqe. Goti Iqueqä bukä iuñi, kukñui,

*“Ämaqä yäñi-yäñi ipu, yoqä naqä ämaenmipqeuni,
Goti Iqu mäñdi äkittqiyetä, ämaqä mäñdi
äkittqiyenmipqeuni, nätmätqä äñguänänji vññqiyä”
äyä ätnä.**

⁶ Iiñä etanği hea Goti Iqu Iqueqä-kiuä ätätä ekqä iqueni, Iqu heñi naqä emäkäninğä diñqe, he yäñi-yäñi miquenä äkittqänäpu, Goti Iqueä hipa yänänäqñqä yäpä iqinyä pmepñqe. ⁷ Goti Iqu henyqe huäqä äwunätä itñqä-qae, hiqä hanjä-iqä äki-äkitaninğä qundqändqä ipu ämenjuwi, Goti Iqueä hipa iqinyä tnämäupñqe. ⁸ Setänä henyqä himä-wiunğä iqu, laiyonqä enqä-pa, ämaqä hiñjuä äqunäqä duñi, tä ätäutä äqiyändäutñqä, häwaqä yänänäqñqä ätäkitñqä iquenqe, he wänä-wänä miqä, näwi imäkmbu, hiñjuä äqumbu pmapñqe. ⁹ Inji he iquenyqe, hiqä quuvqä heqiyqä duñi a yänänäqñqä äqätpu, hiñuinä mäqunquä, qñqanjä hipñqe. Ämaqä qua äwitqutänğä-pa, quuvqe he eqiyätqänjuwä-pa eqiyätqänjuwi, qu-pqe tmi-tmiqä-tqe, he ämetqänjuwä-pa, i metqätanğuwinqe, he näqñqä äyä etqänä.

¹⁰ Inäqe, Goti qeqä imänqeuta hiñgi vqänqä Quati-qu, he Kraisi Iqutä ämuänmbiyitanı, Iqueqä yänänäqñqetä, yoqä naqetä inä ämepu, hea ique-ique pmepnuwänğä iunğä tääqä etätmakqe. He tmi-tmiqä-tqä hmbu ti

* 5:5 Quamä-pmeqä 3:34

meqanġuwänġani, Iqu Iqueqä-käuä äŋġuä emäkätä, hiqä quuvqä heqiyqä imŋi yänänäqŋqä emäkätä, he hea ique-ique yänänäqŋqä tqäutpŋqä emäkänä. ¹¹ Yänänäqŋqä äki-äkitani, ii Iqueqä eä, hea ique-ique äwi. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Kukŋuä yäpakiyi

¹² Nyi tuwanuä wänqä täpu, Silasi iqueä yätamäkqeta äwqiyäwatqä. Quuvqä heqiyqänġisani, iqu naqä-qakuä neqä tasi-guequ etanġi äqunänä. Goti Iqueqä qeqä imänqeuta hiŋgi vqenqä näqŋqä emä, “Ii naqä-qakuänäŋiqä” ätätmiŋqä äqiyqä. Itanġa he iu yänänäqŋqä tqäpŋqä evauqumuatätmä äqiyqä. ¹³ Ämaqä anä-himqä Bapilonä täu pmeqä, Goti Iqu he atäunjuä etekqä-pa, ätekqä ii, qu henyqä wiŋġanġi, “Ne henyqä hui mimäuqä inunä” etqä, ga nyaqä ymeqä Makä iqu-pqe asä inä etqi. ¹⁴ He äminäpiyänġani, hiqä enqä muätquapŋqe, quneqä inġpŋqe. Kraisi Iqutä ämuänŋnänjuwä eeqänänjuenä, Goti Iqu suqä hanä-iqä maeqä äŋġuänänä pmepŋqä emäkquä.

2 Pitä iqu tuwanuä äqäkqe Yätamäkqä kuknuä hinuiqänjä iquvi

Pitä iqu tuwanuä tä äqäkqeutanjä knuä indqänqä qakui, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iqua, ämotqueeqä hñquauqä kuknui, qätä mäwiyqä ipnuwä iunqeyi. Ämotqueeqä iinjä iqua, huiziuqä quuvqä heqiyqetä, suqä änguitä, qui iwimäkpnqä qanä ikipu ätuäkiqä iqua etanji. Ga ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, kuknuä iquau ätumiñuwä ii, qu a yänänäqñqä kiqätpnqä ätukqe. Ii ipiyitanji, qu Goti Iquenyqätä, Naqä Jisasi Kraisi Iquenyqätäñi, näqñqä änguanä hipñqäuä. Ämaqä Jisasi Iqu kuknuä awä tuäkiqäpnqä ändowatkqä iqua, iquauqä hinuitä, Jisasi Ique hinuä äqunäpu, Iqu näqñqä motquetqätanji qätä äwimiñuwi.

Ämaqä hñqua tiinjä ätmiñuwi. “Jisasi Iqu anqumä mapqä yänqiyä.” Pitä iqu tuwanui, tiinjä ätätä äqäkqe. “Naqä-qakuiqä, äpäñqiyä.” Iqu maqänä mapqä yänqiyä-qe, kiqä qakui tiinjä. Ämaqä hñqu qui imäknätñqä iinjqe, Goti Iqu mäwiñqä itä, ämaqä eeqänäñi knuä äkunmäkmbñqä iinjqe hinuä yqänä äqunä äpmenä.

Pitä iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Saimonä Pitä, Jisasi Kraisi Iqu Iqueqä kuknui awä tuäkiqmäqä änändowatqanji, ga nyi Iqueqä wäunüä-wiyqä-qunä emä, nyi tuwanuä tä äqiyqä. Ämaqä, Jisasi Kraisi neqä Goti ne Hänjä Inequmuatqä Iqu suqä jänänänjä imäkkqetanji, quuvqä heqiyqe, neyaqetänji asänänjä ämenuwä iunqä äqiyqä. ² Goti Iquenyqätä, neqä Naqä Jisasi Iquenyqätä, näqñqä ämequwitänji, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hinji vqetä, äwqä hanuä inqä pmeqetä, aanä kuapanä etapquä.

Goti Iqueqä äwiñqä iu pmeññenqä, yänjä qänqñqä

³ Iqueqä yoqä naqänänjita, Iqueqä yänänäqñqeta, itanğa Iqueqä suqä änguanänjä suqä huizi du ämäwqätäunqä ita, nenji, tääqä natätmeqanji, ne Iquenyqä näqñqä i enju. Itanji Goti Iqu, Goti eä, ga Iqueqä yänänäqñqä iquesanji, ne hänjä ängua äpmetanä, suqä Iqu äwinyätñqä di imäkatunquä diñqe, Iqu eeqänäñi qäyunä änätapkqe. ⁴ Ga Iqu, “Nyaqä yänänäqñqeta, itanğa Nyaqä suqä änguanänjita,

imäkqan̄gmdi, he suqä qui emäkqä qua täutan̄jä hiqä engan̄gqä dunä imäkqä iqueni ätuak̄n̄ga, suqä, Nyaqä dunä imäkqäp̄n̄qeä” ätkqe. Kuk̄nuä tä, nätmätqä aan̄jä naqänän̄jä, qui mimäkqän̄qä änguänän̄jä miqä hui enqä-pa etan̄gi, ique a yänänän̄qä qätät̄n̄qe. ⁵ Goti Iqu iinjä inemäkqä-qae, he Iquenyqä quuvqä eqiyquwiuni, wäunuä tnän̄jä ipu, suqä änguänän̄jä suqä huiziquau ämawqätäun̄qä iqu itmap̄n̄qe. In̄ji, suqä ique wimet̄n̄qe, Goti Iquenyqä näq̄n̄qä eqä iinj̄qe, yän̄jä qän̄gp̄n̄qe. ⁶ Suqä ique wimet̄n̄qe, äwqä evauqan̄gqä iunä mimäkqän̄qä, yän̄jä qän̄gp̄n̄qe. Iuta suqä ique wimet̄n̄qe, han̄jä-iqä ämepiyä-qe yänänän̄qä tqäuqä iinj̄qä yän̄jä qän̄gp̄n̄qe. Iuta suqä ique wimet̄n̄qe, he Goti Iqueqä pmeqä-pa pmeqän̄qä yän̄jä qän̄gp̄n̄qe. ⁷ Iuta suqä ique wimet̄n̄qe, he Goti Iqueqä ämaqetä näueqä imäkn̄pu pmeqä iinj̄qä yän̄jä qän̄gp̄n̄qe. Iuta suqä ique wimet̄n̄qe, ämaqeun̄qä kiinj̄ä enqä iinj̄qä yän̄jä qän̄gp̄n̄qe. ⁸ Suqä tqauu ämepu, hiqä äwqä yäpä im̄ji, naqänän̄jä emäkqä uwqan̄gutqe, neqä Naqä Ämäneyqä Jisasi Kraisi Iquenyqä näq̄n̄qä eän̄uwi, hin̄gi qanyinä maeqä, häukuä kuapänän̄jä-tän̄än̄qe. ⁹ Mä ämaqä suqä tqauu mämeqä ipiyä iqua, qu hin̄juä heawiqä enqä-pa, kin̄änän̄jin̄ji hin̄juä mäqūn̄quä danä, Goti Iqu quwqä suqä quvqä qän̄ganä imäkmin̄juwi, huätä ämuämäutä, asnjä äwqiyäumäukqen̄qe, hui ae imäukuwi. ¹⁰ Iinjä etan̄gi, n̄qä nyämaqäüä, Goti Iqu hen̄ji ae tääqä etätmetä, he Iqueqän̄qä atäunuä etekqä iun̄qä näq̄n̄qä yasämä hep̄n̄qe, wäunuä tnän̄jä iqäp̄n̄qe. He suqä iqua iqäpi, qua iqi mapäk̄n̄qä danä ipn̄ä. ¹¹ Iwä i imipqen̄qe, neqä Naqä Jisasi Kraisi, ne Hän̄jä Inequmuatqä Iqu, ämaqe hea ique-ique miqä iu paquvqen̄qä, huän̄qä q̄n̄qani naqänän̄jä euteyän̄iqe.

¹² Nätmätqä eeqänän̄jä iinj̄qe, “Ii naqä-qakuänän̄jiqä” hetqan̄guwitan̄ji, he ae näq̄n̄qä eäpu, iu yänänän̄qä tqäutan̄guwä-qe, nyi k̄nuä etesätmä, an̄gu-an̄gu hetqämqe. ¹³⁻¹⁴ Neqä Naqä Ämäneyqä Jisasi Kraisi Iqu, nyi täqi änyä-hän̄jä ti h̄n̄gan̄qä mäpmeqä itätmqänä ändkqe. Iwä nyi täqi änyä ti äpmamän̄gan̄ji, nyi an̄gumä k̄nuä etesätmä, hetqämqä di, ‘ii änguiqä’ k̄nuä nyqan̄giyi. ¹⁵ Iinjä etan̄gi nyi han̄juä mäwiqä itmä, i imäkmitmqe, iwä nyi qui imäkn̄mqä-qe, nätmätqä nyi etmitmqä iun̄qe, he hea ique-ique k̄nuä meqäp̄nuwän̄qe.

Kraisi Iqu yoqä naqä ämakqen̄qätä, hin̄juä-tqä iquauqä kuk̄nuin̄qätä

¹⁶ Neqä Naqä Ämäneyqä Jisasi Kraisi Iqueqä yänänän̄qä naqänän̄jin̄qätä, Iqu an̄gumä pän̄iqn̄qätä etkque, ne queai

hijginä, ämaqä huiuta ämetanä maetqe, Iqu Goti Iqueä yänänäqñqä naqänäñi metanji äqunqquenyqä, ii etkque. ¹⁷Goti Apiqu, Iqueni yoqä naqä ävätä, we-hunqä naqänänjä hnqu, Iquesa we naqänänjä hunätñqä imäkkqä ingani, Goti Yoqä Naqänänjä-tänä Iqu, Jisasi Iquenyqe, tii ätkqe. “Tä Nqä Ymeqä Iquvi. Nyi Iquenyqä kiinjä nyinğanji, yeeqä iqänä” ätkqe. ¹⁸Iwä qoqonjä Goti Hanjuwä Iqu ii imäkätñqä ätekqä iunji, qäukuä yätuta kukñuä ii Jisasi Iquenyqä tqanqge, ne Iqutä anä eanä äwikque.

¹⁹Ne iinjä äqunqque, ii Goti Iqueqä kukñuä hinuä-tqä iquauä kukñuä dunji, yänänäqñqä imäkkqanji, ne quuvqä yänänäqñqä eqiyätqänju. Heawiqä imñi, we äumäkätñqä tä a yänänäqñqä äqätqänjuwä-pa, he iquauä kukñui äqätqänjuwi, ii aanjä änguänänjä eä. Zä hapqä äwuwätä, we hunätñqä qätäqueqä iqu, heyaqä qeqä-quuvqä imä we äumäkkqanqanqeqä. ²⁰Iinjä etanji, nätmätqä naqänäñi, he näqñqä tiinjä dunqä hepñqe. Goti Iqueqä kukñuä hinuä ätkuwä bukä du äwinqge, kñuä indqänqetanä, “Kukñuä ii, iinjä-iinjänqä ätnänä-qe” hijngi matqñqge. ²¹Ämaqä Goti Iqueqä kukñuä hinuä-tqe, qu hijñui, äwinqä kñuä iqä, quwqä duta matqä iminjuwi. Dñä Änguä Iqu qunji ämitqätanji, ga qu kukñui, Goti Iquesa ämepu, awi i ätminjuwi.

2

Ämaqä hinuä quanğä ätäpu, ämotqueqä iquauñqä

¹Hijñiqänänänğanji, ämaqeuä awä imdani, ämaqä hinuä quanğä tqe hnqua inä ätimäuminjuwi. Ga ii enqä-pa, heyaqä awiqisanji, Goti Iqueqä kukñuä dunqge, quanğä ätäpu ämotqueqä hnqua timäupnä. Qu imä zä imäkäpu, kukñuä quanğä heyaqä quuvqä heqiyqä du qui imäkkqänqä tpnä. Quwqä Naqä Anğumä Mbqä Imeqä Iquenjä-pqe, tuwä äwiyäpu, iwä iinjä dutani, qui imäkñqä maqänänänäñi quwqä-quwä maembnä. ²Iwä, ämaqä quuvqä heqiyqä kuapanäñi, ämotqueqä iinjä iquauqä suqä quvqä huiwä iqueqä äwinqä du itqätanğuwä iu äqumbiyi, qu-pqe suqä inä imäkpnä. Iwä, iinjä imäkkqanğuwitanji, ämaqä huizi di qu hänaqä naqä-qakuänänjä iquenyqe, kukñuä quvqä tpuwi. ³Itanğa quanğä ätäpu ämotqueqä iqua, quwqänä hiätñqä winğanji, nätmätqä naqänäñi hesa quanğä mapnä. Inäqe, Goti Iqu, qu Iqueä hinuä iqi ätqäupu kukñuä ätäpu, qu mämäwqätäuqä ipnuwanqge, qänğanä imäkenqge. Ga qunji qui imäkaniqä iqu, hiqaqä mäwitqe, hinuä äqänä äpme.

4 Tiinjä äyuwä. Aanjä hinjuiqänänjanganj, Goti Iqueqä enätqä hñqua, suqä quvqä iqanjuwänga, Iqu qäyä ipñqä hinjuinä mäqunquä itä, huätä ändowatkqe. Iinjä ikqe, Iqu qunji, kukñuä mitqänganqä, qua hovqä hea naqänänjä wiqä iu guä äpmuatekqe. ⁵ Tii-pqä inäyi. Ämaqä hinjuiqänänjanga, Goti Iquenyqä hma imäkätqätanjuwä iunji, Iqu hinjuinä mäqunquä itä, qunji eqä metñqä eqä huakä naqänänjä ätnämäutä, ‘Goti Iqueqä hinjuä iqinji jänänänjä pmapiyä’ ätuätä, awä ätuminqä Noa iqutä, ämaqä 7 itä, qunji Iqu hänjä iqumuatkqe. ⁶ Tii-pqä inä äyuwä. Goti Iqu, “Anjä-himqä Sotomätä, Gomoratäñi, hanjä-iqä mayinqeqa” ätätä, anjä-himqä iquaqu wätakinä witäniñqä äniqäkqe. Iinjä imäkkqe, ämaqä Goti Iquenyqä hma imäkätqänjuwä ii, qu-pqe qui imäkmbnuwä diñqä ämaqe näqñqä meqäpñqä imäkkqe. ⁷⁻⁸ Inäqe, ämaqä jänänänjä Loti iqueni, Iqu huätä itmetä, hänjä imäkäqumuatkqe. Sotomä pmeqä iuä awä imä äpmeqe, ämaqä iu pmegeuqä suqeu qänaknä miqä, qokä-apäkinqänä ii itqätanjuwä iunji, iqu hea ique-ique hinjuä äqunätä, qätä äwiyätäqetani, ämaqä jänänänjä-qu eäqä-qae, qundqändqä itä, äwqä tmi-tmiqä ämaminqe. ⁹ Neqä Naqä Ämäneyqä Iqu i iminçenqä, kñuä tii metunqe. Ämaqä Ique qänaknä vqä di, qu ämaqä huiziugä suqä duta hanjä-iqä yäpä imä pmetanjuwä iunji, huätä yätumeqänqä hänaqe, Iqu näqñqä eä. Itanga ämaqä suqä quvqä iqä dunji, Iqu qunji, kukñuä mitqänganqä hanjä-iqä du mäqumuateqänqä hänaqä-pqe, Iqu näqñqä eä. ¹⁰ Ämaqä suqä kiyä mätqä ipu, Goti Iqueqä ämitñqä du yäpä iqi mäpmeqä imipqä ii, Iqu qunji, hanjä-iqä quvqänänjä du mäqumuatequänä.

Ämaqä Goti Iqueä kukñuä iunqä quanqä ätäpu, ämotqueqä iqua, qu zä miqä danä hñgisanä ipu, haqä yätu äpmenjuwä iquaunqe, kukñuä quvqä ätäpu äkittqiyätqänä. ¹¹ Mä enätqä yänänänqñqä naqänänjä-tänjä, qunji ämäwqätäunjuwä iqua, Naqä Iqueä hinjuä iqisanji, qunqe kukñuä quvqä ätäpu, makittqiyqä itqänä. ¹² Ämaqä ii, qu suqä, hiveqä-yaqueqä yññä-tänjä enqä-pa, kñuä maeqä, huiwiueqä äwiñqä dunä itqänä. Nanjuä iuqä känai, ämaqe qu änduämipu päkpnqä änyueqä-panjä iquayi. Nätmatqä qu änyä maqñqä epiyä dunqe, hinji kukñuä quvqä dinä ätätqänä. Iwä Goti Iqu qunji, nanjuä äpäsätqänjuwä-pa, ii päsanique. ¹³ Ämaqä du hanjä-iqä ävätqänjuwi, ga qu-pqe kimani hanjä-iqä meqänqe. Yeeqä naqänänjä iqänqe, ‘ymisanji, hiunji mäptqä naqännga-pqe inä imäkqäpñqeqa’ kñuä indqänäpu, ii imäkätqänä.

Qu ymisanj hesä anä änäpu, ga quangä etquepiyinqä yeeqä kiinjä ipu, henj kiyä matqä emäkäpu, heyaqä yoqe, quvqä imäkätqänä. ¹⁴ Quwqä hinjui, huiziuqä apäkä dunä äqumbu, iuatänä iqänqä äqänänä. Suqä quvqä iu imäqänqce, dä yqänä ävä. Ämaqä Jisasi Iquenyqä quuvqe, yänä maqñqä heqiyätqätanquwä iunji, qäyasäqi ätuma äwätqänä. Qu nätmätqä ämaqeua dunqä winqanquti, iinqä iqänqce, qu ae näqñqä ämenä. Iinqe, Goti Iqu qunji, qui aanä naqänänä imäkäniqñqä ätkqe. ¹⁵ Hänäqä naqä-qakuänänä iunji tuwä äwiyäpu, Beo iqueqä hikñä Balamä iqu* äukqä-pa, qämä-qämä ipu iu äwätqänä. Mbqänqä winqanqi, ga iqu suqä quvqä imäkätäqetanji mbqä metñqä, suqä quvqe i imäkkqe. ¹⁶ Iqu i iqanqceñqce, Goti Iqu iquenyqe hoptäwä itä, donqi kukñuä matqä-qe, Balamä iqueqä iqu, ämaqä-kukñuä ätätä, äkäsuwä tquangi, hinuä-tqä iqu, iqueqä suqä quvqä qämä-qämä inqä imäkmätä ikqä iquenji, mimäqä ikqe.

¹⁷ Ämaqä äti ii, qu aanä näwinyä quvqä, eqä es-quä ye inqä-pa inji. Itanga tiwä itäqänqga, qaquvqä yunuä ämamäutñqä-panä iinj. Goti Iqu quwqä anji hea mämanä wiqä imä iqiyäwiyqe. ¹⁸ Ämaqä ii, quwqä qui kukñuä tqä iquenyqe, vanyqä ipu ätätqänä. Ämaqä yäpaqänqgisa äpmeñuwä Jisasi Iquenyqä quuvqä heqäpñqä änyä äyapquwä iunji, qokä apäkänqä ipu, qanä hinji ikiqä iunqä kukñui, qeqä äwuttäkätäupu, iunqä äwqä vqanquwänqga, waqiyä ätuma äwätqänä. ¹⁹ Nätmätqä hñqu ämaqä hñque äminyasäua ämiwiyätñqä iqu, ämaqä iqu nätmätqä iqueqä-quvi. Iwä, ämaqä äti ii, “He qänaknäni ne äneyquwi, nätmätqä eeqänänä enqä hiqä dutanä imäqäpñqceqä” ätuätqänquwä-qe, qu quwqä-quwäni, suqä quvqä qui imäkñqä iqueqä äwinqä iunä äpmapu, suqä quvqä iqueqä-quayi. ²⁰ Ämaqä Jisasi Kraisi neqä Naqä Ämineyqä-qu eä, ne anqumä Hänä Inequmuatqä Iquenyqä näqñqä epiyitanji, qu qua täutanä suqä, qui iwimäkätä kiyä iwitmäukqä iunji ämäwqätäupqä-qe, qu anqumä suqä asä iunqä äwquwi, suqä iqu qunji äminyasäua ämiwiyätqe, qu hanä-iqä naqänänä meqänqce. ²¹ Qu hänäqä jänänäninjñqä näqñqä mämeqä hiqe, qu hanä-iqä wänqäpu meqänqce. Qu hänäqä jänänäninjñqä näqñqä ae ämepu, Goti Iqueqä suqä näqñqä ae ämapiyä-qe, iunji tuwä äwiyquwi, hanä-iqä naqänänä meqänqce. ²² Qu i iquwi, ii kukñuä ktqä tiä ätnänqcevi. “Hiveqä kiqä qutai ae ändetqä du, anqumä ämanänqiyä,”† itanga “Yaqueqä

* 2:15 A Täuqä 22:5-24:25 † 2:22 Quamä-pmeqä 26:11

eqä du ae asnä äqänätqe, anğumä ttakä du inğı-ingisa hea qanğuaqiyä” ätnänqe, ii naqä-qakuänänjä ätnä.

3

Naqä Iqu anğı äpäñqiyä

¹ Nqä näueqä nyi kiinjä änyinätñqäuä, tuwanjä hñqu ae äqäkqä, ga tä huizi iqu äqäyqä. Tuwanjä äqäyätmini, kukñui, nätmätqä tiinjä dunqä kñuä iqä anğuanänjä mapñqä, evauqumuatätmä äqiyqä. ² Goti Iqueqä kukñuä hiñuä-tqä iqua, hiñuä ätäñuwä iunñqätä, neqä Naqä Ämäneyqä, neñi anğumä Hänjä Inequmuatqäqä Iqueä kukñuinñqätä, hiqä kñuä iqä imñi, kñuä mapñqä nyinğanğı iyi. Iqueqä kukñui, ämaqä, Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauä mañä iuta qätä äwikuwi. ³ Nätmätqä naqänänjä tiinjä iquenyqä, näqñqä yasämä mapñqe. Hiunji yäpakänğanji, ämaqä, ämaqeunqä hänätamqä tqäqua ätimäupiyyi, qänaknänji huiwä iqueqä äwiñqä du ipu, henynqä hänätamqä ätäpu, tä säwqä ipu, tii tñnuwi. ⁴ “Iqu, ‘Nyi anğumä pmniqeçä’ ätkqe, kiqä häukui anğı qäyqiyä? Iqu mapqä danä yänqiyä” tñnuwi. “Nätmätqä eeqänänjä atqä-awäka äpmetanğuwänğa äwäminqe, ga iinji qäukuä qua imäkätäqänğa enqe, ii yqänä äwinä” tñnuwi. ⁵⁻⁶ Ainğainğanji, Goti Hanjuwä Iqu kukñuinä, ‘Qäukuä eänä’ tqanğı, qäukuä eätä, itanğa Iqu eqä ämetä, qua imäkätä, itanğa quae eqä awä iqi äwätetä, itanğa anğumä qänakndanji, “Eqä ätimäunä” tqanğı, eqä huakä naqänänjä hñqu, qua täu ätimäutä, qua tquenji qui imäkkqenqe, näqñqä epiyäqe, qu täwäsi e tñnuwi. ⁷ Itanğa Goti Iqu, “Tä näniñqeçä” ätekqenqä, qäukuitä, quaetä, täñğa tä äwiñqä tä, iinğapñqä äwi. Ämaqä Goti Iquenyqä hma imäkätqänuwä ii, qu Iqueä hiñuä iqi ätqäupu, kukñuä naqänänjä ätäpu, näwinyä qui imäkmñuwänğanğqä äwi.

⁸ Nqä näueqä nyi kiinjä änyinätñqäuä, qu täwäsi itqätanğppqä-qe, nätmätqä tiinjä iquenyqe, hui imäupi. Naqä Iqueqä hiñuä iqinji, hiunji kiuänänjä hñqutä, quväukuä 1,000täñi, hñqu huitanjä maetqe, qäquaqu asänänji. ⁹ Iinğä etanğı, Iqu, “Iinğä timäunqiyä” ätätä guä ämäsäuetñqä-pa, timäutñqenqe, ämaqä hui, “Iqu hñğanğqä itqänä” ätätqänuwä-qe, Iqu hñğanğqä miqä itqäuä. Iqu ämaqä hui qui imäkñqänğqe mäwinyätanğı, Iqu ämaqä eeqänänji kñuä äkunmäknäpu, suqä quvqe vquatämäupñqä wiñğanğı, maqänänji mimäkqe, ii itqäuä. ¹⁰ Inğäqe, Naqä Iqueqä hiunji iqu, ämaqä quwä-meqä enqä-pa timäuniqe. Hiunji iqueni, qäukuä iqu häänğqä hoaqä naqänänjä ätätä, tä änätä, qäpu hiäniqe. Itanğa

nätmatqä qäukuä haqä yätu äwäkäwänqce, te eeqänänji qui imäkäniqce. Nätmatqä qua täu äwiñqetä, qua iqtänji, aañqä heniqce. ¹¹ Nätmatqä eeqänänji, quinjä di, ii itä imäkänäniqä enqce, he ämaqce, suqä änääqce iqäpñqce? He hiqä hñjä-pmeqce, Goti Hanjuwä Ique äväpu, itañga he ämaqä huizi pmetanquwä-pa mämpmeqä, Goti Iqueqä suqä eeqänänji qänaknä iqäpñqce. ¹² Suqä iinjä imäkäpu, Goti Iqueqä hiunji iquenyqä hiñuä äqämbu äpmapu, hiunji iqu maqänänä timäutñqänä, wäñuä tnñjä iqäpñqce. Hiunji, qäukui te qäpu änätä, itañga nätmatqä qäukuä haqä yätu äwäkäwänquwi, tä dñi, qänqanqce, eqä nyeniqce. ¹³ Inäqce, ne Goti Hanjuwä Iqu, “Nyi qäukuitä, quaetä, änyä-hñjä imäkmqänä” ätätä guä ämäsäuekqä iunqä hiñuä äqänänä äpmeñu. Anjä iu pmapqä ii, suqä jänänänjä dunä ipu pmapnuwi.

Naqä Iquenqä hiñuä äqämbu äpmapu, quuvqä heqiyqce äñguä mimbnqce

¹⁴ Iwä ñqä-näueqäüä, he nätmatqä ii timäuqänqä hiñuä äqämbu äpmapiyänqanji, he suqä kiyä mätqä hui maeqä, äñguänänjä eäpu, Iqtänji äwqce naqä-hñqunä inqä äyä etanqpi mequmueniqä dunqä yänjä qänqpnqce. ¹⁵ Naqä Iqu maqänä mimäkqä, hiñuä äqänä äpmeñqänqce, knuä tiñjä mapñqä. Iqu iinjä, ne anqumä hñjä inequmuatätñqä dunqä itqäüä. Goti Iqu, neqä tasi-gua kiñjä änenyätñqä Poli iquenji näqñqä vqanqce, ga iqu henyñqä tuwanuä asä ii inä äqäyätñqce. ¹⁶ Iqueqä tuwanuä eeqänänjä iquañji, iqu tuwanui nätmatqä iinjä ätätä, äyä äqäyätñqce. Tuwanuiñji, kukñuä hñqua yänänäqñqä etanqä, iquauqä quatinqä näqñqä änä yasämänjä di, maqänä mämeqä äyä itunqce. Injä-qae, ämaqä näqñqä maeqä eäpu, quwqä quuvqä heqiyqäpñqce, yänänäqñqä maeqiyqä ipiyä ii, kukñui wänqima näñi-täqi ätätqänjä. Inä maetqce, kukñuä, Goti Iqueä kukñuä tuwanuä äqänänqce, äkunmäkäqtänquwä-pa iiji. Injä-qae qu näwinyä qui imäkmbnuwi. ¹⁷ Näueqäüä, he iinjä ae näqñqä äyä ämeñuwä-qae, ämaqä, Goti Iqueä kukñuä-suqä dunji hñqisa iqä iqua, näñi-täqi etuma uwqanqpnqce, hiqä quuvqä heqiyqä yänänäqñqce, mäñdi päwiñqä äñguänä mimbnqce. ¹⁸ Jisasi Kraisi neqä Naqä-qu eä, ne anqumä Hñjä Inequmuatkqä Iqueyi. He Iquenyqä näqñqä änäänä ämaka äwätqänquwitä, Iqueqä qeqä imänqceuta hiñgi etapätñqetä, ga iquaquisanji he yänänäqñqä ämaka uwqäpñqce. Täñga-pqä hea ique-iquenjä-pñqce, Iqueä yoqce naqänänjä äwi. Itañga ne Iqueä yoqce, haqä yätu matnämäuquatunqce. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

1 Jonä

iqu tuwanüä kinganä äqäkqe

Yätamäkqä kuknuä hinuiqänjä

iquvi

Tuwanüä tä, kiqä knuä indqänqä quati, hñquaquvi. Kinganänjä iqu, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iqua, Goti Iqutä, Kiqä Ymeqä Jisasi Iqutä-pqe, äwqä naqä-hñqunä imbu, anä pmapñqä yätamäkqä vqä iiyi. Huiziqu, qu ämaqä hiawiqä imdanjä iqua, qunji quanji itqueqanñpi, Goti Iquenji mävämeqä ipñqä iñqä, hinuinä mäqunquä ipñqä iiyi.

Ämaqä hiawiqä imdanjä iqua, tii ätminuwi. Nätmatqä qua täu äwinqe, ii änguä hma etanñqetanji, Jisasi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-qu eä, ämaqä naqä-qakui änä matimäuqä itä, ne qua täutanjitä ämuänñanqu-pa, mamuänñanqä yänqiyä. Tiñjä-pqe inä ätminuwi. Ämaqe, Goti Iqutä anä änguänä pmapñqä winqanñppqä iqua, nätmatqä qua täutanñqä knuä mindqänqä ipñqäuä. Suqä jänänjitä, hñquaunqä äwinqä itä, ii nätmatqä qua iutanñqä. Iñjä etanñi suqä täunji, qäyä enä. Ii, ämaqä hiawiqä imdanjä iquauqä kuknuä quanñä iiyi.

Jonä iqu, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänji, kuknuä tä qätä mäwiyqä ipñqä diñqä äwinñqe. Iqu tii ätukqe. Jisasi Iqu ämaqä naqä-qakuänänjä-qu ätimäukqe. Ga qokä-apäkä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä iqua, Goti Iquenyqätä, ämaqä huizi iunñqetä kiñjä winquätñqe.

Kuknuä Hänä-pmeqä-tänjä Iquenyqä

1-2 Ne ätnänñäqi ätiñä di, Kuknuä Hänä-pmeqä-tänjä Iquenyqä ätätunñqe. Kuknuä Hänä-pmeqä-tänjä Iqu, aingä-aingä äpmaminñqe. Ne Iquenji, neqä qätetä qätä äwiyätanä, hinuitä hinuä äqunñqe. Quanñä maetqe, ne Iquenji qävqä yasämä ävätanä, neqä hipaitänji Iquenji itmaqiyätanä iminñqe. Hänä-pmeqä Iqu, ätnänñäqi äti timäuqanñga, ne hinuä äqunänñquä etanñi, ga ne 'in-jqä' ätätanä, Iqu Hänä hea ique-ique Pmeqä Iquenyqe, ii etätqänju. Aingä-aingänji, Iqu Kaniqutä äpmaminñqe, iwä ätnänñäqi äti timäuqanñganji, ne neqä hinuitä hinuä äqunänñqe. ³ Ne hinuä ae äqunätanä, qätä ae äwiyänñquä etanñi, ga he nesä iquatunñquä ii etätqänju. Ga ne Apiqutä, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqutä, Imätaqisä iqänñqe. ⁴ Ga

ne henyŋqä tuwanüä e ätätanä äqiyququä tä, neqä yeeqä iŋqä du aanä naqänänjä hiätŋqä iuŋqä äqiyqu.

Goti Iqu, we-huŋqä-qu etanġi, ne we-huŋqä iu uwquatuŋque

⁵ Kukŋuä, Ymeqä Jisasi Kraisi Iqu tqanġi äwiyänquä di, ne henġi awi, ii etqu. Iqueqä kukŋui tiyi. Goti Iqu, we-huŋqä-qu eä, Iqutäŋi, hea-pqä hmbu mäwitqe. ⁶ “Ne Iqutä itqänunä” ätätanä, neqä qanä di, heawiqä imä äwätuŋque, ne kukŋuä iinġi, quanġä ätätanä, ga suqä naqä-qakuänänjä iunġi, miqä itqänu. ⁷ Mä Goti Iqu itŋqä-pa, ne we-huŋqä iu äwquque, naqä-huinyä etanġuati, Goti Iqueqä Ymeqä Jisasi Iqueä häŋeŋe, neyaqä suqä quvqä dunġi, eeqänänjä asŋä änaqäyämäutä hmbu-pqä iqä mamäkqä inemäkqänġe. ⁸ “Ne suqä quvqä maequneyqä” ätquque, quanġä kukŋuä iinġi, neqä-neuä ätnätanä, ga kukŋuä naqä-qakuänänġi, nesä mäwiqä danä iqä. ⁹ Mä, “Ne suqä quvqä iquneyqä” ätätanä, awä ätquque, Iqu ätkqä-pa itä, suqä äŋġuänänjä dunä Iqä-qu eä, tiġ yänä. Neyaqä suqä quvqä di qäpu huätä ämänamäutä, äwqä hanüä änyä, neyaqä suqä quvqä eeqänänġi, asŋä änaqäyämäutä, hmbu-pqä iqä mamäkqä inemäkänä. ¹⁰ “Ne suqä quvqä miqä-quneyqä” ätquque, kukŋuä iinġä iqu, Goti Iquenġi, “Si kukŋuä quanġä tqukiyqä” ätuätanä, ga Iqueä kukŋuä di, nesänġi mäwiqä danä eä.

2

Kraisi Iqu, nenyqä manġä Mäkä-iqä Iquvi

¹ Ymeqä, ŋqä eŋqä-panäüä, nyi tuwanüä tä he suqä quvqä miqä danä ipŋqä diŋqä äqäyqä. Inäŋe ämaqä hŋqua suqä quvqä imäkqanġuwi, ne yätamäkqä äneyätä, nenyqä manġä Mäkä-iqä Iqu, Apikutä äpme. Iqu, Jisasi Kraisi, suqä Jänänänjä Iqä Iquvi. ² Goti Iqu, neyaqä suqä quvqä huätä ämamäutä, äwqä hanüä nyätŋqe, Jisasi Iqu hänaqä äpäkonätŋqä dunġe, Iqueqä-kiuä äukqe. Neyaqä dunġänä hmanġi. Ämaqä eeqänänjä, qua äwitqutänġä-pa äpmeŋuwä iuä-pqenġe.

Ämaqä äänä äpmeŋuwiŋqe, quwqä suqä iuta näqŋqä menä

³ Ne Goti Iqueä manġi qätä äwiyätanä, qänaknä iquque, ii ne näqŋqä tiinġä heanä. Ne Iquenyqe, näqŋqä äŋġuänänjä äyä eänunä. ⁴ Ämaqä hŋqu, “Nyi Goti Iquenyqe, näqŋqä äŋġuänänjä eänänä” ätätä, Iqueä manġi qätä mäwiqä iqäŋe, ii ämaqä iqu, quanġä-tqä-quvi. Itanġa kukŋuä naqä-qakuänänġi, iqutä mäwiqä danä eä. ⁵ Mä ämaqä,

Goti Iqueqä manä dunj qätä äwiyqäqä iqu, ii iqu Goti Iquenyqä äwqä ävä, iwä naqä-qakuä Iquenyqä winjuänä. Iwä suqä iinjä dutanji, ne näqñqe tiinjä heanä. “Ne Goti Iqutä ämuänñanunä.” ⁶ Ämaqä, “Nyi Goti Iqutä, guä ämänänñänä” ätätqä iqu, iqu qanji, Jisasi Kraisi Iqu äuminqä-pa i uwqätñqe.

⁷ Nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäuä, nyi tuwanuä äqäyqä tä, kukñuä-suqä änyä-hänjä hñqu ätätmä maqäyqä iqä, oee. He änyänñanga ae ämaminuwä yäüä iqu äqäyqä. Kukñuä-suqä yäue, ii Goti Iqueqä kukñuä, he ae qätä äwiminuwä iquvi. ⁸ Inäqe, nyi henynqä tuwanuä tä suqä yäüä iquesañqe, änyä-hänjä-qunä äqäyqä. Itanja suqä naqä-qakuänänjä iqueqä quati, Kraisi Iqu itä, ämänätqueqäqe. Itanja heppä i ipu, ämotquetqänjä. Heawiqä iqu huätä wätqätanji, we-hunqä naqä-qakuänänjä iqu ae we hunätanqqä-qae, suqä iqueqä quati ae ätnänäqi ätimäutqäuä. ⁹ Ga ämaqä hñqu, “Nyi we-hunqä du äpmenänä” ätätä, iqu ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä wiunqä itñqe, heawiqä imä yqänä sä äpme. ¹⁰ Mä ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä itä, qeqä ätmäkänqä iqu, iqu we-hunqeu äpme. Itanja ämaqä we-hunqä iqi äpmenqä iqu, qua iqi päknätñqä imäkñätñqe, suqä hnjua-hnjua miqä yänä. ¹¹ Mä ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä wiunqä iqä iqu, heawiqä imä äpme. Hea iqu iqueni, hinuä hea iwimäkqä-qae, iqu hänaqä äkiu wätqänändiyäqe änyä maqänqä eä, iqu qanji, heawiqä imä äwätqäuä.

¹² Nqä ymeqäuä, Jisasi Iquesañji, Goti Iqu heyaqä suqä quvqä di qäpu huätä ämaemäutä, äwqä hanuä änyätanqqenqä, nyi henynqä tuwanuä tä ii äqäyqä.

¹³ Kanä iquenä, he Ämaqä ipäqäkqänqata tängappqä yqänä äpmenqä Iquenyqe, näqñqä änguanänjä etanquwinqä, nyi henynqä tuwanui ii äqäyqä.

Hikñä iquenä, he quvqä iqä iqueni, ae ämäwqätäuquwinqä, nyi henynqä tuwanuä ii äqäyqä.

¹⁴ Ymeqä iquenä, he Goti Apiquenyqe näqñqä änguanänjä etanquwinqä, nyi henynqä tuwanui ii äqäyqä.

Kanä iquenä, he Ämaqä ipäqäkqänqata tängappqä yqänä äpmenqä Iquenyqe näqñqä änguanänjä etanquwinqä, nyi henynqä tuwanuä tä ii äqäyqä.

Itanja hikñä iquenä, he yänänäqñqä ätqäupu, Goti Iqueä kukñuä di hesä yänänäqñqä witanji, ga he quvqä iqä iqueni, ae ämäwqätäuquwinqä, nyi henynqä tuwanui ii äqäyqä.

¹⁵ Qua täunqätä, nätmätqä qua täunjä iunqätä ipu, qeqä matmäkqä iqäpñqe. Ämaqä qua täunqä itä,

qeqä ätmäkänqä iqu, Goti Apiquenyqä di näwinyä qeqä matmäkqä eä. ¹⁶ Ämaqä qua täutanjuqä suqä dunqe ne näqñqe. Qu huiwi iqueqä äwiñqeunä ipu, hiñuä aowä äqänäpu, nätmätqä-tänjä epiyiñqä yoqä haqä ämaenäpu itqänä. Suqä iñji, Goti Apiquesa mapätqe. Ii kiqä suqä qua täutani. ¹⁷ Ga qua tqu qäpu hiññqe. Suqä quvqä qua täutanjä eeqänäñji, qäpu qäsänqe. Mä ämaqä Goti Iqueä äwiñqä dunä itñqä iqu, qäpu maeqä, yqänä pmetäniqe.

KraisI Iquenyqä wiunqä iqä iquauñqä

¹⁸ Hikñä ymeqä ñqä enqä-panäüä, hea yäpaki, tännga ae ätimäuqi. Hiñuiqänänänñgani, “KraisI Goti Iqu ätekqä Iquenyqä wiunqä iqä hñqu timäuniceqä” tqangä äyä äwikiwi. Ga tänngani, KraisI Iquenyqä wiunqä iqä ii, kuapänänjä qe ätimäuquwi. Ga iñjä dutani, hea yäpakä ae ätimäuqä iññqe, ne näqñqä äyä enju. ¹⁹ Ämaqä iñjä iqua, nesä äpmamiñuwä-qe, änävämequwitani, qu naqä-qakuä, neyaqä mäetqänä. Qu nesä naqä-qakuä neyaqä dutanjä hiqä-säpi, yqänä pmeqäpniñgä. Mä qu nenji, ae änävämequwä-qae, ne näqñqä äñguänänjä heatunqe, qu nesä naqä-qakuä maeqä enjä.

²⁰ Inäqe henji, KraisI Iqu Dñä Äñguä Iqutä emñqäyätä äyä etekqe. Iwä iñjä dutani, he naqä-qakuñqe näqñqe enjä. ²¹ Nyi henynqä tuwanjuä tä äqäyqä tä, he naqä-qakuä iquenyqe, änyä maqñqä etangä ma, he iquenyqe näqñqä etanquwiñqä ii äqäyqä. Iwä he näqñqä äyuwä. Naqä-qakuänänjä iquesani, quanğä hui mapqä eä. ²² Quanğä-tqä iqu tqe? Iqu tiñjä ätätñqä iquvi. “Jisasi Iqu, KraisI ne mäneyätñqä Goti Iqu ätekqä Iqu, maetqänä.” Ämaqä kukñuä iñjä ätätñqä iqu, Apiquenyqätä, Ymeqä Iquenyqätä, tuwä äwiyätä, ga KraisI Iquenyqä wiunqä iqä iquvi. ²³ Ämaqä Ymeqä-quenyqä tuwä äwiyqä iqu, ii Kaniquenyqä tuwä inä äwiyqi. Ämaqä Ymeqä-que yeeqä itmeqä iqu, Kaniquenjä-pqä inäyi.

Dñä Äñguä Iquenyqä

²⁴ Kukñuä änyänännga ae qätä äyä äwiyänjuwi, hiqä kñuä dunji, a yänänänqñqä qätññqe. He iñjä itqäpi, hea ique-ique Ymeqä-quesä, Kaniquesä, ämuänmbu, naqä-huinyä pmeññqe. ²⁵ Ga KraisI Iqu hänjä hea ique-ique pmeqä du nätapqänñqe, kukñuä guä ae ämäsäueänñqe. ²⁶ Nyi henynqä tuwanjuä tä, ämaqä he quanğä etqueqä iuqä suqä dunqä ätätmä äqäyqä. ²⁷ Mä henji, KraisI Iqu Dñä Äñguä Iqutä emñqäyätä äyä etekqe. Ga Dñä Iqu enyätanğqetani, ämaqä hñqu, “Iinjqä-iinjqä” etätñqä diñqe, äwa miqä enjä. Dñä

Iqu, nätmatqä eeqänänqä ämetquetnqä äyuä. Ga Dnä Iqueqä kuknui, quanqä ma, aanä naqä-qakuänäni. Dnä Iqu etätä ämetqueqä-pa, he Kraisi Ique ämuänmbu, naqä-huinyä pmeņqe.

Goti Iqueqä ymeqenqä

²⁸ Nqä ymeqäuä, he Kraisi Iqutä, yqänä ii pmetanqpu. Iwä Iqu ätnänäqi äti timäuqanqani, ne Iqueqä hinuä iqi tqäuqņqe, womba itanä, zä miqä danä, pemä itanä tqäuqņqe. ²⁹ Kraisi Iqu Jänänänä-qu etanqi, he näqņqä äyä enä. Iwä he-pqe, näqņqä tii hipņqe. Ämaqä suqä jänänänä imäkätqänuwä ii, qu Goti Iqueqä ymeqeqä.

3

¹ Häe, hinuä äqunänä? Apiqu nenyqä wiņqanqi, Iqu nenyqä kiinä itä, "He Nqä ymeqeqä" änatätqäuä. Ga iinji, aanä naqä-qakuänänä eä, ne Iqueqä ymeqä enu. Ämaqä qua täu pmeqe, qu Goti Iquenyqe änyä maqņqä epiyā-qae, nenyqä-pqä di, änyä maqņqä enä. ² Nyämaqä nyi kiinä änyinätņqäuä, täņqanji ne Goti Iqueqä ymeqä enu. Qänakņi ne änäaqä pmeniquti? Iinqä di ätnänäqi ätiņi, matimäutqe. Mä ne tiinņqe, näqņqä enu. Kraisi Iqu ätnänäqi äti timäuqanqani, ne Iqueni hinuä äqunätanä, ga Iqu enqä-panä heanique. ³ Ämaqä iinä timäuniqņqä hinuä äqämbu äpmapiyā di, qu quwqä-quwä, Goti Iqueä hinuä iqiņi, kiyä mitmäkņqä pmeņqä itqänä. Ga iinji, qu Kraisi Iqu kiyä mamätqä äpmeņqä-pa, ii äpmeņä.

⁴ Ämaqä suqä quvqä itņqä iqu, Goti Iqueä kuknuä-suqä iunji, hņgisa itquetqäuä. Suqä quvqä iqä di, ii Goti Iqueä kuknuä-suqä dunji, hņgisa itqueqä äyuwä. ⁵ Kraisi Iqu, ämaqeucä suqä quvqe huätä mamäutņqä, ätnänäqi äti ätimäukqä iinqe, he näqņqä äyuwä. Mä suqä quvqä hui, Iqueuä huiwiunji mamäkätqe, näwinyä aanqe. ⁶ Ämaqä Kraisi Ique ämuänänänqä iqu, suqä quvqä iunji, mandämiqä danä iquänä. Suqä quvqeu ändämitņqä iqu, Kraisi Iqueni hinui mäqunquä danä eä, Iquenyqe änyä maqņqe. ⁷ Nqä ymeqäuä, ämaqä quanqä duņqä etma uwqänqe, äņguä mimbņqe. Ämaqä suqä jänänänä du ändämitä imäkätņqä iqu, ii Kraisi Iqu enqä-pa, ämaqä jänänänqe. ⁸ Setänä, Goti Iqutä mäkä-huņqä iqu, suqä quvqe aiņga-aiņga inqä-qae, ämaqä suqä quvqä dunä imäkätņqä iqu, Setänä iqueqä-qu eä. Goti Iqueqä Ymeqä Iqu ätnänäqi ätiņi, ii Setänä iqueä wäunui, qui imäkätņqä ätimäukqe. ⁹ Ämaqä, Goti Iqu Iqueqä ymeqä hiätņqä iwimäkätqä iqu, Goti Iqueqä quuvqe, ique änyätanqutqä-qae, iqu suqä quvqe mimäkqä

iquänä. Iqu Goti Iqueqä ymeqä etqä-qae, suqä quvqä imäkqä iqueqä suqä dunji, ändämitä mimäkqä danä yänä. ¹⁰ Goti Iqueqä ymeqenqätä, Setänä iqueqä ymeqenqätä, näqñqä heatunquä, suwä. Ämaqä, suqä jänänänjä iu ändämitä iu miqä itñqä iqu, ii Goti Iqueqä ymeqä-qu maetqe. Itanğa ämaqä, quuvqä eqiyätqänjuwä iunqä itä, qeqä matmäkqä itñqä iqu, ii Goti Iqueqä ymeqä-qu hmayi.

Ne neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkñguatunque

¹¹ He qänğanäni kukñui qätä tiñjä äyä äwikuwi. “Ne quuvqä eqiyätunquä iqune, neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkñguatunqueqä” äyä äwikuwi. ¹² Ne Kenä* iqu ikqä-pa miqä yatunque. Iqu Setänä quvqä iqä iqueqä-qu eä, iqueqä kängueque pizqä äyä äpäkkqe. Iqu känguequeni, pizqä di sunqä äpäkkqe? Suqä iqueqä imäkminqe, quvqä witanği, ga känguequeqä di äñguä etanğqenqä, ii äpäkkqe.

¹³ Nqä nyämaqäüä, ämaqä qua täu äpmeñuwi, henyñqä wiunqä eyqanğpqe, “Tä änäänqä inetqueqäpiyä” tpu ipu, miiqä yänjä mikiqä pambu. ¹⁴ Ne suqä äpäkoñqä ingisañi ävämetanä, suqä häñjä-pmeqä ingisañqä ämäwqätäukquä iunqä näqñqe, ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwä iunqä itanä, qeqä ätmäkätunquä iuta enu. Ämaqä, quuvqä eqiyätqänjuwä iunqä itä qeqä matmäkqä itñqä iqu, ii äpäkoñqä ingisa yqänä äpme. ¹⁵ Ämaqä, quuvqä eqiyätqänjuwä iunqä wiunqä itñqä iqu, ämaqä pizqä päsqä-quvi. Ga he näqñqä tiñjä äyä enjä. Ämaqä du pizqä päsqä iqua, häñjä hea ique-ique pmeqe maeqä-quayi. ¹⁶ Ga suqä Kraisi Iqu nenyqä huiwä äwiñğqä iquesañi, ne suqä ämaqä dunqä itanä, qeqä tmäkqenqä näqñqä äyä ämeñu. Iiññqe, ne Goti Iqueqä ämaqä dunqä itanä, qunqe huiwi äwiñguatunque. ¹⁷ Ämaqä nätmatqä qua täutanjä kuapätänjä hñqu, quuvqä heqiyqä hñqu äwa itqätanği äqunäqä-qe, iqu iquenyqä qeqä matmäkqä iinqe, ii ne näqñqä tiñjä heatunque. Goti Iqueqä suqä ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqe, ämaqä iqtänji mäwiqä eänä. ¹⁸ Nqä ymeqäüä, ämaqenqä itanä, qeqä tmäkqä iunqe, kukñuinä ätätanä, mañä dinä matqä iquatunque. Ne qunqä naqä-qakuänänjä nenğanğuti qutä itanä, suqä äñguä du motquequatunque. ¹⁹⁻²⁰ Ne naqä-qakuä Iqueqä ämaqä-qune äyitanä-qe näqñqe, ne tiñjä itaqeta heanä. Neqä kñuä suqä-iwäsäuqä dunji, “Ne suqä quvqä imäkquneyqä” kñuä indqänätunquä-qe, Goti Iqueqä hiñuä iqinji, hanjä-iqä maeqä, äwqä hanjä iñqä pmeqänqe. Goti Iqu neyaqä kñuä suqä-iwäsäuqä iqueni ämäwqätäüä, ga Iqu nätmatqä

* 3:12 Ipäqäkqä 4:1-8

eeqänänjinqä näqñqä äñguänänä eä. ²¹ Ämaqä nyi henyqä itmä, qeqä ätmäkätñqä iquenä, neqä kñuä suqä-iwäsäuqä iqu kukñuä mämänetqä iqäqeqe, ne Goti Iqueä hinuä iqñi, womba miqä danä, yänänäqñqä tqäuqñqeqe. ²² Iqueä manjunä qänaknä itanä, ga ne suqä Iqu äwinyätanqñqä di imäkätaqä-qae, nätmätqä ne Ique yatñqä ävatquä iunji, ii ämequanä. ²³ Iqueqä kukñuä-suqe tiñji. Ne Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqueä yoqenqä quuvqä heqiyquatunqeqe. Ga Kraisi Iqu änatkqä-pa, ne neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkñguatunqeqe. ²⁴ Ämaqä Goti Iqueä manjunä qänaknä itä, qätä itñqä iqu, ii Goti Ique ämuänñä etanji, ga Goti Iqu ique änyä. Iqu nenji, änenyänqä dunqä näqñqeqe, Iqu Iqueqä Dñä Äñguä Ique änätapqä duta enju.

4

Dñä huitañä-huitañä iquaunji äwiwäsäupñqä

¹ Nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäuä, ämaqä hinuä quanğä tqe, kuapänänji ae im-imä äwquwi. Iñjñqeqe, ämaqä, “Goti Iqueqä Dñä Iqu, nyi kukñuä ändapqiyä” ätätñqä eeqänänä iunqeqe, quuvqä maeqiyqä pambu. He dñä iquaunji, “Goti Iquesa äpqäpiyä, ä änäändiyä” tpu, äwiwäsäupñqeqe. ² Goti Iqueqä Dñä Iquenyqeqe, “Jisasi Kraisi Iqu, tākä ämaqä-qu äpqäqeqä” tqanğutqä iquesa näqñqä hipnä. ³ Mä ämaqä, Jisasi Iquenyqä kukñuä iinj matqä danä iqäqä iqu, Goti Iqueä Dñä-tänjä-qu maetqeqe, dñä huitañä-tänjä-quvi. Dñä iinj, Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä iqueqä dñä-quvi. “Kraisi Iquenyqä wiunqä iqä-qu äpäniqeqä” tqanğä äwiminuwä iqu, ae ätimäutä, tänğanji qua täunji. ⁴ Nqä ymeqäuä, he Goti Iqueqänä eäpu, hinuä quanğä-tqä iquaunji, qe ämäwqätäutqänä. Dñä he enyänqä Iqu, Dñä Yänänäqñqä-qu eä, dñä ämaqä qua täutanä iu änyänuwä iunji, ämäwqätäutanqñqä-qae, he iinjä ii, ii itqänä. ⁵ Qu qua täutanä-qua eäpu, nätmätqä qua täutanjñqä tqanğä, ga ämaqä qua täutanä huiziqua, qu tqanğuwä dunji qätä äwiyätqänä. ⁶ Mä ne Goti Iqueqä enju. Inji ämaqä Goti Iquenyqä näqñqä epiyä ii, qu ne qätä nepnä. Mä ämaqä Goti Iqueqä maeqä danä ipiyä iqua, qu qätä mäneyqä danä ipnä. “Dñä naqä-qakuä iqu, iinjä äyitanä, ga quanği iqu äyitanä-qä” di, ne näqñqeqe, suqä iinjä duta heanä.

Goti Iqu, ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqä suqä iqueqä quatä Iquvi

⁷ Nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäuä, ne neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkñguatunqeqe. Ämaqä dunqä itanä, qeqä tmäkqä suqä iqu, ii Goti Iqueqä suqä etanji, Iquesa äpä.

Ga ämaqä, ämaqä dunqä itä, qeqä ätmäkätñqä iqu, ii Goti Iqu Iqueqä ymeqä hetñqä iwimäkkqä-qu eä, ga iqu Goti Iquenyqe, näqñqä äñguänänjä eä. ⁸ Suqä ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqä iquesanjä quati, Goti Iquvi. Iinjä etanqgetanji, ämaqä, ämaqä dunqä miqä danä itä, qeqä matmäkqä itñqä iqu, Goti Iquenyqe, änyä maqñqä eä. ⁹ Goti Iqu, Iqueqä Ymeqä Kiqä-kiuänänjä Iqueni, qua täunqä ändowatkqe, ii ne häñjä hea ique-ique pmeqä di, Iquesa meqänqce. Iqu injä ikqe, Iqu nenyqä itä, qeqä tmäkqä suqä ique, ätnänäqi ämaekqe. ¹⁰ Ne Goti Iquenyqä itanä, qeqä ätmäkquque, suqä injä iqueqä quati maetqe. Goti Iqu nenyqä itä, qeqä ätmäkätä, Iqu Iqueqä Ymeqä Ique neyaqä suqä quvqe, huätä ämänamäutä, ne Iquenyqä anji inetmetñqä ändowatkqe.

¹¹ Nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqäuä, Goti Iqu suqä injä itäqeta, nenyqä qeqä tmäkqä suqä ique ämänätquakqe. Iinjä etanji ne neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkñguatunqce. ¹² Ämaqä Goti Ique hinuä qunqce, aanqä-qe, ne neqä-neuänqä itanä, qeqä ätmäkñatunqce, ii Goti Iqu ne änenyä. Itanqa Goti Iqu ämaqeunqä itä, qeqä tmäkqä suqä iqueni, nesänji yänänäqñqä imäkqi. ¹³ Goti Iqu ne nenyätanji, ne Ique änyänquä injqä näqñqce, äänä heatunqce? Ne injqä näqñqä meqe, Iqu Iqueqä Dñä Ique äñatapkqä iuta heanä. ¹⁴ Apiqu Iqueqä Ymeqä Iqueni, ämaqä qua täunju häñjä iqumuätätñqä dowatqanji äqunätanä, ne ämaqä iunji, awi ii ätuätqänju. ¹⁵ Ämaqä, “Jisasi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-queqä” ätätä, awä ätätñqä iqu, ii Goti Iqu ique nyätanji, ga iqu Ique änyä. ¹⁶ Goti Iqu ämaqä-qunenyqä itä, qeqä injä änatmäkätñqä injqce, ne näqñqä ämetanä, quuvqä yänänäqñqä eqiyänju.

Goti Iqu, ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqä suqä iqueqä quatä Iquvi. Iwä ämaqä suqä injä iu ämuänñä qänaknä itñqä iqu, ii iqu Goti Ique ämuänñätanji, ga Goti Iqu ique ämäunänä. ¹⁷ Ne injä äpmetanquati, Goti Iqu ämaqenqä itä, qeqä tmäkqä suqä iqueni, nesänji yänänäqñqä imäkqanji, iwä hiunji, Goti Iqu kukñuä ämänetätä änewäsäuqänqanji, ne pe-hunqä tqäuaniquä dunqä inemäkqi. Naqä-qakuä ne qua täu äpmeqä-qe, neqä äpmeqä di, Kraisi Iqueä enqä-pa äpmeñqce, ne injqä zä miqä yatunqce. ¹⁸ Ämaqä, iqueqä suqä quvqenqä hanjä-iqä meniqenqä kñuä indqänätñqä iqu, zä itqäuä. Ämaqä, ämaqä dunqä itä, qeqä ätmäkätñqä iqu, zä miqä danä yänä. Ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqä suqä iqu, suqä zä injqä iqueni, huätä iwatquänä. Ämaqä zä itñqä iqu, iquesanji suqä ämaqä dunqä itä, qeqä tmäkqä iqu yänänäqñqä

mäwitqe. ¹⁹ Ne ämaqä dunqä itanä, qeqä tmäqä suqä iqu itunqwe, Goti Iqu suqä iqu nenyqä ganä imäkqäqä etangi, ii itunqwe. ²⁰ Ämaqä, “Nyi Goti Iquenyqä itmä, qeqä ätmäkänänä” ätätäqä-qe, ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä wiunqä itnqä iqu, quangä ätqi. Ne iinjänqä näqñqe, ii tiñji. Ämaqe, ne hinuä äqunäñu. Goti Iqueni, iinjä ma. Inji kätäkänqwa iquenyqä miqä itä, qeqä matmäkqä itnqä iqu, Goti Iquenyqä itä, qeqä tmäkqe, iqu miqä danä yänä. ²¹ Goti Hanjuwä Iqu, kukñuä-suqä tiinjä ätätñqe. “Ämaqä Goti Iquenyqä itä, qeqä ätmäkätñqä iqu, ämaqä quuvqä heqiyqä dunqä-pqe inä itä, qeqä tmäkquätñqe.”

5

Qua täutanjä iqueqä mäkä iqeni, tqi kittqiyätñqe?

¹ Ämaqe, Jisasi Iquenyqe, “Ämaqä du anqumä itmeniñqä, Goti Iqu ätekqä, Kraisi Qäqueqä” knuä ämapu, Iquenyqä quuvqä eqiyänuwä ii, qu Goti Iqueqä ymeqä enä. Ga ämaqä Kaniquenyqä ipu, qeqä ätmäkätqänuwä iqua, qu Iqueqä ymeqä huizi iquaunqä-pqe, qeqä inä tmäkpnä. ² Ne Goti Iquenyqä qeqä ätmäkätanä, Iqueqä manjä du qätä äwiyquque, ne Iqueqä ymeqä huizi iquaunqä itanä, qeqä tmäkqe qäyunä itunqenqä näqñqä di, suqä ii itanita heanä.* ³⁻⁴ Ne Goti Iquenyqä itanä, Iquenyqä qeqä tmäkqe, ii tiñji. Ne Iqueqä manjä dunji, qänaknä itqänu. Ämaqä Goti Iqueqä ymeqä enuwä iqua, ii qu qua täutanjä iqueqä suqä iunqä mäkä ipu, mändi äkittqiyätqänuwä. Ii ipiyitani, ga Goti Iqueä manji, ne hanjä-iqä mänätapqä danä yänä. Goti Iquenyqä quuvqä eqiyätaqä dutani, qua täutanjä iqueä mäkä iunji äkittqiyätunqwe.

⁵ Qua täutanjä iqueqä mäkä iqeni, tqi kittqiyätñqe? Ämaqä, Jisasi Kraisi Iquenyqe, Iqu Goti Iqueqä Ymeqä-qu äyä etangi äqumbu, Iquenyqä quuvqä eqiyätqänuwä iquanänji.

Goti Iqueqä Ymeqä Iquenyqä kukñuñqe

⁶ Jisasi Kraisi Iqu, eqä iqtänä äpkqä maetqe, häñeqä iqtä, qäsänji. Iqu qua täunqä äpätä, egetä asnjä ämetä, itanga zä-huätati äunätäqänqwa, Iqueqä häñeqe äpäwäkqe. Goti Iqueqä Dñä Iqu, Naqä-qakuñqä Quati etangi, Iqu Jisasi Iquenyqä awi, naqä-qakuänänä ätätñqe. ⁷ Inji “Jisasi Iqu, Goti Iqueqä Ymeqä-queyqä” awi, hiuaqu-hñquenä iqua ätätqänä. ⁸ Goti Iqueqä Dñä Ique, eqä ique, itanga häñeqä

* **5:2** Näqñqätänä hñqwa tii ätätqänuwä. “Iññqe, ne Goti Iquenyqä qeqä ätmäkätanä, Iqueqä manjä du qätä äwiyätaqänqani, ne Iqueqä ymeqä dunqä-pqä qeqä inä tmäkquätunqwa, näqñqä ämenä.”

ique, iquayi. Iqua kukñui, kiqä naqä-hñqunä asiqunä ätätqänä. ⁹ Ämaqe, “Iinjä-iinjäqä” tqanquwä dunji, ne quuvqä äyä eqiyätunque. Mä Goti Iqueä ätätñqä ii, ämaqeucqä iunji, ämäwqätäuanä. Iqueqe, aanjä naqänänjiqä. Goti Iqueqä kukñui, Iqu Iqueqä Ymeqä Iquenyqä äyä ätätñqe. (Iutanji, he Iqueqä kukñui, quuvqä heqäpñqe.) ¹⁰ Ämaqä, Ymeqä Iquenyqä quuvqä eqiyätñqä iqu, ii iqu Goti Iqueä kukñui ae ämeqäqä-qae, iqueqä qeqä-quuvqä imä ämnä. Mä ämaqä, Goti Iqueä kukñuiñqä, “Ii naqä-qakuiqä” knuä mämeqä iqä iqu, Goti Iqu Iqueqä Ymeqä Iqueqä suqä dunqä tqanqäqä iunji, quuvqä maeqiyqä itqätanqgetanji, iqu Goti Iqueni, “Si quanqä tqukiyqä” ätuätqäuä. ¹¹ Goti Iqueqä Ymeqä Iquenyqä kukñui, tiinji. Goti Iqu häñä hea ique-ique pmeqe, äyä änätapkqe. Itanqa häñä-pmeqä iinji, Iqueqä Ymeqä Iquesanji. ¹² Inji Goti Iqueqä Ymeqä Iqu, ämaqä hñque änyätanqutqe, ämaqä iqu häñä hea ique-ique pmeqä-tänjä-quvi. Goti Iqueqä Ymeqä Iqu mänyätanqutqe, ämaqä iqu häñä hea ique-ique pmeqe, maeqä-quvi.

Hänjä hea ique-ique pmeqä täññqä, näqñqä meqenqä

¹³ He Goti Iqueqä Ymeqä Iqueä yoqä dunqä quuvqä eqiyätqänuwä iquenä, nyi tuwanuä tä, he häñä hea ique-ique pmeqä-tänñuenä etanqenqä, näqñqä hipñqä, henyqä äqäyqä. ¹⁴ Ga ne Iquenyqä hinqi zä miqä, qäqiqi pemä äwätanä, tiññqä näqñqä hianä. Ne Goti Iqueqä äwinqä dunä qänaknä itanä, nätmätqä hmbinqä yatñqä ävquque, Iqu ne qätä neyanä. ¹⁵ Ne Iqueni yatñqä vqanquaqeunqä, Iqu qätä äneyätñqä dunqe, näqñqä eänqque, iwä ne näqñqä tiñjä inä heatunque. Ne nätmätqä huiñqä yatñqä ävqäque, ne nätmätqä iinji ämenqunä.

¹⁶⁻¹⁷ Suqä quvqä eeqänänjä ämaqä-qune imäkätunque, ii ne Goti Iquenyqä hñgisanä itqänju. Suqä quvqä hui, ämaqeucqä quuvqe, äpäkonqä dunqä mätuma mäwqä iqä diñqä äwi. Mä suqä quvqä hui, ämaqä iqueqä quuvqe äpäkonqä iunqä ätuma upnä. Inji, hesanjä hñqu, quuvqä heqiyqä huiziqu suqä quvqä imäkqanqä äqunänqce, iqu Goti Iqu iqueni, häñä-pmeqä vätnqänä, yatñqä vätnqe. Nyi suqä quvqä iqueqä quuvqe qui iwimäkätñqä iquenyqä matqä iqä. Nyi suqä quvqä, iqueqä quuvqe äpäkonqä iunqä änä matimäucqä itñqä iquenyqänä, ätqä.

¹⁸ Ne näqñqä äyä enju. Ämaqä Goti Iqu änyquanqutqä iqua, suqä quvqä dunä mimäkqä iqäpnuwänqä. Ga qu qui imäkñqänqce, ämaqä Goti Iqu änyquäqä iquaunji, Iqu ämiqa uwquäniqe. Itanqa dnä quvqä iqu, quñi qui miwimäkqä yänä. ¹⁹ Ne näqñqä tiñjä-pqenqä äyä enju. Ne Goti

Iqueqä-qune eänquä-qe, ämaqä qua täutanjä huiziqua, qu dñä quvqä iqueä yänänäqñqä yäpä iqı pmetpnuwänqe.
²⁰ Itanğa ne tiinjä-pqenqä näqñqä enu. Goti Iqueqä Ymeqä Iqu ae äyä äpkqe. Ga ne Goti Naqä-qakuänänjä Iquenyqä näqñqä heatunquä, kñuä iqä änätapkqe. Neqä äpmeqä di, Goti Naqä-qakuänänjä Iqutä, itanğa Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqutä, anä ämuänñnänu. Iqu Goti Naqä-qakuänänjä-qu eä, itanğa Hänä hea ique-ique Pmeqä-quvi.

²¹ Nqä ymeqäuä, goti quanğa iqua qui emäkqänqä, äñguänä minğäpñqä.

2 Jonä

iqu tuwanuä äqäkqe

Yätamäkqä kuknuä hinuiqänjä

iquvi

Ämaqä anjä aquväqñqä iutanjä miqä hñqu tuwanuä tä äqäkqe. Ämaqä kuapänäni kñuä indqänqä iunji, tiinjä ämakuwi. “Iqu apäkä huisä, iyyqä ymeqetänqä qäyä ätätä äqäkqä-qe, naqä-qakui iqu tuwanui äqäyätä, qokä-apäkä anjä aquväqñqä hñquesanjä iquaunqä ändowatkqeqä.” Iqu qu ämaqä hñquaunqä-pqe kiinjä äwinyätñqä iinjä äqäkqe. Itanji ämaqä quanğä-tqä-pqä iquaunqe äwimasipñqä. Ii ämaqä Goti Iqueqä kukñui qui imäkqä iquayi.

Jonä iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Ämaqä quuvqä eqiyätqänjuwui miqä iqunä, nyi tuwanuä tä, apäkä Goti Iqu atäunuä ikikqä iikinqä-tä, tqä ymeqeuñqä-tä äqäyqä. Ne kuknuä naqä-qakui ämuänñanquetani, henyqä kiinjä änyinätñqe. Nyinä maetqe, qokä-apäkä kuknuä naqä-qakuinjä näqñqä etqänjuwä iqua-pqe, henyñqä inä äwinyänä. ² Ii tiinjä etanji. Kuknuä naqä-qakuänänjä ii, nesä witanji, ga hea ique-ique i witäniqä dutayi. ³ Kuknuä naqä-qakuänänjä iutatä, suqä ämaqä dunqä äwinqä iutatäni, Goti Apiqutä, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqutä, nemäkqanğisi, suqä qeqä-imänqetä, hinji ävätanä anğua itqueqetä, äwqä hanuä pmeqetä, nesä äpakänä witäniñqe.

Suqä ämaqeunqä äwinqenqä

⁴ Apiqu kuknuä naqä-qakuä-nänjä änatkqä-panji, saqä ymeqä hñqua iu qänaknä itqätanguwä iuta näqñqä ämami, yeeqä kiinjä änyinätñqe. ⁵ Inäqce apäkä iiki, nyi himbquenä kuknuä hñqu tii etmqe. “Ne hñqunä-hñqunäni, neqä-neuänqä itanä, qeqä tmäkñguatunque.” Suqä iinjä iqu, nyi änyä-hänjä mäktapqä iqä. Oee, ne suqä hinuiqänä ämakquä iquvi. ⁶ Suqä ämaqä dunqä änenqä iqu, ii ne Goti Iqueä suqä iu qänaknä itanä, iuta itqänju. Hinuiqänäni, “He ämaqeunqä enğanğuti, qutä anä iqäpñqeqä” tqanğä äwimiñuwitani, iu qänaknä iqäpñqe.

Ämaqä quanğä-tqä iquau wimasiyqenqä

⁷ Ii tiinjä etanğiyi. Ämaqä quanğä-tqä kuapänänjä hñqua, huiziuqä kñuä qui iwimäkäpu huänqä hui-mända ätuma

upnqä, qua äwitqutänqä-pa im-imä ikitqänä. Ämaqä iqua, Jisasi Kraisi Iquenqe, “Täkä Ämaqä-qu äpqäqä maetqenä” tqä iquayi. Ämaqä iinjä iqua, quanqä, Kraisi Iquenyqä wiunqä ipu, mändi kittqiyqä iquayi. ⁸ Inji ne nätmatqä wäunüä dnä huqä itunquä di, qua iqi mäpäwiqä da, Goti Iqu etapäninqä ätkqe, eeqäpnä mapnuwänqä dijqe, hiqä-hiuä hinüä yasämä äqunäpu, wa wiyäpu iqäpnqe. ⁹ Ämaqä tqu-tqu, Kraisi Iqueqä kuknuä dunä qänaknä miqä da, kjuä iqueqä-pqä ditä qäsä ätätänqä iqu, Goti Iqu iqtänji mäpmeqä eä. Tqu-tqu Kraisi Iqueqä kuknuinä a yänänäqñqä äqätänjuwä iquaunji, Goti Apiqutä, Ymeqä Iqutä, Qämätaqi iquatä naqä-hñqunä äpmeñä. ¹⁰ Ämaqä kuknuä iinjä matqä hñqu emeqanqutqe, he iqueni, yeeqä mäwqä ipu, heqä anjuunqä mäsuma mäwqä pa iqäpnä. ¹¹ Tqu-tqu, ämaqä iinjä iqueni, yeeqä ävätumeqä iqu, ämaqä iqueä wäunüä quvqä itñqeunji, yätamäqä ävqi.

Kuknuä yäpakiyi

¹² Nyi kuknuä kuapänä etmqä etanqqä-qe, tuwanüä bukiu qäyqänqe manyinqanji, emetmäñganä, kuknuä anä taniñquenqä kjuä yänänäqñqä ämamä äpmeñä. Inqanji ne yeeqä naqänänä itanä pmeninque. ¹³ Siqi Goti Iqu Iqueqänqä atäunüä ikqä iiyqä ymeqä täqi äpmeñjuwä iqua, “Ne henyqe, hui mimäuqä injunä” etqä.

3 Jonä

iqu tuwanuä äqäkqe

Yätamäqkä kuknuä hinqiänjä

iquvi

Ämaqä Jisasi Iqueqä yoqenqä aquväqñqä iquau miqä hñqu, tuwanuä tä, ämaqä wäunuä asä ii imäkminqä huizi, kiqä yoqe Gayusi iquenyqä äqäkqe. Iqu Gayusi iqueqä yoqe haqeu ämamäukqe. Ii Gayusi iqu, ämaqä, Kraisi Iqueqä yoqä-tänjä iquau yätamäqkä vätkätangi. Itanga iqu Gayusi iqueni, “Si Diotrepesi iqueni, äñguänä wimasiyä” ätukqe.

Jonä iqu tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Ämaqä quuvqä eqiyätqäñuwu miqä iqunä, nyi tuwanuä tä, nyämaqä kiinjä änyinätñqä Gayusi iqukinqä äqäyqä. Ye kuknuä naqä-qakuu ämuänñäñuetani, sinyqä kiinjä änyinätñqe. ² Nqä nyämaqä iquki, tqä äpmeqenqä, nyi Goti Iqu äñguä kimäkätñqä tääqä ätätmä yatñqä ävätkänjä. Tqä qeqä-quuvqä imñi yänñänäqñqä imäknnä ätkäuänjä-pa, tqä huiwä-pqe asä i imäknnä tqäutätñqe. ³ Neqä neyämaqä hñqua ätimäupu, sinqe, “Iqu kuknuä naqä-qakuänänjä iuni, qänaknä itñqe qä” dqanqä, nyi sinyñqä aanjä yeeqä kiinjä ikqe. Nyi näqñqe, si hea ique-ique kuknuä naqä-qakuänänjä dunä äwätinä, iunä äpmeñi. ⁴ Nqä ymeqä diñqe, “Qu kuknuä naqä-qakuänänjä iu qänaknä itqänäuä” tqanqä äwimänqani, nyi yeeqä nqä hñjua-hñjua imäkätmänqä itñqä dunji, ämäwqätämänqä, kiinjä itñqe.

Kuknuä awä ätuäkitqäñuwä iquau, yätamäqkä vqenqä

⁵ Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqä iquki, si näueqä Goti Iqueqä kuknuä awä ätuäkitqäñuwä iquauñqä änyä maqñqä qäyä eänä, yätamäqkä ävätnänqani, kuknuä ätätinä imäkqukiyqae, ii ämänätquetqänjä. ⁶ Iquautanjä hñqua, qokä-apäkä Goti Iqueqä yoqenqä täqi aquvä äqänätqäñuwä iu, suqä si qunqä kinqangi yätamäqkä äwikññqä awä änatkuwi. Qu evämapñqänqani, si Goti Ique yeeqä ävätnä, nätkmatqä hñjua, qu qäsä äma upñqä vqä di, ii äñguänänji. ⁷ Qu Naqä Iqueqä wäunji imäkäkipiyä-qae, ämaqä quuvqä maeqiyqä dutani, yätamäqkä hñjua mämeqä danä itqänjä. ⁸ Iutani, ne Goti Iqueqä ämaqä iqune, ämaqä kuknuä awä ätuäkitqäñuwä iquauñi, yätamäqkä vquatuñqe. Ne

iinjä iquque, Goti Iqueä kuknuä naqä-qakuänänjä dunqä wäunui, yänänäqñqä anä imäkquneyi.

Diotrepesi iqueqä hñgisanä iqenqä

⁹ Ämaqä, Goti Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquau kuknuä ätuätmä, tuwanuä hui äqäkqä-qe, Diotrepesi, naqä ämiqä pmeqänqä äwinyätñqä iqu, neyaqä kuknuä tqanqquä duni qätä miqä itñqe. ¹⁰ Nyi äpätmänganji, nätmätqä iqu itñqä isuaunqe, eeqänänänqä awä tmniqe. Nenyqe, mändi nakittqiyätñqä kuknuä quvqä ätätñqä inqä-tänqe. Ga inä maetqe, tasi-guäka awä ätuäkitqänuwä iquauñi, yeeqä mäwätumeqä itä, ga yeeqä wätumapñqä itqänuwä iquauñi, ‘qäyä eänä’ ätuätä, Goti Iqueä yoqenqä aquvä maqñqä ipñqä ätuätñqä iquvi.

Demitriyasi iqueqä suqenqä

¹¹ Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätñqä iquki, suqä quvqä itqätanğä äqunänä iu miqä-pa, mä suqä äñguä itqätanğä äqunänä iu, iqanğnä. Suqä äñguä itqänuwä iqua, qu Goti Iqueqe. Ämaqe, suqä quvqä itqänuwä iqua, qu Goti Iquenji, hinuä mäqunqquä danä itqänuwä iquayi. ¹² Ämaqä eeqänänji, Demitriyasi iqueä suqä äñguänänjä iqanğqenqä awä äyä ätätqänuwä. Ga Goti Iqueqä kuknuä naqä-qakuänänjiu-pqe, iqueqä suqenqe, äñguä asä i etanği ämänätqueqi. Ga ne-pqe, iqueqä suqenqe, ‘äñguänänjiqä’ ätätanä ätätqänju. Ga si näqñqä äyuä, neqä kuknuä ätätani, aanä naqä-qakuänänjä dinänji.

Kuknuä yäpakiyi

¹³ Gayusi iquki, nyi kuknuä kuapanä ktmqä etanğqä-qe, tuwanuä bukiu qäyqänqe, manyinğä iqi. ¹⁴ Hea quäuqä mäpawqänğa, äkimetmä hinuä kqänmqenqä, kñuä yänänäqñqä ämamä äpmenjä. Inğa ye anä äpmeta, kuknuä tenyuenqe. ¹⁵ Goti Iqu äwqä hanuä kimäkänä. Tqä näueqä iqua, “Ne sinyqe, hui mimäuqä inunä” äktqä. Ga nqä-näueqä hñqunä-hñqunänjä iquauñi, “Iqu sinyqe, hui mimäuqä iqiyä” tu.

Jutä iqu tuwanuä äqäkqe Yätamakqä kuknuä hinqiqänjä iquvi

Kuknui tuwanuä tquenji, 2 Pitä iqueqetäni, asänäni. Iqu Goti Iqueqä qokä-apäkä, ämaqä kuknuä änguä we-hunqä iinqä mäkä-iqä iquauqä kuknui, qätä mäwiyqä ipnqä, ätätä äqäkqe. Tuwanui tiinjä ätnänä. “Kuknuä änguä we-hunqä-täni, Goti Iqu ämaqä Iqueqänänqä atäunüä ikqä iqune, quuvqä heqiyatunquä änätapkqe. Iwä kuknuä iqu qui imäkñqänqä, heqä quuvqä heqiyqe a yänänäqñqä qätätpnqe.” (Jutä 1:3)

Jutä iqu, tuwanuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Jisasi Kraisi Iqueqä wäunüä-wiyqä, Jemisi iqueqä kängua Jutä* iqunä, nyi tuwanuä tä, ämaqä Goti Iqu tääqä etätmakqä, henyqä äqäyqä. Henyqe, Goti neqä Apiqu kiinjä wiñganji, ga he Jisasi Kraisi Iquesa qui mimäkñqä äpmenjä. ² Goti Iqu suqä qeqä wutqetä, äwqä hanüä imbu pmeqetä, itanğa huiziuñqä kiinjä äwiñqetäni, hesä hävemnäqñqä witätñqä emäkänä.

Ämaqä, kuknuä we-hunqä-tänjä iquä, mäkä-hunqä iquauñqe

³ Nqä nyämaqä kiinjä änyinätñqä iquenä, nyi henyqe, tuwanui, Goti Iqu ne eeqänäni, qui mimäkñqä anğumä hänä inaquumatätñqenqä tmqä, aanjä kiinjä änyinğanji qämätmä itñqä-qe, iwä tanğanji, nyi knui huiziquenqä nyiyqanji, yänänäqñqe tii ätätmä äqiyqä. Kuknuä änguä we-hunqä-täni, Goti Iqu ämaqä Iqueqänänqä atäunüä ikqä iqune quuvqä heqiyatunquä änätapkqe. Iwä kuknuä iqu qui imäkñqänqä, heqä quuvqä heqiyqe a yänänäqñqä qätätpnqe. ⁴ Ämaqä hñqua, ne iquauqä quuvqä heqiyqe yoqä mäwqueqä iququä iqua, qu ae äyapquwä, ga quuvqä eqiyätunquä iquneuä awä imä äpmenjä. Qu Goti Ique tuwä äwiyäpu, “Goti Iqu nenyqä qeqä wutätä, hanjä-iqä mänätapqä, änguinä hinqi nätapänqiyä” ätäpu, quwqä äwiñqä duta suqä quvqänänjä imäkätqänjä. Ga qu Jisasi Kraisi Iquenyqe, “Neqä Naqä Ämäneyqä Iquenyä qänaknä

* 1:1 Matiu 13:55 iunji, Nasäretqätanjä iqua Jisasi Iqueqä kängua hñqueqä yoqe, ‘Jutasi iqueyqä’ änyuätukuwi. Iqu kängua asä iqueyi.

vqänqce, oeyqä” ätätqänä. Ämaqä iinjä iquauñqce, Goti Iqu qänqanä, “Nyi quñi kukñuä ämitätmä, hanjä-iqä meqä-tänjä iñgisanqä dowatmniqeqä” ätkqce.

⁵ He näqñqä qäyu etanquwä-qe, nyi he kñuä ançi etäsämänqä tii etqä. Naqä Iqu Israitqä iquau hanjä iqumuatätä, Isipäta ätuma qäyä äpkqä-qe, qänakndanji ämaqä qutanä quuvqä maeqiyqä iqanquwä iquauñi, Iqu qui äyä äwimäkkqce. ⁶ Huizi, enätqä hñquauñi, wäunüä Goti Iqu äwikqeuñi mämiqä ipu, quwqä anä pmeqe ävämeqanquwänqga, Goti Iqu, guä woyqä mändakmäuqä yäniqetä äkiqiyäutä, heawiqä naqänänjä imä äpmuatekqce. Iqu quñi, hiunji naqänänjä, Iqu eeqänänjiu kukñuä mitqänqanqä, iu äpmuatetä ämitqäuä. ⁷ Itanqga qutä asänänjä huiziqu, ämaqä anä-himqä Sotomätä, Gomoratä, ä huizi qäqiqi ämätñgäwänquwä iu pmeqä iqua, suqä huiwä yanjä-inqä Goti Iqu änätapkqce, tuwä äväpu, huitanjä-huitanjä imäkqca äuminuwitanji, Goti Iqu quñi, Iqueqä kimanji, tä hea ique-ique sqä iu pmetpñqä ändowatkqce. Hanjä-iqä qu ämakuwi äqunätanä, suqä qu iminuwä ii, miqä yatunquä diñqä imäkkqce.

⁸ Ämaqä ii iminuwä-panjä asä iinjä, ämaqä, neyaqä awä imä äpmeñuwä iquauñqä etqä iqua, qu suqä huitanjä-huitanjä kiinjä wiñqançi imäkäpiyitanji, quwqä huiwiunji piyanjä-weqä imäknäpu, huizi iqueqä yäpä imä mäpmeqä, hñgisa itquepu, ga enätqä yoqä naqä-tänjä iquauñqce, kukñuä quvqä ätäpu itqänä. ⁹ Enätqä iquauqä naqä Maikoli iqu, Setänä Goti Iqutä mäkä-hunqä iqutä, “Mosisi iqueä huiwi, tqi metñqäwä?” ätnäsinyä, manjä mäkä äunäsiyänqanji, iqu kiqä-kiuä Setänä ique kukñuä mitätñqä, kukñuä quvqä hui mätquä itä, “Naqä Iqu, Iqueqä-kiuä äkasuwä ktänqiyä” ätukqce. ¹⁰ Iinjä etançi, ämaqä iinjä iqua, nätmätqä äki-äkinqä änyä maqñqä epiyä iqua, qu iunji kukñuä quvqä hiñçi ätätqänä. Mä hiveqä-yaqueqä hiqiyqä kñuä maeqä iqua enqä-pa, qu quwqä kñuinä indqänäpiyä dunä imäkäpiyitanji, qui aanjä quvqä imäkmbnä. ¹¹ Oänä! Qu qanji, huänqä Kenä iqu† äukqeu äwätqänä. Itanqga Balamä iqu‡ kñui mbqenqänä ämetä ikqä-pa, nätmätqä äki-äkitanjä mbqä meqeuñqä imäkqänqce, qu näwi imäkmbu äpmeñä. Itanqga Kora iqu§ Goti Iquenji hñgisanä itquetäqeta qui imäkñgqä-pa, qu-pqe qui asä ii imäkmbnuwi.

¹² He naqä-hñqunä ipu hiqä-hiuänqä enyätä, ymisanjä bñqä aquvä qänqanquwänqga, ämaqä iinjä iqua, hesä

† 1:11 Ipäqäqkqä 4:1-16 ‡ 1:11 A Täuqä 22:5-24:25; 2 Pitä 2:15 § 1:11 A Täuqä 16:1-46

anä äqänäpu, quwqä-quwänqänä indqänäpu, ymisañi womba miqä yaqäpiqä ipiyi, iutañi hiqä aquväqñqä iuñi, kukuwä ae itmäkquwä enqä-panjä iquayi. Qu qäukuä zä, piyä maeqä etañgi, yuñui ämamäutñqä-panjä, ga ämaqe u yätamakqä mäwqä itqänuwä iquayi. Ga qu ze, kiqä häukuä qäyqänqani, häukuä maqiyqä etañgqenqä, ämaqe, kiqä hukä bu qäsä äyakuwitañi, ga äpäkoñqe, hñquaqu e äpäkoñguwä-panjä iinjä iquayi. ¹³ Itanga eqä huakä yäyänñi ämñga äpeyätä, suetä äqäyätäqänqä, hinoqukuä eqä yäpä mämä äwiñqe, haqänqisañqä äma äpeyätñqä-pa, suqä quvqä ämaqä iinjä iqua womba miqä imäkätqänjuwi, quvqe quwqä kñuä-äwqeuta ätnänñä iqi timäunä. Itanga ämaqä iinjä iqua, qätäqueqä heawiqä imä qanjä hiñgi ikitqänjuwä-panjä iinjä iquayi. Iwä Goti Iqu ämaqä iquauñqe, anä hea ique-ique pmetpnuwänqä, hea mämanäwiqe, näwi imäkekqe.

¹⁴ Ämaqä asä iinjä iquauñqe, Atamä iquesa ti eqani, 7 ekqä Inokä iqu, suqä hanjä-iqä wimeniñqenqä hiñuä ätätä tii ätäänqä. “Qätä nyipu! Naqä Iqu, enätqä Iqueqänänñä aanjä kuapanänñä-tänñä iquatä quvepänqiyä. ¹⁵ Iqu ämaqä eeqänänñä kukñuä ämitätä, iwäsäutä, itanga ämaqä Ique hñgisa itquepu, suqä quvqä itqänuwä iquauñqe, quwqä suqä quvqä itqänjuwiñqätä, kukñuä quvqä Iquenyqä ätätqänjuwiñqätäñi, näqñqä qäyä mapñqä, quñi hanjä-iqä naqänänñä meqänqisa mäwqatänñiqä quvepänqiyä” ätäänqä.

¹⁶ Ämaqä iinjä iqua, hea ique-ique nätmätqä hñjua-hñjua wimeqanqenqä, äwqä quvqä änyäpu, kukñuä ämaqä dunqä ämamäutqänñä. Qu qänaknänñi, suqä quvqä quwqä kñuä-äwqeunä witanqqeunä itqänñä. Qu kukñuä hämä-hämänä ätäpu, quwqä yoqe, haqeu ämaenätqänñä. Ga äwiñqä iquauqä iunä qänaknä wipñqenqä kukñui, miiqä-eqä-nyqä iquanä ätuätqänñä.

Quuvqä heqiyqä a yänänäqñqä äqätpu, iunä imäñga peyqänqenqä

¹⁷ Inäqe, ñqä nyämaqä kiinjä änyinätñqä iquenä, kukñui, ämaqä, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iqua, nätmätqä qänaki timäutñqenqä ätäpu ekuwiñqä, kñuä mapiyä. ¹⁸ “Hea yäpakä iqu timäutñqä itäqänqani, ämaqä kukñuä naqä-qakuñqä tä-säwqä ipu, Goti Iqueni hñgisa itquepu, qänaknänñi äwiñqä quwqä dunä iqä iqua, timäupnuwiqä” äyä etkuwi. ¹⁹ Dñä Äñguä Iqu qutä mäpmeqä etañgi, qänaknänñi, kñuä indqänqä ämaqä qua täutañä iquaugenä ipu, ämaqä huizi du awä qäyäpatmbñqä imäkqä iquayi.

²⁰ Inäqce, ηqä nyämaqä kiinjä änyinätηqä iquenä, he Dñä Ängüä Iqutä anä äpmepu, Goti Iquenyqä tääqä ätqä äwäpiyitanj, quuvqä heqiyqä Goti Iqu etapqe, a yänänäqηqä äqätpu, iunä imäkηga peyqäpηqe. ²¹ He neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta, heñi häñä hea ique-ique pmeqä hetapäninqä hinuä äqämbu äpmapu, Goti Iqu henyηqä äwinyänqä iunä pmetpηqe. ²² Ämaqä ‘quuvqä heqämqändiyä, ä maeqiyqä imqändiyä?’ kñuä ävätηqä iquauηqe, qeqä hetätηqe. ²³ Itanğa tä maisquä dunqä uwqanğpçqä iquauñi, huätä maqänä itmepu, häñä iqumuatpηqe. Ga huiziquauηqe, qeqä ätumuäkäpu yätamakqä äväpiyänğani, zätä qäsä ipu, ipηqe. Goti Iqueqä hinuä iqinji, qu qänaknäñi suqä kiyä mätqä iu itqänuwä-qae, quwqä qäkämä-pçqä kiyä mätqä enqä-qae, he-pqe, kiyä inä emätqηqä, zätä qäsä ipηqe.

Ne Goti Iqueä yoqe, haqeu maetuηquenqä

²⁴ Goti Iqu, he qua iqi mäpäknqä ipηqä äηguänä ämeyätä, he suqä quvqä maeqä, aanä yeeqänänä ipu, Iqueä yoqä naqänänjä etanği äqämbu tqäpηqä, etma uwqä Iquvi. ²⁵ Iqu Goti Kiqä-kionänjä-qu äpme, neqä Naqä Jisasi Kraisi Iquesanji, neñi anğumä Häñä Inequmuatqä Iquvi. Ne Iqueä yoqe, haqeu maetuηque. Iqu yoqä aanä naqänänjä-tänjä-qu eä, ämiqä naqä iuqä Naqä-qu eä, ga yänänäqηqä naqänänjä äme, nätmatqä eeqänänjä iuqä Ämiqä Naqä Iquvi. Iqu qänğanänqä, ä täηğanqä, qänakndanqä, ii äpmäka wätäniqe. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Kuknuä zä wiqe, Ätnänäqi itkimäkqenqä Yätamäkqä kuknuä hinuiqänä iquvi

Ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä ämakuwä iquauni, quvqä itquaminjuwänqanji, Jonä iqu bukä tä äqäkqe. Qu iquau quvqä itquaminjuwi, ii iqua Jisasi Iqu, iquauqä Naqä Iqu etanqgenqä, quuvqä heqiyätqätanquwä iutayi. Buki, Kraisi Iqueqä yoqä ämakuwä iqua, hanä-iqä naqä iqueni, mändi kittqäpñqä iinqeyi.

Bukä tä, nätmatqä qänaki timäuniqenqä ktqä kuapänänä-tänä iiyi. Ämaqä quuvqä eqiyäpiyä inqa äpmaminjuwä iqua, kuknuä ktqä iinqe, näqnqä eminjuwi. Itanqi ämaqä quuvqä maeqiyqä iqua, qu maqnqeqä. Kuknuä ktqä iunqä quati, ii tiinji. Jisasi Iqu, Naqä-qu eä, Iqueqä hipaeta, Goti Iqu mäkä eeqänänä itä, Setänä iquepqe, mändi kittqiyäniqeqä. Ga Jisasi Iqu Iqueqä wäunui qäpu imäkqanqanji, Goti Iqu ämaqä quuvqä heqiyqä mäwquatämäuwä ipu, yänänäqnqä pmetanquwä iquauni, nätmatqä ängüä hui tii äväñqiyä. Iqu nätmatqä eeqänänä änyä-hänji imäkäniqä iutani, qu Iqutä anä äpmapu, hanä-iqä maeqä pmepñqäüä.

Jonä iqu, tuwanjuä tquenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Kuknuä Jisasi Kraisi Iquenyqä tqu, zä äwäminqetani, Jisasi Iqu ätnänäqi ämaekqenqeyi. Jisasi Kraisi Iqu, nätmatqä maqänä timäuniqñqe, Iqueqä wäunjuä-wiyqä iquau ämotquetñqe, Goti Hanjuwä Iqu, Ique ganä ämotquakqe. Itani Jisasi Iqu Iqueqä enätqä hnque, Iqueqä wäunjuä-wiyqä Jonä iqunñqä dowatqanqi, nätmatqä äki-äkitanä timäuniqä iinqe, kuknuä wätqä enqä-panä iu ämändquakqe. ² Itanqa nyi nätmatqä eeqänänä hinjuä äqunmitani, tiinä ätukqe. “Tä Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä naqä-qakui, Jisasi Kraisi Iqu ätqeqä.” ³ Ämaqä, Goti Iqueqä kuknuä tä, nätmatqä ätimäuniqenqä a ätäütä, awä ätumitätqä iqutä, ä ämaqä, iqu kuknuä awä tqanqi qätä äwiyäpu, ämepu äpmamitpñqä iqua-pqe, nätmatqä tä qäpi ae ätimäutñqä iqanqi, qunji Goti Iqu ängüä iwimäkqanqi yeeqä ipñqäüä.

4 Nyi Jonä iqunä tuwanuä tä, qokä-apäkä anä-himqä 7, qua Eesiya iu Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquenqä äqäyqä. Goti Hanjuwä Iqu, tännga äpmenqä, qänğanä äpmaminqä, ä qänaki inä pmetäninqä-qu eä, heñi qeqä imänqeta änguä etapätä, heqä äwqe hanuä imbu pmetpnqä emäkquä. Itannga dnä 7, Goti Iqu zä-hawä hiqumuanä eä pmetanqä iu äpmenuwä iqua,* qu-pqe asä ii emäkpnä. 5 Itannga Jisasi Kraisi Iqu, Goti Hanjuwä Iqueä kuknuä naqä-qakuinä awä ätminqä Iqu, ae äpakonqä iuta ganä ävaukqä Iqu, itannga qua täu miqä naqä iquauqä Naqä-qu äpme. Iqu-pqä asä ii emäkätinqänänji.

Iqu nenyñqä kuapänä wiñganji, Iqueqä häneqetä, neyaqä suqä quvqä eeqänänä iutani, huätä äyä änewewqatkqe. 6 Iqu ne Iqueqä ämaqä naqä-hñqunä eätanä, Kanä Goti Hanjuwä Iquenyqä hiqäva imäkquatuñquä, inemäkkqe. Inñtani, yoqä naqetä, yänänäqñqä nätmätqä eeqänänä iu miniqñqetä, hea ique-ique Iqutanä witäniqe. Ii aanä naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

7 Hiñuä qumbiyä! Iqu qaquvqeu pmeqä quvepätnqä itqäü.† Itani ämaqä eeqänänji, Iqu äquvepqanqutqe, hiñuä qumbunqäü. Ämaqä Ique zi äukuwä iqua-pqe, hiñuä anä qumbnä.‡ Ga ämaqä eeqänä, huiwä huitanä-huitanä quaetani, Iquenyqä kñuä kuapänä qäpnuwi. Naqä-qakui. Inñ ätimäuniqe!

8 Goti Naqä, Yänänäqñqä Eeqänänä-tänjä Iqu, tii ätqiyä. “Nyi hiñuiqänqätä, yäpakiñqätäñi, Nqä-näuänjqä. Nyi tännga äpmenqä, qänğanä äpmaminqä, ä qänaki inä pmetmniqä Iqunjqä.”

Jonä iqu, Jisasi Ique hiñuä äqunqenqä

9 Nyi Jonä, heqä heyämaqä iqunänji. Nyitä hesä, ne eeqä Jisasi Iqueqä eanitani, hanä-iqä asänä ämetanä, Naqä Iqunä miqeunji anä äpmetanä, inñ ne eeqä yänänäqñqä ätqäuanä hanä-iqe äyä ämiwäutqänju. Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä kuknuinqätä, kuknuä Jisasi Iqu awä ätuminqenqätä, tuäkitqätanğa, qu nyi qua eqä huväkiyä, kiqä yoqe Patmosi iunqä huätä änändowatkuwi. 10 Naqä Iqueqä hiunji eqanğani, Dñä Änguä Iqu aanä yänänäqñqä nyimeqanğa, nyaqä tuwä inğisani, ämaqä hñqu manä yänänäqñqä, hääwä enqä-pa, tii tqanği äwikqe. 11 “Si nätmätqä äki hiñuä äqunänä etanqutqe, bukä iu äqäyätinä, ämaqä anä-himqä 7 iu, Jisasi Iqueqä yoqenqä aquvä

* 1:4 Itkimäkqä 8:2 † 1:7 Wäunjuñqä 1:9-11 ‡ 1:7 Sakätiyasi 12:10

äqänätqänuwä iunqä qäyämävä. Tuwanui, anä-himqä Epäsäsi, Samina, Pekamumä, Tayätila, Satisi, Pilendopiya, ä Latisiya iu äqänätqänuwä iquauñqäuä.”

¹² I tqanji äwimi, “Tqu dqutiyä” tmä äkunmäkngqce, golqä hiqi-tä-tqäuqä 7 hñqua tqäutangä äqungqce. ¹³ Hiqi-tä-tqäuqä iquauä awä iqinji, ämaqä enqä-panjä Hñqu, qäkä quäuqä yukä bu eeqä ämawqätäuqä äyäuä, Iqueqä quikuä iunji, golqä yauqä ipnätanji äqungqce. ¹⁴ Iqueqä de, qatäwänänjä aanjä yäkquänänjä äui, ga Iqueqä hinui, tä äyänätñqä-panjä iinji. ¹⁵ Iqueqä yukä iunji, ämaqä hñqu hikä hiuisqä äyänqä, tä tnänjä du imäkävetqä-panjä iinjä äyänqiyä. Iqueqä kuknuä-pqä ätätäqce, eqä äkakä kuapanä äqänqä-panjä iinji. ¹⁶ Iqu Iqueqä hipa ämuangisani, qätäqueqä 7 a äqätä, nñ Iqueqä manitanji, näpqä-hionaqä inñi-inñisa häñeqä-heñqce ätimäuminqce. Iqueqä himä-hiqumuanitanji, mäptqä tnänjä ätä äyänqä-panjä iinjä äyänätanji äqungqce.

¹⁷ Ique e äqunmitanji, nyi ämaqä pizqä enqä-panjunä, Iqueuä yukä täñä iqi päknganğa, Iqu Iqueqä hipa ämuangisani, nyaqä huiwä haqeqi änñiyätä, tii ändkqce. “Zä miqä manä. Nyi hinuiqänqä qänakñqä äpmenqä Iqunjqä. ¹⁸ Nyi Goti Hänä Äpmenqä Iqunjqä. Nyi hñqunä äpäkonqce, ga inğa-inğa hänä yqänä äpmaka uwqämniqä Iqunjqä. Nyi ämaqä äpäkonqä iunqätä, ae äpäkombqä iquauqä aniuñqätä, qñqanä hutäuqce, \$ a äqätänjä. ¹⁹ Iinñitanji nätmätqä tqä hinuitä äqunänji, tuwanuä bukä iu qäyeyä. Nätmätqä täñga ätimäuqenqätä, qänaknda-pqä timäuinñqätänji, bukä iu qäyeyä. ²⁰ Si qätäqueqä, Nyaqä hipa ämuangisani iquatä, golqä hiqi-tä-tqäuqä iquatä, hinuä äqunänji, qakui tiinji. Hiqi-tä-tqäuqä iqua, ämaqä anä-himqä 7 iu aquvä äqänätqänuwä iqua etanğa, qätäqueqä iqua, quwqä enätqä 7 iquayqä” ändkqce.

2

Quuvqä heqiyqä Epäsäsi iu aquvä äqänätqänuwä iquauñqä tuwanui

¹ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Epäsäsi iu ämitñqä iquenqce, kuknuä tii ätätnä qäyä.

Nyi qätäqueqä 7 iquau Nqä hipa ämuangisa äqätmä, Nyi hiqi-tä-tqäuqä 7 iquauä awä iqi iktñqä Iqunä, kuknuä tä sinqä ändowatqä.

² Suqä eeqänänjä he itqänuwi, Nyi näqñqä eänänä. He wäunuä tnänjä ipu, hanjä-iqe qäyä ämepu, yänänäqñqä äyä ätqäutqänuwi. He ämaqä quvqä iqä iquauñi, hesä

anä pmapnqe, hinuinä mäquŋquä itqäŋuwi. Ämaqä hesä äpmepu, ‘Goti Hanjuwä Iqu, ne wäuŋuäŋqä änanawatqeqä’ quangä etätqäŋuwä iquaunqe, he kŋuä äŋguänä iwäsäupu, quangä iquaunji, ae äyä ämäqumuetqäŋuwi. ³ Ämaqe, he Nyaqä yoqe a qätätangä eqänäpu, ga he quvqä emäkätqätanguwä-qe, he yänänäqŋqä ätqäupu, hanjä-iqä ii ämepu, wäuŋuä tnäŋä iquenqe enyqä miqä itqäŋuwi. He iinjä itqätanguwinqe, Nyi näqŋqä ae enä.

⁴ Iinjä etanji Nyi hesäŋi, kukŋuä hui täŋunjqä. He Nyinyqä quuvqä kiŋganä eqiyäpiyänŋanji, kuapanä enyäminqä-qe, täŋganji iinjä hmanji. ⁵ Qänŋanäŋi, he suqä äŋguä inä imäkmiŋuwi, huätä vquatämäupu, qua iqi ae äyä äpäkŋuwi. Iinjä etanji hiqä suqä qänŋanä imäkmiŋuwinqe, kŋuä indqänäpu, hiqä kŋuä äkunmäknäpu, suqä qänŋanä äänä imäkmiŋuwä etanjutqe, asä iinjä imäkqäpŋqe. He iinjä mimäkqä iqanppqe, Nyi äpätmä hiqä hiqi-tetä kiqä ätqäuqetä, huätä metaumqänä. ⁶ Ga hiqä suqä äŋguä hŋqu tiinjä. He Nikolasi ique qänaki itqäŋuwä iquauä suqenqe, yasämä maenqä eä. Nyi-pqe iquauä suqenqe, yasämä manyinqä eä.

⁷ Ämaqä, Dŋä Äŋguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqäŋuwä iquau tquangi, qätä äwipqä iqua, qänaknä wipŋqe. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämäwqätäumipqä iqua, Nyi iquaunji, zä-häukuä hänjä hea ique-ique pmeqä vqe, qäyä dupŋqä hinuinä qunmniqeqä. Zä iinjä iqu, qäukuä haqä Goti Hanjuwä Iqueä wäuŋuä iqi ätqäunä.

Quuvqä heqiyqä Samina iu aquvä äqänätqäŋuwä iquaunqä tuwanji

⁸ Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Samina iu ämitŋqä iquenqe, kukŋuä tii ätätinä qäyä.

Nyi hinuiqänqä qänakŋqä äpmenqä,* ga hŋqunä äpäkonŋqä-qe, anŋumä äväutmä hänjä äpmenqä† Iqunä, kukŋuä tä siŋqä ändowatqä.

⁹ Nyi he hanjä-iqätä, täŋjä-hunqätä, emetŋqenqe, näqŋqä ae emä, ga he nätmatqä qua täutanji, maeqä aanqä äpmenuwinqe, nyi näqŋqä ae eäqä. Iinjä etanŋqä-qe, he nätmatqä kuapanänjä-tänŋuenä yqänä äpmenjä. Ämaqä hŋqua, he kukŋuä tuwänŋisa etätqäŋuwinqe, nyi näqŋqä ae enä. Ämaqä, ‘Ne Israitqä iquneyqä’ ätätqäŋuwä-qe, oee, qu Setänä iqueqä-quayi. ¹⁰ He hanjä-iqä emetŋqä itŋqe, zä miqä pambiyä. Qätä nyipu. Setänä iqu, “He

* 2:8 Itkimäkqä 1:17 † 2:8 Itkimäkqä 1:18

Goti Iquenyqä quuvqä yqänä eqiyätqäjäpiyâ” tä yamwiqä hiyätñqe, hñquenä anä guä kiquyâueqä iunqä upñqä emäkänä. I hitanji hanä-iqä, täñä-hunqä ämepu, hiunji 10 enqä-pa pmapnuwi. Iinjä etanji qu he pizqä qäyâ hepäkñqä-qe, quuvqä heqiyqe, a yänänäqñqä kiquätpiyâ. He iinjä ämäwqätäuqanjpqe, Nyi hññä hea ique-ique pmeqe etapmniqeqä.

¹¹ Ämaqä, Dñä Äñguä Iqu, Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqäjüwä iquau tquanji, qätä äwipqä iqua, qänaknä wipñqeqä. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyâ iu ämäwqätäumipqä iqua, äpäkonqä huiziqu† qui miwimäkqä danä yäniqeqä. Aanjä hma naqä-qakui.

Quuvqä heqiyqä Pekamumä iu aquvä äqänätqäjüwä iquauñqä tuwanji

¹² Enätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Pekamumä iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätnä qi.

Nyi näpqqä-hionaqä inji-ingisa häneqä-heñqä ämenqä§ Iqunä, kukñuä tä sinqä ändowatämepqä.

¹³ He anä äpmeñuwinqe, Nyi näqñqä ae enä. Iqñji, Setänä iqueqä anä äquatäuqämenqä iuyi. Iinjä etanji he Nyaqä yoqe a yänänäqñqä äkiqätäpu, hiqä Nyinyqä quuvqä heqiyqe, zä maeqä itqäjüwi. Qänğanäñi, Andipasi iqu Nyaqä kukñui qänaknä itä, Nyinyqä awä-tqä-qu eä, anä äyâ äpmamiñuwi. Qu iqueni, anä Setänä iqu äpmeñqä iqi päsqanjuwänğanä-pqe, he Nyi tuwä manjiyqä ikuwi.

¹⁴ Iinjä etanji Nyi hesäñi, kukñuä hui täñunji. Hesänä hui, Balamä* iqueuä suqe, a yqänä äqätpu äpmeñä. Qänğanäñi Balamä iqu, suqä Israitqä iquau quanqä tquenqe, Balakä ique ämotqueqanji, qu suqä quvqeu äpäknäpu, nanuä goti quanqä iunqä hiqäva imäkpqe änäpu, huiwä yanä hinqi injä imäkmiñuwi. ¹⁵ Asä iinjä, ämaqä hesä äpmeñuä hui, Nikolasi iqueqä ämaqä iquauä kukñuä dunä qänaknä itqänä. ¹⁶ Ii itqätanjuwitanji, he täñganji hiqä kñui äkunmäkmbiyä. Iinjä hma etanjutqe, maqänäñi, Nyi heñqä äquvepätmä, ga Nyi, ämaqä iinjä itqäjüwä iquatä, näpqqä-hionaqä yanäqñquä Nyaqä manä täu äwinqetä, mäkä hunanä.

¹⁷ Ämaqä, Dñä Äñguä Iqu, Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqäjüwä iquau tquanji, qätä äwipqä iqua, qänaki wipñqänäyi. Ga ämaqä, mäkä äunäpiyâ iu ämäwqätäumipqä iqua, Nyi buayä Mana† zä äwinqe ämuayätmä, hikä qäpaiqä yoqä änyä-hänjä äqänänqä

† 2:11 Itkimäkqä 20:14 § 2:12 Itkimäkqä 1:16 * 2:14 A Täuqä 22:5-24:25

† 2:17 Angumä Itmakqä 16:21; A Täuqä 11:8; Jonä 6:49

hŋqu-pqe äwimniqe. Yoqä iinjä iquenqe, ämaqä hŋqu änyä maqŋqä heniqe. Ämaqä, hikä qäpaiqä ämetqä iqunä, näqŋqä heniqe.

Quuvqä heqiyqä Tayätila iu aquvä äqänätqänjuwä iquauŋqä tuwanji

¹⁸ Enätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Tayätila iu ämitŋqä iquenqe, kukŋuä tii ätätinä qäyä.

Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä Ymeqä Iqunä eämä, hiŋuä tä äyänätŋqä-panitä, yukä hikä hiuisqä äyänqä-panitä täŋä Iqunä, kukŋuä tä siŋqä ändowatämeppä.

¹⁹ Nyi suqä eeqänänjä he imäkätqänjuwiŋqe, näqŋqä ae ämenjä. He huiziunqä heŋgaŋgi, Nyinyqä quuvqä eqiyäpu, ämaqä huizi iquau yätamäkqä äväpu, itaŋga hanjä-iqä qäyä ämepu yänänäqŋqä ätqänjuwiŋqe, Nyi näqŋqä ae enjä. Hiqä suqä qänğanä-pqä imiŋuwä eeqänänji, aanjä äŋguanänjä ätimäüä.

²⁰ Iinjä etaŋgi Nyi hesäŋi, kukŋuä hui-pqä inä Täŋunji. Apäkä Jesepetqi 'Hiŋuä-tqinjqä' ätätŋqä ii, hesä qäyä pmetŋqä hiŋuinä äqunätqänjuwiqä. Apäkä ii, Nyaqä ämaqä wäunjuä imäkqäppä iquauŋi, quaŋgä ätuätä, suqä huiwä yanjä hiŋgi iŋqä ämotquetä, nanjuä goti quaŋgä iquauŋqä hiqäva-pqä imäkpqe, ämbŋqä ätuätŋqä iiyi.

²¹ Nyi, 'Iiyqä suqä quvqä hui äkunmäknänqutiyä' tmä, hiŋuinä äqunmä pmetaŋgä, iiyqä kŋui makunmäknqä itä, suqä huiwä yanjä hiŋgi änäänä äväkitqänä. ²² E äväkitŋqä-qae, he qätä nyipiyä! Nyi apäkä iinjä, täŋä-huŋqä naqänänjitä, ä täŋä-yaqä naqänänjitä, metŋqä wimäkmä. Itaŋga ämaqä iisä hiqaqä anä äwäyakitqänjuwä iqua, quwqä kŋui makunmäknqä ipu, iiyqä suqeu qänaki yqänä itqätanŋpqe, Nyi iquauŋi täŋä-huŋqätä, hanjä-iqä naqänänjä wimä. ²³ Qokä-apäkä, ymeqä enqä-pa ii qänaknä ävätqänjuwä iquauŋi, eeqänä pizqä päkmniqeqä. Iinjä imäkqanŋqetani, ämaqä Nyaqä yoqenqä im-imä aquvä äqänätqänjuwä eeqänänjä iqua, tiinjŋqe, näqŋqä mapnuwi. Nyi ämaqä eeqänänjä iquenŋqä kŋuiutä, äwqeutä iwäsäutmä, ga he suqä imäkätqänjuwä-pa kimanji, hŋqunä-hŋqunä e hetapqäumniqe.

²⁴ Iinjä etaŋgi qokä-apäkä huizi, Tayätila äpmapu, apäkä iiyqä kukŋuiu qänaknä miqä ipu, itaŋga suqä qu, "Setänä iqueqä kukŋuä ze eä-qä" ätätqänjuwiŋqe, näqŋqä mämeqä itqänjuwä iquenä, Nyi 'Hanjä-iqä hŋqu heyaqä haqeqi maeqä ymä' hitmŋqeqä. ²⁵ I etaŋgi nätmatqä eeqänänjä he a äqätänjuwi, Nyi äquvepmqänŋanqä a yänänäqŋqä qätätanŋpu.

26-27 Ämaqä, mäkä äunäpiyâ iu ämâwqätäupu, Nyaqä sugeu hiunji yâpakänğanqä qänaknä imipqä iqua, iinji Nyi iquau-iquauqäni, Nqä Apiqu ändapqä-pa, *qokä-apäkä eeqänänjä äpmakuwänjuwä iuqä nyuänjä ämiqä pmeniqä iinjqe, Nyi yoqä wimniqe. Itanğa ämaqä hñqu qua qondä ämisqiyätä, zinañuä imäkqä-panjä iinji, iqu yäkqä woyqä a äqätä iquau ämiñqiyä.*† 28 Iinjä imitätqä iquenji, Nyi qätäqueqä zinuitä ätimäutä äyänätñqä iquš wimniqe.

29 Ämaqä, Dñä Änguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquau tquanği, qätä äwipqä iqua, qänaki inä wipñqeqä.

3

Quuvqä heqiyqä Satisi iu aquvä äqänätqänjuwä iquauñqä tuwanñui

1 Enätqä ämaqä quuvqä heqiyqä Satisi iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätnä qäyâ.

Nyi Goti Hanjuwä Iqueqä dñä 7 itä,* itanğa qätäqueqä 7 itänjä Täñunä eämä, kukñuä tä sinqä ändowatämepqä.

Suqä eeqänänjä he itqänjuwinqe, Nyi näqñqä ae enä. Qu henyqe, “Hänjä äpmeñauä” ätäqänjuwä-qe, he ae äpäkoñguwä-panjä iquenjqä. 2 Hiqä suqä eeqänänjä imäkätqänjuwi, Nyi Nqä Goti Iqueqä hinjä iqisañi, hñqu aanjä jänänänjä mäqunquä inqä-qae, he hiqaqä äwinjuwi ivatuwänäpu, hiqä suqä mapäkoñqä yqänä äwinqe, yänänäqñqä anği imäkqanğpu. 3 Qänğanänji, he kukñuä äñguä we-huñqä-tänji qätä äwiyäpu, ae ämakuwi, he iinjqä kñuä indqänäpu, äñguänä ämipu, hiqä suqä quvqenqe, kñuä kunmäkmbiyä. He mävuqä ipu, hiqaqä yqänä äwämitpqe, quwä-meqä hñqu emeqänqe änyä maqñqä eänjuwä-pa, Nyi asä iinjä emamä.

4 Inäqe, he Satisi iu äpmeñuwitanjä hui, quwqä ämuasmänqe, kiyä mäqä mimäkqä iquwi. Iqua qäyunä epiyitanji, ämuasmänqä qäpaiqä ämipñäpu, Nyitä qanjä anä ikiqatunqe.

5 Ämaqä, mäkä äunäpiyâ iu ämâwqätäumipqä iqua, Nyi ämuasmänqä qäpaiqä iinji äwiptätmä, iquauqä yoqä bukä hänjä-pmeqä iunji, huätä makutqä imniqe. Oeyqä. Nyi iquauñqe, Nqä Apiqueqä hinjä iqisa, ä Iqueqä enätqä iquauä hinjä iqisa-pqe, ‘Iqua Nqeqä’ tmniqä iunänji.

6 Ämaqä, Dñä Änguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquau tquanği, qätä äwipqä iqua, qänaki wipñqänänji.

† 2:26-27 Apqä Bukä 2:8-9 § 2:28 Itkimäkqä 22:16 * 3:1 Itkimäkqä 1:4

Quuvqä heqiyqä Pilendopiya iu aquvä äqänätqänjuwä iquauñqä tuwanji

7 Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Pilendopiya iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätnä qäyämävä.

Nyi suqä äñguä jänänänjä imäkätmä, aanjä Naqä-qakuä-qunä eämä, itanğa Nyi Dewiti iqueqä qñqanä hutäuf† a äqätänqä Iqunji. Nyi anjä qñqanä hutemqe, ämaqä hñqu anği mämäyeqä yänqiyä. Itanğa Nyi anjä qñqanä ämâyemqeunji, ämaqä hñqu anği mautäufqä yänqiyä. Nyi iinjä iqä iutanjä Iqunä, kukñuä tä sinqä ändowatqä.

8 Suqä eeqänänjä he itqänjuwinqe, Nyi näqñqä ae enä. Hiñuä qumbiyä. Hiqä hipenüä iunji, Nyi qñqanä ae äuteqä-qae, ämaqä hñqu anği änä mämäyeqä yänä. Hiqä yänänäqñqe naqä ma, wänqäpu witanği, itanğa Nyaqä kukñui, qänaknä ipu, Nyaqä yoqe, imä zä maeqä da itqänjuwinqe, Nyi näqñqä ae ämeqe.

9 Ämaqä Israitqä iquautanä iqä äpmapu, “Ne Israitqä iquene, Goti Iqueqä ämaqä iquneyqä” ätäqänjuwä iquauñqe, he näqñqä ae enä. Iqua quañgä iinjä ätäpiyä-qe, naqä-qakui, Setänä iqueqä ämaqä iquayi. I hitanği qätä nyipiyä! Nyi iquau eyqiyämeqanğundi, iqua Nyi henyqä kuapänä änyinğanğutqenqe näqñqä epu, hiqä yukä-tänjä qäqi äpäpu, qonjä qutaseppnuwi. ¹⁰ Nyi yänänäqñqä tqäupñqä kukñuä etkqe, he qänaknä itqänjuwitanji, Nyi ämeyqanğundi, ga qokä-apäkä eeqänänjä qua täu äpmenjuwä iu yamwiqä väniqñqä timäutñqä itñqä iqu, he memeqä da yänqiyä. ¹¹ Nyi henqä maqänä quvepmä. Mä heqä ämävqutäufquwä yññai† ämaqä hñqu huätä equvqñqe, nätmatqä he ämenjuwä ii, a yänänäqñqä qätätanğpu.

12 Ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämävqätäumitpñqä iqua, Goti Iqueqä anjä iunji äväma näweqä uwqänqe, Nyi iquauñji, anjä anjizä äqutnänqä enqä-pa, yänänäqñqä qutemniqe. Inji Nyi yoqä hñquaqu-hñquenjä iqua, iquau pmutemniqe. Nqä Goti Iqueqä yoqetä, Iqueqä anjä-himqä naqetanjä yoqetä, itanğa Nqä yoqä änyä-hänjä iqu-pqä qäsä. Nqä Goti Iqueqä anjä-himqä iqu, ii Jerusälemä Änyä Hänjä, Iquesa qäukuä yätu äväma päniqä iquvi.

13 Ämaqä, Dñä Äñguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquau tquanği, qätä äwipqä iqua, qänaki inä wipñqe.

† 3:7 Asayä 22:22; Itkimäkqä 1:18 † 3:11 Qänğanänji, ämaqä mäkiutä, hänjä tnänjä wqeutä, ämävqätäukqe iqu, mbqä mämeqä, yñña ämetä ämäuminqe.

Quuvqä heqiyqä Latsiya iu aquvä äqänätqänuwä iquauñqä tuwanji

14 Enätqä, ämaqä quuvqä heqiyqä Latsiya iu ämitñqä iquenqe, kukñuä tii ätätñä qäyämävä.

Nyi “Ii naqä-qakuiqä” Tqä Iqunä, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä awä ätätmängañi, Iqueqä kukñuä eeqänñi aanä jänñä dinä ätätñqä Iqunqä. Nätmatqä eeqänñä Goti Iqu imäkkqetanä Qakuä Iqunä, kukñuä tä sinyqä ändowatqä.

15 Suqä eeqänñä he itqänjuwinqe, Nyi näqñqä ae enä. He tnänä-qe, isqä-qe mäpmeqä injuwinqe, Nyi näqñqe ae ämeqe. Nyi he tnänä-qe, isqä-qe pmapñqä änyinqiyä. 16 Inji he tnänñqä, isqänqä, mäpmeqä, awänä pmetanğä eqänätmä, Nqä manita quta enjuiyqä. 17 “Ne mbqä kuapä-tänjuneyqae, nätmatqä hävemnäqñqä ämetanä, hnjuahnjuañqä äwa miqä injunä” ätätqänuwä-qe, oeyä. Nyaqä hiñuiqini, he aanä ququvqä yqänä pmetanğuwinqä, ämaqe, henyqä huäqä kiñä wunänqiyä. He nätmatqä hesä näweqä winiqä iqu maeqä, hiñuä pisqä äpmapu, itanğa he huiwinä imbu äpmenä. Iwä hiqä-hiuäñi, iñqe änyä maqñqä yqänä enä. 18 I etanği Nyi kñuä iqä tii hetapmqe. Golqä, quvqä qäsä maeqä yätñqä tä äñqä hui, Nyita mbqä ipu, mbqä kuapänñä-tänjuenä hipñqänänyä. Itanğa ämuasmänğä qäpaiqä, hiqä huiwiu ktqä hiqumuätäutñqe, Nyita mbqä ipu, ämaqe he huiwinänyqä äpmapu, wombatañä pmetanğpi, hiñuä maiqñqä ipñqänänyä. Nñ marasinqä aowä hui, hiqä hiñui mäuepñqe, Nyita mbqä ipu, iwä hiqä hiñui, äñguä qämbñqänänyä.

19 Itanğanji Nyi ämaqä huiunqä änyinqqe, Nyi iquauñi, quwqä suqä quvqenqä näqñqä ävätmä, jänä iwimäkätñqe. I etanği he hiqä suqenqe kñuä äkunmäknäpu, jänä pmapñqä tnänä imäkñganğpu.

20 He hiñuä nqämbiyä! Nyi anä qänqanä-tänä iqi ätqäümä, qñqanä iu ptqä päsqanğa, ämaqä hnqu Nyaqä manji qätä änyiyätä, qñqanä noteyätqe, ga Nyi yäpä yänğisa äpaquvätmä, ye buayä anä nenqueä.

21 Ämaqä, mäkä äunäpiyä iu ämawqätäumipqä iqua, Nyitä ämiquatunquä Nyaqä zä-hawä iunji, anä pmenique. Ii, qänğanä Nyi mäkä äunätayä iu ämawqätäutmä, Nqä Apiqutä miqenqe, Iqueqä zä-hawä iu anä äpmakueä-panä iyyqä.

22 Ämaqä, Dñä Äñguä Iqu Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänuwä iquau tquanği, qätä äwipqä iqua, qänaki inä wipnuwänğqe.

4

Jonä iqu, nätmatqä qäukuä yätu witanği äqunğqenqä

1 Nätmatqä tä qäpu ae äpawqanğa, qäukuä haqä yänjini qnqanğa hñqu hutänätanği äqunğqe. Itanğa manjä* nyi qänğanä häawä enqä-panğa tqanği äwikqä iqu, tii ändkqe. “Si täqinyqä yapiyä. Ga Nyi nätmatqä eeqänänğä qänaki timäuninge, ämäktquamqänänğä.” 2 Itanğa Dnğä Änğüä Iqu yänänäqñqä maqänä nyimeqanğa, qäukuä haqä yätunji, ämiqä iqueqä zä-hawä hñqu tqäutanği, ga iqi äpmenqä Iqu, tiinjä etanği äqunğqe.† 3 Zä-hawä iu äpmenqä Iquesanji, qoqiyqä hioätqätä, hänesqätä, yänätanği, ga wäpinyiqukuä hñqu zä-hawä ique awä iqi ämamäuäqe, kiqä we-hunqe aanğa naqänänğä hunätanği äqunğqe. 4 Ämiqä Iqueqä zä-hawä iinjä iqu, hawä 24 huizi iquauä awä iqi ätqäuminqe. Itanğa zä-hawä iquauñi, ämaqä naqä iqua hñqunä-hñqunä äpmakäuminjuwi. Iqua ämuasmänğä qäpaiqä-tänğä-qua, itanğa quwqä nyuänğä iunji, golqä yñña mäuqä-quayi. 5 Zä-hawä iinjä iquesanji, we-hunqe nyuauä iqanğa, mmqä ätätä käkäqä tqanği äwikqe. Zä-hawä iqueqä hipenüänggisanji, tä hänaqä 7 äsminjuwi. Tä hänaqä iqua, ii Goti Hanjuwä Iqueqä dnjiyi.‡ 6 Zä-hawä iinjä iqueqä hipenüä iqisanji, nätmatqä hñqu äwäminqe. Ii eqä-huänğä naqänänğä enqä-panğa iqueyi. Nätmatqä iinjä iqu, aanğa quvanyäqñqä kiñji.

Itanğa nätmatqä häñğä-pmeqä-tänğä hñquaqui-hñquaquinğä, zä-hawä hitunjuä hñquaqui-hñquaquinğä iu pämä ätqäuminjuwi. Iqua quwqä hiqumuanğngisatä, tuwänggisatänji, hiñuä kuapänä äqänğäuminjuwi. 7 Iquautanğa hiñuiqänğä iqu, ii laiyonqä enqä-panğa iquvi. Ga huiziqu, bulumäka qokä enqä-panğa iqueyqä. Itanğa huiziqu, iqueqä hiqumuani, ämaqeüqä enqä-pa änyänä. Iwä aanğa yäpakä äpmenqä iqu, ymäuäkä aanğa naqänänğä haqeu äväwa ikitñqä iinjä enqä-panğa iqueyi. 8 Nätmatqä hñquaqui-hñquaquinğä häñğä-pmeqä-tänğä iqua, huqä 6-tänğä iquayi. Itanğa hiñuä kuapänänji, quwqä huiwiu, ä quwqä huqeunji-pqe inä ämuäpmuäminqe. Iinjä iqua heatqänğatä, hiunjñgatä, tii tqäpnğäuä.

“Naqä Iqu, ii Goti Yänänäqñqä Eeqänänğä-tänğä Iqu, hñqutä enqä-panğa manä, Kiqä-kiuänä, Kiqä-kiuänä, Kiqä-kiuänänjğä. Iqu qänğanä äpmaminqä, tänğä äpmenqä, itanğa qänaki pmetäniqeqä.”

Qu kukñuä iinjä di, mamäwänğqä danä iqäpnä.

* 4:1 Itkimäkkä 1:10 † 4:2 Esekiyäli 1:26-28. Itkimäkkä 7:10 iunji, Jonä iqu
‘Zä-hawä iu äpmenqä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä’ ätkqe. ‡ 4:5 Itkimäkkä 1:4

⁹ Nätmatqä iinjä iqua, zä-hawä ique äpmenqä, ga hea ique-ique pmetäniqä Iquenyqä yeeqä ipu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, ‘änguiqä’ tqäpñqäuä. ¹⁰ Iinjä itqätanqppqanğa, ämaqä naqä 24 iqua, zä-hawä iu äpmenqä ga hea ique-ique pmetäniqä Iqueuä hipenüä iqi qonjä äqutasepäpu, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, quwqä ynñai equväpu, zä-hawä iqueä hipenüä näñi eäpu, tii tqäpñqäuä.

¹¹ “Naqä Iquki, Si neqä Goti Iqukiyqä. Eeqänä ämawqätäunji, Tqä-täuänänjqä. Itanğa ämaqä eeqänänji, Sinyqä yeeqä ipu, Tqä yoqe haqeu ämamäupu, ‘Si Yänänäqñqä-kuiyqä’ tqäpñqäuä. Ii tiinjä etanğiyi. Nätmatqä eeqänänji, Si imäkätinä, itanğa äkinqä Tqä dutanä imäkqanğnä, ätimäutä, tanğani äyä äwinä.”

5

Bukinqätä, Sipsipqä Meqä Iquenqätä

¹ Zä-hawä iu äpmenqä iqueqä hipa ämuangisani, bukä hñqu witanği äqunğqe. Bukä iinjä iqu quäuqänänğä-qu eä, qu tuwanüä inği-inğisa äqäyäpu, itanğa äkuäpipu ekuwi. Itanğa ique a yänänäqñqä kiqätätñqe, qu nyunüä taki ändäupu, itanğa kiqä taki bukä iu 7 ändäupu, ämänyäpu, ekuwinä äqunğqe. ² Asä qanğani, enätqä yänänäqñqä hñqu, manjä yänänäqñqä tii tqanği äqunğqe. “Ämaqä huiziquau ämawqätäutä, nyunüä takä bukä iu ämänyäpu equwi, anği equvätä ävatätñqe, äsqukä?” ³ I etanği bukä ävatätä, yäpä inğisa hinüä qunätñqe, ämaqä hñqu qäukuä yätunä, qua täunä, ä qua yäpä mängisanğä-qe, mäpmeqä danä eänä. ⁴ Ämaqä hñqu bukä iquenji, ävatätä yäpä inğisa hinüä qunätñqä hma etanği, nyi kñuä kuapänä äqäminğqe. ⁵ Itanğa ämaqä naqä iquautanğä hñqu tii ändqiyä. “Si kñuä maqiyqä panä. Hinüä qunyä. Laiyonqä Tqu, Jutä iqueqä hueqä-himqeta, * ämiqä naqä Dewiti iquesanğä-queqä. † Iqu Iqueqä mäkä-hunqä iquauñi mäñdi ämäunğuatätä, itanğa Iqu nyunüä takä bukä iu ämänğanğqe, equvätä, buki ävatänğiyä.”

⁶ I dqanğa, Sipsipqä Meqä Hñqu pämä tqäutanği äqunğqe. Iinjä Iqu tiinjä-nänğä-queqä. Qu ae pizqä äpäkkuwä-nänğä-quvi. Iqu zä-hawä iqueuätä, nätmatqä hänğä-pmeqä-tänğä hñquaqui-hñquaquinğä iquauätä, ämaqä naqä iquauätä awä iqi ätqäuminğqe. Iqueqä nyuänğä hänyenätä, ä Iqueqä hinüätänji, 7 iquayi. Hinüä iinji, ii Goti Hanjuwä Iqueqä dnjä, qua eeqänänğä iunqä im-imä

* 5:5 Ipäqäkqä 49:9 † 5:5 Asayä 11:1,10; Itkimäkqä 22:16

ändowatkqä iquayi. ⁷ Itañi, Sipsipqä Meqä Iqu, zä-hawä iu äpmenqä Iqu-tänjä qäqiqi äpäqe, bukä iqueuä hipa ämuangisa äwiñqe ämakqe. ⁸ Iqu bukä ae meqanğa, inğanı nätmatqä hänjä-pmeqä-tänjä iquatä, ämaqä naqä 24 iquatä, qu Sipsipqä Meqä Iqu-tänjä iqi äpäpu, qonjä äwoktäukuwi. Iqua gitatä, golqä hevqä suakä jinanjä-weqä-tänjä itä, a äqätmiñuwi. Jinanjä-weqe, ii Goti Iqueqä qokä-apäkä iuqä tääqä tqeyqä. ⁹ Itanğanı qu apqä änyä-hänjä hñqu tii ätukuwi.

“Si bukä ämetnä, nyuñuä takä iu ämänñanqe anğı eqvätinä ävattñqe, anğuanänjä Iqukiyqä. Qu pizqä ae kpäsqañguwänğa, itanğa Tqä häñegeta qokä-apäkä iu itmetnä, Goti Hanjuwä Ique äwikñä-qae, Si anğua Iqukiyqä. Qokä-apäkä Si mbqä imakñi, qu hueqä-himqä eeqänänjä iutatä, anjä-kukñuä eeqänänjä iutatä, huiwä huitanjä-huitanjä änyänuwä iutatä, itanğa qua eeqänänjä iutatä imakñä iquayi. ¹⁰ Si iquaunı, neqä Goti Iquenqä hiqäva-imäkqä imäkqañgnä, itanğa Iqu iquaunqä ämiqä-qu pmetñqänänyä. Itanğa qu qua tâu miqäpnuwänqänänyä.”

¹¹ Itanğa nyi hiñuä anğı äqunğqe, enätqä iqua, zä-hawä ique, nätmatqä hänjä-pmeqä-tänjä iquau, itanğa ämaqä naqä iquau awä iqi ämamäupu ätqäupu, mañä tnänjä tqanğä qätä äwikqe. Ynaunjqä mañä e ätmiñuwä iqua, aañä qäqi hmanji. Qu aañä, aañä kuapänänjä, a änä matäuqänäñi. ¹² Qu e ätqäpiyänğanı, mañä tnänjä tiñjä ätmiñuwi.

“Sipsipqä Meqä qanğanä pizqä äpäkkuwä Iqu, yoqä naqetä, nätmatqä anğuanänjitä, ä näqñqä-pqetä, itanğa yänänäqñqä naqänänjä-pqetä meqanqe, anğuanänji, ii Qäqueqä. Ga Iqu ämaqä eeqänänji, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, yeeqä ipu, Iquenqä ‘anğuiqä’ ätäpu, ävätqänuwä-pqenqe, anğuanänji, ii Qäqueqä.”

¹³ Itañi nyi nätmatqä huitanjä-huitanjä Goti Iqu imäkkqe, kukñuä tqanğä qätä äwikqe. Ii nätmatqä qäukuä haqä yätu äwiñqä, ä qua tâu äwiñqä, nñ qua yäpä mäñgisa äwiñqä, itanğa eqä-pñä iu äwäkäwänqä-pqä iuä. Nñqä, nätmatqä eeqänänjä, eeqänänjä iu äwäkäwänqe, qu tiñjä tqanğä äwikqe.

“Zä-hawä iu äpmenqä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutäñi, Iquaqu ‘anğuiqä’ eeqänänji ämesinyä, itanğa yoqä naqeu, yeeqä inqeu, yänänäqñqeu, kiqä hea ique-iquenqä manyiyänqä.”

¹⁴ Itanğa nätmatqä hänjä-pmeqä-tänjä hñquaqui-hñquaquinä iqua, “Ii naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä”

tätqätanġuwänġa, ämaqä naqä iqua qonjä äuktäupu, yoqä naqä äwimiñwi.

6

Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä iquau equkqänġanġä

¹ Nyi Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä bukä iu ämänñänġä iquautanjä hiñuiqänjä ique, huätä equvqanġi äqunġqe. Itanġa nätmätqä hänjä-pmeqä-tänjä iquautanjä hñqu, “Si biyä” ätätäqänġani, iqueqä quväkitanġi qäukuä mmqä ätqä-pa tqanġi äwikqe. ² Iinjä äwimitanġi, nyi hiñuä anġi äqunġque, hosi qäpaiqä hñque äqunġqe. Ämaqä, hosiu äpmeqä iqu, yquakä a qätätanġa, qu mäkitanjä ämäwqätäuqä ynñai vqanġuwänġa, iqu mäkä iunġi ämäwqätäutnġä kñuä äme, iqäukqe.

³ Inġanġi Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä huizi huätä equvqanġa, nätmätqä hänjä-pmeqä-tänjä iutanjä huiziqu, tii tqanġi äwikqe, “Si biyä.” ⁴ Itanġi, hosi hänesqä hñqu ätimäukqe. Ga ämaqä hosiu äpmeqä iquenġi, yänñänäqñqä äwikuwi. Yänñänäqñqä ii, ämaqeüqä äwqä hanjä pmeqe huätä motaumäuqanġa, iwä ämaqe, quwqä-quwä pizqä päkmbnuwä diñqeüä. Itanġa wäñuä ii imäkätñqe, näpqa-hionaqä naqänänjä hñqu, ique äwikuwi.

⁵ Iinjä äqunmitanġi anġinġi, Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä 3 ique equvqanġa, nätmätqä hänjä-pmeqä-tänjä iutanjä huiziqu, tii tqanġi äwikqe, “Si biyä.” Itanġa anġinġi, nyi hosi hiawiqä hñqu timäuqanġa, ique äpmeqä iqu, nätmätqä kuä-sñgumetqä iwäsäuqä hñqu, iqueqä hipa iu a qätätanġi äqunġque. ⁶ Itanġi, ämaqä hñqueqä maññänäñi, nätmätqä hänjä-pmeqä 4 iquauä awä iqisanġi, tii tqanġi äwikqe. “Ämaqe, ymisañinġä äwa ipñqe, si äwätinä, tqä wäñuä imäkiyä. I hitanġi ämaqä hiunġi hñque wäñuä ipu, mbqä ämepiyi, mbqä ii, kuä-witqä qondä wänqä hmbinjä-qe, ä kuä-bali qondä hnjuacqu-hmbinjä-qeyä. Itanġi si olipqä eqä aowitä, wainqetänġi, qui mimäkqä panä.”

⁷ Itanġi, Sipsipqä Meqä Iqu, nyuñuä takä 4 ique equvqanġa, nätmätqä hänjä-pmeqä-tänjä iutanjä yäpakä iqu, tii tqanġi äwikqe, “Si biyä.” ⁸ Ii äqunmitanġi, anġi hiñuä äqunġqe, hosi kukuatqä hñque äqunġqe. Ga ämaqä hosi ique äpmamiñqä iqu, iqueqä yoqe Äpäkonque. Itanġa Äpäkonquenyqe, Hikuapqä anjä iqu qänaki äpkqe. Ga iquaqu qokä-apäkä hiqñqä hñquaqui-hñquaqui iwäsäusinyä, hiqñqä hñquenġi, pizqä päkiyanġe, yänñänäqñqä äwikuwi. Iquaqu qokä-apäkä iunġi näpqa-hionaqä itä pizqä äpäsäsinjä, itanġa iquaqu buayä dä

naqänänjä ävqumäkäsinyä pizqä äpäsäsinyä, itanğa tänjä-yaqä naqänänjä äväsinyä, äpäkombnqä imäkäsinyä, ga nanuä hiqiyqä quaetani, pizqä päkpnqä dowasiyanqinyqä.

⁹ Iinjä äqunmitani anğini, Sipsipqä Meqä Iqu, nyunüä takä 5 ique equvqanğa, nyi qokä-apäkä, Goti Iqueqä kuknui a yänänäqñqä äqätpu awä tquanğuwinqe qu pizqä äpäkkuwä iquauqä quuvqe, hiqäva-qäyqä ttawä yäpä iqi pmetanğä äqunğqe. ¹⁰ Quuvqä iinjä iqua, zääqä tnänjä tiinjä ätminuwi. “Nätmatqä eeqänänjä iquauqä Naqä Iquki, Si hñqutä enqä-panjä manä, Tqä-täuänänjä Iquki, itanğa Tqä suqe, aanjä naqä-qakuiqä. Si ämaqä qua täu äpmeñuwä iquau, kuknuä ämitätnä, neyaqä häñeqänqä kima wisnjä diñqe, ne Sinyqä hiñui, squanğanqä äqänanä pmetatunquäwä?” ¹¹ Iinjä tätqätanğuwänğa, qokä-apäkä iunji ämuasmänqä qäpaiqe, hñqunä-hñqunä äväpu, tii ätukuwi. “He hapä wänqä hmbu-ganä pmapiyä. Ämaqä hesä, mäkä-hunqä iqua epäkkuwä-pa, iqua heqä wäunüä anä itqänjuwä iquautä, heqä tta-tñguäkautä pizqä päkpnqäuä. Iquaunji, Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ae ekqeğä. İtanğa qu iquaunji, pizqä ae äpäsqanğuwänğani, Goti Hanjuwä Iqu heqä häñeqänqä kima väniqe.”

¹² İtani Sipsipqä Meqä Iqu nyunüä takä 6 ique equvqanğa, nyi nätmatqä tiinjä timäuqanği äqunğqe. Quaetani, eekä naqänänjä itä, mäptqe we maunqä, heawiqä ätimäutä, itanğa qanui aanjä häñesqä, häñeqä enqä-panjä imäkñğqe. ¹³ Qätäqueqe, yunüä zä-eaqe hiaqusqä ämitä, kiqä häukui qua mänji äpäknğqä-pa, qäukuä yätutani e äpäknğuwı. ¹⁴ Qäukui, yquvanjä äkuäpiquwä-panjä iinjı, kuäpiqanğa, qoqonitä, qua eqä huväkiyitä, quwqä anı äväma, nändi-nändi tqäwäwqanğä äqunğqe. ¹⁵ İtanğa qua iutanjä ämiqä naqä, ämaqä yoqä naqä-tänjä, ä mäkänqä ämiqeutanjä naqä iquau, ämaqä mbqä-tänjä, nñ ämaqä yänänäqñqä-tänjä iquau, wäunüä-wiyqä hiñğinqä, ä ämaqä huiz-iquauqä yäpä iqi mäpmeqä injuwä iquau, qu eeqänäni, hikä hovqä imä äpmepu, qoqonjä naqä hikä qäyätanğqä iu zä äpmakäukuwi. ¹⁶ İu äpmakäupiyita, qoqonjä iquaunqätä, hikä iquaunqätä, tääqä tii ätminuwi. “Ne zä-hawä iu äpmeñqä Iqueuä hipenuinğätä, Sipsipqä Meqä Iqueqä äwqä tnäninğätä, zä äneñğqä-qae, he ne zä näpatqäpiyä. ¹⁷ İi tiinjä etanği. Hiunji Iquaquiyqä äwqä tnänjä imäkäsinyä, qokä-apäkä iu kimanjä quvqä ävqe, ii tänğa ae täsä äpqiyä. Ga Iquaquiuä yänänäqñqe, huätä atasämäutä anğua pmetnqe, tqukä?”

Israitqä iquautanjä 144,000, Goti Iqueqä hiqñqä ämakuwiñqä

¹ Iiñi ae äqunmitañi, nyi ynaunjqä hñquaqui-hñquaqui qua hituñuä hñquaqui-hñquaquiñä iu tqäutangä äqunqce. Yunuä tutqä qäpu mäqunquä yätñqenqce, iqua yunui hituñuä hñquaqui-hñquaquisa timäuminqceunji, a äqätpu ätqäuminjuwi. ² Ynaunjqä iqua quaetä, eqä-pñiutä, qui imäkñqce, Goti Iqu yänänäqñqce ae äwikqce. Iiñä äqunmi huizi, ynaunjqä hñqu mäptqä timäuqä bu ävämeqce, nätmätqä Goti Hänä Äpmeñqä Iqueqä hiqñqä imäkqce a äqätqca äyapqce. Itañga iqu ynaunjqä hñquaqui-hñquaquiñä iquauñi, tääqä yänänäqñqä tii ätukqce. ³ “He qua iu, eqä-pñä iu, itañga zä iu, qui maqänä mimäkqä pambiyä. Ne neqä Goti Iqueqä hiqñqce, Iqueqä wäunjuä-wiyqä iquauä hipenjuä iu ganä qiyeqañgua, ga qänakñi, he nätmätqä qui inğa imäkqäpñqä.”

⁴ Iiñä äwimitañi, qänakñi nyi Goti Iqueqä qokä-apäkä hiqñqä ämakuwiu atäunjuä ikuwiñqä qätä äwikqce. Qokä-apäkä, hueqä-himqä Israitqä iquesañä eeqäpnänjä iquauä awä iqisanji, hävemnäqñqä, 144,000 atäunjuä ikuwi. ⁵⁻⁸ Iiñä etañgi hueqä-himqä Jutä iquesañi 12,000, Lupenä iquesañi 12,000, Geli iqueui 12,000, asi Aseli iquesañi 12,000, ä Näptali iqueui 12,000, Mänasa iquesañi 12,000, ññ Simiyonä iquesañi 12,000, Lipai iqueui 12,000, Isäka iquesañi 12,000, Seplonä iqueui 12,000 inä iqäpiyi, Josepä iquesañi 12,000, itañga Benjämenä iquesañi 12,000, iqua Goti Iqueä hiqñqce ämakuwi.

Ämaqä kuapänänjä iqua, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäuminjuwiñqä

⁹ Ii äqunmi qänakñi, hiñuä anđi äqunqce, ämaqä kuapänänjä hñqua, zä-hawä iqueuä hipenjuä iqisä, ä Sip-sipqä Meqä Iqueä hipenjuä iqisä, tqäutangä äqunqce. Ämaqä iinä iunji, ämaqä hñqu a änä matäuqänänjä hävemnäqñqce. Iqua qua eeqänänjä iutatä, hueqä-himqä eeqänänjä iutatä, ä huiwä huitañä-huitañä änyänjuwä iutatä, ññ anjä-kukñuä eeqänänjä iutanä iquayi. Ga ämuasmänqce, quäuqä qäpaiqä ämuasmämbu, quwqä yeeqä motquapñqce, zäwqä tuwä hiiki a qätätangä äqunqce. ¹⁰ Qu iinä ätqäupiyänğanji, manjä yänänäqñqä tii ätminjuwi. “Neqä Goti, zä-hawä iu äpmeñqä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutä, anđi inetmesinyä, anđuä pmetunquä inemäkiyi, Iquaqunänjqä.”

¹¹ Itañi ynaunjqä eeqänänjä iqua, zä-hawä ique, nätmätqä hänä-pmeqä-tänjä iquau, ämaqä naqä iquau, awä iqi ämamäupu ätqäpiyi, itañga qu zä-hawä ique hiñuä

äqumbu, qonä oesäpu, hipenüä qua bu eäpu, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäuminjuwi. ¹² Qu ii ipiyänğanj, tiinjä ätminjuwi.

“Ii naqä-qakuiqä. Ne neqä Goti Iquenqä yeeqä aanjä hävemnäqñqä itanä, Iqueqä yoqä naqe, awä tatunquänänjqä. Iqu kñuä ängüä iwäsäuqä-tänueqä, ga ne Iqueni, ‘änguiqä’ ätuätanä, itanğanj Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuquatunquänänjqä. Auqä, Iqu Aanjä Yänänäqñqä-qu eä, eeqänänjä iu Miqä-queyqä. Hea ique-iqueni, nätmätqä eeqänänjä tä, ii Goti Iqueqänänjqä. Aanjä naqä-qakuiqä.”

¹³ Iinjä tqänguwängga, ämaqä naqä iquautanjä hñqu, yatñqä tii änyikqe. “Qokä-apäkä ämuasmänqä qäpaiqä ipnänjuwä tä, ii tqukuakä? Qu ängisa äpquwäwä?”

¹⁴ Iinjä dqanğa, nyi tii ätukqe. “Naqä iqukiyä, si tqä-täuä näqñqä eänjinyä.”

Ga iqu tii ändkqe. “Ämaqä tä, qu hanjä-iqä, tänjä-hunqä naqänänjä* ämepu äpmaminjuwä iuta äpquwä iquaeqä. Ga quwqä ämuasmänqe, Sipsipqä Meqä Iqueqä häneqeu, qäpaiqä imäknätñqä asnjä äqäyätqänjuwä iquaeqä. ¹⁵ Iinjä dutanj, qu Goti Iqueqä zä-hawä hipenüä iqi ätqäuanjäuä. Qu hiunjinğatä, heatqänğatä, Iqueqä anjä iu äpmapu, Iqueqä yäpä iqi pmetanğä, Iqu Iqueqä zä-hawiu äpme, qunji ämitqänä. ¹⁶⁻¹⁷ Sipsipqä Meqä zä-hawiunji awä iqi äpmenqä Iqu, quwqä Ämiqä äpme, iquauñi eqä esquä hea ique-ique äñqä dunqä ätuma wänqiyä. Itanğa Goti Iqu, kñuä äpakä maqiyqä ipñqä, quwqä hinjuä eqä ye esänqiyä. Iutanji buayä dä miqä ipu, quwqä quväki yäkänjä mäwiyqä itä, mäptqetä, nätmätqä tnänjitä, tnänjä miwimäkqä yänqiyä.”

8

Sipsipqä Meqä Iqu, nyunjuä takä yäpakä ique equkqänğanqä

¹ Itanğanj Sipsipqä Meqä Iqu nyunjuä takä 7 ique equvqanğa, qäukuä yätunji imänğnğenqä hmbu tii imänminqe. ² Itanj qänakñi ynaunjqä 7, Goti Hanjuwä Iqueä hipenüä iqi ätqäuminjuwä iqua, hääwä 7 hñqua meqanğä äqunğqe.

³ Iinjä qunätanğa, ynaunjqä hñqu äpäqe, suakä ängüä sisnyanjä weninğä golqä häkä a äqätä, hiqäva-imäkqä ttawä-tänjä qäqiqi ätqepkqe. Qu ynaunjqä iqueni, sisnyanjä-weqä aanjä kuapänä äwikuwi. Iqu nätmätqä iitä, Goti Iqueqä qokä-apäkä eeqänänjä iuqä tääqä tqetä qäsä, golqä

* 7:14 Matiu 24:21

hiqäva-imäkqä ttawä, Goti Iqueqä zä-hawä iqueä hipenüä iqi ätqäunqeu, hiqäva imäkätñqä äwikuwi. ⁴ Ga jinänäweqä änguä iinjitä, Goti Iqueqä qokä-apäkä iuqä tääqä tqetä, ynaunjqä iqueqä hipa iutani, Goti Iqueä hipenüä iqinyqä äminmä äyminiyi. ⁵ Itani ynaunjqä iqu, tä hiqäva-imäkqä ttawä iunji ioätä, jinänäweqä hevqeu eoquteqe, qua bu ätnämäueqäkqe. Iqu ae ätnämäueqanqani, qäukui mmqä ätätä, käkacqä naqänänjä äpneqetani, qaquvqetanjä we-hunqe, im-imä äqiyändakqa uwqanqa, quae eekä ikqe.

Ynaunjqä 4 iqua, quwqä hääwi, hääwä ätkuwiñqä

⁶ Ga ynaunjqä 7 hääwä a äqätmiñuwä iqua, hääwä tññqä näwinyä imäknmiñuwä. ⁷ E imäkmbiyitani, ynaunjqä kinğanänjä iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanqa, hiwiyä häukuitä, tetä, häñeqä ique yuqui-yaqui imäkmbiyi, qua bu äpäknqewi. Qu quaetä, zä eeqänänjitä, hñquaqu-hñque iwäsekuwä iutani, te qua iunji hñgininä äñätä, zä eeqänänjä-pqä iunji hñgininä äñgqe. Ga qätaqä hioätqä-pqe, te eeqäpnä äñgqe.

⁸ Itani ynaunjqä huiziqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanqanqa, nätmätqä qoqonjä, naqänänjä tä-tänjä enqäpanjä iinjä hñqu ätimäutä, iqu eqä-pñä bu äpäknqgqe. Qu eqä-pñä hñquaqu-hñque iwäsekuwä iquautanjä hñquenji, häñeqä ätuekqe. ⁹ Ga qu nätmätqä eeqänänjä eqä-pñiu hñjä äpmeñuwä ii-pqe, hñquaqui-hñque iwäsekuwä iutani, hñginji eeqä äpäkonqewi. Asä yimba ii-pqe, hñquaqui-hñque iwäsekuwä iutanjä hñquesani, qui imäkñqewi.

¹⁰ Iinjä ae äqunmi huizi, ynaunjqä 3 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanqa, qätäqueqä naqänänjä, hiqi-tä äyanätñqäpanjä hñqu, qäukuä haqä yätuta äpäknqgqe. Inqani qu eqä eeqänänji hñquaqui-hñque iwäsekuwä iutanjä hñginitä, eqä esquä iquautani, qätäqueqä iqu haqeqi äpäknqgqe. ¹¹ Qätäqueqä ii äpäknqgqä iqueqä yoqe, “Marasiñqä Zä-iqä Iqueqä.” Itanqa eqä, qätäqueqä e äpäknqgqä iqua, marasiñqä aanjä zä kuapanä iqä ii ätimäukqe. Ämaqä kuapanänji, eqä iquau äñganqewänqa, eqe, quwqä äwqe häkiyä yäqiyqanqi, qu äpäkonqewi.

¹² Iinjä ae äqunmi, enätqä 4 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanqa, tiinjä ätimäukqe. Qu mäptqeu, qanuii, itanqa qätäqueqä eeqänänjä iutani, hñquaqui-hñque iwäsäupu, hñginji qui imäkkuwi. Itani mäptqä iqtä, qanüä iqtä, iquaquiyqä äyänqanqani, hñganji mäyänqä iminiyi. Itanqa qätäqueqä iqua-pqe, hñginji mäyänqä imiñuwä.

¹³ Ique äqunmi huizi, ymäuäkä naqänänjä hñqu qäukuä awä iqä äväwa päwqanqi äqunqqe. Iqä äväwa

äpawätäqanġani, manä yänänäqñqä tii tqanġi äwikqe. “Qokä-apäkä qua bu äpmeñuwä iquenä, oänä, oänä, oänä!” Ynaunġä huizi hñquaqu-hñquenä iqua, quwqä hääwi hääwä tqanġuwänġa, hanä-iqä naqänänġi qokä-apäkä iu äwimeñġiyä.”

9

Ynaunġä 5 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenqä

¹ Itanġi enätqä 5 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanġa, nyi qätäqueqä hñqu qäukuä haqä yätuta äväma, qua täu päkñġanġi äqunġqe. Itanġa qu iqueni, qua hovqä täpänuä maeqä iquesanä qñqanä hutäuqe äwikuwi. ² Qñqanä hutäuqe ävqanġuwänġa, iqu hovqä iinä ique hutäuqanġa, suakä, tä naqänänä ikeqanġä ätimäuqä-pa ätimäukqe. Itanġqänġa suakä hovqä iinä iquesa ätimäukqä iqu, mäptqä ique qaquvqä enqä-pa äkiptaġiyätä, hea iwimäkkqe. ³ Itanġi, peñuä kuapänänġi, suakä ique äväma, yänänäqñqä qänjuekäta iquauqä enqä-panġi ämapiyi, qua iunqä äwekuwi. ⁴ Itanġi peñuä iquauñi, tii ätukuwi. “He qoä-qamqä, zä-yäunġuä hioätqe, yuuwä matäuqä pambiyä. Oeyä. He yuuwä täupñqe, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqueä atänuä iinqe, quwqä hipenġiu maqñqä iinqä iquaunä imäkpiyä. ⁵ He ämaqä iinä iquauñi, qanġuä 5 täñä-hunqä äväpiyä-qe, pizqe mapäsqä pambiyä.” Itanġa peñuä iqua, im-imä äwäpu, täñä-hunqä äwimiñuwi, ii qänjuekäta ämaqeu täñä-hunqä ävquwä enqä-panġi. ⁶ Ämaqeu iinä wimeqanġani, qu äpäkonqänqä qävqä ipiyä-qe, mapäkonqä ipnuwi. Qu äpäkonqä iinqe, aanä kuapänä äwiñġanġqä-qe, äpäkonqä iqu qunqe, zä wäniqe. ⁷ Nyi peñuä iquauñi, hiñuä tiinä-nänä äqunġqe. Qu hosi iqua enqä-panä, mäkanqä näwi imäkñġanġä, ga quwqä nyuänġiuñi, golqä yñña enqä-panä ämäupu, itanġa quwqä himä-hiqumuani, ämaqä änyänuwä-panä iinä änyimiñuwi. ⁸ Itanġi quwqä de, apäkä iuauqä dä enqä-panä iinä äupu, quwqä hiqunġi, laiyonqä iqua äuiñuwä-panä iinġiqä. ⁹ Itanġa quwqä quikui, nätmätqä ipññqä woyqä enqä-panä iinä eä, quwqä huge, ptäptäukuä äqäyäpiyi, kalisi kuapänänä, hosi iqua mäkanqä qanä tnänä eyqiyämeqanġa, äkakä äqänġqä-panä iinġiqä. ¹⁰ Itanġqänġa iquauqä häwqetä, yänä marasinqä täñä-hunqä quvqä vqetänġi, qänjuekäta iquauä enqä-panä iinġiqä. I etanġi, quwqä yänänäqñqä, qokä-apäkä iu täñä-hunqä quvqe, qanġuä 5 wipñqe, ii quwqä häwqeu äwinä. ¹¹ Iquauqä naqä ämiwiyqä äpmeñqä iqu, ii enätqä

* 8:13 Itkimäqä 9:12; 11:14

qua hovqä täpäunuä maeqä iquesanä iqueyqä. Ga Israitqä iquauqä anä-kuknuä iunji, enätqä iquenyqe, 'Abätonäüä' änyuätkuwi. Itanğa Grikä iquauqä anä-kuknuä iunji, 'Apoliyonä' änyuätkuwi. Yoqä iquaquiyqä qakui, 'Qui Imäkqä Iqueyqä'.

12 Itanğa hanä-iqä naqä hinuiqänä iqu qäpu eqäqe, qätä nyipiyä. Hanä-iqä naqä hñquaqu qänaki yqänä äquvepänqiyä.*

Ynaunjqä 6 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenqä

13 Itanji ynaunjqä 6 iqu iqueqä hääwi, hääwä tqanğa, nyi manä hñqu qätä äwikqe. Manä tqu, golqä hiqäva-imäkqä ttawä, Goti Iqueä hinuä iqi äwinqä iqueqä komqä-hänyenä hñquaqui-hñquaquinä iquautanä yäpä iqisa tqanği äwikqe. 14 Manä iqu enätqä 6 hääwä qätätanğqä iqueni, tii ätukqe. "Enätqä hñquaqui-hñquaquinä, eqä naqä Yupretisiu guä äqäyambu äpmenuwä iquauñi, huätä iwasqiyawatiyä." 15 Enätqä iinä iqua, "Hiun-jinğqä, qanuinğqä, quväukuinğqä äknğanqätiyä" tpu, näwinyä imäkmbu, äpmaminuwi. Manä iqu iinä tqanğa, iqu enätqä hñquaqui-hñquaquinä iquauñi, qokä-apäkä iunji, hñquaqu-hñque iwäsäupu, iquautanä hñqueni, pizqä päkpnğqä dinqe, iwasqäyawatkqe. 16 Itanğa quwqä mäkä-iqä hosiu äpmaminuwä iqua, aanä kuapanä, 200 miliyanğqä äpmaminuinğqä qätä äwikqe.

17 Itanji wätqä enqä-pani, hosi iquatä, ä hosiu äpmaminuwä iquatäñi, quwqä suqe, nyi hinuä tiinä äqunğqe. Iqua niqnğqä woyqä quwqä quikuiu ämänänminqe, hui hänesqä, hui heawiqä, ä hui hiuisqe. Hosi iquauqä nyuäñi, laiyonqä iquauqä nyuänä-nänjqä. Itanğa, teu, suakiu, hikä piyanä-weqä tä änätñqe, eeqänänä iqua, quwqä manjita ätimäwa äminuwi. 18 Itanğa nätmatqä ququvqänänä hñquaqui-hñquenä iqua, ämaqä kuapanänä, hñquaqui-hñque iwäsekuwä iquautanä hñqueni, pizqä äpäkkui. Ii teu, suakiu, hikä piyanä-weqä tä änätñqe, hosi iquauqä manjuta ätimäwa äukuwä iquayi. 19 Itanğa hosi iquauqä häwqe, nyuänätänä qämakä-nänä eä, ämaqeñi iitä yuwä ätäminuwi. Quwqä yänänäqnqe, manjutä, häwqeutä, äwäminqe.

20 Ämaqä huizi, nätmatqä ququvqä hñquaqu-hñquenä iquautanä, mäpäkonğqä iminuwä iqua, qu nätmatqä quwqä hipaitä imäkminuwä iunji, tuwä mäwiyqä, äwqä yqänä äwiminuwi. Auqä, qu dnä ququvqä iquauqä yoqetä, goti quanğqä iquauqä yoqetäñi, haqeu ämamäupu, qonä

* 9:12 Itkimäkqä 8:13; 11:14

woktäuqe, mäwquatämäuqä imiñuwi. Goti quanğä golqeu, silpaiu, brasiu, hikiu, zeu, ga nätmatqä iinjä iqua, qu hiñuä-tänjä, qätä-tänjä, qanjä uwqä-tänjä-qua hmanji. ²¹ Ämaqä häñä yqänä äpmamiñuwä iinjä iqua, ämaqä huizi iu pizqä äpäsäpu, paaqä imäkäpu, ä huiwä yanjä hiñgi änyäkipu, itanğa nätmatqä quwä hiñgi ämayäkämiñuwä-qe, anği kñuä äkunmäknäpu, suqä iinjä iquaunji tuwä mäwiyqä imiñuwi.

10

Enätqä hñqu, bukä wänqä hmbu, Jonä iqu änätñqä äwikqenqä

¹ Nätmatqä iinjä iqua ae äpawqanğa, nyi enätqä yänänäqñqä hñqu, qäukuä haqä yätuta quvepqañgi äqunğqe. Iqueqä huiwä iunji, qaquvqä patqñqä, itanğa wäpinyiqukuä iqueqä nyuänjä iu okäkasänmiñqe. Iqueqä himä-hiqumuani, we-hunqä mäptqä enqä-panji ätä, ga iqueqä yukä iquaqu tä sqä enqä-panjä iinji. ² Ga iqueqä hipa iunji, bukä wänqä ävatñqä hmbu, a äqätqä quvepqañgi äqunğqe. Äquvepäqetani, iqueqä yukä ämuangisani, eqä-pñä haqeu äui, qunamäuqänğisani, quaeu äumiñqe. ³ Itani iqu aanjä manjä yänänäqñqä, laiyonqä zääqä ätqä-pa, e ätkqe. Iqu manjä yänänäqñqä tqanğa, inğanji qaquvqä 7 iqua äuesäupu, kukñuä ätkuwi. ⁴ Qaquvqä 7 iqua äpnapiyi, kukñuä qäpu tqanğuwänğa, nyi kukñuä iinji, tuwanuä qämätmä imiñqe, qäukuä haqä yätutani, manjä hñqu tii tqanği äwikqe. “Qaquvqä 7 iqua kukñuä ätquwiñqe, tuwanui maqiyqä panä. Tqä kñuä iunä äkiyanä.”

⁵⁻⁶ Iwä enätqä qonjqä eqä-pñiutä, quaeutä äuitanği äqunğqä iqu, kukñuä hñqu guä mäsäuetñqe, iqueqä hipa ämuangisani qäukuä haqä yätu eätä, Goti Aanjä Häñä Hea Ique-ique Pmeqä Iqueä yoqe ätkqe. Ii Goti qäukuä iu, qua iu, eqä-pñä iu, nätmatqä eeqänänjä iu äwiñuwä ii imäkkqenqe, Iqueqä yoqe, i ätkqe. I ätätäqänğani, tii ätkqe. “Tänğanji Goti Iqu hiñuä äqänä mäpmeqä inqiyä. Hea qäpu eqiyä. ⁷ Nätmatqä Goti Iqu imäkäniqä iinjä zä emiñqe, Iqueqä wäunuä äwiyäpu, kukñuä hiñuä-tqä iquau ätumiñqä-pa, qänakñi ynaunjqä 7 iqu hääwä tätñqä iqanğutqänğani, nätmatqä iinji, naqä-qakuä timäutñqä, imäkäniqe.”

⁸ Ga nyi manjä qäukuä haqä yätuta tqanği äwikqä iqu, anğinji tii ändkqe. “Si äwätinä, bukä enätqä eqä-pñiutä, qua iutä ätqäunqä iqueä hipaeu ävatnä äwiñqe, motayä.”

⁹ Iinjä dqanğa, nyi enätqä iquenqä äumi, iqueni, “Bukä wänqä ipu nyi dapiyä” ätukqe.

Ga iqueuä kima nyi-mändanji, tii ändkqe. “Si bukä wänqä täpu, ämändautnä äänyä. Ga si ämändauñi, tptawä äsätinä ändqe, kññuä enqä-pa äwi iqanğqä-qe, änguneqäsqä äwqä bu ämnäqetani, anğini kanqä enqä-pa zä-yänqiyä.”

¹⁰ Iqu injä ae ändqanğa, nyi bukä iinipu, iqueä hipaeuta ämotaumi, qe ängqe. Ga nyi änganğa, nyaqä manjuñi, kññuä enqä-pa äwi ikqe. Iwä ae änguneqäqanğa, äwqä mändanji zä ikqe.

¹¹ Inğanji qu tii ändkuwi. “Si Goti Hanjuwä Iqueuä kukñui, nätmatqä qokä-apäkä kuapänänjä huiwä huitanjä-huitanjä iuta, anjä huitanjä-huitanjä iu pmeqä iuta, anjä-kukñuä huitanjä-huitanjä tqä iuta, itanğa ämiqä naqä kuapänänjä iuta timäuninçenqä awä suiyä.”

11

Goti Iqueqä kukñuä awä suiyqä iquaquinyqä

¹ Iwä hñqu nyini, “Si ävauätinä, Goti Hanjuwä Iqueä hiqäva-imäkqä anitä, hiqäva-imäkqä ttawitänji, kiqä naqenqä iwäsävä” ändätä, iwäsäuqänqä yäqä hñqu ändapätä, tiinjä-pqe inä ändkqe. “Ae iwäsäuñi, qokä-apäkä iqi, Goti Iqueqä yoqe haqeu ämamäupñqä qonjä äwoktäutqänjuwä iquaunji, a tävä. ² Iinjä itnänğanji, si Goti Iqueqä hiqäva-imäkqä anjä ämätinäñqä ququawä yäpaqä mäñgisani, miwäsäuqä pa, hiñuinä qunyä. Ii tiinjä etanji. Ququawä iqu ämaqä Goti Iquenqä änyä maqñqä eänjuwä iquauqä eä, ga qu Goti Iqueqä anjä-himqä iqueni, quwqä äwiñqä dutanä qui imäkäpu mitqätanğpi, qanjuä 42 päwäniqueqä. ³ Itanji ämaqä nyaqä kukñui awä jiyñqä hñquaqui yänänäqñqä vqanğä, iquaqu huäqä-hunqä ämuasmänqce äyäunya, kukñuä hiñuä tätqätanğisi, hiunji 1,260 iqua* päwäniqueqä.”

⁴ Ämaqä injä iquaqu zä-olipqä iquaqutä,† itanğa hiqi-tä-tqäuqä iquaqutä, qua eeqänänjä iuqä Aanjä Naqä Iqueqä hipenjuä iqi ätqäunjuwä enqä-panji. ⁵ Ga ämaqä hui iquaqui ququvqä itquenätpu iqanğpce, te iquaquiyqä manjita ätimäwanji, mäkä-hunqä iquaunji tä ganğuti, qu äpäkombnuwi. ⁶ Iquaqu kukñuä awä jiyñqänğanji, qäukuä yätutanji piyä maqiyqä yätñqä imäkiñqce, yänänäqñqä-tänjä-quaquiyi. Itanğa eqä häneqä-tänjä imäkinyiyänqätä, nätmatqä quvqä qua tau

* **11:3** Qanjuä 42 iquatä, hiunji 1,260 iquatänji, asänänji. † **11:4** Sakätiyasi 4:2-14

qui imäkinyiyñqätäni, yänänäqñqä-tänä-quaquiyi. Iquaqu nätmatqä iinjä di, iquaquiyqä äwiñqetanä imäkinyiyi.

⁷ Iwä iquaqu Goti Hanjuwä Iqueä kukñui qäpu tqanjiyänğanji, nanuä hiqiyqä hñqu qua hovqä täpäuñuä maeqä iuta äyapäqe, iquaqutä mäkä humbnuwi. Iquaqu iqueni yänä mäwqñqä iqanğisi, pizqä päsäniqe. ⁸ Iquaqui pizqä päsqañga, iquaquiuä huiwä pizqe, anä-himqä naqä† iutanä huänqä iqi witäniqe. Anä-himqä iquenyqe, kukñuä ktqä “Sotomätä Isipätä enqä-paniqä” ätkuwi. Iqini, qänğanä iquaquiuä Naqä Ique, qu äpäsäpu, zä-huätati äuekuwä iqiyyä. ⁹ Hiunji hñquaqu-hñque, itanğa huizi iqueä, hiunji quemisqä iunji, ämaqä huiwä huitanä-huitanä nyqä eeqänänä iutanä, hueqä-himqä eeqänänä iutanä, anä-kukñuä eeqänänä tqä iutanä, itanğa qua eeqänänä iutanä iqua, qu iquaquiyqä huiwi, ämaqä hñqua ämepu qua qäyä pteñqe, ‘ññqä’ mätquä, hiñuinä äqumbu pmapnuwi. ¹⁰ Kukñuä awä suiyyä iquaqu qokä-apäkä qua iu äpmeñuwi, tänä-hunqä quvqe ävätqäñiyä iutanji, iqua, iquaqu e päkonğanjiyñqe, ewiqä ätäpu, nätmatqä yeeqä vqe, yanä imbnuwi.

¹¹ Nyi tiinjä-pqe wätqä äqunğqe. Hiunji hñquaqui-hñque ae äpäwqanğanji, hiunji huizi iqueä hiunji quemisqänğanji, Goti Iqu iquaquinyqä yunüä hñnä anğu ävauqumuatqe, ändowatqanğa, iquaqu ävauäsinyä pämä ätqäukiyi.

Ämaqe, hiñuä ii äqumbiyi, zä aanä naqänänä ikuwi. ¹² Iquaqu ae ävauvi, manä hñqu qäukuä haqä yätutanji, tii tqanji äwikiyi. “Qe täqinqä yapinyqä.” Inğanji iquaqu qaquvqeu, qäukuä haqä yätunqä yqanjiyänğa, iquaquiyqä mäkä-hunqä iqua hiñuä äqunäwatkuwi. ¹³ Asänğanji, eekä naqänänä hñqu iiqe, anä-himqä 9 iquau hiñuinä äqunätä, hiqñqä huiziqueni qui imäkkqe. Inğa qänğanji, eekä naqänänä ikqä iqu, qokä-apäkä 7,000 ättqäkqe. Qokä-apäkä huizi iqi äpmamiñuwä ii, zä kuapanä wiñganğa, Goti qäukuä haqä yätu äpmeñqä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäukuwi.

¹⁴ Qätä nyipiyä! Hanä-iqä tquaqu qäpu eqanğa, itanji huizi iqu timäutñqe, qäqi-iqiyqä. §

Ynaunjqä 7 iqu, iqueqä hääwi, hääwä ätkqenqä

¹⁵ Itanji enätqä 7 iqu, iqueqä hääwi, hääwä tqanğa, inğanji qäukuä haqä yätutanji manä hui yänänäqñqä tiinjä ätkuwi.

† 11:8 Näqñqätänä hñqua tii ätätqänä. Jonä iqu anä-himqä hñquenyqä naqä-qakuä matqä ikqe. Iqu ämaqe quuvqä maeqiyqä ipu, suqä quvqä imäkäpu, Goti Iqueni hñgisana itquetqätanğuwiñqä kukñuä ktqä e ätätä äqäkqe. § 11:14 Itkimäkqä 8:13; 9:12

“Qua eeqänänjä iu miqe, neqä Naqä Iqueqätä, Iqueqä atäunüä ätekqä Kraisi Iqueqätänjä, näweqä ätimäuqiyä! Itanğa Naqä Iqu hea ique-ique miqüäniqeqä.”

¹⁶ Itanji ämaqä naqä 24, Goti Iqueä hinüä iqi zä-hawiu äpmeñuwä iqua, qonjä äqutasepäpu, Iqueä yoqe haqeu ämamäupu, tii ätukuwi.

¹⁷ “Aañä Naqä Iquki, Si Goti Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqukiyqä. Si tänğa äpmeñä, qänğanä äpmamiñä Iqukiyqä. Si Tqä yänänäqñqä naqe ae ämetnä, ämitqäninqe, ne ‘änqiuqä’ äktqunä. ¹⁸ Ämaqä Sinyqä änyä maqñqä eäñuwä iqua, äwqä tnänjä imäkqanğuwä-qe, Tqä äwqä tnänjitä, hea qäyunänjitäni, ae ätimäuqeqä. Tänganı ämaqä ae äpäkonğuwä iquauni, kukñuä mittñqänğanjçä. Itanğa-pqe, Tqä wäunüä äkiyäpu, kukñuä hinüä-tqä iquaunjitä, qokä-apäkä Tqänqä atäunüä ae ikñä iquaunjitä, ämaqä zä ipu Tqä yäpä iqinyä äpmeñuwä yoqä-tänjä, ä yoqä maeqä iquaunjitä, quwqä kima ävätnä yeeqä iwimäkñqänğanjçä. Iwä, ämaqä qua qui imäkätqänuwä iquauni, qui imäkñqe, tänğa täsuwänä.”

¹⁹ Ämaqä naqä iqua, kukñuä iinji ae ätqanğuwänğa, Goti Hanjuwä Iqueä anjä qäukuä haqä yätu ämätnänqe, qñqanjä hutänğanğa, itanğanji qu Goti Iqueuä kukñuä guä-mäsänqä ipñä iqu hinüä qumbñqä, ätnänjä iqi ätqäuminqe. Itanğa qaquvqetanjä we-hunqe, im-imä ändakka weqanğuwänğa, häänqä naqänänjä ätimäutä, qaquvqe osqanğa, quae eekä itä, piyä hiwiyä häukuätäni, kuapänä äpäknğqe.

12

Apäkä iinyqätä, qämäkä naqänänjä iquenqätä

¹ Itanğanji nyi ktqä nätmätqä yäunüä iqä hñqu, qäukuä haqä yätuta tii timäuqanği äqunğqe. Ii apäkä enqä-paniyi. Iiyqä ämuasmänqä enqä-pani, mäptqe ktqä pmuätäutänğa, qanüä-pqä iqu, iiyqä yukä yäpä iqi pmetänğa, qätäqueqä 12 iqua, iiyqä nyuänjä iunji, yñña enqä-panjä ämäuä äpmamiñqe. ² Apäkä äwqä-tänjä ii, ymeqä nyuätñqä itäqänğanji, tänjä kinjä wunğanği, zääqä naqänänjä ätminqe.

³ Itanji ktqä nätmätqä yäunüä iqä huiziqu, qäukuä yätuta tii timäuqanği äqunğqe. Qämäkä häñesqä naqänänjä hñqu äwäminqe. Iqu nyuänjä 7 inqä-qu eä, ga kiqä nyuänjä iquautanji, nyuänjä komqä-hänyenjä 10-tänju eminqe. Itanji nyuänjä eeqänänjä iquauni, ämiqä iquauqä yñña enqä-panji äpmakäuminqe. ⁴ Kiqä häwqe, qäukuitanjä qätäqueqä kuapänänji, qua täunqä

äqutäsitäumepkqe. Qätäqueqä hñquaqu-hñquenä iquau-tañä hñquaquñi, hiñuinä äqunätä, hñquesañi qua täu äpäknñuwi. Itañga qämäkä iqu, apäkä ymeqä nyuätñqä iqañgqä iyyqä hiñeñuä iqi ätqäuä, iqu, ii ymeqä ae äyä nyquañga, äñätñqä äqunä ätqäuññe.

⁵ Ga apäkä ii ymeqä e änyuekqä iqu, ii ymeqä yäqkä woyqä a äqätä, qokä-apäkä eeqänänjä äpmakäwäñuwä iu mitñqe, Goti Hanjuwä Iqu atäñuä ikqä iquvi.* Apäkä ii ymeqä ae äyä nyquañga, qu iqueni haqä yätunqä maqänä äma epiyi, Goti Hanjuwä Iquenqätä, Iqueqä zä-hawä iunqätä ätuma äukuwi. ⁶ Iu ätuma uwqañguwäñga, apäkä ii añä avqñqä imñqä zä äukqe. Ga iqñi, qu iñi ämipu, ymisanjä äväpu, itqätanñpi, hiññi 1,260 päwätñqä iñqe, Goti Hanjuwä Iqu añä ae imäkekqe.

Qu qäukuä yätu mäkä äññuwiñqä

⁷ Itañga qäukuä haqä yätutanñi, mäkä naqänänjä tiñjä ätimäukqe. Maikoli† iquä, iqueqä enätqä iquatäñi, qu qämäkä naqänänjä ique päsqañguwäñga, ga qämäkä naqänänjä iquä, iqueqä enätqä iquatäñi, mäkä kima ikuwi. ⁸ Ga qu mäkä kima i ikuwi, yänänäqñqä maeqä epu, mäki homä ikuwi. Iñjä iutanñi, qu qäukuä haqä yätunñi mäpmeqä ikuwi. ⁹ Itaññi Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iqua, qämäkä iqueni, qua täunqä ämatnämepekwi. Ii qämäkä qañgatqä qu, “Setänä, ämaqeu kukñuñqä ätuma uwqä iqueyqä” änyuätmiñuwi. Iqu qokä-apäkä qua täu äpmakäwäñuwä iunñi, quañgä tqüä iqueyqä. Qu ique qua täu ämatnämepäyänñanñi, iqueqä enätqä iquañä-pqe qäsä ämatnämepekwi.

¹⁰ Itaññi qäukuä haqä yätutanñi, nyi manjä yänänäqñqä hñqu tii tqaññi äwikqe.

“Taññanñi, Goti Iqu Yänänäqñqä-tañä-qu eä, aññi ae inätmetä, Iqunä ämäneyätñqe, ii ätnänjä iqi ae ätimäuqi. Itañga ämaqä Goti Iqu Iqueqä qokä-apäkä iu aññi itmeniñqä atäñuä ikqä Kraisi Iqu, yoqä naqetä, yänänäqñqetä ämetñqe, ii-pqe ätnänjä iqi ae ätimäuqi. Ii tiñjä etaññi. Setänä, neqä tatqä-guäkau hiññi heatqä ique-ique Goti Iqueqä hiñuä iqi kukñuä ämitätñqä iqueni, bi ämatnämauquwi. ¹¹ Ga neqä tasi-guäka, iqua Sipsipqä Meqä Iqueqä häñegetatä, Iquenyqä kukñuä awä ätmiñuwitatäñi, yänänäqñqä ämepu, mäkä-huñqä iqueni ämäwqätäupu, quwqä häñä-pmeqä diñqe kñuä mämeqä ipu, quwqä mäkä-huñqä iqua pizqä päsqeñqe zä miqä danä ikuwi. ¹² Iñjä etaññqetäñi, qäukuä iqukitä,

* 12:5 Apqä Bukä 2:9 † 12:7 Jutä 1:9; Deniyäli 10:13

qäukuä haqeu äpmeñuwä iquendä, he ewiqä tpiyä. Inäqce qua iqukitä, eqä-pñä iqukitä, oänä! Setänä iqu iqueqä quäuqä pmeqce, homä etanji näqñqä eä, äwqä tnänjä imäkätä, henyñqä ae äquvepqiya,” tqanji äwikqce.

¹³ Ga qämakä iqu, qu iqueni, qua bu ae äyä ämatnämäuqanğä hiñuä äqunäqetani, iqu apäkä ymeqä qokä nyquanğqä iñji, ändämikqce. ¹⁴ Inğanji, apäkä iñji, iyyqä anjä avqñqä iunğä äväwa wätñqce, qu ymäuäkä naqänänjä iqueqä huqä hñquaqu ämämuasmewikuwi. Iqñji quväukuä 3 äpäwätä, qanğä 6 päwqanğanğce, ii qämakä iqu-tänjä qäqiqi mäpmeqä, kiñä nämä pmetanğa, qu iñji anğuanä ämipu, ymisanjä äväqisminjuwi. ¹⁵ Apäkä ii äväwa uwqanğa, qämakä iqu, iqueqä manita eqä quta dueqanğa, ga ege, aanjä naqänänjä imäknäqetani, apäkä ii qänaki äunjuwa ikäminğce. Qämakä iqu, eqä tqcu apäkä iñji, huakä ämetä, qui imäkätñqä äwiñğce. ¹⁶ Eqä iqu e päwqanğa, qua iqu apäkä iñji, yätamäkqä ävätä, eqä qämakä iqu quta ändomäukqce, hea enğä-pa äqäqauäqce, eqä iqueni yäpä imä ämäwqatkqce. ¹⁷⁻¹⁸ I iqanğa, qämakä iqu apäkä iinyqä äwqä tnänjä wiñanğci, iqu äwätä, iyyqä ymeqä huizi iquau mäkä päkmätä ikqce. Qokä-apäkä i päkmätä ikqä ii, qu Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä-suqä iu qänaknä ipu, kukñuä Jisasi Iqu awä ätkqce, a äqätminjuwä iquayi. Itani qämakä iqu, eqä-huänjä-tänjä hikä weä iqi, pämä ätqäukqce.

13

Nanğä hiqiyqä hñqu ätimäukqenğä

¹ Qämakä iqu iqi tqäutanğa, nyi nanğä hiqiyqä hñqu, eqä-huänjiuta timäuqanğci äqunğqce. Iqu nyuänjä 7-tänjä-qu eä, itanğa nyuänjä komqä-hänyenjä 10 hunätanğci äqunğqce. Itani hänyenjä eeqänänjä iquauñji, ämiqä iquauqä yñña enğä-panji äpmakäuminğce. Itanğa iqueqä nyuänjä iquauñji, yoqä Goti Iquenyqä äkasuwä quvqä tqänğä hui äqänminğce. ² Ga nanğä hiqiyqä nyi hiñuä äqunğqä tqcu, ii lepatqä enğä-panjä iyyi. Itanğa kiqä yuki, bea iquauqä enğä-panji. Itanğa kiqä manji, laiyonqä iquauqä enğä-panji. Itani qämakä iqu nanğä iqueni, iqueqä yänänäqñqce ävätä, yoqä naqänğä iwimäkätä, itanğa ämiqce, iqueqä-kiuä enğä-panjä pmetñqä iwimäkkqce. ³ Itanğa nanğä hiqiyä iqueä nyuänjä hñqueni, wätanğä-tänji. Ii pizqä äpäsanä-tpu ikuwä-qe, wätanğä ququvqä iñjä iqu, ae äsätä, anğua ekqce. Itani qokä-apäkä eeqänänji, nanğä hiqiyqä iquenyqä yäunğä ipu, qänaknä äwikuwi. ⁴ Itanğa iqua, qämakä naqänänjä iqu iqueqä yänänäqñqce, nanğä hiqiyqä ique

äwikqenqä näqñqä ae epiyitanj, qämakä iqueqä yoqe haqeu ämamäupñqä qonä äwoktäukuwi. Ga iqua, “Nanüä hiqiyqä tqutä asänäñi, tqukikä? Ä mäkä anäñi, tqukitä hunyiyñqäwä? Aanqeqä” ätäpu, nanüä hiqiyqä iqueqä yoqe, haqeu inä qe ämamäukuwi.

⁵ Inğanj Goti Hanjuwä Iqu nanüä hiqiyqä iquenj, hinjuinä qunätanji, iqu kiqä yoqä haqeu ämamänätä, Goti Hanjuwä Iquenyqä äkasuwä quvqä ätätä, ga ämaqeu mitqätanji, qanüä 42 äpäukqe. ⁶ Qanüä injä päwätqätanga, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä äkasuwä ätätäqänganji, Iqueqä yoqenqätä, Iqueqä anjä qäukuä haqä yätunñqätä, ññ iu äpmeñuwä eeqänänjä iquauñqätä, tuwängisa ätminqe. ⁷ E qäyä ätätqätanji, Goti Iqu iquenj, iqu qokä-apäkä Goti Iqu Iqueqänqä atäunüä ikqä iunji äpäsätä, homä qäyä iwimäkätñqä hinjuinä äqunminqe. Itanga iqu yoqä naqä ämetä, hueqä-himqä eeqänänjä iutä, huiwä huitanjä-huitanjä änyänuwä iutä, kukñuä eeqänänjä iutä, itanga qua eeqänänjä iu pmeqä iutä ämitñqä hinjuinä äqunminqe. ⁸ Iutanj, ämaqä qua iu pmeqe, Goti Iqu qua mimäkqänganji, quwqä yoqe bukä hea ique-ique pmeqeunji maqñqä iminqä eeqänänjä iqua, qu nanüä hiqiyqä iqueqä yoqe, haqeu matnämäupu qonä woktäupnuwiqä. Bukä iqu, ii Sipsipqä Meqä qu qänğanä pizqä äpäsänuwä Iqueqeqä.

⁹ Ämaqä qätä-tänju-qu etanqutqe, iqu kukñuä tä qätä äñguänä äwiyänä. ¹⁰ Ga Goti Hanjuwä Iqu ämaqä hñque, guä kiyäueqänqä atäunüä itqätanqutqe, inji iqu guä kiyäueqä anju guä qiyänätñqä wänqiyä. Itanga Iqu ämaqä hñque, qu näpqä-hionaqetä pizqä päkññqä atäunüä itqätanqutqe, ga qu iquenj, näpqä-hionaqetä pizqä päkññqäuä. Ga suqä tiñjä tqu timäucanğanji, Goti Iqueqä qokä-apäki, qu yänänäqñqä äpmapu, quwqä quwqä heqiyqe, a yänänäqñqä kiyätqapñqä.

Nanüä hiqiyqä hñquququ ätimäukqenqä

¹¹ Itanji nyi nanüä hiqiyqä hñquququ, qua iunda ävautä äyapqanji äqunqqe. Ga kiqä nyuänjä iunji, komqä-hänyenjä hñquaqu, sipsipqä meqä iquauqä enqä-panjä injä äunäqännga, kiqä kukñui, qämakä naqänänjä hñqueqä enqä-panjiqä. ¹² Nanüä hiqiyqä qua iuta ätimäukqä iqu, nanüä hiqiyqä kinğanänjä iqueqä yänänäqñqeta äkitqäuä, iqueqä wäunju imäkminqe. Nanüä hiqiyqä kinğanänjä iqu, wätanqä ququvqä, ique pizqä päkmätä ekqä, ga ae äskqä iquvi. Itanji qua iuta ätimäukqä iqu, qua iu äpmeñuwä iqua, nanüä hiqiyqä kinğanänjä iqueqä yoqe, haqeqä ämamäupu qonä woktäupñqä, wäunüä tii iminqe. ¹³ Iqu suqä naqänänjä, ämaqä mimäkqänänjä di huitanjä-huitanjä

imäkätŋqä yänänäqŋqä ämakqe. Suqä hŋqu tiinji. Qokä-apäkä iuqä hinuä iqini, iqu, tä qäukuä haqä yätuta äväma, qua täu päknätŋqä imäkminqe. ¹⁴ Iqu nanuä hiqiyqä kinğanänä iqueqä yänänäqŋqeta äkitqäuä, suqä iinjä iqua qäyä imäkätŋqä, Goti Iqu iqueni, hinuinä qunğanqgetani, iqu qokä-apäkä qua täuŋi quanğä ätuätä, tii ätuminqe. “Nanuä hiqiyqä, näpqä-hionaqe qäyä äpäsqanğä, hänä yqänä äpmeŋqä iqueni, he iqueqä ktqe imäkäpu, iqueqä yoqe haqeu mamäupiyä.” ¹⁵ Itani, iqu nanuä hiqiyqä ktqä iqueni, yunuä qäyä vätnqe, Goti Hanjuwä Iqu hinuinä äqunğqe. Inji ktqä iqu, kuknuä ätätä, ämaqä ktqä ique qonä mäwoktäuqä iqanğppä iquauŋi, qu pizqä päkŋŋqä imäkkuwi. ¹⁶ Itanğani, nanuä hiqiyqä hŋquaquŋä iqu tqanği, qu qokä-apäkä eeqänänä iuqä huiwiu atäunuä vqänqä äqäkuwi. Hŋqua quwqä hipenjuivqä. Itani hŋquaŋi, hipa ämuangisanjqä. Ga ämaqä hinğinğä, ä yoqä-tänä, ŋŋ mbqä kuapänä-tänä, ŋŋ mbqä-nätmatqä jua-jua maiqä-tänä, ä huizi iquauqä yäpä imä mäpmeqä injuwä, ä huiziquauqä wäunuä hinğinäwa äwiyätqänuwä-pqä iuŋi-pqeuä, qu eeqänänä, atäunuä vqänqä kiqä hiqŋqä iutani, äyä ämakuwi. ¹⁷ Hiqŋqe, ii nanuä hiqiyqä iqueqä yoqenä-qe, ŋŋ iqueqä yoqä iuta a täuqänqe. Inji ämaqä, nanuä hiqiyqä iqueä hiqŋqä mämeqä imipqä iqua, qu qokä-apäkä huiziuqä nätmatqe, mbqä miqä da iqanğpi, ga huizi iqua-pqe, quvaqä nätmatqe, mbqä miqä danä ipnuwi. ¹⁸ Ga ämaqä hŋqu kŋuä anğua-tänu eäqe, iqu nätmatqä täŋqe, näqŋqä anğuanänä hetŋqänänjqä. Ämaqä hŋqu näqŋqä-tänä-qu eäqe, iqu nanuä hiqiyqä iqueqä yoqeta a täutŋqänänjqä. Ii ämaqä hŋqueqä yoqeuta atäunuä enqä-paniqä. Ii 666 iqeyi.

14

Ämaqä 144,000 iqua, apqä änyä-hänä ätkuwiŋqä

¹ Ga nyi hinuä anğumä äqunğqe, Sipsipqä Meqä Iqu qoqonä Sayonä yätu tqäutangi äqunğqe. Itanğa Iqutäni, qokä-apäkä 144,000 iqua, Sipsipqä Meqä Iqueqä yoqetä, Iqueqä Kaniqueqä yoqetäni, quwqä hipenjuu äqambu anä ätqäuminjuwi. ² Itani qäukuä yätutani, häänqä anğuanänä hui qänğanği äwikqe. Ii eqä naqä hŋqueqä häänqätä, qaquvqä naqä hŋqueqä äkakätä, enqä-panä iinjä ätätä, ga ämaqä hui gita ätquwä-panä iinjä tqanği äwikqe. ³ Ga qokä-apäkä 144,000 iqua, Goti Hanjuwä Iqueä zä-hawä iqueuätä, nätmatqä hänä-pmeqä-tänä hŋquaqui-hŋquaquinä iquauätä, ämaqä naqä iquauätä hinuä iqi ätqäupu, apqä änyä-hänä hŋqu ätkuwi. Apqä

iquenqe, ämaqä huizi iqua-pqe, maqñqä epnä. Ga ämaqä kuapänänä iinjä iqua, Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä qua täu äpmeñuwä iuta anji mbqä imakqä iqua, quwqä-quwänä näqñqä eqäüä. ⁴ Ämaqä iqua, apäkä iuatä hiqaqä anä äwipu, kiyä imätmäknätqäñuwä enqä-panä iinjä ma, ikikinyänä äpmepu, anä eeqänänä, Sipsipqä Meqä Iqu äwqanqgeuñi, qänaki äwivändätqäñuwä iquayi. Goti Hanjuwä Iqu qokä-apäkä eeqänänä qua täuñiuqä awä iqisa ae mbqä imetä, inji qu Iqueqänqätä, ä Sipsipqä Meqä Iqueqänqätä, qämätaqiyqä pmepñqä iinjce, qu, qu-ganänä enqä-panä itmakqe. ⁵ Qu kukñuä quañgä matqä ipu, nätmätqä hnjuä mimäkqä itqäñuwä iquaiqä. Oeyqä.

Ynaunjqä hñquaqui-hñquenä iquauqä kukñuiñqä

⁶ Nyi iinjä äqunmitani, huizi, ynaunjqä huiziqu qäukuä awä iqi äväwa päwqanji äqunqge. Iqu kukñuä äñguä hea ique-ique pmeqe, qokä-apäkä qua täu äpmeñuwä iuñi, kukñui awä tuätñqä iquvi. Qua eeqänänä iutä, hueqä-himqä eeqänänä iutä, ä anä-kukñuä eeqänänä iutä, ññ huiwä huitañä-huitañä iutänyä. ⁷ Iqu manä yänänäqñqä tii ätkqe. “Goti Hanjuwä Iqu, ämaqeüqä suqe kukñuä tqeuta iwäsäutñqe, ae ätimäüqiyä. I etanji he Iquenqä zä yasämä ipu, Iqueqä yoqe haqeu matnämäupñqä, qonjä woktäupiyä. He Goti qäukuiu, quaeu, eqä-pñiu, itanğa eqä esquä eeqänänä imäkkqä Iqueqä yäpä iqi äpmepu, ‘änqiuqä’ tpiyä.”

⁸ Itanji ynaunjqä huiziqu, hinuiqänä ique qänaki äwivändqä äquvepätä, tii ätukqe. “Anä-himqä naqänänä Bapilonäñi, qui ae imäkñgiyä! Anä-himqä Bapilonäñi, qokä-apäkä eeqänänä, wainqä yänänäqñqä vqanji qu änäpu, hiqiiyqä iquwä-pa, kiqä suqä yänänäqñqä iu, huiwä yanä hinji imbñqä iwimäkqe. Auä ii qui ae imäkñgiyä!”

⁹ Itanji ynaunjqä huiziqu, iquaquisanä qänaki äwivändqä äquvepätä, manä tnänä tiinjä ätukqe. “Ämaqä, nanjuä hiqiyqä iqueä yoqetä, iqueqä ktqetä, haqeu mamäupñqä qonjä äwoktäupu, iqueä atäunjuä iinjce, hipenjuñä-qe, hipaeunä-qe, ämapqä iqua, ii iqua wainqä aanä huitañä di bñqäüä. ¹⁰ Wainqä ii ämbqe, ii Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjiyqä. Itanji Goti Iqu wainqä-eqetä, aanä eqetä, yuqui-yaqui mimäkqä da yänqiyä. Oeyä. Iqu Iqueqä äwqä tnänji, eqä-häkä imänqgeu iquatimeqanğuti, ga ämaqä iqua, iquauqä ququvqenqä ämbñqänänjqä. Ii ämbqe, Goti Hanjuwä Iqueqä enätqä iquauä hinuä iqisä, Sipsipqä Meqä Iqueä hinuä iqisänji, ämaqä iqua täñä-hunqä ququvqe, tä iutatä, hikä piyanä-weqä tä änätñqä iutatä, mapñqäüä. ¹¹ Iwä suakä, iquau täñä-hunqä e vqä iqesa ätimäüqäqä

iqu, iqu äpakä iquäniqeqä. Ga ämaqä nanjuä hiqiyqä iquenqätä, iqueqä ktqenqätä, qonä äwoktäupu, itanga iqueqä yoqeta atäunjuä iinqä ämequwä iqua, qu hiunjinnga, heatqännga, hapä pmeqe, mämeqä danä ipnuwä iquayqä.”

¹² Itanjanj suqä iinjä iqua ätimäuqanjanj, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä, Iqueä suqä eeqänäni qänaknä ipu, quwqä quuvqä heqiyqe, Jisasi Iquenyqä a äkiqätäunjuwä iqua, qu yänänäqñqä pmapñqänjanj.

¹³ Itanji qäukuä haqä yätutanj, nyi manjä hñqu tii tqanji äwikqe. “Si tuwanjuä tii qäyä. ‘Ämaqä, qu Naqä Iquenqä quuvqä eqiyäpu, tängatati nänginqä äpäkombnuwä iqua, yeeqä äwinyänä.’” Itanga Dñä Änguä Iqu-pqe, tii ätkqe. “Ii naqä-qakuiqä. Ii tiinjä etanjiyi. Quwqä suqä änguä imäkmitpqä iqu, qutä anä wäniqetanj, quwqä wäunjuä dñä huqä itqänjuwi, huätä ävquatämäupu, hapä pmapnuwiqä.”

Ymisanjä mmqä iqannga, tävqenqä

¹⁴ Iinjä äqunmitanj, huizi, nyi qaquvqä qäpaiqä hñque, ämaqä ne qua täutanjä enqä-panä asänänjä hñqu pmetanji äqunqqe. Iqu iqueqä nyuänjuñj, golqä ynña enqä-pa ämäuä, itanga iqueqä hipa iunji, hionaqä kuä-tävqä aanjä yanäqñque a äqätminqe. ¹⁵ Itanji ynaunjqä huiziqu, Goti Hanjuwä Iqueä anja yäpaqänngisa ätimäuäqe, ämaqä qaquvqä ique pmetanqqä ique, manjä yänänäqñqä tii ätukqe. “Ymisanjä qua bu enqä eeqänäni, mmqä ae iqä-qae, ga tänganji ätävqännganjqae,* tqä hionaqetä täwiyä.”

¹⁶ I tquannga, ämaqä qaquvqä iu äpmaminqä iqu, iqueqä hionaqetä, ymisanjä ae mmqä itanqqä-quau ätäwikqe.

¹⁷ Itanji enätqä huiziqu, hionaqä kuä-tävqä yanäqñquä a qätqä-qu, Goti Hanjuwä Iqueä anä qäukuä haqä yätu ämätnänqetanj äväma, yäpaqänngisa ätimäukqe. ¹⁸ Itanji enätqä asä hñqu hiqäva-imäkqä ttawiuta äväma äpkqe. Iqu tä iu ämitñqä yänänäqñqä-tänjä iqueqä. Iqu enätqä hionaqä aanjä yanäqñquä-tänjä qätätanqqä ique, tiinjä ätukqe. “Wainqä qua bu enqä häukui, mmqä ae iqä-qae,† tqä hionaqä yanäqñquetä huätä ätävätnä, naqä-hñqäqinyä mäqumuatiyä.” ¹⁹ Iinjä tquannga, ynaunjqä iqu iqueqä hionaqetä, wainqä häukuä mmqe ätävätä, aquvä ämaqäkqe. Itanji iqu wainqä häukuä mmqä ätäwikqä ii ämetä, qonjqä ipu, kiqä eqä mapñqä hikä hovqä naqä ique ätnämäukqe. Hikä hovqä iqu, ii Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjinqä ätnä. ²⁰ Qu anä-himqä yäpaqänngisa ätimäupiyyi, wainqä häukui, hikä hovqä ique ätnämäukuwi, qonjqä iqannguwännga, häñeqe,

* 14:15 Itkimäkqä 14:7 † 14:18 Itkimäkqä 14:7

hovqä iquesa ätimäwa yäpaqängisa äpawäkqe. Hänegä i äpawäkqe, ätuwa äpeyätä, ämaqä iunji ämämpmuäqänänjä iinji, ii huakä enqä-pa, kinjä haqä nämä† äquveqäkqe.

15

Enätqä 7 hñqua, nätmatqä ququvqä a äqätänjuwiñqä

¹ Nätmatqä iinji timäuqanji hinuä äqunmitanji, huizi, hiqñqä huitanjä hñqu, qäukuä yätuta timäuqanji äqunätmä, “Squä-nänjä äqunänundiyä” tmä ikqe. Nyi tiinjä äqunqge. Enätqä 7 hñqua, nätmatqä ququvqä 7, qokä-apäkä iu qui imäkpnqä a äqätpu äpmaminjuwi. Nätmatqä quvqä iinji, Goti Hanjuwä Iqueuä äwqä tnänjuta qäpu ätimäuqä-qae, anjini hui matimäuqä yänqiyä. ² Itanji nyi eqä-pñä naqänänjä hñqu, huiwä hiqumuanjä hinuä iqänqä-nänji, tetä qäsä imäkquwä-panjä iinjä äqunqge. Itanğa eqä-pñä iqueä manjä iqini, ämaqe, qu mäkä iunji ämawqätäupu, nanuä hiqiyqä iquesä, iqueqä ktqetä, ä iqueqä atäunuä iinqetä, mändi äkittqukuwä iqua, gita Goti Hanjuwä Iqu iquau äwikqe a äqätpu ätqäuminjuwi. ³ Qu iqi ätqäpiyänğanji, Goti Hanjuwä Iqueqä wäunuä-wiyqä Mosisi iqueätä, Sipsipqä Meqä Iqueätä, apqä tii ätminjuwi.

“Naqä Iqukiyä, Si Goti Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqukiyqä. Si wäunuä yänänäqñqä, ämaqä mimäkqänänjä huitanjä di, Imäkqä-quki etanji, ga ne hinuä äqunätanä änevauqumuatqiyä. Ga ämaqä eeqänänjä iuqä Ämiqä Iquki, Tqä suqä eeqänänji, jänänänjä eä, ga aanjä naqä-qakuänänjiqä.

⁴ Naqä Iquki, Si aanjä pmuai, Tqä-täuänänjqä. Ämaqä hueqä-himqä eeqänänjä iqua äpäpu, Sinyqä qonjä äuktäupu, ‘änqiuqä’ tpnuwänqänänjqä. Tqä suqä aanjä jänänänji, ätnänjä iqi ae ätimäuqeqä. Tqä suqä iinjä iquautanji, qokä-apäkä eeqänänji, Sinqä zä ipu, Tqä yoqe, haqeu matnämäuqäpnqänänjqä.”

⁵ Nätmatqä iinjä iqua ae ätimäuqanğa, nyi anji hinuä äqunqge, Goti Hanjuwä Iqueqä namnä anjä qäukuä yätu ämätänänqä yäpä imñji, hiqñqä pmua ique hinuäquva enminqge, ävatnğanji äqunqge. Namnä anjä iunji, Goti Iqueqä kukñuä-suqe, äwäminqge. ⁶ Itanji enätqä 7, nätmatqä ququvqä 7, qokä-apäkä iu qui imäkpnqä a äqätminjuwä iqua, hiqñqä pmua iuta yäpaqängisa ätimäukuwi. Iquauqä huiwä iunji, ämuasmänqä kiyä maeqä, aanjä äyänqä ipumbu, quwqä quikuiunji, golqä yauqä enqä-pa äyiminjuwi. ⁷ Itanji enätqä iquauñji,

† 14:20 Jonä iqu hiqñqä 1,600 äqäkqe. Hiqñqä iinjiqä, ii 300 kilomita enqä-panjiqä.

nätmatqä hänjä-pmeqä-tänjä hñquaqui-hñquaquinä iquau-tanjä hñqu, golqä hevqä 7, iquau äwikqe. Itanğa hevqä iinjä iquauñi, Goti Hea Ique-ique Pmeqä Iqueqä äwqä tnäñi, manġuä änyiminġe. ⁸ Itanğa Goti Yoqä Naqetä, Yänänäqñqetä, Ämenqä Iqu pmetanġiyqä kñuä ävätñqe, hiqñqä pmua iunji, suakä iqu, äkeikqe. Itanğa enätqä iqua, quwqä nätmatqä quvqä qäpu equaseqanġuwänġanġe, ämaqe hiqñqä iunji, mäpaquvqä ipnuwiqä.

16

Enätqä iqua, Goti Iqueqä äwqä tnänjä iinjä hevqe, equasekuwiñqä

¹ Itanji nyi Goti Hanjuwä Iqueä hiqñqä pmua yäpä yänġisanji, manjä hñqu tqanġi äwikqe. Iqu enätqä 7 iquauñi, manjä yänänäqñqä tiinjä ätukqe. “He äwäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä iinjä hevqä 7 iqua, qua bu eeqänä equasäpiyä.”

² E tquanġa, enätqä hiñuiqänjä iqu, Goti Iqueqä äwqä tnänjä iinjä hevqe, äma äwäqe, qua haqeqi equasekqe. Ga inġanji, ämaqä, nanuä hiqiyqä iqueqä atäunjuä imbu, iqueqä ktqenqä qonjä äwoktäuminjuwä iquauqä huiwiunji, wätanqä ququvqänänji äwimakqe.

³ Itanji enätqä huizi iqu, Goti Hanjuwä Iqueuä äwqä tnänjä iinjä hevqe, eqä-pñjä iu equasekqe. Equaseqanġa, eqä-pñji, ämaqä ae äpäkombqä iquauqä häñeqä enqä-panjä iinjä ätuekqe. Ga nätmatqä eqä-pñju äpmenjuwi, eeqäpnä äpäkonġuwi.

⁴ Itanji huizi, ynaunjqä 3 iqu, iqueqe äma, eqä qanjä äpäwitñqä iquautä, eqä esquä iutä equasekqe. E equaseqanġa, eqä iinjä iqua, eeqä häñeqä imänġqe. ⁵ Ga inġanji nyi ynaunjqä egeu miqä iqu, tii tqanġi äwikqe.

“Goti Tqä-täuänä Naqä-qakuä-quki eänä, Qänġanä

Äpmaminjä, Tänġa Äpmenjä, Iqukiyqä. Si ämaqä iunji, quwqä suqe iwäsäutnä, nätmatqä quvqe wimetñqä ätñi, ii Tqä kukñuä ätñi waqiyä manä, aanjä jänänänjqä.

⁶ Ga ämaqä Tqä kukñuä hiñuä-tqä iquautä, qokä-apäkä Tqänjqä atäunjuä ikñä iquautä pizqä äpäsapu, quwqä häñeqe iotñqä imäkkuwitani, Si häñeqe ämaqä quvqä tqua bñqä äwiñi, ii quwqä kimanji, qäyunänjqä.”

⁷ I tqanġa, nyi hiqäva-imäkqä ttawä iutani, manjä hñqu tii tqanġi äwikqe. “Goti Naqä Aanjä Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iquki, Tqä qokä-apäkä kukñuä mitqe, quanġä manä, aanjä naqä-qakuä jänänänjqä.”

⁸ Itanji enätqä huizi 4 iqu, Goti Iqueqä äwqä tnänjä iinjä hevqe, mäptqä ique equaseqanġa, Goti Hanjuwä

Iqu mäptqä iqueqä te, yänänäqñqä ätimäutä ämaqeu tä qäyā nätñqä, hiñuinä äquñgqe. ⁹ Itañi mäptqä iqueqä te, aanjä tnänjä imänätä, ämaqä iunji häkiyā yäqiyqanğa, qu Goti Hanjuwä, nätmatqä ququvqä qu äwimeqä ii ämitñqä Yänänäqñqä-tänjä Iqueqä yoqenqä kukñuä ququvqä ätmiñuwi. Iinjä ätäpiyänğanji, qu Iqueqä yoqe, haqeu mamäupñqe, kñui makunmäkñqä imiñuwi.

¹⁰ Itañi huizi, ynaunjqä 5 iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänjä iñqä hevqe, nanuä hiqiyqä iqueä zä-hawä iu equasekqe. Itanğa ämaqä nanuä hiqiyqä iqueä yäpä iqi äpmamiñuwä iunji, hea iwimäkkqe. Imä e äpmapiyänğanji, täñjä aanjä ququvqä wunğanji, quwqä tewi huakmä imiñuwi. ¹¹ Qu quwqä huiwiu täñjä-hunqätä, wätanqetä, wimeqanğqenqä Goti Hanjuwä Qäukuä Yätu Ämitñqä Iquenyqä kukñuä ququvqä ätmiñuwi. Iinjä ätäpiyänğanji, qu quwqä suqä ququvqä imäkmiñuwi, tuwä äwiyäpu, kñui makunmäkñqä imiñuwi.

¹² Itañi asä enätqä 6 iqu, iqueqä hevqe, eqä naqä Yupretisi ique haqeqi equasekqe. Ga ämiqä naqä mäptqä timäuqä ingisañä iquauñqä hänaqe näwenyā imäkätñqe, eqä naqä iinjä iqu ye ikqe. ¹³ Iinjä iu äqunumi huizi, mätänjä enqä-panjä dnjä quvqä hñquaqu-hñquenjä iqua, qu qämakä naqänänjä iqueqä manjutatä, nanuä hiqiyqä iqueqä manjutatä, ä hiñuä-tqä quanğä iqueqä manjutatä timäuqanğä äquñgqe. ¹⁴ Ga dnjä ququvqä iinjä iqua, nätmatqä ämaqä mimäkqänänjä di, huitanjä-huitanjä imäkäpu, ämiqä qua naqä äwäkäwänqä iu äpmeñuwä iquau äwimayikitqänuwä iquayi. Ii tiinjä etanğiyi. Dnjä iqua ämiqä naqä iquauqä kñui ävauqumuatqanğpi, qu iquauqä mäkä-iqä iquau aquvā ämaqäyäpu, itanğa hiunji naqänänjä, Goti Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqu atäunüä ae ikqä iquenji, Iqutä mäkä humbnuwänqänänjä.

¹⁵ (“Ga he qätä änyipiyä. Nyi henyqä äquvepätmänğanji, quwä-meqä iqua äquvepätqänuwä-pa, iinjä quvepmqänä. I hitanği ämaqä hñqu, hiqaqä mäwiqä itä, ga qokä-apäki, iqueqä wombä iñqe, ätnänäqi inğa ikiqanğuti hiñuä qunquä iñqe, iqueqä ämuasmänqe, kiuätä qäqiqi emitätqe, itañi ämaqä iinjä iqu, yeeqä iquänqä.”)

¹⁶ Itañi dnjä quvqä iqua, ämiqä naqä iquauñi ätuma, anjä, Israitqä iquauqä kukñuä iunji, ‘Amaketonäu’* änyuätkuwä iunqä, äquvepkuiwi.

* **16:16** Yoqä ‘Amaketonä’ iqueqä quati, ‘Qoqonjä anä-himqä Megito iu ätqänqä’ iquvi. Qanğanänji, Israitqä iqua mäki, iqi äunquwi. Tiwiqä hñqu 2 Ämiqä Naqä 23:29-30 iu äqänä.

17 Itani enätqä yäpakä 7 iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänä hevqe, qäukuiu equatekqe. Ae equateqanğa, Goti Hanjuwä Iqueä anitani, manä hñqu, zähawä iuta yänänäqñqä, “Qäpiyqä!” ätkqe. 18 Itanğa, qaquvqetanä we-huñqe, im-imä ändakka weqanğa, häñqä naqänänä ätätä, qaquvqe osquanğa, itani eekä aanä naqänänä ikqe. Ga eekä iinjä iqu, qanğanä qokä-apäkä qua täu äpmaminuwänğanı, naqä iinjä di miqä iminqe. 19 Iinjä iqetanı, anä-himqä naqä Bapilonä ii, hiqñqä 3 äkutänğanğa, itanğa ämaqeuqä anä-himqä huizipqe, qui eeqä imäkñgqe. Goti Hanjuwä Iqu, anä-himqä naqä Bapilonä iyyqä suqenqä kñuä indqänäqe, Iqu anä-himqä iqueni, wainqä-eqe, Iqueqä eqä-häkä† imänqeu equasimetä, änätñqä imäkkqe. Ga wainqä-eqä ii, Goti Hanjuwä Iqueqä äwqä tnänä naqänänıyqä. 20 Eekä iqanğa, qua eqä huväkiyä äwäkäwänqä isua eqä ämäpмуäqanğa, qoqonä-pqe matqäuqä ikuwi. 21 Itani, hiwiyä häukuä naqänäni, qäukuä yätuta äpäknğqe. Iquauqä hanäiqe, aanä kuapänäni 50 kilo tqe. Inı ämaqäyqä haqeqi äqäyäpäknätä, qunı aanä quvqä kuapänä iwimäkkqe. Ququvqä iwimäkqanğqenqä, qu Goti Hanjuwä Iquenqä kukñuä ququvqä ätminıwi.

17

Apäkä huiwä yanä hiñgi ikiqä iinyqätä, nanıuä hiqiyqä iquenqätä

1 Itani enätqä 7, hevqä a äqätänıwä iquautanä hñqu, nyi änyimeqe, “Anä äwäta, ga apäkä huiwä yanä hiñgi kiinjä ikiqä, eqä kuapänänä iquauqä haqeqi äpmenqä ii, iyyqä ququvqenqä kima metñqenqe, ämäktquamqänä” ändkqe.

2 “Ga qätä nyiyä. Apäkä iinjı, ämiqä naqä, qua täutanä iqua ätuma ikipu, huiwä yanä hiñgi inyakitqänıwiqä. Ga aanä ämaqä qua täutanä-pqä iqua-pqe, asä inä inyäkipu, ga eqä yänänäqñqe änäpu, wänä-wänä iquwä-pa ipu, nätmätqä huiñqä änyä maqñqä epiyanä itqänäuä.”

3 Kukñuä iinjı ae ändäqe, iqu Dñä Ängüä Iqueqä yänänäqñqeta, anä avqñqä iunqä ändma äukqe. Iqinjı, nyi apäkä hñqu nanıuä hiqiyqä häñesqä hñqueä haqeqi pmetanğı äqunğqe. Ga nanıuä hiqiyqä iinjä iqueqä huiwä iunı, Goti Hanjuwä Iquenyqä kukñuä tuwänğisa tqä yoqenä, imueqänqä iquvi. Ga iqu nyuänä 7 änyqä-qu eä, iqueqä nyuänä iinjä iquauñı, komqä-hänyenä 10 äunminqe. 4 Ga apäkä iyyqä ämuasmänqe, häñesqätä, ipisqätä, itanğa golqä quayunıuä huitanä-huitanıtä, ä

† 16:19 Matiu 20:22; 26:39; Jonä 18:11

hikä quayunüä änguänänjä huitanjä-huitanitä, wimnä aanjä qeqätqä imäkkuwi-tänjä iiyi. Iiyqä hipa iunji, golqä häkä a äqätminqce. Suqä Goti Iqueqä hinüä iqi piyanä-weqätä, kiyä mätqätä, iyyqä huiwä yanjä hinqi äväkitäqänga imäkäkäminqce, häkä iinjä ique manguä änyminqce. ⁵ Ga iyyqä hipenüä iunji, qu iyyqä yoqä tii äqäkuwi. “Anjä-himqä naqä Bapilonä, apäkä eeqänänjä, hinqi qnqä iuauqätä, suqä piyanä-weqä qua iu äwinqä eeqänänjä iuqä känaiyi.” Yoqä iinjä iqueqä qakui, zä äwäminqce. ⁶ Apäkä iinjä ii, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä, qu Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, äpäkonguwä iuqä häneqce änätä, ämaqä hñqu eqä yänänäqñqce, änätä wänä-wänä ikiqä-pa, e iqanji äqunqce. Nyi hinüä iinjä äqunmi, yäunüä itmä, knüä kuapänä änyikqce.

⁷ Knüä e änyätqätanga, ynaunjqä iqu tiinjä ändkqce. “Si sunqä yäunüä inyä?” Iinjä ändäqetani, tiwiqce tii änyikqce. “Apäkä iisä, nanüä hiqiyqä, ii haqeqi pmeqä ätuma äwqä iqu, nyuänjä 7-tänjä ga kiqä komqä-hänyenji, 10 iqutäni, iquaquiyqä qakui zä witanjqä-qe, nyi ämäktquamqeqä.” ⁸ Iinjä ändäqetani, tiinjä ändkqce. “Nanüä hiqiyqä si hinüä äqunänjä iqu, qänganä äpmaminqä-qe, tänğanji yqänä mäpmeqä enä. Ga iqu qua hovqä täpauñüä maeqä iquesa äväma, yäpaqä tängisa yapätñqä näwi imäknätqä. Ga, iqu hämä qui imäknänqiyä. Qokä-apäkä qua iutanä, ga Goti Hanjuwä Iqu qua mimäkqängatqä quwqä yoqce, bukä hänjä-pmeqeu maqñqä inqä iqua, nanüä hiqiyqä ique hinüä äqumbiyi, yäunüä ipñqäüä. Ii tiinjä dutanji. Qänganänji iqu äpmaminqce, ga tänğanji mäpmeqä inqce, iwä qänakndanji iqu ätimäuniquqä. ⁹ Ga ämaqä knüä indqänqä änguä-tänju etanqutqce, iqu nätmätqä tänqce, näqñqä änguä henqiyä. Nyuänjä 7 iqua, qoqonjä 7 iquauñqä atäunüä änyänä. Itanga apäkä ii, qoqonjä iquauä haqeqi äpmenä. ¹⁰ Ga anji tiinjä. Nyuänjä kuapänä iqua, ämiqä naqä 7 iquauñqä, atäunüä inä änyänä. Iwä iquautanji, 5 iqua qui ae imäkñganqä, kiuänänjä hñqu yqänä pmetanji, ä huiziqu matimäuqä yqänänjqä. Ga iqu ae ätimäuqetani, kuapänä mäpmeqä, wänqäpu pmenqiyä. ¹¹ Ga nanüä hiqiyqä qänganä äpmaminqä, tännga-pqä mäpmeqä da inqä iqu, ii iqu atäunui tiinjñqä eänä. Ämiqä 8 iqueyqä. Itanganji ämiqä iinjä iqu, huizi iquautanä anänjä-qu enqä-qae, ga iqu qui hämänä imäknäniquqä.”

¹² Iinjä ändäqetani, tii ändkqce. “Komqä-hänyenjä 10, si äqunänjä iqua, ii atäunui, ämiqä naqä 10 iquauñqeqä. Iinjä iqua, ämiqä naqä ae equwä ma, nanüä hiqiyqä iqutä yänänäqñqä anä ämapiyi, ämiqce zijuängata ti mäptqä

timäuqängganqä wänqäpu mipnqäüä. ¹³ Ga ämiqä iinjä iquauqä knui, naqä-hnqunänjqae, quwqä yänänäqñqetä, ä yoqä naqetä, nanuä hiqiyqä ique wipnqäüä. ¹⁴ Ga nanuä hiqiyqä iqutä, ämiqä iquatä, qu Sipsipqä Meqä Iqutä mäkä äumbiyi, ga Sipsipqä Meqä Iqu, ämaqä naqä iquauqä Naqä-qu eä, ämiqä iquauqä Ämiqä-qu etanqqä iutanji, Iqu iquaunji mändi äkittqiyätä ämäwqätäunqiyä. Itanqa Iqu mäkä iqanqqeu anä iquwä iqua, ii ämaqä Iqu tääqä ätuätumetä, Iqueqänqä atäunüä itä, Iquenyqä quuvqä yänänäqñqä eqiyäpu, kuknuä qänaknä itqänuwä iquayi.”

¹⁵ Itanji enätqä iqu kuknuä hui inä tii ändkqe. “Eqä naqä, apäkä huiwä yanä hinqi ikiqä ii äpmeñqä iqi päqtätanji äqunänä iqua, ii atäunui tiinjñqä eä. Qokä-apäkä huiwä huitanjä-huitanjä iinjä, kuknuä huitanjä-huitanjä mñqä, qua huitanjä-huitanjä iutanjä iinjä, eeqänänji aquvä naqänänjä äqänäpu, äpmeñuwä iunqä eänä. ¹⁶ Itanji komqä-hänyenjä 10 äqunänjä iquatä, nanuä hiqiyqä iqutä, tängganji apäkä huiwä yanä hinqi ikiqä iinyqä, himä-wiunqä wipnqäüä. Qu apäkä iinjä, iyyqä nätmatqä ämotaupu, qäkä tñqä iwimäkäpu, iyyqä guwä huiwä du ämäkänqqe änäpu, itanqa iinjä, tä hämänä wätäkä niqiyätñqä ikapnqäüä. ¹⁷ Suqä iinjä imäkpnqqe, tiinjä itanqiyi. Goti Hanjuwä Iqu, nätmatqä timäuniqä iinjä qänqanä ätätä eänqqeu timäutñqä diñqe, Iqu Iqueqä-kiuä ämiqä iquau knuä vqanqä, ga qu knui, naqä-hnqunä indqänäpu, quwqä ämaqqeu miqänqä yänänäqñqä eeqänänji, nanuä hiqiyqä ique wipnqäüä. Qu Goti Hanjuwä Iqu nätmatqä eeqänänjä ätkqä duñqe, inyänä iqa uwqäpnuwiqä.”

¹⁸ I ändäqe, tii ändkqe. “Apäkä si hinuä äqunänjä ii, atäunüä tiinjñqä eänä. Anjä-himqä naqänänjä, ämiqä naqä qua iunä eeqänänjä iquau ämitñqä iinyqä ätnänä.”

18

Anjä-himqä Bapilonänji, apäkä hinqi ikiqä enqä-panjä itanqä, qui imäkñgqenqä

¹ Nyi nätmatqä iinjä iquaunqqe, qätä ae äwimi, enätqä huiziqu qäukuä haqä yätunji äväma, quvepñanqä äqunqqe. Iqu aanjä yänänäqñqä-tänjä-qu, ga iinjä motquetñqä, iqueqä huiwiutanji, qua iu we äunminqqe. ² Itanji iqu manjä yänänäqñqä tiinjä ätkqe.

“Anjä-himqä naqä Bapilonä ii, aanqqeqä! Qui ae imäkñgiyä! Ii dnjä ququvqä iquauqä anjä ätimäuqqe. Dñä hnquatä, ynñä hnquatä, nanuä hiqiyqä hnquatänji, qu Goti Hanjuwä Iqueä hinuä iqi, kiyä imätmäkñga

äwätqäñuwi, iqi äpmenäüä. ³ Ii tiinjä duta itanji. Ämaqe, wainqä-eqä yänänäqñqe änätqäñuwä-panjä iinj, hueqä-himqä eeqänänji, iisä huiwä yanjä kuapänä änyäpu, itanğa ämiqä naqä, qua iunjä iqua-pqe, iisänji huiwä yanjä inä änyimiñuwi. Ga ämaqä quaeutanjä, mbqä wäunjuä imiñuwä iqua, qu mbqä wäunjuä ipu, iwä mbqä kuapänänji, ii suqä quvqä huitanjä-huitanjä womba miñqä imäkmiñqeta, ämamiñuwiqä.”

⁴⁻⁵ Inji ae ändqanğa, nyi manjä hñqu-mända qäukuä yätuta tii tqanji äwikqe. “Nqä qokä-apäkäüä, anjä-himqä iunji, iyyqä suqä ququvqä aquvä imäkqä-imäkqanji, qäukuä haqä täu etqutquiyä. Itanji Goti Hanjuwä Iqu, iyyqä suqä ququvqä eeqänänjä imäkätñqenqä kñuä indqanñiyä. Ga, suqä quvqä ii imäkätñqetä, iyyqä mbqä quvqä metñqä-pqe, hesä anä guäyamä maiqiyqe, qäyunä ma, quvqänänjiqä. Iñiñqe, he anjä iqiñi, äväma ppiyä.

⁶ He apäkä hiñgi ikiqä ii, huiziquau iwitquetñqenqä kñuä heyqanğutqe, ga suqä asä iinj, he witquapñqeqä. Ii iyyqä suqä quvqe, ämamonjaka äpäyätñqä-pa, iyyqä mbqä quvqä metñqe, ämämonyqa äpäyäpu, kima wipiyä. Iñä itäqanğanji, ii eqä yänänäqñqä huitanjä-huitanji, eqä-häkä inqeu, huiziquaunqä guäyamä äqiyimetä ävätñqä-pa, he eqä aanjä yänänäqñqänänjä eqä-häkä inqeu guäyamä äqiyimepu, ga ii änätñqä iwimäkpiyä. ⁷ Ii iyyqä-kiuänqe tii ätnätñqeqä. ‘Nyi eeqänänjä iu ämiqä naqä äpmamä, itanğa ämiqä zä-hawä iu äpmenänä. Nyi apäkä yawiqinyä manä. Iwä hanjä-iqä nyimeqanğutiyqae, kñuä qämqä manä. Nyi naqinjqä.’ Ii iñä ätnätä, kiqä yoqe haqeu ämamanätä, iyyqä-kiuä äminyätñqe, nätmatqä kuapänänji ämäqumuakka äpäyätñqeqä. Iñä imäkätñqenqä, he apäkä iinj, täñä-huñqe kuapänä äväpu, kñuä kuapänä-pqä qiyätñqä inä iwimäkpiyä. ⁸ Iñä dutanji, hanjä-iqä huitanjä-huitanji, hiunji hñquenyä wimenñqiyä. Iwä täñä-yaqe, hävemnäqñqä ätimäutä, ämaqä kuapänänji, kñuä kuapänä äqäyäpu, itanğa ymisanjä dä naqänänjä timäunñqiyä. Itanji anjä himqä naqä Bapilonä ii, tä wätakä iqiämäunñqiyä. Hanjä-iqe naqänänjä iñä wimetñqe, ii Goti Naqä, iyyqä suqe Iwäsäuqä Iqu, yänänäqñqä eeqänänjä-tänjä Iquvi.”

⁹ Itanğa ämiqä naqä qua iutanjä, iisä huiwä yanjä änyäpu, nätmatqä kuapänänji anä ämäqumuakka äpäyätqäñuwä iqua, iinj, tä änätäqeta suakä timäuqanji äqumbiyi, qu kñuä huäqä-huñqä äqäyäpu, äwqä hanjä-iqä mapnuwiqä. ¹⁰ Qu ii täñä-huñqä quvqe meqanji äqumbiyi, zä wiñganji, iisänjä qäqi matqäuqä, kinjä haqä nänji ätqäpiyanğa tpnuwi.

“Oänä! Bapilonä iikinyqä, huäqä kiñä änaunqiyä! Si anä himqä, aanä naqänänä yänänäqñqä iikiyi! Iiñä etanqi, tqä suqä quvqenqä kimanji, maqänä äyä äkimeqiyä!”

¹¹ Ga ämaqä qua iutanä mbqä wäunuä naqä imäkätqäñuwä iqua, ämaqä, quwqä yquayä mbqä ipnuwänqce, aanqä itanqi, Bapilonä iinyqä kñuä äqäyäpu, äwqä hanä-iqä mapnuwi. ¹² Iquauqä yquayi, tiñä iquaunqeyi. Golqä, silpa, ññ hikä äñguänänä iu, wimñä qeqätqä iu, gquä-yatqä hui mimäuqänänä äñguänänä iu, ä yuä qäpaiqä äñguänänä iquau, ä yuä ipisqä iquau, ä yuä häñesqä, ññ yuä kakä iquau, ä zä eeqänänä huitanä-huitanä jinanä-weqä iquayi. Itanqa, nätmatqä huitanä qu eläpenqä iquauqä hiqanä itä, ññ zä äñguänänä itä, ä brasi äyänqä itä, ainqä änä moquasqänänä itä, ññ hikä äñguänänä tqätqäkä-tänä itä imäkminuwä iquayi. ¹³ Itanqa yquayä hui-pqe, inänjqä. Ii nätmatqä huitanä-huitanä, buayi äwi yätñqä, anji jinanä-wetñqä imäkqeu, itanqa wainqä, olipqä eqä aowä, ä bretqä imäkätñqetä. Ga qu bulumäkatä, sipsipqätä, hosi-pqä, ññ kalisi, hosi iqua eyqiyäma äuminuwä iquau, wäunuä-wiyqä hiñginqä iqua-pqe, itanqa ämaqä mäkiu mändi äkittqiyäpu, ätuma äuminuwä iquau, inänä-täñuai. Nätmatqä eeqänänä ii, mbqä ipñqce, ämaqä hma etanqenqä, äwqä hanä-iqä mapnuwi.

¹⁴ “Nätmatqä si kuapänä äkinyätñqä ii, eeqänänä sitänä qäqiqi mäwiqä, kiñä nämä äwiqiyä. Huyä-quayunuä äñguänänä mbqä haqä yämä enqä tä, eeqänänä hma eqäqce, si anqinji hiñuä mäqunquä da isñqinyä.”

¹⁵ Inji, ämaqä, nätmatqä iinjitä mbqä wäunuä imäkäpu, Bapilonä iyyqä suqä iutanji mbqä kuapänänä-tänä emitpqä iqua, ii, täñä-hunqä quvqce meqanqenqä zä winqanqi, kñuä huäqä-hunqä äqäyäpu, äwqä hanä-iqä ämepu, iisänä qäqi matqäuqä, kiñä haqä näñi tqäpnuwi. ¹⁶ E ätqäpiyänqanji, tü tpnuwi.

“Oänä, anä-himqä naqä iinyqce, huäqä kiñä änaunqiyä! Ii qäkä qäpaiqä äñguänänä äyautä, yuä häñesqätä, ipisqätä ämetä, itanqa iyyqä huiwä iunji, golqä, hikä hui mimäuqänänä äñguänänä, ä wimñä aanä qeqätqä imäkñätñqeqä. ¹⁷ Mbqä nätmatqä eeqänänä iinji, hanä-iqä ii wimeqanqanä, qui ae imäkñqiyä.”

Ga yimbaeu ämitqäñuwä eeqänänä iquau, ämaqä eeqänänä yimba iu äqämbu, qua eeqänänä iunqä äwätqäñuwä iquau, ññ ämaqä eeqänänä yimba iu wäunuä itqäñuwä iquau, ññ mbqä wäunuä eqä-pñä du itqäñuwä

iqua-pqe, Bapilonä ii-sänjä qäqi matqäuqä, kinä näñi ätqäukuwi. ¹⁸ Ga kinä näñi ätqäupu, anjä-himqä iinji, tä gangqä suäki hinuä äqumbiyi, manjä yänänäqñqä tii ätkuwiqä. “Anjä-himqe, naqänänjä tqutanjä asänäñi, hñqu hmanjqä.” ¹⁹ Ga qu qua hinjä ämepu, nyuänjiu äuaquvauqumuatnäpu, kñuä huäqä-hunqä äqäyäpu, äwqä hanjä-iqä-tänjä äpmepu, manjä yänänäqñqä tii tpuwiqä.

“Oänä, anjä-himqä naqä iinyqe, huäqä kinä änaunqiyä!

Iiyqä nätmatqä kuapänä ämäqumuatqa äpeminqetani, yimba eeqänänjä iquauqä kununua, eqä-huänjiu ikipu, mbqä kuapänänjä-tänjä ekuwi. Hanjä-iqä ii wimeqanjanä, qui ae imäkñgqenqä, huäqä kinä änaunqiyä!”

²⁰ “Qäukuä Goti Hanjuwä Iqunä miqä iquki, hanjä-iqä anjä-himqä ique i äwimeqenqe, äwqä yeeqä iyä! Itanqa, Goti Iqueqä qokä-apäkä iquendä, Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqänqä endowatkqä iquendä, ññ kukñuä hinuä-tqä iquendä, he anä yeeqä ipiyä. Ii quvqä etquetñqenqä, Goti Hanjuwä Iqu ae iwäsäutä, kimanji, ävqiyä.”

²¹ Kukñuä ii ae ätqanqa, enätqä yänänäqñqä hñqu, hikä kuä-witqä quqowä qäyqä enqä-panjä, hikä kätanänjä hñqu ämetä, eqä-pñä bu ätnämeqäkke. I imäkätä, tii ätkqe.

“Nyi imäkqä-panjä iinji, qu anjä-himqä naqä Bapilonä ii, bi yänänäqñqä tnämeqäqanquwänqa, iwä ämaqe, hinuä anqinji mäqunquä danä ipnuwiqä. ²² Iinjä etanji, Bapilonä iiki, gita päsqä, häawä-tqä, ga äkakä huitanjä-huitanjä qñqä huizi iqua, tqä täknjä yäpä ingisanji, äkakä maqñqä da yänqiyä. Ga ämaqä wäunjuä huitanjä-huitanjä imäkqänqä näqñqä ae ämetqänjuwä iqua, qu saqä yäpängisanji mäpmeqä da ipñqäuä. Hikä kuä-witqä quqowä qäyqä iqueqä äkakä-pqe, saqä yäpängisa mäwiqä da yänqiyä. ²³ Hiqi-tä iqueqä we-hunqä, we makunqä da yänqiyä. Ga qokä apäkä ämanqä kukñuä ii-pqe, saqä yäpängisa mäwiqä danä yänqiyä. Nätmatqä iinjä iqua, tiinjä duta kimenqiyä. Ämaqä, tqä mbqä wäunjuä iqä iqua, qua täunji, ämaqä naqä, yoqä-tänjä-qua äpmaminjuwi. Ga si paaqä huitanjä-huitanjä imäkätinä, qokä-apäkä qua eeqänänjä iu qänaknä kipñqä, qanqä äyä ätuminji.”

²⁴ Itanqa, kukñuä hinuä-tqä iquautä, Goti Hanjuwä Iqueqä qokä-apäkä iutä, ga ämaqä eeqä, quaeu mäkä-hunqä iqua äpäkkuwitanji, hanjä-iqä iqu, Bapilonänä äwiqi.

19

Qu, “Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä”

ätkuwiŋqä

¹ Iinjä ae ätimäuqanğa huizi, nyi manjä kuapänä qäukuä yätuta tii tätqätanğa äwikqe. “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! Ämaqeu hänjä anġi iqumu-atqetä, yoqä naqetä, yänänäqŋqetäŋi, neqä Goti Hanjuwä Iqueqänänjčä. ² Ii Iqu qokä-apäkä iuqä suqä iwäsäuqänġanġi, hmbu kikiyanġuä miqä, aanjä naqä-qakuänänjä Jänä Iwäsäuqä Iqueyqä. Ga apäkä, huiwä yanjä hiŋgi kiinjä ikiqä ii, qokä-apäkä eeqänänjä qua iunġi, iiyqä ii ikiqeta qui iwimäkminqetäŋi, Goti Hanjuwä Iqu, iinjä iwäsäuqeqä. Ii Iqueqä wäunġuä-wiyqä iquau pizqä äpäkqenqce, Iqu iiyqä kimanġi ävqiyä. Iinjä iutanġi, ne Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä!”

³ Iinjä ätpiyi, qu anġumġi tiinjä ätkuwi. “Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! Ii tä änatäqetanjä suaki, hea inġa-inġanqä iqa uwquätŋqänänjä!”

⁴ Inġanġi ämaqä naqä 24 iquatä, nätmätqä hänjä-pmeqätänjä hŋquaqui-hŋquaquiŋä iquatä, qonjä äqutasepäpu, Goti zä-hawä iu Äpmenqä Iqueä yoqe, haqeu ämamäupu, tii ätkuwi. “Ii naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä. Ne Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä!”

⁵ Goti Hanjuwä Iqueqä zä-hawä iutanġi, manjä hŋqu tii ätkqe. “Goti Hanjuwä Iqueqä wäunġuä imäkäpu, Iquenyqä zä ipu, yäpä iqinyä itqänġuä iquenä, ämaqä hiŋġinqä-qe, yoqä-tänjä-qe, eeqänänġuenä, Goti Hanjuwä Iqueqä yoqe, haqeu mamäupiyä!”

Sipsipqä Meqä Iqu apäkä metŋqä, ymisanjä imäkkqenqä

⁶ Itanġi nyi qokä-apäkä kuapänänjä hui, kukŋuä ätäpu, aquvä äqämbu pmetanġä-nänjä äwikqe. Wiŋuä ätimäukqä iqu, ii eqä hakuä enqä-pa äqäyätä, qaquvqä osquä-pa, yänänäqŋqä iinjä osquanġi äwikqe. Häänqä-qua e osuäpiyanġanġi, tnänjä tiinjä ätkqe.

“Goti, neqä Naqä Yänänäqŋqä Eeqänänjä-tänjä Iqu, tänġa aanjä ämiqä yänänäqŋqä äpmenqä-qae, ne Iqueqä yoqe, haqeu ämamäuanä! ⁷ Tänġanġi ne äwqä anġuä nenġanġuti, aquvänä itanä, ga Iqueqä yoqe, haqeu mamäuatunqeqä. Ii tii etanġi. Sipsipqä Meqä Iqu apäkä metŋqe, qäyu ätimäuqiyä. Ga Iqueqä apäki, näwe imäknä äpmenä. ⁸ Ga Goti Hanjuwä Iqu apäkä ii, ämuasmänqä qäpaiqä, anġuä kiyä mamätqä wenyä-hunqce ipnätŋqä hiŋuinä äqunqce.” (Ämuasmänqä qäpaiqä anġuanänjä iinjä, ii Goti Iqueqä qokä-apäkä suqä jänänġiu itqänġuwiqä.)

⁹ Iinjä etanġi, enätqä iqu tii ändkqe. “Si kuknuä tii qäyä. Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Sipsipqä Meqä Iqueä ämanqä ymisanä iunqä pñqä tääqä ätukqä iqua, yeeqä ipñqäüä.” Iinjä ätätäqanġani, tii ändkqe. “Kuknuä tä, Goti Hanjuwä Iqueqä eä, aanä naqä-qakuänänjiqä.”

¹⁰ I dqanġa, nyi enätqä iqueuä yukä-tänjä qäqiqi qonjä äuktäumi, iqueqä yoqe haqeu mamäumätmä iqanġa, iqu tii ändkqe. “Si nyinyqe, injä miqä panä! Nyi wäunüä sitä, tqä tta-tñguäka, kuknuä Jisasi Iqu awä ätuminqeuñqä quuvqä eqiyätqanjuwä iquendä, itqanjuwä-pa, asä injä itñqä iqunjqä. Si yoqä haqe, Goti Hanjuwä Iquenqänä mamävä.”

Ämaqe, Goti Iqueqä kuknuä hinjä tññqä ävaucmuuatätñqe, ii kuknuä Jisasi Iqu awä ätuminqeyi.

Ämaqä, hosi qäpaiqä ique Äpmenqä Iquenqä

¹¹ Nyi injä äqunmi, huizi, qäukuä yätuta qñqanä hutänġanġa, hosi qäpaiqä hñqu tqäutanġi äqunqqe. Ga Ämaqä, hosi ique äpmenqä Iqueqä yoqe, tiinji. “Ämaqä Naqä-qakuä Ätätä, Imäkqä Iqueyqä.” Iqu gokä-apäkä iuqä suqenqä iwäsäutäqanġa-pqä, ä mäkä ämivauätäqanġa-pqe, Iqu suqä aanä jänänänju itä, imäkätñqe. ¹² Ga Iqueqä hinui,* tä hänaqä äsätä we-hunqä-panjiyi. Iwä Iqueqä nyuänjuñi, ämiqä iquauqä ynña kuapanä äpmakäuminqe. Nñ Iqueqä huiwä iunji, yoqä hñqu äqänä. Huizi iqua yoqä iquenqe, maññqä etanġä, Iqueqä-kiuanä näqñqä eä. ¹³ Ga Iqueqä ämuasmänqä quäuqä iqueni, häñeque-nänjä ämuasmäuminqe. Ga qu Iqueqä yoqe, tii änyuätkuwi. “Goti Hanjuwä Iqueqä Kukñuiqä.” ¹⁴ Ga mäkä-iqä qäukuä yätutanjä iqua, hosi qäpaiqä iu äpmapu, Ique qänaki äwivändminjuwi. Iqua quwqä huiwä iunji, ämuasmänqä kiyä mamätqä, aanä qäpaiqänänjinä imäknminjuwi. ¹⁵ Ämaqä hinuiqä äwimenqä Iqueqä manitanji,† näpñqä-hionaqä yanäqñquä hñqu ätimäukqe. Hionaqä iqu, hueqä-himqä eeqänänjä iu mäñdi äkittiqiyätñqä iqueyqä. Ga yäkkä woyqä a äqätä, qunji ämitñqänänjä.‡ Itanji ämaqe, wainqä häukui hikä hovqä imepu qonjqä iquwä-panji, Iqu suqä inji, gokä-apäkiu asä ii itqueniqe. Kiqä qakui tiinjiqä. Goti Yänänäqñqä Eeqänänjä-tänjä Iqueqä äwqä tnänjä injä ätnä. ¹⁶ Itanġa Iqueqä ämuasmänqä quäuqeutä, ä hawiutanji, yoqä tiinjä äqänminqe. “Ämiqä eeqänänjä iquauqä Ämiqätä, ämaqä naqä iquauqä Naqä-queqä.”

* 19:12 Itkimäkqä 1:14 † 19:15 Itkimäkqä 1:16 ‡ 19:15 Apqä Bukä 2:9

17 Inğanı, nyi enätqä hñqu, mäptqä iqueqä haqeqi tqäutañgi äquñgqe. Iqu yññä eeqänänä, qäukuä awä iqä ävawa ikitqätanğuwä iquauñqe, mañä yänänäqñqä tii ätkqe. “He, Goti Hanjuwä Iqueqä ymisañä naqänänä imäkqanğqenqä äpäpu, aquvä qämbiyä. 18 Ga ymisañä iuñi, ämiqä iquauqätä, mäkä-iqä iquau miqä iquauqätä, ämaqä aanä yänänäqñqä iquauqätä, hosi iquauqätä, itaŋga ämaqä, hosi iquau haqeqi äpmeñuwä iquauätä huiwä iuñä guwi, he ämbñqänänyä. Ga he huizi iquauqä yäpä imä mäpmeqä iñuwä, ä wäunuä-wiyqä hiñgi äpmeñuwä, ññ ämaqä hiñginqä, itaŋga ämaqä yoqä-tañä iquatä, eeqänänä iquauqä huiwä iuñä guwi, ämbñqänänyä.”

19 Inñä äwiyätmängaŋi, nyi nañuä hiqiyqä iquä, ämiqä naqä qua iutañä iquatä, quwqä mäkä-iqä iquatäñi, aquvä ae äqänğanğä äquñgqe. Qu Ämaqä hosi iu äpmeñqä Iquä, Iqueqä mäkä-iqä iquatä mäkä humbñqänänyä. 20 Inğanı, qu nañuä hiqiyqä iquesä, hiñuä-tqä quanğä iquesäñi, guä kiyäuekuwi. Hiñuä-tqä quanğä iqu, nañuä hiqiyqä iqueä hiñuä iqi, nätmätqä ämaqä mimäkqänänä di imäkätä, ämaqä nañuä hiqiyqä iqueä atäñuä iñqe ämepu, iqueqä ktqenqä qonä äwoktäumiñuwä iquauñi, quanğä ätukqä iquwi. § Iquauñi, hänä yqänänä-quaqui ämepu, hovqä naqänänä, hikä piyañä-weqä tä nätkätanğqä bu ämatnämäukuwi. 21 Ga iquauñi qä ämaqä mäkä-iqä iquauñi, hionaqä Ämaqä hosi iu äpmamiñqä Iqueqä mäñita ätimäumiñqetä, pizqä äpäkkuwi. Itaŋga yññä eeqänänä iqua, mäkä-iqä pizqä e äpäkkuwä iquauqä huiwä iuñä guwi, änäpu äwqä änäpäkkuwi.

20

Jisasi Iqu, qua täuñi, quyäukuä 1,000 miniqenqä

1 Anğiñi, nyi ynaunjqä hñqu, qäukuä haqä yätuta äväma quvepqañgi äquñgqe. Iwä iqueqä hipa iuñi, qua hovqä täpäñuä maeqä iquesañä hutäuqetä, guä woyqä naqä hñqutä, a äqätmiñqe. 2 Iqu qämäkä häñesqä naqänänä ique a äkiqätqä. Ii qämäkä qänğatqä, qu, “Setänä, ämaqeu kukñuñqä ätuma uwqä iquvqä” änyuätmiñuwi. Iwä iqu quväukuä 1,000 pmetäniñqä iñqe, ynaunjqä iqu guä woyqetä äkiqiyäuekqe. 3 E äkiqiyäueqetäñi, iqu iqueni qua hovqä täpäñuä maeqä ique ätnämeqäqe, hovqä iqueni pmäukuä änä mautäuqä, hutäuqetä aanä yänänäqñqä ämäyekqe. Ga iñä etañgi, Setänä iqu

gokä-apäkä hueqä-himqä iunji, anjini quangä mätquä yätñqä diñqäüä. Iqu qua hovqä iqueni, quväukuä 1,000 päwqanğanqä, hiñuä äqänä pmetñqänänyä. Ga qänakñi, iqu yäpaqänğisa wänqänäjäpu ikininçe, äwätepnuwi.

⁴ Nyi iinjä ae äqunmi huizi, ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu gokä-apäkä iu mipñqä wäunjuä äwikqä hñqua, ämiqä iuqä zä-hawä iu pmetanğä äqunğqe. Ämaqä iu äpmaminjuwä iqua, Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqueqä yoqe awä ätäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñui, a yänänäqñqä äqätminjuwitanji, ämaqä mäkä-iqä iqua, iquauqä nyuanji huätä ätäwäpu, pizqä äpäkkuwä iquayi. Itanğa iqua nanjuä hiqiyqä iquenqätä, iqueqä ktqenqätä qonjä mäwoktäuqä ipu, nanjuä hiqiyqä iqueqä atäunjuä iinçe, quwqä hipenjitä, hipaitäñi, maqñqä iminğä iquayi. Ga gokä-apäkä ii, qu hñjä-pmeqä anji ämepu, Kraisi, Ämaqä Goti Iqu atäunjuä ätekqä Iqutä, anä äpmapu mitqätanğpi, quväukuä 1,000 päwäniqe. ⁵ Qokä-apäkä qua äptepqä duta anji vauqe, ii aanjä kiñganä änyä qe ätimäukqe. Itanğa gokä-apäkä ae äpäkonğuwä huizi iqua, quväukuä 1,000 ae äpäwqanğanqä, qu hñjä-pmeqe mämeqä danä ipnuwi. ⁶ Ga gokä-apäkä äpäkonğuwä iuta kiñganä anji ävaukuwä ii, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänğqä atäunjuä ae ekqä-qua eäpu, yeeqä ipñqäüä. Ga äpäkonğqä huizi ätimäutqä iqu, iquauñi mäñdi äkittqiyqenqä yänänäqñqe, hmayqä. Aanjä oeyqä. Hiñuiqä ävaukuwä iinjä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqätä, Kraisi Iquenyqätä hiqäva imäkäpu wimeqä-qua hipñqäüä. Ga qu eeqä, Kraisi Iqutä quväukuä 1,000 iunji, ämiqä pmapñqäüä.

Setänä iqueqä mäkä yäpakiiyi

⁷ Iwä quväukuä 1,000 ae äpäwqanğanji, qu qua hovqä täpäunjuä maeqä iqueni, qñqanjä hutäuqanğpi, ga Setänä iqu guä äkiqiyänä äpmamitätqä iundanji, inğa ewasqänäniqeğä. ⁸ Iwä iqu yäpaqänğisa ätimäüäqe, Gokä iqueqätä, Manğokä iqueqätä, ämaqä eeqänänjä, qua hitunjuä äwitqutänğqä-pa äpmeñuwä iunji, quangä ätuätä, mäkä ipäqäpñqä aquvä maqiyäniqeğä. Ämaqä iinjä iqua, aanjä kuapänä, a änä matäuqänänjä, hikä weä enğqä-paniqä. ⁹ Qu qua eeqänänjä äwinğä iu ikipu, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä, anjä-himqä, Iqu kiinjä äwinyätñqä iu pmetanğuwä iquau qäuiqä ktäuqanğuwänğa, qäukuä yätuta te äpätä mäkä-iqä iquauñi, te aanjä kuapänä ganği äqunğqe. ¹⁰ Setänä ämaqe quangä ätukqä iqueni, qu hovqä naqänänjä, hikä piyanjä-weqä tä nättätanğqä, nanjuä hiqiyqä iqutä, hiñuä-tqä quangä iqutä ae äpmetanğinyä

iu, ämatnämäukuwi. Ga iqua, hiunji heatqeu, tänjä-hunqä naqänänjä hea ique-ique inä meqäpnuwi.

Goti Iqu, ämaqä ae äpäkonjuwä iquauqä suqe, iwäsäukqenqä

¹¹ Itanji nyi zä-hawä qäpaiqä naqänänjä hñqu witanji, ga Zä-hawä Iu Pmetanqqä Ique-pqe, äqunqqe. Iwä quætä, qäukuitäni, Iquenyqä zä äwäsinyä, qäpu ekiyi. ¹² Itanga, qokä-apäkä ae äpäkonjuwä, yoqä-tänjitä, yoqä maeqä-tänjitä, eeqänäni, qu zä-hawä iqueä hipenüä iqi tqäutangä äqunqqe. Iqi tqäutanguwänga, enätqä iqua quwqä suqä imäkminjuwä buki ävatäpu, itanga hänjä-pmeqä bukä iqu-pqe inä ävatkuwi. Ga Zä-hawä Iu Äpmenqä Iqu, bukiu qänätanqqeunji hinüä äqunäqe, Iqu ämaqä ae äpäkonjuwä iquauqä suqe iwäsäukqe. ¹³ Ämaqä eqä-pnjä iu äpäkonjuwä iquauñi, eqä-pnjä iqu a äkiqätminqce, ewasqiyäwqatqce. Äpäkonquesä, wavä iquesäni, iquaqu-pqe, qokä-apäkä ae äpäkonjuwänga iquaquiyqä hipa iu äpmaminjuwä-pqe inä ewasqiyäwqatkiyi. Itanga qu eeqänäni, Zä-hawä Iu Äpmenqä Iqueä hipenüä iqi tqäutanguwänga, Iqu ämaqä hñqunä-hñqunä quwqä suqä imäkminjuwionqä iwäsäukqe. ¹⁴ Ga äpäkonqä iqutä, ä wavä iqutä, hovqä tä naqänänjä äsätanqqä ique ämatnämäukuwi. Hovqä tä naqänänjä-tänjä iqu, äpäkonqä huizi iquvi. ¹⁵ Itanga ämaqä, quwqä yoqe hänjä-pmeqä bukä iu maqñqä inqä iqua, qu-pqe hovqä tä naqänänjä äsänqä ique inä ämatnämäukuwi.

21

Qäukuä änyä-hänjinqätä, qua änyä-hänjinqätä

¹ Nyi ii iqanji äqunmi, huizi, qäukuä änyä-hänjä hñqutä, qua änyä-hänjä hñqutä, äqunqqe. Qäukuä qua hinuiqä äwäminiyä iquaqu, hma ae eqanqiyänga, ga eqä-pnjä-pqä iqu, yqänä matuqä ikqe. ² Itanga nyi anjä-himqä Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä atäunüä ikqä, Jerusälemä änyä-hänjä iunji, hinüä äqunqqe. Ii apäkä hñqu, kiqä qokique ämuanätñqä qeqätqä näwi imäkñqqä-pa, qäkämä qeqätqä iinjä imäkñqä, Goti Hanjuwä Iqutä qäukuä haqä yätu äwinqeutani, äväma quvepqañgi äqunqqe. ³ Itanqqänqä, zä-hawä iutani, manjä yänänäqñqä hñqu tii tqanji äwikqe. “Qätä nyipiyä! Täñganji Goti Hanjuwä Iqueqä anji, qokä-apäkitä äpmeqi. Inji Iqu quwqä awä iqi pmetänqiyä. Ga qu Iqueqä qokä-apäkä heqanqpi, Iqu Iqueqä-kiuä qutä anä äpme, quwqä Goti äpmenqiyä. ⁴ Iqu, kñuä äpakä maqiyqä ipñqä, quwqä hinüä eqä ye esänqiyä. Itanga qokä-apäki,

mapäkonqä danä iqäpnuwi. Nätmatqä qängatqeta äwäka äpäñqe, täñgani, qäpu iqangqetani, äwqä hanjä-iqä, knuä qäyqä, itanga täñä-huñqä mäwimeqä da iquäniqeqä.”

⁵ Iwä Zä-hawiu Äpmeñqä Iqu tii ätkqe. “Qätä nyipiyä. Nyi nätmatqä eeqänäñi, änyä-hänjä imäkqänä.” Ii ätätäqänga-pqe, tii-pqe inä ändkqe. “Si kuknuä tä tuwanuä qäyeyä. Ii, aanjä naqä-qakuänänjä etangi, ga ämaqä eeqänäñi, iquenyqe quuvqä heqäpñqänänyä.”

⁶ Itangani, Iqu tii ändkqe. “Nätmatqä eeqänäñi ae ätimäuqiyä. Hiuñiqäñqätä, yäpakiñqätäñi, Nyi Nqä-näuänjyä. Nätmatqä eeqänäñiñqä Qakuä-qunä emä, eeqänäñi qäpu Imäkqä-qunjyä. Itanga ämaqä hñqueqä quväki ye ävätnqe, Nyi iqueni, eqä esquä hea ique-ique pmeqä vqä iquesani, mbqä maeqä, hñgi guätñqä wimqänä.”

⁷ Ga ämaqä hñqu mäkä äunäpiyä iunji ämäwqätäuqangutqe, Nyi iqueni nätmatqä ii ävätmä, ga Nyi iqueqä Goti pmetangundi, iwä iqu Nyaqä ymeqä pmetäñqiyä.

⁸ I etangi, ämaqä pemä miqä itqäñuwä iquatä, quuvqä maeqiyqä itqäñuwä iquatä, suqä aanjä quvqänänjä imäkätqäñuwä iquautä, ämaqä pizqä äpäsqätqäñuwä iquautä, huiwä yanjä hñgi äväkitqäñuwä iquatä, paaqä imäkätqäñuwä, ä goti quanjä iquaunqä quuvqä eqiyätqäñuwä iquatä, itanga kuknuä quanjä ätätqäñuwä iutäñi, qu hovqä naqänänjä hikä piyanjä-weqä tä nättqätangqä iunqä upnuwiqä. Ii äpäkonqä huizi iquvqä.”

Jerusälemä änyä-hänjä iquenqä

⁹ Asä qängani, enätqä hñqu nyinyqä äpkqe. Iqu enätqä 7, nätmatqä ämaqä qui imäkqä yäpakä hevqä manguä inqä, a äqätmiñuwä iquautanjä iquvqä.* Itanga enätqä iqu tii ändkqe. “Si biyä. Nyi apäkä Sip-sipqä Meqä Iqu metñqä iqäqä iinji, ämäktquamqänänyä.”

¹⁰ Itani iqu Dñä Änguä Iqueqä yänänäñqeta, qoqonjä naqänänjä haqä yämñä hñquenqä änma äukqe. Qoqonjä yänisanji, iqu anjä-himqä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueqänqä ätkqä Jerusälemä ii, Iqutä qäukuä haqä yätu äwiñqeta äväma quvepqañgi, ämändquakqe.

¹¹ Goti Hanjuwä Iqu anä pmetangi, Iqueqä tä yänqä naqänänjä anjä-himqä iisa äyänmiñqe. Tä iqueqä we-huñqe, hikä jaspä äñguänänjä kiqä mbqä haqä nändi ikutotqäñuwä-panjä, huitanänänjä, aanjä quvanyäqñqe. ¹² Anjä-himqä iinjä ii, täknjä naqänänjä haqä yämä äqänmiñqe. Täknjä iqueni,

* 21:9 Itkimäkqä 15:1-7

kiqä hävqä qnqanji, 12 imäknminqce. Ga qnqanjä iquau-tänjä qäqiqinji, enätqä hñqunä-hñqunä ätqäuminjuwi. Itanqqännga Israitqä iquauqä kawäka 12 iquauqä yoqce, hävqä qnqanjä iquauñi, hñqunä-hñqunä äqänminqce. ¹³ Itannga täknä iinjä, mäptqä yapqä ingisa äqänminqceñi, kiqä qnqanji, hñquaqui-hñqueyqä. Itanqqännga täknä mäwqä hñgisa äqänminqceñi, asä hñquaqui-hñqueyqä. Nñ asä täknä mäwqä huizingisa äqänminqceñi, hñquaqui-hñquenjqä. Itannga mäptqä wiqä ingisa äqänminqceñi, asä hñquaqui-hñque inänjqä. ¹⁴ Anjä-himqä iinjä ique täknä äqänänqce, iwä täknä iqu yänänäqñqä qänätätñqce, hikä 12 iqua äknqäuminqce. Itanqqännga ämaqä 12, Sipsipqä Meqä Iqu kukñuä awä tuäkiqäpñqä ändowatkqä iquauqä yoqce, hikä iquauñi hñqunä-hñqunä äqänminqce.

¹⁵ Enätqä nyitä kukñuä anä ätkueä iqu, anjä-himqä ii, itannga kiqä täknä naqä ique, itannga qnqanjä täknä ique imäknänqä iquau, quwqä quäuqenqätä, homäninqätä iwäsäutñqä, golqä yäkqce a äqätminqce. ¹⁶ Itannga anjä-himqä iutanjä täknä mäwqä ingi-ingisanjä hiqñqce, asänänji. Iiyqä quäuqetä, naqetäñi, hñqu mäñdi ma, iquaquiyqä hiqñqce asänänjqä. Itannga enätqä iqu anjä-himqä ii, iqueqä yäkqetä hiqñqenqä iwäsäukqce, kiqä hiqñqce 2,200† ätimäukqce. Anjä-himqä iiyqä ingi-ingisanjä iwäsäuqätä, kiqä haqä yäninjitä-pqä qäsä iwäsäukqce, eeqänänji hiqñqce asänä ätimäukqce. ¹⁷ Iqu anjä-himqä iutanjä täknä äqänänqä-pqce iwäsäukqce, iqueqä hiqñqce 144 ätimäukqce. Hiqñqä iinjä iwäsäuqce, ii ämaqä hñqueqä äquanjä iutanji, hipa pätkiqä iunqä iwäsäutqutätqänjuwä ii enqä-panji. Itannga enätqä, täknä hiqñqä ique iwäsäukqä iqu, hiqñqä ii qesä iwäsäukqce.

¹⁸ Ga anjä-himqä iutanjä täknji, Goti Hanjuwä Iqu hikä jaspaitä täknä äqäyätä, itannga Iqu anjä-himqä iinjä, golqä itänä ämätqce. Ga kiqä äyänqä di, huiwä hiqumuanjä hinuä iqänqä-panjä aanjä quvanyäqñqceqä. ¹⁹ Ga anjä-himqä iutanjä täknä iquvanjä buñi, Goti Hanjuwä Iqu hikä huitanjä-huitanjä, mbqä naqänqä äwäminqce, ämetä huyä-quayunjuä enqä-pa iwimäkkqce. Itannga iquvanjä buñi, hikä aanjä äñguänänjä jaspä iqu ganä äsekqce. Itanqqännga huizi, hikä säpayä ique, äsekqce. Ga hikä huizi äsekqä yoqce, aketä iquvi. Itannga hikä huiziqu iqueqä yoqce, emelatqä iquvi. ²⁰ Nñ, hikä huizi, satonikisi ique äsetä, ä huiziqu, koniliyanä ique äsekqce. Itannga hikä hñquququ, klisolaitä iqu etanji, itannga huiziqu, kiqä yoqce, belitä iquvi. Ga

† 21:16 Kiqä hiqñqce 2,200 kilomita. Hänaqä Menyämata Lae buñqä änyänqä iqu, kiqä hiqñqce, 240 kilomita inänjqä.

hikä huizi iqu, topasi iqu etanqqänga, nη hikä 10 iqu, klisoplesi iquvi. Ä hikä huiziqu, hayäsinä iqu etangi, itanga yäpaki, amelisi ique, iquau äsekqe. ²¹ Ga hävqä qηqanä 12 iqua, qu kamä naqänänjä enqä-paniqä. Ga kamä iinjä iqua, mbqä naqänqä imäkqä eä, aanjä qäpaiqänäni. Ä hävqä qηqanä hηqunä-hηqunänjä iquauñi, kamä hηqunä-hηqunä imäknminqe. Nη anjä-himqä yäpä yängisanqä huänqe, golqetänä imäkänqe. Ga golqä iinjä, kiyä mamätqä, aanjä quvanyäqηqeqä.

²² Ga anjä-himqä iunji, nyi hiqäva-imäkqä anjä hηqu hinuä mäqunquä ikqe. Goti Naqä, Yänänäqηqä Eeqänänjä-tänjä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutäñi, hiqäva-imäkqä anjä iquenyqä tñänqä Iquaquvqä. ²³ Itanga anjä-himqä iunji, mäptqä, ä qanua äyänätä we hunätñqe, hmanjqä. Goti Hanjuwä Iqueqä yoqä naqä motquetñqä tä-yänqä naqänänjä iqu, anjä-himqä iu yänguäniqe. Nη Sipsipqä Meqä Iqu hiqitä enqä-pa, anjä-himqä iu äyäwqätä pmetangi äqunqge. ²⁴ Iwä qokä-apäkä hueqä-himqä eeqänäñiutani, qu qani, Tä Iqu yänätanqgeu upnuwi. Itanqqänga qua eeqänänjä iu ämiqä naqä äpmakäwänuwä iqua, nätmätqä ängüänänjä quwqä yoqä naqä motquapñqä isua, iqinyqä äma ppnuwi. ²⁵ Ga heatqä hiawiqe, anjä-himqä iunji, matimäuqä etangi, anjä-himqä iutanä täknä hävqä qηqanä eeqänänjä iquauñi, mämäyeqä, hiunji ique-ique hutänätäniqeqä. ²⁶ Hueqä-himqä iquauqä nätmätqä ängüänänjä, yoqä naqä ävätñqä eeqänänjä, qu anjä-himqä yäpä yängisa äma mipaqupnuwi. ²⁷ Mä nätmätqä, Goti Iqueqä hinuä iqi ängüä maeqä, kiyä mätqä itä, ä ämaqä, suqä aanjä quvqänänjä imäkmpiqä itä, ämaqä quanqä ätmipqä itäñi, qu eeqä, anjä-himqä yäpä yängisa mäyqä ipnuwi. Hma naqä-qakuicä. Nη qokä-apäkä quwqä yoqe, Sipsipqä Meqä Iqueä hänjä-pmeqä bukä iu äqänänqä iqua, qu quwänä anjä-himqä yäpä yängisa pepnuwi.

22

Eqä hänjä-pmeqä vqenqätä, zä hänjä-pmeqä vqenqätä

¹⁻² Itanga enätqä iqu, eqä naqä hänjä-pmeqä-vqä hηqu ämändquakqe. Ga kiqä äyänqä di, huiwä hiqumuanjä hinuä iqänqänänjä aanjä quvanyäqηqä iniqä. Eqä iinjä iqu, Goti Hanjuwä Iqueqätä, ä Sipsipqä Meqä Iqueätä, zä-hawä iuta ekukua, anjä-himqä iyeqä hänaqä awä iqi quvepñangi äqunqge. Itanga eqä yätäqä inñi-inñisanñi, zä hänjä-pmeqä-vqä hui ätqäunäuä. Ga zä hänjä-pmeqä-vqä iinjä iqua, häukuä qanua ique-ique wiquänqiyä. Itanga kiqä quwqe, qokä-apäkä eeqänänjä iu ängüä iwimäkquänqiyä.

3-4 Itanğa nätmatqä eeqänänjä, Goti Iqu mäwinqä iqäqä iqua, iqinjä mäwiqä danä enä. Goti Hanjuwä Iqutä, Sipsipqä Meqä Iqutä, zä-hawä iu äpmanyä miqiyñqeqä. Iquaqu pmetanjiyanğani, Iqueqä wäunüä imäkqä iqua, Iqueqä yoqe haqeu ämamäupu, wäunui imäkqämanäpu, Iqueqä himä-hiqumuanju hiñuä qumbnuwi. Itanğa, iqua quwqä hipenüä iunji, Iqueqä yoqä-tänjä-quayi. ⁵ Itanğa Goti Naqä Hanjuwä Iqu, qokä-apäkä iunji we-hunqe, Iqueqä-kiuä vqanğqetani, heawiqe matimäuqä da itä, hiqi-tetä, mäptqä iqueqä we-hunqeutänji, wäunüä imäkqänqe, maeqä danä yäniqeqä. Oeyä. Ga qu hea ique-ique ämiqäpnuwi.

Jisasi, si biyä!

⁶ Iqu iinjä ämändqueqetani, tii ändkqe. “Kukñuä tä aanjä naqä-qakuänänjä etanji, ga ämaqä eeqänänji, kukñuä iquenyqe, quuvqä heqäpnqänänjä. Goti Naqä Iqu, kukñuä hiñuä-tqä iquauqä quuvqe wivauqumuatqä Iqu, Iqueqä enätqä hñqu, Iqueqä wäunüä imäkqä iquauñi, nätmatqä eeqänänji, maqänä timäutñqä iinjä motquetñqä, ändowatkqe.” ⁷ Jisasi Iqu tii ätkqe.

‘Qätä nyipiyä. Nyi maqänä quvepmqänä.† Ämaqä, kukñuä nätmatqä timäuniqenqä bukä tqe äqänänqä iu qänaknä imipqä iqua, Goti Iqu anğüä iwimäkänqiyä.’” †

⁸⁻⁹ Nyi Jonä, nätmatqä timäuniqenqä, qätä äwiyätmä, äqunğqä iqunji. Nyi qätä äwiyätmä, hiñuä ae äqunmitani, enätqä nätmatqä e ämändquakqä iqueuä yukä-tänjä qäqiqi qonjä äuktäumi, iqueqä yoqe haqeu mamäumätmä iqanğa, iqu tii ändkqe. “Si nyinyqe, iinjä miqä panä! Sitä, tqä ttanğüäka kukñuä hiñuä-tqä iquatä, ämaqä eeqänänjä, bukä tqe qänaknä itqänjuwä iquatä, Goti Iqueqä wäunüä-wiyqä enjuwä-pa, nyi asä iinjä iqunjqä. Si yoqä haqeu mamäutñqe, Goti Hanjuwä Iquenyä qonjä woktävä.” §

¹⁰ Ga hui-pqä inä tii ändkqe. “Kukñuä nätmatqä timäuniqenqä bukä tqe äqänänqe, qäqi ae ätimäutñqä iqä-qae, si imä zä makiptqäyqä panä. ¹¹ Ae ätimäutñqä iqä-qae, ämaqä suqä quvqä äki-äkitanjä imäkätqänjuwi, quwqä iunä äwäpu, qäyä imäkqä uwqanğpu. Nñ qokä-apäkä Goti Iqu Iqueqänqä atäunüä iqanji, suqä jänänjä iunä imäkätqänjuwi, iunä qäyä imäkqä uwqäpnqeqä.”

¹² Jisasi Iqu tii ätqiya. “Qätä nyipiyä. Nyi maqänä quvepmqänä. Ga maqänä äquvepätmənğani, ämaqä hñqunä-hñqunänjä iunji, quwqä suqä imäkätqänjuwä-pa, kimanji wimqä iinjqe, Nyi qäsä äma quvepmqänä. ¹³ Hiñuiqänqä,

* 22:6 Itkimäkqä 1:1 † 22:7 Itkimäkqä 3:11 ‡ 22:7 Itkimäkqä 1:3

§ 22:8-9 Itkimäkqä 19:10

qänakñqä, Nyi Nqä-näuänjqä. Nyi ganä äpmamä, yäpakänjqä äpmeñqä Iqunjqä. Nätmatqä eeqänänjqä Qakuä-qunä emä, qäpu imäkqä Iqunjqä. ¹⁴ Qokä-apäki, quwqä ämuasmänjqä asñä äqäyätqänjuwä iquauñi, Goti Iqu äñguä wimäkqanguti, qu zä häñä-pmeqä-vqä ique änäpu, anä-himqä iutanä hävqä qñqanä äutemä yängisa paqupñqä. ¹⁵ Itanğa ämaqä, suqä aanä quvqenä imäkqä iquau, paaqä imäkqä iquau, huiwä yanä hinqi väkiqä iquatä, ämaqä pizqä päsqa iquau, ä goti quangä iquauñqä quuvqä heqiyqä iquatä, ññ suqä quangiuñqä äwinyätä, qänaki iqä iquatänji, qu eeqä, Goti Hanjuwä Iqueqä anä-himqä iunji, yäpaqänngisa pmappnuwiqä. ¹⁶ Nyi Jisasi Iqunä, Nyi Nqä enätqe, henyqä ändowatqangä, ga iqu qokä-apäkä, Nyaqä yoqenqä aquvä äqänätqänjuwä iquenä, Nyaqä kukñuä tä awä äyä etätñqeqä. Nyi ämiqä Dewiti iquesanä Zä-Hutäkñä äungqä Iqunä,* ga iquesa ätimäukqeqä. Itanğa Nyi Qätäqueqä zinuitä ätimäutä, äyanätñqä Iqunjqä.”†

¹⁷ Dñä Äñguä Iqutä, ä Sipsipqä Meqä Iqueqä apäkisänji, tii ätqinyä. “Si biyä.”

Ga ämaqä eeqänänjä, kukñuä tä qätä äwipqä iqua, qu-pqe tii tpuwi. “Si biyä.”

Itanğa ämaqä äkisqu-äkisqu, quväki ye vqanji, eqänjqä äwingqä iqu, äpätnqänänjqä. Ga tqu-tqu eqä häñä-pmeqä vqe, nätnjqä etanqutqe, iqu äpätä mbqä maeqä, qanyä ionätñqeqä.

Jonä iqueqä kukñuä yänänäqñqä yäpakiyi

¹⁸ Ämaqä eeqänänjä, kukñuä nätmatqä timäuniqenqä bukä tqe äqänänjqe qätä wipqä iquauñi, nyi Jonä iqunä yänänäqñqä tii tumqe. Ämaqä hñqu kukñuä tqeñi, hui wiyä iqa uwqanqutqe, Goti Hanjuwä Iqu ämaqä iqueñi, hanä-iqä aanä quvqä iinjqä bukä tqe ätä äqänänjqe, wiyä iqa peyäniqe. ¹⁹ Nñ ämaqä hñqu, kukñuä nätmatqä timäuniqenqä bukä tqe äqänänjqeuta hui huätä mamäuqanqutqe, ga Goti Hanjuwä Iqu iqueqä nätmatqä äñguänänjä iinjqä bukä tqe ätä äqänänjqe, huätä mätnämäunqiyä. Nätmatqä äñguä ii, zä häñä-pmeqä-vqä iqtä, Goti Hanjuwä Iqueä anä-himqä iisä, iquaquvi.

²⁰ Ga Ämaqä nätmatqä eeqänänjä iinjqä awä ätätñqä Iqu, tii ätqiyä. “‘Nyi maqänä quvepmqänä-qe,’ naqä-qakuä etkqe.” Auä, yqänä! Jisasi Naqä Iquki, Si maqä quvepiyä!

* 22:16 Itkimäkqä 5:5 † 22:16 Itkimäkqä 2:28

²¹ Naqä Jisasi Iqu, Iqueqä qeqä imänqeta, nätmatqä änguänäni hiŋgi vqe, etapquä. İi naqä-qakuä eä, qäyä pmetänä.